۲۲

علم مفاهیم شناسی در قرآن

نویسنده: رسول ملکیان اصفهانی

بسم الله الرحمن الرحیم

علم مفاهیم شناسی در قرآن

نویسنده:

رسول ملکیان اصفهانی

ناشر چاپی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

علم مفاهیم شناسی در قرآن جلد بیست و دوم – حرف ف

مشخصات کتاب

سرشناسه:رسول ملکیان اصفهانی،۱۳۴۴

عنوان و نام پدیدآور:علم مفاهیم شناسی در قرآن جلد بیست و دوم - حرف ف/ رسول ملکیان اصفهانی

مشخصات نشر دیجیتالی:اصفهان:مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری:نرم افزار تلفن همراه و رایانه

تلفن همراه مولف : ۰۹۱۳۱۱۴۰۱۴۰

موضوع: علم – مفاهیم قرآنی

رده بندی کنگره : BP۶۵/۴/آ۵

رده بندی دیویی : ۳۷۲/۲۱ د۵۷۷آ ۱۳۹۰

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحیم

علم مفاهیم شناسی قرآن

۱–قرآن کتاب خداست که برای هدایت ناس وبشروانسان و مسلمان و مومنین و متقین نازل شده است ؛ و ازمعجزات جاویدان محسوب می شود ؛ چه انسانهای مومن و خدا جوئی که با معرفت و عمل به این کتاب آسمانی به سعادت رسیدند و چه دانشمندان بزرگی که درطول بیش از چهارده قرآن برای فهم و نشر معارف این کتاب کریم عمرخود را گذاشته اند. هرزمانی که ازاین کتاب می گذرد تازه هائی ازمعارف این کتاب الهی کشف می گردد و این جریان همچنان ادامه دارد. درپرتو این تلاشهای شایسته علومی زیادی ازمعارف و علوم قرآنی برای ما به یادگارباقی مانده است . که ازمهمترین آن می توان از تفسیرقرآن نام برد. این علم براساس مقدماتی ازعلوم است مثل مفردات قرآن.

شاید بتوان گفت علم مفاهیم شناسی قرآن حد واسط بین معنی کلمه (علم مفردات) و (علم تفسیر قرآن) است. علم مفاهیم شناسی قرآن یک علم جدیدی است که نه می توان علم مفردات قرآن آن را دانست زیرا فراترازآن است و نه می توان آن را علم تفسیرنامید زیرا اساسا با آن متفاوت است.

تفسیر به معنای «دانش تفسیر»، یعنی علمی که دارای ارکان مشهور علم (موضوع، مسائل، مبادی تصوری و تصدیقی) است و

تفسیر دارای موضوع،

تعریف،هـدف، فایده، پیش انگاره ها (مبانی و مبادی) و ... است. ازاین رو، تفسـیر از علوم مرتبط با قرآن به شـمار می آید که بیش از هزار سال عمر دارد.

علم تفسـیر به دانشی گفته می شود که انسـان را بـا معانی و مقاصـد آیات قرآن و منابع، مبانی، روش ها، معیارها و قواعـد آن آشنا می سازد.

به عبـارت دیگر، دانش تفسـیر از چنـد بخش اساسی تشکیل می شود: ۱) مبانی تفسـیر؛ ۲) قواعد تفسـیر؛ ۳) منابع تفسـیر؛ ۴) شرایط مفسر؛ ۵) سنجه های فهم تفسیر و معیارهای تفسیر معتبر؛ ۶) روش های تفسیری؛ ۷) گرایش ها (مکاتب) تفسیری.

موضوع علم تفسـیر: آیات قرآن (سـخنان الهی که در قالب وحی قرآنی بر پیامبر اسـلام صـلی الله علیه و آله و سـلم نازل شـده است).

هدف دانش تفسیر: کسب توان استنباط صحیح از آیات قرآن.

فایده علم تفسیر: فهم مراد استعمالی (معانی آیات) و مراد جدّی خدا (مقاصد آیات).

۲-اگرمفاهیم قرآن خوب تبیین و توصـیف شودمقـدمه تفسـیرخواهد شد و تفسـیر قرآن از غنای بیشتری برخوردار خواهد شد. این دانش که مربوط به مجموعه دانشـهای نوین زبانشناسـی است می باشـد . زبانشناسـی بیشتر نـاظر به کلاـم انسـانی است که دردورهـای مختلف شامـل کلاـم هـای مقـدس(کتابهـای آسـمانی) نیز شـده است . زبـان شناسـی شامـل: زبـان شناسـی نظری؛ آواشناسی ؛ واج شناسی ؛ واژه شناسی ؛ ساخت واژه ؛ نحو ؛ معناشناسی ؛ معناشناسی واژگانی ؛ معناشناسی آماری ؛ معناشناسی ساختـاری ؛ سبک شناسـی ؛ تجویز و توصـیف ؛ کاربردشناسـی ؛ زبانشناسـی کـاربردی ؛ اکتسـاب زبـان ؛ زبـان شناسـی روان شنـاختی ؛ زبان شناسـی جامعه شـناختی ؛ زبان شناسی شـناختی ؛ جامعه شناسـی زبان ؛ زبان شناسـی محاسـباتی؛ زبان شناسـی توصـیفی ؛ زبان شناسـی تاریخی ؛ زبان شناسـی تطبیقی ؛ رده شناسی زبان ؛ دستور گشتاری ؛ریشه شناسی. و همچنین توجه به نظریات

هرمنوتیک ومتودولوژی می توانـد تاثیرات خوبی درمباحث شـناخت قرآن داشـته باشد وفضاهای جدید تحقیقات قرآنی ایجاد نماید.

۳-اگر تفسـیرما از پیشـرفت مناسبی برخوردار نیست دلیل عمـده آن این است که روی مقدمات تفسـیر کارهای اصـلی صورت نگرفته است . این مسـئله برای هرکس که باتفسـیرقرآن آشـنا باشد بدیهی است. برای روشن شدن زوایای پنهان و آشکارقرآن بیش از ده هزارکتـاب نوشـته شـده است ولی می توان به جرات گفت مسـلمانان و بشـرهنوزبه صورت کامل ازاین ذخیره الهی بهره لازم را نبرده است و استخراجات لازم راازاین گنج الهی نکرده است.

۴-بعضـی آیات قرآن قرنها از نظر تفسـیری هیچ پیشـرفتی نداشـته است .و مثل آن است که تفاسیر از روی هم بازنویسی کرده اند و اگر حرف تازه ای هم زده شده است بیشتر جنبه فرقه ای و گرایشـی داشته که اکثرا به تاویل آیات و یا بهتر بگوئیم تفسیر به رای شده است.چگونه می توان یک آیه و یا یک سوره را خوب تفسـیرکرد در صورتی که زوایای آشـکار و پنهان کلمات خوب کالبـد شـکافی نشـده باشـد. برای آشـکارشدن این مدعی تفاسـیرقرآن را براساس قرون طبقه بندی کرده و سیرپیشـرفت معانی و مفاهیم و تفاسیرآیات را درآن براساس استاندارهای علمی و روش های نوین بررسی کنید.

۵-متاسـفانه در زمان معاصـر که به این مسـئله مهم یعنی مفاهیم آیات کمی توجه شده است بعضـی آن را با شـرح لغت اشـتباه گرفته انـد وکتابهائی به همین نام تالیف شده است واسم کتاب خود را مفا هیم قرآن گذاشـته اند و حال آنکه اصـلا به مفاهیم نپرداخته اند و یک مقداربیشتر از حد معمول از ترجمه لغت فرارفته اند و دراین

زمینه مراکز قرآنی وعلمی را نیز به اشتباه انداخته اند.

۶-علم مفردات یا واژه شناسی در قرآن دانشی است که در باره تک واژ ه های قرآنی از نظر ریشه اشتقاق لغوی و دلالت آن بر معنای مطلوب مناسب و نوع کاربرد آن در قران بحث می کند بدین منظور که هرگاه شخصی معنای واژه های قرآنی را نمی داند با مراجعه به کتابهای لغوی مانند مفردات راغب می تواند معنا و ریشه موارد اشتقاقی و نوع کاربرد آن را بشناسد . و حال آنکه علم مفاهیم شناسی قرآن درباره یک واژه و معنای آن درتمام حالات علمی و ادبی درقرآن بحث می کند با این توضیح تفاوت عمده و عمیق علم مفردات با علم مفاهیم تا حدودی روشن شد.

علم مفردات شاخه های فراوانی دارد که به بعضی از آنها اشاره می شود:

الف- دانش غریب القرآن

ب-معرب القرآن که در آن در مورد واژه هائی که از زبانهای دیگر به زبان قرآن وارد شده و به صورت عربی در آمده بحث می کند.

ج- اعراب القرآن در خصوص چگونکی اعراب الفاظ قرآن بحث می کند

د-مجازات قرآن انواع مجازهای به کار رفته در قرآن در این شاخه بحث می شود.

ه- وجوه و نظائر در قرآن

و بعضی دیگر از موضوعات علوم قرآن که بنوعی با مفردات قرآن سرو کار دارد.

دانشمندا ن بزرگی به تبیین واژه های قرآنی پرداخته اند و برخی از آنها کتابهائی را نیز تدوین نموده اند که تفصیل آنها در کتابهای رجال مانند : معجم الادباء ، تاریخ بغداد، فهرست ابن ندیم، اعلام زرکلی و .....آمده است.

برای آگاهی از این کتابها می توانید به

مجله بینات شماره هفت و نه مراجعه کنید که بیش از سیصد جلد کتاب معرفی شده است.

۷- مفاهیم قرآن به معنای تحقیق کامل و جامع در باره بنیان آشکارو نهان یک لغت است؛ وبررسی سابقه و شرح آن در کل مجموعه آیات قرآن است. و همچنین تمام کاربردهای علمی و ادبی آن را بررسی کردن است. واین تقریبا یک علم کاملا جدید درباره قرآن است. زیرا باید نقش یک مفهوم را در تمام قرآن درقالب یک کلمه و ارتباطات آن مشخص کرد.تحقیق درباره مفاهیم شناسی قرآن کارساده ای نیست وافراد باید صاحب تخصص های گوناگونی باشند. و بصورت گروهی کارکنند . مفهوم شناسی قرآن بعد ازآشنائی علوم ادبی و منطقی وفلسفی و عرفانی و تاریخی وفقهی و غیره برای محققین حاصل می شود. تازه این بررسی نقش یک کلمه و مفهوم درقرآن است ؛ حال آنکه اگرما خواستیم نقش مفهوم یک جمله و یا چند جمله و یا یک آیه و یا یک سوره را نسبت به یک جمله و یا چند جمله و یا یک آیه ویا یک سوره دیگربررسی کنیم ؛ ببینید چه نیروی انسانی دانشمند و چه سرمایه مالی هنگفت و چه تکنولوژی(ابررایانه) و امکانات نرم افزاری و علمی و سخت افزاری نیاز است. ولی به هرحال کاری است که باید درآینده نزدیک انشاء الله بشود.

۸-قران را می توان مثل قطعات متنوع هندسی (Magnets game) فرض کرد که به بی نهایت اشکال قابل تصوراست اگرشما به یک آجردریک ساختمان بسیاربزرگ و چند هکتاری توجه کنید و نقش این آجردرکل مجموعه را بررسی کنید یک تصورمفهومی بدست آورده اید که جایگاه ومعنای آن

را درمنظومه این ساختمان به شما نشان می دهد و تصور بود ونبود آن دراین منظومه به کل آن می تواند کمک کند و یا آسیب برساند. پس باید درنظرداشت هریک ازکلمات قرآن مفهومی دربردارد که باتمام کلمات و جملات قرآن ارتباط دارد ارتباطی که درطول تاریخ تفسیرقرآن کشف نشده است . و ازاین مبنا استنتاجات بسیاری می توان استخراج کرد که درلابلای بعضی از تفاسیرآمده است.

۹-البته شاید بتوان گفت مفاهیم قرآن یک رشته جدید در علوم و معارف قرآن است و مربوط به دوران معاصر است زیراکه بسیاری از علوم در حدود نیم قرن جدید تحولات جدی بخود گرفته اند. با استفاده ازابزارو امکانات جدید بویژه رایانه وبرنامه ریزی برای آن می توان به این علم دسترسی پیدا کرد. این علم بصورت رسمی هنوزوارد حوزه و دانشگاه نشده است و مطالب آن بصورت گسیخته درضمن مطالب دیگربیان می شود. هراستادی با توجه به شناخت نسبی خود از آن بحث می کند وبسیاری آن را بعنوان یک علم قرآنی نه می شناسند و نه قبول دارند. اینجانب بعد ازحدود سی سال آشنائی با علوم دینی و اسلامی وقرآنی و بعد تمرکزبرروی این موضوع (علم مفاهیم شناسی قرآن) وکشف آن در تفسیرشریف راهنما به این امرخطیرنائل شدم و خداوند رحیم افق نوردیدن آن را بمن نشان داد. و این چیزی بود که بصورت متفاوت در بعضی مکتوبات قرآنی با آن برخورد می کردم که خود داستانهای زیبا و دلنشینی دارد. خیلی دوست داشتم با قرآن مانوس باشم و روزانه چندین نوبت تلاوت داشته باشم ولی بعضی از مواقع یک کلمه و یا یک جمله قرآن و

نقش آن درکل قرآن فکرودل من را بخودش مشغول می کرد و ساعتها و روزها وقت مرا می گرفت و رهایم نمی کرد ؛ نمی توانستم از آن مفهوم کلمه و جمله و آیه دلم را جدا بکنم ؛ هرلحظه و زمانی که می گذشت رخ جدیدی از آن برایم کشف می شد ولی همیشه دوست داشتم یک راهی پیدا کنم که آن را به صورت علمی درمعرض دیگران قراردهم ؛ ولی عظمت کارونداشتن ابزار و امکانات لازم من را از آن باز می داشت تا اینکه این توفیق نسبی برایم حاصل شد. و برای همین همیشه درحیرتم که قلب مقدس اشرف و اکرم واعظم انبیاء یعنی حضرت محمد مصطفی (ص) چگونه این حجم با عظمت معنوی را درسینه مبارکشان داشتند و آن را حمل می کردنند. آری این کلمات و آیات الهی است که بی نهایت بارقابل استناد و استدلال و فیض جاری است و هنرنمائی می کند.کاری که ازعهده هیچ مجموعه و دستگاه علمی برنمی آید. کاریکه من انجام داده ام کاری است که اصل زحمت آن را دانشمندان اسلامی درتفسیرقیم راهنما انجام داد ه اند و من فقط آن را دیده و استخراج و تالیف کرد ه ام ؛ هرچند که قبل ازمن به این صورت کسی انجام نداده است.

۱۰–ازخوبیهای علم دردوران جدید این است که آنچه را درتصورذهن و یا کشف دل و یا توهم و یا خیال بود امروز می توان بصورت علم درآورد و به معرض نمایش و عموم گذاشت . شما نگاه کنید در زمان ما مسائلی حتی مثل طی الارض و روی آب راه رفتن ونامرئی شدن

و صدها نمونه از این دست به صورت علمی دسته بندی و طبقه بندی شده است. چه برسد به علومی که ازقواعد و ضوابط مثل تفسیرقرآن برخورداراست.

۱۱- بسیاری ازتفاسیر که دردوران قدیم نوشته شده است درمحدوده علم آموزی ودانش یک فرد و بسته به نوع کتابهای تفسیری و امکاناتی که دراختیارداشته و گرایش و هدفی که داشته است.درصورتیکه درزمان معاصرباید ازنوشتن تکراری و بیهوده این تفاسیرخودداری کرد و زیرنظرمجموعه ای ازاساتید ، تفسیرهمه جانبه نوشت.وحوزهای پژوهشی عظیمی به این امرمهم اختصاص یابد. امید است درآینده حوزه های علمی بزرگ و دانشگاههای بزرگ قرآنی درراستای آموزش و پژوهش های قرآنی بیش ازآن چیزی که امروزوجود دارد تاسیس شود.

۱۲- داشتن روش هدفمند و اصولی و رعایت آن درطول نگارش تفاسیرازنکات مهمی است که مفسرین باید رعایت کنند. زیرا مفسرین بزرگ قرآن بعضی ازموارد یک مفهوم را دریک جای قرآن به یک معنا گرفته اند و درجاهای دیگرقرآن از آن عدول کرده اند مثل آن است که یک جا در قرآن ما کلمه(صلوةَ) را به این شکل و درجاهای دیگرقرآن بصورت (صلاةَ) بنویسیم. اگرما توانستیم به معنای واقعی و مفهوم (روح) یا (امر) یا (امام) و ....درقرآن برسیم باید بااین ملاک واحد درکل قرآن به تحقیق بپردازیم.

۱۳-اگرخواستیم عظمت قرآن را درنظربگیریم باید اینطورتصورکرد که تمام عالم هستی دو بارتکرار شده است یکباربصورت عینی درعالم خارج و یکباربصورت مکتوب به صورت قرآن و اگرگفته عرفاء را به آن اضافه کنیم به این صورت استکه وجود انسان قرآنی (کامل) دو چهره دارد یکی به صورت عینی یعنی جهان خارج و دیگری بصورت مکتوب یعنی قرآن.

۱۴-قرآن کریم در آیه ی بیست

و یکم سوره ی حجر به سرچشمه و منبع موجودات و نزول معیّن آنها اشاره کرده، می فرماید:

(وَ إِن مِّن شَیْ ءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَآئِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ)

و هیچ چیزی نیست جز آن که منابعش نزد ماست؛ و [لی] جز به اندازه معیّن آن را فرو نمی فرستیم.

«خزائن» در اصل به معنای حفظ و نگه داری چیزی است و در اصطلاح به معنای محلی است که افراد، اموالشان را در آن گردآوری و حفظ می کنند.

این مفهوم در مورد انسان ها صادق است که قدرت محدود دارند و نمی توانند در هر عصری همه چیز را فراهم کنند، اما در مورد خدا تصور نمی شود.

پس خزاین الهی، یا به معنای «مقدورات الهی» است؛ یعنی همه چیز در منبع قدرت الهی جمع است و هر وقت بخواهد هر مقدار که لازم باشد ایجاد می کند و یا به معنای مجموعه ی اموری است که در عالم هستی و جهانِ ماده وجود دارند؛ مثل عناصر و اسباب، که در این مجموعه همه چیز فراوان است، اما هر موجود خاص آن به صورت محدود ایجاد می شود.

قرآن خداوند نیز ازهمین سنخ است که متصل به دریای بی کرانه وجود خداوند است و هروقت خداوند بخواهد مقداری از معنای آن را برای ما ایجاد می کند . و چهره کامل آن درزمان حکومت حضرت ولی عصر(عج) ظهور می کند. انشاء الله.

۱۵- قرآن کریم در آیه ی چهل و یکم سوره ی بقره با اشاره به رابطه ی قرآن با کتب آسمانی پیشین، چهار فرمان در مورد پاس داشت قرآن می دهد و می فرماید:

(وَآمِنُوْا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقاً لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِی ثَمَناً قَلِيلًا وَإِيَّایَ فَاتَّقُونِ)

و به

آنچه فرو فرستادم (/ قرآن) ایمان آورید، در حالی که مؤید چیزی است که با شماست. و نخستین انکار کننده آن نباشید؛ و بهای اندك را با آیات من مبادله نکنید؛ و تنها (از عذاب) من (خودتان) را حفظ کنید.

خداوند می فرماید قرآن را ارزان نفروشید قدروقیمت وعظمت آن را دریابید و برای رسیدن به آن بهای لازم را بپردازید. هرآیه قرآن مثل عروسی بلند مرتبه ای است که تا بهای آن پرداخته نشود رخ نمی نماید بعضی ازموارد این بهاء به قیمت جان و حقیقت انسان است . کسانیکه خادم قرآن هستند باید همیشه این را مد نظرداشته باشند.

عروس حضرت قرآن نقاب آن گه براندازدکه دارالملك ایمان را مجرد یابد از غوغا

(سنائی)

–

۱۶- دراین قسمت برای اینکه وظیفه ما نسبت به قرآن مشخص شود سخن رهبرعظیم الشان انقلاب اسلامی دردنیای معاصرحضرت امام خمینی(ره) را می آورم: (جلد بیستم صحیفه امام خمینی(ره)- صفحه ۹۱ تا ۹۳- پیام به مردم زائران بیت الله الحرام به مناسبت ایام حج "مهجوریت حج ابراهیمی "):

(از انس با قرآن کریم ، این صحیفه الهی و کتاب هدایت ، غفلت نورزند که مسلمانان هر چه دارند و خواهند داشت در طول تاریخ گذشته و آینده ازبرکات سرشار این کتاب مقدس است . و از همین فرصت از تمامی علمای اعلام و فرزندان قرآن و دانشمندان ارجمند تقاضا دارم که از کتاب مقدسی که تبیان کل شی ءاست و صادر از مقام جمع الهی به قلب نور اول و ظهور جمع الجمع تابیده است ، غفلت نفرمایند. این کتاب آسمانی - الهی که صورت عینی و کتبی جمیع اسما و صفات و آیات

وبینات است و از مقامات غیبی آن دست ما کوتاه است و جز وجود اقدس جامع من خوطب به از اسرار آن کسی آگاه نیست و به برکت آن ذات مقدس و به تعلیم او خلص اولیای عظام دریافت آن نموده اند و به برکت مجاهدات و ریاضتهای قلبیه ، خلص اهل معرفت به پرتوی از آن به قدر استعداد و مراتب سیر بهره مند شده اند و اکنون صورت کتبی آن ،که به لسان وحی بعد از نزول از مراحل و مراتب ، بی کم و کاست و بدون یک حرف کم وزیاد به دست ما افتاده است ، خدای نخواسته مباد که مهجور شود و گر چه ابعاد مختلفه آن و در هر بعد مراحل و مراتب آن از دسترس بشر عادی دور است لکن به اندازه علم ومعرفت و استعدادهای اهل معرفت و تحقیق در رشته های مختلف ، به بیانها و زبانهای متفاوت نزدیک به فهم از این خزینه لایتناهای عرفان الهی و بحر مواج کشف محمدی -صلی الله علیه و آله و سلم - بهره هایی بردارند و به دیگران بدهند و اهل فلسفه و برهان بابررسی رموزی که خاص این کتاب الهی است و با اشارات از آن مسائل عمیق گذشته ،براهین فلسفه الهی را کشف و حل کرده ، در دسترس اهلش قرار دهند. و وارستگان صاحب آداب قلبی و مراقبات باطنی رشحه و جرعه ای از آنچه قلب عوالم از "ادبنی ربی " دریافت فرموده ، برای تشنگان این کوثر به هدیه آورند و آنان را مودب به آداب الله تا حد میسور نمایند. و متقیان تشنه

هدایت بارقه ای از آنچه به نور تقوا از این سرچشـمه جوشان هدی للمتقین هدایت یافته اند، برای عاشقان سوخته هدایت الله به ارمغان آورند. و بالاخره هر طایفه ای از علمای اعلام و دانشـمندان معظم به بعدی از ابعاد الهی این کتاب مقدس دامن به کمر زده و قلـم به دست گرفته و آرزوی عاشـقان قرآن رابرآورنـد و در ابعـاد سیاسـی ، اجتمـاعی ، اقتصـادی ، نظـامی ، فرهنگی و جنگ و صلح قرآن وقت صرف فرمایند تا معلوم شود این کتاب سرچشمه همه چیز است ؛ از عرفان و فلسفه تاادب و سیاست ، تا بیخبران نگویند عرفان و فلسـفه بافته ها و تخیلاتی بیش نیست وریاضت و سـیر و سلوک کار درویشان قلندر است ، یا اسلام به سـیاست و حکومت و اداره کشور چه کار دارد که این کار سلاطین و روسای جمهور و اهل دنیاست . یا اسلام دین صلح و سـازش است و حتی از جنـگ و جـدال با سـتمکاران بری است . و به سـر قرآن آن آورنـد که کلیسای جاهل و سیاسـتمداران بازیگر به سر دین مسیح عظیم الشان آوردند.

هان ای حوزه های علمیه و دانشـگاههای اهل تحقیق ! بپاخیزیـد و قرآن کریم را ازشـرجاهلان متنسک و عالمان متهتک که از روی علم و عمد به قرآن و اسـلام تاخته ومی تازند، نجات دهید. و اینجانب از روی جد، نه تعارف معمولی ، می گویم از عمر به بـادرفته خود در راه اشـتباه و جهـالت تـاسف دارم . و شـما ای فرزنـدان برومنـد اسـلام ! حوزه ها ودانشـگاهها را از توجه به شئونات قرآن و ابعاد بسیار

مختلف آن بیدار کنید. تدریس قرآن در هر رشته ای از آن را محط نظر و مقصد اعلای خود قرار دهید. مبادا خدای ناخواسته در آخر عمر که ضعف پیری بر شما هجوم کرد از کرده ها پشیمان و تاسف برایام جوانی بخورید همچون نویسنده .

باید بدانیم حکمت آنکه این کتاب جاوید ابدی که برای راهنمایی بشر به هر رنگ و ملیت و در هر قطب و قطر، تا قیام ساعت نازل گردیده است ، آن است که مسائل مهم حیاتی را چه در معنویات و چه در نظام ملکی زنده نگه دارد و بفهمانند که مسائل این کتاب برای یک عصر و یک ناحیه نیست .)

۱۷- منطق شیوه ی تفکر صحیح را می آموزد حال اگر کسی بخواهد اندیشه ها و تفکرات خود را به دیگری منتقل کند. یعنی بخواهد از آنچه در ذهن خودش می گذرد دیگری را آگاه سازد ناچار از سخن استفاده می کند، یعنی الفاظ را برای افاده ی مقصود خود به کار می برد.

مردم عادی چنین می پندارند که انسان نخست می اندیشند سپس اندیشه های خود را در قالب الفاظ بر زبان می آورد. اما با کمی دقت نظر معلوم می شود که اساساً تفکر بدون استعمال الفاظ امکان پذیر نیست. حتی وقتی که آدمی لب را از سخن فروبسته و به اندیشه فرورفته باشد، باز در واقع با یک سلسله الفاظ مخیّل به تفکر می پردازد و به قول حکما، گویی با خود «حدیث نفس» یا نجوا می کند، به همین جهت است که تفکر و تعقل را نطق باطن می نامند (در مقابل

نطق ظاهر که با الفاظ مسموع انجام می یابد) پرورش ذهنی و فکری آدمی و از قوه به فعل درآوردن استعدادهای معرفتی او جز به کار بردن لفظ امکان پذیر نیست. پس زبان اولاً ـ توأم و همراه با اندیشه های درونی آدمی است. ثانیاً موجب انتقال دانش و فرهنگ و تمدن به دیگران است و آموزش و پرورش بدون استعانت از آن امکانپذیر نیست. همین نیاز مبرم آدمی به زبان موجب شده است که به وضع الفاظ بپردازد و در برابر هر معنایی لفظی را که نمایانگر آن معنی باشد قرار دهد.

چنانکه معلوم است هر لفظ مسموع صوتی است که در هوا پخش می شود و به سرعت محو می گردد. یعنی علامتی است فرار و ناپایدار که عمرآن لحظه ای بیش نیست و فقط هنگام رویارویی با دیگران بکار می رود. اما آدمی مایل است افکار و اندیشه ها و خواسته های خود را به مکانهای دور دست و به آیندگان و کسانی که با او رویاروی نیستند نیز برساند. به همین جهت به وضع الفاظ بسنده نکرده و یک سلسله علایم دیگر نیز وضع کرده که همان خط یا علایم مکتوب یا الفباست. علایمی به مراتب پایدارتر و ثابت تر از الفاظ، این علائم مکتوب را نشان و دال بر الفاظ قرار داده است.

بنابراین علایم مکتوب یا خط یا وجود کتبی دلالت بر حفظ، یعنی اصوات معین ، دارد. به عبارت مختصرتر وجود کتبی دال بر وجود لفظی است ، همانطور که وجود لفظی دال بر معنای ذهنی است و معنای ذهنی دال بر شیء خارجی.

وجود کتبی (علایم کتبی یا خطی) —

وجود لفظی (علایم ملفوظ یعنی اصواتی که با اتکاء به مخارج حروف از دهان خارج می شود) – وجود ذهنی (معنی ذهنی یا صورت ذهنی) – وجود عینی (وجود خارجی یا شی خارجی)

به عبارت موجزتر شیء دارای چهار نحوه وجود است. وجود عینی و وجود ذهنی و وجود لفظی و وجود کتبی . از آنجا که نقش الفاظ در تفکرات آدمی تا این درجه است. منطق دانان در آغاز منطق مبحثی را نیز به الفاظ اختصاص می دهند و البته بحث آنها از الفاظ بحثی است بسیار کلی به نحوی که کم و بیش شامل همه زبانها می شود. بر خلاف بحث علمای دستورزبان که اختصاص بزبانی معین دارد.(علم منطق – رشته های نظری و علوم انسانی و معارف اسلامی)

براین اساس وجود لفظی و کتبی را اعتباری و وجود ذهنی و عینی را حقیقی می دانند.

اگربراین مبنا به قرآن رانگاه کنیم؛ فعالیتهای علمی و قرآنی ما ازچهارحالت خارج نیست:

الف-وجود لفظی قرآن که شامل روخوانی ؛ روان خوانی ؛ تندخوانی؛ صوت ولحن؛ علم تجوید ؛ انواع قرائات قرآنی؛ حفظ ظاهری قرآن؛و تمام فعالیتهائی که دراین حوزه لفظی قرآن می شود.

ب-وجود کتبی قرآن که شامل انواع رسم الخط ونوشتن قرآن ؛ چاپ قرآن؛ تمام کارهای هنری مربوط به قرآن.

ج-وجود ذهنی قرآن یعنی آنچه درذهن مردم مسلمان یا جامعه بشری یا مفسرومحقق قرآن وجود داردو بر روی آن تدبرو تفکرمی کند و آن را نشر وارائه می دهد.و شامل تمام تفاسیر و معارف و علوم قرآنی می شود.

د-وجود عینی قرآن که به دوصورت جلوه می کند یا بصورت فردی که دریک انسان قرآنی درخارج مصداق پیدا می

کنـد و حقیقی ترین آن امـام معصوم است که واقعیت قرآن و مظهرعینی کامـل قرآن درعـالم خارج است و قرآن ناطق است و درزمان ما حضـرت امام ولی عصـر(عج) می باشد ویا بصورت جمعی تجلی و ظهورپیدا می کند که جامعه اسـلامی و قرآنی و حکومت اسلامی مهدویت است که انشاء الله درآینده ما شاهد و عامل آن خواهیم بود.

به هرحال هرکس که عالم وخادم قرآن باشد بصورت حصرعقلی ازیکی ازاین چهارقسم خارج نیست ؛ و کسیکه درحوزه علم مفـاهیم شناسـی قرآن فعـالیت و تحقیـق و مطـالعه می کنــد دربخش سـوم (وجـود ذهنی) جایگـاه می یابـد ووقـتی درعرصــه نشرمکتوب می پردازد درجایگاه دوم (وجود کتبی) فعال است.

اگربخواهیم توضـیح مفصل دهیم که علم مفاهیم قرآن شناسی چیست ؟ باید کتابهای مستقلی تالیف گردد ؛ که امیدواریم این مهم درآینده نزدیک انجام گیرد.

۱۷-ما در اینجا براساس امکانات و ابزار و نرم افزارهای علمی بیش ازهزارتا از کلمات قرآن را مفهوم شناسی وبراساس حروف الفبـا اسـتخراج کرده ایـم ؛ باشـد کـه انشـا ء الله در آینـده ایـن علـم(مفهـوم شناسـی قرآنی) توسـعه لازم را بنمایـد. از بین تفاسیرتفسیرراهنما را ملاک قرارداده ایم که نسبت به تمام تفسیرهای قرآن بعضـی ازاسـتانداردهای لازم را دارد که می توانید ویژگیهـای آن را درمقـدمه آن تفسیرشایسـته و مهم بخوانیـد. بایـد توجه داشت که بعضـی ازکلمـات مشـترک لفظی و بعضـی ازآنها مشترک معنوی می باشـند ؛ وتعدادی ازکلمات نیز عربی وفارسی می باشد ؛ برای همین کسی که می خواهد مفهومی را بررسـی کند لازم است یکدورفهرست کلمات را بررسـی کند. . این مجموعه کتاب مفاهیم شناسـی قرآن بیشتربرای محققین و پژوهشگران قرآنی

و کسانیکه می خواهند پایان نامه حوزوی و دانشگاهی تالیف کنند ویا علاقه به مباحث عمیق قرآنی هستند می باشد.

حوزه علمیه اصفهان

رسول ملکیان اصفهانی

فاسدان از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فاسدان

آثار حکومت فاسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۱ - ۵

۵ - هلاکت دنیوی و آتش دوزخ ، پی آمد حکومت های مستکبر ، ستمگر و فاسد (چونان فرعونیان)

إنّهم کانوا قومًا فسقین . .. إنّه لایفلح الظلمون ... و استکبر هو ... و جعلنهم

استهزاهای فاسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۵۶ - ۷

۷ - پاکی و پارسایی ، جرم و مایه استهزا در جامعه فاسد

قالوا أخرجوا ءال لوط من قریتکم إنّهم أُناس یتطهّرون

در جامعه فاسدی چون جامعه قوم لوط، وی و خاندانش به جرم پاکی و پارسایی مورد ریشخند قرار گرفتند و محکوم به تبعید و اخراج شدند.

اندوه اخروی فاسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۵ - ۸

۸ ترس و اندوه در قیامت بر ناصالحان و بی تقوایان سایه گستر خواهد شد.

فمن اتقی و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

ایمان فاسدان اقوام پیشین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۶۰ – ۴

۴- برخی از پیشینیان فاسد ، از نادیده گرفتن تعالیم پیامبران ، توبه کردند و با ایمانی راسخ به کار های شایسته روی آوردند .

خلف أضاعوا الصلوه . .. إلّا من تاب و ءامن و عمل صلحًا

ماضی بودن فعل ها در هر دو آیه، به وقوع

آن در زمان گذشته دلالت دارد.

بینش فاسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۵۶ - ۷

۷ - پاکی و پارسایی ، جرم و مایه استهزا در جامعه فاسد

قالوا أخرجوا ءال لوط من قریتکم إنّهم أُناس یتطهّرون

در جامعه فاسدی چون جامعه قوم لوط، وی و خاندانش به جرم پاکی و پارسایی مورد ریشخند قرار گرفتند و محکوم به تبعید و اخراج شدند.

ترس اخروی فاسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۵ - ۸

۸ ترس و اندوه در قیامت بر ناصالحان و بی تقوایان سایه گستر خواهد شد.

فمن اتقی و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

تشخیص فاسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۳ - ۳

۳ - آگاهی از صالح یا ناصالح بودن افراد ، برای همگان مقدور نیست .

و مایدریک

<ما> برای استفهام است و جمله <مایدریک. ..> (چه چیز تو را آگاه می سازد)، نشانگر بسته بودن راه آگاهی برای مخاطب است.

توبه فاسدان اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۶۰ - ۴

۴- برخی از پیشینیان فاسد ، از نادیده گرفتن تعالیم پیامبران ، توبه کردند و با ایمانی راسخ به کار های شایسته روی آوردند .

خلف أضاعوا الصلوه . .. إلاّ من تاب و ءامن و عمل صلحًا

ماضی بودن فعل ها در هر دو آیه، به وقوع آن در زمان گذشته دلالت دارد.

حسابرسی اخروی فاسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰

- کهف – ۱۸ – ۸۷ – ۹

۹- آخرت ، زمان بازگردانده شدن ستم گران و کافران و افراد ناصالح به پیش گاه خداوند و حساب رسی کردار آنها است .

ثمّ یردّ إلی ربّه فیعذّبه

حمایت فاسدان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۲۴ – ۲

۲ – ویژگی شاعران خیال پرداز ، هواداری گمراهان و فاسدان از آنان است .

و الشعراء یتّبعهم الغاون

دروغگویی فاسدان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۲۳ – ۳

۳ – تلاش خطاکاران فاسد ، برای شایعه پراکنی و القای باور های دروغین خود به مردم

کلّ أفّاک أثیم . یلقون السمع و أکثرهم کذبون

ضمایر جمع در آیه یاد شده، همگی می تواند به <کلّ أفّاک> باز گردد و <السمع> نیز مصدر به معنای مفعول باشد; یعنی، <یلقی هؤلاء المنحرفون مسموعاتهم علی الناس و الحال أنّ أکثرهم کاذبون فیما یلقونه; این دسته از کژاندیشان، شنیده های خود را در میان مردم می پراکنند، در حالی که بیشتر آنان جز دروغ به خورد مردم نمی دهند>.

شایعه پراکنی فاسدان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۲۳ – ۳

۳ – تلاش خطاکاران فاسد ، برای شایعه پراکنی و القای باور های دروغین خود به مردم

کلّ أفّاک أثیم . یلقون السمع و أکثرهم کذبون

ضمایر جمع در آیه یاد شده، همگی می تواند به <کلّ أفّاك> باز گردد و <السمع> نیز مصدر به معنای مفعول باشد; یعنی، <یلقی هؤلاء المنحرفون مسموعاتهم علی الناس و الحال أنّ أکثرهم کاذبون فیما یلقونه; این دسته

از کژاندیشان، شنیده های خود را در میان مردم می پراکنند، در حالی که بیشتر آنان جز دروغ به خورد مردم نمی دهند>.

شبهه افکنی فاسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۲۳ - ۳

۳ - تلاش خطاکاران فاسد ، برای شایعه پراکنی و القای باور های دروغین خود به مردم

کلّ أفّاک أثیم . یلقون السمع و أکثرهم کذبون

ضمایر جمع در آیه یاد شده، همگی می تواند به <کلّ أفّاک> باز گردد و <السمع> نیز مصدر به معنای مفعول باشد; یعنی، <یلقی هؤلاء المنحرفون مسموعاتهم علی الناس و الحال أنّ أکثرهم کاذبون فیما یلقونه; این دسته از کژاندیشان، شنیده های خود را در میان مردم می پراکنند، در حالی که بیشتر آنان جز دروغ به خورد مردم نمی دهند>.

عمل صالح فاسدان اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۶۰ - ۴

۴- برخی از پیشینیان فاسد ، از نادیده گرفتن تعالیم پیامبران ، توبه کردند و با ایمانی راسخ به کار های شایسته روی آوردند .

خلف أضاعوا الصلوه . .. إلاّ من تاب و ءامن و عمل صلحًا

ماضی بودن فعل ها در هر دو آیه، به وقوع آن در زمان گذشته دلالت دارد.

فاسدان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۷ - ۹

۹- آخرت ، زمان بازگردانده شدن ستم گران و کافران و افراد ناصالح به پیش گاه خداوند و حساب رسی کردار آنها است .

ثمّ یردّ إلی ربّه فیعذّبه

فاسدان و صالحان

- آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۵۶ – ۸

۸ – انسان های صالح و پاکدامن ، عناصری مزاحم و غیرقابل تحمل برای فاسدان و منحرفان

أخرجوا ءال لوط من قریتکم إنّهم أُناس یتطهّرون

موضع گیری مفسدان در قبال لوط(ع) و خاندانش، نشان می دهد که آنان تلاش های خیرخواهانه وی را برنتابیدند و او را به عنوان عنصری مزاحم محکوم به اخراج کردند.

فاسدان و عفیفان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۵۶ – ۸

۸ – انسان های صالح و پاکدامن ، عناصری مزاحم و غیرقابل تحمل برای فاسدان و منحرفان

أخرجوا ءال لوط من قریتکم إنّهم أُناس یتطهّرون

موضع گیری مفسدان در قبال لوط(ع) و خاندانش، نشان می دهد که آنان تلاش های خیرخواهانه وی را برنتابیدند و او را به عنوان عنصری مزاحم محکوم به اخراج کردند.

فاسقان از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

{فاسقان}

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۲۷ – ۷۸

۷ – کسانی که به پیمان های الهی پایبند نباشند و پیوندهایی را که خدا به برقراری آنها فرمان داده ، نادیده بگیرند ، فاسق هستند .

إلا الفسقین. الذین ... یقطعون ما أمرالّله به أن یوصل

<الذین>، صفت توضیحی برای <الفاسقین> می باشد.

۸ – آنان که در زمین فسادانگیز هستند ، فاسقند .

إلا الفسقین. الذین ... یفسدون فی الأرض

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۸۲ – ۲،۴

۲ کسانی که به پیامبر (ص) ایمان نیاورند و یا حضرتش را یاری نکنند ، فاسق هستند .

لتؤمننّ به و لتنصرنّه .

.. فمن تولّی بعد ذلک فاولئک هم الفاسقون

در صورتی که مراد از <رسول> در آیه قبل، پیامبر اکرم (ص) باشد.

۴ نقض میثاق های الهی ، فسق است و نقض کنندگان ، فاسق هستند .

و اذ اخذ اللّه میثاق . .. فمن تولّی بعد ذلک فاولئک هم الفاسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۵ - ۱۰

۱۰ بنی اسرائیل ، قومی فاسق به خاطر لجاجت و تمردشان در برابر فرامین موسی (ع)

و بین القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۴۷ - ۶،۱۳

۶ آنان که حکم و داوری خویش را بر پایه قوانین و مقررات الهی بنا نکنند ، فاسق هستند .

و من لم یحکم بما أنزل اللّه فأولئک هم الفسقون

۱۳ مسیحیان ، در صورت پیروی نکردن از احکام انجیل ، فاسق هستند .

و لیحکم أهل الانجیل بما أنزل اللّه فیه و من لم یحکم . .. هم الفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۴۹ - ۲۴،۲۵،۳۱

۲۴ بسیاری از مردم ، بی اعتنا به حدود الهی و از زمره فاسقان

و إن کثیراً من الناس لفسقون

۲۵ گنهکاران ، فاسقند .

ان یصیبهم ببعض ذنوبهم و إن کثیراً من الناس لفسقون

۳۱ بسیاری از اهل کتاب در عصر پیامبر (ص) ، مردمی شکننده حدود الهی و از زمره فاسقان

و إن کثیراً من الناس لفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۹ - ۵

۵ تکذیب

کنندگان آیات الهی، فاسقند.

و الذین کذبوا بأیتنا یمسهم العذاب بما کانوا یفسقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۲ – ۷

۷ کفرپیشگان ، مردمی فاسق و بی اعتنا به عهد های الهی

و ما وجدنا لأکثرهم من عهد و إن وجدنا أکثرهم لفسقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۶۳ – ۱۷

۱۷ تمردکنندگان از فرمان های الهی فاسقند .

کذلك نبلوهم بما کانوا یفسقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۶۵ – ۶

۶ یهودیان متخلف از حکم روز شنبه (حرمت تلاش برای کسب مال و صید ماهی) مردمانی فاسق و ظالم در پیشگاه خداوند

و أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس بما کانوا یفسقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۸ – ۱۶،۱۸

۱۶ اکثریت مشرکان صدر اسلام ، مردمی فاسق و بیرون از مسیر حق بودند .

و أکثرهم فسقون

۱۸ پیمان شکنان ، مردمانی فاسق و منحرف از مسیر حق

لایرقبوا فیکم . .. ذمه ... و أکثرهم فسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۳ - ۴،۵

۴ متخلفان از جنگ ، فاسق و اعمالشان در نزد خداوند بی ارزش است .

إنكم كنتم قوماً فسقين

روی سخن در این بخش از آیات با منافقانی است که از شرکت در جنگ تبوک خودداری کردند.

۵ منافقان ، گروهی فاسق و تجاوزپیشه

إنكم كنتم قوماً فسقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه

- ۹ - ۶۷ - ۲۰

۲۰ منافقان ، مشخص ترین نمونه فاسقان

إن المنفقين هم الفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۰ - ۸،۹

۸ کفر به خدا و رسول او ، فسق و کافران ، مردمانی فاسقند .

ذلک بأنهم کفروا باللّه و رسوله و اللّه لایهدی القوم الفسقین

۹ منافقان ، مردمانی فاسقند .

ذلک بأنهم کفروا . .. و اللّه لایهدی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۴ - ۱۴

۱۴ منافقان ، مردمی فاسق و منحرف از مسیر حق

إنهم کفروا . .. فسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۶ - ۹

۹ منافقان و توانمندان متخلف از جهاد ، فاسق و محروم از رضایت خدایند .

یحلفون . .. لا یرضی عن القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۳ - ۵

۵ مشرکان ، مردمانی فسق پیشه اند .

فذلکم اللّه ربکم . .. کذلک حقت کلمت ربک علی الذین فسقوا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۴ – ۸

۸ – اتهام بی دلیل زنا به زنان پاکدامن ، بدترین نوع فسق است و نسبت دهندگان آن ، سرآمد فاسقان اند .

والذین یرمون المحصنت ثمّ لم یأتوا بأربعه شهداء . .. و أُولئک هم الفسقون

ضمیر <هم> ضمیر فصل و <الفاسقون> مسند همراه با <ال> جنس و مفید حصر است. منحصر کردن اهل فسق به نسبت دهندگان زنای بی دلیل

به زنان پاکدامن، بیانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۲ - ۸

۸ - فرعون و سران حکومت وی ، عناصری فاسق و متجاوز بودند .

إلی فرعون و ملإیْه إنّهم کانوا قومًا فسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۴ - ۵

۵ - قوم لوط ، مردمی همواره فاسق و تبهکار بودند .

بما کانوا یفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۸ - ۵،۶

۵ - کافران ، مردمانی فاسق و تبه کارند .

أفمن کان مؤمنًا کمن کان فاسقًا

به قرینه مقابله <مؤمناً> و <فاسقاً> و به قرینه آیات پیش که در آنها، مردم به دو دسته کافر و مؤمن تقسیم شده اند، مراد از <فاسقاً> می تواند کافران باشد. بنابراین، اطلاق <فاسق> بر کافر به خاطر فسق و تبه کاری او است.

۶ - مجرمان ، مردمانی فاسق و تبه کارند .

المجرمون . .. أفمن کان مؤمنًا کمن کان فاسقًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۶ - ۲۰

۲۰ - بسیاری از اهل کتاب (یهود و نصارا) ، فاسق و متمرداند .

و کثیر منهم فسقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۱۹ – ۷

۷ – غافلان از خدا و خویش ، همان فاسقان واقعی و پرده دران حریم ارزش هایند .

و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه فأنسیهم أنفسهم أُولئک هم الفسقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – منافقون

- ۶۳ - ۶ - ۹

۹ - منافقان ، عناصری فاسق و منحرف

إنّ اللّه لایهدی القوم الفسقین

آثار اصلاح فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۵ - ۷

۷ - توبه فاسقان و اصلاح رفتارشان ، از بین برنده آثار سوء فسق گذشته آنان است .

أُولئک هم الفسقون . إلاّ الذین تابوا من بعد ذلک و أصلحوا فإنّ اللّه غفور رحیم

جمله <فإنّ اللّه غفور رحیم> در مقام تعلیل برای رفع مجازات های فاسقان است و علت هر حکمی، موجب تعمیم و سرایت آن حکم خواهد شد. بنابراین فاسقان توبه کار، مشمول رحمت الهی اند; چه فسق آنان مربوط به تهمت زدن ها باشد و چه غیر آن.

آثار توبه فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۵ - ۷

۷ - توبه فاسقان و اصلاح رفتارشان ، از بین برنده آثار سوء فسق گذشته آنان است .

أُولئک هم الفسقون . إلاّ الذین تابوا من بعد ذلک و أصلحوا فإنّ اللّه غفور رحیم

جمله <فإنّ اللّه غفور رحیم> در مقام تعلیل برای رفع مجازات های فاسقان است و علت هر حکمی، موجب تعمیم و سرایت آن حکم خواهد شد. بنابراین فاسقان توبه کار، مشمول رحمت الهی اند; چه فسق آنان مربوط به تهمت زدن ها باشد و چه غیر آن.

آثار عذاب فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۵ - ۵

۵ - نزول عذاب الهی بر جوامع فاسق و تبهکار ، صرفاً جنبه انتقام جویانه و کیفری ندارد ، بلکه جنبه ارشاد و

هدایت دیگران را نیز دارد .

إنّا منزلون علی أهل هذه القریه رجزًا . .. و لقد ترکنا منها ءایه بیّنه لقوم یعقل

ابتلای دنیوی فاسقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۲۱ – ۲

۲ – بلا های دنیوی فاسقان ، هشداری به آنان است و نه کیفر واقعی شان .

و لنذیقنّهم من العذاب الأدنی . .. لعلّهم یرجعون

ابتلای فاسقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۶۴ – ۱۷

۱۷ فاسقان متمرد از فرمان های الهی ، در خطر نابود شدن و یا گرفتار گشتن به عذابی شدید از جانب خداوند

اللّه مهلکهم أو معذبهم عذاباً شدیداً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۲۱ – ۶

۶ – کیفر واقعی فاسقان تنبّه ناپذیر از بلا های دنیا ، به جهان آخرت موکول شده است .

و لنذیقنّهم من العذاب الأدنی دون العذاب الأکبر لعلّهم یرجعون

از تعبیر <لعلّهم یرجعون> استفاده می شود که <عذاب أدنی> همان بلاهای دنیوی است که می تواند در بازگشت انسان به سوی خدا مؤثر باشد. در این صورت به قرینه تقابل، مراد از <العذاب الأکبر> عذاب قیامت خواهد بود.

انحراف فاسقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – صف – ۶۱ – ۵ – ۱۶

۱۶ – انسان های فاسق ، دارای قلب های منحرف

أزاغ اللّه قلوبهم و اللّه لایهدی القوم الفسقین

پیروزی بر فاسقان بنی اسرائیل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۴۵ – ۱۴

۱۴ فراگیری معارف و

عمل به احکام الهی ، شرط پیروزی قوم موسی بر فاسقان و آزادسازی سرزمین آنان

فخذها . .. یأخذوا بأحسنها سأوریکم دار الفسقین

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که <ساوریکم> جواب فعل امر <فخذها بقوه و أمر قولك یأخدوا> باشد ; یعنی: <إن تاخذها و یأخذوا سأوریکم دار الفسقین> قابل ذکر است که مجزوم نشدن <اوریکم>، علی رغم اینکه جواب امر قرار گرفته، به سبب وجود <سین> است.

تفاوت مؤمنان با فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۸ - ۱،۲

۱ - برابر نبودن مؤمن و فاسق ، در نظام پاداش الهی ، امری بدیهی و خدشه ناپذیر است .

أفمن کان مؤمنًا کمن کان فاسقًا لایستوون

همزه <أفمن. ..> استفهام انکاری است و <لایستوون> نیز بر آن تأکید بیشتری می کند. گفتنی است: <کاف> در <کمن> تشبیه در جزا است و به قرینه آیات سابق و آیات بعدی (۱۹ و ۲۰)، مراد از نفی تساوی، می تواند عدم تساوی در پاداش و جزا باشد.

۲ - فرجام ناگوار کافران و عاقبت نیکوی مؤمنان ، علامت برابر نبودن آنان با یکدیگر است .

فذوقوا بما نسیتم لقاء یومکم . .. فلاتعلم نفس ما أُخفی لهم ... أفمن کان مؤمنًا کم

<فاء> در <أفمن> تفریع بر آیات سابق است که در آنها از کافران و مؤمنان و فرجام و عاقبتشان سخن گفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۹ - ۸

۸ - جایگاه خوب مؤمنان در بهشت ، نمودی از عدم تساوی آنان با فاسقان است .

أفمن کان مؤمنًا کمن کان فاسقًا .

.. أمّا الذين ءامنوا ... فلهم جنّت المأوى

<أمّا الذين آمنوا. ..> تشريح تفصيلى عدم تساوى دو گروهى است كه در آيه پيش، از آن سخن گفته شده است.

تهديد فاسقان بنى اسرائيل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۵ - ۱۵،۱۶

۱۵ خداوند قوم موسى را از مخالفت با رسالت هاى وى بر حذر داشت و متخلفان را مردمى فاسق خواند .

سأوريكم دار الفسقين

برداشت فوق بر اين اساس است كه مراد از <الفاسقين> متمردان خود بنى اسرائيل باشد. بر اين مبنا جمله <ساوريكم>، كه پس از فرمان به فراگيرى تورات و به كار بستن تعاليم آن واقع شده، اشاره به اين معنا دارد كه اگر گروهى اين فرمان را اطاعت نكنند، فاسقند. گفتنى است در اين صورت مقصود از <دار> جايگاه شوم و فرجام ناميمون آن گروه است.

۱۶ خداوند ، فاسقان بنى اسرائيل را به گرفتار آمدن به فرجامى شوم تهديد كرد .

سأوريكم دار الفسقين

ثبت عمل فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۱۴ - ۶

۶ - كردار بدكاران ، از نظر مأموران الهى مخفى نمانده و در نامه عمل آنان ثبت خواهد شد .

كتبين . يعلمون ما تفعلون ... و إنّ الفجّار لفى جحيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - مطففين - ۸۳ - ۷ - ۳

۳ - كردار بدكاران ، ثبت و ضبط شده و در نامه عمل آنان باقى خواهد ماند .

كتب الفجّار

<کتاب الفجّار>، صحیفه ای است که در آن، اعمال فاجران ثبت شده است.

جاودانگی عذاب فاسقان

جلد - نام

سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۱۴ - ۵

۵ - گرفتاری فاسقان کافر در آتش دوزخ ، همیشگی است .

و إنّ الفجّار لفی جحیم

جمله اسمیه، بر ثبوت دلالت دارد و در این آیه ممکن است به قرینه مقابله با <إنّ الأبرار لفی نعیم> که استقرار مجازی در آن حاکی از خلود بود بر خلود نیز دلالت کند. مراد از <فجّار> به قرینه <بل تکذّبون بالدین> فاسقانی است که منکر معاد و کافرند.

جواز عیبجویی از فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۱۱ - ۱۴

۱۴ - عیب جویی از غیر مؤمنان ، فاقد حرمت *

یأیّها الذین ءامنوا . .. و لا تلمزوا أنفسکم

تعبیر <أنفسکم>، ممکن است بیانگر این معنا باشد که مؤمنان نباید نسبت به خود مؤمنان، عیب جویی کنند; اما در مورد دیگران نهی متوجه آنان نیست.

حتمیت عذاب فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۱۹ - ۴

۴ - فاسقان در قیامت ، محروم از یاری دیگران برای رهایی از آتش دوزخ

و إنّ الفجّار لفی جحیم . .. یوم لاتملک نفس لنفس شیًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۹ - ۳

۳ - عذاب مقدر الهی برای بدکاران ، تخلّف ناپذیر و دارای حد و مرزی روشن و مشخص است .

ما سجّین . کتب مرقوم

چنانچه <کتاب> به معنای مکتوب و مراد از کتابت، قضای حتمی باشد و <مرقوم> نیز به معنای <نوشته واضح و گویا> گرفته شود; مفاد آیه

این خواهد بود که <سجّین> (همان کتاب جامع که عذاب های مقدر فاجران را دربردارد) مکتوب وتقدیر شده ای واضح است که حد و مرز هر عذاب مقدر، در آن کاملاً روشن است.

حتمیت کیفر فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۱۶ - ۱

۱ - پنهان داشتن خویش از آتش جهنم ، برای فاسقان امکان پذیر نیست .

و ما هم عنها بغائبین

<غاب عنه>; یعنی، از او مخفی شد. (لسان العرب)

حتمیت کیفرهای فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۷ - ۷

۷ - کیفر های تعیین شده برای فاجران ، حکم تقدیر شده خداوند و گریزناپذیر است . *

إنّ کتب الفجّار لفی سجّین

<کتاب> در یک احتمال به معنای مکتوب است. در این احتمال، مراد نوشته های تقدیر شده الهی، درباره کیفر فاجران و <کتابت> به معنای قضای حتمی و حکم تخلف ناپذیر خواهد بود.

حتمیت محرومیت فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۳ - ۳

۳ محرومیت فاسقان از گرایش به ایمان و پذیرش آن ، حکم قطعی و غیر قابل تخلف

کذلک حقت کلمت ربک علی الذین فسقوا أنهم لایؤمنون

حق ناپذیری فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۴ - ۱۶

۱۶ حق ناپذیری فاسقان مجوّز ترک نهی از منکر نیست .

لم تعظون قوماً اللّه مهلکهم . .. قالوا معذره إلی ربکم و لعلهم یتقون

موعظه گران یهود دو دلیل برای نهی از منکر اقامه کردند: داشتن عذر در

پیشگاه خدا (معذره إلی ربکم)، احتمال تأثیر (لعلهم یتقون). مقتضای سخن آنان این است که نبود احتمال تأثیر نمی تواند مجوّز ترک نهی از منکر باشد و عذر پذیرفته شده ای نخواهد بود.

ذلت فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۵ - ۱۰

۱۰ - خوار ساختن فاسقان و پرده دران حریم ارزش ها ، برنامه ای الهی و پسندیده

فبإذن اللّه و لیخزی الفسقین

رهبری و فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۴۹ - ۲۹

۲۹ ضرورت هشیاری ، آمادگی و پایداری رهبران الهی در برابر انبوه فاسقان و شکنندگان حریم دین

و إن احکم بینهم بما أنزل اللّه و لاتتبع اهواءهم . .. و إن کثیراً من الناس لفسقون

یادآوری فسق بسیاری از مردم در پی نهی از پیروی هواپرستان، می تواند به منظور هشدار به قاضیان و رهبران الهی ایراد شده باشد ; یعنی باید متوجه باشند که فاسقان بسیاری برای بازداشتن آنان از اجرای احکام الهی در تلاش هستند.

زندگی با فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۵ - ۸

۸ زندگی با فاسقان ، دشوار و ناخوشایند بر بندگان شایسته خداوند

فافرق بیننا و بین القوم الفسقین

زیادی فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ – حدید – ۵۷ – ۲۶ – ۱۲

۱۲ – کثرت و انبوهی عناصر فاسق و طرفدار باطل در طول تاریخ

فمنهم مهتد و کثیر منهم فسقون

زیانکاری فاسقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲

۱۰ - فاسقان ، مردمی زیانکارند .

أولئك هم الخسرون

سرزمین فاسقان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۵ - ۱۳،۱۴

۱۳ تصرف سرزمین فاسقان و دیدن مناظر آن ، وعده ای از جانب خداوند به امت موسی

سأوریکم دار الفسقین

در اینکه مراد از <الفسقین> چه کسانی هستند، سه احتمال وجود دارد: فرعونیان، ساکنان سرزمین قدس پیش از ورود قوم موسی به آنجا، متخلفان قوم موسی برداشت فوق ناظر به احتمال اول و دوم است.

۱۴ فراگیری معارف و عمل به احکام الهی ، شرط پیروزی قوم موسی بر فاسقان و آزادسازی سرزمین آنان

فخذها . .. یأخذوا بأحسنها سأوریکم دار الفسقین

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که <ساوریکم> جواب فعل امر <فخذها بقوه و أمر قولك یأخدوا> باشد ; یعنی: <إن تاخذها و یأخذوا سأوریکم دار الفسقین> قابل ذکر است که مجزوم نشدن <اوریکم>، علی رغم اینکه جواب امر قرار گرفته، به سبب وجود <سین> است.

سرگردانی اخروی فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۰۹ - ۸

۸ گمراهی و سرگردانی فاسقان در قیامت *

و اللّه لایهدی القوم الفسقین. یوم یجمع اللّه الرسل

برداشت فوق بر این اساس است که <یوم> ظرف برای <لایهدی . ..> در آیه قبل باشد.

صفات فاسقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – صف – ۶۱ – ۵ – ۱۶

۱۶ – انسان های فاسق ، دارای قلب های منحرف

أزاغ اللّه قلوبهم و اللّه لایهدی القوم الفسقین

عذاب دنیوی فاسقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه

– فیش

۱ – بقره – ۲ – ۵۹ – ۹

۹ – گنهکاران فسق پیشه ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی هستند .

فأنزلنا علی الذین ظلموا رجزاً من السماء بما کانوا یفسقون

عذاب فاسقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۶۴ – ۱۷

۱۷ فاسقان متمرد از فرمان های الهی ، در خطر نابود شدن و یا گرفتار گشتن به عذابی شدید از جانب خداوند

اللّه مهلکهم أو معذبهم عذاباً شدیداً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۵۰ – ۷

۷ < عن ابی جعفر (ع) فی قوله : < قل أرءیتم إن أتیکم عذابه بیتاً أو نهاراً . . . > فهذا عذاب ینزل فی آخر الزمان علی فسقه أهل القبله و هم یجحدون نزول العذاب علیهم . ;

از امام باقر (ع) درباره سخن خدا که فرموده: <بگو اگر عذاب او، شب هنگام یا در روز به سراغ شما آید . ..> روایت شده: این عذابی است که بر فاسقان اهل قبله در آخرالزمان نازل می شود; در حالی که آنان منکر نزول عذاب بر خودشان هستند>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – انفطار – ۸۲ – ۱۵ – ۱

۱ – قیامت ، روز گرفتاری طاقت فرسای فاسقان در آتش جهنم

یصلونها یوم الدین

<یصلونها>; یعنی، با رنج و مشقّت، حرارت آن را می چشند. (بر گرفته از قاموس)

عصیان فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۴۹ - ۲۶

۲۶ فاسقان ، رویگردان از احکام

الهی و بی اعتنا به داوری های پیامبر (ص)

فان تولوا . .. و إن کثیراً من الناس لفسقون

عوامل گمراهی فاسقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۲۶ – ۱۱

۱۱ – تنها فاسقان به سبب وجود مثلهایی در قرآن ، به گمراهی کشانده می شوند .

و ما یضل به إلا الفسقین

عوامل محرومیت فاسقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۳۳ – ۴

۴ حکم الهی به محرومیت اهل فسق از گرایش به ایمان ، مقتضای ربوبیت و پروردگاری اوست .

کذلک حقت کلمت ربک علی الذین فسقوا أنهم لایؤمنون

غیبت فاسقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – حجرات – ۴۹ – ۱۲ – ۱۸

۱۸ – جواز غیبت غیر مؤمنان

و لایغتب بعضکم بعضًا . .. یأکل لحم أخیه میتًا

با توجه به این که مخاطب <بعضکم بعضاً> مؤمنان هستند نه مطلق انسان ها، برداشت بالا استفاده می شود.

فاسقان امت های پیشین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۲ – ۴

۴ اکثر امت های پیشین مردمی ، فاسق و خارج از دایره اطاعت خداوند

و إن وجدنا أكثرهم لفسقين

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۷ – ۵

۵- بسیاری از جوامع و ملل پس از حضرت نوح (ع) بر اثر وجود مترفان فاسق و تبهکار در میان آنان ، به هلاکت و نابودی دچار شدند .

و إذا أردنا أن نهلك قريه أمرنا مترفيها ففسقوا فيها . ..

و کم أهلکنا من القرون من

فاسقان ایله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۴ - ۱

۱ یهودیان ساکن در ایله متشکل از سه گروه بودند : تجاوزگران فاسق ، صالحان موعظه گر و نهی کننده از منکرات ، تارکان نهی از منکر .

إذ قالت أمه منهم لم تعظون قوماً

مقصود از موعظه، به دلیل <الذین ینهون عن السوء> در آیه بعد، نهی از منکر است.

فاسقان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۹ - ۱۱

۱۱ - گروهی از قوم موسی ، از دیرباز مردمی فاسق و تبهکار بودند .

بما کانوا یفسقون

<باء> در <بما کانوا . ..> سببیه و <ما> مصدریه است. فعل مضارع آن گاه که همراه <کان> و مانند آن آورده شود، دلالت بر استمرار در زمان گذشته دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - صف - ۶۱ - ۵ - ۱۵

۱۵ - آزار رسانان به موسی (ع) ، مردمانی فاسق بودند .

لم تؤذوننی . .. و اللّه لایهدی القوم الفسقین

فاسقان در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۲۰ – ۱،۴،۵

۱ – جایگاه فسق پیشگان ، آتش جهنم است .

و أمّا الذین فسقوا فمأویهم النار

۴ – فاسقان ، برای خروج از آتش تلاش می کنند .

کلّما أرادوا أن یخرجوا منها أُعیدوا فیها

در صورتی که <کلّما أرادوا أن یخرجوا. ..> معنای حقیقی داشته باشد، دلالت می کند بر این که فاسقان در صدد برمی آیند که از آتش، بیرون بروند.

- بازگردانده شدن قهری فاسقان به دوزخ ، در پی تلاش برای گریز و رهایی از آن

کلّما أرادوا أن یخرجوا منها أُعیدوا فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۱۴ - ۱،۵

۱ - آتش دوزخ ، جایگاه فاسقان و گنه پیشگان و کیفر کردار آنان است .

و إنّ الفجّار لفی جحیم

<فجور>; یعنی، دریدن پرده دیانت (مفردات راغب). از معانی دیگر <فجور>، فسق و عصیان است. (قاموس)

۵ - گرفتاری فاسقان کافر در آتش دوزخ ، همیشگی است .

و إنّ الفجّار لفی جحیم

جمله اسمیه، بر ثبوت دلالت دارد و در این آیه ممکن است به قرینه مقابله با <إنّ الأبرار لفی نعیم> که استقرار مجازی در آن حاکی از خلود بود بر خلود نیز دلالت کند. مراد از <فجّار> به قرینه <بل تکذّبون بالدین> فاسقانی است که منکر معاد و کافرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۱۵ - ۱،۴

۱ - قیامت ، روز گرفتاری طاقت فرسای فاسقان در آتش جهنم

یصلونها یوم الدین

<یصلونها>; یعنی، با رنج و مشقّت، حرارت آن را می چشند. (برگرفته از قاموس)

۴ - گرفتاری فاسقان به آتش جهنم ، کیفر فسق آنان است .

یصلونها یوم الدین

تصریح به <روز جزا> بودن قیامت، در بیان عذاب فاسقان، بیانگر آن است که عذاب قیامت جزای فسق آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۱۶ - ۱

۱ - پنهان داشتن خویش از آتش جهنم ، برای فاسقان امکان پذیر نیست .

و ما هم عنها بغائبین

<غاب عنه>; یعنی، از

او مخفی شد. (لسان العرب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۱۹ - ۹

۹ - گرفتاری فاسقان به آتش جهنم ، فرمان خداوند در قیامت

و إنّ الفجّار لفی جحیم . .. و الأمر یومئذ للّه

فاسقان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۰۹ - ۸

۸ گمراهی و سرگردانی فاسقان در قیامت *

و اللّه لایهدی القوم الفسقین. یوم یجمع اللّه الرسل

برداشت فوق بر این اساس است که <یوم> ظرف برای <لایهدی . ..> در آیه قبل باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۱۴ - ۴

۴ - مردم در قیامت ، به دو گروه شاخص < ابرار > و < فجّار > تقسیم خواهند شد .

إنّ الأبرار لفی نعیم . و إنّ الفجّار لفی جحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۱۹ - ۴

۴ - فاسقان در قیامت ، محروم از یاری دیگران برای رهایی از آتش دوزخ

و إنّ الفجّار لفی جحیم . .. یوم لاتملک نفس لنفس شیئًا

فاسقان و تکذیب جهنم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۲۰ – ۸

۸ – فاسقان ، عذابی را که همواره تکذیب می کردند ، می چشند .

ذوقوا عذاب النار الذی کنتم به تکذّبون

فاسقان و تکذیب قیامت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۲۰ – ۱۰

۱۰ – فاسقان ، قیامت و نظام کیفری خدا را تکذیب

می کردند .

و أمّا الذین فسقوا . .. ذوقوا عذاب النار الذی کنتم به تکذّبون

فاسقان و قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۹ - ۵

۵ - تنها فاسقان (منحرفان) ، قرآن و دلایل روشن آن را نپذیرفته و بدان کافر می شوند .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

فاسقان و مثالهای قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۲۶ - ۱۱

۱۱ - تنها فاسقان به سبب وجود مثلهایی در قرآن ، به گمراهی کشانده می شوند .

و ما یضل به إلا الفسقین

فاسقان یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۶ - ۱۴

۱۴ قوم موسی ، مردمانی فاسق و نافرمان

إنّا لن ندخلها . .. فلاتأس علی القوم الفسقین

فرجام شوم فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۳۵ - ۱۹

۱۹- هلاکت و بدفرجامی ، تنها از آنِ فاسقان و پرده دران حریم ارزش ها است .

فهل یهلك إلاّ القوم الفسقون

فرجام فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۲۰ - ۲

۲ - دوزخ ، فرجام نهایی فاسقان و غافلان از یاد خدا و خویش

و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه . .. أُولئك هم الفسقون. لایستوی أصحب النار

فرجام فاسقان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۵ - ۱۶

۱۶ خداوند ، فاسقان بنی اسرائیل را به گرفتار آمدن به فرجامی شوم

تهدید کرد .

سأوریکم دار الفسقین

قانونمندی عذاب فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۹ - ۳

۳ - عذاب مقدر الهی برای بدکاران ، تخلّف ناپذیر و دارای حد و مرزی روشن و مشخص است .

ما سجّین . کتب مرقوم

چنانچه <کتاب> به معنای مکتوب و مراد از کتابت، قضای حتمی باشد و <مرقوم> نیز به معنای <نوشته واضح و گویا> گرفته شود; مفاد آیه این خواهد بود که <سجّین> (همان کتاب جامع که عذاب های مقدر فاجران را دربردارد) مکتوب وتقدیر شده ای واضح است که حد و مرز هر عذاب مقدر، در آن کاملاً روشن است.

قلب فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - صف - ۶۱ - ۵ - ۱۶

۱۶ - انسان های فاسق ، دارای قلب های منحرف

أزاغ اللّه قلوبهم و اللّه لایهدی القوم الفسقین

کفر فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۹ - ۵

۵ - تنها فاسقان (منحرفان) ، قرآن و دلایل روشن آن را نپذیرفته و بدان کافر می شوند .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

کیفر اخروی فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۲۱ - ۶۸

۶ - کیفر واقعی فاسقان تنبّه ناپذیر از بلا های دنیا ، به جهان آخرت موکول شده است .

و لنذیقنّهم من العذاب الأدنی دون العذاب الأکبر لعلّهم یرجعون

از تعبیر <لعلّهم یرجعون> استفاده می شود که <عذاب أدنی> همان بلاهای دنیوی است که می تواند در بازگشت انسان به سوی خدا مؤثر باشد.

در این صورت به قرینه تقابل، مراد از <العذاب الأکبر> عذاب قیامت خواهد بود.

۸ - عذاب شدن فاسقان در قیامت ، پس از اتمام حجت با آنان ، در دنیا است .

و لنذیقنّهم من العذاب الأدنی دون العذاب الأکبر لعلّهم یرجعون

بلاهای هشداردهنده دنیا، نوعی اتمام حجت برای فاسقان است. <لعلّهم یرجعون> نیز نکته بالا را تأیید می کند.

کیفر فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۸ - ۱

۱ - برابر نبودن مؤمن و فاسق ، در نظام پاداش الهی ، امری بدیهی و خدشه ناپذیر است .

أفمن کان مؤمنًا کمن کان فاسقًا لایستوون

همزه <أفمن. ..> استفهام انکاری است و <لایستوون> نیز بر آن تأکید بیشتری می کند. گفتنی است: <کاف> در <کمن> تشبیه در جزا است و به قرینه آیات سابق و آیات بعدی (۱۹ و ۲۰)، مراد از نفی تساوی، می تواند عدم تساوی در پاداش و جزا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۲۰ - ۶۸

۶ - عذاب فاسقان ، پایان ناپذیر و غیرقابل گریز است .

کلّما أرادوا أن یخرجوا منها أُعیدوا فیها

عبارت <کلّما أرادوا أن یخرجوا منها> می تواند کنایه از پایان ناپذیری و خلود در آتش باشد.

۸ - فاسقان ، عذابی را که همواره تکذیب می کردند ، می چشند .

ذوقوا عذاب النار الذی کنتم به تکذّبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۲۱ - ۲

۲ - بلا های دنیوی فاسقان ، هشداری به آنان است و نه کیفر واقعی شان .

و لنذیقنّهم من العذاب

الأدنى . .. لعلّهم يرجعون

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۲۰ – انفطار – ۸۲ – ۱۴ – ۱

۱ – آتش دوزخ ، جايگاه فاسقان و گنه پيشگان و كيفر كردار آنان است .

و إنّ الفجّار لفى جحيم

<فجور>; يعنى، دريدن پرده ديانت (مفردات راغب). از معانى ديگر <فجور>، فسق و عصيان است. (قاموس)

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۲۰ – انفطار – ۸۲ – ۱۵ – ۴

۴ – گرفتارى فاسقان به آتش جهنم ، كيفر فسق آنان است .

يصلونها يوم الدين

تصريح به <روز جزا> بودن قيامت، در بيان عذاب فاسقان، بيانگر آن است كه عذاب قيامت جزاى فسق آنان است.

كيفر فاسقان ظالم

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۶۷ – ۶

۶ مسلط ساختن مردمى شكنجه گر بر يهود ، نمودى از كيفر سريع خداوند براى متمردان و فاسقان ستم پيشه

ليبعثن عليهم . .. إن ربك لسريع العقاب

گمراهى اخروى فاسقان

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۴ – مائده – ۵ – ۱۰۹ – ۸

۸ گمراهى و سرگردانى فاسقان در قيامت *

و اللّه لایهدی القوم الفسقین. یوم یجمع اللّه الرسل

برداشت فوق بر این اساس است که <یوم> ظرف برای <لایهدی . ..> در آیه قبل باشد.

گواهی فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۴ - ۱۱

۱۱ - شهادت و گواهی انسان فاسق ، در نظام قضایی اسلام هرگز پذیرفته نمی شود .

و لاتقبلوا لهم شهده أبدًا و أُولئك هم الفسقون

برداشت فوق، مبتنی براین نکته است که جمله

<و أَولئكَ هم الفاسقون> در مقام تعليل و بيان فلسفه حكم پذيرفته نشدن شهادت نسبت دهندگان زنا باشد; يعنى، چون آنان فاسق اند، گواهيشان مورد قبول نيست. بنابراين گواهى هيچ فاسقى پذيرفتنى نخواهد بود.

محافظت از نامه عمل فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - مطففين - ۸۳ - ۷ - ۴

۴ - نامه عمل فاجران ، در ديوانى تغييرناپذير و زندانى منحطّ ، بايگانى و حفاظت مى شود .

إنّ كتب الفجّار لفى سجّين

سجّين همان سجن (زندان) است، علاوه بر رساندن معناى خلود; زيرا اين وزن براى مبالغه است (مجمع البيان). تفسير آن به <كتاب مرقوم> در دو آيه بعد دلالت دارد كه <سجّين> كتابى است كه نامه عمل فاجران، به گونه اى در آن قرار داده شده است كه گويا نوشته ها در آن حبس شده است. مقابله آن با <علّيين> كه در آيات بعد آمده است بيانگر انحطاط و پستى آن است.

محروميت فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۴ - مائده - ۵ - ۱۰۸ - ۹

۹ فاسقان ، محروم از هدايت خاص الهى

و اللّه لايهدى القوم الفسقين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - توبه - ۹ - ۸۰ - ۱۱

۱۱ فاسقان ، محروم از هدايت الهى

و اللّه لايهدى القوم الفسقين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۳ - ۲

۲ فسق پیشگان ، فاقد زمینه گرایش به ایمان و محروم از پذیرش آن

کذلک حقت کلمت ربک علی الذین فسقوا أنهم لایؤمنون

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۱۹ - صف - ۶۱ - ۵ - ۱۷

۱۷ - فاسقان ، از هدایت الهی محروم اند .

و اللّه لایهدی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۶ - ۸

۸ - فاسقان و منحرفان از حق ، محروم از هدایت و غفران الهی

إنّ اللّه لایهدی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۱۹ - ۴

۴ - فاسقان در قیامت ، محروم از یاری دیگران برای رهایی از آتش دوزخ

و إنّ الفجّار لفی جحیم . .. یوم لاتملک نفس لنفس شیًا

نامه عمل فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۱۴ - ۶

۶ - کردار بدکاران ، از نظر مأموران الهی مخفی نمانده و در نامه عمل آنان ثبت خواهد شد .

کتبین . یعلمون ما تفعلون ... و إنّ الفجّار لفی جحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۷ - ۳

۳ - کردار بدکاران ، ثبت و ضبط شده و در نامه عمل آنان باقی خواهد ماند .

کتب الفجّار

<کتاب الفجّار>، صحیفه ای است که در آن، اعمال فاجران ثبت شده است.

نامه عمل فاسقان در سجین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۷ - ۴

۴ - نامه عمل فاجران ، در دیوانی تغییرناپذیر و زندانی منحطّ ، بایگانی و حفاظت می شود .

إنّ کتب الفجّار لفی سجّین

سجّین همان سجن (زندان) است، علاوه بر رساندن معنای خلود; زیرا این وزن برای مبالغه

است (مجمع البیان). تفسیر آن به <کتاب مرقوم> در دو آیه بعد دلالت دارد که <سجّین> کتابی است که نامه عمل فاجران، به گونه ای در آن قرار داده شده است که گویا نوشته ها در آن حبس شده است. مقابله آن با <علّیین> که در آیات بعد آمده است بیانگر انحطاط و پستی آن است.

وضوح نامه عمل فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۹ - ۱

۱ - دیوان نامه های عمل بدکاران ، نوشته ای خوانا و علامت دار و بی ابهام است .

کتب مرقوم

<کتاب> خبر برای ضمیر محذوفی است که به <سجّین> برمی گردد. <مرقوم> از ریشه <رَقْم> (علامت و مارکی که بر پارچه زده شود) (مصباح) یعنی، دارای علامتی که تشخیص آن را آسان سازد. ماده <رقم> به معنای <خط درشت> و <برطرف ساختن ابهام نوشته> نیز آمده است. (مفردات راغب)

ویژگیهای مکان نامه عمل فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۸ - ۲

۲ - مخزن نامه های عمل بدکاران ، دارای ویژگی هایی فراتر از حد بیان است و پستی و گریزناپذیر بودن آن قابل توصیف نیست .

و ما أدریک ما سجّین

ریشه کلمه <سجّین> بر زندان بودن جایگاه نامه عمل بدکاران دلالت دارد و پستیِ آن، از تقابل با <علّیین> در آیات بعد استفاده می شود.

ویژگیهای نامه عمل فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۹ - ۱

۱ – دیوان نامه های عمل بدکاران ، نوشته ای

خوانا و علامت دار و بی ابهام است .

کتب مرقوم

<کتاب> خبر برای ضمیر محذوفی است که به <سجّین> برمی گردد. <مرقوم> از ریشه <رَقْم> (علامت و مارکی که بر پارچه زده شود) (مصباح) یعنی، دارای علامتی که تشخیص آن را آسان سازد. ماده <رقم> به معنای <خط درشت> و <برطرف ساختن ابهام نوشته> نیز آمده است. (مفردات راغب)

هشدار به فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۲۱ - ۱،۲

۱ - وجود برخی بلا های حتمی دنیوی از سوی خداوند ، برای تنبیه و هشدار به فاسقان است .

و لنذیقنّهم من العذاب الأدنی دون العذاب الأکبر لعلّهم یرجعون

در این که مراد از <عذاب الأدنی> چیست، اقوال گوناگونی گفته شده است از جمله آنها این است که منظور، عذاب های دنیوی، مانند بلاها و بیماری ها و. .. است.

۲ - بلا های دنیوی فاسقان ، هشداری به آنان است و نه کیفر واقعی شان .

و لنذیقنّهم من العذاب الأدنی . .. لعلّهم یرجعون

هلاکت فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۳۵ - ۱۹

۱۹- هلاکت و بدفرجامی ، تنها از آنِ فاسقان و پرده دران حریم ارزش ها است .

فهل یهلک إلاّ القوم الفسقون

فاطمه(س)از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

{فاطمه(س)}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۶۱ - ۲۱

۲۱ همراهان پیامبر (ص) (علی ، فاطمه ، حسن و حسین علیهم السلام) در مباهله ، عزیزترین و برترین انسانها

ندع ابناءنا و ابناءکم و نساءنا و نساءکم و انفسنا

و انفسکم

امام رضا (ع): . .. فبرز النّبی (ص) علیّاً و الحسن و الحسین و فاطمه صلوات اللّه علیهم ... فهذه، خصوصیّه لا یتقدمهم فیها احد و فضل لا یلحقهم فیه بشر.

عیون اخبارالرضا(ع)، ج ۱، ص ۲۳۲، ح ۱، ب ۲۳ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۳۴۹، ح ۱۶۳.

اخلاص فاطمه(س)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۹ – ۶

۶ – حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، مظهر اخلاص و خداجویی در عرصه زندگی اجتماعی

إنّما نطعمکم لوجه اللّه لانرید منکم جزاءً و لا شکورًا

اطعام فاطمه(س)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۸ – ۷

۷ – < عن أبی عبداللّه (ع) قال : کان عند فاطمه (علیهاالسلام) شعیرٌ فجعلوه عصیدةً فلمّا انضجوها و وضعوها بین أیدیهم جاء مسکین . . . فقام علی (ع) فأعطاه ثلثَ ها فما لَبِثَ أن جاء یتیم . . . فأعطاه ثلثها الثانی . . . فلمّا لبث أن جاء أسیر . . . فأعطاه الثلث الباقی و ما ذاقوها فأنزل اللّه فیهم هذه الآیه إلی قوله < و کان سعیکم مشکوراً > ;

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: نزد فاطمه(س) مقداری جو بود که آن را حلوا کردند. پس از این که آن را پختند و برای خوردن آوردند، مسکینی آمد ... حضرت علی(ع) برخاست و ثلث آن را به او داد. زمانی نگذشت که یتیمی آمد ... حضرت ثلث دیگرش را به او داد ... زمانی نگذشت که اسیری

آمد ... و ثلث باقی مانده را به او عطا فرمود و خود هیچ از آن حلوا نچشیدند. پس خداوند درباره آنان آیه <و یطعمون الطعام...> تا آیه <کان سعیکم مشکوراً> را نازل کرد>.

اعطای فدک به فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۸ - ۱۷

۱۷ - < فی مجمع البیان : روی أبوسعید الخدری و غیره أنّه لمّا نزلت هذه الأیه علی النبیّ (ص) أعطی فاطمه (س) فدکاً و سلّمه إلیها . و هو المرویّ عن أبی جعفر و أبی عبداللّه (ع) . . . ;

در مجمع البیان آمده است که ابوسعید خدری و دیگران، روایت کرده اند که هنگامی که این آیه بر پیغمبر نازل گشت <فآت ذا القربی حقّه> آن حضرت، فدک را به فاطمه (علیهاالسلام) داد و آن را به وی تسلیم کرد. همین مطلب، از امام باقر و امام صادق(ع) نیز روایت شده است>.

انفاق فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - انسان - ۷۶ - ۸ - ۸

۸ - < عن مُعَمَّربن خَلّاد عن أبی الحسن الرضا (ع) فی قوله تعالی < و یطعمون الطعام علی حبّه مسکیناًو یتیماً و أسیراً > قال : قلت حبّ اللّه أو حبّ الطعام ؟ قال : حبّ الطعام ;

معمربن خلّاد از امام رضا(ع) درباره سخن خدای تعالی <و یطعمون الطعام علی حبّه مسکیناً و یتیماً و أسیراً> روایت کرده که به امام گفتم: [در <علی حبّه>]حبّ خدا مراد است یا حبّ طعام؟ فرمود: حبّ طعام>.

اهمیت محبت به فاطمه(س)

جلد

– نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۲۳ – ۲۶

۲۶ – < عن إبن عباس (رض) قال : لمّا نزلت < قل لا أسئلكم علیه أجراًإلاّ المودّه فی القربی > قالوا یا رسول اللّه من قرابتک الذین وجبت علینا مودتهم ؟ قال : علی و فاطمه و ابناهما ;

از ابن عباس نقل شده است که گفت: هنگامی که آیه <قل لا أسئلکم علیه أجراً إلّا الموده فی القربی> نازل شد گفتند یا رسول اللّه آن نزدیکان تو که دوستی آنان بر ما واجب شده است چه کسانی هستند؟ فرمود: علی و فاطمه و دو فرزندانشان>.

ایثار فاطمه(س)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۸ – ۶

۶ – حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، مظهر ایثارگری و حمایت از اقشار محروم جامعه (بینوایان ، یتیمان و اسیران)

و یطعمون الطعام علی حبّه مسکینًا و یتیمًا و أسیرًا

ایمان فاطمه(س)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۱۰ – ۶

۶ – حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، مظهر بیم داری از قیامت و ایمان به روز جزا

إنّا نخاف من ربّنا یومًا عبوسًا قمطریرًا

بشارت فاطمه(س) به محمد(ص)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – کوثر – ۱۰۸ – ۱ – ۴

۴ – خداوند ، بشارت دهنده پیامبر (ص) به کوثر بودن فاطمه (س) و فراوانی نسل آن حضرت از طریق او

إنّا أعطينك الكوثر

تاريخ

قطعی زندگانی پیامبر(ص) که از او پسری نماند گواه بر آن است که تنها مصداق کوثر، فاطمه(س) است.

پاداش اخروی فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - انسان - ۷۶ - ۲۲ - ۸

۸ - نعمت های سرشار بهشت ، پاداش الهی اهل بیت (علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع))

إنّ الأبرار يشربون من كأس . .. و سقيهم ربّهم شرابًا طهورًا . إنّ هذا كان لكم جز

برداشت یاد شده، با توجه به شأن نزولی است که از طریق شیعه و سنی نقل شده است و آن این که از آیه ۵ تا آیه مورد بحث (آیه ۲۲)، درباره آن بزرگواران نازل شده است. (مجمع البیان، ج ۱۰; الکشاف، ج ۴، ذیل آیه)

ترس فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - انسان - ۷۶ - ۷ - ۶

۶ - حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، وفاکنندگان به نذر خویش و بیم داران از قیامت بودند .

يوفون بالنذر و يخافون يومًا كان شرّه مستطيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - انسان - ۷۶ - ۱۰ - ۶

۶ - حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، مظهر بیم داری از قیامت و ایمان به روز جزا

إنّا نخاف من ربّنا يومًا عبوسًا قمطريرًا

تسبیحات فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۵۲ - ۱۰

۱۰ - محمد بن مسلم از امام باقر (ع) روایت کرده است که فرمود :

< تسبیح فاطمه (ع) من ذکر اللّه الکثیر الذی قال : اذکرونی اذکرکم ;

تسبیح فاطمه(س) ذکر کثیری است که خداوند فرموده: به یاد من باشید تا به یاد شما باشم>.

تشکر از فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - انسان - ۷۶ - ۲۲ - ۹،۱۰

۹ - تقدیر و سپاس گزاری خداوند از اهل بیت (علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع)) ، در قبال نیک کرداری آنان

إنّ الأبرار . .. و کان سعیکم مشکورًا

۱۰ - برخورداری از نعمت های سرشار بهشت ، جلوه تقدیر و سپاس گزاری خداوند از اهل بیت (علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع))

إنّ الأبرار یشربون من کأس . .. و کان سعیکم مشکورًا

خیریت فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - کوثر - ۱۰۸ - ۱ - ۵

۵ - حضرت فاطمه (س) ، خیر فراوان و عطای خداوند به پیامبر (ص)

إنّا أعطینک الکوثر

هر چند در شأن نزول ها و روایات سخنی از تطبیق <کوثر> بر <فاطمه>(س)، به میان نیامده است; ولی از آخرین آیه استفاده می شود که نتیجه عطای <کوثر>، <ابتر> (نسل بریده) نماندن پیامبر(ص) است. بنابراین فاطمه(س) که نسل پیامبر(ص) از او است، مصداق <کوثر> خواهد بود.

عبودیت فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - انسان - ۷۶ - ۶ - ۷

۷ – حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، از مظاهر عبودیت خدا و از مصادیق بارز بندگان خالص او می باشند .

عینًا

يشرب بها عباد اللّه يفجّرونها تفجيرًا

مطابق روايات وارده در كتاب هاى شيعه و سنى، اين آيه و قبل و بعد آن، درباره آن بزرگواران نازل شده است. (مجمع البيان)

عمل صالح فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - انسان - ۷۶ - ۲۲ - ۹

۹ - تقدير و سپاس گزارى خداوند از اهل بيت (على ، فاطمه ، حسن و حسين (ع)) ، در قبال نيك كردارى آنان

إنّ الأبرار . .. و كان سعيكم مشكورًا

فضايل فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲ - آل عمران - ۳ - ۶۱ - ۱۳

۱۳ عظمت فوق العاده مقام حضرت زهرا (سلام اللّه على ها)

و نساءنا و نساءكم

با توجه به آنچه نقل شده كه پيامبر اكرم (ص) در مقام مباهله از همه زنان، تنها فاطمه زهرا (س) را برده بودند، معلوم مى شود مراد از <نساءنا>، فاطمه (س) بوده و چون به لفظ جمع آمده عظمت شخصيّت آن حضرت معلوم مى گردد. مؤيد حضور آن حضرت روايتى از امام رضا (ع) است كه فرمود: ... و عنى بالنساء فاطمه عليها السّلام.

عيون اخبارالرضا (ع)، ج ۱، ص ۲۳۲، ح ۱، ب ۲۳ ; نورالثقلين، ج ۱، ص ۳۴۹، ح ۱۶۳.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - انسان - ۷۶ - ۵ - ۵

۵ - اهل بيت (حضرت على ، فاطمه ، حسن و حسين (ع)) مظهر ابرار و نيكوكاران جهان اند .

إنّ الأبرار يشربون من كأس كان مزاجها كافورًا

برداشت یاد شده، با توجه به شأن نزولی است

که از طریق شیعه و سنی نقل شده است. گفتنی است آیه مورد بحث تا آیه ۲۲ (إنّ هذا کان لکم جزاءً و کان سعیکم مشکوراً) درباره این بزرگواران نازل شده است. (مجمع البیان، ج ۱۰; الکشاف، زمخشری، ج ۴، ذیل آیه)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۶ – ۷

۷ – حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، از مظاهر عبودیت خدا و از مصادیق بارز بندگان خالص او می باشند .

عینًا یشرب بها عباد اللّه یفجّرونها تفجیرًا

مطابق روایات وارده در کتاب های شیعه و سنی، این آیه و قبل و بعد آن، درباره آن بزرگواران نازل شده است. (مجمع البیان)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۷ – ۶

۶ – حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، وفاکنندگان به نذر خویش و بیم داران از قیامت بودند .

یوفون بالنذر و یخافون یومًا کان شرّه مستطیرًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۸ – ۶،۷

۶ – حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، مظهر ایثارگری و حمایت از اقشار محروم جامعه (بینوایان ، یتیمان و اسیران)

و یطعمون الطعام علی حبّه مسکینًا و یتیمًا و أسیرًا

۷ – < عن أبی عبداللّه (ع) قال : کان عند فاطمه (علیهاالسلام) شعیرٌ فجعلوه عصیدةً فلمّا انضجوها و وضعوها بین أیدیهم جاء مسکین . . . فقام علی (ع) فأعطاه ثلثَ ها

فمـا لَبِثَ أن جاء یتیم . . . فأعطاه ثلثها الثانی . . . فلمّا لبث أن جاء أسـیر . . . فأعطاه الثلث الباقی و ما ذاقوها فأنزل اللّه فیهم هـذه الآیه إلی قوله < و کان سعیکم مشکوراً > ;

از امام صادق(ع) روایت شـده که فرمود: نزد فاطمه(س) مقـداری جو بود که آن را حلوا کردند. پس از این که آن را پختند و برای خوردن آوردنـد، مسـکینی آمـد ... حضـرت علی(ع) برخـاست و ثلث آن را به او داد. زمانی نگـذشت که یتیمی آمـد ... حضـرت ثلث دیگرش را به او داد ... زمانی نگذشت که اسـیری آمد ... و ثلث باقی مانده را به او عطا فرمود و خود هیچ از آن حلوا نچشیدند. پس خداوند درباره آنان آیه <و یطعمون الطعام...> تا آیه <کان سعیکم مشکوراً> را نازل کرد>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۹ – ۶

۶ – حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، مظهر اخلاص و خداجویی در عرصه زندگی اجتماعی

إنّما نطعمکم لوجه اللّه لانرید منکم جزاءً و لا شکورًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۱۰ – ۶

۶ – حضرت علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع) ، مظهر بیم داری از قیامت و ایمان به روز جزا

إنّا نخاف من ربّنا یومًا عبوسًا قمطریرًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – کوثر – ۱۰۸ – ۱ – ۴،۵

۴ – خداوند ، بشارت دهنده پیامبر (ص) به کوثر

بودن فاطمه (س) و فراوانی نسل آن حضرت از طریق او

إنّا أعطینک الکوثر

تاریخ قطعی زندگانی پیامبر(ص) که از او پسری نماند گواه بر آن است که تنها مصداق کوثر، فاطمه(س) است.

۵ - حضرت فاطمه (س) ، خیر فراوان و عطای خداوند به پیامبر (ص)

إنّا أعطینک الکوثر

هر چند در شأن نزول ها و روایات سخنی از تطبیق <کوثر> بر <فاطمه>(س)، به میان نیامده است; ولی از آخرین آیه استفاده می شود که نتیجه عطای <کوثر>، <ابتر> (نسل بریده) نماندن پیامبر(ص) است. بنابراین فاطمه(س) که نسل پیامبر(ص) از او است، مصداق <کوثر> خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - کوثر - ۱۰۸ - ۲ - ۶

۶ - مقام ربوبی خداوند ، جلوه گر در اعطای فاطمه (س) به پیامبر (ص)

إنّا أعطینک الکوثر . فصلّ لربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - کوثر - ۱۰۸ - ۳ - ۲

۲ - تداوم نسل پیامبر (ص) از طریق فاطمه (س) ، پوچی پندار دشمنان آن حضرت را در مورد قطع نسل او بر ملا ساخت .

إنّا أعطینک الکوثر . .. إنّ شانئک هو الأبتر

کثرت نسل فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - کوثر - ۱۰۸ - ۱ - ۴

۴ - خداوند ، بشارت دهنده پیامبر (ص) به کوثر بودن فاطمه (س) و فراوانی نسل آن حضرت از طریق او

إنّا أعطینک الکوثر

تاریخ قطعی زندگانی پیامبر(ص) که از او پسری نماند گواه بر آن است که

تنها مصداق کوثر، فاطمه(س) است.

مقامات فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۴ - ۶

۶- < جابرالجعفی قال : سألت أباجعفرمحمد بن علی الباقر (ع) عن قول الله عزّوجلّ : < کشجره طیبه أصلها ثابت و فرعها فی السّماء . . . > قال : أمّا الشجره فرسول الله (ص) و فرعها علی (ع) و غصن الشجره فاطمه بنت رسول الله (ص) و ثمرها أولادها (ع) و ورقها شیعتنا . . . ;

جابر جعفی گوید: از امام صادق(ع) در باره سخن خدا <کشجره طیبه. ..> سؤال کردم، آن حضرت فرمود: اما مراد از درخت، رسول خدا(ص) می باشد و شاخه های اصلی آن، علی(ع) است و شاخه های فرعی آن، فاطمه(س) دختر رسول خدا(ص) می باشد و میوه های آن، فرزندان او و برگهای آن درخت، شیعیان ما می باشند>.

نعمتهای اخروی فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - انسان - ۷۶ - ۲۲ - ۱۰

۱۰ - برخورداری از نعمت های سرشار بهشت ، جلوه تقدیر و سپاس گزاری خداوند از اهل بیت (علی ، فاطمه ، حسن و حسین (ع))

إنّ الأبرار یشربون من کأس . .. و کان سعیکم مشکورًا

نقش فاطمه(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - کوثر - ۱۰۸ - ۳ - ۲

۲ - تداوم نسل پیامبر (ص) از طریق فاطمه (س) ، پوچی پندار دشمنان آن حضرت را در مورد قطع نسل او بر ملا ساخت

.

إنّا أعطينك الكوثر . .. إنّ شانئك هو الأبتر

وفاى به نذر فاطمه(س)

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۷ – ۶

۶ – حضرت على ، فاطمه ، حسن و حسين (ع) ، وفاكنندگان به نذر خويش و بيم داران از قيامت بودند .

يوفون بالنذر و يخافون يومًا كان شرّه مستطيرًا

فتح مكه از ديدگاه قرآن در تفسير راهنما

آثار فتح مكه

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – فتح – ۴۸ – ۲۸ – ۱۱

۱۱– تحقق وعده خداوند ، به ورود پيروزمندانه مسلمانان به مكه ، گواه تحقق پذيرى وعده او در غلبه اسلام بر تمامى اديان *

لتدخلنّ المسجد الحرام . .. هو الذى أرسل رسوله ... ليظهره على الدين كلّه

خداوند در آيه قبل، به مؤمنان وعده داد كه با ايمنى وارد مكه خواهند شد و اين وعده تحقق يافت. حال در اين آيه، نويد داده است كه اسلام نه بر مشركان مكه; بلكه بر تمامى اديان غلبه خواهد كرد و اين وعده، همانند وعده پيشين تحقق پذير خواهد بود.

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۸ – حديد – ۵۷ – ۱۰ – ۴،۱۲

۴ – بروز روحيه ثروت اندوزى و كوتاهى در امر انفاق ، در ميان مسلمانان صدراسلام پس از فتح مكه

و ما لكم ألّاتنفقوا فى سبيل اللّه

آيه شريفه چنان كه از عبارت هاى آن استفاده مى شود پس از فتح مكه نازل شده است. توبيخ مسلمانان از سوى خداوند، به

خاطر کوتاهی آنان در امر انفاق، نشان می دهد که آنان، پس از استقرار اسلام در جزیره العرب و آسوده خاطر

شدن، گرفتار نوعی مال دوستی و ثروت اندوزی شدند.

۱۲ – شرایط مسلمانان صدراسلام تا پیش از فتح مکه ، بسی سخت تر از شرایط آنان پس از آن بوده است .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . .. من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نصر – ۱۱۰ – ۲ – ۴،۷

۴ – پیروزی مسلمانان عصر بعثت بر مکه و فتح آن ، زمینه ساز مسلمان شدن جمعیت های فراوانی از مردم آن زمان

إذا جاء نصر اللّه و الفتح . و رأیت الناس یدخلون فی دین اللّه أفواجًا

۷ – فتح مکه ، نشانه حقانیت اسلام و حمایت خداوند از پیامبر (ص) ، در دیدگاه مردم عصر بعثت

إذا جاء نصر اللّه . .. یدخلون فی دین اللّه أفواجًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نصر – ۱۱۰ – ۳ – ۸

۸ – امداد های الهی در فتح مکه ، جلوه ربوبیت خداوند بر پیامبر (ص) و مایه پیشرفت اهداف رسالت آن حضرت بود .

إذا جاء نصر اللّه و الفتح . .. فسبّح بحمد ربّك

آرزوی فتح مکه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نصر – ۱۱۰ – ۱ – ۳

۳ – پیامبر (ص) ، مشتاق آزادسازی و فتح مکه و در انتظار نصرت و امداد های الهی

إذا جاء نصر اللّه و الفتح

مفسران، این سوره را ناظر به فتح مکه می دانند. مژده پیشاپیش آن به رسول اکرم(ص)، نشانگر اشتیاق آن حضرت به تحقق آن است.

ارزش انفاق پس از

فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۰ - ۱۴

۱۴ - جهاد و انفاق مسلمانان در مقطع پیش از فتح مکه ، بسی ارزشمندتر از جهاد و انفاق آنان در مقطع پس از آن بود .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . .. من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

ارزش انفاق قبل از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۰ - ۱۴

۱۴ - جهاد و انفاق مسلمانان در مقطع پیش از فتح مکه ، بسی ارزشمندتر از جهاد و انفاق آنان در مقطع پس از آن بود .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . .. من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

ارزش جهاد پس از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۰ - ۱۴

۱۴ - جهاد و انفاق مسلمانان در مقطع پیش از فتح مکه ، بسی ارزشمندتر از جهاد و انفاق آنان در مقطع پس از آن بود .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . .. من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

ارزش جهاد قبل از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۰ - ۱۴

۱۴ - جهاد و انفاق مسلمانان در مقطع پیش از فتح مکه ، بسی ارزشمندتر از جهاد و انفاق آنان در مقطع پس از آن بود .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . .. من الذین

أنفقوا من بعد و قتلوا

انفاق پس از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۰ - ۲۱

۲۱ - برابر دانستن مؤمنان مجاهد و انفاق گر قبل از فتح مکه ، با مجاهدان و انفاق گران بعد از آن ، از نظر مقام و منزلت در پیشگاه خداوند ، پنداری باطل است .

لايستوى منكم من أنفق من قبل الفتح و قتل

انفاق قبل از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۰ - ۲۱

۲۱ - برابر دانستن مؤمنان مجاهد و انفاق گر قبل از فتح مکه ، با مجاهدان و انفاق گران بعد از آن ، از نظر مقام و منزلت در پیشگاه خداوند ، پنداری باطل است .

لايستوى منكم من أنفق من قبل الفتح و قتل

اهمیت فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۳ - ۳

۳ - فتح مکه ، پیروزی بزرگ و بدون شکست پیامبر (ص) در پرتو امداد های الهی *

و ينصرك اللّه نصرًا عزيزًا

آرمان فتح مکه و مقهور ساختن مشرکان لجوج آن، از بالاترین آرزوها و اهداف مسلمانان به شمار می رفت. با توجه به این نکته احتمال می رود که نوید الهی به نصرت بدون شکست، نوید به تحقق همین آرمان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۱۰ - ۱۲

۱۲ - صلح حدیبیه و فتح مکه ، پاداش بزرگ الهی به ثابت قدمان بر پیمان با پیامبر (ص) *

و

من أوفى . .. فسيؤتيه أجرًا عظيمًا

با توجّه به اين كه پيمان ياد شده، قبل از انعقاد صلح حديبيه صورت گرفته است; احتمال مى رود كه نويد <فسيؤتيه. ..> بر صلح حديبيه و فتح مكه منطبق شود كه پس از اين پيمان رخ داده است; زيرا اگر آن بيعت و پايدارى نبود، نوبت به چنان پيروزى هايى نمى رسيد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - نصر - ۱۱۰ - ۱ - ۵

۵ - آزادسازى مكّه براى مسلمانان ، به منزله فتح كامل سنگر هاى دشمن بود .

و الفتح

مطلق آوردن فتح در مورد <فتح مكه> نشانگر صدق فتح كامل بر آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - نصر - ۱۱۰ - ۲ - ۵

۵ - مردم پس از فتح مكه ، با رضايت و بدون تحميل ، اسلام را پذيرفتند .

يدخلون

بشارت فتح مكه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۲ - ۷

۷ - نويد الهى ، به تحقق نعمت كامل فتح مكه ، در پى صلح حديبيه

إنّا فتحنا لك . .. و يتمّ نعمته عليك

<يتمّ نعمته> بيانگر نتيجه اى است كه خداوند نويد تحقق آن را به پيامبر(ص) داد; يعنى، صلح حديبيه راه را با مسالمت بر روى مسلمانان باز كرد و اين نعمت بزرگى بود; اما اتمام اين نعمت در آن روز صورت مى گرفت كه مسلمانان فاتح مكه و صاحب اختيار آن باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - صف - ۶۱ - ۱۳ - ۱۰

۱۰ - پیامبر (ص) مأمور

ابلاغ بشارت خداوند (قریب الوقوع بودن فتح مکه) ، به مسلمانان مشتاق و منتظر

و أُخری تحبّونها . .. و بشّر المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نصر - ۱۱۰ - ۱ - ۴

۴ - خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را از پیش به فتح مکه و امداد های خود بشارت داد .

إذا جاء نصر اللّه و الفتح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نصر - ۱۱۰ - ۲ - ۲

۲ - خداوند ، به پیامبر (ص) بشارت داد که فتح مکه را درک خواهد کرد و استقبال قبایل عرب را از اسلام ، به چشم خود خواهد دید .

و رأیت الناس یدخلون فی دین اللّه أفواجًا

پیشگویی فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ممتحنه - ۶۰ - ۷ - ۴

۴ - اخبار ضمنی خداوند ، از فتح مکه به دست مسلمانان *

عسی اللّه . .. مودّه

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که این مودّت، عملاً با فتح مکه تحقق یافت.

جهاد پس از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۰ - ۲۱

۲۱ – برابر دانستن مؤمنان مجاهد و انفاق گر قبل از فتح مکه ، با مجاهدان و انفاق گران بعد از آن ، از نظر مقام و منزلت در پیشگاه خداوند ، پنداری باطل است .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل

جهاد قبل از فتح مکه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حدید – ۵۷

- ۱۰ - ۲۱

۲۱ - برابر دانستن مؤمنان مجاهد و انفاق گر قبل از فتح مکه ، با مجاهدان و انفاق گران بعد از آن ، از نظر مقام و منزلت در پیشگاه خداوند ، پنداری باطل است .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل

علاقه به فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - صف - ۶۱ - ۱۳ - ۸

۸ - مسلمانان صدراسلام ، مشتاق فتح مکه و در انتظار نصرت و امداد های الهی

و أُخری تحبّونها نصر من اللّه و فتح قریب

مفسران، برآنند که آیه شریفه ناظر به فتح مکه و قریب الوقوع بودن آن است.

فلسفه فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ممتحنه - ۶۰ - ۱ - ۱۴

۱۴ - حرکت مسلمانان برای فتح مکه ، حرکتی جهادی و در راستای خشنودی خداوند

إن کنتم خرجتم جهدًا فی سبیلی و ابتغاء مرضاتی

از این که پس از برشمردن ستم مشرکان نسبت به مسلمانان، تعبیر <جهاداً فی سبیلی. ..> آمده، می توان نتیجه گرفت که آیه شریفه، انگیزه فتح مکه را مشخص ساخته است.

قصه فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ممتحنه - ۶۰ - ۱ - ۱۳

۱۳ - اقدام حاطب ابن ابی بلتعه به ارتباط مخفیانه با مشرکان ، در آستانه آمادگی مسلمانان برای فتح مکه

لاتتّخذوا . .. إن کنتم خرجتم جهدًا فی سبیلی

با توجه به شأن نزول آیه، عبارت <إن کنتم خرجتم. ..> نظر به آمادگی مسلمانان برای فتح مکه دارد.

مسلمانان پس از فتح مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۱۸ – حدید – ۵۷ – ۱۰ – ۱۱،۱۲،۱۶

۱۱ – تفاوت وضع مسلمانان صدراسلام از نظر عِدّه و عُدّه (نفرات و امکانات) ، در مقطع پیش از فتح مکه و مقطع بعد از آن

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . .. من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

۱۲ – شرایط مسلمانان صدراسلام تا پیش از فتح مکه ، بسی سخت تر از شرایط آنان پس از آن بوده است .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . .. من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

۱۶ – مسلمانانی که در دوران سخت پیش از فتح مکه ، از جهاد و انفاق در راه خدا کوتاهی نکردند ، دارای درجه و منزلتی بزرگ تر از مسلمانانی اند که پس از آن اقدام به جهاد و انفاق می کردند .

لایستوی منکم من أنفق . .. أُولئک أعظم درجه من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

مسلمانان قبل از فتح مکه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حدید – ۵۷ – ۱۰ – ۱۱،۱۲،۱۶

۱۱ – تفاوت وضع مسلمانان صدراسلام از نظر عِدّه و عُدّه (نفرات و امکانات) ، در مقطع پیش از فتح مکه و مقطع بعد از آن

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . .. من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

۱۲ – شرایط مسلمانان صدراسلام تا پیش از فتح مکه ، بسی سخت تر از شرایط آنان پس از آن بوده است .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل . .. من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

۱۶ –

مسلمانانی که در دوران سخت پیش از فتح مکه ، از جهاد و انفاق در راه خدا کوتاهی نکردند ، دارای درجه و منزلتی بزرگ تر از مسلمانانی اند که پس از آن اقدام به جهاد و انفاق می کردند .

لایستوی منکم من أنفق . .. أُولئک أعظم درجه من الذین أنفقوا من بعد و قتلوا

منشأ فتح مکه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – فتح – ۴۸ – ۱ – ۸

۸ – < قال الرضا (ع) . . . فلمّا فتح اللّه عزّوجلّ علی نبیّه مکه قال له یا محمّد (ص) < إنّا فتحنا لک فتحًا مبینًا > . . . ;

امام رضا(ع) فرمود: . .. آن هنگام که خداوند مکه را برای پیامبرش فتح نمود، به آن حضرت فرمود: ای محمّد! <إنّا فتحنا لک فتحاً مبیناً>...>.

مؤمنان پس از فتح مکه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حدید – ۵۷ – ۱۰ – ۲۱

۲۱ – برابر دانستن مؤمنان مجاهد و انفاق گر قبل از فتح مکه ، با مجاهدان و انفاق گران بعد از آن ، از نظر مقام و منزلت در پیشگاه خداوند ، پنداری باطل است .

لایستوی منکم من أنفق من قبل الفتح و قتل

مؤمنان قبل از فتح مکه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حدید – ۵۷ – ۱۰ – ۲۱

۲۱ – برابر دانستن مؤمنان مجاهد و انفاق گر قبل از فتح مکه ، با مجاهدان و انفاق گران بعد از آن ، از نظر مقام و منزلت در پیشگاه خداوند ، پنداری

باطل است .

لايستوى منكم من أنفق من قبل الفتح و قتل

وعده فتح مكه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۱ - ۷

۷ - وعده قطعى خداوند به فتح بزرگ مكه در پى صلح حديبيه

إنّا فتحنا لك فتحًا مبينًا

مراد از <فتح>، ممكن است فتح مكه باشد و فعل ماضى <فتحنا> در واقع تأكيدى باشد بر فتحى كه در آينده صورت خواهد گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - صف - ۶۱ - ۱۳ - ۹

۹ - خداوند ، مسلمانان صدراسلام را از پيش ، به فتح مكه و امداد هاى خود وعده داد .

و أُخرى تحبّونها نصر من اللّه و فتح قريب

فترت از ديدگاه قرآن در تفسير راهنما

دوران فترت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۵ - ۳

۳ - وجود فترت و فاصله عميق ، ميان مردم عصر پيامبر و عصر پيامبران پيشين

و لكنّا أنشأنا قرونًا فتطاول عليهم العمر

فترت در رسالت انبيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۵ - ۶

۶ برخی از امتها فاقد پیامبر و رسولی از جانب خداوند بودند.

إما یأتینکم رسل منکم

کلمه <اما> مرکب از <إن> شرطیه و <ما>ی زایده برای تأکید است. مقتضای تأکید جمله با <ما>ی زایده و نون ثقیله، قطعی بودن بعثت پیامبران است و مقتضای شروع آن با إن شرطیه این است که برخی امتها ممکن است از داشتن پیامبر محروم باشند.

فترت در نبوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۹ - ۸

۸

وجود فاصله ای طولانی بین بعثت پیامبر (ص) و رسولان گذشته

علی فتره من الرسل

<فتره> به معنای سکون و انقطاع است. بنابراین <فتره من الرسل> به معنای انقطاع پیامبری است. نکره آوردن <فتره> دلالت می کند بر اینکه آن انقطاع به طول انجامیده بود.

فتنه از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فتنه

فتنه گوساله پرستی بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۵۴ - ۷

۷ فرونشستن فتنه گوساله پرستی در میان قوم موسی ، فراهم آورنده زمینه ای مناسب برای مطرح شدن تورات از سوی آن حضرت

أخذ الألواح

بیان این واقعیت که موسی(ع) در پی فرونشستن فتنه گوساله پرستی، الواح را برگرفت، این حقیقت را روشن می سازد، که زمینه از دست رفته برای تعالیم تورات بار دیگر در میان قوم موسی ایجاد شد. گفتنی است آیه <۱۴۹> می رساند که عموم بنی اسرائیل از گوساله پرستی توبه کردند و آیه <۱۵۳> می رساند که خداوند توبه آنان را پذیرفت و در نتیجه فتنه گوساله پرستی فرونشست.

مبارزه با فتنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۹۳ - ۲

۲ - لزوم مبارزه با فتنه و فتنه انگیزان

و قتلوهم حتی لاتکون فتنه

فجر از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

سوگند به فجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱ - ۱

۱ - سوگند خداوند به سپیده دم

و الفجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۵ - ۱،۲

۱ - عاقلان با سوگند های خداوند به فجر ، شب های ده گانه ، شفع ، وتر و گذشت شب ، به صحت گفته او اطمینان یافته و آن را تصدیق می کنند .

هل فی ذلک قسم لذی حجر

۲ - سوگند به سپیده دم ، شب های ده گانه ، هر جفت و تاق و گذشت شب ، سوگندی شایسته و بجا در دیدگاه

هر شخص عاقل

هل فی ذلک قسم لذی حجر

استفهام در <هل فی ذلک. ..>، تقریری است و مراد تثبیت این نکته است که قسم های یاد شده، فرد عاقل را اقناع می کند; به گونه ای که او نیز در تأکید کلام خود، چنین سوگندهایی به کار می برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۶ - ۸

۸ - سوگند خداوند به سپیده دم ، شب های ده گانه ، جفت ، تاق و گذشت شب ، برای تأکید بر دارا بودن توان اجرای تهدیدات خویش و نابود ساختن کافران

و الفجر . .. ألم تر کیف فعل ربّک بعاد

ممکن است مراد از سوگندها، تأکید بر قدرت خداوند بر نابود ساختن مخالفان پیامبر(ص) باشد; در این صورت جواب قسم محذوف خواهد بود. گفتنی است که جواب قسم در احتمال دیگر، آیه چهاردهم این سوره است که مراقبت شدید خداوند را مطرح کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۴ - ۸

۸ - خداوند ، برای تأکید مراقبت خویش بر کردار بندگان ، به فجر ، شب های ده گانه ، شفع ، وتر و گذشت شب ، سوگند یاد کرده است .

و الفجر . .. إنّ ربّک لبالمرصاد

در برداشت یاد شده جمله <إنّ ربّک> می تواند جواب سوگندهایی باشد که در آغاز سوره آمده بود. بر این اساس بیان سرنوشت عاد، ثمود و فرعون، جمله هایی معترضه و نوعی استدلال بر مقصود است.

شک در طلوع فجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲

۴۰ – < عن سعد عن بعض اصحابه عنهما (ع) فی رجل تسحّر و هو شاك فی الفجر قال : لابأس < كلوا و اشربوا حتی یتبین لكم الخیط الأبیض من الخیط الأسود من الفجر > . . . ;

از امام باقر و امام صادق(ع) درباره كسی كه سحری خورده در حالی كه در طلوع فجر شك داشته]سؤال شد[، امام فرمود: اشكالی ندارد]خداوند فرموده[: كلوا و اشربوا حتی یتبین لكم الخیط الأبیض من الخیط الأسود من الفجر> . .. .

۴۱ – ابی بصیر گوید : < سألت ابا عبداللّه (ع) عن رجلین قاما فی شهر رمضان فقال احدهما : هذا الفجر و قال الآخر : ما أری شیئاً قال : لیأكل الذی لم یستیقن الفجر و قد حرم الأكل علی الذی زعم قد رأی ، ان اللّه یقول : و كلوا و اشربوا حتی یتبین لكم الخیط الأبیض من الخیط الأسود من الفجر ثم أتموا الصیام إلی اللیل ;

از امام صادق(ع) سؤال كردم از دو نفر كه در ماه رمضان درباره]طلوع[فجر اختلاف نموده اند، و یكی از آن دو می گوید این فجر است و دیگری می گوید من چیزی]از سفیدی صبح[نمی بینم. امام فرمودند: آن كس كه یقین به طلوع فجر ندارد می تواند بخورد; ولی آن كس كه معتقد است فجر را دیده بر او حرام است كه بخورد. خداوند می فرماید: و كلوا و اشربوا حتی یتبین لكم الخیط الأبیض من الخیط الأسود من الفجر ثم أتموا الصیام إلی اللیل>.

طلوع فجر

جلد – نام سوره – سوره – آیه

- فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۸۷ - ۲۳

۲۳ - طلوع فجر حد فاصل شب و روز

أحل لكم ليله الصيام . .. كلوا و اشربوا حتى يتبيّن لكم الخيط الأبيض

<أياماً معدودات> در آيه ۱۸۴، روزه را مخصوص روز می دانـد و <حتی يتبين . ..> شـروع روزه را از طلوع فجر قرار داده است. بنابراين، روز در ديدگاه شرع از طلوع فجر آغاز می شود.

عظمت فجر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱ - ۲

۲ - سپيده دم ، لحظه ای با عظمت

و الفجر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۵ - ۳

۳ - عظمت سپيده دم ، شب های ده گانه ، جفت ، تاق و گذشت شب ، قابل درک برای بهره مندان از اندکی عقل

هل فی ذلک قسم لذی حجر

تقليل، از نكره بودن <حجر> استفاده شده است.

قدرت بر طلوع فجر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - فلق - ۱۱۳ - ۵ - ۵

۵ - توانايی خداوند بر شكافتن تاريكی ها با سپيده صبح ، دليل قدرت او بر نجات انسان از خطر حسودان

قل أعوذ بربّ الفلق . .. و من شرّ حاسد إذا حسد

مالک طلوع فجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فلق - ۱۱۳ - ۱ - ۳

۳ - خداوند ، تدبیرکننده صبحدم و صاحب اختیار طلوع فجر است .

بربّ الفلق

<فلق>، به معنای صبح یا فجر است (قاموس). تناسب این کلمه با معنای <فَلْق> (شکافتن)، از این جهت است که طلوع فجر، تاریکی

را می شکافد.

مدبر طلوع فجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فلق - ۱۱۳ - ۱ - ۱۰

۱۰ - برطرف شدن تاریکی شب و شکافتن آن با طلوع صبحدم به تدبیر خداوند ، دلیل توانمندی او بر نجات انسان ها از حوادث خطرناک

قل أعوذ بربّ الفلق

مراد از طلوع فجر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۸۷ - ۳۷

۳۷ - < عن علی بن مهزیار قال : کتب ابوالحسن بن الحصین إلی أبی جعفر الثانی (ع) معی جعلت فداک ، قد اختلفت موالوک فی صلاه الفجر فمنهم من یصلی إذا طلع الفجر الأول المستطیل فی السماء و منهم من یصلی إذا اعترض فی أسفل الأفق و استبان . . . فکتب (ع) بخطه و قرأته : الفجر - یرحمک اللّه - هو الخیط الأبیض المتعرض لیس هو الأبیض صعداً . . . فقال : کلوا واشربوا حتی یتبین لکم الخیط الأبیض من الخیط الأسود من الفجر . . . ;

علی بن مهزیار می گوید: ابوالحسن بن حصین در نامه ای که توسط من به امام جواد(ع) فرستاد، نوشت: فدایت شوم، دوستان و شیعیان شما در وقت نماز صبح اختلاف دارند; گروهی از آنان، وقتی سپیده اول (فجر کاذب) که در آسمان کشیده می شود طلوع نمود، نماز صبح می خوانند و بعضی نیز وقتی سپیده در پایین افق پخش و آشکار شد نماز می خوانند. امام (ع) با خط خود نوشت و من آن را خواندم که فجر همان نوار سفیدی است که در عرض افق ظاهر می

شود و آن سفیدی که به طرف بالا ـ می رود نیست; خداوند فرموده: کلوا و اشربوا حتی یتبین لکم الخیط الأبیض من الخیط الأسود من الفجر>.

نعمت طلوع فجر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فلق – ۱۱۳ – ۱ – ۹

۹ – برطرف شدن تاریکی با طلوع سپیده دم ، نعمتی بزرگ از جانب خداوند

بربّ الفلق

وقت طلوع فجر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۸۷ – ۲۲

۲۲ – آن هنگام که رشته سفیدِ ظاهر شده در افق از رشته سیاهِ شب تمییز داده شود ، هنگام فجر است .

حتی یتبیّن لکم الخیط الأبیض من الخیط الأسود من الفجر

حرف <من> در <من الفجر> بیان برای <الخیط الأبیض> است; یعنی، آن رشته سفید همان فجر است.

یقین به طلوع فجر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۸۷ – ۴۱

۴۱ – ابی بصیر گوید : < سألت ابا عبداللّه (ع) عن رجلین قاما فی شهر رمضان فقال احدهما : هذا الفجر و قال الآخر : ما أری شیئاً قال : لیأکل الذی لم یستیقن الفجر و قد حرم الأکل علی الذی زعم قد رأی ، ان اللّه یقول : و کلوا و اشربوا حتی یتبین لکم الخیط الأبیض من الخیط الأسود من الفجر ثم أتموا الصیام إلی اللیل ;

از امام صادق(ع) سؤال کردم از دو نفر که در ماه رمضان درباره]طلوع[فجر اختلاف نموده اند، و یکی از آن دو می گوید این فجر است و دیگری می گوید من چیزی]از سفیدی

صبح[نمی بینم. امام فرمودند: آن کس که یقین به طلوع فجر ندارد می تواند بخورد; ولی آن کس که معتقد است فجر را دیده بر او حرام است که بخورد. خداوند می فرماید: و کلوا و اشربوا حتی یتبین لکم الخیط الأبیض من الخیط الأسود من الفجر ثم أتموا الصیام إلی اللیل>.

فحشا از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فحشا

آثار اجتماعی اشاعه فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۹ - ۹

۹ - انسان ها نسبت به پیامد و بازتاب شوم دنیوی و اخروی اشاعه فحشا در جامعه ، آگاهی درست و کاملی ندارند .

إنّ الذین یحبّون أن تشیع الفحشه . .. و اللّه یعلم و أنتم لاتعلمون

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مفعول <لاتعلمون> نتیجه و بازتاب کار زشت اشاعه فحشا و فساد جنسی در جامعه باشد.

آثار اجتماعی فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۱ - ۱۸

۱۸ - جامعه های آلوده به فحشا و منکرات ، از فضل و رحمت خدا محروم اند .

لاتتّبعوا خطوت الشیطن . .. و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته ما زکی منکم من أحد أب

آثار اجتناب از فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۱ - ۱۶

۱۶ - رشد و طهارت انسان در گرو مخالفت با شیطان و اجتناب از فحشا و منکرات است .

لاتتّبعوا خطوت الشيطن . .. فإنّه يأمر بالفحشاء و المنكر و لولا فضل اللّه عليكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۰

۹ - پرهیز از نظر دوختن بـه نامحرمـان و اجتنـاب از آلـودگی به فحشا و فسـاد جنسـی ، زمینه سـاز طهـارت ، پـاکی ، رشـد و بالندگی است .

قل للمؤمنین یغضّوا من أبصرهم و یحفظوا فروجهم ذلک أزکی لهم

<زکاه> (مصدر <أزکی>) هم به معنای <نمو و رشد> و هم به معنای <طهارت و پاکی> است.

آثار فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۸۴ - ۵

۵ جوامع مبتلا به لواط و فحشا ، جوامعی مجرم و در معرض نابودی با عذاب های سخت الهی

فانظر کیف کان عقبه المجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۲۳ - ۳۱

۳۱ ارتکاب فحشا و ناسپاسی در برابر نعمت های خداوند ، مانع رستگاری است .

إنه لایفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۱ - ۱۱،۱۵

۱۱ - ناسازگاری ایمان با پیروی از شیطان و ارتکاب فحشا و منکرات

یأیّها الذین ءامنوا لاتتّبعوا خطوت الشیطن . .. فإنّه یأمر بالفحشاء و المنکر

برداشت فوق، به خـاطر این نکته است که خداونـد پیش از نهی از فحشـا و منکرات، مسـلمانان را با وصف ایمان مورد خطاب قرار داد.

۱۵ - پیروی از شیطان و ارتکاب فحشا و منکرات ، مانع از رشد و بالندگی و مایه ناپاکی و انحطاط انسان است .

لاتتّبعوا خطوت الشيطن . .. فإنّه يأمر بالفحشاء و المنكر و لولا فضل اللّه عليكم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۲۶ – ۳

۳ – آلودگی به فحشا و

زنا ، نشان خباثت (بدسرشتی و بد کرداری) انسان است .

الخبیث للخبیثین و الخبیثون للخبیث

اجتناب از فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۱ - ۲۶

۲۶ دوری از کارهای زشت و پرهیز از کشتن بی گناهان، از توصیه های خدا به انسانها

و لاتقربوا الفوحش . .. ذلکم وصیکم به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۳ - ۱

۱ پرهیز از شرک، فرزندکشی، کردارهای شنیع، کشتن بیگناهان، تجاوز به دارایی یتیمان، راهی است راست برای حرکت به سوی خدا.

ألا تشرکوا به شیئاً . .. و أن هذا صرطی مستقیماً

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از ضمیر متکلم در <صراطی> خداوند باشد. صراط خداوند یعنی راهی که به سوی اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۹۰ - ۱۰

۱۰- اهتمام اسلام به سالم سازی روابط اجتماعی انسان ها و تحکیم بخشیدن به آن و پاک سازی جامعه از فحشا ، بزهکاری ، ستم و سرکشی

إن الله یأمر بالعدل و الإحسن و . .. و ینهی عن الفحشاء و المنکر و البغی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۰ - ۶

۶ - مردان مؤمن ، وظیفه دار پرهیز از آلودگی به فحشا و زنا

قل للمؤمنین . .. یحفظوا فروجهم

مقصود از جمله <و یحفظوا فروجهم> (مردان شرمگاه خود را حفظ کنند) به قرینه آیات قبل که درباره حکم فحشا و قذف بود می تواند خودداری از ارتکاب فحشا

و زنا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۱ - ۶

۶ - زنان مؤمن ، وظیفه دار اجتناب از آلودگی به زنا و فحشا هستند .

و قل للمؤمنت . .. و یحفظن فروجهنّ

اشاعه فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۹ - ۱۰

۱۰ - اشاعه فحشا در میان جامعه اسلامی و تهمت آلودگی جنسی به مؤمنان پاکدامن ، از ترفند های منافقان

إنّ الذین یحبّون أن تشیع الفحشه فی الذین ءامنوا لهم عذاب أليم

تعبیر <فی الذین آمنوا> (در میان صفوف مؤمنان) بیانگر این نکته است که اشاعه دهندگان فحشا، خود از مؤمنان نیستند; بلکه در میان صفوف مؤمنان رخنه کرده اند و آنان را به فساد می کشانند. گفتنی است چون آیات پیشین درباره ماجرای <افک> بود که به دست منافقان انجام گرفت، می توان استفاده کرد که مقصود در <الذین یحبّون...> همان منافقان اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۱ - ۱۰

۱۰ - اشاعه فحشا و بازی با حیثیت مؤمنان و بدنام کردن آنان ، فرمان برداری از شیطان و گام نهادن در راه او است .

و من یتّبع خطوت الشیطن فإنّه یأمر بالفحشاء و المنکر

نهی از پیروی شیطان پس از محکومیت ماجرای <افک> و ممنوعیت اشاعه فحشا می تواند هشداری باشد به رواج دهندگان فحشا که رفتارشان، رفتاری است شیطانی و در حقیقت گام نهادن در راه شیطان می باشد.

اشاعه فحشا در جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور

- ۲۴ - ۳۳ - ۲۴

۲۴ - واداشتن کنیزان به فحشا و خودفروشی جهت کسب در آمد و رفاه بیشتر ، امری رایج در جاهلیت

و لاتکرهوا فتیتکم علی البغاء . .. لتبتغوا عرض الحیوه الدنیا

افترای فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۵۶ - ۹

۹ نسبت دادن فحشا و بی عفتی به پاکدامنان (قذف) ، حرام و موجب دوری از رحمت خداوند

و بکفرهم و قولهم علی مریم بهتناً عظیماً

اکراه به فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۳ - ۲۱،۲۲

۲۱ - واداشتن کنیزان عفیف ، بر فحشا و فساد جنسی ، حرام است .

و لاتکرهوا فتیتکم علی البغاء إن أردن تحصّنًا

۲۲ - سود و درآمد به دست آمده از راه واداشتن کنیزان به فحشا و خودفروشی ، حرام است .

ولاتکرهوا فتیتکم علی البغاء إن أردن تحصّنًا لتبتغوا عرض الحیوه الدنیا

نهی از واداشتن کنیزان به فحشا برای به دست آوردن سود و متاع دنیوی، دلیل حرمت چنین سودی است.

اهمیت اجتناب از فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۹۰ - ۱۶

۱۶- رعایت عدالت ، احسان ، ادای حق خویشاوندان و دوری از فحشا ، اعمال زشت و ستم ، از موعظه های خداوند به انسان

است .

إن الله يأمر بالعدل . .. و ينهى عن الفحشاء ... يعظكم

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۲ – ۳

۳- لزوم اجتناب انسان از زمينه هاى ابتلا به فحشا و گناهان

بسیار زشت و بد فرجام

و لاتقربوا الزنی إنه کان فحشه و ساء سبیلاً

جمله <إنه کان فاحشه و . ..> تعلیل برای نهی <لا ـ تقربوا> است; یعنی، زنا چون فحشا و بد عاقبت است، لازم الاجتناب است، پس باید از فحشا و هر گناهی که عاقبت سوء دارد، پرهیز کرد.

تحریم فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۳ - ۱

۱ خداوند کردارهای زشت و شنیع و رفتارهای نکوهیده و ستمگری را تحریم کرده است.

قل إنما حرم ربی الفوحش ما ظهر منها و ما بطن و الإثم و البغی بغیر الحق

<فواحش> جمع فاحشه و به معنای کارهای شنیع (همانند زنا، لواط و . ..) است و <إثم> به کردارهای نکوهیده (همانند میگساری و ...) گفته می شود. (برگرفته از مجمع البیان).

تنفر از فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۹۰ - ۱۹

۱۹- بیزاری از فحشا ، زشتی و ستم ، نهفته در نهاد آدمیان

و ینهی عن . .. لعلّکم تذکّرون

<تذکّر> یاد آوردن چیزی است که قبلاً انسان به نوعی از آن آگاه بوده و یا بدان تمایل داشته است.

حرمت فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۱ - ۲۰،۲۲

۲۰ کردارهای شنیع، چه آشکارا انجام گیرد و چه مخفیانه، حرام است.

و لاتقربوا الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

تقسیم کارهای شنیع به <ماظهر منها و ما بطن> می تواند ناظر به چگونه انجام شدن کار زشت باشد. یعنی فاحشه ای مانند زنا که هم می تواند مخفی انجام

گیرد و هم می تواند علنی، ارتکاب آن در هر صورت حرام است.

۲۲ انجام کارهای زشت به صورت علنی دارای شناعت و حرمتی شدیدتر نسبت به انجام آنها به صورت مخفیانه

لاتقربوا الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

تقدیم <ما ظهر> بر <ما بطن> می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۳ - ۲،۳

۲ هر کردار زشت، چه مخفیانه انجام گیرد و چه آشکارا و علنی، حرام است.

إنما حرم ربی الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

تقسیم کارهای شنیع به دو قسم آشکار و غیر آشکار می تواند ناظر به چگونه انجام شدن آن باشد. یعنی عملی زشت همانند زنا، چه مخفی انجام گیرد و چه آشکارا، حرام است. و نیز می تواند این تقسیم ناظر به مجموعه کردارهای شنیع باشد ; یعنی کردارهای زشت دو صنف است: صنفی که معمولاً مخفی انجام می گیرد، همانند دزدی و زنا، و صنفی که بنای مردمان بر مخفی کردن آن نیست، همانند برخی از ظلمها.

۳ هر دو صنف از کردارهای زشت (صنفی که معمولاً مخفیانه انجام می گیرد و صنفی که بنای مردم بر مخفی انجام دادن آن نیست) حرام است.

إنما حرم ربی الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

دعوت به فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۱ - ۵

۵ - شیطان ، پیروانش را هرگز ر ها نمی کند ; بلکه مدام آنان را به انواع فحشا و منکرات فرا می خواند .

و من یتّبع خطوت الشیطن فإنّه یأمر بالفحشاء

و المنکر

برداشت یاد شده از به کارگیری فعل مضارع <یأمر> استفاده شده است; زیرا فعل مضارع بیانگر استمرار است.

روش ممانعت از فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۵۸ - ۱۶

۱۶ - استفاده از روش پیشگیری ، سیاست اسلام در مبارزه اصولی با فحشا و انحرافات جنسی است .

لیستئذنکم . .. ثلث عورت لکم لیس علیکم ... بعدهنّ طوّفون علیکم بعضکم علی بعض

یکی از روش های پیشگیری از ارتکاب فحشا و انحرافات جنسی، جلوگیری از بلوغ زودرس و نیز تنظیم صحیح روابط میان فرزندان ممیز و در شرف بلوغ با پدر و مادران است که این آیه در صدد بیان همین مسأله می باشد. گفتنی است که مطلب یاد شده را می توان از ارتباط میان آیه شریفه و آیات ۱ تا ۳۳ همین سوره به دست آورد.

زمینه فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۹۰ - ۱۱

۱۱- رعایت نکردن عدالت در جامعه ، خودداری از احسان و قطع رابطه با خویشاوندان ، زمینه ساز رواج فحشا ، بزهکاری ، ستم و سرکشی در جامعه است . *

إن الله یأمر بالعدل و الإحسن و إیتایءِ ذی القربی و ینهی عن الفحشاء و المنکر و ا

برداشت فوق، از مقابله عدل و . .. با فحشا و ... استفاده گردید; یعنی، اگر عدل و ... در جامعه باشد، زمینه رواج فحشا و ... از بین می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۱ - ۲،۷

۲ - شیطان ، دارای راه

های متعدد و وسایل گوناگون برای کشاندن انسان ها به فحشا و منکرات است .

لاتتّبعوا خطوت الشیطن

برداشت فوق، از جمع آمدن <خطوات> استفاده می شود.

۷ - نتیجه و ره آورد پیروی از شیطان ، فرو افتادن در منجلاب زشتی ها و ناپسندی ها (فحشا و منکرات) است .

و من یتّبع خطوت الشیطن فإنّه یأمر بالفحشاء و المنکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۰ - ۷

۷ - خیره شدن به نامحرمان و چشم چرانی ، زمینه ساز آلودگی به فحشا و فساد جنسی است .

قل للمؤمنین یغضّوا من أبصرهم و یحفظوا فروجهم

در آیه شریفه حکم حرمت چشم چرانی و نگاه به نامحرمان، بر حکم عفت گزینی و اجتناب از فحشا، مقدم داشته شده است و این تقدم ذکری، می تواند حکایت از تقدم رتبی و ارتباط میان این دو حکم داشته باشد; به این معنا که پرهیز از چشم چرانی، زمینه عفت گزینی و اجتناب از آلودگی جنسی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۱ - ۷

۷ - خیره شدن به نامحرمان و چشم چرانی ، زمینه ساز آلودگی به فحشا و فساد جنسی است .

قل للمؤمنت . .. یحفظن فروجهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۳ - ۲،۳،۱۰،۲۷

۲ - نیافتن همسر مناسب و امکانات ازدواج ، مجوز آلودگی به فحشا و فساد جنسی نیست .

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحًا

۳ - زنان و مردان غیر متأهل ، بیش از دیگران در معرض فحشا و آلودگی جنسی

اند .

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحًا

فرمان خداونـد به عفت گزینی افراد غیر متأهل، می توانـد گویای این نکته باشـد که آنان بیش از افراد متأهل، در معرض فساد جنسی اند.

۱۰ - زنان و مردان غیر متأهل فقیر و فاقد امکانات ازدواج ، بیش از دیگران در معرض آلودگی به فساد جنسی اند .

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحًا حتّی یغنیهم اللّه من فضله

توصیه خداوند به افراد غیر متأهل فقیر و فاقد امکانات ازدواج مبنی بر عفت و پاکدامنی، می تواند بیانگر نکته یاد شده باشد.

۲۷ - دل بستگی به مادیات و دنیامداری ، زمینه رواج فحشا و فساد جنسی در یک جامعه است .

و لاتکرهوا فتیتکم علی البغاء . .. لتبتغوا عرض الحیوه الدنیا

سرزنش اشاعه فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۴۸ - ۱

۱ ناخشنودی خداوند از سخنی که افشا کننده بدی ها و زشتی های دیگران باشد .

لایحب اللّه الجهر بالسوء من القول إلّا من ظلم

در برداشت فوق، <من القول>، بیـان برای <الجهر> گرفته شـده است و بـا توجه به اسـتثنای <الا من ظلم> معلوم می شود مراد، افشای بدیهای دیگران است.

علاقمندان به اشاعه فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۹ - ۱۱

۱۱ - وجود افرادی بدخواه و خواستار اشاعه فحشا و بدنامی اهل ایمان در جامعه نوپای صدراسلام

إنّ الذین یحبّون أن تشیع الفحشه فی الذین ءامنوا لهم عذاب ألیم

علاقه به اشاعه فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۹ - ۳

۳ - علاقه و

رضایت قلبی به اشاعه فحشا و افشای آنها حتی بدون دست داشتن در این امر ممنوع است .

إنّ الذین یحبّون أن تشیع الفحشه . .. لهم عذاب ألیم

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که مقصود از <یحبّون> صرف علاقه و رضایت قلبی باشد; هر چند تلاشی در این جهت صورت نگیرد. ظاهر ماده <حبّ> نیز گویای همین مطلب است.

عوامل اشاعه فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۵۵ - ۶

۶ - جهل و بی خردی جامعه ، عامل گسترش و فراگیری فساد

أئنّکم لتأتون الرجال . .. بل أنتم قوم تجهلون

تعبیر <بل أنتم. ..> بیانگر نوعی تعلیل و روان شناسی جامعه انسانی است. هم چنین تذکر می دهد که جهل، ریشه و علة العلل نفوذ و گسترش انحرافات اخلاقی است.

عوامل فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۳ - ۷

۷ - نقش مؤثر مسائل اقتصادی (فقر و غنا) در آلودگی به فحشا و فساد جنسی و یا اجتناب از آنها

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحًا حتّی یغنیهم اللّه من فضله

فحشا در قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۵۴ - ۵،۷

۵ - قوم لوط ، مرتکب فحشا (لواط) ، به گونه ای آشکار و در برابر دیدگان همه

أتأتون الفحشه و أنتم تبصرون

<إبصار> (مصدر <تبصرون>) به معنای دیدن است. بنابراین <و أنتم تبصرون> دلالت می کند که آن قوم، گناه لواط را در برابر چشم دیگران انجام می دادند.

۷ - روی آوردن

قوم لوط به کردار زشت ، علی رغم آگاهی آنان به ماهیت پلید آن

أتأتون الفحشه و أنتم تبصرون

برخی از مفسران کلمه <تبصرون> را از <ابصارالقلب> (معادل دانش و آگاهی) مشتق دانسته اند. بنابراین مفاد پیام لوط چنین می شود: شما به زشتی ها روی آورده اید با این که ماهیت پلید و قبیح اعمالتان را می دانید.

فحشای آشکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۱ - ۲۰،۲۲

۲۰ کردارهای شنیع، چه آشکارا انجام گیرد و چه مخفیانه، حرام است.

و لاتقربوا الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

تقسیم کارهای شنیع به <ماظهر منها و ما بطن> می تواند ناظر به چگونه انجام شدن کار زشت باشد. یعنی فاحشه ای مانند زنا که هم می تواند مخفی انجام گیرد و هم می تواند علنی، ارتکاب آن در هر صورت حرام است.

۲۲ انجام کارهای زشت به صورت علنی دارای شناعت و حرمتی شدیدتر نسبت به انجام آنها به صورت مخفیانه

لاتقربوا الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

تقدیم <ما ظهر> بر <ما بطن> می تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۳ - ۱۹،۲۰

۱۹ سئل علی بن الحسین(ع) عن الفواحش ما ظهر منها و ما بطن قال: ما ظهر نکاح إمرأه الأب و ما بطن الزنا.

از امام سجاد(ع) درباره فواحش ظاهری و باطنی سؤال شد فرمود: فاحشه ظاهری، ازدواج با همسر پدر و فاحشه باطنی زناست.

۲۰ عن محمّد بن منصور قال: سألت عبدا صالحا عن قول الله عز و جل: <قل إنما حرم ربی

الفواحش مـا ظهر منها و ما بطن> قال: ان القرآن له ظهر و بطن فجميع ما حرم الله فى القرآن هو الظاهر و الباطن من ذلک ائمه الجور . .. .

محمّد بن منصور گويد: از امام کاظم(ع) درباره آيه <قل انما حرم . .. > سؤال کردم فرمود: قرآن، داراى ظاهر و باطن است ; آنچه را خداوند در قرآن تحريم کرده فاحشه آشکار و باطن آن، اطاعت از پيشوايان ستمگر است ... .

فحشاى پنهانى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۱ - ۲۰،۲۲

۲۰ کردارهاى شنيع، چه آشکارا انجام گيرد و چه مخفيانه، حرام است.

و لاتقربوا الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

تقسيم کارهاى شـنيع به <ماظهر منها و ما بطن> مى توانـد ناظر به چگونه انجام شـدن کار زشت باشد. يعنى فاحشه اى مانند زنا که هم مى تواند مخفى انجام گيرد و هم مى تواند علنى، ارتکاب آن در هر صورت حرام است.

۲۲ انجام کارهاى زشت به صورت علنى داراى شناعت و حرمتى شديدتر نسبت به انجام آنها به صورت مخفيانه

لاتقربوا الفوحش ما ظهر منها و ما بطن

تقديم <ما ظهر> بر <ما بطن> مى تواند اشاره به برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۳ - ۱۹،۲۰

۱۹ سئل على بن الحسين(ع) عن الفواحش ما ظهر منها و ما بطن قال: ما ظهر نكاح إمرأه الأب و ما بطن الزنا.

از امام سجاد(ع) درباره فواحش ظاهرى و باطنى سؤال شد فرمود: فاحشه ظاهرى، ازدواج با همسر پدر و فاحشه باطنى زناست.

۲۰ عن

محمّـد بن منصور قـال: سألت عبـدا صالحا عن قول الله عز و جل: <قل إنما حرم ربی الفواحش ما ظهر منها و ما بطن> قال: ان القرآن له ظهر و بطن فجميع ما حرم الله فی القرآن هو الظاهر و الباطن من ذلک ائمه الجور . .. .

محمّد بن منصور گويد: از امام كاظم(ع) درباره آيه <قل انما حرم . .. > سؤال كردم فرمود: قرآن، داراى ظاهر و باطن است ; آنچه را خداوند در قرآن تحريم كرده فاحشه آشكار و باطن آن، اطاعت از پيشوايان ستمگر است ... .

فرجام شوم اشاعه فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۹ - ۹

۹ - انسان ها نسبت به پيامد و بازتاب شوم دنيوى و اخروى اشاعه فحشا در جامعه ، آگاهى درست و كاملى ندارند .

إنّ الذين يحبّون أن تشيع الفحشه . .. و اللّه يعلم و أنتم لاتعلمون

برداشت فوق، مبتنى بر اين نكته است كه مفعول <لاتعلمون> نتيجه و بازتاب كار زشت اشاعه فحشا و فساد جنسى در جامعه باشد.

كيفر اخروى اشاعه فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۹ - ۷

۷ - حكم خداوند مبنى بر كيفر دنيوى و اخروى اشاعه دهندگان فحشا و سخت گيرى نسبت به آنان ، ناشى از علم و آگاهى او به حكمت و پيامد كار ها و رفتار ها است .

إنّ الذين يحبّون أن تشيع الفحشه . .. لهم عذاب أليم فى الدنيا و الأخره و اللّه ى

برداشت ياد شده بر اساس اين نكته است كه مفعول <يعلم> و

<تعلمون> حکمت و پیامد همین حکم باشد; یعنی، شما نمی دانید که چرا خداوند تا این اندازه نسبت به اشاعه فحشا، واکنش سخت نشان می دهد و حکمت این سخت گیری چیست؟ تنها خداوند به آن آگاهی دارد.

کیفر اشاعه فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۹ - ۱

۱ - اشاعه فحشا در میان مردم ، گناهی بزرگ و در پی دارنده عذابی دردناک در دنیا و آخرت

إنّ الذین یحبّون أن تشیع الفحشه فی الذین ءامنوا لهم عذاب ألیم فی الدنیا و الأخر

<فاحشه> به هر عمل و سخن بسیار زشت گفته می شود و این واژه کنایه از گناه زنا و فساد جنسی است. عبارت <أن تشیع الفاحشه> نیز به دو گونه قابل معنا و تفسیر کردن است: ۱ اشاعه فحشا و رواج گناهان جنسی. ۲- رواج و پخش اخبار مربوط به فحشا و روابط جنسی دیگران، که در این صورت کلمه ای در تقدیر است; یعنی، <أن تشیع خبر الفاحشه>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۰ - ۴،۵

۴ - فضل ، رحمت ، رأفت و مهربانی خداوند ، موجب شتاب نکردن او در عذاب اشاعه دهندگان فحشا

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته و أنّ اللّه رءوف رحیم

جواب <لولا> محذوف است و آنچه می تواند مقدر باشد به قرینه آیه ۱۴ (لمسّکم فیما أفضتم فیه عذاب عظیم) و نیز آیه قبلی که در آن اشاعه دهندگان فحشا تهدید به عذاب شده اند جمله ای مانند <لعاجلکم بالعقوبه> و یا <لهلکتم> می باشد.

۵ - وضع

کیفر سخت برای اشاعه دهندگان فحشا و افشای چهره توطئه گران < افک > ، از جلوه های فضل و رحمت خدا بر مسلمانان صدراسلام

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته

برداشت یاد شده، به خاطر این است که آیه شریفه، دهمین و آخرین آیه ای است که درباره ماجرای <افک> نازل گردید و قهراً ارتباط نزدیکی با این ماجرا دارد.

کیفر دنیوی اشاعه فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۹ - ۷

۷ - حکم خداوند مبنی بر کیفر دنیوی و اخروی اشاعه دهندگان فحشا و سخت گیری نسبت به آنان ، ناشی از علم و آگاهی او به حکمت و پیامد کار ها و رفتار ها است .

إنّ الذین یحبّون أن تشیع الفحشه . .. لهم عذاب ألیم فی الدنیا و الأخره و اللّه ی

برداشت یاد شده بر اساس این نکته است که مفعول <یعلم> و <تعلمون> حکمت و پیامد همین حکم باشد; یعنی، شما نمی دانید که چرا خداوند تا این اندازه نسبت به اشاعه فحشا، واکنش سخت نشان می دهد و حکمت این سخت گیری چیست؟ تنها خداوند به آن آگاهی دارد.

کیفر فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۱۶ - ۱۴

۱۴ حبس ، کیفر فحشای دوشیزگان

و الّذان یأتیانها منکم فاذوهما

امام صادق (ع) درباره آیه فوق فرمود: یعنی البکر اذا اتت الفاحشه التی اتتها هذه الثیّب، و درباره <اذوهما> فرمود: تحبس.

تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۲۲۷، ح ۶۱ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۴۵۶، ح ۱۲۴.

گناه اشاعه فحشا

جلد - نام سوره - سوره

- آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۱۹ – ۱

۱ – اشاعه فحشا در میان مردم ، گناهی بزرگ و در پی دارنده عذابی دردناک در دنیا و آخرت

إنّ الذین یحبّون أن تشیع الفحشه فی الذین ءامنوا لهم عذاب ألیم فی الدنیا و الأخر

<فاحشه> به هر عمل و سخن بسیار زشت گفته می شود و این واژه کنایه از گناه زنا و فساد جنسی است. عبارت <أن تشیع الفاحشه> نیز به دو گونه قابل معنا و تفسیر کردن است: ۱ اشاعه فحشا و رواج گناهان جنسی. ۲- رواج و پخش اخبار مربوط به فحشا و روابط جنسی دیگران، که در این صورت کلمه ای در تقدیر است; یعنی، <أن تشیع خبر الفاحشه>.

مبارزه با فحشا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۲۵ – ۲۸

۲۸ لزوم فراهم کردن زمینه های ازدواج در جامعه ، جهت جلوگیری از فحشا و فساد

و من لم یستطع منکم . .. فمن ما ملکت ایمانکم ... ذلک لمن خشی الْعنت منکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۸۰ – ۲

۲ سرگذشت لوط پیامبر در مبارزه علیه فحشا و فرجام شوم قوم زشتکار او ، سرگذشتی پندآموز و شایسته یادآوری

و لوطاً إذ قال

چنانچه <لوطاً> مفعول برای فعل مقدر <اذکر> باشد، کلمه <إذ> بدل اشتمال برای لوطاً است و اگر لوطاً مفعول برای <أرسلنا> گرفته شود، <إذ> مفعول برای فعل مقدر <اذکر> خواهد بود، که بر این مبنا تقدیر جمله چنین است: أرسلنا لوطاً اذکر إذ قال . .. . بنابر هر دو

احتمال، لزوم یادآوری داستان لوط و قومش به دست می آید. گفتنی است هدف از یادآوری سرگذشت پیشینیان، عبرت آموزی و پندگیری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۱ - ۸

۸ - مبارزه اسلام با علل و زمینه های وقوع جرم ، بزهکاری و فساد جنسی

و قل للمؤمنت یغضضن من أبصرهنّ و یحفظن فروجهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۵۴ - ۴

۴ - مبارزه با فحشا و زشت کرداری ، مهم ترین مسؤولیت و رسالت لوط

و لوطًا إذ قال لقومه أتأتون الفحشه

مقدم آمدن <أتأتون الفحشه> و قرار گرفتن آن در رأس پیام های لوط، بیانگر مطلب یاد شده است.

مبارزه لوط(ع) با فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۲۸ - ۳

۳ - سرگذشت لوط (ع) ، در مبارزه بر ضد فحشا ، پندآموز و شایسته یاد و یادآوری است .

و لوطًا إذ قال

<لوطاً> احتمال دارد که عطف به آیه چهارده باشد و احتمال دارد که مفعول فعل مقدّر <اذکر> باشد. بنابر احتمال دوم، نکته بالا قابل استفاده است.

مرتکبان فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۶۹ - ۱۰

۱۰ - بدکاران و مرتکبان فحشا و پلیدی ها ، پیروان شیطان هستند .

لاتتبوا خطوت الشیطن . .. إنما یأمرکم بالسوء و الفحشاء

منشأ اجتناب از فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۱ - ۱۷

۱۷ - هیچ کس بیرون از مشیت

خدا و بدون برخورداری از فضل و رحمت او ، قادر بر مخالفت با شیطان و اجتناب از فحشا و منکرات نیست .

لاتتّبعوا خطوت الشیطن . .. و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته ما زکی منکم من أحد أب

موارد اشاعه فحشا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۱۹ – ۱۴

۱۴ – < عن علی (ع) انه قال . من قال فی مؤمن ما رأت عیناه و سمعت اُذناه ما یشینه و یهدم مروته فهو من الذین قال اللّه عزّوجلّ : < إنّ الذین یحبّون أن تشیع الفاحشه فی الذین آمنوا لهم عذاب ألیم > .

از حضرت علی(ع) روایت شده است که فرمود: کسی که درباره مؤمنی چیزی را بازگو کند که چشمانش دیده و گوش هایش شنیده است و موجب بی آبرویی و بی اعتباری آن مؤمن می گردد، چنین کسی از جمله افرادی است که خدای عزّوجلّ در باره آنان فرمود: <إنّ الذین یحبّون أن تشیع الفاحشه فی الذین آمنوا لهم عذاب ألیم>.

موانع فحشا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۶۹ – ۲

۲– تقوای الهی ، مانع از ارتکاب فحشا و آلودگی به انحرافات جنسی (لواط و همجنس بازی)

و اتقوا الله

از اینکه لوط(ع) در پی قصد تعرّض قومش به مهمانان وی، از آنان دعوت می کند که تقوای الهی را رعایت کنند، حاکی است که تقوا دارای چنین اثری است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۲ – ۱۵

۱۵– پیشگیری از

ارتکاب فحشا و عبرت آموزی ، فلسفه تشریع کیفر زنا و اجرای آن در ملأ عام

الزانیه و الزانی فاجلدوا. .. و لیشهد عذابهما طائفه من المؤمنین

برداشت یاد شده، به خاطر این است که مشاهده کیفر زنا، بی تردید باعث عبرت گیری و موجب پیشگیری از ارتکاب به آن خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۰ - ۲

۲ - وضع کیفر سخت (عذاب دردناک) ، به منظور جلوگیری از آلوده شدن جامعه ایمانی به مفاسد اخلاقی و فحشا ، جلوه ای از فضل و رحمت خداوند به امت اسلامی

إنّ الذین یحبّون أن تشیع الفحشه . .. لهم عذاب ألیم ... و لولا فضل اللّه علیکم و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۱ - ۲۱

۲۱ - توجه و اعتقاد به شنوا و دانا بودن خداوند به تمامی گفته ها و رفتار های نهان و آشکار آدمی ، بازدارنده وی از ارتکاب فحشا و منکرات و پیروی از شیطان

یأیّها الذین ءامنوا لاتتّبعوا خطوت الشیطن . .. فإنّه یأمر بالفحشاء و المنکر ..

جمله <و اللّه سمیع علیم> استینافیه تعلیلیه است و در مقام تعلیل برای جملات پیشین می باشد. بنابراین هشدار خداوند به شنوا و دانا بودن خویش، پس از نهی از پیروی شیطان، می تواند به منظور بازداشتن انسان از گناه و فحشا و تضمین این بازدارندگی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۲ - ۸

۸ - ازدواج ، از راه های پیشگیری از فحشا ، زنا و

روابط ناسالم جنسی

و أنكحوا الأيمى منكم و الصلحين من عبادكم و إمائكم

برداشت یاد شده از ارتباط این آیه با آیات قبل که درباره پرهیز از چشم چرانی و فحشا و تشویق به عفاف بود استفاده می شود; چرا که بهترین روش برای پیشگیری از ارتکاب به گناه و فساد جنسی ازدواج است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۳ - ۷

۷ - نقش مؤثر مسائل اقتصادی (فقر و غنا) در آلودگی به فحشا و فساد جنسی و یا اجتناب از آنها

و ليستعفف الذين لايجدون نكاحًا حتّى يغنيهم اللّه من فضله

مؤمنان و فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۱ - ۱۲

۱۲ - مؤمنان نیز همچون دیگر مردمان ، در معرض پیروی از شیطان و گرفتار شدن به زشتی ها و ناپسندی ها (فحشا و منکرات) قرار دارند .

يأيّها الذين ءامنوا لاتتّبعوا خطوت الشيطن . .. فإنّه يأمر بالفحشاء و المنكر

هشدار خداوند به مؤمنان از ارتکاب به فحشا و منکر و پیروی از شیطان، گویای حقیقت یاد شده است.

نهی از فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۲۹ - ۱

۱ خداوند به رعایت قسط (عدل و انصاف) فرمان داده، نه به ارتکاب فحشا و زشتی

إن الله لا يأمر بالفحشاء . .. قل أمر ربى بالقسط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۸۰ - ۴

۴ بازداشتن مردم از فحشا و لواط ، مهمترین و مقدمترین

وظیفه لوط در رسالت های خویش

و لوطاً إذ قال لقومه أتأتون الفحشه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۹۰ – ۸،۹

۸- خداوند از ارتکاب فحشا و اعمال ناپسند و ستم و سرکشی نهی کرده است .

و ینهی عن الفحشاء و المنکر و البغی

۹- نهی از ارتکاب فحشا و زشتی و ستم ، از مهم ترین تحذیر های قرآن و نواهی خداوند است .

و نزّلنا علیک الکتب . .. إن الله ... ینهی عن الفحشاء و المنکر و البغی

فحشاء

عوامل فحشاء

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۶۸ – ۶

۶ توجّه به فحشاخواهی شیطان ، عامل بازدارنده انسان از پذیرش وسوسه های او

الشیطان یعدکم الفقر و یأمرکم بالفحشاء

بنابراینکه جمله <یأمرکم بالفحشاء>، تعلیلی برای جمله <یعدکم الفقر> باشد. یعنی به وعده ها و وسوسه های او گوش فرا ندهید; چه اینکه شما را به فحشا فرامی خواند.

موارد فحشاء

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۶۸ – ۱۴

۱۴ انفاق نکردن و نیز انفاق از اموال خبیث (غیر مرغوب) ، از مصادیق فحشا و زشتی

انفقوا من طیّبات ما کسبتم . .. الشّیطان یعدکم الفقر و یأمرکم بالفحشاء

جمله <یأمرکم بالفحشاء>، تفسیری از وسوسه شیطان، مبنی بر ترک انفاق و نیز انفاق از مال خبیث است.

موانع فحشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۶۸ - ۶

۶ توجّه به فحشاخواهی شیطان ، عامل بازدارنده انسان از پذیرش وسوسه های او

الشیطان یعدکم الفقر و

یأمرکم بالفحشاء

بنابراینکه جمله <یأمرکم بالفحشاء>، تعلیلی برای جمله <یعدکم الفقر> باشد. یعنی به وعده ها و وسوسه های او گوش فرا ندهید; چه اینکه شما را به فحشا فرامی خواند.

فدیه از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

{فدیه}

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۱۹۶ – ۱۰

۱۰ روزه یا صدقه و یا قربانی ، فدیه (کفاره) تراشیدن سر قبل از قربانی ، برای مُحرِم معذور

فمن کان منکم . .. ففدیه من صیام او صدقه او نُسُک

احکام فدیه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ – ۶۹ – ۲،۷

۲ فدیه های گرفته شده در قبال آزادی اسیران ، از جمله غنایم و استفاده از آنها حلال است .

فلکوا مما غنمتم حللا طیبا و اتقوا اللّه

از مصادیق مورد نظر برای <ما غنمتم> به دلیل آیات گذشته که درباره اسیران جنگی بود، فدیه هایی است که در برابر آزادی آنان گرفته می شود. عطف جمله <فکلوا> به وسیله حرف فاء به جمله سابق این معنا را تأیید می کند.

۷ حرمت گرفتن اسیر ، موجب حرمت گرفتن فدیه از آنان و تصرف در فدیه ها نخواهد شد .

ما کان لنبی أن یکون له أسری . .. فلکوا مما غنمتم حللا طیبا

بیان اباحه غنایم و فدیه های اسیران، پس از بیان حرمت اسیر گرفتن در شرایطی ویژه، بیانگر این است که حرمت اسیر گرفتن مانع حلیت فدیه از آنان نخواهد بود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ - انفال - ۸ - ۷۰ - ۶

۶ گرفتن فدیه از اسیران جنگی جایز

است .

یؤتکم خیرا مما أخذ منکم

<ما> در <مما أخذ> موصول اسمی است و مراد ز آن فدیه هایی است که از اسیران جنگ بدر گرفته شد.

حلیت فدیه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ – ۶۹ – ۲،۱۱

۲ فدیه های گرفته شده در قبال آزادی اسیران ، از جمله غنایم و استفاده از آنها حلال است .

فلکوا مما غنمتم حللا طیبا و اتقوا اللّه

از مصادیق مورد نظر برای <ما غنمتم> به دلیل آیات گذشته که درباره اسیران جنگی بود، فدیه هایی است که در برابر آزادی آنان گرفته می شود. عطف جمله <فکلوا> به وسیله حرف فاء به جمله سابق این معنا را تأیید می کند.

۱۱ حکم الهی بر حلیت غنایم و فدیه ها ، جلوه ای از مغفرت و رحمت خداوند است .

فکلوا . .. إن اللّه غفور رحیم

رد فدیه اهل عذاب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۱۸ – ۱۲

۱۲ در قیامت هیچ گونه فدیه ای از مستحقان عذاب پذیرفته نمی شود .

لو أن لهم ما فی الأرض . .. لافتدوا به أُولئک لهم سوء الحساب و مأویهم جهنم و بئس

بیان فرجام روی گردانان از دعوت خدا (اُولئک لهم . ..) پس از جمله <لو أن لهم ... لافتدوا به> می رساند که آن فدیه بر فرض وجودش از آنان پذیرفته نخواهد شد.

رد فدیه کافران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حدید – ۵۷ – ۱۵ – ۲

۲ – در قیامت ، از منافقان و کافران فدیه پذیرفته نمی شود

.

فالیوم لایؤخذ منکم فدیه و لا من الذین کفروا

رد فدیه منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۵ - ۲

۲ - در قیامت ، از منافقان و کافران فدیه پذیرفته نمی شود .

فالیوم لایؤخذ منکم فدیه و لا من الذین کفروا

رغبت در فدیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۸۴ - ۱۶

۱۶ - روزه گرفتن و فدیه دادن به مسکین ، چنانچه با میل و رغبت باشد ، ثوابی افزونتر دارد .

کتب علیکم الصیام . .. و علی الذین یطیقونه فدیه ... فمن تطوع خیراً فهو خیر له

مصداق مورد نظر برای <خیراً> به دلیل فرازهای قبل، روزه گرفتن و در صورت مشقت بار بودن روزه، فدیه دادن است.

فدیه اخروی گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۱۱ - ۴۳

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۱۲ - ۱

۱ - مجرمان در قیامت ، برای رهایی خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن همسران خویش اند .

و صحبته

فدیه از اسیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۸۵ - ۹،۱۲،۱۳

۹ - بنی اسرائیل برای آزادی اسیران همکیش خود ، هر چند که خود با آنان نبرد کرده و یا از دیارشان بیرون رانده بودند ، فدیه می دادند .

و إن یأتوکم أسری تفدوهم

ضمیر در <یأتوا> به <فریقاً> بر می گردد. <مفادات> (مصدر تفادوا) به معنای پرداخت فدیه برای آزادسازی اسیر و مانند

آن است. بنـابراین جمله <إن یـأتوکم أسـاری ...> چنین معنا می شود: اگر همان طایفه - که از خانه هایشان بیرون رانديـد - اسیر دشمن می شدند با پرداخت فدیه آنان را آزاد می کردید.

۱۲ بنی اسرائیل ، پس از به اسارت درآمدن همکیشانشان ، برای آزاد کردنشان از آنان فدیه دریافت می کردند .

و إن يأتوكم أسرى تفدوهم

برخی از اهل لغت <تفادوا> را به معنای <فـدیه می گرفتید> نیز دانسـته اند. بر این اساس جمله <و إن يأتوكم ...>; یعنی، و اگر همکیشان شما به عنوان اسیر در نزد شما می آمدند، برای آزاد کردنشان از آنان فدیه می گرفتید.

۱۳ دریافت فدیه از اسیران همکیش برای آزادی آنان ، از محرمات آیین یهود

و إن يأتوكم أسرى تفدوهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۶۹ - ۲۰۷

۲ فدیه های گرفته شده در قبال آزادی اسیران ، از جمله غنایم و استفاده از آنها حلال است .

فكلوا مما غنمتم حللا طيبا و اتقوا اللّه

از مصـادیق مورد نظر برای <مـا غنمتم> به دلیـل آیـات گذشـته که دربـاره اسـیران جنگی بود، فـدیه هایی است که در برابر آزادی آنان گرفته می شود. عطف جمله <فكلوا> به وسیله حرف فاء به جمله سابق این معنا را تأیید می کند.

۷ حرمت گرفتن اسیر ، موجب حرمت گرفتن فدیه از آنان و تصرف در فدیه ها نخواهد شد .

ما كان لنبى أن يكون له أسرى . .. فكلوا مما غنمتم حللا طيبا

بیان اباحه غنایم و فدیه های اسیران، پس از بیان حرمت اسیر گرفتن در شرایطی ویژه، بیانگر این

است که حرمت اسیر گرفتن مانع حلیت فدیه از آنان نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۷۰ - ۱،۲،۶

۱ مسلمانان در کارزار بدر گروهی از دشمن را اسیر کرده و با گرفتن فدیه آنان را آزاد کردند .

یأیها النبی قل لمن فی أیدیکم من الأسری إن یعلم اللّه فی قلوبکم

۲ به اسیران جنگ بدر اعلام شد در صورت پذیرش اسلام و توحید ، خداوند آنان را از مواهبی بهتر از آنچه از ایشان گرفته شد (فدیه) ، بهره مند خواهد ساخت .

إن یعلم اللّه فی قلوبکم خیرا یؤتکم خیرا مما أخذ منکم

مراد از <خیرا> به دلیل <یغفر لکم> توحید و گرایش به اسلام است. زیرا خداوند گناه شرک را هرگز نخواهد بخشید: إن اللّه لایغفر ان یشرک به.

۶ گرفتن فدیه از اسیران جنگی جایز است .

یؤتکم خیرا مما أخذ منکم

<ما> در <مما أخذ> موصول اسمی است و مراد ز آن فدیه هایی است که از اسیران جنگ بدر گرفته شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۴ - ۱۲

۱۲- حکم خداوند در مورد اسیران : آزادی بلاعوض و یا ر ها ساختن آنان در قبال فدیه

فإمّا منّا بعد و إمّا فداء

فدیه بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۸۵ - ۱۲

۱۲ بنی اسرائیل ، پس از به اسارت درآمدن همکیشانشان ، برای آزاد کردنشان از آنان فدیه دریافت می کردند .

و إن يأتوكم أسرى تفدوهم

برخی از اهل لغت <تفادوا> را به

معنای <فدیه می گرفتید> نیز دانسته اند. بر این اساس جمله <و إن یأتوکم ...>; یعنی، و اگر همکیشان شما به عنوان اسیر در نزد شما می آمدند، برای آزاد کردنشان از آنان فدیه می گرفتید.

فدیه جایز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۷۰ - ۶

۶ گرفتن فدیه از اسیران جنگی جایز است .

یؤتکم خیرا مما أخذ منکم

<ما> در <مما أخذ> موصول اسمی است و مراد ز آن فدیه هایی است که از اسیران جنگ بدر گرفته شد.

فدیه در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۴۸ - ۷،۱۲

۷ - در روز قیامت از هیچ کس عِدل و عوضی - که خویشتن را با آن باز خرد - گرفته نخواهد شد .

و لایؤخذ منها عدل

کلمه <عَدْل> به معنای: فدیه و عوض است که شخص برای آزادی خود یا دیگری می پردازد، تا از اسارت و مانند آن آزاد شود.

۱۲ - گناه کردن به خیال پذیرش شفاعت و یا پذیرفته شدن عوض و بدل برای رهایی از عذاب قیامت ، از پندار های باطل بنی اسرائیل

واتقوا یوماً . .. ولا یقبل منها شفعه و لایؤخذ منها عدل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۲۳ - ۵،۹

۵ - در روز قیامت ، از هیچ کس فدیه و عوضی که خویشتن را با آن باز خرد ، پذیرفته نمی شود .

و لایقبل منها عدل

<عدل> به معنای فدیه و عوضی است که شخص برای آزادی خود یا دیگری می پردازد تا از

اسارت و مانند آن آزاد شود.

۹ - توهم سودبخشی شفاعت از گنهکاران و یا پذیرفته شدن عوض و بدل برای رهایی از عذاب قیامت ، از پندار های بنی اسرائیل است .

یبنی إسرءیل . .. و لایقبل منها عدل و لاتنفعها شفعه

فعل <اتقوا> به قرینه آیات پیشین، خطاب به بنی اسرئیل است. این خطاب خود قرینه وجود چنین افکاری در بین آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۹۱ - ۱،۲

۱ کسی که در حال کفر بمیرد ، اگر به اندازه تمامی زمین برای رهایی خود طلا فدیه دهد ، پذیرفته نخواهد شد .

انّ الذین کفروا . .. و لو افتدی به

۲ هیچ فدیه ای در قیامت برای رهایی کافران از عذاب ، پذیرفته نخواهد شد .

انّ الذین کفروا . .. و لو افتدی به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۱۸ - ۷،۱۲

۷ مشرکان و کافران ، در روز قیامت حاضرند در صورت دارا بودن حتی دو برابر ثروت زمین ، آن را برای رهیدن از عذاب فدیه دهند .

والذین لم یستجیبوا له لو أن لهم ما فی الأرض جمیعًا و مثله معه لافتدوا به

<إفتداء> (مصدر افتدوا) به معنای بخشیدن چیزی است برای رها شدن و خلاصی یافتن از اسارت.

۱۲ در قیامت هیچ گونه فدیه ای از مستحقان عذاب پذیرفته نمی شود .

لو أن لهم ما فی الأرض . .. لافتدوا به أُولئك لهم سوء الحساب و مأویهم جهنم و بئس

بیان فرجام روی گردانان از دعوت خدا (أُولئك لهم . ..) پس از جمله

<لو أن لهم ... لافتدوا به> می رساند که آن فدیه بر فرض وجودش از آنان پذیرفته نخواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴۷ - ۱،۴

۱ - ستمگران در قیامت ، برای رهایی خود از عذاب سخت الهی ، حاضراند دو چندان ثروت ها و دارایی های زمین را فدا کنند .

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض جمیعًا و مثله معه لاَفتدوا به من سوء العذاب یوم

۴ - ناچیز و بی ارزش بودن ثروت ها و خوشی های دنیا ، در مقابل رهایی از عذاب قیامت

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض . .. لاَفتدوا به من سوء العذاب یوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۵ - ۲

۲ - در قیامت ، از منافقان و کافران فدیه پذیرفته نمی شود .

فالیوم لایؤخذ منکم فدیه و لا من الذین کفروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۱۱ - ۴۳

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۱۲ - ۱،۲

۱ - مجرمان در قیامت ، برای رهایی خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن همسران خویش اند .

و صحبته

۲ - مجرمان در عرصه محشر ، برای نجات خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن برادران خویش اند .

و أخیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۱۳ - ۱

۱ - مجرمان در قیامت ، برای نجات خود از عذاب الهی

، آماده فدا کردن بستگان نزدیک خویش اند .

و فصیلته الّتی تویه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۱۴ - ۱،۲

۱ - مجرمان در قیامت ، برای نجات خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن همه انسان های کره زمین اند .

و من فی الأرض جمیعًا

۲ - مجرمان در قیامت ، برای نجات خود از عـذاب الهی ، آماده فدا کردن همه محبوب ها و خلایق زمینی اند (انس ، جن و . . .) .

و من فی الأرض جمیعًا ثمّ ینجیه

<مَن> برای مطلق موجودات شعورمند وضع شده است و برداشت یاد شده، مبتنی بر همین وضع اصلی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۱۵ - ۱

۱ - نجات مجرمان با پرداخت فدیه از عذاب الهی در قیامت هر چند بسیار و نامحدود آرزویی واهی و ناممکن است .

یودّ المجرم لویفتدی من عذاب یومئذ ببنیه . .. کلاّ

فدیه روزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۸۴ - ۱۱،۱۷،۲۴،۲۵،۲۶

۱۱ - بر کسانی که به خاطر مشقت بار بودن روزه بر آنان ، روزه نمی گیرند ، پرداخت فدیه واجب است .

و علی الذین یطیقونه فدیه

۱۷ - پرداخت فدیه به جای روزه - در صورت مشقت بار بودن روزه - از اعمال خیر است .

و على الذين يطيقونه فديه . .. فمن تطوع خيراً

۲۴ - < عن ابى عبداللّه (ع) فى قول اللّه عز و جل : < و على الذين يطيقونه فديه طعام

مسکین > قال : الذین کانوا یطیقون الصوم فأصابهم کبر أو عطاش أو شبه ذلک فعلیهم لکل یوم مدّ ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند که می فرماید: <کسانی که روزه برای آنها طاقت فرساست لازم است طعامی به عنوان کفاره به تهیدستی بدهند> مراد، افرادی هستند که به پیری و یا تشنگی و یا شبیه آن مبتلا شده اند که باید برای هر روزی، یک مد طعام به تهیدست بدهند>.

۲۵ - ابی بصیر می گوید : < سألته عن رجل مرض من رمضان إلی رمضان قابل و لم یصح بینهما و لم یطق الصوم قال : تصدق مکان کل یوم أفطر علی مسکین مدّاً من طعام و ان لم یکن حنطه فمن تمر و هو قول اللّه : < فدیه طعام مسکین > ;

از آن حضرت (امام باقر یا امام صادق(ع) از بیماری که از این رمضان تا رمضان سال آینده بیماری اش طول کشیده و توان روزه گرفتن ندارد، سؤال کردم، امام فرمودند: در ازای هر روزی که روزه نگرفته، یک مد طعام (از نوع گندم) به تهیدست صدقه دهد و اگر گندم نبود، از خرما صدقه دهد و این سخن خداست که می فرماید: فدیه طعام مسکین>.

۲۶ - < عن أبی عبداللّه (ع) فی قوله : < و علی الذین یطیقونه فدیه طعام مسکین > قال : المرأه تخاف علی ولدها . . . ;

از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند که می فرماید: <کسانی که طاقت روزه گرفتن ندارند به عنوان کفاره، طعامی به تهیدست بدهند> روایت شده است: مراد زنی است که بر بچه خود]جنین یا کودک

شیرخوار خود [می ترسد . .. >.

فدیه عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۱۸ - ۷

۷ مشرکان و کافران ، در روز قیامت حاضرند در صورت دارا بودن حتی دو برابر ثروت زمین ، آن را برای رهیدن از عذاب فدیه دهند .

والذین لم یستجیبوا له لو أن لهم ما فی الأرض جمیعًا و مثله معه لافتدوا به

<إفتداء> (مصدر افتدوا) به معنای بخشیدن چیزی است برای رها شدن و خلاصی یافتن از اسارت.

مصارف فدیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۸۴ - ۲۵

۲۵ - ابی بصیر می گوید : < سألته عن رجل مرض من رمضان إلی رمضان قابل و لم یصح بینهما و لم یطق الصوم قال : تصدق مکان کل یوم أفطر علی مسکین مدّاً من طعام و ان لم یکن حنطه فمن تمر و هو قول اللّه : < فدیه طعام مسکین > ;

از آن حضرت (امام باقر یا امام صادق(ع) از بیماری که از این رمضان تا رمضان سال آینده بیماری اش طول کشیده و توان روزه گرفتن ندارد، سؤال کردم، امام فرمودند: در ازای هر روزی که روزه نگرفته، یک مد طعام (از نوع گندم) به تهیدست صدقه دهد و اگر گندم نبود، از خرما صدقه دهد و این سخن خداست که می فرماید: فدیه طعام مسکین>.

مقدار فدیه روزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۸۴ - ۱۳

۱۳ - فدیه و کفاره هر روزه ماه رمضان برای کسانی که به خاطر مشقت

روزه نمی گیرند ، یک وعده غذاست که باید به مسکین پرداخت کنند .

و علی الذین یطیقونه فدیه طعام مسکین

فراموشی از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

آثار خود فراموشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۹ - ۷،۸

۷ - غافلان از خدا و خویش ، همان فاسقان واقعی و پرده دران حریم ارزش هایند .

و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه فأنسیهم أنفسهم أُولئک هم الفسقون

۸ - فسق و گناه پیشگی ، دارای پیوندی عمیق با غفلت از خدا و خویش

و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه فأنسیهم أنفسهم أُولئک هم الفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۲۰ - ۲

۲ - دوزخ ، فرجام نهایی فاسقان و غافلان از یاد خدا و خویش

و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه . .. أُولئک هم الفسقون. لایستوی أصحب النار

آثار فراموشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۸۶ - ۱۱

۱۱ خطا و نسیان ، از موانع رشد انسان *

ربّنا لا تؤاخذنا ان نیسنا او اخطأنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶۸ - ۱۰،۱۴

۱۰ حضور در مجلس یاوه گویان مغالطه گر از روی فراموشی، گناه نیست.

و إما ینسینک الشیطن فلا تقعد بعد الذکری

۱۴ فراموشی عذری قابل قبول از مکلف است.

و إما ینسینک الشیطن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۶۴ - ۱۱،۱۲

۱۱- نسیان ، از آفات مدیریت و زمیه ساز بروز کاستی ها ، خطا ها و تخلفات است .

و ما نتنزّل إلّا بأمر

ربّک . .. و ما کان ربّک نسیًّا

به کسی که سیاست گذار و مدبّر امور کسی باشد <ربّ> گفته می شود (برگرفته از مصباح).

۱۲- نظارت کامل و دقیق و کاستن از میزان فراموشی ها و یا از بین بردن آنها ، تضمین کننده مدیریت بهینه است .

و ما نتنزّل إلاّ بأمر ربّک . .. و ما کان ربّک نسیًّا

از جمله شرایط ضروری در کار مدیریت دقیق و مستحکم، راه نداشتن فراموشی در مجری و ناظر است. در این آیه نیز از زبان ملائکه، برنامه کامل نظارت الهی بر تمام جوانب هستی و نیز راه نداشتن فراموشی در کار او، مورد تأکید قرار گرفته است. حاصل این مقدمات، آن است که در کار اجرا و نظارت الهی، هیچ سهو و خطایی راه ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۲ - ۱۰

۱۰ - جهل و نسیان دو آفت عمده تدبیر و مدیریت است .

لایضلّ ربّی و لاینسی

آثار فراموشی آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۲۶ - ۲،۷

۲ - به فراموشی سپردن آیات و هدایت های الهی و غفلت از آن ، موجب کور محشور شدن در قیامت است .

لم حشرتنی أعمی . .. قال کذلک أتتک ءایتنا فنسیتها

۷ - غفلت از آیات و هدایت های خداوند و به فراموشی سپردن آنها ، از عوامل محرومیت انسان از توجه و عنایت او ، در قیامت

أتتک ءایتنا فنسیتها و کذلک الیوم تنسی

مراد از نسیان در <نسیتها> به قرینه <من أعرض عن ذکری> (در آیات پیشین) بی توجهی و روی

گردانی از آیات الهی است. و تقابل آن با <تنسی>، گویای این نکته است که نسیان در آن کلمه نیز، به معنای اعراض و ترک می باشد.

آثار فراموشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۴ - ۵

۵ استدراج نتیجه فراموش کردن خداوند، پس از توجه به او در سختیها و شداید

أغیر اللّه تدعون . .. فلما نسوا ما ذکروا به فتحنا علیهم أبوب کل شیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۷ - ۱۳،۱۴،۲۱

۱۳ منافقان ، محروم از عنایت و توجه خدا به خاطر نسیان و غفلت آنان از او

المنفقون و المنفقت . .. نسوا اللّه فنسیهم

۱۴ غفلت از خدا و فرمان های او ، عامل سلب شدن عنایت خدا نسبت به انسان و نیازهایش

نسوا اللّه فنسیهم

۲۱ ترویج زشتی ها (منکر) ، پیشگیری از کار های نیک ، امتناع از انفاق و غفلت از یاد خدا ، فسق واقعی است .

یأمرون بالمنکر و ینهون عن المعروف و یقبضون أیدیهم نسوا اللّه . .. إن المنفقین هم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۹ - ۶

۶ - خدافراموشی انسان ، عامل غفلت او از سعادت و حقایق وجودی خویش

و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه فأنسیهم أنفسهم

آثار فراموشی قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۲۶ - ۲۱

۲۱ - فراموشی روز قیامت ، عامل ابتلای انسان به عذاب شدید الهی

لهم عذاب شدید بما نسوا یوم الحساب

<باء> در

<بما نسوا. ..> برای سببیت است; یعنی، چون انسان ها روز حساب را فراموش کردند، به عذاب شدید محکوم شدند.

آثار فراموشی موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۷۳ - ۳

۳- تخلّف موسی از عهد خویش با خضر (ع) ، ناشی از فراموشی بود .

قال لاتؤاخذنی بما نسیت

آثار فراموشی نعمتهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۸۶ - ۱۱

۱۱ از یاد بردن نعمت های خداوند ، زمینه ساز کینه توزی با پیامبران و سالکان راه خداست .

و لاتقعدوا . .. و اذکروا إذ کنتم قلیلا فکثرکم

تهمت فراموشی به موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۸۸ - ۹،۱۳

۹ - سامری و پیروان او ، به دروغ مدعی فراموش شدن معرفی گوساله به عنوان معبود ، از جانب موسی (ع) شدند .

هذا إلهکم و إله موسی فنسی

در باره مرجع ضمیر فاعلی <نسی> دو احتمال وجود دارد: ۱ مرجع موسی(ع) باشد. ۲ مرجع سامری باشد. برداشت یاد شده براساس احتمال اول است.

۱۳ - موسی (ع) در دیدگاه و تبلغات سامریان ، رهبری فراموش کار حتی در اصولی ترین مسائل اعتقادی

فقالوا هذا إلهکم و إله موسی فنسی

خدا و فراموشی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۶۴ – ۸،۹،۱۰

۸- خداوند ، از هر گونه فراموشی منزه است .

و ما کان ربّک نسیًّا

<نسیّاً> صیغه مبالغه است و مبالغه در کلامِ منفی، به اصل نفی مربوط می شود.

بنابراین در جمله <و ما کان...> مراد این است که: خداوند هیچ گاه و درباره هیچ موضوعی، فراموش کار نیست.

۹- خداوند برای رشد آگاهی های پیامبر (ص) و تدبیر رسالت او ، هیچ نکته ای از تعالیم ضروری را فروگذاری نکرده و به دست فراموشی نسپرده است .

و ما کان ربّک نسیًّا

برداشت یادشده، با توجه به کلمه <ربّ> به دست می آید.

۱۰- راه نداشتن نسیان در ذات اقدس خداوند ، پشتوانه حقانیت گزارش های قرآن از تاریخ پیامبران پیشین

و ما نتنزّل إلاّ بأمر ربّک . .. و ما کان ربّک نسیًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۶۵ - ۳۸،۱۰

۳- ربوبیت و تدبیر کارآمد و دقیق خداوند بر سرتاسر هستی ، دلیل منزّه بودن او از نسیان

و ما کان ربّک نسیًّا . ربّ السموت والأرض و ما بینهما

۸- خداوند ، به عبادت و اطاعت بندگان آگاه است و هرگزآن را فراموش نمی کند .

و ما کان ربّک نسیًّا . .. واصطبر لعبدته

۱۰- توجه به نبود فراموشی در خداوند و ربوبیت او بر سراسر هستی ، برانگیزنده آدمی به عبادت و اطاعت او و پایداری بر آن

و ما کان ربّک نسیًّا . ربّ السموت ... فاعبده واصطبر لعبدته

تفریع لزوم عبادت بر معارف ذکر شده در جملات پیشین، گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۲ - ۵،۷،۸

۵ - اعمال آدمیان ، در عین منزه بودن خداوند از جهل و فراموشی ، در کتابی بی کم وکاست (لوح محفوظ) ثبت و ضبط می

شود .

علمها عند ربّی فی کتب لایضلّ ربّی و لاینسی

جمله <لایضلّ. ..> ممکن است در مقام دفع این توهم باشد که اگر اعمال آدمیان نوشته و ثبت می گردد، به این جهت نیست که چیزی از پروردگار جهان مخفی باشد و یا نسیان در او راه پیدا کند; بلکه جهات دیگری دارد. نکره آوردن <کتاب> بر تفخیم آن از لحاظ احاله کامل بر جزئیات، دلالت می کند.

۷ - خداوند ، منزه از هرگونه فراموشی است .

و لاینسی

۸ - ربوبیت خداوند بر هستی ، به دور از هرگونه ناآگاهی و فراموشی است .

لایضلّ ربّی و لاینسی

درخواست فراموشی یوسف(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۸۵ - ۵

۵ فرزندان یعقوب از وی تقاضا کردند یوسف (ع) را فراموش کرده و یاد او را از خاطر بزداید .

قالوا تالله تفتؤا تذکر یوسف

زمینه فراموشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۳ - ۱۶

۱۶ شکستن پیمان الهی از سوی بنی اسرائیل ، زمینه تحریفگری و فراموشی بخشی از تذکار های خداوند

فبما نقضهم . .. نسوا حظاً مما ذکروا به

زمینه فراموشی آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ – قیامه – ۷۵ – ۲۱ – ۱

۱ – دلبستگی به دنیا ، زمینه ر ها کردن و به فراموشی سپردن آخرت است .

کلّا بل تحبّون العاجله . و تذرون الأخره

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – همزه – ۱۰۴ – ۳ – ۳

۳ – ثروت ، زمینه ساز فراموشی مرگ و آخرت

یحسب أنّ

ماله أخلده

زمینه فراموشی ادیان آسمانی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۵ – ۴

۴ – گذشت زمان و انقراض نسل های پیشین ، باعث از میان رفتن خاطرات پیامبران ، کتاب های آسمانی ، شرایع الهی و محروم شدن مردم عصر بعثت از آنها شد .

و لکنّا أنشأنا قرونًا فتطاول علیهم العمر

زمینه فراموشی خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۹۰ – ۶۸

۶ انسان ها معمولاً پس از بیرون آمدن از نگرانی ها و اضطراب ها ، نجاتبخش خویش (خداوند) را فراموش می کنند و برای او شریک قرار می دهند .

لئن ءاتیتنا . .. فلما ءاتیهما صلحاً جعلا له شرکاء

۸ انسان ها پس از نیایش به درگاه خدا و دستیابی به نیاز ها و آرمان های خویش ، پیمان ها و تعهدات خویش را با خدا فراموش و آنها را نقض می کنند .

لئن ءاتیتنا صلحاً . .. فلما ءاتیهما صلحاً جعلا له شرکاء

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۱۹ – ۴

۴ – غفلت از محاسبه اعمال ، زمینه ساز فراموشی از یاد خداوند *

یأیّها الذین ءامنوا . .. و لتنظر إنّ اللّه خبیر بما تعملون. و لاتکونوا کالذین ن

برداشت یاد شده، بدان احتمال است که تقدم <و لتنظر. ..> بر <و لاتکونوا کالذین...> نظر به تقدم رتبی داشته باشد.

زمینه فراموشی قصه انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۵ - ۴

۴ - گذشت

زمان و انقراض نسل های پیشین ، باعث از میان رفتن خاطرات پیامبران ، کتاب های آسمانی ، شرایع الهی و محروم شدن مردم عصر بعثت از آنها شد .

و لکنّا أنشأنا قرونًا فتطاول علیهم العمر

زمینه فراموشی کتب آسمانی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۵ – ۴

۴ – گذشت زمان و انقراض نسل های پیشین ، باعث از میان رفتن خاطرات پیامبران ، کتاب های آسمانی ، شرایع الهی و محروم شدن مردم عصر بعثت از آنها شد .

و لکنّا أنشأنا قرونًا فتطاول علیهم العمر

زمینه فراموشی مرگ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – همزه – ۱۰۴ – ۳ – ۳

۳ – ثروت ، زمینه ساز فراموشی مرگ و آخرت

یحسب أنّ ماله أخلده

عذر بر فراموشی قیامت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۵۲ – ۷

۷ انسان ها با نزول قرآن و دریافت آن هیچ عذر و توجیهی برای گرایش به کفر ، به فراموشی سپردن قیامت ، فریب خوردن به حیات دنیا و انکار آیات الهی ندارند .

الذین اتخذوا دینهم لهواً و لعباً . .. و لقد جئنهم بکتب

آیه مورد بحث در پی بیان گرفتاری کافران به آتش دوزخ و بیان عامل دوزخی شدن آنان، اشاره به اتمام حجت الهی برای

همگـان دارد. یعنی بـا نزول قرآن و معـارف آن بهـانه ای برای روی آوری به عقایـد و اعمالی که در آیه قبل علل گرفتاری به دوزخ معرفی شده، وجود ندارد.

عذر فراموشی

جلد – نام سوره – سوره – آیه –

فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۷۳ – ۴

۴- نسیان ، عذری قابل پذیرش است .

لاتواخذنی بما نسیت

عوامل خود فراموشی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۱۹ – ۵،۶

۵ – خودفراموشی ، کیفر الهی برای خدافراموشان

و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه فأنسیهم أنفسهم

۶ – خدافراموشی انسان ، عامل غفلت او از سعادت و حقایق وجودی خویش

و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه فأنسیهم أنفسهم

عوامل فراموشی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۱۳ – ۱۷،۱۸

۱۷ گناه ، از عوامل فراموشی و نسیان معارف الهی

فبما نقضهم میثقهم . .. و نسوا حظاً مما ذکروا به

۱۸ فراموشی ، آنگاه که پیامد گناه و کیفر آن باشد ، عذر نیست .

و نسوا حظاً مما ذکروا به

از اینکه خداوند بنی اسرائیل را به خاطر فراموشی دستورات الهی مذمت کرده، معلوم می شود فراموشی آنان عذر نبوده است. چرا که این فراموشی، کیفر پیمان شکنی آنان بوده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۶۳ – ۸

۸- شیطان ، بر زدودن مهم ترین خاطره ها از ذهن انسان ، توان دارد .

و ما أنسنیه إلّا الشیطن أن أذکره

خاطره زنده شدن ماهی، با آن که به اعتراف همسفر موسی امری شگفت بود، با دخالت شیطان، به فراموشی کشانده شد. این، نشان دهنده امکانِ نفوذ عمیق شیطان در انسان است.

عوامل فراموشی جهنم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۵۱ – ۹

۹ فریفته شدن به زندگانی دنیا و سرگرم

شدن به آن ، عامل فراموشی روز قیامت و آتش دوزخ است .

و غرتهم الحیوه الدنیا فالیوم ننسیهم کما نسوا لقاء یومهم هذا

<کما نسوا . .. > می رساند که از علل بی اعتنایی خداوند به دوزخیان این است که آنان روز قیامت را فراموش کردند و چون جمله <الیوم ننسیهم ... > به وسیله فاء بر <غرتهم الحیوه الدنیا> تفریع شده، معلوم می شود که از ریشه های فراموشی قیامت، فریفته شدن به زندگانی دنیاست.

عوامل فراموشی قیامت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۵۱ – ۹

۹ فریفته شدن به زندگانی دنیا و سرگرم شدن به آن ، عامل فراموشی روز قیامت و آتش دوزخ است .

و غرتهم الحیوه الدنیا فالیوم ننسیهم کما نسوا لقاء یومهم هذا

<کما نسوا . .. > می رساند که از علل بی اعتنایی خداوند به دوزخیان این است که آنان روز قیامت را فراموش کردند و چون جمله <الیوم ننسیهم ... > به وسیله فاء بر <غرتهم الحیوه الدنیا> تفریع شده، معلوم می شود که از ریشه های فراموشی قیامت، فریفته شدن به زندگانی دنیاست.

عوامل فراموشی یوشع(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۶۳ – ۶

۶– خدمت کار موسی ، غفلت خود را از یادآوری ماجرای ماهی به موسی (ع) ، ناشی از نفوذ شیطان در خود دانست .

و ما أنسنیه إلّا الشیطن أن أذکره

فراموشی آدم(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۱۵ – ۷

٧ - < عن أبى جعفر

(ع) قـال : إنّ اللّه تبارک و تعالی عهـد إلی آدم (ع) أن لایقرب الشـجره . . . نسـی فأکل منها و هو قول اللّه تبارک و تعالی :
< و لقد عهدنا إلی آدم من قبل فنسی و لم نجد له عزماً > ;

از امام باقر(ع) روایت شده: خداوند تبارک و تعالی به آدم دسـتور داد که به آن درخت نزدیک نشود . .. او دستور را فراموش کرد و از آن درخت خورد و این است سخن خداوند: <و لقد عهدنا...>».

فراموشی انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۶۱ - ۴

۴- پیامبران نیز ممکن است که در امور عادی زندگی ، دچار فراموشی شوند .

نسیا حوتهما

فراموشی انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۲۸ - ۱۶

۱۶ نسیان آدمی ، علت نامگذاری وی به انسان

و خلق الانسان ضعیفاً

امام صادق (ع) درباره علّت نامگذاری آدمیان به انسان فرمود: لانّه ینسی.

علل الشرایع، ص ۱۵، ح ۱، ب ۱۱ ; معانی الاخبار، ص ۴۸، ح ۱.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۷۰ - ۱۱

۱۱- آفرینش و مرگ و اعطای دانش و سلب آن از انسان ، جلوه ای از علم و قدرت الهی است .

و الله خلقکم ثمّ یتوفّکم . .. إن الله علیم قدیر

فراموشی اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۳ - ۱۴

۱۴ بنی اسرائیل بخش مهم از تذکار ها

و معارف الهی را به فراموشی سپردند .

و نسوا حظاً مما ذکروا به

<حظ> به معنای نصیب و قسمت است و نکره آوردن آن برای اشاره به اهمیت آن قسمت فراموش شده است.

فراموشی اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۷۳ - ۵

۵- اولیای خداوند و افراد کامل ، خطای خود را در صورت فراموشی نیز مایه استحقاق مؤاخذه می دانند .

لاتؤاخذنی بما نسیت

در خواست موسی از خضر(ع) مبنی بر مؤاخذه نشدن، دال بر آن است که خطا، حتی در صورت نسیان نیز قابلیت مؤاخذه دارد.

فراموشی بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۳ - ۱۴

۱۴ بنی اسرائیل بخش مهم از تذکار ها و معارف الهی را به فراموشی سپردند .

و نسوا حظاً مما ذکروا به

<حظ> به معنای نصیب و قسمت است و نکره آوردن آن برای اشاره به اهمیت آن قسمت فراموش شده است.

فراموشی بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۵ - ۱۵

۱۵ - امتنان الهی بر مؤمنان بهشتی ، با زدودن یاد تلخ لغزش های دنیوی از خاطره آنان *

و یکفّر عنهم سیّئاتهم

بـا توجّه به این که مسـأله تکفیر سـیّئات پس از ورود مؤمنان به بهشت مطرح شـده است در حالی که رتبه تکفیر، قبل از مرحله ورود به بهشت است احتمـال می رود که مراد از تکفیر در این جـا، بخشـش گناهـان نباشـد; بلکه پوشانـدن گناهـان مورد نظر باشد; به گونه ای که بهشتیان دیگر از آن پس، با به

یاد آوردن لغزش های گذشته شرمنده و مکدّر نشوند.

فراموشی پیشینه برادران یوسف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۶۹ - ۷

۷ یوسف (ع) از برادرش بنیامین خواست گذشته برادرانش را نادیده انگارد و از رفتار ناروای پیشین آنان اندوهی به خود راه ندهد .

فلاتبتئس بما کانوا یعملون

فراموشی تذکرات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۳ - ۱۴

۱۴ بنی اسرائیل بخش مهم از تذکار ها و معارف الهی را به فراموشی سپردند .

و نسوا حظاً مما ذکروا به

<حظ> به معنای نصیب و قسمت است و نکره آوردن آن برای اشاره به اهمیت آن قسمت فراموش شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۴ - ۵،۹،۱۱

۵ نصارا بخشی از تذکار ها و پند های الهی را پس از مدتی کوتاه به فراموشی سپردند .

و من الذین قالوا إنّا نصری . .. فنسوا حظاً مما ذکروا به

<فاء> در <فنسوا> دلالت می کند که بین پیمان و شکستن آن، زمان زیادی نگذشت.

۹ کینه و دشمنی دایمی مسیحیان با یکدیگر ، کیفر نقض پیمان و فراموشی تذکار های خداوند

و من الذین قالوا إنّا نصری اخذنا میثقهم فنسوا حظاً . .. فاغرینا بینهم العداوه

۱۱ شکستن پیمان الهی و فراموشی تذکار های خداوند ، زمینه کینه و دشمنی میان پیروان ادیان

اخذنا میثقهم فنسوا حظاً مما ذکروا به فاغرینا بینهم العداوه و البغضاء

فراموشی تعالیم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵

- ۱۳ - ۱۷

۱۷ گناه ، از عوامل فراموشی و نسیان معارف الهی

فبما نقضهم میثقهم . .. و نسوا حظاً مما ذکروا به

فراموشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۴ - ۱۱

۱۱ خدافراموشان، دارای چهره هایی مأیوس و اندوهبار به هنگان نزول عذاب الهی

فلما نسوا به . .. فإذا هم مبلسون

ابلاس به معنی ناامید و متحیر شدن است. (قاموس اللغه). ابلاس به حزن و اندوهی گفته می شود که از شدت سختی بر کسی عارض شود. (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۵۱ - ۷۸

۷ خداوند در روز قیامت کافران منکر قیامت را به فراموشی خواهد سپرد و اعتنایی به آنان نخواهد کرد .

فالیوم ننسیهم

۸ بی اعتنایی خداوند به کافران و به فراموشی سپردن آنان در آخرت ، سزای غفلت آنان از قیامت و انکار آیات الهی است .

فالیوم ننسیهم کما نسوا لقاء یومهم هذا و ما کانوا بایتنا یجحدون

حرف <کاف> در <کما نسوا> تعلیلیه است و <ما> مصدریه ; یعنی <لنسیانهم>. همچنین <ما> در <ما کانوا> مصدریه است و عطف بر <ما نسوا>، یعنی: لکونهم بایاتنا یجحدون.

فراموشی در پیری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۷۰ - ۸

۸- برخی از انسان ها آن چنان به پیری می رسند که تمامی اندوخته های علمی خود را از دست می دهند .

و منکم من یردّ إلی أرذل العمر لکی لایعلم بعد علم شیئًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ -

حج - ۲۲ - ۵ - ۲۱

۲۱- قوای جسمی و عقلی در مرحله نهایی پیری ، به درجه ای کاهش می یابد که انسان از فراگیری محروم می ماند و تمامی دانسته های پیشین خود را از دست می دهد .

منکم من یردّ إلی أرذل العمر لکیلا یعلم من بعد علم شیًا

فراموشی ساقی پادشاه مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۴۲ - ۸

۸ ساقی پادشاه پس از رهایی از زندان ، درخواست یوسف (ع) (یادآوری وضعیت او) را فراموش کرد .

فأنسیه الشیطن ذکر ربه

<انساء> (مصدر أنساه) یعنی به فراموشی انداختن. ضمیر در <أنساه> و <ربه> به <الذی> - که مراد از آن ساقی پادشاه است - برمی گردد. بر این اساس، جمله <فأنساه ...> چنین معنا می شود: شیطان از خاطر ساقی زدود که داستان یوسف(ع) را نزد پادشاه یادآور شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۴۵ - ۲

۲ ساقی پادشاه (هم بند یوسف در زندان) ، مدتی مدید یوسف (ع) را از یاد برده و از گرفتاری او در زندان غافل شده بود .

و قال الذی نجا منهما وادّکر بعد أُمّه

نکره آوردن <اُمّه> می تواند حاکی از طولانی بودن آن باشد. جمله <فلبث فی السجن بضع سنین> در آیه ۴۲ ، مؤید این معناست.

فراموشی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۳۵ - ۴

۴ – غفلت انسان ، از کردار خویش و فراموش کردن آن پیش از برپایی

قیامت

یوم یتذکّر الإنسن ما سعی

فراموشی عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۷ - ۵

۵- از یاد بردن اَعمال و دستاورد های ناروا و به فراموشی سپردن گناهان گذشته خود ، بزرگ ترین ستم انسان بر خویش است .

و یجدل . .. و من أظلم ... و نسی ما قدّمت یداه

<نسی ما قدّمت یداه> یعنی: <فراموش کرد کردار پیشین خود را. >. مقصود از <ما> به قرینه آیه قبل جدال به باطل در برابر حق و استهزای آیات الهی است.

فراموشی عهد با خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۴ - ۶

۶ نصارا پیمان خود با خداوند را به فراموشی سپرده و نقض کردند .

اخذنا میثقهم فنسوا حظاً مما ذکروا به

فراموشی عهد خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۷۷ - ۱۴

۱۴ عن أبی جعفر(ع) فی قوله إبراهیم صلوات الله علیه <لئن لم یهدنی ربی لأکونن من القوم الضالین>: ای ناس للمیثاق.

از امام باقر(ع) درباره <لئن لم یهدنی . .. من القوم الضالین> روایت شده است: (مراد از <القوم الضالین> در آیه فوق)، فراموش کنندگان میثاق الهی هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۲۱ - ۵

۵ - تأثیرپذیری آدم از وسوسه شیطان و تناول از درخت ممنوع ، نمودی از فراموش کاری آدم از عهد الهی بود .

و لقد عهدنا . .. فنسی ... فأکلا منها

بیان داستان آدم و حوا، و خوردن از درخت

ممنوع و پی آمدهای آن، جملگی در توضیح نخستین آیه این مجموعه و بیان فراموش کاری آدم(ع) در مورد عهد الهی و نبودن عزم جدی در او است.

فراموشی قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۵۱ - ۱۲

۱۲ انکار قیامت و به فراموشی سپردن آن ، کفرپیشگی است .

إن اللّه حرمهما علی الکفرین . .. فالیوم ننسیهم کما نسوا لقاء یومهم هذا

فراموشی گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۷ - ۵

۵- از یاد بردن اَعمال و دستاورد های ناروا و به فراموشی سپردن گناهان گذشته خود ، بزرگ ترین ستم انسان بر خویش است .

و یجدل . .. و من أظلم ... و نسی ما قدّمت یداه

<نسی ما قدّمت یداه> یعنی: <فراموش کرد کردار پیشین خود را. >. مقصود از <ما> به قرینه آیه قبل جدال به باطل در برابر حق و استهزای آیات الهی است.

فراموشی لغزش های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۵ - ۱۵

۱۵ - امتنان الهی بر مؤمنان بهشتی ، با زدودن یاد تلخ لغزش های دنیوی از خاطره آنان *

و یکفّر عنهم سیّئاتهم

با توجّه به این که مسأله تکفیر سیّئات پس از ورود مؤمنان به بهشت مطرح شده است در حالی که رتبه تکفیر، قبل از مرحله

ورود به بهشت است احتمـال می رود که مراد از تکفیر در این جـا، بخشـش گناهـان نباشـد; بلکه پوشانـدن گناهـان مورد نظر باشد; به گونه ای که بهشتیان دیگر

از آن پس، با به یاد آوردن لغزش های گذشته شرمنده و مکدّر نشوند.

فراموشی محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶۸ - ۱۱

۱۱ عارض شدن فراموشی بر پیامبر(ص) ممکن است.

و إما ینسینک الشیطن

فراموشی مریم(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۲۳ - ۵

۵- حضرت مریم (س) به هنگام زایمان آرزو کرد : کاش قبل از باردارشدن مرده بود و به کلّی از یاد ها رفته بود .

فأجاءها المخاض . .. قالت یلیتنی متّ قبل هذا و کنت نسیًا منسیًّا

جمله <و کنت نسیاً منسیّاً> قرینه است بر این که انگیزه مریم از آرزوی مرگ، رهایی از زخم زبان مردم بوده است، گرچه به قرینه <ألاّتحزنی قد جعل. ..> تنهایی و بی آب و غذایی، نیز او را اندوهناک ساخته بود، ولی این همه، تبعاتِ همان گریز از زخم زبان است؛ یعنی کاش پیش از حاملگی مرده بودم، که برای فرار از نیشتر مردم مجبور به تحمل این آوارگی نباشم.

فراموشی مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶۸ - ۱۶

۱۶ دستور بی اعتنایی به مغالطه گران درباره آیات، در معرض فراموشی از سوی مسلمانان صدر اسلام

و إما ینسینک الشیطن فلاتقعد بعد الذکری

فراموشی مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ – مائده – ۵ – ۱۴ – ۵،۶،۷

۵ نصارا بخشی از تذکار ها و پند های الهی را پس از مدتی کوتاه به فراموشی سپردند .

و من الذین قالوا

إنّا نصری . .. فنسوا حظاً مما ذکروا به

<فاء> در <فنسوا> دلالت می کند که بین پیمان و شکستن آن، زمان زیادی نگذشت.

۶ نصارا پیمان خود با خداوند را به فراموشی سپرده و نقض کردند .

اخذنا میثقهم فنسوا حظاً مما ذکروا به

۷ محو نشانه های پیامبر (ص) در انجیل و به فراموشی سپردن آن توسط نصارا *

و من الذین قالوا إنّا نصری اخذنا فنسوا حظاً

به احتمال اینکه مراد از <فنسوا حظاً مما ذکروا>، به قرینه مقام، نشانه های پیامبر(ص) در انجیل باشد.

فراموشی معبودان باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۱ - ۱۲

۱۲ فراموش شدن عقاید شرک آمیز و معبودهای دروغین به هنگام رویارویی با عذاب و مرگ

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّه أو أتتکم الساعه . .. و تنسون ما تشرکون

فراموشی موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۶۱ - ۳

۳- موسی (ع) و همسفرش هنگام رسیدن به محلّ تلاقی دو دریا ، از ماهیِ همراه خویش ، غفلت کردند .

فلمّا بلغا مجمع بینهما نسیا حوتهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۷۳ - ۷

۷- موسی (ع) عفو و عدم سخت گیری خضر بر او را به خاطر نسیان و تخلّف از عهد خویش ، تقاضا کرد .

قال لاتؤاخذنی بما نسیت و لاترهقنی من أمری عسرًا

<إرهاق> به معنای <تحمیل کاری طاقت سوز بر دیگری> است. (قاموس) و مفاد <لاترهقنی...> این است که کاری دشوار(مانند جدا شدن و لغو رخصت

همراهی) را بر من تحمیل مکن و مرا به زحمت میناداز. لازم به ذکر است که <عسراً> مفعول دوم برای <لاترهقنی> است.

فراموشی نعمتهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۷ - ۱۲

۱۲ هشدار خداوند به مسلمانان ، در مورد شکستن پیمان الهی و سرپیچی از فرامین خدا و رسول و فراموشی نعمتها

و اذکروا نعمه اللّه علیکم و میثقه . .. و اتقوا اللّه

متعلق <اتقوا>، به قرینه فرازهای قبلی، همان یاد نعمتها و رعایت پیمانهای الهی است. یعنی جانب خدا را در مورد نعمتها و پیمانهای او نگهدارید و از مخالفت با او بپرهیزید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۱ - ۷

۷ یاد نکردن و به فراموشی سپردن نعمت های خداوند ، نشانه بی تقوایی است .

اذکروا . .. و اتقوا اللّه

فراموشی نوزادان در زلزله قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۲ - ۳

۳- با مشاهده ترس و دهشت ناشی از زلزله زمین در آستانه برپایی قیامت ، تمامی مادران ، کودکان شیرخوارشان را بی اختیار در دامن خود ر ها ساخته و از یاد خواهند برد .

تذهل کلّ مرضعه عمّا أرضعت

<ذهول> (مصدر <تذهل>) به فراموشی ای گفته می شود که از شدت دهشت بر انسان عارض شود. <مرضعه> نیز به زنی گفته می شود که در حال شیر دادن باشد; یعنی، هر زن شیر دهنده، به هنگام دیدن آن زلزله، از آن کسی که به او شیر می دهد غافل خواهد شد.

فراموشی هشدارهای

خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۴ - ۱،۱۲

۱ گشوده شدن تمامی درهای نعمت به روی مردم، در پی بی تفاوتی و فراموشکاری آنان نسبت به هشدارها و تذکارهای الهی

فلما نسوا ما ذکروا به فتحنا علیهم أبوب کل شیء

جمله <فتحنا علیهم ابواب>، به قرینه <فرحوا بما>، به معنای باز شدن درهای نعمت است. زیرا شادمانی آدمی غالباً از نعمت و آسایش حاصل می شود.

۱۲ برخی از امتهای گذشته پس از فراموش کردن خدا و هشدارهای او گرفتار عذاب ناگهانی خداوند شدند.

و لقد أرسلنا إلی أمم من قبلک . .. فلما نسوا ... أخذنهم بغته فإذا هم مبلسون

فراموشی یوشع(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۶۱ - ۳

۳- موسی (ع) و همسفرش هنگام رسیدن به محلِّ تلاقی دو دریا ، از ماهیِ همراه خویش ، غفلت کردند .

فلمّا بلغا مجمع بینهما نسیا حوتهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۶۳ - ۴،۱۱

۴- همسفر موسی از بازگویی سرگذشت ماهی ، برای موسی (ع) ، در مدّت استراحت شان در مجمع البحرین ، غفلت کرد .

قال أرءیت إذ أوینا إلی الصخره فإنّی نسیت الحوت

<صخره> به معنای <تخته سنگ بزرگ> است. <أوینا إلی الصخره> یعنی: <برای استراحت، در کنار آن صخره، جای گرفته بودیم.>.

۱۱- < عن أبی جعفر (ع) و أبی عبداللّه (ع) قال : إنّه لما کان من أمر موسـی الذی کان أعطی مکتل فیه حوت مملّح قیل له

: هذا يدلّك

علی صاحبک عند عین مجمع البحرین . . . فانطلق الفتی یغسل الحوت فی العین فاضطرب الحوت فی یده حتّی خدشه فانفلت و نسیه الفتی ;

از امـام باقر و امام صادق (علیهماالسـلام) روایت شـده: آن گاه که از کار موسـی(ع) گـذشت آنچه در زنـدگی او پیش آمـد، زنبیلی به او داده شد که در آن یک ماهی نمک زده بود. به وی گفته شد: <این ماهی، تو را به صاحب ات، نزد چشمه ای در محـل تلاـقی دو دریا، راهنمایی می کنـد ... پس آن جوانی که همراه موسـی(ع) بود، رفت که ماهی را در آن چشـمه بشویـد، مـاهی در دست او به حرکت درآمـد تـا این که به او خراش وارد کرد و از چنـگ او درآمـد (و رفت) و جـوان آن را فراموش کرد>.

فراموشی یهود

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۱۳ – ۱۹

۱۹ تحریف نشانه های پیامبر اسلام (ص) در تورات و به فراموشی سپردن آن توسط یهود *

یحرفون الکلم . .. و نسوا حظاً مما ذکروا به

به احتمال اینکه مراد از <الکلم> و <ما ذکروا به> به قرینه مقام ، نشانه های پیامبر(ص) در تورات باشد.

کیفر فراموشی خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۴ – ۱۲

۱۲ برخی از امتهای گذشته پس از فراموش کردن خدا و هشدارهای او گرفتار عذاب ناگهانی خداوند شدند.

و لقد أرسلنا إلی أمم من قبلک . .. فلما نسوا ... أخذنهم بغته فإذا هم مبلسون

جلد – نام سوره – سوره – آیه

- فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۷ - ۲۳

۲۳ عبدالعزیز بن مسلم گوید : از امام رضا (ع) درباره سخن خدا که می فرماید : < نسوا اللّه فنسیهم > سؤال کردم فرمود : < ان اللّه تعالی لا ینسی و لا یسهو . . . و انما یجازی من نسیه و نسی لقاء یومه بان ینسیهم أنفسهم . . . ;

خدای تعالی نه فراموشی دارد و نه اشتباه . .. همانا خداوند کسانی را که او و دیدار قیامت را فراموش کرده اند به این صورت مجازات می کند که خودشان را از یادشان ببرد ... >.

کیفر فراموشی قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۷ - ۲۳

۲۳ عبدالعزیز بن مسلم گوید : از امام رضا (ع) درباره سخن خدا که می فرماید : < نسوا اللّه فنسیهم > سؤال کردم فرمود : < ان اللّه تعالی لا ینسی و لا یسهو . . . و انما یجازی من نسیه و نسی لقاء یومه بان ینسیهم أنفسهم . . . ;

خدای تعالی نه فراموشی دارد و نه اشتباه . .. همانا خداوند کسانی را که او و دیدار قیامت را فراموش کرده اند به این صورت مجازات می کند که خودشان را از یادشان ببرد ... >.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۴ - ۳،۵

۳ - فراموش کردن قیامت ، گرفتاری به عذاب را در پی دارد .

فذوقوا بما نسیتم

<باء> در <بما> سببیه و <ما> مصدریه است. بنابراین، معنا

چنین می شود: <به خاطر فراموشی تان روز قیامت را بچشید...!>.

۵ - وانهاده شدن انسان به حال خود ، در قیامت ، کیفر فراموش کردن قیامت در عالم دنیا است .

فذوقوا بما نسیتم لقاء یومکم هذا إنّا نسینکم

<إنّا نسیناکم> برای مقابله با <بما نسیتم> است; یعنی، شما قیامت را فراموش کردید و ما هم، در مقابل، شما را به حال خود وانهادیم.

کیفر فراموشی گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۷ - ۱۲

۱۲- محروم شدن از درک پیام های قرآن ، کیفر بی اعتنایی به آیات خدا و فرو رفتن در غفلت از گناهان است .

ذکّر بأیت ربّه فأعرض عنها . .. إنّا جعلنا علی قلوبهم أکنّه أن یفقهوه

محدوده فراموشی انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۷۳ - ۶

۶- عروض نسیان بر پیامبران ، در زمینه امور شخصی و خارج از حیطه نبوت آنان ، امری ممکن است .

قال لاتؤاخذنی بما نسیت

محمد(ص) و فراموشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۴۴ - ۹

۹- پیامبر (ص) ، دارای علمی مبرّا از فراموشی و نسیان *

و أنزلنا إلیک الذکر لتبیّن للناس

برداشت فوق، مبتنی بر ایـن نکته است که مراد از <الـذکر> به قرینه <مـا نزّل إلیهم> علم باشـد و <ذکر> در لغت بـودن چیزی در قلب (صورت علمی) است. از اینکه از علم اعطا شـده به پیامبر(ص) تعبیر به ذکر گردیـده، احتمال دارد به خاطر این باشد که در آن غفلت و فراموشی راه نداشته است.

جلد -

نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - اعلی - ۸۷ - ۶ - ۷،۱۳،۱۴

۷ - دریافت قرائت قرآن از جانب خداوند ، مصون سازنده پیامبر (ص) از فراموش کردن آن

سنقرئک فلاتنسی

حرف <فاء>، جمله <فلاتنسی> را بر <سنقرئک> تفریع کرده است.

۱۳ - پیامبر (ص) ، از سهو و نسیان تعالیم الهی ، مصون بوده است . *

فلاتنسی

۱۴ - تکرار قرائت قرآن بر پیامبر (ص) از سوی خداوند ، مایه فراموش نشدن آن بود . *

سنقرئک فلاتنسی

حرف <سین> که برای استقبال است اگر بر فعلی درآید که در زمان تکلم نیز در حال انجام گرفتن است، دلالت بر تداوم فعل خواهد کرد و چون آیه <سنقرئک . ..>، خود نیز مصداق قرائت قرآن است؛ بنابراین حرف <سین> بر استمرار قرائت در آینده دلالت می کند و حرف <فاء> در <فلاتنسی>، فراموش نکردن قرآن را بر استمرار قرائت آن تفریع کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - اعلی - ۸۷ - ۷ - ۱،۵

۱ - عارض شدن فراموشی آیات قرآن بر پیامبر (ص) ، تنها در صورتی امکان پذیر است که خداوند بخواهد .

فلاتنسی . إلاّ ما شاء اللّه

۵ - امکان تعلّق مشیت الهی بر آگاه نساختن پیامبر (ص) ، از برخی معارف و یا محو آن از حافظه آن حضرت (ص)

سنقرئک فلاتنسی . إلاّ ما شاء اللّه

استثنا، ممکن است به <سنقرئک> نیز مربوط باشد و می تواند تنها به <فلاتنسی> ارتباط داشته باشد. برداشت یاد شده ناظر به احتمال نخست است.

مراد از فراموشی خدا

جلد -

نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۷ - ۲۴

۲۴ از حضرت علی (ع) روایت شده که درباره سخن خدا : < نسوا اللّه فنسیهم > فرمود : فانما یعنی انهم نسوا اللّه فی دار الدنیا فلم یعملوا له بالطاعه و لم یؤمنوا به و برسوله فنسیهم فی الآخره ای لم یجعل لهم فی ثوابه نصیباً فصاروا منسیین من الخیر ;

علی (ع) درباره سخن خدا که می فرماید: <آنان خدا را فراموش کردند، پس خدا آنان را فراموش کرد> فرمود: همانا مقصود خدا این است که آنان خدا را در دنیا فراموش نمودند و از او اطاعت نکردند و به او و رسولش ایمان نیاوردند، خدا نیز در قیامت آنان را فراموش کرد ; یعنی، برای آنان بهره ای از ثواب خود قرار نداد، پس آنان از خیر فراموش شدند>.

منافقان و فراموشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۷ - ۱۷

۱۷ ترویج زشتی ها و فساد (منکر) و پیشگیری از تحقق نیکی ها و ارزش ها و فراموشی خدا و فرمان های او ، از عملکرد ها و اوصاف منافقان

المنفقون . .. یأمرون بالمنکر و ینهون عن المعروف و یقبضون أیدیهم نسوا اللّه

منشأ فراموشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۴۲ - ۱۰

۱۰ نقش مؤثر شیطان در فراموش کاری انسان

فأنسیه الشیطن ذکر ربه

منشأ فراموشی تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶۸ - ۹

شیطان عامل فراموشکاری انسان در مورد تکالیف الهی است.

و إما ینسینک الشیطن

منشأ فراموشی ساقی پادشاه مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۴۲ - ۹

۹ شیطان ، عامل فراموشی ساقی از یادآور شدن یوسف (ع) نزد پادشاه

فأنسیه الشیطن ذکر ربه

موانع فراموشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۴ - ۱۰

۱۰- ذکر و یاد خدا ، مایه یادآوری مقصود زدایش فراموشی است .

واذکّر ربّک إذا نسیت

متعلق <نسیان> را می توان عام، و شامل همه چیز دانست. در این صورت، مفاد جمله <واذکر...> این است که: <هرگاه، چیزی را فراموش کردی، ذکر خداوند را بر زبان جاری ساز، تا آن چیز را به خاطر آوری و غفلت تو زایل شود>.

نشانه های فراموشی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۷ - ۱۶

۱۶ ترویج زشتی ها و فساد (منکر) و پیشگیری از تحقق نیکی ها و ارزش ها و نیز امتناع از انفاق ، نشانه های غفلت از خدا

یأمرون بالمنکر و ینهون عن المعروف و یقبضون أیدیهم نسوا اللّه

فراموشکاران

عذاب فراموشکاران قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۴ - ۱۰

۱۰ - عذاب فراموش کاران قیامت ، عذابی بس سخت و شدید است .

فذوقوا بما نسیتم لقاء یومکم هذا . .. و ذوقوا عذاب الخلد

تکرار <ذوقوا> و مبهم گذاشتن آن و چیزی که شخص گناهکار، امر به چشیدن آن شده است در <ذوقوا> ی نخست حکایت

از سختی و شدت آن می کند.

فراموشکاران خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۹ - ۱،۳

۱ - نهی الهی ، از قرار گرفتن مؤمنان ، در شمار فراموش کنندگان خدا

یأیّها الذین ءامنوا . .. و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه

۳ - لازمه تقوا ، به یاد داشتن خداوند و قرار نگرفتن در زمره خدافراموشان است .

اتّقوا اللّه . .. و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه

کیفر فراموشکاران خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۹ - ۵

۵ - خودفراموشی ، کیفر الهی برای خدافراموشان

و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه فأنسیهم أنفسهم

کیفر فراموشکاران قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۴ - ۲

۲ - کیفر حتمی فراموش کاران روز قیامت ، چشیدن عذاب است .

فذوقوا بما نسیتم لقاء یومکم هذا

مهلت به فراموشکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۷۶ - ۳

۳- مهلت دادن به خطاکاران و فراموش کاران تا سه مرتبه ، امری روا است .

قال إن سألتك عن شیء بعدها فلاتصحبنی

موسی(ع) در صورت تکرار ناشکیبایی برای بار سوم و عمل بر خلاف توصیه خضر، خود را مستحق جدایی و محرومیت از مصاحبت خضر(ع) دانست. بنابراین، می توان گفت که تا سه مرتبه مهلت دادن به افراد، کاری قابل قبول است.

فرج از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فرج

اهمیت انتظار فرج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۲۰ - ۱۰

۱۰ از امام رضا (ع) روایت شده که فرمود

: < ما احسن الصبر و انتظار الفرج أما سمعت قول اللّه عز و جل : < . . . فانتظروا إنی معکم من المنتظرین > فعلیکم بالصبر فانه انما یجیء الفرج علی الیأس . . . ;

چه نیکوست شکیبایی و انتظار فرج. آیا نشنیده ای سخن خدای عز و جل را [که به پیغمبر خود دستور می دهد بگو]<پس منتظر باشید من نیز همراه شما از منتظرانم>؟ پس بر شما باد شکیبایی ; زیرا فرج بعد از نومیدی فرامی رسد ... >.

زمینه فرج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۸۷ - ۴

۴ صبر در راه ایمان ، مقدمه پیروزی و مایه فرارسیدن فرج از جانب خداوند

فاصبروا حتی یحکم اللّه بیننا

فرج(گشایش)

نقش فرج(گشایش)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۵۰ - ۳

۳ - پیدایش گشایش و رحمت در کوران مشکلات ، امدادی خداوندی برای انسان

و لئن أذقنه رحمه منّا من بعد ضرّاء مسّته

فرجام از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فرجام

آثار بررسی فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۲ - ۱۸

۱۸- بررسی فرجام امور ، دارای نقشی اساسی در ارزش گذاری آن

إنّ اللّه يدخل الذين ءامنوا و . .. جنّت ... و الذين كفروا ... و النار مثوًى لهم

از تعبير <و النار مثوىً لهم> در پايان آيه، چنين استفاده مى شود كه اگر كسى بخواهد زندگى انسان ها را ارزش گذارى كند، مهم ترين ملاك ارزش گذارى، بررسى فرجام آن است، چنان كه در ارزش گذارى زندگى مؤمنان بايد به سرانجام نيك

آنان (جنّات تجری. ..) توجه کرد.

آثار ترس از فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۳۵ - ۱

۱ - ترك انفاق از سوی انسان ، نتیجه هراس از فرجام و آینده خویش

و أعطی قلیلاً و أكدی . أعنده علم الغیب فهو یری

استفهام توبیخی در <أعنده. ..> می تواند اشاره به زمینه ذهنی ترك انفاق باشد; یعنی، انسان ها چون از آینده خویش نگران اند، از انفاق خودداری می كنند.

آثار ترس از فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۴۵ - ۱۲

۱۲ - بیم از فرجام عمل ، نقطه آغازین حركت انسان به سوی تعهّد و حق پذیری

فذكّر . .. من یخاف وعید

از این كه خداوند، پیامبر(ص) را موظّف كرده تا <من یخاف وعید> با قرآن تذكر دهد; استفاده می شود كه اعتقاد به قیامت و بیم از فرجام عمل، نخستین مرحله ای است كه فرد را مستعد پذیرش حق می سازد.

آثار ذكر فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۵ - ۶

۶- توجه به عاقبت و فرجام ، از ملاك های ارزش گذاری

و أوفوا الكیل . .. ذلك خیر و أحسن تأویلاً

آثار ذكر فرجام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۳۸ - ۳

۳ - توجه به فرجام هستی و قدرت قاهر خداوند ، زمینه ساز اجتناب انسان از کفر و تکذیب حق

فإذا انشقّت السّماء . .. فبأیّ ءالآء ربّکما تکذّبان

آثار ذکر فرجام اخروی

جلد - نام سوره

- سوره - آيه - فيش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۲۴ - ۴

۴ - توجه به فرجام اخروى ، داراى نقشى اساسى ، در ارزش گذارى رفاه و آسايش دنيوى است .

نمتّعهم قليلاً ثمّ نضطرّهم إلى عذاب غليظ

قليل بودن بهرهورى كافران از دنيا، چه بسا به خاطر گرفتارى آنان به عـذاب سـخت باشـد. گرفتار شـدن به چنان عـذابى، بهره منـد بودن زيـاد از امكانـات دنيـا را نـاچيز خواهـد كرد. بنابراين، توجه به فرجام اخروى ميزان رفاه و آسايش دنيوى را رقم مى زند.

آثار ذكر فرجام اقوام پيشين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۲ - ۵

۵ - توجّه به عاقبت ناگوار اقوام مشرك پيشين ، عامل گرايش به توحيد است .

هل من شركائكم . .. قل سيروا فى الأرض فانظروا كيف كان عقبه الذين من قبل

آثار ذكر فرجام امور

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۸ - ۷

۷ - توجه به فرجام امور ، در تصحيح عقيده و كردار ، نقش چشمگيرى دارد .

فبشّره بعذاب أليم . .. لهم جنّت النعيم

ياد آورى سـرانجام بـد معرضان از آيات خـدا و نيز يادآورى پايان خوش مؤمنان، به منظور تنبّه دادن به انسان ها است، لذا مى توان برداشت بالا را داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۲۷ - ۵

۵- ملاحظه فرجام امور ، دارای نقشی مؤثر در بررسی و ارزش گذاری آن

فکیف إذا توفّتهم الملئکه

یادآوری فرجام سخت نفاق و همدلی با دشمن، در حقیقت هشداری است به منافقان که

در ارزش گذاری زندگی کفرآلود خویش، فرجام امر را از یاد نبرند; زیرا که با آن فرجام، این گونه زندگی جز خسارت حاصلی ندارد.

آثار ذکر فرجام انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۴ - ۱۹

۱۹ - توجه دادن انسان به فرجام حیات خویش (حضور در پیشگاه خداوند) زمینه پیدایش تعهد برای عمل به وصایای الهی است .

و وصّینا الإنسن . .. أن اشکرلی و لولدیک إلیّ المصیر

ذکر <إلیّ المصیر> پس از چند توصیه به انسان، از سوی خداوند، می تواند به منظور ایجاد انگیزه برای عمل به آن سفارش باشد.

آثار ذکر فرجام دین ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۱۲ - ۴

۴ - توجه به سختی فرجام دین ستیزان ، بازدارنده انسان از فرو رفتن در پوچی های زندگی دنیوی

فویل . .. للمکذّبین . الذین هم فی خوض یلعبون

تذکر خداوند به دین ستیزان (الذین هم فی خوض)، در حقیقت هشداری به گرفتاران در پوچی دنیا است تا به فرجام آن بیندیشند و از پوچی به درآیند.

آثار ذکر فرجام شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۶ - ۵

۵- توجه به تبدیل پیوند های شرک آلود به روابط خصمانه در آخرت ، مایه پرهیز انسان از شرک

و إذا حشر الناس كانوا لهم أعداء

آیه شریفه، با تذکر دادن به عداوت اخروی معبودهای دروغین با عبادت گران خویش، درصدد دور نمودن انسان ها از شرک و روی آوری به غیر خدا است.

آثار ذکر فرجام عمل ناپسند

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۹ - ۱۰

۱۰- توجه دادن آدمی به فرجام ناگوار عمل ناپسند ، از عوامل بازدارنده وی از ارتکاب آن است .

و لاتجعل یدک مغلوله إلی عنقک و لاتبسطها کلّ البسط فتقعد ملومًا محسورًا

از اینکه خداوند در پی نهی از افراط و تفریط در انفاق، پیامد ناگوار آن را یادآوری می کند، نکته یاد شده قابل استفاده است.

آثار ذکر فرجام کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۹ - ۱۳

۱۳- توجه به فرجام مؤمنان و کافران ، نقشی تعیین کننده در گرایش انسان به ایمان یا کفر دارد .

فمن شاء فلیؤمن و من شاء فلیکفر إنّا أعتدنا للظلمین نارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۳۵ - ۲

۲- توجه به نافرجامی خط کفر ، مقتضی مصمم بودن مؤمنان در نبرد با کافران بدون هیچ سستی و سازش

فلن یغفر اللّه لهم . فلاتهنوا و تدعوا إلی السلم

<فا> در <فلاتهنوا> ترتّب و تفریع را می رساند و از ترتّب این آیه بر مفاد آیه قبل، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۵۵ - ۶

۶ - توجه به فرجام بسیار متفاوت مؤمنان و کافران ، زمینه ساز گرایش انسان به ایمان

إنّ المجرمین فی ضلل و سعر . .. إنّ المتّقین فی جنّت و نهر . فی مقعد صدق عند مل

آثار ذکر فرجام محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین

۷ - ۱۸ - ۸۳ -

۷ - توجّه به فرجام ارجمند نیکوکاران ، بازدارنده انسان از کم فروشی و بی توجهی به حضور یافتن در نزد خداوند

ویل للمطفّفین . .. یوم یقوم الناس لربّ العلمین ... کلّا إنّ کتب الأبرار لفی عل

آثار ذکر فرجام مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۶ - ۸

۸ - آگاهی و توجه به سرنوشت شوم تکذیب کنندگان انبیای الهی ، بازدارنده انسان از تکذیب و زمینه ساز رویکرد به دین

فأذاقهم اللّه الخزی . .. أکبر لو کانوا یعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۱۹ - ۸

۸ - توجه به معاد و سرنوشت تکذیب کنندگان پیامبران بازدارنده انسان از مخالفت با دعوت فرستادگان الهی است .

و یوم یحشر أعداء اللّه إلی النار

با توجه به تقدیر <ذکّرهم> یا <أنذرهم> و امثال آن به عنوان عامل <یوم>، برداشت بالا استفاده می شود.

آثار ذکر فرجام موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۵۳ - ۱۱

۱۱ - توجه به فرجام امور و بازگشت تمامی موجودات به سوی خداوند ، موجب طرد مکاتب انحرافی و روی آوری به دین الهی است .

صرط اللّه . .. ألا إلی اللّه تصیر الأُمور

آثار ذکر فرجام مؤمنان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۹ – ۱۳

۱۳– توجه به فرجام مؤمنان و کافران ، نقشی تعیین کننده در گرایش انسان به ایمان یا کفر دارد .

فمن شاء فلیؤمن و من شاء فلیکفر إنّا

أعتدنا للظلمین نارًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – قمر – ۵۴ – ۵۵ – ۶

۶ – توجه به فرجام بسیار متفاوت مؤمنان و کافران ، زمینه ساز گرایش انسان به ایمان

إنّ المجرمین فی ضلل و سعر . .. إنّ المتّقین فی جنّت و نهر . فی مقعد صدق عند مل

آثار عدم تعقل در فرجام کافران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۱۰ – ۱۱

۱۱– ناخشنودی از دین و پیام های الهی ، معلول نیندیشیدن به عاقبت کفر و کافران *

کرهوا ما أنزل اللّه . .. أفلم یسیروا فی الأرض فینظروا

از ارتباط <أفلم یسیروا> با <کرهوا ماأنزل اللّه>، می توان استفاده کرد که اگر کافران عصر بعثت به فرجام شوم پیشینیان کافر می اندیشیدند، این چنین از پیام های دین، گریزان و ناخشنود نبودند.

آثار عدم تعقل در فرجام کفر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۱۰ – ۱۱

۱۱– ناخشنودی از دین و پیام های الهی ، معلول نیندیشیدن به عاقبت کفر و کافران *

کرهوا ما أنزل اللّه . .. أفلم یسیروا فی الأرض فینظروا

از ارتباط <أفلم یسیروا> با <کرهوا ماأنزل اللّه>، می توان استفاده کرد که اگر کافران عصر بعثت به فرجام شوم پیشینیان کافر می اندیشیدند، این چنین از پیام های دین، گریزان و ناخشنود نبودند.

آثار فرجام شوم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۴ – ۵

۵ – بیدار شدن انسان های غافل ، پس از گرفتار شدن به سرنوشت شوم رفتار خویش

فستذکرون

ما أقول لكم

آثار نگرانی از فرجام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۲۶ – ۶

۶ – ترس از خداوند و نگرانی از فرجام خویش ، پرهیز دهنده انسان از انکار معاد و باز دارنده او از طغیان گری و رویارویی با پیامبران

إنّ فی ذلک لعبره لمن یخشی

عبرت گرفتن از داستان فرعون، به معنای دوری از رفتار و عقاید او است که در آیات قبل نمونه های آن بیان شد.

ابهام فرجام گناهکاران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۱۰۶ – ۵

۵ مبهم گذاردن سرنوشت اخروی برخی از خطاکاران ، نشأت یافته از علم و حکمت الهی و دارای مصلحت است .

و ءاخرون مرجون لأمر اللّه . .. و اللّه علیم حکیم

اخلاص در فرجام عمل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۸۰ – ۱۲

۱۲– آغاز به کار از روی صداقت و اخلاص ، تضمین کننده به پایان رساندن آن همراه آن دو نیست .

أدخلنی مدخل صدق و أخرجنی مخرج صدق

ارزش ترس از فرجام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – طور – ۵۲ – ۲۶ – ۲

۲ – ارزش توجه انسان به خداوند و آخرت و ترس داشتن از عاقبت کار خویش

قالوا إنّا کنّا قبل فی أهلنا مشفقین

ارزش حسن فرجام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۴۴ – ۹

۹- فرجام نیک و پایان خوش ، ملاکی مهم در ارزش گزاری امور است .

خیر عقبًا

امیدواری به

حسن فرجام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۴۰ – ۲

۲- مؤمن ، به آینده و پایانی بهتر از امکانات مادّی دنیاداران ، امیدوار است .

فعسی ربّی أن یؤتین خیرًا

منظور مرد مؤمن از <عسی ربّی. ..> ممکن است انتظار ثواب آخرت باشد. ترک آرزوی اولاد بیشتر و نیز جمله <هنالك الولایه للّه> و عبارت <خیر عقباً> در آیه چهل و چهارم، این معنا را محتمل می سازد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۳۲ – ۲۲

۲۲ – ضرورتِ دل بستن به عاقبت نیک و دل خوش نبودن به لذت های زودگذر

والعقبه للتّقوی

امیدواری به حسن فرجام انسان ها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۰۶ – ۷

۷- نگرش مثبت و امیدوارانه اندیشه مذهبی ، نسبت به فرجام جامعه بشری

و لقد کتبنا فی الزبور . .. أنّ الأرض یرثها عبادی الصلحون . إنّ فی هذا لبلغًا

امیدواری به حسن فرجام انسانها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۰۶ – ۷

۷- نگرش مثبت و امیدوارانه اندیشه مذهبی ، نسبت به فرجام جامعه بشری

و لقد كتبنا فى الزبور . .. أنّ الأرض يرثها عبادى الصلحون . إنّ فى هذا لبلغًا

انذار از فرجام اقوام پيشين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۰ - ۲

۲ - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن به روزگار شوم ، همچون روزگار احزاب و اقوام كافر پيشين

و قال

الذی ءامن يقوم إنّی أخاف عليكم مثل يوم الأحزاب

انذار از فرجام شرك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۶۰ - ۱۷

۱۷- خداوند ، مردمان را همواره از فرجام شرك ، كفر و نافرمانی بیم داده و می ترساند .

و نخوّفهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۲۳ - ۱۲

۱۲ - نوح (ع) ، قومش را به عواقب شوم شركورزی هشدار داد۰

ما لكم من إله غيره أفلاتتّقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۳۲ - ۱۰

۱۰ - پیامبر پس از نوح (هود یا صالح) ، قوم خود را به عواقب شوم شركورزی هشدار داد .

ما لكم من إله غيره أفلاتتّقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۵۱ - ۴

۴ - پیامبر (ص) ، انذارگر و بیم دهنده آدمیان از عواقب شوم شرك

و لاتجعلوا مع اللّه . .. إنّی لكم منه نذير

انذار از فرجام شوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲ - ۵

۵ پیامبر (ص) ، وظیفه دار انذار مشرکان و ترساندن آنان از فرجامی شوم

ألاّ تعبدوا إلاّ الله إننی لکم منه نذیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲۵ - ۶

۶ توجه دادن مردم به فرجام های ناخوشایند و ترساندن آنان از عاقبت های نامیمون ، از وظایف پیامبران الهی

إنی لکم نذیر مبین

جلد - نام سوره -

سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۱۰۹ – ۱۱

۱۱ خداوند ، تکذیب کنندگان رسالت پیامبر (ص) را به فرجام شوم و گرفتار آمدن به عذاب استیصال تهدید کرد .

أفلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۳ – ۱۲،۱۴

۱۲– گرفتار شدن به سرنوشت شوم ، تهدید خداوند به کافرانِ هدایت ناپذیر

ذرهم . .. فسوف یعلمون

براشت فوق، بنابراین احتمال است که مفعولٌ به و متعلق علم در <یعلمون> عاقبت امر و سرنوشت آنان باشد.

۱۴– اخطار و هشدار به سرنوشت شوم کافرانِ دنیاطلب ، روشی برای بازداشتن از کفر و دنیاطلبی

ربما یودّ الذین کفروا . .. ذرهم یأکلوا و ... فسوف یعلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۷ – ۶

۶ – تهدید فرعونیان از سوی موسی (ع) ، به فرجامی ناگوار به خاطر نپذیرفتن هدایت

قال موسی ربّی أعلم بمن جاء بالهدی . .. إنّه لایفلح الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۴۲ – ۲

۲ – مشرکان ، از سوی خداوند به فرجامی ناخوشایند ، تهدید شدند .

إنّ اللّه یعلم ما یدعون من دونه من شیء

خبر دادن به این که خداوند، آگاه از چیزهایی است که مشرکان به عنوان خدا و معبود گرفته اند، کنایه از تهدید خود

مشرکان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۴ - ۱

۱ - هشدار تهدیدآمیز مؤمن آل فرعون به قوم

خود ، از دچار شدن آنان به سرنوشتی شوم بر اثر غفلت و بی توجهی شان به خیرخواهی های او

فستذكرون ما أقول لكم

انذار از فرجام عصیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۶۰ - ۱۷

۱۷- خداوند ، مردمان را همواره از فرجام شرک ، کفر و نافرمانی بیم داده و می ترساند .

و نخوّفهم

انذار از فرجام عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۴ - ۵

۵ - پند و اندرز به مردم و هشدار دادن به آنان در باره فرجام کردار ناروا ، از رسالت های پیامبران

لعلّه يتذكّر أو يخشى

<تذکر> مطاوعه <تذکیر> است و در <قاموس> آمده که <تذکیر>، به معنای موعظه کردن است.

انذار از فرجام کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۶۰ - ۱۷

۱۷- خداوند ، مردمان را همواره از فرجام شرک ، کفر و نافرمانی بیم داده و می ترساند .

و نخوّفهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۶ - ۱

۱- تنها وظیفه رسولان الهی ، بشارت و انذار مردمان و آگاه ساختن آنان از فرجام کفر و ایمان است .

و ما نرسل المرسلین إلّا مبشّرین و منذرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۶۸ - ۵

۵ - هشدار به فرجام شوم کفرپیشگی و مبارزه با توحید و یکتاپرستی ، رسالت الهی پیامبر (ص)

و إن جدلوک فقل اللّه أعلم بما تعملون

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۷ - ۵

۵ - انذار مردم نسبت به فرجام کفر ، دارای اهمیتی خاص در تبلیغ دین

لتنذر أُمّ القری

انذار فرجام شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۹ - ۳

۳ - آگاه ساختن مردم از عواقب شرک و ترساندن آنان از پیامد های اخروی آن ، اساس رسالت پیامبر (ص) را تشکیل می داد .

قل یأیّها الناس

اهل مکه و فرجام فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۸ - ۵

۵ - فرجام فرعون و قوم ثمود ، داستانی آشنا برای اهل مکّه و مایه عبرت برای همه مردمان

هل أتیک . .. فرعون و ثمود

سوره <بروج> از سوره های مکی است و نام بردن امت هایی مخصوص برای عبرت گرفتن مکّیان از فرجام آنها، بیانگر آگاهی آنان از تاریخ اجمالی آن امت ها است.

اهل مکه و فرجام قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۸ - ۵

۵ - فرجام فرعون و قوم ثمود ، داستانی آشنا برای اهل مکّه و مایه عبرت برای همه مردمان

هل أتیک . .. فرعون و ثمود

سوره <بروج> از سوره هـای مکی است و نـام بردن امت هـایی مخصوص برای عبرت گرفتن مکّیـان از فرجـام آنهـا، بیـانگر آگاهی آنان از تاریخ اجمالی آن امت ها است.

اهمیت حسن فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۳۵ - ۹،۱۰

۹ فرجام نیک از آن پیامبر(ص) و

مؤمنان است. و ظالمان محروم از آن می باشند.

فسوف تعلمون من تکون له عقبه الدار إنه لایفلح الظلمون

۱۰ فرجام نیک، رستگاری است.

فسوف تعلمون من تکون له عقبه الدار إنه لایفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۱۰۱ - ۲۰،۲۴

۲۰ تسلیم خدا بودن تا پایان عمر ، از نعمت های بزرگ الهی است .

توفنی مسلمًا

جمله <مرا در حال تسلیم بمیران> (توفنی مسلماً) کنایه از این است که من همواره تسلیم تو باشم به گونه ای که در هر لحظه و شرایطی که جان دادم ، با این وصف قرین بوده باشم.

۲۴ انسان باید برای تسلیم بودن در برابر خدا و عاقبت به خیر شدن و زیستن با صالحان در سرای آخرت ، دعا کرده و به درگاه خدا نیایش کند .

توفنی مسلمًا و ألحقنی بالصلحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۲۵ - ۶

۶ - حسن عاقبت و نیک فرجامی ، امری بس مهم در زندگی بشر

و حسن مئاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۰ - ۳

۳ - حسن عاقبت و نیک فرجامی ، امری بس مهم در زندگی بشر

و حسن مئاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۳۳ - ۸

۸ - اهمیت حسن عاقبت *

و جاء بقلب منیب

برداشت بالا بدان احتمال است که <جاء بقلب> اشاره به پایان کار و حسن عاقبت داشته باشد.

اهمیت ذکر فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء -

۱۷ - ۳۵ - ۷

۷- لزوم توجه به عاقبت و فرجام هر کاری

و أوفوا الکیل . .. و أحسن تأویلاً

اهمیت عبرت از فرجام اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۱ - ۴

۴ - کاوش نکردن در سرگذشت امت های گذشته و عبرت نگرفتن از آن ، مورد سرزنش خداوند

أَوَلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین کانوا من قبلهم

استفهام در <أَوَلم یسیروا . ..> برای توبیخ می باشد.

اهمیت فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۸ - ۸

۸ - فرجام و عاقبت هر امری ، ملاک تعیین کننده در ارزیابی درستی و یا نادرستی آن است .

أفمن کان مؤمنًا کمن کان فاسقًا

به قرینه این که آیات قبل و بعد این آیه، درباره فرجام مؤمنان و فاسقان است، احتمال قوی دارد که نفی تساوی آنان، از جهت عاقبت شان باشد. بنابراین، ملاک ارزیابی و داوری درباره عدم تساوی دو گروه یاد شده، توجه به فرجام آنها است و این نشان می دهد که عاقبت، در ارزیابی نقش اساسی دارد.

اهمیت فرجام نیک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۵ - ۱۷

۱۷ حسن عاقبت و حفظ ایمان تا پایان زندگی ، امری مهم و نعمتی در خور توجه

و تزهق أنفسهم و هم كفرون

این که کـافر مردن، عـذابی برای منافقـان به شـمار آمـده است، نشانگر اهمیت و ارزش ایمان است که مؤمنان به جای توجه به اموال و اولاد، باید به این ارزش توجه کنند.

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۸۵ – ۱۶

۱۶ حسن عاقبت و حفظ ایمان تا پایان زندگی ، امری مهم و درخور توجه

و تزهق أنفسهم و هم کفرون

از اینکه <کافر مردن> به عنوان عذاب منافقان یاد شده، اهمیت و ارزش ایمان هنگام مرگ روشن می شود.

اهمیت مطالعه فرجام امت ها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بروج – ۸۵ – ۱۷ – ۴

۴ – خداوند ، ترغیب کننده مردم به مطالعه و بررسی فرجام لشکر های قدرتمند پیشین

هل أتیک حدیث الجنود

استفهام در <هل أتاك>، برای ترغیب به شنیدن پاسخ است؛ خطاب در آیه شریفه گرچه متوجّه شخص پیامبر(ص) است؛ ولی به قرینه سیاق آیات، تمام کسانی که در حیطه رسالت آن حضرت قرار دارند نیز مورد نظر است. در این موارد اختصاص خطاب، برخاسته از عظمت مخاطب و یا عهده دار بودن رهبری جامعه و نظایر آن است.

اهمیت نگرانی از فرجام اخروی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۸۷ – ۴

۴ – لزوم دلواپسی انسان ، در هر مرتبه و مقام معنوی ، برای فرجام اخروی خویش .

و لاتخزنی یوم یبعثون

بشارت به حسن فرجام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۲ – ۶

۶ پیامبر (ص) ، وظیفه دار مژده دادن به موحدان و بشارت دادن آنان به عاقبتی خوش

ألاّ تعبدوا إلاّ الله إننی لکم منه . .. بشیر

بشارت حسن فرجام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود –

۱۱ - ۱۲۲ - ۳

۳ خداوند ، پیامبر (ص) و مؤمنان را به فرجامی نیکو بشارت داد .

و قل . .. إنا منتظرون

بشارت فرجام ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۶ - ۱

۱- تنها وظیفه رسولان الهی ، بشارت و انذار مردمان و آگاه ساختن آنان از فرجام کفر و ایمان است .

و ما نرسل المرسلین إلاّ مبشّرین و منذرین

بهترین فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۴۴ - ۶،۷

۶- خداوند ، عطاکننده بهترین پاداش ها و برترین فرجام ها است .

هو خیر ثوابًا و خیر عقبًا

<ثواب> به معنای <اجر و پاداش> است و <عقب> به معنای <عاقبت و فرجام>.

۷- ولایت خداوند و حقّانیّت او ، ضامن اعطای بهترین پاداش ها و فرجام ها است .

هنالك الولیه للّه الحقّ هو خیر ثوابًا و خیر عقبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۷۶ - ۱۳

۱۳- بهترین عاقبت ، در انتظار انجام دهندگان عمل صالح است .

و خیر مردًّا

<مردّاً> می توانـد اسم مکان و به معنای <مرجع> باشد (البحر المحیط). در این صورت مراد از <خیر مردّاً> بهترین فرجام خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۱۵ - ۷

۷ زندگی در بهشت جاودان ، بهترین و برترین زندگی و سرانجام برای انسان

قل أذلك خیر أم جنّه الخلد . .. جزاء و مصیرًا

بیان فرجام ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴

۱۵ – ۴۵ –

۱۵– بیان سرگذشت ستم پیشگان کیفر شده و نیز داستان های مثال زدنی و درس آموز ، در قلمرو موضوعات قرآن

و سکنتم فی مسکن الذین . .. و تبیّن لکم کیف فعلنا بهم و ضربنا لکم الأمثال

بیان فرجام عمل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۸۷ – ۱۲

۱۲ توجیه پیشنهاد ها و توصیه ها با بیان فرجام و نتیجه آنها ، امری شایسته و نیکوست .

لاتأْیئسوا من روح الله إنه لایأْیئس من روح الله إلاّ القوم الکفرون

جمله <إنه لایـأْیئس . ..> تعلیـل برای <لاتأْیئسوا ...> است. یعقوب(ع) توصـیه خویش (مأیوس نشـدن از رحمت الهی) را با بیـان فرجـام آن (سـقوط به ورطه کفر) تعلیـل و توجیه کرد و این درسـی است برای همگان که توصـیه و یا فرمان خویش را با دلیل و بیان فرجام آن قرین سازند.

بیان فرجام گمراهان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۴۵ – ۵

۵– ذکر فرجام شوم گمراهان در کنار فرجام سعادتمندانه تقواپیشگان ، از روش های هدایتی قرآن *

الغاوین . و إن جهنّم لموعدهم أجمعین ...إن المتقین فی جنّت و عیون

بیان فرجام متقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۴۵ – ۵

۵– ذکر فرجام شوم گمراهان در کنار فرجام سعادتمندانه تقواپیشگان ، از روش های هدایتی قرآن *

الغاوین . و إن جهنّم لموعدهم أجمعین ...إن المتقین فی جنّت و عیون

پرسش از فرجام کوه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ -

۳ - ۱۰۵

۳ - تعدادی از مردم صدراسلام در باره سرنوشت کوه ها در هنگامه رستاخیز ، از پیامبر (ص) توضیح می خواستند .

و یسَلونکَ عن الجبال

تبیین فرجام امت های پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۴ - ۴۸

۴ - خداوند ، تبیین کننده نمونه هایی از سرگذشت امت های منقرض شده پیشین

و لقد أنزلنا إلیکم . .. و مثلًا من الذین خلوا من قبلکم

۸ - خداوند ، بیانگر مثال ها و نمونه هایی از امت های منقرض شده پیشین برای تقواپیشگان

و مثلًا من الذین خلوا من قبلکم و موعظه للمتّقین

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که لام در <للمتّقین> بیانگر غایت و نتیجه برای <و مثلًا من الذین خلوا من قبلکم> نیز باشد.

تبیین فرجام کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۲۴ - ۴

۴ - مسؤولیت پیامبر (ص) ، تبیین سر انجام نیک مؤمنان و عاقبت شوم کفرپیشگان است .

إنّا أرسلنک بالحقّ بشیرًا و نذیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۳ - ۸

۸- ترسیم فرجام کافران و مؤمنان ، از سوی خداوند با بیانی روشن و برهانی

كذلك يضرب اللّه للناس أمثلهم

<كذلك> اشاره به فلسفه و بيانى است كه خداوند در اين آيه، براى پوچى اعمال كافران و ثمربخشى اعمال مؤمنان، بيان فرموده است.

تبيين فرجام گمراهى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۵۰ - ۱

۱ - پيامبر (ص) ، وظيفه

دار ابلاغ روشن فرجام گمراهی و بیان منشأ هدایت

قل إن ضللت فإنّما أضلّ علی نفسی و إن اهتدیت فبما یوحی إلیّ ربّی

تبیین فرجام گناهکاران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۱۳ – ۱۴

۱۴ – تشریح حوادث قیامت و آینده مجرمان ، زمینه ساز پیدایش تقوا و رفع غفلت از انسان

و کذلک أنزلنه . .. لعلّهم یتّقون أو یحدث لهم ذکرًا

حرف <کاف> در <کذلک> برای تشبیه است و آیات گذشته را نمونه ای از نزول آیات الهی برای ایجاد تقوا و تذکر، معرفی می کند.

تبیین فرجام متقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – طور – ۵۲ – ۲۹ – ۴

۴ – ترسیم فرجام نیک متقین و سرنوشت شوم تکذیب کنندگان دین ، از وظایف رهبران الهی

فذکّر

ظاهراً موضوع تذکر، مطالبی است که در آیات پیشین در مورد فرجام نیک مؤمنان و سرنوشت شوم کافران آمده است.

تبیین فرجام مکذبان دین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – طور – ۵۲ – ۲۹ – ۴

۴ – ترسیم فرجام نیک متقین و سرنوشت شوم تکذیب کنندگان دین ، از وظایف رهبران الهی

فذکّر

ظاهراً موضوع تذكر، مطالبی است كه در آيات پيشين در مورد فرجام نيک مؤمنان و سرنوشت شوم كافران آمده است.

تبيين فرجام مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۲۴ - ۴

۴ - مسؤوليت پيامبر (ص) ، تبيين سر انجام نيک مؤمنان و عاقبت شوم كفرپيشگان است .

إنّا أرسلنک بالحقّ بشيرًا و نذيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آيه -

فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۳ – ۸

۸- ترسیم فرجام کافران و مؤمنان ، از سوی خداوند با بیانی روشن و برهانی

کذلک یضرب اللّه للناس أمثلهم

<کذلک> اشاره به فلسفه و بیانی است که خداوند در این آیه، برای پوچی اعمال کافران و ثمربخشی اعمال مؤمنان، بیان فرموده است.

تدبر در فرجام برادران یوسف

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۷ – ۲

۲ خداوند ، انسان ها را به تأمل در سرگذشت یوسف (ع) و برادرانش ترغیب کرده است .

لقد کان فی یوسف و إخوته ءایت للسائلین

حرف لام در <لقد> نشانه قسم مقدر و <قد> نیز برای تأکید است. هدف از تأکید و سوگند خداوند بر اینکه در داستان یوسف و برادرانش آیاتی برای پرسش کنندگان است ، ترغیب انسانها به تأمل در آن داستان می باشد.

تذکر فرجام اقوام پیشین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۷۱ – ۲

۲ – ناباوری کافران نسبت به کیفر الهی ، علی رغم یادآوری آنان به فرجام هلاکت بار مجرمان گذشته تاریخ

فانظروا کیف کان عقبه المجرمین . .. و یقولون متی هذا الوعد

با توجه به ارتباط آیه مورد بحث با آیات قبل، برداشت یاد شده را می توان استفاده کرد.

تذکر فرجام امور

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۳ - ۱۱

۱۱ نقش یادآوری فرجام امور ، در هدایت انسانها

ألم یعلموا أنه من یحادد اللّه . .. نار جهنم ... ذلک الخزی العظیم

تذکر فرجام مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۲۵ - ۶

۶ - یادآوری سرنوشت شوم تکذیب کنندگان آیات حق ، هشداری جدی برای مشرکان عصر بعثت و مایه تحکیم روحیه استقامت و پایداری پیامبر (ص) و مؤمنان

فانتقمنا منهم فانظر کیف کان عقبه المکذّبین

ترس از فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بینه - ۹۸ - ۸ - ۱۶

۱۶ - مؤمنان دارای عمل صالح ، هراسان از فرجام خویش و نگران از کوتاهی در برابر عظمت خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . .. ذلک لمن خشی ربّه

ترس از خداوند، به معنای نگرانی و هراس از فرجام خویش هنگام روبه رو شدن با او است.

ترس از فرجام اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۳۰ - ۹

۹ - موحدان راستین ، در خوف و هراس نسبت به سرنوشت اخروی خویش و اندوهناک از خطا ها و لغزش های خود

إنّ الذین قالوا ربّنا اللّه ثمّ استقموا. .. ألاّتخافوا و لاتحزنوا

بنابراین نکته که نزول ملائکه در دنیا و یا به هنگام مرگ باشد، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۱۸ - ۵

۵ - مؤمنان ، نسبت به فرجام اخروی خود بیمناک و نگران اند .

و الذين ءامنوا مشفقون منها

ترسناكی فرجام مخالفت با خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۴۰ - ۴

۴ - فرجام مخالفت با خداوند ، هولناك و هراس انگيز است .

و أمّا من خاف مقام

ربّه

مقـام خداونـد، همان منزلت وصـفی است که مبـدأ رحمت و عـذاب می باشـد. ترس از آن مقام، همواره قرین ترس از عواقب مخالفت با خداوند است. این احتمال نیز وجود دارد که کلمه <مقام>، نظیر کلمات <جناب> و <سماحه> باشد که چیزی بر معنا نمی افزاید و در حقیقت مراد آیه، <من خاف ربّه> خواهد بود.

تشابه فرجام کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۰ - ۱۲

۱۲- کیفر الهی برای کافران ، دارای گونه های بسیار با نتایجی ویرانگر و مشابه *

دمّر اللّه علیهم و للکفرین أمثلها

جمع آمـدن واژه <أمثالها> می رساند که مجازات ملت های کفر پیشه، هر چند در نابودی و ویرانگری همگون است; اما در شکل متفاوت است.

تضمین حسن فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۲۲ - ۲،۳

۲ - اخلاص و عمل نیک ، تضمین کننده فرجامی نیک است .

و من یسلم وجهه إلی اللّه و هو محسن فقد استمسک . ..و إلی اللّه عقبه الأُمور

۳ - تسلیم محض شدن در برابر خدا و اطاعت بی چون و چرا از او ، تضمین کننده فرجام نیک

و من یسلم وجهه إلی اللّه . .. و إلی اللّه عقبه الأُمور

تعقل در فرجام قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۳۸ - ۲

۲ – نکوهش کافران ، بر تعقل نکردن در سرنوشت هلاکت بار قوم لوط

ثمّ دمّرنا الأخرين . و إنّكم لتمرّون عليهم ... أفلاتعقلون

تعقل در فرجام کافران

جلد – نام سوره – سوره – آیه

- فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۱۵ – ۲

۲ پیامبر (ص) وظیفه دار فراخوانی مردمان به اندیشه و مقایسه میان فرجام کافران و تقواپیشگان

قل أذلک خیر أم جنّه الخلد التی وعد المتّقون

تعقل در فرجام گناهکاران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۷۱ – ۴

۴ – اتکای کافران به حس و تجربه عذاب ، علی رغم فرا خوانده شدن به تعقل و تدبر در فرجام شوم مجرمان تاریخ

فانظروا کیف کان عقبه المجرمین . .. و یقولون متی هذا الوعد إن کنتم صدقین

علی رغم این که خداوند از کافران مکه می خواهد تا با مطالعه تاریخ و تدبر در فرجام مجرمان گذشته، درس عبرت بگیرند و بینش خود را تصحیح کنند، آنان برای پی بردن به حقانیت وعده الهی، خواهان لمس و شهود عذاب می شوند و تعیین زمان آن را می طلبند.

تعقل در فرجام متقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۱۵ – ۱،۲

۱ انسان ، وظیفه دار سنجش میان فرجام تقواپیشگان و تکذیب کنندگان قیامت و دو زندگی بهشت و جهنم ، با تفکر در رهنمود های قرآن

قل أذلک خیر أم جنّه الخلد التی وعد المتّقون

۲ پیامبر (ص) وظیفه دار فراخوانی مردمان به اندیشه و مقایسه میان فرجام کافران و تقواپیشگان

قل أذلک خیر أم جنّه الخلد التی وعد المتّقون

تعقل در فرجام مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۵۱ - ۱

۱ - خداوند ، خواهان اندیشیدن انسان در فرجام فسادگران

گذشته تاریخ

فانظر کیف کان عقبه مکرهم

تعقل در فرجام مکذبان قیامت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۱۵ – ۱

۱ انسان ، وظیفه دار سنجش میان فرجام تقواپیشگان و تکذیب کنندگان قیامت و دو زندگی بهشت و جهنم ، با تفکر در رهنمود های قرآن

قل أذلک خیر أم جنّه الخلد التی وعد المتّقون

تغییر فرجام کافران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۷۲ – ۵

۵ – باز بودن راه توبه برای کافران و امکان تغییر سرنوشت آنان و رفع عذاب از آنها

قل عسی أن یکون ردف لکم بعض الذی تستعجلون

واژه <عسی> که برای ترجی و به معنای شاید است می رساند که عذاب تقدیر شده، قضای حتمی الهی نیست و امکان دارد که در نتیجه تحول فکری و عملی (ایمان) کافران، این برنامه تغییر کند.

تفاوت فرجام ها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – لیل – ۹۲ – ۱۰ – ۸

۸ – خداوند ، در تأکید بر تفاوت فرجام انفاق گران با تقوا و بخیلان زراندوز ، به سیطره شب و جلوه روز و به ذات خویش ، سوگند یاد کرده است .

و الّیل . .. إنّ سعیکم لشتّی . فأمّا من أعطی ... للیسری . و أمّا من بخل ... فسنی

تفکر در فرجام اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۱ - ۱

۱ - جهان گردی و سیر در زمین ، به منظور تفکر و نظاره کردن در سرگذشت پیشینیان و

آثار به جامانده از تمدن و قدرت آنان ، مورد تشویق خداوند

أَوَلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین کانوا من قبلهم

تفکر در فرجام رهبران کفر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۸ – ۳

۳– خداوند ، فراخوان مردم به تأمل و تفکر در سرنوشت شوم رهبران کفر و ناسپاسی

ألم تر إلی الذین . .. أحلّوا قومهم دار البوار

برداشت فوق به خاطر این نکته است که به نابودی کشاندن و دچار سرنوشت شوم ساختن مردم (أحلّوا قومهم دار البوار) کار سردمداران کفر و رهبران جامعه است، نه مردم عادی.

تفکر در فرجام قوم عاد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – قمر – ۵۴ – ۱۸ – ۳

۳ – ترغیب مردم از سوی خداوند ، برای تأمل در سرنوشت هلاکت بار قوم عاد

کذّبت عاد فکیف کان عذابی و نذر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – قمر – ۵۴ – ۲۱ – ۲

۲ – ترغیب مردم از سوی خداوند ، برای تأمل در سرنوشت هلاکت بار قوم عاد

کذّبت عاد . .. فکیف کان عذابی و نذر

تفکر در فرجام قوم نوح

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – قمر – ۵۴ – ۱۶ – ۲

۲ – ترغیب مردم از سوی خداوند ، برای اندیشه کردن در سرنوشت هلاکت بار قوم نوح

کذّبت قبلهم قوم نوح . .. فکیف کان عذابی و نذر

تفکر در فرجام کفران کنندگان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۸ – ۱،۳

۱– خداوند ، فراخوان

مردم به تأمل و تفکر در سرنوشت شوم ناسپاسان نعمتهایش

ألم تر إلی الذین بدّلوا نعمت الله کفرًا

۳- خداوند ، فراخوان مردم به تأمل و تفکر در سرنوشت شوم رهبران کفر و ناسپاسی

ألم تر إلی الذین . .. أحلّوا قومهم دار البوار

برداشت فوق به خاطر این نکته است که به نابودی کشاندن و دچار سرنوشت شوم ساختن مردم (أحلّوا قومهم دار البوار) کار سردمداران کفر و رهبران جامعه است، نه مردم عادی.

تهدید به فرجام شوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۱۵ - ۱

۱ - ناراحتی پیامبر (ص) ، از مشرکان و تهدید آنان به سرنوشت شوم و عذاب الهی

قل اللّه أعبد . .. فاعبدوا ما شئتم من دونه

امر <فاعبدوا ما شئتم من دونه> برای تهدید و نشانگر شدت غضب و ناراحتی پیامبر(ص) از کافران و مشرکان است.

تهدید به فرجام فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۹ - ۳

۳ - خداوند ، تهدید کننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیک . .. فرعون و ثمود . بل الذین کفروا فی تکذیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۲۰ - ۷

۷ - خداوند ، تهدیدکننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن ، به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیک حدیث الجنود . .. و اللّه من ورائهم محیط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۰ - ۴

۴ - خداوند ، تهدیدکننده

کافران عصر بعثت ، به گرفتار ساختن آنان در عقوبتی نظیر فرجام قوم فرعون

ألم تر . .. و فرعون ذی الأوتاد

تهدید به فرجام قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۹ - ۳

۳ - خداوند ، تهدید کننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیک . .. فرعون و ثمود . بل الذین کفروا فی تکذیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۲۰ - ۷

۷ - خداوند ، تهدیدکننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن ، به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیک حدیث الجنود . .. و اللّه من ورائهم محیط

تهدید به فرجام قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۶ - ۷

۷ - خداوند ، تهدیدکننده کافران عصر بعثت به سرنوشتی نظیر فرجام قوم عاد

ألم تر کیف فعل ربّک بعاد

حتمیت فرجام شوم کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲ - ۵

۵- بی تردید کافران ، دارای فرجامی ناگوارند و به عذابی شدید و طاقت فرسا ، گرفتار خواهند شد .

و ویل للکفرین من عذاب شدید

حُسن فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۲۲ - ۱۵

۱۵ زندگی دنیا دارای عاقبت و فرجامی نیک (بهشت) می باشد .

أُولئک لهم عقبی الدار

<ال> در <الدار> عهد حضوری است و لذا مراد از <الدار> حیات دنیاست. مقصود از فرجام نیک آن

(عقبی الدار) به قرینه آیه بعد بهشت می باشد.

حسن فرجام ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۷

۷ - داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع ، ذاالکفل (علیهم السلام) ، از تقواپیشگان و نیک فرجامان بودند .

و اذکر داود . .. إسمعیل و الیسع و ذاالکفل ... هذا ذکر و إنّ للمتقین لحسن مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مئاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از <متقین> پیامبرانی باشد که در آیات گذشته از آنان سخن گفته شد.

حسن فرجام اسحاق(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۷

۷ - داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع ، ذاالکفل (علیهم السلام) ، از تقواپیشگان و نیک فرجامان بودند .

و اذکر داود . .. إسمعیل و الیسع و ذاالکفل ... هذا ذکر و إنّ للمتقین لحسن مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مئاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از <متقین> پیامبرانی باشد که در آیات گذشته از آنان سخن گفته شد.

حسن فرجام اسماعیل(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۷

۷ - داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم

، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع ، ذاالکفل (علیهم السلام) ، از تقواپیشگان و نیک فرجامان بودند .

و اذکر داود . .. إسمعیل و الیسع و ذاالکفل ... هذا ذکر و إنّ للمتقین لحسن مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مئاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از <متقین> پیامبرانی باشد که در آیات گذشته از آنان سخن گفته شد.

حسن فرجام اصحاب یمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۷۱ - ۱۲

۱۲- در دست راست داشتن نامه عمل در قیامت ، نشانه سعادت و نیک فرجامی است .

فمن أوتی کتبه بیمینه فأُولئک یقرءون کتبهم و لایظلمون فتیلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۹۵ - ۱

۱ - برپایی قیامت ، تقسیم شدن مردم به سه دسته (مقربان ، اصحاب الیمین و اصحاب الشمال) و فرجام نیک دو دسته اول و بدفرجامی دسته آخر ، امری قطعی ، یقنی و غیرقابل تردید است .

إنّ هذا لهو حقّ الیقین

<هذا> به آنچه در سوره واقعه مطرح شده اشاره دارد و محور آن مطالبی است که در برداشت بالا آمده است. گفتنی است که تعبیر <حقّ الیقین> از باب اضافه صفت به موصوف است; یعنی، <الیقین الحقّ> و حق به معنای ثابت و استوار است. بنابراین <الیقین الحقّ>; یعنی، یقینی که ثابت است و هرگز تردید در آن راه ندارد.

حسن فرجام الیسع(ع)

جلد - نام سوره - سوره -

آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۷

۷ - داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع ، ذاالکفل (علیهم السلام) ، از تقواپیشگان و نیک فرجامان بودند .

و اذکر داود . .. إسمعیل و الیسع و ذاالکفل ... هذا ذکر و إنّ للمتقین لحسن مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مئاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از <متقین> پیامبرانی باشد که در آیات گذشته از آنان سخن گفته شد.

حسن فرجام انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۴۲ - ۱۰،۱۱

۱۰ فرجام نیک از آنِ پیامبران الهی و پیروان ایشان است .

و سیعلم الکُفّر لمن عقبی الدار

۱۱ کفرپیشگان در قیامت و یا پس از مرگشان - درخواهند یافت که فرجام نیک از آنِ پیامبران و پیروان ایشان است .

و سیعلم الکُفّر لمن عقبی الدار

حسن فرجام انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۵۰ - ۳

۳ - باغ های جاویدان بهشت ، فرجامی نیک برای انسان ها

لحسن مئاب . جنّت عدن

حسن فرجام انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۲۲ – ۱۷

۱۷ فرجام نیک از آنِ صبرپیشگان ، برپادارندگان نماز ، انفاق گران و جبران کنندگان اعمال بد با اعمال شایسته است .

والذین صبروا . .. و یدرءون بالحسنه السیئه أُولئک لهم عقبی الدار

جلد – نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۲۱ - ۱

۱ - انفاق گران باتقوا و مخلص ، آینده ای سرشار از رضایت خاطر خواهند داشت .

و لسوف یرضی

حسن فرجام اولوا الالباب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۲۲ - ۱۶

۱۶ فرجام نیک حیات دنیا از آنِ خردمندان است .

إنما یتذکّر أُولُوا الألبب . .. أُولئک لهم عقبی الدار

حسن فرجام ایوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۷

۷ - داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع ، ذاالکفل (علیهم السلام) ، از تقواپیشگان و نیک فرجامان بودند .

و اذکر داود . .. إسمعیل و الیسع و ذاالکفل ... هذا ذکر و إنّ للمتقین لحسن مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مئاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از <متقین> پیامبرانی باشد که در آیات گذشته از آنان سخن گفته شد.

حسن فرجام پیروان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۴۲ - ۱۰،۱۱

۱۰ فرجام نیک از آنِ پیامبران الهی و پیروان ایشان است .

و سیعلم الکَفّر لمن عقبی الدار

۱۱ کفرپیشگان در قیامت و یا پس از مرگشان - درخواهند یافت که فرجام نیک از آنِ پیامبران و پیروان ایشان است .

و سیعلم الکُفّر لمن عقبی الدار

حسن فرجام پیروان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۴۹ – ۱۵

۱۵ نوح (ع) و پیروان او ، از تقواپیشگان و بهره مند از فرجامی نیک

تلک من أنباء الغیب . .. فاصبر إن العقبه للمتقین

حسن فرجام خداترسان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۲۲ – ۱۸

۱۸ آنان که از خدا ترسانند و از حساب سخت و ناگوار قیامت هراس دارند ، به فرجامی نیک خواهند رسید .

و یخشون ربهم و یخافون سوء الحساب . .. أُولئک لهم عقبی الدار

حسن فرجام داود(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۲۵ – ۵

۵ – داوود (ع) ، برخوردار از حسن عاقبت و سرانجامی نیک

و حسن مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مئاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۴۹ – ۷

۷ – داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع ، ذاالکفل (علیهم السلام) ، از تقواپیشگان و نیک فرجامان بودند .

و اذکر داود . .. إسمعیل و الیسع و ذاالکفل ... هذا ذکر و إنّ للمتقین لحسن مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مئاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از <متقین> پیامبرانی باشد که در آیات گذشته از آنان سخن گفته شد.

حسن فرجام دنیا

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۴۲ - ۹

۹ دنیا ، دارای عاقبت و فرجامی نیک است .

لمن عقبی الدار

<ال> در <الدار> عهد حضوری و اشاره به حیات دنیا دارد. مراد از فرجام حیات دنیا بهشت و نعمتهای آن است.

حسن فرجام دنیاطلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۵۰ - ۱۱

۱۱ - دنیامداران ، مغرور به آخرت اند و سرنوشت خویش را در آن جا نیک می پندارند .

و لئن رجعت إلی ربّی إنّ لی عنده للحسنی

حسن فرجام ذوالکفل(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۷

۷ - داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع ، ذاالکفل (علیهم السلام) ، از تقواپیشگان و نیک فرجامان بودند .

و اذکر داود . .. إسمعیل و الیسع و ذاالکفل ... هذا ذکر و إنّ للمتقین لحسن مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مئاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از <متقین> پیامبرانی باشد که در آیات گذشته از آنان سخن گفته شد.

حُسن فرجام سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱ - ۱۸

۱۸- راه خداوند ، راهی است روشن و دارای فرجامی مشخص و بدون سردرگمی

لتخرج الناس من الظلمت إلى النور . .. إلى صرط العزيز الحميد

عبارت <إلى صراط العزيز> بدل از <إلى النور> است. تسميه راه خدا به

<نور> و راه غیر آن به <ظلمات> نشان می دهد که راه خداوند روشن و مشخص است; در حالی که راههای غیر آن، آمیخته با سردرگمی است.

حسن فرجام سلیمان(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۰ - ۲

۲ - سلیمان (ع) ، برخوردار از حسن عاقبت و سرانجامی نیک

و حسن مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مئاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۷

۷ - داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع ، ذاالکفل (علیهم السلام) ، از تقواپیشگان و نیک فرجامان بودند .

و اذکر داود . .. إسمعیل و الیسع و ذاالکفل ... هذا ذکر و إنّ للمتقین لحسن مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مئاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از <متقین> پیامبرانی باشد که در آیات گذشته از آنان سخن گفته شد.

حسن فرجام صابران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۲۲ - ۱۷

۱۷ فرجام نیک از آنِ صبرپیشگان ، برپادارندگان نماز ، انفاق گران و جبران کنندگان اعمال بد با اعمال شایسته است .

والذین صبروا . .. و یدرءون بالحسنه السیئه أُولئک لهم عقبی الدار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۲۴ – ۶

۶ عاقبت

و فرجام حیات دنیا (بهشت) برای صبرپیشگان بر طاعت خدا عاقبتی خوش و نیکوست .

فنعم عقبی الدار

حسن فرجام صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۲۹ - ۲

۲ فرجام نیکو (سعادت اخروی) از آنِ مؤمنانِ دارای عمل صالح است .

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت طوبی لهم و حسن مئاب

<مئاب> مصدر میمی و به معنای بازگشت است و مراد از آن سرای آخرت می باشد. قابل ذکر است که <طوبی> مبتدا و <حسن مئاب> عطف بر آن و <لهم> خبر برای آن دو می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۷۶ - ۱۳

۱۳- بهترین عاقبت ، در انتظار انجام دهندگان عمل صالح است .

و خیر مردًّا

<مردّاً> می تواند اسم مکان و به معنای <مرجع> باشد (البحر المحیط). در این صورت مراد از <خیر مردّاً> بهترین فرجام خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۱۰ - ۱۸

۱۸ - صالحان ، دارای فرجامی نیک در جهان آخرت

لولا أخّرتنی . .. و أکن من الصلحین

حسن فرجام قوم یونس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۴۸ – ۵

۵ – ایمانِ ثمربخش قوم یونس و فرجام نیک آنان ، مایه عبرت و موجب دلداری به پیامبر (ص) و مؤمنان

فَامنوا فمتّعنهم إلى حين

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه درصدد دلداری به پیامبر(ص) و مؤمنانی است که در شرایط سخت و طاقت فرسای مکه قرار داشتند. در

واقع این آیه، آنان را (همچون یونس(ع)) به ادامه رسالت الهی فرا می خواند.

حسن فرجام متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۹ - ۱۶،۱۷

۱۶ فرجام نیک ، از آنِ تقواپیشگان است .

إن العقبه للمتقین

۱۷ پیامبر (ص) و پیروان او ، از تقوا پیشگانند و فرجام نیك از آنِ ایشان است .

فاصبر إن العقبه للمتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۳۲ - ۱۹

۱۹ - فرجام نیك ، از آنِ تقواپیشگان است .

والعقبه للتّقوی

گفتن <التقوی> و اراده <أهل التقوی>، برای مبالغه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸۳ - ۷

۷ - عاقبت نیک ، ویژه تقواپیشگان است .

و العقبه للمتّقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۸

۸ - تقواپیشگان ، برخوردار از فرجامی نیک

و إنّ للمتّقين لحسن مئاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۵ - ۱۹

۱۹- فرجام نیک متقین بهشتی ، غیرقابل قیاس با فرجام سخت دوزخیان

مثل الجنّه الّتی وعد المتّقون . .. کمن هو خلد فی النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۱۷ - ۶

۶ - مقایسه فرجام نیک تقواپیشگان با سرنوشت شوم کافران ، شیوه بهینه هدایت خلق

اصلوها . .. إنّ المتّقین فی جنّت و نعیم

از این که خداوند در هدایت خلق، به ترسیم هر دو فرجام پرداخته است; مطلب بالا برداشت می شود.

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۲۹ - ۴

۴ - ترسیم فرجام نیک متقین و سرنوشت شوم تکذیب کنندگان دین ، از وظایف رهبران الهی

فذکّر

ظاهراً موضوع تذکر، مطالبی است که در آیات پیشین در مورد فرجام نیک مؤمنان و سرنوشت شوم کافران آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۲۱ - ۱

۱ - انفاق گران باتقوا و مخلص ، آینده ای سرشار از رضایت خاطر خواهند داشت .

و لسوف یرضی

حسن فرجام محسنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۲۲ - ۱۷

۱۷ فرجام نیک از آنِ صبرپیشگان ، برپادارندگان نماز ، انفاق گران و جبران کنندگان اعمال بد با اعمال شایسته است .

والذین صبروا . .. و یدرءون بالحسنه السیئه أُولئک لهم عقبی الدار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۳۷ - ۱۲

۱۲ - محسنان (نیکوکاران) ، دارای آینده ای درخشان و سرشار از شادی و شادکامی

کذلک سخّر لکم . .. و بشّر المحسنین

حسن فرجام محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۳۵ – ۹

۹ فرجام نیک از آن پیامبر(ص) و مؤمنان است. و ظالمان محروم از آن می باشند.

فسوف تعلمون من تکون له عقبه الدار إنه لایفلح الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۴۹ – ۱۷

۱۷ پیامبر (ص) و پیروان او ، از تقوا پیشگانند و فرجام نیک از آنِ ایشان

است .

فاصبر إن العقبه للمتقين

حسن فرجام مخلصان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۲۱ - ۱

۱ - انفاق گران باتقوا و مخلص ، آینده ای سرشار از رضایت خاطر خواهند داشت .

و لسوف یرضی

حسن فرجام مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۹ - ۱۷

۱۷ پیامبر (ص) و پیروان او ، از تقوا پیشگانند و فرجام نیک از آنِ ایشان است .

فاصبر إن العقبه للمتقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۲ - ۴

۴- مسلمان و تسلیم خدا بودن ، فرجامی نیک و پسندیده دارد .

ربما یودّ الذین کفروا لو کانوا مسلمین

حسن فرجام مقربان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۹۵ - ۱

۱ - برپایی قیامت ، تقسیم شدن مردم به سه دسته (مقربان ، اصحاب الیمین و اصحاب الشمال) و فرجام نیک دو دسته اول و

بدفرجامی دسته آخر ، امری قطعی ، یقنی و غیرقابل تردید است .

إنّ هذا لهو حقّ الیقین

<هـذا> به آنچه در سوره واقعه مطرح شده اشاره دارد و محور آن مطالبی است که در برداشت بالا آمده است. گفتنی است که تعبیر <حقّ الیقین> از بـاب اضـافه صـفت به موصوف است; یعنی، <الیقین الحقّ> و حق به معنـای ثابت و اسـتوار است. بنابراین <الیقین الحقّ>; یعنی، یقینی که ثابت است و هرگز تردید در آن راه ندارد.

حسن فرجام مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

- ۵

انعام - ۶ - ۱۳۵ - ۴،۹

۴ کافران در روز قیامت در خواهند یافت که فرجام نیک از آن مؤمنان است.

فسوف تعلمون من تکون له عقبه الدار

۹ فرجام نیک از آن پیامبر(ص) و مؤمنان است. و ظالمان محروم از آن می باشند.

فسوف تعلمون من تکون له عقبه الدار إنه لایفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۲۹ - ۲

۲ فرجام نیکو (سعادت اخروی) از آنِ مؤمنانِ دارای عمل صالح است .

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت طوبی لهم و حسن مئاب

<مئاب> مصدر میمی و به معنای بازگشت است و مراد از آن سرای آخرت می باشد. قابل ذکر است که <طوبی> مبتدا و <حسن مئاب> عطف بر آن و <لهم> خبر برای آن دو می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۳ - ۱۲

۱۲- بیان عاقبت نیک مؤمنان دارای عمل صالح و فرجام شوم پیروان شیطان ، روشی است برای ایجاد انگیزش آدمیان به عاقبت اندیشی .

و برزوا لله جمیعًا فقال الضعفؤا للذین استکبروا . .. فهل أنتم مغنون عنّا من عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۳۴ - ۱۴

۱۴ - مؤمنان راستین و مبرا از پندار های شرک آمیز ، دارای آینده ای سعادتمند و سرشار از خوشبختی و شادکامی

و بشّر المخبتین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۸ - ۲

۲ - فرجام ناگوار کافران و عاقبت نیکوی مؤمنان ، علامت برابر نبودن آنان با یکدیگر

است .

فذوقوا بما نسیتم لقاء یومکم . .. فلاتعلم نفس ما أُخفی لهم ... أفمن کان مؤمنًا کم

<فاء> در <أفمن> تفریع بر آیات سابق است که در آنها از کافران و مؤمنان و فرجام و عاقبتشان سخن گفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۲۴ - ۴

۴ - مسؤولیت پیامبر (ص) ، تبیین سر انجام نیک مؤمنان و عاقبت شوم کفرپیشگان است .

إنّا أرسلنک بالحقّ بشیرًا و نذیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۳ - ۲

۲- نیک فرجامی و غفران لغزش های مؤمنان ، نتیجه پیروی از حق و پیام پروردگارشان

و الذین ءامنوا . .. ذلک بأنّ ... و أنّ الذین ءامنوا اتّبعوا الحقّ من ربّهم

حسن فرجام نمازگزاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۲۲ - ۱۷

۱۷ فرجام نیک از آنِ صبرپیشگان ، برپادارندگان نماز ، انفاق گران و جبران کنندگان اعمال بد با اعمال شایسته است .

والذین صبروا . .. و یدرءون بالحسنه السیئه أُولئک لهم عقبی الدار

حسن فرجام نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۹ - ۱۵

۱۵ نوح (ع) و پیروان او ، از تقواپیشگان و بهره مند از فرجامی نیک

تلک من أنباء الغیب . .. فاصبر إن العقبه للمتقین

حُسن فرجام وفاداران به عهد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۲۲ – ۱۹

۱۹ وفاداران به عهد های الهی و برقرار کنندگان پیوندهایی

که خدا به آنها فرمان داده ، از فرجامی نیک بهره مند خواهند شد .

الذین یوفون بعهد الله . .. والذین یصلون ما أمرالله به أن یوصل ... أُولئک لهم عق

حسن فرجام یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۷

۷ - داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع ، ذاالکفل (علیهم السلام) ، از تقواپیشگان و نیک فرجامان بودند .

و اذکر داود . .. إسمعیل و الیسع و ذاالکفل ... هذا ذکر و إنّ للمتقین لحسن مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مئاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از <متقین> پیامبرانی باشد که در آیات گذشته از آنان سخن گفته شد.

ذکر فرجام اخروی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۳۴ - ۱

۱- لزوم توجه انسان ، به سرنوشت شوم کافران در قیامت

و یوم یعرض الذین کفروا علی النار

کلمه <یوم>، متعلق به کلمه مقدری نظیر <اُذکر> است و یا عامل آن از استفهام <ألیس هذا بالحقّ> که به تقدیر <یقال لهم> است، به دست می آید. برداشت یاد شده ناظر به احتمال اول است.

ذکر فرجام امور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۵ - ۱۸

۱۸ لزوم توجه به فرجام و عاقبت امور ، در ارزش گذاری آنها

و لاتعجبک . .. و تزهق أنفسهم و هم کفرون

برداشت فوق

با توجه به اینکه خداوند، در تبیین علت نهی (لاتعجبک) به فرجام و عاقبت منافقان اشاره کرده است، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۶ - ۱۵

۱۵ - نقش مهم توجّه به فرجام امور ، در موضع گیری ها و گرایش های انسان

لیدخل المؤمنین و المؤمنت جنّت . .. و یعذّب المنفقین و ... و أعدّ لهم جهنّم

خداوند، آخرین سخنی را که درباره مؤمنان و نیز منافقان و مشرکان یادآور شده، فرجام نیک مؤمنان و سرنوشت سخت منافقان و مشرکان است و این سخنان از سر تشویق و تهدید صادر شده است؛ مطلب بالا استفاده می شود.

ذکر فرجام شوم کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۱۳ - ۱۱

۱۱ - توجه دادن مردم به سرنوشت شوم کفرپیشگان گذشته و بیان تاریخ عبرت آموز آنان ، از وظایف مبلغان الهی است .

فإن أعرضوا فقل أنذرتکم صعقه مثل صعقه عاد و ثمود

ذکر فرجام شوم کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۴۶ - ۵

۵ - توجه به فرجام شوم کفر ، مانع گرایش انسان به آن و عامل دلگرمی مؤمنان

یوم لایغنی . .. و لا هم ینصرون

آیه شریفه تهدیدی برای کافران و دلجویی برای اهل ایمان در قبال حق ستیزی کفرپیشگان است.

ذکر فرجام مخالفان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۸ - ۱۰

۱۰ - یادآوری مکرر سرنوشت مخالفان پیامبران ، در راستای زدایش روحیه مخالفت و طغیان

در میان انسان ها است .

فأهلکنا أشدّ منهم بطشًا و مضی مثل الأوّلین

عبارت <مضی مثل الأوّلین>، می تواند بدین معنا باشد که داستان انبیا و مخالفان ایشان، در آیات دیگری بیان شده است. ذکر <مضی مثل الأوّلین> در پایان آیه شریفه، می تواند اشاره بدین نکته باشد که: <ما مکرراً سرنوشت آنان را یادآور شدیم تا شاید شما پند گیرید>.

ذکر فرجام مستضعفان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۷ – ۲

۲ – پدیدآمدن اختلاف میان مستضعفان و مستکبران ، در آتش دوزخ و احتجاج و دلیل آوردن هر یک از آنان ، حادثه ای شایسته یاد و یادآوری

و إذ یتحاجّون فی النار فیقول الضعفؤا للذین استکبروا

<إذ> متعلق به فعل محذوف (أذکر) می باشد.

ذکر فرجام مستکبران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۷ – ۲

۲ – پدیدآمدن اختلاف میان مستضعفان و مستکبران ، در آتش دوزخ و احتجاج و دلیل آوردن هر یک از آنان ، حادثه ای شایسته یاد و یادآوری

و إذ یتحاجّون فی النار فیقول الضعفؤا للذین استکبروا

<إذ> متعلق به فعل محذوف (أذکر) می باشد.

ذکر فرجام مشرکان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۹ - ۴

۴ مطالعه در تاریخ اقوام مشـرک و توجه به فرجام شوم آنان ، راهی برای پی بردن به بطلان شرک و نبود توان و نیرو در معبود های ساختگی است .

فلاتک فی مریه مما یعبد هؤلاء

رضایت از فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - غاشیه -

۸۸ - ۹ - ۵

۵ - احساس رضایت و خشنود بودن از عاقبت کار و تلاش خویش ، از زمره نعمت های الهی در آخرت است .

ناعمه . لسعیها راضیه

جمله <لسعیها راضیه> و جمله های پس از آن، توضیح وصف <ناعمه> است.

زمینه ترس از فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۴۰ - ۱۰

۱۰ - توجّه به وابستگی همه چیز به تدبیر خداوند ، زمینه ساز ترس و نگرانی از فرجام کار ها است .

و أمّا من خاف مقام ربّه

زمینه حسن فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۱۵ - ۷

۷- تقوا ، احسان به پدر و مادر ، پرهیز از سلطه جویی و عصیان ، زمینه ساز فرجامی سرشار از سلامت و امنیت کامل است .

برًّا بولدیه و لم یکن جبّارًا عصیًّا . و سلم علیه یوم ولد و یوم یموت و یوم یبعث

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۹ - ۱۷

۱۷ - فرجام نیک و بد انسان ها ، در گرو عقیده و عمل آنان است .

رجال لاتلهیهم تجره و لابیع عن ذکر اللّه و إقام الصلوه . .. لیجزیهم اللّه أحسن م

تصریح خداوند بر اعمال مؤمنان (أحسن ما عملوا) و نیز اعمال کافران (أعمالهم کسراب)، حکایت از این دارد که علاوه بر عقیده انسان ها(ایمان و کفر)، اعمال آنان نیز در سرنوشت شان مؤثر خواهد بود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – لیل – ۹۲ – ۱۰ – ۴

– ۴

فرجام نیک و بد ، در اختیار خداوند است و زمینه هر دو را او فراهم می سازد .

فسنیسّره للیسری . .. للعسری

زمینه شومی فرجام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۵۴ – ۷

۷ – شک و دودلی مداوم در عقیده ، امر مطلوب و پسندیده ای نیست و پی آمد ناگواری دارد .

کما فعل بأشیاعهم . .. إنهم کانوا فی شکّ مریب

زمینه فرجام سخت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – لیل – ۹۲ – ۱۰ – ۷

۷ – بی تقوایی و ترک انفاق ، سوق دهنده انسان به سوی فرجامی سخت

فأمّا من أعطی و اتّقی . .. و أمّا من ... فسنیسّره للعسری

زمینه فرجام شوم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۱ – ۱۰

۱۰– تبعیت بی چون و چرا از رهبران مستکبر ، در پی دارنده بدفرجامی پیروان

فقال الضعفؤا للذین استکبروا إنّا کنّا لکم تبعًا فهل أنتم مغنون عنّا من عذاب الل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۳۹ – ۱۷

۱۷ – فرجام نیک و بد انسان ها ، در گرو عقیده و عمل آنان است .

رجال لاتلهيهم تجره و لابيع عن ذكر اللّه و إقام الصلوه . .. ليجزيهم اللّه أحسن م

تصـريح خداونـد بر اعمـال مؤمنـان (أحسن ما عملوا) و نيز اعمال كافران (أعمالهم كسـراب)، حكايت از اين دارد كه علاوه بر عقيده انسان ها(ايمان و كفر)، اعمال آنان نيز در سرنوشت شان مؤثر خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۶۳ – ۳

۳ – نقش اختیار و انتخاب انسان ، در بدفرجامی و دوزخی شدن خود

إلّا من هو صال الجحیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – قلم – ۶۸ – ۳۰ – ۳

۳ – بخلورزی و نپرداختن سهم بینوایان از اموال خویش ، در پی دارنده سرنوشتی ملامت آور

فأقبل بعضهم علی بعض یتلومون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – لیل – ۹۲ – ۱۰ – ۴

۴ – فرجام نیک و بد ، در اختیار خداوند است و زمینه هر دو را او فراهم می سازد .

فسنیسّره للیسری . .. للعسری

زمینه نگرانی از فرجام خود

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۵۷ – ۱

۱ – اعتقاد راستین به ربوبیت یگانه خداوند ، مستلزم بیم داشتن از عذاب او و نگران بودن از فرجام کار خویش

إنّ الذین هم من خشیه ربّهم مشفقون

<خشیه> به معنای ترس، بیم و هراس است. عبارت <من خشیه ربّهم>، به تقدیر <من خشیه عذاب ربّهم> می باشد. <إشفاق> (مصدر <مشفقون>) نیز به معنای نگرانی، پریشانی، تشویش خاطر، اضطراب و در بیم و امید بودن است.

سختی فرجام کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۲ - ۱۵

۱۵- بی ارزشی لذت ها و امکانات دنیویِ کافران ، در مقایسه با فرجام سخت اخروی آنان

یتمتّعون و یأکلون . .. و النار مثوًی لهم

خداوند، با تقبیح شیوه کافران و یادآوری فرجام شوم آنان، در حقیقت به مؤمنان یادآور شده است که چشم به

زنـدگی دنیوی کافران ندوزند و لذّت جویی های آنان را ارزش نپندارند; زیرا زندگی کافران از نظر ماهیت، حیوانی و از نظر فرجام، دوزخی است.

سرزنش اطمینان به حسن فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۵۰ - ۱۲

۱۲ - غرور و اطمینان به سرنوشت نیک اخروی ، امری نکوهیده است .

و لئن رجعت إلی ربّی إنّ لی عنده للحسنی

سرزنش غفلت از فرجام اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عادیات - ۱۰۰ - ۱۰ - ۶

۶ - غفلت از فرجام اخروی و لحظه برملا شدن اسرار آدمی ، شگفت آور و حالتی نکوهیده است .

أفلایعلم إذا . .. و حصّل ما فی الصدور

مفعول <أفلایعلم> یا محذوف است; یعنی: <أفلایعلم مآله؟> و یا کلمه <إذا> از ظرفیه خارج شده و مفعول به قرار گرفته است; یعنی: <أفلایعلم وقت . .. تحصیل ما فی الصدور؟>. در این صورت مراد، توبیخ بر غفلت از حوادث آن زمان است.

سوءظن به فرجام مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۱۲ - ۹

۹ - اعراب متخلف از دعوت پیامبر (ص) ، بدگمان به خداوند و فرجام مؤمنان

بل ظننتم أن لن ینقلب . .. و ظننتم ظنّ السوء

پندار بد اعراب، یا از آن جهت بوده که گمان می کردند خداوند، پیامبرش را یاری نخواهد کرد و این بدگمانی به خدا است و یا از آن جهت بوده که آینده ای تیره برای مؤمنان در ذهن خود ترسیم کرده بودند.

شرایط حسن فرجام

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۹ - ۱۲

۱۲ صبر و تقوا ، دو شرط اساسی برای پیروزی نهایی بر کافران و نایل شدن به فرجامی نیکوست .

فاصبر إن العقبه للمتقین

شگفتی غفلت از فرجام اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عادیات - ۱۰۰ - ۱۰ - ۶

۶ - غفلت از فرجام اخروی و لحظه برملا شدن اسرار آدمی ، شگفت آور و حالتی نکوهیده است .

أفلایعلم إذا . .. و حصّل ما فی الصدور

مفعول <أفلایعلم> یا محذوف است; یعنی: <أفلایعلم مآله؟> و یا کلمه <إذا> از ظرفیه خارج شده و مفعول به قرار گرفته است; یعنی: <أفلایعلم وقت . .. تحصیل ما فی الصدور؟>. در این صورت مراد، توبیخ بر غفلت از حوادث آن زمان است.

صداقت در فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۸۰ - ۱۲

۱۲- آغاز به کار از روی صداقت و اخلاص ، تضمین کننده به پایان رساندن آن همراه آن دو نیست .

أدخلنی مدخل صدق و أخرجنی مخرج صدق

عبرت از فرجام اصحاب ایکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۹۰ - ۱

۱ - سرگذشت شعیب (ع) و مردم ایکه ، شایان اندیشه و دربردارنده درس عبرتی بزرگ برای دیگران

إنّ فی ذلک لأیه

کلمه <ذلک> به ماجرای میان شعیب(ع) و مردم ایکه اشاره دارد. <آیه> در این جا معادل <عبره> و نکره آمدن آن برای تفخیم است. بنابراین <إنّ فی ذلک لأیه>; یعنی، به راستی در این ماجرا، درس عبرتی بزرگ

وجود دارد.

عبرت از فرجام اقوام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۰ - ۴

۴ لزوم بهره گیری از سرگذشت و تاریخ امت ها ، در راهنمایی و هدایت انسانها

ألم یأتهم نبأ الذین من قبلهم قوم نوح . .. و المؤتفکت

از اینکه خداوند، برای هدایت انسانها، به بیان سرنوشت امتها پرداخته است، مطلب فوق به دست می آید.

عبرت از فرجام اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۳ - ۹

۹ ضرورت تأمل در فرجام پیشینیان و عبرت گیری از آن

فانظر کیف کان عقبه المنذرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۹ - ۱۱

۱۱ مبلغان دین باید از بازگویی تاریخ و فرجام گذشتگان ، سود جسته و با بیان علل سرنوشت آنان ، مردمان را به آیین پیامبران گرایش دهند .

و یقوم لایجرمنّکم شقاقی أن یصیبکم مثل ما أصاب قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۱۰۹ - ۱۲

۱۲ لزوم مطالعه تاریخ پیشینیان و عبرت آموزی از فرجام آنان

أفلم يسيروا فی الأرض فينظروا كيف كان عقبه الذين من قبلهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۵ - ۵

۵ - توصيه شدن مشركان صدراسلام مبنی بر اين كه با مطالعه در سرنوشت اقوام و ستمگران هلاک شده گذشته و مشاهده آثار به جا مانده از شهر ها و بلاد خراب شده آنان ، درس عبرت بگيرند و از مخالفت و مبارزه با

پیامبر (ص) دست بردارند .

فکأین من قریه . .. و قصر مشید

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۴۶ – ۱

۱ – توبیخ و سرزنش کفرپیشگان و تکذیب کنندگان صدراسلام ، به خاطر عبرت نگرفتن از سرنوشت اقوام هلاک شده پیشین و پند نیاموختن از آثار به جا مانده از شهر ها وسرزمین های متروک و ویران شده آنها

فکأیّن من قریه أهلکنها . .. أفلم یسیروا فی الأرض

استفهام در جمله <أ فلم یسیروا فی الأرض> استفهام توبیخی است و <سیر> (مصدر <یسیرون>) به معنای سیاحت و گردش می باشد. <ال> در <الأرض> عهد حضوری و <أرض> به معنای سرزمین است و ضمیر فاعل در <یسیرون> به مشرکان حق ستیز و تکذیب گر صدراسلام باز می گردد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۴۰ – ۸،۹

۸ ناباوری و ناامیدی مشرکان به حیات اخروی ، عامل عبرت نگرفتن آنان از سرگذشت شوم اقوام پیشین چون قوم لوط

أفلم یکونوا یرونها بل کانوا لایرجون نشورًا

برداشت فوق، با توجه به این نکته است که <بل> برای اضراب انتقالی است; یعنی، این طور نیست که آنان به خاطر ندیدن آثار به جا مانده از قوم هلاک شده قوم لوط، از آن عبرت نگرفته اند بلکه چون آنان اعتقاد و امیدی به روز رستاخیز ندارند از چنین حادثه ای عبرت نیاموخته اند.

۹ توجه و اعتقاد به حیات اخروی ، برانگیزاننده آدمی به عبرت گرفتن از سرگذشت هلاکت بار اقوام پیشین و تصحیح رفتار خویش

أفلم یکونوا یرونها بل کانوا لایرجون نشورًا

جلد – نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۵۸ – ۸

۸ – توصیه خداوند به مشرکان مکه بر عبرت گرفتن از سرنوشت جوامع هلاک شده پیشین

و قالوا إن نتّبع الهدی . .. و کم أهلکنا من قریه بطرت معیشتها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۴۳ – ۶

۶ – لزوم توجّه تمام عیار به دین حق ، با عبرت گیری از فرجامِ بدکرداران گذشته

فانظروا کیف کان عقبه الذین من قبل . .. فأقم وجهک للدین

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که <فاء> در <فأقم> تفریع بر آیه پیش باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۴۴ – ۳

۳ – سیر در سرزمین ها و مطالعه در سرگذشت پیشینیان ، مایه عبرت و درس آموز است .

أوَلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۳۱ – ۲،۴

۲ – کافران و مشرکانِ صدراسلام ، به دلیل عبرت نگرفتن از سرنوشت هلاکت بار کافران پیش از خود ، مورد سرزنش خدا قرار گرفتند .

ألم یروا کم أهلکنا قبلهم من القرون

۴ – سرنوشت کافران هلاک شده گذشته ، مایه عبرت و پندآموزی است .

ألم یروا کم أهلکنا قبلهم من القرون أنّهم إلیهم لایرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۵۰ - ۷

۷ - سرگذشت هلاکت بار قشر مرفه و ناسپاس جوامع پیشین ، مایه عبرت و درس آموزی است .

قد قالها الذین من قبلهم فما

أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

برداشت ياد شده با توجه به اين نكته است كه آيه شريفه، در مقام موعظه و درس آموزى مى باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۰ - ۳،۴

۳ - تشويق و ترغيب شدن فرعونيان از سوى مؤمن آل فرعون ، به عبرت گيرى و درس آموزى از سرگذشت هلاكت بار اقوام و احزاب كافر پيشين

و قال الذى ءامن يقوم إنّى أخاف عليكم مثل يوم الأحزاب

۴ - سرگذشت اقوام و احزاب كافر پيشين ، درس آموز و مايه عبرت

و قال الذى ءامن يقوم إنّى أخاف عليكم مثل يوم الأحزاب

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۱ - ۸،۹

۸ - سرگذشت قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان ، حاوى درس هاى عبرت انگيز براى همه ملت ها

مثل دأب قوم نوح . .. و الذين من بعدهم

۹ - تشويق و ترغيب شدن مردم عصر فرعون از سوى مؤمن آل فرعون ، به عبرت گيرى و درس آموزى از سرگذشت هلاكت بار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان

مثل دأب قوم نوح . .. و الذين من بعدهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۵ - ۸

۸ - سرنوشت شوم اقوام كافر پيشين ، درس آموز و عبرت انگيز است .

ألم يأتكم نبؤا الذين كفروا من قبل . .. لهم عذاب أليم

عبرت از فرجام امت ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ -

۴- لزوم پندآموزی از سرنوشت امت های مبتلا شده به عذاب الهی

أو لم تکونوا . .. و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم و تبیّن لکم کیف فعلنا بهم

عبرت از فرجام امت های پیشین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۶ – ۴

۴ – فرجام هلاکت بار امت های پیشین ، درس عبرت برای آیندگان

ألم تر کیف فعل ربّک بعاد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۳۴ – ۹

۹ – تقواپیشگی ، زمینه عبرت گیری از سرگذشت های پیشینیان

و مثلاً من الذین خلوا من قبلکم و موعظه للمتّقین

عبرت از فرجام بنی نضیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۲ – ۲۱،۲۲

۲۱ – فرجام تلخ یهود بنی نضیر ، مایه عبرت و درس آموزی برای اهل بینش

هو الذی أخرج . .. یخربون بیوتهم ... فاعتبروا یأُولی الأبصر

۲۲ – غلبه اراده خدا بر استحکامات بنی نضیر ، درسی برای صاحبان فهم و بصیرت

مانعتهم حصونهم . .. فأتیهم اللّه من حیث لم یحتسبوا ... فاعتبروایأُولی الأبصر

عبرت از فرجام ثروت اندوزان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۷۸ – ۱۱

۱۱ – سرانجام شوم زورمداران و زراندوزان تاریخ ، درس عبرتی است برای دیگران .

أوَلم یعلم أنّ اللّه قد أهلک من قبله من القرون من هو أشدّ منه قوّه و أکثر جمعًا

عبرت از فرجام دشمنان انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۵ –

۶ – فرجام ذلت بار دشمنان خدا و پیامبران در طول تاریخ ، درس عبرتی برای مخالفان اسلام

إنّ الذین یحادّون اللّه و رسوله . .. کما کبت الذین من قبلهم

عبرت از فرجام دشمنان خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۵ – ۶

۶ – فرجام ذلت بار دشمنان خدا و پیامبران در طول تاریخ ، درس عبرتی برای مخالفان اسلام

إنّ الذین یحادّون اللّه و رسوله . .. کما کبت الذین من قبلهم

عبرت از فرجام دشمنان دین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۲۶ – ۸

۸- لزوم عبرت گیری از فرجام شوم توطئه گران علیه دین الهی

قد مکر الذین من قبلهم فأتی الله بنینهم . .. و أتهم العذاب

اینکه خداوند پس از بیان رفتار مخالفان قرآن به ذکر داستان کسانی می پردازد که علیه تعالیم آسمانی انبیا توطئه و مکر کردند و به خاطر آن گرفتار عذاب الهی شدند، هشداری است به سایر انسانها که از آن قضیه عبرت بگیرند.

عبرت از فرجام رهبران کفر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۸ – ۴

۴- سرنوشت شوم رهبران و سردمداران کفر و ناسپاسی ، درخور تأمل و شایسته پند و درس آموزی

ألم تر إلی الذین . .. أحلّوا قومهم دار البوار

عبرت از فرجام شوم قارون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۸۱ – ۳

۳ – فرجام شوم قارون ، درس عبرتی است برای همه ثروتمندان مغرور و طغیانگر .

إنّ قارون . ..

فبغی علیهم ... فخسفنا به و بداره الأرض

عبرت از فرجام شوم قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۲۵ - ۱۰

۱۰- سرنوشت شوم حق ستیزی قوم عاد ، درسی برای مجرمان همیشه تاریخ

کذلک نجزی القوم المجرمین

تعبیر <کذلک> و به رخ کشیدن سنت، در حقیقت اشاره به مطلب بالا دارد.

عبرت از فرجام شوم کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۰ - ۱

۱- توبیخ کافران از سوی خداوند ، به خاطر عبرت نگرفتن از سرنوشت شوم کافران گذشته تاریخ

أفلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم

عبرت از فرجام ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۹ - ۱۳

۱۳ مطالعه در سرگذشت بیدادگران تاریخ و فرجام شوم آنان ، امری ضروری و مایه عبرت است .

فانظر کیف کان عقبه الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۳ - ۹

۹ خداوند ، انسان ها را به مطالعه آثار گذشتگان و عبرت گیری از فرجام شوم ستم کاران ، فرا خوانده است .

و ما هی من الظلمین ببعید

بر اساس اینکه مراد از ضمیر <هی> آبادیهای قوم لوط باشد ، هدف از جمله <ما هی . ..> ترغیب انسانها به گذر کردن بر دیار قوم لوط و دیدن آثار عذاب الهی است; تا بدین وسیله عبرت گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۵ - ۳

۳- سرگذشت ستمگران هلاک شده و کیفر

دیده پیشین ، عبرت انگیز و درس آموز است .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم و تبیّن لکم کیف فعلنا بهم و ضربنا لکم الأمثا

عبرت از فرجام عهدشکنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۷ - ۶

۶ عبرت گرفتن از سرنوشت پیمان شکنان جنگ آفرین علیه پیامبر (ص) و جامعه اسلامی ، از اهداف فرمان خداوند بر شدت مجازات آنان

فشردبهم من خلفهم لعلهم یذکرون

<تذکر> (مصدر یذکرون) به معنای دریافتن و همواره به خاطر داشتن است. جمله <لعلهم یذکرون> تعلیل برای <فشردبهم> است. یعنی هدف از شدت مجازات این است که کفرپیشگان، توان مسلمین را دریابند و همواره به خاطر بسپارند تا در آینده علیه جامعه اسلامی توطئه نکنند.

عبرت از فرجام فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۲ - ۳،۵،۶،۱۲،۱۳

۳ خداوند ، جسد فرعون را برای اینکه آیت و مایه عبرت جانشین و جانشینانش باشد ، از متلاشی شدن در دریا رهایی بخشید .

فالیوم ننجیک ببدنک لتکون لمن خلفک ءایه

برداشت فوق بر این اساس است که مقصود از <من خلفک> افرادی باشند که جانشین او و حاکم سرزمین مصر می شدند.

۵ خداوند ، جسد فرعون را برای اینکه سرگذشتش آیت و مایه عبرت آیندگان باشد ، از متلاشی شدن در دریا نجات داد .

فالیوم ننجیک ببدنک لتکون لمن خلفک ءایه

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از <من خلفک> تمام انسانهایی باشند که پس از او به دنیا می آیند.

۶ خداوند ، جسد فرعون را آیت و مایه عبرت

مردم مصر قرار داد .

ننجيک ببدنک لتكون لمن خلفک ءايه

برداشت فوق بر اين اساس است که مقصود از <لمن خلفك> مردمی باشند که در مصر تحت حکومت فرعون می زیستند.

۱۲ از امام رضا (ع) روايت شده است : < . . . و قد كان فرعون من قرنه إلى قدمه فى الحديد قد لبسه على بدنه فلما أغرق ألقاه اللّه تعالى على نجوه من الأرض ببدنه ليكون لمن بعده علامه فيرونه مع تثقله بالحديد على مرتفع من الأرض و سبيل الثقيل أن يرسب و لا يرتفع فكان ذلك آيه و علامه . . . ;

. .. فرعون سر تا پا غرق در لباس آهنين بود. پس هنگامی که در آب غرق شد، خدا بدن او را بر بلندی ساحل افكند تا برای انسانهای بعد از او نشانه [عبرت]باشد و او را با همه سنگينی آهنی که بر بدن داشته بر بلندی زمين ببينند با اينکه جسم سنگين بايد زير آب رود نه اينکه بر بلندی قرار گيرد پس اين دليل و نشانه [قدرت خدا] بود ... >.

۱۳ از امام باقر (ع) روايت شده است : < . . . و أما فرعون فنبذه اللّه وحده فألقاه بالساحل لينظروا إليه و ليعرفوه . . . و لئلا يشک أحد فى هلاكه و انهم كانوا اتخذوه رباً فأراهم اللّه إياه جيفه ملقاه بالساحل ليكون لمن خلفه عبره و عظه . . . ;

. .. اما فرعون را خداوند تنها [از جمع غرق شدگان]به ساحل افكند تا او را ببينند و بشناسند ... و هيچ کس در هلاکت او شک

نکنـد و در حالی که گروهی او راپروردگار خود قرار داده بودنـد، خدا او را به صورت مرداری گندیده افکنده بر ساحل نشان داد تا برای انسانهای بعد از او پند و عبرت باشد ... >.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۶ - ۱

۱ - فرجام فرعون ، درس عبرتی بزرگ برای کسانی که نگران عاقبت دنیا و آخرت خویش اند .

إنّ فی ذلک لعبره لمن یخشی

متعلق <یخشی>، به قرینه <الأخره و الأولی> در آیه قبل، می تواند فرجام انسان در دنیا و آخرت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۸ - ۵

۵ - فرجام فرعون و قوم ثمود ، داستانی آشنا برای اهل مکّه و مایه عبرت برای همه مردمان

هل أتیک . .. فرعون و ثمود

سوره <بروج> از سوره هـای مکی است و نـام بردن امت هـایی مخصوص برای عبرت گرفتن مکّیـان از فرجـام آنهـا، بیـانگر آگاهی آنان از تاریخ اجمالی آن امت ها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۰ - ۳

۳ - فرجام فرعون ، درس عبرت برای همگان

و فرعون ذی الأوتاد

عبرت از فرجام فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۸

۸ - سرگذشت فرعونیان ، درس عبرتی برای همه بیدادگران است .

فانظر كيف كان عقبه الظلمين

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۲۸ – ۲

۲– مكيان ستيزه گر ، به سرنوشت عبرت آموز فرعونيان هشدار

داده شدند .

بل هم فى شكّ يلعبون . .. كذلك

عبرت از فرجام قدرتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۷۸ - ۱۱

۱۱ - سرانجام شوم زورمداران و زراندوزان تاريخ ، درس عبرتى است براى ديگران .

أوَلم يعلم أنّ اللّه قد أهلك من قبله من القرون من هو أشدّ منه قوّه و أكثر جمعًا

عبرت از فرجام قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۵۸ - ۳

۳ - هلاكت ثموديان با عذاب استيصال ، آيتى بزرگ و عبرت آموز براى ديگران

فأخذهم العذاب إنّ فى ذلك لأيه

واژه <آيه> در اين جا مرادف <عبره> است و نكره آمدن براى تفخيم مى باشد; يعنى، <إنّ فى ذلك لعبره عظيمه>.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۵۱ - ۲

۲ - مطالعه و تأمل در سرنوشت شوم ثموديان ، دربردارنده درس و عبرت براى انسان ها

فانظر كيف كان عقبه مكرهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۵۲ - ۴

۴ - خانه هاى ويران و خالى از سكنه ثموديان ، دربردارنده درس عبرتى بزرگ براى اهل فهم و دانش

فتلک بیوتهم خاویه . .. إنّ فی ذلک لأیه لقوم یعلمون

واژه <آیه> در آیه یاد شده معادل <عبره> و تنکیر آن بیانگر بزرگی است; یعنی، <إنّ فی ذلک لعبره عظیمه لقوم یعلمون>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۱ - ۸،۹

۸ - سرگذشت قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس

از آنان ، حاوی درس های عبرت انگیز برای همه ملت ها

مثل دأب قوم نوح . .. و الذین من بعدهم

۹ - تشویق و ترغیب شدن مردم عصر فرعون از سوی مؤمن آل فرعون ، به عبرت گیری و درس آموزی از سرگذشت هلاکت بار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان

مثل دأب قوم نوح . .. و الذین من بعدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۳ - ۱

۱ - سرگذشت قوم ثمود و سرنوشت شوم آنان ، عبرت آموز برای آدمیان

و فی ثمود

<فی ثمود> عطف بر <ترکنا فیها آیه> است; یعنی، <و فی ثمود آیه. ..>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۸ - ۵

۵ - فرجام فرعون و قوم ثمود ، داستانی آشنا برای اهل مکّه و مایه عبرت برای همه مردمان

هل أتیک . .. فرعون و ثمود

سوره <بروج> از سوره های مکی است و نام بردن امت هایی مخصوص برای عبرت گرفتن مکّیان از فرجام آنها، بیانگر آگاهی آنان از تاریخ اجمالی آن امت ها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۹ - ۳

۳ - فرجام قوم ثمود ، درس عبرت برای همگان

ألم تر . .. و ثمود

عبرت از فرجام قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۱ - ۸،۹

۸ - سرگذشت قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان ، حاوی درس های عبرت انگیز برای همه ملت

ها

مثل دأب قوم نوح . .. و الذین من بعدهم

۹ - تشویق و ترغیب شدن مردم عصر فرعون از سوی مؤمن آل فرعون ، به عبرت گیری و درس آموزی از سرگذشت هلاکت بار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان

مثل دأب قوم نوح . .. و الذین من بعدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۱ - ۱

۱ - سرگذشت کفرآلود قوم عاد و سرنوشت شوم آنان ، عبرت آموز برای آدمیان

و فی عاد إذ أرسلنا علیهم

سیاق آیات شریفه در بیان سرنوشت عبرت آموز ملت های حق ستیز و نمایانگر نشانه های قدرت و قهر الهی است. بنابراین عبارت <و فی عاد> مانند <و فی موسی> عطف بر جمله <ترکنا فیها آیه> و به تقدیر <و فی عاد آیه> می باشد.

عبرت از فرجام قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۴۰ - ۸

۸ ناباوری و ناامیدی مشرکان به حیات اخروی ، عامل عبرت نگرفتن آنان از سرگذشت شوم اقوام پیشین چون قوم لوط

أفلم یکونوا یرونها بل کانوا لایرجون نشورًا

برداشت فوق، با توجه به این نکته است که <بل> برای اضراب انتقالی است; یعنی، این طور نیست که آنان به خاطر ندیدن آثار به جا مانده از قوم هلاک شده قوم لوط، از آن عبرت نگرفته اند بلکه چون آنان اعتقاد و امیدی به روز رستاخیز ندارند از چنین حادثه ای عبرت نیاموخته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۷۴ - ۱

نجات لوط (ع) و خاندانش به جز همسر وی و هلاکت قوم زشت کردارش ، آیتی بزرگ و عبرت آموز برای دیگران

إنّ فی ذلک لأیه

<ذلک> به جریان نجات لوط(ع) و کسان وی و نیز هلاکت قوم فساد پیشه اش اشاره دارد. <آیه> در این جا معادل <عبره> است و نکره آمدن آن برای بیان عظمت واقعه و درسی می باشد که در آن نهفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۳۷ - ۶

۶ - سرگذشت قوم لوط ، عبرتی برای بیمناکان از عذاب دردناک کفر و گناه

و ترکنا فیها ءایه للذین یخافون العذاب الألیم

عبرت از فرجام قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۱ - ۸،۹

۸ - سرگذشت قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان ، حاوی درس های عبرت انگیز برای همه ملت ها

مثل دأب قوم نوح . .. و الذین من بعدهم

۹ - تشویق و ترغیب شدن مردم عصر فرعون از سوی مؤمن آل فرعون ، به عبرت گیری و درس آموزی از سرگذشت هلاکت بار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان

مثل دأب قوم نوح . .. و الذین من بعدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۶ - ۲

۲ - عبرت نیاموختن قوم لوط ، عاد ، ثمود و فرعونیان از سرنوشت شوم قوم نوح

و قوم نوح من قبل

خداوند سرگذشت قوم نوح را پس از قوم لوط و. .. ذکر کرده است;

با این که سرگذشت این قوم از نظر زمانی قبل از آنها واقع شده است. این نکته می تواند بیانگر معنای بالا باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – قمر – ۵۴ – ۹ – ۱

۱ – قوم نوح ، نمونه ای عبرت انگیز از اقوام تکذیب کننده وحی و رسالت در طول تاریخ

من الأنباء ما فیه مزدجر . .. کذّبت قبلهم قوم نوح

با توجه به ارتباط این آیه با آیه <من أنباء ما فیه مزدجر>، استفاده می شود که بیان کفر قوم نوح، از جمله اخبار هشداردهنده قرآن است.

عبرت از فرجام قوم یونس

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۸ – ۱۴

۱۴ سرگذشت قوم یونس ، درسی بزرگ برای جوامع بشری است .

فلولا کانت قریه ءامنت فنفعها إیمنها إلا قوم یونس

با توجه به اینکه از سرگذشت قوم یونس در این سوره تنها همین جمله آن هم به صورت بخشی از یک آیه آمده و بدین جهت قابل مقایسه با سرگذشت قوم موسی و نوح نیست ولی در عین حال بر این سوره به جای نام نوح یا موسی نام یونس نهاده شده، می توان برداشت فوق را استفاده کرد.

عبرت از فرجام کافران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۶۹ – ۲

۲ فرجام سوء منافقان و کفرپیشگان گذشته تاریخ علی رغم برخورداری آنان از قدرت ، مال و فرزند فزونتر هشداری است به منافقان هر عصر .

وعد اللّه المنفقین . .. کالذین من قبلکم کانوا أشد منکم قوه و

أكثر أمولا

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۲۶ – ۵

۵ – لزوم عبرت گرفتن از سرنوشت جوامع کفرپيشه تاريخ

ثمّ أخذت الذين كفروا فكيف كان نكير

جمله <فكيف كان نكير> به تقدير <فانظروا كيف كان نكير> است; يعنى، در سرگذشت آنان بنگريد و در عاقبت كارشان مطالعه كنيد كه عذاب خشم الهى چه بر سرشان آورد.

عبرت از فرجام كفران كنندگان

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۹ – ابراهيم – ۱۴ – ۲۸ – ۲،۴

۲– سرنوشت شوم ناسپاسان و قدرناشناسان نعمت هاى الهى ، شايسته تأمل و تفكر و درخور پند و درس آموزى

ألم تر إلى الذين بدّلوا نعمت الله كفرًا و أحلّوا قومهم دار البوار

۴– سرنوشت شوم رهبران و سردمداران كفر و ناسپاسى ، درخور تأمل و شايسته پند و درس آموزى

ألم تر إلى الذين . .. أحلّوا قومهم دار البوار

عبرت از فرجام گمراهان

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۰۳ – ۲

۲ – مطالعه در فرجام شوم گمراهان شرك پيشه در جهان آخرت ، در بردارنده درسى بزرگ براى مردمان

يوم لاينفع مال و لابنون . .. إنّ فى ذلك لأيه

برداشت ياد شده بر اين اساس است كه <ذلك> اشاره به مضمون آيات پيشين نيز داشته باشد. گفتنى است كه آيات قبل در زمينه فرجام شوم گمراهان و مشركان بود.

عبرت از فرجام مخالفان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۲۵ - ۱۰

۱۰ - مخالفان و تکذیب کنندگان انبیای الهی ، در زندگی دنیایی نیز دارای

فرجامی بد و عبرت آموزاند .

فانتقمنا منهم فانظر کیف کان عقبه المکذّبین

عبرت از فرجام مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۰۳ - ۲

۲ - مطالعه در فرجام شوم گمراهان شرک پیشه در جهان آخرت ، در بردارنده درسی بزرگ برای مردمان

یوم لاینفع مال و لابنون . .. إنّ فی ذلک لأیه

برداشت یاد شده بر این اساس است که <ذلک> اشاره به مضمون آیات پیشین نیز داشته باشد. گفتنی است که آیات قبل در زمینه فرجام شوم گمراهان و مشرکان بود.

عبرت از فرجام مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۸۶ - ۱۲،۱۳،۱۵،۱۶

۱۲ شعیب ، مردم خویش را به مطالعه و بررسی فرجام شوم فسادگران تاریخ فراخواند .

و أنظروا کیف کان عقبه المفسدین

۱۳ شعیب ، کافران قوم خویش را به گرفتار آمدن به فرجامی همانند سرنوشت فسادگران پیشین تهدید کرد .

و أنظروا کیف کان عقبه المفسدین

۱۵ لزوم بررسی و تحلیل فرجام شوم و عبرت آموز فسادگران تاریخ

و أنظروا کیف کان عقبه المفسدین

۱۶ ترغیب مردم به عبرت گرفتن از فرجام شوم فسادگران تاریخ ، از وظایف مبلغان دین

قال . .. و أنظروا کیف کان عقبه المفسدین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۱۴ – ۶

۶ – اضمحلال شکوه و شوکتِ مفسدان جاه طلب تاریخ ، شایان عبرت و درس آموزی

کیف کان عقبه المفسدین

عبرت از فرجام مکذبان انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۲۵ – ۷،۱۰

۷ –

سرنوشت شوم و ناگوار تکذیب کنندگان پیامبران ، مایه عبرت برای همگان

فانتقمنا منهم فانظر کیف کان عقبه المکذّبین

۱۰ - مخالفان و تکذیب کنندگان انبیای الهی ، در زندگی دنیایی نیز دارای فرجامی بد و عبرت آموزاند .

فانتقمنا منهم فانظر کیف کان عقبه المکذّبین

عبرت از فرجام منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۹ - ۲

۲ فرجام سوء منافقان و کفرپیشگان گذشته تاریخ علی رغم برخورداری آنان از قدرت ، مال و فرزند فزونتر هشداری است به منافقان هر عصر .

وعد اللّه المنفقین . .. کالذین من قبلکم کانوا أشد منکم قوه و أکثر أمولا

علم به فرجام اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۵ - ۳

۳ - اخبار مربوط به سرنوشت هلاکت بار اقوام کافر پیش از اسلام ، اخباری مهم و پرفایده

ألم یأتکم نبؤا الذین کفروا من قبل

<نبأ>، به اخبار مهم و پرفایده گفته می شود (مفردات راغب).

علم به فرجام انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۱۰۳ - ۷

۷- پیامبر (ص) در شناخت فرجام انسان ها تعلیم دیده از جانب خداوند و بازگوکننده معارف وحی است .

هل نتبّئکم

ضمیر متکلم مع الغیر در <نتبّئکم> گویای این است که پیامبر(ص) از پیش خود سخن نمی گوید، بلکه آموخته های الهی خویش را ارائه می دهد.

علم به فرجام فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۰ - ۲

۲ - آگاهی دقیق

پیامبر (ص) ، به فرجام هلاکت بار فرعون

ألم تر کیف . .. و فرعون

علم به فرجام قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۹ - ۲

۲ - آگاهی دقیق پیامبر (ص) ، به فرجام هلاکت بار قوم ثمود

ألم تر کیف . .. و ثمود

علم به فرجام مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۶۹ - ۲

۲ - ادعای مشرکان ، مبنی بر پذیرش آیین توحیدی و بندگی خالصانه خدای یکتا ، در صورت آگاه شدن شان از سرنوشت خوب و سعادتمندانه مؤمنان و یکتاپرستان گذشته

لو أنّ عندنا ذکرًا من الأوّلین . لکنّا عباد اللّه المخلصین

توضیح مربوط به برداشت بالا، در ذیل برداشت شماره ۵ در آیه قبل (۱۶۸) آمد.

عوامل حسن فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲ - ۴

۴ پرستش خدای یکتا ، درپی دارنده فرجامی خوش و نیکوست .

إننی لکم منه . .. بشیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۲۲ – ۴

۴ اعمال و عقاید مؤمنان ، موجب دستیابی آنان به فرجامی نیک خواهد شد .

إنا عملون . .. إنا منتظرون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۵ – ۴

۴– رعایت عدل و انصاف اقتصادی ، در پی دارنده عاقبت و فرجامی نیک است .

ذلک خیر و أحسن تأویلا

<تأویل> از مصدر <اَوْل> به معنای بازگشت به اصل است و مراد از آن، غایتی است

که منظور و مورد نظر است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۷۱ – ۷

۷- انسان ها ، برای وصول به فرجام نیک ، باید با هوشیاری کامل در پی رهبرانی صالح و شایسته باشند .

یوم ندعوا کلّ أُناس بإممهم

از اینکه خداوند قیامت را با این وصف ذکر می کند: <همه انسانها به نام رهبرانشان فرا خوانده می شوند> احتمالاً هشداری است به آنان که متوجه باشند به دنبال چه کسی حرکت می کنند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۷۲ – ۴

۴- فرجام نیک و بد انسان ها در آخرت ، تابع عملکرد و بینش دنیوی آنان است .

و من کان فی هذه أعمی فهو فی الأخره أعمی و أضلّ سبیلاً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۴۴ – ۷

۷- ولایت خداوند و حقّانیّت او ، ضامن اعطای بهترین پاداش ها و فرجام ها است .

هنالك الولیه للّه الحقّ هو خیر ثوابًا و خیر عقبًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۱۵ – ۶

۶ تقواپیشگی ، عامل دستیابی به بهشت جاودان و سرانجامی خوش و برتر

جنّه الخلد . .. و مصیرًا

از پاداش قرارگرفتن بهشت برای متقین، استفاده می شود که بهشت را به بهای تلاش می دهند نه به بهانه و این تلاش به قرینه وصف <متّقین> تقواپیشگی است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۲۲ – ۶

۶ – چنگ زدن

به ریسمان محکم الهی ، فرجامی خوش دارد .

فقد استمسک بالعروه الوثقی و إلی اللّه عقبه الأُمور

<و إلی اللّه عاقبه الأُمور> در مقام تعلیل برای <فقد استمسک. ..> است و کنایه از فلاح و رستگاری است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۴۹ – ۹،۱۰

۹ – تقوا ، عامل نیک فرجامی انسان

و إنّ للمتّقین لحسن مئاب

۱۰ – نیک فرجامی ، تنها در سایه تقواپیشگی میسر است .

و إنّ للمتّقین لحسن مئاب

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که لام در <للمتّقین> برای اختصاص است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۳ – ۲

۲– نیک فرجامی و غفران لغزش های مؤمنان ، نتیجه پیروی از حق و پیام پروردگارشان

و الذین ءامنوا . .. ذلک بأنّ ... و أنّ الذین ءامنوا اتّبعوا الحقّ من ربّهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۳۶ – ۵

۵– عنصر ایمان و تقوا ، تغییر دهنده ماهیت پوچ زندگی دنیایی به ماهیتی ارزشی و با فرجام

إنّما الحیوه الدنیالعب و لهو و إن تؤمنوا و تتّقوا یؤتکم أجورکم

از ارتباط <إنّما الحیاه الدنیا. ..> با <إن تؤمنوا و...>، استفاده می شود که همین زندگی لعب و لهو، اگر به عنصر ایمان و تقوا آمیخته شد; در نزد خدا ارزش می یابد و دارای پاداش خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قیامه - ۷۵ - ۲ - ۵

۵ - انسان های برخوردار از نفس لوّامه ، دارای فرجامی نیکو در قیامت *

لاأُقسم بیوم القیمه

. و لاأَقسم بالنفس اللوّامه

بیان سوگند به نفس لوّامه، پس از سوگند به روز قیامت، ممکن است بیانگر حقیقت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۲۱ - ۵

۵ - برخورداری از توجّهات و عنایت های خداوند ، مایه خشنودی انسان و دست یافتن او به فرجامی پسندیده و رضایت بخش

ابتغاء وجه ربّه . .. و لسوف یرضی

عوامل شوم فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۵۲ - ۹

۹ - ستم پیشگی ، موجب پذیرفته نشدن عذر آدمی از گناه ، محرومیت از رحمت خدا و جای گرفتن در سرای بد

یوم لاینفع الظلمین معذرتهم و لهم اللعنه و لهم سوء الدار

عوامل شومی فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۵۵ - ۲

۲ - طغیان ، عامل بدفرجامی است .

و إنّ للطغین لشرّ مئاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۲۱ - ۹

۹ - خطاپیشگی و غوطهوری در گناه ، مایه سقوط و بدفرجامی انسان و نه لغزش های ناخواسته *

اجترحوا السیّئات

تعبیر <إجترحوا> که در آن معنای طلب و پی جویی نهفته است می تواند بیانگر این معنا باشد که آنچه انسان را از جرگه مؤمنان صالح خارج می سازد، نه صرف لغزش; بلکه گناه جویی است.

عوامل فرجام اندیشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۲ - ۷

۷ توجه به شدت حرارت آتش دوزخ ، عامل خشنودی اندک

انسان و گریه طولانی وی در دنیا و بیم او بر فرجام خویش

قل نار جهنم أشد حراً . .. فلیضحکوا قلیلا و لیبکوا کثیراً

عوامل فرجام سخت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۰ - ۳

۳ - گرفتاری به فرجام سخت ، پیامد کردار ناروا است .

و أمّا من بخل و استغنی . و کذّب بالحسنی . فسنیسّره للعسری

عوامل فرجام سخت اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۰ - ۶

۶ - بخلورزی و احساس بی نیازی از پاداش های الهی و تکـذیب آن ، مایه محرومیت از امداد های خداوند در دنیا و گرفتاری به فرجامی سخت در آخرت است .

و أمّا من بخل و استغنی . و کذّب بالحسنی . فسنیسّره للعسری

مراد از <عسری> به قرینه آیه بعد زمان سقوط و هلاـکت است و بر دنیا و آخرت تطبیق می کند. آیه <و إنّ لنا للآخره و الأُولی> نیز مؤید تعمیم به آن دو است.

عوامل فرجام شوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۴ - ۱۲

۱۲ تردیـد در الهی بودن قرآن ، هماننـد تردیـد اقوام پیشـین در آیات نازل شده بر آنان می باشد و در پی دارنده فرجامی شوم است .

لقد جاءک الحق من ربک فلاتکونن من الممترین

بـا توجه به ارتبـاط این آیه بـا آیـات قبل، می توان گفت که: مراد از <الممترین> اقوام پیامبران گذشـته است که با نپـذیرفتن آیات الهی و تردید در آنها، گرفتار فرجام شومی شدند.

جلد – نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲ - ۳

۳ پرستش غیر خدا ، فرجام شوم و نامیمونی را درپی خواهد داشت .

ألّا تعبدوا إلّا الله إننی لکم منه نذیر

جمله <ألّا تعبدوا إلّا الله> حاوی دو معناست: ۱. نهی از پرستش غیر خدا; ۲. لزوم پرستش خداوند. <انذار> که به معنای ترساندن از فرجامی شوم است، در ارتباط با معنای نخست و بشارت که به معنای مژدگانی به عاقبتی خوش است، در ارتباط با معنای دوم ایراد شده است. لام در <لکم> لام تقویت و متعلق به <نذیر و بشیر> است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۸ - ۷

۷- ناسپاسی نعمت ها موجب هلاکت و سرنوشت شوم است .

ألم تر إلی الذین . .. و أحلّوا قومهم دار البوار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۵ - ۵

۵- کم فروشی و خیانت اقتصادی ، به گمان جلب منافع بیشتر ، بد فرجام و عملی زیان آور و نامیمون است .

و أوفوا الکیل . .. وزنوا بالقسطاس المستقیم ذلک خیر و أحسن تأویلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۷۲ - ۴

۴- فرجام نیک و بد انسان ها در آخرت ، تابع عملکرد و بینش دنیوی آنان است .

و من کان فی هذه أعمی فهو فی الأخره أعمی و أضلّ سبیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۴۴ - ۸

۸- پوچی و بی حاصلی و فرجام ناخوشایند ، پی

آمد شرک و دنیاپرستی است .

و لم تکن له فئه ینصرونه من دون اللّه . .. هو خیر ثوابًا و خیر عقبًا

بیان سرگذشت مرد ثروت مند و پایان خسارت بار و بی حاصل او و سپس تذکر این که خداوند، بهترین پاداش دهنده و فراهم کننده سرانجام نیک برای بندگان است، این نتیجه را در پی دارد که دنیاپرستی و شرک، بدفرجامی و بی حاصلی را در پی خواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۱ - ۳

۳- عصیان و سرپیچی از فرمان های خدا (بی تقوایی) ، در پی دارنده فرجامی شوم و موجب گرفتار شدن به عذاب اخروی

اتّقوا ربّکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۵۷ - ۷

۷ - کفر ، عامل بد فرجامی و سرنوشتی ناگوار

الذین کفروا . .. و مأویهم النار و لبئس المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۷۸ - ۹

۹ - قدرت طلبی و زراندوزی ، از موجبات هلاکت و بدفرجامی

أوَلم یعلم أنّ اللّه قد أهلک . .. من هو أشدّ منه قوّه و أکثر جمعًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۷ - ۴،۷

۴ - سرنوشت افراد و جوامع بی اعتنا به امور نیازمندان ، سرنوشتی بسیار سخت و ناگوار

و ویل للمشرکین . الذین لایؤتون الزکوه

۷ - انکار سرای آخرت ، در پی دارنده فرجامی دردناک و ناگوار

و ویل للمشرکین . الذین ... هم بالأخره هم کفرون

جلد - نام سوره - سوره

- آیه – فیش

۱۶ – فصلت – ۴۱ – ۲۴ – ۴

۴ – تکیه بر پندار و گمان های ناروا درباره خداوند ، درپی دارنده فرجامی شوم در آخرت

ذلکم ظنّکم . .. فالنار مثوًی لهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – طلاق – ۶۵ – ۹ – ۴

۴ – دوری از تعالیم دین و سرپیچی از فرمان های خدا و پیامبران ، پیامددار سرنوشتی شوم و خسارت بار

عتت عن أمر ربّها . .. فذاقت وبال أمرها و کان عقبه أمرها خسرًا

عوامل فرجام شوم کافران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۱۱ – ۴

۴– ذلّت و بدفرجامی کافران ، معلول برخوردار نبودن از ولایت و حمایت خداوند

دمّر اللّه علیهم . .. ذلک ... و أنّ الکفرین لا مولی لهم

عوامل مؤثر در فرجام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – لیل – ۹۲ – ۱۰ – ۵

۵ – فرجام هر کسی ، وابسته به کردار او است .

فأمّا من أعطی . .. فسنیسّره للیسری . و أمّا من بخل ... فسنیسّره للعسری

عوامل مؤثر در فرجام اخروی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۳۵ - ۲

۲ - فرجام اخروی هر انسان ، وابسته به کرداری است که در آن تلاش جدی داشته است .

یوم یتذکّر الإنسن ما سعی

به کار بردن ماده <سعی> به جای <عمل> ممکن است در بدی ها، ناظر به نادیده گرفتن لغزش های خالی از اصرار و در اعمال نیک، توصیه به دریغ نورزیدن از کوشش مداوم

باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – تکویر – ۸۱ – ۱۴ – ۵

۵ – کردار های دنیایی انسان ، تعیین کننده فرجام اخروی او است .

علمت نفس ما أحضرت

خبردادن از علم انسان به کردار خود در قیامت، هشدار به بازتاب اخروی آن کردار است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – انفطار – ۸۲ – ۵ – ۷

۷ – کردار های دنیایی انسان ، در قیامت کارساز و تعیین کننده فرجام اخروی او است .

علمت نفس ما قدّمت و أخّرت

خبر از علم انسان به کردار خود در قیامت، هشدار به بازتاب اخروی آن کردارها است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – قارعه – ۱۰۱ – ۸ – ۴

۴ – فرجام اخروی هر کس ، وابسته به اعمال او است .

فأمّا من ثقلت موزینه . .. و أمّا من خفّت موزینه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – قارعه – ۱۰۱ – ۹ – ۶

۶ – فرجام اخروی انسان ، وابسته به کردار او است .

فأمّا من ثقلت موزینه . فهو فی عیشه راضیه . و أمّا من خفّت موزینه . فأُمّه هاویه

عوامل مؤثر در فرجام اخروی انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۲۴ - ۷

۷ - کردار انسان در دنیا ، ذخیره هایی ماندگار و تعیین کننده فرجام او در آخرت

قدّمت لحیاتی

عوامل مؤثر در فرجام انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۶۷ - ۸

۸ - تأثیر مهم روابط صمیمانه و

ماهیت دوستان ، در موضع گیری های دینی انسان و فرجام اخروی او

فاختلف الأحزاب . .. الأخلاّء یومئذ بعضهم لبعض عدوّ

بـا توجه به ارتبـاط این آیه با آیات پیشـین که در زمینه اختلاف گروهی و احزاب درباره عیسـی(ع) و دین الهی بود مطلب بالا استفاده می شود.

عوامل نجات از فرجام شوم اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۷۸ - ۴

۴ - حق پذیری ، تنها رمز سعادت و رهایی انسان از فرجام شوم اخروی

لقد جئنکم بالحقّ و لکنّ أکثرکم للحقّ کرهون

تکرار لفظ <حقّ> و اکتفا نکردن به ضمیر، می تواند اشاره به این نکته داشته باشد که تنها حق پذیری، می تواند تعیین کننده سر نوشت انسان باشد.

غفلت از فرجام گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۴۰ - ۱

۱ - سرزنش شدن کافران جن و انس به خاطر تکذیب نعمت های خداوند و نادیده گرفتن فرجام گناه کاران

فیومئذ لایسل عن ذنبه . .. فبأیّ ءالآء ربّکما تکذّبان

تثنیه آمدن <کما> و <تکذّبان> به خاطر توجه خطاب به جن و انس است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۴۲ - ۲

۲ - توبیخ کافران و تکذیب گران جن و انس ، به خاطر نادیده انگاشتن فرجام فضاحت بار و ذلیلانه مجرمان

یعرف المجرمون . .. فبأیّ ءالآء ربّکما تکذّبان

غفلت از فرجام مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۶ - ۷

۷ - تکذیب رسالت پیامبر اسلام از جانب

کافران ، برخاسته از ناآگاهی و غفلت آنان ، از سرنوشت شوم تکذیب کنندگان بود .

فأذاقهم اللّه الخزی . .. لو کانوا یعلمون

فرجام آبروریزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۹ - ۲

۲ - بازی با حیثیت مؤمنان و بدنام ساختن آنان ، معصیتی بزرگ و دارای فرجامی سخت و دردناک در دنیا و آخرت

إنّ الذین یحبّون أن تشیع الفحشه فی الذین ءامنوا لهم عذاب ألیم فی الدنیا و الأخر

فرجام آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۸ - ۲

۲ - نظام و نظم موجود آسمان ، دارای فرجامی محدود و رو به نابودی

یوم تکون السماء کالمهل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - تکویر - ۸۱ - ۱۱ - ۳

۳ - آسمان ، پوششی که تا قیامت باقی خواهد ماند .

و إذا السماء کشطت

فرجام آسمان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۳ - ۶

۶- آسمان ها و زمین و تمامی موجودات هستی ، دارای فرجام و پایانی معین و از پیش تعیین شده

ما خلقنا السموت و الأرض و ما بينهما إلاّ بالحقّ و أجل مسمًّى

فرجام آفرينش

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲ - بقره - ۲ - ۲۸۵ - ۲۱

۲۱ حركت جهان آفرينش ، تنها به سوى خداوند است .

و اليك المصير

<ال> در <المصير> براى جنس است; يعنى هر تحوّل و حركتى تنها به سوى اوست و تمام جهان آفرينش داراى حركت و تحول است.

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۱۰۹ - ۵،۱۰،۱۱

۵ بازگشت همه امور ، تنها به سوی خداست .

و الی اللّه ترجع الامور

۱۰ بازگشت همه امور هستی به خداوند ، دلیل نفی اراده ظلم و ستم از ساحت اوست .

و ما اللّه یرید ظلماً للعالمین . .. و الی اللّه ترجع الامور

۱۱ بازگشت همه امور به خداوند ، قهری و تخلّف ناپذیر *

و الی اللّه ترجع الامور

از مجهول آوردن فعل <تُرجع> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۸ - ۱۵

۱۵- < عن أبی أیوب الأنصاری قال : أتی النبی (ص) حبر من الیهود و قال : أرأیت إذ یقول الله : < یوم تبدّل الأرض غیر الأرض > فأین الخلق عند ذلک ؟ قال : أضیاف الله لن یعجزهم ما لدیه ;

از ابی ایوب انصاری روایت شده است که دانشمندی از یهود نزد پیامبر(ص) آمد و گفت : آیا دیده ای آن جا که خداوند می فرماید: <یوم تبدّل الأرض غیر الأرض> پس در آن هنگام خلق کجا هستند؟ حضرت فرمود: مهمانان خدایند و آنچه نزد خداست آنان را به عجز نمی کشاند>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۸۵ - ۹

۹- جهان آخرت ، مقصد و مقصود از آفرینش جهان است .

و ما خلقنا السموت . .. إلاّ بالحقّ و إن الساعه لأتیه

جمله <و إن الساعه لأتیه> چنان که برخی مفسّران احتمال داده اند می تواند تفسیر <بالحق> باشد. بنابراین معنای <به حق

آفریده شدن جهان> این می شود که: جهان دارای مقصد و هدفی است و آن قیامت و آخرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۲ - ۸

۸- غیر خدا ، فاقد هرگونه نقش و قدرت ، در آغاز و نیز فرجام هستی است .

ما أشهدتّهم خلق السموت والأرض . .. و یوم یقول نادوا ... فدعوهم فلم یستجیبوا لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۹۸ - ۱۵

۱۵- موحّدان معتقد به معاد ، هیچ گاه به دستاورد های فنی و آثار تمدن بشری ، مغرور نشده و فرجام جهان را ویرانی و انهدام می بینند .

هذا رحمه ربّی فإذا جاء وعد ربّی جعله دکّاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۰۵ - ۲

۲ - عظمت کوه ها و استحکام آن ، زمینه ساز استبعاد متلاشی شدن آن در نظر تحلیل گران فرجام جهان

و یسَلونک عن الجبال فقل ینسفها ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۱ - ۸

۸- جهان کنونی ، ناپایدار و به سوی انقراض و فروپاشی در حرکت است .

إنّ زلزله الساعه شیء عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۲ - ۲

۲- استمرار زندگی انسان در زمین ، تا آخرین لحظات عمر جهان طبیعت

یوم ترونها

<یوم ترونها> متعلق به <تذهل کلّ مرضعه> می باشد. در مرجع ضـمیر <ها> در <ترونها> دو احتمال است: ۱ اگر مراد از <الساعه> در آیه قبل لحظه

حضور مردم در عرصه محشر باشد، مراد از <زلزله> اضطراب مردم خواهد بود. در این صورت آیه مورد بحث (یوم ترونها تذهل...)، برای بیان کیفیت و درجه هراس و اضطراب مردم در روز قیامت می باشد و ضمیر <ها> نیز به <الساعه> بازمی گردد. ۲ اگر مراد از <الساعه> لحظه فروپاشی نظام طبیعت باشد، مقصود از <زلزل> لرزش شدیدی خواهد بود که پیکره عالم طبیعت (زمین) را فرا خواهد گرفت. در این صورت آیه مورد بحث، بیانگر حال مردم در لحظه وقوع آن زلزله می باشد و ضمیر <ها> در <ترونها> به <زلزله> بازمی گردد. برداشت یاد شده بر پایه احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۷ - ۱،۲

۱ - جهان کنونی ، ناپایدار بوده و به سوی انقراض و فروپاشی در حرکت است .

و أنّ الساعه ءاتیه

<ساعه> به معنای زمان، لحظه و هنگام است <ال> در <الساعه> برای عهد می باشد و می تواند به زمان برپایی قیامت اشاره داشته باشد. هم چنین مراد از آن می تواند لحظه پایان یافتن عمر جهان کنونی و فرا رسیدن زمان فروپاشی نظام آن باشد. برداشت فوق برپایه احتمال دوم است. قابل ذکر که ذکر جمله <و أن اللّه یبعث من فی القبور> پس از جمله فوق تأییدی بر احتمال دوم است; زیرا در غیر این صورت، محتوای جمله دوم نوعی تکرار جمله اول خواهد بود.

۲ - پایان عمر جهان طبیعت و فرا رسیدن لحظه فروپاشی آن ، در نزد خداوند معیّن است .

و أنّ الساعه ءاتیه

<الساعه> (آن هنگام) اشاره به لحظه خاصی دارد که در

نزد خداوند مشخص و معیّن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۶۲ - ۸

۸ - نظام هستی ، نظامی حسابگر ، هدفدار و دارای فرجامی حکیمانه

و لدینا کتب . .. و هم لایظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۱۱ - ۹

۹ - خداوند ، عالَم آفرینش را پس از انت های اجل آن ، به حالت قبل از خلقت اش بازمی گرداند .

ثمّ إلیه ترجعون

احتمال دارد مراد از <الخلق> عالَم آفرینش و مراد از <یعیده> (باز می گرداند آن را) بازگرداندن او به حالت نخستین باشد. جمله <ثمّ إلیه ترجعون> که خطاب به انسان ها است اشاره دارد به این که انسان ها، از میان موجودات عالَم، به سوی خدا بازگردانده می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۴ - ۱۷

۱۷ - تنها خداوند ، فرجامِ حرکتِ عالم آفرینش است .

إلیّ المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۲۹ - ۱۳

۱۳ - نظام جهانِ محسوس ، پایان پذیر است .

کلّ یجری إلی أجل مسمًّی

احتمال دارد مراد از <أجل مسمّی> بر پایی قیامت و شروع عالمی دیگر غیر از عالم کنونی باشد. لازم به ذکر است که پایان

داشتن جریان خورشید و ماه، می تواند اشاره به پایان عالم باشد; چه این که برنامه خورشید و ماه، تابع برنامه کلّ عالم است و به پایان رسیدن آن دو، به معنای پایان عالم کنونی است.

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۵ - ۶،۷،۹

۶ - بازگشت نهایی عالمِ هستی در پایان جهان ، به سوی خدا است .

ثمّ یعرج إلیه فی یوم کان مقداره ألف سنه

۷ - خداوند ، مبدأ و منت های همه امور جهان است .

خلق اللّه السموت و الأرض . .. یدبّر الأمر ... ثمّ یعرج إلیه فی یوم کان مقداره

۹ - نخستین روز پس از پایانِ عمرِ جهان هستی ، برابر با هزار سال دنیوی است .

ثمّ یعرج إلیه فی یوم کان مقداره ألف سنه ممّا تعدّون

احتمال دارد مراد از <یوم> روز قیامت باشد که در این صورت، معنا و مفهوم آیه چنین می شود: <خداوند، امور عالم را تدبیر می کند و آن گاه در روزی که پایان عمر عالم است و هزار سال دنیوی زمان آن است، امر، به خداوند بازمی گردد و عالم بر چیده می شود>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۵۳ - ۹

۹ - همه امور در جهان هستی ، به سوی الهی شدن در حرکت است .

ألا إلی اللّه تصیر الأُمور

با توجه به ماده <صیرورت> برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۳ - ۷

۷- نظام جهان ، دارای عمری محدود و پایان یافتنی

ما خلقنا السموت و الأرض و ما بینهما إلاّ بالحقّ و أجل مسمًّی

تعبیر <السماوات و الأرض> می تواند اشاره به پیکره مادی جهان آفرینش داشته باشد. با توجه به این نکته، ذکر مسأله وجود

اجل و سرآمد برای هستی از سوی

خداوند، می رساند که چنین آفرینشی نامحدود و پایان ناپذیر نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۳ - ۴

۴ - واقعیت ها و امور جهان ، دارای هدف و فرجامی حتمی الوقوع

و كلّ أمر مستقرّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۳ - ۱۰

۱۰ - جهان آفرینش ، در حال حرکت است و خدا منت ها الیه این حرکت می باشد .

و إليه المصير

<ال> در <المصیر> برای جنس است; یعنی، هر تحوّل و حرکتی در جهان هستی، تنها به سوی خداوند است.

فرجام آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۱۱ - ۹

۹ سرنوشت فرعونیان ، عبرتی برای کافران در سراسر تاریخ

انّ الذين كفروا . .. كدأب ال فرعون ... فاخذهم اللّه

ذکر فرعونیان به عنوان مثال می رساند که آنان، عبرت آیندگانند.

فرجام ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۱۸ - ۲

۲ دوزخ، جایگاه حتمی ابلیس و پیروان او

لمن تبعک منهم لأملأن جهنم منکم أجمعین

فرجام ابو لهب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مسد - ۱۱۱ - ۴ - ۳

۳ - خداوند ، همسر ابولهب را گرفتار سرنوشتی همسان فرجام شوهرش خواند .

و امرأته

فرجام اتکا به غیرخدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۴۲ - ۱۱

۱۱- اتّکا به غیرخدا ، شرک و دارای فرجامی ندامت بار است .

أکثر منک مالاً . ..

یلیتنی لم أَشرک بربّی أحدًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۴۳ – ۴

۴- ناکامی و محرومیت ، فرجامِ اعتماد و اتّکابه غیر خداوند است .

أنا أکثر منک مالاً و أعزّ نفرًا . .. و لم تکن له فئه ینصرونه من دون اللّه

<فئه> به معنای گروه و جماعتی از مردم است. جمله <و لم تکن...> پاسخی به پندارهای مرد ثروت منـدِ مغرور به مال و نفرات خود است که در آیه پیشین مطرح شده بود. در این آیه، بی ثمر بودن چنین تکیگاه هایی در برابر اراده الهی، مورد تأکید قرار گرفته است.

فرجام اختلاف افکنان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۵۹ – ۸

۸ خداوند تعیین کننده کیفر و سرنوشت شوم خلافکاران و تفرقه افکنان

إنما أمرهم إلی الله

فرجام اخروی ابو لهب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – مسد – ۱۱۱ – ۱ – ۵

۵ – ابولهب ، با آتش جهنم ملازم خواهد بود .

أبی لهب

نام عموی پیامبر(ص)، <عبدالعزّی> بوده است. استفاده از کنیه او که یادآور کلمه لهیب (شعله آتش) است می تواند گرفتاری همیشگی او را به لهیب دوزخ مطرح سازد.

فرجام اخروی اختلاف افکنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۱۴ - ۱۶

۱۶ - عذاب حتمی و گریزناپذیر در آخرت ، سرنوشت تفرقه آفرینان و اختلاف افکنان در دین

لولا کلمه . .. إلی أجل مسمًّی لقضی بینهم

برداشت فوق از مفهوم غایت استفاده شده است.

فرجام اخروی اصحاب شمال

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – واقعه – ۵۶ – ۴۲ – ۱

۱ – زندگی همیشگی در میان باد بسیار گرم و شدید ، فرجام اخروی اصحاب الشمال

فی سموم

<فی سموم> خبر برای مبتدای محذوف و به تقدیر <أُولئك فی سموم> است. <سموم> به باد گرم گفته می شود (قاموس المحیط) و نکره آمدن آن بیانگر شدت وزش باد و نیز درجه بالای گرمای آن است. جمله اسمیه نیز بیانگر آن است که این دسته، برای همیشه گرفتار آن خواهند بود و هرگز از آن خلاص نخواهند شد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – واقعه – ۵۶ – ۴۳ – ۱

۱ – زندگی در سایه ای از دود سیاه ، فرجام اخروی اصحاب الشمال

و ظلّ من یحموم

مفسران <یحموم> را به دود سیاه معنا کرده اند.

فرجام اخروی انسان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۹۵ – ۵

۵ – اعمال و رفتار آدمیان ، تعیین کننده فرجام آنان در سرای آخرت است .

بما قدمت أیدیهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۱۰۵ – ۱۷

۱۷ رفتار و کردار انسان در دنیا ، تعیین کننده فرجام او در قیامت

فینبئکم بما کنتم تعملون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۶۰ – ۸

۸ – فرجام کار انسان ها در قیامت ، تنها در اختیار خداوند است .

و قلوبهم وجله أنّهم إلی ربّهم رجعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۲۳ – ۳

۳

سرنوشت هر کسی به روز رستاخیز ، درگرو اعمال او خواهد بود .

و قدمنا إلی ما عملوا من عمل فجعلنه هباء منثورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قیامه - ۷۵ - ۱۳ - ۵

۵ - سرنوشت انسان در قیامت ، در گرو رفتار و کردار دنیایی او است .

ینبّؤا الإنسن یومئذ بما قدّم و أخّر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۳۸ - ۳

۳ - چهره انسان در قیامت ، نمایانگر فرجام او است .

وجوه یومئذ مسفره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۴۰ - ۴

۴ - چهره انسان در قیامت ، نمایشگر فرجام او است .

و وجوه یومئذ علیها غبره

فرجام اخروی انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۷ - ۲۳

۲۳ - در قیامت جز ورود به جهنم و یا بهشت ، سرنوشت دیگری در انتظار انسان نخواهد بود .

فریق فی الجنّه و فریق فی السعیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۸ - ۶

۶ - یکسان سازی سرنوشت انسان ها در قیامت ، ناهماهنگ با فلسفه نزول وحی و بعثت پیامبران

و کذلک أوحینا . .. لتنذر ... و لو شاء اللّه لجعلهم أمّه وحده

از آنجا که آیه شریفه در ادامه آیات مربوط به وحی می باشد، می توان استفاده کرد که نزول وحی با یکسان ساختن انسان ها، از نظر کفر و ایمان و در نتیجه وحدت سرنوشت آنان ناسازگار است.

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – قیامه – ۷۵ – ۲۴ – ۳

۳ – چهره های انسان ها در قیامت ، بیانگر فرجام آنها است .

وجوه یومئذ ناضره . .. و وجوه یومئذ باسره

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – مطففین – ۸۳ – ۶ – ۲

۲ – مردم در صحنه قیامت ، به حال ایستاده در انتظار فرجام نهایی خویش اند .

یوم یقوم الناس لربّ العلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – غاشیه – ۸۸ – ۲ – ۳

۳ – چهره حاضران صحنه قیامت ، نمایانگر فرجام کار آنان است .

وجوه یومئذ خشعه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – غاشیه – ۸۸ – ۸ – ۲

۲ – چهره حاضران در صحنه قیامت ، نمایانگر فرجام آنان است .

وجوه یومئذ ناعمه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – زلزله – ۹۹ – ۶ – ۱

۱ – مردم ، در قالب گروه هایی متفاوت ، صحنه قیامت را به سوی سرنوشت مخصوص خویش ، ترک خواهند کرد .

یومئذ یصدر الناس أشتاتًا لیروا أعملهم

<یصدر>; یعنی، منصرف می شود و بازمی گردد (مفردات و صحاح اللغه). <أشتاتاً> (جمع <شتّ>) به معنای <تفرق یافتگان> است (صحاح اللغه). مفاد آیه شریفه ناظر به مرحله پس از حسابرسی است که مردم از آن برمی گردند و به سوی بهشت و جهنم می روند. فعل <یصدر> و نیز مشاهده اعمال (یا پاداش و کیفر آن)، با این معنا سازگارتر است; گرچه این احتمال نیز منتفی نیست که مراد، رجوع انسان ها به حیات دوباره باشد;

ولی فعل <یصدر> و نیز مشاهده اعمال (یا پاداش و کیفر آن)، با احتمال نخست، سازگارتر است.

فرجام اخروی بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۲۰ - ۱

۱ - نابرابری ، فرجام اخروی دوزخیان و بهشتیان

لایستوی أصحب النار و أصحب الجنّه

فرجام اخروی تجاوز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۱۰۷ - ۵

۵ - گرفتار شدن در تنگنای عذاب دوزخ ، فرجام ظلم و تجاوز

ربّنا أخرجنا منها فإن عدنا فإنّا ظلمون

فرجام اخروی جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۲۰ - ۱

۱ - نابرابری ، فرجام اخروی دوزخیان و بهشتیان

لایستوی أصحب النار و أصحب الجنّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - غاشیه - ۸۸ - ۴ - ۱

۱ - چشیدن آتش سوزان و گرفتاری به رنج و مشقت آن ، فرجام کسانی است که حضورشان در صحنه قیامت ، همراه با خفّت و خواری است .

وجوه یومئذ خشعه . .. تصلی نارًا حامیه

<صلی النار>; یعنی، حرارت آتش را به سختی چشید (قاموس).

فرجام اخروی خداترسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۴۱ - ۱

۱ - بهشت ، تنها جایگاه نهایی برای خداترسان رهیده از هوای نفس

فإنّ الجنّه هی المأوی

جمله <فإنّ الجنّه. ..> به دلیل وجود <ال> جنس در خبر، دلالت بر حصر دارد.

فرجام اخروی دنیاطلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۵۰ - ۱۱

۱۱ - دنیامداران ، مغرور

به آخرت اند و سرنوشت خويش را در آن جا نيك مى پندارند .

و لئن رجعت إلى ربّى إنّ لى عنده للحسنى

فرجام اخروى صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۱۰ - ۱۸

۱۸ - صالحان ، داراى فرجامى نيك در جهان آخرت

لولا أخّرتنى . .. و أكن من الصلحين

فرجام اخروى طغيانگران

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۳۹ - ۱

۱ - طغيان گران دنياطلب ، در قيامت ، جز آتش سوزان دوزخ ، جايگاهى نخواهند داشت .

فأمّا من طغى . .. فإنّ الجحيم هى المأوى

<مأوى>; يعنى، منزل و مكان (لسان العرب). جمله <فإنّ الجحيم هى المأوى> به دليل وجود <ال> جنس در خبر، مفيد حصر است.

فرجام اخروى ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۹ - ابراهيم - ۱۴ - ۱۷ - ۹

۹- كافران جبّار ، مردمى بدفرجام در دنيا و آخرتند .

و خاب كلّ جبّار عنيد . من ورائه جهنّم و يسقى من ماء صديد ... من ورائه عذاب غليظ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۸ - ۱۲

۱۲ - دوزخ ، سرنوشت نهایی ستم پیشگان

فریق فی السعیر . .. و الظلمون ما لهم من ولیّ و لانصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۷ - ۶

۶ - فرجام بد اخروی در انتظار ستمگران

و اللّه علیم بالظلمین

فرجام اخروی ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۱۰۷ - ۵

۵

- گرفتار شدن در تنگنای عذاب دوزخ ، فرجام ظلم و تجاوز

ربّنا أخرجنا منها فإن عدنا فإنّا ظلمون

فرجام اخروی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۶۰ - ۳

۳ قیامت ، روزی است که در آن ، عاقبت کار انسان ها مشخص می شود .

و ما ظن الذین یفترون . .. یوم القیمه

فرجام اخروی قوم ابراهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۰۴ - ۴

۴ - فرجام شوم اخروی قوم شرک پیشه ابراهیم نمود عزّت و قهر الهی

و ما کان أکثرهم مؤمنین . و إنّ ربّک لهو العزیز الرحیم

فرجام اخروی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۷ - ۹

۹- کافران جبّار ، مردمی بدفرجام در دنیا و آخرتند .

و خاب کلّ جبّار عنید . من ورائه جهنّم و یسقی من ماء صدید ... من ورائه عذاب غلیظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۹ - ۱

۱ - کافران و مشرکان ، دارای فرجامی شوم در جهان آخرت

قل يأيّها الناس إنّما أنا لكم نذير

مراد از <الناس> مردم مشرك و بت پرست است. <نـذير> به معناى <منذر> مى باشد. و <انذار> (مصدر <منذر>) به معناى اخطار كردن و ترسانيدن از عواقب امرى، پيش از فرا رسيدن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۵ - ۲۶

۲۶- تفاوت فرجام اخروى مؤمنان و كافران ، بازتاب تمايز عملكرد دنيوى آن دو

الذين ءامنوا و

عملوا الصلحت . .. و الذین کفروا یتمّعون و یأکلون ... الجنّه ال

در این جا خداونـد نخست به تمایزهـای دنیوی اهل ایمان با کافران پرداخته و سـپس تفاوت فرجام اخروی آنان را بیان داشـته است. از این ارتباط موجود در آیات، پیوند تنگاتنگ میان عملکرد دنیوی هر گروه با فرجامشان استفاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۶۰ – ۴

۴ – آخرت پر شرر کافران ، دستاورد خود ایشان است .

فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا . .. فویل للذین کفروا من یومهم

از انتساب <یوم> به ضمیری که به کافران بازمی گردد، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حدید – ۵۷ – ۱۵ – ۱،۷

۱ – منافقان و کافران ، دارای فرجامی یکسان در قیامت

فالیوم لایؤخذ منکم . .. و لا من الذین کفروا

۷ – دوزخ ، جایگاه نهایی کافران و منافقان

فالیوم لایؤخذ منکم فدیه و لا من الذین کفروا. .. و بئس المصیر

<مصیر> (معادل <مرجع>) و به جایگاهی گفته می شود که حرکت به آن جا منتهی می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – انشقاق – ۸۴ – ۲۲ – ۵

۵ – نامه عمل کافر ، از پشت سر به او داده شده و آتش دوزخ فرجام او خواهد بود .

و أمّا من أوتی کتبه وراء ظهره . .. و یصلی سعیرًا ... بل الذین کفروا

ارتباط مجموع آیات سوره با یکـدیگر، اقتضا می کنـد که دو دسـته آخر سوره (الذین کفروا) و (الذین آمنوا)، همان دو دسـته قبل باشند که با عنوان

<من اُوتی کتابه بیمینه> و <من اُوتی کتابه وراء ظهره> از آنان یاد شد.

فرجام اخروی گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۰۳ - ۲

۲ - مطالعه در فرجام شوم گمراهان شرک پیشه در جهان آخرت ، در بردارنده درسی بزرگ برای مردمان

یوم لاینفع مال و لابنون . .. إنّ فی ذلک لأیه

برداشت یاد شده بر این اساس است که <ذلک> اشاره به مضمون آیات پیشین نیز داشته باشد. گفتنی است که آیات قبل در زمینه فرجام شوم گمراهان و مشرکان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۹۴ - ۱

۱ - چشیدن عذاب آتش دوزخ ، فرجام نهایی تکذیب گران گمراه

و أمّا إن کان من المکذّبین الضالّین . .. و تصلیه جحیم

<صَِلْی> (مبدأ اشتقاق <تصلیه>) در معانی چشیدن، بریان شدن و افتادن به کار می رود. بنابراین <تصلیه جحیم> می تواند به معنای چشیدن آتش دوزخ، بریان شدن به وسیله آن و یا افتادن در آن باشد. برداشت بالاـ ناظر به معنای اول <تصلیه> است.

فرجام اخروی گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۰۶ - ۵

۵ مبهم گذاردن سرنوشت اخروی برخی از خطاکاران ، نشأت یافته از علم و حکمت الهی و دارای مصلحت است .

و ءاخرون مرجون لأمر اللّه . .. و اللّه علیم حکیم

فرجام اخروی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۹ - ۱

۱ - کافران و مشرکان ، دارای فرجامی شوم در جهان آخرت

قل

یأیّها الناس إنّما أنا لکم نذیر

مراد از <الناس> مردم مشرک و بت پرست است. <نـذیر> به معنای <منذر> می باشد. و <انذار> (مصدر <منذر>) به معنای اخطار کردن و ترسانیدن از عواقب امری، پیش از فرا رسیدن آن است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۰۳ – ۲

۲ – مطالعه در فرجام شوم گمراهان شرک پیشه در جهان آخرت ، در بردارنده درسی بزرگ برای مردمان

یوم لاینفع مال و لابنون . .. إنّ فی ذلک لأیه

برداشت یاد شده بر این اساس است که <ذلک> اشاره به مضمون آیات پیشین نیز داشته باشد. گفتنی است که آیات قبل در زمینه فرجام شوم گمراهان و مشرکان بود.

فرجام اخروی معرضان از عتق برده

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بلد – ۹۰ – ۱۹ – ۱

۱ – منکران آیات الهی که به بردگان ، یتیمان و مسکینان خـدمتی نکرده و صبر و ترحّم ، را رواج ندهنـد ، در آخرت گرفتار فرجامی شوم و نکبت بار خواهند شد .

و الذین کفروا بایتنا هم أصحب المشئمه

<مشأمه> از <شُؤم>، نقطه مقابل یُمْن (صحاح) گرفته شده است. (العین)

فرجام اخروی معرضان از مساکین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بلد – ۹۰ – ۱۹ – ۱

۱ – منکران آیات الهی که به بردگان ، یتیمان و مسکینان خـدمتی نکرده و صبر و ترحّم ، را رواج ندهنـد ، در آخرت گرفتار فرجامی شوم و نکبت بار خواهند شد .

و الذين كفروا بايتنا هم أصحب المشئمه

<مشأمه> از <شُؤم>، نقطه مقابل يُمْن (صحاح) گرفته شده است.

(العين)

فرجام اخروى معرضان از يتيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - بلد - ۹۰ - ۱۹ - ۱

۱ - منكران آيات الهى كه به بردگان ، يتيمان و مسكينان خدمتى نكرده و صبر و ترحّم ، را رواج ندهند ، در آخرت گرفتار فرجامى شوم و نكبت بار خواهند شد .

و الذين كفروا بايتنا هم أصحب المشئمه

<مشأمه> از <شُؤم>، نقطه مقابل يُمْن (صحاح) گرفته شده است. (العين)

فرجام اخروى مكذبان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۹۴ - ۱

۱ - چشيدن عذاب آتش دوزخ ، فرجام نهايى تكذيب گران گمراه

و أمّا إن كان من المكذّبين الضالّين . .. و تصليه جحيم

<صَلْى> (مبدأ اشتقاق <تصليه>) در معانى چشيدن، بريان شدن و افتادن به كار مى رود. بنابراين <تصليه جحيم> مى تواند به معناى چشيدن آتش دوزخ، بريان شدن به وسيله آن و يا افتادن در آن باشد. برداشت بالاـ ناظر به معناى اول <تصليه> است.

فرجام اخروى مكذبان جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۱۳ - ۳

۳ - آتش دوزخ ، فرجام تكذيب كنندگان آن

فويل . .. للمكذّبين ... يوم يدعّون إلى نار جهنّم دعًّا

فرجام اخروی منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۵ - ۱،۷

۱ - منافقان و کافران ، دارای فرجامی یکسان در قیامت

فالیوم لایؤخذ منکم . .. و لا من الذین کفروا

۷ - دوزخ ، جایگاه نهایی کافران و منافقان

فالیوم لایؤخذ منکم فدیه و لا من الذین کفروا. .. و بئس المصیر

<مصیر>

(معادل <مرجع>) و به جایگاهی گفته می شود که حرکت به آن جا منتهی می شود.

فرجام اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۵ - ۲۶

۲۶- تفاوت فرجام اخروی مؤمنان و کافران ، بازتاب تمایز عملکرد دنیوی آن دو

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . .. و الذین کفروا یتمتّعون و یأکلون ... الجنّه ال

در این جا خداوند نخست به تمایزهای دنیوی اهل ایمان با کافران پرداخته و سپس تفاوت فرجام اخروی آنان را بیان داشته است. از این ارتباط موجود در آیات، پیوند تنگاتنگ میان عملکرد دنیوی هر گروه با فرجامشان استفاده می شود.

فرجام اخروی همسر ابو لهب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مسد - ۱۱۱ - ۴ - ۴

۴ - سوختن در آتش ابدی دوزخ ، فرجام همسر ابولهب

و امرأته

فرجام اخروی یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۸ - ۶

۶ - تهدید یهودیان از سوی خداوند ، به فرجام بد و ناگوار اخرویشان

إنّ الموت الذی تفرّون منه . .. فینبّئکم بما کنتم تعملون

فرجام ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ – صف – ۶۱ – ۹ – ۱۴

۱۴ – تاریخ آینده بشر ، شاهد شکست تمامی ادیان و پیروزی و حاکمیت دین اسلام خواهد بود .

هو الذی أرسل رسوله . .. لیظهره علی الدین کلّه

فرجام استبداد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۱۵ – ۱۰

۱۰– استبداد و خودرأیی ، محکوم به شکست است .

و خاب

كلّ جبّار عنيد

فرجام استهزاگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۰ - ۶

۶ تسلی خداوند به پیامبر(ص) با یادآوری استهزای انبیای گذشته و سرنوشت شوم استهزاکنندگان

و لقد استهزیء برسل من قبلك فحاق بالذین سخروا منهم ما کانوا به یستهزءون

فرجام استهزاگران قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۲۵ - ۶

۶ مردن بر حال کفر ، فرجام شوم منافقان استهزاکننده آیات قرآن

و أما الذین فی قلوبهم مرض . .. و ماتوا و هم کفرون

فرجام استهزای آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۱۰ - ۳

۳ - تکذیب و استهزای آیات الهی ، بدترین فرجام را دارد .

ثمّ کان عقبه الذین أسئوا السوأی

بنابر این که <عاقبه> خبر مقدم <کان> و <السوأی> اسم آن و <أن کذّبوا> مفعولٌ له فعل <أسائوا> باشد، نکته بالا فهمیده می شود.

فرجام استهزای حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶ - ۶

۶ هلاکت، سرانجام مبارزه با حق (اعراض، تکذیب و استهزای آن)

ما تأتیهم من ءایه . .. إلا کانوا عنها معرضین. فقد کذبوا بالحق ... ألم یروا کم أه

فرجام اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۴ - ۳

۳ - کشته شدن و نابودی ، سزاوارترین فرجام برای اصحاب اخدود

قتل أصحب الأُخدود

روایات در این اختلاف دارند که قصه <اصحاب اخدود> در یمن اتفاق افتاده، یا حبشه و یا جای دیگر؟ و این

که درباره مسیحیان بوده، یا غیر آنان؟ چنانچه این قضیه مکرر انجام گرفته باشد، می توان گفت: آیه شریفه، ناظر به موردی خاص نبوده; بلکه نظری عام به تمام آنها دارد.

فرجام اصحاب سبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۶۵ - ۴

۴ - بنی اسرائیل ، آگاه به سرگذشت شوم اصحاب سبت و علل آن هستند .

و لقد علمتم الذین اعتدوا منکم فی السبت فقلنا لهم کونوا قرده خسئین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۶۶ - ۵

۵ - توجه به سرنوشت شوم اصحاب سبت ، زمینه ساز خودداری از گناه و نافرمانی خداوند است .

فجعلنها نکلا لما بین یدیها و ما خلفها

<نکال> به معنای عبرت و نیز به معنای عقوبت و کیفر بازدارنده است.

فرجام اصرار بر کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۳ - ۱۳

۱۳- سرانجام تداوم کفر و غوطهوری در لذت های دنیا ، پشیمانی است .

ربما یودّ الذین کفروا لو کانوا مسلمین. ذرهم یأکلوا ... فسوف یعلمون

فرجام اضلال مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۰ - ۸

۸- دوزخ ، سرانجام تلاش برای ترویج آیین شرك و گمراه کردن مردم از مسیر خدا و یگانه پرستی

و جعلوا لله أندادًا لیضلّوا عن سبیله . .. فإن مصیرکم إلی النار

فرجام اطاعت از فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۸ - ۳

۳ حرکت فرعونیان به سوی دوزخ به رهبری

و پیشاهنگی فرعون ، نمود برنامه های ناصواب او در دنیاست .

و ما أمر فرعون برشید. یقدم قومه یومَ القیمه فأوردهم النار

جمله <یقدم قومه . ..> بیانگر فرجام پیروی از فرعون است و به منزله تفسیری برای <و ما أمر فرعون برشید> می باشد.

فرجام اعراض از حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶ - ۶

۶ هلاکت، سرانجام مبارزه با حق (اعراض، تکذیب و استهزای آن)

ما تأتیهم من ءایه . .. إلا کانوا عنها معرضین. فقد کذبوا بالحق ... ألم یروا کم أه

فرجام اعراض از دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۲۱ - ۱۶

۱۶ - سرانجام رویگردانی از آن چه که خداوند نازل کرده و گردن نهادن به راه شیطان ، آتش شعلهور است .

و إذا قیل لهم اتّبعوا ما أنزل اللّه . .. أوَ لو کان الشیطن یدعوهم إلی عذاب السع

فرجام اعراض از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳ - ۶

۶- لزوم خداترسی و هراس از فرجام مخالفت با تعالیم قرآن

إلّا تذکره لمن یخشی

فرجام افساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ – مائده – ۵ – ۳۳ – ۱۸

۱۸ هشدار خداوند به یهود نسبت به فرجام شوم ستیزه جویی با پیامبر (ص) و فسادانگیزی در زمین

من اجل ذلک کتبنا علی بنی اسرءیل . .. انما جزؤا الذین یحاربون

چون در آیه پیش روی سخن با بنی اسرائیل بود، این آیه می تواند تعریض به اهداف و اعمال

آنان در برابر پیامبر(ص) داشته باشد.

فرجام افساد کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۲ - ۱۶

۱۶- بهشت ، پایان رنج و تلاش مؤمنان و دوزخ فرجام لذّت جویی و فساد کافران

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جنّت . .. و الذین کفروا... النارمثوًی لهم

در این آیات، میان زندگی، اهداف و فرجام مؤمنان و کافران، مقایسه صورت گرفته است. مؤمنان اهل جهاد و عمل صالح اند و در پی دشواری های آن، از بهشت برخوردار خواهند شد. اما کافران اهل رفاه و لذت جویی اند و در پی آن گرفتار آتش خواهند بود.

فرجام اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۰ - ۲

۲ اطلاع مردم عصر پیامبر از سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، اصحاب مدین و شهر های زیر و رو شده پیشینیان (قوم لوط و . . .)

ألم یأتهم نبأ الذین من قبلهم قوم نوح . .. و المؤتفکت

استفهام در <ألم یأتهم> برای توبیخ است. سرزنش منافقان و کافران به خاطر عبرت نگرفتن از سرنوشت پیشینیان، رسای به این حقیقت است که آنان از سرگذشت پیشینیان آگاهی داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۹ - ۴

۴ شعیب (ع) کفرپیشگان ستیزه جوی قومش را به مبتلا شدن سرنوشتی همانند سرنوشت برخی از جوامع هلاک شده پیشین هشدار داد .

و یقوم لایجرمنّکم شقاقی أن یصیبکم مثل ما أصاب قوم نوح أو قوم هود

آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۷۴ – ۴

۴- کافران و روی گردانان از پـذیرش آیات قرآن ، در خطر گرفتاری به سـرنوشت هلاکت بار پیشـینیان و ابتلا به عـذاب های دنیوی

و إذا تتلی علیهم ءایتنا . .. و کم أهلکنا قبلهم من قرن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۶ – ۳

۳- هلاکت ، سرنوشت امت های غیر مؤمن به معجزات درخواستی خویش

ماءامنت قبلهم من قریه أهلکنها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۴۲ – ۳

۳ – هشدار خداوند ، مشرکان مکه را به فرجامی مانند فرجام مشرکان پیشین

قل سیروا فی الأرض فانظروا کیف کان عقبه الذین من قبل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۲۶ – ۴

۴ – تاریخ و سرگذشت ناگوار پیشینیان کافر ، حامل آیه های فراوانی از قدرت نمایی خداوند است .

أوَلم یهد لهم کم أهلکنا من قبلهم من القرون . .. إنّ فی ذلک لأیت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۱ – ۶

۶ – آگاهی کامل مؤمن آل فرعون ، از سرگذشت هلاکت بار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان

إنّی أخاف علیکم مثل . .. دأب قوم نوح ... و الذین من بعدهم

فرجام اقوام ظالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۴۷ - ۹

۹ گرفتار شدن به آتش دوزخ ، سرنوشت اقوام و ملت های ستمگر است .

إذا صرفت

ابصرهم تلقاء اصحب النار قالوا ربنا لاتجعلنا مع القوم الظلمين

فرجام امت های ظالم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۵ – ۸

۸ فرجام شوم امتهای ظالم گذشته، هشداری الهی به تمامی امتهاست.

فقطع دابر القوم الذین ظلموا

فرجام امت های متخلف

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – اعراف – ۷ – ۴ – ۱،۳

۱ خداوند بسیاری از امتهای مختلف پیشین را با عذابی سهمگین و ناگهانی به هلاکت رساند.

و کم من قریه أهلکنها فجاءها

<فاء> در جمله <فجاءها . ..> می تواند تفسیریه باشد. بر این مبنا جمله <جاءها ...> توضیح و تفسیر جمله <أهلکناها> است. اسناد هلاکت به قریه برای رساندن شدت عذاب است.

۳ گروهی از امتهای متخلف پیشین شب هنگام و گروهی دیگر در حال خواب نیمروز، گرفتار عذاب الهی شدند.

فجاءها بأسنا بیتا أو هم قائلون

<أو> در جمله <أو هم قائلون> برای تنویع است. <قائله> به معنای نیمروز است و <قائل> به کسی گفته می شود که آن هنگام در خواب باشد.

فرجام امداد به ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۳ – ۹

۹– تأیید ، همراهی و تقویت عناصر فاسد و حاکمیت های ظالم ، دارای فرجامی هلاکت بار و مشترک با آنها

فأغرقنه و من معه جميعًا

فرجام امداد به مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۹

۹- تأیید ، همراهی و تقویت عناصر فاسد و حاکمیت های ظالم ، دارای فرجامی هلاکت بار و مشترک با آنها

فأغرقنه و

من معه جمیعًا

فرجام امور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۰ - ۹

۹ خداوند ، آغاز و انجام همه امور

و الی اللّه ترجع الأمور

با توجّه به معنی <رجع> که بازگشت به مبدأ شروع است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۵ - ۳

۳ - بازگشت امور عالم ، تنها به سوی خداوند است .

و إلی اللّه ترجع الاُمور

برداشت یاد شده بدان احتمال است که مراد از <الأمور>، کارهای مربوط به همه جهان باشد. گفتنی است که تقدیم جار و مجرور (إلی اللّه) بر <ترجع> بیانگر حصر است; یعنی، <و إلی اللّه لا إلی غیره ترجع اُمور العالم>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۳ - ۹

۹ - بازگشت نهایی تمامی امور و همه چیز ها ، به سوی خداوند است .

و إلیه المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۱۷

۱۷ فرجام امور ، تعیین کننده ارزش و یا بی ارزشی آنهاست .

فانظر كيف كان عقبه المفسدين

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۹ – نحل – ۱۶ – ۱۱۷ – ۵

۵- فرجام و پايان امور ، ملاكى شايسته براى ارزش گذارى آنهاست .

متع قليل و لهم عذاب أليم

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۴۱ – ۶

۶ – فرجام همه كار ها ، تنها در اختيار خدا است .

و للّه عقبه الأُمور

جلد – نام سوره – سوره –

آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۲۱ – ۲۰

۲۰ – فرجام امور ، از ملاک های درستی و نادرستی آنها است .

أوَ لو کان الشیطن یدعوهم إلی عذاب السعیر

توجه دادن به فرجام راه شیطان و طرح آن با استفهام انکاری، نشان دهنده این نکته است که بدی و یا خوبی عاقبت کار، خود ملاکی بر درستی و یا نادرستی آن کار است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۴ – ۶

۶ – بازگشت همه امور تنها به خداوند است .

و إلی اللّه ترجع الأُمور

فرجام انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۸ – ۶

۶- مرگ ، سرنوشت گریزناپذیر حتی برای پیامبران

و ما کانوا خلدین

فرجام انسان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۲۸ – ۷

۷ – خداوند فرجام سیر انسانهاست و همگان ، تنها به سوی او باز خواهند گشت .

ثم إلیه ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۴۶ - ۱

۱ - انسان ها به ملاقات خدا خواهند رفت و تنها به سوی او باز خواهند گشت .

أنهم ملقوا ربهم و أنهم إليه رجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۴۸ - ۱

۱ - انسان در آینده با روزی عظیم (قیامت) مواجه خواهد شد .

واتقوا یوماً

مراد از کلمه <یوماً> روز قیامت است و نکره آمدنش حکایت از عظمت آن دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱

- بقره - ۲ - ۱۵۶ - ۲

۲ - انسان و همه شؤون او از خداوند نشأت گرفته است و به سوی او باز خواهد گشت .

قالوا . .. إنا إلیه رجعون

<رجوع> به معنای: بازگشتن به چیزی است که منشأ و مبدأ بوده است و مقصود از <نا> در <إنا> انسان و متعلقات اوست. بنابراین <إنا إلیه راجعون> حکایت از آن دارد که: آدمی و همه آنچه به او تعلق دارد از خداوند نشأت گرفته و همه به او باز می گردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۰۳ - ۷

۷ حشر (برانگیخته شدن) همگان ، تنها به سوی خداوند است .

و اعلموا انکم الیه تحشرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۲۳ - ۱۲

۱۲ کلیه انسان ها ، خداوند را ملاقات خواهند کرد .

و اعلموا انکم ملاقوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۴۵ - ۱۴

۱۴ خداوند ، مبدأ همه انسانهاست و بازگشت آنان تنها به سوی اوست .

و الیه ترجعون

<رجوع>، یعنی بازگشت شخص به آنجا که بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۸۱ - ۴

۴ خداوند ، مبدأ و منت های آدمیان

ترجعون فیه الی اللّه

مبدأ بودن خدا با توجّه به معنای <رجع> است که به معنی بازگشت به مبدأ است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۲۸ – ۱۸

۱۸ بازگشت انسان ها به

سوی خداوند است .

و الی اللّه المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۲۹ - ۳

۳ بازگشت انسان به سوی خدایی است که از علم و قدرت مطلق برخوردار است .

و الی اللّه المصیر. قل ان تخفوا ... و اللّه علی کل شیء قدیر

از ارتباط این آیه با جمله <و الی اللّه المصیر>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۳۰ - ۲

۲ بازگشت انسان به سوی خدا ، در روزی که هر کس کردار خویش را حاضر می یابد .

و الی اللّه المصیر . .. یوم تجد کل نفس ما عملت

بنابراینکه <یوم تجد>، متعلّق به <المصیر> در <و الی اللّه المصیر> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۵۵ - ۱۷

۱۷ مبدأ انسان ها ، خداوند است و بازگشتشان تنها به سوی اوست .

ثمّ الیّ مرجعکم

با توجّه به معنای <رجوع> که بازگشت به جایی است که در سابق بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۲۸ - ۱

۱ سرنوشت آدمیان تنها به دست خداست ، نه حتّی رسول او .

لیس لک من الامر شیء

بنابر اینکه <ال> در <الامر> برای جنس باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۱ - ۹

۹ تأثیر وضعیت روحی و حالات قلبی آدمی ، در سرنوشت او (شکست و پیروزی)

و هو خیر النّاصرین. سنلقی فی قلوب الّذین کفروا

الرّعب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۸ - ۱،۲،۳

۱ مرگ و یا کشته شدن ، چه در راه خدا و چه در راه غیرِ او ، مسیری است به سوی خداوند ، نه نابودی و فنا .

و لئن مُتّم او قُتلتم لالی اللّه تحشرون

از اینکه قید <فی سبیل اللّه> ذکر نشده، به دست می آید که مراد، هر نوع مردن و کشته شدن است و مؤیّد این معنا تقدیم مردن بر کشته شدن است ; به خلاف آیه قبل.

۲ خداوند ، مرجع و فرجام انسان ها ، برای جزا و پاداش

و لئن مُتّم او قُتلتم لالی اللّه تحشرون

<لالی اللّه تحشرون>، می تواند کنایه از جزا و پاداش الهی باشد.

۳ ایمان به حشر و بقای آدمی پس از مرگ ، برانگیزنده وی برای حضور در میدان کارزار علیه دشمنان دین

و لئن مُتّم او قُتلتم لالی اللّه تحشرون

خداوند با بیان این معنا که آدمی با مرگ و یا کشته شدن، چه در راه منافع دنیا و یا راه خدا، به سوی او محشور می شود، او را به جهاد ترغیب و انگیزه پیکار در راه خدا را در او تقویت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۶۲ - ۱۳،۱۴

۱۳ خشنودی و خشم الهی ، معیار شناخت سرنوشت خوب و بد انسانها

افمن اتّبع رضوان اللّه کمن بآء بسخط من اللّه و مأویه جهنّم

۱۴ تفاوت فرجام آدمیان بر مبنای عملکرد آنان ، نمودی از عدل خداوند

توفّی کلّ نفس ما کسبت و هم لا

يظلمون. افمن اتّبع رضوان اللّه كمن بآء بسخط من الل

در برداشت فوق جمله <افمن اتّبع . .. > دليل و تعليل عدل الهى در پاداش و جزا گرفته شده است ; يعنى بايد هر نفسى پاداش و جزاى كامل خويش را ببيند ; چرا كه هيچ وجدانى نمى تواند بپذيرد كه انسانهاى نيكوكار همسنگ بزهكاران باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۶۵ - ۹

۹ نقش آدمى در فرجام و سرنوشت خويش

قل هو من عند انفسكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۶۹ - ۹

۹ بقاى انسان ، پس از مرگ

بل احيآء عند ربّهم يرزقون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۸۵ - ۱

۱ مرگ ، سرنوشت حتمى براى همگان

كلّ نفس ذائقه الموت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۹۱ - ۳۳

۳۳ اعتقاد به هدفدارى آفرينش ، دليل نگرانى خردمندان از سرنوشت خود در قيامت است .

ربّنا ما خلقت هذا باطلاً سبحانك فقنا عذاب النّار

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۳ – نساء – ۴ – ۷۸ – ۱

۱ مرگ ، مرحله ای اجتناب ناپذیر در سرنوشت انسان

این ما تکونوا یدرککم الموت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۸۸ – ۹

۹ نقش تعیین کننده عمل انسان در سرنوشت او

و اللّه ارکسهم بما کسبوا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴

- مائده - ۵ - ۸۰ - ۱۲

۱۲ انسان خود تعیین کننده سرنوشت و فرجام خویش

قدمت لهم انفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۰۵ - ۱۲،۱۳

۱۲ خداوند ، آغاز و فرجام همه انسانها

إلی اللّه مرجعکم جمیعاً

<مرجع> به معنای بازگشتن است و به کار بردن این کلمه در بیان سیر انسان به سوی خداوند می رساند که او مبدأ انسانها نیز بوده است.

۱۳ بازگشت همه آدمیان چه هدایت یافتگان و چه اهل کفر تنها به سوی خداست .

إلی اللّه مرجعکم جمیعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۷۲ - ۵

۵ حشر آدمیان، در بستر تاریخ تا قیامت، فقط به سوی خداوند است.

و هو الذی إلیه تحشرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۰۸ - ۱۶،۱۸

۱۶ بازگشت تمامی آدمیان، با هرگونه باور و عمل، به سوی خداوند است.

کذلک زینا لکل أمه عملهم ثم إلی ربهم مرجعهم

۱۸ خداوند مبدأ انسان و مرجع نهائی اوست.

ثم إلى ربهم مرجعهم

واژه <مرجع> از رجوع است و راغب می گوید: <الرجوع العود إلى ما كان منه البدء>. رجوع برگشت به جایی است که شروع از آنجا بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۶۴ - ۸،۹

۸ بازگشت انسانها تنها به سوی خداوند است.

ثم إلى ربكم مرجعكم

تقدیم <إلى ربكم> بر متعلق خود <مرجعكم> دلالت بر حصر دارد.

۹ برپایی قیامت و بازگشت انسانها به خدا، پرتوی از ربوبیت خدا بر انسانها

و برای تدبیر امور آنان است.

ثم إلی ربکم مرجعکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۲۵ - ۴،۵

۴ انسانها پس از سپری کردن زمان حضورشان در زمین و مرگ همگان، به مکانی دیگر منتقل خواهند شد.

و لکم فی الأرض مستقر و متع إلی حین . .. و منها تخرجون

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از <منها تخرجون> اخراج از کره زمین و انتقال به مکانی دیگر باشد. گفتنی است که چون مخاطبان آیه همه انسانها هستند، اخراج از زمین و انتقال به مکانی دیگر پس از مرگ همگان و سپری کردن مدت زمانی است که <إلی حین> بدان اشاره داشت.

۵ حیات دنیا گذرگاهی موقت، نه پایان زندگی انسان

متع إلی حین . .. و منها تخرجون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۷ - ۴

۴ حضور در صحنه قیامت و برخورد با سزای اعمال دنیوی ، فرجام همه انسانهاست .

لقاء الأخره

کلمه <لقاء> (رسیدن و برخورد کردن) مصدری است که به مفعولش اضافه شده و فاعل آن محذوف است ; یعنی: <و لقائهم الأخره>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۷۹ - ۳

۳ خداوند رقم زننده سرنوشت و تعیین کننده فرجام انسان ها و جنیان

و لقد ذرأنا لجهنم کثیراً من الجن و الإنس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۲۴ - ۱۴

۱۴ انسان ها ، چه بخواهند و چه نخواهند ، تنها به سوی خداوند محشور می شوند

.

و أنه إليه تحشرون

تقدیم <الیه> بر <تحشرون> دلالت بر حصر دارد. و مجهول آمدن فعل <تحشرون> حکایت از آن دارد که آدمی در حشر به سوی خداوند اختیاری ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۰ - ۶

۶ فرجام کار هر کس در قیامت در دست خداست .

و یوم نحشر هم جمیعاً . .. هنالک تبلوا کل نفس ما أسلفت و ردوا إلی اللّه مولیهم ال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۷۰ - ۴

۴- آغاز زندگی انسان از پایین ترین مراتب ادراکی و جسمانی و بازگشت وی در پایان ، به همان نقطه *

و الله خلقکم ثمّ یتوفّکم و منکم من یردّ إلی أرذل العمر

در ماده <یردّ> این معنا نهفته است که انسان ابتدا در نقطه ای قرار داشته، سپس سیر تکاملی را دنبال کرده است و در نهایت هم به همان نقطه آغازین باز می گردد. خداوند از نقطه آغازین به عنوان پست ترین نقطه حیات یاد کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۱۵ - ۱

۱ - مرگ ، سرنوشت محتوم هر انسان پس از خلقت

ثمّ إنّکم بعد ذلک لمیّتون

<ذلک>، اشاره به آخرین مرحله خلقت انسان (ثمّ أنشأناه خلقاً آخر) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۱۶ - ۲

۲ - رستاخیز و حیات اخروی ، آخرین حلقه در سیر تحولی آفرینش انسان

ثمّ إنّکم یوم القیمه تبعثون

این بخش از آیات، در مقام بیان سیر تکامل آفرینش انسان است.

بنابراین مسأله رستاخیز، می تواند نه به عنوان صرفاً یک هشدار; بلکه به عنوان آخرین حلقه متصل به حلقه های پیشین باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۱۱۵ - ۶

۶ - انسان ، در حرکت و بازگشت به سوی خدا است .

و أنّکم إلینا لاترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۶۴ - ۶

۶ - بازگشت انسان به سوی خدا است .

یوم یرجعون إلیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۱۵ - ۷

۷ زندگی در بهشت جاودان ، بهترین و برترین زندگی و سرانجام برای انسان

قل أذلك خیر أم جنّه الخلد . .. جزاء و مصیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۸ - ۱۰،۱۱

۱۰ - بازگشت همه انسان ها ، تنها ، به سوی خداوند است .

إلیّ مرجعکم

تقدیم خبر (إلیّ) بر مبتدا (مرجعکم)، افاده حصر می کند.

۱۱ - مبدأ و مرجع انسان ها ، خداوند است .

إلیّ مرجعکم

رجوع، به معنای <بازگشت به جایی است که آغاز، از آن جا بوده است. >.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۱۷ – ۱۶

۱۶ – خداوند ، مبدأ و مقصد انسان هااست .

إلیه ترجعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۲۱ – ۵

۵ – بازگشت همه انسان ها ، تنها ، به خداوند است .

و إلیه تقلبون

<قلب> (ریشه <تقلبون>) به معنای <بازگرداندن چیزی از جهتی به جهتی>

است. با توجّه به معنای لغوی آن، <تقلبون>، به معنای <ترجعون> است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۳۷ – ۸

۸ – گاهی ، فرجام انسان ها را عوامل ویران گر طبیعی ، رقم می زند .

فأخذتهم الرجفه فأصبحوا فی دارهم جثمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۴۰ – ۱۲

۱۲ – گاهی عوامل ویران گر طبیعی ، فرجام انسان ها را رقم می زنند .

فکلاًّ أخذنا بذنبه فمنهم من أرسلنا علیه حاصبًا و منهم من أخذته الصیحه و منهم من

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۵۷ – ۱،۳،۴

۱ – مرگ ، سرنوشت حتمی همه است .

کلّ نفس ذائقه الموت

۳ – خداوند ، مبدأ و مرجع انسان ها است .

ثمّ إلینا ترجعون

۴ – بازگشت انسان ها به خداوند ، قهری و حتمی است .

ثمّ إلینا ترجعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۱۱ – ۴،۵،۷،۸

۴ – مرگ ، سرنوشت همه انسان ها است .

اللّه یبدؤا الخلق ثمّ یعیده

۵ – انسان ها ، پس از باز آفرینی در عالم آخرت ، به سوی خداوند باز می گردند .

اللّه یبدؤا الخلق ثمّ یعیده ثمّ إلیه ترجعون

۷ – خداوند ، مبدأ انسان ها و مرجع نهایی آنها است .

اللّه یبدؤا الخلق ثمّ یعیده ثمّ إلیه ترجعون

کلمه <ترجعون> از ریشه <رجوع> است و طبق گفته راغب، رجوع، بازگشت به جایی است که مبدأ و شروع بوده است.

۸ – بازگشت قهری تمامی آدمیان ، به سوی خدا

است .

ثمّ إليه ترجعون

مجهول آورده شدن فعل <ترجعون> (بازگشت داده خواهید شد) می تواند اشاره به قهری بودن بازگشت داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۱۶ - ۶

۶ - حضور در عالم آخرت ، فرجامی همگانی است .

و لقاءِ الأخره

اضافه مصدر <لقاء> به مفعول خود (الأخره) نشان دهنده این است که فاعل آن حذف شده است. و عبارت این طور بوده است <لقائهم الأخره>

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۵ - ۱۴،۲۰

۱۴ - آغاز و بازگشت انسان ها ، خداوند است .

ثمّ إلیّ مرجعکم

<رجوع> در لغت، به معنای بازگشت به جایگاهی است که شروع از آن جا بوده است (مفردات راغب).

۲۰ - قیامت ، عرصه بازگشت انسان ها به سوی خداوند است .

ثمّ إلیّ مرجعکم فأُنبّئکم بما کنتم تعملون

مراد از بازگشت به خداوند، و آن گاه آگاه شدن از کردار خویش، حضور در صحنه قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳ - ۱۱

۱۱-بازگشت همگان تنها به سوی خداوند است .

إليه المصير

<مصیر> به معنای بازگشت است و تقدیم <إلیه> مفید حصر می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۱۴ - ۴

۴ - خداوند ، منت های حرکت و سیر وجودی انسان است .

و إنّا إلی ربّنا لمنقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۱۵ - ۸

۸ - بازگشت همه انسان ها (نیک کرداران و بدکاران) به سوی پروردگار

من

عمل صلحًا . .. و من أساء ... ثمّ إلی ربّكم ترجعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – ق – ۵۰ – ۱۹ – ۲

۲ مرگ ، سرنوشت محتوم هر انسان

و جاءت سكره الموت بالحقّ

ماضی آمدن فعل <جاءت>، بیانگر تحقق حتمی سكرات مرگ است. به علاوه واژه <بالحقّ> ممكن است تأكید همین معنا باشد و تحقق حتمی را افاده كند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – قیامه – ۷۵ – ۲۶ – ۱

۱ – كسی كه سرانجامش مرگ است ، نباید دنیا را بر آخرت ترجیح دهد و خود را دل بسته آن كند .

بل تحبّون العاجله . .. كلّا إذا بلغت التراقی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – انشقاق – ۸۴ – ۶ – ۴

۴ – ملاقات خداوند و حضور در پیشگاه او ، فرجام محتوم هر انسان و با هر نوع كردار است .

یأیّها الإنسن إنّك كادح . .. فملقیه

فرجام انسان ها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۳۶ – ۹

۹ بازگشت تمامی انسانها به سوی خداوند است.

ثم إلیه یرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۴ - ۱۵

۱۵ بازگشت قهری همه انسان ها به سوی خداوند آگاه به نهان و آشکار

ثم تردون إلی علم الغیب و الشهده

مجهول آمدن <تردون> ممکن است اشاره به بازگشت قهری باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۰۵ - ۷

۷ بازگشت همه انسان ها به سوی خدا

، امری قطعی و اجتناب ناپذیر است .

و ستردون إلی علم الغیب و الشهده

<سین> در <ستردون> می تواند برای تأکید بر تحقق فعل <تردون> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۴ - ۱

۱ بازگشت همه انسان ها (مؤمنان و کافران) تنها به سوی خداوند است .

إلیه مرجعکم جمیعاً

<مرجع> که مصدر میمی و به معنای بازگشتن است مبتدا و <إلیه> خبر آن است. تقدیم خبر بر مبتدا مفید حصر می باشد. مخاطب ضمیر در <مرجعکم> به قرینه جمله <لیجزی الذین آمنوا ... > هر دو گروه مؤمن و کافر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۶ - ۳،۴

۳ بازگشت همه انسان ها ، تنها به سوی خداست .

و إلیه ترجعون

۴ بازگشت به خداوند ، غایت و نهایت حیات و مرگ انسانهاست .

هو یحی و یمیت و إلیه ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴ - ۱

۱ انسانها ، از ناحیه خدایند و فقط به سوی او باز می گردند .

إلی الله مرجعکم

<رجوع> به معنای بازگشتن به چیزی است که شروع نیز از آن بوده است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۴ - ۱۳،۱۵

۱۳ بازگشت انسان ها به سوی خداوند است .

و إلیه ترجعون

۱۵ بازگشت انسان ها به خدا ، قهری و اجتناب ناپذیر است .

و إلیه ترجعون

برداشت فوق ، از مجهول بودن فعل <ترجعون> استفاده شده است.

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۵ - ۱،۲

۱ انسان ها پس از مردن و به خاک تبدیل شدن برای حضور در صحنه قیامت دوباره زنده می شوند و آفرینشی جدید می یابند .

أءذا کنّا تربًا أءنا لفی خلق جدید

۲ آدمی پس از مردن و خاک گشتن ، در مسیر آفرینشی جدید برای حضور در صحنه قیامت قرار می گیرد .

أءنا لفی خلق جدید

کلمه <فی> در <أءنا لفی خلق جدید> می رساند که پدیده جدید پس از خاک شدن شروع می شود و در مسیر آفرینش جدید قرار می گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۳۰ - ۱۶

۱۶ بازگشت انسان ها فقط به خداوند است .

و إلیه متاب

<متاب> مصدر میمی از <تابَ> و به معنای بازگشتن است. کسره باء در آن حاکی از حذف یای متکلم می باشد و تقدیم <إلیه> بر آن دلالت بر حصر دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۳۶ - ۱۲

۱۲ بازگشت پیامبر (ص) و نیز سایر انسان ها فقط به خداوند است .

و إلیه مئاب

<مئاب> به معنای بازگشت است و کسره <مئابِ> در آیه شریفه ، حاکی از حذف <یاء> متکلم می باشد. بنابراین <مئابِ> یعنی مئابی.

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۸ – رعد – ۱۳ – ۴۱ – ۳

۳ خداوند ، آدميان را به تدريج می ميراند و از ميان می برد .

أولم يروا أنّا نأتی الأرض ننقصها من أطرافها

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۹

- نحل - ۱۶ - ۲۸ - ۷

۷- انسان با مرگ ، نیست و نابود نمی شود .

تتوفّهم الملئکه

<تتوفّی> (از مصدر توفّی) به معنای گرفتن چیزی به صورت کامل است و این حکایت از آن دارد که انسان با مرگ نابود نمی شود؛ بلکه حقیقت وی اخذ و منتقل می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۳۰ - ۱۴

۱۴- حیات انسان ها با مرگ ، پایان نمی پذیرد .

للذین أحسنوا . .. و لدار الأخره خیر

با توجه با اینکه آیه درصدد پاداش نیکوکاران در سرای دیگر است معلوم می شود که مرگ پایان حیات آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۳۲ - ۵

۵- انسان ، با مرگ نیست و نابود نمی شود .

الذین تتوفّهم الملئکه

<تتوفی> (از مصدر توفی) به معنای گرفتن چیزی به صورت کامل است و این معنا حکایت از آن دارد که حقیقت انسان گرفته می شود و منتقل می گردد. فراز بعدی آیه (سلام علیکم فادخلوا الجنّه) نیز مؤید برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۵۸ - ۲

۲- سرنوشت همه انسان ها ، قبل از فرا رسیدن قیامت ، مرگ و میر است .

و إن من قریه إلّا نحن مهلکوها قبل یوم القیمه أو معذّبوها عذابًا شدیدًا

هلاکت و عذاب الهی، هر دو کنایه از مرگ است و بیان این حقیقت، شاید از این جهت باشد که همه انسانها قبل از قیامت

می میرند منتهی صالحان با مرگ طبیعی و کافران با عذاب

خواهند مرد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۴۰ – ۴

۴– همه آدمیان به سوی خداوند بازگردانده خواهند شد .

و إلینا یرجعون

از مجهول بودن <یرجعون> استفاده می شود که انسان ها چه بخواهند و چه نخواهند به خداوند رجوع داده خواهند شد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۵ – ۱۳

۱۳ – حضور در صحنه قیامت و برخورد با سزای اعمال دنیایی خود ، فرجام همه انسان ها است .

إنّ الساعه . .. لتجزی کلّ نفس بما تسعی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۵۵ – ۲،۴

۲ – بازگشت به اندرون زمین ، سرنوشت همه انسان ها است .

و فیها نعیدکم

۴ – مرگ و معاد ، سرنوشت همه انسان ها است .

و فیها نعیدکم و منها نخرجکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۳۵ – ۱،۵

۱– مرگ ، سرنوشت اجتناب ناپذیر انسان ها است .

کلّ نفس ذائقه الموت

<نفس> دارای معانی متعددی است که از جمله آنها <حقیقت>، <عین> و <ذات> می باشد. بنابراین <کلّ نفس ذائقه الموت>; یعنی، هر شخصی طعم مرگ را خواهید چشید.

۵- بازگشت تمامی انسان ها به سوی خدا است .

و إلینا ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۹۳ - ۳

۳- بازگشت تمامی انسان ها به سوی خداوند است .

کلٌّ إلینا رجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۸ - ۶

۶

- بازگشت تمامی انسان ها ، تنها به سوی خدا است .

و إلیّ المصیر

<مصیر> مصدر میمی و به معنای بازگشتن است. تقدیم <إلیّ> (خبر) بر <مصیر> (مبتدا) مفید حصر است; یعنی، <لیس الرجوع إلاّ إلیّ>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۶۶ - ۲

۲ - مرگ ، سرنوشت قطعی تمامی انسان ها

ثمّ یمیتکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۷۹ - ۳،۴

۳ - بازگشت قهری همه انسان ها ، به سوی خدا است .

و إلیه تحشرون

۴ - خدا ، مبدأ آغازین و مرجع نهایی انسان ها

و هو الذی ذرأکم . .. و إلیه تحشرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۶۴ - ۶

۶ - سراسر زندگی انسان از آغاز تا فرجام ، تحت تدبیر خدای یگانه

أمّن یبدؤا الخلق ثمّ یعیده و من یرزقکم من السماء و الأرض

واژه <یبدأ> اشاره به آغاز و <یعید> اشاره به فرجام و <یرزقکم> یادآوری به نیاز مداوم انسان در طول زندگی به الطاف و حمایت های الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۹ – ۷

۷ – بازگشت به خداوند و دریافت کیفر یا پاداش او در سرای آخرت ، فرجام قطعی انسان ها است .

و ظنّوا أنّهم إلینا لایرجعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۷۰ – ۹

۹ – بازگشت همه انسان ها ، تنها به سوی خداوند است .

و إلیه ترجعون

جلد – نام سوره – سوره –

آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۸۸ – ۱۲

۱۲ – بازگشت همگان تنها به سوی خداوند است .

و إلیه ترجعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۸ – ۱۳

۱۳ – انسان ها ، در پی سپری شدن عمر جهان ، در محضر خداوند حضور می یابند .

ما خلق اللّه . .. إلاّ بالحقّ و أجل مسمّی ... و إنّ کثیرًا من الناس بلقای ربّهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۲۳ – ۴

۴ – خداوند ، تنها مبدأ و مرجع انسان ها است .

إلینا مرجعهم

از تقدیم خبر، حصر استفاده می شود. لازم به ذکر است که آیه، اگرچه درباره کافران است، اما کافران، در مورد بازگشت شان به خدا خصوصیتی ندارند و این بازگشت، برای همه انسان ها است. گفتنی است از واژه <مرجع> (بازگشتن) به دست می آید که مبدأ نیز خداوند است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۱۱ – ۱۱،۱۰،۹

۹ – بازگشت انسان به سوی پروردگار ، پس از مرگ و پایان حیات دنیوی ، قهری است .

یتوفّیکم . .. ثمّ إلی ربّکم ترجعون

فعل مجهول <ترجعون> (بازگشت داده می شوید) حکایت از بازگشت قهری دارد.

۱۰ – پروردگار ، مبدأ و منت های حرکت انسان ها است .

ثمّ إلی ربّکم ترجعون

<رجوع> در جایی اطلاق می شود که سابقه ای داشته باشد.

۱۱ - ربوبیت خداوند ، مقتضی بازگشت انسان ها به سوی او پس از اتمام حیات دنیوی است .

ثمّ إلی ربّکم ترجعون

جلد - نام سوره - سوره

- آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۱۸ – ۱۵

۱۵ – بازگشت انسان ها ، تنها به سوی خداوند است .

و إلی اللّه المصیر

برداشت یاد شـده، مبتنی بر این است که آیه شـریفه تنها ناظر به بازگشت انسان ها باشـد. گفتنی است تقـدیم خبر (إلی اللّه) بر مبتدا (المصیر)، مفید حصر می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۸۳ – ۵

۵ – بازگشت همگان ، به سوی خدا است .

و إلیه ترجعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۷ – ۱۴،۱۵

۱۴ – خداوند ، مرجع و فرجام سیر انسان ها است .

ثمّ إلی ربّکم مرجعکم

۱۵ – قیامت ، روز بازگشت انسان ها به خدا و فرجام سیر آنان

ثمّ إلی ربّکم مرجعکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۴۴ – ۸

۸ – بازگشت همه انسان ها پس از مرگ تنها به سوی خدا است .

ثمّ إلیه ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۳ - ۵

۵ - بازگشت همه انسان ها ، به سوی خدا است .

و أنّ مردّنا إلی اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۲۱ - ۱۱

۱۱ - بازگشت انسان ها ، تنها به سوی خداوند است .

و إلیه ترجعون

تقدیم <إلیه> بر <ترجعون> می تواند برای افاده حصر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۸ - ۲

۲ - مشیت خداوند ،

حرکت انسان ها به سوی فرجام ، براساس اختیار و انتخاب خود آنان

و لو شاء اللّه لجعلهم أُمّه وحده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۱۵ - ۳۰

۳۰ - بازگشت همه انسان ها به سوی خدا است .

و إلیه المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۸۵ - ۷

۷ - بازگشت حتمی و قهری آدمیان ، به سوی فرمانروای هستی (خداوند)

و إلیه ترجعون

مجهول آمدن <تُرجعون>، قهری بودن معاد را می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۶۰ - ۱

۱ - مرگ ، سرنوشتی گریزناپذیر برای انسان ها

نحن قدّرنا بینکم الموت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۸ - ۱

۱ - مرگ ، سرنوشتی حتمی و اجتناب ناپذیر برای انسان ها

قل إنّ الموت . .. فإنّه ملقیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ – منافقون – ۶۳ – ۱۱ – ۳

۳ – مرگ ، سرنوشت حتمی همه انسان ها

و لن يؤخّر اللّه نفسًا إذا جاء أجلها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – تغابن – ۶۴ – ۳ – ۱۱

۱۱ – معاد و بازگشت انسان ها ، به پیشگاه عدل الهی برای کیفر و پاداش ، مقتضای آفرینش به حق و هدفمند جهان است .

خلق السموت و الأرض . .. و إليه المصير

ذکر معاد انسان ها پس از بیان آفرینش جهان بر پایه حق و هدفمندی می تواند گویای نکته یاد شده باشد.

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۲۱ - ۱

۱ - مرگ ، سرنوشت محتوم همه انسان ها است .

ثمّ أماته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - غاشیه - ۸۸ - ۲۵ - ۱

۱ - بازگشت همه انسان ها به سوی خداوند است .

إنّ إلینا إیابهم

<إیاب>، از ریشه <أوب> و به معنای رجوع است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - تین - ۹۵ - ۵ - ۴

۴ - حاکمیت خداوند ، بر آغاز و فرجام انسان ها

لقد خلقنا الإنسن . .. ثمّ رددنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - علق - ۹۶ - ۸ - ۲

۲ - خداوند ، مرجع و مقصد نهایی همه انسان ها است .

إنّ إلی ربّک الرجعی

آیات پیشین، نشان می دهد که مصداق بارز <رجعی> بازگشت انسان ها است.

فرجام انسانها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۳۵ - ۸

۸- قیامت ، روز ظهور نتایج امتحان و آزمایش انسان ها است .

و نبلوکم . .. و إلینا ترجعون

بـا توجه به ارتباط دو جمله <نبلوکم. ..> و <إلینا ترجعون>، به دست می آیـد که جمله اخیر، فلسـفه و غایت ابتلا و امتحان را بیان کرده است.

فرجام انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۰ - ۸

۸ - خداونـد ، در تأکید بر تفاوت فرجام انفاق گران با تقوا و بخیلان زراندوز ، به سـیطره شب و جلوه روز و به ذات خویش ، سوگند یاد کرده

است .

و الّیل . .. إنّ سعیکم لشتّی . فأمّا من أعطی ... للیسری . و أمّا من بخل ... فسنی

فرجام اهل زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۲۶ - ۱

۱ - مرگ و فنا ، فرجام حتمی و نهایی همه زمینیان

کلّ من علیها فان

فرجام اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۶۵ - ۷

۷ تأکید خداوند بر وارد ساختن اهل کتاب به بهشت پر نعمت در صورت ایمان به خدا ، پیامبر (ص) و تمامی کتب آسمانی و رعایت تقوا

و لو ان أهل الکتب . .. لادخلنهم جنت النعیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۶۸ - ۲۱

۲۱ بسیاری از اهل کتاب مردمانی کفرپیشه و دارای سرنوشتی شوم

یاهل الکتب لستم علی شیء . .. فلاتأس علی القوم الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بینه - ۹۸ - ۶ - ۲

۲ - فرجام اهل کتاب ، در صورت کفر به اسلام ، هم تراز با مشرکان است .

إنّ الذين كفروا من أهل الكتب و المشركين فى نار جهنّم

فرجام اهل مدين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۹۱ - ۱،۴،۵،۶

۱ كفرپيشگان قوم شعيب با گرفتار شدن به لرزشى شديد به هلاكت رسيدند .

فأخذتهم الرجفه فأصبحوا فى دارهم جثمين

<رجفه> به معناى اضطراب و لرزش است و به قرينه <فاصبحوا . .. > معلوم مى شود كه آن لرزش بسيار شديد

بوده است. قابل ذکر است که <فأخذتهم الرجفه>، (لرزش آنان را فراگرفت) هم می تواند به این معنی باشد که لرزشی شدید به اندام آنان مستولی شد و هم می تواند به این معنی باشد که زمین لرزه شدید آنان را فراگرفت.

۴ کفرپیشگان قوم شعیب بر اثر عذاب الهی ، همگان به رو بر زمین افتادند و هلاک شدند .

فأصبحوا فی دارهم جثمین

<جثوم> به معنای به زمین چسبیدن و حرکت نکردن است و برخی گفته اند به معنای فرو افتادن شخص است بر سینه خود.

۵ لرزش شدید و عذاب نازل شده بر قوم شعیب توان حرکت و بیرون آمدن از خانه ها را از ایشان سلب کرد .

فأصبحوا فی دارهم جثمین

<فی دارهم> هم می تواند اشاره به این نکته باشد که نزول عذاب هنگامی بود که همه و یا اکثر آنان در خانه هایشان استراحت می کردند و هم می تواند علاوه بر این، اشاره به این داشته باشد که با احساس لرزش زمین، که طبعاً آدمی از خانه می گریزد، قوم شعیب نیز خواستند از خانه ها بیرون شوند، ولی عذاب مهلت نداد و در همانجا به هلاکت رسیدند. با توجه به اینکه <فی دارهم> متعلق به <جثمین> است، این معنا وضوح بیشتری پیدا می کند.

۶ هلاکت کافران قوم شعیب و نجات مؤمنان آن قوم ، داوری به حق خداوند در میان آنان

ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق . .. فأخذتهم الرجفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۰ - ۲،۶

۲ اطلاع مردم عصر پیامبر از سرنوشت قوم نوح ، عاد

، ثمود ، ابراهیم ، اصحاب مدین و شهر های زیر و رو شده پیشینیان (قوم لوط و . . .)

ألم یأتهم نبأ الذین من قبلهم قوم نوح . .. و المؤتفکت

استفهام در <ألم یأتهم> برای توبیخ است. سرزنش منافقان و کافران به خاطر عبرت نگرفتن از سرنوشت پیشینیان، رسای به این حقیقت است که آنان از سرگذشت پیشینیان آگاهی داشتند.

۶ منافقان ، در معرض نزول عذاب الهی و مبتلا شدن به سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، قوم ابراهیم و اصحاب مدین

وعد اللّه المنفقین . .. ألم یأتهم نبأ الذین من قبلهم قوم نوح ... و أصحب مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۴ - ۲۲

۲۲ شعیب (ع) نگران آینده ای ناگوار برای مشرکان و گنه کاران مردم خویش

إنی أخاف علیکم عذاب یوم محیط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۹ - ۴

۴ شعیب (ع) کفرپیشگان ستیزه جوی قومش را به مبتلا شدن سرنوشتی همانند سرنوشت برخی از جوامع هلاك شده پیشین هشدار داد .

و یقوم لایجرمنّکم شقاقی أن یصیبکم مثل ما أصاب قوم نوح أو قوم هود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۵ - ۵

۵ سرنوشت و فرجام مردم مدین (قوم شعیب) همانند سرنوشت ثمودیان (قوم صالح) شد .

ألا بُعدًا لمدین کما بعدت ثمود

تشبیه در جمله <ألا بُعدًا . ..> علاوه بر بیان همسانی هلاکت مردم مدین با هلاکت قوم ثمود ناظر

به سـخن شعيب(ع) كه در آيه ۸۹ مطرح شد نيز مى باشد. آن حضـرت مردم خويش را به سـرنوشتى همانند سـرنوشت يكى از اقوام گذشته هشدار داد. آيه مورد بحث بيان مى دارد كه آن قوم، قوم صالح (ثموديان) بود.

فرجام باطل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - انبياء - ۲۱ - ۱۸ - ۱

۱- در نزاع ميان جبهه حق و باطل ، پيروزى نهايى از آنِ حق مداران است .

بل نقذف بالحقّ على البطل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۹۸ - ۸

۸ - پيروزى نهايى در عرصه مبارزه حق و باطل ، از آنِ جبهه حق خواهد بود .

إذ قال لأبيه و قومه ماذا تعبدون . .. قالوا ابنوا له بنينًا فألقوه فى الجحيم . ف

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۲۱ - ۱

۱ - در جنگ حق و باطل ، غلبه با حق است .

كتب اللّه لأغلبنّ أنا و رسلى

فرجام باغدار متكبر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - كهف - ۱۸ - ۳۶ - ۹

۹- رفاه مند مغرور ، به برخوردارى از عاقبتى نيكوتر و نعمت هايى برتر در صورت برپايى قيامت مطمئن بود .

ولئن رُددتُّ إلى ربّى لأجدنّ خيرًا منها منقلبًا

فرجام بت پرستان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۵۲ – ۵

۵ گرفتار شدن به غضب الهی و عجین شدن زندگانی دنیا به ذلت و خواری ، فرجام پرستشگران غیر خدا

إن الذین اتخذوا

العجل سينالهم غضب من ربهم و ذله فی الحیوه الدنیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۴۵ – ۱۱

۱۱– بت پرستان ، هم سو با شیطانند و سرنوشت آنان هم سان فرجام او است .

فتکون للشیطن ولیًّا

<ولیّ> از ماده <وَلْی> (نزدیک شدن یا درپی درآمدن) مشتق است و جمله <فتکون . ..> حاکی از آن است که سرنوشت بت پرستان و شیطان، نزدیک به هم و در یک ردیف است.

فرجام بخیل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۸۰ – ۳۰

۳۰ عذاب سخت الهی در قیامت ، فرجام بخلورزی و عدم انفاق از دارایی های فزون بر نیاز

و لا یحسبنّ الّذین یبخلون بما اتیهم اللّه من فضله

رسول اللّه (ص): ما من ذی رحم یأتی ذا رحمه فیسأله من فضل ما اعطاه اللّه ایاه فیبخل علیه الّا خرج له یوم القیامه من جهنّم شجاع یتلمّظ حتی یطوّقه. ثم قرأ <و لا یحسبنّ ... >.

الدر المنثور، ج ۲، ص ۳۹۵.

فرجام بخیلان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – لیل – ۹۲ – ۱۰ – ۸

۸ – خداوند ، در تأکید بر تفاوت فرجام انفاق گران با تقوا و بخیلان زراندوز ، به سیطره شب و جلوه روز و به ذات خویش ، سوگند یاد کرده است .

و الّيل . .. إنّ سعيكم لشتّى . فأمّا من أعطى ... لليسرى . و أمّا من بخل ... فسنى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - ماعون - ۱۰۷ - ۷ - ۱

۱ - كسانى

که از عـاریه دادن لوازم منزل ، دریغ ورزیـده ، احتیاجات مردم را نادیـده می گیرنـد ، گرفتار نفرین خداینـد و عـذاب جهنم ، فرجام آنان است .

فویل . .. و یمنعون الماعون

<مـاعون>، عنوان عـامی برای اثـاثیه منزل، از قبیـل دیگ، تبر، و کاسه است (مصـباح). این کلمه به معنای کار خیر و باران و آب و هر چیز نافع نیز می آید (قاموس). ریشه آن <مَعْن> (چیزی که کم و آسان باشد) است و برخی اصل آن را <معونه> (ابزار کمک دهنده) دانسته اند. (صحاح اللغه)

فرجام بدکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۶۰ - ۱۴

۱۴ بیان سـرنوشت شوم بدکاران و تحلیل تاریخ گذشتگان ، از روش های قرآن برای هدایت بشر و بازداری آنان از رفتار های ناپسند

قل هل انبئکم بشرّ من ذلک مثوبه عند اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۹۰ - ۱

۱ - سرنگون شدن و به روی افتادن در آتش دوزخ ، کیفر و فرجام بدکاران

و من جاء بالسّیّئه فکبّت وجوههم فی النّار

<کَبّ> (مصـدر مجهـول <کُبّت>) به معنـای سـرنگون شـدن است. بنـابراین <فکبّت وجـوههم فی النـار>; یعنی، آنـان با صورت [توسط مأموران الهی] در آتش سرنگون خواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۱۰ - ۱

۱ - فرجام حتمی بدکاران ، تکذیب و تمسخر آیات خداوند است .

ثمّ کان عقبه الذین أسئوا السوأی أن کذّبوا بأیت اللّه و کانوا

برداشت فوق مبتنی بر این است که <عاقبه> خبر مقدم <کان>، و <السوأی> مفعول

مطلقِ <أسـائوا> و <أن کـذّبوا> اسم مؤخر فعـل <کـان> باشـد. بنابراین، جمله، چنین می شود: <ثمّ کان التکـذیبُ عاقبهَ الذین أساؤوا>. لازم به ذکر است که آورده شدن جمله با فعل ماضی <کان>، دلالت بر حتمیّت آن می کند.

فرجام بنی اسرائیل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۱۱ – ۲

۲ سرنوشت بنی اسرائیل ، باید مایه عبرتی برای مسلمانان باشد .

یا ایها الذین امنوا ادخلوا فی السلم کافه . .. سَلْ بنی اسرائیل

به نظر می رسد پندگیری از سرنوشت بنی اسرائیل، هدف از امر الهی نسبت به تحقیق درباره آنهاست.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۸۰ – ۱۳

۱۳ گرفتاری به غضب الهی سرنوشت شوم بنی اسرائیل

لبئس ما قدمت لهم انفسهم ان سخط اللّه علیهم

<ان سـخط اللّـه علیهم> به اصـطلاح اهـل ادب، مخصـوص به ذم است یعنی گرفتـاری بنی اسـرائیل به غضب و سـخط الهی، دستاورد شومی است که برای آخرت خویش فرستاده اند.

فرجام بنی قینقاع

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۱۵ – ۱

۱ – رفتار و سرنوشت مشابه و همگون یهود بنی نضیر ، با یهودیان تبعیدی بنی قینقاع

کمثل الذین من قبلهم قریبًا

مراد از <الذین من قبلهم قریبًا> می تواند یهود بنی قینقاع باشد. برخی از مفسران نیز بر همین عقیده اند.

فرجام بنی نضیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۵ - ۱،۲

۱ - رفتار و سرنوشت مشابه و همگون یهود بنی نضیر ، با یهودیان

تبعیدی بنی قینقاع

کمثل الذین من قبلهم قریبًا

مراد از <الذین من قبلهم قریبًا> می تواند یهود بنی قینقاع باشد. برخی از مفسران نیز بر همین عقیده اند.

۲ - فرجام یهود بنی نضیر در موضع گیری علیه اسلام ، منتهی به شکست آنان ، همچون فرجام مشرکان مکه در بدر *

کمثل الذین من قبلهم قریبًا

برخی برآنند که مراد از <الذین من قبلهم قریبًا>، مشرکان مکه در بدر است.

فرجام بی اعتنایی به تعالیم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - اعلی - ۸۷ - ۱۰ - ۵

۵ - فرجام بی اعتنایی به پیام های قرآن ، هراس انگیز و هولناک است .

سنقرئک . .. فذکّر ... سیذّکّر من یخشی

خشیت و ترس از خداوند، به معنای هراس از مجازات های او در صورت روی گردانی از تذکرات قرآنی است.

فرجام بی تقوایان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۹۸ - ۴

۴ بیان فرجام کفرپیشگان بی تقوا ، از روش های قرآن در هدایت مردم به ایمان و تقواست .

و لکن کذبوا فأخذنهم . .. أو أمن أهل القری أن یأتیهم بأسنا

فرجام بی تقوایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۵ - ۲۰

۲۰- بی تقوایی و هواپرستی ، منتهی به خلود در آتش دوزخ

زیّن له سوء عمله و اتّبعوا أهواءهم . .. هو خلد فی النار

فرجام بی نیازی از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۴۱ - ۲

۲ - روسیاهی در قیامت ، فرجام بی نیاز دیدن

خود از پند و اندرز قرآن

أمّا من استغنی . .. كلّا إنّها تذكره ... ترهقها قتره

ارتباط این آیه با آیات آغاز سوره، گویای برداشت یاد شده است.

فرجام پلیدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۵ - ۱۴

۱۴ دوزخ ، جایگاه و فرجام نهایی آنان که مظهر پلیدی اند .

إنهم رجس و مأویهم جهنم

فرجام پیروان ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۱۸ - ۲

۲ دوزخ، جایگاه حتمی ابلیس و پیروان او

لمن تبعک منهم لأملأن جهنم منکم أجمعین

فرجام پیروان شیاطین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۸ - ۲۰

۲۰ جایگاه ابدی جنیان اغواگر (شیطانها) و انسانهای پیرو ایشان آتش دوزخ است.

قال النار مثویکم خلدین فیها

<مثوی> اسم مکان و به معنی جایگاه و محل استقرار است. (راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۸۵ – ۴

۴ – دوزخ ، سرنوشت مشترک شیطان ها و انسان های پیرو آنان

لأملأنّ جهنّم منك و ممّن تبعك منهم أجمعين

فرجام پیروان شیطان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۶ – ۱۰

۱۰ – گرفتار شدن به آتش برافروخته و پرالتهاب دوزخ ، سرنوشت و کیفر پیروان حزب شیطان

إنّما يدعوا حزبه ليكونوا من أصحب السعير

<سعیر> به معنای آتش افروخته و ملتهب است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۱۷ – ۱

۱ – شیطان و پیروان کافر او ، دارای

فرجامی همگون و هر دو مخلد در آتش

فکان عقبتهما أنّهما فی النار خلدَین فیها

فرجام پیروان طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۵۹ - ۱

۱ - پیروان طاغیان ، به سرنوشت خود آنان دچار گشته و به جایگاه آنان وارد می شوند .

هذا فوج مقتحم معکم لامرحبًا بهم

<فوج> به معنای جماعت و <مقتحم> (از ماده <اقتحام>) به معنای وارد شدن در کار شدید است. گفتنی است مقصود از <فوج> به قرینه (معکم) و آیه بعد پیروان طاغیان می باشد.

فرجام پیشینیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۱ - ۳

۳ لزوم تحقیق در سرگذشت امّت های پیشین و پندآموزی از تاریخ آنان

سَلْ بنی اسرائیل کم اتیناهم . .. فانّ اللّه شدید العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶ - ۳

۳ آگاهی کافران عصر پیامبر(ص) از سرنوشت امتهای پیشین

ألم یروا کم أهلکنا من قبلهم من قرن مکنهم فی الأرض

از اینکه می فرماید <ألم یروا>، معلوم می شود تاریخ گذشتگان در دسترس کافران بوده و از آن اطلاع داشته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۰ - ۴

۴ پندناپذیری مردم از عاقبت شوم گذشتگان ، امری نابخردانه و شگفت آور

أو لم یهد للذین یرثون . .. أن لو نشاء أصبنهم

همزه استفهام در <او لم یهد> برای تعجب است. یعنی عقل اقتضای پندپذیری دارد و از انسان مدعی عقل شگفت آور است که پند نگیرد.

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۳۸ - ۳

۳ گرفتار شدن به سرنوشت شوم پیشینیان ، تهدید الهی نسبت به کافران ستیزه گر علیه اسلام

و إن یعودوا فقد مضت سنت الأولین

جواب شرط <إن یعودوا . .. > حذف شده و جمله <فقد مضت ... > جانشین آن می باشد و تقدیر کلام چنین است: <و إن یعودوا فانتقمنا منهم کما انتقمنا من الأولین ... .>

فرجام تارکان نهی از منکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۵ - ۱۱

۱۱ ترک کنندگان نهی از منکر ، شریک جرم گنهکاران و دارای سرنوشتی همسان با آنان هستند .

أنجینا الذین ینهون عن السوء و أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس

فرجام تائبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۰۶ - ۷

۷ توبه کنندگانی که صرفاً از خطای خویش نادم باشند و عملاً در مقام جبران خطا ها بر نیایند ، دارای سرنوشتی مبهم از جهت عذاب و غفران

و ءاخرون . .. إما یعذبهم و إما یتوب علیهم

خداوند در این آیات سه گروه را یاد کرده است: ۱ <و من أهل المدینه . .. > ; ۲ <و آخرون اعترفوا بذنوبهم> ; ۳ <و آخرون مرجون لأمر اللّه> که از مقایسه این سه گروه می توان نتیجه گرفت که گروه سوم اصرار بر خطا ندارند و نادمند ; ولی همانند گروه دوم اعتراف به خطا نکرده و در مقام جبران برنیامده اند.

فرجام تبری از مشرکان

– فیش

۱۸ – ممتحنه – ۶۰ – ۷ – ۲

۲ – نویدبخشی خداوند ، به منتهی شدن برائت مؤمنان از مشرکان ، به فرجامی نیک و مودّت آفرین

عسی اللّه . .. مودّه

با توجه به این که آیاتِ برائت از مشرکان، نگرانی تداوم جنگ و ستیز با ایشان را تداعی می کند; این آیه می تواند زداینده این نگرانی باشد.

فرجام تبلیغ شرک

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۳۰ – ۸

۸– دوزخ ، سرانجام تلاش برای ترویج آیین شرک و گمراه کردن مردم از مسیر خدا و یگانه پرستی

و جعلوا لله أندادًا لیضلّوا عن سبیله . .. فإن مصیرکم إلی النار

فرجام تسلیم به خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۲ – ۴

۴– مسلمان و تسلیم خدا بودن ، فرجامی نیک و پسندیده دارد .

ربما یودّ الذین کفروا لو کانوا مسلمین

فرجام تقلید از نیاکان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۳۸ – ۲

۲ – به دور بودن راه پیشینیان از هرگونه پیامد شوم (عذاب و کیفر الهی) ، در دیدگاه قوم عاد

إن هذا إلّا خلق الأوّلين . و ما نحن بمعذّبين

با توجه به این که <هـذا> در آیه پیش، اشاره به روش و رفتار قوم عاد داشته باشد، استدلال آنها به صورت زیر خواهد بود: این شیوه ای که ما در پیش گرفته ایم، سلوک پیشینیان ما است. این رفتار برای پیشینیان، پیامد ناگواری نداشته است; پس برای ما نیز نتیجه بدی نخواهد داشت.

فرجام تکذیب آیات

خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۱۰ – ۳

۳ – تکذیب و استهزای آیات الهی ، بدترین فرجام را دارد .

ثمّ کان عقبه الذین أسئوا السوأی

بنـابر این که <عاقبه> خبر مقـدم <کان> و <السوأی> اسم آن و <أن کـذّبوا> مفعولٌ له فعل <أسائوا> باشـد، نکته بالا فهمیده می شود.

فرجام تکذیب انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۴۸ – ۹

۹ فرجام تکذیب انبیا چشیدن عذاب خداست.

کذب الذین من قبلهم حتی ذاقوا بأسنا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۱۰ – ۲

۲ – تکذیب پیامبران الهی و بیّنات آنان عملی زشت و دارای فرجامی ناگوار است .

و جاءتهم رسلهم بالبیّنت فما کان اللّه لیظلمهم . .. ثمّ کان عقبه الذین أسئوا ا

فرجام تکذیب حق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۶ – ۶

۶ هلاکت، سرانجام مبارزه با حق (اعراض، تکذیب و استهزای آن)

ما تأتيهم من ءايه . .. إلا كانوا عنها معرضين. فقد كذبوا بالحق ... ألم يروا كم أه

فرجام تكذيب ربوبيت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۳۹ - ۲

۲ - ناديده گرفتن مقام ربوبيت خداوند و زياده روى در هواپرستى ، فرجامى جز آتش دوزخ ندارد .

فأمّا من طغى . .. فإنّ الجحيم هى المأوى

از آن جا كه مراد از طغيان در <من طغى> به قرينه <من خاف مقام ربّه و نهى النفس عن الهوى> (در

آیات بعد) بی اعتنایی به پروردگار و پیروی از هوای نفس است، تهدید به جحیم نیز، درباره کسانی است که این گونه باشند.

فرجام توحید عبادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲ - ۴

۴ پرستش خدای یکتا ، درپی دارنده فرجامی خوش و نیکوست .

إننی لکم منه . .. بشیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۹ - ۵

۵ - توحید و پرستش خدای یگانه ، راهی که به لقای خدا می انجامد .

سبیل اللّه

مراد از <سبیل اللّه> (راه خدا) توحید و یکتاپرستی است. تسمیه توحید به <راه خدا> یا بدان جهت است که آیین توحید، خطی است که از سوی خدا ترسیم شده و به وسیله پیامبران به مردم ارائه شده است و یا بدان جهت می باشد که توحید و یکتاپرستی، راهی است که با پیمودن آن، می توان به خدا رسید و به لقای او دست یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۲۵ - ۲

۲ - پرستش خدای یگانه ، راهی به سوی خدا و منتهی به لقای او است .

و یصدّون عن سبیل اللّه

<سبیل اللّه> یعنی راه خدا <راه خدا> می تواند به معنای راهی باشد که <خدا برای اهل ایمان ترسیم و تعیین کرد> و یا می تواند به معنای راهی باشد که <به سوی خدا و به او منتهی می شود>. برداشت فوق بر پایه معنای دوم است.

فرجام توطئه منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

١٧ – محمد

۲ - ۲۷ - ۴۷ -

۲- مرگ ، خط پایانی بر توطئه ها و هواپرستی عناصر سست ایمان منافق

قالوا للذین کرهوا . .. فکیف إذا توفّتهم الملئکه

از ارتباط دو آیه، مطلب بالا قابل برداشت است; یعنی، سست ایمان های منافق، گرچه در دنیا به هر کاری دست می زنند; اما با مرگ که به تمامی توطئه هاشان پایان خواهد داد چه خواهند کرد.

فرجام توطئه های فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۱۲

۱۲ - تزویر های فرعون علیه موسی (ع) ، سرانجام دامنگیر خود وی شد .

إنّ هذا لسحر علیم . .. قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

اتهام سحر به موسی(ع) نخست از جانب فرعون صورت گرفت و ساحران را او گرد آورد و هم او مردم را برای نظارت دعوت کرد. همه اینها در نهایت، سبب ایمان عده ای به موسی(ع) شد و زمینه رسوایی خود فرعون را فراهم ساخت.

فرجام ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۳۴ - ۱۴

۱۴ زراندوزان ، اهل جهنمند .

فبشرهم بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۰ - ۸

۸ - خداونـد ، در تأکید بر تفاوت فرجام انفاق گران با تقوا و بخیلان زراندوز ، به سیطره شب و جلوه روز و به ذات خویش ، سوگند یاد کرده است .

و الّیل . .. إنّ سعیکم لشتّی . فأمّا من أعطی ... للیسری . و أمّا من بخل ... فسنی

فرجام جادوگران

فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۹ – ۸

۸ – تهدید ساحران مؤمن از سوی فرعون به داشتن فرجامی تیره و وحشتناک

فلسوف تعلمون

فرجام جرم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۴۴ – ۴

۴- هفت جرم و راه خطا در دنیا وجود دارد که به جهنّم منتهی می شود .

إن جهنّم . .. لها سبعه أبوب لکلّ باب منهم جزء مقسوم

فرجام جنیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۷۹ – ۳

۳ خداوند رقم زننده سرنوشت و تعیین کننده فرجام انسان ها و جنیان

و لقد ذرأنا لجهنم کثیراً من الجن و الإنس

فرجام جنیان اغواگر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۲۸ – ۲۰

۲۰ جایگاه ابدی جنیان اغواگر (شیطانها) و انسانهای پیرو ایشان آتش دوزخ است.

قال النار مثویکم خلدین فیها

<مثوی> اسم مکان و به معنی جایگاه و محل استقرار است. (راغب).

فرجام جوامع عصیانگر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - طلاق - ۶۵ - ۹ - ۱،۲،۳

۱ - بسیاری از جوامع انسانی ، به خاطر سرپیچی از فرمان های خدا و پیامبران ، به سزای سنگین و پیامد زیان بار کردار خویش دچار شدند .

و کأیّن من قریه عتت عن أمر ربّها. .. فذاقت وبال أمرها

<وبال> به معنای شدت و سنگینی است و مقصود از آن در آیه شریفه شدت مجازات و سنگینی پیامدهای کردارها است.

۲ - جوامعی که از فرمان های خدا و پیامبران سرباز

زدند ، به فرجامی خسارت بار گرفتار شدند .

و کان عقبه أمرها خسرًا

۳ – جوامع عصیانگر و متمرد از فرمان های خدا و پیامبران ، در معرض روبه رو شدن با پیامد های سنگین کردار خویش و دچار شدن به فرجامی خسارت بار

فذاقت وبال أمرها و کان عقبه أمرها خسرًا

فرجام جهنم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۲۱ – ۲

۲ دوزخ ، فرجام پذیرندگان ولایت شیطان

و من یتخذ الشیطن ولیاً . .. أولئک ماویهم جهنم و لایجدون عنها محیصاً

فرجام جهنمیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۱۱۳ – ۱۰

۱۰ هیچ کس حتی پیامبر (ص) قادر به تغییر سرنوشت شوم (دوزخی بودن) مشرکان نیست .

ما کان للنبی . .. من بعد ما تبین لهم أنهم أصحب الجحیم

از اینکه نام پیامبر (ص) به خصوص ذکر شده است، استفاده می شود که نه تنها دعای سایر مؤمنان در حق مشرکان بی نتیجه است بلکه حتی پیامبر(ص) هم نمی تواند سرنوشت آنان را با استغفار تغییر دهد.

فرجام حاضران در مجلس محمد(ص)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – عبس – ۸۰ – ۵ – ۱

۱ – برخی از حاضران مجلس پیامبر (ص) در ماجرای ابن ام مکتوم ، خود را از پند و اندرز های الهی بی نیاز می دیدند و از

فرجام خود نگرانی نداشتند .

أمّا من استغنى

به قرينه <جاءك> و <يخشى> در آيات بعد مراد از جمله <استغنى>، احساس بى نيازى نسبت به حضور در

مجلس وعظ و ارشاد و نیز بی خطر دیدن عاقبت خویش است.

فرجام حزب الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۲۲ - ۲۸

۲۸ - رستگاری و ظفرمندی ، فرجام قطعی حزب خدا (مؤمنان راستین)

ألا إنّ حزب اللّه هم المفلحون

فرجام حسد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۳۱ - ۲۶

۲۶ سرانجام شوم حسادت و برادرکشی قابیل ، درسی برای اهل کتاب

و اتل علیهم نبأ ابنی ءادم . .. فاصبح من الندمین

با توجه به اینکه ضمیر در <علیهم> به اهل کتاب باز می گردد، هدف اصلی از بر شمردن پیامدهای قتل هابیل، پند گرفتن آنان خواهد بود.

فرجام حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۵۱ - ۱۴

۱۴ درخشش نهایی از آنِ حق است .

الئن حصحص الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۸ - ۱

۱- در نزاع میان جبهه حق و باطل ، پیروزی نهایی از آنِ حق مداران است .

بل نقذف بالحقّ علی البطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۹۸ - ۸

۸ - پیروزی نهایی در عرصه مبارزه حق و باطل ، از آنِ جبهه حق خواهد بود .

إذ قال لأبیه و قومه ماذا تعبدون . .. قالوا ابنوا له بنیًا فألقوه فی الجحیم . ف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۲۱ - ۱

۱ - در جنگ حق و باطل

، غلبه با حق است .

کتب اللّه لأغلبنّ أنا و رسلی

فرجام حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۵۸ - ۳

۳- گرفتاری به عذاب استیصال پیش از فرا رسیدن قیامت ، سرنوشت محتوم همه اقوام و جوامع کافر و مشرک حق ستیز است .

و إن من قریه إلّا نحن مهلکوها قبل یوم القیمه

اینکه آیه می فرماید: همه جوامع بشری قبل از قیامت یا هلاک می شوند و یا دچار عذاب می شوند احتمال دارد که مراد از <مهلکوها> هلاکت انسانهای معمولی و مراد از <معذّبوها> عذاب کافران و مشرکان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۷۸ - ۱۰

۱۰ - حق ستیزان ، سرانجام مقهور قدرت شکست ناپذیر خداوند

إنّ ربّک یقضی بینهم بحکمه و هو العزیز العلیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۸۳ - ۷

۷ - قیامت ، پایان بازیگری و بیهوده گرایی های کافران حق ستیز

یخوضوا و یلعبوا حتّی یلقوا یومهم الذی یوعدون

بنابراین که مراد از <یومهم. ..> روز قیامت باشد، برداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۲۴ - ۳

۳ دوزخ ، فرجام هر کفرپیشه معاند حق ستیز

ألقیا فی جهنّم کلّ کفّار عنید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۳۶ - ۶

۶ - هلاکت ، سرنوشت محتوم همه توان مندان حق ستیز تاریخ

و کم أهلکنا . .. هل من محیص

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۱۷ – ق – ۵۰ – ۳۷ – ۲

۲ – فرجام هلاکت بار قدرت های حق ستیز تاریخ ، مایه تذکر خردمندان و مردمان حق شنو

إنّ فی ذلک لذکری لمن کان له قلب أو ألقی السمع

فرجام حق ستیزی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۶ – ۶

۶ هلاکت، سرانجام مبارزه با حق (اعراض، تکذیب و استهزای آن)

ما تأتیهم من ءایه . .. إلا کانوا عنها معرضین. فقد کذبوا بالحق ... ألم یروا کم أه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۸ – ۲

۲ – کفر و حق ستیزی ، منتهی به تناقض در گفتار و اندیشه *

إنّکم لفی قول مختلف

مخاطب <إنّکم>، کافران هستند. از آن جایی که برای آنان وصفی آورده نشده، استفاده می شود که نفس کفر آنان، منتهی به اختلاف در گفتار و پندار آنها شده است.

فرجام حق ناپذیران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۸۹ – ۵

۵ – حق ناپذیران لجوج ، شاهد بازتاب کفر و شرک خویش در فرجامی نه چندان دور

فسوف یعلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – جاثیه – ۴۵ – ۱۰ – ۹

۹ – عذاب سخت و جانکاه روز قیامت ، فرجام کافران حق ناپذیر

و لهم عذاب عظیم

فرجام خائنان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ – ۷۱ – ۸

۸ ذلت و ناکامی ، فرجام خائنان به خدا

فقد خانوا اللّه من قبل فأمکن منهم

فرجام خطا

جلد –

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۴۴ – ۴

۴- هفت جرم و راه خطا در دنیا وجود دارد که به جهنّم منتهی می شود .

إن جهنّم . .. لها سبعه أبوب لکلّ باب منهم جزء مقسوم

فرجام خورشید

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۲۹ – ۱۶

۱۶ – مرحله به پایان رسیدن جریان خورشید و ماه ، قابل مشاهده و رؤیت برای پیامبر (ص) بود . *

ألم تر أنّ اللّه . .. و سخّر الشمس و القمر کلّ یجری إلی أجل مسمًّی

برداشت بالا، مبتنی بر این نکته است که خطاب <ألم تر> اختصاص به پیامبر(ص) داشته باشد و <کلّ یجری. ..> حال برای <الشمس و القمر> باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۵ – ۸

۸ – حرکت خورشید و ماه ، تا وقت معینی بوده و زمانی به پایان می رسد .

و سخّر الشمس و القمر کلّ یجری لأجل مسمًّی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – تکویر – ۸۱ – ۱ – ۱

۱ – خورشید در آستانه آخرت ، با چرخاندنی شدید در هم پیچانده شده و خاموش خواهد شد .

إذا الشمس کوّرت

<کَوْر> و <تکویر> به معنای پیچانـدن است، جز این که <تکویر> بر مبالغه نیز دلالت دارد. مراد آیه شـریفه این است که خورشـید، به شـدت بهم پیچانـده خواهـد شـد. برخی <تکویر شـمس> را به معنای نابود ساختن خورشـید و گروهی دیگر به

معنای از بین بردن نور آن دانسته اند. (لسان العرب)

فرجام

خیانت به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۷۱ - ۸

۸ ذلت و ناکامی ، فرجام خائنان به خدا

فقد خانوا اللّه من قبل فأمکن منهم

فرجام دروغگویان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۹ - ۵

۵ - دروغ پردازانِ گناه پیشه ، دارای فرجامی خفّت بار و آکنده از ذلت

ویل لکلّ أفّاک أثیم . .. أُولئک لهم عذاب مهین

فرجام دشمنان امام علی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۶۷ - ۱۶

۱۶ - منصور حازم می گوید : از امام صادق (ع) از آیه < و ما هم بخرجین من النار > سؤال کردم ، فرمود : < اعداء علی (ع) هم المخلدون فی النار أبدالأبدین و دهر الداهرین ;

دشمنان علی(ع) هستند که تا پایان روزگار و تا ابدیت در جهنم جاودانه هستند>.

فرجام دشمنان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۲۶ - ۱۰

۱۰ هزیمت و شکست ، فرجام شوم و کیفر قطعی برای تمامی کافران و دشمنان ایستاده در برابر دین الهی

و عذّب الذین کفروا و ذلک جزاء الکفرین

فرجام دشمنی با خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۲۰ – ۶

۶ – دشمنی و مخالفت با خدا و پیامبر (ص) ، فرجامی جز شکست و ذلت ندارد .

إنّ الذین یحادّون . .. أُولئک فی الأذلّین

فرجام دشمنی با محمد(ص)

جلد – نام سوره –

سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۲۰ - ۶

۶ - دشمنی و مخالفت با خدا و پیامبر (ص) ، فرجامی جز شکست و ذلت ندارد .

إنّ الذین یحادّون . .. أُولئک فی الأذلّین

فرجام دنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۲۲ - ۱۵

۱۵ زندگی دنیا دارای عاقبت و فرجامی نیک (بهشت) می باشد .

أُولئک لهم عقبی الدار

<ال> در <الدار> عهد حضوری است و لذا مراد از <الدار> حیات دنیاست. مقصود از فرجام نیک آن (عقبی الدار) به قرینه آیه بعد بهشت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۲۳ - ۱

۱ بهشت ، سرانجام و فرجام حیات دنیاست .

أُولئک لهم عقبی الدار. جنّت عدن

<جنات عدن> عطف بیان و یا بدل برای <عقبی الدار> در آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۰۵ - ۱۱

۱۱- حکومت واحد جهانی به دست بندگان صالح خدا ، فرجام نهایی زندگی بشر در زمین

أنّ الأرض یرثها عبادی الصلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۸۳ - ۱۱

۱۱ - منتهی شدن نظام دنیا به جهان آخرت و قیامت ، وعده مکرر خداوند به خلق

یومهم الذی یوعدون

از فعل مضارع <یوعدون> که دلالت بر استمرار می کند مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - زلزله - ۹۹ - ۴ - ۳

۳ - زمین پس از تحوّلاتی در سه مرحله

(< لرزش ویرانگر در پایان عمر دنیا > ، < اخراج مردگان از درون خود در آغاز قیامت > و < اظهار اطلاعات بایگانی شده در خود >) ، مکان حسابرسی اعمال انسان ها خواهد شد .

إذا زلزلت . .. و أخرجت ... تحدّث أخبارها

آیات این سوره می تواند بیانگر حوادث آخرت باشد که از پایان نظام موجود، شروع می شود. تعبیر <یومئذ> در این احتمال نشانگر وقوع تمام آن حوادث، در یک زمان گسترده است.

فرجام دنیاطلبی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۴۴ – ۸

۸- پوچی و بی حاصلی و فرجام ناخوشایند ، پی آمد شرک و دنیاپرستی است .

و لم تکن له فئه ینصرونه من دون اللّه . .. هو خیر ثوابًا و خیر عقبًا

بیان سرگذشت مرد ثروت مند و پایان خسارت بار و بی حاصل او و سپس تذکر این که خداوند، بهترین پاداش دهنده و فراهم کننده سرانجام نیک برای بندگان است، این نتیجه را در پی دارد که دنیاپرستی و شرک، بدفرجامی و بی حاصلی را در پی خواهد داشت.

فرجام دنیوی مخالفان انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۲۵ – ۱۰

۱۰ – مخالفان و تکذیب کنندگان انبیای الهی ، در زندگی دنیایی نیز دارای فرجامی بد و عبرت آموزاند .

فانتقمنا منهم فانظر کیف کان عقبه المکذّبین

فرجام دنیوی مشرکان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۴۹ – ۱

۱ - کافران و مشرکان ، دارای فرجامی شوم در جهان آخرت

قل

یأیّها الناس إنّما أنا لکم نذیر

مراد از <الناس> مردم مشرک و بت پرست است. <نـذیر> به معنای <منذر> می باشد. و <انذار> (مصدر <منذر>) به معنای اخطار کردن و ترسانیدن از عواقب امری، پیش از فرا رسیدن آن است.

فرجام دنیوی مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۲۵ - ۱۰

۱۰ - مخالفان و تکذیب کنندگان انبیای الهی ، در زندگی دنیایی نیز دارای فرجامی بد و عبرت آموزاند .

فانتقمنا منهم فانظر کیف کان عقبه المکذّبین

فرجام دوستی با کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ممتحنه - ۶۰ - ۲ - ۸

۸ - اظهار محبت با جبهه کفر ، به امید جلب عطوفت آنان ، تلاشی بی فرجام و محکوم به شکست

تسرّون إلیهم بالمودّه. .. إن یثقفوکم یکونوا لکم أعداء

فرجام ذلت بار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۹ - ۵

۵ - دروغ پردازانِ گناه پیشه ، دارای فرجامی خفّت بار و آکنده از ذلت

ویل لکلّ أفّاک أثیم . .. أُولئک لهم عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۱۰ - ۱

۱ - دوزخ ، پایانی خفّت بار برای دروغ پردازی ها ، استهزاگری ها و گناه پیشگی کافران

ویل لکلّ أفّاك أثیم . .. اتّخذها هزوًا ... عذاب مهین . من ورائهم جهنّم

فرجام ذلت پذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۵ - ۹

۹ - هلاکت و نابودی ، فرجام ملت های ذلت پذیر

و پیرو کفر و ستم

فاستخفّ قومه . .. فأغرقنهم أجمعين

از این که فرعونیان با ضعف و زبونی در برابر دستگاه جبار فرعونی سرانجام به هلاکت رسیدند، مطلب بالا استفاده می شود.

فرجام رباخوار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۷۵ – ۱۲

۱۲ عاقبت کار رباخواران توبه کننده از عمل خویش ، به خداوند واگذار شده است .

فمن جاءه . .. فانتهى ... و امره الى اللّه

فرجام رنجهای مؤمنان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۱۲ – ۱۶

۱۶– بهشت ، پایان رنج و تلاش مؤمنان و دوزخ فرجام لذّت جویی و فساد کافران

الذين ءامنوا و عملوا الصلحت جنّت . .. و الذين كفروا... النارمثوًى لهم

در این آیات، میان زندگی، اهداف و فرجام مؤمنان و کافران، مقایسه صورت گرفته است. مؤمنان اهل جهاد و عمل صالح اند و در پی دشواری های آن، از بهشت برخوردار خواهند شد. اما کافران اهل رفاه و لذت جویی اند و در پی آن گرفتار آتش خواهند بود.

فرجام رهبران کفر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۴۰ – ۲

۲ – یاوران خط کفر ، دارای سرنوشتی مشترک با پیشوایان کافر خویش

فأخذنه و جنوده

فرجام زليخا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ - يوسف - ۱۲ - ۸۸ - ۲۰

۲۰ < عن أبى الحسن الهادى (ع) : . . . لما مات العزيز . . . إفتقرت إمرأه العزيز و احتاجت حتى سألت الناس فقالوا : ما يضرّك لو قعدت

للعزيز و كـان يوسف يسـمى العزيز [خ .ل .و كـلّ ملك كان لهم سـمى بهـذا الإسم] . . . فقامت إليه و قالت : سـبحان . . . من جعل العبيد بالطاعه ملوكاً . . . ;

از امام هادی(ع) روایت شـده است: . .. پس از مرگ عزیز مصـر ... همسـر وی [زلیخا] فقیر و نیازمنـد شد تا آن جا که از مردم درخواست کمک می کرد. پس مردم به او گفتند: چه ضـرر دارد که بر سـر راه عزیز بنشینی [واز او کمک بخواهی] و یوسف در آن زمان عزیز نامیده می شد [و هر پادشاهی که بر مصـریان حکومت می کرد به این اسم نامیده می شد]... پس همسر عزیز بر سر راه یوسف ایستاد و گفت: ... منزه است خدایی که بردگان را در سایه اطاعت، به پادشاهی می رساند ...>.

فرجام زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸ - ۴

۴- زمین ، در نهایت ، به کویری بی حاصل و خالی از گیاه ، تبدیل خواهد شد .

و إنّا لجعلون ما علیها صعیدًا جرزًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۹۸ - ۵

۵- ربوبیّت الهی ، آمیخته به رحمت او است .

رحمه من ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۳ - ۶

۶- آسمان ها و زمین و تمامی موجودات هستی ، دارای فرجام و پایانی معین و از پیش تعیین شده

ما خلقنا السموت و الأرض و ما بینهما إلاّ بالحقّ و أجل مسمًّی

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۴ - ۲

۲ - انهدام زمین در آستانه قیامت ، امری قطعی و غیرقابل تردید

إذا رجّت الأرض رجًّا

به کارگیری <إذا>ی شرطیه که در امور قطعی به کار می رود بیانگر مطلب بالا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۶ - ۲

۲ - انهدام زمین و تبدیل کوه های آن به غبار پراکنده در فضا ، امری قطعی و تردیدناپذیر

فکانت هباء منبثًّا

به کارگیری فعل ماضی <فکانت> در مورد آینده، در صورتی است که آن، آینده ای قطعی و غیرقابل تردید باشد.

فرجام زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۲ - ۱

۱ حیات جاودان در باغ های بهشت با نهر های روان ، وعده الهی به زنان و مردان مؤمن

وعد اللّه المؤمنین . .. تحتها الأنهر

فرجام زندگی دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۴۸ - ۱۳

۱۳- زندگی دنیا ، دارای فرجام و هدفی است که در آخرت ، تحقّق می پذیرد . است .

بل زعمتم ألّن نجعل لکم موعدًا

فرجام زیانکاران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۱۰۳ – ۴

۴ – جاودانگی در عذاب دوزخ ، فرجام زیان کاران فاقد عمل صالح و گران وزن

و من خفّت موزینه . .. فی جهنّم خلدون

فرجام زیباییهای طبیعت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸ – ۲

-۲

تمامی موجودات زمین و جلوه های ظاهری آن ، محکوم به فنا و اضمحلال نهایی اند .

و إنّا لجعلون ما علیها صعیدًا جرزًا

فرجام سخت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۶ - ۱

۱ - کسانی که هدایت و انذار های الهی را تکذیب کرده و از آن روی گردان شدند ، شقی ترین افراد و گرفتار دشوارترین فرجام اند .

الذی کذّب و تولّی

آیات پیشین که سخن از <هدایت> و <انذار> به میان آورده بود قرینه است بر این که تکذیب و تولّی در رابطه با همان امور است.

فرجام سخت بخیلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۰ - ۱

۱ - خداوند ، بخیلان و زراندوزانی را که تکذیب گر پاداش های الهی اند ، به آینده ای سخت دچار و راه گرفتاری به آن را برایشان هموار می سازد .

فسنیسّره للعسری

تعبیر <آسان ساختن> در این آیه، لزوماً تعبیری استهزاآمیز نیست; زیرا می توان گفت: مراد مهیّا ساختن زمینه درافتادن به فرجام سخت است.

فرجام سخت ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۰ - ۱

۱ - خداوند ، بخیلان و زراندوزانی را که تکذیب گر پاداش های الهی اند ، به آینده ای سخت دچار و راه گرفتاری به آن را برایشان هموار می سازد .

فسنیسّره للعسری

تعبیر <آسان ساختن> در این آیه، لزوماً تعبیری استهزاآمیز نیست; زیرا می توان گفت: مراد مهیّا ساختن زمینه درافتادن به فرجام سخت است.

فرجام سخت کافران

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۱۰ - ۱

۱- تهدید شدن کافران سست اندیش و بیهوده گرا ، به فرجامی سخت و جانکاه

فارتقب یوم تأتی السماء بدخان مبین

تعبیر <بدخان مبین>، می تواند حکایت از عذاب دنیوی و نیز سختی های صحنه قیامت داشته باشد.

فرجام سخت مکذبان پاداشهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۰ - ۱

۱ - خداوند ، بخیلان و زراندوزانی را که تکذیب گر پاداش های الهی اند ، به آینده ای سخت دچار و راه گرفتاری به آن را برایشان هموار می سازد .

فسنیسّره للعسری

تعبیر <آسان ساختن> در این آیه، لزوماً تعبیری استهزاآمیز نیست; زیرا می توان گفت: مراد مهیّا ساختن زمینه درافتادن به فرجام سخت است.

فرجام سد ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۹۸ - ۹

۹- موانع هجوم یأجوج و مأجوج به همسایگان خود ، در آستانه قیامت ، منهدم خواهد شد .

فإذا جاء وعد ربّی جعله دکّاء

فرجام سوءظن به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۱۳ - ۳

۳ - بدگمانی به خدا و نصرت های او نسبت به مؤمنان ، منتهی به کفر و بی ایمانی *

و ظننتم ظنّ السوء . .. و من لم یؤمن باللّه و رسوله

برداشت بالا بدان احتمال است که مراد از <من لم یؤمن>، همان مخاطبان <ظننتم. ..> باشد.

فرجام سوءظن به نصرتهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۱۳ - ۳

۳

- بدگمانی به خدا و نصرت های او نسبت به مؤمنان ، منتهی به کفر و بی ایمانی *

و ظننتم ظنّ السوء . .. و من لم یؤمن باللّه و رسوله

برداشت بالا بدان احتمال است که مراد از <من لم یؤمن>، همان مخاطبان <ظننتم. ..> باشد.

فرجام شایعه علیه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۱ - ۹

۹ - شایعه و وارونه جلوه دادن حقایق در جامعه اسلامی ، هر چند در آغاز موجب نگرانی و احساس خطر می شود ; ولی در نهایت با افشا شدن انگیزه شایعه سازان ، به نفع مسلمانان تمام خواهد شد .

إنّ الذین جاءو بالإفک عصبه منکم لاتحسبوه شرًّا لکم بل هو خیر لکم

فرجام شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۷۲ - ۱۸

۱۸ هشدار مسیح (ع) به بنی اسرائیل در مورد فرجام نامیمون شرک

قال المسیح . .. انه من یشرک باللّه فقد حرم اللّه علیه الجنه

ظاهراً جمله <انه من یشرک . ..> گفتار حضرت مسیح(ع) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۸۱ - ۱

۱ نترسیدن از پیامد شرک به خدای یگانه و در هراس بودن از شریکان موهوم او، کاری شگفت و نابخردانه است.

و کیف أخاف ما أشرکتم و لاتخافون أنکم أشرکتم بالله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۴۴ - ۸

۸- پوچی و بی حاصلی و فرجام ناخوشایند ، پی آمد شرک و دنیاپرستی است .

و لم

تکن له فئه ینصرونه من دون اللّه . .. هو خیر ثوابًا و خیر عقبًا

بیان سرگذشت مرد ثروت مند و پایان خسارت بار و بی حاصل او و سپس تذکر این که خداوند، بهترین پاداش دهنده و فراهم کننده سرانجام نیک برای بندگان است، این نتیجه را در پی دارد که دنیاپرستی و شرک، بدفرجامی و بی حاصلی را در پی خواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۲ - ۱۳

۱۳ - شرک ، سرانجامی شوم و ناگوار دارد .

فانظروا کیف کان عقبه الذین . .. کان أکثرهم مشرکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۸۹ - ۵

۵ - حق ناپذیران لجوج ، شاهد بازتاب کفر و شرک خویش در فرجامی نه چندان دور

فسوف یعلمون

فرجام شرک عبادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲ - ۳

۳ پرستش غیر خدا ، فرجام شوم و نامیمونی را درپی خواهد داشت .

ألاّ تعبدوا إلاّ الله إننی لکم منه نذیر

جمله <ألاّ تعبدوا إلاّ الله> حاوی دو معناست: ۱. نهی از پرستش غیر خدا; ۲. لزوم پرستش خداوند. <انذار> که به معنای ترساندن از فرجامی شوم است، در ارتباط با معنای نخست و بشارت که به معنای مژدگانی به عاقبتی خوش است، در ارتباط با معنای دوم ایراد شده است. لام در <لکم> لام تقویت و متعلق به <نذیر و بشیر> است.

فرجام شقاوتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - اعلی - ۸۷ - ۱۲ - ۳

۳ - فرجام شقاوتمندان

، گرفتاری به آتش دوزخ است .

و یتجنّبها الأشقی . الذی یصلی النار الکبری

فرجام شوم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۶۵ – ۴

۴ – بنی اسرائیل ، آگاه به سرگذشت شوم اصحاب سبت و علل آن هستند .

و لقد علمتم الذین اعتدوا منکم فی السبت فقلنا لهم کونوا قرده خسئین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۶۶ – ۴

۴ – امت های گنهکار و متمرد از فرمان خدا ، در خطر گرفتار شدن به کیفر های دنیوی و سرنوشتی شوم

فجعلنها نکلا لما بین یدیها و ما خلفها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۱۹ – ۵

۵ – مسؤولیت پیامبر (ص) ، راهنمایی انسان ها و تبیین سرانجام نیک مؤمنان و عاقبت شوم کفرپیشگان است .

إنا أرسلنک بالحق بشیراً و نذیراً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۲۶ – ۱۹

۱۹ – آتش دوزخ ، جایگاهی نامیمون و عاقبتی شوم است .

و بئس المصیر

<مصیر> جایگاهی است که حرکت بدان جا منتهی می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۵ - ۱۰

۱۰ عذاب خداوند و سرانجامی شوم در انتظار تکذیب کنندگان و استهزاگران حق (قرآن و دیگر آیات خداوند)

فقد كذّبوا بالحق لمّا جاءهم فسوف يأتيهم أنبؤا ما كانوا به يستهزءون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۰ - ۶

۶ تسلی خداوند به پیامبر(ص)

با یادآوری استهزای انبیای گذشته و سرنوشت شوم استهزاکنندگان

و لقد استهزیء برسل من قبلک فحاق بالذین سخروا منهم ما کانوا به یستهزءون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵ - ۹

۹ عذاب قیامت، عاقبت شوم گناهکاران

قل إنی أخاف إن عصیت ربی عذاب یوم عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۱ - ۱۱

۱۱ هشدار خداوند به افترا زنندگان به او و تکذیب کنندگان آیات الهی و تهدید آنان به سرانجامی شوم

و من أظلم ممن افتری علی اللّه کذبا أو کذب بایته إنه لایفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۱ - ۱۶

۱۶ کوتاهی و تفریط در امور دینی و مسؤولیتها، گناه و باری شوم بر دوش انسان است.

قالوا یحسرتنا علی ما فرطنا فیها و هم یحملون أوزارهم علی ظهورهم ألا ساء ما یزرون

بنابراین که <ما در <ما فرطنا> موصوله و مرجع برای ضمیر <فیها> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۵ - ۸

۸ فرجام شوم امتهای ظالم گذشته، هشداری الهی به تمامی امتهاست.

فقطع دابر القوم الذین ظلموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۷ - ۱

۱ پیامبر(ص) مأمور برانگیختن داوری وجدان مشرکان بر چگونگی فرجام آنان در صورت نزول عذاب الهی

قل أرءیتکم . .. هل یهلك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۹ - ۸

۸ خداوند تعیین کننده کیفر

و سرنوشت شوم خلافکاران و تفرقه افکنان

إنما أمرهم إلی الله

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۳ – ۱۳،۱۴

۱۳ ضرورت بررسی و دقت در فرجام شوم فسادگران و تکذیب کنندگان آیات الهی و رسالت پیامبران

فظلموا بها فانظر کیف کان عقبه المفسدین

۱۴ تکذیب کنندگان آیات الهی و منکران رسالت انبیا ، از مفسدان و در معرض فرجامی شوم هستند .

فظلموا بها فانظر کیف کان عقبه المفسدین

به کارگیری عنوان <مفسدین> برای فرعون و اشرافیان دربارش می تواند به این سبب باشد که آنان آیات الهی را تکذیب کردند و رسالت موسی(ع) را نپذیرفتند. همچنین می تواند برای تبیین ریشه تکذیب آیات الهی و انکار رسالت از سوی آنان باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۴۵ – ۱۶

۱۶ خداوند ، فاسقان بنی اسرائیل را به گرفتار آمدن به فرجامی شوم تهدید کرد .

سأوریکم دار الفسقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۶۳ – ۵

۵ توجه دادن یهودیان به فرجام شوم مخالفت با فرمان های الهی ، هدف از پرسش پیامبر (ص) از یهودیان درباره مردم ایله

و سئلهم عن القریه التی کانت حاضره البحر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۸۴ – ۸

۸ انذار مردم و بیم دادن ایشان از فرجام های شوم ، وظیفه پیامبر (ص) و از شؤون وی

إن هو إلا نذير مبين

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۸۸ - ۱۶

۱۶ انذار مردم و آگاه ساختن آنان از عاقبت شوم کفرپیشگان ، از وظایف اساسی پیامبر (ص)

إن أنا إلا نذیر

لام در <لقوم> هم می تواند <لام> تقویت باشد و هم می تواند <لام> انتفاع گرفته شود. بر اساس احتمال اول <قوم> مفعول برای <نذیر و بشیر> خواهد بود و مفاد آیه این است که پیامبر(ص) مؤمنان را انذار خواهد کرد و به آنان بشارت خواهد داد. و بر اساس دومین احتمال مفعول <نذیر و بشیر> همه مردم هستند و <لقوم یؤمنون> بیان می دارد که تنها مؤمنان از انذارها و بشارتها بهره مند می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۱۶ - ۳

۳ جهنم ، جایگاهی بد و فرجامی شوم

و بئس المصیر

مخصوص به ذم، کلمه جهنم است که به قرینه فراز قبل حذف شده است، یعنی <و بئس المصیر جهنم>

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۲۶ - ۱۰

۱۰ هزیمت و شکست ، فرجام شوم و کیفر قطعی برای تمامی کافران و دشمنان ایستاده در برابر دین الهی

و عذّب الذین کفروا و ذلک جزاء الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۳ - ۵

۵ جهنم ، جایگاه کافران و منافقان و فرجامی سخت و دردناک برای آنان

و مأویهم جهنم و بئس المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۱۲ - ۱

۱- مَثَل و مانند آوردن

خداوند ، برای ترسیم فرجام شوم کفران نعمت های خویش

ضرب الله مثلاً قریه . .. فکفرت بأنعم الله فأذقها ... بما کانوا یصنعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۶ - ۹

۹ تأسف خوردن بر حال کافران و سرنوشت بد آنان ، حالت قابل تحسین است .

فلعلّک بخع نفسک علی ءاثرهم . .. أسفًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۹ - ۲

۲ - بازی با حیثیت مؤمنان و بدنام ساختن آنان ، معصیتی بزرگ و دارای فرجامی سخت و دردناک در دنیا و آخرت

إنّ الذین یحبّون أن تشیع الفحشه فی الذین ءامنوا لهم عذاب ألیم فی الدنیا و الأخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۱۰ - ۲،۳

۲ - تکذیب پیامبران الهی و بیّنات آنان عملی زشت و دارای فرجامی ناگوار است .

و جاءتهم رسلهم بالبیّنت فما کان اللّه لیظلمهم . .. ثمّ کان عقبه الذین أسئوا ا

۳ - تکذیب و استهزای آیات الهی ، بدترین فرجام را دارد .

ثمّ کان عقبه الذین أسئوا السوأی

بنابر این که <عاقبه> خبر مقدم <کان> و <السوأی> اسم آن و <أن کذّبوا> مفعولٌ له فعل <أسائوا> باشد، نکته بالا فهمیده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۲ - ۱۳

۱۳ – شرك ، سرانجامی شوم و ناگوار دارد .

فانظروا كيف كان عقبه الذين . .. كان أكثرهم مشركين

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۵۶ – ۱

۱

- جهنم ، فرجامی بد و ناگوار

إنّ للطغین لشرّ مئاب . جهنّم

برداشت یاد شده از آن جا است که <جهنّم> عطف بیان برای <لشرّ مئاب> است; یعنی، فرجامی بد و ناگوار که عبارت است از جهنم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۸ - ۱۴

۱۴ - عذاب جهنم ، فرجامی بس بد و ناگوار است .

فبئس المصیر

<مصیر>، به عاقبت و فرجام امر گفته می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۹ - ۱۰

۱۰ - دوزخ ، جایگاهی نامیمون و عاقبتی شوم

و مأویهم جهنّم و بئس المصیر

فرجام شوم ابو لهب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مسد - ۱۱۱ - ۱ - ۲

۲ - ابولهب ، مورد نفرین و تهدید خداوند ، به گرفتاری در هلاکت و فرجامی زیان بار

و تبّ

فاعل <تبّ>، ابولهب است و نفرین خداوند به شخص او تعلق گرفته است. از آن جا که معنای حقیقی نفرین، درباره خداوند تصور ندارد; مراد تهدید و توبیخ خواهد بود.

فرجام شوم استهزاگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۸ - ۹

۹ نوح (ع) در پاسخ استهزاگران ، آنان را از آینده ای درخور استهزا و در پی دارنده تمسخر خبر داد .

إن تسخروا منا فإنا نسخر منكم كما تسخرون

فرجام شوم استهزای انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۲۶ - ۱۶

۱۶- تمسخر پیام وحی و وعده های پیامبران ، دارای فرجامی سخت

فأتنا بما تعدنا

إن كنت من الصدقين . .. و حاق بهم ما كانوابه يستهزءون

فرجام شوم استهزای وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۲۶ - ۱۶

۱۶- تمسخر پیام وحی و وعده های پیامبران ، دارای فرجامی سخت

فأتنا بما تعدنا إن كنت من الصدقين . .. و حاق بهم ما كانوابه يستهزءون

فرجام شوم اشاعه فحشا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۹ - ۹

۹ - انسان ها نسبت به پیامد و بازتاب شوم دنیوی و اخروی اشاعه فحشا در جامعه ، آگاهی درست و کاملی ندارند .

إنّ الذين يحبّون أن تشيع الفحشه . .. و اللّه يعلم و أنتم لاتعلمون

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مفعول <لاتعلمون> نتیجه و بازتاب کار زشت اشاعه فحشا و فساد جنسی در جامعه باشد.

فرجام شوم اصحاب الجنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۱۷ - ۲

۲ - تهدید خداوند به دچار کردن کافران تکذیب گر صدراسلام ، به سرنوشت شوم و هلاکت بار باغداران یمنی

إنّا بلونهم كما بلونا أصحب الجنّه

فرجام شوم اصحاب شمال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ – واقعه – ۵۶ – ۹۵ – ۱

۱ – برپایی قیامت ، تقسیم شدن مردم به سه دسته (مقربان ، اصحاب الیمین و اصحاب الشمال) و فرجام نیک دو دسته اول و بدفرجامی دسته آخر ، امری قطعی ، یقنی و غیرقابل تردید است .

إنّ هذا لهو حقّ الیقین

<هذا> به آنچه در سوره واقعه مطرح شده اشاره دارد

و محور آن مطالبی است که در برداشت بالا آمده است. گفتنی است که تعبیر <حقّ الیقین> از باب اضافه صفت به موصوف است; یعنی، <الیقین الحقّ> و حق به معنای ثابت و استوار است. بنابراین <الیقین الحقّ>; یعنی، یقینی که ثابت است و هرگز تردید در آن راه ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بلد - ۹۰ - ۱۹ - ۱

۱ - منکران آیات الهی که به بردگان ، یتیمان و مسکینان خدمتی نکرده و صبر و ترحّم ، را رواج ندهند ، در آخرت گرفتار فرجامی شوم و نکبت بار خواهند شد .

و الذین کفروا بایتنا هم أصحب المشئمه

<مشأمه> از <شُؤم>، نقطه مقابل یُمْن (صحاح) گرفته شده است. (العین)

فرجام شوم اعراض از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳ - ۵

۵- فرجام بی اعتنایی به پیام های قرآن ، هراس انگیز و هولناک است .

إلّا تذکره لمن یخشی

خشیت و ترس از خداوند، به معنای هراس از مجازات های او در صورت مخالفت با تذکرات قرآنی است.

فرجام شوم افترا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۱ - ۹

۹ - افترا و دروغ بستن به دیگران ، کاری ناروا و بی عاقبت است .

و قد خاب من افتری

فرجام شوم اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۵ - ۱،۲،۸

۱ - آگاهی مردم کافر عصر بعثت ، از سرنوشت شوم اقوام کافر پیش از خود

ألم يأتكم نبؤا الذين كفروا من قبل

استفهام در

<ألم يأتكم>، تقریری است.

۲ - آگاهی مردم عصر بعثت ، از سرنوشت اقوام کافر پیش از خود ، از راه اخبار و اطلاعات واصله بود .

ألم یأتکم نبؤا الذین کفروا من قبل

مطلب یاد شده، از آمدن تعبیر <نبأ> (خبر) به دست می آید.

۸ - سرنوشت شوم اقوام کافر پیشین ، درس آموز و عبرت انگیز است .

ألم یأتکم نبؤا الذین کفروا من قبل . .. لهم عذاب ألیم

فرجام شوم امت های پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۶ - ۶

۶ اطلاع کافران از عاقبت شوم کفرپیشگان گذشته و عبرت نگرفتن از آنان ، مایه تعجب و شگفتی و نشانه بی خردی آنان است .

و یستعجلونک بالسیئه قبل الحسنه و قد خلت من قبلهم المثلت

آیه شریفه در مقام تعجّب و بیان سخافت رأی و خرد کفرپیشگان است و جمله حالیه (و قد خلت . ..) به منزله دلیل برای اثبات آن می باشد. از این رو باید آنان از گرفتار شدن امتهای کفرپیشه گذشته به عقوبتهای الهی مطلع باشند.

فرجام شوم اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۳ - ۶

۶ شعیب (ع) پس از اتمام حجت بر مردم و لجاجت پیشگی آنان ، در انتظار سرنوشت شوم آنان بود .

وارتقبوا إنی معکم رقیب

<رقیب> در آیه شریفه به معنای منتظر است.

فرجام شوم بخیلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۲ - ۳

۳ - خداوند ، با آگاه ساختن ثروتمندان بخیل از آینده دشوارشان ، بر آنان

اتمام حجت کرده است .

إنّ علینا للهدی

مفاد آیه شریفه این است که نشان دادن راه، وظیفه ما است و پیامد بی اعتنایی بخیلان به هدایت ها، بر عهده خود آنان است.

فرجام شوم بنی نضیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۲ - ۲۱

۲۱ - فرجام تلخ یهود بنی نضیر ، مایه عبرت و درس آموزی برای اهل بینش

هو الذی أخرج . .. یخربون بیوتهم ... فاعتبروا یأُولی الأبصر

فرجام شوم پیروان شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۳ - ۱۲

۱۲- بیان عاقبت نیک مؤمنان دارای عمل صالح و فرجام شوم پیروان شیطان ، روشی است برای ایجاد انگیزش آدمیان به عاقبت اندیشی .

و برزوا لله جمیعًا فقال الضعفؤا للذین استکبروا . .. فهل أنتم مغنون عنّا من عذاب

فرجام شوم توطئه علیه محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۰ - ۱۳

۱۳ - هشدار خداوند ، به دو همسر خطاکار پیامبر (حفصه و عایشه) ، درباره سرنوشت شوم خیانت به پیامبر (ص) همچون سرنوشت همسران نوح و لوط

ضرب اللّه مثلاً للذین کفروا امرأت نوح . .. قیل ادخلا النار مع الدخلین

یادآوری خیانت همسران دو پیامبر پس از نقل ماجاری توطئه دو همسر پیامبراسلام می تواند هشداری به آنان باشد.

فرجام شوم ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۷۸ - ۱۳،۱۱،۱۰

۱۰ - زورمداران و زراندوزان ، دارای فرجامی شوم و ناخوشایند

أوَلم یعلم أنّ اللّه

قد أهلك . .. من هو أشدّ منه قوّه و أكثر جمعًا

۱۱ – سرانجام شوم زورمداران و زراندوزان تاریخ ، درس عبرتی است برای دیگران .

أوَلم یعلم أنّ اللّه قد أهلک من قبله من القرون من هو أشدّ منه قوّه و أکثر جمعًا

۱۳ – نکوهش قارون از سوی خدا ، به خاطر درس نگرفتن از فرجام شوم زراندوزان پیش از خود

أوَلم یعلم أنّ اللّه قد أهلک من قبله من القرون من هو أشدّ منه قوّه و أکثر جمعًا

فرجام شوم ثروتمندان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۸۲ – ۱۷

۱۷ – ثروت اندوزان قارون صفت و ناسپاس ، در معرض گرفتار شدن به فرجام شوم قارون

فخسفنا به و بداره الأرض . .. ویکأنّه لایفلح الکفرون

فرجام شوم جهنم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – تغابن – ۶۴ – ۱۰ – ۵

۵ – دوزخ ، جایگاهی نامیمون و عاقبتی شوم

أصحب النار . .. و بئس المصیر

فرجام شوم جهنمیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۷۲ – ۱۲

۱۲ – دوزخ ، جایگاهی بد برای دوزخیان

و بئس المصیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۱۵ – ۱۹

۱۹– فرجام نیک متقین بهشتی ، غیرقابل قیاس با فرجام سخت دوزخیان

مثل الجنّه الّتی وعد المتّقون . .. کمن هو خلد فی النار

فرجام شوم حزب شیطان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۱۹ – ۶

۶ – حزب و دار و دسته شیطان ، فرجامی

جز خسران و زیان ندارند .

ألا إنّ حزب الشیطن هم الخسرون

فرجام شوم دشمنان انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۵ – ۵

۵ – ذلت و خواری ، فرجام همه مخالفان خدا و پیامبران در طول تاریخ

کما کبت الذین من قبلهم

فرجام شوم دشمنان خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – فصلت – ۴۱ – ۲۵ – ۱۰

۱۰ – دوزخ ، پایان و فرجام شوم دشمنان خدا

و حقّ علیهم القول

الف و لام در <القول> برای عهد ذهنی است و اشاره به سخنی دارد که در آن، وعده عذاب دوزخ داده شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۵ – ۵

۵ – ذلت و خواری ، فرجام همه مخالفان خدا و پیامبران در طول تاریخ

کما کبت الذین من قبلهم

فرجام شوم دشمنان محمد(ص)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۳۴ – ۳

۳ کافران معاند با پیامبر (ص) ، در قیامت ، دارای شوم ترین جایگاه و بی راهه ترین مسیر خواهند بود .

الذین . .. أُولئک شرّ مکانًا و أضلّ سبیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۵۱ - ۸

۸ - دلداری خداوند به پیامبر (ص) ، با ذکر فرجام سخت و ناگوار مخالفان آن حضرت

و لو تری إذ فزعوا فلافوت و أُخذوا من مکان قریب

فرجام شوم دنیاطلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ -

۱۴- اخطار و هشدار به سرنوشت شوم کافرانِ دنیاطلب ، روشی برای بازداشتن از کفر و دنیاطلبی

ربما یودّ الذین کفروا . .. ذرهم یأکلوا و ... فسوف یعلمون

فرجام شوم رهبران کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۲ - ۵

۵ - طرد شدن از لطف و رحمت حق ، فرجام شوم فرعونیان و پیشوایان کفر در روز رستاخیز

و جعلنهم أئمه یدعون إلی النار . .. و یوم القیمه هم من المقبوحین

فرجام شوم زنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۲ - ۷

۷- عمل ناشایست زنا ، دارای فرجامی بد و ناگوار برای فرد و جامعه

و ساء سبیلاً

از جمله <راههای بد> راهی است که منتهی الیه و فرجام آن، ناشایست باشد. بنابراین <ساء سبیلاً> می تواند مشعر به این معنا باشد که: زنا نه تنها خود فاحشه است; بلکه راهی است بد که فرجام و پیامد آن برای فرد و جامعه نیز، بد و ناپسند است.

فرجام شوم شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۶ - ۱۷

۱۷ - پافشاری بر شرک و روی گردانی از استغفار ، در پی دارنده فرجامی زیان بار برای انسان

فاستقیمواإلیه و استغفروه و ویل للمشرکین

فرجام شوم طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۵۵ - ۱

۱ - طغیانگران ، دچار فرجامی بد

هذا و إنّ للطغین لشرّ مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <لشرّ مئاب> سوء عاقبت و بدفرجامی است.

فرجام شوم ظالمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۱۷ – ۹

۹- کافران جبّار ، مردمی بدفرجام در دنیا و آخرتند .

و خاب کلّ جبّار عنید . من ورائه جهنّم و یسقی من ماء صدید ... من ورائه عذاب غلیظ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۱ – ۴،۵

۴ – هشدار موسی (ع) به خاندان فرعون نسبت به فرجام شوم ستم کاری ، مأموریتی از سوی خداوند

أن ائت . .. قوم فرعون ألایتّقون

عبارت <ألا-یتّقون> مقول برای قول محذوف است; یعنی،<فقل لهم ألایتّقون>. گفتنی است که مفعول <یتّقون> در این آیه حذف شده و تقدیر آن به قرینه آیه قبل چنین است: <ألایتّقون عاقبه ظلمهم>.

۵ – ظلم و ستم کاری دارای پیامدی شوم و نکبت بار

أن ائت القوم الظلمین . قوم فرعون ألایتّقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۵۲ – ۸،۱۰

۸ – ستمگران ، دارای سرایی بد (دوزخ) در قیامت

و لهم سوء الدار

۱۰ – پذیرفته نشدن عذر ستمگران ، دوری آنان از رحمت خداوند و جای گرفتن در سرایی بد ، مظهر نصرت الهی به پیامبران و مؤمنان در قیامت

إنّا لننصر رسلنا و الذین ءامنوا . .. یوم یقوم الأشهد . یوم لاینفع الظلمین معذر

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، بیانگر چگونگی نصرت الهی در قیامت از رسولان و مؤمنان است

که در آیه پیش (یوم یقوم الأشهد) به آن اشاره شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۵ - ۲۳

۲۳ - سرنوشت شوم ستمگران در قیامت ، هشداری برای متجاوزان به حقوق مردم است .

ألا إنّ الظلمین فی عذاب مقیم

کلمه <ألا> که برای هشدار است رساننده مطلب بالا می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۵۹ - ۶

۶ - فرجام شوم کافران و ستمگران هلاک شده تاریخ ، هشداری به کفرپیشگان و ظالمان هر عصر

فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا مثل ذنوب أصحبهم

آیات پایانی این سوره، در مقام نتیجه گیری از آیات گذشته است که به تفصیل سرنوشت هلاکت بار کافران گذشته تاریخ را بیان داشته است. از این نکته استفاده می شود که تعبیر <مثل ذنوب أصحابهم>، در واقع تذکر و هشداری نهایی به کافران هر عصر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۷ - ۶

۶ - فرجام بد اخروی در انتظار ستمگران

و اللّه علیم بالظلمین

فرجام شوم ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۲ - ۱

۱- هشدار خداوند به ستمگران درباره سرنوشت شوم ستم پیشگی

و لاتحسبنّ الله غفلاً عمّا یعمل الظلمون

فرجام شوم عصیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۷۳ – ۴

۴ – سرکشی و عصیان پس از انذار و اتمام حجت ، دارای فرجامی شوم

و أمطرنا علیهم مطرًا فساء مطر المنذرین

فرجام شوم عهدشکنان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۲۵ – ۱۱

۱۱ سرای شوم (دوزخ) از

آنِ کسانی است که پیمان های الهی را نقض کنند و پیوندهایی که خداوند به برقراری آنها فرمان داده ، نادیده انگارند .

والذین ینقضون عهد الله . .. و یقطعون ما أمرالله ... لهم سوء الدار

فرجام شوم فاسقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۳۵ – ۱۹

۱۹– هلاکت و بدفرجامی ، تنها از آنِ فاسقان و پرده دران حریم ارزش ها است .

فهل یهلک إلّا القوم الفسقون

فرجام شوم فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۴ – ۱۱

۱۱ – داستان فرعون ، هامان و قارون ، عبرت آموز و نمونه ای از سرگذشت انسان های بدفرجام و نابودشده

أَوَلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین کانوا من قبلهم . .. فأخذهم ال

فرجام شوم فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۰ – ۵

۵ – لزوم مطالعه در سرگذشت فرعونیان و فرجام شوم آنان

فأخذنه . .. فانظر کیف کان عقبه الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۲ – ۵

۵ – طرد شدن از لطف و رحمت حق ، فرجام شوم فرعونیان و پیشوایان کفر در روز رستاخیز

و جعلنهم أئمه یدعون إلی النار . .. و یوم القیمه هم من المقبوحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۴ - ۱

۱ - هشدار تهدیدآمیز مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن آنان به سرنوشتی شوم بر اثر غفلت و بی

توجهی شان به خیرخواهی های او

فستذکرون ما أقول لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۸ - ۳

۳ - سرنوشت هلاکت بار فرعونیان و قوم ثمود ، نمونه ای بارز از برخورد تند و قهرآمیز خداوند با کافران است .

إنّ بطش ربّک . .. فرعون و ثمود

فرجام شوم قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸۲ - ۵،۱۷

۵ - پشیمان شدن دنیاطلبان غافل از سخنان نسنجیده روز پیش خویش با دیدن فرجام شوم قارون

و أصبح الذین تمنّوا مکانه بالأمس یقولون ویکأنّ اللّه یبسط الرزق لمن یشاء من عباد

برخی از مفسران واژه <وَیْ> را کلمه <تندم> گرفته و گفته اند: این واژه در مقام اظهار پشیمانی به کار می رود.

۱۷ - ثروت اندوزان قارون صفت و ناسپاس ، در معرض گرفتار شدن به فرجام شوم قارون

فخسفنا به و بداره الأرض . .. ویکأنّه لایفلح الکفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۴ - ۱۱

۱۱ - داستان فرعون ، هامان و قارون ، عبرت آموز و نمونه ای از سرگذشت انسان های بدفرجام و نابودشده

أَوَلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین کانوا من قبلهم . .. فأخذهم ال

فرجام شوم قدرتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۷۸ - ۱۱،۱۰

۱۰ - زورمداران و زراندوزان ، دارای فرجامی شوم و ناخوشایند

أوَلم يعلم أنّ اللّه قد أهلك . .. من هو أشدّ منه قوّه و أكثر جمعًا

۱۱ - سرانجام شوم زورمداران و زراندوزان تاریخ

، درس عبرتی است برای دیگران .

أوَلم یعلم أنّ اللّه قد أهلک من قبله من القرون من هو أشدّ منه قوّه و أکثر جمعًا

فرجام شوم قوم ابراهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۰۴ - ۴

۴ - فرجام شوم اخروی قوم شرک پیشه ابراهیم نمود عزّت و قهر الهی

و ما کان أکثرهم مؤمنین . و إنّ ربّک لهو العزیز الرحیم

فرجام شوم قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۵۸ - ۸

۸ - فرجام هلاکت بار ثمودیان ، هشداری جدی به همه حق ستیزان

فأخذهم العذاب إنّ فی ذلک لأیه

با توجه به لحن تهدیدآمیز آیه و بیان این که علت انتقام گرفتن خداوند از ثمودیان، این بود که بیشتر آنان پذیرای ایمان نبودند (و ما کان أکثرهم مؤمنین)، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۱۳ - ۱۰

۱۰ - آگاهی مشرکان ، عصر بعثت ، از سرنوشت شوم قوم عاد و ثمود

فقل أنذرتکم صعقه مثل صعقه عاد و ثمود

نظیر و همانند آوردن برای مخاطبان، در صورتی منطقی و قابل قبول است که مخاطب از آن نظیر و همانند اطلاع داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۸ - ۳

۳ - سرنوشت هلاکت بار فرعونیان و قوم ثمود ، نمونه ای بارز از برخورد تند و قهرآمیز خداوند با کافران است .

إنّ بطش ربّک . .. فرعون و ثمود

فرجام شوم قوم عاد

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۳۹ - ۱۰

۱۰ - سرنوشت شوم قوم عاد ، هشداری جدی به همه حق ستیزان

إنّ فی ذلک لأیه

لحن تهدیدآمیز آیه و بیان این که علت انتقام گرفتن خداوند از عادیان، این مطلب بود که بیشتر آنان از پذیرش ایمان سرباز زدند، بیانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۱۳ - ۱۰

۱۰ - آگاهی مشرکان ، عصر بعثت ، از سرنوشت شوم قوم عاد و ثمود

فقل أنذرتکم صعقه مثل صعقه عاد و ثمود

نظیر و همانند آوردن برای مخاطبان، در صورتی منطقی و قابل قبول است که مخاطب از آن نظیر و همانند اطلاع داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۲۱ - ۱۷

۱۷- اظهار نگرانی و هشدار هود (ع) ، نسبت به فرجام شوم قوم خویش و نزول عذاب الهی بر آنان

و اذکر أخا عاد . .. إنّی أخاف علیکم عذاب یوم عظیم

فرجام شوم کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۳۵ - ۱

۱ هشدار دادن به کافران به پایان ناخوشایندشان از وظایف پیامبر(ص)

قل یقوم اعملوا علی مکانتکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۸ - ۹

۹ عذاب دردناك ، فرجام و عاقبت کفرپیشگان است .

ثم یمسّهم منا عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲ - ۷

۷- کافرانِ به قرآن و کافرانی که تصمیم

به ماندن در ظلمت ها گرفته اند ، فرجامی بس ناگوار دارند و در عذابی سخت گرفتار خواهند شد .

و ویل للکفرین من عذاب شدید

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که مراد از کافران در این آیه، به قرینهء آیه قبل، کسانی هستند که کتاب خدا را نپذیرفتند و از ظلمتها خارج نشدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۷ - ۹

۹- کافران جبّار ، مردمی بدفرجام در دنیا و آخرتند .

و خاب کلّ جبّار عنید . من ورائه جهنّم و یسقی من ماء صدید ... من ورائه عذاب غلیظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۳ - ۱۲،۱۴

۱۲- گرفتار شدن به سرنوشت شوم ، تهدید خداوند به کافرانِ هدایت ناپذیر

ذرهم . .. فسوف یعلمون

براشت فوق، بنابراین احتمال است که مفعولٌ به و متعلق علم در <یعلمون> عاقبت امر و سرنوشت آنان باشد.

۱۴- اخطار و هشدار به سرنوشت شوم کافرانِ دنیاطلب ، روشی برای بازداشتن از کفر و دنیاطلبی

ربما یودّ الذین کفروا . .. ذرهم یأکلوا و ... فسوف یعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۶ - ۴

۴- پیامبر (ص) به جهت سرنوشت و پایان بد کافران ، در رنج و تأسّفی عمیق بود .

فلعلّک بخع نفسک علی ءاثرهم إن لم یؤمنوابهذا الحدیث أسفًا

مراد از <آثار> می تواند عاقبت و نتیجه ای باشد که بر ایمان نیاوردن به قرآن (إن لم یؤمنوا بهذا الحدیث) مترتّب می شود. بر این اساس <باخع نفسک عن اثرهم> یعنی: ای[پیامبر!] خود

را به خاطر آثار ناشایستی که کفر آنان در پی دارد، در رنج و مشقّتی کشنده، قرار می دهی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۹ - ۱

۱ - کافران و مشرکان ، دارای فرجامی شوم در جهان آخرت

قل یأیّها الناس إنّما أنا لکم نذیر

مراد از <الناس> مردم مشرک و بت پرست است. <نـذیر> به معنای <منذر> می باشد. و <انذار> (مصدر <منذر>) به معنای اخطار کردن و ترسانیدن از عواقب امری، پیش از فرا رسیدن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۷۲ - ۱۰

۱۰ - آتش دوزخ ، وعده الهی به کافران و سرانجام شوم آنان

النار وعدها اللّه الذین کفروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۵۷ - ۶

۶ - فرجام و سرنوشت کافران ، فرجام و سرنوشتی بد و ناخوشایند

الذین کفروا . .. مأویهم النار و لبئس المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۳۴ - ۳

۳ کافران معاند با پیامبر (ص) ، در قیامت ، دارای شوم ترین جایگاه و بی راهه ترین مسیر خواهند بود .

الذین . .. أُولئک شرّ مکانًا و أضلّ سبیلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۱۸ – ۲

۲ – فرجام ناگوار کافران و عاقبت نیکوی مؤمنان ، علامت برابر نبودن آنان با یکدیگر است .

فذوقوا بما نسیتم لقاء یومکم . .. فلاتعلم نفس ما أُخفی لهم ... أفمن کان مؤمنًا کم

<فاء>

در <أفمن> تفریع بر آیات سابق است که در آنها از کافران و مؤمنان و فرجام و عاقبتشان سخن گفته شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۲۴ – ۴

۴ – مسؤولیت پیامبر (ص) ، تبیین سر انجام نیک مؤمنان و عاقبت شوم کفرپیشگان است .

إنّا أرسلنك بالحقّ بشيرًا و نذيرًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۷۳ – ۲،۳

۲ – کافران لجوج انذار شده از سوی رسولان الهی ، به سرنوشت شومی دچار شدند .

فانظر كيف كان عقبه المنذرين

توصیه خداوند به نگریستن در سرنوشت کافرانِ لجوجِ انذار شده از سوی پیامبران، گویای این حقیقت است که سرنوشت آنان، چنان شوم بوده که می تواند مایه درس آموزی و شایسته دقت و مطالعه باشد.

۳ – لزوم تأمل و اندیشه در سرنوشت شوم کافران متعصب و لجوجی که از سوی پیامبران پیشین انذار شده اند .

و لقد أرسلنا فيهم منذرين . فانظر كيف كان عقبه المنذرين

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – جاثیه – ۴۵ – ۸ – ۴

۴ – تهدید مستکبران کفرپیشه از سوی خداوند ، به عذابی سخت و بدفرجام

فبشّره بعذاب أليم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۵۹ – ۶

۶ – فرجام شوم کافران و ستمگران هلاک شده تاریخ ، هشداری به کفرپیشگان و ظالمان هر عصر

فإنّ للذين ظلموا ذنوبًا مثل ذنوب أصحبهم

آیات پایانی این سوره، در مقام نتیجه گیری از آیات گذشته است که به تفصیل سرنوشت هلاکت بار کافران گذشته

تاریخ را بیان داشته است. از این نکته استفاده می شود که تعبیر <مثل ذنوب أصحابهم>، در واقع تذکر و هشداری نهایی به کافران هر عصر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۶۰ - ۱

۱ - کفرپیشگان ، دارای سرنوشتی تأسف بار هنگام فرا رسیدن وعده های خداوند

فویل للذین کفروا من یومهم الذی یوعدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۱۷ - ۶

۶ - مقایسه فرجام نیک تقواپیشگان با سرنوشت شوم کافران ، شیوه بهینه هدایت خلق

اصلوها . .. إنّ المتّقین فی جنّت و نعیم

از این که خداوند در هدایت خلق، به ترسیم هر دو فرجام پرداخته است; مطلب بالا برداشت می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۴۵ - ۵

۵ - فرجام شوم و هلاکت بار ، درکمین کافران [در دنیا ، هنگام مرگ و یا در آخرت]

یلقوا یومهم الذی فیه یصعقون

تعبیر <الذی فیه یصعقون> (روزی که در آن بیهوش خواهند افتاد)، نشان دهنده سختی حال کافران به هنگام واقعه عذاب است. گفتنی است که مراد از روز عذاب، می تواند روز عذاب استیصال، یا روز عذاب قیامت و یا هنگام مرگ باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۶۱ - ۳

۳ - ترنم کافران به ترانه ها ، به جای گریستن بر فرجام شوم خویش *

و تضحکون و لاتبکون . و أنتم سمدون

بنا به گفته برخی از مفسران در معنای <سامد>، تغنّی و آوازه خوانی نیز نهفته

است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – قمر – ۵۴ – ۶ – ۴

۴ – قیامت ، روز فراخوانی کافران هواپرست به فرجامی بس ناخوشایند برای ایشان

یوم یدع الداع إلی شیء نکر

<نکر> به امر سخت ناخوشایند و مشقت بار گفته می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – قمر – ۵۴ – ۸ – ۴

۴ – پی بردن کافران به دشواری شرایط و فرجام خویش ، از نخستین لحظه های رستاخیز

یقول الکفرون هذا یوم عسر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – ملک – ۶۷ – ۶ – ۳

۳ – دوزخ ، جایگاهی نامیمون و سرانجامی شوم برای کافران

و بئس المصیر

<مصیر>، جایگاهی است که حرکت بدان جا منتهی می شود.

فرجام شوم کافران پیرو

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۱ – ۱۰

۱۰– تبعیت بی چون و چرا از رهبران مستکبر ، در پی دارنده بدفرجامی پیروان

فقال الضعفؤا للذین استکبروا إنّا کنّا لکم تبعًا فهل أنتم مغنون عنّا من عذاب الل

فرجام شوم کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۶۰ - ۲

۲ - کفر به خداوند و روی گردانی از عبادت او ، ظلمی بدفرجام

لیعبدون . .. فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا ... فویل للذین کفروا من یومهم

برداشت بالا از آن جا است که در این آیه و آیه قبل، کفر و ظلم هم سنخ شناخته شده و در قبال <لیعبدون> مطرح گشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ -

۷ - کفرورزی ، دارای فرجامی سخت و هلاکت بار

فذرهم حتّی یلقوا یومهم الذی فیه یصعقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۴۷ - ۵

۵ - برخی از کافران ، مصرّ بر کفر خویش ، به رغم آگاهی کامل از نتایج شوم آن

و لکنّ أکثرهم لایعلمون

مفهوم <أکثرهم> این است که اقلیتی آگاه و معاند وجود دارند که به رغم آگاهی داشتن، گام در مسیر کفر می نهند.

فرجام شوم کفران کنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۸ - ۲

۲- سرنوشت شوم ناسپاسان و قدرناشناسان نعمت های الهی ، شایسته تأمل و تفکر و درخور پند و درس آموزی

ألم تر إلی الذین بدّلوا نعمت الله کفرًا و أحلّوا قومهم دار البوار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸۲ - ۱۷

۱۷ - ثروت اندوزان قارون صفت و ناسپاس ، در معرض گرفتار شدن به فرجام شوم قارون

فخسفنا به و بداره الأرض . .. ویکأنّه لایفلح الکفرون

فرجام شوم گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۰۲ - ۹

۹ - اعراض کنندگان از قرآن ، مجرمانی بد فرجامند .

ءاتينك . .. من أعرض ... و نحشر المجرمين يومئذ زرقًا

فرجام شوم متجاوزان از حدود خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۵ - ۱

۱ - کسانی که حدود الهی را محترم نمی شمرند ، فرجامی شوم و ذلت بار خواهند داشت .

و تلك حدود اللّه

. .. إنّ الذين يحادّون اللّه و رسوله كبتوا

در صورتی که آیه بالا، ادامه آیه قبل و در ارتباط با آن باشد، برداشت بالا به دست می آید.

فرجام شوم متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۲۹ - ۱۰

۱۰- جایگاه متکبران ، بد جایگاهی است .

فلبئس مثوی المتکبّرین

<مثوی> اسم مکان از <ثوی> به معنای اقامت گاه است.

فرجام شوم مخالفان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۲۵ - ۱۰

۱۰ - مخالفان و تکذیب کنندگان انبیای الهی ، در زندگی دنیایی نیز دارای فرجامی بد و عبرت آموزاند .

فانتقمنا منهم فانظر کیف کان عقبه المکذّبین

فرجام شوم مستکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۸ - ۴

۴ - تهدید مستکبران کفرپیشه از سوی خداوند ، به عذابی سخت و بدفرجام

فبشّره بعذاب أليم

فرجام شوم مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۲ - ۴

۴- مورد نکوهش واقع شدن ، و بی حامی گردیدن ، فرجام حتمی شرک است .

لاتجعل مع الله . .. فتقعد مذمومًا مخذولاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۹ - ۱

۱ - کافران و مشرکان ، دارای فرجامی شوم در جهان آخرت

قل یأیّها الناس إنّما أنا لکم نذیر

مراد از <الناس> مردم مشرک و بت پرست است. <نذیر> به معنای <منذر> می باشد. و <انذار> (مصدر <منذر>) به معنای اخطار کردن و ترسانیدن از عواقب امری، پیش از فرا رسیدن آن

است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۶۸ – ۳

۳ – فرجام کار مشرکان ، فرجامی شوم و ناگوار

و إن جدلوك فقل اللّه أعلم بما تعملون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۴۲ – ۲

۲ – مشرکان ، از سوی خداوند به فرجامی ناخوشایند ، تهدید شدند .

إنّ اللّه يعلم ما يدعون من دونه من شیء

خبر دادن به این که خداوند، آگاه از چیزهایی است که مشرکان به عنوان خدا و معبود گرفته اند، کنایه از تهدید خود مشرکان است.

فرجام شوم مشرکان مکه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۳۶ – ۱۷

۱۷– مشرکان مکه ، مورد تهدید خداوند به فرجامی شوم

و قال الذين أشركوا . .. فسيروا فی الأرض فانظروا كيف كان عقبه المكذّبين

بنابراین احتمال که مخاطبان امر <سیروا> مشرکان مکه اند استفاده می شود که دعوت از آنان برای سیر و سفر در زمین جهت مطالعه سرانجام تکذیب کنندگان انبیا پس از بازگویی دیدگاه آن مشرکان در باره خداوند، هشداری است به آنان.

فرجام شوم معرضان از قرآن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۰۲ – ۹

۹ - اعراض کنندگان از قرآن ، مجرمانی بد فرجامند .

ءاتینک . .. من أعرض ... و نحشر المجرمین یومئذ زرقًا

فرجام شوم مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۲۵ - ۱۲

۱۲ آنان که در زمین فساد می کنند ، به سرایی شوم (دوزخ)

گرفتار خواهند شد .

و الذین . .. یفسدون فی الأرض ... لهم سوء الدار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۱۴ – ۱۰

۱۰ – مفسدان ، دارای فرجامی شوم

فانظر کیف کان عقبه المفسدین

فرجام شوم مکذبان آیات خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بلد – ۹۰ – ۱۹ – ۱

۱ – منکران آیات الهی که به بردگان ، یتیمان و مسکینان خدمتی نکرده و صبر و ترحّم ، را رواج ندهند ، در آخرت گرفتار فرجامی شوم و نکبت بار خواهند شد .

و الذین کفروا بایتنا هم أصحب المشئمه

<مشأمه> از <شُؤم>، نقطه مقابل یُمْن (صحاح) گرفته شده است. (العین)

فرجام شوم مکذبان انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۱۰۹ – ۱۰،۱۱

۱۰ مطالعه آثار باقیمانده از تکذیب کنندگان انبیا ، گویای عاقبت شوم آنان و گرفتار آمدنشان به عذاب های الهی است .

أفلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم

۱۱ خداوند ، تکذیب کنندگان رسالت پیامبر (ص) را به فرجام شوم و گرفتار آمدن به عذاب استیصال تهدید کرد .

أفلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۲۵ – ۱۰

۱۰ – مخالفان و تکذیب کنندگان انبیای الهی ، در زندگی دنیایی نیز دارای فرجامی بد و عبرت آموزاند .

فانتقمنا منهم فانظر کیف کان عقبه المکذّبین

فرجام شوم مکذبان دین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – طور – ۵۲

۴ - ۲۹ -

۴ - ترسیم فرجام نیک متقین و سرنوشت شوم تکذیب کنندگان دین ، از وظایف رهبران الهی

فذکّر

ظاهراً موضوع تذکر، مطالبی است که در آیات پیشین در مورد فرجام نیک مؤمنان و سرنوشت شوم کافران آمده است.

فرجام شوم مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نبأ - ۷۸ - ۵ - ۱

۱ - فرجامی بسیار سخت ، در انتظار منکران معاد

ثمّ کلاّ سیعلمون

<ثمّ> برای تراخی است و مراد از آن در آیه شریفه، تراخی رتبی است; یعنی، آینده منکران معاد، مراحلی دارد که یکی از دیگری دشوارتر خواهد بود.

فرجام شوم منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۴ - ۱۵

۱۵ انحراف از مسیر حق و مردن در حال فسق ، فرجام شوم منافقان

و ماتوا و هم فسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۱۶ - ۵

۵ - منافقان ، دارای فرجامی بس شوم و ناگوار

فلهم عذاب مهین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۱۹ – ۷

۷ – منافقان ، محکوم به فرجامی شوم و عاقبتی خسارت بار

أُولئک حزب الشیطن ألا إنّ حزب الشیطن هم الخسرون

فرجام شوم ولایت شیطان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۴ – ۵

۵- گرفتار شدن به عذاب دوزخ ، سرنوشت محتوم و فرجام شوم کسی است که خود را در قلمرو ولایت شیطان قرار دهد و از او پیروی کند .

کتب علیه أنّه من تولّاه. .. ویهدیه إلی

عذاب السعیر

فرجام شوم هامان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۴ – ۱۱

۱۱ – داستان فرعون ، هامان و قارون ، عبرت آموز و نمونه ای از سرگذشت انسان های بدفرجام و نابودشده

أَوَلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین کانوا من قبلهم . .. فأخذهم ال

فرجام شوم هدایت ناپذیران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۶۱ – ۸

۸ – هدایت ناپذیران ، فرجامی شوم در قیامت خواهند داشت .

ثمّ هو یوم القیمه من المحضرین

فرجام شوم یهود

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – جمعه – ۶۲ – ۸ – ۶

۶ – تهدید یهودیان از سوی خداوند ، به فرجام بد و ناگوار اخرویشان

إنّ الموت الذی تفرّون منه . .. فینبّئکم بما کنتم تعملون

فرجام شیاطین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۲۸ – ۲۰

۲۰ جایگاه ابدی جنیان اغواگر (شیطانها) و انسانهای پیرو ایشان آتش دوزخ است.

قال النار مثويكم خلدين فيها

<مثوی> اسم مکان و به معنی جایگاه و محل استقرار است. (راغب).

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۸۵ – ۴

۴ – دوزخ ، سرنوشت مشترک شیطان ها و انسان های پیرو آنان

لأملأنّ جهنّم منك و ممّن تبعك منهم أجمعين

فرجام شیطان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۴۵ – ۱۱

۱۱– بت پرستان ، هم سو با شیطانند و سرنوشت آنان هم سان فرجام او است .

فتکون

للشیطن ولیًّا

<ولیّ> از ماده <وَلْی> (نزدیک شدن یا درپی درآمدن) مشتق است و جمله <فتکون . ..> حاکی از آن است که سرنوشت بت پرستان و شیطان، نزدیک به هم و در یک ردیف است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۷ - ۱

۱ - شیطان و پیروان کافر او ، دارای فرجامی همگون و هر دو مخلد در آتش

فکان عقبتهما أنّهما فی النار خلدَین فیها

فرجام صابران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۹ - ۱۱

۱۱ پیروزی نوح (ع) و یارانش بر مخالفان ، نشان و دلیلی بر غلبه نهایی تقواپیشگان مقاوم و صبور ، بر کفرپیشگان است .

تلک من أنباء الغیب . .. فاصبر إن العقبه للمتقین

فرجام صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۱۰۷ - ۱

۱- بوستان های فردوس ، منزل گاهی تضمین شده برای نیک کردارانِ مؤمنِ به آیات الهی و قیامت است .

إنّ الذین ءامنوا . .. نزلاً

متعلق ایمان در <آمنوا> به قرینه آیات قبل که درباره کفر به آیات و لقای پروردگار بود ایمان به آیات و قیامت است. <فردوس> یعنی <وادی سرسبز>. برخی از زبان شناسان، آن را کلمه ای رومی می دانند که به زبان عرب وارد شده است (تاج العروس) کلمه <نزل> در معانی <منزل> و <وسایل پذیرایی> و... استعمال می شود. برداشت یاد شده، براساس معنای نخست است. فعل ماضی (کانت) درباره حوادث آینده، بر وقوع حتمی و تضمین شده آن حوادث دلالت دارد.

سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۲ - ۱

۱ - خداونـد ، آگـاه ساختن انسان ها را با خوبی و بـدی و رسانـدن خوبان و بـدکاران را به فرجام شایسـته آنان ، بر خود لازم شمرده است .

إنّ علینا للهدی

<هـدی> مصـدر و به معنای ارشاد و راهنمایی است (قاموس). مراد از هدایت ممکن است اعم از هدایت فطری و تشـریعی و نیز رساندن به مقصد باشد. جملات <سنیسّره للیسری> و <سنیسّره للعسری> (در آیات پیشین) مؤید تعمیم است.

فرجام صراط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۵۳ - ۱۲

۱۲ - < اللّه > ، هدف نهایی < صراط مستقیم >

إلی صرط مستقیم . .. ألا إلی اللّه تصیر الأُمور

فرجام طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۵۶ - ۴

۴ - آتش دوزخ ، بستر و آرامگاه طغیان گران

إنّ للطغین . .. جهنّم یصلونها فبئس المهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۵۹ - ۱

۱ - پیروان طاغیان ، به سرنوشت خود آنان دچار گشته و به جایگاه آنان وارد می شوند .

هذا فوج مقتحم معکم لامرحبًا بهم

<فوج> به معنای جماعت و <مقتحم> (از ماده <اقتحام>) به معنای وارد شدن در کار شدید است. گفتنی است مقصود از <فوج> به قرینه (معکم) و آیه بعد پیروان طاغیان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نبأ - ۷۸ - ۲۲ - ۱

۱ - جهنم ، فرجام طغیان گران

فرو رفته در گناه است .

إنّ جهنّم کانت . .. للطّغین مابًا

<طغیان>; یعنی، بی اندازه در معصیت پیش رفتن (مفردات راغب). <مآب> اسم مکان و از <أوْب> به معنای رجوع گرفته شده است و فرجام هر کس را از آن جهت مآب و مرجع گویند که خود، از پیش آن را فراهم ساخته است.

فرجام ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۱ - ۲۱،۲۰

۲۰ آتش دوزخ ، جایگاه و فرجام شوم ستم پیشگان

و ماویهم النّار و بئس مثوی الظّالمین

۲۱ کافران ، ستم پیشگانی شوم فرجام

سنلقی فی قلوب الّذین کفروا الرعب . .. و بئس مثوی الظّالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۱۰ - ۷

۷ آتشی سوزان و برافروخته ، فرجام پایمال کنندگان اموال یتیمان

انّ الّذین یاکلون اموال الیتامی ظلماً . .. و سیصلون سعیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۵ - ۸

۸ فرجام شوم امتهای ظالم گذشته، هشداری الهی به تمامی امتهاست.

فقطع دابر القوم الذین ظلموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۳ - ۳

۳ ستم پیشگان ، به آتش دوزخ درخواهند افتاد .

فتمسکم النار

جمله <فتمسکم النار> بیان می کند که اتکای بر ستمگران، درپی دارنده آتش است. این معنا می رساند که خود ستمگران نیز به آتش درخواهند افتاد. تعبیر <فتمسکم> می تواند اشاره به این نکته باشد که: ستمگران آتش هستند و با اعتماد و تکیه به آنان، آتش با شما تماس پیدا

خواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۲۸ - ۱۲

۱۲ - گرفتار شدن به خشم و قهر الهی ، فرجام کار ستم پیشگان

فقل الحمد للّه الذی نجّنا من القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۵ - ۹

۹ - هلاکت و نابودی ، فرجام ملت های ذلت پذیر و پیرو کفر و ستم

فاستخفّ قومه . .. فأغرقنهم أجمعین

از این که فرعونیان با ضعف و زبونی در برابر دستگاه جبار فرعونی سرانجام به هلاکت رسیدند، مطلب بالا استفاده می شود.

فرجام عبادت غیر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲ - ۳

۳ پرستش غیر خدا ، فرجام شوم و نامیمونی را درپی خواهد داشت .

ألّا تعبدوا إلّا الله إننی لکم منه نذیر

جمله <ألّا تعبدوا إلّا الله> حاوی دو معناست: ۱. نهی از پرستش غیر خدا؛ ۲. لزوم پرستش خداوند. <انذار> که به معنای ترساندن از فرجامی شوم است، در ارتباط با معنای نخست و بشارت که به معنای مژدگانی به عاقبتی خوش است، در ارتباط با معنای دوم ایراد شده است. لام در <لکم> لام تقویت و متعلق به <نذیر و بشیر> است.

فرجام عصیان از انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۸ - ۷

۷ آتش دوزخ ، فرجام پیروی نکردن از رسولان الهی است .

و لقد أرسلنا موسی . .. إلی فرعون و ملإیه فاتبعوا أمر فرعون ... و بئس الورد المور

فرجام عصیانگران

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۶۶ - ۴

۴ - امت های گنهکار و متمرد از فرمان خدا ، در خطر گرفتار شدن به کیفر های دنیوی و سرنوشتی شوم

فجعلنها نکلا لما بین یدیها و ما خلفها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۱۴ - ۷

۷ بهره مندی مطیعان از بهشت و گرفتاری عصیانگران در آتش ، به اراده و خواست خداست .

و من یطع اللّه . .. یدخله جنات ... و من یعص اللّه ... یدخله ناراً

فرجام علاقه به لذایذ مادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۳ - ۱۳

۱۳- سرانجام تداوم کفر و غوطهوری در لذت های دنیا ، پشیمانی است .

ربما یودّ الذین کفروا لو کانوا مسلمین. ذرهم یأکلوا ... فسوف یعلمون

فرجام عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۵۹ - ۳۰

۳۰ توجه به عاقبت و فرجام کار ها ، از معیار های ارزشگذاری آنها

ذلک خیر و احسن تاویلا

خداوند، عاقبت نیک و فرجام خوش <اطاعت از خدا و . .. > را ملاک لزوم عمل به آنها قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۲۲ – ۸

۸ توجه انسان ها به فرجام اعمال خود ، بازدارنده ایشان از بدی ها و ترغیب کننده آنان به نیکیهاست .

و من یتخذ الشیطن ولیاً من دون اللّه فقد خسر . .. و الذین ءامنوا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰

- اسراء - ۱۷ - ۸۰ - ۵،۶،۷

۵- پیامبر (ص) ، موظف به درخواست از خداوند برای توفیق انجام هر عملی از آغاز تا فرجام ، بر اساس نیتی خالص و آمیخته با صدق و راستی

و قل ربّ أدخلنی مدخل صدق و أخرجنی مخرج صدق

۶- ورود در کار ها به صدق و راستی و خروج از آن به درستی ، نیازمند استمداد از خدا

و قل ربّ أدخلنی مدخل صدق و أخرجنی مخرج صدق

۷- درخواست توفیق از خداوند در نوافل و نماز شب ، برای ورود در کار ها به صدق و راستی و خروج از آن به راستی و درستی ، امری مطلوب و پسندیده است .

و من الّیل فتهجّد به نافله لک . .. و قل ربّ أدخلنی مدخل صدق و أخرجنی مخرج صدق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۷۶ - ۲

۲ - فرجام همه کار ها در اختیار خداوند است .

و إلی اللّه ترجع الأُمور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۳۵ - ۱

۱ - تمام انسان ها ، در صحنه قیامت حاضر شده ; کردار های فراموش گشته خویش و اهداف آن تلاش ها را به خاطر خواهند آورد .

یوم یتذکّر الإنسن ما سعی

<ما> در <ما سعی> موصول و عائد آن حذف شده است; یعنی، <ما سعی له>. این تعبیر بر اهدافی منطبق است که سعی انسان، برای دستیابی به آن بوده است. ممکن است <ما> مصدریه باشد; یعنی، <سعیه>. در این صورت آنچه به یاد انسان خواهد آمد، نفس سعی و تلاش

او است.

فرجام عمل پسندیده

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۷ – ۱۵

۱۵- < قال الرضا (ع) فی قول الله عزّوجلّ : < إن أحسنتم أحسنتم لأنفسکم و إن أسأتم فلها > : إن أحسنتم أحسنتم لأنفسکم و إن أسأتم فلها ربّ یغفر لها ;

امام رضا(ع) در باره سخن خداوند عزّوجلّ <إن أحسنتم أحسنتم لأنفسکم و إن أسأتم فلها> فرمود: اگر نیکویی کنید، برای خودتان نیکویی کرده اید و اگر بدی کنید، پس برای آن پروردگاری هست که آن را می بخشد>.

فرجام عمل ناپسند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۸۱ – ۱

۱ لزوم خوف آدمی از فرجام اعمال ناشایست خویش در قیامت

و اتّقوا یوماً ترجعون فیه الی اللّه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۸۶ – ۵

۵ بازگشت نتایج اعمال نیک و بد انسان ، به خود او

لها ما کسبت و علیها ما اکتسبت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۴۴ – ۶

۶ – غافل بودن از حقیقت و بیم نداشتن از فرجام کردار ناروا ، طغیان گری است .

إنّه طغی . .. لعلّه یتذکّر أو یخشی

خداونـد، برای بازداشـتن فرعون از طغیان، به موسـی و هارون(ع) راه ایجاد تـذکر و خشـیت را می آموزد. بنابراین نبود این دو خصلت، مایه طغیان گری فرعون بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۱۰۳ - ۴

۴ - جاودانگی در عذاب

دوزخ ، فرجام زيان كاران فاقد عمل صالح و گران وزن

و من خفّت موزينه . .. فى جهنّم خلدون

فرجام غافلان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۲۰ - ۲

۲ - دوزخ ، فرجام نهايى فاسقان و غافلان از ياد خدا و خويش

و لاتكونوا كالذين نسوا اللّه . .. أُولئك هم الفسقون. لايستوى أصحب النار

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۹ - ۸

۸ - دلبستگان به مال و اولاد ، غافل از ياد خدا و داراى فرجامى خسارت بار

و من يفعل ذلك فأُولئك هم الخسرون

فرجام غزوه احزاب

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۲۵ - ۹

۹ - غزوه احزاب ، بدون درگيرى نظامى عمده ، به سود مسلمانان پايان يافت .

و ردّ اللّه الذين كفروا بغيظهم لم ينالوا خيرًا و كفى اللّه المؤمنين القتال

فرجام غفلت از آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۶ - ۹

۹ - تباهى و هلاكت ، فرجام بى توجهى به آخرت و بى اعتنايى به جزاى اعمال است .

فلایصدّنک عنها . .. فتردی

<تردی> از <ردی> به معنای هلاکت مشتق است و پی آمد شبهه افکنی های منکران معاد را بیان می کند.

فرجام غفلت از پاداش عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۶ - ۹

۹ - تباهی و هلاکت ، فرجام بی توجهی به آخرت و بی اعتنایی به جزای اعمال است .

فلایصدّنک عنها . ..

فتردی

<تردی> از <ردی> به معنای هلاکت مشتق است و پی آمد شبهه افکنی های منکران معاد را بیان می کند.

فرجام غفلت از کیفر عمل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۶ – ۹

۹ – تباهی و هلاکت ، فرجام بی توجهی به آخرت و بی اعتنایی به جزای اعمال است .

فلایصدّنک عنها . .. فتردی

<تردی> از <ردی> به معنای هلاکت مشتق است و پی آمد شبهه افکنی های منکران معاد را بیان می کند.

فرجام فاسقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۲۰ – ۲

۲ – دوزخ ، فرجام نهایی فاسقان و غافلان از یاد خدا و خویش

و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه . .. أُولئک هم الفسقون. لایستوی أصحب النار

فرجام فاسقان بنی اسرائیل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۴۵ – ۱۶

۱۶ خداوند ، فاسقان بنی اسرائیل را به گرفتار آمدن به فرجامی شوم تهدید کرد .

سأوریکم دار الفسقین

فرجام فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۳ – ۱۰

۱۰ فرعون و بزرگان دربارش به عاقبتی شوم گرفتار شدند .

فانظر کیف کان عقبه المفسدین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۲ – ۹

۹- هشدار موسی (ع) به فرعون نسبت به فرجام هلاکت بار وی

و إنی لأظنّک یفرعون مثبورًا

<ثبور> به معنای هلاکت و فساد است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۰

۳ -

۳ - خداوند ، فرعون و لشگریان وی را در دریا غرق کرد .

فأخذنه و جنوده فنبذنهم فی الیمّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۷

۷ - فرجام حق ناپذیری فرعون ، فرجامی ملامت بار

فنبذنهم فی الیمّ و هو ملیم

<ملیم> بر کسی اطلاق می شود، که سزاوار سرزنش باشد.

فرجام فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۱۰

۱۰ فرعون و بزرگان دربارش به عاقبتی شوم گرفتار شدند .

فانظر کیف کان عقبه المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۳

۳ - خداوند ، فرعون و لشگریان وی را در دریا غرق کرد .

فأخذنه و جنوده فنبذنهم فی الیمّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۶ - ۱،۲

۱ - سرنوشت فرعونیان در تاریخ ، مایه عبرت برای آیندگان

فجعلنهم سلفًا و مثلًا للأخرين

۲ - بیان فرجام فرعونیان ، هشداری به مستکبران و اشراف مشرک مکه

فجعلنهم سلفًا و مثلًا للأخرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۸ - ۴

۴ - فرجام فرعونیان و قوم ثمود ، نشانگر حاکمیت اراده خداوند و ناتوانی سپاه کفر از رویارویی با او است .

فعّال لما یرید . .. فرعون و ثمود

فرجام قاتل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۳۲ - ۳۱

۳۱ جایگاه قاتل یک انسان در جهنم ، همان جایگاه قاتل همه انسانهاست ، اگر

چه عذابشان متفاوت است .

من قتل نفساً بغیر نفس او فساد فی الارض فکانما قتل الناس جمیعاً

امام باقر(ع) در پاسخ سؤال از معنای آیه فوق فرمود: یوضع فی موضع من جهنم . .. لو قتل الناس جمیعا انما کان یدخل ذلک المکان قلت: فانه قتل آخر؟ قال: یضاعف علیه.

کافی، ج ۷، ص ۲۷۱، ح ۱; نورالثقلین، ج ۱، ص ۶۱۹، ح ۱۵۰.

فرجام قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸۲ - ۱۳

۱۳ - اعتراف آرزوکنندگان ثروت قارونی به لطف و رحمت خداوند در حق ایشان ، به خاطر گرفتار نساختن آنان به سرنوشت قارون (فرو نبردن آنان در زمین)

لولا أن منّ اللّه علینا لخسف بنا

فرجام قدرتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۳۶ - ۶

۶ - هلاکت ، سرنوشت محتوم همه توان مندان حق ستیز تاریخ

و کم أهلکنا . .. هل من محیص

فرجام قصه افک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۱ - ۸

۸ - توطئه < افک > ، در نهایت با افشا شدن نیت و انگیزه بدخواهان و برملا شدن چهره کریه آنان ، به نفع مسلمانان به

پایان رسید .

إنّ الذین جاءو بالإفک . .. لاتحسبوه شرًّا لکم بل هو خیر لکم

فرجام قوم ابراهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۰ - ۲،۶

۲ اطلاع مردم عصر پیامبر از سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، اصحاب مدین و شهر های

زیر و رو شده پیشینیان (قوم لوط و . . .)

ألم یأتهم نبأ الذین من قبلهم قوم نوح . .. و المؤتفکت

استفهام در <ألم یأتهم> برای توبیخ است. سرزنش منافقان و کافران به خاطر عبرت نگرفتن از سرنوشت پیشینیان، رسای به این حقیقت است که آنان از سرگذشت پیشینیان آگاهی داشتند.

۶ منافقان ، در معرض نزول عذاب الهی و مبتلا شدن به سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، قوم ابراهیم و اصحاب مدین

وعد اللّه المنفقین . .. ألم یأتهم نبأ الذین من قبلهم قوم نوح ... و أصحب مدین

فرجام قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۰ - ۲،۶

۲ اطلاع مردم عصر پیامبر از سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، اصحاب مدین و شهر های زیر و رو شده پیشینیان (قوم لوط و . . .)

ألم یأتهم نبأ الذین من قبلهم قوم نوح . .. و المؤتفکت

استفهام در <ألم یأتهم> برای توبیخ است. سرزنش منافقان و کافران به خاطر عبرت نگرفتن از سرنوشت پیشینیان، رسای به این حقیقت است که آنان از سرگذشت پیشینیان آگاهی داشتند.

۶ منافقان ، در معرض نزول عذاب الهی و مبتلا شدن به سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، قوم ابراهیم و اصحاب مدین

وعد اللّه المنفقین . .. ألم یأتهم نبأ الذین من قبلهم قوم نوح ... و أصحب مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۵ - ۵

۵ سرنوشت و فرجام مردم مدین (قوم شعیب)

همانند سرنوشت ثموديان (قوم صالح) شد .

ألا بُعدًا لمدين كما بعدت ثمود

تشبيه در جمله <ألا بُعدًا . ..> علاوه بر بيان همسانى هلاكت مردم مدين با هلاكت قوم ثمود ناظر به سخن شعيب(ع) كه در آيه ۸۹ مطرح شد نيز مى باشد. آن حضرت مردم خويش را به سرنوشتى همانند سرنوشت يكى از اقوام گذشته هشدار داد. آيه مورد بحث بيان مى دارد كه آن قوم، قوم صالح (ثموديان) بود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۱ - ۶

۶ - آگاهى كامل مؤمن آل فرعون ، از سرگذشت هلاكت بار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان

إنّى أخاف عليكم مثل . .. دأب قوم نوح ... و الذين من بعدهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۸ - ۴

۴ - فرجام فرعونيان و قوم ثمود ، نشانگر حاكميت اراده خداوند و ناتوانى سپاه كفر از رويارويى با او است .

فعّال لما يريد . .. فرعون و ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۹ - ۶

۶ - خداوند ، تهديدكننده كافران عصر بعثت ، به فرجامى نظير هلاكت قوم ثمود

ألم تر كيف فعل ربّك . .. و ثمود الذين جابوا الصخر بالواد

فرجام قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۷۴ - ۴

۴ صالح (ع) از قوم خويش خواست تا سرنوشت شوم قوم عاد را همواره به ياد داشته

باشند .

و اذكروا إذ جعلكم خلفاء من بعد عاد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - توبه - ۹ - ۷۰ - ۲،۶

۲ اطلاع مردم عصر پيامبر از سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهيم ، اصحاب مدين و شهر هاى زير و رو شده پيشينيان (قوم لوط و . . .)

ألم يأتهم نبأ الذين من قبلهم قوم نوح . .. و المؤتفكت

استفهام در <ألم يأتهم> براى توبيخ است. سرزنش منافقان و كافران به خاطر عبرت نگرفتن از سرنوشت پيشينيان، رساى به اين حقيقت است كه آنان از سرگذشت پيشينيان آگاهى داشتند.

۶ منافقان ، در معرض نزول عذاب الهى و مبتلا شدن به سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، قوم ابراهيم و اصحاب مدين

وعد اللّه المنفقين . .. ألم يأتهم نبأ الذين من قبلهم قوم نوح ... و أصحب مدين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۳۹ - ۶

۶ - فرجام هلاكت بار عاديان ، نمودى از سنت مستمر الهى در يارى حق و سركوب باطل

فأهلكنهم إنّ فى ذلك لأيه

نشانه و مايه عبرت بودن ماجراى هلاكت قوم عاد، مستلزم استمرار داشتن مجازات اقوام در صورت كفرورزى و اصرار بر حق ناپذيرى است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۱ - ۶

۶ - آگاهى كامل مؤمن آل فرعون ، از سرگذشت هلاكت بار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان

إنّى أخاف عليكم مثل . .. دأب قوم نوح ... و الذين من بعدهم

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۴۱ – ۲

۲ – کفر و حق ستیزی قوم عاد ، منتهی به عذاب الهی با بادی ویرانگر

و فی عاد إذ أرسلنا علیهم الریح العقیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۶ – ۲

۲ – آگاهی دقیق پیامبر (ص) ، به فرجام هلاکت بار قوم عاد

ألم تر کیف فعل ربّک بعاد

فرجام قوم لوط

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۸۰ – ۲

۲ سرگذشت لوط پیامبر در مبارزه علیه فحشا و فرجام شوم قوم زشتکار او ، سرگذشتی پندآموز و شایسته یادآوری

و لوطاً إذ قال

چنانچه <لوطاً> مفعول برای فعل مقدر <اذکر> باشد، کلمه <إذ> بدل اشتمال برای لوطاً است و اگر لوطاً مفعول برای <أرسلنا> گرفته شود، <إذ> مفعول برای فعل مقدر <اذکر> خواهد بود، که بر این مبنا تقدیر جمله چنین است: أرسلنا لوطاً اذکر إذ قال . .. . بنابر هر دو احتمال، لزوم یادآوری داستان لوط و قومش به دست می آید. گفتنی است هدف از یادآوری سرگذشت پیشینیان، عبرت آموزی و پندگیری است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۷۰ – ۲

۲ اطلاع مردم عصر پیامبر از سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، اصحاب مدین و شهر های زیر و رو شده پیشینیان (قوم لوط و . . .)

ألم يأتهم نبأ الذين من قبلهم قوم نوح . .. و المؤتفكت

استفهام در <ألم يأتهم> برای توبیخ

است. سرزنش منافقان و کافران به خاطر عبرت نگرفتن از سرنوشت پیشینیان، رسای به این حقیقت است که آنان از سرگذشت پیشینیان آگاهی داشتند.

فرجام قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۰ - ۲،۶

۲ اطلاع مردم عصر پیامبر از سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، اصحاب مدین و شهر های زیر و رو شده پیشینیان (قوم لوط و . . .)

ألم يأتهم نبأ الذين من قبلهم قوم نوح . .. و المؤتفكت

استفهام در <ألم يأتهم> برای توبیخ است. سرزنش منافقان و کافران به خاطر عبرت نگرفتن از سرنوشت پیشینیان، رسای به این حقیقت است که آنان از سرگذشت پیشینیان آگاهی داشتند.

۶ منافقان ، در معرض نزول عذاب الهی و مبتلا شدن به سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، قوم ابراهیم و اصحاب مدین

وعد اللّه المنفقين . .. ألم يأتهم نبأ الذين من قبلهم قوم نوح ... و أصحب مدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۸ - ۹

۹ نوح (ع) در پاسخ استهزاگران ، آنان را از آینده ای درخور استهزا و در پی دارنده تمسخر خبر داد .

إن تسخروا منا فإنا نسخر منكم كما تسخرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۱ - ۶

۶ - آگاهی کامل مؤمن آل فرعون ، از سرگذشت هلاکت بار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان

إنّى أخاف عليكم مثل . .. دأب قوم نوح ... و

الذين من بعدهم

فرجام کافران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۲۴ – ۱۱

۱۱ – کفرپیشگان در قیامت با آتشی که خود برافروخته اند ، عذاب خواهند شد .

فاتقوا النار وقودها الناس و الحجاره أعدّت للکفرین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۱۹ – ۵

۵ – مسؤولیت پیامبر (ص) ، راهنمایی انسان ها و تبیین سرانجام نیک مؤمنان و عاقبت شوم کفرپیشگان است .

إنا أرسلنک بالحق بشیراً و نذیراً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۱۰ – ۹

۹ هشدار الهی به کافران در مورد عاقبت بد آنان

انّ الذین کفروا . .. و اولئک هم وقود النار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۱۱ – ۹

۹ سرنوشت فرعونیان ، عبرتی برای کافران در سراسر تاریخ

انّ الذین کفروا . .. کدأب ال فرعون ... فاخذهم اللّه

ذکر فرعونیان به عنوان مثال می رساند که آنان، عبرت آیندگانند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۲۱ – ۷

۷ همسانی سرنوشت شوم کافران ، با قاتلان پیامبران و عدالتخواهان

انّ الذین یکفرون . .. فبشّرهم بعذاب الیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۲۸ – ۱۱

۱۱ عذاب خداوند سرنوشت کافران محارب ، در صورت عدم بازگشت و توبه

لیقطع طرفاً . .. فینقلبوا خائبین ... او یعذّبهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه –

فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۳۱ - ۹

۹ رستگاری و عذاب ، دو فرجام متفاوت برای تقواپیشگان و کافران

و اتّقوا اللّه لعلّکم تفلحون. و اتّقوا النّار الّتی اعدّت للکافرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۱ - ۱۹،۲۱

۱۹ آتشِ دوزخ ، جایگاه و فرجام شوم کفرپیشگان مشرک

سنلقی فی قلوب الّذین کفروا الرعب . .. و ماویهم النّار و بئس مثوی الظّالمین

۲۱ کافران ، ستم پیشگانی شوم فرجام

سنلقی فی قلوب الّذین کفروا الرعب . .. و بئس مثوی الظّالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۷۸ - ۳

۳ ناتوانی کافران از درک سود و زیان و سرنوشت شوم خویش

و لا یحسبنّ الّذین کفروا انّما نملی لهم خیر لانفسهم انّما نملی لهم لیزدادوا اثما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۹۷ - ۴

۴ جهنّم ، جایگاه کافران قدرتمند و بهره مند از مواهب مادّی

ثمّ ماویهم جهنّم

<مأوی> به معنای منزل است. (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۴۰ – ۱۶

۱۶ یکسانی سرنوشت شوم کافران و منافقان و شرکت کنندگان در مجالس کفر و گناه و استهزا به آیات الهی

انکم اذاً مثلهم إنّ اللّه جامع المنفقین . .. جمیعاً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۶۸ – ۲۳

۲۳ پرهیز از اندوه و تأسف بر کفرپیشگی کافران و سرنوشت شوم آنان ، توصیه خداوند به پیامبر

خویش

فلاتأس علی القوم الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۷۳ - ۱۰

۱۰ ایمنی از عذاب دردناک در گرو یکتاپرستی و پرهیز از گفتار کفرآمیز

و ما من اله الا اله وحد و إن لم ینتهوا عما یقولون . .. عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۰۵ - ۱۳

۱۳ بازگشت همه آدمیان چه هدایت یافتگان و چه اهل کفر تنها به سوی خداست .

إلی اللّه مرجعکم جمیعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۸ - ۲

۲ آتش دوزخ جایگاه اجتماع و به هم پیوستن جنیان و آدمیان کافر و مشرک است.

قال ادخلوا فی أمم قد خلت من قبلکم من الجن و الإنس فی النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۹۲ - ۶

۶ بیان فرجام شوم کفرپیشگان و تکذیب کنندگان رسولان الهی ، روشی برای مبلغان دین برای شناساندن زیانکاران واقعی

الذین کذبوا شعیباً کانوا هم لخسرین

خداوند با بیان فرجام شوم کفرپیشگان، زیانکاران واقعی را به مردم معرفی کرد. بنابراین از راههای معرفی کردن زیانکاران واقعی بیان فرجام شوم آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۹۸ - ۴

۴ بیان فرجام کفرپیشگان بی تقوا ، از روش های قرآن در هدایت مردم به ایمان و تقواست .

و لکن کذبوا فأخذنهم . .. أو أمن أهل القری أن یأتیهم بأسنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۰ - ۳

۳ فرجام شوم کفرپیشگان گنهکار تاریخ ، زمینه ای مناسب برای پندگیری و عبرت آموزی است .

أو لم یهد للذین یرثون . .. أن لو نشاء أصبنهم بذنوبهم

از مصادیق مورد نظر برای <ذنوب>، به قرینه آیات قبل و آیه بعد، کفر و انکار آیات الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۱ - ۲

۲ خداوند ، تسلی دهنده پیامبر (ص) با بیان سرگذشت شوم کفرپیشگان تکذیب کننده انبیا (ع)

نقص علیك

مخاطب قرار دادن پیامبر(ص) <علیك> در بیان سرگذشت امتهای تکذیب کننده گذشته می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۸۸ - ۱۶

۱۶ انذار مردم و آگاه ساختن آنان از عاقبت شوم کفرپیشگان ، از وظایف اساسی پیامبر (ص)

إن أنا إلا نذیر

لام در <لقوم> هم می تواند <لام> تقویت باشد و هم می تواند <لام> انتفاع گرفته شود. بر اساس احتمال اول <قوم> مفعول برای <نذیر و بشیر> خواهد بود و مفاد آیه این است که پیامبر(ص) مؤمنان را انذار خواهد کرد و به آنان بشارت خواهد داد. و بر اساس دومین احتمال مفعول <نذیر و بشیر> همه مردم هستند و <لقوم یؤمنون> بیان می دارد که تنها مؤمنان از انذارها و بشارتها بهره مند می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۱۸ - ۱،۲

۱ شکست و رسوایی ، فرجام کافران ستیزه گر با خدا و

رسول او

ذلكم

<ذلكم> خبر براى مبتدايى محذوف و اشاره به شكست خفتبار مشركان در جنگ بدر دارد ; يعنى <الأمر ذلكم> ; مطلب از اين قرار است كه بيان شد.

۲ ضرورت توجه اهل ايمان به فرجام شوم كافران ستيزه گر و نقش اصلى خدا در پيروزى هاى مؤمنان

ذلكم

حرف <كم> در <ذلكم> خطاب به اهل ايمان است. يعنى اى اهل ايمان سرنوشت مشركان ستيزه جو همان است كه بيان شد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - انفال - ۸ - ۳۶ - ۸

۸ شكست نهايى ، سرنوشت محتوم كفرپيشگان ستيزه گر عليه اسلام و راه خدا

ثم يغلبون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - توبه - ۹ - ۲۶ - ۱۰

۱۰ هزيمت و شكست ، فرجام شوم و كيفر قطعى براى تمامى كافران و دشمنان ايستاده در برابر دين الهى

و عذّب الذين كفروا و ذلك جزاء الكفرين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - توبه - ۹ - ۶۹ - ۱۲

۱۲ منافقان و كافران پيشين با همه اتكايى كه بر دستاورد هاى مادى خويش داشتند ، سرانجام همه آنها را فرو نهاده و بى توشه در گذشتند .

كالذين من قبلكم كانوا أشد منكم . .. أولئك حبطت أعملهم فى الدنيا و الأخره

آیه در مقام تحذیر منافقان، سرنوشت پیشینیان را بر آنان می نمایاند که چگونه با همه قدرت در گذشتند و تلاشهای دنیویشان بی نتیجه ماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۰ - ۱

۱ نکوهش خداوند از منافقان ، به جهت عبرت نگرفتن

از سرنوشت شوم کافران گذشته تاریخ

وعداللّه المنفقین . .. ألم یأتهم نبأ الذین من قبلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۳ - ۵

۵ جهنم ، جایگاه کافران و منافقان و فرجامی سخت و دردناک برای آنان

و مأویهم جهنم و بئس المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۰۹ - ۱۰

۱۰ سقوط در آتش دوزخ ، فرجام منافقان کفرپیشه

و الذین اتخذوا مسجداً ضراراً . .. فانهار به فی نار جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۹ - ۶

۶ انسانهایی که به خدا و پیامبرانش کافر شوند و نیز جنیان کفرپیشه ، به آتش دوزخ درخواهند افتاد .

لأملأنّ جهنم من الجنه والناس أجمعین

چون بحث در آیات گذشته درباره فساد و صلاح امتها بود و مصداق بارز و مورد نظر برای صلاح و فساد به قرینه آیات پیشین و نیز آیه ۱۲۱ توحید، شرک، ایمان و کفر است، مقصود از <الجنه> و <الناس> کافران و مشرکان جنی و انسی است. بر این اساس کلمه <أجمعین> تأکید بر عمومی است که از کلمه <الجنه> و <الناس> فهمیده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۳۵ - ۹

۹ آتش دوزخ فرجام کافران است .

و عقبی الکفرین النار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۵۸ – ۳

۳- گرفتاری به عذاب استیصال پیش از فرا رسیدن قیامت ، سرنوشت محتوم همه اقوام و جوامع کافر

و مشرک حق ستیز است .

و إن من قریه إلّا نحن مهلکوها قبل یوم القیمه

اینکه آیه می فرماید: همه جوامع بشری قبل از قیامت یا هلاک می شوند و یا دچار عذاب می شوند احتمال دارد که مراد از <مهلکوها> هلاکت انسانهای معمولی و مراد از <معذّبوها> عذاب کافران و مشرکان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۶ - ۹

۹ تأسف خوردن بر حال کافران و سرنوشت بد آنان ، حالت قابل تحسین است .

فلعلّک بخع نفسک علی ءاثرهم . .. أسفًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۹ - ۱۱

۱۱- برخورداری انسان از حق انتخاب ایمان و کفر ، به معنای بی تفاوتی ایمان و کفر در فرجام اخروی او ، نیست .

فمن شاء فلیؤمن و من شاء فلیکفر إنّا أعتدنا للظلمین نارًا

امر در <فلیکفر> برای تهدید است و جمله <إنّا أعتدنا. ..> گویای این معنا است که اختیار انسان در انتخاب ایمان یا کفر، بدان معنا نیست که او، بر انتخاب خویش، مؤاخذه و یا تشویق نخواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۱۰۱ - ۳

۳- دوزخ ، فرجام کافرانی است که طاقت شنیدن آیات الهی را ندارند .

و عرضنا جهنّم یومئذ للکفرین . .. و کانوا لایستطیعون سمعًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۵۵ - ۶

۶ - روز وقوع عذاب استیصال ، آخرین روز حیات کافران بوده و رهایی آنان از آن ناممکن است .

أو يأتيهم عذاب

یوم عقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۷۲ - ۱۱

۱۱ - دوزخ ، بازگشتگاه و سرانجام کافران

و بئس المصیر

<مصیر> به معنای عاقبت کار و نیز به معنای مرجع و محل بازگشت می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۷۷ - ۵،۶

۵ - سرگردانی و رسیدن به بن بست کامل ، فرجام نهایی کافران و مستکبران

حتّی إذا فتحنا . .. إذا هم فیه مبلسون

۶ - شکستگی و حزن و اندوه بی پایان ، فرجام نهایی کافران و مستکبران

حتّی إذا فتحنا . .. إذا هم فیه مبلسون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۴۰ - ۲

۲ - زندگی (رفتار و اعمال) کافران ، دارای فرجامی پوچ و در هاله ای از سردرگمی

و الذین کفروا أعملهم . .. أو کظلمت فی بحر لجّیّ یغشیه موج من فوقه موج من فوقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۵۷ - ۵

۵ - جایگاه کافران ، آتش است .

الذین کفروا . .. مأویهم النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۵۳ - ۶

۶ - خداوند ، توانا بر جدا ساختن سرنوشت مؤمنان واقعی از فرجام کافران محکوم به هلاکت

أنّا دمّرنهم و قومهم أجمعين . .. و أنجينا الذين ءامنوا و كانوا يتّقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۸۲ - ۴

۴ - پاکسازی نهایی زمین از وجود کافران ،

وعده ای حتمی و تخلف ناپذیر

و إذا وقع القول علیهم . .. أنّ الناس کانوا بایتنا لایوقنون

تعبیر <أنّ الناس. ..> دربرگیرنده همه کافران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۸۷ - ۱۰

۱۰ - قیامت روز ذلت کافران و پایان بخشیدن به گردن فرازی گردنگشان دنیا

أکذّبتم بایتی . .. و کلّ أتوه دخرین

هرچند تعبیر <کلّ أتوه> شامل همه مؤمنان و کافران می شود; اما با توجه به اصل تناسب و ارتباط آیات، می توان گفت که نظر عمده، متوجه تکذیب کنندگان آیات الهی است. مبنی بر این که آنان گرچه در دنیا ظالمانه کفر ورزیده اند; اما باید بدانند که در آخرت، مجال گستاخی برای هیچ یک از آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۲۳ - ۱۰

۱۰ - توجه به بازگشت حتمی کافران به سوی خداوند ، زداینده اندوه پیامبر (ص) است .

و من کفر فلایحزنک کفره إلینا مرجعهم فننبّئهم بما عملوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۲ - ۷

۷ - ندامت و ذلت حتمی ، فرجام مجرمان کفرپیشه است .

بلقاء ربّهم کفرون . .. و لو تری إذ المجرمون ناکسوا رءوسهم عند ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۷۱ - ۲۰

۲۰ - عذاب الهی ، سرنوشت محتوم کافران

و لکن حقّت کلمه العذاب علی الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۶ - ۲

۲ - عذاب الهی ، سرنوشت

محتوم کافران

و کذلک حقّت کلمت ربّک علی الذین کفروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۵ - ۹

۹ - هلاکت و نابودی ، فرجام ملت های ذلت پذیر و پیرو کفر و ستم

فاستخفّ قومه . .. فأغرقنهم أجمعین

از این که فرعونیان با ضعف و زبونی در برابر دستگاه جبار فرعونی سرانجام به هلاکت رسیدند، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۸۳ - ۷

۷ - قیامت ، پایان بازیگری و بیهوده گرایی های کافران حق ستیز

یخوضوا و یلعبوا حتّی یلقوا یومهم الذی یوعدون

بنابراین که مراد از <یومهم. ..> روز قیامت باشد، برداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۱۰ - ۱،۹

۱ - دوزخ ، پایانی خفّت بار برای دروغ پردازی ها ، استهزاگری ها و گناه پیشگی کافران

ویل لکلّ أفّاک أثیم . .. اتّخذها هزوًا ... عذاب مهین . من ورائهم جهنّم

۹ - عذاب سخت و جانکاه روز قیامت ، فرجام کافران حق ناپذیر

و لهم عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۸ - ۲

۲- فرجام نهایی کافران ، به رو افتادن در خاکِ مذلت و از دست دادن تلاش ها است .

و الذین کفروا فتعسًا لهم و أضلّ أعملهم

بنابراین که جمله <فتعساً لهم> خبریه باشـد و با توجه به این که <تعس> به معنای به رو در افتادن است که حاکی از نهایت ذلت است مطلب بالا استفاده می شود.

جلد -

نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۰ - ۶

۶- نابودی دیار کافران و هلاکت ایشان ، نمودی از ذلت آنان و پوچی فرجامشان *

فتعسًا لهم و أضلّ أعملهم . .. دمّر اللّه علیهم

بدان احتمال که <دمّر اللّه علیهم> تفسیر و بیان نمودی از <تعساً لهم> باشد، برداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۲۴ - ۳

۳ دوزخ ، فرجام هر کفرپیشه معاند حق ستیز

ألقیا فی جهنّم کلّ کفّار عنید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۲

۲ - یاوران خط کفر ، دارای سرنوشتی مشترک با پیشوایان کافر خویش

فأخذنه و جنوده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۵۱ - ۲

۲ - کافران ، در طول تاریخ دارای فرجامی مشابه و خصلت ها و مواضعی همگون

و لقد أهلکنا أشیاعکم

<أشیاع> جمع <شیعه> است و در این جا معادل امثال و اشباه به کار رفته است; یعنی، امثال شما در کفر و الحاد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۷ - ۳

۳ - کافران و منافقان همراز ایشان ، دارای فرجامی همگون در آتش دوزخ

فکان عقبتهما أنّهما فی النار خلدَین فیها

از تشبیه کافران و منافقان به شیطان و پیراون او در آیه قبل، برداشت یاد شده از این آیه استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۵ - ۹

۹ - تشویق و ترغیب مردم

از سوی خداوند ، به مطالعه و تأمل در سرنوشت هلاکت بار جوامع کفرپیشه گذشته

ألم یأتکم نبؤا الذین کفروا من قبل . .. لهم عذاب ألیم

استفهام در <ألم یأتکم. ..>، ضمن آن که برای تقریر مسأله است، برای تشویق و ترغیب نیز می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – تحریم – ۶۶ – ۹ – ۹

۹ – جایگاه و سرنوشت منافقان و کافران ، در قیامت یکسان است .

و مأویهم جهنّم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – ملک – ۶۷ – ۲۲ – ۴

۴ – زندگی و سرنوشت کافران و مسلمانان ، هرگز برابر و همسان نیست .

أفمن یمشی مکبًّا علی وجهه أهدی أمّن یمشی سویًّا علی صرط مستقیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – عبس – ۸۰ – ۱۷ – ۲

۲ – کشته شدن و مرگ ، سزاوارترین فرجام برای کفرپیشگان

قتل الإنسن ما أکفره

کفر در <ما أکفره> مطلق است و هر کفری، حتی ترک عبادت را نیز شامل است. البته به قرینه آیات بعد که به بیان تدبیر خداوند پرداخته و در مقابل منکران این حقیقت موضع گیری کرده است بارزترین مصداق مورد نظر از آن، انکار ربوبیت خداوند است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بینه – ۹۸ – ۶ – ۱

۱ – کافران به اسلام چه اهل کتاب باشند و چه مشرک به آتش جهنم ، گرفتار خواهند شد .

إنّ الذين كفروا من أهل الكتب و المشركين فى نار جهنّم

فرجام كافران به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آيه

– فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲ – ۷

۷- کافرانِ به قرآن و کافرانی که تصمیم به ماندن در ظلمت ها گرفته اند ، فرجامی بس ناگوار دارند و در عذابی سخت گرفتار خواهند شد .

و ویل للکفرین من عذاب شدید

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که مراد از کافران در این آیه، به قرینهء آیه قبل، کسانی هستند که کتاب خدا را نپذیرفتند و از ظلمتها خارج نشدند.

فرجام کفر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۸۹ – ۵

۵ – حق ناپذیران لجوج ، شاهد بازتاب کفر و شرک خویش در فرجامی نه چندان دور

فسوف یعلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۱۰ – ۱

۱- هشدار خداوند به منکران قرآن ، نسبت به عواقب کفرورزی آنان

قل أرءیتم إن کان من عند اللّه و کفرتم به

تعبیر <أرأیتم . ..>، دربردارنده معنای هشدار و تذکر است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۱۰ – ۴

۴- کفر و عواقب شوم آن ، دارای پیشینه و نماد های بسیار در گذشته تاریخ

فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۸ - ۲

۲ - کفر و حق ستیزی ، منتهی به تناقض در گفتار و اندیشه *

إنّكم لفى قول مختلف

مخاطب <إنّكم>، کافران هستند. از آن جایی که برای آنان وصفی آورده نشده، استفاده می شود که نفس کفر آنان، منتهی به اختلاف در گفتار و پندار آنها شده است.

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – انفطار – ۸۲ – ۹ – ۱

۱ – کسانی که خود را از فرجام کفر و کیفر گناه در امان می پندارند ، دستاویزی برای توجیه کفر و گناه خود ندارند .

ما غرّك . .. كلاّ

حرف <كلاّ> مخاطب را از چیزی منع می کند که در جملات پیشین مطرح بوده است. از آن جایی که آیات قبل، توجیهات و بهانه های نادرست کافران و گنه کاران را پوچ قلمداد کرده است، حرف <كلاّ> در این آیه آنان را از دلگرمی به آن دستاویزها بازمی دارد.

فرجام کفران کنندگان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۵۱ – ۷۸

۷ – همسانی سرنوشت هلاکت بارِ مرفهان ناسپاس ، برای همیشه تاریخ و یکسانی سنت الهی درباره آنان

قد قالها الذين من قبلهم . .. فأصابهم سيّئات ماكسبوا و الذين ظلموا من هؤلاء سيصى

۸ – مرفهان ناسپاس ، در معرض عذاب و سرنوشت هلاکت بار خویش اند .

و الذين ظلموا من هؤلاء سيصيبهم سيّئات ماكسبوا

فرجام کفران نعمت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۱۱۲ – ۱

۱– مَثَل و مانند آوردن خداوند ، برای ترسیم فرجام شوم کفران نعمت های خویش

ضرب الله مثلاً قريه . .. فكفرت بأنعم الله فأذقها ... بما كانوا يصنعون

فرجام کوه ها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۰۵ – ۲

۲ – عظمت کوه ها و استحکام آن ، زمینه ساز استبعاد متلاشی شدن آن در نظر تحلیل گران فرجام جهان

و یسَلونک

عن الجبال فقل ينسفها ربّی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – واقعه – ۵۶ – ۶ – ۲

۲ – انهدام زمین و تبدیل کوه های آن به غبار پراکنده در فضا ، امری قطعی و تردیدناپذیر

فکانت هباء منبثًّا

به کارگیری فعل ماضی <فکانت> در مورد آینده، در صورتی است که آن، آینده ای قطعی و غیرقابل تردید باشد.

فرجام گردش خورشید

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۲۹ – ۱۱

۱۱ – جریان خورشید و ماه ، دارای پایانی حتمی و مشخص و نه ابدی و نامعلوم است .

و سخّر الشمس و القمر کلّ یجری إلی أجل مسمًّی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۱۳ – ۵

۵ – حرکت خورشید و ماه ، تا وقت معینی بوده و زمانی به پایان می رسد .

و سخّر الشمس و القمر کلّ یجری لأجل مسمًّی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۳۸ – ۲

۲ – حرکت خورشید ، روزی به پایان رسیده و در موعد مقرر و زمان مشخص ، عمرش به سر خواهد رسید .

و الشمس تجری لمستقر لها

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که <مستقر> اسم زمان و <لام> در آن، برای تعلیل و متضمن معنای <انتهاء>

باشد؛ یعنی، خورشید به علت رسیدن به انتهای حرکت خود، روان می شود.

فرجام گردش ماه (گردون)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۲۹ - ۱۱

۱۱ - جریان خورشید و ماه

، دارای پایانی حتمی و مشخص و نه ابدی و نامعلوم است .

و سخّر الشمس و القمر کلّ یجری إلی أجل مسمًّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۱۳ - ۵

۵ - حرکت خورشید و ماه ، تا وقت معینی بوده و زمانی به پایان می رسد .

و سخّر الشمس و القمر کلّ یجری لأجل مسمًّی

فرجام گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۲۱ - ۱

۱ دوزخ ، جایگاه و فرجام گمراهان و فریب خوردگان از شیطان

أولئک ماویهم جهنم و لایجدون عنها محیصاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۹۷ - ۱۰

۱۰- مأوا و جایگاه گمراهان حق ناپذیر ، دوزخ است .

مأوهم جهنّم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۹۴ - ۲

۲ - دوزخ ، فرجام مشترک گمراهان و معبودهایشان

فکبکبوا فیها هم و الغاون

فرجام گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۲۳ - ۱۰

۱۰ - انتخاب آزادانه راه انحراف ، منتهی به گمراهی و کج رویِ اجتناب ناپذیر

أفرءیت من اتّخذ إلهه هویه و أضلّه اللّه علی علم

فرجام گناه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۷ - ۱۵

۱۵- < قال الرضا (ع) فی قول الله عزّوجلّ : < إن أحسنتم أحسنتم لأنفسکم و إن أسأتم فلها > : إن أحسنتم أحسنتم لأنفسکم و إن أسأتم فلها ربّ یغفر لها ;

امام

رضا(ع) در باره سخن خداوند عزّوجلّ <إن أحسنتم أحسنتم لأنفسكم و إن أسأتم فلها> فرمود: اگر نیکویی کنید، برای خودتان نیکویی کرده اید و اگر بدی کنید، پس برای آن پروردگاری هست که آن را می بخشد>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۹ - ۱

۱ - کسانی که خود را از فرجام کفر و کیفر گناه در امان می پندارند ، دستاویزی برای توجیه کفر و گناه خود ندارند .

ما غرّك . .. كلاّ

حرف <کلاّ> مخاطب را از چیزی منع می کند که در جملات پیشین مطرح بوده است. از آن جایی که آیات قبل، توجیهات و بهانه های نادرست کافران و گنه کاران را پوچ قلمداد کرده است، حرف <کلاّـ> در این آیه آنان را از دلگرمی به آن دستاویزها بازمی دارد.

فرجام گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۶۶ - ۴

۴ - امت های گنهکار و متمرد از فرمان خدا ، در خطر گرفتار شدن به کیفر های دنیوی و سرنوشتی شوم

فجعلنها نكلا لما بين يديها و ما خلفها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵ - ۹

۹ عذاب قیامت، عاقبت شوم گناهکاران

قل إنى أخاف إن عصيت ربى عذاب يوم عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۹ - ۸

۸ خداوند تعیین کننده کیفر و سرنوشت شوم خلافکاران و تفرقه افکنان

إنما أمرهم إلى الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷

۳ فرجام شوم کفرپیشگان گنهکار تاریخ ، زمینه ای مناسب برای پندگیری و عبرت آموزی است .

أو لم یهد للذین یرثون . .. أن لو نشاء أصبنهم بذنوبهم

از مصادیق مورد نظر برای <ذنوب>، به قرینه آیات قبل و آیه بعد، کفر و انکار آیات الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۲ - ۷

۷ - ندامت و ذلت حتمی ، فرجام مجرمان کفرپیشه است .

بلقاء ربّهم کفرون . .. و لو تری إذ المجرمون ناکسوا رءوسهم عند ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۹ - ۵

۵ - دروغ پردازانِ گناه پیشه ، دارای فرجامی خفّت بار و آکنده از ذلت

ویل لکلّ أفّاک أثیم . .. أُولئک لهم عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۳۵ - ۳

۳ - مسلمانان و مجرمان ، دارای دو سرنوشت متفاوت و گوناگون اند .

أفنجعل المسلمین کالمجرمین

برابر نبودن مسلمانان و مجرمان، بیشتر ناظر به سرنوشت آنان است; یعنی، مربوط به سعادت و شقاوت دنیوی و اخروی آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مرسلات - ۷۷ - ۱۸ - ۱

۱ - مجرمان ، محکوم به هلاکت و نابودی از سوی خداوند

ألم نهلك الأوّلين . .. كذلك نفعل بالمجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نبأ - ۷۸ - ۲۲ - ۱

۱ - جهنم ، فرجام طغیان گران فرو رفته در گناه است .

إنّ جهنّم كانت . .. للطّغين مابًا

<طغیان>; یعنی،

بی انـدازه در معصـیت پیش رفتن (مفردات راغب). <مـآب> اسم مکـان و از <أوْب> به معنـای رجـوع گرفته شـده است و فرجام هر کس را از آن جهت مآب و مرجع گویند که خود، از پیش آن را فراهم ساخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۲ - ۱

۱ - خداونـد ، آگـاه ساختن انسان ها را با خوبی و بـدی و رسانـدن خوبان و بـدکاران را به فرجام شایسـته آنان ، بر خود لازم شمرده است .

إنّ علینا للهدی

<هـدی> مصـدر و به معنای ارشاد و راهنمایی است (قاموس). مراد از هدایت ممکن است اعم از هدایت فطری و تشـریعی و نیز رساندن به مقصد باشد. جملات <سنیسّره للیسری> و <سنیسّره للعسری> (در آیات پیشین) مؤید تعمیم است.

فرجام گوساله پرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۹ - ۳

۳ بنی اسـرائیل پس از اذعـان به گمراهی خویش ، به این حقیقت رسـیدند که نجاتشـان از فرجـام شوم گوساله پرستی در گرو شمول رحمت خدا و مغفرت اوست .

قالوا لئن لم یرحمنا ربنا و یغفر لنا لنکونن من الخسرین

فرجام لذت طلبی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۲ - ۱۶

۱۶- بهشت ، پایان رنج و تلاش مؤمنان و دوزخ فرجام لذّت جویی و فساد کافران

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت جنّت . .. و الذین کفروا... النارمثوًی لهم

در این آیات، میان زندگی، اهداف و فرجام مؤمنان و کافران، مقایسه صورت گرفته است. مؤمنان اهل جهاد و عمل صالح

انـد و در پی دشواری هـای آن، از بهشت برخوردار خواهنـد شـد. امـا کافران اهل رفاه و لـذت جویی انـد و در پی آن گرفتار آتش خواهند بود.

فرجام مانعان از مسجد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۱۴ - ۲۰

۲۰ - عذاب بزرگ قیامت ، فرجام بازدارندگان مردم از ورود به مساجد برای یاد خدا

و من أظلم ممن منع مسجد اللّه . .. و لهم فی الأخره عذاب عظیم

فرجام ماه (گردون)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۲۹ - ۱۶

۱۶ - مرحله به پایان رسیدن جریان خورشید و ماه ، قابل مشاهده و رؤیت برای پیامبر (ص) بود . *

ألم تر أنّ اللّه . .. و سخّر الشمس و القمر کلّ یجری إلی أجل مسمًّی

برداشت بالا، مبتنی بر این نکته است که خطاب <ألم تر> اختصاص به پیامبر(ص) داشته باشد و <کلّ یجری. ..> حال برای <الشمس و القمر> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۵ - ۸

۸ - حرکت خورشید و ماه ، تا وقت معینی بوده و زمانی به پایان می رسد .

و سخّر الشمس و القمر کلّ یجری لأجل مسمًّی

فرجام مبارزه با اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۳۶ - ۸

۸ شکست نهایی ، سرنوشت محتوم کفرپیشگان ستیزه گر علیه اسلام و راه خدا

ثم یغلبون

فرجام مبارزه با توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲

۵ - ۶۸ -

۵ - هشدار به فرجام شوم کفرپیشگی و مبارزه با توحید و یکتاپرستی ، رسالت الهی پیامبر (ص)

و إن جدلوك فقل اللّه أعلم بما تعملون

فرجام مبارزه با قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۴۱ - ۲

۲ - مبارزه با پیام غیب ، با اتکا بر منابع ظنی و بشری ، مبارزه ای بی فرجام

أم عندهم الغیب فهم یکتبون

آیه شریفه تعریضی دارد به مشرکان که با مشتی حدس و گمان، به مبارزه با غیب مکتوب (قرآن) برخاسته اند و به بی فرجامی چنین مبارزه ای نیندیشیده اند.

فرجام مبارك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۸۸ - ۱۷

۱۷ بشارت دادن به مردم و آگاه ساختن آنان از فرجام مبارك اهل ایمان ، از وظایف اساسی پیامبر (ص)

إن أنا إلا نذیر و بشیر

فرجام متجاوزان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۶۱ - ۲۳

۲۳ - خواری ، فقر و درماندگی ، سرنوشت محتوم متجاوزان بنی اسرائیل است .

و ضربت علیهم الذله و المسکنه

<مسکنه> به معنای فقر و سستی است. <ذله> و <مسکنه> به قبّه و مانند آن تشبیه شده و لذا کلمه <ضربت> (زده شد) برای آن به کار رفته است; یعنی، خواری و درماندگی همچون قبه ای آنان را احاطه کرده و بر آنان خیمه زده است.

فرجام متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۵ - ۱۲

۱۲ دوزخ

، جایگاه و فرجام نهایی منافقان متخلف از جهاد

مأویهم جهنم

فرجام متخلفان از غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۰۶ - ۱

۱ گروهی از متخلفان جنگ تبوک ، دارای سرنوشتی مبهم از جهت پذیرش و عدم پذیرش توبه آنان از جانب خداوند

و ءاخرون . .. إما یعذبهم و إما یتوب علیهم

در آیات گذشته از دو گروه از متخلفان جنگ یاد شده است. ۱ گروهی خائن با گناهی غیر قابل بخشش ; ۲ گروهی خطارکار و حقیقه نادم که خداوند به آنان وعده غفران داد و اکنون در این آیه سخن از گروه سوم است که به دلیل سنگینی گناه یا تأخیر و کوتاهی در اعتراف و ... سرنوشتی مبهم دارند.

فرجام متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۳۱ - ۹

۹ رستگاری و عذاب ، دو فرجام متفاوت برای تقواپیشگان و کافران

و اتّقوا اللّه لعلّکم تفلحون. و اتّقوا النّار الّتی اعدّت للکافرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۸ - ۱۱

۱۱ فرجام نیک از آن تقواپیشگان است .

و العقبه للمتقین

برداشت فوق بر این اساس است که <ال> در <العقبه> برای جنس باشد. بر این مبنا مراد از عاقبت، به مناسبت حکم و موضوع، فرجام نیک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۹ - ۱۱

۱۱ پیروزی نوح (ع) و یارانش بر مخالفان ، نشان و دلیلی بر غلبه نهایی تقواپیشگان مقاوم و صبور

، بر کفرپیشگان است .

تلک من أنباء الغیب . .. فاصبر إن العقبه للمتقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۳۵ – ۸

۸ بهشت فرجام تقواپیشگان است .

تلک عقبی الذین اتقوا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۱۵ – ۵

۵ بهشت جاودان ، پاداش و سر انجام تقواپیشگان

جنّه الخلد التی وعد المتّقون کانت لهم جزاء و مصیرًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۵۰ – ۱

۱ – باغ های جاویدان بهشت ، فرجام تقواپیشگان

و إنّ للمتّقین لحسن مئاب . جنّت عدن

<جنّات> (جمع <جنّه>) به معنای باغ ها و <عدن> به معنای خلود و استقرار است و جمله <جنّات عدن> عطف بیان برای <لحسن مئاب> می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – طور – ۵۲ – ۱۷ – ۱

۱ – بهشت ، جایگاه حتمی تقواپیشگان

إنّ المتّقین فی جنّت و نعیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۰ - ۸

۸ - خداونـد ، در تأکید بر تفاوت فرجام انفاق گران با تقوا و بخیلان زراندوز ، به سیطره شب و جلوه روز و به ذات خویش ، سوگند یاد کرده است .

و الّیل . .. إنّ سعیکم لشتّی . فأمّا من أعطی ... للیسری . و أمّا من بخل ... فسنی

فرجام مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۸۴ - ۶

۶ مجرمان و تبهکاران در خطر گرفتاری به عذاب

های دنیوی و سرنوشتی شوم

فانظر کیف کان عقبه المجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱۷ - ۱۰

۱۰ جرم پیشگان ، مردمانی هستند بدفرجام و نارستگار .

إنه لا یفلح المجرمون

فرجام محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۳۳ - ۱۸

۱۸ هشدار خداوند به یهود نسبت به فرجام شوم ستیزه جویی با پیامبر (ص) و فسادانگیزی در زمین

من اجل ذلک کتبنا علی بنی اسرءیل . .. انما جزؤا الذین یحاربون

چون در آیه پیش روی سخن با بنی اسرائیل بود، این آیه می تواند تعریض به اهداف و اعمال آنان در برابر پیامبر(ص) داشته باشد.

فرجام محبوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۶۳ - ۱

۱ جویندگان خشنودی الهی دارای پایه ها و منزلت های متفاوت و گوناگون در پیشگاه خداوند

افمن اتّبع رضوان اللّه . .. هم درجات عند اللّه

در برداشت فوق، ضمیر <هم> تنها به جویندگان رضایت الهی برگردانده شده است ; به قرینه کلمه <درجات> که غالباً و به طور حقیقت در منزلتهای رفیع به کار برده می شود.

فرجام محرومان از رحمت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۱۶ - ۴

۴ - کسانی که در قیامت از رحمت خداوند و درک ربوبیت او محروم باشند ، سرنوشتی جز دوزخ نخواهند داشت .

عن ربّهم یومئذ لمحجوبون . ثمّ إنّهم لصالوا الجحیم

فرجام محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد

- ۱۳ - ۳۶ - ۱۲

۱۲ بازگشت پیامبر (ص) و نیز سایر انسان ها فقط به خداوند است .

و إلیه مئاب

<مئاب> به معنای بازگشت است و کسره <مئابِ> در آیه شریفه ، حاکی از حذف <یاء> متکلم می باشد. بنابراین <مئابِ> یعنی مئابی.

فرجام مخالفان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۹ - ۹

۹ تاریخ بشر ، شاهد فرجام شوم مخالفان پیامبران و گرفتار شدن آنان به عذاب استیصال الهی

کذلک کذب الذین من قبلهم فانظر کیف کان عقبه الظلمین

فرجام مخالفت با دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۳ - ۵

۵ توجه دادن یهودیان به فرجام شوم مخالفت با فرمان های الهی ، هدف از پرسش پیامبر (ص) از یهودیان درباره مردم ایله

و سئلهم عن القریه التی کانت حاضره البحر

فرجام مرتد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۱۵ - ۱۸

۱۸ جهنم ، جایگاه مرتدان

و من یشاقق الرسول من بعد ما تبیّن له الهدی . .. نصله جهنم

جمله <من بعد ما تبین له الهدی>، با توجه به شأن نزول آیه که درباره برخی از مسلمانان است، می تواند ناظر به ارتداد باشد.

فرجام مرتدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۹ - ۷

۷ زیانکاری ، فرجام حتمی مشرکان و مرتدان

لنکونن من الخسرین

فرجام مرفهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۵۱ - ۷۸

۷ - همسانی

سرنوشت هلاکت بارِ مرفهان ناسپاس ، برای همیشه تاریخ و یکسانی سنت الهی درباره آنان

قد قالها الذين من قبلهم . .. فأصابهم سيّئات ماكسبوا و الذين ظلموا من هؤلاء سيصى

۸ - مرفهان ناسپاس ، در معرض عذاب و سرنوشت هلاکت بار خویش اند .

و الذين ظلموا من هؤلاء سيصيبهم سيّئات ماكسبوا

فرجام مرفهان اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۵۰ - ۷

۷ - سرگذشت هلاکت بار قشر مرفه و ناسپاس جوامع پیشین ، مایه عبرت و درس آموزی است .

قد قالها الذين من قبلهم فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، در مقام موعظه و درس آموزی می باشد.

فرجام مسافرت به حدیبیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۱۲ - ۱،۵

۱ - سفر پیامبر (ص) و مؤمنان در جریان حدیبیه ، سفری پرخطر و بی بازگشت در نظراعراب متخلف

بل ظننتم أن لن ينقلب الرسول و المؤمنون إلى أهليهم أبدًا

۵ - تحلیل متخلفان درباره سفر حدیبیه و بی فرجام بودن آن ، متّکی بر محاسبات بشری و نادیده گرفتن اراده الهی

بل ظننتم أن لن ينقلب الرسول و المؤمنون إلى أهليهم أبدًا

از قرائن و زمینه های تاریخی، دشواری این سفر قابل پیش بینی بود و متخلفان براساس همین معیارها، این سفر را بی فرجام می دیدند; غافل از این که دعوت پیامبر(ص) به بن بست نخواهد رسید و حمایت الهی از آن حضرت دریغ نخواهد شد.

فرجام مستکبران

فیش

۵ – اعراف – ۷ – ۴۰ – ۷

۷ ورود تکذیب کنندگان و مستکبران به بهشت، مخالف سنتهای خداوند در نظام آفرینش

و لایدخلون الجنه حتی یلج الجمل فی سم الخیاط

ورود شتر به روزنه سوزن گرچه عقلاـ محال نیست، ولی بر خلاـف نظام جاری در طبیعت است. بنابراین به کارگیری ضرب المثل مذکور می تواند بیانگر این باشد که ورود تکذیب کنندگان به بهشت اگر چه امتناع عقلی ندارد، ولی با سنن الهی ناسازگار است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۷۷ – ۵،۶

۵ – سرگردانی و رسیدن به بن بست کامل ، فرجام نهایی کافران و مستکبران

حتّی إذا فتحنا . .. إذا هم فیه مبلسون

۶ – شکستگی و حزن و اندوه بی پایان ، فرجام نهایی کافران و مستکبران

حتّی إذا فتحنا . .. إذا هم فیه مبلسون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – فصلت – ۴۱ – ۱۶ – ۱۳

۱۳ – ذلت و خواری ، سرنوشت نهایی مستکبران

فاستکبروا . .. لنذیقهم عذاب الخزی فی الحیوه الدنیا و لعذاب الأخره أخزی

فرجام مسلمانان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۳۳ – ۲

۲ – بهشت پاینده ، فرجام تمامی مسلمین (تفریط کننده ، میانه رو و پیشتاز)

جنّت عدن يدخلونها

برداشت ياد شده، مبتنى بر اين احتمال است كه فاعل <يدخلون> سه دسته ياد شده در آيه پيش باشد; يعنى، تمامى مسلمانان كه امت برگزيده خدايند سرانجام وارد بهشت خواهند شد; هرچند برخى از آنان در اثر بعضى از گناهان، بر خود ستم كرده

باشند، ولی در نهایت بر اثر شفاعت و عفو عمومی خداوند از بهشت بهره مند خواهند شد. گفتنی است آیه بعد که سخن از غفران الهی است و دو آیه بعد که از کافران سخن گفته و در مقابل <الذین اصطفینا> قرار داده شده است تأکید کننده همین مطلب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - ملک - ۶۷ - ۲۲ - ۴

۴ - زندگی و سرنوشت کافران و مسلمانان ، هرگز برابر و همسان نیست .

أفمن یمشی مکبًّا علی وجهه أهدی أمّن یمشی سویًّا علی صرط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۳۵ - ۳

۳ - مسلمانان و مجرمان ، دارای دو سرنوشت متفاوت و گوناگون اند .

أفنجعل المسلمین کالمجرمین

برابر نبودن مسلمانان و مجرمان، بیشتر ناظر به سرنوشت آنان است; یعنی، مربوط به سعادت و شقاوت دنیوی و اخروی آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۴۱ - ۴،۵

۴ - مشرکان صدراسلام (مجرمان) ، برای اثبات یکسانی سرنوشت خویش با مسلمانان ، از ارائه شاهد و هم فکری از میان عقلای عالم ناتوان بودند .

أم لهم شرکاء فلیأتوا بشرکائهم إن کانوا صدقین

۵ - عقیده به شفاعت معبود ها و یکسان بودن سرنوشت مجرمان (مشرکان) با مسلمانان ، عقیده ای منحصر به مشرکان عصر بعثت و فاقد شاهد و تصدیق کننده ای از میان عقلای عالم

أم لهم شرکاء فلیأتوا بشرکائهم إن کانوا صدقین

فرجام مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

- ۳

آل عمران – ۳ – ۱۵۱ – ۲۲

۲۲ مشرکان ، ستم پیشگانی شوم فرجام

بما اشرکوا باللّه . .. و بئس مثوی الظّالمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۷۳ – ۱۰

۱۰ ایمنی از عذاب دردناک در گرو یکتاپرستی و پرهیز از گفتار کفرآمیز

و ما من اله الا اله وحد و إن لم ینتهوا عما یقولون . .. عذاب الیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۷ – ۱

۱ پیامبر(ص) مأمور برانگیختن داوری وجدان مشرکان بر چگونگی فرجام آنان در صورت نزول عذاب الهی

قل أرءیتکم . .. هل یهلک

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۴۹ – ۷

۷ زیانکاری ، فرجام حتمی مشرکان و مرتدان

لنکونن من الخسرین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۱۱۳ – ۱۰

۱۰ هیچ کس حتی پیامبر (ص) قادر به تغییر سرنوشت شوم (دوزخی بودن) مشرکان نیست .

ما کان للنبی . .. من بعد ما تبین لهم أنهم أصحب الجحیم

از اینکه نام پیامبر (ص) به خصوص ذکر شده است، استفاده می شود که نه تنها دعای سایر مؤمنان در حق مشرکان بی نتیجه

است بلکه حتی پیامبر(ص) هم نمی تواند سرنوشت آنان را با استغفار تغییر دهد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۹ – ۱۱

۱۱- آتش دوزخ ، فرجام حتمی مشرکان است .

و لاتجعل مع الله إلهًا ءاخر فتلقی فی جهنّم

جلد – نام

سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۵۸ - ۳

۳- گرفتاری به عذاب استیصال پیش از فرا رسیدن قیامت ، سرنوشت محتوم همه اقوام و جوامع کافر و مشرک حق ستیز است .

و إن من قریه إلّا نحن مهلکوها قبل یوم القیمه

اینکه آیه می فرماید: همه جوامع بشری قبل از قیامت یا هلاک می شوند و یا دچار عذاب می شوند احتمال دارد که مراد از <مهلکوها> هلاکت انسانهای معمولی و مراد از <معذّبوها> عذاب کافران و مشرکان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۹ - ۱۰

۱۰ - ذلت و شکست ، سرنوشت محتوم جبهه شرک و ضد توحید

و من الناس من یجدل . .. له فی الدنیا خزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۴ - ۳

۳ - فرجام مشرکان ، ناگوار است .

بربّهم یشرکون . .. فسوف تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۲۶ - ۶

۶ - هشدار خداوند به مشرکان درباره عاقبت و آخرتشان

قل یجمع بیننا ربّنا ثمّ یفتح بیننا بالحقّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۶۱ - ۱

۱ - مشرکان با معبودهایشان ، دارای سرنوشتی یکسان و مشترک اند .

فإنّكم و ما تعبدون

جمله <فإنّكم. ..> از نظر ترکیبی، دو احتمال دارد: ۱ جمله ای مستقل باشد; مانند <كلّ رجل وضيعته>، (مرد است و کسب و کارش). در این صورت، پیام آیه چنین می شود: شما هستید و معبودهایتان، که به حال

خود واگذاشته شدید و از شما کاری ساخته نیست و سرنوشتی مشترک دارید. ۲ <کُم> اسم <إنّ> و <ما تعبدون> عطف بر این اسم و جمله <ما أنتم علیه...> خبر آن باشد بر این اساس، برداشت هایی می شود که در آیات بعد خواهد آمد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۴۱ - ۵

۵ - عقیده به شفاعت معبود ها و یکسان بودن سرنوشت مجرمان (مشرکان) با مسلمانان ، عقیده ای منحصر به مشرکان عصر بعثت و فاقد شاهد و تصدیق کننده ای از میان عقلای عالم

أم لهم شرکاء فلیأتوا بشرکائهم إن کانوا صدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بینه - ۹۸ - ۶ - ۲

۲ - فرجام اهل کتاب ، در صورت کفر به اسلام ، هم تراز با مشرکان است .

إنّ الذین کفروا من أهل الکتب و المشرکین فی نار جهنّم

فرجام مشرکان پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۲ - ۳

۳ - هشدار خداوند ، مشرکان مکه را به فرجامی مانند فرجام مشرکان پیشین

قل سیروا فی الأرض فانظروا کیف کان عقبه الذین من قبل

فرجام مشرکان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۴۱ - ۴

۴ - مشرکان صدراسلام (مجرمان) ، برای اثبات یکسانی سرنوشت خویش با مسلمانان ، از ارائه شاهد و هم فکری از میان عقلای عالم ناتوان بودند .

أم لهم شركاء فليأتوا بشركائهم إن كانوا صدقين

فرجام مشركان مكه

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۵ - ۲

۲ - فرجام یهود بنی نضیر در موضع گیری علیه اسلام ، منتهی به شکست آنان ، همچون فرجام مشرکان مکه در بدر *

کمثل الذین من قبلهم قریبًا

برخی برآنند که مراد از <الذین من قبلهم قریبًا>، مشرکان مکه در بدر است.

فرجام مطیعان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۱۴ - ۷

۷ بهره مندی مطیعان از بهشت و گرفتاری عصیانگران در آتش ، به اراده و خواست خداست .

و من یطع اللّه . .. یدخله جنات ... و من یعص اللّه ... یدخله ناراً

فرجام معبودان باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۹۴ - ۲

۲ - دوزخ ، فرجام مشترک گمراهان و معبودهایشان

فکبکبوا فیها هم و الغاون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۶۱ - ۱

۱ - مشرکان با معبودهایشان ، دارای سرنوشتی یکسان و مشترک اند .

فإنّکم و ما تعبدون

جمله <فإنّکم. ..> از نظر ترکیبی، دو احتمال دارد: ۱ جمله ای مستقل باشد; مانند <کلّ رجل وضیعته>، (مرد است و

کسب و کارش). در این صورت، پیام آیه چنین می شود: شما هستید و معبودهایتان، که به حال خود واگذاشته شدید و از شما کاری ساخته نیست و سـرنوشتی مشترک دارید. ۲ <کُم> اسم <إنّ> و <مـا تعبـدون> عطف بر این اسم و جمله <ما أنتم علیه...> خبر آن باشد بر این اساس، برداشت هایی می شود که در آیات بعد خواهد آمد.

فرجام معرضان از انذارهای

خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۶ - ۱

۱ - کسانی که هدایت و انذار های الهی را تکذیب کرده و از آن روی گردان شدند ، شقی ترین افراد و گرفتار دشوارترین فرجام اند .

الذی کذّب و تولّی

آیات پیشین که سخن از <هدایت> و <انذار> به میان آورده بود قرینه است بر این که تکذیب و تولّی در رابطه با همان امور است.

فرجام معرضان از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - اعلی - ۸۷ - ۱۱ - ۱

۱ - تنها کسانی خود را از تذکرات قرآن ، دور نگه می دارند که تیره بخت تر از دیگران و گرفتار دشوارترین فرجام اند .

و یتجنّبها الأشقی

<أشقی> اسم تفضیل از ماده <شقاوت> است. ریشه اصلی این کلمه بر سختی کشیدن دلالت دارد و نقطه مقابل سهولت و سعادت است (مقاییس اللغه). ذکر این کلمه خالی از قید زمان و مکان و متعلق سبب شده است که بر هر نوع تیره بختی در دنیا و آخرت، قابل تطبیق باشد. آیه بعد، نوع اخروی آن را بیان داشته است.

فرجام معرضان از هدایتهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۶ - ۱

۱ - کسانی که هدایت و انذار های الهی را تکذیب کرده و از آن روی گردان شدند ، شقی ترین افراد و گرفتار دشوارترین فرجام اند .

الذی کذّب و تولّی

آیات پیشین که سخن از <هدایت> و <انذار> به میان آورده بود قرینه است بر این که

تکذیب و تولّی در رابطه با همان امور است.

فرجام مغضوبان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۸۱ - ۱۸

۱۸ - سقوط و هلاکت ، سرنوشت حتمی افراد و جوامعی است که مورد غضب خداوند قرار گرفته اند .

و من یحلل علیه غضبی فقد هوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۶۲ - ۱۱

۱۱ دوزخ ، جایگاه و فرجام شوم آنانکه خشم و غضب الهی را بر خویش هموار ساخته اند .

کمن بآء بسخط من اللّه و مأویه جهنّم و بئس المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۶۳ - ۱،۳

۱ جویندگان خشنودی الهی دارای پایه ها و منزلت های متفاوت و گوناگون در پیشگاه خداوند

افمن اتّبع رضوان اللّه . .. هم درجات عند اللّه

در برداشت فوق، ضـمیر <هم> تنها به جویندگان رضایت الهی برگردانده شده است ; به قرینه کلمه <درجات> که غالباً و به طور حقیقت در منزلتهای رفیع به کار برده می شود.

۳ هموارکنندگان غضب الهی بر خویشتن ، دارای جایگاه های شومِ متفاوت در پیشگاه خداوند *

کمن بآء بسخط من اللّه . .. هم درجات عند اللّه

در برداشت فوق، <هم> به خصوص <کمن بـآء بسخط> برگردانـده شـده است و مؤیّـد این احتمـال، نزدیک بودن ضـمیر <هم> به مرجعش (کمن بآء) است.

فرجام مفتریان بر خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۱۷ – ۱۱

۱۱ افترازنندگان بر خدا ، مردمانی بدفرجام و نارستگار

افتری

على اللّه كذباً . .. إنه لا يفلح المجرمون

فرجام مفتريان به خدا

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۵ – انعام – ۶ – ۲۱ – ۱۱

۱۱ هشدار خداوند به افترا زنندگان به او و تكذيب كنندگان آيات الهى و تهديد آنان به سرانجامى شوم

و من أظلم ممن افترى على اللّه كذبا أو كذب بايته إنه لايفلح الظلمون

فرجام مفتريان به محمد(ص)

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۱۵ – ۵

۵ – هتك حرمت پيامبر (ص) و افترا به حريم آن حضرت ، گناهى بزرگ در پيشگاه خداوند و در پى دارنده فرجامى ناگوار

إذ تلقّونه بألسنتكم . .. و تحسبونه هيّنًا و هو عند اللّه عظيم

فرجام مفسدان

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۶ – اعراف – ۷ – ۸۴ – ۶

۶ مجرمان و تبهكاران در خطر گرفتارى به عذاب هاى دنيوى و سرنوشتى شوم

فانظر كيف كان عقبه المجرمين

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۶ – اعراف – ۷ – ۸۶ – ۱۴

۱۴ سد كنندگان راه خدا و ترسيم كنندگان چهره اى ناپسند از دين ، مردمى فسادگر و در خطر گرفتارى به سرنوشتى شوم هستند .

تصدون عن سبيل اللّه من ءامن به و تبغونها عوجاً . .. و أنظروا كيف كان عقبه المفسد

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۳ – ۱۲،۱۳

۱۲ فسادگران در معرض گرفتار آمدن به سرنوشتی شوم

فانظر كيف كان عقبه المفسدين

۱۳ ضرورت بررسی و دقت در فرجام شوم فسادگران

و تکذیب کنندگان آیات الهی و رسالت پیامبران

فظلموا بها فانظر کیف کان عقبه المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۱ - ۹

۹ خداوند ، اجازه نمی دهد دستاورد اهل فساد ، فرجامی شایسته بگیرد .

إن اللّه لایصلح عمل المفسدین

فرجام مفسدان قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۸۴ - ۳

۳ سرنوشت شوم قوم تبهکار لوط ، سرنوشتی عبرت آموز و شایان بررسی دقیق

فانظر کیف کان عقبه المجرمین

فرجام مکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۳۷ - ۶،۸

۶ ضرورت کاوش و دقّت در فرجام تکذیب کنندگان دین الهی

فانظروا کیف کان عاقبه المکذّبین

۸ هشدار به مردم از عاقبت و فرجام شوم تکذیب کنندگان دین خداوند

فانظروا کیف کان عاقبه المکذّبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۳۸ - ۳،۵

۳ توجّه به سنّت های الهی در جوامع بشری و سرنوشت شوم تکذیب کنندگان ، روشنگر مردم است .

قد خلت من قبلکم سنن . .. هذا بیان للنّاس

بنابر اینکه <هذا>، اشاره به معارفی باشد که در آیه قبل (قد خلت . ..) بیان شده است.

۵ توجّه به سنت های الهی در جوامع بشری و سرنوشت شوم تکذیب کنندگان ، هدایتگر تقواپیشگان و پندی برای آنان

قد خلت من قبلکم سنن . .. هدیً و موعظه للمتّقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۳۹ – ۵

۵ توجّه

به سنّت های الهی در فرجام شوم تکذیب کننـدگان دین خداونـد ، از میان برنـده هر گونه حزن و انـدوه و سستی از جامعه ایمانی

فسیروا . .. فانظروا کیف کان عاقبه المکذّبین ... و لاتهنوا و لاتحزنوا

اگر جمله <و لا تهنوا . .. >، عطف بر جمله <فانظروا کیف ...> باشد، معنای این دو آیه چنین می شود: شما محزون نباشید، عاقبت تکذیب کنندگانِ آیات الهی (دشمن شما مسلمانان)، نابودی است.

فرجام مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۱ - ۱۱

۱۱ هشدار خداوند به افترا زنندگان به او و تکذیب کنندگان آیات الهی و تهدید آنان به سرانجامی شوم

و من أظلم ممن افتری علی اللّه کذبا أو کذب بایته إنه لایفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۶ - ۱

۱ گرفتاری به آتش دوزخ فرجام منکران رسالت انبیا و تکذیب کنندگان آیات الهی (احکام و معارف نازل شده بر پیامبران)

و الذین کذبوا . .. هم فیها خلدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۴۰ - ۷

۷ ورود تکذیب کنندگان و مستکبران به بهشت، مخالف سنتهای خداوند در نظام آفرینش

و لایدخلون الجنه حتی یلج الجمل فی سم الخیاط

ورود شتر به روزنه سوزن گرچه عقلاـ محال نیست، ولی بر خلاف نظام جاری در طبیعت است. بنابراین به کارگیری ضرب المثل مذکور می توانـد بیانگر این باشـد که ورود تکـذیب کننـدگان به بهشت اگر چه امتناع عقلی نـدارد، ولی با سنن الهی ناسازگار است.

- سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۱۳،۱۴

۱۳ ضرورت بررسی و دقت در فرجام شوم فسادگران و تکذیب کنندگان آیات الهی و رسالت پیامبران

فظلموا بها فانظر کیف کان عقبه المفسدین

۱۴ تکذیب کنندگان آیات الهی و منکران رسالت انبیا ، از مفسدان و در معرض فرجامی شوم هستند .

فظلموا بها فانظر کیف کان عقبه المفسدین

به کارگیری عنوان <مفسدین> برای فرعون و اشرافیان دربارش می تواند به این سبب باشد که آنان آیات الهی را تکذیب کردند و رسالت موسی(ع) را نپذیرفتند. همچنین می تواند برای تبیین ریشه تکذیب آیات الهی و انکار رسالت از سوی آنان باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۷۶ - ۱۸

۱۸ توجه به داستان بلعم باعورا برانگیزاننده آدمی به تفکر در سرنوشت شوم تکذیب کنندگان و ایجادکننده زمینه های هدایت در وی است .

فاقصص القصص لعلهم یتفکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱۷ - ۱۲

۱۲ تکذیب گران آیات الهی (قرآن) مردمانی بدفرجام

أو کذب بأیته إنه لا یفلح المجرمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۸۷ - ۱۰

۱۰ - قیامت روز ذلت کافران و پایان بخشیدن به گردن فرازی گردنگشان دنیا

أكذّبتم بايتى . .. و كلّ أتوه دخرين

هرچنـد تعبير <كلّ أتوه> شامل همه مؤمنان و كافران مى شود; اما با توجه به اصل تناسب و ارتباط آيات، مى توان گفت كه نظر عمده، متوجه تكذيب كنندگان آيات الهى

است. مبنی بر این که آنـان گرچه در دنیا ظالمانه کفر ورزیـده انـد; اما بایـد بداننـد که در آخرت، مجال گسـتاخی برای هیچ یک از آنان نیست.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – مطففین – ۸۳ – ۱۰ – ۲

۲ – گرفتاری به جهنم و عذاب الهی ، سرنوشت تکذیب کنندگان آیات الهی است .

ویل یومئذ للمکذّبین

به قرینه <إذا تتلی علیه آیاتنا. ..> در آیات بعد، عنوان <مکذّبین>، تکذیب کنندگان آیات خداوند را در برمی گیرد.

فرجام مکذبان انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۱ – ۱،۹

۱ پیامبر اکرم(ص) مأمور ترغیب مردم به سیر در زمین و تدبر در سرانجام تکذیب کنندگان پیامبران الهی

قل سیروا فی الأرض ثم انظروا کیف کان عقبه المکذبین

۹ لزوم نگرش عبرت آموز و توجه به سرانجام شوم تکذیب پیامبران و رسالت داران الهی

ثم انظروا کیف کان عقبه المکذبین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – اعراف – ۷ – ۳۶ – ۱

۱ گرفتاری به آتش دوزخ فرجام منکران رسالت انبیا و تکذیب کنندگان آیات الهی (احکام و معارف نازل شده بر پیامبران)

و الذین کذبوا . .. هم فیها خلدون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۹۲ – ۶

۶ بیان فرجام شوم کفرپیشگان و تکذیب کنندگان رسولان الهی ، روشی برای مبلغان دین برای شناساندن زیانکاران واقعی

الذین کذبوا شعیباً کانوا هم لخسرین

خداوند با بیان فرجام شوم کفرپیشگان، زیانکاران واقعی را به مردم معرفی کرد. بنابراین از راههای معرفی کردن زیانکاران واقعی بیان فرجام

شوم آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۹۷ - ۵

۵ توجه جوامع بشری به فرجام شوم تکذیب کنندگان انبیا ، زمینه ساز نگرانی ایشان در ابتلا به عذاب الهی و مایه گرایش آنان به ایمان و تقواست .

و لو أن أهل القری . .. أفأمن أهل القری أن یأتیهم بأسنا

جمله <أفأمن . .. > عطف بر جمله <فاخذنهم بما کانوا یکسبون> است. یعنی آیا اقوام و ملتهای کفرپیشه پس از آگاهی به سرنوشت شوم تکذیب کنندگان انبیا، باز هم عذاب الهی را انکار می کنند و خویشتن را از گرفتار آمدن به آن مصون می پندارند؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۱ - ۲،۴

۲ خداوند ، تسلی دهنده پیامبر (ص) با بیان سرگذشت شوم کفرپیشگان تکذیب کننده انبیا (ع)

نقص علیك

مخاطب قرار دادن پیامبر(ص) <علیك> در بیان سرگذشت امتهای تکذیب کننده گذشته می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

۴ بیان سرنوشت شوم تکذیب کنندگان انبیا (ع) برای هشدار و تذکار آیندگان ، از روش های هدایتی قرآن

تلک القری نقص علیک من أنبائها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۱۳،۱۴

۱۳ ضرورت بررسی و دقت در فرجام شوم فسادگران و تکذیب کنندگان آیات الهی و رسالت پیامبران

فظلموا بها فانظر کیف کان عقبه المفسدین

۱۴ تکذیب کنندگان آیات الهی و منکران رسالت انبیا ، از مفسدان و در معرض فرجامی شوم هستند .

فظلموا بها فانظر کیف کان عقبه المفسدین

به

کـار گیری عنوان <مفسـدین> برای فرعون و اشـرافیان دربارش می توانـد به این سـبب باشـد که آنان آیات الهی را تکـذیب کردنـد و رسالت موسـی(ع) را نپذیرفتنـد. همچنین می تواند برای تبیین ریشه تکذیب آیات الهی و انکار رسالت از سوی آنان باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

فرجام مکذبان انذارهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۶ - ۱

۱ - کسانی که هـدایت و انـذار های الهی را تکـذیب کرده و از آن روی گردان شدند ، شـقی ترین افراد و گرفتار دشوارترین فرجام اند .

الذی کذّب و تولّی

آیات پیشـین که سـخن از <هـدایت> و <انـذار> به میان آورده بود قرینه است بر این که تکـذیب و تولّی در رابطه با همان امور است.

فرجام مکذبان شعیب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۹۲ - ۳

۳ تکذیب کنندگان شعیب (ع) ، خود به فرجام زیانباری که برای مؤمنان پیش بینی می کردند ، گرفتار شدند .

لئن اتبعتم شعیباً إنکم إذاً لخسرین . .. الذین کذبوا شعیباً کأن لم یغنوا فیها

حصری که از ضمیر فصل استفاده می شود حصر قلب است. یعنی بیان می کند که پندار کفرپیشگان (زیانکاری مؤمنان) باطل است و خود آنان زیانکار هستند.

فرجام مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱۷ - ۱۲

۱۲ تکذیب گران آیات الهی (قرآن) مردمانی بدفرجام

أو كذب بأيته إنه لا يفلح المجرمون

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

٩

- نحل - ۱۶ - ۲۵ - ۱

۱- تکذیب کنندگان حقانیت قرآن ، سرانجام تمامی گناهان عمل خویش را در قیامت بر دوش خواهند کشید .

و إذا قیل لهم ماذا أنزل ربّکم قالوا أسطر الأولین . لیحملوا أوزارهم کامله یوم ال

لام <لیحملوا> لام عاقبت است و <أوزار> (جمع وزر) به معنای ثقل و سنگینی و کنایه از گناه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۵۹ - ۱

۱ تهدید منکرانِ پیام های روشن و قابل درك قرآن ، به فرجامی سخت از سوی خداوند

فإنّما یسّرنه . .. فارتقب إنّهم مرتقبون

عبارت <إنّهم مرتقبون>، کنایه از این است که کافران به بیان های روشن وحی ایمان نمی آورند تا سرانجام وعیدهای ما تحقق یابد.

فرجام مکذبان لقاءالله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۱ - ۱۲

۱۲ - انکار لقای پروردگار از سوی کافران ، باعث نمی شود که آنان در پیشگاه خدا حاضر نشوند ، بلکه به اجبار به سوی خدا باز خواهند گشت .

بل هم بلقاء ربّهم کفرون . .. ثمّ إلی ربّکم ترجعون

فرجام مکذبان محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۱۹ - ۹

۹ - دوزخ ، فرجام کافران به رسالت پیامبر و سرپیچی کنندگان از احکام اسلام

إنا أرسلنك بالحق . .. و لاتسئل عن أصحب الجحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۴۱ - ۸

۸ خداوند تسلی دهنده پیامبر(ص) با تبیین فرجام تکذیب کنندگان و منکران رسالتهای او

و کذلک نجزی

الظلمين

حرف <ک> در <ذلک> خطاب به پیامبر(ص) است و از اهداف این خطاب پس از بیان کفر منکران رسالتهای الهی، تسلی دادن به اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - غاشیه - ۸۸ - ۲۴ - ۱

۱ - گرفتاری به بزرگ ترین عذاب های خداوند ، فرجام کسانی است که از پند و اندرز های پیامبر (ص) روی برگردانده ، به آن کفر میورزند .

إلّا من تولّی و کفر . فیعذّبه اللّه العذاب الأکبر

فرجام مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۱ - ۱۵

۱۵ انکار معاد، گناه و باری شوم بر دوش منکران معاد در قیامت است.

قد خسر الذین کذبوا بلقاء اللّه . .. ألا ساء ما یزرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۶۹ - ۴

۴ - کیفر منکران معاد و ختم فرجام ایشان با عذابی مرگبار ، از سنت های خداوند است .

فانظروا کیف کان عقبه المجرمین

تعبیر <فانظروا> دربردارنده معنای عبرت گیری و درس آموزی است و عبرت گرفتن در صورتی معنا دارد که حکم جاری بر مجرمان پیشین، درباره نسل های بعد نیز استمرار داشته باشد.

فرجام مکذبان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۳ - ۸

۸ خداونـد ، بـا بیان عاقبت نیک یاران حضـرت نوح (ع) و فرجام شوم تکـذیب کننـدگانش ، پیامبر اکرم (ص) و مؤمنان را دلداری داده و مشرکان را به عذاب استیصال تهدید نمود .

و اتل علیهم نبأ

نوح . .. فانظر کیف کان عقبه المنذرین

فرجام مکذبان هدایتهای خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – لیل – ۹۲ – ۱۶ – ۱

۱ – کسانی که هدایت و انذار های الهی را تکذیب کرده و از آن روی گردان شدند ، شقی ترین افراد و گرفتار دشوارترین فرجام اند .

الذی کذّب و تولّی

آیات پیشین که سخن از <هدایت> و <انذار> به میان آورده بود قرینه است بر این که تکذیب و تولّی در رابطه با همان امور است.

فرجام ملت ها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۹۲ – ۵

۵ فرجام هر قوم و ملتی تعیین کننده زیانکاری و یا رستگاری آنان است .

کأن لم یغنوا فیها الذین کذبوا شعیباً کانوا هم لخسرین

خداوند، زیانکار بودن کفرپیشگان قوم شعیب را پس از تبیین فرجام شومشان بیان داشت تا به این نکته اشاره کند که فرجام هر قوم و ملتی تعیین کننده زیانکاری و یا رستگاری آن است.

فرجام منافقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۹ – ۷

۷ – شکست ، ناکامی و زوال ، فرجام منافقان

واللّه محیط بالکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۴۰ - ۱۶

۱۶ یکسانی سرنوشت شوم کافران و منافقان و شرکت کنندگان در مجالس کفر و گناه و استهزا به آیات الهی

انکم اذاً مثلهم إنّ اللّه جامع المنفقین . .. جمیعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۲ -

۹ اطمینان مؤمنان صدر اسلام به سرنوشت نیک خویش و هلاکت و نابودی منافقان

نحن نتربص بکم . .. بعذاب من عنده أو بأیدینا فتربصوا إنا معکم متربصون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۵ - ۲

۲ توجه به ماهیت پست منافقان و عاقبت شوم آنان ، موجب مهم جلوه نکردن مال و اولاد فراوان آنان در نظر اهل ایمان

فلا تعجبک أمولهم و لا أولدهم

<فا>ی تفریع در <فلا تعجبک>، نهی از اعجاب را متفرع بر مطالبی کرده که در آیات گذشته در زمینه ماهیتِ منفی منافقان و فرجام شومشان، بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۳ - ۶

۶ موضع گیری خصمانه منافقان در برابر خدا و رسولش ، علی رغم آگاهی آنان به عاقبت دردناک عملکردشان ، شگفت آور است .

ألم یعلموا أنه من یحادد اللّه و رسوله فان له نار جهنم

با توجه به اینکه <ألم یعلموا> توبیخ است و این نوع توبیخ در مواردی به کار می رود که توبیخ شونده آگاه بوده و نمی بایست پس از آگاهی مرتکب خلاف شود، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۹ - ۱۲

۱۲ منافقان و کافران پیشین با همه اتکایی که بر دستاورد های مادی خویش داشتند ، سرانجام همه آنها را فرو نهاده و بی توشه در گذشتند .

کالذین من قبلکم کانوا أشد منکم . .. أولئک حبطت أعملهم فی الدنیا و الأخره

آیه در مقام تحذیر منافقان، سرنوشت پیشینیان را

بر آنان می نمایاند که چگونه با همه قدرت در گذشتند و تلاشهای دنیویشان بی نتیجه ماند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۷۰ – ۶

۶ منافقان ، در معرض نزول عذاب الهی و مبتلا شدن به سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، قوم ابراهیم و اصحاب مدین

وعد اللّه المنفقین . .. ألم یأتهم نبأ الذین من قبلهم قوم نوح ... و أصحب مدین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۷۳ – ۵

۵ جهنم ، جایگاه کافران و منافقان و فرجامی سخت و دردناک برای آنان

و مأویهم جهنم و بئس المصیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۸۵ – ۱۵

۱۵ کثرت مال و اولاد منافقان نمودی از عذاب الهی و زمینه ساز جان کندن دشوار و حسرت بار آنان

أن یعذبهم . .. و تزهق أنفسهم و هم کفرون

با توجه به اینکه <تزهق أنفسهم> می تواند عطف تفسیری برای <أن یعذبهم> باشد، برداشت فوق استفاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۹۵ – ۱۲

۱۲ دوزخ ، جایگاه و فرجام نهایی منافقان متخلف از جهاد

مأویهم جهنم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۱۰۹ – ۱۰

۱۰ سقوط در آتش دوزخ ، فرجام منافقان کفرپیشه

و الذین اتخذوا مسجداً ضراراً . .. فانهار به فی نار جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ -

۶ - ۱۲۵

۶ مردن بر حال کفر ، فرجام شوم منافقان استهزاکننده آیات قرآن

و أما الذین فی قلوبهم مرض . .. و ماتوا و هم کفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۷ - ۳

۳ - کافران و منافقان همراز ایشان ، دارای فرجامی همگون در آتش دوزخ

فکان عقبتهما أنّهما فی النار خلدَین فیها

از تشبیه کافران و منافقان به شیطان و پیراون او در آیه قبل، برداشت یاد شده از این آیه استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۹ - ۹

۹ - جایگاه و سرنوشت منافقان و کافران ، در قیامت یکسان است .

و مأویهم جهنّم

فرجام منافقان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۴ - ۳۰

۳۰ إخبار خداوند ، از رسوایی و فضاحت نهایی منافقان صدر اسلام در جامعه و منزوی شدن آنان

و ما لهم فی الأرض من ولیّ و لانصیر

با توجه به اینکه آیه، إخبار از آینده است و نیز واژه <فی الأرض> می تواند به همین زندگی دنیوی اشاره داشته باشد، این برداشت به دست می آید.

فرجام موجودات

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۸۳ – ۱۲

۱۲ بازگشت قهری تمامیِ موجودات به سوی خداوند

و الیه یرجعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۱۸ – ۲۲

۲۲ تنها خداوند مُنت ها الیه حرکت تمامی موجودات است .

و إلیه المصیر

جلد – نام سوره –

سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۳۸ – ۱۱

۱۱ خداوند تنها غایت تمامی جنبندگان است و همگی به سوی او در حرکتند.

ثم إلی ربهم یحشرون

مفاد حرف <إلی> بیان انتهای غایت است. بنابراین <إلی ربهم> یعنی غایت حشر و نشر جنبندگان برای وصول به <رب> است و غیر از او غایتی نیست. از همین رو <إلی ربهم> بر <یحشرون> مقدم گشته و مفید حصر باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۲۳ – ۵

۵- مرگ ، سرنوشت قطعی همه موجودات عالم (از کران تا کران هستی)

و نحن الورثون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸ – ۲

۲- تمامی موجودات زمین و جلوه های ظاهری آن ، محکوم به فنا و اضمحلال نهایی اند .

و إنّا لجعلون ما علیها صعیدًا جرزًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۴۰ – ۵

۵- بازگشت تمام مخلوقات زمینی به خداوند است .

و من علیها و إلینا یرجعون

مراد از <من علیها> می تواند همه موجودات روی زمین باشد و به کار بردن واژه <مَن> از باب تغلیب عاقلان بر غیر آنها است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۴۲ - ۴

۴ - تنها خداوند ، مقصد و منت های حرکت تمامی موجودات جهان است .

و إلی اللّه المصیر

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته است: ۱ تقدم خبر (إلی اللّه) بر مبتدا (المصیر) مفید حصر می باشد. ۲ <مصیر> به معنای <مرجع>

است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۱۸ - ۱۶

۱۶ - تنها خداوند ، مقصد و منتهاالیه حرکت تمامی موجودات جهان است .

و إلی اللّه المصیر

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که آیه شریفه، ناظر به حرکت و بازگشت همه موجودات باشد. گفتنی است <مصیر> به معنای <مرجع> است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۶۸ - ۱

۱ - تمامی موجودات زنده آسمان ها و زمین با دمیده شدن در صور (شیپور) می میرند .

و نفخ فی الصور فصعق من فی السموت و من فی الأرض

<صعق> هم به معنای بی هوشی است و هم به معنای مرگ. در این آیه برابر نظر بیشتر مفسران معنای دوم مراد است که همان نفخ صور نخستین می باشد که موجب مرگ همه موجودات جهان می شود. <نفخ> نیز به معنای دمیدن است و <صور> به چیزی مانند شیپور گویند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۵۳ - ۸

۸ - بازگشت تمامی موجودات به سوی خداوند است .

ألا إلی اللّه تصیر الأُمور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۳ - ۶

۶- آسمان ها و زمین و تمامی موجودات هستی ، دارای فرجام و پایانی معین و از پیش تعیین شده

ما خلقنا السموت و الأرض و ما بينهما إلّا بالحقّ و أجل مسمًّى

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – ق – ۵۰ – ۴۳

۴ -

۴ - بازگشت و حرکت تمامی موجودات ، تنها به سوی خداوند است .

و إلینا المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - علق - ۹۶ - ۸ - ۱

۱ - بازگشت هر موجودی به خداوند است .

إنّ إلی ربّک الرجعی

فرجام موجودات آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۶۸ - ۱۰

۱۰ - تمامی موجودات آسمان ها و زمین ، پس از به پاخاستن با دومین نفخ صور ، در انتظار سرنوشت خود به سر خواهند برد .

ثمّ نفخ فیه أُخری فإذا هم قیام ینظرون

<نظر> (مصدر <ینظرون>) هم به معنای انتظار است و هم به معنای نظر متحیرانه و بهت آمیز. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

فرجام موجودات زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۶۸ - ۱۰

۱۰ - تمامی موجودات آسمان ها و زمین ، پس از به پاخاستن با دومین نفخ صور ، در انتظار سرنوشت خود به سر خواهند برد .

ثمّ نفخ فیه أُخری فإذا هم قیام ینظرون

<نظر> (مصـدر <ینظرون>) هم به معنـای انتظـار است و هم به معنـای نظر متحیرانه و بهت آمیز. برداشت یـاد شـده مبتنی بر معنای نخست است.

فرجام موحدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۶۸ - ۵

۵ - مشرکان ، مدعی بی اطلاعی از سرنوشت خوب و بد مؤمنان و یکتاپرستان گذشته بودند .

لو أنّ عندنا ذکرًا من الأوّلین

برداشت یاد شده مبتنی بر این دیدگاه است که <ذکر> در آیه شریفه به معنای <علم>

باشد و مقصود از <الأوّلین> موحدان و مؤمنان گذشته باشد. بر این اساس معنا و پیام آیه چنین می شود: اگر ما از سرنوشت مؤمنان و موحدان گذشته آگاه بودیم و از جایگاه خوب آنان مطلع می شدیم، همچون آنان توحید الهی و بندگی خدای یکتا را می پذیرفتیم.

فرجام مؤمنان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۱۹ – ۵

۵ – مسؤولیت پیامبر (ص) ، راهنمایی انسان ها و تبیین سرانجام نیک مؤمنان و عاقبت شوم کفرپیشگان است .

إنا أرسلنك بالحق بشیراً و نذیراً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۶۲ – ۲

۲ یکسان نبودن سرنوشت مؤمنان جوینده خشنودی خداوند ، با هموارکنندگان غضب و خشم الهی بر خویش

افمن اتّبع رضوان اللّه کمن بآء بسخط من اللّه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۹۸ – ۱۹

۱۹ مرگ مؤمن به دلیل اینکه راه رسیدنش به بهشت است ، برای او خیر می باشد .

و ما عند اللّه خیر للابرار

امام باقر (ع) فرمود: . .. الموت خیر للمؤمن لانّ اللّه یقول <و ما عند اللّه خیر للابرار>.

تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۲۱۲، ح ۱۷۸ ; تفسیر برهان، ج ۱، ص ۳۳۳، ح ۱۱.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۱۰۵ – ۱۳

۱۳ بازگشت همه آدمیان چه هدایت یافتگان و چه اهل کفر تنها به سوی خداست .

إلی اللّه مرجعکم جمیعاً

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۴۲ – ۱

۱ بهشت جاودان ، جایگاه کسانی که به آیات الهی ایمان آورند و اعمال نیک انجام دهند .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . .. اولئک اصحب الجنه هم فیها خلدون

متعلق <ءامنوا> به دلیل آیه ۴۰، آیات الهی است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۸۸ – ۱۷

۱۷ بشارت دادن به مردم و آگاه ساختن آنان از فرجام مبارک اهل ایمان ، از وظایف اساسی پیامبر (ص)

إن أنا إلا نذیر و بشیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۹ – ۱۱

۱۱– برخورداری انسان از حق انتخاب ایمان و کفر ، به معنای بی تفاوتی ایمان و کفر در فرجام اخروی او ، نیست .

فمن شاء فلیؤمن و من شاء فلیکفر إنّا أعتدنا للظلمین نارًا

امر در <فلیکفر> برای تهدید است و جمله <إنّا أعتدنا. ..> گویای این معنا است که اختیار انسان در انتخاب ایمان یا کفر، بدان معنا نیست که او، بر انتخاب خویش، مؤاخذه و یا تشویق نخواهد شد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۱۰۷ – ۱

۱– بوستان های فردوس ، منزل گاهی تضمین شده برای نیک کردارانِ مؤمنِ به آیات الهی و قیامت است .

إنّ الذین ءامنوا . .. نزلاً

متعلق ایمان در <آمنوا> به قرینه آیات قبل که درباره کفر به آیات و لقای پروردگار بود ایمان به آیات و قیامت است. <فردوس> یعنی <وادی سرسبز>. برخی از زبان شناسان، آن را

کلمه ای رومی می دانند که به زبان عرب وارد شده است (تاج العروس) کلمه <نزل> در معانی <منزل> و <وسایل پذیرایی> و... استعمال می شود. برداشت یاد شده، براساس معنای نخست است. فعل ماضی (کانت) درباره حوادث آینده، بر وقوع حتمی و تضمین شده آن حوادث دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۶۰ - ۳

۳ - مؤمنان راستین ، در عین انجام تکالیف الهی ، از فرجام کار خویش نگران اند .

و قلوبهم وجله أنّهم إلی ربّهم رجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۵۳ - ۶

۶ - خداوند ، توانا بر جدا ساختن سرنوشت مؤمنان واقعی از فرجام کافران محکوم به هلاکت

أنّا دمّرنهم و قومهم أجمعین . .. و أنجینا الذین ءامنوا و کانوا یتّقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۹ - ۳

۳ - منزل گاه واقعی مؤمنان ، باغ های بهشت است .

فلهم جنّت المأوی

<مأوی> اسم مکانی از ریشه <أوی> به معنای <پناه گاه> است. اضافه شدن <جنّات> به <الماوی> حکایت از جایگاه حقیقی بودن آن برای مؤمنان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۶۸ - ۵

۵ - مشرکان ، مدعی بی اطلاعی از سرنوشت خوب و بد مؤمنان و یکتاپرستان گذشته بودند .

لو أنّ عندنا ذکرًا من الأوّلین

برداشـت یـاد شـده مبتنی بر این دیـدگاه است که «ذکر» در آیه شـریفه به معنـای «علم» باشـد و مقصـود از «الأوّلین» موحدان و مؤمنان گذشته باشد. بر

این اساس معنا و پیام آیه چنین می شود: اگر ما از سرنوشت مؤمنان و موحدان گذشته آگاه بودیم و از جایگاه خوب آنان مطلع می شدیم، همچون آنان توحید الهی و بندگی خدای یکتا را می پذیرفتیم.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – مجادله – ۵۸ – ۲۲ – ۲۸

۲۸ – رستگاری و ظفرمندی ، فرجام قطعی حزب خدا (مؤمنان راستین)

ألا إنّ حزب اللّه هم المفلحون

فرجام مؤمنان به نوح(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۳ – ۸

۸ خداوند ، با بیان عاقبت نیک یاران حضرت نوح (ع) و فرجام شوم تکذیب کنندگانش ، پیامبر اکرم (ص) و مؤمنان را دلداری داده و مشرکان را به عذاب استیصال تهدید نمود .

و اتل علیهم نبأ نوح . .. فانظر کیف کان عقبه المنذرین

فرجام مؤمنان شهید

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۵ – ۵

۵ مؤمنان با کشته شدن در راه خدا به جوار او بار خواهند یافت .

إنا إلی ربنا منقلبون

فرجام مؤمنان صدر اسلام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۵۲ – ۹

۹ اطمینان مؤمنان صدر اسلام به سرنوشت نیک خویش و هلاکت و نابودی منافقان

نحن نتربص بكم . .. بعذاب من عنده أو بأيدينا فتربصوا إنا معكم متربصون

فرجام نیک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۸ - ۱۱

۱۱ فرجام نیک از آن تقواپیشگان است

.

و العقبه للمتقين

برداشت فوق بر این اساس است که <ال> در <العقبه> برای جنس باشد. بر این مبنا مراد از عاقبت، به مناسبت حکم و موضوع، فرجام نیک است.

فرجام نیکوکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۴۲ - ۱

۱ بهشت جاودان ، جایگاه کسانی که به آیات الهی ایمان آورند و اعمال نیک انجام دهند .

و الذین ءامنوا و عملوا الصلحت . .. اولئک اصحب الجنه هم فیها خلدون

متعلق <ءامنوا> به دلیل آیه ۴۰، آیات الهی است.

فرجام نیکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۸۶ - ۵

۵ بازگشت نتایج اعمال نیک و بد انسان ، به خود او

لها ما کسبت و علیها ما اکتسبت

فرجام هدایت ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۶۴ - ۹

۹ - عذاب قیامت ، فرجام قطعی عناصر هدایت ناپذیر

و رأوا العذاب لو أنّهم کانوا یهتدون

فرجام همبندان یوسف(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۴۱ - ۵

۵ یوسف (ع) ، آزادی یکی از دو هم بند خویش و به دار کشیده شدن دیگری را ، سرنوشتی حتمی و غیر قابل تغییر دانسته و آن را به ایشان گوشزد کرد .

قضی الأمر الذی فیه تستفتیان

<افتاء> بیان کردن حکم است و <استفتاء> (مصدر تستفتیان) به معنای درخواست بیان حکم می باشد. مراد از <الأمر> تأویل رؤیا (حادثه ای که رؤیا جلوه گر آن است) می باشد. بنابراین <قضی الأمر ...> ; یعنی: آن

حادثه ای که رؤیای شما بیانگر آن بود و شما درباره آن پرسش کردید، حتمی و غیر قابل تغییر است.

فرجام همسر ابو لهب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مسد - ۱۱۱ - ۴ - ۳

۳ - خداوند ، همسر ابولهب را گرفتار سرنوشتی همسان فرجام شوهرش خواند .

و امرأته

فرجام همسر لوط(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۰ - ۱۳

۱۳ - هشدار خداوند ، به دو همسر خطاکار پیامبر (حفصه و عایشه) ، درباره سرنوشت شوم خیانت به پیامبر (ص) همچون سرنوشت همسران نوح و لوط

ضرب اللّه مثلاً للذین کفروا امرأت نوح . .. قیل ادخلا النار مع الدخلین

یادآوری خیانت همسران دو پیامبر پس از نقل ماجاری توطئه دو همسر پیامبراسلام می تواند هشداری به آنان باشد.

فرجام همسر نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۰ - ۱۳

۱۳ - هشدار خداوند ، به دو همسر خطاکار پیامبر (حفصه و عایشه) ، درباره سرنوشت شوم خیانت به پیامبر (ص) همچون سرنوشت همسران نوح و لوط

ضرب اللّه مثلاً للذین کفروا امرأت نوح . .. قیل ادخلا النار مع الدخلین

یادآوری خیانت همسران دو پیامبر پس از نقل ماجاری توطئه دو همسر پیامبراسلام می تواند هشداری به آنان باشد.

فرجام هواپرستی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۱۵ – ۲۰

۲۰– بی تقوایی و هواپرستی ، منتهی به خلود در آتش دوزخ

زیّن له سوء عمله و

اتّبعوا أهواءهم . .. هو خلد فی النار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۳۹ – ۲

۲ – نادیده گرفتن مقام ربوبیت خداوند و زیاده روی در هواپرستی ، فرجامی جز آتش دوزخ ندارد .

فأمّا من طغی . .. فإنّ الجحیم هی المأوی

از آن جا که مراد از طغیان در <من طغی> به قرینه <من خاف مقام ربّه و نهی النفس عن الهوی> (در آیات بعد) بی اعتنایی به پروردگار و پیروی از هوای نفس است، تهدید به جحیم نیز، درباره کسانی است که این گونه باشند.

فرجام هواپرستی منافقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۲۷ – ۲

۲– مرگ ، خط پایانی بر توطئه ها و هواپرستی عناصر سست ایمان منافق

قالوا للذین کرهوا . .. فکیف إذا توفّتهم الملئکه

از ارتباط دو آیه، مطلب بالا قابل برداشت است; یعنی، سست ایمان های منافق، گرچه در دنیا به هر کاری دست می زنند; اما با مرگ که به تمامی توطئه هاشان پایان خواهد داد چه خواهند کرد.

فرجام یهود

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۶۴ – ۲۶،۲۷

۲۶ اصرار یهود بر انحرافات اعتقادی خویش تا قیامت

قالت الیهود یداللّه مغلوله . .. القینا بینهم العدوه و البغضاء إلی یوم القیمه

چون دشمنی یهود با یکدیگر، کیفر انحرافات رفتاری و اعتقادی آنان است و این عقوبت تا قیامت باقی می ماند (. .. الی یوم القیمه)، معلوم می شود آنان همچنان به اعتقادات انحرافی و رفتار ناپسند خویش پافشاری دارند.

بقاء ملت و آیین یهود تا روز قیامت

و القینا بینهم العدوه و البغضاء إلی یوم القیمه

فرجام یهود ایله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۳ - ۵

۵ توجه دادن یهودیان به فرجام شوم مخالفت با فرمان های الهی ، هدف از پرسش پیامبر (ص) از یهودیان درباره مردم ایله

و سئلهم عن القریه التی کانت حاضره البحر

قانونمندی فرجام آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۳ - ۸

۸- فرجام و پایان عمر عالم ماده و موجودات آن ، امری قانونمند و تحت برنامه خداوند است ; نه اتفاقی و بی حساب .

ما خلقنا السموت . .. إلاّ بالحقّ و أجل مسمًّی

از واژه <بالحقّ>، قانونمندی و از کلمه <مسمّی> برنامه ریزی قبلی استفاده می شود.

قانونمندی فرجام موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۳ - ۸

۸- فرجام و پایان عمر عالم ماده و موجودات آن ، امری قانونمند و تحت برنامه خداوند است ; نه اتفاقی و بی حساب .

ما خلقنا السموت . .. إلاّ بالحقّ و أجل مسمًّی

از واژه <بالحقّ>، قانونمندی و از کلمه <مسمّی> برنامه ریزی قبلی استفاده می شود.

مشرکان و حسن فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۶۲ - ۹،۷،۶

۶- مشرکان علی رغم استناد امر ناخوشایند به خداوند ، مدعی عاقبتی نیکو برای خود بودند .

و یجعلون لله ما یکرهون و تصف ألسنتهم الکذب أن لهم الحسنی

۷- ادعای خوش عاقبتی مشرکان برای خویش

، ادعایی دروغ و دور از واقعیت

و تصف ألسنتهم الکذب أن لهم الحسنی

<أن لهم الحسنی> بدل برای <الکذب> است.

۹- مشرکان ، تداوم نسل خویش را از طریق داشتن پسر ، برای خود فرجامی نیک تلقی می کردند . *

و یجعلون لله ما یکرهون و تصف ألسنتهم الکذب أن لهم الحسنی

احتمال دارد مراد از <الحسنی> به قرینه <و یجعلون لله البنات . .. و لهم ما یشتهون> و <یجعلون لله ما یکرهون> ادامه نسل مشرکان از طریق پسرانی باشد که آنان برای خویش مدعی بودند.

مطالعه فرجام اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۲ - ۱۰

۱۰ - ژرف نگری در عاقبت بدفرجامان ، عامل تصحیح گرایش های فکری نادرست است .

سیروا . .. فانظروا کیف کان عقبه الذین من قبل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۲۱ - ۱۳

۱۳ - لازم است که پیش از الگو قرار دادن پیشینیان ، انگیزه ها و فرجام آنان ، بررسی شود .

قالوا بل نتّبع . .. أوَ لو کان الشیطن یدعوهم

استفهام انکاری <أوَ لو کان. ..> اِشعار دارد به این که برای قبول و یا عدم قبول انظار پیشینیان، باید آن را بررسی کرده و به درستی آن، اطمینان پیدا کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۴۴ - ۱،۲

۱ - خداوند ، مشرکان را به سیر در زمین و مطالعه سرگذشت اقوام نیرومند گذشته فرامی خواند .

أوَلم يسيروا فى الأرض فينظروا كيف كان عقبه الذين من قبلهم

۲ – سیر در زمین و

کاوش در سرگذشت پیشینیان ، مورد تشویق و ترغیب خداوند

أوَلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم

مطالعه فرجام تمدن ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۹ - ۱

۱ - سیر در زمین و توجّه به سرنوشت تمدن های پیشین ، مایه عبرت آدمی است .

أَوَلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم کانوا أشدّ منهم قوّه

مطالعه فرجام ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۳ - ۹

۹ خداوند ، انسان ها را به مطالعه آثار گذشتگان و عبرت گیری از فرجام شوم ستم کاران ، فرا خوانده است .

و ما هی من الظلمین ببعید

بر اساس اینکه مراد از ضمیر <هی> آبادیهای قوم لوط باشد ، هدف از جمله <ما هی . ..> ترغیب انسانها به گذر کردن بر دیار قوم لوط و دیدن آثار عذاب الهی است; تا بدین وسیله عبرت گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۶ - ۲

۲ - سیاحت در زمین برای مشاهده شهر های ویران شده و مطالعه در سرنوشت و فرجام شوم ستمگران تاریخ ، توصیه خداوند به گردنکشان و حق ستیزان

أفلم یسیروا فی الأرض فتکون لهم قلوب یعقلون بها

مطالعه فرجام فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۴ - ۵

۵ - توصیه الهی به تأمل در سرنوشت تباه فرعونیان

فانظر کیف کان عقبه المفسدین

مطالعه فرجام کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ -

صافات - ۳۷ - ۷۳ - ۱،۳

۱ - نگریستن به فرجام کافرانِ انذار شده از سوی رسولان پیشین ، توصیه خداوند به پیامبر اسلام (ص)

فانظر کیف کان عقبه المنذرین

۳ - لزوم تأمل و اندیشه در سرنوشت شوم کافران متعصب و لجوجی که از سوی پیامبران پیشین انذار شده اند .

و لقد أرسلنا فیهم منذرین . فانظر کیف کان عقبه المنذرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۷۵ - ۱

۱ - پیامبر (ص) مأمور به نظاره و دقت در سرانجام شوم و احوال مشرکان و کافران معاند

و أبصرهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۷۹ - ۱

۱ - پیامبراسلام (ص) مأمور به نظاره و دقت در سرانجام شوم و احوال مشرکان و کافران معاند

و أبصر

مفعول فعل <أبصر> به قرینه آیه مشابه (۱۷۵) ضمیر <هم> است.

مطالعه فرجام مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۷۵ - ۱

۱ - پیامبر (ص) مأمور به نظاره و دقت در سرانجام شوم و احوال مشرکان و کافران معاند

و أبصرهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۷۹ – ۱

۱ – پیامبراسلام (ص) مأمور به نظاره و دقت در سرانجام شوم و احوال مشرکان و کافران معاند

و أبصر

مفعول فعل <أبصر> به قرینه آیه مشابه (۱۷۵) ضمیر <هم> است.

مطالعه فرجام مکذبان انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ –

۱۰۹ - ۱۷،۱۰،۹

۹ خداوند ، فراخوان مردم به گشت و گذار در مناطق زمین برای مشاهده عاقبت و فرجام تکذیب کنندگان پیامبران

أفلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم

۱۰ مطالعه آثار باقیمانده از تکذیب کنندگان انبیا ، گویای عاقبت شوم آنان و گرفتار آمدنشان به عذاب های الهی است .

أفلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم

۱۷ آنان که در فرجام تکذیب کنندگان پیامبران نمی اندیشند و نیکویی سرای اخروی تقواپیشگان را درنمی یابند ، سزاوار سرزنش و ملامتند .

أفلم یسیروا . .. أفلاتعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۳۶ - ۹

۹- لزوم جهانگردی و سیر و سیاحت ، جهت مطالعه در عاقبت شوم تکذیب کنندگان انبیا

فسیروا فی الأرض فانظروا کیف کان عقبه المکذّبین

<انظروا> (از مصدر نظر) به معنای گرداندن چشم برای درك و دریافت چیزی و دیدن آن است.

منشأ حسن فرجام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۴۴ - ۶

۶- خداوند ، عطاکننده بهترین پاداش ها و برترین فرجام ها است .

هو خیر ثوابًا و خیر عقبًا

<ثواب> به معنای <اجر و پاداش> است و <عقب> به معنای <عاقبت و فرجام>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نبأ - ۷۸ - ۳۹ - ۵

۵ - انسان فرجام نیک یا بد را به خواست خود ، انتخاب می کند و بر آن مجبور نیست .

فمن شاء اتّخذ إلی ربّه مابًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۰ - ۴

- ۴

فرجام نیک و بد ، در اختیار خداوند است و زمینه هر دو را او فراهم می سازد .

فسنیسّره للیسری . .. للعسری

منشأ حسن فرجام انفاقگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۲ - ۲

۲ - فراهم ساختنِ آسانی برای انفاق گران با تقوا و سختی برای ثروتمندان بخیل ، وعده تخلّف ناپذیر خداوند و نمونه ای از هدایت گری او است .

فسنیسّره للیسری . .. فسنیسّره للعسری ... إنّ علینا للهدی

جمله <إنّ علینا للهدی>، به منزله تعلیل برای آیات پیشین است؛ یعنی، چون هدایت را بر خویش لازم شمرده ایم، برای هر یک از آن دو دسته فرجام مناسب برخوردشان با هدایت را فراهم می سازیم.

منشأ فرجام اخروی انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - قارعه - ۱۰۱ - ۶ - ۴

۴ - فرجام انسان در قیامت ، وابسته به رفتار او است .

فأمّا من ثقلت موزینه

این آیه از <ثقل موازین> در کردار نیک و آیات بعد از <خفّت> آن در کردار بد، سخن گفته است. بنابراین خوبی و بدی کردار، در فرجام اخروی دخیل است.

منشأ فرجام اخروی انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۴۰ - ۶

۶ - سرنوشت انسان در آخرت ، وابسته به کردار و خصلت های او در دنیا است .

و ءاثر الحيوه الدنيا . .. خاف مقام ربّه

منشأ فرجام اصحاب فيل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - فيل - ۱۰۵ - ۵ - ۱

۱ - خداوند ، رقم زنند$ه فرجام

اصحاب فیل و متلاشی کننده اعضا و جوارح آنان

فجعلهم کعصف مأکول

ه فرجام اصحاب فیل و متلاشی کننده اعضا و جوارح آنان

منشأ فرجام امور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۲۲ - ۷

۷ - فرجام همه کار ها ، به دست خدا و تحت اراده و تصمیم او است .

و إلی اللّه عقبه الأُمور

منشأ فرجام شوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۵ - ۷

۷ - سرنوشت شوم و عذاب الهی ، ثمره و پیامد رفتار خود انسان است .

فذاقوا و بال أمرهم و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نبأ - ۷۸ - ۳۹ - ۵

۵ - انسان فرجام نیک یا بد را به خواست خود ، انتخاب می کند و بر آن مجبور نیست .

فمن شاء اتّخذ إلی ربّه مابًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۰ - ۴

۴ - فرجام نیک و بد ، در اختیار خداوند است و زمینه هر دو را او فراهم می سازد .

فسنیسّره للیسری . .. للعسری

منشأ فرجام شوم بخیلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - لیل - ۹۲ - ۱۲ - ۲

۲ - فراهم ساختنِ آسانی برای انفاق گران با تقوا و سختی برای ثروتمندان بخیل ، وعده تخلّف ناپذیر خداوند و نمونه ای از هدایت گری او است .

فسنیسّره للیسری . .. فسنیسّره للعسری ... إنّ علینا للهدی

جمله <إنّ علینا للهدی>، به منزله تعلیل برای آیات پیشین است;

یعنی، چون هدایت را بر خویش لازم شمرده ایم، برای هر یک از آن دو دسته فرجام مناسب برخوردشان با هدایت را فراهم می سازیم.

منشأ فرجام شوم فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۷

۷ - فرجام تلخ فرعونیان ، پی آمد ظلم و بیدادگری آنان بود .

فانظر کیف کان عقبه الظلمین

منشأ فرجام شوم کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۶۰ - ۴

۴ - آخرت پر شرر کافران ، دستاورد خود ایشان است .

فإنّ للذین ظلموا ذنوبًا . .. فویل للذین کفروا من یومهم

از انتساب <یوم> به ضمیری که به کافران بازمی گردد، مطلب بالا استفاده می شود.

منشأ فرجام شوم کافران پیرو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۱ - ۷

۷- کافرانِ پیرو ، در قیامت با اعتراف به پیروی کورکورانه از رهبران خویش ، آنان را مسؤول بدفرجامی خود معرفی خواهند کرد .

فقال الضعفؤا للذین استکبروا إنّا کنّا لکم تبعًا فهل أنتم مغنون عنّا من عذاب الل

منشأ فرجام شوم کافران پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۶ - ۱

۱ - انکـار معجزات و دلایـل روشن پیامبران و روی گردانی از تعالیم آنان ، عامل گرفتاری کافران پیشـین به سـرنوشت شوم و عذاب دردناکِ الهی

الذین کفروا . .. لهم عذاب ألیم . ذلک بأنّه کانت تأتیهم رسلهم بالبیّنت ... فکفرو

<بیّنه> (مفرد <بیّنات>) به معنای دلیل و حجت است; ولی در قرآن بر معجزه پیامبران الهی

نیز اطلاق شده است.

ناخوشایندی فرجام شوم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۲۱ – ۱۹

۱۹ – گرفتار آمدن به فرجامی فلاکت بار ، ناخوشایند انسان ها و حتّی حق ناپذیران است .

أوَ لو کان الشیطن یدعوهم إلی عذاب السعیر

همزه استفهام انکاری، حکایت کننده این معنا است که حق ناپذیران نیز از چنین فرجامی اِبا دارند و در صورتی که متوجه بشوند که گرفتار آتشی همواره شعلهور خواهند بود، از کاری که منجر به ورود در آتش یاد شده بشود، خودداری می کنند.

نجات از فرجام شوم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۴۹ – ۳

۳ بنی اسرائیل پس از اذعان به گمراهی خویش ، به این حقیقت رسیدند که نجاتشان از فرجام شوم گوساله پرستی در گرو شمول رحمت خدا و مغفرت اوست .

قالوا لئن لم یرحمنا ربنا و یغفر لنا لنکونن من الخسرین

نشانه های حُسن فرجام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۷۱ – ۱۲

۱۲– در دست راست داشتن نامه عمل در قیامت ، نشانه سعادت و نیک فرجامی است .

فمن أوتی کتبه بیمینه فأُولئک یقرءون کتبهم و لایظلمون فتیلاً

نقش فرجام امور

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۲۵ – ۸

۸ – فرجام امور ، ملاک ارزیابی حق و باطل است ; نه جلوه های ناپایدار مادی .

قال مترفوها . .. فانظر کیف کان عقبه المکذّبین

نقش فرجام شوم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵

- صافات - ۳۷ - ۷۳ - ۴

۴ - سرانجام خوب یا بد ، ملاک ارزیابی هر فکر ، عقیده و رفتار

فانظر کیف کان عقبه المنذرین

از توصیه خداوند به اندیشه در سرانجام کافران و نه آغاز زندگی آنان و. .. می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

نقش فرجام نیک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۷۳ - ۴

۴ - سرانجام خوب یا بد ، ملاک ارزیابی هر فکر ، عقیده و رفتار

فانظر کیف کان عقبه المنذرین

از توصیه خداوند به اندیشه در سرانجام کافران و نه آغاز زندگی آنان و. .. می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

نگرانی از فرجام اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۸۷ - ۳

۳ - نگرانی ابراهیم (ع) برای فرجام اخروی خویش

و لاتخزنی یوم یبعثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۲۶ - ۱

۱ - متقین ، در دنیا همواره در اندیشه آخرت و نگران از فرجام اخروی خویش

قالوا إنّا کنّا قبل فی أهلنا مشفقین

<اشفاق> در معنای <ترس و نگرانی> و <خیر خواهی شدید> به کار می رود (القاموس المحیط). در آیه شریفه اگر

<فی أهلنا> متعلق به <کنّا> باشد، واژه <مشفقین> ظهور در معنای اول و اگر متعلق به <مشفقین> باشد، ظهور در معنای دوم دارد. برداشت بالا بر پایه احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۶ - ۱

۱ - فرجام فرعون

، درس عبرتی بزرگ برای کسانی که نگران عاقبت دنیا و آخرت خویش اند .

إنّ فی ذلک لعبره لمن یخشی

متعلق <یخشی>، به قرینه <الأخره و الأولی> در آیه قبل، می تواند فرجام انسان در دنیا و آخرت باشد.

نگرانی از فرجام خود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۸۲ - ۴

۴ - لزوم نگرانی همواره انسان از کردار و فرجام کار خویش و مطمئن نبودن به آمرزش الهی

و الذی أطمع أن یغفرلی خطیئتی یوم الدین

وقتی حضرت ابراهیم(ع) خود را صرفاً امیدوار به مغفرت الهی معرفی کند، جای اطمینانی برای دیگران نخواهد بود.

نگرانی از فرجام دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۶ - ۱

۱ - فرجام فرعون ، درس عبرتی بزرگ برای کسانی که نگران عاقبت دنیا و آخرت خویش اند .

إنّ فی ذلک لعبره لمن یخشی

متعلق <یخشی>، به قرینه <الأخره و الأولی> در آیه قبل، می تواند فرجام انسان در دنیا و آخرت باشد.

نگرانی از فرجام شوم کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲۶ - ۱۲

۱۲ نوح (ع) ، پیامبری دلسوز برای مردم و نگران آینده ای ناگوار برای مشرکان و کافران قوم خویش بود .

إنی أخاف علیکم

نگرانی از فرجام شوم مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲۶ - ۱۲

۱۲ نوح (ع) ، پیامبری دلسوز برای مردم و نگران آینده ای ناگوار برای مشرکان و کافران قوم خویش بود .

إنی أخاف علیکم

نگرانی

از فرجام قوم عاد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۳۵ – ۱

۱ – تأکید هود (ع) بر بیمناك بودن درباره سرنوشت قومش ، به خاطر بی تقوایی و ناسپاسی آنان

فاتّقوا اللّه . .. الذی أمدّکم ... إنّی أخاف علیکم عذاب یوم عظیم

نگرانی از فرجام گمراهان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۲۱ – ۲۰

۲۰– مردان الهی ، از اعماق وجود ، نگران بدفرجامی توده ها و انسان های گمراه

و اذکر أخا عاد . .. إنّی أخاف علیکم عذاب یوم عظیم

با توجه به تعبیر <أخا عاد>، از <إنّی أخاف . ..> استفاده می شود که نگرانی هود(ع) ریشه در عواطف وی داشته است.

هشدار به فرجام شوم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – تحریم – ۶۶ – ۱۰ – ۱۳

۱۳ – هشدار خداوند ، به دو همسر خطاکار پیامبر (حفصه و عایشه) ، درباره سرنوشت شوم خیانت به پیامبر (ص) همچون سرنوشت همسران نوح و لوط

ضرب اللّه مثلاً للذین کفروا امرأت نوح . .. قیل ادخلا النار مع الدخلین

یادآوری خیانت همسران دو پیامبر پس از نقل ماجاری توطئه دو همسر پیامبراسلام می تواند هشداری به آنان باشد.

یهود صدر اسلام و فرجام فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۱ – ۸

۸- اطلاع یهود عصر پیامبر (ص) از سرگذشت موسی (ع) و فرعون

فسئل بنی إسرءیل إذ جاءهم فقال له فرعون

فرجام امور

آثار ذکر فرجام

امور

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۸ – ۷

۷ – توجه به فرجام امور ، در تصحیح عقیده و کردار ، نقش چشمگیری دارد .

فبشّره بعذاب أليم . .. لهم جنّت النعيم

یاد آوری سرانجام بد معرضان از آیات خدا و نیز یادآوری پایان خوش مؤمنان، به منظور تنبّه دادن به انسان ها است، لذا می توان برداشت بالا را داشت.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۲۷ – ۵

۵- ملاحظه فرجام امور ، دارای نقشی مؤثر در بررسی و ارزش گذاری آن

فكيف إذا توفّتهم الملئكه

یادآوری فرجام سخت نفاق و همدلی با دشمن، در حقیقت هشداری است به منافقان که در ارزش گذاری زندگی کفرآلود خویش، فرجام امر را از یاد نبرند؛ زیرا که با آن فرجام، این گونه زندگی جز خسارت حاصلی ندارد.

تذکر فرجام امور

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۶۳ – ۱۱

۱۱ نقش یادآوری فرجام امور ، در هدایت انسانها

ألم يعلموا أنه من يحادد اللّه . .. نار جهنم ... ذلك الخزى العظيم

ذکر فرجام امور

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۸۵ – ۱۸

۱۸ لزوم توجه به فرجام و عاقبت امور ، در ارزش گذاری آنها

و لاتعجبک . .. و تزهق أنفسهم و هم کفرون

برداشت فوق بـا توجه به اینکه خداونـد، در تبیین علت نهی (لاتعجبـک) به فرجام و عاقبت منافقان اشاره کرده است، به دسـت می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۱۷ – فتح – ۴۸ – ۶ – ۱۵

۱۵ – نقش مهم توجّه به فرجام امور ، در موضع گیری ها و گرایش های انسان

لیدخل المؤمنین و المؤمنت جنّت . .. و یعذّب المنفقین و ... و أعدّ لهم جهنّم

خداوند، آخرین سخنی را که درباره مؤمنان و نیز منافقان و مشرکان یادآور شده، فرجام نیک مؤمنان و سرنوشت سخت منافقان و مشرکان است و این سخنان از سر تشویق و تهدید صادر شده است; مطلب بالا استفاده می شود.

فرجام امور

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۳ – ۱۷

۱۷ فرجام امور ، تعیین کننده ارزش و یا بی ارزشی آنهاست .

فانظر کیف کان عقبه المفسدین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۱۱۷ – ۵

۵- فرجام و پایان امور ، ملاکی شایسته برای ارزش گذاری آنهاست .

متع قلیل و لهم عذاب ألیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۴۱ – ۶

۶ – فرجام همه کار ها ، تنها در اختیار خدا است .

و للّه عقبه الأُمور

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۲۱ - ۲۰

۲۰ - فرجام امور ، از ملاک های درستی و نادرستی آنها است .

أوَ لو کان الشیطن یدعوهم إلی عذاب السعیر

توجه دادن به فرجام راه شیطان و طرح آن با استفهام انکاری، نشان دهنده این نکته است که بدی و یا خوبی عاقبت کار، خود ملاکی بر درستی و یا نادرستی آن کار است.

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۴ - ۶

۶ - بازگشت همه امور تنها به خداوند است .

و إلی اللّه ترجع الأُمور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۳ - ۹

۹ - بازگشت نهایی تمامی امور و همه چیز ها ، به سوی خداوند است .

و إلیه المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۰ - ۹

۹ خداوند ، آغاز و انجام همه امور

و الی اللّه ترجع الأمور

با توجّه به معنی <رجع> که بازگشت به مبدأ شروع است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۵ - ۳

۳ - بازگشت امور عالم ، تنها به سوی خداوند است .

و إلی اللّه ترجع الأُمور

برداشت یاد شده بدان احتمال است که مراد از <الأمور>، کارهای مربوط به همه جهان باشد. گفتنی است که تقدیم جار و مجرور (إلی اللّه) بر <ترجع> بیانگر حصر است؛ یعنی، <و إلی اللّه لا إلی غیره ترجع اُمور العالم>.

منشأ فرجام امور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۲۲ - ۷

۷ - فرجام همه کار ها ، به دست خدا و تحت اراده و تصمیم او است .

و إلی اللّه عقبه الأُمور

نقش فرجام امور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۲۵ - ۸

۸ - فرجام امور ، ملاک ارزیابی حق و باطل است ; نه جلوه های ناپایدار مادی .

قال مترفوها . .. فانظر کیف کان عقبه

المكذّبين

فرجام انديشى

عوامل فرجام انديشى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - توبه - ۹ - ۸۲ - ۷

۷ توجه به شدت حرارت آتش دوزخ ، عامل خشنودى اندک انسان و گريه طولانى وى در دنيا و بيم او بر فرجام خويش

قل نار جهنم أشد حراً . .. فليضحكوا قليلا و ليبكوا كثيراً

فرجام پسنديده

{فرجام پسنديده}

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۳ - نساء - ۴ - ۵۹ - ۲۷

۲۷ اطاعت از خدا و رسول و اولواالامر (تبعيّت از قرآن و سنّت) ، امرى پسنديده و داراى بهترين فرجام

اطيعوا اللّه و اطيعوا الرّسول و اولى الامر . .. ذلک خير و احسن تاويلا

بنابر اينكه <ذلک> اشاره به <اطيعوا اللّه . .. > نيز باشد.

فرد از ديدگاه قرآن در تفسير راهنما

فرد

تحريک شقى ترين فرد قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - شمس - ۹۱ - ۱۲ - ۱،۳،۷

۱ - بدبخت ترين فرد قوم ثمود ، به طغيان در برابر رسول الهى تحريک شد .

بطغویها . إذ انبعث أشقیها

<بعث>، به معنای برانگیختن چیزی و جهت دادن به آن است (مفردات). <انبعاث> مطاوعه آن و به معنای تحریک شدن و ارسال و روانه شـدن است. <شـقاوه> نقطه مقابل <سـعاده> است و ماننـد آن به <اخروی و دنیوی> و <نفسانی و بدنی و خارجی> تقسیم می شود. (مفردات)

۳ - قوم ثمود ، وادار سازنده شقی ترین فرد خود ، به طغیان در برابر فرستاده الهی

انبعث أشقیها

<انبعاث>، تأثیرپذیری از <بعث> و ارسال دیگران است و نشان می دهد که فرد <اشـقی>، از سوی دیگران تحریک شده بود. ظرف

بودن <إذ انبعث...> برای آیه قبل و نیز ضمیرهای جمع در <فعقروها> و <بذنبهم> (در آیات بعد) بیانگر این است که قوم ثمود، محرک اصلی بوده اند.

۷ - < عن عبد اللّه بن زَمعَه قال : خطب رسول اللّه (ص) فذکر الناقه و ذکر الذی عقرها فقال : < إذ انبعث أشقاها > قال : انبعث لها رجل عارم عزیز منیع فی رهطه ;

عبداللّه بن زَمعه روایت کرده که رسول خدا(ص) خطبه خواند و از ناقه [ثمود]و کسی که آن را پی کرد، سخن گفت و فرمود: [خداوند فرموده] <إذ انبعث أشقاها> مردی برای پی کردن ناقه [صالح] تحریک شد که زشت خو و مردم آزار و در قبیله خود عزیز و مورد حمایت بود>.

حامیان شقی ترین فرد قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - شمس - ۹۱ - ۱۲ - ۷

۷ - < عن عبد اللّه بن زَمعَه قال : خطب رسول اللّه (ص) فذکر الناقه و ذکر الذی عقرها فقال : < إذ انبعث أشقاها > قال : انبعث لها رجل عارم عزیز منیع فی رهطه ;

عبداللّه بن زَمعه روایت کرده که رسول خدا(ص) خطبه خواند و از ناقه [ثمود]و کسی که آن را پی کرد، سخن گفت و فرمود: [خداوند فرموده] <إذ انبعث أشقاها> مردی برای پی کردن ناقه [صالح] تحریک شد که زشت خو و مردم آزار و در قبیله خود عزیز و مورد حمایت بود>.

دشمنی شقی ترین فرد قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - شمس - ۹۱ - ۱۲ - ۶

۶ - آمادگی

شقی ترین فرد قوم ثمود ، برای مقابله با رسول الهی ، نمودار طغیانگری و مصداق بارز تکذیب گری آنان بود .

کذّبت ثمود بطغویها . إذ انبعث أشقیها

<إذ>، ظرف برای <کذّبت> و بیانگر زمان تکذیب قوم ثمود است; یعنی، زمانی تکذیب گری و طغیان گری قوم ثمود عملی شد که شقی ترین فرد آنان تحریک شد.

فرد و جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۴۹ - ۷

۷ هر جامعه ای ، جدا از افرادش ، دارای حقیقتی مستقل و از مرگ و زندگی ویژه برخوردار است .

لکل أمه أجل

مصالح فرد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۷۹ - ۴

۴ - تقدم مصالح جامعه بر مصلحت فرد

و لکم فی القصاص حیوه یأولی الألبب

از اینکه قرآن قانون قصاص را - که مرگ و نابودی فرد در آن است - برای حیات جامعه مقرر کرده است، می توان به این نکته رسید که: از نظر قرآن مصالح جامعه بر مصلحت فرد مقدم است.

نقش فرد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - شمس - ۹۱ - ۱۴ - ۳

۳ - حرکت یک فرد جامعه ، در صورت رضایت و تشویق دیگران ، حرکتی مستند به تمام افراد آن جامعه است .

انبعث أشقیها . .. فعقروها

در آیات پیشین، از حرکت شقی ترین فرد قوم ثمود، سخن به میان آمد و این آیه پی کردن را به تمام ثمودیان نسبت داده است. از آن جا که فعل <انبعث>، بیانگر نقش تشویقی دیگران است، باید گفت: استناد <عقروها> به

تمام ثمودیان، به جهت رضایت و تحریک آنان بوده است.

فرزند از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فرزند

آثار ارزیابی با فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۵۶ - ۲

۲ - فریفته شدن به مال و فرزند و ملاک ارزش قرار دادن آن ، نشانه جهل و نادانی است .

أیحسبون أنّما نمدّهم . .. نسارع لهم فی الخیرت

آثار انتساب فرزند به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۹۰ - ۲

۲- شکافته شدن آسمان ها ، قطعه قطعه شدن زمین و انهدام کوه ها ، امری بسزا ، در برابر ادعای باطل فرزند گزینی خداوند

تکاد السموت یتفطّرن منه و تنشقّ الأرض و تخرّ الجبال هدًّا

فعل <تکاد> که بر <وقوع نزدیک> دلالت دارد در معنای مجازی <سزاواربودن> به کار رفته و ممکن است مراد این باشد که برخورد این سخن با مقام قدس الهی، مانند برخورد چیزی با ارکان جهان هستی است; که همه چیز را متلاشی کند و از میان ببرد. و یا این که خشم خداوند از این سخن به حدی است که جای آن دارد، آسمان و زمینی باقی نگذارد و همه چیز را نابود کند و کوه ها را درهم بریزد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۹۳ - ۳

۳- انگاره فرزندگزینی برای خداوند ، مستلزم ارتقای فرزند خوانده از مرتبه عبودیت و مملوکیت ، به مقام الوهیت است .

و ما ینبغی للرحمن . .. إن کلّ من فی السموت والأرض إلاّ ءاتی الرحمن عبدًا

آیه <إن كلّ. ..> در مقام تعلیل

برای <ما ینبغی ...> در آیه پیشین است و می رساند که مناسبت خداوند با همه موجودات، مناسبت مالك و مملوک و معبود و عبـد است. دگرگون شـدن این مناسـبت و رسـیدن چیزی از مرتبه عبودیت به مقـام الوهیت که لاـزمه هم جنس بودن فرزند خداوند با او است محال می باشد.

آثار بدی فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۱۳ - ۹

۹ - بدی و نااهلی فرزندان ، تأثیری در سرنوشت پدران و مادران نداشته و از شخصیت و شرافت آنان نمی کاهد .

و برکنا علیه و علی إسحق و من ذرّیّتهما محسن و ظالم لنفسه مبین

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که برخی از فرزندان ابراهیم و اسحاق(علیهماالسلام) افرادی کافر و نااهل شدند; ولی در عین حال این دو پیامبر از الطاف و برکات الهی به طور کامل برخوردار بودند.

آثار تربیت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۴ - ۱۳

۱۳- تربیت فرزنـدان در دامان پر مهر پـدر و مادر ، نعمتی بس بزرگ و شایسـته قدردانی و موجب اسـتحقاق هرگونه احسان و احترام از سوی فرزند به آنان

و بالولدین إحسنًا . ... و اخفض لهما جناح الذلّ من الرحمه و قل ربّ ارحمهما کما ر

برداشت فـوق بـا تـوجه به این نکته است که خداونـد در تعلیم شـیوه دعـا کردن فرزنـدان برای پـدر و مادرشـان، مسأله تربیت والدین آنان را یادآور شد (کما ربّیانی صغیراً).

آثار دشمنی فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۱۴

۴ - مؤمنـان در صورت روبه رو شـدن بـا دشـمنی و مخـالفت همسـران و فرزنـدان خویش ، بایـد از آنـان پرهیز کرده و دوری جویند .

إنّ من أزوجکم . .. عدوًّا لکم فاحذروهم

آثار دعای فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۴ - ۱۲

۱۲- دعای فرزند برای پدر و مادر ، دارای تأثیر و موجب توجه ویژه خداوند و در مظان استجابت است .

و قل ربّ ارحمهما

از اینکه خداونـد دسـتور به دعا برای والدین با کیفیت و الفاظ خاص داده است به دست می آید که خداوند به این دعا عنایت ویژه داشته و احتمال اجابت آن زیاد است.

آثار عفو فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۱۴ - ۱۳

۱۳ - عفو ، گذشت و چشم پوشی از دشمنی ها و خطا های همسران و فرزندان ، عامل جلب غفران و رحمت خداوند است .

و إن تعفوا و تصفحوا و تغفروا فإنّ اللّه غفور رحیم

آثار علاقه به فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۲۸ - ۳،۴

۳ دلبستگی به مال و فرزند ، زمینه ابتلای انسان به انحراف از دین و خیانت به آن

لاتخونوا اللّه . .. و اعلموا أنما أمولکم و أولدکم فتنه

۴ خیانت برخی از مسلمانان صدر اسلام به خدا و رسول به خاطر حفظ مال و فرزند خویش

لاتخونوا اللّه و الرسول . .. و اعلموا أنما أمولکم و أولدکم فتنه

در ضمن شأن نزول یاد شده در آیه قبل آمده است که هدف

آن مسلمانی که مرتکب خیانت شده و اسرار نظامی مسلمانان را فاش ساخت، حفظ مال و فرزندانش بوده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۲۴ – ۱

۱ عواطف خویشاوندی (علاقه به پدر ، فرزند ، برادر ، همسر و خویشاوندان) و امکانات مادی (مال ، شغل و مسکن) زمینه های انحراف انسان و روی گردانی وی از فرمان خدا و رسول و ر ها کردن جهاد

قل إن کان ءاباؤکم . .. و أموال اقترفتموها ... أحب إلیکم من اللّه و رسوله و جهاد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۵۶ – ۲

۲ – فریفته شدن به مال و فرزند و ملاک ارزش قرار دادن آن ، نشانه جهل و نادانی است .

أیحسبون أنّما نمدّهم . .. نسارع لهم فی الخیرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – منافقون – ۶۳ – ۹ – ۴،۵،۷،۸

۴ – غفلت و باز ماندن از یاد خداوند ، طبیعت دلبسته شدن به مال و اولاد

لاتلهکم أمولکم و لا أولدکم

<إلهاء> (مصدر <تلهکم>) به معنای مشغول و سرگرم کردن است. نسبت دادن <إلهاء> به <اموال و اولاد> گویای مطلب یاد شده است. گفتنی است که لازمه مشغول کردن به خود، ایجاد غفلت از یاد خدا می باشد.

۵ – مؤمنان ، در معرض غفلت از یاد خدا ، به خاطر دلبسته شدن به اموال و اولاد

یأیّها الذین ءامنوا لاتلهکم أمولکم و لا أولدکم عن ذکر اللّه

۷ – دلبستگی به مال و اولاد و غفلت از یاد خدا ،

موجب خسران برای انسان

و من یفعل ذلک فأُولئک هم الخسرون

۸ - دلبستگان به مال و اولاد ، غافل از یاد خدا و دارای فرجامی خسارت بار

و من یفعل ذلک فأُولئک هم الخسرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۱۵ - ۲،۳،۴

۲ - وابستگی و دلبستگی به اموال و اولاد ، زمینه ساز لغزش انسان ها و ممانعت از دین داری است .

إنّما أمولکم و أولدکم فتنه

۳ - هشدار خداوند به مؤمنان ، نسبت به لغزش و نافرمانی کردن به خاطر دلبستگی و وابستگی به مال و فرزند

إنّما أمولکم و أولدکم فتنه

۴ - علاقه و دلبستگی به اموال و اولاد ، نباید مانع از دین داری و انجام تکالیف الهی شود .

إنّما أمولکم و أولدکم فتنه

برداشت یاد شده، با توجه به تاریخ و شأن نزول آیات است که در آیه قبل توضیح داده شد.

آثار فرزند داری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۲۶ - ۴

۴- فرزنددار شدن ، مایه روشنایی چشم و قرار دل مادر است .

و قرّی عینًا

جمله <قرّی عیناً> می تواند مستقل از جملات قبل باشد; در این صورت به قرینه سیاق با اصل پیدایش فرزند، مرتبط خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۳۵ - ۴

۴- فرزندگزینی ، نشانه نقص و نیاز است .

ما كان للّه أن يتّخذ من ولد سبحنه

<سبحانه> مفعول مطلق برای فعل محذوف، مانند <سبّحوه> می باشد; یعنی <منزه بدانید او را منزه دانستنی>. کاربرد تنزیه دراین مورد نشان از آن دارد

که <اتخاذ ولد> نشانه نقص و کاستی است و خداوند از آن منزه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۹۲ - ۴

۴- فرزندگزینی ، نشانه نقص بوده و خدای رحمان از آن مبرّا است .

و ما ینبغی للرحمن أن یتّخذ ولدًا

گزینش فرزند با فراگیری رحمت سازگار نیست; زیرا فرزند خداوند، باید هم جنس او بوده و در الوهیت مانند او باشد; در نتیجه باید به رحمت او نیازی نداشته باشد; زیرا لازمه آن، فراگیر نبودن رحمت الهی و نقصان آن است.

آثار کثرت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۵ - ۱۱،۱۵

۱۱ کثرت مال و اولاد ، مایه رنج و گرفتاری برای بی ایمانان

فلا تعجبک أمولهم و لا أولدهم . .. لیعذبهم بها فی الحیوه الدنیا

۱۵ مال و اولاد فراوان منافقان ، زمینه گرایش آنان به کفر در هنگام مرگ

فلا تعجبک أمولهم . .. و تزهق أنفسهم و هم کفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۵ - ۲

۲ برخورداری انسان از مال و اولاد فراوان ، نشانه سعادتمندی و محبوبیت وی نزد خدا نیست .

و لاتعجبک أمولهم و أولدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۳۴ - ۵

۵- فراوانی مال و فرزند ، زمینه لغزش و غرور انسان است .

لأحدهما جنّتین . .. فقال لصحبه و هو یحاوره أنا أکثر منک مالاً و أعزّ نفرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون -

۲۳ - ۵۶ - ۱

۱ - مال و فرزند بسیار ، نشانه لطف و مهر خداوند در دیدگاه شرک پیشگان مرفه صدراسلام

أیحسبون . .. من مال و بنین . نسارع لهم فی الخیرت

آثار کثرت فرزند مرفهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۳۵ - ۳

۳ - کثرت مال و اولاد ، باعث ایجاد خصلت حق ناپذیری در مترفان

و ما أرسلنا فی قریه من نذیر إلّا قال مترفوها إنّا بما أُرسلتم به کفرون . و قالو

آثار کفر فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۱۸ - ۵

۵- کفر شدید فرزند ، مانع از استجابت دعای والدین در حق وی *

و هما یستغیثان اللّه . .. أُولئک الذین حقّ علیهم القول

برداشت بالا بـدان احتمال است که <یستغیثان>، استغاثه پـدر و مادر برای هـدایت فرزنـد و ایمن گشـتن وی از عذاب الهی باشد. تعبیر <حقّ علیهم القول> نشان می دهد که این استغاثه، در مورد فرزند حق ستیز به اجابت نمی رسد.

آثار مرگ فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۰ - ۶

۶ - احساس خطر مرگ برای فرزند ، ضربه ای سهمگین بر مادر و مایه پریشانی خاطر وی

إن کادت لتبدی به لولا أن ربطنا علی قلبها

مراد از برداشت یاد شده این است که اگر خداوند دل مادر موسی را محکم نکرده بود، وی به خاطر احساس خطری که برای موسی(ع) داشت، ممکن بود از خود بی خود شده و ناله سر دهد و راز موسی(ع) را فاش سازد.

آرزوی

فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۸۹ – ۵

۵- آرزوی فرزنددار شدن ، آرزویی طبیعی برای انسان ها و امیدی پسندیده است .

ربّ لاتذرنی فردًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۷۴ – ۷

۷ آرزو و دعا کردن برای داشتن همسر و فرزند ، امری پسندیده و شایسته

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا و ذرّیّتنا قرّه أعین

اتکا به فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۳۴ – ۳

۳- تکیه ثروت مند مغرور ، به زیادی مال و نیروی فرزندان ، خویشان و هواخواهان خود بود .

فقال لصحبه . .. أنا أکثر منک مالاً و أعزّ نفرًا

به قبیله و عشیره انسان و نیز به گروهی که در کاری به هم کمک کنند، <نفر> اطلاق می شود (لسان العرب) و به قرینه <أنا أقلّ منک مالاً و ولداً> در آیه ۳۹ برجسته ترین مصداق آن برای گوینده این سخن، فرزندان وی بوده است.

اجتناب از انتساب فرزند به خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۸۹ – ۳

۳- لزوم پرهیز از سخن ناروا در باره خداوند و نسبت دادن فرزندگزینی به او

ولدًا . لقد جئتم شيئًا إدًّا

اجتناب از فرزند کشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۱ - ۲۵

۲۵ کناره گیری از شرک، احسان به پدر و مادر و پرهیز از کشتن فرزندان، از سفارشهای خداوند به انسانها

ألا

تشرکوا به شیئا . .. ذلکم وصیکم به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۳ - ۱

۱ پرهیز از شرک، فرزندکشی، کردارهای شنیع، کشتن بیگناهان، تجاوز به دارایی یتیمان، راهی است راست برای حرکت به سوی خدا.

ألا تشرکوا به شیئاً . .. و أن هذا صرطی مستقیماً

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از ضمیر متکلم در <صراطی> خداوند باشد. صراط خداوند یعنی راهی که به سوی اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ممتحنه - ۶۰ - ۱۲ - ۸

۸ - پرهیز از دزدی ، زنا و فرزندکشی (سقط جنین و . . .) ، از جمله مواد مورد بیعت زنان مؤمن با پیامبر (ص)

و لایسرقن و لایزنین و لایقتلن أولدهنّ

احکام فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۸۵ - ۵

۵ نوادگان دختری از ذریه و فرزندان مرد می باشند.

و زکریا و یحیی و عیسی و إلیاس

تردیدی نیست که عیسی(ع) از جانب مادرش مریم(س) با ابراهیم(ع) مرتبط بوده است، و چون قرآن به آن حضرت نیز اطلاق ذریه کرده، پس تفاوتی از جهت انتساب به جد در بین نوادگان دختری و پسری نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۵ - ۱،۶

۱ - هر فرزندی ، باید به پدر خود نسبت داده شود و نه کس دیگر .

ادعوهم لأباءهم

۶ - در صورت شناخته نبودن پدر کسی ، روا نیست که او به عنوان فرزند کسی معرفی گردد .

ادعوهم

لأباءهم . .. فإن لم تعلموا ءاباءهم فإخونكم فى الدين

توصـیه خداوند به مؤمنان، برای برادر دانسـتن كسانی كه در میان آنان می زیند و پدران شان شـناخته شده نیسـتند، حكایت از این دارد كه مردم، حق ندارند به صرف ناشناخته بودن پدر كسی، او را به فرزندی كسی بخوانند.

احیای فرزند ایوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۸۴ - ۴

۴- خداوند ، خاندان (زن و فرزند) درگذشته ایوب (ع) را احیا و به او بازگردانید .

و ءاتینه أهله

در این كه مقصود از اعطای خاندان ایوب(ع) به آن حضرت چیست، دو دیدگاه وجود دارد: ۱ احیای زن و فرزندان درگذشته ایوب(ع) و بازگردانیدن آنان به ایشان; ۲ اعطای زن و فرزندان جدید به جای زن و فرزندان از دست رفته او. برداشت یاد شده مبتنی بر دیدگاه اول است.

ارث فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۱۱ - ۱

۱ توصیه خداوند درباره ارث فرزندان و كیفیت تقسیم آن

یوصیكم اللّه فی اولادكم

ارزش دعا برای فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۵ - ۱۲

۱۲- دعا برای فرزندان و توجه به سرنوشت اخروی و دیانت و سعادت آنان ، امری مهم و ارزشمند است .

و إذ قال إبرهیم ربّ . .. اجنبنی و بنیّ أن نعبد الأصنام

ارزش فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۱۱ – ۳۰

۳۰ منفعت فرزندان نسبت به میت ، در مقایسه با

والدين ، نزديكتر و بيشتر است . *

اباءُوكم و ابناؤكم لاتدرون ايّهم اقرب لكم نفعاً

چنانچه ملاك ارث بيشتر، نفع رسانى افزونتر وارث باشد، فزونى سهم فرزند بر سهم والدين نشانه سودمندتر بودن آنان خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۳۷ - ۱۱

۱۱ - مال و فرزند در صورتى مى توانند نقش معنوى داشته باشند ، كه با ايمان و عمل صالح همراه باشند .

و ما أمولكم و لا أولدكم بالّتى تقرّبكم عندنا زلفى إلاّ من ءامن و عمل صلحًا

ارزش فرزند صالح

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۸۴ - ۵

۵ فرزند صالح، موهبتى الهى و امتيازى براى انسان است.

و وهبنا له إسحق و يعقوب

لحن آيه در مقام امتنان به ابراهيم(ع) است و مقتضاى اين گونه بيان آن است كه اين نوع نعمت امتيازى ويژه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۰۰ - ۸

۸ - اهميت و ارزش فرزند ، به صالح بودن آن است .

ربّ هب لى من الصلحين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۱۲ - ۷

۷ - اهمیت و ارزش فرزند ، به صالح بودن او است .

و بشّرنه بإسحق نبیًّا من الصلحین

ارزیابی با فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۳۵ - ۱

۱ - مترفان ، دارایی بیشتر و اولاد زیادتر را ملاک برتری و ارزش می دانند .

قال مترفوها . .. و قالوا نحن أکثر

أمولاً و أولدًا

استیذان فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۵۸ - ۶

۶ - آگاه نشدن فرزندان از وضعیت متناسب با خواب و استراحت (حالت برهنگی و خلوت) پدران و مادران در اتاق هایشان ، فلسفه و حکمت تشریع حکم اذن گرفتن فرزندان برای دیدار با والدین است .

لیستئذنکم . .. و الذین لم یبلغوا الحلم منکم ... و من بعد صلوه العشاء ثلث عورت لک

جمله <ثلاث عورات لکم> استینافیه بیانیه است و بیانگر علت تشریع حکم اذن گرفتن فرزندان برای ورود به اتاق و محل استراحت والدین خویش است.

اعطاء فرزند به انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۳۸ - ۵

۵ خداوند اعطا کننده همسر و فرزند به پیامبران خویش

و جعلنا لهم أزوجًا و ذریّه

اعطای فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۹۰ - ۳

۳ اعطای فرزند و تأمین سلامت او به دست خدا و در اختیار اوست .

فلما ءاتیهما صلحاً

اعطای فرزند به آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۹۰ - ۱،۴،۵

۱ خداوند با پذیرش درخواست آدم (ع) و حوا ، فرزندی سالم و شایسته به آنان عطا کرد .

دعوا اللّه ربهما لئن . .. فلما ءاتیهما صلحاً

۴ آدم (ع) و حوا با مؤثر پنداشتن غیر خدا در آفرینش و تأمین سلامت کودکانشان ، به شرک گراییدند .

فلما ءاتیهما صلحاً جعلا له شرکاء فیما ءاتیهما

برخی از مفسران به

دلیل جمله <جعلا له شرکاء> (برای او شریک قرار دادند) بر این نظر هستند که مراد از نفس واحده و همسرش، آدم(ع) و حوا نیستند ; زیرا آنان منزه از شرکورزی می باشند، بلکه مراد مطلق پدران و مادران می باشند. برخی دیگر بر این باورند که مراد از شرک در اینجا توجه به اسباب و علل طبیعی است، به گونه ای که با اخلاص کامل تنافی داشته ولی با اصل توحید ناسازگار نبوده و نسبت این معنا به آدم(ع) اشکالی ندارد.

۵ آدم (ع) و حوا به عهد خویش با خدا (سپاسگزاری از او در صورت اعطای فرزند صالح) وفا نکردند .

لنکونن من الشکرین. فلما ءاتیهما صلحاً جعلا له شرکاء

اعطای فرزند به ایوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۸۴ - ۵،۶،۷

۵- خداوند ، به جای خاندان از دست رفته ایوب (ع) ، زن و فرزندان جدید دیگری به او اعطا کرد .

و ءاتینه أهله

۶- رفع بیماری ، غم و گرفتاری ایوب (ع) و بازگشت خانواده اش به آن ، رحمتی از جانب خدا بر او بود .

فکشفنا ما به . .. رحمه من عندنا

۷- خداوند ، افزون بر بازگردانیدن زن و فرزندان ایوب (ع) به وی ، زن و فرزندان دیگری نظیر آنان به آن حضرت عطا کرد .

و ءاتینه أهله و مثلهم معهم

اعطای فرزند به حوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۹۰ - ۱،۴،۵

۱ خداوند با پذیرش درخواست آدم (ع)

و حوا ، فرزندی سالم و شایسته به آنان عطا کرد .

دعوا اللّه ربهما لئن . .. فلما ءاتیهما صلحاً

۴ آدم (ع) و حوا با مؤثر پنداشتن غیر خدا در آفرینش و تأمین سلامت کودکانشان ، به شرک گراییدند .

فلما ءاتیهما صلحاً جعلا له شرکاء فیما ءاتیهما

برخی از مفسران به دلیل جمله <جعلا له شرکاء> (برای او شریک قرار دادند) بر این نظر هستند که مراد از نفس واحده و همسرش، آدم(ع) و حوا نیستند ; زیرا آنان منزه از شرکورزی می باشند، بلکه مراد مطلق پدران و مادران می باشند. برخی دیگر بر این باورند که مراد از شرک در اینجا توجه به اسباب و علل طبیعی است، به گونه ای که با اخلاص کامل تنافی داشته ولی با اصل توحید ناسازگار نبوده و نسبت این معنا به آدم(ع) اشکالی ندارد.

۵ آدم (ع) و حوا به عهد خویش با خدا (سپاسگزاری از او در صورت اعطای فرزند صالح) وفا نکردند .

لنکونن من الشکرین. فلما ءاتیهما صلحاً جعلا له شرکاء

الوهیت فرزند خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۹۳ - ۳

۳- انگاره فرزندگزینی برای خداوند ، مستلزم ارتقای فرزند خوانده از مرتبه عبودیت و مملوکیت ، به مقام الوهیت است .

و ما ینبغی للرحمن . .. إن کلّ من فی السموت والأرض إلاّ ءاتی الرحمن عبدًا

آیه <إن کلّ. ..> در مقام تعلیل برای <ما ینبغی ...> در آیه پیشین است و می رساند که مناسبت خداوند با همه موجودات، مناسبت مالک و مملوک و معبود و عبد است.

دگرگون شـدن این مناسـبت و رسـیدن چیزی از مرتبه عبودیت به مقـام الوهیت که لازمه هم جنس بودن فرزنـد خداونـد با او است محال می باشد.

امتحان با فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۲۸ - ۱،۲،۵،۷

۱ هشدار خداوند به مؤمنان مبنی بر آزمایش آنان از طریق مال و فرزند

و اعلموا أنما أمولکم و أولدکم فتنه

۲ دارایی ها و فرزندان اهل ایمان ، ابزاری برای آزمایش آنان از سوی خداوند

و اعلموا أنما أمولکم و أولدکم فتنه

۵ پیروزی مردمان در آزمونشان به وسیله مال و فرزند ، امری بسیار مشکل و بس ارزشمند

و اعلموا أنما أمولکم و أولدکم فتنه

برداشـت فـوق از تأکیـدات متعـددی اسـتفاده شـده کـه در آیـه مـورد بحـث بـه کـار رفته است. از جمله شـروع سـخن بـا فعل <اعلموا> و سـپس منحصـر کردن مال و اولاد برای آزمایش با کلمه <انما> و آنگاه مال و فرزنـد را آزمایش خوانـدن و نه وسـیله آزمـایش. این همه تأکیـد برای رسانـدن این حقیقت است که آزمـون بـا مـال و فرزنـد آزمونی دشوار و پیروزی در آن بسیار مشکل است.

۷ پیروزی و موفقیت مؤمنان در آزمونشان به وسیله مال و اولاد ، موجب بهره مندی آنان از پاداش بزرگ الهی است .

و اعلموا أنما أمولکم و أولدکم فتنه و أن اللّه عنده أجر عظیم

بیـان پـاداش عظیم الهی پس از تأکیـد بر اینکه ثروتها و فرزنـدان وسـیله آزمون هسـتند، می توانـد بیانگر نکته ای باشـد که در برداشت فوق بدان اشاره شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸

- ۲۹ - ۵

۵ موفقیت مؤمنان در آزمونشان از طریق مال و فرزند در گرو تقواپیشگی و نیازمند به بینشی الهی

و اعلموا أنما أمولکم و أولدکم فتنه . .. إن تتقوا اللّه یجعل لکم فرقانا

طرح بصیرت و ابزار شناخت ویژه به عنوان ثمره تقوا، پس از تأکید بر آزمون مؤمنان به وسیله مال و فرزند، می تواند اشاره به این باشد که تنها با تقواپیشگی و بصیرت خاص می توان رضایت الهی را در چگونه برخورد کردن با مال و فرزند تشخیص داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۱۵ - ۱

۱ - اموال و اولاد ، همواره وسیله آزمایش انسان است .

إنّما أمولکم و أولدکم فتنه

<فتنه> در آیه شریفه، به معنای آزمایش است. قصر در عبارت <إنّما أموالکم...> ادعایی است، نه حقیقی; یعنی، برای بیان مبالغه و کثرت ملازمه، میان داشتن مال و فرزند و آزمایش شدن انسان به وسیله آن دو است.

امتحان با مرگ فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۰۶ - ۸

۸ - از دست دادن نزدیک ترین و محبوب ترین خویشان (همچون فرزند نوجوان) در راه خدا ، سخت ترین محنت و بزرگ ترین آزمایش الهی

قال یبنیّ إنّی أری فی المنام أنّی أذبحک . .. إنّ هذا لهو البلؤا المبین

امداد با فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۱۲ - ۱،۶

۱ - وعده نوح (ع) به قوم خود ، مبنی بر یاری شدنشان با اموال و فرزندان از سوی

خداوند ، در صورت ایمان آوردن و استغفار آنان

استغفروا ربّکم . .. و یمددکم بأمول و بنین

۶ – برخورداری از متاع های دنیوی (همچون مال ، اولاد ، باغ های آباد و . . .) ، امری مثبت و پسندیده و ابزار یاری رسانی در زندگی بشر ، از منظر قرآن و دین

و یمددکم بأمول . .. و یجعل لکم أنهرًا

از این که خداوند موارد یاد شده را به مؤمنان بشارت داده و از آنها به عنوان امداد الهی یاد کرده است، مطلب یاد شده استفاده می شود.

امکان بدی فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۱۳ – ۷

۷ – بد و نااهل شدن فرزند از هر خانواده ای حتی پیامبران امری است ممکن .

و من ذرّیّتهما . .. ظالم لنفسه مبین

امیدواری به فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۴۶ – ۱۰

۱۰– امید بستن به مال و فرزند ، امیدی پوچ و بی فرجام است .

المال و البنون زینه . .. و البقیت الصلحت ... خیر أملاً

انتساب اشتباهی فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – احزاب – ۳۳ – ۵ – ۱۲

۱۲ – انتساب غیر عمدیِ شخصی به فرزندی کسی ، گناهی ندارد .

و لیس علیکم جناح فیما أخطأتم به

انتساب فرزند به پدر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – احزاب – ۳۳ – ۵ – ۱،۲،۳

۱ – هر فرزندی ، باید به پدر خود نسبت داده شود و نه کس دیگر .

ادعوهم

لأباءهم

۲ – تبیین لزوم اسناد فرزند حقیقی به پدر ، از جمله هدایت های خداوند به حقیقت و درستی است .

و اللّه یقول الحقّ و هو یهدی السبیل . ادعوهم لأباءهم

۳ – نسبت دادن فرزند به پدرش ونه مرد دیگر ، عادلانه ترین کلام در پیش گاه خداوند است .

ادعوهم لأباءهم هو أقسط عند اللّه

انتساب فرزند به خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۳۰ – ۱،۲،۳،۴،۷،۸،۱۰،۱۱،۱۲

۱ یهودیان ، < عزیر > را فرزند خدا خواندند .

و قالت الیهود عزیر ابن اللّه

۲ نصارا ، < مسیح > (ع) را فرزند خدا خواندند .

و قالت النصری المسیح ابن اللّه

۳ فرزند خدا خواندن < عزیر > و < مسیح > ، سخنان نسنجیده و باطلی بود که یهود و نصارا به زبان آوردند .

و قالت . .. ذلک قولهم بأفوههم

۴ پندار فرزند خدا بودن < عزیر > و < مسیح > ، پنداری است سابقه دار در تاریخ یهود و نصارا .

یضهئون قول الذین کفروا من قبل

۷ اندیشه < فرزند داشتن خدا > اندیشه ایست کفرآمیز و معتقدان به آن ، کافرند .

یضهئون قول الذین کفروا من قبل

۸ یهود و نصارا به دلیل فرزند خدا خواندن < عزیر > و < مسیح > کافرند .

یضهئون قول الذین کفروا من قبل

۱۰ توبیخ یهود و نصارا از جانب خداوند ، به خاطر ادعای دروغین فرزند بودن عزیر و مسیح برای خدا

و قالت الیهود عزیر ابن اللّه . .. أنی یؤفکون

۱۱ پندار فرزند داشتن خدا ، انحراف از مسیر حق بوده

و معتقدان به آن ، گرفتار لعن و نفرين خدا خواهند بود .

و لا يدينون دين الحق . .. و قالت اليهود عزير ابن اللّه ... قتلهم اللّه أنى يؤفكو

۱۲ يهود و نصارا ، به دليل اعتقاد شرك آميزشان (فرزند خدا خواندن عزير و مسيح) مستحق كيفر مرگ

و قالت اليهود عزير ابن اللّه . .. قتلهم اللّه أنى يؤفكون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - مريم - ۱۹ - ۸۸ - ۱

۱- فرزندگزينى ، از نسبت هاى نارواى شرك پيشگان عصر بعثت ، به خداوند

و قالوا اتّخذ الرحمن ولدًا

فعل <اتّخذ> گوياى آن است كه گويندگان اين سخن، معتقد بودند: خداوند يكى از موجودات را به فرزندى برگزيده است; نه آن كه فرزندى از او متولد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - مريم - ۱۹ - ۸۹ - ۲

۲- پندار فرزندگزينى خداوند ، ساخته و پرداخته خيال مشركان بود .

لقد جئتم شيئًا إدًّا

فعل <جئتم> خطاب به مشركان است; يعنى، فرزندگرفتن خداوند، سخنى است كه شما آن را آورده ايد; نه اين كه ريشه و اصلى داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۵۲ - ۱،۳

۱ - مشركان ، معتقد به تولد فرزند از خداوند

ليقولون . ولد اللّه

۳ - فرزند داشتن خدا ، دروغ محض و سخنى ناروا در حق خداوند

ولد اللّه و إنّهم لكذبون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۵۷ - ۸

۸ - خالی بودن کتاب های آسمانی تحریف نشده از انتساب فرزند به خدا

فأتوا

بکتبکم إن کنتم صدقین

فرمان تعجیزی خداوند به آوردن کتاب آسمانی، بر درستی نسبت فرزنددار بودن خداوند; گویای این حقیقت است که در هیچ یک از کتاب های آسمانی اصیل و تحریف نشده چنین نسبتی وجود ندارد; بلکه این نسبت، دروغ محض و ساخته و پرداخته خود مشرکان است. از این رو خداوند در شش آیه قبل، آنان را دروغگو خوانده است (و إنّهم لکاذبون).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴ - ۱

۱ - احتجاج الهی علیه اندیشه شرک و پندار مشرکان ، مبنی بر فرزند داشتن خدا

لو أراد اللّه أن یتّخذ ولدًا لاَصطفی ممّا یخلق

انتساب فرزندی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۵ - ۹،۱۴

۹ - در صورتی که مؤمنی ، برده آزاد شده باشد و پدرش برای دیگران ناشناخته باشد ، شایسته است که بی جهت ، او را به فرزندی کسی نسبت ندهند .

ادعوهم لأباءهم . .. فإن لم تعلموا ءاباءهم ... و مولیکم

مراد از <مولی> در آیه، احتمال دارد که برده آزاد شده یک قومی باشد. از این برده آزاد شده، در اصطلاح مولای آن قوم یاد می کنند.

۱۴ - نسبت دادن عمدی شخصی به فرزندی کسی ، گناه و جرم است .

و لیس علیکم جناح فیما أخطأتم به و لکن ما تعمّدت قلوبکم

خبر <لکن> محذوف است و می تواند چیزی مانند <جناح> و <ذنب> باشد.

اولین فرزند زکریا(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۹۰ – ۳

۳- یحیی (ع) ، نخستین فرزند زکریا

(ع) پس از استجابت دعای او برای فرزنددار شدن

ربّ لاتذرنی فردًا . .. فاستجبنا له و وهبنا له يحيى

اهمیت تأمین آینده فرزندان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸۲ – ۱۱

۱۱- باقی گذاردن اندوخته ای برای تأمین آتیه فرزندان نیازمند ، کاری شایسته است .

و کان تحته کنز لهما و کان أبوهما صلحًا

در این برداشت، مفروض این است که پدر یتیمان، اموالی را برای آتیه فرزندان خویش، زیر دیوار نهاده است. توصیف او به صلاح، این نکته را به ذهن می آورد که دوراندیشی او نیز کاری شایسته بوده است و نیز حفاظت خضر(ع) از گنج نهفته و بیان خصوصیات آن ماجرا در قرآن، حاکی از پسندیده بودن تدبیر او است.

اهمیت تربیت فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۱۳ – ۲

۲ – اهتمام پدر به ترتیب دینی و اصلاح فرزند خویش ، امری بایسته و پسندیده است .

و إذ قال لقمن لإبنه و هو يعظه

از این که خداوند، پند دادن لقمان به پسرش را، امری شایسته یادآوری می داند، استفاده می شود که چنین اهتمامی، عملی شایسته است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۱۷ – ۷،۸،۱۰

۷- پدر و مادر با ایمان ، با تمام وجود ، نگران و دلواپس تربیت ایمانی فرزند خویش

و هما يستغيثان اللّه ويلك ءامن

تعبیر <یستغیثان> نگرانی عمیق و شدید والدین مؤمن را می رساند; زیرا استغاثه در مواردی صدق می کند که فریاد از جان برآید.

۸- تلاش در جهت تربیت ایمانی

فرزند ، وظیفه مشترک پدر و مادر *

و هما یستغیثان اللّه

لحن آیه شریفه گرچه گزارشی است; اما حمایت خداوند از والدین و تقبیح عمل فرزند، به آن بُعد دستوری می دهد. ضمیر <هما> و فعل <یستغیثان> اشاره به آن دارد که پدر و مادر مؤمن، هر دو در راستای تربیت فرزند، باید تلاش کنند.

۱۰- لزوم اهتمام پدر و مادر ، به رشد معنوی فرزند خویش ، همپای پرورش جسمانی وی

حملته أُمّه کرهًا . .. حتّی إذا بلغ أشدّه ... و هما یستغیثان اللّه ویلک ءامن

در آیات پیشین، سخن از رنج مادر برای رشد جسمی فرزند بود و در این آیه سخن از تلاش پدر و مادر در گرایش دادن فرزند به ایمان است و چون خداوند هر دو را به عنوان ارزش یاد کرده، مطلب بالا استفاده می شود.

اهمیت دعا برای فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۳۵ – ۱۲

۱۲- دعا برای فرزندان و توجه به سرنوشت اخروی و دیانت و سعادت آنان ، امری مهم و ارزشمند است .

و إذ قال إبرهیم ربّ . .. اجنبنی و بنیّ أن نعبد الأصنام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۶ – ۱۱

۱۱- لزوم دعا برای صلاح فرزند ، حتی قبل از انعقاد نطفه

واجعله ربّ رضیًّا

اهمیت سرنوشت فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۳۵ – ۱۲

۱۲- دعا برای فرزندان و توجه به سرنوشت اخروی و دیانت و سعادت آنان ، امری مهم و ارزشمند است .

و إذ قال إبرهيم

ربّ . .. اجنبنی و بنیّ أن نعبد الأصنام

اهمیت سلامتی فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۶۷ – ۱۰

۱۰ لزوم چاره اندیشی و تدبیر برای حفظ سلامت فرزندان

یبنیّ لاتدخلوا من باب وحد

اهمیت فرزند حلیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۰۱ – ۳

۳ – فرزند صالح و بردبار ، از نعمت های الهی و شایسته بشارت و مژده دادن

ربّ هب لی من الصلحین . فبشّرنه بغلم حلیم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که بشارت در جایی به کار می رود که خیر و نعمت باشد و بشارت خداوند بیانگر این حقیقت است که فرزند، نعمتِ شایسته بشارت و مژده است.

اهمیت فرزند صالح

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۷۳ – ۶

۶ فرزند صالح ، رحمت و برکت خداوند است .

فبشّرنها بإسحق . .. رحمت الله و برکته علیکم أهل البیت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۶ – ۱۸

۱۸- < عن أبی عبـداللّه (ع) . . . قـال رسول اللّه (ص) . . . میراث اللّه عزّوجلّ من عبـده المؤمن ولـد یعبـده من بعـده ثمّ تلا أبوعبداللّه (ع) آیه زکریا < ربّ هب لی من لدنک ولیّاً یرثنی و یرث من آل یعقوب واجعله ربّ رضیّاً **;**

از امام صادق(ع) روایت شده که رسول خدا(ص) فرمود: میراث خدای عزّوجلّ از بنده مؤمنش فرزندی است که پس از مرگ آن مؤمن خدا

را عبـادت کنـد. سـپس امام صادق(ع) آیه زکریا را تلاوت فرمود: <ربّ هب لی من لـدنک ولیّاً یرثنی و یرث من آل یعقوب واجعله ربّ رضیّاً>».

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۰۱ – ۳

۳ – فرزند صالح و بردبار ، از نعمت های الهی و شایسته بشارت و مژده دادن

ربّ هب لی من الصلحین . فبشّرنه بغلم حلیم

برداشت یـاد شـده به خاطر این نکته است که بشارت در جایی به کار می رود که خیر و نعمت باشـد و بشارت خداونـد بیانگر این حقیقت است که فرزند، نعمتِ شایسته بشارت و مژده است.

برکت فرزند صالح

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۷۳ – ۶

۶ فرزند صالح ، رحمت و برکت خداوند است .

فبشّرنها بإسحق . .. رحمت الله و برکته علیکم أهل البیت

بشارت تولد فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۵۸ – ۴

۴– رسم مژده دهی به هنگام تولد فرزند در میان عرب های جاهلی

و إذا بشّر أحدهم بالأُنثی

بشارت فرزند اسحاق(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۷۱ – ۹

۹ خداوند ، به ساره بشارت داد که اسحاق ، دارای فرزند پسری خواهد شد .

فبشّرنها بإسحق و من ورآء إسحق يعقوب

کلمه <یعقوب> عطف بر <اسحاق> است و عبارت <من وراء إسحاق> توصیفی برای <یعقوب> می باشد; یعنی: فبشرناها بیعقوب کائناً من وراء اسحاق.

بشارت فرزند عالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر -

۱۵ - ۵۳ - ۲،۵

۲- بشارت پسری دانا و دانشمند به ابراهیم (ع) از سوی فرشتگان

إنا نبشّرک بغلم علیم

۵- داشتن فرزندی دانا و دانشمند ، از نعمت ها و شایسته بشارت و مژده دادن

نبشّرک بغلم علیم

واژه <بشارت> در جایی به کار می رود که خیر و نعمت باشد. گفتنی است: از اینکه فرشتگان به فرزند دانا بشارت داده اند، برداشت می شود که فرزنددار شدن امری است شایسته برای بشارت و تبریک گفتن.

بی ارزشی فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۴۶ - ۵

۵- ارزش مال و فرزند و زندگی ناپایدار دنیا ، در قبال عملِ صالحِ جاودان ارزشی فرومایه و محدود است .

المال و البنون زینه الحیوه الدنیا و البقیت الصلحت خیر

بی تأثیری فرزند در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۳۶ - ۴

۴ - فرزندان ، حتی پسران ، در قیامت سودی به پدر و مادر نخواهند رساند .

و بنیه

<بنیه> گر چه تنها شامل پسران است; ولی یاد نکردن از دختران به دلیل وضوح یکسانی آنها با پسران یا کمتر بودن انتظار یاری رسانی آنان است. فرار پدران از فرزندان، فرار مادر از آنان را نیز در مفهوم خود دارد. گفتنی است: در فرار پدر و مادر از فرزندان، سودمند نبودن هر یک برای دیگری، نهفته است.

بی منطقی انتساب فرزند به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۵۲ - ۲

۲ - انتساب فرزند به خدا از سوی مشرکان ، سخنی نابه جا

و دروغ است .

ولد اللّه و إنّهم لكذبون

بی نیازی از فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – اخلاص – ۱۱۲ – ۳ – ۵،۶

۵ – خداوند ، نیاز به فرزند و پدر و مادر ندارد .

اللّه الصمد . لم یلد و لم یولد

این آیه و آیه بعد، چنانچه تفسیر آیه قبل باشد; نداشتن فرزند و مبدأ پیدایش را، مصداق معنای <صمد> (بی نیازی) قرار داده است.

۶ – نیاز همه موجودات به خداوند ، دلیل بی نیازی او از فرزند و پدر و مادر است .

الصمد . لم یلد و لم یولد

این آیه، می تواند بیانگر لوازم <صمد> بودن خداوند باشد.

پاکی فرزند صالح

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸۱ – ۶

۶– پاک و صالح بودن و نیز مهرورزی فزون تر نسبت به والدین ، از ویژگی های فرزند شایسته است .

یبدلهما ربّهما خیرًا منه زکوه و أقرب رحمًا

تاریخ انتساب فرزند به خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۳۰ – ۶

۶ پندار فرزند داشتن خدا ، دارای پیشینه ای قبل از پیدایش دین یهود و نصارا

یضهئون قول الذین کفروا من قبل

تحصیل عزّت از ازدیاد فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۸۱ - ۵

۵- شرک پیشاگان ، عزّت و سعادت را در تحصیل مال و فرزند ، و فزونی آن می دیدند .

قال لأُتینّ . .. واتّخذوا ... لیکونوا لهم عزًّا

در آیات پیشین انگیزه روی آوردن به کفر، علاقه به مال و

فرزنـد بیان شـده و در این آیه طلب عزّت ذکر گردیـده است. حاصل این دو تعبیر، این است که مشـرکان مال و فرزنـد را مایه عزّت می دانستند و پرستش غیر خدا را، راه وصول به آن شناخته بودند.

تربیت دینی فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۳۲ - ۱۲،۱۳

۱۲ - علاقه به ایجاد گرایش های صحیح دینی در فرزندان ، از خصلت های پیامبرانی ، چون ابراهیم و یعقوب (ع)

و وصی بها إبرهیم بنیه و یعقوب یبنی

۱۳ - ضرورت تلاش برای گرایش دادن فرزندان به انتخاب آیین الهی

و وصی بها إبرهیم بنیه و یعقوب یبنی . .. فلاتموتن إلا و أنتم مسلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۳۳ - ۸

۸ - ضرورت توجه به سرنوشت دینی فرزندان و لزوم احساس مسؤولیت درباره آن

إذ قال لبنیه ما تعبدون من بعدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۳ - ۸

۸ - گرایش دادن فرزند به بینش توحیدی ، از وظایف پدر است .

قال لقمن لإبنه . .. یبنیّ لاتشرک باللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۶ - ۹

۹ - متوجّه کردن فرزند به علم و قدرت مطلق خداوند ، با استفاده از شیوه آموزشیِ قابل فهم ، نمودی از حکمت لقمان است .

لقد ءاتينا لقمن الحکمه . .. إذ قال ... يبنىّ إنّها إن تک مثقال حبّه ... يأت به

تربيت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آيه

– فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۲۹ – ۴

۴ – دعا برای نیل فرزندان به فراگیری معالم و احکام الهی و تربیت دینی امری نیکو و شایسته است .

ربنا وابعث فیهم رسولا . .. و یزکّیهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۴۰ – ۱۶

۱۶ – سرپرستی مادر ، فراهم سازنده مساعدترین شرایط برای تربیت فرزند

و لتصنع علی عینی . إذ تمشی ... فرجعنک إلی أُمّک

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۱۷ – ۹

۹– پدر و مادر با ایمان ، در کنار استمداد از خداوند برای هدایت فرزند خویش ، رهنمود های لازم را به او ارائه می دهند .

و هما یستغیثان اللّه ویلک ءامن إنّ وعد اللّه حقّ

تعلیم فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۲۹ – ۴

۴ – دعا برای نیل فرزندان به فراگیری معالم و احکام الهی و تربیت دینی امری نیکو و شایسته است .

ربنا وابعث فیهم رسولا . .. و یزکّیهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۵۸ – ۱

۱ – پدر و مادر ، وظیفه دارند که آداب و چگونگی ورود به اتاق و محل استراحت خود را به فرزندان نابالغ خویش بیاموزند .

يأيّها الذين ءامنوا ليستئذنكم الذين ملكت أيمنكم و الذين لم يبلغوا الحلم منكم ث

فعل امر <ليستئذنكم> هر چند در ظاهر متوجه بردگان و فرزندان نابالغ است; ولى به قرينه اين كه خطاب <يأيّها الذين آمنوا> متوجه پدران و مادران مؤمن است

و نیز چون فرزندان نابالغ مکلف نیستند تا بشود به آنان امر و نهی کرد، از این رو این امر متوجه اولیای فرزندان خواهد بود که آنان باید محتوای این دستور را به فرزندان خویش بیاموزند.

تعیین جنسیت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۵۰ - ۶

۶ - حاکمیت مطلق و بلامنازع خدا در صحنه هستی ، پشتوانه اجرای مشیت او در میزان جمعیت و نوع جنسیت فرزندان خانواده

للّه ملک السموت . .. و یجعل من یشاء عقیمًا

تفدیه فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۱۱ - ۴

۴ - مجرمان برای نجات خویش از عذاب الهی در قیامت ، آماده اند تا فرزندان خود را فدا کنند .

یودّ المجرم لویفتدی من عذاب یومئذ ببنیه

تولد فرزند در جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۵۸ - ۴

۴- رسم مژده دهی به هنگام تولد فرزند در میان عرب های جاهلی

و إذا بشّر أحدهم بالأُنثی

جاذبه فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۵ - ۶

۶ مال و فرزند ، دو عنصر پر جاذبه در زندگی دنیوی

فلا تعجبک أمولهم و لا أولدهم

از اینکه از میان همه جاذبه های مادی، تنها به دو مورد مال و فرزند اشاره شده است، برداشت فوق استفاده می شود.

جایگزینی فرزند صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۱ - ۳

۳- از میان رفتن فرزند ناصالح و جای گزینی

آن به وسیله فرزندی صالح ، جلوه ای از ربوبیّت خدا برای پدر و مادر مؤمن است .

یبدلهما ربّهما خیرًا منه

جذابیت فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۴۶ – ۲

۲– مال و فرزند ، قوی ترین جاذبه های زندگی دنیایند . *

المال و البنون زینه الحیوه الدنیا

جرم فرزند کشی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۱ – ۱۲

۱۲– فرزندکشی ، خطا و جنایتی بس بزرگ و عملی محکوم در طول اعصار و قرن های گذشته

إن قتلهم کان خطئًا کبیرًا

<خطئاً> در لغت به معنای عدول از جهت اصلی و حقیقی است و از جمله کاربردهای این واژه، جایی است که شخص تصمیم بر انجام کار نادرست می گیرد و آن را به انجام می رساند (مفردات راغب)

جنسیت فرزند ابراهیم(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۰۱ – ۴

۴ – بشارت خداوند به ابراهیم (ع) ، به پسر بودن فرزند مورد درخواست او

ربّ هب لی من الصلحین . فبشّرنه بغلم حلیم

حرمت فرزند کشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۱ - ۱۳،۱۴

۱۳ کشتن فرزند، حتی به سبب فقر و تهیدستی، از محرمات الهی است.

و لاتقتلوا أولدکم من إملق

<إملاق> به معنای نیازمند شدن و <من> تعلیلیه است.

۱۴ بالاترین حد فقر نیز مجوز کشتن فرزند نخواهد بود.

و لاتقتلوا أولدکم من إملق

برداشت فوق با توجه به نکره آوردن <إملاق> استفاده شده است; یعنی حتی آن فقری که به سبب

ندرتش گویا برای مردم ناشناخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۱ - ۱،۴

۱- کشتن فرزند ، از بیم تنگدستی و فقر ، ممنوع و حرام است .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

۴- کشتن فرزند ، به گمان ر ها ساختن وی از مبتلا شدن به فقر و سرنوشتی سخت و فلاکت بار ، ممنوع و حرام است .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

برداشت فوق، بنابراین است که مراد از <إملاق> بیم پدر و مادر، از تهی دست شدن خود و فرزندانشان باشد.

حق بر فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۶۳ - ۱۱

۱۱ پدران دارای حق امر و نهی به فرزندان خویش

فأرسل معنا أخانا

حقیقت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۱۵ - ۲

۲ - فرزند ، بخشی از وجود پدر و مادر است .

و جعلوا له من عباده جزءًا

خدا و فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۸۷ - ۸

۸ - عیسی (ع) زاده مریم (ع) و فرزند او ، نه فرزند خدا

عیسی ابن مریم

از نکاتی که می تواند هدف از نسبت دادن عیسی(ع) به مادرش شمرده شود، رد پندار مسیحیان است که وی را فرزند خدای سبحان می خواندند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۱۶ - ۱،۲،۴،۹،۱۳،۱۴

۱ - خداوند ، منزه از گزینش فرزند و داشتن زاده

و قالوا اتخذ اللّه ولداً سبحنه

۲ - داشتن زاده

و اختیار کردن فرزند ، از نسبت های ناروای یهود ، نصارا و مشرکان به خداوند

و قالوا اتخذ اللّه ولداً سبحنه

مراد از ضمیر در <قالوا> - به قرینه آیه ۱۱۳ - یهود، نصارا و مشرکان است. یهود <عزیر> و نصارا <مسیح(ع)> را فرزند خدا می پنداشتند و مشرکان نیز فرشتگان را فرزند او می شمردند.

۴ - گزینش فرزند و داشتن زاده برای خداوند ، نقص است .

و قالوا اتخذ اللّه ولداً سبحنه

<سبحان> به معنای تسبیحاً، مفعول مطلق برای فعل محذوف است; یعنی: <سبحت اللّه تسبیحاً>. کاربرد این کلمه در هنگامی است که خداوند به چیزی که درباره او ناروا و یا مستلزم نقص و عیب است، توصیف شود.

۹ - مالکیت خدا بر هستی ، دلیل منزه بودن او از گزینش فرزند و داشتن زاده

و قالوا اتخذ اللّه ولداً سبحنه بل له ما فی السموت و الأرض

جمله <له ما فی السماوات . ..> برهانی است برای رد پندار ناروای یهود و نصارا.

۱۳ - عبادت و اطاعت هستی برای خدا ، دلیل منزه بودن او از داشتن فرزند است .

و قالوا اتخذ اللّه ولداً سبحنه بل . .. کل له قنتون

۱۴ - رابطه خداوند با هستی ، رابطه < مالك و مملوك > و < عابد و معبود > است نه رابطه پدر و فرزندی .

و قالوا اتخذ اللّه ولداً سبحنه بل له ما فی السموت و الأرض کل له قنتون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۱۷ - ۵،۱۰

۵ - آفرینش آسمان ها و زمین ، بدون مثال و الگویی از پیش ، دلیل منزه بودن خدا از

اختیار کردن فرزند و نیاز داشتن به آن

قالوا اتخذ اللّه ولداً سبحنه بل . .. بدیع السموت و الأرض

برداشت فوق بر این اساس است که <بدیع السماوات . ..> همانند جمله <له ما فی السماوات ...>، دلیل و برهانی برای تنزیه خداوند از داشتن فرزند باشد.

۱۰ - اقتدار خداوند بر ایجاد < هر آنچه که اراده کند > ، دلیل بر منزه بودنش از اختیار کردن فرزند و نیاز داشتن به آن است .

قالوا اتخذ اللّه ولداً سبحنه بل . .. و إذا قضی أمراً فإنما یقول له کن

برداشت فوق بر این اساس است که: جمله <و إذا قضی أمراً . ..> نیز، همانند فرازهای قبل، دلیل و برهان برای تنزیه خدا از داشتن فرزند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۷۱ - ۳۳،۳۴،۳۶،۳۹

۳۳ مسیحیان ، معتقد به فرزندی حضرت عیسی (ع) برای خداوند

یاهل الکتب . .. انما المسیح عیسی ابن مریم رسول اللّه و کلمته القها إلی مریم و رو

۳۴ اعتقاد به فرزند داشتن خداوند ، پنداری نابحق درباره وی و هتک حرمت اوست .

لاتقولوا علی اللّه الا الحق . .. سبحنه ان یکون له ولد

۳۶ مالکیت مطلق خداوند بر هستی ، دلیل فرزند نداشتن او

سبحنه ان یکون له ولد له ما فی السموت و ما فی الأرض

جمله <له ما فی السموت . ..> دلیل و برهانی است برای جمله <سبحنه ان یکون له ولد> یعنی آنچه غیر خداست و از جمله حضرت مسیح، مملوک و عبد اوست و کسی که مالک تمام هستی است، نیازی به داشتن فرزند ندارد.

۳۹

کفایت خداوند برای تدبیر هستی ، دلیل وحدانیت او و منزه بودنش از داشتن شریک و فرزند

انما اللّه اله وحد سبحنه ان یکون له ولد . .. کفی باللّه وکیلا

جمله <کفی . ..> دلیل دیگری است برای مطالب گذشته.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۷۲ - ۳

۳ حضرت مسیح از آنجا که هرگز از بندگی خدا ابایی نداشت نه خداست و نه فرزند او .

لن یستنکف المسیح ان یکون عبداً للّه

جمله <لن یستنکف> تعلیل و احتجاج دیگری است بر اینکه مسیح(ع) نه خداست و نه فرزند او یعنی او خود را از بندگان خدا می داند چگونه ممکن است خدا یا فرزند او و یا یکی از اقانیم ثلاثه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۸ - ۲،۱۹

۲ فرزند داشتن خدا ، از پندار های باطل یهود و نصارا

و قالت الیهود و النصری نحن ابنؤا اللّه و احبؤه

۱۹ یهود و نصارا ، همچون سایر مردمان ، مملوك و تحت حاکمیت خدا هستند ، نه فرزند وی و نه برخوردار از محبتی ویژه در پیشگاه او .

و قالت الیهود و النصری نحن ابنؤا اللّه . .. و للّه ملك السموت و الارض

در برداشت فوق، جمله <للّه ملك السموت . ..> دلیل رد پندار یهود و نصارا (نحن ابنؤا اللّه و احبؤه) گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۷۵ - ۲

۲ مسیح (ع) نه خداست و نه فرزند خدا .

ما المسیح

ابن مریم الا رسول

حصر اضافی در جمله <ما المسیح . ..> ناظر به پندارهایی است که مسیحیان درباره حضرت مسیح(ع) اظهار می داشتند که در آیات قبل پاره ای از آنها ذکر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۱۰ - ۶

۶ عیسی (ع) ، فرزند مریم و نه فرزند خدا

اذ قال اللّه یعیسی ابن مریم

به نظر می رسد تصریح به فرزندی عیسی برای مریم در برابر این ادعای مسیحیان می باشد که وی فرزند خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۰۰ - ۵،۶،۹

۵ برخی مشرکان خداوند را دارای پسران و دخترانی می پنداشتند.

و خرقوا له بنین و بنت بغیر علم

۶ شریک پنداشتن برای خداوند و انتساب فرزند به او، پنداری باطل و از سر نادانی است.

و خرقوا له بنین و بنت بغیر علم

۹ خداوند از داشتن شریک و فرزندان منزه است.

و خرقوا له بنین و بنت . .. سبحنه و تعلی عما یصفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۰۱ - ۳،۴،۶،۸،۱۱

۳ خداوند نه فرزندی دارد و نه هیچگاه همسری داشته است.

أنی یکون له ولد و لم تکن له صحبه

۴ وجود فرزند برای خدا، با توجه به نبودن همسری برای وی، امری نامعقول است.

أنی یکون له ولد و لم تکن له صحبه

۶ ابداع کننده هستی (خداوند) سزاوار تسبیح و منزه از داشتن شریک و فرزند است.

سبحنه و تعلی عما یصفون. بدیع السموت و الأرض

۸ تصور وجود فرزند برای خدا،

با توجه به مخلوق خدا بودن همه چیز، امری نامعقول است.

أنی یکون له ولد . .. و خلق کل شیء

۱۱ انحصار آفرینش هستی به خدا، دلیل بی نیازی او از فرزند و شریک است.

أنی یکون له ولد . .. و خلق کل شیء و هو بکل شیء علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۰۲ - ۲

۲ الوهیت، مخصوص پروردگاری است که آفریننده هستی و بی نیاز از شریک و فرزند است.

بدیع السموت و الأرض أنی یکون له ولد و لم تکن له صحبه . .. ذلکم الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۶۸ - ۱،۳،۵،۷،۹،۱۰

۱ مشرکان بر این باور بودند که خداوند ، برای رفع نیازمندی های خود ، فرزند اختیار کرده است .

قالوا اتخذ اللّه ولداً سبحنه هو الغنی

۳ برگزیدن فرزند ، بیانگر وجود نقص است و خداوند از هر نقصی ، مبرا و منزه می باشد .

قالوا اتخذ اللّه ولداً سبحنه هو الغنی

۵ اختیار فرزند ، معلول نیاز است و خداوند بی نیاز مطلق است .

قالوا اتخذ اللّه ولداً سبحنه هو الغنی

۷ مالکیت مطلق خداوند بر تمامی موجودات ، دلیل بی نیازی او از برگزیدن فرزند

قالوا اتخذ اللّه ولداً سبحنه هو الغنی له ما فی السموت و ما فی الأرض

۹ اعتقاد به وجود فرزند برای خدا ، پنداری باطل و فاقد هر گونه دلیل و برهان است .

قالوا اتخذ اللّه ولداً . .. إن عندکم من سلطن بهذا

۱۰ مشرکان بدون توجه به درستی و نادرستی مدعای خویش

(فرزندگزینی خدا) ، آن را به خدا نسبت می دادند .

قالوا اتخذ اللّه ولداً . .. أتقولون علی اللّه ما لا تعلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۶۹ – ۱

۱ نسبت دادن فرزند به خدا ، افترا و دورغ بستن به اوست .

قالوا اتخذ اللّه ولداً . .. قل إن الذین یفترون علی اللّه الکذب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۰ – ۷

۷ انتساب فرزند به خدا ، بدعت در دین و افترا و دروغ بستن به او ، کفر و موجب عذاب شدید اخروی است .

الذین یفترون علی اللّه الکذب . .. إلینا مرجعهم ثم نذیقهم العذاب الشدید بما کانوا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۴۰ – ۴،۹

۴– خداوند ، برخلاف پندار واهی مشرکان ، هیچ گاه برای آنان ، پسر برنگزیده و برای خود دختر به فرزندی نگرفته است .

أفأصفکم ربّکم بالبنین و اتّخذ من الملئکه إنثًا

استفهام در آیه، انکاری و در مقام توبیخ و سرزنش مشرکان است و این، حکایت از نکته یاد شده می کند.

۹– اعتقاد به وجود فرزند برای خداوند ، نوعی شرک است .

و لاتجعل مع الله إلهًا ءاخر . .. أفأصفکم ربّکم بالبنین و اتّخذ من الملئکه إن

طرح اعتقاد واهی مشرکان مبنی بر فرزند داشتن خداوند، پس از نهی از شرک، می تواند برای بیان مصداقی از موارد شرک باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۴۳ – ۳

-۳

خداوند ، فراتر و عظیم تر از آن است که نسبت فرزند گرفتن به او داده شود .

أفأصفکم ربّکم بالبنین و اتّخذ من الملئکه إنثًا . .. سبحنه و تعلی عمّا یقولو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۱۱ - ۵،۶،۱۳

۵- خداوند ، هیچ گونه فرزندی برای خود نگرفته و از هرگونه شریک و حمایتگر ، مبرّا و بی نیاز است .

لم یتخذ ولدًا و لم یکن له شریک . .. و لم یکن له ولیّ

۶- اختصاص همه ستایش ها به خداوند ، در پرتو بی نیازی او از داشتن فرزند ، شریک و حمایتگر است .

الحمد لله الذی لم یتخذ . .. و لم یکن له ولیّ

اگر خداوند نیاز به فرزند، شریک و حمایتگر می داشت هر کدام از اینها دلیل نقص و کاستی بود. در آن صورت همه ارزشهای ستایش برانگیز منحصر به خداوند نمی شد; پس انحصار ستایشها به خدا، در صورتی است که او را بی نیاز مطلق بشناسیم.

۱۳- مقام خداوند ، برتر از داشتن فرزند ، شریک و حمایتگر

لم یتخذ ولدًا. .. و کبّره تکبیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۳۵ - ۱،۳،۱۲،۱۳

۱- خداوند ، برتر و والاتر از آن است که برای خود فرزندی برگزیند .

ما کان للّه أن یتّخذ من ولد

تعبیر <ما کان. ..> در مواردی به کار می رود که در آن سنتی پایدار یا خصوصیات ذاتی موجودی تشریح می شود. در این آیه نیز <اتّخاذ ولد> با این تعبیر نفی شده است; یعنی چنین چیزی با خداوند هیچ تناسب

نـدارد. تعـبير <أن يتّخـذ ...> بيـان ظريفی است از اين حقيقت كه در همـان پنـدار باطـل هم، بـاز او است كه برمی گزينـد و برگزيده او وابسته به او و مخلوق او است.

۳- خداوند نه عيسی (ع) و نه هيچ كس ديگر را فرزند خويش قرار نداده است .

ذلک عيسی ابن مريم . .. ما كان للّه أن يتّخذ من ولد

<ولد> نكره در سياق نفی است و افاده عموم می كند. <من> زائده و برای تأكيد است. بنابراين مفاد آيه، عموميت همراه با تأكيد است.

۱۲- رابطه خداوند با تمامی موجودات ، رابطه خالق و مخلوق است ; نه رابطه پدر و فرزند .

ما كان للّه أن يتّخذ من ولد سبحنه . .. يقول له كن فيكون

چنانچه پيـدايش عيسـی(ع) دليل فرزنـدی او برای خداوند باشد آن گونه كه باطل انديشان می گويند تمامی موجودات را بايد فرزند خدا دانست، زيرا خداوند همه موجودات از جمله عيسی(ع) را با فرمان <كن> ايجاد كرده است.

۱۳- توانايی خداوند بر ايجاد هرچه بخواهد ، دليل منزه بودن او از اختيار كردن فرزند .

ما كان للّه أن يتّخذ من ولد سبحنه إذا قضی أمرًا . .. فيكون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - مريم - ۱۹ - ۴۰ - ۶

۶- خداوند ، بدون فرزند و بی نياز از آن است .

ما كان للّه أن يتّخذ من ولد . .. إنّا نحن نرث الأرض و من عليها

در آيـات قبـل، سـخن از پنـدار فرزنـدی عيسـی(ع) برای خداونـد به ميـان آمـد. اين آيه با بيان رجوع نهايی همه موجودات به خداوند و نفی نياز

از او، بر بطلان آن پندار تأکید میورزد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۹۱ – ۲،۴

۲– مبرّابودن خداوند از داشتن فرزند ، با ذات هستی و اجزای آن عجین شده است .

تکاد السموت یتفطّرن . .. أن دعوا للرحمن ولدًا

۴– فرزند داشتن خداوند ، با گستردگی و فراگیری رحمت او بر همه موجودات ، ناسازگار است .

أن دعوا للرحمن ولدًا

گزینش وصف <الرحمان> (دارای رحمت گسترده و فراگیر) در ضمن عبارت <أن دعوا. ..> دلیل در آن کنجانده است; زیرا همه موجودات از جمله فرزندهای پنداری مشمول رحمت الهی اند و سنخیتی با رحمت آفرین ندارند تا فرزند و مجانس او تلقی شوند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۹۲ – ۱،۲

۱– فرزندگزینی خداوند ، کاری ناشدنی و به دور از شأن خداوند

و ما ینبغی للرحمن . .. ولدًا

زمانی از کلمه <إنبَغی> استفاده می شود می شود که کاری میسر و راه برای آن هموار باشد (قاموس) و <ما ینبغی> امکان آن را نفی می کند.

۲– در پندار گروهی از مشرکان ، خداوند برخی از مخلوقات خویش را فرزند خوانده خود قرار داده است .

أن یتّخذ ولدًا

از تعبیر <إتّخاذ> در این آیه و نیز در آیات پیشین، برمی آید که قائلانِ فرزند گزینی خداوند، تنها این بوده است که او از میان موجودات، کسی را به عنوان فرزندی خود برگزیده است; نه این که مدعی تولّد فرزندی برای او باشند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

١٠ - مريم - ١٩ - ٩٣ - ٢

٢-

قائلان به فرزندگزینی خداوند ، فرزند خوانده او را از بین موجودات شعورمند آسمان ها و زمین می دانستند .

من فی السموت والأرض

کلمه <من> موصولی است که برای عاقلان به کار می رود. به کار بردن آن، ممکن است ناظر به پندار فرزندخواندگی فرشتگان، عیسی و عزیر(ع) برای خدا باشد در نتیجه تعبیر <موجودات آسمان ها> کنایه از ملائکه و <موجودات زمین> کنایه از عیسی و عزیر خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۲۶ - ۴

۴- منزه بودن خداوند رحمان ، از انتخاب و برگزیدن فرزند

قالوا اتّخذ الرحمن ولدًا سبحنه

<سبحانه> مفعول مطلق برای فعل محذوف (چون <سبحوه>) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۹۱ - ۱

۱ - خدا ، بی نیاز از گزینش فرزند

ما اتخذ اللّه من ولد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۲ - ۵،۸

۵ خداوند ، هیچ کسی را به فرزندی برنگزیده است .

لم یتّخذ ولدًا

<ولداً> نکره است و نکره در سیاق نفی، دلالت بر عموم و شمول دارد.

۸ پادشاهی و حاکمیت مطلق خداوند بر جهان ، دلیل بی نیازی او از گزینش فرزند و داشتن شریک و همتا

الذی له ملک السموت و الأرض و لم یتّخذ ولدًا و لم یکن له شریک فی الملک

ذکر حاکمیت و پادشاهی و حاکمیت مطلق خداونـد بر هستی در ابتـدای آیه، می توانـد مقدمه و زمینه چینی برای ابطال عقیده فرزندگزینی و شریک داشتن خدا باشد که از اصول اعتقادات مشرکان است.

جلد - نام سوره - سوره

- آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۵۹ – ۲

۲ – ساحت خداوند ، منزه از داشتن فرزند و ارتباط و نسبت ویژه (شریک بودن) با جن

أصطفی البنات . .. و جعلوا بینه و بین الجنّه نسبًا ... سبحن اللّه عمّا یصفون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۴ – ۳،۶

۳ – بر فرض صحت فرزندگزینی خداوند ، این گزینش از میان بهترین مخلوقات او انجام می گرفت ; نه از سنگ ، چوب و . . . .

لو أراد اللّه أن یتّخذ ولدًا لَاصطفی ممّا یخلق ما یشاء

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که مشرکان معتقد بودند که خداوند از چیزهایی (مانند چوب و سنگ) فرزند خود را برگزیده است. خداوند در پاسخ آنان می فرماید: اگر بنا باشد خداوند فرزند برگزیند، مسلّماً از میان مجموعه مخلوقات گزینش می کرد و طبیعی است که خداوند حکیم، بهترین مخلوقاتش را برای فرزند گزینش می کرد; نه چیزهایی مثل چوب و سنگ.

۶ – منزه بودن ساحت قدسی خداوند ، از فرزند گزینی

لو أراد اللّه أن یتّخذ ولدًا . .. سبحنه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۱۵ – ۴،۷

۴ – فرشتگان ، بندگان خدا هستند ; نه فرزندان او .

و جعلوا له من عباده جزءًا

مراد از <عباد> به قرینه فرازهای بعد فرشتگان هستند که شرک پیشه گان عصر بعثت، آنان را فرزندان خدا می پنداشتند.

۷ – پرستش مخلوقات خدا (فرشتگان) و فرزند او انگاشتن آنان ، اقدامی ناسپاسانه و

کفرآمیز

و جعلوا له . .. إنّ الإنسن لكفور مبين

با توجه به فضای آیات، می توان استفاده کرد که مشرکان مکه فرشتگان را فرزند خدا می دانستند و آنان را مورد پرستش قرار می دادند. خداوند، پس از یاد کردن نعمت های خویش، این پندار را نمونه بارز ناسپاسی می شمارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۱۶ - ۳

۳ - فرشتگان ، مخلوق و آفریده های خدایند ; و نه فرزندان و اجزای وجود او .

أم اتّخذ ممّا يخلق بنات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۷ - ۴

۴ - عیسی (ع) ، فرزند مریم است و نه خدا .

و لمّا ضرب ابن مريم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۸۲ - ۱،۵

۱ - پروردگار آسمان ها و زمین ، منزه از داشتن فرزند و توصیف های شرک آلود

سبحن ربّ السموت . .. عمّا يصفون

۵ - فرزندداری و دل مشغولی به فرزند ، ناسازگار با مقام ربوبیت عام الهی *

قل إن كان للرحمن ولد . .. سبحن ربّ السموت و الأرض ربّ العرش

یادکرد <ربّ السماوات. ..> در پی نفی فرزند از خدا، ممکن است اشاره به این نکته داشته باشد که فرزند، برای پدر وابستگی آور است و خداوندی که دارای ربوبیت عام می باشد، نفس ربوبیت عامش گواه بی فرزندی او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۸۴ - ۴

۴ - اعتقاد مشرکان به تقسیم کار های آسمان و

زمین ، میان خدا و فرزندی که برای او تصویر کرده اند . *

قل إن کان للرحمن ولد . .. و هو الذی فی السماء إله و فی الأرض إله

برداشت بالا بدان احتمال است که میان این آیه و آیه <إن کان للرحمان ولد> (آیه ۸۱) بدین گونه ارتباط باشد که مشرکان علاوه بر اعتقاد به فرزندداری خدا، بر این باور بوده اند که الوهیت آسمان و زمین میان او و فرزندش تقسیم شده است. گفتنی است که این آیات ردی بر هر دو دیدگاه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جن - ۷۲ - ۳ - ۲،۴

۲ - خدا ، نه دارای همسر است و نه فرزند .

ما اتّخذ صحبه و لا ولدًا

۴ - همسرگزینی و فرزندداری ، دون شأن و منزلت والای خداوند است .

و أنّه تعلی جدّ ربّنا ما اتّخذ صحبه و لا ولدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - اخلاص - ۱۱۲ - ۲ - ۹،۱۵،۱۶

۹ - خداوند ، از چیزی پدید نیامده و بی فرزند و بی همتا است .

اللّه الصمد

دو آیه بعد (لم یلد و لم یولد . و لم یکن له کفواً أحد)، به دلیل قرار نگرفتن حرف عطف بین آنها و این آیه، می تواند مفسر کلمه <صمد> باشد.

۱۵ - < سأل رجل علیّاً (ع) عن تفسیر هذه السوره فقال : . . . الصمد بلاتبعیض بَدَد ;

مردی از امام علی(ع) درباره تفسیر این سوره (اخلاص) سؤال نمود، حضرت فرمود: . .. صمدیت خداوند، بدون تجزیه شدن به اجزای جدا از یکدیگر است>.

۱۶ - < قال

وَهْب بن وَهْب القرشی و حدّثنی الصادق جعفربن محمد عن أبیه الباقر عن أبیه (ع) أنّ أهل البصره کتبوا إلی الحسین بن علی (ع) یسألونه عن الصـمد فکتب إلیهم . . . ان اللّه سبحانه قد فسّر الصمد فقال : < اللّه أحد . اللّه الصمد > ثمّ فسّره فقال < لم یلد و لم یولد . و لم یکن له کفواً أحد > . . . هو اللّه الصمد الذی لا من شیء و لا فی شیء و لا علی شیء ;

وهب ۱۵۲بن وهب قرشـی گویـد: که امام صادق(ع) از طریق پدرش امام باقر(ع) از امام سـجاد(ع) برایم روایت کرده که: اهل بصـره به امام حسـین(ع) نامه نوشـتند و از ایشان معنای صمد را پرسیدند; امام به آنان نوشت: . .. به درستی که خداوند سبحان خود صـمد را تفسـیر نموده و فرموده <اللّه أحد . اللّه صمد>، آن گاه آن را تفسیر کرده و فرموده است: <لم یلد و لم یولد . و لم یکن له کفواً أحد> ... او است خدای صمد که نه از چیزی به وجود آمده و نه در چیزی جای گرفته و نه بر چیزی مستقر است>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - اخلاص - ۱۱۲ - ۳ - ۱

۱ - خداوند ، فرزند ندارد .

لم یلد

خوردن از خانه فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۶۱ - ۲،۹

۲ - نابینایان ، لنگ ها و مریضان ، در استفاده از خوراکی های اهل خانه خود (فرزندان و همسر) بدون

هیچ اجازه ای ، مجازاند .

لیس علی الأعمی حرج و لا علی الأعرج حرج و لا علی المریض حرج . .. أن تأکلوا من بیو

برداشت فوق، مبتنی بر این است که جمله <و لاـ علی أنفسکم أن تـأکلوا من بیـوتکم> عطف بر جمله پیشـین باشـد. گفتنی است مقصود از <بیوتکم> (خانه های خود) خانه همسر و فرزندان است که از افراد خودی هر شخصی محسوب می شوند.

۹ - استفاده از خوراکی های اهل خانه خود (فرزندان و همسر) بدون اذن خواستن ، جایز است .

لیس علی الأعمی حرج . .. و لا علی أنفسکم أن تأکلوا من بیوتکم

درخواست توفیق فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۰ - ۲

۲- حضرت ابراهیم (ع) از خداوند خواستار توفیق یافتن فرزندانش بر اقامه نماز شد .

ربّ اجعلنی مقیم الصلوه و من ذرّیتی

درخواست فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۴ - ۱

۱- زکریا به هنگام پیری مفرط و سستی استخوان ها و سپیدی مو های سرش از خداوند خواهان فرزند شد .

قال ربّ إنّی وهن العظم منّی واشتعل الرأس شیبًا

<عظم> به معنـای اسـتخوان است. <وهن العظم منّی>; یعنی، اسـتخوان هـایم سـست شـد کلمه <شـیباً> تمیز و به معنـای سفیـدی مو است و <اشـتعال>، یعنی آتش گرفتن (لسـان العرب). بنابراین جمله <اشـتعل> از مادّه <شـعل> سـفیدی دم و پیشانی اسب) مشتق باشد; در این صورت جمله <اشتعل ...>، یعنی <موی سر سپید شد>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ -

۶ - ۸،۱۲

۸- زکریا (ع) از خداوند خواست ، فرزندش در زمان حیات او و همسرش نمیرد .

فهب لی . .. ولیًّا . یرثنی و یرث من ءال یعقوب

۱۲- حضرت زکریا (ع) هنگام دعا برای برخوداری از فرزند ، به اجابت خواسته خود ، اطمینان داشت .

فهب لی من لدنک ولیًّا . یرثنی ... واجعله ربّ رضیًّا

حضرت زکریا با این که در حال دعا است، ولی به گونه ای سخن گفته که گویا دعای او مستجاب شده است و مفاد جمله <واجعله ربّ رضیّاً> این است که خدایا فرزندی را که به من عطا می کنی، از هر جهت مورد رضایت قرار ده.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۸۹ - ۲

۲- زکریا (ع) با صدای بلند و روشن ، از خداوند خواستار فرزند شد .

و زکریّا إذ نادی ربّه لاتذرنی فردًا

مقصود از جمله <لاتذرنی فرداً> (مرا تنها مگذار) به قرینه آیه بعد (فاستجبنا له و وهبنا له یحیی. ..) درخواست فرزند است. گفتنی است که <ندا> به معنای صدای بلند و روشن است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۷۴ - ۴

۴ بندگان خالص خدا ، از خداوند خواستار سرور و روشنی چشمان در پرتو اعطای همسر و فرزند به آنان هستند .

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا و ذرّیّتنا قرّه أعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۰۰ - ۵

۵ - دعا به درگاه الهی برای

فرزنددار شدن ، امری پسندیده است .

ربّ هب لی من الصلحین

از درخواست حضرت ابراهیم(ع) که از پیامبران بزرگ الهی بود می توان مطلب یاد شده را استفاده کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۰۱ - ۲

۲ - دعای ابراهیم (ع) برای فرزنددار شدن ، مورد استجابت پروردگار قرار گرفت .

ربّ هب لی من الصلحین . فبشّرنه بغلم حلیم

درخواست فرزند سالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۸۹ - ۱۰،۱۱

۱۰ آدم (ع) و حوا با نیایش به درگاه خدا از وی خواستند تا فرزندی سالم و شایسته بقا به آنان عنایت کند .

دعوا اللّه ربهما لئن ءاتیتنا صلحاً لنکونن من الشکرین

صالح در لغت به کسی یا چیزی گفته می شود که فساد در آن نباشد. و مراد از آن به مناسبت مورد، فرزند سالم و مبرا از عیب و نقص است به گونه ای که استعداد زنده ماندن را دارا باشد. گفتنی است که جمله <فلما ءاتیهما صلحا ... > دلالت بر آن دارد که مراد از صالح، معنای متعارف در شرع (نیکوکار و پاکدامن) نیست.

۱۱ دوران جنینی کودک ، دوران توجه والدین به خدا برای درخواست فرزندی سالم و شایسته

فلما أثقلت دعوا اللّه ربهما لئن ءاتیتنا صلحاً

چنانچه مقصود از نفس واحده و همسرش، آدم(ع) و حوا باشد، بیان حقایق مطرح شده درباره آنها به عنوان پدر و مادر نخستین، جنبه داستانی و بیان سرگذشت ندارد و بلکه اشاره به طبیعت نوعی انسان است.

درخواست فرزند صالح

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۵ - ۸

۸- زکریا (ع) ، خواستار فرزندی صالح و جانشینی از نسل خود

فهب لی من لدنک ولیًّا

مراد زکریا از <ولیّاً> به قرینه <هب لی> و نیز <یرثنی. ..> در آیه بعد فرزند بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۶ - ۱۰

۱۰- حضرت زکریا از خداوند فرزندی طلب نمود که از هر جهت مورد رضایت باشد .

واجعله ربّ رضیًّا

<رضیّاً> صفت مشبهه از مصدر <رضا> می باشد. <رضیّ> در موردی به کار می رود که وصف در موصوف خود رسوخ کرده باشد، بنابراین می توان گفت: <رضیّ>; یعنی، کسی که از هر جهت مورد رضایت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۷۴ - ۱،۲۲

۱ بندگان خالص خدا ، از خداوند خواستار همسر و فرزندان شایسته ای اند که رفتار و سیر و سلوک آنان ، مایه چشم روشنی و سرفرازی آنان در زندگی باشد .

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا و ذرّیّتنا قرّه أعین

درباره <من> در <من أزواجنا. ..> دو احتمال وجود دارد: ۱ <من> ابتدائیه باشد. در این صورت معنای آیه چنین می شود: <به ما از ناحیه همسران و فرزندانمان، آن ده که مایه روشنی چشمانمان باشد>. ۲ <من> بیانیه باشد. براساس این احتمال، معنای آیه چنین می شود: <به ما روشنی چشمان که عبارت از همسر و فرزندان اند ببخش. برداشت یاد شده، مبتنی بر احتمال نخست است.

۲۲ جمله < و الذین یقولون ربّنا هب

لنا من أزواجنا و ذرّيّتنا قرّه أعين و اجعلنا للمتّقين إماماً > متن دعای همیشگی بندگان خالص خدا

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا و ذرّيّتنا قرّه أعين و اجعلنا للمتّقين إم

آمدن آیه شریفه در قالب جمله اسمیه و نیز فعل مضارع <یقولون> حاکی از استمرار و همیشگی بودن آن دعا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۰۰ - ۱

۱ - ابراهیم (ع) از خداوند ، فرزندی صالح درخواست کرد .

ربّ هب لی من الصلحین

مفعول فعل <هب> در تقدیر است: <هب لی ولداً من الصالحین; مرا فرزندی از صالحان ببخش>.

دعا برای توفیق فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۶ - ۱۳

۱۳- زکریا (ع) با دعا به درگاه خداوند ، خواهان توفیق کامل فرزند خویش در استفاده صحیح از میراث او و خاندان یعقوب پیامبر (ع)

یرثنی و یرث من ءال یعقوب واجعله ربّ رضیًّا

دعا برای فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۲۹ - ۴

۴ - دعا برای نیل فرزندان به فراگیری معالم و احکام الهی و تربیت دینی امری نیکو و شایسته است .

ربنا وابعث فیهم رسولا . .. و یزکّیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۹۸ – ۷

۷ دعای پدران در حق فرزندان ، به اجابت نزدیک تر است .

یأبانا استغفر لنا . .. قال سوف أستغفر لکم ربی

درخواست فرزندان یعقوب از او برای طلب آمرزش می رساند که آنان

دعای وی را به اجابت نزدیک تر می دانستند ; حال یا به این لحاظ که او پدر ایشان است یا به این سبب که وی پیامبر خداست و یا هر دو لحاظ در نظر آنان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۵ - ۱۰

۱۰- حضرت ابراهیم (ع) از خداوند خواستار مصونیت خویش و فرزندانش از گرایش به بت پرستی شد .

و إذ قال إبرهیم ربّ . .. اجنبنی و بنیّ أن نعبد الأصنام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۷ - ۱۲،۱۴

۱۲- حضرت ابراهیم (ع) برای رفع خطر تنهایی و انزوای فرزندانش در مکه ، از خداوند خواستار توجه قلبی برخی از مردم به سوی آنان و زندگی جمعی شد . *

ربّنا إنی أسکنت من ذرّیتی . .. عند بیتک المحرّم ... فاجعل أفئده من الناس تهوی إل

۱۴- حضرت ابراهیم (ع) از خداوند خواستار بهبود وضعیت معیشتی و برخورداری از انواع نعمت ها و محصولات برای فرزندانش و ساکنان مکه شد .

و ارزقهم من الثمرت

با توجه به اینکه حضرت ابراهیم(ع) فرزندانش را در سرزمین بی کشت و زرع اسکان داد، مقصود از <ثمرات> می تواند انواع نعمتها و محصولات مادی و خوراکی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۱ - ۶

۶- عنایت خاص حضرت ابراهیم (ع) به سرنوشت دنیوی و اخروی فرزندان و خاندانش و یاد کردن از آنان در تمامی دعاهایش

و اجنبنی و بنیّ . .. من ذرّیتی

... ليقيموا الصلوه فاجعل أفئده من الناس تهوی إليه

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۰ – مريم – ۱۹ – ۶ – ۹

۹- زكريا (ع) ، براى صلاح و شايستگى معنوى فرزند خويش دعا كرد .

يرثنى . .. واجعله ربّ رضيًّا

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۷۴ – ۱۲،۲۱

۱۲ تأثير مثبت و سازنده دعاى پدر و مادر ، در حق فرزندان خود و در سرنوشت و سعادت آنان

و الذين يقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا و ذرّيّتنا قرّه أعين

۲۱ دعا براى صلاح و نيك شدن همسر و فرزندان و خيرخواهى براى ايشان ، از اوصاف بندگان خالص خدا و امرى پسنديده و مورد تشويق خداوند

و الذين يقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا و ذرّيّتنا قرّه أعين و اجعلنا للمتّقين إم

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۱۵ – ۲۹

۲۹- ارزش دعاى پدر و مادر براى صلاح فرزند

و أصلح لى فى ذرّيّتى

ذكر ناپايدارى فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۸۸ – ۳

۳ – لزوم توجه انسان به ناپايدارى مال و فرزند و فريفته نشدن به آنها

یوم لاینفع مال و لابنون

رابطه مادر و فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۲ – ۵

۵- پیوند میان مادر و کودک شیرخوارش ، از محکم ترین پیوند های موجود میان انسان ها است .

یوم ترونها تذهل کلّ مرضعه عمّا أرضعت

ذکر <رها شدن کودک شیرخوار از دامن مادر

و غافل گشتن مادر از او> در ترسیم شدت و بزرگی زلزله زمین در آستانه برپایی قیامت، بیانگر این معنا است که: پیوند مهر میان مادر و کودک شیرخوارش، با این که از محکم ترین پیوندهای موجود میان آدمیان است و مادر شیر دهنده در هر شرایطی کودکش را رها نخواهد ساخت; اما در آن زلزله هر مادر شیردهنده ای فرزندش را بی اختیار رها خواهد کرد.

رحمت بودن فرزند صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۷۳ - ۶

۶ فرزند صالح ، رحمت و برکت خداوند است .

فبشّرنها بإسحق . .. رحمت الله و برکته علیکم أهل البیت

زمینه ازدیاد فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۷۷ - ۱،۲

۱- برخی از ناآگاهان کفر به آیات الهی را ، موجب دستیابی خود به مال و فرزند فراوان می پندارند .

کفر بأیتنا و قال لأُتینّ مالاً و ولدًا

جمله <قال لأُوتینّ. ..> بر <کفر بأیاتنا> مترتب است; یعنی، گوینده این سخن به گمان این که کفر او، موجب دستیابی به مال و فرزند می گردد، کفر را برگزیده است.

۲- گمان دستیابی به مال و فرزند به مجرد کفرورزی ، پنداری بس ناروا و شگفت انگیز است .

أفرءیت الذی کفر بأیتنا و قال

همزه استفهام در <أفرأیت> مفید تعجب و متضمن معنای امر است; یعنی، به قدری شگفت آور است که جا دارد حتماً چنین کسی را ببینی. حرف <فاء> در این برای ترتیب معنوی است; یعنی، کافرانی که گفته آنان در آیات پیشین آمد، در حال رفاه و تنعّم، چنان سخنانی

را گفتند; ولی تعجب از کسی است که ایمان را به هوای پیداکردن مال و فرزند رها می کند و به کافران می پیوندد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۷۸ - ۲

۲- کسی که کفرورزی را مایه فراوانی مال و اولاد می داند ، مانند کسی سخن گفته است که یا به غیب آگاه شده و یا از خداوند پیمان گرفته است .

کفر بأیتنا و قال . .. أطّلع الغیب أم اتّخذ عندالرحمن عهدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۱۲ - ۳

۳ - استغفار و ایمان ، از عوامل ازدیاد اموال و فرزندان و آبادانی شهر ها و روستا ها (پیدایش باغ ها و نهر ها و . . .)

استغفروا ربّکم . .. و یمددکم بأمول و بنین و یجعل لکم جنّت و یجعل لکم أنهرًا

زمینه اعطای فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۷۸ - ۳،۴

۳- کفر را موجب دستیابی به مال و فرزند دانستن ، سخنی بی مبنا و ادعایی پوچ است .

کفر بأیتنا . .. أطّلع الغیب أم اتّخذ عندالرحمن عهدًا

۴- اسباب و علل اعطای مال و اولاد ، از امور غیبی بوده و از حیطه آگاهی انسان ها بیرون است .

أطّلع الغیب

زمینه تکبر فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۴ - ۲

۲- ضعف و سالخوردگی پدر و مادر ، زمینه ابتلای فرزند به غرور و سرکشی است .

إمّا یبلغنّ عندك الکبر .

.. و اخفض لهما جناح الذلّ

تـذکر خداونـد برای رعـایت حـال پـدر و مادر در حال پیری، احتمال دارد به خاطر وجود زمینه لغزش و تکبر فرزنـدان در این فصل از زندگی پدر و مادر باشد.

زمینه خلقت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قیامه - ۷۵ - ۳۷ - ۲

۲ - تأثیر قرار گرفتن نطفه مرد (منی) در رحم زن ، در پیدایش و تکوین فرزند

ألم یک نطفه من منیّ یمنی

برداشت یاد شده را می توان از تعبیر <من منیّ یمنی> (از منی ریخته شده در رحم) استفاده کرد.

زمینه دشمنی فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۱۴ - ۳

۳ - ایمان به دین اسلام ، ممکن است دشمنی برخی از مردم ، حتی خویشاوندانی همچون همسر و فرزندان را برانگیزاند .

یأیّها الذین ءامنوا إنّ من أزوجکم و أولدکم عدوًّا لکم

زمینه عصیان فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۴ - ۲

۲- ضعف و سالخوردگی پدر و مادر ، زمینه ابتلای فرزند به غرور و سرکشی است .

إمّا یبلغنّ عندک الکبر . .. و اخفض لهما جناح الذلّ

تـذکر خداونـد برای رعـایت حـال پـدر و مادر در حال پیری، احتمال دارد به خاطر وجود زمینه لغزش و تکبر فرزنـدان در این فصل از زندگی پدر و مادر باشد.

زمینه فرزند داری

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۹۰ – ۱۱

۱۱– دعا و نیایش ، از موجبات و زمینه های فرزنددار شدن و اصلاح

نازایی است .

ربِّ لاتذرنی فردًا . .. فاستجبنا له و وهبنا له یحیی و أصلحنا له زوجه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۰۰ – ۴

۴ – امکان فرزندار شدن انسان با دعا و توسل به ربوبیت الهی

ربِّ هب لی من الصلحین

زمینه کمی فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – نوح – ۷۱ – ۱۲ – ۴

۴ – کفر و گناه ، از عوامل کم شدن اموال و تعداد فرزندان و خرابی شهر ها و روستا ها (نابودی باغ ها ، نهر ها و . . .)

استغفروا ربّکم . .. و یمددکم بأمول و بنین ... و یجعل لکم أنهرًا

زمینه گمراهی فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۱۸ – ۷

۷ برخورداری خانواده از رفاه بسیار ، زمینه ساز انحراف عقیدتی رفتاری فرزندان

و لکن متّعتهم و ءاباءهم حتّی نسوا الذکر

زمینه مشکلات فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸۰ – ۱۳

۱۳– حفاظت خداوند از ایمان والدین ، ریشه بروز برخی پیشامد های ناگوار برای فرزندان آنان است .

فکان أبواه مؤمنين فخشينا أن يرهقهما طغيًا و كفرًا

زيان فرزند کشی

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۰ - ۳

۳ کشتن فرزند (به عنوان قربانی) و تحريم روزيهای الهی، نشانه بارز زيانکاری است.

قد خسر الذين . .. و حرموا ما رزقهم الله

زينت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰

- کهف - ۱۸ - ۴۶ - ۱

۱- مال و فرزند ، جلوه ها و زینت های زندگی ناپایدار دنیایند .

المال و البنون زینه الحیوه الدنیا

<بنون> گرچه جمع <ابن> است، ولی تغلیباً می تواند شامل هر دو جنس مذکر و مؤنث شود، همانگونه که در <بنی آدم> و امثال آن، مقصود، تنها فرزندانِ ذکور آدم نیست، بلکه مطلق فرزند است.

سختی تربیت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۱۵ - ۱۲

۱۲- احسان به مادر ، پاسخی بایسته به سی ماه رنج و تلاش وی در رشد و تربیت فرزند

و وصّینا الإنسن بولدیه إحسنًا . .. و حمله و فصله ثلثون شهرًا

تذکر خداوند، به سی ماه رنج مادر به پای فرزند، از مراحل نخستین تکوّن و شکل گیری و رشد او در پی سفارش به احسان نسبت به والدین مطلب بالا را می رساند.

سختی ذبح فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۰۲ - ۱۷

۱۷ - ذبح شدن به دست پدر ، امری بس سخت و شایسته صبر و شکیبایی در نظر اسماعیل

یأبت افعل ما تؤمر ستجدنی إن شاء اللّه من الصبرین

سختی مرگ فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۸۴ - ۱۰

۱۰- از دست دادن خانواده (زن و فرزندان) ، مهم ترین رنج و ناراحتی انسان است .

فکشفنا ما به من ضرّ و ءاتینه أهله و مثلهم معهم

سرزنش فرزند عصیانگر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶

۱ - ۱۷ -

۱- فرزندان گستاخ در برابر پدر و مادر ، مورد نکوهش خداوند

و الذی قال لولدیه أُفّ لکما

لحن نکوهش آمیز این آیه و تهدید به عذاب و تعبیر (إنّهم کانوا خاسرین) در آیه بعد، گویای برداشت یاد شده است.

سرزنش فرزند کشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۱ - ۱۲

۱۲- فرزندکشی ، خطا و جنایتی بس بزرگ و عملی محکوم در طول اعصار و قرن های گذشته

إن قتلهم کان خطئًا کبیرًا

<خطئاً> در لغت به معنای عدول از جهت اصلی و حقیقی است و از جمله کاربردهای این واژه، جایی است که شخص تصمیم بر انجام کار نادرست می گیرد و آن را به انجام می رساند (مفردات راغب)

سرنوشت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۹ - ۲

۲ مسؤولیت اولیا ، نسبت به سرنوشت فرزندان خویش

ولیخش الّذین لو ترکوا من خلفهم ذرّیّه ضعافاً

نگرانی از آینده فرزندان و احساس مسؤولیت نسبت به آنان حالتی طبیعی برای انسان است که خداوند آن را تأیید کرده و مبنای حکم خویش به لزوم رعایت تقوا (فلیتّقوا اللّه) قرار داده است.

سعادت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۲۱ - ۳

۳ - انسان مؤمن ، در اندیشه سعادت نسل خویش در پرتو ایمان *

ألحقنا بهم ذرّيّتهم

نویـد در جایی صورت می گیرد که آدمی در انتظار و اشتیاق امر مورد نویـد باشـد. این که خداوند ملحق شدن نسل مؤمنان را به آنان نوید داده، نشانگر آن است که اشخاص مؤمن در

آرزوی سعادت نسل خویش اند و این آرزویی به جا است.

شگفتی انتساب فرزند به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۸۸ - ۵

۵- انتساب فرزندگزینی به خداوند ، در عین پذیرش رحمانیت او ، باوری شگفت و حاوی دو فکر متضاد است .

و قالوا اتّخذ الرحمن ولدًا

منظور این آیه، گزارش افکار مشرکان ننست; بلکه بیان ناهماهنگی مفردات این فکر و عقیده است که ببین چه می گویند؟! رحمان و اتخاذ ولد؟! این ممکن نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۸۹ - ۱

۱- انتساب گزینش فرزند به خداوند ، نسبتی بس شگفت و ناروا

اتّخذ الرحمن ولدًا . لقد جئتم شیئًا إدًّا

<إدّ> به معنای امر عجیب و بی اندازه زشت است (قاموس).

صفات فرزند صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۱ - ۶

۶- پاک و صالح بودن و نیز مهرورزی فزون تر نسبت به والدین ، از ویژگی های فرزند شایسته است .

یبدلهما ربّهما خیرًا منه زکوه و أقرب رحمًا

عذاب با فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۵ - ۹

۹ تحقق اراده الهی به عذاب دنیوی منافقان ، از طریق اعطای مال وفرزند فراوان و نعمت های ظاهری به آنان

إنما یرید اللّه أن یعذبهم بها

عفو دشمنی فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۱۴ - ۹

۹ - توصیه خداوند به مؤمنان ، مبنی بر عفو ، چشم پوشی و

بخشودن دشمنی های همسران و فرزندان خویش

عدوًّا لکم . .. و إن تعفوا و تصفحوا و تغفروا

علاقه به فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۵۳ - ۴

۴- حضرت ابراهیم (ع) ، به فرزنددار شدن و بقای نسل خود علاقه مند بود .

نبشّرک بغلم

واژه <بشارت> در جایی به کار می رود که مورد علاقه و مایه سرور باشد.

علاقه به فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۲۴ - ۲،۴

۲ محبت پدر ، فرزند ، برادر ، همسر و خویشاوندان نباید محبت خدا و رسول و جهاد در راه خدا را تحت الشعاع قرار دهد .

قل إن کان ءاباؤکم و أبناؤکم . .. أحب إلیکم من اللّه و رسوله و جهاد فی سبیله

۴ روی گردانان از جهاد ، به خاطر علقه های عاطفی (محبت پدر ، فرزند ، برادر ، همسر و خویشاوندان) و دلبستگی مادی (مال ، شغل و مسکن) مورد تهدید خداوند

قل إن کان ءاباؤکم . .. و أمول اقترفتموها و ... أحب إلیکم ... و جهاد فی سبیله فتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۵ - ۱۵

۱۵ علاقه به فرزندان ، خصلتی نیکو و اظهار آن امری پسندیده است .

یأبت . .. قال یبنیّ لاتقصص

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۱ – ۳

۳- فقر و تهی دستی ، در تضعیف وجدان آدمی و از میان بردن حتی قوی ترین

عواطف انسانی ، چون مهر به فرزند ، تأثیر دارد .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۲۸ - ۸،۱۳

۸ - حضرت ابراهیم (ع) در اشتیاق داشتن فرزند

و بشّروه بغلم

۱۳ - حضرت ابراهیم (ع) ، به فرزنددار شدن و بقای نسل خود علاقه مند بود .

و بشّروه بغلم علیم

واژه <بشارت>، در جایی به کار می رود که مورد علاقه و مایه سرور باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۱۵ - ۶،۷

۶ - رهایی از دلبستگی به اموال و اولاد و ترجیح دین داری بر وابستگی به آنها ، دارای پاداش بزرگ الهی است .

و اللّه عنده أجر عظیم

یادآوری پاداش بزرگ الهی، پس از هشدار درباره وابستگی به اموال و اولاد خویش، بیانگر مطلب یاد شده است.

۷ - توجه و ایمان به پاداش بزرگ الهی برای مؤمنان ، بازدارنده انسان از وابستگی به اموال و اولاد و گناه به خاطر آنها

و اللّه عنده أجر عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۱۱ - ۸

۸ - علاقه و دلبستگی انسان به فرزندان ، قوی تر و بیشتر از همسر ، برادر و دیگر خویشاوندان است . *

یودّ المجرم لویفتدی من عذاب یومئذ ببنیه

تقدّم ذکری نام فرزندان بر دیگر خویشاوندان و مردمان، ممکن است برای بیان مطلب یاد شده باشد.

عوامل اعراض از فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۱۴ - ۴

۴ - مؤمنان در صورت

روبه رو شدن با دشمنی و مخالفت همسران و فرزندان خویش ، باید از آنان پرهیز کرده و دوری جویند .

إنّ من أزوجكم . .. عدوًّا لكم فاحذروهم

عوامل انحطاط فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۲۸ – ۷

۷– خانواده به ویژه پدر ، در رشد یا انحطاط اخلاقی فرزندان نقشی مؤثر دارد .

ما كان أبوك امرأ سوء و ما كانت أُمّك بغيًّا

تعبیری که قوم مریم در باره پـدر او به کار بردنـد، نفی همه پلیـدی ها بود، حاکی از این که بـدی های پـدر هرچه باشـد زمینه مناسبی برای فساد فرزندان خواهد شد و تأثیر رفتار مادر به آن گسترد گی نیست.

عوامل تکامل فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۲۸ – ۷

۷– خانواده به ویژه پدر ، در رشد یا انحطاط اخلاقی فرزندان نقشی مؤثر دارد .

ما كان أبوك امرأ سوء و ما كانت أُمّك بغيًّا

تعبیری که قوم مریم در باره پـدر او به کار بردنـد، نفی همه پلیـدی ها بود، حاکی از این که بـدی های پـدر هرچه باشـد زمینه مناسبی برای فساد فرزندان خواهد شد و تأثیر رفتار مادر به آن گسترد گی نیست.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۷۴ – ۸

۸ تأثیر مثبت و سازنده صلاح و نیکی همسر در تربیت و تکامل معنوی فرزندان

و الذين يقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا و ذرّيّتنا قرّه أعين

برداشت فوق، از آن جا است که عبادالرحمان، دعا برای صلاح و نیکی همسرانشان را

بر فرزندان خود مقدم داشته اند.

عوامل سعادت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۷۴ - ۱۲

۱۲ تأثیر مثبت و سازنده دعای پدر و مادر ، در حق فرزندان خود و در سرنوشت و سعادت آنان

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا و ذرّیّتنا قرّه أعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۹ - ۱۲

۱۲ - تأثیر مثبت و سازنده برخورداری پدر و مادر از نعمت های الهی در سعادت و سرنوشت فرزندان

ربّ أوزعنی أن أشکر نعمتک . .. و علی ولدیّ

شکر و سپاس حضرت سلیمان(ع) به خاطر برخوردار بودن پدر و مادرش از نعمت های الهی، گویای این حقیقت است که این برخورداری در سعادت و سرنوشت او مؤثر بوده است.

عوامل عصیان فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۱۷ - ۳

۳- ناباوری نسبت به معاد و قیامت ، از عوامل مهم بی تعهدی فرزند در قبال والدین *

و الذی قال لولدیه اُفّ لکما أتعداننی أن اُخرج

رابطه دو بخش آیه (<قال لوالدیه اُفّ> و <أتعداننی أن اُخرج>) می تواند اشاره به این داشته باشد که میان گستاخی و بی تعهدی فرزند و عقیده کفرآلود وی به معاد، ارتباط و پیوستگی هست.

عوامل مؤثر در اصلاح فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۱۷

۱۷ - نقش بنیادین خانواده در صلاح و فساد فرزندان

إنّه کان من المفسدین

جمله <إنّه کان. ..> به منزله تعلیل برای <علا فی الأرض...> است;

یعنی، فرعون بـدان جهت که از خانـدانی مفسـد به وجود آمـده و در میان آنها رشد کرده بود، خوی برتری طلبی را از آنان به ارث برده بود.

عوامل مؤثر در تربیت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - ضحی - ۹۳ - ۶ - ۳

۳ - وجود پدر ، مأمن و مأوایی مناسب برای مراقبت از فرزند

ألم یجدک یتیمًا فاوی

به کسی <یتیم> گفته نمی شود; مگر در صورت نبود پدر. (العین)

عوامل مؤثر در رفتار فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۷۰ - ۷

۷ - تأثیر رفتار ها و مواضع فردی و اجتماعی پدران و مادران ، بر رفتار و مواضع فرزندان و نسل های آینده

فهم علی ءاثرهم یهرعون

عوامل مؤثر در سعادت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۲ - ۹

۹- صلاح و شایستگی پدر ، دارای نقش مؤثِّر در سعادت و نیک بختی فرزندان است .

کان أبوهما صلحًا فأراد ربّک أن یبلغا أشدّهما و یستخرجا کنزهما

عوامل مؤثر در عقیده فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۶۹ – ۶

۶ – تأثیر عقاید و افکار پدران و مادران ، بر فرزندان و نسل های آینده

إنّهم ألفوا ءاباءهم ضالّین

عوامل مؤثر در فساد فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴ – ۱۷

۱۷ – نقش بنیادین خانواده در صلاح و فساد فرزندان

إنّه کان من المفسدین

جمله <إنّه کان. ..> به منزله تعلیل برای <علا فی الأرض...>

است; یعنی، فرعون بدان جهت که از خاندانی مفسد به وجود آمده و در میان آنها رشد کرده بود، خوی برتری طلبی را از آنان به ارث برده بود.

عوامل مؤثر در مسؤولیت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۳ - ۱۲

۱۲- حضور پدر و مادر نزد فرزند ، در پی دارنده مسؤولیت فزون تر برای فرزند

إمّا یبلغنّ عندک الکبر

<عندک الکبر> ممکن است إشعار به این حقیقت داشته باشد که اگر پدر و مادر پیش فرزندان زندگی کنند، مسؤولیت نگه داری آنان بیشتر شده و از هرگونه حرمت شکنی - هر چند به گفتن <أُفّ> - باید پرهیز شود.

عوامل یأس از فرزند داری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۵۵ - ۴

۴- پیری و سالمندی ، از عوامل یأس انسان از فرزنددار شدن

مسّنی الکبر فبم تبشّرون . .. فلاتکن من القنطین

عیسی(ع) فرزند مریم(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۸۷ - ۸

۸ - عیسی (ع) زاده مریم (ع) و فرزند او ، نه فرزند خدا

عیسی ابن مریم

از نکاتی که می تواند هدف از نسبت دادن عیسی(ع) به مادرش شمرده شود، رد پندار مسیحیان است که وی را فرزند خدای سبحان می خواندند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۵۳ - ۶،۷

۶ اعطای نشانه های روشن از جانب خداوند ، به عیسی بن مریم (ع) و تأیید او به روح القدس (جبرئیل)

و

اتینا عیسی ابن مریم البیّنات و ایّدناه بروح القدس

۷ عیسی (ع) ، علی رغم منزلت و فضیلت والایش ، فرزند مریم است ; نه فرزند خداوند .

و اتینا عیسی ابن مریم البیّنات

فرار فرزند در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۳۵ - ۱

۱ - قیامت ، صحنه گریزان بودن انسان ; حتی از پدر و مادر خویش

و أمّه و أبیه

فرزند ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۱۰ - ۳

۳ - فرزنددار شدن ابراهیم (ع) و برجای ماندن نام و آوازه نیک آن حضرت ، از پاداش های خداوند به ایشان

فبشّرنه بغلم حلیم . .. سلم علی إبرهیم . کذلک نجزی المحسنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بلد - ۹۰ - ۳ - ۲

۲ - اسماعیل ، فرزندی شایسته برای ابراهیم (ع)

و والد و ما ولد

تعبیر <ما ولد> در مورد انسان با آن که درباره عاقلان، عبارت <من ولد> گفته می شود از تحسین برانگیز بودن موضوع حکایت دارد; زیرا کلمه <ما> که ابهام بیشتری دارد نشان می دهد که حقیقت موضوع و عظمت آن، قابل تعریف نیست.

فرزند اسحاق(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۷۱ - ۱۰

۱۰ خداوند ، پیش از تولد یعقوب ، نام یعقوب را برای او بر گزید و آن را به ابراهیم (ع) و همسرش اعلام کرد .

فبشّرنها بإسحق و من ورآء إسحق یعقوب

فرزند

انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۱۳ – ۷

۷ – بد و نااهل شدن فرزند از هر خانواده ای حتی پیامبران امری است ممکن .

و من ذرّیّتهما . .. ظالم لنفسه مبین

فرزند بزرگ ابراهیم(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۳۹ – ۸

۸– اسماعیل (ع) ، پیش از اسحاق (ع) به دنیا آمد و از نظر سنی بزرگتر از او بود .

وهب لی علی الکبر إسمعیل و إسحق

از تقدم ذکری اسماعیل(ع) بر اسحاق(ع) در این آیه و آیات مشابه تقدم سنی استفاده می شود و تاریخ نیز مؤید این برداشت است.

فرزند خواندگی زید بن حارثه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – احزاب – ۳۳ – ۳۷ – ۲۴

۲۴ – زیدبن حارثه ، پسر خوانده پیامبر (ص) بود .

لکی لایکون علی المؤمنین حرج فی أزوج أدعیائهم

فرزند داود(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۳۰ – ۲

۲ – سلیمان (ع) ، فرزند حضرت داوود (ع)

و وهبنا لداود سلیمن

فرزند دختری

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۸۵ – ۵

۵ نوادگان دختری از ذریه و فرزندان مرد می باشند.

و زکریا و یحیی و عیسی و إلیاس

تردیدی نیست که عیسی(ع) از جانب مادرش مریم(س) با ابراهیم(ع) مرتبط بوده است، و چون قرآن به آن حضرت نیز اطلاق ذریه کرده، پس تفاوتی از جهت انتساب به جد

در بین نوادگان دختری و پسری نیست.

فرزند صالحان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۷۴ – ۹

۹ امکان ناصالح شدن فرزندان ، از پدران و مادران خوب و شایسته

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا و ذرّیّتنا قرّه أعین

برداشت فوق، به خاطر این نکته است که عبادالرحمان که خود از بهترین ها جامعه اند برای سرنوشت و آینده خوب فرزندانشان دعا می کنند و از خداوند خواستار صلاح و نیکی آنان می شوند.

فرزند کشی در تاریخ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۱ – ۱۲

۱۲– فرزندکشی ، خطا و جنایتی بس بزرگ و عملی محکوم در طول اعصار و قرن های گذشته

إن قتلهم کان خطئًا کبیرًا

<خطئاً> در لغت به معنای عدول از جهت اصلی و حقیقی است و از جمله کاربردهای این واژه، جایی است که شخص تصمیم بر انجام کار نادرست می گیرد و آن را به انجام می رساند (مفردات راغب)

فرزند کشی در جاهلیت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۳۷ – ۱،۲،۷

۱ فرزند کشی و قربانی برای شریکان پنداری خداوند، از سنتهای زشت مشرکان عصر جاهلیت بوده است.

ساء ما یحکمون. و کذلک زین لکثیر من المشرکین قتل أولدهم

در آیه شریفه تزیین کشتن فرزندان به <شرکاء> نسبت داده نشده، لذا محتمل است مراد قربانی کردن فرزندان برای بتها

باشد، گر چه اعراب جاهلی به انگیزه های دیگری نیز، مانند فقر، عار از دختر داشتن و . .. فرزندان خود را می

کشتند.

۲ کشتن فرزند در نظر بسیاری از مشرکان عصر جاهلیت کاری زیبا و شایسته بوده است.

و کذلک زین لکثیر من المشرکین قتل أولدهم

۷ فرزندکشی در نظر گروهی از مشرکان عصر جاهلیت، علی رغم نظر بسیاری دیگر، کاری شایسته تلقی نمی شده است.

کذلک زین لکثیر من المشرکین قتل أولدهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۴۰ – ۱،۶

۱ کشتن فرزندان (به عنوان قربانی) و تحریم روزیهای خداوند از سنتهای مشرکان عصر جاهلیت

قد خسر الذین قتلوا أولدهم سفها بغیر علم

۶ مشرکان عصر جاهلی به سفاهت خویش در فرزندکشی ناآگاه بودند.

قد خسر الذین قتلوا أولدهم سفها بغیر علم

<باء> در <بغیر علم> به معنای ملابسه و وصف برای <سفها> است. لذا معنی آیه چنین می شود: سفاهتی خالی از علم.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۵۱ – ۱۸

۱۸ رواج کشتار فرزندان به سبب فقر و تنگدستی در عصر جاهلی

و لاتقتلوا أولدکم من إملق

فرزند کشی در فقر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۱ – ۱،۴،۵

۱- کشتن فرزند ، از بیم تنگدستی و فقر ، ممنوع و حرام است .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

۴- کشتن فرزند ، به گمان ر ها ساختن وی از مبتلا شدن به فقر و سرنوشتی سخت و فلاکت بار ، ممنوع و حرام است .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

برداشت فوق، بنابراین است که مراد از <إملاق> بیم پدر و مادر، از تهی دست شدن خود و فرزندانشان باشد.

۵- ترس از فقر و تهی دستی

، مجوز ارتکاب قتل فرزند نمی شود .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

فرزند کشی و فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۱ - ۱۶

۱۶ کشتن فرزندان برطرف کننده فقر نیست.

و لاتقتلوا أولدکم من إملق نحن نرزقکم و إیاهم

جمله <نحن نرزقکم . ..> را به دو گونه می توان تفسیر کرد: ۱ وعده به روزیرسانی و برطرف کردن فقر. بر این مبنا هدف از آن، دعوت به استقامت تا برطرف شدن فقر است. ۲ بیان این معنا که روزی شما به دست خداست و او بنابر شرایط و یا مصالحی خواسته است شما فقیر باشید. لذا بود و نبود فرزندان نقشی در فقر و غنای شما ندارد. برداشت فوق بر اساس دومین احتمال است. گفتنی است تحقق فقر، که از <من املاق> به دست می آید، مؤید این احتمال است.

فرزند مریم(س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۵۷ - ۵

۵ حضرت عیسی (ع) ، فرزند مریم (ع) و رسولی از جانب خداست .

و قولهم إنّا قتلنا المسیح عیسی ابن مریم رسول اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۷۱ - ۸

۸ حضرت عیسی (ع) ، فرزند مریم و پیامبر خداست .

انما المسیح عیسی ابن مریم رسول اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ – مائده – ۵ – ۱۷ – ۵،۶،۱۸

۵ اعتراف مسیحیان به فرزندی مسیح (ع) برای مریم (ع)

قالوا إنّ

اللّه هو المسيح ابن مريم

ظاهراً توصيف مسيح(ع) به <ابن مريم> از كلام مسيحيان است. يعنى به اين حقيقت كه مسيح(ع) فرزند مريم است، معترف هستند.

۶ فرزندى مسيح (ع) براى مريم (ع) ، دليلى بر خدا نبودن وى

قالوا إنّ اللّه هو المسيح ابن مريم

نقل اعتراف مسيحيان به اينكه مسيح(ع) فرزند مريم است، براى توجه دادن آنهاست به اين حقيقت كه فرزند بودن (مخلوق بودن) با خدا بودن تنافى دارد.

۱۸ مسيح (ع) ، فرزند مريم (ع) و هر دو مملوك خداوند

المسيح ابن مريم و امه . .. و للّه ملك السموت و الارض

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۴ - مائده - ۵ - ۴۶ - ۵

۵ عيسى (ع) ، پسر مريم (نه فرزند خدا)

و قفينا على ءاثرهم بعيسى ابن مريم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۴ - مائده - ۵ - ۷۲ - ۴،۵،۶

۴ مسيح (ع) فرزند مريم نه خدا و نه زده او

المسيح ابن مريم

۵ اعتراف مسيحيان به فرزندى مسيح (ع) براى مريم

قالوا إنّ اللّه هو المسيح ابن مريم

۶ زاده شدن مسيح (ع) از مريم (ع) گواهى روشن بر خدا نبودن او

لقد كفر الذين قالوا إنّ اللّه هو المسيح ابن مريم

تصریح به فرزندی مسیح(ع) برای مریم، برای بیان این حقیقت است که فرزند بودن (مخلوق بودن) با الوهیت تنافی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۷۵ - ۱،۱۱

۱ مسیح (ع) فرزند

مریم و فرستاده خداوند

ما المسیح ابن مریم الا رسول

۱۱ مریم (ع) با اعتقاد به رسالت فرزندش مسیح (ع) ، نه وی را ابدی می پنداشت و نه فرزند خدا

امه صدیقه

<صدیق> چنانچه جوهری در <الصحاح> آورده است به کسی گفته می شود که بسیار تصدیق کننده باشد و متعلق تصدیق به قرینه صدر آیه رسالت مسیح، فناپذیری او و فرزند نبودن وی برای خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۱۰ - ۶

۶ عیسی (ع) ، فرزند مریم و نه فرزند خدا

اذ قال اللّه یعیسی ابن مریم

به نظر می رسد تصریح به فرزندی عیسی برای مریم در برابر این ادعای مسیحیان می باشد که وی فرزند خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۳۴ - ۲

۲- حضرت عیسی (ع) فرزند مریم (ع) و دارای منزلتی والا است .

ذلک عیسی ابن مریم

<ذلک> برای اشاره به بعید به کار می رود. به کار بردن آن در جایی که مورد اشاره نزدیک باشد، بیانگر برجستگی منزلت مورد اشاره و بزرگداشت آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۳۷ - ۴

۴- آنان که عیسی (ع) را فرزند مریم (س) ، بنده خدا و پیامبر او نمی دانند ، کافراند .

فاختلف الأحزاب من بینهم فویل للذین کفروا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۷ – ۴

۴ – عیسی (

ع) ، فرزند مریم است و نه خدا .

و لمّا ضرب ابن مریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۲۷ - ۵

۵ - عیسی (ع) ، پسر مریم است .

و قفّینا بعیسی ابن مریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - صف - ۶۱ - ۶ - ۱

۱ - حضرت عیسی (ع) ، پسر حضرت مریم (ع) است .

و إذ قال عیسی ابن مریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - صف - ۶۱ - ۱۴ - ۶

۶ - عیسی (ع) ، پسر مریم (س) است .

کما قال عیسی ابن مریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۲ - ۱۱

۱۱ - فرزند حضرت مریم (س) (عیسی (ع)) ، پرتو روح الهی و دارای مقامی بس بلند در پیشگاه خداوند

فنفخنا فیه من روحنا

اضافه <روح> به <نا>، اضافه تشریفی و برای بیان شرافت و عظمت این روح است.

فرزند ناصالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۷۴ - ۹

۹ امکان ناصالح شدن فرزندان ، از پدران و مادران خوب و شایسته

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا و ذرّیّتنا قرّه أعین

برداشت فوق، به خاطر این نکته است که عبادالرحمان که خود از بهترین ها جامعه اند برای سرنوشت و آینده خوب فرزندانشان دعا می کنند و از خداوند خواستار صلاح و نیکی آنان می شوند.

فضایل

فرزند صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۱۵ - ۲۱

۲۱- فرزند خداجوی شکرگزار ، زبان گویای والدین در سپاس به درگاه پروردگار

قال ربّ أوزعنی أن أشکر نعمتک الّتی أنعمت علیّ و علی ولدیّ

گرچه نعمت های عطا شده به والدین را، باید خود آنان سپاس گزارند; اما خداوند در برنامه فرزند صالح، شکرگزاری از ناحیه پدر و مادر را نیز یاد کرده است. بنابراین سپاس او به منزله سپاسگزاری آنها است.

قربانی فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۰ - ۳

۳ کشتن فرزند (به عنوان قربانی) و تحریم روزیهای الهی، نشانه بارز زیانکاری است.

قد خسر الذین . .. و حرموا ما رزقهم الله

قربانی فرزند برای بتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۳۷ - ۱

۱ فرزند کشی و قربانی برای شریکان پنداری خداوند، از سنتهای زشت مشرکان عصر جاهلیت بوده است.

ساء ما یحکمون. و کذلک زین لکثیر من المشرکین قتل أولدهم

در آیه شریفه تزیین کشتن فرزندان به <شرکاء> نسبت داده نشده، لذا محتمل است مراد قربانی کردن فرزندان برای بتها باشد، گر چه اعراب جاهلی به انگیزه های دیگری نیز، مانند فقر، عار از دختر داشتن و . .. فرزندان خود را می کشتند.

قربانی فرزند در جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۰ - ۱

۱ کشتن فرزندان (به عنوان قربانی) و تحریم روزیهای خداوند از سنتهای مشرکان عصر جاهلیت

قد خسر الذین قتلوا أولدهم سفها بغیر علم

کثرت فرزند کافران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۳۵ – ۲

۲ – مشرکان کافر به قرآن ، مدعی برتر بودن در اموال و فرزند

و قال الذین کفروا لن نؤمن بهذا القرءان . .. و قالوا نحن أکثر أمولاً و أولدًا

احتمال دارد مرجع ضمیر فاعلی <قالوا>، مترفان (در آیه قبل) باشد و احتمال دارد به قرینه سیاق، <الذین کفروا> (در آیه ۳۱) باشد. برداشت یاد شده، بنابر احتمال دوم است.

کثرت فرزند مرفهان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۳۵ – ۶

۶ – مترفان ، به خاطر کثرت مال و اولاد ، خود را از عذاب در امان می دانستند .

و قالوا نحن أکثر أمولاً و أولدًا و ما نحن بمعذّبین

این جمله به منزله نتیجه عبارت قبلی است و به خاطر روشنی مطلب برای ذهن مخاطب، از <فا>ی تفریع استفاده نشده است.

کیفر انتساب فرزند به خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۹۴ – ۷

۷– نسبت دهندگان فرزند به خداوند ، از احاطه کامل او بیرون نستند و مجازات الهی در انتظار آنان است .

لقد أحصیهم وعدّهم عدًّا

در برداشت یاد شده، مرجع ضمیر مفعولی در <أحصاهم>، فاعل <قالوا> (در آیات پیشین) گرفته شده است. در این صورت آیه در مقام تهدید کسانی است که به فرزندگزینی خداوند قائل می باشند و مراد از <مشخص بودن تعداد> این است که احدی از آنان نمی تواند از عقوبت این کار بگریزد.

کیفر پدر به جای فرزند

جلد – نام سوره – سوره –

آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۳۳ – ۱۰،۱۲

۱۰ – هیچ پدر و فرزندی ، در قیامت به جای هم حتی اندک کیفری نمی شوند .

لایجزی والد عن ولده و لامولود هو جاز عن والده شیئًا

۱۲ – در قیامت ، برعهده گرفتن بخشی از کیفر پدر از ناحیه فرزند ، به خاطر سنگین بودن حق وی بر فرزند ، امری متوقع است * .

و لامولود هو جاز عن والده

درباره مجازات نشدن پدر به جای فرزند، از فعل <یجزی> استفاده شده است و درباره نفی مجازات فرزند به جای پدر از <جاز> که حالت صفتی و تأکید بیشتری دارد. چنین تأکیدی، می تواند به خاطر توقعی باشد که از ناحیه پدران هست. و نیز می تواند به خاطر این باشد که او، از حیث عاطفه و مهر، به مراتب کم تر از پدر است. برداشت بالا بر اساس احتمال نخست است.

کیفر فرزند به جای پدر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۳۳ – ۱۰،۱۲

۱۰ – هیچ پدر و فرزندی ، در قیامت به جای هم حتی اندک کیفری نمی شوند .

لایجزی والد عن ولده و لامولود هو جاز عن والده شیئًا

۱۲ – در قیامت ، برعهده گرفتن بخشی از کیفر پدر از ناحیه فرزند ، به خاطر سنگین بودن حق وی بر فرزند ، امری متوقع است * .

و لامولود هو جاز عن والده

درباره مجازات نشدن پدر به جای فرزند، از فعل <یجزی> استفاده شده است و درباره نفی مجازات فرزند به جای پدر از <جاز> که حالت صفتی و تأکید بیشتری دارد. چنین تأکیدی،

می توانـد به خـاطر توقعی باشـد که از نـاحیه پـدران هست. و نیز می توانـد به خاطر این باشـد که او، از حیث عاطفه و مهر، به مراتب کم تر از پدر است. برداشت بالا بر اساس احتمال نخست است.

کیفرانتساب فرزند به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۹۵ - ۶

۶- نسبت ناروای فرزندگزینی به خداوند ، درپی دارنده عذاب الهی در قیامت

و کلّهم ءاتیه یوم القیمه

خبر از حضور در عرصه قیامت، هشدار به عذاب آن روز است.

گرایش به فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۵ - ۵

۵ مال و فرزند ، دو عنصر پرجاذبه در زندگی دنیوی

أمولهم و أولدهم

با توجه به اینکه خداوند از میان امکانات مادی تنها به دو مورد مال و اولاد اشاره کرده، برداشت فوق به دست می آید.

گرایشهای فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۳۳ - ۱۱

۱۱ - باور های دینی پدران ، دارای تأثیری بسزا در گرایش فرزندان به آن باورها

نعبد إلهک و إله ءابائک إبرهیم و إسمعیل و إسحق إلهاً وحداً

فرزنـدان یعقوب بـا جمله ای هماننـد <نعبـد اللّه إلهاً واحـداً> می توانسـتند اعتقاد توحیـدی و توحیـد عبادی خویش را اظهار دارند. بیان آن معنا در ضـمن نام بردن از ابراهیم و ... اشاره به نکاتی دارد که تأثیر پذیری فرزندان از باورهای پدران، از جمله

آنهاست.

محافظت از فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۶۴ - ۱۳

۱۳- لزوم

حساسیت فزونتر انسان در حفظ مال و فرزند خویش از هجوم و دخالت شیطان

و شارکهم فی الأمول و الأولد

از اینکه خداوند، از جمله قلمروهای نفوذ شیطان را، مال و اولاد برشمرده است، در واقع هشدار و اعلام خطری است بر اینکه: انسان باید تلاش کند تا آنها، از دستبرد شیطان در امان بمانند.

محدوده استیذان از فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۶۱ - ۹

۹ - استفاده از خوراکی های اهل خانه خود (فرزندان و همسر) بدون اذن خواستن ، جایز است .

لیس علی الأعمی حرج . .. و لا علی أنفسکم أن تأکلوا من بیوتکم

محدوده علاقه به فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۹ - ۶

۶ - دلبسته نشدن به مال و اولاد ، سفارش خداوند به مؤمنان

یأیّها الذین ءامنوا لاتلهکم أمولکم و لا أولدکم

محدوده مسؤولیت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۳۴ - ۸

۸ - انسان ها مسؤول اعمال گذشتگان خویش نبوده و به سبب آنها مؤاخذه نخواهند شد .

و لاتسئلون عما کانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۴۱ - ۸

۸ - انسان ها مسؤول اعمال گذشتگان خویش نبوده و به سبب آنها مؤاخذه نخواهند شد .

و لاتسئلون عما كانوا يعملون

محرميت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۱ - ۱۸

۱۸ - زنان مؤمن ، مجاز به آشکار ساختن زينت های خويش (

گوشواره ، النگو گردنبند و . . .) و مواضع آنها (بدن) بر شوهر ، پدر ، پدر شوهر و پسران خود هستند .

و لایبدین زینتهنّ إلاّ لبعولتهنّ أو ءابائهنّ أو ءاباءِ بعولتهنّ أو أبنائهنّ

مرگ فرزند ایوب(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۸۴ – ۹

۹– از دست دادن خانواده (زن و فرزندان) ، مهم ترین رنج و ناراحتی ایوب (ع) بود .

أنّی مسّنی الضرّ . .. فکشفنا ما به من ضرّ و ءاتینه أهله و مثلهم معهم

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که جمله <آتیناه أهله. ..> عطف بر <فکشفنا...> باشد. در این صورت ذکر <آتیناه أهله...> از باب ذکر خاص بعد از عام و مفید اهمیت و عظمت خواهد بود; زیرا از دست دادن خانواده، خودْ <ضرّ> است.

مسؤول سلامتی فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۶۸ – ۱۱

۱۱ تلاش برای تأمین سلامت فرزندان از وظایف پدران

إلاّ حاجه فی نفس یعقوب قضیها

مسؤولیت فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۸۰ – ۱۴

۱۴ – مسؤولیت انسان بالاخص دارندگان ثروت ، درباره پدر و مادر و سایر خویشاوندان *

الوصیه للولدین و الأقربین بالمعروف حقاً علی المتقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۳۶ – ۶

۶ ضرورت احسان و نیکی فرزندان به پدر و مادر خویش

و بالوالدین احساناً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ –

۱۲ - ۶۳

۱۲ گوش سپاری به فرمان ها و خواسته های پدران از وظایف فرزندان و از آداب معاشرت با ایشان

فأرسل معنا أخانا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۶۸ - ۴

۴ گوش سپاری به فرمان های پدران از وظایف فرزندان و از آداب معاشرت با ایشان

و لما دخلوا من حیث أمرهم أبوهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۳ - ۱۰،۱۱،۱۵،۱۶،۱۷

۱۰- کهولت و به سن پیری رسیدن والدین ، عامل سنگین تر شدن وظایف فرزند نسبت به آنها

إما یبلغنّ عندك الكبر أحدهما أو كلاهما فلاتقل لهما أُفّ و لاتنهرهما و قل لهما قو

۱۱- مراقبت از پدر و مادر پیر ، برعهده فرزند است .

و بالولدین إحسنًا إمّا یبلغنّ عندك الكبر . .. فلاتقل لهما أُفّ

برداشت فوق به خاطر این است که مخاطب آیه شریفه، فرزندان هستند و هم چنین ظرف <عندك> (پیش تو) گویای این است که فرزندان آن چنان باید از پدر و مادر مراقبت کنند که گویی نزد خود آنان زندگی می کنند و از نزدیک مراقب حال آنان می باشند.

۱۵- فرزندان موظفند به خواسته های پدر و مادر کهنسالشان پاسخ مثبت داده و هرگز از تأمین آن خواسته ها دریغ نکنند .

و لاتنهرهما

<نهر> در لغت به معنای منع و زجر است (لسان العرب).

۱۶- برخورد عاطفی و مؤدبانه ، با پدر و مادر و تکریم آنان به هنگام سخن گفتن با ایشان ، تکلیفی برعهده فرزندان

فلاتقل لهما أُفّ . .. و قل لهما قولاً کریمًا

۱۷- حضور هر یک از پدر و مادر سالخورده به تنهایی و

یا هر دوی آنها نزد فرزند ، تأثیری در مقدار احترام به آنها نداشته و هر دو از حقوق مساوی برخوردارند .

و بالولدین إحسنًا إمّا یبلغنّ عندک الکبر أحدهما أو کلاهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۴ - ۱،۳،۵،۷،۱۳

۱- فرزندان در برابر والدین خویش باید از سر مهربانی و ترحم ، تواضع و فروتنی کامل بکنند .

و اخفض لهما جناح الذلّ من الرحمه

<من> در <من الرحمه> نشویه است; یعنی، خفض جناح و تواضع، باید ناشی از رحمت و مهربانی به آنان باشد.

۳- ترّحم و مهربانی به پدر و مادر ، از وظایف فرزند است .

و اخفض لهما جناح الذلّ من الرحمه

۵- دعا و طلب رحمت بی دریغ از پروردگار برای پدر و مادر ، از وظایف فرزند است .

قل ربّ ارحمهما کما ربّیانی صغیرًا

<کما> می تواند اشاره به این حقیقت داشته باشد که چون رحمت پدر و مادر به فرزند بی دریغ بوده، پس فرزند نیز متقابلاً باید چنین رحمتی را برای پدر و مادرش درخواست کند.

۷- فرزندان باید همواره به زحمات تربیتی پدر و مادر خویش ، توجه داشته باشند .

و قل ربّ ارحمهما کما ربّیانی صغیرًا

دستور خداوند به یادآوری زحمات تربیتی پدر و مادر به وقت دعا، می تواند آموزنده حقیقت فوق باشد.

۱۳- تربیت فرزندان در دامان پر مهر پدر و مادر ، نعمتی بس بزرگ و شایسته قدردانی و موجب استحقاق هرگونه احسان و احترام از سوی فرزند به آنان

و بالولدین إحسنًا . ... و اخفض لهما جناح الذلّ من الرحمه و قل ربّ ارحمهما کما ر

برداشت فوق با توجه به این نکته

است که خداونـد در تعلیم شـیوه دعا کردن فرزندان برای پدر و مادرشان، مسأله تربیت والدین آنان را یادآور شد (کما ربّیانی صغیراً).

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۲۵ – ۷

۷- خداوند خواهان تواضع و رحمت قلبی فرزندان به پدر و مادر است و نه صرفاً خدمات ظاهری به آنان

و اخفض لهما جناح الذلّ من الرحمه . .. ربّکم أعلم بما فی نفوسکم

خداونـد در آیات قبل دسـتور به احسان به والـدین و فروتنی از سر رحمت در برابر آنها را داده است و در این آیه می فرماید: <به نیات درونی شـما آگاهی دارد>. ذکر آگاهی به نیات پس از دسـتور یاد شـده، می توانـد به این منظور باشد که: فروتنی باید خالصانه و قلبی باشد و نه ظاهری.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۵۸ – ۱۱

۱۱ – رفت و آمـد فرزنـدان به اتاق پدر و مادر ، در غیر از سه وقت پیش از طلوع فجر ، وقت استراحت نیمروزی و پس از نماز عشا ، بدون اذن جایز است .

لیسئذنکم . .. و الذین لم یبلغوا الحلم منکم ... من قبل صلوه الفجر ... لیس علیکم و

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۸ – ۲،۳،۴

۲ – فرزندان ، موظف اند از تلاش والدین برای مشرک ساختن آنان ، سرپیچی کنند .

و إن جهداک لتشرک بی ما لیس لک به علم فلاتطعهما

۳ – فرزندان ، موظف اند به پدر و مادرشان ، احسان کنند و از آنان

، اطاعت نمایند ، هرچند مشرک باشند .

و وصّینا الإنسن بولدیه حسنًا وإن جهداک لتشرک بی ما لیس لک به علم فلاتطعهما

از اطلاق <والدی> استفاده می شود که به والدین، در هر آیینی باشند، باید احسان شود و هیچ قیدی وجود ندارد که اطلاق را مقید سازد. گفتنی است <إن جاهداک لتشرک بی> قرینه است بر این که نهی <لاتطعهما> مربوط به دعوت به شرک آنان است و نه سایر جهت ها.

۴ - پدر و مادر ، بر فرزندان حق اطاعت کردن دارند .

و إن جهداک لتشرک بی . .. فلاتطعهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۴ - ۲،۳،۵،۸،۱۱

۲ - پدر و مادر ، حقّی الهی بر گردن فرزند دارند .

و وصّینا الإنسن بولدیه

توصیه خداوند به انسان ها، برای رعایت حال والدین، می تواند گویای این حقیقت باشد که رعایت حال والدین، امری الهی است و خدا خواهان آن است.

۳ - فرزند و والدین ، در مقابل هم ، مسؤولیت دارند .

قال لقمن لإبنه و هو یعظه . .. و وصّینا الإنسن بولدیه

۵ - تحمل ناتوانی های روز افزون ، از سوی مادر ، در دوران بارداری ، در پی دارنده حقوقی بر گردن فرزند است .

و وصّینا الإنسن بولدیه حملته أُمّه وهنًا علی وهن

<وهناً علی وهن> دلالت بر افزایش ضعف و ناتوانی مادر در دوران بارداری می کند.

۸ - تحمل ضعف متزایدِ دوران بارداری از سوی مادر ، برای سالم رساندن کودک به دوره زایمان ، عاملِ لزوم رعایت حق مادر از سوی فرزند است .

و وصّینا الإنسن بولدیه . .. حملته أُمّه وهنًا علی

وهن ... أن اشكر لی و لولدیک

۱۱ – مادران ، دارای حقی فزون تر از پدران ، بر گردن فرزند هستند . *

و وصّینا الإنسن بولدیه حملته أُمّه وهنًا علی وهن و فصله فی عامین أن اشکر . ..

تعلیل آوردن حکم تشکر از والدین، به این که مادر، سختی های بارداری را متحمل شده و فرزند را تا مدت دو سال شیر می دهد، می تواند به فزونی حق مادر اشاره داشته باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۱۵ – ۱،۷

۱ – فرزندان به رغم موظف بودن به رعایت حقوق والدین در صورت تلاش پیگیر پدر و مادر به ایجاد انحراف عقیدتی (شرک) در آنان ، نباید تسلیم خواست آنان شوند .

و وصّینا الإنسن بولدیه . .. و إن جهداک علی أن تشرک بی ... فلاتطعهما

متعدی شدن <جاهدا> با <علی> دلالت بر مجاهده و تلاش قوی و پیگیر می کند.

۷ – انسان ، به داشتن رفتار نیک با پدر و مادر ، حتی در صورت مشرک بودن آنان موظّف است .

و إن جهداک علی أن تشرک . .. و صاحبهما فی الدنیا معروفًا

ممنوعیت تبعیض بین فرزندان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۹ – ۹

۹ – تمایز میان دختر و پسر ، مخالف اندیشه دینی است .

یهب لمن یشاء إنثًا و یهب لمن یشاء الذکور

تقدیم <إناثاً> بر <الذکور> علاوه بر رعایت فاصله و سجع، می تواند به منظور نفی اندیشه جاهلیت در مورد دختران باشد (که پسران را بر دختران ترجیح می دادند).

منشأ اصلاح فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۶ – ۱۵

۱۵– صالح و شایسته شدن فرزندان ، به دست خداوند و از شؤون ربوبیت او است .

یرثنی . .. واجعله ربّ رضیًّا

منشأ اعطای فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۷۸ – ۷،۹

۷– رحمت خداوند ، سرچشمه اعطای مال و اولاد به انسان ها است .

أم اتّخذ عند الرحمن عهدًا

۹– اعطای مال و اولاد ، به دست خداوند و در اختیار او است .

أطّلع الغیب أم اتّخذ عند الرحمن عهدًا

منشأ روزی فرزند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۱ – ۹

۹– پدران و مادران ، نباید خود را روزی دهنده فرزندان تصور کنند .

نحن نرزقهم و إیّاکم

دستور به اجتناب از قتل فرزند به خاطر ترس از فقر و آنگاه اعلام این نکته که خداوند روزی دهنده خود والدین و فرزندانشان است، می تواند به دلیل نکته ذکر شده باشد.

منشأ فرزند پسر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۵۰ - ۱،۴۸

۱ - بهره مندی انسان از فرزندان دختر و پسر و یا محرومیت وی از آنان بنا به خواست و مشیت خداوند است .

أو یزوّجهم ذکرانًا و إنثًا و یجعل من یشاء عقیمًا

۴ - خداونـد ، براساس علم و آگاهی خویش ، به گروهی پسـر و به گروهی دیگر دختر و یا به جمعی پسـر و دختر می دهـد و برخی را عقیم و نازا می گرداند .

یهب لمن یشاء

. .. أو یزوّجهم ... إنّه علیم قدیر

<تزویج> در <أو یزوّجهم> به معنای توأم با یکدیگر قرار دادن است; یعنی، خداوند به برخی تنها دختر می دهد و به بعضی تنها پسر عطا می کند و برخی را هم پسر و هم دختر می بخشد و برخی دیگر را نازا کرده; نه پسر می دهد و نه دختر.

۸ - < عن أبی جعفر (ع) فی قوله . . . < أو یزوّجهم ذکراناً و إناثاً > جمیعاً یجمع له البنین و البنات یهبهم جمیعاً لواحد ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند. .. <أو یزوّجهم ذکراناً و إناثاً> روایت شده که فرمود (مراد از آیه این است) که خداوند فرزندان پسر و دختر را باهم به یک خانواده می بخشد>.

منشأ فرزند داری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۵۰ - ۵

۵ - فرزند دادن و یا عقیم ساختن انسان ها ، هر دو نمودی از علم و قدرت خداوند است .

یهب لمن یشاء . .. إنّه علیم قدیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مدثر - ۷۴ - ۱۳ - ۳

۳ - فرزنددار شدن ، به قدرت و مشیّت الهی است .

و جعلت له . .. و بنین شهودًا

منشأ فرزند دختر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۵۰ - ۱،۴،۸

۱ - بهره مندی انسان از فرزندان دختر و پسر و یا محرومیت وی از آنان بنا به خواست و مشیت خداوند است .

أو یزوّجهم ذکرانًا و إنثًا و یجعل من یشاء عقیمًا

- خداونـد ، براسـاس علم و آگـاهی خویش ، به گروهی پسـر و به گروهی دیگر دختر و یـا به جمعی پسـر و دختر می دهـد و برخی را عقیم و نازا می گرداند .

یهب لمن یشاء . .. أو یزوّجهم ... إنّه علیم قدیر

<تزویـج> در <أو یزوّجهم> به معنـای توأم بـا یکـدیگر قرار دادن است; یعنی، خداونـد به برخی تنهـا دخـتر می دهـد و به بعضی تنها پسر عطا می کند و برخی را هم پسر و هم دختر می بخشد و برخی دیگر را نازا کرده; نه پسر می دهد و نه دختر.

۸ - < عن أبی جعفر (ع) فی قوله . . . < أو یزوّجهم ذکراناً و إناثاً > جمیعاً یجمع له البنین و البنات یهبهم جمیعاً لواحد ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند. .. <أو یزوّجهم ذکراناً و إناثاً> روایت شده که فرمود (مراد از آیه این است) که خداوند فرزندان پسر و دختر را باهم به یک خانواده می بخشد>.

منشأ فرزند کشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۰ - ۲

۲ قربانی کردن فرزندان، عملی برخاسته از سفاهت و جهل است.

قتلوا أولدهم سفها بغیر علم

منشأ محرومیت از فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۵۰ - ۱

۱ - بهره مندی انسان از فرزندان دختر و پسر و یا محرومیت وی از آنان بنا به خواست و مشیت خداوند است .

أو یزوّجهم ذکرانًا و إنثًا و یجعل من یشاء عقیمًا

موارد دشمنی فرزند

جلد - نام سوره - سوره -

آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۱۴ - ۱۵

۱۵ - < عن أبی جعفر (ع) فی قوله : < إنّ من أزواجکم و أولادکم عدوّاً لکم فاحذروهم > و ذلک إنّ الرجل کان إذا أراد الهجرةَ إلی رسول اللّه (ص) تعلّق به ابنه و امرأته و قالوا : نَنشُدُک اللّه أن تَذهب عنّا و تدعَنا فنضیع بعدک فمنهم من یطیع أهلَه فیقیم فحذّرهم اللّه أبناءَهم و نساءَهم و نهاهم عن طاعتهم . . . ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند: <إنّ من أزواجکم و أولادکم عدوّاً لکم فاحذروهم> روایت شده است: [در صدراسلام گاهی] مردی که قصد هجرت به سوی رسول خدا(ص) را داشت، فرزند و همسرش دامان او را می گرفتند و می گفتند: تو را به خدا قسم می دهیم که از نزد ما نروی و ما را بی کس نگذاری که ما بعد از تو از بین خواهیم رفت. برخی از آنان مطیع اهل و عیال خود می شدند و [نزد آنان]می ماندند. ازاین رو خداوند آنان را از فرزندان و همسرانشان برحذر داشته و آنان را از پیروی آنها نهی فرموده است...>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۱۵ - ۱۵

موانع فرزند کشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۱ - ۱۷

۱۷ باور به رزاقیت خداوند، مانع کشتن فرزندان به سبب فقر و تهیدستی

و لاتقتلوا أولدکم من إملق نحن نرزقکم و إیاهم

مهربانی در تربیت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

- ۱۰

اسراء - ۱۷ - ۲۴ - ۶

۶- تربیت اولاد توسط پدر و مادر ، بر اساس رحمت و محبت است .

ربّ ارحمهما کما ربّیانی صغیرًا

<کما ربیانی> صفت برای مصدر مقدّر (رحمت) است. بنابراین، عبارت چنین می شود: <رب ارحمهما مثل رحمتهما و تربیتهما لی> (خداوندا! همان گونه که آنان به من ترحم کردند تو بر آنان ترحم کن).

مهربانی فرزند صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۱ - ۶

۶- پاک و صالح بودن و نیز مهرورزی فزون تر نسبت به والدین ، از ویژگی های فرزند شایسته است .

یبدلهما ربّهما خیرًا منه زکوه و أقرب رحمًا

ناپسندی انتساب فرزند به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۸۹ - ۱

۱- انتساب گزینش فرزند به خداوند ، نسبتی بس شگفت و ناروا

اتّخذ الرحمن ولدًا . لقد جئتم شیئًا إدًّا

<إدّ> به معنای امر عجیب و بی اندازه زشت است (قاموس).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۹۰ - ۱

۱- انتساب فرزندگزینی به خداوند ، به اندازه ای ناروا و شنیع است که جهان آفرینش تاب تحمل آن را ندارد .

و قالوا . .. تکاد السموت یتفطّرن منه و تنشقّ الأرض و تخرّ الجبال هدًّا

<فطر> (ریشه <تفطّر>) به معنای شـکافتن از ناحیه طول و <انشـقاق> به معنای ترک خوردگی و پیدایش رخنه و <خرّ> (مصدر <تخرّ>) ساقط شدنی است که با بانگ و صدای فروافتادن همراه باشد (مفردات راغب). <هدّاً> به معنای شکستن و با خاک یکسان کردن (لسان العرب). این کلمه مصدری

است که به معنای اسم مفعول (مهدوده) استعمال شده و حال برای <الجبال> است. بیان مجموعه عظیم ترین موجودات هستی تأکید بر غیرقابل تحمل بودن انتساب فرزندگزینی به خداوند، برای مجموعه آفرینش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۹۱ - ۱

۱- انتساب فرزندگزینی به خداوند ، سخنی بس ناروا و سنگین برای جهان آفرینش

تکاد السموت یتفطّرن منه . .. أن دعوا للرحمن

<دَعَوا> به معنای <جعلوا> (لسان العرب). <أن دعوا> ضمیر <منه> (درآیه قبل) را تبیین می کند.

ناپسندی فرزند کشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۸ - ۲

۲- شرک به خدا ، پرخاش به والدین ، تبذیر ، فرزندکشی ، زنا ، قتل ناحق ، خوردن مال یتیم ، پیروی از راهی که پشتوانه علمی ندارد و مغرورانه راه رفتن ، اعمال ناپسند و منفور خداوند

کلّ ذلک کان سیّئه عند ربّک مکروهًا

ناخشنودی از فرزند پسر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۹ - ۸

۸ - ناخرسندی از داشتن فرزند دختر یا پسر ، کفران نعمت الهی و ناخرسندی از مشیت و موهبت او است .

فإنّ الإنسن کفور . .. یهب لمن یشاء إنثًا و یهب لمن یشاء الذکور

ناخشنودی از فرزند دختر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۹ - ۸

۸ – ناخرسندی از داشتن فرزند دختر یا پسر ، کفران نعمت الهی و ناخرسندی از مشیت و موهبت او است .

فإنّ الإنسن كفور . .. يهب لمن يشاء إنثًا

و یهب لمن یشاء الذکور

نعمت فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۹ - ۷

۷- وجود فرزند ، نعمت الهی و شایسته حمد و سپاس است .

الحمد لله الذی وهب لی علی الکبر إسمعیل و إسحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۷۲ - ۴

۴- برخورداری انسان ها از وجود فرزندانی در پرتو نظام همسرداری ، از نعمت های خداوند و نشانه های اوست .

و الله جعل لکم من أنفسکم أزوجًا و جعل لکم من أزوجکم بنین و حفده

آیه فوق در شمار چندین آیه قبل است که در مقام امتنان بر انسانها و بیان توحید و اثبات بطلان شرک است. گفتنی است ذیل همین آیه (أفبالباطل یؤمنون ...) مؤید برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۸ - ۳

۳- زکریا (ع) ، موهبت فرزند را از جلوه های ربوبیت خداوند برای خویش می دانست .

قال ربّ أنّی یکون لی غلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۷۲ - ۳

۳- فرزندان و نوادگان ، موهبت و عطیه ای از جانب پروردگار است .

و وهبنا له إسحق و یعقوب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۳۳ – ۴

۴ – دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) و فرزندان ، از نعمت ها و امداد های الهی به بشر

أمدّكم بأنعم و بنين

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵

- صافات - ۳۷ - ۱۰۰ - ۶،۷

۶ - فرزند ، نعمت الهی است .

ربّ هب لی من الصلحین

برداشت یاد شده را از تعبیر <هبه> و <بشارت> در آیه بعد، می توان استفاده کرد; زیرا این دو تعبیر در امور خیر و نعمت به کار می رود.

۷ - اعطای فرزند از جانب خداوند به انسان ها ، تنها یک بخشش الهی است ; نه حق برای آنان .

ربّ هب لی من الصلحین

با توجه به تعبیر <هبه> برداشت یاد شده قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۳ - ۵

۵ - خانواده (زن و فرزند) ، نعمت و موهبت الهی

و وهبنا له أهله و مثلهم معهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۱۵ - ۲۲

۲۲- وجود فرزند ، نعمتی برای خود وی و والدین او است . *

قال ربّ أوزعنی أن أشکر نعمتک الّتی أنعمت علیّ و علی ولدیّ

با توجه به مفرد بودن واژه <نعمه> و این که نعمت یاد شده، هم نعمت برای فرزند به شمار می آید و هم برای والدین; احتمال می رود که آن نعمت یگانه، اصل <وجود> باشد که به فرزند عطا شده است و از این رهگذر پدر و مادر نیز به داشتن نسل نائل آمده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۱۲ - ۵،۹

۵ – اموال ، فرزندان ، باغ ها و نهر ها ، از نعمت های الهی برای بشر

و یمددکم بأمول . .. و یجعل لکم أنهرًا

۹ –

اموال ، اولاد و باغ های آباد ، از نعمت های الهی برای بشر

و یمددکم بأمول و بنین و یجعل لکم جنّت و یجعل لکم أنهرًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – مدثر – ۷۴ – ۱۳ – ۲

۲ – فرزندان ، از نعمت های الهی برای بشر

و بنین شهودًا

نعمت فرزند حلیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۰۱ – ۳

۳ – فرزند صالح و بردبار ، از نعمت های الهی و شایسته بشارت و مژده دادن

ربّ هب لی من الصلحین . فبشّرنه بغلم حلیم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که بشارت در جایی به کار می رود که خیر و نعمت باشد و بشارت خداوند بیانگر این حقیقت است که فرزند، نعمتِ شایسته بشارت و مژده است.

نعمت فرزند سالم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۸۹ – ۱۳،۱۵

۱۳ آدم (ع) و حوا در پیشگاه خداوند ملتزم شدند که در صورت دارا شدن فرزندی سالم و شایسته همواره از سپاسگزاران وی باشند .

دعوا اللّه ربهما لئن ءاتیتنا صلحاً لنکونن من الشکرین

۱۵ داشتن فرزند سالم و شایسته از نعمت های خدا و سزاوار شکرگزاری به درگاه اوست .

لئن ءاتیتنا صلحاً لنکونن من الشکرین

نعمت فرزند صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۸۹ - ۱۳،۱۵

۱۳ آدم (ع) و حوا در پیشگاه خداوند ملتزم شدند که در صورت دارا شدن فرزندی سالم و شایسته همواره از سپاسگزاران وی

باشند .

دعوا اللّه ربهما لئن ءاتيتنا صلحاً لنكونن من الشكرين

۱۵ داشتن فرزند سالم و شایسته از نعمت های خدا و سزاوار شکرگزاری به درگاه اوست .

لئن ءاتيتنا صلحاً لنكونن من الشكرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۱ - ۴

۴- برخورداری از فرزندی صالح و مهربان ، نعمتی الهی است .

يبدلهما ربّهما خيرًا منه زكوه و أقرب رحمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۵ - ۱۱

۱۱- فرزند صالح و وارث نیک ، موهبتی الهی است .

فهب لی من لدنک وليًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۱۹ - ۶

۶- فرزند صالح و پاک نهاد ، از موهبت های الهی است .

لأهب لک غلمًا زكيًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۴۹ - ۸

۸- فرزند صالح ، موهبتی الهی است .

وهبنا له إسحق و يعقوب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۰۱ – ۳

۳ – فرزند صالح و بردبار ، از نعمت های الهی و شایسته بشارت و مژده دادن

ربّ هب لی من الصلحین . فبشّرنه بغلم حلیم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که بشارت در جایی به کار می رود که خیر و نعمت باشد و بشارت خداوند بیانگر این حقیقت است که فرزند، نعمتِ شایسته بشارت و مژده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۱۲ – ۶

۶ – فرزند صالح ،

نعمت الهی است .

و بشّرنه بإسحق نبیًّا من الصلحین

برداشت یاد شده را می توان از تعبیر <بشارت> به دست آورد; زیرا این تعبیر در امور خیر و نعمت به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۳۰ - ۴

۴ - فرزند صالح ، عطیه الهی برای والدین

و وهبنا لداود سلیمن نعم العبد

نعمت فرزند عالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۵۳ - ۵

۵- داشتن فرزندی دانا و دانشمند ، از نعمت ها و شایسته بشارت و مژده دادن

نبشّرك بغلم علیم

واژه <بشارت> در جایی به کار می رود که خیر و نعمت باشد. گفتنی است: از اینکه فرشتگان به فرزند دانا بشارت داده اند، برداشت می شود که فرزنددار شدن امری است شایسته برای بشارت و تبریک گفتن.

نعمت فرزند مهربان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۱ - ۴

۴- برخورداری از فرزندی صالح و مهربان ، نعمتی الهی است .

یبدلهما ربّهما خیرًا منه زکوه و أقرب رحمًا

نعمت همنشینی با فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۸ - ۹

۹ - هم جواری و هم زیستی با پدران ، همسران و فرزندان ، از نعمت های الهی و از خواسته های بشر

و أدخلهم جنّت عدن الّتی وعدتّهم و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذرّیّتهم

یادآوری ورود پدران، همسران و فرزندان به بهشت در جوار مؤمنان تائب، می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

نقش اخروی فرزند

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۸۸ - ۱

۱ - مال و فرزندان ، بی ثمر برای انسان در قیامت

یوم لاینفع مال و لابنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۱۷ - ۳

۳ - کارساز نبودن مال و اولاد برای انسان در قیامت

لن تغنی عنهم أمولهم و لا أولدهم من اللّه شیئًا

نقش فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۵ - ۱

۱ برخورداری انسان از مال و اولاد فراوان ، نشانه سعادتمندی و محبوبیت وی نزد خداوند نیست .

فلا تعجبک أمولهم و لا أولدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۵ - ۱۰

۱۰ کثرت مال و اولاد ، مایه رنج و گرفتاری برای بی ایمانان

أن یعذبهم بها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۱ - ۱۰

۱۰- فرزندداری ، عامل فقر و تهی دستی نیست .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق نحن نرزقهم و إیّاکم

از آیه استفاده می شود: هر انسانی، روزی خاص خود را دارد و این گونه نیست که آمدن یکی، باعث نقصان روزی دیگری شود. بنابراین، اگر فقری هست، معلول عاملهای دیگری است نه وجود فرزندان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۶۴ - ۱۲

۱۲- مال و فرزند ، دو زمینه مهم نفوذ شیطان و لغزش انسان

و شارکهم فی الأمول و الأولد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ -

۶- حفظ دستاورد های زندگی پس از مرگ در پرتو داشتن فرزند ، خواسته طبیعی انسان است .

و زکریّا إذ نادی ربّه ربّ لاتذرنی فردًا و أنت خیر الورثین

از این که پیامبری چون زکریا(ع)، خواستار حفظ دستاوردهای خود در پرتو فرزنددار شدن بود، می توان استفاده کرد که همه انسان ها چنین خواسته ای دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۵۵ - ۱

۱ - رفاه و برخورداری از امکانات مادی همچون مال و فرزند نشانه کرامت انسان در نزد خدا نیست .

أیحسبون أنّما نمدّهم به من مال و بنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۷۴ - ۵

۵ همسر و فرزند ، مایه سرور و روشنی چشمان انسان است .

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا و ذرّیّتنا قرّه أعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۹ - ۵

۵ - فرزند ، مایه روشنی چشم والدین و سرور و شادمانی آنان

و قالت امرأت فرعون قرّت عین لی و لک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۳۵ - ۱

۱ - مترفان ، دارایی بیشتر و اولاد زیادتر را ملاک برتری و ارزش می دانند .

قال مترفوها . .. و قالوا نحن أكثر أمولاً و أولدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۳۷ - ۱،۲

۱ - مال و فرزند به خودی خود موجب هیچ قرب و منزلتی در

پیشگاه خداوند نمی شود .

و ما أمولکم و لا أولدکم بالّتی تقرّبکم عندنا زلفی

<زلفی> مفعول مطلق <تقرّب> است و چون در سیاق نفی آمده، دلالت بر عموم می کند. گفتنی است که <زلفی> نیز به معنای منزلت است (مفردات راغب).

۲ - مال و اولاد ، هیچ گاه باعث در امان ماندن از عذاب الهی نمی شود .

نحن أکثر أمولاً و أولدًا و ما نحن بمعذّبین . .. و ما أمولکم و لا أولدکم بالّتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۰ - ۱۸

۱۸ - < خطب أمیرالمؤمنین (ع) فحمد اللّه و اثنی علیه و قال : أمّا بعد . . .انّ المال و البنین حرث الدنیا و العمل الصالح حرث الآخره . . . ;

امیرالمؤمنین در خطبه، بعد از حمد و ثنای الهی فرمود: . ..مال و فرزند کشت و بهره دنیا است و عمل شایسته کشت و بهره آخرت است...>

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۱۷ - ۲

۲ - مال و اولاد ، دو عنصر کارساز و مایه بی نیازی در زندگی دنیایی

لن تغنی عنهم أمولهم و لا أولدهم من اللّه شیئًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۱۲ - ۶

۶ - برخورداری از متاع های دنیوی (همچون مال ، اولاد ، باغ های آباد و . . .) ، امری مثبت و پسندیده و ابزار یاری رسانی در زندگی بشر ، از منظر قرآن و دین

و یمددکم بأمول . .. و یجعل لکم أنهرًا

از

این که خداونـد موارد یاد شـده را به مؤمنان بشارت داده و از آنها به عنوان امداد الهی یاد کرده است، مطلب یاد شده اسـتفاده می شود.

نقش فرزند صالح

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۷۴ – ۱،۳،۱۹

۱ بندگان خالص خدا ، از خداوند خواسـتار همسر و فرزندان شایسته ای اند که رفتار و سیر و سلوک آنان ، مایه چشم روشنی و سرفرازی آنان در زندگی باشد .

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من أزوجنا و ذرّیّتنا قرّه أعین

دربـاره <من> در <من أزواجنـا. ..> دو احتمـال وجود دارد: ۱ <من> ابتـدائیه باشـد. در این صورت معنـای آیه چنین می شود: <به ما از ناحیه همسـران و فرزنـدانمان، آن ده که مایه روشـنی چشـمانمان باشـد>. ۲ <من> بیانیه باشـد. براساس این احتمال، معنای آیه چنین می شود: <به ما روشـنی چشـمان که عبارت از همسـر و فرزندان اند ببخش. برداشت یاد شده، مبتنی بر احتمال نخست است.

۳ فرزندان صالح ، مایه سرور و روشنی چشمان پدران و مادران

و الذین یقولون ربّنا هب لنا من . .. ذرّیّتنا قرّه أعین

۱۹ نقش مثبت و سازنده صلاح و نیکی همسر و فرزندان ، در سرنوشت و سعادت انسان

ربّناهب لنا من أزوجنا و ذرّیّتنا قرّه أعین و اجعلنا للمتّقین إمامًا

دعا برای همسر و فرزندان و مقدم داشتن آنان بر خود به هنگام دعا کردن، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۱۵ – ۲۱،۳۰

۲۱– فرزند خداجوی شکرگزار ، زبان گویای والدین در

سپاس به درگاه پروردگار

قال ربِّ أوزعنی أن أشکر نعمتک الّتی أنعمت علیّ و علی ولدیّ

گرچه نعمت های عطا شده به والدین را، باید خود آنان سپاس گزارند; اما خداوند در برنامه فرزند صالح، شکرگزاری از ناحیه پدر و مادر را نیز یاد کرده است. بنابراین سپاس او به منزله سپاسگزاری آنها است.

۳۰- صلاح و شایستگی فرزند ، دارای تأثیر و نتایج ارزشمند برای والدین

و أصلح لی فی ذرّیّتی

تعبیر <لی> اشاره به منافعی دارد که از ناحیه صلاح فرزند و نسل، شامل حال والدین او می شود.

نقش فرزند فاسد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۰ - ۹

۹- فرزند ناصالح ، زمینه ساز گرایش پدر و مادر به کفر و طغیان است .

فکان أبواه مؤمنین فخشینا أن یرهقهما طغیًنا و کفرًا

نقش مقامات فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳۸ - ۵

۵ - عظمت فرزند ، مایه رفعت مقام مادر است .

إذ أوحینا إلی أُمّک

محتوای آنچه به مادر موسی(ع) گفته شد، نشان می دهد که هدف اصلی، حفاظت موسی(ع) بوده، گرچه اثر طبیعی آن، آرامش یافتن مادر موسی(ع) نیز بوده است. بنابراین دست یابیِ مادر موسی به وحی الهی، برخاسته از عظمت موسی(ع) است.

نوح(ع) و نجات فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۷ - ۱،۷

۱ نوح (ع) ، از تقاضای نجات فرزند ناصالحش منصرف شد و آن را امری نابه جا دانست .

فقال رب إن ابنی من أهلی . .. قال رب إنی أعوذبک أن أسئلک

ما لیس لی به علم

۷ نوح (ع) ، با پی بردن به نادرستی تقاضای خود (نجات فرزندش) خواهان آمرزش و رحمت الهی شد .

إلّا تغفر لی و ترحمنی أکن من الخسرین

نهی از فرزند کشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۱ - ۱۳

۱۳- < عن أبی جعفر (ع) قال : . . . بعث الله محمداً (ص) و . . .أنزل علیه فی سوره بنی اسرائیل بمکه . . . و أنزل نهیاً عن أشیاء حذر علیها و لم یغلظ فی ها ولم یتواعد علیها و قال : < و لاتقتلوا أولادکم خشیه إملاق نحن نرزقهم و إیّاکم إن قتلهم کان خطئاً کبیراً ;

از امام باقر(ع) روایت شده است که فرمود:. .. خداوند حضرت محمد(ص) را برانگیخت و ... بر او آیاتی از سوره بنی اسرائیل را در مکه نازل فرمود ...[که در آن آیات]از چیزهایی نهی کرده که پرهیز از آنها لازم است; ولی در آن نهیها غلظت و شدت نشان نداده و بر ارتکاب موارد نهی وعید عذاب نداده است و فرمود: و لاتقتلوا أولادکم خشیه إملاق نحن نرزقهم و إیّاکم إن قتلهم کان خطئاً کبیراً>.

نیاز به فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۹ - ۶

۶ - نیاز شدید فرعون و همسرش به وجود کودکی در کنارشان

و قالت امرأت فرعون قرّت عین لی و لک

والدین و فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۱۵ - ۲

- ۲

فرزند ، بخشی از وجود پدر و مادر است .

و جعلوا له من عباده جزءًا

ولایت بر فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۵۹ - ۷

۷- مردان ، در دوران جاهلیت بر فرزندان خود ولایت و اختیار تام داشتند .

أیمسکه علی هون أم یدسّه فی التراب

اینکه خداوند از تصمیم مشرکان درباره زنده نگه داشتن نوزادان دختر خود و یا در گور کردنشان سخن می گوید و کس دیگری را دخیل و معترض نمی داند، می تواند حاکی از نکته یاد شده باشد.

ویژگیهای فرزند صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۰۱ - ۸

۸ - حلم و بردباری ، برجسته ترین نشانه صالح بودن فرزندان

ربّ هب لی من الصلحین . فبشّرنه بغلم حلیم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که ابراهیم(ع) از خداوند، فرزندی صالح درخواست کرده بود و خداوند در پاسخ فرمود: به تو فرزندی حلیم و بردبار عطا می کنم. ذکر این خصوصیت در واقع بیانگر ویژگی صالح بودن فرزند است.

هلاکت فرزند فاسد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۱ - ۳

۳- از میان رفتن فرزند ناصالح و جای گزینی آن به وسیله فرزندی صالح ، جلوه ای از ربوبیّت خدا برای پدر و مادر مؤمن است .

يبدلهما ربّهما خيرًا منه

هوشیاری بر دشمنی فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۱۴ - ۵

۵ - مؤمنان ، باید در برابر دشمنی و مخالفت همسران و فرزندان خویش ،

هشیار بوده و آنان را زیر نظر داشته باشند .

عدوًّا لکم فاحذروهم

فرمان برحذر بودن (فاحذروهم) ممکن است به معنای لزوم هشیاری و زیر نظر گرفتن آنان باشد که با غفلت از این امر، مبادا دچار خسارت و ضربه شوند.

فرزند داری

آثار فرزند داری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۲۶ - ۴

۴- فرزنددار شدن ، مایه روشنایی چشم و قرار دل مادر است .

و قرّی عینًا

جمله <قرّی عیناً> می تواند مستقل از جملات قبل باشد; در این صورت به قرینه سیاق با اصل پیدایش فرزند، مرتبط خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۳۵ - ۴

۴- فرزندگزینی ، نشانه نقص و نیاز است .

ما کان للّه أن یتّخذ من ولد سبحنه

<سبحانه> مفعول مطلق برای فعل محذوف، مانند <سبّحوه> می باشد; یعنی <منزه بدانید او را منزه دانستنی>. کاربرد تنزیه دراین مورد نشان از آن دارد که <اتخاذ ولد> نشانه نقص و کاستی است و خداوند از آن منزه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۹۲ - ۴

۴- فرزندگزینی ، نشانه نقص بوده و خدای رحمان از آن مبرّا است .

و ما ينبغى للرحمن أن يتّخذ ولدًا

گزينش فرزنـد با فراگيرى رحمت سازگار نيست; زيرا فرزنـد خداونـد، بايـد هم جنس او بوده و در الوهيت مانند او باشد; در نتيجه بايد به رحمت او نيازى نداشته باشد; زيرا لازمه آن، فراگير نبودن رحمت الهى و نقصان آن است.

زمينه فرزند دارى

جلد - نام سوره - سوره - آيه -

فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۰۰ – ۴

۴ – امکان فرزنددار شدن انسان با دعا و توسل به ربوبیت الهی

ربّ هب لی من الصلحین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۹۰ – ۱۱

۱۱– دعا و نیایش ، از موجبات و زمینه های فرزنددار شدن و اصلاح نازایی است .

ربّ لاتذرنی فردًا . .. فاستجبنا له و وهبنا له یحیی و أصلحنا له زوجه

عوامل یأس از فرزند داری

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۵۵ – ۴

۴– پیری و سالمندی ، از عوامل یأس انسان از فرزنددار شدن

مسّنی الکبر فبم تبشّرون . .. فلاتکن من القنطین

منشأ فرزند داری

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۵۰ – ۵

۵ – فرزند دادن و یا عقیم ساختن انسان ها ، هر دو نمودی از علم و قدرت خداوند است .

یهب لمن یشاء . .. إنّه علیم قدیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – مدثر – ۷۴ – ۱۳ – ۳

۳ – فرزنددار شدن ، به قدرت و مشیّت الهی است .

و جعلت له . .. و بنین شهودًا

فرزند کشی

اجتناب از فرزند کشی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۵۱ – ۲۵

۲۵ کناره گیری از شرک، احسان به پدر و مادر و پرهیز از کشتن فرزندان، از سفارشهای خداوند به انسانها

ألا تشرکوا به شیئا . .. ذلکم وصیکم به

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ –

انعام - ۶ - ۱۵۳ - ۱

۱ پرهیز از شرک، فرزندکشی، کردارهای شنیع، کشتن بیگناهان، تجاوز به دارایی یتیمان، راهی است راست برای حرکت به سوی خدا.

ألا تشرکوا به شیئاً . .. و أن هذا صرطی مستقیماً

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از ضمیر متکلم در <صراطی> خداوند باشد. صراط خداوند یعنی راهی که به سوی اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ممتحنه - ۶۰ - ۱۲ - ۸

۸ - پرهیز از دزدی ، زنا و فرزندکشی (سقط جنین و . . .) ، از جمله مواد مورد بیعت زنان مؤمن با پیامبر (ص)

و لایسرقن و لایزنین و لایقتلن أولدهنّ

جرم فرزند کشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۱ - ۱۲

۱۲- فرزندکشی ، خطا و جنایتی بس بزرگ و عملی محکوم در طول اعصار و قرن های گذشته

إن قتلهم کان خطئًا کبیرًا

<خطئاً> در لغت به معنای عدول از جهت اصلی و حقیقی است و از جمله کاربردهای این واژه، جایی است که شخص تصمیم بر انجام کار نادرست می گیرد و آن را به انجام می رساند (مفردات راغب)

حرمت فرزند کشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۱ - ۱۳،۱۴

۱۳ کشتن فرزند، حتی به سبب فقر و تهیدستی، از محرمات الهی است.

و لاتقتلوا أولدكم من إملق

<إملاق> به معناى نيازمند شدن و <من> تعليليه است.

۱۴ بالاترين حد فقر نيز مجوز كشتن فرزند نخواهد بود.

و لاتقتلوا أولدكم من إملق

برداشت فوق با توجه به نكره آوردن

<إملاق> استفاده شده است; یعنی حتی آن فقری که به سبب ندرتش گویا برای مردم ناشناخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۱ - ۱،۴

۱- کشتن فرزند ، از بیم تنگدستی و فقر ، ممنوع و حرام است .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

۴- کشتن فرزند ، به گمان ر ها ساختن وی از مبتلا شدن به فقر و سرنوشتی سخت و فلاکت بار ، ممنوع و حرام است .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

برداشت فوق، بنابراین است که مراد از <إملاق> بیم پدر و مادر، از تهی دست شدن خود و فرزندانشان باشد.

زیان فرزند کشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۰ - ۳

۳ کشتن فرزند (به عنوان قربانی) و تحریم روزیهای الهی، نشانه بارز زیانکاری است.

قد خسر الذین . .. و حرموا ما رزقهم الله

سرزنش فرزند کشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۱ - ۱۲

۱۲- فرزندکشی ، خطا و جنایتی بس بزرگ و عملی محکوم در طول اعصار و قرن های گذشته

إن قتلهم کان خطئًا کبیرًا

<خطئاً> در لغت به معنای عدول از جهت اصلی و حقیقی است و از جمله کاربردهای این واژه، جایی است که شخص تصمیم بر انجام کار نادرست می گیرد و آن را به انجام می رساند (مفردات راغب)

فرزند کشی در تاریخ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۱ – ۱۲

۱۲– فرزندکشی ، خطا و جنایتی بس بزرگ و عملی محکوم در طول

اعصار و قرن های گذشته

إن قتلهم كان خطئًا كبيرًا

<خطئاً> در لغت به معنای عدول از جهت اصلی و حقیقی است و از جمله کاربردهای این واژه، جایی است که شخص تصمیم بر انجام کار نادرست می گیرد و آن را به انجام می رساند (مفردات راغب)

فرزند کشی در جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۳۷ - ۱،۲،۷

۱ فرزند کشی و قربانی برای شریکان پنداری خداوند، از سنتهای زشت مشرکان عصر جاهلیت بوده است.

ساء ما يحكمون. و كذلك زين لكثير من المشركين قتل أولدهم

در آیه شریفه تزیین کشتن فرزندان به <شرکاء> نسبت داده نشده، لذا محتمل است مراد قربانی کردن فرزندان برای بتها باشد، گر چه اعراب جاهلی به انگیزه های دیگری نیز، مانند فقر، عار از دختر داشتن و . .. فرزندان خود را می کشتند.

۲ کشتن فرزند در نظر بسیاری از مشرکان عصر جاهلیت کاری زیبا و شایسته بوده است.

و كذلك زين لكثير من المشركين قتل أولدهم

۷ فرزندکشی در نظر گروهی از مشرکان عصر جاهلیت، علی رغم نظر بسیاری دیگر، کاری شایسته تلقی نمی شده است.

كذلك زين لكثير من المشركين قتل أولدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۰ - ۱،۶

۱ کشتن فرزندان (به عنوان قربانی) و تحریم روزیهای خداوند از سنتهای مشرکان عصر جاهلیت

قد خسر الذين قتلوا أولدهم سفها بغير علم

۶ مشرکان عصر جاهلی به سفاهت خویش در فرزندکشی ناآگاه بودند.

قد خسر الذين قتلوا أولدهم سفها بغير علم

<باء> در <بغیر علم> به معنای ملابسه و وصف برای <سفها> است. لذا

معنی آیه چنین می شود: سفاهتی خالی از علم.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۵۱ – ۱۸

۱۸ رواج کشتار فرزندان به سبب فقر و تنگدستی در عصر جاهلی

و لاتقتلوا أولدکم من إملق

فرزند کشی در فقر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۱ – ۱،۴،۵

۱- کشتن فرزند ، از بیم تنگدستی و فقر ، ممنوع و حرام است .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

۴- کشتن فرزند ، به گمان ر ها ساختن وی از مبتلا شدن به فقر و سرنوشتی سخت و فلاکت بار ، ممنوع و حرام است .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

برداشت فوق، بنابراین است که مراد از <إملاق> بیم پدر و مادر، از تهی دست شدن خود و فرزندانشان باشد.

۵- ترس از فقر و تهی دستی ، مجوز ارتکاب قتل فرزند نمی شود .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

فرزند کشی و فقر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۵۱ – ۱۶

۱۶ کشتن فرزندان برطرف کننده فقر نیست.

و لاتقتلوا أولدکم من إملق نحن نرزقکم و إیاهم

جمله <نحن نرزقکم . ..> را به دو گونه می توان تفسیر کرد: ۱ وعده به روزیرسانی و برطرف کردن فقر. بر این مبنا هدف از آن، دعوت به استقامت تا برطرف شدن فقر است. ۲ بیان این معنا که روزی شما به دست خداست و او بنابر شرایط و یا مصالحی خواسته است شما فقیر باشید. لذا بود و نبود فرزندان نقشی در فقر و غنای شما ندارد. برداشت

فوق بر اساس دومین احتمال است. گفتنی است تحقق فقر، که از <من املاق> به دست می آید، مؤید این احتمال است.

منشأ فرزند کشی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۴۰ – ۲

۲ قربانی کردن فرزندان، عملی برخاسته از سفاهت و جهل است.

قتلوا أولدهم سفها بغیر علم

موانع فرزند کشی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۵۱ – ۱۷

۱۷ باور به رزاقیت خداوند، مانع کشتن فرزندان به سبب فقر و تهیدستی

و لاتقتلوا أولدکم من إملق نحن نرزقکم و إیاهم

ناپسندی فرزند کشی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۸ – ۲

۲– شرک به خدا ، پرخاش به والدین ، تبذیر ، فرزندکشی ، زنا ، قتل ناحق ، خوردن مال یتیم ، پیروی از راهی که پشتوانه علمی ندارد و مغرورانه راه رفتن ، اعمال ناپسند و منفور خداوند

کلّ ذلک کان سیّئه عند ربّک مکروهًا

نهی از فرزند کشی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۱ – ۱۳

۱۳- < عن أبی جعفر (ع) قـال : . . . بعث الله محمـداً (ص) و . . .أنزل علیه فی سوره بنی اسـرائیل بمکه . . . و أنزل نهیاً عن أشـیاء حـذر علیها و لم یغلظ فی ها ولم یتواعـد علیها و قال : < و لاتقتلوا أولادکم خشـیه إملاق نحن نرزقهم و إیّاکم إن قتلهم کان خطئاً کبیراً ;

از امام باقر(ع) روایت شده است که فرمود:.

.. خداوند حضرت محمد(ص) را برانگیخت و ... بر او آیاتی از سوره بنی اسرائیل را در مکه نازل فرمود ...[که در آن آیات]از چیزهـایی نهی کرده که پرهیز از آنهـا لازم است; ولی در آن نهیها غلظت و شـدت نشان نـداده و بر ارتکاب موارد نهی وعید عذاب نداده است و فرمود: و لاتقتلوا أولادكم خشيه إملاق نحن نرزقهم و إيّاكم إن قتلهم كان خطئاً كبيراً>.

فرزندان

آثار اخروی فرزندان منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۱۷ - ۴

۴ - کارساز نبودن اموال و اولاد منافقان برای آنان ، در قبال عذاب الهی در قیامت

لن تغنی عنهم أمولهم و لا أولدهم من اللّه شيئًا

اتکای به فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۱۰ - ۱،۲

۱ کافران به جای تکیه بر رحمت الهی ، بر مال و اولاد خویش متّکی هستند .

ربّنا . .. هب لنا من لدنک رحمه ... انّ الذين كفروا لن تغنى عنهم اموالهم و لا اول

۲ کافران ، بی نیازی را در مال و اولاد می جویند ; در حالی که هرگز آن را نمی یابند .

انّ الذین کفروا لن تغنی عنهم اموالهم و لا اولادهم من اللّه شيئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۱۱ - ۱

۱ تکیه بر مال ، اولاد و احساس بی نیازی از خدا ، شیوه فرعونیان و پیشنیان آنان

لن تغنی عنهم . .. کدأب ال فرعون و الذين من قبلهم

احترام فرزندان صالحان

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۸۲ – ۸

۸- برخورد شایسته با فرزندانِ افرادِ صالح ، به پاس نیکی پدران آنان ، لازم است .

و کان أبوهما صلحًا فأراد ربّک

احکام فرزندان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۳۳ – ۲۱،۲۳

۲۱ تعلّق تکوینی فرزند به پدر و مادر

بولدها . .. بولده

۲۳ تعلّق تشریعی کودک به پدر *

و علی المولود له زرقهنّ . .. و لا مولود له بولده

فرزند برای پدر است و او متکفل مخارج وی می باشد.

ارزش فرزندان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۱۰ – ۵

۵ اموال و اولاد ، هرگز انسان را از خدا بی نیاز نمی سازد .

لن تغنی عنهم اموالهم و لا اولادهم من اللّه شیئاً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۱۶ – ۴،۷،۸،۹

۴ مال و اولاد (امکانات مادّی و انسانی) نمی تواند خلأ ناشی از بی ایمانی به خدا را در جبهه کفر ، جبران کند .

انّ الذین کفروا لن تغنی عنهم اموالهم و لا اولادهم من اللّه شیئاً

۷ اموال و فرزندان (پشتوانه مالی و نیروی انسانی) ، مهمترین سرمایه مادی بشر

انّ الذین کفروا لن تغنی عنهم اموالهم و لا اولادهم

با وجود اینکه هیچ چیز توان کفایت از خدا را ندارد، نام بردن از مال و اولاد، دلالت بر ویژگی و اهمیت خاص آن دارد.

۸ مال و اولاد (امکانات مادی و انسانی) ،

ملاک ارزش نیستند .

لیسوا سواءً . .. امه قائمه ... لن تغنی عنهم اموالهم و لا اولادهم من اللّه شیئاً

۹ بی اثر بودن مال و اولاد ، در برابر اراده و خواست خداوند

لن تغنی عنهم اموالهم و لا اولادهم من اللّه شیئاً

ازدواج فرزندان آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۱ - ۱۱

۱۱ ازدواج فرزندان بلافصل آدم و حوّا ، با یکدیگر *

و بثّ منهما رجالاً کثیراً و نساءً

کلمه <منهما>، گویای این است که برای تکثیر نسل بشر جز آدم و حوّا موجودی دیگر، از قبیل ملائکه یا انسانهای باقیمانده از نسلهای پیشین، دخالتی نداشته است ; بنابراین، تکثیر نسل بشر با ازدواج فرزندان آدم با یکدیگر صورت گرفته است. مؤیّد مطلب فوق، پاسخ امام رضا (ع) به سؤال از کیفیت تکثیر نسل آدم است که فرمود: حملت حوّا هابیل واختاً له فی بطن ثم حملت فی البطن الثّانی قابیل واختاً له فی بطن فزوّج هابیل التی مع قابیل و تزوّج قابیل التی مع هابیل ... .

قرب الاسناد، ص ۱۶۱ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۴۳۳، ح ۱۰.

الگوگیری از فرزندان بندگان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۷۴ - ۱۳

۱۳ بندگان خالص خدا ، از خداوند می خواهند که خود و همسر و فرزندانشان ، الگو و مقتدای مردم تقواپیشه باشند .

و اجعلنا للمتّقین إمامًا

اهتمام ابراهیم(ع) به فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۶ - ۳،۴

۳- گمراه شدن مردم بسیاری به وسیله بت

ها و بت پرستان ، انگیزه حضرت ابراهیم (ع) برای درخواست از خداوند جهت مصونیت خود و خاندانش از گرایش به آن آیین

و اجنبنی و بنیّ أن نعبد الأصنام . ربّ إنّهنّ أضللن کثیرًا من الناس

جمله <ربّ إنّهنّ . ..> در مقام تعلیل برای جمله <و اجنبنی و بنیّ ...> است; یعنی، چون بت پرستان موجب گمراهی اغلب مردم شدند از تو درخواست مصونیت دارم.

۴- نگرانی حضرت ابراهیم (ع) از انحراف فرزندان خود و از گسترش کامل و نفوذ بی رقیب آیین شرك و بت پرستی در میان مردم عصر خویش

و اجنبنی و بنیّ أن نعبد الأصنام . ربّ إنّهنّ أضللن کثیرًا من الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۱ - ۶

۶- عنایت خاص حضرت ابراهیم (ع) به سرنوشت دنیوی و اخروی فرزندان و خاندانش و یاد کردن از آنان در تمامی دعاهایش

و اجنبنی و بنیّ . .. من ذرّیتی ... لیقیموا الصلوه فاجعل أفئده من الناس تهوی إلیه

اهمیت تأمین آینده فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۲ - ۱۱

۱۱- باقی گذاردن اندوخته ای برای تأمین آتیه فرزندان نیازمند ، کاری شایسته است .

و کان تحته کنز لهما و کان أبوهما صلحًا

در این برداشت، مفروض این است که پدر یتیمان، اموالی را برای آتیه فرزندان خویش، زیر دیوار نهاده است. توصیف او به صلاح، این نکته را به ذهن می آورد که دوراندیشی او نیز کاری شایسته بوده است و نیز حفاظت خضر(ع) از گنج نهفته و بیان خصوصیات آن

ماجرا در قرآن، حاکی از پسندیده بودن تدبیر او است.

برگزیدگی فرزندان یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۳ - ۵

۵ خداوند ، گروهی از فرزندان یعقوب را به پیامبری برانگیخت و به آنان وحی کرد .

أوحینا إلی . .. و الاسباط

<اسباط> جمع <سبط> در لغت به فرزندزادگان گفته می شود، و مراد از آن در آیه فرزندزادگان حضرت یعقوب(ع) هستند و برخی از مفسران مقصود از <الاسباط> را فرزندان اسحاق دانسته اند. گفتنی است که آمدن کلمه <الاسباط> پس از <یعقوب> نظر اول را تأیید می کند.

بشارت به بی فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۵۵ - ۵

۵- بشارت دادن و امیدوار ساختن افراد بی فرزند به فرزنددار شدن در پرتو لطف و عنایت خداوند ، کاری پسندیده و ارزشمند

إنا نبشّرک بغلم . .. فلاتکن من القنطین ... من رحمه ربّه

بی ارزشی فرزندان منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۵ - ۲

۲ توجه به ماهیت پست منافقان و عاقبت شوم آنان ، موجب مهم جلوه نکردن مال و اولاد فراوان آنان در نظر اهل ایمان

فلا تعجبک أمولهم و لا أولدهم

<فا>ی تفریع در <فلا- تعجبک>، نهی از اعجاب را متفرع بر مطالبی کرده که در آیات گذشته در زمینه ماهیتِ منفی

منافقان و فرجام شومشان، بیان شده است.

تأثیر نیاکان در فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۷۳ - ۴

۴ شرکورزی پدران زمینه ساز

گرایش فرزندان به شرک است .

إنما أشرک ءاباؤنا من قبل و کنا ذریه من بعدهم

تعدد فرزندان ابراهیم(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۳۵ – ۱۳

۱۳– حضرت ابراهیم (ع) در زمان دعا برای اهل مکه ، بیش از یک فرزند داشت .

و إذ قال إبرهیم ربّ اجعل هذا البلد ءامنًا و اجنبنی و بنیّ

توحید فرزندان ابراهیم(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۳۵ – ۱۶

۱۶– < عن أبی عبدالله (ع) . . . قال : . . . إن الله أمر إبراهیم (ع) أن ینزل إسماعیل بمکه ففعل فقال إبراهیم : < ربّ اجعل هذا البلد أمناً و اجنبی و بنیّ أن نعبد الأصنام > فلم یعبد أحد من ولد إسماعیل صنماً قطُّ . . . ;

امام صادق(ع) . .. فرمود:... همانا خداوند به ابراهیم(ع) امر کرد که اسماعیل را به مکه اسکان دهد. پس ابراهیم(ع) بعد از انجام آن گفت: <ربّ اجعل هذا البلد أمناً و اجنبی و بنیّ أن نعبد الأصنام>. پس هیچ یک از فرزندان اسماعیل هرگز بتی را نپرستیدند...>.

حقوق فرزندان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۳۳ – ۱،۱۷،۱۸،۱۹،۲۰ ،۲۲،۲۴،۲۵،۲۶،۳۶،۳۹،۴۲

۱ وجوب شیر دادن مادران به فرزندان خویش

و الوالدات یُرضعن اولادهنّ

جمله <یرضعن . .. >، جمله ای است خبری در مقام انشا.

۱۷ پدر و مادر ، حق ضرر زدن به فرزند خویش را ندارند . حتی بر فرض وقوع طلاق .

لا تضارّ والده بولدها و لا مولود له

بولده

بنابراینکه <لا تضارّ> به صیغه معلوم باشد یعنی پدر و مادر ضرر نزنند.

۱۸ نباید مادر حتی پس از طلاق با امتناع از شیر دادن به فرزند ، موجب ضرر او شود .

لا تضارّ والده بولدها

۱۹ خودداری مادر از شیر دادن به کودک خویش ، از مصادیق بارز اضرار به فرزند

و الوالدات یرضعن . .. لا تضارّ والده بولدها

نهی از زیان رسانی به کودک پس از الزام مادر به شیر دادن، اشاره به این معناست که از مصادیق بارز ضرر به کودک، خودداری از شیر دادن به اوست.

۲۰ خودداری پدر از تأمین مخارج مادر ، موجب زیان کودک خویش

و علی المولود له زرقهنّ . .. لا تضارّ ... و لا مولود له بولده

نهی از زیان رسانی پدر به کودک خویش، پس از الزام او به تأمین مخارج مادر، اشاره به این معناست که امتناع از تأمین مخارج مادر نهایتاً منجرّ به زیان کودک خواهد شد.

۲۲ پدر نباید با محروم کردن همسر خود از تأمین مخارج حتی پس از طلاق او ، موجب ضرر فرزند شود .

لا تضارّ . .. و لا مولود له بولده

۲۴ وارثان پدر باید تأمین مخارج زنیکه فرزند میّت را شیر می دهد ، بر عهده بگیرند .

و علی الوارث مِثل ذلک

ظاهر این است که مراد از <وارث>، وارثان پدر کودک هستند.

۲۵ وارثان پدر نباید به فرزند شیرخوار مورّث با عدم رعایت حقوق وی ضرر بزنند .

لا تضارّ والده بولدها و لا مولود له بولده و علی الوارث مثل ذلک

جمله <و علی الوارث مثل ذلک>، تمامی تکالیفی را که پدر کودک باید نسبت به او

رعایت کند، بر عهده وارث پدر گذاشته که از جمله، عدم اضرار به کودک (لا تضارّ والده بولدها و لا مولود له بولده) است.

۲۶ جواز گرفتن فرزند از شیر قبل از دو سال ، به شرطِ رضایت ، مشورت و توافق پدر و مادر

فان ارادا فصالاً عن تراض منهما و تشاور فلا جناح علیهما

چون حدّ کمال شیر دادن دو سال است، بنابراین <فصال> پس از دو سال طبیعی است و نیاز به مشورت و توافق ندارد; لذا مراد از <فصال> در آیه شریفه، <فصال> قبل از دو سال است.

۳۶ لزوم رعایت تقوا در حقوق نوزادان و آنچه مربوط به شیردهی آنان است .

و الوالدات یرضعن . .. و اتقوا اللّه

محور اصلی آیه، تأمین حیات و رشد نوزادان است. بنابراین مصداق بارز تقوا درآیه شریفه، رعایت حقوق آنان خواهد بود.

۳۹ خداترسی و توجّه به آگاهی او ، عامل رعایت مصالح نوزادان و مسائل مربوط به شیردهی آنان از سوی پدر ، مادر ، وارثان پدر و دایه

و الوالدات یرضعن . .. و اتقوا اللّه

۴۲ وارث پدر حق ندارد با جُدا کردن طفل از مادر ، به مادر زیان رساند .

و علی الوارث مِثل ذلک

امام صادق (ع): . .. لا ینبغی للوارث ان یضارّ المرأه فیقول لاادع ولدها یأتیها ...

تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۱۲۱، ح ۳۸۴ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۲۲۸، ح ۸۸۶.

خسارت به فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۳۳ - ۱۷،۱۸،۱۹،۲۰،۲۲،۲۵،۳۲،۴۲

۱۷ پدر و مادر ، حق ضرر زدن به فرزند خویش را ندارند . حتی بر فرض وقوع

طلاق .

لا تضارّ والده بولدها و لا مولود له بولده

بنابراینکه <لا تضارّ> به صیغه معلوم باشد یعنی پدر و مادر ضرر نزنند.

۱۸ نباید مادر حتی پس از طلاق با امتناع از شیر دادن به فرزند ، موجب ضرر او شود .

لا تضارّ والده بولدها

۱۹ خودداری مادر از شیر دادن به کودک خویش ، از مصادیق بارز اضرار به فرزند

و الوالدات یرضعن . .. لا تضارّ والده بولدها

نهی از زیان رسانی به کودک پس از الزام مادر به شیر دادن، اشاره به این معناست که از مصادیق بارز ضرر به کودک، خودداری از شیر دادن به اوست.

۲۰ خودداری پدر از تأمین مخارج مادر ، موجب زیان کودک خویش

و علی المولود له زرقهنّ . .. لا تضارّ ... و لا مولود له بولده

نهی از زیان رسانی پدر به کودک خویش، پس از الزام او به تأمین مخارج مادر، اشاره به این معناست که امتناع از تأمین مخارج مادر نهایتاً منجرّ به زیان کودک خواهد شد.

۲۲ پدر نباید با محروم کردن همسر خود از تأمین مخارج حتی پس از طلاق او ، موجب ضرر فرزند شود .

لا تضارّ . .. و لا مولود له بولده

۲۵ وارثان پدر نباید به فرزند شیرخوار مورّث با عدم رعایت حقوق وی ضرر بزنند .

لا تضارّ والده بولدها و لا مولود له بولده و علی الوارث مثل ذلک

جمله <و علی الوارث مثل ذلک>، تمامی تکالیفی را که پدر کودک باید نسبت به او رعایت کند، بر عهده وارث پدر گذاشته که از جمله، عدم اضرار به کودک (لا تضارّ والده بولدها و لا مولود له بولده)

است.

۳۲ جلوگیری از ضرر و بی مهری به فرزند ، با پیش پرداخت اُجرت دایه *

و ان اردتم . .. اذا سلّمتم

بـا در نظر گرفتـن اینکـه آیه در مقـام دفع ضـرر از کـودک است; می تـوان گفت که پیش پرداخت اُجرت دایه به جهت دفع ضرری است که در اثر تأخیر اُجرت دایه، ممکن است متوجّه طفل گردد.

۴۲ وارث پدر حق ندارد با جُدا کردن طفل از مادر ، به مادر زیان رساند .

و علی الوارث مِثل ذلک

امام صادق (ع): . .. لا ینبغی للوارث ان یضارّ المرأه فیقول لاادع ولدها یأتیها ...

تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۱۲۱، ح ۳۸۴ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۲۲۸، ح ۸۸۶.

درخواست بهشت برای فرزندان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۸ - ۱

۱ - وارد کردن مؤمنان تائب و پیرو راه خدا و نیز پدران ، همسـران و فرزندان صالح آنان به بوسـتان های ماندگار بهشت ، دعا و درخواست فرشتگان عرش از درگاه الهی

ربّنا و أدخلهم جنّت. .. و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذرّیّتهم

<مَـن> در <و مـن صـلح. ..> می توانـد عطـف بر ضــمیر <هـم> در <أدخلهـم...> و یـا عطـف بر ضــمیر<هـم> در <وعدتهم> باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

دشمنی فرزندان آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۳۶ - ۱۲

۱۲ – خداوند در پی هبوط آدم (ع) و حوا ، دشمنی فرزندانشان را با یکدیگر ، به ایشان گوشزد کرد .

و قلنا اهبطوا بعضکم لبعض عدو

دشمنی

فرزندان مؤمنان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – تغابن – ۶۴ – ۱۴ – ۱

۱ – برخی از همسران و فرزندان مؤمنان ، همچون دشمن به مخالفت با آنان برمی خیزند .

یأیّها الذین ءامنوا إنّ من أزوجكم و أولدكم عدوًّا لكم

دشمنی فرزندان مؤمنان صدراسلام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – تغابن – ۶۴ – ۱۴ – ۲

۲ – مؤمنان صدراسلام ، با مخالفت و دشمنی برخی از همسران و فرزندان خویش روبه رو بودند .

یأیّها الذین ءامنوا إنّ من أزوجكم و أولدكم عدوًّا لكم

دعا بر فرزندان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۳۶ – ۱۵

۱۵ نقش دعای مادر و کمالات معنوی او ، در سعادت فرزند

ربّ انّی نذرت . .. و انّی اعیذها بك

رحمت بر فرزندان ابراهیم(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۵۰ – ۱

۱– حضرت ابراهیم و فرزندانش ، اسحاق و یعقوب ، برخوردار از رحمت هایی ویژه از جانب خداوند

و وهبنا لهم من رحمتنا

<من> برای تبعیض است; یعنی <وهبنا لهم بعض رحمتنا> عنوان <هبه> و بخشش الهی، حاکی از ویژگی و مرتبه والای آن است.

سوگند به فرزندان انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بلد - ۹۰ - ۳ - ۶

۶ - سوگند خداوند به انسان تولیدمثل کننده و فرزندانش

و والد و ما ولد

واژه <والد> ممکن است به شخص خاصی نظر نداشته باشد; بلکه اسم جنس بوده و بر هر انسان مذکر و یا حتی مؤنثی که در

تولیـد مثـل نقش داشـته باشـند، اطلاق گردد (ر. ک: لسان العرب). در این صورت شـگفتی تکثیر نسل و نقش اعجاب برانگیز پدر و مادر در آن و نیز عظمت فرزند به وجود آمده از آنها، راز سوگند خداوند به آنان است.

صدقه به فرزندان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۸۸ - ۱۵

۱۵ اعطای صدقه به فرزندان و خاندان پیامبران ، جایز و امری شایسته و نیکوست .

و تصدق علینا إن الله یجزی المتصدقین

<تصـدق> به معنای اعطای صـدقه است و <صـدقه> آن گونه که در <کشاف> آمـده است عطیه و بخششـی است که به منظور رسیدن به ثواب پرداخت می شود.

صلاحیت فرزندان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۸ - ۶

۶ - صلاحیت و شایستگی ، شرط ورود پدران ، همسران و فرزندان مؤمنان به بهشت

و أدخلهم جنّت . .. و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذرّیّتهم

عصیان فرزندان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۲۷ - ۵

۵ - به وجود آمدن فرزندان کافر و تبه کار در جامعه ، فلسفه نفرین نوح (ع) علیه قوم کافر و گمراه گر خویش

و لایلدوا إلاّ فاجرًا کفّارًا

علاقه به فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۱۰ - ۴

۴ مال و اولاد ، اهرم بازدارنده از گرایش به خدا

لن تغنى عنهم اموالهم و لا اولادهم من اللّه شيئاً

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۱۴ – ۵

۵ شیفتگی مردم نسبت به زن ، فرزندان ذکور ، سیم و زر و مَرکب های نامدار

زیّن للنّاس حبّ الشّهوات من النّساء و البنین و القناطیر المقنطره من الذّهب و الف

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۳۶ – ۱۳

۱۳ علاقه انسان ، به سعادتمندی نسل خویش

و انّی اعیذها بک و ذریّتها

عمل ناپسند فرزندان صالحان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۲۸ – ۸

۸– صدور کردار ناروا از فرزندان انسان های صالح و خویشاوندانِ شخصیت های برجسته ، نکوهیده تر و شرم آورتر از ارتکاب آن از سوی دیگران است .

یأخت هرون ما کان أبوک امرأ سوء و ما کانت أُمّک بغیًّا

عوامل خوشنامی فرزندان ابراهیم(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۵۰ – ۴

۴– خداوند ، خوش نامی و بلندآوازگی را ، به پاس پایداری ابراهیم (ع) در توحید ، به او و فرزندانش عنایت کرد .

فلمّا أعتزلهم . .. و جعلنا لهم لسان صدق علیًّا

عوامل محافظت از منافع فرزندان صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۸۲ - ۱۰

۱۰- عوامل غیبی الهی ، در حفظ منافع صالحان و فرزندان آنان ، دخالت دارد .

فأراد ربّک أن یبلغا أشدّهما و یستخرجا کنزهما رحمه من ربّک

داستان تعمیر دیوار و حفظ منافع یتیمان، گرچه در موردی خاص بوده، ولی پیام آیه، کلّی است و آن این

که به مناسبت عمل صالح پدران، منافع فرزندان نیز محفوظ می ماند.

فرزندان ابراهیم(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۸۴ – ۱

۱ اسحاق و یعقوب(ع)، موهبت خداوند به ابراهیم(ع) بودند.

و وهبنا له إسحق و یعقوب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۶ – ۱۷

۱۷ ابراهیم و اسحاق (ع) ، پدران یعقوب و یوسف (ع) بودند .

علی أبویک من قبل إبرهیم و إسحق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۳۵ – ۱۰

۱۰– حضرت ابراهیم (ع) از خداوند خواستار مصونیت خویش و فرزندانش از گرایش به بت پرستی شد .

و إذ قال إبرهیم ربّ . .. اجنبنی و بنیّ أن نعبد الأصنام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۳۹ – ۴

۴– اسماعیل و اسحاق (ع) ، فرزندان حضرت ابراهیم (ع) و هدیه و بخشش الهی به او بود .

الحمد لله الذی وهب لی علی الکبر إسمعیل و إسحق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۴۹ – ۵

۵- اسحاق و یعقوب (ع) ، فرزندان ابراهیم و از پیامبران الهی بودند .

وهبنا له إسحق و یعقوب و کلاًّ جعلنا نبیًّا

اسحاق(ع)، فرزند ابراهیم(ع) بود، ولی یعقوب(ع) به دلیل آیه بیست و هفتم سوره هود (و من وراء إسحاق یعقوب) فرزند اسحاق و نوه ابراهیم(ع) بوده است.

فرزندان اسحاق(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۶ - ۱۷

۱۷ ابراهیم و اسحاق (ع) ، پدران یعقوب و یوسف (ع) بودند .

علی أبویک من قبل إبرهیم و إسحق

فرزندان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۳۸ - ۴

۴ پیامبران پیشین نیز همانند پیامبر اکرم (ص) دارای همسر و فرزند بودند .

و لقد أرسلنا رسلاً من قبلک و جعلنا لهم أزوجًا و ذریّه

فرزندان برگزیده انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۸۷ - ۱،۲

۱ خداوند برخی از پدران و فرزندان و برادران انبیای گذشته را (ابراهیم، اسحاق، یعقوب(ع) و . ..) برگزید و به صراط مستقیم هدایت کرد.

و من ءابائهم و ذریتهم و إخونهم و اجتبینهم و هدینهم إلی صرط مستقیم

۲ خداوند برخی از پدران و فرزندان و برادران انبیای گذشته را (ابراهیم، اسحق(ع) و . ..) بر همه مردم عصرشان برتری بخشید.

کلاً فضلنا علی العلمین . .. و من ءابائهم و ذریتهم و إخونهم

فرزندان بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۲۳ - ۵

۵ پدران ، همسران و فرزندان واردشدگان به بهشت عدن در صورتی که صالح باشند به ایشان ملحق خواهند شد .

جنّت عدن يدخلونها و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذريّتهم

فرزندان ذکور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۳۶ - ۶

۶ پسر بودن ، ملاک ارزش در پیشگاه خداوند نیست .

و اللّه اعلم بما

وضعت

چون جمله <و اللّه . .. >، در مقام جواب از اظهار حسرت مادر مریم برای دختر بودن فرزندش می باشد، می توان به دست آورد که دختر و یا پسر بودن در نزد خداوند، ارزشی تلقّی نمی شود.

فرزندان صالح

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۲۳ – ۸

۸ لزوم دقّت در انتخاب همسر و مراعات آداب آمیزش ، برای به وجود آمدن فرزندان صالح

نساؤکم حرث لکم . .. و قدّموا لانفسکم

دقّت کشاورز در انتخاب زمین مورد کشت و نیز سعی تمام در به وجود آوردن شرایطی برای به ثمر نشاندن محصولی عالی، از وجود مشابهت بین همسر و کشتزار است که می تواند مورد نظرآیه باشد.

فرزندان کافران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۶۹ – ۲،۴

۲ فرجام سوء منافقان و کفرپیشگان گذشته تاریخ علی رغم برخورداری آنان از قدرت ، مال و فرزند فزونتر هشداری است به منافقان هر عصر .

وعد اللّه المنفقین . .. کالذین من قبلکم کانوا أشد منکم قوه و أکثر أمولا

۴ اعتماد و اتکای منافقان و کافران به قدرت ، ثروت و فرزندان بسیار خویش

کانوا أشد منکم قوه و أکثر أمولا و أولداً

فرزندان متقین در بهشت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – طور – ۵۲ – ۲۱ – ۱

۱ - نوید الهی به ملحق گشتن نسل مؤمن تقواپیشگان ، به ایشان در بهشت

و الذین ءامنوا و اتّبعتهم ذرّیّتهم بإیمن ألحقنا بهم ذرّیّتهم

فرزندان مشرکان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۰۵ – ۷

۷ < عن عبدالله بن سلام مولی رسول الله (ص) انه قال : سألت رسول الله (ص) فقلت : . . . فأولاد المشرکین فی الجنه أم فی النـار ؟ فقـال : . . . انه إذا کـان یوم القیـامه . . . فیـأمرالله عزوجـل نـاراً . . . ثم یأمرالله تبارک و تعالی أطفال المشـرکین أن یلقوا أنفسـهم فی تلک النار فمن سبق له فی علم الله عزوجل أن یکون سعیداً ألقی نفسه فیها . . . و من سبق له فی علم الله عزوجل أن یکون شقیاً إمتنع فلم یلق نفسه فی النار . . . و ذلک قول الله عزوجل : < فمنهم شقیّ و سعید > . . . ;

از عبـدالله بن سـلام نقل شده است که گفت: از رسول خدا(ص) پرسـیدم: . .. آیا فرزندان مشـرکان [که در کودکی مرده اند] بهشتی هستند یا جهنمی؟ فرمود: ... هنگامی که قیامت فرا رسد ... خداوند به آتش فرمان حضور می دهد ... سپس به کودکان مشــرکان دســتور می دهــد تـا خـود را در آن آتش درافکننــد. پس هر کــدام از آن کودکـان کـه در علـم خــدای عزوجل سعادتمنـدیش رقم خورده است خود را در آن آتش می افکنـد ... و آنان که در علم خدای عزوجل برایشان شـقاوتمندی رقم خورده، از پـذیرش فرمـان خـدا امتناع نموده و خود را در آتش نمی اندازنـد ... و این سـخن خداونـد عزوجل است که فرمود: فمنهم شقی و سعید <...>.

فرزندان منافقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه –

فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۵ - ۱۵

۱۵ مال و اولاد فراوان منافقان ، زمینه گرایش آنان به کفر در هنگام مرگ

فلا تعجبک أمولهم . .. و تزهق أنفسهم و هم کفرون

فرزندان منافقان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۵ - ۱

۱ منافقان عصر پیامبر (ص) ، برخوردار از مال و اولاد فراوان و امکانات مادی و مفاخر اجتماعی

و لاتعجبک أمولهم و أولدهم

فرزندان مؤمنان در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۸ - ۴،۸،۱۴

۴ - بهره مندی پدران ، همسران و فرزندان صالح از بوستان های ماندنی بهشت ، در سایه لطف الهی به مؤمنان تائب و پیرو دین

و أدخلهم جنّت عدن الّتی وعدتّهم و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذرّیّتهم

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند تنها به مؤمنان تائب و اهل عمل، وعده بهشت داده; ولی در عین حال فرموده است: پدران، همسران و فرزندان ایشان نیز در صورت صالح بودنشان وارد بهشت خواهند شد. یادآوری اینان در ردیف مؤمنان تائب که وعده بهشت تنها به آنان اختصاص دارد می تواند نوعی پاداش به ایشان و لطف الهی در حق آنان باشد.

۸ - بودن پدران ، همسران و فرزندان در بهشت ، از الطاف الهی در حق مؤمنان تائب و پیروان دین

و أدخلهم جنّت عدن الّتی وعدتّهم و من صلح من ءابائهم و أزوجهم و ذرّیّتهم

یاد کردن مسأله بودن پدران و.. در بهشت در کنار مؤمنان

تائب، در عین آن که آنان از نظر مقام و کمال در حدی نیستند که مانند مؤمنان باشند (هرچند صلاحیت عمومی ورود به آن جا را دارند)، می تواند بیانگر اظهار لطف الهی به مؤمنان تائب باشد; زیرا وجود این افراد در کنار انسان، خود نعمتی بزرگ است.

۱۴ - عزت و حکمت بی مانند خداوند ، مقتضی دل بستن و امید داشتن به ورود مؤمنان تائب و پدران ، همسران و فرزندان صالح آنان به بهشت جاویدان

ربّنا و أدخلهم جنّت . .. إنّک أنت العزیز الحکیم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله <إنّک أنت العزیز الحکیم> تعلیل برای جمله های پیشین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۲۱ - ۱۲،۱۳

۱۲ - < عن أبی عبدالله (ع) فی قول الله عزّوجلّ : < و الذین آمنوا و اتّبعتهم ذرّیّتهم بإیمان ألحقنابهم ذرّیّتهم > قال : قصرت الأبناء عن عمل الأباء فألحقوا الأبناء بالأباء لتقر بذلک أعینهم ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خدای عزّوجلّ <والذین آمنوا و اتّبعتهم ذرّیّتهم بإیمان ألحقنابهم ذرّیّتهم> روایت شده که فرمود: فرزندان از نظر عمل از پدرانشان کمترند; ولی برای چشم روشنی پدران مؤمن، فرزندانشان را به پدرانشان ملحق می کنند>.

۱۳ - < عن أبی عبدالله (ع) قال : إنّ الله تبارک و تعالی کفّل إبراهیم (ع) و ساره أطفال المؤمنین یغذونهم بشجره من الجنّه . . . فإذا کان یوم القیامه ألبسوا و طیّبوا و اهدوا إلی آبائهم و هو قول الله عزّوجلّ < و الذین آمنوا و اتّبعتهم ذرّیّتهم بإیمان ألحقنا بهم

ذرّيّتهم ;

از امام صادق(ع) روايت شده كه خداوند تبارك و تعالى اطفال مؤمنان را تحت تكفل ابراهيم(ع) و ساره قرار داده كه آنان را به وسيله درختى از بهشت غذا مى دهند. .. هرگاه قيامت فرارسد به آنان لباس پوشانده و آنها را معطر مى كنند و به عنوان هديه براى پدرانشان مى برند... و اين گفتار خداى عزّوجلّ است <والذين آمنوا و اتّبعتهم ذرّيّتهم بإيمان ألحقنابهم ذرّيّتهم>.

فرزندان وليد بن مغيره

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - مدثر - ۷۴ - ۱۳ - ۱

۱ - وليدبن مغيره ، داراى فرزندانى هميشه حاضر

و بنين شهودًا

فرزندان يعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۰ - ۳

۳ انتساب بنى اسرائيليان به هر يك از فرزندان يعقوب ، اساس گروه بندى آنان

و قطّعنهم اثنتى عشره أسباطا أمما

<اسباط> در لغت به معناى نوادگان است. به كارگيرى اين واژه براى تيره هاى دوازده گانه بنى اسرائيل اشاره به اين دارد كه اساس اين قبايل كه همگان نواده هاى يعقوب (اسرائيل) هستند دوازده فرزند او مى باشند.

قربانى فرزندان آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۴ - مائده - ۵ - ۲۷ - ۱۱

۱۱ هر يك از فرزندان آدم ، آگاه به پذيرش و يا رد قربانى خود و برادر خويش

قال لاقتلنك قال انما يتقبل اللّه من المتقين

جمله <انما یتقبل اللّه> و نیز تصـمیم قابیل برای کشـتن هابیل می رساند هر یک از آن دو متوجه پذیرش و رد قربانی خویش شدند. بسیاری از مفسران برآنند که قربانی هابیل

با آتشی از غیب بسوخت. و سوختن قربانی نشانه پذیرش آن بوده است.

قصه فرزندان آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۷ - ۱،۷،۹،۱۱،۳۰

۱ داستان قربانی پسران حضرت آدم (ع) (هابیل و قابیل) ، داستانی پرفایده ، عبرت آموز و شایان ذکر

و اتل علیهم نبأ ابنی ءادم بالحق

آگاه نبودن قابیل از کیفیت دفن جسد هابیل، بیانگر این است که آنها از اولین انسانها بوده اند. بنابراین مراد از <آدم>، آدم ابوالبشر(ع) است و بنا به گفته مفسران، مقصود از فرزندان او، هابیل و قابیل هستند. گفتنی است که <نبأ> به خبری گفته می شود که دارای فایده بسیار باشد.

۷ داستان قربانی فرزندان آدم ، به گونه ای که در قرآن بیان شده ، گزارشی واقعی و به دور از هرگونه باطل

و اتل علیهم نبأ ابنی ءادم بالحق

در برداشت فوق <بالحق> متعلق به <اتل> گرفته شده است.

۹ تنها قربانی یکی از دو فرزند آدم ، مقبول درگاه خداوند قرار گرفت .

فتقبل من احدهما و لم یتقبل من الاخر

۱۱ هر یک از فرزندان آدم ، آگاه به پذیرش و یا رد قربانی خود و برادر خویش

قال لاقتلنک قال انما یتقبل اللّه من المتقین

جمله <انما یتقبل اللّه> و نیز تصمیم قابیل برای کشتن هابیل می رساند هر یک از آن دو متوجه پذیرش و رد قربانی خویش شدند. بسیاری از مفسران برآنند که قربانی هابیل با آتشی از غیب بسوخت. و سوختن قربانی نشانه پذیرش آن بوده است.

۳۰ فربه ترین گوسفند هابیل ، قربانی قبول شده وی به درگاه خدا

و دسته ای از خوشه های گندم یا مانند آن ، قربانی قبول نشده قابیل

و اتل علیهم نبأ ابنی ءادم بالحق اذ قربا قرباناً

از امام سجاد(ع) درباره قربانی نمودن فرزندان آدم(ع) روایت شده: . .. قرب احدهما اسمن کبش کان فی صیانته و قرب الاخر ضغثا من سنبل فتقبل من صاحب الکبش و هو هابیل و لم یتقبل من الاخر ... .

تفسیر قمی، ج ۱، ص ۱۶۵; تفسیر برهان، ج ۱، ص ۴۵۹، ح ۴.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۹ - ۲

۲ تأکید هابیل بر پیشدستی نکردن در قتل برادر ، در عین حفظ حق دفاع از خویش در برابر تهاجم وی

انی ارید ان تبوا باثمی

چنانچه مراد از <اثمی>، گناهی باشد که از کشته شدن احتمالی قابیل به دست هابیل صورت گیرد، معلوم می شود هابیل خاطر نشان ساخته است که من اگرچه قصد کشتن تو را ندارم ولی از خود دفاع می کنم، هر چند به کشتن ناخواسته تو بینجامد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۳۰ - ۵

۵ قابیل ، برادرش هابیل را پس از جریان قربانی به قتل رسانید .

اذ قربا قرباناً . .. فطوعت له نفسه قتل اخیه فقتله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۳۱ - ۱،۲،۵،۶،۲۴،۲۵

۱ خداوند کلاغی را برای آموزش دفن هابیل به سوی قابیل گسیل داشت .

فبعث اللّه غراباً . .. لیریه کیف یوری سوءه اخیه

۲ کلاغ با کاوش در زمین و پنهان سازی چیزی در آن

، قابیل را به کیفیت دفن جثه هابیل رهنمون ساخت .

فبعث اللّه غراباً یبحث فی الارض لیریه کیف یوری سوءه اخیه

۵ کلاغ گسیل داده شده برای تعلیم قابیل ، آگاه به تحیر و سرگردانی وی برای دفن هابیل

فبعث اللّه غراباً یبحث فی الارض لیریه کیف یوری سوءه اخیه

در برداشت فوق ضمیر فاعلی در <لیریه> به <غراب> برگردانده شده است. یعنی کلاغ به انگیزه نشان دادن چگونگی دفن به قابیل در زمین کاوش می کرد و چیزی را در آن نهان می ساخت.

۶ فاصله زمانی اندک میان مرگ هابیل و گسیل کلاغی برای آموزش قابیل

فقتله . .. فبعث اللّه غراباً

عطف <بعث> بر <قتله> به وسیله <فاء>، بیانگر برداشت فوق است.

۲۴ قابیل ، پشیمان از قتل برادرش هابیل *

فاصبح من الندمین

بنابر اینکه <فاصبح . ..> متفرع باشد بر <فقتله> که در آیه قبل آمده است.

۲۵ قابیل ، پس از آگاهی به شیوه خاکسپاری ، ناتوان از دسترسی به جسد برادرش هابیل *

قال یویلتی اعجزت ان اکون مثل هذا الغراب . ..

تفریع ندامت قابیل بر ناتوانیش بر دفن برادر، می رساند که وی پس از آگاهی بر کیفیت دفن، دیگر نمی توانسته است جثه او را به خاک بسپارد. بنابراین جثه برادر را پس از کشتن سر به نیست کرده بود. ماضی آوردن فعل <اعجزت> این معنا را تأیید می کند.

قضاوت فرزندان انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۸۹ – ۴

۴ برخی از پدران و فرزندان و برادران پیامبران پیشین (ابراهیم(ع)، اسحق و . ..) بهره مند از تعالیم آسمانی (کتاب) و دارای

منصب قضاوت و مقام نبوت بوده اند.

و من ءابائهم و ذریتهم و إخونهم . .. أولئک الذین ءاتینهم الکتب و الحکم و النبوه

کثرت فرزندان منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۵ - ۱۵،۱۶

۱۵ مال و اولاد فراوان منافقان ، زمینه گرایش آنان به کفر در هنگام مرگ

فلا تعجبک أمولهم . .. و تزهق أنفسهم و هم کفرون

۱۶ جان کندن دشوار و حسرت بار منافقان و کفر نهایی آنان ، پیامد کثرت مال و اولاد و نمودی از عذاب الهی

فلا تعجبک أمولهم . .. یرید اللّه لیعذبهم بها ... و تزهق أنفسهم و هم کفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۹ - ۲،۴

۲ فرجام سوء منافقان و کفرپیشگان گذشته تاریخ علی رغم برخورداری آنان از قدرت ، مال و فرزند فزونتر هشداری است به منافقان هر عصر .

وعد اللّه المنفقین . .. کالذین من قبلکم کانوا أشد منکم قوه و أکثر أمولا

۴ اعتماد و اتکای منافقان و کافران به قدرت ، ثروت و فرزندان بسیار خویش

کانوا أشد منکم قوه و أکثر أمولا و أولداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۵ - ۱۰،۱۴،۱۵

۱۰ کثرت مال و اولاد ، مایه رنج و گرفتاری برای بی ایمانان

أن یعذبهم بها

۱۴ مال و اولاد فراوان منافقان ، موجب گرایش آنان به کفر در هنگام مرگ

و تزهق أنفسهم و هم کفرون

۱۵ کثرت مال و اولاد منافقان نمودی از عذاب الهی و زمینه ساز جان کندن

دشوار و حسرت بار آنان

أن يعذبهم . .. و تزهق أنفسهم و هم كفرون

با توجه به اينكه <تزهق أنفسهم> مى تواند عطف تفسيرى براى <أن يعذبهم> باشد، برداشت فوق استفاده مى شود.

كفر فرزندان قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۲۷ - ۵

۵ - به وجود آمدن فرزندان كافر و تبه كار در جامعه ، فلسفه نفرين نوح (ع) عليه قوم كافر و گمراه گر خويش

و لايلدوا إلّا فاجرًا كفّارًا

مجوز قتل فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - تكوير - ۸۱ - ۹ - ۵

۵ - شرك پدر و مادر و انحراف آنها از اديان الهى ، مجوّز كشتن فرزندان آنان نيست .

و إذا الموءوده سئلت . بأىّ ذنب قتلت

آيه شريفه ناظر به رفتارى است كه برخى از مشركان عصر بعثت با دختران خود داشتند. محكوميت اين رفتار، حاكى از مصونيت جان فرزندان آنان است.

محبت يعقوب(ع) به فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ - يوسف - ۱۲ - ۸ - ۲،۳،۱۲

۲ يعقوب (ع) همه فرزندان خويش را گرامى مى داشت و به همه آنان محبت مى كرد .

إذ قالوا ليوسف و أخوه أحب إلى أبينا منّا

افعل تفضیل (أحبّ) گویای برداشت فوق است.

۳ یوسف (ع) و بنیامین محبوب تر از دیگر فرزندان یعقوب در نزد آن حضرت

إذ قالوا لیوسف و أخوه أحب إلی أبینا

مراد از <أخوه> چنانچه مفسران گفته اند بنیامین است.

۱۲ برادران یوسف به دلیل نیرومندی و کارآمد بودنشان ، خویش را به محبت پدرشان یعقوب سزاوارتر می دیدند

.

إذ قالوا ليوسف و أخوه أحب إلى أبينا منا و نحن عصبه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۸ - يوسف - ۱۲ - ۹ - ۴،۵

۴ برادران يوسف ، نبود وى در ميان خانواده را ، مايه توجه كامل يعقوب (ع) به آنان مى پنداشتند .

اقتلوا يوسف . .. يخل لكم وجه أبيكم

<يخل لكم وجه أبيكم> (خالى شود صورت پدرتان براى شما) كنايه از آن است كه توجه و اقبال او از يوسف(ع) منقطع مى شود و تنها براى شما خواهد بود. فعل <يخل> جواب امر (اقتلوا) و (اطرحوه) است و با <إن> شرطيه مقدر مجزوم شده است ; يعنى: <إن تقتلوه أو تطرحوه يخل لكم ...>.

۵ برادران يوسف در صورت نبود او ، بنيامين را رقيب خويش در جلب محبت يعقوب (ع) نمى ديدند .

ليوسف و أخوه أحب . .. اقتلوا يوسف ... يخل لكم وجه أبيكم

برادران يوسف از محبت افزون تر يعقوب(ع) به يوسف(ع) و نيز بنيامين در رنج بودند ; ولى با از ميان بردن يوسف(ع) مشكل را حل شده مى دانستند. بنابراين چنين مى پنداشتند كه بنيامين ، نمى تواند مانع توجه كامل يعقوب(ع) به آنان باشد.

مسافرت فرزندان موسى(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۷ - ۴

۴ - همراهى خانواده موسى (همسر و فرزندانش) با وى در سفر از < مدين >

إذ قال موسى لأهله . .. لعلّكم تصطلون

تعبير <سئاتيكم> و <لعلّكم تصطلون> (با ضماير جمع) نشان مى دهد كه همراهيان موسى بيش از يك نفر بوده اند و تعبير <أهل> بيانگر

آن است که همه آنان از نزدیکان (همسر و فرزندان) او بوده اند.

مسؤولیت فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۳۵ - ۴

۴ خدمت فرزند به مادر ، حق طبیعی مادر ، و قابل گذشت از سوی او

ربّ انّی نذرت لک ما فی بطنی

مقامات فرزندان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۸۹ - ۴

۴ برخی از پدران و فرزندان و برادران پیامبران پیشین (ابراهیم(ع)، اسحق و . ..) بهره مند از تعالیم آسمانی (کتاب) و دارای منصب قضاوت و مقام نبوت بوده اند.

و من ءابائهم و ذریتهم و إخونهم . .. أولئک الذین ءاتینهم الکتب و الحکم و النبوه

ممنوعیت تبعیض بین فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۹ - ۹

۹ - تمایز میان دختر و پسر ، مخالف اندیشه دینی است .

یهب لمن یشاء إنثًا و یهب لمن یشاء الذکور

تقدیم <إناثاً> بر <الذکور> علاوه بر رعایت فاصله و سجع، می تواند به منظور نفی اندیشه جاهلیت در مورد دختران باشد (که پسران را بر دختران ترجیح می دادند).

مؤاخذه اخروی زنده بگوری فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - تکویر - ۸۱ - ۹ - ۳

۳ - قیامت روز مؤاخذه و محکومیت کسانی که فرزندان خود را کشته اند .

بأیّ ذنب قتلت

فعل <قتلت>، گویای این است که کشتن فرزند گرچه دختر نباشد و یا او را زنده به گور نکرده باشند مؤاخذه اخروی را در پی دارد.

نبوت فرزندان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۸۹ - ۴

۴ برخی از پدران و فرزندان و برادران پیامبران پیشین (ابراهیم(ع)، اسحق و . ..) بهره مند از تعالیم آسمانی (کتاب) و دارای منصب قضاوت و مقام نبوت بوده اند.

و من ءابائهم و ذریتهم و إخونهم . .. أولئک الذین ءاتینهم الکتب و الحکم و النبوه

نبوّت فرزندان یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۳ - ۵

۵ خداوند ، گروهی از فرزندان یعقوب را به پیامبری برانگیخت و به آنان وحی کرد .

أوحینا إلی . .. و الاسباط

<اسباط> جمع <سبط> در لغت به فرزندزادگان گفته می شود، و مراد از آن در آیه فرزندزادگان حضرت یعقوب(ع) هستند و برخی از مفسران مقصود از <الاسباط> را فرزندان اسحاق دانسته اند. گفتنی است که آمدن کلمه <الاسباط> پس از <یعقوب> نظر اول را تأیید می کند.

نجات فرزندان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۴۱ - ۲

۲ - سوار شدن فرزندان نوح (ع) و همراهان مؤمن او بر کشتی و نجات آنان از غرق شدن ، از آیات و نشانه های قدرت و تدبیر خداوند است .

و ءایه لهم أنّا حملنا ذرّیّتهم فی الفلک المشحون

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که ضمیر <لهم> و <ذرّیّتهم> به <عباد> بازگردد (البته به اعتبار این که عباد از بشر می باشند). و نیز مقصود از <فلک مشحون> کشتی حضرت نوح(ع) باشد که در آیه ۱۱۹ سوره <شعراء>

به همین تعبیر آمده است (فأنجیناه و من معه فی الفلک المشحون). بر این اساس معنای آیه چنین می شود: <آیه لهم أنّا حملنا ذرّیات البشر فی سفینه نوح>.

نعمت زندگی با فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مدثر - ۷۴ - ۱۳ - ۴

۴ - حضور فرزندان نزد پدر و مادر و زندگی در جوار آنان ، از نعمت های الهی است .

و بنین شهودًا

<شهود> به معنای حضور است. این قید می رساند که حضور فرزندان در نزد پدر و مادر، نعمتی افزون بر وجود آنان برای والدین است.

نقش فرزندان کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۷۸ - ۱۱

۱۱- مال و اولاد کافران نیز ، عطای الهی است .

أم اتّخذ عند الرحمن عهدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۸۰ - ۴

۴- امکانات مادی و مال و فرزند کافران ، آنان را از فقر و تنهایی در قیامت نجات نمی دهد .

و نرثه ما یقول و یأتینا فردًا

وعده به فرزندان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۸ - ۲

۲ – بوستان های ماندنی بهشت ، وعده خداوند به مؤمنان تائب و پیرو دین الهی

جنّت عدن الّتی وعدتّهم

ولایت بر فرزندان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۳۵ – ۵،۱۱

۵ ولایت همسر عمران بر فرزند خویش

ربّ انّی نذرت لک ما فی بطنی

۱۱ ولایت همسر عمران بر فرزند خویش ، به هنگام

در حیات نبودن عمران *

ربِّ انّی نذرت لک

یعقوب(ع) و احترام فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۸ - ۲

۲ یعقوب (ع) همه فرزندان خویش را گرامی می داشت و به همه آنان محبت می کرد .

إذ قالوا لیوسف و أخوه أحب إلی أبینا منّا

افعل تفضیل (أحبّ) گویای برداشت فوق است.

یعقوب(ع) و سلامتی فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۶۸ - ۱۰

۱۰ یعقوب (ع) آنچه وظیفه او برای تأمین سلامت فرزندانش بوده ، به کار بست .

إلاّ حاجه فی نفس یعقوب قضیها

یعقوب(ع) و فرزندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۶۸ - ۱۹

۱۹ پیش بینی و احساس خطر یعقوب (ع) برای فرزندانش در دومین سفرشان به مصر ، جلوه ای از علم ویژه آن حضرت

لاتدخلوا من باب وحد . .. إنه لذو علم لما علّمنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۹۶ - ۱۱

۱۱ یعقوب (ع) باور خویش را مبنی بر زنـده بودن یوسف (ع) و پایان یافتن فراقش به فرزندان و بسـتگان خویش بازگو می کرد .

ألم أقل لکم إنی أعلم من الله ما لاتعلمون

فرزندان آدم(ع)

ازدواج فرزندان آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۱ - ۱۱

۱۱ ازدواج فرزندان بلافصل آدم و حوّا ، با یکدیگر *

و بثّ منهما رجالاً کثیراً و نساءً

کلمه <منهما>، گویای این است که

برای تکثیر نسل بشر جز آدم و حوّا موجودی دیگر، از قبیل ملائکه یا انسانهای باقیمانده از نسلهای پیشین، دخالتی نداشته است ; بنابراین، تکثیر نسل بشر با ازدواج فرزندان آدم با یکدیگر صورت گرفته است. مؤیّد مطلب فوق، پاسخ امام رضا (ع) به سؤال از کیفیت تکثیر نسل آدم است که فرمود: حملت حوّا هابیل واختاً له فی بطن ثم حملت فی البطن الثّانی قابیل واختاً له فی بطن فزوّج هابیل التی مع قابیل و تزوّج قابیل التی مع هابیل ... .

قرب الاسناد، ص ۱۶۱ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۴۳۳، ح ۱۰.

دشمنی فرزندان آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۳۶ - ۱۲

۱۲ - خداوند در پی هبوط آدم (ع) و حوا ، دشمنی فرزندانشان را با یکدیگر ، به ایشان گوشزد کرد .

و قلنا اهبطوا بعضکم لبعض عدو

قربانی فرزندان آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۷ - ۱۱

۱۱ هر یک از فرزندان آدم ، آگاه به پذیرش و یا رد قربانی خود و برادر خویش

قال لاقتلنک قال انما یتقبل اللّه من المتقین

جمله <انما یتقبل اللّه> و نیز تصمیم قابیل برای کشتن هابیل می رساند هر یک از آن دو متوجه پذیرش و رد قربانی خویش شدند. بسیاری از مفسران برآنند که قربانی هابیل با آتشی از غیب بسوخت. و سوختن قربانی نشانه پذیرش آن بوده است.

قصه فرزندان آدم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۷ - ۱،۷،۹،۱۱،۳۰

۱ داستان قربانی پسران

حضرت آدم (ع) (هابیل و قابیل) ، داستانی پرفایده ، عبرت آموز و شایان ذکر

و اتل علیهم نبأ ابنی ءادم بالحق

آگاه نبودن قابیل از کیفیت دفن جسد هابیل، بیانگر این است که آنها از اولین انسانها بوده اند. بنابراین مراد از <آدم>، آدم ابوالبشر(ع) است و بنا به گفته مفسران، مقصود از فرزندان او، هابیل و قابیل هستند. گفتنی است که <نبأ> به خبری گفته می شود که دارای فایده بسیار باشد.

۷ داستان قربانی فرزندان آدم ، به گونه ای که در قرآن بیان شده ، گزارشی واقعی و به دور از هرگونه باطل

و اتل علیهم نبأ ابنی ءادم بالحق

در برداشت فوق <بالحق> متعلق به <اتل> گرفته شده است.

۹ تنها قربانی یکی از دو فرزند آدم ، مقبول درگاه خداوند قرار گرفت .

فتقبل من احدهما و لم یتقبل من الاخر

۱۱ هر یک از فرزندان آدم ، آگاه به پذیرش و یا رد قربانی خود و برادر خویش

قال لاقتلنک قال انما یتقبل اللّه من المتقین

جمله <انما یتقبل اللّه> و نیز تصمیم قابیل برای کشتن هابیل می رساند هر یک از آن دو متوجه پذیرش و رد قربانی خویش شدند. بسیاری از مفسران برآنند که قربانی هابیل با آتشی از غیب بسوخت. و سوختن قربانی نشانه پذیرش آن بوده است.

۳۰ فربه ترین گوسفند هابیل ، قربانی قبول شده وی به درگاه خدا و دسته ای از خوشه های گندم یا مانند آن ، قربانی قبول نشده قابیل

و اتل علیهم نبأ ابنی ءادم بالحق اذ قربا قرباناً

از امام سجاد(ع) درباره قربانی نمودن فرزندان آدم(ع) روایت شده: . .. قرب احدهما

اسمن کبش کان فی صیانته و قرب الاخر ضغثا من سنبل فتقبل من صاحب الکبش و هو هابیل و لم یتقبل من الاخر ... .

تفسیر قمی، ج ۱، ص ۱۶۵; تفسیر برهان، ج ۱، ص ۴۵۹، ح ۴.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۲۹ – ۲

۲ تأکید هابیل بر پیشدستی نکردن در قتل برادر ، در عین حفظ حق دفاع از خویش در برابر تهاجم وی

انی ارید ان تبوا باثمی

چنانچه مراد از <اثمی>، گناهی باشد که از کشته شدن احتمالی قابیل به دست هابیل صورت گیرد، معلوم می شود هابیل خاطر نشان ساخته است که من اگرچه قصد کشتن تو را ندارم ولی از خود دفاع می کنم، هر چند به کشتن ناخواسته تو بینجامد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۳۰ – ۵

۵ قابیل ، برادرش هابیل را پس از جریان قربانی به قتل رسانید .

اذ قربا قرباناً . .. فطوعت له نفسه قتل اخیه فقتله

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۳۱ – ۱،۲،۵،۶،۲۴،۲۵

۱ خداوند کلاغی را برای آموزش دفن هابیل به سوی قابیل گسیل داشت .

فبعث اللّه غراباً . .. لیریه کیف یوری سوءه اخیه

۲ کلاغ با کاوش در زمین و پنهان سازی چیزی در آن ، قابیل را به کیفیت دفن جثه هابیل رهنمون ساخت .

فبعث اللّه غراباً یبحث فی الارض لیریه کیف یوری سوءه اخیه

۵ کلاغ گسیل داده شده برای تعلیم قابیل ، آگاه به تحیر و سر گردانی وی برای

دفن هابیل

فبعث اللّه غراباً یبحث فی الارض لیریه کیف یوری سوءه اخیه

در برداشت فوق ضمیر فاعلی در <لیریه> به <غراب> برگردانده شده است. یعنی کلاغ به انگیزه نشان دادن چگونگی دفن به قابیل در زمین کاوش می کرد و چیزی را در آن نهان می ساخت.

۶ فاصله زمانی اندک میان مرگ هابیل و گسیل کلاغی برای آموزش قابیل

فقتله . .. فبعث اللّه غراباً

عطف <بعث> بر <قتله> به وسیله <فاء>، بیانگر برداشت فوق است.

۲۴ قابیل ، پشیمان از قتل برادرش هابیل *

فاصبح من الندمین

بنابر اینکه <فاصبح . ..> متفرع باشد بر <فقتله> که در آیه قبل آمده است.

۲۵ قابیل ، پس از آگاهی به شیوه خاکسپاری ، ناتوان از دسترسی به جسد برادرش هابیل *

قال یویلتی اعجزت ان اکون مثل هذا الغراب . ..

تفریع ندامت قابیل بر ناتوانیش بر دفن برادر، می رساند که وی پس از آگاهی بر کیفیت دفن، دیگر نمی توانسته است جثه او را به خاک بسپارد. بنابراین جثه برادر را پس از کشتن سر به نیست کرده بود. ماضی آوردن فعل <اعجزت> این معنا را تأیید می کند.

فرزندان یعقوب(ع)

برگزیدگی فرزندان یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۳ - ۵

۵ خداوند ، گروهی از فرزندان یعقوب را به پیامبری برانگیخت و به آنان وحی کرد .

أوحینا إلی . .. و الاسباط

<اسباط> جمع <سبط> در لغت به فرزندزادگان گفته می شود، و مراد از آن در آیه فرزندزادگان حضرت یعقوب(ع) هستند و برخی از مفسران مقصود از <الاسباط> را فرزندان اسحاق دانسته اند. گفتنی است که آمدن کلمه <الاسباط>

پس از <یعقوب> نظر اول را تأیید می کند.

فرزندان یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۰ - ۳

۳ انتساب بنی اسرائیلیان به هر یک از فرزندان یعقوب ، اساس گروه بندی آنان

و قطّعنهم اثنتی عشره أسباطا أمما

<اسباط> در لغت به معنای نوادگان است. به کارگیری این واژه برای تیره های دوازده گانه بنی اسرائیل اشاره به این دارد که اساس این قبایل که همگان نواده های یعقوب (اسرائیل) هستند دوازده فرزند او می باشند.

نبوّت فرزندان یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۳ - ۵

۵ خداوند ، گروهی از فرزندان یعقوب را به پیامبری برانگیخت و به آنان وحی کرد .

أوحینا إلی . .. و الاسباط

<اسباط> جمع <سبط> در لغت به فرزندزادگان گفته می شود، و مراد از آن در آیه فرزندزادگان حضرت یعقوب(ع) هستند و برخی از مفسران مقصود از <الاسباط> را فرزندان اسحاق دانسته اند. گفتنی است که آمدن کلمه <الاسباط> پس از <یعقوب> نظر اول را تأیید می کند.

فرزندخواندگی

احکام فرزندخواندگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۴ - ۱۰،۱۴

۱۰ - فرزندخوانده شدگان ، هیچ گاه ، فرزند حقیقی نیستند .

و ما جعل أدعیاءکم أبناءکم

<أدعیاء> جمع <دعی> و صفت مشبهه، به معنای اسم مفعول است. مراد از آن، نسبت دادن ادعایی فرزند (و یا هر چیزی) به شخص است.

۱۴ - ادعای فرزند حقیقی بودن فرزندخوانده ، تنها سخنی بیش نیست و در واقعیت تأثیر ندارد .

و ما جعل أدعیاءکم أبناءکم ذلکم

قولکم بأفوهکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۵ - ۶،۹

۶ - در صورت شناخته نبودن پدر کسی ، روا نیست که او به عنوان فرزند کسی معرفی گردد .

ادعوهم لأباءهم . .. فإن لم تعلموا ءاباءهم فإخونکم فی الدین

توصیه خداوند به مؤمنان، برای برادر دانستن کسانی که در میان آنان می زیند و پدران شان شناخته شده نیستند، حکایت از این دارد که مردم، حق ندارند به صرف ناشناخته بودن پدر کسی، او را به فرزندی کسی بخوانند.

۹ - در صورتی که مؤمنی ، برده آزاد شده باشد و پدرش برای دیگران ناشناخته باشد ، شایسته است که بی جهت ، او را به فرزندی کسی نسبت ندهند .

ادعوهم لأباءهم . .. فإن لم تعلموا ءاباءهم ... و مولیکم

مراد از <مولی> در آیه، احتمال دارد که برده آزاد شده یک قومی باشد. از این برده آزاد شده، در اصطلاح مولای آن قوم یاد می کنند.

ادعای فرزندخواندگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۴ - ۱۴

۱۴ - ادعای فرزند حقیقی بودن فرزندخوانده ، تنها سخنی بیش نیست و در واقعیت تأثیر ندارد .

و ما جعل أدعیاءکم أبناءکم ذلکم قولکم بأفوهکم

امیدواری به فرزندخواندگی موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۹ - ۱۱

۱۱ - همسر فرعون ، خواستار نگه داری موسی (ع) با امید به منتفع شدن از خدمات وی ، یا برگزیدن او به فرزندی خویش

عسی أن ینفعنا أو نتّخذه ولدًا

بدعت فرزندخواندگی

جلد - نام سوره -

سوره – آیه – فیش

۱۴ – احزاب – ۳۳ – ۴ – ۱۲

۱۲ – فرزند حقیقی تلقّی شدن فرزند خوانده شدگان ، در عصر جاهلیت ، خودساخته بود و منشأ الهی نداشت .

و ما جعل أدعیاءکم أبناءکم ذلکم قولکم بأفوهکم

تاریخ فرزندخواندگی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۲۱ – ۱۰

۱۰ انتخاب فردی به عنوان فرزند (فرزندخواندگی) ، امری متعارف در زمان یوسف (ع) ، و دارای اعتبار قانونی در دیار مصر باستان

أو نتخذه ولدًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۹ – ۱۲

۱۲ – فرزندخواندگی ، رسمی متعارف و ریشه دار در تاریخ

أو نتّخذه ولدًا

سنت فرزندخواندگی در صدراسلام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – احزاب – ۳۳ – ۳۷ – ۲۵

۲۵ – سنّت پسرخواندگی ، در صدراسلام ، امری رایج بود .

زوّجنکها لکی لایکون علی المؤمنین حرج فی أزوج أدعیائهم

فرزندخواندگی در جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۴ - ۱۱،۱۲

۱۱ - در جاهلیت ، فرزندخوانده شدگان ، فرزند حقیقی تلقی می شدند .

و ما جعل أدعیاءکم أبناءکم

آیه، ناظر به واقعیتی موجود در عصر ظهور اسلام و باقی مانده از دوران جاهلی است. چنان که نوع مفسران، به آن تصریح کرده اند، آیه درباره زیدبن حارثه، پسرخوانده رسول اللّه(ص) نازل شده است.

۱۲ - فرزند حقیقی تلقّی شدن فرزند خوانده شدگان ، در عصر جاهلیت ، خودساخته بود و منشأ الهی نداشت .

و ما جعل أدعیاءکم أبناءکم ذلکم قولکم بأفوهکم

فرزندخواندگی

در دوران یوسف(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۲۱ – ۱۰

۱۰ انتخاب فردی به عنوان فرزند (فرزندخواندگی) ، امری متعارف در زمان یوسف (ع) ، و دارای اعتبار قانونی در دیار مصر باستان

أو نتخذه ولدًا

فرزندخواندگی در مصرباستان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۲۱ – ۱۰

۱۰ انتخاب فردی به عنوان فرزند (فرزندخواندگی) ، امری متعارف در زمان یوسف (ع) ، و دارای اعتبار قانونی در دیار مصر باستان

أو نتخذه ولدًا

فرزندخواندگی یوسف(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۲۱ – ۶،۷

۶ عزیز مصر در نظر داشت از یوسف (ع) در امور خویش بهره گیرد ، و یا او را به فرزندی خود و همسرش برگزیند .

قال الذی . .. أکرمی مثویه عسی أن ینفعنا أو نتخذه ولدًا

۷ عزیز مصر ، یاوری یوسف (ع) و گزینش او به فرزندی را ، در گرو علاقه مندی یوسف (ع) به وی و همسرش زلیخا می دانست .

أکرمی مثویه عسی أن ینفعنا أو نتخذه ولدًا

جمله <عسی. ..> تعلیل برای <أکرمی مثواه> است، و مفاد جمله چنین می شود: از آن رو از تو می خواهم او را گرامی

بـداری، تا علاقه او را به خودمان جلب کنی و در نتیجه بتوانیم به یاری او، دل ببنـدیم و یا به قبول فرزنـد خواندگیش، امیدوار باشیم.

منشأ فرزندخواندگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳

- ۴ - ۱۲

۱۲ - فرزند حقیقی تلقّی شدن فرزند خوانده شدگان ، در عصر جاهلیت ، خودساخته بود و منشأ الهی نداشت .

و ما جعل أدعیاءکم أبناءکم ذلکم قولکم بأفوهکم

فرصت از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فرصت

آثار تباهی فرصت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۱ - ۹

۹ پشیمانی، اندوه و حسرت در آخرت، پیامد تباه کردن فرصت دنیا و کوتاهی در انجام تکالیف

قد خسر الذین کذبوا بلقاء اللّه . .. قالوا یحسرتنا علی ما فرطنا فیها

ضمیر <ها> در <علی ما فرطنا فیها>، به <ما بر می گردد و معنا چنین می شود: <یا حسرتنا علی تفریطنا>. و چون متعلق تفریط محذوف است، بر اطلاق متعلق تفریط دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۳۹ - ۵

۵- حسرت کافران و ستم گران در قیامت ، به خاطر از دست دادن فرصت ها در دنیا

و أنذرهم یوم الحسره إذ قضی الأمر

<إذ> در <إذ قضی الأمر> بیانگر <یوم الحسره> است و مراد این است که روز حسرت، هنگامی است که موضوع خاتمه یافته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۱۰۰ - ۶

۶ - ضییع عمر و از دست دادن فرصت های زندگی دنیوی ، مایه حسرت انسان به هنگام مرگ

قال ربّ ارجعون . لعلّی أعمل صلحًا فیما ترکت

آثار تضییع فرصت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۰۳ - ۳

۳ - حسرت شدید مجرمان لجاجت پیشه ، بر فرصت های از دست رفته و نومیدی آنان

به هنگام مشاهده عذاب الهی

فیأتیهم بغته . .. فیقولوا هل نحن منظرون

با توجه به تعبیر <هل نحن. ..> به دست می آید که آنان به گونه ای قطعی چنین درخواستی نمی کنند; بلکه آرزوی خود را در قالب پرسش بیان می دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۵ - ۹

۹ - بی توجّهی به فرصت های مناسب و از کف دادن آنها ، امری ناپسند و مایه افسوس خوردن بر آن در آخرت

علمت نفس ما . .. أخّرت

بیـان آگاهی به آنچه از دست رفته (ما أخّرت)، نظر به نـدامتی دارد که پس از آگاهی پیـدا می شود; زیرا آیه شـریفه در مقام هشدار است و صرف <آگاه شدن از چیزی> هشدار نمی خواهد.

آثار غفلت از پایان فرصت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۷ - ۵

۵ - بی توجهی به روز قیامت و غفلت از پایان یافتن فرصت انجام تکالیف ، عامل اساسی در ترک دستورات الهی است .

استجیبوا لربّکم من قبل أن یأتی یوم لامردّ له

ذکر <من قبـل أن یأتی> می توانـد اشاره به آن داشـته باشـد که انسان ها، چنانچه به روز قیامت توجه کننـد به اجابت دعوت الهی روی خواهند آورد.

استفاده از فرصت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۷۰ - ۷

۷ لزوم بهره گیری از هر فرصت مناسب برای تبلیغ دین الهی

يأيها النبى قل لمن فى أيديكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

٨ - يوسف - ١٢ - ٩٠ -

۱۷ ضرورت بهره گیری مبلغان دینی ، از فرصت های مناسب برای ارشاد و هدایت مردم

أءنک لأنت یوسف قال أنا یوسف . .. من یتّق و یصبر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۴ – ۵

۵– خدا و رسولش ، فراخوان مردم به استفاده صحیح و بهره برداری کافی از فرصت ها و امکانات زندگی برای هدایت و دینداری

و أنذر الناس . .. فیقول الذین ظلموا ربّنا أخّرنا إلی أجل قریب نجب دعوتک و نتّبع

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۱ – ۳۹

۳۹– یکتاپرستان ، از هر فرصت مناسب برای ترویج دین و اندیشه الهی بهره می گیرند .

قال الذین غلبوا علی أمرهم لنتّخذنّ علیهم مسجدًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۹۵ – ۵

۵– ذوالقرنین ، در جهت تبلیغ توحید و آیین الهی خود ، از بهترین فرصت ها بهره می گرفت .

قال ما مکّنّی فیه ربّی خیر

ذوالقرنین، هنگامی سخن از ربوبیّت خداوند به میان می آورد که مردم، سخت به او نیازمند بودند و او باتلاش صادقانه در جهت رفع نیازهای آنان، قلب مردم را به خود متوجه کرده بود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۳۴ – ۸

۸– هشدار خداوند به کافران دین ستیز ، نسبت به از دست دادن فرصت توبه

إنّ الذين كفروا و صدّوا عن سبيل اللّه ثمّ ماتوا و هم كفّار فلن يغفر اللّه لهم

لحن آيه شريفه از يک سو تهديد و از سوى ديگر دربردارنده

هشدار به کافران است که کار خویش را به جایی نرسانند که راه توبه بر رویشان بسته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۲۹ - ۸

۸ - لزوم رعایت استعداد و قابلیت افراد ، در استفاده از فرصت ها و امکانات تبلیغی

فأعرض عن من تولّی عن ذکرنا و لم یرد إلاّ الحیوه الدنیا

تکلیف پیامبر(ص) به روی گردانی از خدافراموشان دنیامحور، می تواند نشانگر این باشد که رهبران و مبلغان الهی، نباید قابلیت ها را نادیده انگاشته وفرصت های خویش را در مواضع بی ثمر، هدر دهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۲۶ - ۲

۲ - گذرا بودن فرصت های زندگی ، تذکری به انسان در استفاده صحیح و بهینه از آن

کلّ من علیها فان

تذکر خداوند به فنای زمینیان، هشداری به آنها است که از فرصت حیات بیشترین بهره برداری کنند و امکانات خویش را در مسیر فانی دنیا هدر ندهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۲ - ۳

۳ - تهدید منکران قیامت ، به دست برداشتن از انکار آن تا فرصت باقی مانده

لیس لوقعتها کاذبه

<کاذبه> می تواند صفت برای موصوف مقدر باشد (نفس کاذبه). در این صورت آیه شریفه نظر به کافران دارد که تا وقت باقی است، دست از انکار قیامت بردارند; زیرا روزی که قیامت واقع شود، آنان جز تسلیم شدن در برابر واقعیت و گرفتار سرافکندگی شدن فرجامی ندارند.

استفاده از فرصت در تبلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه

- ۲۰ - ۶۱ - ۶،۷

۶ - بهره جستن موسی (ع) از تجمع مردم مصر جهت تماشای صحنه مقابله او و ساحران ، برای بیم دادن مردم و دعوت آنان به توحید و ایمان

قال لهم موسی ویلکم لاتفتروا علی اللّه کذبًا

۷ - بیم دادن مردم از عذاب خداوند ، و استفاده از فرصت ها برای تبلیغ ، از وظایف مبلغان دین است .

قال . .. ویلکم لاتفتروا ... بعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۳۶ - ۱۰

۱۰ - سلیمان (ع) ، درصدد استفاده از هر فرصت برای بیان عقیده توحیدی خود و تبلیغ آن

فما ءاتین اللّه خیر ممّا ءاتیکم

یادآوری سلیمان(ع) به نماینده سبا نسبت به این حقیقت که آنچه او و آنها در اختیار دارند، همگی عطایایی است که خداوند به آنان بخشیده است، بیانگر مطلب یاد شده است.

اهمیت استفاده از فرصت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۱ - ۱۴

۱۴- لزوم استفاده از فرصت ها و امکانات دنیوی پیش از فرا رسیدن مرگ

یقیموا الصلوه و ینفقوا . .. من قبل أن یأتی یوم لابیع فیه و لاخلل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۷ - ۴

۴ - بهره گیری از فرصت ها و امکانات دنیوی ، جهت تهیه ره توشه حیات اخروی ، امری بایسته و ضروری است .

استجیبوا لربّکم من قبل أن یأتی یوم لامردّ له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۱۰ - ۱۰

۱۰

- لزوم استفاده از فرصت ، برای انفاق قبل از فرا رسیدن مرگ

و أنفقوا . .. من قبل أن يأتى أحدكم الموت

تذكر كمی فرصت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نبأ - ۷۸ - ۴۰ - ۵

۵ - توجّه دادن کافران به کمبود فرصت ، از راه کار های مبارزه قرآن با کفر

إنّا أنذرنكم عذابًا قريبًا

جمله <يقول الكافر. ..> در ذيل آيه - گويای آن است که روی خطاب در <أنذرناكم>، با کافران است.

تضييع فرصت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - انفطار - ۸۲ - ۵ - ۸

۸ - قيامت ، روز توجّه انسان به توانمندی ها و فرصت های از دست رفته خويش

علمت نفس ما . .. أخّرت

<ما . .. أخّرت> در يک احتمال ناظر به کرداری است که انسان، آن را با امروز و فردا کردن، به تأخير می اندازد و فرصت را از دست می دهد. او در قيامت متوجه چنين خسارت هايی شده، بر آن افسوس خواهد خورد.

عوامل تضييع فرصت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۱۰۴ - ۳

۳- دنيا ، ظرفی مناسب برای تلاش های سودمند و کفر ، مايه بهره نبردن از فرصت های موجود در آن است .

ضلّ سعيهم فى الحيوه الدنيا

فرصت اقرار به خطا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۳۹ - ۲

۲ - توبه و اقرار به خطا ها ، تنها در فرصت زندگی دنیا دارای تأثیر است ; و نه در آخرت .

و لن

ینفعکم الیوم إذ ظلمتم

فرصت انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۱۰ - ۱۰

۱۰ - لزوم استفاده از فرصت ، برای انفاق قبل از فرا رسیدن مرگ

و أنفقوا . .. من قبل أن یأتی أحدکم الموت

فرصت ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۰ - ۷،۸

۷ تسلیم شدن در برابر خداوند پس از دیدن نشانه های عذاب و گذشتن فرصت ، بی فایده است .

هل ینظرون الاّ ان یأتیهم . .. و قضی الأمر

۸ حصول ایمان و تسلیم در قیامت ، سودی ندارد . *

و قضی الأمر

بنابراینکه مراد از آمدن عذاب و ملائکه، نزول آنها در قیامت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۷ - ۵

۵ دنیا، جایگاه توبه و ایمانِ ثمربخش است، نه آخرت.

فقالوا یلیتنا نرد و لا نکذب بأیت ربنا و نکون من المؤمنین

زیرا اگر در قیامت توبه و ایمان ممکن بود، کافران آرزوی مراجعت به دنیا نمی کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۸ - ۵

۵- در صورت تحقق درخواست کافران برای نزول ملائکه ، تمامی آنان هلاک می شوند و مهلتی برای ایمان نخواهند داشت .

ما ننزّل الملئکه إلاّ بالحقّ و ما کانوا إذًا منظرین

انظار مصدر <منظر> به معنای تأخیر انداختن است و حصر در آیه، نشان می دهد که با آمدن ملائکه، اجل هیچ کدام از کفار به تأخیر نخواهد افتاد و به هلاکت خواهند رسید.

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۰۲ - ۲

۲ - تنها دنیا عرصه گرایش به ایمان و نه آخرت

فلو أنّ لنا کرّه فنکون من المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۵۵ - ۸

۸ - کافران ، در قیامت بهانه می آورند که در دنیا ، فرصت لازم را برای ایمان آوردن نداشته اند . *

و یوم تقوم الساعه یقسم المجرمون ما لبثوا غیر ساعه

برداشت بالا، بنابراین احتمال است که مکانی که کافران مجرم، از آن سخن می گویند، دنیا باشد و مرادشان از بیان چنین نکته ای، با ذکر قسم، به قرینه آیه پنجاه و هفت <فیومئذ لاینفع الذین ظلموا معذرتهم> عذرخواهی و یا بهانه تراشی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۲۹ - ۵

۵ - پذیرش ایمان از سوی خداوند ، دارای مهلتی مشخص و محدود است .

یوم الفتح لاینفع الذین کفروا إیمنهم و لا هم ینظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۵۲ - ۸

۸ - جایگاه ایمان آوردن ، عالم دنیا است ، نه آخرت .

و لو تری إذ فزعوا . .. و قالوا ءامنّا به و أنّی لهم التناوش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۵۴ - ۳

۳ – با مرگ مشرکان ، فرصت ایمان آوردن از آنان گرفته شده و دیگر جایی برای آن نمی ماند .

و لو تری إذ فزعوا . .. و قالوا ءامنّا به ... و حیل بینهم و بین

ما یشتهون

احتمال دارد مراد از <ما یشتهون> به قرینه ذکر ایمان مشرکان با مشاهده عذاب و یا قیامت در آیات پیشین علاقه به ایمان باشد.

فرصت به گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۲۱ - ۹

۹ - لزوم اعطای فرصت به متخلف برای دفاع از خود

لأُعذّبنّه . .. أو لیأتینّی بسلطن مبین

فرصت به مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۲۱ - ۹

۹ - لزوم اعطای فرصت به متخلف برای دفاع از خود

لأُعذّبنّه . .. أو لیأتینّی بسلطن مبین

فرصت تصحیح عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۳ - ۷

۷ - دنیا ، جایگاهی مناسب و فرصتی مغتنم ، برای تصحیح باور است .

فأقم وجهک للدین القیّم من قبل أن یأتی یوم لا مردّ له من اللّه

فرصت توبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۶۱ - ۴

۴ - توبه و پشیمانی از گناه ، پس از مرگ پذیرفته نخواهد شد و اثری بر آن مترتب نخواهد بود .

إلا الذین تابوا . .. إن الذین کفروا و ماتوا و هم کفار أولئک علیهم لعنه اللّه

تقیید <کفروا> با جمله (و ماتوا و هم کفار) بیان پایان مهلت زمان پذیرش توبه است; یعنی، پس از مرگ پشیمانی سودبخش نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۷ - ۳۱

۳۱ مرگ ، پایان مهلت توبه

و من یرتدد منکم عن دینه فیمت و هو

کافر فاولئک حبطت اعمالهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۹۱ – ۳

۳ مرگ ، پایان فرصت برای توبه

انّ الذین کفروا و ماتوا و هم کفار فلن یقبل من احدهم ملءُ الارض ذهباً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۲۷ – ۵

۵ دنیا، جایگاه توبه و ایمانِ ثمربخش است، نه آخرت.

فقالوا یلیتنا نرد و لا نکذب بأیت ربنا و نکون من المؤمنین

زیرا اگر در قیامت توبه و ایمان ممکن بود، کافران آرزوی مراجعت به دنیا نمی کردند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۵۷ – ۸

۸ – فرصت توبه ، محدود به عالم دنیا است و در قیامت ، جایگاهی ندارد .

فیومئذ لاینفع الذین ظلموا معذرتهم و لا هم یستعتبون

<یستعتبون> به معنای <طلب رضایت و انجام کاری جهت رفع سرزنش> است. طبق این معنا، <یستعتبون>، می تواند کنایه از توبه باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۵۴ – ۷،۱۱

۷ – توصیه خداوند به توبه و تسلیم شدن پیش از دچار کشتن به پیامد های هلاکت بار گناهان (عذاب)

و أنیبوا إلی ربّکم و أسلموا له من قبل أن یأتیکم العذاب

مقصود از <عذاب> در این آیه، هم می تواند عذاب دنیوی (عذاب استیصال) باشد و هم عذاب اخروی.

۱۱ - توبه ، تنها پیش از آمدن عذاب الهی پذیرفتنی است و رهایی از عذاب پس از نزول آن حتی با توبه و تسلیم ممکن نیست .

و أنیبوا إلی

ربّكم و أسلموا له من قبل أن يأتيكم العذاب ثمّ لاتنصرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۳۹ - ۲

۲ - توبه و اقرار به خطا ها ، تنها در فرصت زندگى دنيا داراى تأثير است ; و نه در آخرت .

و لن ينفعكم اليوم إذ ظلمتم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۸ - ۹

۹- وقوع ناگهانى قيامت ، مجال هر گونه بازنگرى و توبه را براى كافران لجوج از ميان مى برد .

فقد جاء أشراطها فأنّى لهم إذا جاءتهم ذكريهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۳۴ - ۷

۷- لحظه مرگ ، لحظه بسته شدن راه توبه و پايان يافتن فرصت بازگشت به سوى خدا

ثمّ ماتوا و هم كفّار فلن يغفر اللّه لهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۱۶ - ۱۶

۱۶ - فرصت دهى خداوند به متخلفان و گنه كاران ، براى توبه و بازگشت و عدم تعجيل او در كيفر ايشان

قل للمخلّفين . .. فإن تطيعوا ... و إن تتولّوا... يعذّبكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۸ - حديد - ۵۷ - ۱۴ - ۱۲

۱۲ - بازگشت از مواضع منافقانه به ايمان و عمل خالصانه ، پيش از فرا رسيدن مرگ ، مورد قبول خداوند و جبران كننده گناه

دورويى و نفاق

و لكنّكم فتنتم أنفسكم . .. حتّى جاء أمر اللّه

فرصت تهيه توشه آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۴ - روم

- ۳۰ - ۴۳ - ۸

۸ - لزوم بهره گیری کامل از فرصت های مناسب ، جهت تأمین آخرت خویش

فأقم . .. من قبل أن یأتی یوم

فرصت جبران حقوق خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۵۶ - ۴

۴ - جبران کوتاهی کردن در حق خدا ، پس از آمدن عذاب الهی ممکن نیست .

من قبل أن یأتیکم العذاب بغته . .. أن تقول نفس یحسرتی علی ما فرّطت فی جنب اللّه

فرصت در تبلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۷۰ - ۷

۷ لزوم بهره گیری از هر فرصت مناسب برای تبلیغ دین الهی

یأیها النبی قل لمن فی أیدیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۹۰ - ۱۷

۱۷ ضرورت بهره گیری مبلغان دینی ، از فرصت های مناسب برای ارشاد و هدایت مردم

أءنک لأنت یوسف قال أنا یوسف . .. من یتّق و یصبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۱۰

۱۰ - بهره گرفتن مؤمن آل فرعون از افکار عمومی مردم ، علیه تصمیم فرعون بر قتل موسی (ع)

يقوم لكم الملك اليوم . .. فمن ينصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

صحبت مكرر مؤمن آل فرعون با مردم علی رغم آن که موسی(ع) مورد تهدید شخص فرعون بود می تواند از نکته یاد شده حکایت کند.

فرصت سلوک سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۲۱

۳ - لحظه مرگ ، لحظه پایان فرصت برای حرکت در راه خدا است .

ثمّ السبیل یسّره . ثمّ أماته

حرف <ثمّ> برای ترتیب زمانی است و دلالت می کند که با فرا رسیدن مرگ، فرصت حرکت در راه خدا سپری شده است.

فرصت طلبی دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۹۱ - ۲

۲ اِخبار خداوند به مسلمانان مبنی بر اینکه در گیر و دار مبارزه و نبرد با دشمنان ، گروهی از آنان در صدد کسب امنیت از سوی مسلمانان و از سوی طائفه کافر خویش خواهند شد .

ستجدون اخرین یریدون ان یَامنوکم و یَامنوا قومهم

فرصت طلبی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۰ - ۶

۶ - فرعون و فرعونیان ، مردمانی پیمان شکن و فرصت طلب

فلمّا کشفنا عنهم العذاب إذا هم ینکثون

فرصت طلبی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۰ - ۶

۶ - فرعون و فرعونیان ، مردمانی پیمان شکن و فرصت طلب

فلمّا کشفنا عنهم العذاب إذا هم ینکثون

فرصت طلبی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۰۱ - ۱۲

۱۲ بهره برداری کافران از هر فرصت ، برای ضربه زدن به مسلمانان

فلیس علیکم جناح ان تقصروا . .. ان الکفرین کانوا لکم عدواً مبیناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۰۲ - ۱۵

۱۵ کافران ، در کمین و مترصد فرصت برای حمله و شبیخون

به مسلمانان

ودالذین کفروا لو تغفلون عن اسلحتکم و امتعتکم فیمیلون علیکم میله واحده

جمله <ودالذین . ..>، بیان یک اصل کلی است و همراه داشتن اسلحه به هنگام نماز برای پیشگیری، تنها یک مصداق از آن است.

فرصت طلبی منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۲۰ - ۲،۳

۲ - منافقان درعین درمانده شدن در برابر اسلام ، با فرصت طلبی در پی بهره برداری از مواهب آن هستند .

کلّما أضاء لهم مشوا فیه

۳ - بهره بردن از مزایای جامعه اسلامی و به کنار نشستن به هنگام دشواری ها و سختی ها ، از ویژگی های منافقان است .

و إذا أظلم علیهم قاموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۴۱ - ۲

۲ فرصت طلبی ، طمعکاری و برخورد های طلبکارانه ، از ویژگی های اهل نفاق است .

الذین یتربّصون بکم فإن کان لکم فتح من اللّه . .. و نمنعکم من المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۰ - ۵

۵ منافقان ، گروهی فرصت طلبند .

إن تصبک حسنه تسؤهم و إن تصبک مصیبه یقولوا قد أخذنا أمرنا من قبل و یتولوا و هم فر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰- بیماردلانِ منافق ، در انتظار پدید آمدن فرصت ، برای همکاری با دشمنان علیه دین

قالوا للذین کرهوا ما نزّل اللّه سنطیعکم فی بعض الأمر

سین در <سنطیعکم> اشاره به موقعیتی دارد که هنوز فرانرسیده است و منافقان در انتظار

فرارسیدن آن هستند.

فرصت طلبی مؤمنان عافیت طلب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۱۰ - ۱۶

۱۶ - عافیت طلبان ، در پی بهره گیری از ثمره زحمت های دیگران اند .

و من الناس من یقول ءامنّا باللّه فإذا أوذی فی اللّه جعل فتنه الناس کعذاب اللّه و

فرصت عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۲۳ - ۱۲

۱۲ دنیا ، سرای تلاش است و جهان پس از مرگ ، برای کیفر و پاداش می باشد .

إذا هم یبغون . .. متع الحیوه الدنیا ثم إلینا مرجعکم فننبئکم بما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۲۷ - ۱

۱ دنیا سرای تلاش و آخرت سرای کیفر و پاداش است .

للذین أحسنوا الحسنی . .. و الذین کسبوا السیئات جزاء سیئه بمثلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۰ - ۳

۳ دنیا ، جایگاه عمل برای جهان آخرت است .

هنالک تبلوا کل نفس ما أسلفت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۱ - ۱۵

۱۵- تنها زندگی دنیا ، ظرف عمل و بستر تأمین سعادت اخروی است .

یقیموا الصلوه و ینفقوا . .. من قبل أن یأتی یوم لابیع فیه و لاخلل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۳۰ - ۶

۶- دنیا ، جایگاه عمل برای آخرت است .

للذین أحسنوا فی هذه الدنیا

در صورتی که

<فی هذه الدنیا> متعلق به <أحسنوا> باشد، مفید معنای فوق است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۱۱۱ – ۱۰

۱۰- دنیا ، میدان عمل و آخرت صحنه دریافت پاداش و کیفر است .

یوم تأتی . .. و توفّی کلّ نفس ما عملت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۱۰۴ – ۳

۳- دنیا ، ظرفی مناسب برای تلاش های سودمند و کفر ، مایه بهره نبردن از فرصت های موجود در آن است .

ضلّ سعیهم فی الحیوه الدنیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۳۹ – ۴

۴- قیامت ، روز پایان فرصت ها و جبران ناپذیری خطا ها و انحرافات است .

و أنذرهم یوم الحسره إذ قضی الأمر

مراد از <الأمر> به قرینه <یوم الحسره> فرصت هایی است که از کف دادن آن موجب حسرت شده است و <قضی> از <قضاء>به معنای فیصله دادن و به پایان رساندن است، به گونه ای که مورد آن جبران پذیر نباشد (مفردات راغب).

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۵ – ۱۰

۱۰ – دنیا ، محل تلاش و آخرت جای کیفر و پاداش و مواجه شدن با نتیجه تلاش است .

إنّ الساعه ءاتیه . .. لتجزی کلّ نفس بما تسعی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۱۰۰ – ۵

۵ - زندگی دنیوی ، تنها فرصت عمل و کسب ارزش ها

قال ربّ ارجعون . لعلّی أعمل صلحًا فیما ترکت

جلد – نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۱۰۸ – ۵

۵ – دنیا ، یگانه میدان عمل

ربّنا أخرجنا منها . .. قال اخسئوا فیها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۱۲ – ۱۵

۱۵ – دنیا ، مجال تهیه توشه برای آخرت است .

فارجعنا نعمل صلحًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۳۷ – ۴

۴ – آخرت ، عرصه عمل و محلِ تدارك از دست داده ها و تصحیح رفتار ها نیست .

ربّنا أخرجنا نعمل صلحًا غیر الذی کنّا نعمل أوَلم نعمّرکم ما یتذکّر فیه من تذکّر

برداشت یاد شده، از جواب منفی خداوند به درخواست کافران دوزخی به دست می آید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۱۰ – ۱۰

۱۰ – دنیا ، عرصه تلاش و کوشش و جهان آخرت ، عرصه اجر و پاداش

للذین أحسنوا فی هذه الدنیا حسنه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۵۵ – ۷،۹

۷ – توصیه خداوند به عمل کردن به قرآن ، پیش از دچار شدن به پیامد های هلاکت بار ر ها کردن قرآن (عذاب)

و اتّبعوا أحسن ما أَنزل . .. من قبل أن يأتيكم العذاب

۹ – روی آودن به قرآن و عمل به تعاليم آن ، پس از آمدن عذاب بی فايده است .

و اتّبعوا أحسن ما أُنزل . .. من قبل أن يأتيكم العذاب بغته

از اين كه خداوند فرمود: پيش از آمدن عذاب به تعاليم قرآن عمل كنيد، روشن

می شود که با آمدن عذاب، این کار بی فایده خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۵۸ - ۷

۷ - در قیامت ، راهی برای جبران گذشته ها و انجام هیچ عملی نیست .

لو أنّ لی کرّه فأکون من المحسنین

از این که کافران و گنه کاران برای جبران کوتاهی های خود، تقاضای بازگشت به دنیا را دارند، می توان به این حقیقت رسید که قیامت روز عمل و تلاش نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۴۰ - ۱۳

۱۳ - زندگی دنیوی ، مجال عمل و انتخاب است ; اما همراه با مسؤولیت و دریافت نتایج .

اعملوا ما شئتم

از تقابل <یلقی فی النار> و <اعملوا ما شئتم> استفاده می شود که تحریف گران آیات الهی، تنها در مجال دنیا حق انتخاب دارند و در آخرت مجبور به ورود در آتش اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۰ - ۳

۳ - دنیا ، جایگاه تلاش و کوشش و مزرعه ای برای آخرت است .

من کان یرید حرث الأخره نزد له فی حرثه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۱۹ - ۱۱

۱۱- زندگی دنیا ، صحنه عمل و آخرت میدان دریافت اعمال و نتایج آن *

و لکلّ درجت ممّا عملوا و لیوفّیهم أعملهم

بنابراین که <حقّ علیهم القول> در آیه قبل، عـذاب اخروی باشد; از این آیه اسـتفاده می شود که مراد از <درجات> درجه های اخروی است و در آن جایگاه، نتایج

اعمال استیفا می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۱۶ - ۶

۶ - تنها دنیا ، سرای عمل و اندوختن توشه آخرت است .

کانوا قبل ذلک محسنین

تصریح به <قبل ذلک>، می رساند که متقین، قبل از حضور در صحنه قیامت (در زندگی دنیا) توشه عمل برگرفته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۳۱ - ۱۰

۱۰ - < عن زیدبن وهب إنّ علیّاً (ع) قال : . . .و لکنّه جعل الدنیا دار الأعمال و جعل الأخره دار الجزاء و القرار < لیجزی الذین أساؤا بما عملوا و یجزی الذین أحسنوا بالحسنی > . . . ;

زیدبنوهب گوید: امام علی(ع) فرمود: . ..خداوند دنیا را خانه عمل و آخرت را منزل جزا و آرامش قرار داده است تا بدکاران را به کیفر بدی هایشان برساند و نیکوکاران را پاداش نیک دهد>... .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۲۱ - ۲،۴

۲ - انسان ها ، باید دنیا را میدان مسابقه جهت دست یافتن به بهشت و آمرزش الهی قرار دهند .

و ما الحیوه الدنیا إلاّ متع الغرور . سابقوا إلی مغفره من ربّکم و جنّه

۴ - دنیا ، عرصه مسابقه و تلاش برای کسب سعادت اخروی (بهشت پهناور) است ; نه میدان بازی ، آرایش ، فخرفروشی و فزون خواهی .

سابقوا إلی مغفره من ربّکم و جنّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۱۰ - ۹،۱۱

٩ – دنيا

، عرصه عمل و کسب توشه اخروی است .

و أنفقوا . .. من قبل أن یأتی أحدکم الموت

۱۱ - با فرارسیدن مرگ ، راه برای عمل بسته می شود .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۲۰ - ۳۵

۳۵ - توصیه و ترغیب خداوند به انجام دادن کار های خیر ، پیش از فرا رسیدن مرگ

و ما تقدّموا لأنفسکم من خیر تجدوه عند اللّه هو خیرًا و أعظم أجرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نبأ - ۷۸ - ۴۰ - ۸

۸ - دنیا ، فرصتی مناسب برای تهیه نیازمندی های آخرت و پیش فرستادن آن

ما قدّمت یداه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۳۵ - ۳

۳ - دنیا ، محل تلاش و آخرت ، جای بهره مندی از تلاش ها است .

فإذا جاءت الطامّه الکبری . یوم یتذکّر الإنسن ما سعی

بیان <یادآوری اعمال در قیامت>، صرفاً به منظور خبر از آینده نیست; بلکه بشارت دادن و انذار انسان ها نسبت به فرجام اعمالشان است.

فرصت عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۵۳ - ۸

۸ حیات آخرت ، فاقد هر گونه زمینه و فرصت برای انجام اعمال نیک

او نرد فنعمل غیر الذین کنا نعمل

آرزوی بر گشت به دنیا برای انجام اعمال نیک و تدارک گذشته ها، دلالت بر این دارد که در آخرت فرصت برای انجام عمل نیک و تدارک گذشته ها نیست.

فرصت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

- ۱۱

طه - ۲۰ - ۶۰ - ۵

۵ - فرعون ، از فرصت کافی برای تدارک سِحر و امکانات دیگر جهت مقابله با موسی (ع) برخوردار بود .

فجمع کیده ثمّ أتی

<ثمّ> برای بیان تراخی است. ممکن است این تراخی، زمانی باشد; یعنی، پس از جمع آوری مکرها، مدتی تا رسیدن روز موعود فاصله شد و سپس آن روز فرا رسید. براین اساس باید گفت: فرعون فرصتی کامل برای کسب آمادگی داشت.

فرصت هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۷ - ۳

۳ - زندگانی محدود دنیا ، تنها فرصت انسان برای هدایت و اجابت دعوت الهی است .

استجیبوا لربّکم من قبل أن یأتی یوم لا مردّ له من اللّه

فرصت طلبان

{فرصت طلبان}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۴۱ - ۲

۲ فرصت طلبی ، طمعکاری و برخورد های طلبکارانه ، از ویژگی های اهل نفاق است .

الذین یتربّصون بکم فإن کان لکم فتح من اللّه . .. و نمنعکم من المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۰ - ۵

۵ منافقان ، گروهی فرصت طلبند .

إن تصبک حسنه تسؤهم و إن تصبک مصیبه یقولوا قد أخذنا أمرنا من قبل و یتولوا و هم فر

فرعون از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فرعون

آثار استبداد فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۳ - ۱۰،۱۲

۱۰ خودکامگی ، سلطه مداری و خوی اسراف گرانه فرعون ، عامل رویارویی وی با موسی (ع) و آزار و

اذیت پیروانش بود .

فما ءامن لموسی إلا ذریه من قومه علی خوف من فرعون و ملإیهم أن یفتنهم و إن فرعون ل

۱۲ خودکامگی و سلطه مداری فرعون ، عامل ایجاد اختناق و خفقان در سرزمین مصر بود .

فما ءامن . .. إلا ذریه ... علی خوف من فرعون و ملإیهم أن یفتنهم و إن فرعون لعال ف

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴ – ۸

۸ – تلاش زبون سازانه فرعون ، تنها متوجه قوم بنی اسرائیل بود .

یستضعف طائفه منهم

آثار استکبار اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۶ – ۸

۸ – روحیه خود بزرگ بینی و سلطه طلبی فرعون و اشراف دربار او ، مانع از پذیرش دعوت موسی و هارون

فاستکبروا و کانوا قومًا عالین

جمله <و کانوا قوماً عالین> تعلیل برای <فاستکبروا> است; یعنی، چون آنان مردمی متکبر بودند، از پذیرش دعوت حضرت موسی و هارون امتناع کردند.

آثار استکبار فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۶ – ۸

۸ – روحیه خود بزرگ بینی و سلطه طلبی فرعون و اشراف دربار او ، مانع از پذیرش دعوت موسی و هارون

فاستکبروا و کانوا قومًا عالین

جمله <و کانوا قوماً عالین> تعلیل برای <فاستکبروا> است; یعنی، چون آنان مردمی متکبر بودند، از پذیرش دعوت حضرت موسی و هارون امتناع کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۳۱ - ۶

۶- روحیه استکباری و اسرافگری فرعون ، عامل استثمار و تحقیر بنی

اسرائیل

من العذاب المهین . من فرعون إنّه کان عالیًا من المسرفین

جمله <إنّه. ..> می تواند در مقام تعلیل باشد.

آثار اسراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۳۱ - ۶

۶- روحیه استکباری و اسرافگری فرعون ، عامل استثمار و تحقیر بنی اسرائیل

من العذاب المهین . من فرعون إنّه کان عالیًا من المسرفین

جمله <إنّه. ..> می تواند در مقام تعلیل باشد.

آثار اسرافگری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۳ - ۱۰

۱۰ خودکامگی ، سلطه مداری و خوی اسراف گرانه فرعون ، عامل رویارویی وی با موسی (ع) و آزار و اذیت پیروانش بود .

فما ءامن لموسی إلا ذریه من قومه علی خوف من فرعون و ملإیهم أن یفتنهم و إن فرعون ل

آثار اعراض از عبادت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۹ - ۶

۶ - موسی (ع) ، مورد تهدید فرعون به زندانی شدن ، در صورت پذیرش الوهیت غیر او

قال لئن اتّخذت إلهًا غیری لأجعلنّک من المسجونین

آثار افساد اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۶ - ۶

۶ تهمت سحر به معجزه بزرگ حضرت موسی (ع) از سوی فرعون و اطرافیانش ، برخاسته از روحیه سرکشی و تبه کاری آنان بود .

فاستکبروا و کانوا قوماً مجرمین. فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبین

آثار افساد فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷

- یونس - ۱۰ - ۷۶ - ۶

۶ تهمت سحر به معجزه بزرگ حضرت موسی (ع) از سوی فرعون و اطرافیانش ، برخاسته از روحیه سرکشی و تبه کاری آنان بود .

فاستکبروا و کانوا قوماً مجرمین. فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۱ - ۳،۶

۳ خداوند ، ایمان فرعون را بی اثر خواند و به درخواست او برای نجات دادنش ، به خاطر نافرمانی ها و فسادانگیزی های سابق ، جواب رد داد .

قال ءامنت أنه لا إله إلا الذی . .. و أنا من المسلمین. ءالئن و قد عصیت قبل و کنت

۶ عصیانگری و فسادانگیزی پیوسته فرعون ، مانع پذیرفته شدن توبه وی از سوی خداوند شد .

ءالئن و قد عصیت قبل و کنت من المفسدین

آثار انذارهای مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۷ - ۱۶

۱۶ - عقب نشینی تاکتیکی فرعون در مقابل موسی (ع) و دست برداشتن از قتل او به طور موقت ، پس از هشدار های مؤمن آل فرعون

و قال فرعون ذرونی أقتل موسی. .. و قال فرعون یهمن ابن لی صرحًا... و ما کید فرع

مطلب یاد شده با توجه به این نکته است که فرعون، در آغاز مبارزه با موسی(ع) طرح قتل او را داده بود; ولی پس از هشدارها و تبلیغات مؤمن آل فرعون احداث بنای مرتفع برای جست و جو از خدای موسی(ع) را مطرح ساخت.

آثار ایمان جادوگران فرعون

جلد -

نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۲۱

۲۱ - پایه های حکومت فرعون پس از ماجرای ساحران و ایمان آنان به موسی (ع) ، بسیار متزلزل شد .

و لتعلمنّ أيّنا أشدّ عذابًا و أبقى

تفاوت برخوردهای اولیه فرعون با برخوردهای پس از ایمان ساحران، نشان از تزلزل حکومت فرعون و احساس خطر شدید او از ناحیه موسی(ع) و مؤمنان به او دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۱

۱ - خشم و برآشفتن فرعون از ایمان سریع ساحران به موسی (ع) ، بدون رخصت و اجازه وی

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

آثار برتری طلبی اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۷ - ۷

۷ - نژادپرستی و خوی برتری جویی فرعون و اشراف دربار او ، عامل نادیده گرفتن معجزات و دلایل روشن حضرت موسی و هارون (ع)

ثمّ أرسلنا . .. بأيتنا و سلطن مبين ... فقالوا أنؤمن لبشرين ... و قومهما لنا ع

آثار برتری طلبی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۷ - ۷

۷ - نژادپرستی و خوی برتری جویی فرعون و اشراف دربار او ، عامل نادیده گرفتن معجزات و دلایل روشن حضرت موسی و هارون (ع)

ثمّ أرسلنا . .. بأيتنا و سلطن مبين ... فقالوا أنؤمن لبشرين ... و قومهما لنا ع

آثار بی فرزندی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

– ۱۳

قصص - ۲۸ - ۹ - ۴

۴ - فرعون و همسرش به خاطر نداشتن فرزند افسرده بودند .

و قالت امرأت فرعون قرّت عین لی و لك

<قرّت عین> (روشنی چشم) کنایه از سرور و شادمانی است. بنابراین <قرّت عین لی و لك>; یعنی، این مایه سرور و شادمانی من و تو خواهد شد.

آثار پیروزی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۴ - ۶

۶ - فرعونیان نجات و بقای خود را در گرو غلبه ساحران بر موسی (ع) در صحنه مقابله می دانستند .

و قد أفلح الیوم من استعلی

آثار پیروی از فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۹ - ۴

۴ - نابودی فرعونیان و متلاشی شدن نظام حکومتی آنان ، از پی آمد های متابعت آنان از فرعون بود .

فغشیهم . .. و أضلّ فرعون قومه و ما هدی

آثار پیروی از مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۸ - ۳

۳ - مؤمن آل فرعون پیروی از خود را ، موجب دستیابی به راه صواب و درست می دانست .

اتّبعون أهدكم سبیل الرشاد

<رشاد> به معنای اهتدا و راه یافتن است.

آثار تجاهل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۹ - ۴

۴ - فرعون با اظهار بی اطلاعی از پروردگار موسی و هارون ، رکن اصلی پیام های آنان را زیر سؤال برد .

إنّا رسولا ربّك . .. أُوحی إلینا ... فمن ربّكما

آثار ترس

جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۴ - ۳

۳ - هراس از جهنم و عذاب طاقت فرسای آن ، مایه تحکیم ایمان در قلب ساحران فرعون

إنّا ءامنّا بربّنا . .. إنّه من يأت ربّه مجرمًا فإنّ له جهنّم

جمله <إنّه من يأت. ..> تعلیل برای محتوای آیه قبل است.

آثار تلاش مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۵ - ۱۵

۱۵ - تلاش گسترده مؤمن آل فرعون در جهت انصراف فرعون از قتل موسی (ع) ، مؤثر واقع شد .

و قال رجل مؤمن من ءال فرعون . .. أتقتلون رجلًا ... كذلك يطبع اللّه على كلّ قلب م

برداشت بالاـ به خاطر این نکته است که فرعون، در آغاز برخورد با موسی(ع) برکشتن او مصمم گشته، این مطلب را به همه اطرافیانش اعلام کرده بود (قال فرعون ما أريكم إلاّ ما أرى)؛ ولی پس از سخنان مؤمن آل فرعون، به جای کشتن وی دستور داد برجی بسازند تا او نسبت به درستی ادعای آن حضرت به تحقیق بپردازد.

آثار جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۶ - ۱۱

۱۱ - دیدگان و قوه خیال موسی (ع) نیز ، تحت تأثیر سِحر ساحران فرعون قرار گرفت .

يخيّل إليه من سحرهم أنّها تسعى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۷ - ۱

۱ – موسی (ع) ، پس از مشاهده سِحر ساحران فرعون ، در دل

خویش از پی آمد های احتمالی آن احساس نگرانی کرد .

من سحرهم . .. فأوجس فی نفسه خیفه موسی

<أوجس> به معنای <أحسَّ> و نیز به معنای <أضمر(اخفاکرد)> آمده است (لسان العرب). در این آیه، معنای <أحسَّ> به نظر مناسب تر می رسد; چرا که معنای <اخفا> در <فی نفسه> آمده است. بنابراین <أوجس فی نفسه...>; یعنی، موسی(ع) در دل خود نگرانی و ترسی را احساس کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۸ - ۱،۳

۱ - دل قوی داشتن و نگران نبودن از پی آمد های سِحر ساحران فرعون ، مفاد وحی خداوند به موسی (ع) در میدان مقابله با ساحران

فأوجس . .. قلنا لاتخف

۳ - موسی (ع) از القای شبهه و احتمال گمراهی مردم به واسطه سِحر ساحران نگران بود .

قلنا لاتخف إنّک أنت الاعلی

جمله <إنّک أنت الاعلی> تعلیل برای <لاتخف> است و دلالت می کند که موسی(ع) از این نگران بود که معجزه او با سحر ساحران مشتبه گردد و مردم به حقانیت او پی نبرند. خداوند با بیان برتری قطعی او، زمینه هراسش را از بین برد.

آثار حاکمیّت اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۱۱

۱۱ - حاکمیت طولانی خاندان فرعون و اشراف بر توده ها و عادت به دستور دادن ، مانع از پذیرش دعوت موسی و سرنهادن به دستور های او ، از سوی آنان بود .

فاستکبروا و کانوا قومًا عالین

آثار حاکمیت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - ۵۱ - ۴۳

۸ - پذیرش توحید ربوبی ، ناسازگار با بنیان حاکمیت فرعون

ألیس لی ملک مصر

فرعون، برای نفی پیام موسی(ع) که توحید ربوبی است تلاش می کند تا با اقرار گرفتن از مردم، حاکمیت خود را بر مصر تثبیت کند; زیرا با پذیرش توحید، آن را در خطر می دید.

آثار سلطه طلبی اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۸

۸ - روحیه خود بزرگ بینی و سلطه طلبی فرعون و اشراف دربار او ، مانع از پذیرش دعوت موسی و هارون

فاستکبروا و کانوا قومًا عالین

جمله <و کانوا قوماً عالین> تعلیل برای <فاستکبروا> است; یعنی، چون آنان مردمی متکبر بودند، از پذیرش دعوت حضرت موسی و هارون امتناع کردند.

آثار سلطه طلبی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۳ - ۱۰،۱۲

۱۰ خودکامگی ، سلطه مداری و خوی اسراف گرانه فرعون ، عامل رویارویی وی با موسی (ع) و آزار و اذیت پیروانش بود .

فما ءامن لموسی إلا ذریه من قومه علی خوف من فرعون و ملإیهم أن یفتنهم و إن فرعون ل

۱۲ خودکامگی و سلطه مداری فرعون ، عامل ایجاد اختناق و خفقان در سرزمین مصر بود .

فما ءامن . .. إلا ذریه ... علی خوف من فرعون و ملإیهم أن یفتنهم و إن فرعون لعال ف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۸

۸ - روحیه خود بزرگ بینی و سلطه طلبی فرعون و اشراف دربار او

، مانع از پذیرش دعوت موسی و هارون

فاستکبروا و کانوا قومًا عالین

جمله <و کانوا قوماً عالین> تعلیل برای <فاستکبروا> است; یعنی، چون آنان مردمی متکبر بودند، از پذیرش دعوت حضرت موسی و هارون امتناع کردند.

آثار شرک ستیزی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۵ - ۲

۲ - مؤمن آل فرعون ، پس از اعلان مواضع اعتقادی خویش و مبارزه با عقیده شرک آلود ، با انواع مکر ها و نقشه های شوم فرعونیان روبه رو شد .

فوقیه اللّه سیّئات ما مکروا

جمع آمدن <سیّئات> نشانگر تعدد و گوناگونی مکرهای فرعونیان است.

آثار ظلم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۴

۴- غرق شدن فرعون و تمامی همراهانش به اراده خداوند ، در پی تصمیم ظالمانه وی علیه موسی (ع) و بنی اسرائیل

فأراد . .. فأغرقنه و من معه جمیعًا

آثار عجز فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۱ - ۱۲

۱۲- فرعون ، به خاطر ناتوانی از مقابله با معجزات موسی (ع) و احساس خطر از آن ، او را متهم به جادوگری کرد .

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت بیّنت . .. فقال له فرعون إنی لأظنّک یموسی مسحورًا

احتمال دارد <مسحور> اسم مفعول جانشین اسم فاعل <ساحر> شده و به همان معنای فاعل باشد. به قرینه معجزه های موسی(ع) که بیشتر با اتهام ساحری سازگار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳

۳- روی آوردن فرعون به اعمال قهرآمیز علیه موسی (ع) در پی ناتوانی از رودررویی منطقی و فرهنگی با او

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت بیّنت . .. فقال له فرعون إنی لأظنّک یموسی مسحورًا

آثار عدم تعقل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۸ - ۹

۹ - تحقیر فرعون و فرعونیان از سوی موسی (ع) به خاطر نیندیشیدن در نظام هستی و انکار پروردگار جهان

قال ربّ المشرق و المغرب و ما بینهما إن کنتم تعقلون

برداشت یاد شده بدان احتمال است که تعبیر <إن کنتم تعقلون> تعریضی به عدم تعقل فرعون و فرعونیان و مقابله به مثل با اتهام جنون به موسی(ع) باشد.

آثار عذاب فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۵ - ۲

۲ - عذاب فرعون در دنیا و آخرت ، نمونه ای از برخورد شدید خداوند با مخالفان پیامبران و برحذر دارنده آنان از عواقب مخالفت

فأخذه اللّه نکال الأخره و الأولی

<نکال> به چیزی گفته می شود که به وسیله آن، دیگران را تنکیل کنند; یعنی، از کاری بر حذر دارند (قاموس). مصداق آن در آیه عذاب فرعون است که مایه عبرت برای دیگران می باشد. اضافه <نکال> به <الأخره و الأولی>، یا گویای این نکته است که عذاب فرعون در آخرت و دنیا، هر یک می تواند برای مردم <نکال> و مایه عبرت باشد و یا گویای این که عذاب فرعون در دنیا می تواند مایه عبرت مردم نسبت به دنیا و آخرت آنان باشد. برداشت یادشده براساس احتمال اوّل

است.

آثار عصیان اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۶ – ۶

۶ تهمت سحر به معجزه بزرگ حضرت موسی (ع) از سوی فرعون و اطرافیانش ، برخاسته از روحیه سرکشی و تبه کاری آنان بود .

فاستکبروا و کانوا قوماً مجرمین. فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبین

آثار عصیان فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۶ – ۶

۶ تهمت سحر به معجزه بزرگ حضرت موسی (ع) از سوی فرعون و اطرافیانش ، برخاسته از روحیه سرکشی و تبه کاری آنان بود .

فاستکبروا و کانوا قوماً مجرمین. فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۱ – ۳،۶

۳ خداوند ، ایمان فرعون را بی اثر خواند و به درخواست او برای نجات دادنش ، به خاطر نافرمانی ها و فسادانگیزی های سابق ، جواب رد داد .

قال ءامنت أنه لا إله إلا الذی . .. و أنا من المسلمین. ءالئن و قد عصیت قبل و کنت

۶ عصیانگری و فسادانگیزی پیوسته فرعون ، مانع پذیرفته شدن توبه وی از سوی خداوند شد .

ءالئن و قد عصیت قبل و کنت من المفسدین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – مزمل – ۷۳ – ۱۶ – ۳

۳ – عصیان و سرپیچی فرعون ، موجب مؤاخذه شدن او از جانب خداوند شد .

فعصی فرعون الرسول فأخذنه أخذًا وبیلًا

آثار عمل فرعون

جلد

- نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۲ – ۱

۱ – لعنت خدا و دوری از رحمت حق ، تنها دست آورد فرعون و سپاهیانش از زندگی دنیوی

و أتبعنهم فی هذه الدنیا لعنه

آثار غضب فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۵۰ – ۲

۲ – خشم و تهدید شدید فرعون ، فاقد کمترین تأثیر در ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأُقطّعنّ أیدیکم و أرجلکم من خلف . .. قالوا لاضیر

آثار قدرت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۳۸ – ۵

۵ – تمرکز اقتدار در شخص فرعون ، مانع تلاش و تبلیغ موسی (ع) در میان توده ها *

و فی موسی إذ أرسلنه إلی فرعون

با این که پیامبران به سوی توده های مردم، مبعوث شده اند، موسی(ع)، در نخستین مأموریت، به سوی فرعون فرستاده شد. از این نکته می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۳۹ – ۵

۵ – اقتدار حکومت فرعون ، اغواگر او و بازدارنده وی از پذیرش پیام روشن موسی (ع)

فتولّی برکنه

در صورتی که <باء> برای بیان سببیت یا استعانت و <رکن> کنایه از ارکان اقتدار حکومت فرعونی باشد، استفاده می شود که فرعون به اتکای همین نیروها، به مبارزه با موسی(ع) پرداخت و از پذیرش دعوت او سر بر تافت.

آثار نژادپرستی اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون

- ۲۳ - ۴۷ - ۷

۷ - نژادپرستی و خوی برتری جویی فرعون و اشراف دربار او ، عامل نادیده گرفتن معجزات و دلایل روشن حضرت موسی و هارون (ع)

ثمّ أرسلنا . .. بأیتنا و سلطن مبین ... فقالوا أنؤمن لبشرین ... و قومهما لنا ع

آثار نژادپرستی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۷ - ۷

۷ - نژادپرستی و خوی برتری جویی فرعون و اشراف دربار او ، عامل نادیده گرفتن معجزات و دلایل روشن حضرت موسی و هارون (ع)

ثمّ أرسلنا . .. بأیتنا و سلطن مبین ... فقالوا أنؤمن لبشرین ... و قومهما لنا ع

آثار هلاکت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۵ - ۵

۵ - هلاکت فرعون ، هشداری به مردم در امور دنیا و آخرت آنان بود .

فأخذه اللّه نکال الأخره و الأولی

اضافه <نکال الأخره. ..> ممکن است اضافه لامیه باشد; یعنی، هلاکت فرعون برای دیگران، هم نسبت به دنیای آنان و هم نسبت به آخرتشان مایه عبرت بود. در این صورت، مراد از <أخذه اللّه> هلاـکت فرعون و غرق شدن او است که برای دیگران نکال آخرت و دنیابود; زیرا از طرفی به فرجام تکذیب پیامبران و گناه و انکار ربوبیت خداوند پی می برند که اموری مربوط به آخرت است و از طرفی دنیا را ناپایدار، حتی برای امثال فرعون می بینند.

آخرت طلبی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۲ - ۱۴،۱۷

ساحران مؤمن با تحقیر قدرت فرعون ، به او اعلام کردند که بالاترین شکنجه های او ، تنها به زندگانی دنیایی آنان خاتمه می دهد و به آخرتشان آسیبی نخواهد رسانید .

فاقض ما أنت قاض إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا

چنانچه <هذه الحیاه> مفعولٌ به برای <تقضی> باشد، مراد از <قضا>، منقضی ساختن خواهد بود. اهل لغت می گویند: تمام معانی <قضا> به انقطاع یافتن و تمام شدن بازگشت دارد (لسان العرب). بنابراین مفاد آیه چنین می شود: ای فرعون! با حکم خود به هرچه می توانی فیصله بده و آن را تمام کن; زیرا تو فقط این زندگانی دنیا را خاتمه می دهی.

۱۷ - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، دارای ایمان و اعتقاد محکم به آخرت بودند .

فاقض . .. إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا

آرزوی همسر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۴،۶

۴ - بهشت و بودن در جوار لطف خداوند ، نهایت آرزو و آرمان معنوی همسر فرعون (آسیه)

إذ قالت ربّ ابن لی عندک بیتًا فی الجنّه

۶ - همسر فرعون ، در آرزوی شهادت به سر می برد .

إذ قالت ربّ ابن لی عندک بیتًا فی الجنّه

با توجه به این حقیقت که آسیه، از سوی فرعون به شدت تحت شکنجه و آزار بود; می توان استنباط کرد که دعای او درباره بنا شدن خانه ای در بهشت، اشاره به نائل شدن وی به فیض بزرگ شهادت است.

آسایش طلبی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۷ - ۱۵

فرعون و مردمانش در طول حکومتشان ، همواره در پی ساختن کاخ ها و خوش نشین های سایه افکن بودند .

و دمرنا ما کان یصنع فرعون و قومه و ما کانوا یعرشون

<ما> در <ما کانوا> موصول است و مراد از آن به دلیل <یعرشون>، عرش و عریش (سایبان) است. بنابراین <ما کانوا یعرشون> یعنی سایبانهایی که آنها را ساخته بودند. فعل <یصنع> و <یعرشون> که به همراه <کان> و <کانوا> آمده، دلالت می کند که فرعونیان پیوسته کاخ و سایبان می ساختند ; یعنی دارای کاخها و خوش نشینهای فراوان بودند.

آگاهی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۱ - ۴

۴ ساحران به رسالت ها و پیام های موسی (ع) قبل از اقدام به مبارزه با وی آگاه بودند .

قالوا ءامنا برب العلمین

تأکید ساحران به ربوبیت خداوند و پذیرش سریع آن پس از آگاهی به حقانیت موسی(ع)، بیانگر این است که آنان پیش از حضور در صحنه مبارزه به پیامهای وی، که بارزترین آن اعتقاد به ربوبیت مطلق خداوند است، آگاه شده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۲ - ۲

۲ ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مردمی هوشیار و به ترفند ها و سیاست بازی های فرعون و اشرافیان دربار وی آگاه بودند .

رب موسی و هرون

به نظر می رسد از اهداف ساحران در تفسیر <رب العلمین> به <رب موسی و هرون> این باشد که مبادا فرعونیان پس از خاتمه ماجرا چنین وانمود کنند که ساحران به فرعون

سجده کردند و او را <رب العلمین> خواندند. و این معنا حکایت از هوشیاری ساحران و آگاهی آنان به ترفندهای فرعون دارد.

آل فرعون در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۶ - ۶،۷

۶ - به دوزخ افتادن خاندان فرعون در قیامت با فرمان الهی

و یوم تقوم الساعه أدخلوا ءال فرعون أشدّ العذاب

۷ - خاندان فرعون ، مبتلا به سخت ترین عذاب و کیفر الهی در دوزخ

أشدّ العذاب

با توجه به این که <أشدّ العذاب> می تواند بیانگر این معنا باشد که عذاب دوزخ، شدت و ضعف دارد و فرعونیان در درجه شدیدتر آن قرار داده خواهند شد. هم چنین می تواند بدین معنا باشد که عذاب دوزخ در مقایسه با هر عذاب دیگری، شدیدترین عذاب ها است. در این صورت <أشدّ العذاب> به جای دوزخ آمده و حکایت از شدت بی حساب آتش آن دارد.

آل فرعون در عالم برزخ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۶ - ۲

۲ - سوختن خاندان فرعون در آتش ، هر صبح و شام پیش از قیامت و در عالم برزخ

النار یعرضون علیها غدوًّا و عشیًّا

همان گونه که بسیاری از مفسران گفته اند، مقصود از عرضه آتش، می تواند افکندن در آتش باشد.

آل فرعون در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۶ – ۶

۶ – به دوزخ افتادن خاندان فرعون در قیامت با فرمان الهی

و یوم تقوم الساعه أدخلوا ءال فرعون أشدّ العذاب

آل فرعون و بنی اسرائیل

جلد – نام سوره –

سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۴۹ - ۱

۱ - بنی اسرائیل همواره تحت سیطره خاندان فرعون ، به شکنجه های سخت گرفتار بودند .

و إذ نجینکم من ءال فرعون یسومونکم سوءالعذاب

<سَوْم> (مصدر یسومون) به معنای تحمیل کردن است. اضافه <سوء> به <العذاب> اضافه صفت به موصوف می باشد; یعنی: العذاب السوء.

آلودگی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۱۵

۱۵ سرپیچی فرعون و درباریانش از پذیرش رسالت موسی ، پیامد آلودگی آنان به فساد و تبهکاری بود .

فظلموا بها فانظر کیف کان عقبه المفسدین

برداشت فوق بر این اساس است که عنوان <مفسدین> بر فرعونیان، اشاره به علت تکذیب داشته باشد. یعنی چون مردمی مفسد بودند، رسالت موسی را انکار کردند و آیات الهی را دروغ پنداشتند.

آمادگی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۳ - ۷

۷ ساحران پس از اعلام آمادگی برای مبارزه با موسی (ع) از فرعون خواستند تا در صورت پیروزی از پاداشی گران برخوردار شوند .

قالوا إن لنا لأجراً إن کنا نحن الغلبین

جمله <إن لنا . .. > استفهامی است و حرف استفهام مقدر می باشد. یعنی: إن لنا ... . نکره آمدن کلمه <أجراً> دلالت بر بزرگی و گرانسنگی پاداش دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۵ - ۲

۲ - ساحران فرعون ، آمادگی خویش را برای پیش قدم شدن در ارائه سِحر خود ، اعلام کردند .

إمّا أن تلقی و إمّا أن

نکون أوّل من ألقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۲ - ۱۱

۱۱ - ساحران مؤمن ، آمادگی خود را برای تحمّل هرگونه شکنجه و کشتار در جهت حفظ ایمان خویش اعلام کردند .

لن نؤثرک . .. فاقض ما أنت قاض

<قضا> به معنای حکم کردن و داوری است. جمله <فاقض...> از زبان ساحران مؤمن و خطاب به فرعون است; یعنی، هر حکمی را که می توانی و قضاوت آن از تو ساخته است، صادر کن. ما آماده پذیرش هر نوع شکنجه و عذاب در راه ایمان خود هستیم.

آمادگی نظامی سپاه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۶ - ۱

۱ - آماده باش کامل سپاه فرعون پیش از پیوستن مردم شهر ها به آنان برای تعقیب بنی اسرائیل

و إنّا لجمیع حذرون

<حِذْر> در قرآن به معنای ابزار جنگ (شمشیر، زره و. ..) آمده است; مانند<خذوا حذرکم>. بنابراین <حاذرون> به کسانی گفته می شود که دارای سلاح کافی و در حال آماده باش کامل باشند.

آیات خدا بر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲۴ - ۳

۳ - تغییر حالت عصای موسی (ع) و یدبیضای او ، دو آیت و معجزه برای ارشاد و هدایت فرعون بود .

ءایه أُخری . .. اذهب إلی فرعون

ابزار جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۶ – ۹،۵

۵ – ریسمان و عصا ، از وسایل کار ساحران فرعون

فإذا حبالهم و عصیّهم

حبل (مفرد <حبال>)

به معنای ریسمان و <عصا> (مفرد <عصیّ>) به معنای چوب دستی است.

۹ – ساحران فرعون ، پیش از حضور در صحنه مقابله با موسی (ع) ، ریسمان ها وعصا های فراوانی را تدارک دیده بودند .

فإذا حبالهم و عصیّهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۴ – ۱

۱ – استفاده ساحران از ریسمان و چوب برای انجام سحر خود

فألقوا حبالهم و عصیّهم

<حبال> (جمع <حبل>) به معنای ریسمان ها و <عِصّی> (جمع <عصا>) به معنای چوبدستی ها است.

ابطال جادوی جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۹ – ۲،۷

۲ – بلعیده شدن سِحر ساحران فرعون و بطلان گردیدن ساخته های آنان با عصای موسی (ع) ، وعده خداوند به آن حضرت
.

و ألق ما فی یمینک تلقف ما صنعوا

فعل <تلقف> و نظایر آن (نزد برخی از اهل لغت) در موردی به کار می رود که چیزی گرفته شود و خورده یا بلعیده گردد (لسان العرب).

۷ – بلعیده شدن سِحر ساحران به وسیله عصای موسی ، نشانه بطلان سِحر و حقانیت معجزه موسی

و ألق ما فی یمینک تلقف ما صنعوا إنّما صنعوا کید سحر

جمله <إنّما صنعوا. ..> تعلیل برای <تلقف> است; یعنی، بدان جهت که سحر، کیدی بیش نیست، در برابر حقیقت اعجاز موسی نابود خواهد شد و به دین وسیله بطلان سحر ساحران و حقانیت معجزه اثبات خواهد گردید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۰ - ۱

۱ - عصای موسی با اعجاز او ، تمامی

ابزار و آلات سِحر جادوی ساحران فرعون (بند ها و عصا ها) را بلعید .

تلقف ما صنعوا . .. فأُلقی السحره

<فاء> در <فألقی> فصیحه و حاکی از جملاتی محذوفی است. مفاد آیه با تقدیرات آن چنین می شود: موسی(ع) عصای خود را انداخت و عصا آلات سحر را بلعید، آن گاه ساحران به سجده افتادند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۵ - ۲،۵

۲ - بلعیده شدن ابزار ساحران (ریسمان ها و عصا ها) به وسیله عصای موسی

فإذا هی تلقف ما یأفکون

۵ - عصای موسی با بلعیدن ابزار جادویی ساحران ، صحنه ای شگفت و به دور از انتظار همگان به وجود آورد .

فإذا هی تلقف ما یأفکون

برداشت یاد شده از آن جا است که <إذا> برای مفاجات است و نشانگر آن است که جمله پس از آن، در یک حالت غیر منتظره واقع شده است.

ابلاغ معجزه بر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۷ - ۱۳

۱۳ - خداوند ، به موسی و هارون (ع) فرمان داد تا داشتن معجزه برای اثبات رسالت خویش را به فرعون ابلاغ کنند .

قد جئنک بَایه

<آیه> اسم جنس و قابل اطلاق بر کم و زیاد است. بنابراین می توان بر معجزات متعدد نیز <آیه> اطلاق کرد.

ابلاغ وحی به فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۹ - ۱،۲

۱ – موسی و هارون (ع) با ابلاغ پیام های وحی الهی به فرعون ، مأموریت خویش

را به انجام رساندند .

فقولا له . .. قال فمن ربّكما

آیات گذشته، جملگی سخن خداوند با موسی و هارون(ع) بود; ولی از مواجهه آنان با فرعون و آنچه روی داده، در این آیات سخنی نیست. از پاسخ فرعون برمی آید که آنان پیام خویش را به وی رساندند و پاسخ او را دریافت کردند.

۲ - فرعون با گوش فرادادن به سخنان موسی و هارون (ع) ، اجازه داد آنان پیام الهی خویش را به او برسانند .

فقولا إنّا رسولا . .. قال فمن ربّكما

اتحاد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۵ - ۳

۳ ساحران دربار فرعون ، یکدل و یکزبان و یار یکدیگر در مبارزه با موسی (ع)

قالوا یموسی إما أن تلقی و إما أن نکون نحن الملقین

بدیهی ست ساحران جمله های <إما أن تلقی> و <إما أن نکون نحن الملقین> را دسته جمعی و یا یک به یک نگفتند. بنابراین استناد این جمله ها به آنان حکایت از همیاری و یکدلی آنان در مبارزه با موسی(ع) دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۵ - ۹

۹ - ساحرانِ فرعون ، یک دل و یک زبان و یار یکدیگر ، در مبارزه با موسی (ع) بودند .

و إمّا أن نکون أوّل من ألقی

صدق <أوّل من ألقی> بر همه ساحران، گویای هدف مشترک و وحدت رویه آنان است.

اتمام حجت بر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۵

۵- کیفر

سخت و هلاکت بار فرعون و فرعونیان از سوی خداوند ، پس از اتمام حجت با آنان بود .

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت . .. فأراد أن یستفزّهم ... فأغرقنه و من معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۳۶ - ۶

۶ هلاکت فرعون و قومش ، پس از اتمام حجت خدا با آنان به وسیله موسی و هارون (ع) بوده است .

فقلنا اذهبا إلی القوم الذین کذّبوا بأیتنا فدمّرنهم تدمیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۱

۱ - اقدام الهی ، به کیفر دادن فرعون و لشکریان او ، پس از اتمام حجت بر ایشان

أرسلنه إلی فرعون بسلطن مبین . فتولّی برکنه ... فأخذنه و جنوده

اتمام حجت خدا بر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۶ - ۵

۵ - خداوند ، حجت خویش را بر همه حتی بر امثال فرعون تمام می کند .

و لقد أرینه ءایتنا کلّها فکذّب و أبی

احتجاج با فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۲ - ۳

۳ - موسی (ع) با احاله علم و آگاهی در باره اقوام پیشین به خداوند ، از منحرف شدن بحث به مسائل غیر اصلی جلوگیری کرد .

فما بال . .. قال علمها عند ربّی

موسـی(ع) به جای پاسـخ صـریح به سؤال فرعون، علم آن را به خداونـد احاله کرده است. بعیـد نیست فرعون با درماندگی در برابر منطق او،

با طرح پرسشی در باره اقوام گذشته، سعی در منحرف ساختن بحث داشته است. از این رو موسی(ع) با احاله پاسخ به خداوند، نقشه فرعون را خنثی نموده است.

احتجاج موسی(ع) با اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۶ - ۲

۲ حضرت موسی (ع) برای اثبات نبوت خود و هارون (ع) ، معجزه ای بزرگ که در حق و الهی بودن آن شبهه ای نبود به فرعون و اطرافیانش ارائه کرد .

فلما جاءهم الحق من عندنا

احتجاج موسی(ع) با فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۶ - ۲

۲ حضرت موسی (ع) برای اثبات نبوت خود و هارون (ع) ، معجزه ای بزرگ که در حق و الهی بودن آن شبهه ای نبود به فرعون و اطرافیانش ارائه کرد .

فلما جاءهم الحق من عندنا

احترام جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۵

۵ - ساحران ، دارای موقعیت و احترام در میان جامعه فرعونی *

و قالوا یأیّه الساحر

برداشت یاد شده بدین احتمال است که خطاب <یأیّه الساحر>، استهزایی نباشد; بلکه برای احترام ادا شده باشد. و مؤید آن، ذیل آیه شریفه است که فرعونیان از موسی(ع) تقاضای رفع عذاب کردند.

احساس خطر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۶،۷

۶ فرعون ، ایمان ساحران را به موسی (ع) ،

خطری برای موقعیت و حکومت خویش احساس کرد .

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه لتخرجوا منها أهلها

۷ فرعون با توطئه گر خوانـدن موسـی (ع) و ساحران ، براندازی حکومت فرعونیان و بیرون راندن ایشان را ، از پایتخت مصـر از اهداف توطئه آنان شمرد .

إن هذا لمکر . .. لتخرجوا منها أهلها

مراد از <أهلها> هم می توانـد فرعون، درباریان و وابسـتگان به او باشد و هم می تواند مراد از آن تمامی ساکنان مصـر باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۵ - ۶

۶ - وحشت و احساس خطر فرعون ، هامان و قارون از گسترش آیین موسی و قوت گرفتن پیروان آن حضرت

قالوا اقتلوا أبناء الذین ءامنوا معه

از فرمان فرعون و. .. به قتل ایمان آورندگان به موسی(ع)، برداشت یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۲ - ۳

۳ - رسالت موسی (ع) ، خطری جدی برای فرعون و تحریک کننده او به مقابله ای پی گیر در برابر آن

ثمّ أدبر یسعی

احضار جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۸ - ۲

۲ - گردآوری ساحران در سریع ترین وقت ، پس از پیشنهاد مشاوران فرعون

قالوا . .. و ابعث فی المدائن ... فجمع السحره

برداشت یاد شده با توجه به آمدن <فاء> که بیانگر نبودن فاصله زمانی است استفاده می شود.

احضار دایه ها به کاخ فرعون

جلد - نام سوره -

سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۱۲ – ۱

۱ – احضار دایگان به کاخ فرعون ، برای شیر دادن به موسی (ع)

و حرّمنا علیه المراضع من قبل فقالت هل أدلّکم علی أهل بیت یکفلونه لکم

اخبار مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۲۰ – ۲

۲ – مرد ناشناس ، حامل خبری مهم و سرنوشت ساز برای موسی (ع) بود .

قال یموسی إنّ الملأ یأتمرون بک لیقتلوک

اختلاف افکنی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴ – ۳

۳ – اقدام فرعون به دسته دسته کردن مردم سرزمین مصر و ایجاد تفرقه میان آنان

و جعل أهلها شیعًا

اختلاف طبقاتی در حکومت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۷ – ۴

۴ – وجود دو قشر ضعیف و توانمند ، در جامعه فرعون و حاکمیت نظام طبقاتی بر آن جامعه

و إذ یتحاجّون فی النار فیقول الضعفؤا للذین استکبروا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۲ - ۲

۲ - جامعه فرعونی ، دارای نظامی طبقاتی و مبتنی بر اشرافی گری

أم أنا خير من هذا الذی هو مهين

اختناق در حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۹ - ۹

۹ - نبودن آزادی عقيده و بيان و حاکميت جو اختناق و خشونت در دوران حاکميت فرعون بر سرزمين مصر

لأجعلنّك من المسجونين

وجود زندان مشقت بار و زندانيان بسيار

سیاسی، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۱۱

۱۱ - مردم در نظام فرعونی ، فاقد آزادی عقیده و بیان

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم . .. لأُقطّعنّ أيديكم و أرجلكم من خلف

اخراج فرعون از مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۷ - ۳

۳ - برنامه ریزی و توطئه برای بیرون راندن فرعون و فرعونیان از مصر و تلاش برای رسیدن به حکومت ، اتهام فرعون به حضرت موسی (ع)

أجئتنا لتخرجنا من أرضنا بسحرك يموسى

ادب جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۵ - ۴

۴ - برخورد و گفت وگوی ساحران فرعون با موسی (ع) در میدان مبارزه ، همراه با نزاکت و اظهار ادب نسبت به آن حضرت بود .

يموسى إمّا أن تلقى و إمّا

احاله انتخاب آغازگر به موسی(ع) و پرهیز از تحکّم در این زمینه، خالی از ابراز ادب و نزاکت از سوی ساحران نیست.

ادراك مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۸ - ۱۰

۱۰ – مؤمن آل فرعون ، برخوردار از شجاعت ، ایمان استوار و فهم درست از دین

اتّبعون أهدکم سبیل الرشاد

اظهار ایمان و موضع گیری علنی مؤمن آل فرعون، علیه مواضع فرعونیان و نیز محتوا و چگونگی استدلال های او برای درستی مواضع خود، نشانگر برداشت یاد شده است.

ادعاهای فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳

- شعراء - ۲۶ - ۲۹ - ۲

۲ - فرعون ، مدعی الوهیت یگانه خویش

قال لئن اتّخذت إلهًا غیری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۸ - ۳،۱۱

۳ - فرعون ، مدعی مقام خدایی برای خود

و قال فرعون . .. ما علمت لکم من إله غیری

۱۱ - < قال رسول اللّه (ص) : کلمتان قالهما فرعون < ما علمت لکم من إله غیری > و قوله < أنا ربّکم الأعلی > قال کان بینهما أربعون عاماً ;

از رسول خدا(ص) روایت شده که فرمود: فرعون دو جمله گفت: یکی <ما علمت لکم من إله غیری> و دیگری <أنا ربّکم الأعلی> و بین گفتن این دو جمله چهل سال فاصله بود>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۱۶

۱۶ - فرعون ، مدعی هدایت گری مردم به راه درست

و ما أهدیکم إلّا سبیل الرشاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۷ - ۳

۳ - فرعون ، مدعی شد که به منظور اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) در آسمان ها ، فرمان ساختن بنای بلند و رصدخانه را صادر کرده است .

أسبب السموت فأطّلع إلی إله موسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۲ - ۸

۸ - فرعون ، مدعی ناتوانی موسی (ع) از بیان مقاصد و اثبات مطالب خویش

و لایکاد یبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۴ -

۲،۳،۵

۲ – فرعون ، خود را خدای مردم مصر قلمداد کرده ، رتبه اش را از تمامی خدایان آنان برتر می خواند .

أنا ربّکم الأعلی

۳ – فرعون ، در حضور مردم و با صدای بلند ، خود را برترین تصمیم گیرنده درباره اداره زندگانی و تدبیر امور آنان معرفی کرد .

فنادی . فقال أنا ربّکم الأعلی

فرعون براساس دیگر آیات قرآن هم خود را <اله> می خواند و هم برای خود <الهی> غیر خدا مدعی بود. بنابراین برگزیدن تعبیر <ربّ اعلی> درباره خود، برای تصریح به این نکته است که در رشد و تربیت مردم نیز، تصمیم اصلی را او می گیرد.

۵ – ادعای ربوبیت برتر ، موضع گیری فرعون در برابر طرح توحید ربوبی از سوی موسی (ع)

و أهدیک إلی ربّک . .. أنا ربّکم الأعلی

جمله <و أهدیك إلی ربّك> در آیات پیشین، سخنی بود که موسی(ع)، آن را با توجه به انکار ربوبیت خداوند از سوی فرعون، مطرح ساخت. فرعون در واکنش به این دعوت، برترین ربوبیت را برای خود قائل شد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۲۵ – ۱

۱ – خداوند فرعون را در پی ادعای ربوبیت ، به عذاب سخت دنیا و آخرت گرفتار ساخت .

فأخذه اللّه نکال الأخره و الأولی

فاء در <فأخذه. ..>، آن را بر آیه قبل (فقال أنا ربّکم الأعلی) تفریع کرده است.

ادعای فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۵۷ – ۱

۱ – فرعون مدعی مالکیت خود و پیروانش (قبطیان) بر سرزمین مصر

لتخرجنا من

أرضنا

از اضافه شدن <أرض> به ضمیر متکلم <نا> برمی آید که فرعونیان، سرزمین مصر را متعلق به خویش و از آنِ خود می دانستند و برای دیگران حقی در آن قائل نبودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۸ - ۲

۲ - فرعون ، مدعی قدرت ارائه سِحری همانند معجزات و آیات موسی (ع)

فلنأتینک بسحر مثله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۳

۳ - فرعون ، معتقد به حاکمیت مطلق خویش حتی بر افکار و اندیشه مردم

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

اذن فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۳

۳ - فرعون ، انتخاب دین و تغییر مسلک مردم را ، مشروط به اجازه خویش می دانست .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

اذیت همسر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۱۱

۱۱ - همسر فرعون ، افزون بر آزار دیدن از او ، از سوی کارگزاران نظام وی نیز تحت آزار و شکنجه قرار داشت .

نجّنی من فرعون و عمله و نجّنی من القوم الظلمین

تکرار درخواست نجات (و نجّنی) درباره قوم ستمگر، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

اذیتهای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۳ - ۵،۹

۵ مؤمنان به موسی (ع) به جرم ایمان ، در معرض شکنجه و آزار فرعون و اشراف قوم خود قرار داشتند .

إلا

ذریه من قومه علی خوف من فرعون و ملإیهم أن یفتنهم

۹ فرعون ، در شکنجه و آزار دیگران ، حد و مرزی نمی شناخت .

فما ءامن لموسی إلا ذریه من قومه علی خوف من فرعون و ملإیهم أن یفتنهم . .. و انّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۱۱

۱۱ - همسر فرعون ، افزون بر آزار دیدن از او ، از سوی کارگزاران نظام وی نیز تحت آزار و شکنجه قرار داشت .

نجّنی من فرعون و عمله و نجّنی من القوم الظلمین

تکرار درخواست نجات (و نجّنی) درباره قوم ستمگر، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

اذیتهای کارگزاران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۱۱

۱۱ - همسر فرعون ، افزون بر آزار دیدن از او ، از سوی کارگزاران نظام وی نیز تحت آزار و شکنجه قرار داشت .

نجّنی من فرعون و عمله و نجّنی من القوم الظلمین

تکرار درخواست نجات (و نجّنی) درباره قوم ستمگر، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

اراده فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۳ - ۳

۳ - غلبه اراده الهی بر خواست و تصمیم فرعون در نابود کردن موسی (ع)

یذبّح أبناءهم . .. فرددنه إلی أُمّه

موسی(ع) زمانی به دنیا آمد که فرعون به بهانه از بین بردن او، هر کودک پسر بنی اسرائیلی را سر می برید; اما خداوند

حوادث را طوری ترتیب داد که شخص فرعون به حمایت از موسی(ع) برخیزد و او را

تحت سرپرستی خود قرار دهد.

ارائه آیات خدا بر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۶ - ۱

۱ - خداوند تمامی آیات و دلایل خود را به فرعون نمایاند .

و لقد أرینه ءایتنا کلّها

مراد از <آیاتنا> آیات و معجزاتی است که خداوند به موسی(ع) عطا کرده بود و <کلّها> دلالت می کند که فرعون تمامی آن معجزات را یکی پس از دیگری تا پایان عمر خویش، مشاهده کرده بود; ولی آنها را تکذیب کرد و از ایمان آوردن به موسی(ع) امتناع ورزید.

ارائه آیات خدا به آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۴۱ - ۲

۲ - ارائه آیات و معجزات متعدد به آل فرعون

و لقد جاء ءال فرعون النّذر

مراد از انذارها به قرینه آیه بعد، می تواند معجزات هشداردهنده باشد; نه صرف انذارهای قولی.

استبداد فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۲،۳

۲ فرعون ، مردم را در گزینش دین و آیین ، نیازمند رخصت دهی خویش می دانست و آن را حقی برای خود می شمرد .

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لکم

۳ فرعون ، حاکمی بسیار مستکبر و سخت مستبد

ءامنتم به قبل أن ءاذن لكم

محروم ساختن مردم از حق تصمیم گیری، حتی در باورها و ایمانشان، حکایت از کمال استبداد و استکبار فرعون دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۳ - ۷

۷ فرعون مصر ، حاکمی خودبرتربین ، مستبد و خودکامه

بود .

و إن فرعون لعال فى الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۵ - ۶

۶ - فرعون در دیدگاه موسی و هارون (ع) ، فردی خودکامه و سرکوبگر حقیقت بود .

نخاف أن یفرط علینا أو أن یطغی

احتمال فرصت ندادن فرعون به موسی و هارون(ع)، برای بیان حقیقت، ناشی از شناخت آنان از خودکامگی فرعون است و احتمال افزایش طغیان گری او، برخاسته از آگاهی آن دو به روحیه مقاومت و لجاجت او در برابر حق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۳،۴،۶،۱۵،۲۲

۳ - فرعون ، انتخاب دین و تغییر مسلک مردم را ، مشروط به اجازه خویش می دانست .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

۴ - ایمان به موسی (ع) در حکومت فرعون ، کاری غیر قانونی و ممنوع بوده است .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

نیاز به اذن فرعون در ایمان به موسی(ع)، نشان از ممنوعیت و غیرقانونی بودن ایمان به آن حضرت در آن عصر دارد.

۶ - فرعون ، حاکمی مستبد ، مغرور و متکبر بود .

قبل أن ءاذن لکم

۱۵ - تصمیم فرعون بر شکنجه و به صلیب کشیدن ساحران مؤمن و نظارت مستقیم خود بر اجرای آن ، تصمیمی قاطع و مستبدانه بود .

لأقطّعنّ . .. لأصلّبنّکم ... لتعلمنّ أیّنا أشدّ عذابًا و أبقی

فرعون در واکنش های قبلی خود در برابر موسی(ع) با اطرافیان خویش به مشورت می نشست; ولی در مجازات ساحران،

تصمیم مستبدانه و شخصی خود را با سوگند بر اجرای آن اعلام کرد و با

لام قسم و نون تأکید ثقیله و فعل هایی از باب تفعیل، قاطعیت خود را در این تصمیم ابراز کرد. گفتنی که فعل های <لأقطّعنّ> و <لأصلبنّ> که از باب تفعیل اند، با ثلاثی مجرد در معنا یکسان بوده و تفاوتی جز تأکید افزون تر ندارند.

۲۲ - شکنجه ، کشتار ، تهدید و ارعاب ، از آخرین حربه های فرعون برای جلوگیری از نهضت موسی (ع) و بقای حکومت خویش

فلأقطّعنّ . .. لأصلّبنّکم ... و لتعلمنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۳ - ۷

۷ - وجود فشار و اکراه و سلب آزادی در حکومت فرعون

ما أکرهتنا علیه من السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۹ - ۴،۶،۹

۴ - فرعون ، بی توجه به منطق و دلیل و تنها خواستار تسلیم بی چون و چرای خلق در برابر او

قال لئن اتّخذت إلهًا غیری لأجعلنّک من المسجونین

۶ - موسی (ع) ، مورد تهدید فرعون به زندانی شدن ، در صورت پذیرش الوهیت غیر او

قال لئن اتّخذت إلهًا غیری لأجعلنّک من المسجونین

۹ - نبودن آزادی عقیده و بیان و حاکمیت جو اختناق و خشونت در دوران حاکمیت فرعون بر سرزمین مصر

لأجعلنّک من المسجونین

وجود زندان مشقت بار و زندانیان بسیار سیاسی، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۲،۱۱

۲ - فرعون ، حاکمی بسیار مستکبر و سخت استبدادگر

ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

محروم ساختن مردم از حق تصمیم گیری، حتی در باورها و

ایمانشان، حکایت از اوج استبداد و استکبار فرعون دارد.

۱۱ – مردم در نظام فرعونی ، فاقد آزادی عقیده و بیان

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم . .. لأُقطّعنّ أیدیکم و أرجلکم من خلف

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴ – ۱،۴،۷

۱ – فرعون ، حاکمی خودکامه و سلطه گر

إنّ فرعون علا فی الأرض

<علوّ> به معنای برتری جویی و خودکامگی است.

۴ – مردم مصر از هر قشر و گروه ملزم به پیروی محض و اطاعت بی چون و چرا از فرعون بودند .

و جعل أهلها شیعًا

تنکیر در <شیعاً> به اصطلاح تنکیر تفخیم است. بنابراین <شیعاً>; یعنی، پیروانی محض و بدون کمترین آزادی و اختیار.

۷ – استضعاف و به زبونی کشاندن بنی اسرائیل ، نمودی دیگر از حاکمیت سلطه طلبانه فرعون است .

إنّ فرعون علا فی الأرض . .. یستضعف طائفه منهم

مراد از <طائفه منهم> به قرینه آیات بعد، قوم بنی اسرائیل است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۶ – ۱۸

۱۸ – حکومت فرعون در عصر موسی (ع) ، حکومتی خودکامه و بی قانون بود .

ذرونی أقتل موسی و لیدع ربّه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۸ – ۱۲

۱۲ – وجود استبداد و خودکامگی ونبود آزادی بیان در جامعه فرعونی عصر موسی

أتقتلون رجلاً أن یقول ربّی اللّه و قد جاءکم بالبیّنت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۳۱ – ۲

۲– نظام فرعونی ، نظامی استبدادی و متکی

به رأی فرد

من العذاب المهین . من فرعون

از این که شخص فرعون، به عنوان عامل اصلی عذاب و خواری بنی اسرائیل معرفی شده، استفاده می شود که حضور فرعون و تصمیم گیری او، بر همه شؤون جامعه سیطره داشته و از این رو، خطاهای فرعونیان تنها به او نسبت داده شده است.

استثمارگری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۱۲

۱۲ نظام فرعونی ، نظامی استثمارگر

و نستحی نساءهم

چون مجرد زنده نگهداشتن زنان کیفر محسوب نمی شود و فرعون با جمله <سنقتّل . .. و نستحی نساءهم> در صدد بیان مجازات قوم موسی بوده است، می توان گفت هدف از بیان این معنا استثمار زنان بنی اسرائیل بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۲ - ۷

۷ - دلبستگی عمیق موسی (ع) به بنی اسرائیل و رنج شدید وی از بردگی و استثمار آنان توسط فرعون

و تلك نعمه تمنّها علیّ أن عبّدتّ بنی إسرءیل

استراق سمع مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۰ - ۴

۴ - شنود گفت و گو های سران حکومت فرعون به وسیله مرد ناشناس و رساندن سریع آن به موسی (ع)

و جاء رجل . .. قال یموسی إنّ الملأ یأتمرون بک لیقتلوك

استعاذه از فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۷ – ۲

۲ – استعاذه و پناه بردن موسی (ع) به پروردگار ، از شر توطئه

فرعون

و قال موسى إنّى عذت بربّى و ربّكم من كلّ متكبّر

استغفار جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۳ - ۹

۹ - ساحران فرعون ، پس از ايمان به موسى (ع) از اقدام به سِحر به نفع فرعون ، اظهار پشيمانى كرده و خواستار بخشش الهى شدند .

ليغفر لنا . .. ما أكرهتنا عليه من السحر

استقامت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۵ - ۱

۱ اظهار پايدارى بر طريق ايمان و به هيچ انگاشتن مجازات هاى فرعون ، عكس العمل ساحران مؤمن به موسى (ع) در برابر فرعون

قالوا إنا إلى ربنا منقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۶ - ۸،۱۰

۸ ساحران مؤمن به موسى (ع) پس از اعلان پايدارى بر طريق ايمان ، به دعا به درگاه خدا پرداختند .

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمين

۱۰ ساحران مؤمن در عين اظهار استقامت در برابر فرعون ، خود را براى مقاومت در برابر شكنجه هاى فرعون و پايدارى بر طريق ايمان ، نيازمند امداد هاى الهى دانستند .

ربنا أفرغ علينا صبراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۲ - ۲،۱۱

۲ - ساحران مؤمن ، برتری دادن فرعون بر خداوند و بهادادن به تهدیدات او در برابر دلایل روشن موسی (ع) را ، به کلی منتقی دانسته و ثبات و استحکام ایمان خود را نشان دادند .

قالوا لن

نؤثرك على ما جاءنا من البيّنت والذى فطرنا

۱۱ – ساحران مؤمن ، آمادگی خود را برای تحمّل هرگونه شکنجه و کشتار در جهت حفظ ایمان خویش اعلام کردند .

لن نؤثرك . .. فاقض ما أنت قاض

<قضا> به معنای حکم کردن و داوری است. جمله <فاقض...> از زبان ساحران مؤمن و خطاب به فرعون است; یعنی، هر حکمی را که می توانی و قضاوت آن از تو ساخته است، صادر کن. ما آماده پذیرش هر نوع شکنجه و عذاب در راه ایمان خود هستیم.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۳ – ۱

۱ – ساحران مؤمن ، در برابر فرعون و تهدید های وی ، بر ایمان خود به پروردگارشان تأکید کردند .

لن نؤثرك . .. إنّا ءامنّا بربّنا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۵۰ – ۱،۲

۱ – اعلام آمادگی ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون برای پذیرش هر شکنجه در راه ایمان خویش

لأُقطّعنّ أيديكم و أرجلكم من خلف . .. قالوا لاضير

۲ – خشم و تهدید شدید فرعون ، فاقد کمترین تأثیر در ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأُقطّعنّ أيديكم و أرجلكم من خلف . .. قالوا لاضير

استقامت در برابر اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۹ – ۵،۷

۵ خداوند موسی و هارون (ع) را در برابر فشار ها و سختیهایی که از جانب فرعون و اطرافیانش وارد می شد ، توصیه به استقامت و پایداری فرمود .

قال قد

أجیبت دعوتکما فاستقیما

۷ خداوند ، موسـی و هارون (ع) را از ترک استقامت در برابر فشار های فرعون و اطرافیانش و در پیش گرفتن راهی جز آن ، بر حذر داشت .

فاستقیما و لاتتبعان سبیل الذین لایعلمون

استقامت در برابر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۹ - ۵،۷

۵ خداونـد موسـی و هـارون (ع) را در برابر فشـار هـا و سـختیهایی که از جانب فرعون و اطرافیانش وارد می شـد ، توصـیه به استقامت و پایداری فرمود .

قال قد أجیبت دعوتکما فاستقیما

۷ خداوند ، موسـی و هارون (ع) را از ترک استقامت در برابر فشار های فرعون و اطرافیانش و در پیش گرفتن راهی جز آن ، بر حذر داشت .

فاستقیما و لاتتبعان سبیل الذین لایعلمون

استقامت مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۸ - ۱۰

۱۰ - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از شجاعت ، ایمان استوار و فهم درست از دین

اتّبعون أهدکم سبیل الرشاد

اظهار ایمان و موضع گیری علنی مؤمن آل فرعون، علیه مواضع فرعونیان و نیز محتوا و چگونگی اسـتدلال های او برای درستی مواضع خود، نشانگر برداشت یاد شده است.

استکبار اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۵ - ۸

۸ خودبرتربینی فرعون و اطرافیانش ، مانع از پذیرش رسالت موسی و هارون (ع)

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه بأیتنا فاستکبروا

جلد - نام سوره - سوره

- آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۶ – ۶

۶ – موضع گیری مستکبرانه فرعون و اشراف دربار او ، در برابر موسی و هارون (ع)

ثمّ أرسلنا موسی و أخاه هرون . .. إلی فرعون و ملإیه فاستکبروا

استکبار فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۳ – ۳

۳ فرعون ، حاکمی بسیار مستکبر و سخت مستبد

ءامنتم به قبل أن ءاذن لکم

محروم ساختن مردم از حق تصمیم گیری، حتی در باورها و ایمانشان، حکایت از کمال استبداد و استکبار فرعون دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۷ – ۹

۹ تحریک احساسات مذهبی و استکباری فرعون ، از روش های اشرافیان برای واداشتن وی به سرکوب موسی (ع)

و یذرک و ءالهتک

گویا درباریان با یاد کردن از الهه فرعون و مخاطب قرار دادن فرعون در صدد تحریک احساسات مذهبی وی بودند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۵ – ۸

۸ خودبرتربینی فرعون و اطرافیانش ، مانع از پذیرش رسالت موسی و هارون (ع)

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه بأیتنا فاستکبروا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۶

۶ - موضع گیری مستکبرانه فرعون و اشراف دربار او ، در برابر موسی و هارون (ع)

ثمّ أرسلنا موسی و أخاه هرون . .. إلی فرعون و ملإیه فاستکبروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳

- شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۲،۳

۲ - فرعون ، حاکمی بسیار مستکبر و سخت استبدادگر

ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

محروم ساختن مردم از حق تصمیم گیری، حتی در باورها و ایمانشان، حکایت از اوج استبداد و استکبار فرعون دارد.

۳ - فرعون ، معتقد به حاکمیت مطلق خویش حتی بر افکار و اندیشه مردم

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۹ - ۱

۱ - فرعون ، حاکمی مستکبر و سرکش

و استکبر هو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۹ - ۶،۷

۶ - قارون و فرعون و هامان ، با پیامبری موسی (ع) برخوردی مستکبرانه کردند .

و قرون و . .. و لقد جاءهم موسی ... فاستکبروا

۷ - قارون و فرعون و هامان ، روحیه مستکبرانه داشتند و در سرزمین مصر ، مستکبرانه رفتار می کردند .

و قرون و فرعون و همن . .. فاستکبروا فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۲ - ۱

۱ - استکبار و فخرفروشی فرعون ، در برابر حضرت موسی (ع)

أم أنا خیر من هذا الذی هو مهین

استمداد از جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۱ – ۴،۵

۴ خنثی سازی معجزه موسی (ع) با استمداد از ساحران زبردست ، از آرای تصویب شده از جلسه سران و بزرگان حکومت فرعونیان

و أرسل فی المدائن حشرین

۵ سران دربار فرعون از وی خواستند

با تأخیر مجازات موسی و هارون موافقت کرده و ساحران زبردست و کاردان را از اطراف و اکناف احضار کند .

و أرسل فی المدائن حشرین

<حشرین> به معنای جمع کنندگان و کوچ دهندگان است و مفعول آن به قرینه آیه قبل و بعد <ساحرین> می باشد و خود <حشـرین> مفعول برای <أرسل> است. بنابراین جمله <أرسل ... > یعنی: نیروهایی را برای جمع آوری و گسـیل ساحران بسیج کن.

استمداد فرعون از جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۹ - ۴

۴ فرعون ، برای مبارزه با موسی و هارون (ع) به سحر و جادو متوسل شد .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۰ - ۳

۳ - تهیه و تدارک برای ارائه سِحری بزرگ در برابر موسی (ع) ، از حیله های فرعون

فلنأتینک بسحر . .. فجمع کیده

استمداد فرعون از خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۱۰

۱۰ فرعون ، به هنگام غرق شدن ، نجات خویش را از خداوند درخواست کرد .

قال ءامنت . .. و أنا من المسلمین

استهزاهای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۵ - ۳

۳ - لحن مستکبرانه و تمسخرآمیز فرعون ، در برابر منطق محکم موسی (ع)

قال ربّ السموت و الأرض . .. قال لمن حوله ألاتستمعون

استفهام در جمله <ألاتستمعون> می تواند برای استهزا باشد.

جلد - نام سوره -

سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۷ – ۴

۴ – استهزا و تهمت ، از ابزار مقابله فرعون با رسالت موسی (ع)

قال لِمن حوله ألا تستمعون . .. قال إنّ رسولکم... لمجنون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۸ – ۳،۴

۳ – اهتمام موسی (ع) به تبیین < ربّ العالمین > علی رغم روبه رو شدن با استهزا و تهمت فرعون

قال لمن حوله ألاتستمعون . .. إنّ رسولکم... لمجنون. قال ربّ المشرق و المغرب و ما

۴ – سعه صدر موسی (ع) در برابر تکبر ، استهزا و تهمت فرعون

قال لمن حوله ألاتستمعون . .. إنّ رسولکم... لمجنون. قال ربّ المشرق و المغرب

پرداختن موسی به تبیین <ربّ العالمین> بدون توجه به عکس العمل های متکبرانه و استهزا آمیز فرعون، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۶ – ۷

۷ – تمسخر موسی از سوی فرعون ، در خصوص امداد الهی به وی و نزول عذاب بر دشمنان کافر

و لیدع ربّه

مقصود از جمله <ولیدع ربّه> (او پروردگارش را بخواند)، خواندن خداوند برای نجات موسی(ع) و یا فرود عذاب بر فرعونیان در جهت حمایت از آن حضرت می باشد. گفتنی است که فرعون این جمله را از سر استهزا و تمسخر گفته است.

اسراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۳ – ۸

۸ فرعون مصر ، حاکمی از زمره مسرفان بود .

انّه لمن المسرفین

اسرافگری فرعون

جلد - نام

سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۳۱ - ۳،۴

۳- برتری جویی و اسرافگری ، از منفی ترین ویژگی های فرعون

إنّه کان عاليًا من المسرفين

چنانچه <من المسرفین> خبر دوم <کان> باشد، آیه دو وصف مستقل برای فرعون بیان کرده است.

۴- فرعون ، پیشتاز و سرکرده اسرافگران *

إنّه کان عاليًا من المسرفين

قرین آمدن وصف <عالیاً> و <من المسرفین>، ممکن است بیانگر جنبه سرکردگی فرعون در میدان اسرافگری باشد.

اشراف فرعون و بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۶ - ۲

۲- حضور نیرو های مقتدر سیاسی اقتصادی نظام فرعونی ، در میان تعقیب کنندگان بنی اسرائیل

کم ترکوا من جنّت و عیون . و زروع و مقام کریم

پشت سر نهادن مزارع بزرگ، نشان می دهد که در میان فرعونیان حضور یافته در تعقیب موسی(ع)، ملاّکان و سرمایه داران شرکت داشته اند؛ چنان که <مقام کریم> می تواند اشاره به قصرهای باشکوه اطرافیان و سیاست گذاران جامعه فرعونی داشته باشد.

اشراف فرعون و دعوت موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۹

۹ فرعون و اطرافیانش ، به موسی و هارون (ع) اعلام کردند که دعوت آنان را نپذیرفته و تسلیم ایشان نخواهند شد .

و ما نحن لکما بؤمنین

به قرینه لام در <لکما> ; در کلمه <مؤمنین> معنای تسلیم تضمین شده است.

اشراف فرعون و دعوت هارون(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۹

۹ فرعون و اطرافیانش ، به موسی

و هارون (ع) اعلام کردند که دعوت آنان را نپذیرفته و تسلیم ایشان نخواهند شد .

و ما نحن لکما بؤمنین

به قرینه لام در <لکما> ; در کلمه <مؤمنین> معنای تسلیم تضمین شده است.

اشراف فرعون و رسوم نیاکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۸

۸ فرعون و اطرافیانش ، قدرت و مکنت خود را ، در دفاع از آیین نیاکانشان می دانستند .

قالوا أجئتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکون لکما الکبریاء فی الأرض

اشراف فرعون و سرزمین مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۵

۵ در عصر رسالت حضرت موسی (ع) ، قدرت و حاکمیت سرزمین مصر ، در اختیار فرعون و اطرافیانش بود .

قالوا أجئتنا . .. و تکون لکما الکبریاء فی الأرض

اشراف فرعون و عقیده مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۵ - ۶

۶ فرعون و اطرافیانش در گرایش های اعتقادی مردم ، نقش تعیین کننده ای داشتند .

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه

از این که خداوند موسی و هارون (ع) را که برای هدایت مردم مبعوث شده بودند مستقیماً به سوی فرعون و اطرافیانش فرستاد، برداشت فوق به دست می آید.

اشراف فرعون و موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۶ - ۵،۶

۵ فرعون و اطرافیانش ، علی رغم مشاهده معجزه بزرگ موسی (ع)

، آن را سحری آشکار خوانده و حضرتش را متهم به جادوگری کردند .

فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبين

۶ تهمت سحر به معجزه بزرگ حضرت موسی (ع) از سوی فرعون و اطرافیانش ، برخاسته از روحیه سرکشی و تبه کاری آنان بود .

فاستكبروا و كانوا قوماً مجرمين. فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۷ - ۳

۳ فرعون و قوم او و بزرگان دربارش ، رسالت موسی (ع) را نپذیرفتند .

فاتبعوا أمر فرعون

پیروی از دستور فرعون (فاتبعوا أمر فرعون) پس از رسالت موسی(ع) (أرسلنا موسى) گویای مخالفت قوم فرعون و بزرگان دربارش با رسالت موسی(ع) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۸ - ۱

۱ - تکذیب نهایی موسی و هارون (ع) ، از سوی فرعون و اشراف وابسته به او

فكذّبوهما

اشراف فرعون و هارون(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۸ - ۱

۱ - تکذیب نهایی موسی و هارون (ع) ، از سوی فرعون و اشراف وابسته به او

فكذّبوهما

اشراف قوم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۹ - ۱،۲،۴،۵

۱ اشـراف و بزرگان قوم فرعون پس از مشاهده معجزات موسـی ، برای چاره اندیشـی و مبارزه با موسی جلسه مشورتی تشکیل دادند .

قال الملأ من قوم فرعون

در آیات پیشین روی سخن موسی با فرعون بود و در این

آیه عکس العمل اشراف دربار او مطرح شده است. این تغییر سیاق با توجه به جمله <فماذا تأمرون> در آیه بعد (چه نظری دارید و چه دستوری پیشنهاد می کنید)، حاکی از تبادل نظر آنان درباره برخورد با موسی است که از آن در برداشت فوق به <جلسه مشورتی> تعبیر شد.

۲ اشراف و بزرگان دربار فرعون بر مبنای ساحر بودن موسی و سحر بودن معجزات وی ، جلسه مشورتی خویش را آغاز کردند .

قال الملأ من قوم فرعون إن هذا لسحر علیم

جمله <إن هذا . .. > می تواند از نتایج بحث و گفتگوی اشراف باشد. یعنی در ابتدا این مسأله مطرح شد که امور خارق العاده موسی از چه سنخی است. همچنین می تواند بیانگر این باشد که آنان ساحر بودن موسی را مفروض گرفته بودند و درباره روش مبارزه با وی تبادل نظر می کردند. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

۴ معجزات موسی (ع) در دیدگاه اشراف قوم فرعون ، اموری با عظمت ، خارق العاده و شگفت آور

إن هذا لسحر علیم

توصیف موسی به <علیم> (بسیار دانا) و بیان جمله <ان هذا . .. > با چندین تأکید (اسمیه آوردن جمله، مقرون ساختن آن به دو حرف تأکید <إن> و <لام>) حکایت از آن دارد که همگان به عظمت کار موسی پی برده بودند و بدان اقرار داشتند.

۵ اشراف و بزرگان قوم فرعون در تلاش برای حفظ نظام فرعونی

قال الملأ . .. إن هذا لسحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۱ - ۱،۲،۴

۱ مجازات موسی (

ع) و برادرش هارون از پیشنهاد های ارائه شده در جلسه مشورتی اشراف و سران حکومت فرعونی

قالوا أرجه و أخاه

پیشنهاد تأخیر در مجازات موسی و هارون حکایت از آن دارد که فرعون و یا برخی از اشراف دربار مجازات موسی و هارون را مطرح کرده بودند.

۲ تأخیر در مجازات موسی (ع) و برادرش هارون از مصوبات جلسه مشورتی سران و بزرگان دربار فرعون

قالوا أرجه و أخاه

<ه> در <أرجه> ضمیری است که به صورت ساکن قرائت شده و مفعول <ارجِ> می باشد. <ارجِ> فعل امر از مصدر <ارجاء> (به تأخیر انداختن) است. مشتقات کلمه <ارجاء> گاهی با همزه استعمال می گردد و گاهی همزه آن تبدیل به یاء می شود. گفته می شود: اَرْجأ یُرْجی یُرْجی. قابل ذکر است که مراد از تأخیر انداختن، تأخیر در مجازات است.

۴ خنثی سازی معجزه موسی (ع) با استمداد از ساحران زبردست ، از آرای تصویب شده از جلسه سران و بزرگان حکومت فرعونیان

و أرسل فی المدائن حشرین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۲ – ۳

۳ احضار همه ساحران زبردست برای مبارزه با موسی (ع) ، درخواست اشرافیان دربار فرعون از فرعون

یأتوک بکل سحر علیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۸ – ۳

۳ معجزه موسی (ع) در صحنه مبارزه با ساحران ، عامل تثبیت حقانیت وی و از میان رفتن تمام دستاورد های دیرینه فرعون و اشراف دربارش شد .

فوقع الحق و بطل ما کانوا یعملون

برداشت فوق بر این

اساس است که مراد از ضمیر <کانوا> و <یعملون> فرعون و فرعونیان باشد. بر این مبنا مقصود از <ما> در <ما کانوا> تلاشهای فرعونیان برای تثبیت ربوبیت فرعون و مانند آن خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۲ - ۲

۲ ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مردمی هوشیار و به ترفند ها و سیاست بازی های فرعون و اشرافیان دربار وی آگاه بودند .

رب موسی و هرون

به نظر می رسد از اهداف ساحران در تفسیر <رب العلمین> به <رب موسی و هرون> این باشد که مبادا فرعونیان پس از خاتمه ماجرا چنین وانمود کنند که ساحران به فرعون سجده کردند و او را <رب العلمین> خواندند. و این معنا حکایت از هوشیاری ساحران و آگاهی آنان به ترفندهای فرعون دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۲

۲ فرعون به سبب تعیین نکردن مجازات برای موسی (ع) و قوم او مورد انتقاد اشراف دربار قرار گرفت .

و قال الملأ من قوم فرعون أتذر موسی و قومه

گویا اشراف از اینکه ساحران تهدید به اعدام شدند، ولی سخنی از مجازات موسی و قوم او نرفت، چنین استنباط کردند که فرعون تصمیمی برای مجازات او و مردمش ندارد و لذا زبان به انتقاد گشودند و گفتند آیا موسی و قومش را رها می سازی و مجازات نمی کنی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۹ - ۹

۹ فرعون و اشراف دربار او ، دشمنان قوم

موسی

عسی ربکم أن یهلک عدوکم

کلمه <عدو> هم می تواند به معنای دشمن باشد که در این صورت مراد از آن فرعون است و هم می تواند به معنای دشمنان باشد که در این صورت مراد از آن فرعون و اشراف دربار او خواهد بود.

اشرافیت در حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۶ - ۶

۶ - حکومت فرعونی ، حکومتی اشرافی و مبتنی بر اقتدار اشراف

إلی فرعون و ملإیه

کلمه <ملأ> در قرآن مجید، معمولاً به طبقه اشراف و ثروتمندان اطلاق می شود.

اضلال اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۵

۵ فرعون و اطرافیانش ، از ثروت و امکانات عظیم اقتصادی خود در جهت مبارزه با دین خدا و گمراه کردن مردم ، استفاده می کردند .

إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا ربنا لیضلوا عن سبیلک

اضلال فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۵

۵ فرعون و اطرافیانش ، از ثروت و امکانات عظیم اقتصادی خود در جهت مبارزه با دین خدا و گمراه کردن مردم ، استفاده می کردند .

إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا ربنا لیضلوا عن سبیلک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۷ - ۵

۵ فرمان های فرعون ، هرگز هدایتگر مردم به راه صواب و صحیح نبود .

و ما أمر فرعون برشید

مرشد (راهنمای به درستی و راستی)نیز می آید.

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۹ - ۱

۱ - فرعون ، نقش اساسی و تعیین کننده ای در گمراهی مردم خود داشت .

و أضلّ فرعون قومه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۸ - ۱۰

۱۰ - اقدام فریبکارانه فرعون ، برای مقابله با روشنگری های موسی (ع)

فاجعل لی صرحًا لعلّی أطّلع إلی إله موسی

دستور ساختن برج برای تحقیق درباره خدای یگانه که موسی همگان را به پرستش او فراخوانده بود می تواند بدان منظور باشد که افکار عمومی را از توجه به تبلیغات موسی منحرف سازد. برداشت یاد شده براساس این احتمال است.

اطاعت از فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۷ - ۴

۴ درباریان و قوم فرعون به فرمان وی ، با رسالت موسی (ع) به مخالفت برخاستند .

فاتبعوا أمر فرعون

بیان مخالفت قوم فرعون با جمله <آنان از فرمان فرعون پیروی کردند> برای رساندن این نکته است که: مخالفت قوم فرعون با رسالت موسی(ع) برخاسته از فرمان فرعون بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۴ - ۱

۱ - فرعون با تبلیغات گمراه کننده ، مردم مصر را تحمیق کرده ، به اطاعت از خویش واداشته بود .

و نادی فرعون فی قومه . .. فاستخفّ قومه

<استخفّ> در آیه شریفه، به معنای سبک مغز ساختن است.

اطرافیان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۴ - ۴

۴

- اطرافیان فرعون ، گروهی متشکل از اشراف

قال للملإ حوله

اطمینان به پیروزی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۹ - ۲

۲ - اطمینان فرعون و درباریان او به غلبه ساحران کارآزموده بر موسی (ع)

و قیل للناس هل أنتم مجتمعون

دعوت از مردم، می تواند نشانگر اطمینان فرعونیان به پیروزی ساحران باشد. گفتنی است که تعابیری چون: <لعلّنا> و <إن کانوا> که بیانگر نوعی تردید بوده و در آیه بعدی آمده است شگردی تبلیغی برای تهییج ساحران بود تا آنان توان خویش را در این راه به کار گیرند.

اطمینان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۵ - ۴

۴ ساحران دربار فرعون مطمئن به غلبه سحرشان بر معجزه موسی (ع)

إما أن تلقی و إما أن نکون نحن الملقین

از اینکه ساحران اختیار شروع کننده مبارزه را به موسی(ع) واگذاشتند و جمله مربوط به خویش را با تأکید بیان داشتند، معلوم می شود آنان به غلبه خویش اطمینان داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۵ - ۳،۶

۳ - ساحران فرعون ، نسبت به غلبه و پیروزی خود بر موسی (ع) در میدان مبارزه ، اطمینان داشتند .

إمّا أن تلقی و إمّا أن نکون أوّل من ألقی

پیشنهاد به موسی(ع) برای تعیین آغازکننده، حکایت از اطمینان ساحران به کار خود و نتیجه آن و یا لااقل تظاهر به آن از سوی آنان دارد.

۶ - ساحران فرعون ، شکست موسی (ع)

را در صورت اقدام او به سِحر ، حتمی دیده و نیازی به وارد عمل شدن خود احساس نمی کردند . *

إمّا أن تلقی و إمّا أن نکون أوّل من ألقی

ساحران دو شق تخییر را، به گونه ای بیان کردند که گویا اگر موسی(ع) ابزار سحر خود را بیفکند، کار او تمام است و ناتوانی او بر همگان روشن خواهد شد و تنها در صورتی که آنها دست به کار شوند، نوبت <اول> و <دوم> معنا پیدا می کند از این رو وصف <أوّل من ألقی> را در باره موسی(ع) به کار نبردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۳

۳ - غرور و اطمینان سرشار ساحران به غلبه خویش بر موسی (ع)

و قالوا بعزّه فرعون إنّا لنحن الغلبون

اطمینان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۸ - ۵،۶

۵ - فرعون ، مطمئن به توانایی خویش در جمع آوری امکانات (سِحر و ساحران) برای مقابله با موسی (ع)

موعدًا لانخلفه نحن

تأکید فرعون بر عدم تخلف از زمان موعود، حکایت از آمادگی او برای جمع آوری ساحران و ارائه سحری بزرگ دارد.

۶ - فرعون با تظاهر به اطمینان خویش بر پیروزی بر موسی (ع) ، تعیین مکان و زمان رویارویی را به او واگذار کرد .

فاجعل بیننا و بینک موعدًا لانخلفه

در این که <موعداً> مصدر است یا اسم زمان و یا اسم مکان، نظریاتی چند ابراز شده است. گفتنی است که به قرینه وصف <لانخلفه> و کلمه <مکاناً> و کلمه <یوم

الزینه> (در آیه بعد) می توان پی برد که مجموعه هر سه معنا، مورد نظر بوده است; هر چند برای برخی از آن معانی کلام دارای تقدیراتی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۹ - ۲

۲ - اطمینان فرعون و درباریان او به غلبه ساحران کارآزموده بر موسی (ع)

و قیل للناس هل أنتم مجتمعون

دعوت از مردم، می تواند نشانگر اطمینان فرعونیان به پیروزی ساحران باشد. گفتنی است که تعابیری چون: <لعلّنا> و <إن کانوا> که بیانگر نوعی تردید بوده و در آیه بعدی آمده است شگردی تبلیغی برای تهییج ساحران بود تا آنان توان خویش را در این راه به کار گیرند.

اعتراض به فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۱

۱ - اعتراض و اظهار مخالفت مؤمن آل فرعون نسبت به تصمیم قتل موسی (ع) از سوی فرعون

وقال رجل مؤمن من ءال فرعون یکتم إیمنه أتقتلون رجلًا أن یقول ربّی

اعتراض مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۱

۱ - اعتراض و اظهار مخالفت مؤمن آل فرعون نسبت به تصمیم قتل موسی (ع) از سوی فرعون

وقال رجل مؤمن من ءال فرعون یکتم إیمنه أتقتلون رجلًا أن یقول ربّی

اعراض فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۰ - ۱

۱ - فرعون با پذیرفتن زمان و مکان پیشنهادی موسی (ع) برای مبارزه ، از ادامه بحث

و گفت و گو با او لب فرو بست و مجلس مناظره را ترک کرد .

فتولّی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۳۹ – ۱

۱ – روی گردانی فرعون با تمام وجود ، از پذیرش رسالت موسی (ع)

أرسلنه إلی فرعون . .. فتولّی برکنه

<رکن> در این جا می تواند به معنای ارکان وجود و کنایه از اعراض کامل و همه جانبه باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۲۲ – ۵

۵ – فرعون با مشاهده معجزه موسی (ع) ، وحشت زده از آن روی برتافت و شتابزده گریزان شد . *

ثمّ أدبر یسعی

<إدبار> فرعون، در یک احتمال به معنای فرار او از ترس معجزه موسی(ع) است که در شکل مار عظیم ظاهر شده بود.

اغواگری فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – ق – ۵۰ – ۱۳ – ۲

۲ نقش اساسی فرعون ، در گرایش قوم او به تکذیب پیام آوران وحی *

و عاد و فرعون و إخون لوط

برداشت بالاـ با توجّه به این نکته است که در مورد دیگر اقوام، نام <قوم> آمده; ولی در مورد تکذیب کنندگان موسی و هارون(ع) تنها نام <فرعون> آمده است و قوم او در حقیقت تحت الشعاع او قرار گرفته اند.

افتراهای فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۱ – ۱

۱ – فرعون و فرعونیان ، از زمره افترازنندگان به خداوند

لاتفتروا علی اللّه کذبًا

افساد اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره –

آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۵ – ۹،۱۰

۹ فرعون و اطرافیانش ، مردمانی تبهکار و مجرم بودند .

إلی فرعون و ملإیه . .. و کانوا قوماً مجرمین

۱۰ تبه کاری مستمر فرعون و اطرافیانش ، عامل سرکشی آنان از پذیرش رسالت موسی و هارون (ع)

ثم بعثنا . .. موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه بأیتنا فاستکبروا و کانوا قوماً مجرمی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۲ – ۷

۷ فرعون و اطرافیان وی ، مردمانی تبهکار و مجرم بودند .

فرعون و ملإیه . .. و کانوا قوماً مجرمین ... و یحق اللّه الحق بکلمته و لو کره الم

افساد جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۱ – ۶

۶ موسی (ع) ، با خطاب به ساحران ، آنان را گروهی مفسد و مقابله آنان با خود را عملی فسادانگیز خواند .

قال موسی ما جئتم به السحر . .. إن اللّه لایصلح عمل المفسدین

افساد فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۳ – ۱۱

۱۱ فرعون و بزرگان دربارش ، مردمی فسادانگیز بودند .

إلی فرعون و ملإیه . .. فانظر کیف کان عقبه المفسدین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۵ – ۹،۱۰

۹ فرعون و اطرافیانش ، مردمانی تبهکار و مجرم بودند .

إلی فرعون و ملإیه . .. و کانوا قوماً مجرمین

۱۰ تبه کاری مستمر فرعون و اطرافیانش ،

عامل سرکشی آنان از پذیرش رسالت موسی و هارون (ع)

ثم بعثنا . .. موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه بأیتنا فاستکبروا و کانوا قوماً مجرمی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۱ - ۷

۷ موسی (ع) ، فرعون و اطرافیانش را گروهی مفسد و توطئه های آنان را محکوم به شکست دانست .

إن اللّه لایصلح عمل المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۲ - ۷

۷ فرعون و اطرافیان وی ، مردمانی تبهکار و مجرم بودند .

فرعون و ملإیه . .. و کانوا قوماً مجرمین ... و یحق اللّه الحق بکلمته و لو کره الم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۱ - ۱،۵،۸

۱ خداوند ، فرعون را به خاطر نافرمانی ها و فسادانگیزیهایش تا لحظه مرگ ، مورد ملامت و سرزنش قرار داد .

حتی إذا أدرکه الغرق قال ءامنت أنه لا إله إلا الذی . .. ءالئن

۵ فرعون ، مفسدی بود که تا لحظه مرگ ، دست از فسادانگیزی برنداشت .

ءالئن . .. و کنت من المفسدین

۸ از امام صادق (ع) روایت شده است که فرمود : < . . . قال [جبرئیل] یا محمد لما أغرق اللّه فرعون < قال آمنت أنه لا اله إلا الذی آمنت به بنواسرائیل و أنا من المسلمین > فأخذت حمأه فوضعت ها فی فیه ثم قلت له : < آلئن و قد عصیت قبل و کنت من المفسدین >

و عملت ذلک من غیر أمر اللّه خفت أن تلحقه الرحمه من اللّه عز و جل و یعذبنی اللّه علی ما فعلت فلما کان الآن و أمرنی اللّه عزّ و جل أن اؤدی إلیک ما قلته أنا لفرعون امنت و علمت أن ذلک کان للّه تعالی رضاً . . . ;

. .. جبرئیل گفت: ای محمد! هنگامی که خدا فرعون را غرق کرد، فرعون گفت: ایمان آوردم که خدایی نیست به جز خدایی که بنی اسرائیل به او ایمان دارند و من از تسلیم شدگانم. پس من قطعه ای از لجن برداشتم و در دهان او گذاشتم و گفتم اکنون؟! در حالی که قبلا عصیان کردی و از مفسدان بودی. و این کار را بدون فرمان خدا انجام دادم ; ترسیدم رحمت خدا به او برسد و خدا مرا برای این کار عذاب کند. پس چون این لحظه فرارسید و خداوند فرمان داد آنچه را من به فرعون گفتم به شما برسانم، ایمن شدم و دانستم که آن کار مورد رضای خدا بوده است>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۱۴

۱۴ - فرعون ، از زمره مفسدان تاریخ مصر و از تبار آنان

إنّه کان من المفسدین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که <من> در <من المفسدین>، نشویه و بیانگر خاستگاه خانوادگی فرعون باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۷ - ۶

۶ - فرعون و دار و دسته وی ، مردمی تبه کار در دیدگاه موسای جوان

فلن أکون ظهیرًا للمجرمین

گرچه <المجرمین> شامل همه تبه کاران می شود;

ولی مصداق بارز و مورد نظر موسی(ع) فرعون و دار و دسته اش می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۲ - ۱

۱ - فرعون و قوم عاد و ثمود ، در ممالك و مناطق خود ، به فساد و ناهنجاری ها دامن زده ، و آن را گسترش می دادند .

فأكثروا فيها الفساد

افساد نیاکان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۱۴،۱۵

۱۴ - فرعون ، از زمره مفسدان تاریخ مصر و از تبار آنان

إنّه كان من المفسدين

برداشت یاد شده بدان احتمال است که <من> در <من المفسدین>، نشویه و بیانگر خاستگاه خانوادگی فرعون باشد.

۱۵ - فساد و تباهی ، امری ریشه دار در خاندان و نیاکان فرعون

إنّه كان من المفسدين

تعبیر از نیاکان فرعون به <المفسدین> (به صورت جمع با <ال>) نشان می دهد که همه آنان فسادگر بودند و فلسفه فسادگری در تاریخ فرعون ها، بسیار ریشه دار بوده است.

اقتدار فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۱۲ - ۳

۳ - حکومت فرعون ، حکومتی مقتدر و تثبیت شده بود .

و فرعون ذوالأوتاد

<وَتَد> (مفرد <أوتاد>) به معنای <میخ> است. توصیف فرعون به <ذوالأوتاد> (صاحب میخ ها) بدان معنا است که وی از تمام وسایل لازم، برای تثبیت حاکمیت و اقتدار خویش برخوردار بود.

اقرار به حق ناپذیری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۱ - ۳

۳- پیامبر (ص) ، مأمور اقرار گرفتن از بنی

اسرائیل نسبت به حق ناپذیری فرعون و پیروان او ، علی رغم اعطای معجزات فراوان به موسی (ع)

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت بیّنت فسئل بنی إسرءیل إذ جاءهم فقال له فرعون إنی لأ

اقرار جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۲ - ۱

۱ ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) ، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند .

ءامنا برب العلمین. رب موسی و هرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۳ - ۲

۲ - ساحران مؤمن ، به گناه و خطای خویش معترف و به آمرزش خداوند امیدوار بودند .

إنّا ءامنّا بربّنا لیغفر لنا خطینا

<خطایا> (جمع <خطیئه>) به معنای گناهانی است که از روی عمد انجام شود (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۷ - ۱

۱ - اعتراف ساحران به پروردگار جهانیان و ایمان به توحید ربوبی ، پس از مشاهده معجزه موسی و بطلان سحر خویش

فألقی موسی عصاه . .. قالوا ءامنّا بربّ العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۸ - ۳

۳ - اعتراف و ایمان ساحران به رسالت موسی و هارون (ع)

قالوا ءامنّا بربّ العلمين

قید <ربّ موسی و هارون> اعتراف ضمنی بر ایمان آوردن ساحران به رسالت موسی و هارون(ع) است. آیه بعد (قال آمنتم له...) این مطلب را تأیید می کند.

اقرار فرعون

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۷

۷ فرعون ، هنگام غرق شدن ، به حقانیت دین موسی (ع) و بنی اسرائیل و باطل بودن آیین خود ، اعتراف کرد .

حتی إذا أدرکه الغرق قال ءامنت أنه لا إله إلا الذی ءامنت به بنوا إسرءیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۰ - ۸

۸ - فرعون و پیروان او ، به خدای آفریننده هستی معترف بودند و ربوبیت او را انکار می کردند .

من ربّکما . .. ربّنا الذی أعطی کلّ شیءء خلقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۸ - ۹

۹ - فرعون به قدرت یک تنه موسی (ع) در برابر تشکیلات عریض و طویل خویش اعتراف کرد .

فاجعل بیننا . .. لانخلفه نحن و لاأنت

برداشت یاد شده از آنجا است که فرعون ضمیر مربوط به خود را جمع (نحن) و ضمیر مربوط به موسی(ع) را مفرد (أنت) ذکر کرده است. البته محتمل است انتخاب این نحوه سخن برای تعظیم خود باشد; ولی این نکته را نمی توان از نظر دور داشت که در هر صورت، فرعون با مجموع امکانات و قدرت خود، در برابر موسی(ع) موضع گیری کرده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۴ - ۳

۳ - اقرار ناخواسته فرعون به عظمت کار موسی (ع) در ارائه معجزات

إنّ هذا لسحر علیم

اکراه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه

– فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۳ – ۵

۵ – ساحران مؤمن ، برخلاف میل باطنی و با اجبار حکومت فرعونی ، وادار به مقابله با موسی (ع) شده بودند .

و ما أکرهتنا علیه من السحر

<إکراه>; یعنی، وادار کردن کسی به کاری که خود تمایل به آن نداشته باشد. گفتنی است که <أکرهتنا> سخن ساحران مؤمن، خطاب به فرعون است; یعنی، تو ما را به سحر و مبارزه علیه موسی(ع) وادار کردی. اقداماتی که ساحران در شیوه اجرای سحر انجام دادند، گرچه اختیاری بود; ولی احضار آنان در صحنه مبارزه با موسی(ع) اجباری بوده است.

الگو بودن همسر فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – تحریم – ۶۶ – ۱۱ – ۲

۲ – همسر فرعون (آسیه) ، نمونه بارز و مثال زدنی برای ایمان و دین داری است .

ضرب اللّه مثلاً للذین کفروا ءامنوا امرأت فرعون

امتنان بیجای فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۲ – ۵

۵ – امتنان فرعون بر موسی (ع) ، امری بی جا و مردود از نظر موسی (ع)

و تلک نعمه تمنّها علیّ أن عبّدتّ بنی إسرءیل

امتنان فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۸ – ۱،۳

۱ – موضع گیری فرعون ، در قبال دعوت موسی (ع) با به رخ کشیدن دوران سرپرستی خویش بر او

قال ألم نربّك فينا وليدًا

<تربیه> (مصدر <نربّی>) به معنای پروریدن است. <ولید> به نوزاد و نیز به کودکی گفته می شود که از

وقت ولادتش زمانی زیادی نگذشته باشد; وگرنه طفل گفته می شود. <لبث> (مصدر<لبثت>) به معنای ماندن و درنگ کردن است; یعنی، فرعون گفت: آیا تو را از کودکی در میان خود نپروریدم [مگر]سالیانی چند از عمرت را پیش ما نماندی.

۳ - تلاش فرعون در جهت بی اساس جلوه دادن رسالت موسی (ع) ، از طریق به رخ کشیدن گذشته زندگی او

قال ألم نربّک فینا ولیدًا . .. سنین

امتیازخواهی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۱ - ۵

۵ - امتیاز خواهی ساحران از فرعون ، با قرار دادن پیروزی خود در هاله ای از ابهام

أئنّ لنا لأجرًا إن کنّا نحن الغلبین

تردید ساحران در پیروزی خود، فرعون را در وحشت از شکست فرو می برد و اشتیاق به پیروزی را به هر قیمت در وجود او مشتعل می ساخت. ساحران از این زمینه برای دست یافتن به امتیازات بیشتر سود جستند. گفتنی است که آیه ۴۴ همین سوره که در آن ساحران پس از مطمئن شدن به دریافت مزد از فرعون پیروزی خود را بر موسی(ع) قطعی اعلام کردند (قالوا بعزّه فرعون إنّا نحن الغالبون) مؤید همین برداشت است.

امکان تزکیه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۱۸ - ۱۰

$۱۰ - تزکیه و خودسازی ، حتی برای سرکشانی چون فرعون ، امکان پذیر است .

إنّه طغی . فقل هل لک إلی أن تزکّی

- تزکیه و خودسازی، حتی برای سرکشانی چون فرعون، امکان پذیر است.

امکانات دنیوی فرعون

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۴ - ۳

۳ - فرعون ، هامان و قارون ، در اختیار دارنده همه امکانات اجتماعی (اقتصادی ، سیاسی و فرهنگی) و مانع اصلی بر سر راه هدایت مردم

کانوا هم أشدّ منهم قوّه و ءاثارًا . .. و لقد أرسلنا موسی ... إلی فرعون و همن و

برداشت یاد شده از آن جاست که این آیه، در صدد بیان نمونه و مصداقی از مردمی است که قدرت سیاسی و اقتصادی فزون تر از کافران صدر اسلام داشتند و مانع تبلیغ و رسالت پیامبر الهی بودند.

امکانات مادی اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۲،۵

۲ فرعون و اطرافیانش ، از زندگی اشرافی و زینت های خیره کننده و امکانات اقتصادی عظیمی برخوردار بودند .

إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا

نکره بودن <زینه و أموالاـ> دلالت بر <تفخیم> و <تعظیم> می کنـد و چون فخامت و بزرگی در هر چیزی متناسب با آن چیز می باشد; در تفخیم زینت، خیره کنندگی و در تفخیم اموال، فراوانی و عظمت آورده شده است.

۵ فرعون و اطرافیانش ، از ثروت و امکانات عظیم اقتصادی خود در جهت مبارزه با دین خدا و گمراه کردن مردم ، استفاده می کردند .

إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا ربنا لیضلوا عن سبیلك

امکانات مادی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۲،۵

۲ فرعون و اطرافیانش ، از زندگی اشرافی

و زینت های خیره کننده و امکانات اقتصادی عظیمی برخوردار بودند .

إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا

نکره بودن <زینه و أموالاـ> دلالت بر <تفخیم> و <تعظیم> می کند و چون فخامت و بزرگی در هر چیزی متناسب با آن چیز می باشد; در تفخیم زینت، خیره کنندگی و در تفخیم اموال، فراوانی و عظمت آورده شده است.

۵ فرعون و اطرافیانش ، از ثروت و امکانات عظیم اقتصادی خود در جهت مبارزه با دین خدا و گمراه کردن مردم ، استفاده می کردند .

إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا ربنا لیضلوا عن سبیلک

امیدواری به پیروزی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۰ - ۱

۱ - امیدواری فرعونیان به غلبه ساحران بر موسی (ع) و پیروی مردم از آنان

لعلّنا نتّبع السحره إن كانوا هم الغلبین

واژه <لعلّ> برای اظهار امید است.

امیدواری جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۳ - ۲

۲ - ساحران مؤمن ، به گناه و خطای خویش معترف و به آمرزش خداوند امیدوار بودند .

إنّا ءامنّا بربّنا لیغفر لنا خطینا

<خطایا> (جمع <خطیئه>) به معنای گناهانی است که از روی عمد انجام شود (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۱ - ۱

۱ - اظهار امیدواری ساحران مؤمن به موسی (ع) ، به برخورداری از غفران الهی

إنّا نطمع أن يغفر لنا ربّنا خطينا

انتظارات فرعون

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۵ – ۷

۷ فرعون و بزرگان دربارش در انتظار بینه ای از سوی موسی بر حقانیت ادعای خویش

قد جئتکم ببینه من ربکم

برداشت فوق بر این اساس است که <قد> در <قد جئتکم> برای توقع باشد.

انتقاد از فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۷ – ۲

۲ فرعون به سبب تعیین نکردن مجازات برای موسی (ع) و قوم او مورد انتقاد اشراف دربار قرار گرفت .

و قال الملأ من قوم فرعون أتذر موسی و قومه

گویا اشراف از اینکه ساحران تهدید به اعدام شدند، ولی سخنی از مجازات موسی و قوم او نرفت، چنین استنباط کردند که فرعون تصمیمی برای مجازات او و مردمش ندارد و لذا زبان به انتقاد گشودند و گفتند آیا موسی و قومش را رها می سازی و مجازات نمی کنی.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۲ – ۱

۱ – انتقاد صریح موسی (ع) از فرعون به خاطر به بردگی کشاندن بنی اسرائیل

و تلک نعمه . .. أن عبّدتّ بنی إسرءیل

جمله <و تلک نعمه. ..> استفهامی و به تقدیر <أوَتلک...> است. <أن عبّدتّ> می تواند عطف بیان برای اسم اشاره <تلک> و یا منصوب به نزع خافض (لام تعلیل) و به تقدیر <لأن عبّدتّ> باشد. <تعبید> (مصدر <عبّدتّ>) به معنای برده و بنده [خود] ساختن است; یعنی، آیا این که فرزندان اسرائیل را بنده خود ساخته ای، این نعمتی است که منّت آن را بر من می نهی.

اندوه فرعون

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۹ – ۲

۲ – ناراحتی عمیق فرعون از عمل موسی (ع) و کشته شدن مرد قبطی به دست او

و فعلت فعلتک التی فعلت

از این که فرعون نفس عمل را نام نبرده; بلکه بدان اشاره کرده (التی فعلت) و موسی(ع) را بدان خاطر کافر و ناسپاس شمرده است، مطلب یاد شده استفاده می شود.

انذار فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۲ – ۹

۹- هشدار موسی (ع) به فرعون نسبت به فرجام هلاکت بار وی

و إنی لأظنّک یفرعون مثبورًا

<ثبور> به معنای هلاکت و فساد است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۴۸ – ۳،۵

۳ – انذار فرعون از عذاب ، با لحنی ملایم و پس از تبشیر وی ، از وظایف موسی و هارون بود .

والسلم علی من . .. العذاب علی من کذّب

ظاهر کلام آن است که انذار فرعون پس از تبشیر او صورت گرفته باشد. به کار گرفتن صیغه های غایب در انذار، و نیز تصریح به وحی بودن آن همراه با تأکید، جملگی گواه نرمی گفتار موسی و هارون در سخن گفتن با فرعون است.

۵ – موسی و هارون (ع) در برابر فرعون ، موظف به تأکید بر وحی بودن هشدار عذاب

إنّا قد أُوحی إلینا أنّ العذاب

جمله <إنّا قد. ..> حاوی تأکید با <إن> و <قد> است، که بر وحی بودن پیام ها به خصوص پیام انذار از عذاب تأکید

دارد.

انذارهای مؤمن آل فرعون

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۸ – ۱۸

۱۸ – هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، از آسیب دیدن شدید آنان بر اثر کشتن موسی (ع)

و إن یک صادقًا یصبکم بعض الذی یعدکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۹ – ۴،۶،۱۴

۴ – هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان و قبطیان ، درباره خطر عذاب الهی در صورت مخالفت با موسی (ع) و قتل او

فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

۶ – تنهایی و بی پناهی انسان در برابر عذاب الهی ، از هشدار های مؤمن آل فرعون به قوم خود

فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

۱۴ – نصیحت ها و هشدار های مؤمن آل فرعون ، نسبت به قتل موسی (ع) ، در فرعون بی تأثیر بود .

أتقتلون رجلًا . .. قال فرعون ما أریکم إلّا ما أری

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۰ – ۱،۲

۱ – مؤمن آل فرعون به رغم قطع شدن سخنانش به وسیله فرعون به گفتار هشداردهنده خود ادامه داد و فرعونیان را از پیامد هلاکت بار قتل موسی (ع) آگاه ساخت .

یقوم لکم الملک . .. قال فرعون ما أریکم إلّا ما أری ... و قال الذی ءامن یقوم إن

۲ – هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن به روزگار شوم ، همچون روزگار احزاب و اقوام کافر پیشین

و قال الذی ءامن یقوم إنّی أخاف علیکم مثل یوم الأحزاب

جلد –

نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۱ - ۱

۱ - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن به کیفر کردار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان (لوط و اصحاب ایکه) در صورت اقدام به قتل موسی (ع)

مثل دأب قوم نوح . .. و الذین من بعدهم

<دأب> به معنای عادت است و مقصود از <الذین من بعدهم> قوم لوط و اصحاب ایکه است; چنان که در سوره <ص> آیه ۱۳، به آن تصریح شده است. گفتنی است برابر نظر مفسران <اصحاب أیکه> همان مردم مدین است که از قوم حضرت شعیب بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۲ - ۱

۱ - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خویش ، از دچار شدن به عذاب الهی در روز قیامت در صورت اقدام به قتل موسی (ع)

و یقوم إنّی أخاف علیکم یوم التناد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۳ - ۴،۷

۴ - هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، از دچار شدن آنان به عذاب گریزناپذیر الهی در قیامت در صورت کشتن موسی (ع)

یقوم إنّی أخاف علیکم . .. یوم تولّون مدبرین ما لکم من اللّه من عاصم

۷ - هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، درباره این که قتل موسی (ع) موجب گمراهی ابدی و علاج ناپذیر آنان خواهد شد .

أتقتلون رجلاً . .. و من یضلل اللّه فما له من هاد

برداشت یادشده

به خاطر این نکته است که هشدار مؤمن آل فرعون نسبت به گمراه شدن آنان در مورد قتل موسی(ع) انجام پذیرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۴ - ۱۷

۱۷ - هشدار مؤمن آل فرعون به مردم مصر ، از دچار شدن به گمراهی ابدی بر اثر پافشاری بر مخالفت با دعوت موسی (ع) و تردید در حقانیت آن

كذلك يضلّ اللّه من هو مسرف مرتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۵ - ۵

۵ - هشدار مؤمن آل فرعون به مردم مجادله گر و حق ستیز مصر ، درباره خشم انقلابی و انتقام مؤمنان طرفدار موسی (ع)

الذين يجدلون فى ءايت اللّه . .. كبر مقتًا ... عندالذين ءامنوا

تذکر مؤمن آل فرعون به فرعونیان، مبنی بر این که ستیزه جویی در آیات الهی، موجب بغض و دشمنی مؤمنان می شود; می تواند بیانگر این نکته باشد که عمل آنان، موجب خشم انقلابی و شورش مؤمنان طرفدار موسی(ع) علیه آنان خواهدگردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۴ - ۱

۱ - هشدار تهدیدآمیز مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن آنان به سرنوشتی شوم بر اثر غفلت و بی توجهی شان به خیرخواهی های او

فستذكرون ما أقول لكم

انقراض حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۰ - ۱،۲،۵

۱ به قدرت رساندن بنی اسرائیل برای برچیدن نظام فرعونی ، تحلیل اشراف دربار از پیشنهاد موسی (

رهاسازی بنی اسرائیل)

فأرسل معی بنی إسراءیل . .. یرید أن یخرجکم من أرضکم

۲ فرعون و درباریان او آگاه به توان و اقتدار موسی (ع) برای برچیدن نظام حکومتی آنان

یرید أن یخرجکم من أرضکم

تشکیل جلسه مشورتی از سوی سران حکومت مصر برای ارزیابی روشهای مبارزه با موسی بدین سبب که وی در صدد برچیدن حکومت است، نشانگر این نکته است که فرعونیان به توانایی و اقتدار موسی پی برده و سخت بیمناک بودند.

۵ انتخاب روش مبارزه با موسی پس از تصمیم به ساحر خواندن وی و تحلیل اهداف او (برچیدن حکومت فرعونی) ، از مسائل مطرح شده در جلسه مشورتی بزرگان دربار فرعون

فماذا تأمرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۳

۳ اشراف دربار فرعون بیمناک از برچیده شدن نظام فرعونی و به قدرت رسیدن موسی (ع) و قوم او

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض و یذرک و ءالهتک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۸ - ۶

۶ موسی (ع) ، نابودی حکومت فرعونی و تسلط مردمش بر سرزمین مصر را به آنان بشارت داد .

قال موسی لقومه . .. إن الأرض للّه یورثها من یشاء من عباده

چون موسی(ع) در پی تهدیدهای فرعون با جمله <إن الأرض . .. > در صدد تسلی بخشیدن به بنی اسرائیل بود، این جمله متضمن إخبار به نابودی فرعونیان و جانشینی بنی اسرائیل خواهد بود.

انقیاد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف

- ۷ - ۱۲۶ - ۹

۹ صبر در برابر تحمـل شـکنجه هـای فرعون و تسـلیم خـدا بودن تـا آخرین لحظه حیـات ، درخواست ساحران مؤمن در دعا به درگاه خداوند

ربنا أفرغ علینا صبراً و توفنا مسلمین

اوامر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۹ - ۱

۱ فرعون ، برای مبارزه با حضـرت موسـی (ع) و مقابله با معجزه بزرگ او ، دستور داد تا تمام جادوگران کاردان و ماهر را به پایتختش احضار کنند .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۷ - ۴،۵

۴ درباریان و قوم فرعون به فرمان وی ، با رسالت موسی (ع) به مخالفت برخاستند .

فاتبعوا أمر فرعون

بیان مخالفت قوم فرعون با جمله <آنان از فرمان فرعون پیروی کردنـد> برای رساندن این نکته است که: مخالفت قوم فرعون با رسالت موسی(ع) برخاسته از فرمان فرعون بود.

۵ فرمان های فرعون ، هرگز هدایتگر مردم به راه صواب و صحیح نبود .

و ما أمر فرعون برشید

مرشد (راهنمای به درستی و راستی)نیز می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۵ - ۵

۵ – فرمان فرعون ، هامان و قارون ، بر کشتن فرزندان ذکور مؤمنان همراه موسی (ع)

قالوا اقتلوا أبناء الذين ءامنوا معه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۶ – ۱،۲

۱ – فرمان فرعون به هامان ، مبنی بر ساختن بنایی بلند برای رسیدن به

راه های آسمان ها

و قال فرعون يهمن ابن لى صرحًا لعلّى أبلغ الأسبب

<صرح> به معناى قصر و بناى بلند است. مقصود از آن در اين آيه، بناى بلند (مانند برج) و يا رصدخانه است.

۲ - فرمان فرعون به هامان ، مبنى بر احداث رصدخانه

و قال فرعون يهمن ابن لى صرحًا

اهداف تبليغ مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۱ - ۵

۵ - نجات و رستگارى مردم ، هدف و محور تمامى تلاش هاى ارشادى ، سياسى و اجتماعى مؤمن آل فرعون

و قال رجل مؤمن من ءال فرعون يكتم إيمنه . .. و يقوم مالى أدعوكم إلى النجوه

اهداف تهديدهاى فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۲ - ۱

۱ - بازگشت ساحران مؤمن به كفر (ارتداد) و پيروى از آيين فرعونيان ، از هدف هاى تهديد فرعون در مورد آنان

لأقطّعنّ . .. قالوا لن نؤثرك

پاسخ ساحران مؤمن به فرعون (لن نؤثرك)، حكايت از آن دارد كه تهديـدات فرعون، براى بازگردانـدن ساحران از راه ايمان بوده است.

اهداف مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۸ - ۴

۴ - نشان دادن راه درست ، محور و هدف تلاش گسترده مؤمن آل فرعون در میان مردم مصر بود .

اتّبعون أهدكم سبيل الرشاد

اهل مکه و فرجام فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۸ - ۵

۵ - فرجام فرعون و قوم ثمود ، داستانی آشنا برای اهل مکّه

و مایه عبرت برای همه مردمان

هل أتیک . .. فرعون و ثمود

سوره <بروج> از سوره های مکی است و نام بردن امت هایی مخصوص برای عبرت گرفتن مکّیان از فرجام آنها، بیانگر آگاهی آنان از تاریخ اجمالی آن امت ها است.

ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۱ - ۲،۳

۲ ساحران ، ایمانشان را به خداوند به همگان اعلام کردند .

قالوا ءامنا برب العلمین

کلمه <قالوا> بیانگر این است که ساحران ایمانشان را به خدا و ربوبیت مطلق او علنی ساختند و به همگان اعلام کردند.

۳ ساحران به هنگام سجده به درگاه خداوند ، ایمانشان را به ربوبیت وی اعلام داشتند .

و ألقی السحره سجدین. قالوا ءامنا برب العلمین

برداشت فوق بر این اساس است که جمله <قالوا ءامنا . .. > حال برای <السحره> و یا بدل اشتمال برای <القی السحره ... > باشد. بر این دو مبنا آیه مورد بحث دلالت می کند که ساحران به هنگام سجده به درگاه خدا برای اینکه توهم نشود به فرعون سجده می کنند، ایمان خویش را به خداوند اظهار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۲ - ۱،۲،۴،۵

۱ ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) ، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند .

ءامنا برب العلمین. رب موسی و هرون

۲ ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مردمی هوشیار و به ترفند ها و سیاست بازی های فرعون

و اشرافیان دربار وی آگاه بودند .

رب موسی و هرون

به نظر می رسد از اهداف ساحران در تفسیر <رب العلمین> به <رب موسی و هرون> این باشد که مبادا فرعونیان پس از خاتمه ماجرا چنین وانمود کنند که ساحران به فرعون سجده کردند و او را <رب العلمین> خواندند. و این معنا حکایت از هوشیاری ساحران و آگاهی آنان به ترفندهای فرعون دارد.

۴ ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) به پیامبری وی و برادرش هارون ایمان آوردند .

ءامنا برب العلمین. رب موسی و هرون

می توان گفت از اهداف ساحران در نام بردن خصوص <موسی و هارون>، پذیرش ایشان به عنوان پیامبران الهی بوده است.

۵ ساحران ، ایمان خویش را به موسی (ع) و هارون به همگان اعلام کردند .

قالوا ءامنا برب العلمین. رب موسی و هرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۱،۴،۶،۸

۱ فرعون در پی گرایش ساحران به رسالت موسی (ع) و ایمانشان به ربوبیت خداوند ، بشدت برآشفت و آنان را به سبب ایمانشان توبیخ کرد .

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لکم

ضمیر در <به> هم می تواند به موسی(ع) برگردانده شود و هم می تواند به <رب> برگردانده شود. در هر صورت برداشت فوق از آیه استفاده می شود.

۴ فرعون ، شکست ساحران و پیروزی موسی را صحنه سازی و ایمان آنان را توطئه ای از پیش طراحی شده اعلام کرد .

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه

کلمه <هذا> اشاره است به ماجرای شکست ساحران و پیروزی موسی و

در آخر اظهار ایمان ساحران به ربوبیت خداوند و پیامبری موسی و هارون.

۶ فرعون ، ایمان ساحران را به موسی (ع) ، خطری برای موقعیت و حکومت خویش احساس کرد .

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه لتخرجوا منها أهلها

۸ بیرون راندن و آواره ساختن مردم پایتخت مصر ، تحلیل فرعون از داستان مبارزه ساحران با موسی و ایمان آوردن آنان

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه لتخرجوا منها أهلها

برداشت فوق بر این مبناست که مراد از <أهلها> همه مردم مصر (عوامل حکومت و توده مردم) باشد، نه خصوص عوامل حکومتی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۴ - ۱،۲،۳

۱ فرعون بر کیفر دادن تمامی ساحران مؤمن به موسی (ع) تصمیم قطعی گرفت و بر آن سوگند یاد کرد .

لأقطعن . .. ثم لأصلبنکم

حرف <لام> در <لاقطعن> در <لاصلبن> لام تأکید و حاکی از سوگند مقدر است.

۲ قطع یک دست و یک پا در جهت خلاف یکدیگر ، از کیفر های تعیین شده از سوی فرعون برای ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأقطعن أیدیکم و أرجلکم من خلف

۳ فرعون ، ساحران مؤمن به موسی (ع) را تهدید کرد که پس از بریدن دست و پایشان تمامی آنان را به چوبه دار خواهد بست .

ثم لأصلبنکم أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۵ - ۱،۲

۱ اظهار پایداری بر طریق ایمان و به هیچ انگاشتن مجازات های فرعون ، عکس العمل ساحران مؤمن به موسی (ع) در

برابر فرعون

قالوا إنا إلى ربنا منقلبون

۲ ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت .

قالوا إنا إلى ربنا منقلبون

<إلى ربنا> متعلق به <منقلبون> است و کلمه <انقلاب>، در صورتی که به <إلى> متعدی شود، به معنای بازگشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۶ - ۱،۲،۳،۴،۵،۶،۸

۱ ساحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود دانستند .

و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بايت ربنا

۲ ایمان ساحران به آیات الهی تنها انگیزه فرعون بر شکنجه و مجازات آنان

إن هذا لمكر مكرتموه فى المدينه لتخرجوا . .. و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بايت ربنا

نقمت <مصدر تنقم> به معنای عقوبت کردن و کراهت داشتن است و <أن ءامنا> مفعولٌ له برای <تنقم> می باشد. تقدیر جمله چنین است: و ما تنقم منا لشىء إلاـ لايماننا. یعنی ای فرعون تنها چیزی که تو را بر عقوبت ما واداشته ایمان ماست، نه اینکه ما را توطئه گر و امثال آن بدانی. به عبارت دیگر یعنی تو خود می دانی که اتهامهایت واقعیت ندارد.

۳ ساحران گرویده به موسی (ع) ، برخوردار از ایمانی راسخ به آیات خداوند

و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بايت ربنا

۴ ساحران گرویده به موسی (ع) به مجرد آگاهی به آیات الهی ، آنها را باور کردند و بدآنهاایمان آوردند .

ءامنا بايت ربنا لما جاءتنا

برداشت فوق با

توجه به کلمه <لما> استفاده شده است.

۵ ساحران گرویده به موسی (ع) مؤمنانی در کمال شجاعت و شهامت

قالوا إنا إلى ربنا منقلبون. و ما تنقم منا إلا أن ءامنا

۶ ساحران مؤمن به موسی (ع) ، در ایمان خویش متکی به آیات و براهینی متعدد بودند .

أن ءامنا بايت ربنا لما جاءتنا

۸ ساحران مؤمن به موسی (ع) پس از اعلان پایداری بر طریق ایمان ، به دعا به درگاه خدا پرداختند .

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۰ - ۵،۶،۷

۵ - ساحران به جهت تخصص در سِحر ، حقانیت گفته های موسی (ع) و سِحر نبودن کار او را به روشنی درک کردند .

فأُلقى السحره سجّدًا قالوا ءامنّا

از ظاهر آیه برمی آید، که در میدان مبارزه، تنها ساحران بودند که ایمان خود را اعلام کردند و یا لااقل اولین افراد بودند. این سبقت در ایمان از سوی ساحران، به جهت شناخت آنان از کار خود و تفاوت آن با معجزه بود.

۶ - ساحران با مشاهده بطلان سِحرشان ، ربوبیت خداوند بر همه موجودات را باور کرده و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامنّا بربّ هرون و موسى

۷ - ساحران فرعون ، با صراحت ، ایمان خویش به خداوند را اعلام کردند .

قالوا ءامنّا بربّ هرون و موسى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱،۲،۱۱

۱ - ساحران به خاطر ایمان به موسی (ع) ، مورد توبیخ و بازخواست فرعون

قرار گرفتند .

قالوا ءامنّا . .. قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم

<آمنتم> چه جمله خبری باشد و چه استفهامی (به تقدیر همزه)، مراد از آن توبیخ است و ضمیر <له> به قرینه حرف لام كه برای ربط <أمن> به غیر خداوند به كار می رود و به تناسب ضمیر <إنّه> در <إنّه لكبیركم> به موسی(ع) برمی گردد.

۲ - ساحران فرعون ، موسی و هارون (ع) را پیامبر خدا دانسته و به آنان ایمان آوردند .

ءامنتم له

تعبیر ساحران در آیه قبل، <آمنّا بربّ هارون و موسی> بود; ولی فرعون در توبیخ خود، آنان را مؤمن به موسی(ع) معرفی كرد. گفتنی است كه این نكته گویای تلازم ایمان به <ربّ موسی و هارون> با ایمان به رسالت آن دو در دعوت به ربوبیت خداوند است.

۱۱ - در دیدگاه فرعون ، ساحران پیش از حضور در میدان مبارزه ، به موسی (ع) ایمان داشتند و ایمان آنان در صحنه مبارزه ، ایمانی صوری و برنامه ریزی شده بود .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم إنّه لكبیركم الذی علّمكم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۲ - ۲،۳،۷،۱۱،۱۴،۱۷

۲ - ساحران مؤمن ، برتری دادن فرعون بر خداوند و بهادادن به تهدیدات او در برابر دلایل روشن موسی (ع) را ، به كلی منتقی دانسته و ثبات و استحكام ایمان خود را نشان دادند .

قالوا لن نؤثرك علی ما جاءنا من البیّنت والذی فطرنا

۳ - ساحر مؤمن مصر ، تحت تأثیر آیات و بینات الهی ، قرار گرفتند و خدا را بر

فرعون ترجیح دادند .

لن نؤثرک علی ما جاءنا من البیّنت والذی فطرنا

۷ - ساحران مؤمن ، معتقد به رسالت موسی (ع) از جانب خالق آنان

علی ما جاءنا من البیّنت والذی فطرنا

۱۱ - ساحران مؤمن ، آمادگی خود را برای تحمّل هرگونه شکنجه و کشتار در جهت حفظ ایمان خویش اعلام کردند .

لن نؤثرک . .. فاقض ما أنت قاض

<قضا> به معنای حکم کردن و داوری است. جمله <فاقض...> از زبان ساحران مؤمن و خطاب به فرعون است; یعنی، هر حکمی را که می توانی و قضاوت آن از تو ساخته است، صادر کن. ما آماده پذیرش هر نوع شکنجه و عذاب در راه ایمان خود هستیم.

۱۴ - ساحران مؤمن با تحقیر قدرت فرعون ، به او اعلام کردند که بالاترین شکنجه های او ، تنها به زندگانی دنیایی آنان خاتمه می دهد و به آخرتشان آسیبی نخواهد رسانید .

فاقض ما أنت قاض إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا

چنانچه <هذه الحیاه> مفعولٌ به برای <تقضی> باشد، مراد از <قضا>، منقضی ساختن خواهد بود. اهل لغت می گویند: تمام معانی <قضا> به انقطاع یافتن و تمام شدن بازگشت دارد (لسان العرب). بنابراین مفاد آیه چنین می شود: ای فرعون! با حکم خود به هرچه می توانی فیصله بده و آن را تمام کن; زیرا تو فقط این زندگانی دنیا را خاتمه می دهی.

۱۷ - ساحران مؤمن به موسی (ع) ، دارای ایمان و اعتقاد محکم به آخرت بودند .

فاقض . .. إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۳ - ۱،۹

- ۱

ساحران مؤمن ، در برابر فرعون و تهدید های وی ، بر ایمان خود به پروردگارشان تأکید کردند .

لن نؤثرک . .. إنّا ءامنّا بربّنا

۹ – ساحران فرعون ، پس از ایمان به موسی (ع) از اقدام به سِحر به نفع فرعون ، اظهار پشیمانی کرده و خواستار بخشش الهی شدند .

لیغفر لنا . .. ما أکرهتنا علیه من السحر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۴ – ۳

۳ – هراس از جهنم و عذاب طاقت فرسای آن ، مایه تحکیم ایمان در قلب ساحران فرعون

إنّا ءامنّا بربّنا . .. إنّه من یأت ربّه مجرمًا فإنّ له جهنّم

جمله <إنّه من یأت. ..> تعلیل برای محتوای آیه قبل است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۸ – ۱،۲،۳

۱ – ساحران پس از مشاهده معجزه موسی ، بیزاری خود را از فرعون و ادعای ربوبیت او ، به صراحت و در حضور وی ، اعلام داشتند .

قالوا ءامنّا بربّ العلمین . ربّ موسی و هرون

جمله <ربّ موسی و هارون> که عطف بیان برای <بربّ العالمین> می باشد تعریضی است به فرعون و نیز کنایه از این نکته است که دیگر ربّ بودن تو، پذیرفتنی نیست.

۲ – تأکید ساحران بر ایمان خویش به پروردگار یگانه هستی ، به گونه ای صریح و بی ابهام

قالوا ءامنّا بربّ العلمین . ربّ موسی و هرون

۳ – اعتراف و ایمان ساحران به رسالت موسی و هارون (ع)

قالوا ءامنّا بربّ العلمین

قید <ربّ موسی و هارون> اعتراف ضمنی بر ایمان آوردن ساحران

به رسالت موسی و هارون(ع) است. آیه بعد (قال آمنتم له...) این مطلب را تأیید می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۱۳

۱۳ - ایمان همه ساحران به موسی (ع) و تهدید فرعون به شکنجه و کشتن تمامی آنان

قال ءامنتم له . .. و لأُصلّبنّكم أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۰ - ۱،۲،۳

۱ - اعلام آمادگی ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون برای پذیرش هر شکنجه در راه ایمان خویش

لأُقطّعنّ أيديكم و أرجلكم من خلف . .. قالوا لاضير

۲ - خشم و تهدید شدید فرعون ، فاقد کمترین تأثیر در ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأُقطّعنّ أيديكم و أرجلكم من خلف . .. قالوا لاضير

۳ - اعتقاد ساحران مؤمن به زیان نکردن انسان از تحمل دشواری ها در راه خدا

قالوا لاضير إنّا إلى ربّنا منقلبون

جمله <إنّا إلى ربّنا. ..> تعلیل برای <لاضیر> و بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۱ - ۶

۶ - ساحرانِ گرویده به موسی (ع) ، از نخستین مؤمنان به وی

إنّا نطمع أن يغفر . .. إن كنّا أوّل المؤمنين

ایمان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - يونس - ۱۰ - ۹۰ - ۶

۶ فرعون ، به هنگام غرق شدن در دريا ، از استكبار دست برداشت و با توبه ، اظهار ايمان و تسليم كرد .

حتى إذا أدركه الغرق قال ءامنت .

.. و أنا من المسلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۱ - ۸

۸ از امام صادق (ع) روایت شـده است که فرمود : < . . . قال [جبرئیل] یا محمد لما أغرق اللّه فرعون < قال آمنت أنه لا اله إلا الـذی آمنت به بنواسـرائیل و أنا من المسـلمین > فأخذت حمأه فوضـعت ها فی فیه ثم قلت له : < آلئن و قد عصـیت قبل و کنت من المفسدین > و عملت ذلک من غیر أمر اللّه خفت أن تلحقه الرحمه من اللّه عز و جل و یعذبنی اللّه علی ما فعلت فلما کان الآن و أمرنی اللّه عزّ و جل أن اؤدی إلیک ما قلته أنا لفرعون امنت و علمت أن ذلک کان للّه تعالی رضاً . . . ;

. .. جبرئیل گفت: ای محمـد! هنگامی که خدا فرعون را غرق کرد، فرعون گفت: ایمان آوردم که خدایی نیست به جز خدایی که بنی اسـرائیل به او ایمـان دارنـد و من از تسـلیم شـدگانم. پس من قطعه ای از لجن برداشـتم و در دهان او گذاشـتم و گفتم اکنون؟! در حالی که قبلا عصیان کردی و از مفسدان بودی. و این کار را بدون فرمان خدا انجام دادم ; ترسیدم رحمت خدا به او برسـد و خـدا مرا برای این کار عذاب کند. پس چون این لحظه فرارسـید و خداوند فرمان داد آنچه را من به فرعون گفتم به شما برسانم، ایمن شدم و دانستم که آن کار مورد رضای خدا بوده است>.

ایمان مؤمن آل فرعون

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۸ – ۲،۳

۲ – مؤمن معترض از خاندان فرعون ، ایمان خود را پوشیده می داشت .

قال رجل مؤمن من ءال فرعون یکتم إیمنه

۳ – نفوذ آیین موسی (ع) در میان خاندان فرعون و ایمان آوردن مردی از آنان

قال رجل مؤمن من ءال فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۸ – ۱۰

۱۰ – مؤمن آل فرعون ، برخوردار از شجاعت ، ایمان استوار و فهم درست از دین

اتّبعون أهدکم سبیل الرشاد

اظهار ایمان و موضع گیری علنی مؤمن آل فرعون، علیه مواضع فرعونیان و نیز محتوا و چگونگی استدلال های او برای درستی مواضع خود، نشانگر برداشت یاد شده است.

ایمان همسر فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – تحریم – ۶۶ – ۱۱ – ۲

۲ – همسر فرعون (آسیه) ، نمونه بارز و مثال زدنی برای ایمان و دین داری است .

ضرب اللّه مثلاً للذین کفروا ءامنوا امرأت فرعون

بدی آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۶ – ۱۰

۱۰ – خاندان فرعون ، از بدترین مردمان جهان

أدخلوا ءال فرعون أشدّ العذاب

مجازات خاندان فرعون به شدیدترین مجازات ها، گویای حقیقت یاد شده است.

برتری طلبی اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۶ – ۷

۷ – فرعون و اشراف حکومت او ، اشخاصی برتری جو و سلطه طلب بودند .

و کانوا قومًا عالین

برتری طلبی فرعون

جلد –

نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۷

۷ - فرعون و اشراف حکومت او ، اشخاصی برتری جو و سلطه طلب بودند .

و کانوا قومًا عالین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۱

۱ - فرعون ، حاکمی خودکامه و سلطه گر

إنّ فرعون علا فی الأرض

<علوّ> به معنای برتری جویی و خودکامگی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۳۱ - ۳

۳- برتری جویی و اسرافگری ، از منفی ترین ویژگی های فرعون

إنّه کان عالیًا من المسرفین

چنانچه <من المسرفین> خبر دوم <کان> باشد، آیه دو وصف مستقل برای فرعون بیان کرده است.

برخورد اشراف قوم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۹

۹ تحریک احساسات مذهبی و استکباری فرعون ، از روش های اشرافیان برای واداشتن وی به سرکوب موسی (ع)

و یذرک و ءالهتک

گویا درباریان با یاد کردن از الهه فرعون و مخاطب قرار دادن فرعون در صدد تحریک احساسات مذهبی وی بودند.

بسیج جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۱ - ۵،۶

۵ سران دربار فرعون از وی خواستند با تأخیر مجازات موسی و هارون موافقت کرده و ساحران زبردست و کاردان را از اطراف و اکناف احضار کند .

و أرسل فی المدائن حشرین

<حشرین> به معنای جمع کنندگان و کوچ دهندگان است و مفعول آن به قرینه آیه قبل و بعد <ساحرین> می باشد و خود

<حشرین> مفعول برای <أرسل> است. بنابراین جمله <أرسل ... > یعنی: نیروهایی را برای جمع آوری و گسیل ساحران بسیج کن.

۶ بسیج نیرو های حکومتی به تمامی شهر های تحت نفوذ فرعون ، طرح کارگزاران دربار برای گردآوری و احضار ساحران زبردست

و أرسل فی المدائن حشرین

<ال> در <المدائن> عهد ذهنی است و اشاره به شهرهای تحت نفوذ حکومت فرعون دارد. زیرا معهود بین فرعون و اشراف دربار همان شهرهای کشور خودشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۲ - ۳

۳ احضار همه ساحران زبردست برای مبارزه با موسی (ع) ، درخواست اشرافیان دربار فرعون از فرعون

یأتوك بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۳ - ۱

۱ ساحرانی زبردست و کارآمد پس از فراخوانی آنان برای مبارزه با موسی ، به درگاه فرعون حاضر شدند .

و جاء السحره فرعون

<ال> در <السحره> عهد ذکری است و اشاره به <کل سحر علیم> دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۶ - ۵

۵ - تدبیر مشاوران فرعون ، مبنی بر اعزام اشخاصی به تمام شهر ها و گردآوری نیروی لازم جهت مبارزه با موسی (ع) و برادرش

قالوا . .. و ابعث فی المدائن حشرین

<المدائن> جمع محلّی به <ال> و مفید عموم است; یعنی، همه شهرها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۷ - ۱

۱ - گردآوری تمامی ساحران کارآزموده و ماهر برای مقابله با معجزات موسی ،

طرح مشاوران فرعون بود .

و ابعث فی المدائن حشرین . یأتوک بکلّ سحّار علیم

بشارت به جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۴ – ۲

۲ فرعون به ساحران بشارت داد که در صورت پیروزی علاوه بر دریافت پاداشی گران ، از مقرّبان درگاهش خواهند شد .

قال نعم و إنکم لمن المقربین

بشارت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۴ – ۲

۲ فرعون به ساحران بشارت داد که در صورت پیروزی علاوه بر دریافت پاداشی گران ، از مقرّبان درگاهش خواهند شد .

قال نعم و إنکم لمن المقربین

بشارت نجات از ظلم فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۷ – ۱۰

۱۰ خداوند به موسی (ع) فرمان داد تا رهایی بنی اسرائیل از چنگال فرعون را به آنان بشارت دهد .

و نجنا برحمتک من القوم الکفرین . .. و بشّر المؤمنین

بطلان جادوی جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۰ – ۱

۱ ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) و بطلان سحر خویش ، به خاك افتادند و به درگاه خداوند سجده کردند .

و ألقی السحره سجدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۱ - ۳

۳ موسی (ع) ، شکست ساحران و ابطال سحر آنان را ، قطعی و غیر قابل تردید اعلام کرد .

قال موسی ما جئتم به السحر إن

اللّه سیبطله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۶ - ۱

۱ - پی بردن ساحران به حقانیت رسالت موسی (ع) ، در پی مشاهده بطلان افسون خود در برابر معجزه موسی

فإذا هی تلقف ما یأفکون . فأُلقی السحره سجدین

برداشت یاد شده با توجه به تفریع <أُلقی> بر آیه پیش به دست می آید.

بنی اسرائیل در دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳۹ - ۳

۳ - بنی اسرائیل در حکومت فرعون ، زندگی سختی داشتند و جان پسران آنها در خطر بود .

أن اقذفیه فی التابوت فاقذفیه فی الیمّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۳۰ - ۲

۲- زندگی بنی اسرائیل در نظام فرعونی ، همراه با ذلت و مشقت های فراوان

و لقد نجّینا بنی إسرءیل من العذاب المهین

بنی اسرائیل و شکنجه های فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۵ - ۲

۲ قوم موسی ، از همان آغاز گرایش به او ، خود را در معرض عذاب و شکنجه فرعونیان می دیدند .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین

بنی اسرائیل و فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۵ - ۵

۵ بنی اسرائیل ، زیر سلطه و اقتدار فرعون و اشراف خود ، با ضعف و ذلت ، روز می گذراندند .

فقالوا علی اللّه توکلنا ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین

بهانه جویی فرعون

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۶ - ۹

۹ - حفظ آیین مردم (قبطیان) ، بهانه فرعون برای کشتن موسی (ع)

أقتل موسی . .. إنّی أخاف أن یبدّل دینکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۳ - ۶

۶ - همراه نبودن فرشتگان با موسی (ع) ، دستاویزی برای فرعون در انکار رسالت او

فلولا . .. أو جاء معه الملئکه مقترنین

<مقترنین> حال برای ملائکه و تأکیدکننده معنای <معه> است.

بی ارزشی حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۲ - ۱۲

۱۲ - تحقیر دنیا و حاکمیت موقت فرعون در آن ، از سوی ساحران مؤمن

إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا

فعل <تقضی> خطاب به فرعون و <هذه الحیاه> مفعول فیه آن است; یعنی، <إنّما تقضی مده هذه الحیاه الدنیا> (دایره حکم رانی تو، همین زندگی دنیایی است و فراتر از آن در دسترس تو نیست).

بی تأثیری معجزه بر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۱ - ۴

۴- معجزات متعدد موسی (ع) ، در فرعون هیچ گونه اثری نبخشید .

و لقد ءاتينا موسى تسع ءايت بيّنت . .. فقال له فرعون إنى لأظنّك يموسى مسحورًا

بی تأثیری مکر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۷ - ۱۵

۱۵ - کار ساز نبودن مکر و حیله فرعون در ساختن بنای بلند ، به بهانه اطلاع یافتن از خدای موسی (ع)

و اثبات دروغ گو بودن او

یهمن ابن لی صرحًا. .. فأطّلع إلی إله موسی... و ما کید فرعون إلاّ فی تباب

برداشت یاد شده به این خاطر است که از مصادیق اصلی <کید فرعون> ساختن بنای بلند می باشد.

بی ثمری ایمان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۱۱

۱۱ ابراهیم بن محمد همدانی گفت : < قلت لابی الحسن علی بن موسی الرضا (ع) : لأی عله اغرق اللّه عز و جل فرعون و قد آمن به و أقر بتوحیده ؟ قال : لأنه آمن عند رؤیه البأس ، و الایمان عند رؤیه البأس غیر مقبول و ذالک حکم اللّه فی السلف و الخلف . . . و لعله اخری اغرق اللّه عز و جل فرعون و هی أنه استغاث بموسی لمّا ادرکه الغرق و لم یستغث باللّه . . . ;

خدمت حضرت علی بن موسی الرضا (ع) عرض کردم: چرا خدای عز و جل فرعون را غرق کرد، در حالی که او ایمان آورده بود و به یگانگی خداوند اقرار کرده بود؟ حضرت فرمود: چون زمانی ایمان آورد که عذاب را دیده بود و ایمان آوردن به هنگام دیدن عذاب مورد قبول نیست و این حکم خداست در گذشته و آینده . .. و به علت دیگری نیز خدای عز و جل فرعون را غرق کرد و آن این بود که فرعون از موسی (ع) طلب فریادرسی کرد و از خدا طلب ننمود ... >.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۱ -

۳ خداوند ، ایمان فرعون را بی اثر خواند و به درخواست او برای نجات دادنش ، به خاطر نافرمانی ها و فسادانگیزی های سابق ، جواب رد داد .

قال ءامنت أنه لا إله إلا الذی . .. و أنا من المسلمین. ءالئن و قد عصیت قبل و کنت

بی ثمری قدرت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۱۰ – ۸

۸ – قدرت شگفت فرعون ، بی اثر در برابر عذاب الهی

ألم تر . .. و فرعون ذی الأوتاد

بی فرزندی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۹ – ۳

۳ – فرعون و همسرش ، از داشتن فرزند بی بهره بودند .

و قالت امرأت فرعون قرّت عین لی و لک . .. أو نتّخذه ولدًا

بی منطقی تهمتهای فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۱ – ۱۰

۱۰– اتهام جادوگری و سحرزدگی فرعون به موسی (ع) ، متکی بر ظن و گمان او بود نه مبتنی بر دلیل و برهان

موسی . .. فقال له فرعون إنی لأظنّک یموسی مسحورًا

بی منطقی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۳

۳- روی آوردن فرعون به اعمال قهرآمیز علیه موسی (ع) در پی ناتوانی از رودررویی منطقی و فرهنگی با او

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت بیّنت . .. فقال له فرعون إنی لأظنّك یموسی مسحورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه

- ۲۰ - ۷۲ - ۶

۶ - فرعون ، هیچ دلیل روشن بر ادعا های خود نداشت .

قالوا لن نؤثرک علی ما جاءنا من البیّنت

ساحران مؤمن، علت رهاکردن فرعون و بازگشت نکردن به او را، دستیابی خود به بینات و دلایل روشن بر حقانیت موسی(ع) دانستند. در این تعلیل، ساحران مؤمن، به طور تلویحی، فرعون را فاقد دلیل و حجت دانسته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۹ - ۴

۴ - فرعون ، بی توجه به منطق و دلیل و تنها خواستار تسلیم بی چون و چرای خلق در برابر او

قال لئن اتّخذت إلهًا غیری لأجعلنّک من المسجونین

بینش اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۸

۸ فرعون و اطرافیانش ، قدرت و مکنت خود را ، در دفاع از آیین نیاکانشان می دانستند .

قالوا أجئتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکون لکما الکبریاء فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۷ - ۱

۱ - فرعون و اشراف دربار او ، منکر صلاحیت بشر برای دستیابی به مقام رسالت الهی

فقالوا أنؤمن لبشرین مثلنا

همزه در <أنؤمن> برای استفهام انکاری است. <قوم> به معنای طایفه و <عباده> (مصدر <عابدون>) در این آیه، به معنای خدمت گذاری است.

بینش اشراف قوم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۶

۶ موسی (ع) و قوم او در پندار اشرافیان و فرعونیان ، مردمی فسادگر بودند .

أتذر

موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض

بینش باطل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۳ - ۱

۱ - آراسته نبودن موسی (ع) به دستبند های زرین ، دلیل بطلان رسالت او از نظر فرعون

فلولا أُلقی علیه أسوره من ذهب

<أسوره> (جمع <سوار>) به معنای دستبندها است.

بینش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۵ - ۶

۶ - ساحران فرعون ، شکست موسی (ع) را در صورت اقدام او به سِحر ، حتمی دیده و نیازی به وارد عمل شدن خود احساس نمی کردند . *

إمّا أن تلقی و إمّا أن نکون أوّل من ألقی

ساحران دو شق تخییر را، به گونه ای بیان کردند که گویا اگر موسی(ع) ابزار سحر خود را بیفکند، کار او تمام است و ناتوانی او بر همگان روشن خواهد شد و تنها در صورتی که آنها دست به کار شوند، نوبت <اول> و <دوم> معنا پیدا می کند از این رو وصف <أوّل من ألقی> را در باره موسی(ع) به کار نبردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۰ - ۳

۳ - ساحران ، با مشاهده معجزه موسی ، آن را قدرتی الهی دانسته و در برابر عظمت خداوند اظهار فروتنی کردند .

فأُلقی السحره سجّدًا قالوا ءامنّا بربّ هرون و موسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۲ – ۱۲

۱۲ – تحقیر دنیا و حاکمیت موقت فرعون در آن ، از سوی

ساحران مؤمن

إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا

فعل <تقضی> خطاب به فرعون و <هذه الحیاه> مفعول فیه آن است; یعنی، <إنّما تقضی مده هذه الحیاه الدنیا> (دایره حکم رانی تو، همین زندگی دنیایی است و فراتر از آن در دسترس تو نیست).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۵

۵ - فرعون ، دارای عزت و جلال در چشم و دل ساحران عصر خود .

فلمّا جاء السحره . .. و قالوا بعزّه فرعون

بینش غلط فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۷ - ۴

۴ - تصور نادرست فرعون ، از حقیقت خداوند و اعتقاد باطل وی به وجود او در آسمان ها و انحصار راه خدا شناسی در محسوسات

أسبب السموت فأطّلع إلی إله موسی

از این که فرعون برای کسب اطلاع از خداوند، به کاوش در آسمان ها پرداخت، این مطلب به دست می آید که او خدا را موجودی می دانست که اولاً در آسمان ها جای دارد نه در زمین، ثانیاً از راه های محسوس آسمانی (أسباب السماوات) قابل شناخت است.

بینش فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۲

۲ فرعون ، مردم را در گزینش دین و آیین ، نیازمند رخصت دهی خویش می دانست و آن را حقی برای خود می شمرد .

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لكم

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۴ – ۴

۴ ايمان به رسالت موسى (ع)

، خیانتی بزرگ از دیدگاه فرعون و در پی دارنده مجازاتی سخت

لأقطعن . .. ثم لأصلبنكم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۸ – ۵

۵ موسی (ع) در تعالیم خویش به بنی اسرائیل ، پندار مالکیت فرعون را بر زمین ، پنداری باطل و حاکمیت او را مقهور اراده خداوند خواند .

قال موسی لقومه . .. إن الأرض للّه یورثها من یشاء من عباده

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۸ – ۸

۸ فرعون و اطرافیانش ، قدرت و مکنت خود را ، در دفاع از آیین نیاکانشان می دانستند .

قالوا أجئتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکون لکما الکبریاء فی الأرض

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۵۷ – ۴

۴ – فرعون آیات و معجزات الهی موسی (ع) را سِحر خواند و آن را وسیله ای برای بیرون راندن فرعونیان از مصر دانست .

لتخرجنا من أرضنا بسحرك یموسی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۱ – ۳،۷،۱۰،۱۱،۲۰

۳ – فرعون ، انتخاب دین و تغییر مسلک مردم را ، مشروط به اجازه خویش می دانست .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

۷ – فرعون ، موسی (ع) را برترین ساحر و معجزه او را سِحری فراتر از آنچه به دیگران آموخته بود ، قلمداد کرد .

إنّه لکبیرکم الذی علّمکم السحر

۱۰ – فرعون ، شکست ساحران از موسی (ع) را ، امری تصنّعی و

براثر تبانی قبلی با موسی (ع) دانست و آنان را به سهل انگاری عمدی متهم ساخت .

إنّه لكبيركم الذى علّمكم السحر

۱۱ – در دیدگاه فرعون ، ساحران پیش از حضور در میدان مبارزه ، به موسی (ع) ایمان داشتند و ایمان آنان در صحنه مبارزه ، ایمانی صوری و برنامه ریزی شده بود .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم إنّه لكبيركم الذى علّمكم السحر

۲۰ – فرعون ، درک سنگین تربودن شکنجه هایش از عذاب موعود موسی (ع) را ، تنها در صورت چشیدن آن امکان پذیر دانست .

و لتعلمنّ أيّنا أشدّ عذابًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۷ – ۱

۱ – فرعون و اشراف دربار او ، منکر صلاحیت بشر برای دستیابی به مقام رسالت الهی

فقالوا أنؤمن لبشرين مثلنا

همزه در <أنؤمن> برای استفهام انکاری است. <قوم> به معنای طایفه و <عباده> (مصدر <عابدون>) در این آیه، به معنای خدمت گذاری است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۹ – ۳،۵

۳ – قتل مرد قبطی توسط موسی (ع) ، نشانه ناسپاسی و کفران نعمتی بزرگ در نظر فرعون

و فعلت فعلتک . .. و أنت من الكفرين

مراد فرعون از <و أنت من الكافرين> ناسپاسی موسی(ع) در قبال خدمات گذشته وی به او می باشد.

۵ – قتل نفس و ناسپاسی نعمت ، دو رفتار نامناسب با شأن و ادعای پیامبری در نظر فرعون

و فعلت فعلتک التى فعلت و أنت من الكفرين

به رخ کشیدن قتل نفس و ناسپاسی موسی(ع) از جانب فرعون، می تواند

به منظور خدشه دار کردن پیامبری آن حضرت و منافی دانستن مقام نبوت با قتل نفس و ناسپاسی ادا شده باشد. گفتنی است آیه بعد که در آن حضرت موسی(ع) قتل نفس را عملی غیر عمدی و ناخواسته می شمرد مؤید برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۳ - ۳

۳ - وجود ربّ و پروردگاری واحد برای جهانیان ، امری شگفت و باور نکردنی در نظر فرعون

قال فرعون و ما ربّ العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۱ - ۳

۳ - فرعون دلایل آفاقی و انفسی ارائه شده از سوی موسی را گویای صدق ادعای او ندانسته و تنها معجزه را شاهد صدق گفتارش می دانست .

قال ربّ السموت و الأرض . .. قال ... لأجعلنّک من المسجونین . قال أوَلوجئتک بشیء

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که فرعون دلایل آفاقی وانفسی حضرت موسی را نپذیرفت و ضمن تمسخر آنها، او را به زندان تهدید کرد; ولی آن گاه که آن حضرت مسأله معجزه (شیء مبین) را مطرح ساخت، فرعون به ظاهر به آن تن داد و پذیرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۶ - ۳

۳ - فرعون ، طرفداران و کارگزاران حکومت خود را ، گروهی متحد ، نیرومند و آماده نبرد معرفی کرد .

و إنّا لجمیع حذرون

یکی از معانی <جمیع> ضدّ <متفرق>; یعنی، متحد است (لسان العرب). برداشت یاد شده بر اساس همین معنا است.

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۸ - ۹

۹ - ضرورت قابل رؤیت بودن خدا در پندار فرعون

فاجعل لی صرحًا لعلّی أطّلع إلی إله موسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۶ - ۳،۵،۶،۱۴

۳ - اقدام بر قتل موسی (ع) ، کاری دشوار ، خطرآفرین و دارای بازتاب ناگوار در میان افکار عمومی درنظر فرعون

و قال فرعون ذرونی أقتل موسی

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که فرعون، در کشتن فرزندان ایمان آورندگان به موسی(ع) با کسی به مشاوره نپرداخت (اقتلوا أبناء الذین آمنوا معه); ولی در کشتن موسی(ع) با مشاوران و درباریان خود به رایزنی پرداخت.

۵ - موسی (ع) ، کانون اصلی خطر در نگاه فرعون

و قال فرعون ذرونی أقتل موسی

تصمیم بر قتل موسی(ع)، پس از کشتار فرزندان پیروان او، گویای مطلب یاد شده است.

۶ - کشتن موسی (ع) ، راه اصلی مبارزه با رسالت وی و گسترش آیین او ، در نگاه فرعون

و قال فرعون ذرونی أقتل موسی

۱۴ - فرعون ، منافع و بقای اقتدار خود را در حفظ آیین گذشته مردم و نگه داری وضعیت اجتماعی موجود می دید .

إنّی أخاف أن یبدّل دینکم أو أن یظهر فی الأرض الفساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۱۵،۱۷

۱۵ - فرعون ، خود را فردی خیرخواه و پایبند به اندیشه ها و عقاید خویش و نیز به دور از دورویی معرفی کرد .

قال فرعون ما أريكم إلّا ماأری

برداشت یاد شده از آن جاست که فرعون

با گفتن <ما أریکم إلاّ ما أری> (من جز آنچه را که تشخیص می دهم به شما ارائه نمی دهم)، می خواست خویشتن را فردی صادق، خیرخواه و پایبند به اندیشه ها و نظرات خود، جلوه دهد.

۱۷ - فرعون کشتن موسی (ع) را ، سیاستی درست در حکومت و به صلاح جامعه دانست .

و ما أهدیکم إلاّ سبیل الرشاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۲ - ۶

۶ - قدرت و ثروت ، تنها ملاک ارزش در دیدگاه فرعون و فرعونیان

قال یقوم ألیس لی ملک مصر . .. أم أنا خیر من هذا الذی

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته زیر است: الف) فرعون پس از یادآوری فرمانروایی و ثروت خویش، موسی(ع) را غیر قابل قیاس با خود می داند و این نشان دهنده بینش فرعون در زمینه ملاک ارزش است. ب) سخنرانی فرعون و تکیه وی بر قدرت و ثروت، نشان می دهد که در جامعه قبطی چنین دیدگاهی وجود داشته است.

بینش مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۸ - ۳

۳ - مؤمن آل فرعون پیروی از خود را ، موجب دستیابی به راه صواب و درست می دانست .

اتّبعون أهدکم سبیل الرشاد

<رشاد> به معنای اهتدا و راه یافتن است.

پاداش به جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۴ - ۲

۲ فرعون به ساحران بشارت داد که در صورت پیروزی علاوه بر دریافت پاداشی گران ، از مقرّبان درگاهش خواهند

شد .

قال نعم و إنكم لمن المقربين

پاداش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۴ - ۱

۱ فرعون به خواسته ساحران (اعطاى پاداش در صورت پيروزى) ، پاسخ مثبت داد .

ان لنا لأجراً . .. قال نعم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۱ - ۱،۳

۱ - پرسش ساحران ، از فرعون نسبت به پاداش خود در صورت غلبه بر موسى (ع)

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا إن كنّا نحن الغلبين

۳ - اهتمام ساحران به دريافت پاداش و نه پيروزى فكرى و عقيدتى

أئنّ لنا لأجرًا إن كنّا نحن الغلبين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۲ - ۱،۳

۱ - پاسخ مثبت فرعون ، به امتيازطلبى ساحران براى غلبه بر موسى (ع)

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا . .. قال نعم

۳ - فرعون ، براى جلب حمايت ساحران ، بيش از انتظارشان به آنان وعده مزد و پاداش داد .

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا . .. و إنّكم إذًا لمن المقرّبين

برداشت ياد شده به خاطر اين نكته است كه ساحران تنها درخواست مزد داشته اند; ولى فرعون علاوه بر پاسخ مثبت به آن،

وعده تقرّب به درگاه خود را نیز به آنان داد.

پرسش از فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۱ - ۱

۱ - پرسش ساحران ، از فرعون نسبت به پاداش خود در صورت غلبه بر موسی (ع)

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا

إن كنّا نحن الغلبين

پرسش جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۱ – ۱

۱ – پرسش ساحران ، از فرعون نسبت به پاداش خود در صورت غلبه بر موسی (ع)

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا إن كنّا نحن الغلبين

پرسش فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۵۱ – ۳،۴

۳ – چگونگی برخورد خداوند با اقوام غیر مؤمن گذشته ، پرسش فرعون از موسی (ع)

أنّ العذاب علی من كذّب . .. فما بال القرون الأُولی

چون در آیات گذشته، موسی(ع) سخن از امنیت پیروان هدایت و عذاب تکذیب کنندگان به میان آورد، سؤال فرعون به منظور اظهار نظر موسی(ع) در باره حال نسل های پیشین بوده است. انگیزه او از این پرسش می تواند تحریک نسل حاضر در برابر پاسخ موسی(ع) به معذَّب بودن پدرانشان باشد. طفره رفتن موسی(ع) از جواب صریح، این احتمال را تقویت می کند.

۴ – فرعون با ناباوری نسبت به عملی شدن وعده عذاب در باره پیشینیان ، نظر موسی (ع) را در مورد آنان جویا شد .

قال فما بال القرون الأُولی

سؤال فرعون از حال پیشینیان، پس از گفته موسی(ع) (أنّ العذاب علی من كذّب) از ناباوری او حکایت دارد; زیرا وی آنان را نابود شده و بی نشان و اثر می دانست.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۳ – ۱،۴

۱ – پرسش انکار آمیز فرعون از موسی (ع) در باره حقیقتی به نام < ربّ العالمین >

(پروردگار جهانیان)

قال فرعون و ما ربّ العلمین

واژه <ما> اسم استفهام است و غالباً با آن، از حقیقت اسم مابعدش پرسش می شود. گفتنی است که استفهام یاد شده برای اظهار تعجب به منظور انکار حقیقت مورد پرسش می باشد.

۴ - < عن أبی عبداللّه (ع) قال لمّا بعث اللّه موسی إلی فرعون . . . فقال فرعون < و ما ربّ العالمین > و إنّما سأله عن کیفیه اللّه فقال موسی < ربّ السماوات و الأرض و ما بینهما إن کنتم موقنین > فقال فرعون متعجباً لأصحابه < ألاتستمعون > أسأله عن الکیفیه فیجیبنی عن الصفات . . . ;

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: هنگامی که خداوند موسی را به سوی فرعون مبعوث کرد . .. فرعون به موسی(ع) گفت <و ما ربّ العالمین> و سؤال فرعون از موسی درباره کیفیت خداوند بود. موسی(ع) در جواب فرعون گفت: <ربّ السماوات و الأرض و ما بینهما...>. فرعون در حالی که تعجب کرده بود به اصحابش گفت: آیا نمی شنوید [چه میگوید؟] من از کیفیت خدا می پرسم و او در جواب من از صفات می گوید...>.

پرسشهای مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۱ - ۱

۱ - پرسش مؤمن آل فرعون از قوم خود ، درباره انگیزه مخالفت آنان با دعوت و خیرخواهی های او

و یقوم مالی أدعوکم إلی النجوه و تدعوننی إلی النار

گفتنی است که به قرینه خطاب در جمله حالیّه <تدعوننی . ..>، عبارت <مالی> در اصل <مالکم> می باشد. این جمله در زبان عرب به جای

<أخبرونی عنکم> (از حالتـان به من خبر دهیـد) به کـار می رود و مقصود از آن پرسـش از انگیزه و دلیـل وضـعیت به وجود آمده از مخاطب است.

پشیمانی از خدمت به فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۱ - ۱۰

۱۰ - اظهار ندامت ساحران ، از قرار دادن دانش خویش در خدمت فرعون ، برای مبارزه با موسی (ع)

إنّا نطمع أن یغفر لنا ربّنا خطینا

کلمه <خطایانا> می تواند اشاره به اقدامی باشد که ساحران در خدمت نظام فرعونی، برای مبارزه با حق انجام داده اند.

پشیمانی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۳ - ۹

۹ - ساحران فرعون ، پس از ایمان به موسی (ع) از اقدام به سِحر به نفع فرعون ، اظهار پشیمانی کرده و خواستار بخشش الهی شدند .

لیغفر لنا . .. ما أکرهتنا علیه من السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۱ - ۲،۱۰

۲ - ندامت ساحران از گذشته شرک آلود و غفلت بار خود در پیشگاه خدا

إنّا نطمع أن یغفر لنا ربّنا خطینا

۱۰ - اظهار ندامت ساحران ، از قرار دادن دانش خویش در خدمت فرعون ، برای مبارزه با موسی (ع)

إنّا نطمع أن یغفر لنا ربّنا خطینا

کلمه <خطایانا> می تواند اشاره به اقدامی باشد که ساحران در خدمت نظام فرعونی، برای مبارزه با حق انجام داده اند.

پشیمانی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰

۹ - سرزنش فرعون نسبت به خویش ، در واپسین لحظات زندگی کفرآلود خود *

فنبذنهم فی الیمّ و هو ملیم

در صورتی که واژه <ملیم> به معنای ملامت کردن (متعدی) باشد، برداشت بالاـ به دست می آید. یعنی: <و هو ملیم نفسه>.

پلیدی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۱۷ - ۱

۱ - فرعون زمان موسی (ع) ، مردی طغیان گر و فرو رفته در پلیدی ها و گستاخ در برابر خداوند

إلی فرعون إنّه طغی

<طغیان>; یعنی، از حد گذراندن (مصباح) و مراد از <طغیان فرعون> به قرینه <تزکّی> و <فتخشی> در آیات بعد ناپاکی فرعون و بی باکی او، در برابر خداوند است.

پوچی جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۸ - ۱

۱ عصای موسی (ع) با بلعیدن جادوی ساحران ، موجب به کرسی نشستن حق و پوچ گشتن دستاورد های ساحران شد .

فوقع الحق و بطل ما کانوا یعملون

دربرداشت فوق ضمیر <کانوا> و <یعملون> به ساحران برگردانده شده است. بر این مبنا مراد از <ما> در <ما کانوا ... > همان ابزار و آلاتی است که با سحر خویش آنها را در چشم بینندگان به صورت جانورانی پر تحرک جلوه داده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۳ - ۲

۲ – اطمینان موسی به غلبه خویش و پوچی افسون ساحران

قال لهم موسی ألقوا ما أنتم ملقون

شتاب نداشتن موسی(ع) در ارائه معجزه خویش، حاکی از اطمینان او و تعبیر

<ألقوا ما أنتم ملقون> نشانگر بی اعتنایی وی به همه دست مایه های ساحران است.

پیروان موسی(ع) در دربار فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۰ - ۶

۶ - موسی (ع) ، برخوردار از هوادارانی وفادار ، دلسوز و خیرخواه در کاخ فرعون

إنّی لک من النصحین

تعبیر <من الناصحین> نشانگر آن است که هواداران موسی در کاخ فرعون بسیار بودند و مرد ناشناس تنها یکی از آنان بود.

پیروزی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۱ - ۵

۵ - امتیاز خواهی ساحران از فرعون ، با قرار دادن پیروزی خود در هاله ای از ابهام

أئنّ لنا لأجرًا إن کنّا نحن الغلبین

تردید ساحران در پیروزی خود، فرعون را در وحشت از شکست فرو می برد و اشتیاق به پیروزی را به هر قیمت در وجود او مشتعل می ساخت. ساحران از این زمینه برای دست یافتن به امتیازات بیشتر سود جستند. گفتنی است که آیه ۴۴ همین سوره که در آن ساحران پس از مطمئن شدن به دریافت مزد از فرعون پیروزی خود را بر موسی(ع) قطعی اعلام کردند (قالوا بعزّه فرعون إنّا نحن الغالبون) مؤید همین برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۳

۳ - غرور و اطمینان سرشار ساحران به غلبه خویش بر موسی (ع)

و قالوا بعزّه فرعون إنّا لنحن الغلبون

پیروزی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۸ -

۶ – فرعون با تظاهر به اطمینان خویش بر پیروزی بر موسی (ع) ، تعیین مکان و زمان رویارویی را به او واگذار کرد .

فاجعل بیننا و بینک موعدًا لانخلفه

در این که <موعـداً> مصدر است یا اسم زمان و یا اسم مکان، نظریاتی چند ابراز شده است. گفتنی است که به قرینه وصـف <لا ـنخلفه> و کلمه <مکاناً> و کلمه <یوم الزینه> (در آیه بعـد) می توان پی برد که مجموعه هر سه معنـا، مورد نظر بوده است; هر چند برای برخی از آن معانی کلام دارای تقدیراتی باشد.

پیروی از فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴ – ۴

۴ – مردم مصر از هر قشر و گروه ملزم به پیروی محض و اطاعت بی چون و چرا از فرعون بودند .

و جعل أهلها شیعًا

تنکیر در <شیعاً> به اصطلاح تنکیر تفخیم است. بنابراین <شیعاً>; یعنی، پیروانی محض و بدون کمترین آزادی و اختیار.

پیروی از مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۸ – ۱

۱ – مؤمن آل فرعون ، مردم را به پیروی از رهنمود های خویش فرا خوانده است .

و قال الذی ءامن یقوم اتّبعون

پیش بینی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۶ – ۳

۳ – آگاهی قبلی فرعون از خطرساز بودن بنی اسرائیل برای حکومت و نظام سرکوبگر وی

و نری فرعون و همن و جنودهما منهم ما کانوا یحذرون

پیشگامی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸

- هود - ۱۱ - ۹۸ - ۱،۳

۱ فرعون در روز قیامت ، پیشاپیش پیروانش به سوی دوزخ روانه خواهد شد .

یقدم قومه یوم القیمه فأوردهم النار

قدوم (مصدر یقدم) به معنای سبقت گرفتن و در پیشاپیش حرکت کردن است.

۳ حرکت فرعونیان به سوی دوزخ به رهبری و پیشاهنگی فرعون ، نمود برنامه های ناصواب او در دنیاست .

و ما أمر فرعون برشید. یقدم قومه یوم القیمه فأوردهم النار

جمله <یقدم قومه . ..> بیانگر فرجام پیروی از فرعون است و به منزله تفسیری برای <و ما أمر فرعون برشید> می باشد.

پیشنهاد اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۶ - ۱

۱ - پیشنهاد مشاوران فرعون به خود وانهادن موقتی موسی و هارون (ع) و شتاب نکردن در مجازات آنان (زندانی کردن)

قال لئن اتّخذت إلهًا غیری لأجعلنّك من المسجونین . ..فماذا تأمرون . قالوا أرجه و

<ارجاء> (مصدر <ارج>) به معنای وانهادن و مهلت دادن است. گفتنی است که <ارج> در اصل <ارجی> بوده که لام الفعل آن حذف شده است. ضمیر <ه> ساکن در آخر آن، مفعولی و راجع به موسی می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۷ - ۱

۱ - گردآوری تمامی ساحران کارآزموده و ماهر برای مقابله با معجزات موسی ، طرح مشاوران فرعون بود .

و ابعث فی المدائن حشرین . یأتوك بكلّ سحّار علیم

پیشنهاد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۵ – ۱

۱ – ساحران فرعون ، در میدان

مبارزه و رویارویی با موسی (ع) ، تعیین آغازکننده را به آن حضرت محول کردند .

قالوا یموسی إمّا أن تلقی . .. ألقی

پیشنهاد مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۱۴

۱۴ - اطمینان دادن مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، از آسیب دیدن موسی (ع) در صورت دروغ گو بودن ایشان در ادعا های خود

و إن یک کذبًا فعلیه کذبه

تاریخ دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۲،۳

۲ - تقسیم مردم مصر به طبقات و دسته های مختلف و پیرو ، نمود سیاست خودکامه و سلطه جویی فرعون

إنّ فرعون علا فی الأرض و جعل أهلها شیعًا

جمله <جعل أهلها شیعاً> عطف تفسیری بر <علا فی الأرض> و بیانگر نوع برتری جویی فرعون نسبت به مردم سرزمین مصر است. گفتنی است که <شیع> جمع <شیعه> است و <شیعه> به فرد یا گروه پیرو اطلاق می شود. بنابراین <جعل أهلها شیعاً>; یعنی، مردم آن سرزمین را به چند دسته پیرو درآورده بود.

۳ - اقدام فرعون به دسته دسته کردن مردم سرزمین مصر و ایجاد تفرقه میان آنان

و جعل أهلها شیعًا

تاریخ فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۱۵

۱۵ – فساد و تباهی ، امری ریشه دار در خاندان و نیاکان فرعون

إنّه کان من المفسدین

تعبیر از نیاکان فرعون به <المفسدین> (به صورت جمع با <ال>) نشان می دهد که همه آنان فسادگر بودند و فلسفه فسادگری در تاریخ فرعون

ها، بسیار ریشه دار بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۳

۳ - خداوند ، فرعون و لشگریان وی را در دریا غرق کرد .

فأخذنه و جنوده فنبذنهم فی الیمّ

تبری از فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۸ - ۱

۱ - ساحران پس از مشاهده معجزه موسی ، بیزاری خود را از فرعون و ادعای ربوبیت او ، به صراحت و در حضور وی ، اعلام داشتند .

قالوا ءامنّا بربّ العلمین . ربّ موسی و هرون

جمله <ربّ موسی و هارون> که عطف بیان برای <بربّ العالمین> می باشد تعریضی است به فرعون و نیز کنایه از این نکته است که دیگر ربّ بودن تو، پذیرفتنی نیست.

تبرّی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۸ - ۱

۱ - ساحران پس از مشاهده معجزه موسی ، بیزاری خود را از فرعون و ادعای ربوبیت او ، به صراحت و در حضور وی ، اعلام داشتند .

قالوا ءامنّا بربّ العلمین . ربّ موسی و هرون

جمله <ربّ موسی و هارون> که عطف بیان برای <بربّ العالمین> می باشد تعریضی است به فرعون و نیز کنایه از این نکته است که دیگر ربّ بودن تو، پذیرفتنی نیست.

تبلیغ جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۲ - ۱۶

۱۶ - ساحران مؤمن با وجود تهدیدات فرعون ، در صدد نصیحت و ارشاد و هدایت وی بودند .

ما

جاءنا من البیّنت و الذی فطرنا فاقض ما أنت قاض إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا

اشاره ساحران به بینات موسی(ع) و خالقیت خداوند و محدودیت قدرت فرعون، پس از موضع گیری خصمانه او، می تواند به منظور رام ساختن و پند و اندرز دادن به او باشد.

تبلیغ فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۴ - ۱

۱ - فرعون با تبلیغات گمراه کننده ، مردم مصر را تحمیق کرده ، به اطاعت از خویش واداشته بود .

و نادی فرعون فی قومه . .. فاستخفّ قومه

<استخفّ> در آیه شریفه، به معنای سبک مغز ساختن است.

تبلیغ مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۳ - ۲

۲ - مؤمن آل فرعون قومش را از نقش نداشتن معبود های ادعایی در سعادت دنیوی و اخروی و نیز بی ثمر بودن عبادت آنها آگاه ساخت .

لاجرم أنّما تدعوننی إلیه لیس له دعوه فی الدنیا و لا فی الأخره

تبیین قصه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳ - ۲،۳

۲ - بیان درست و به حق سرگذشت موسی (ع) و فرعون ، نمودی از روشنگری های قرآن

تلک ءایت الکتب المبین . نتلوا علیک من نبإِ موسی و فرعون بالحقّ

با توجه به ارتباط این آیه با آیه قبل، مطلب یاد شده به دست می آید.

۳ – داستان موسی و فرعون ، تلاوت شده از سوی خدا بر پیامبر (ص)

نتلوا علیک من نبإِ موسی و فرعون

تثبیت حکومت فرعون

جلد – نام

سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱۹

۱۹ - فرعون ، مصمم بر نابود ساختن و از بین بردن موسی (ع) و پیروان او ، و پایدار نشان دادن حکومت خود

و لتعلمنّ أیّنا أشدّ عذابًا و أبقی

وعده عذاب و قتل مؤمنان و نیز ادعای باقی تر بودن (أبقی) از سوی فرعون، بیانگر این نکته است که وی به نابود کردن مؤمنان مصمم شده بود. گفتنی است در این برداشت، تمیز <عذاباً> به کلمه <أشدّ> اختصاص یافته و کلمه <أبقی> خالی از تمیز، لحاظ شده است.

تجاوزگری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۶ - ۵

۵ - فرعون ، فردی متکبر و تجاوزگر بود .

کذلک یطبع اللّه علی کلّ قلب متکبّر جبّار . و قال فرعون

از مصادیق مورد نظر متکبر و جبار به قرینه <و قال فرعون> فرعون می باشد.

تجاهل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۹ - ۳

۳ - اظهار بی اطلاعی و تجاهل نسبت به پروردگار موسی و هارون ، عکس العمل فرعون در برابر سخنان آن دو

إنّا رسولا ربّک . .. بَایه من ربّک ... قال فمن ربّکما

گرچه موسی و هارون(ع)، مبدأ پیام را با عنوان <ربّک> به فرعون معرفی کردند; ولی فرعون در مقام سؤال <ربّکما> به کار برده است تا ضمن انکار ربوبیت خداوند، نسبت به آن اظهار بی خبری نیز کرده باشد.

تجدیدنظر جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۰

۲ ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) به عظمت خداوند پی بردند و او را شایسته و بایسته پرستش یافتند .

و ألقی السحره سجدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۱ - ۱،۲،۳

۱ ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) ربوبیت خداوند را بر تما هستی باور کردند و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامنا برب العلمین

۲ ساحران ، ایمانشان را به خداوند به همگان اعلام کردند .

قالوا ءامنا برب العلمین

کلمه <قالوا> بیانگر این است که ساحران ایمانشان را به خدا و ربوبیت مطلق او علنی ساختند و به همگان اعلام کردند.

۳ ساحران به هنگام سجده به درگاه خداوند ، ایمانشان را به ربوبیت وی اعلام داشتند .

و ألقی السحره سجدین. قالوا ءامنا برب العلمین

برداشت فوق بر این اساس است که جمله <قالوا ءامنا . .. > حال برای <السحره> و یا بدل اشتمال برای <القی السحره ... > باشد. بر این دو مبنا آیه مورد بحث دلالت می کند که ساحران به هنگام سجده به درگاه خدا برای اینکه توهم نشود به فرعون سجده می کنند، ایمان خویش را به خداوند اظهار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۲ - ۱،۴

۱ ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) ، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند .

ءامنا برب العلمین. رب موسی و هرون

۴ ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (

ع) به پیامبری وی و برادرش هارون ایمان آوردند .

ءامنا برب العلمین. رب موسی و هرون

می توان گفت از اهداف ساحران در نام بردن خصوص <موسی و هارون>، پذیرش ایشان به عنوان پیامبران الهی بوده است.

تحریک فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۹

۹ تحریک احساسات مذهبی و استکباری فرعون ، از روش های اشرافیان برای واداشتن وی به سرکوب موسی (ع)

و یذرک و ءالهتک

گویا درباریان با یاد کردن از الهه فرعون و مخاطب قرار دادن فرعون در صدد تحریک احساسات مذهبی وی بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۹ - ۱۰

۱۰ - تلاش آسیه در برانگیختن خوی منفعت طلبی و غریزه فرزندخواهی فرعون

عسی أن ینفعنا أو نتّخذه ولدًا

تحقیر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۲ - ۱۴

۱۴ - ساحران مؤمن با تحقیر قدرت فرعون ، به او اعلام کردند که بالاترین شکنجه های او ، تنها به زندگانی دنیایی آنان خاتمه می دهد و به آخرتشان آسیبی نخواهد رسانید .

فاقض ما أنت قاض إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا

چنانچه <هذه الحیاه> مفعولٌ به برای <تقضی> باشد، مراد از <قضا>، منقضی ساختن خواهد بود. اهل لغت می گویند: تمام معانی <قضا> به انقطاع یافتن و تمام شدن بازگشت دارد (لسان العرب). بنابراین مفاد آیه چنین می شود: ای فرعون! با

حکم خود به هرچه می توانی فیصله بده و آن را تمام کن؛ زیرا تو فقط این زندگانی دنیا را خاتمه می

دهی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۸ - ۹

۹ - تحقیر فرعون و فرعونیان از سوی موسی (ع) به خاطر نیندیشیدن در نظام هستی و انکار پروردگار جهان

قال ربّ المشرق و المغرب و ما بینهما إن کنتم تعقلون

برداشت یاد شده بدان احتمال است که تعبیر <إن کنتم تعقلون> تعریضی به عدم تعقل فرعون و فرعونیان و مقابله به مثل با اتهام جنون به موسی(ع) باشد.

تحقیرهای اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۷ - ۴

۴ - تحقیر حضرت موسی و هارون از سوی فرعون و اشراف دربار او ، به خاطر داشتن خاستگاه پایین اجتماعی

أنؤمن لبشرین مثلنا و قومهما لنا عبدون

تحقیرهای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۷ - ۴

۴ - تحقیر حضرت موسی و هارون از سوی فرعون و اشراف دربار او ، به خاطر داشتن خاستگاه پایین اجتماعی

أنؤمن لبشرین مثلنا و قومهما لنا عبدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۲ - ۴

۴ - تلاش فرعون برای حقیر نمایاندن موسی (ع) و تحقیر جایگاه و موقعیت اجتماعی او

أم أنا خير من هذا الذی هو مهین

تحلیل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۷،۸،۹

۷ فرعون با توطئه گر خوانـدن موسـی (ع) و ساحران ، براندازی حکومت فرعونیان و بیرون راندن ایشان را ، از پایتخت مصـر از اهداف توطئه

آنان شمرد .

إن هذا لمكر . .. لتخرجوا منها أهلها

مراد از <أهلها> هم می توانـد فرعون، درباریان و وابسـتگان به او باشد و هم می تواند مراد از آن تمامی ساکنان مصـر باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

۸ بیرون راندن و آواره ساختن مردم پایتخت مصر ، تحلیل فرعون از داستان مبارزه ساحران با موسی و ایمان آوردن آنان

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه لتخرجوا منها أهلها

برداشت فـوق بر این مبنـاست که مراد از <أهلهـا> همه مردم مصـر (عوامـل حکومت و توده مردم) باشـد، نه خصوص عوامل حکومتی.

۹ فرعون بر پایه تحلیل دروغین خویش و توطئه گر خواندن ساحران ، آنان را به مجازاتی شدید تهدید کرد .

إن هذا لمکر . .. فسوف تعلمون

تحلیل کارگزاران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۰ – ۱

۱ به قدرت رساندن بنی اسرائیل برای برچیدن نظام فرعونی ، تحلیل اشراف دربار از پیشنهاد موسی (رهاسازی بنی اسرائیل)

فأرسل معی بنی إسراءیل . .. یرید أن یخرجکم من أرضکم

تحمل شکنجه های فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۲ – ۱۱،۱۴

۱۱ – ساحران مؤمن ، آمادگی خود را برای تحمّل هرگونه شکنجه و کشتار در جهت حفظ ایمان خویش اعلام کردند .

لن نؤثرک . .. فاقض ما أنت قاض

<قضـا> به معنـای حکم کردن و داوری است. جمله <فـاقض...> از زبان ساحران مؤمن و خطاب به فرعون است; یعنی، هر

حکمی را که می توانی و قضاوت آن از تو ساخته است، صادر کن. ما آماده

پذیرش هر نوع شکنجه و عذاب در راه ایمان خود هستیم.

۱۴ - ساحران مؤمن با تحقیر قدرت فرعون ، به او اعلام کردند که بالاترین شکنجه های او ، تنها به زندگانی دنیایی آنان خاتمه می دهد و به آخرتشان آسیبی نخواهد رسانید .

فاقض ما أنت قاض إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا

چنانچه <هذه الحیاه> مفعولٌ به برای <تقضی> باشد، مراد از <قضا>، منقضی ساختن خواهد بود. اهل لغت می گویند: تمام معانی <قضا> به انقطاع یافتن و تمام شدن بازگشت دارد (لسان العرب). بنابراین مفاد آیه چنین می شود: ای فرعون! با حکم خود به هرچه می توانی فیصله بده و آن را تمام کن; زیرا تو فقط این زندگانی دنیا را خاتمه می دهی.

تحیر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۳۹ - ۸

۸ - آشفتگی و سردرگمی فرعون ، در انکار دلایل روشن موسی (ع)

و قال سحر أو مجنون

سحر و جنون، فاصله بسیاری از یکدیگر دارند; زیرا سحر، نوعی تبّحر و جنون سراسر آشفتگی و اشمئزازآور است و میان این دو سنخیتی نیست. از این رو سخن فرعون، نشانگر اضطراب شدید او در موضع گیری علیه منطق روشن موسی(ع) است.

تذکر به فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۶ - ۳

۳ - ربوبیت یگانه خدا نسبت به همه انسان ها چونان ربوبیت یگانه او بر آسمان ها و زمین تذکر موسی به فرعون و فرعونیان

قال ربّ السموت و الأرض . .. قال ربّکم و ربّ ءابائکم الأوّلین

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۱۹ – ۶

$۶ – توجه دادن فرعون به سیطره ربوبیت خداوند بر او ، از رسالت های موسی (ع)

و أهدیک إلی ربّک فتخشی

تصریح به <ربّک> در برابر کسی که مدعی ربوبیت بر انسان ها است چنان چه در آیات بعد خواهد آمد گویای برداشت یاد شده است.

ترس از شکنجه های فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۳ – ۴

۴ مؤمنان به موسی (ع) ، از رؤسا و اشراف قوم خود و از اذیت و شکنجه های فرعون در وحشت شدیدی به سر می برند .

فما ءامن لموسی إلا ذریه من قومه علی خوف من فرعون و ملإیهم أن یفتنهم

تنکیر <خوف> دلالت بر شدت آن می کند و از معانی فتنه عذاب و شکنجه است.

ترس از فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۵۵ – ۳

۳ – ترسیدن و حساب بردن مردم عصر فرعون از خشم و غضب او و تحریک شدنشان علیه کسانی که باعث خشم او می شدند .

فأرسل فرعون فی المدائن حشرین . .. و إنّهم لنا لغائظون

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله <إنّهم لنا لغائظون> در مقام تعلیل برای تعقیب بنی اسرائیل است; یعنی، چون آنان ما را به خشم آوردند، پس سزاوار است که شما آنان را تعقیب کنید.

ترس اشراف قوم فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۷ – ۳

۳ اشراف دربار

فرعون بیمناک از برچیده شدن نظام فرعونی و به قدرت رسیدن موسی (ع) و قوم او

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض و یذرک و ءالهتک

ترس فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۶ - ۴

۴ - فرعون ، هامان و سپاهیانش همواره از خطر بنی اسرائیل ، در هراس بودند .

و نری فرعون و همن . .. ما کانوا یحذرون

جمله <کانوا یحذرون> ماضی استمراری و بیانگر ترس دائمی فرعونیان از بنی اسرائیل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۵ - ۶

۶ - وحشت و احساس خطر فرعون ، هامان و قارون از گسترش آیین موسی و قوت گرفتن پیروان آن حضرت

قالوا اقتلوا أبناء الذین ءامنوا معه

از فرمان فرعون و. .. به قتل ایمان آورندگان به موسی(ع)، برداشت یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۴

۴ - بیم و نگرانی فرعون از گسترش و تأثیر پیام موسی (ع) در میان مردم مصر

و نادی فرعون . .. أفلاتبصرون

تبلیغات فرعون، در جهت جلوگیری از نفوذ پیام موسی(ع)، نشانگر نگرانی فرعون از گسترش آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۲ - ۵

۵ – فرعون با مشاهده معجزه موسی (ع) ، وحشت زده از آن روی برتافت و شتابزده گریزان شد . *

ثمّ أدبر یسعی

<إدبار> فرعون، در یک احتمال به معنای فرار او از ترس معجزه موسی(ع) است که

در شکل مار عظیم ظاهر شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۳ - ۳

۳ - فرعون ، تأثیر رسالت موسی (ع) را بر دیگران پیش بینی کرده و از آن وحشت داشت .

فحشر فنادی

ترس مردم دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۵ - ۳

۳ - ترسیدن و حساب بردن مردم عصر فرعون از خشم و غضب او و تحریک شدنشان علیه کسانی که باعث خشم او می شدند .

فأرسل فرعون فی المدائن حشرین . .. و إنّهم لنا لغائظون

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله <إنّهم لنا لغائظون> در مقام تعلیل برای تعقیب بنی اسرائیل است; یعنی، چون آنان ما را به خشم آوردند، پس سزاوار است که شما آنان را تعقیب کنید.

ترک کاخ فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۸ - ۲

۲ - موسی (ع) ، پس از حادثه قتل مرد قبطی به کاخ فرعون بازنگشت .

فأصبح فی المدینه

تزیین عمل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۷ - ۷۸

۷ – اعمال زشت فرعون در دیدگان خود او ، زیبا و آراسته جلوه گر می نمود .

و کذلک زیّن لفرعون سوء عمله

۸ – ساختن بنای بلند و رصدخانه ، به منظور اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) ، رفتار زشتی بود که فرعون آن را زیبا و آراسته می یافت .

ابن لی صرحًا . ..

فأطّلع إلی إله موسی ... و کذلک زیّن لفرعون سوء عمله

تشریفات دربار فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۳ - ۷

۷ - فرستادگان و نمایندگان پادشاهان به دربار فرعون ، دارای ملازمان و همراهان *

أو جاء معه الملئکه

اعتراض فرعون به تنها آمدن موسی(ع) و این که چرا ملازم و همراهی از فرشتگان ندارد، می تواند اشاره به این مطلب داشته باشد که در آن عصر، نمایندگان پادشاهان با همراه و ملازم می آمدند.

تشویق فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۱۸ - ۱

۱ - موسی (ع) از جانب خداوند ، مأمور راهنمایی فرعون به راه تکامل و درست کاری و ترغیب او به پاکسازی خویش از آلودگی ها

فقل هل لک إلی أن تزکّی

زکات به دو معنا است: ۱. نمو ۲. طهارت (مقاییس اللغه) و به کسی که صالح و درست کار شود، می گویند <تزکیه> شده است. (قاموس)

تشویقهای مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۰ - ۳

۳ - تشویق و ترغیب شدن فرعونیان از سوی مؤمن آل فرعون ، به عبرت گیری و درس آموزی از سرگذشت هلاکت بار اقوام و احزاب کافر پیشین

و قال الذی ءامن یقوم إنّی أخاف علیکم مثل یوم الأحزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۱ - ۹

۹ - تشویق و ترغیب شدن مردم عصر فرعون از سوی مؤمن آل فرعون ، به عبرت گیری و درس آموزی از

سرگذشت هلاکت بار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان

مثل دأب قوم نوح . .. و الذين من بعدهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۰ - ۱۲

۱۲ - مؤمن آل فرعون ، مردم را به دل نبستن به دنيا ، آخرت خواهی ، ترک رفتار زشت و انجام عمل صالح توأم با ايمان ، ترغيب می کرد .

يقوم إنّما هذه الحيوه الدنيا متع . .. من عمل سيّئه ... و من عمل صلحًا ... ير

گفته های مؤمن آل فرعون با مردم و فرعونيان، در مقام دعوت و تبليغ بود; چنان که آيه بعد (مالی أدعوكم إلی النجاه . ..) تأييدكننده همين مطلب است.

تصليب جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱۳،۱۵

۱۳ - قطع يک دست و يک پا در جهت مخالف يکديگر و دار زدن بر تنه درختان خرما ، از جمله مجازات های تعيين شده برای ساحران مؤمن از سوی فرعون بود .

فلأقطّعنّ أيديكم و أرجلكم من خلف و لأصلّبنّكم

<جذع> (مفرد <جذوع>) به معنای ساق درخت است و حرف <فی> نشانه آن است كه فرعون در تهديد خود، مكان هميشگی ساحران را پس از قطع دست و پايشان، چوبه های دار در نظر گرفته بود. اين مطلب كنايه از آن دارد كه بدن آنان هرگز از دار پايين آورده نخواهد شد.

۱۵ - تصميم فرعون بر شكنجه و به صليب كشيدن ساحران مؤمن و نظارت مستقيم خود بر اجرای آن ، تصميمی قاطع و مستبدانه بود .

لأقطّعنّ . .. لأصلّبنّكم

... لتعلمنّ أيّنا أشدّ عذابًا و أبقى

فرعون در واکنش هـای قبلی خود در برابر موسـی(ع) بـا اطرافیـان خویش به مشورت می نشـست; ولی در مجـازات سـاحران، تصـمیم مسـتبدانه و شخصـی خود را بـا سوگنـد بر اجرای آن اعلام کرد و بـا لام قسم و نون تأکیـد ثقیله و فعـل هایی از باب تفعیـل، قـاطعیت خود را در این تصـمیم ابراز کرد. گفتنی که فعـل هـای <لأقطّعنّ> و <لأصـلبنّ> که از باب تفعیل انـد، با ثلاثی مجرد در معنا یکسان بوده و تفاوتی جز تأکید افزون تر ندارند.

تصمیم آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۹ - ۱۵

۱۵ - تصمیم خاندان فرعون بر نگه داری موسی (ع) ، اقدامی ندانسته علیه خودشان

لاتقتلوه عسی أن ینفعنا أو نتّخذه ولدًا و هم لایشعرون

تظاهر به خیرخواهی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۶ - ۱۳

۱۳ - تظاهر به خیرخواهی و صلاح اندیشی ، برای دین و دنیای مردم از سوی فرعون

إنّی أخاف أن یبدّل دینکم أو أن یظهر فی الأرض الفساد

تعجب فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۸ - ۴

۴ - اظهار شگفتی فرعون از تعلّق رسالت الهی به فردی که در خاندان وی رشد یافته بود .

قال ألم نربّک . .. من عمرک سنین

مقصود فرعون این بود که چگونه می شود کسی که در دامن ما پرورش یافته با ادعای رسالت الهی علیه خود ما قیام کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳

- شعراء - ۲۶ - ۲۵ - ۲

۲ - شدت انکار و شگفتی فرعون نسبت به سخنان موسی (ع) درباره پروردگار جهانیان

قال ربّ السموت و الأرض . .. قال لمن حوله ألاتستمعون

لحن استهزاآمیز فرعون بیانگر مطلب یاد شده است.

تعجب مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۱ - ۲،۳

۲ - اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از فراخواندن قوم خود ، به نجات و رستگاری و دعوت آنان از او به سرنوشت هلاکت بار دوزخ

و یقوم مالی أدعوکم إلی النجوه و تدعوننی إلی النار

استفهام در <مالی> برای تعجب است.

۳ - اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از تأثیرناپذیری مردم از خیرخواهی ها و فراخوانی های او

و یقوم مالی أدعوکم إلی النجوه و تدعوننی إلی النار

تفاخر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۲

۲ - مباهات فرعون ، به قلمرو قدرت و میزان مکنت و دارایی خویش

و نادی فرعون فی قومه قال یقوم ألیس لی ملك مصر. .. أفلاتبصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۲ - ۱

۱ - استکبار و فخرفروشی فرعون ، در برابر حضرت موسی (ع)

أم أنا خیر من هذا الذی هو مهین

تقرب به فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۲ - ۴

۴ - تقرّب به درگاه فرعون ، مقامی بس مهم و پرجاذبه برای مردم

و إنّکم إذًا لمن المقرّبین

تقیه مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه

- فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۲،۴

۲ - مؤمن معترض از خاندان فرعون ، ایمان خود را پوشیده می داشت .

قال رجل مؤمن من ءال فرعون یکتم إیمنه

۴ - تقیه مؤمن آل فرعون و کتمان کردن ایمانش ، کاری پسندیده و به جا بود .

و قال رجل مؤمن من ءال فرعون یکتم إیمنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۸ - ۲

۲ - مؤمن آل فرعون ، پس از کتمان ایمانش به مدتی چند ، آن را فاش ساخت و به موضع گیری علنی علیه فرعون و دفاع از موسی (ع) پرداخت .

و قال الذی ءامن یقوم اتّبعون

فراخوانی مردم به پیروی از خویش، بیانگر علنی کردن ایمان و موضع اعتقادی شخص است.

تکبر جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۳

۳ - غرور و اطمینان سرشار ساحران به غلبه خویش بر موسی (ع)

و قالوا بعزّه فرعون إنّا لنحن الغلبون

تکبر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۳ - ۷

۷ فرعون مصر ، حاکمی خودبرتربین ، مستبد و خودکامه بود .

و إن فرعون لعال فی الأرض

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۰ – ۲،۴

۲ فرعون و سپاهیانش ، با خارج شدن بنی اسرائیل از دریا ، با کبر و نخوت و با سرعت به سوی آن گذرگاه تاختند .

و جوزنا ببنی إسرءیل البحر فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

جمله

<فأتبعهم . .. > عطف بر جمله <جاوزنا> است و <فاى عاطفه> براى ترتيب بدون تراخى است. عرب به كسى كه راه رفتنش همراه با كبر و نخوت باشد مى گويد: <بغى فى مشيته> و <عدو> نيز به معناى دويدن است.

۴ فرعون تا زمانى كه در آستانه مرگ قرار نگرفته بود ، از كبر و نخوت دست برنداشت .

فأتبعهم فرعون و جنوده بغياً و عدواً حتى إذا أدركه الغرق

لفظ <حتى> كه دلالت بر غايت دارد ممكن است بيانگر غايت <أتبعهم> باشد و نيز ممكن است دال بر غايت <بغى> باشد. برداشت فوق مبتنى بر احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۶

۶ - فرعون ، حاكمى مستبد ، مغرور و متكبر بود .

قبل أن ءاذن لكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۵ - ۳

۳ - لحن مستكبرانه و تمسخرآميز فرعون ، در برابر منطق محكم موسى (ع)

قال ربّ السموت و الأرض . .. قال لمن حوله ألاتستمعون

استفهام در جمله <ألاتستمعون> مى تواند براى استهزا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۷ - ۵

۵ - تكبر فرعون و اباى وى از تصور رسالت موسى (ع) به سوى خود

قال إنّ رسولكم الذى أُرسل إليكم لمجنون

تعبير <رسولكم> به جاى <رسولنا> مى تواند از آن جهت باشد كه او در يک گفتار استهزاآميز نيز حاضر نبود رسالت موسى را متوجه خود بداند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

- ۱۳

شعراء - ۲۶ - ۲۸ - ۴

۴ - سعه صدر موسی (ع) در برابر تکبر ، استهزا و تهمت فرعون

قال لمن حوله ألاتستمعون . .. إنّ رسولکم... لمجنون. قال ربّ المشرق و المغرب

پرداختن موسی به تبیین <ربّ العالمین> بدون توجه به عکس العمل های متکبرانه و استهزا آمیز فرعون، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۷ - ۷

۷ - فرعون فردی متکبر و منکر قیامت و روز حساب بود .

کلّ متکبر لایؤمن بیوم الحساب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۶ - ۵

۵ - فرعون ، فردی متکبر و تجاوزگر بود .

کذلک یطبع اللّه علی کلّ قلب متکبر جبّار . و قال فرعون

از مصادیق مورد نظر متکبر و جبار به قرینه <و قال فرعون> فرعون می باشد.

تکذیبگری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۱ - ۱

$۱ - فرعون ، نشانه رسالت موسی (ع) و معجزه بودن آن را نپذیرفت و بی درنگ آن را تکذیب کرد .

فکذّب

حرف <فاء> برای تعقیب بدون فاصله است و می رساند که فرعون، پیش از هر گونه تأمل و درنگ، به تکذیب و عصیان پرداخت. متعلق تکذیب به قرینه <الآیه الکبری> در آیه قبل معجزه موسی(ع) است. از اقدام فرعون به آوردن مثل معجزه

موسی(ع)، که آیات بعد بر آن دلالت دارد دانسته می شود که فرعون، معجزه بودن آن و دلالتش بر صداقت موسی(ع) را تکذیب کرده است.

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۲ - ۱،۴

۱ - فرعون ، به تکذیب گفته های موسی (ع) اکتفا نکرده سرسختانه به مخالفت با او پرداخت .

ثمّ أدبر یسعی

حرف <ثمّ> در این آیه، برای تراخی رتبی است; یعنی، ادبار فرعون، نارواتر از تکذیب او بود.

۴ - فرعون ، گفتوگوی مستقیم خود با موسی (ع) و تکذیب و مخالفت با او را در سرکوب آن حضرت کارساز نمی دید .

ثمّ أدبر

<ادبار>; یعنی، پشت کردن و حاکی از نومیدی فرعون از نتیجه گفتوگوی مستقیم با موسی(ع) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۵ - ۶

۶ - خداوند ، فرعون را به دلیل تکذیب رسالت و معجزه موسی (ع) و عصیانگری و ادعای ربوبیت ، هلاک ساخت .

فکذّب و عصی . .. فقال أنا ربّکم الأعلی . فأخذه اللّه نکال الأخره و الأولی

می توان گفت: فاء در <فأخذه اللّه>، کیفر را بر تمام کارهای فرعون که در آیات قبل آمده بود، تفریع کرده است.

تکلم خدا با فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۲ - ۷

۷ سخن گفتن خداوند با فرعون در هنگام غرق شدن وی

إذا أدرکه الغرق قال ءامنت . .. ءالئن و قد عصیت ... فالیوم ننجیک ببدنک

تلاش برای حق پذیری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۴ – ۳

۳ – تلاش موسی (ع) برای زنده ساختن اشتیاق شناخت حق در

وجود فرعون و فرعونیان

قال ربّ السموت . .. إن کنتم موقنین

اقدام موسی(ع) به معلق کردن فهم گفته خویش بر شرط (إن کنتم موقنین) می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

تلاش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۳ - ۳

۳ - تلاش ساحران برای انجام کاری شبیه به معجزه موسی

ألقوا ما أنتم ملقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۷

۷ - سعی ساحران بر ارائه کاری قوی تر و چشمگیرتر از معجزه موسی و در عین حال هم سنخ با آن

فألقوا حبالهم و عصیّهم

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران از ریسمان ها و عصاهای متعدد برای مبارزه با معجزه (عصای اژدها شوند) موسی(ع) استفاده کردند.

تلاش فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۸ - ۳

۳ - تلاش فرعون در جهت بی اساس جلوه دادن رسالت موسی (ع) ، از طریق به رخ کشیدن گذشته زندگی او

قال ألم نربّک فینا ولیدًا . .. سنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۹ - ۴

۴ - تلاش فرعون برای تکذیب موسی (ع) با یادآوری ارتکاب قتل و ناسپاسی وی

و فعلت فعلتک التی فعلت و أنت من الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۴ - ۲

۲ - تلاش فرعون برای سحر قلمداد کردن معجزات موسی برای اطرافیانش

قال للملإ حوله إنّ هذا لسحر علیم

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۲ – ۵

۵ – اقدام فرعون به جلب رضایت و حمایت هر چه بیشتر ساحران

أئنّ لنا لأجرًا . .. قال نعم و إنّكم إذًا لمن المقرّبين

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که فرعون علاوه بر پاداش مورد نظر ساحران، به آنان وعده مقام های فزون تر را نیز داد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۵۳ – ۱،۲

۱ – تلاش فرعون برای جلوگیری از مهاجرت بنی اسرائیل ، پس از اطلاع یافتن از گریز شبانه آنان

فأرسل فرعون فی المدائن حشرین

۲ – اقدام فرعون به اعزام مأموران ، جهت گردآوری نیرو از شهر های مختلف برای تعقیب بنی اسرائیل

فأرسل فرعون فی المدائن حشرین

کلمه <حاشرین> (گردآورندگان) مفعول برای <أرسل> می باشد; یعنی، فرعون مأموران گردآورنده نیرو را به شهرها فرستاد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۲ – ۴

۴ – تلاش فرعون برای حقیر نمایاندن موسی (ع) و تحقیر جایگاه و موقعیت اجتماعی او

أم أنا خير من هذا الذی هو مهين

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۳۹ – ۷

۷ – سعی فرعون ، در موجّه جلوه دادن حق ناپذیری خود

فتولّی . .. و قال سحر أو مجنون

نسبت دادن سحر و جنون از سوی فرعون به موسی(ع)، به رغم روشنی دلایل رسالت آن حضرت، نشانگر تلاشی است که او برای سرپوش گذاشتن بر حق ناپذیری خود به کار بسته است.

جلد - نام سوره - سوره

– آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۲۳ – ۴

۴ – فرعون ، در تلاش برای بازداشتن مردم از گرایش به موسی (ع)

ثمّ أدبر یسعی . فحشر فنادی

جمله <حشر فنادی>، تفسیر <یسعی> (در آیه قبل) است.

تلاش مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۸ – ۲۱

۲۱ – تلاش منطقی و عالمانه مؤمن آل فرعون ، برای منصرف ساختن فرعونیان از کشتن موسی (ع)

و قال رجل من ءال فرعون یکتم إیمنه . .. و إن یک صادقًا یصبکم بعض الذی یعدکم

برداشت یاد شده از مجموع گفته ها، برخوردها، چگونگی استدلال و منطق مؤمن آل فرعون در مقابل فرعونیان استفاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۹ – ۸

۸ – تلاش گسترده مؤمن آل فرعون ، بر ایجاد احتمال درست بودن دعوت موسی (ع) و راستی هشدار های او در افکار عمومی قومش

وإن یک کذبًا فعلیه کذبه . .. فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

شیوه سخن مؤمن آل فرعون به فرعونیان (اگر موسی(ع) دروغ گو باشد به ضرر خودش است و اگر راستگو باشد ممکن است هشدارهای او درباره نزول عذاب درست باشد)، گویای این نکته است که او باایجاد احتمال درست بودن دعوت موسی(ع) در افکار عمومی، در صدد جلب نظر آنان به سود آن حضرت بوده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۴ - ۶

۶ - مؤمن آل فرعون ، پس از تلاش گسترده خیرخواهانه خود

برای هدایت قومش ، کار و سرنوشت خویش را به خدا واگذاشت و بر او توکل کرد .

و أُفوّض أمری إلی اللّه

تمدن در دوران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۵۸ – ۴

۴ – سرزمین مصر در عصر فرعون ، برخوردار از تمدن و اقتصادی نیرومند

فأخرجنهم من جنّت و عیون . و کنوز و مقام کریم

تملق جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۴ – ۸

۸ – اقدام ساحران به ستایش فرعون در لحظه شروع عملیات خود ، با هدف جلب حمایت او و نزدیک ساختن خویش بهوی

فألقوا . .. و قالوا بعزّه فرعون إنّا لنحن الغلبون

تناقض گویی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۳۴ – ۵

۵ – تناقض گویی فرعون ، در اتهام های خویش علیه موسی (ع)

قال إنّ رسولکم . .. لمجنون ... قال ... إنّ هذا لسحر علیم

فرعون از یک سو موسی(ع) را مجنون و از سویی دیگر ساحرِ بسیار دانا و کاردان می خواند و این تناقض گویی آشکاری است که در یک مجلس از فرعون به طور ناخواسته سر زده است.

تنبه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۶ - ۱

۱ - پی بردن ساحران به حقانیت رسالت موسی (ع) ، در پی مشاهده بطلان افسون خود در برابر معجزه موسی

فإذا هی تلقف ما یأفکون . فأُلقی السحره سجدین

برداشت یاد شده با توجه به تفریع <أُلقی>

بر آیه پیش به دست می آید.

تواضع جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۰ - ۳

۳ - ساحران ، با مشاهده معجزه موسی ، آن را قدرتی الهی دانسته و در برابر عظمت خداوند اظهار فروتنی کردند .

فأُلقی السحره سجّدًا قالوا ءامنّا بربِّ هرون و موسی

توبه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۶

۶ فرعون ، به هنگام غرق شدن در دریا ، از استکبار دست برداشت و با توبه ، اظهار ایمان و تسلیم کرد .

حتی إذا أدرکه الغرق قال ءامنت . .. و أنا من المسلمین

توجیه گری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۳۹ - ۷

۷ - سعی فرعون ، در موجّه جلوه دادن حق ناپذیری خود

فتولّی . .. و قال سحر أو مجنون

نسبت دادن سحر و جنون از سوی فرعون به موسی(ع)، به رغم روشنی دلایل رسالت آن حضرت، نشانگر تلاشی است که او برای سرپوش گذاشتن بر حق ناپذیری خود به کار بسته است.

توصیه های مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۰ - ۵،۸

۵ - مرد ناشناس ، خواهان خروج بی درنگ موسی (ع) از شهر بود .

فاخرج

۸ - توصیه به خروج از شهر ، نمود خیرخواهی مرد ناشناس نسبت به موسی (ع)

فاخرج إنّی لک من النصحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۱

۱ - خارج شدن موسی (ع) از شهر مصر ، در پی توصیه مرد ناشناس

قال یموسی . .. فاخرج ... فخرج منها خائفًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۵

۵ - مؤمن آل فرعون ، قومش را از هرگونه غرور و خودکامگی ناشی از اقتدار و سلطه همه جانبه بر سرزمین مصر برحذر داشت .

لکم الملك الیوم . .. فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

توطئه اشراف قوم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۱،۹

۱ اشراف قوم فرعون برای تحریک وی به سرکوبی موسی (ع) و قوم او تلاشی پیگیر داشتند .

و قال الملأ من قوم فرعون أتذر موسی و قومه

۹ تحریک احساسات مذهبی و استکباری فرعون ، از روش های اشرافیان برای واداشتن وی به سرکوب موسی (ع)

و یذرك و ءالهتك

گویا درباریان با یاد کردن از الهه فرعون و مخاطب قرار دادن فرعون در صدد تحریک احساسات مذهبی وی بودند.

توطئه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۸ - ۲

۲ ساحران در مدتی طولانی و به طور مستمر در تدارک سحر خویش علیه موسی (ع) بودند .

و بطل ما کانوا یعملون

فعل مضارع <یعملون> پس از <کانوا> حکایت از مداومت ساحران به مهیاسازی خویش برای جادوگری دارد.

توطئه علیه مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۵ - ۲

۲ - مؤمن

آل فرعون ، پس از اعلان مواضع اعتقادی خویش و مبارزه با عقیده شرک آلود ، با انواع مکر ها و نقشه های شوم فرعونیان روبه رو شد .

فوقیه اللّه سیّئات ما مکروا

جمع آمدن <سیّئات> نشانگر تعدد و گوناگونی مکرهای فرعونیان است.

توطئه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۳

۳- روی آوردن فرعون به اعمال قهرآمیز علیه موسی (ع) در پی ناتوانی از رودررویی منطقی و فرهنگی با او

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت بیّنت . .. فقال له فرعون إنی لأظنّک یموسی مسحورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۰ - ۲،۴

۲ - فرعون ، پس از تعیین زمان رویارویی با موسی (ع) ، بی درنگ و بدون از دست دادن فرصت ، به تهیه و تدارک مقدمات لازم برای مقابله پرداخت .

موعدکم یوم الزینه . .. فتولّی فرعون فجمع

<فاء> در <فتولّی> و <فجمع> برای بیان ترتیب کار و اتصال است; یعنی، فرعون به مجرد پایان مذاکره و مواعده با موسی(ع)، به تدارک مکر و جمع آوری آن پرداخت و هیچ فرصتی را از دست نداد.

۴ - فرعون برای مقابله با موسی (ع) ، تمامی حیله ها و برنامه های خود را جمع آوری کرد و به کار گرفت .

فتولّی فرعون فجمع کیده

<کید>; یعنی، مکر ورزیدن و چاره اندیشیدن (قاموس) و مراد از <جمع کید>، گردآوری اهل مکر و ابزار آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۶ - ۱،۲،۱۱

- تصمیم فرعون بر قتل موسی (ع)

و قال فرعون ذرونی أقتل موسی

۲ - فرعون درباره تصمیم خود مبنی بر کشتن موسی (ع) ، با مشاوران و درباریانش به رایزنی پرداخت .

و قال فرعون ذرونی أقتل موسی

۱۱ - تصمیم فرعون بر قتل موسی (ع) ، به اتهام فسادانگیزی و اخلالگری او در نظم عمومی کشور

أقتل موسی . .. إنّی أخاف ... أن یظهر فی الأرض الفساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۷ - ۱

۱ - اطلاع یافتن موسی (ع) از توطئه برای قتل خود به دست فرعون

ذرونی أقتل موسی . .. و قال موسی إنّی عذت بربّی و ربّکم من کلّ متکبّر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۷ - ۵

۵ - دستور ساختن بنای مرتفع و رصدخانه برای اطلاع پیدا کردن از خدای موسی (ع) ، نیرنگ و ترفند فرعون برای اثبات دروغ گویی موسی (ع) درادعای وجود خدای یکتا در جهان

أسبب السموت فأطّلع إلی إله موسی

در این که مقصود اصلی فرعون از ساختن بنای مرتفع چه بوده، میان مفسران چند دیدگاه وجود دارد: از جمله این که فرعون با ساختن بنای مرتفع، درصدد نبود که به راه های آسمان دست یابد; زیرا کوه های مرتفعی وجود داشت که از برج ها و بنای احداثی او بلندتر بود. از این رو مقصود اصلی او این بود که برای مردم اثبات کند که راه یافتن به آسمان، امری نامکن است. بنابر این ادعای موسی(ع) به این که

در جهـان خـدایی هست که بـا او ارتبـاط دارد، دروغ و باطـل می باشـد. گفتنی است ذیل آیه که در آن از بی اثر بودن توطئه فرعون سخن به میان آمده مؤید همین برداشت است.

توطئه های فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۲۲

۲۲ - شکنجه ، کشتار ، تهدید و ارعاب ، از آخرین حربه های فرعون برای جلوگیری از نهضت موسی (ع) و بقای حکومت خویش

فلأقطّعنّ . .. لأصلّبنّکم ... و لتعلمنّ

توکل مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۴ - ۶

۶ - مؤمن آل فرعون ، پس از تلاش گسترده خیرخواهانه خود برای هدایت قومش ، کار و سرنوشت خویش را به خدا واگذاشت و بر او توکل کرد .

و أُفوّض أمری إلی اللّه

تهدید به اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۷ - ۷

۷ حضرت موسی (ع) ، همراه با نفی ساحریت از خود ، فرعون و اطرافیانش را تهدید به شکست کرد و پیروزی قطعی خود را به آنان اعلام نمود .

و لا یفلح السحرون

تهدید به فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۷ - ۷

۷ حضرت موسی (ع) ، همراه با نفی ساحریت از خود ، فرعون و اطرافیانش را تهدید به شکست کرد و پیروزی قطعی خود را به آنان اعلام نمود .

و لا یفلح السحرون

تهدید

جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۹

۹ فرعون بر پايه تحليل دروغين خويش و توطئه گر خواندن ساحران ، آنان را به مجازاتى شديد تهديد كرد .

إن هذا لمكر . .. فسوف تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۴ - ۳

۳ فرعون ، ساحران مؤمن به موسى (ع) را تهديد كرد كه پس از بريدن دست و پايشان تمامى آنان را به چوبه دار خواهد بست .

ثم لأصلبنكم أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۵ - ۲

۲ ساحران در پاسخ فرعون و تهديد هاى وى اظهار كردند كه با كشته شدن به سوى خداى خويش باز خواهند گشت .

قالوا إنا إلى ربنا منقلبون

<إلى ربنا> متعلق به <منقلبون> است و كلمه <انقلاب>، در صورتى كه به <إلى> متعدى شود، به معناى بازگشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۸،۹،۱۳

۸ - تهديد ساحران مؤمن از سوى فرعون به داشتن فرجامى تيره و وحشتناك

فلسوف تعلمون

۹ - ساحران مؤمن به موسى (ع) ، مورد تهديد فرعون به قطع دست و پا و كشيده شدن بر صليب

لأقطّعنّ أيديكم و أرجلكم من خلف و لأصلّبنّكم أجمعين

۱۳ - ایمان همه ساحران به موسی (ع) و تهدید فرعون به شکنجه و کشتن تمامی آنان

قال ءامنتم له . .. و لأُصلّبنّكم أجمعين

تهدید مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۴ - ۷

۷ - مؤمن آل فرعون ، از سوی فرعونیان مورد تهدید سخت قرار گرفته بود .

و أُفوّض أمری إلی اللّه

گفتنی است که واگـذارکردن کار خود به خدا از سوی مؤمن آل فرعون (به قرینه جمله <فوقاه اللّه سیّئات ما مکروا> در آیه بعد) بیانگر وجود نوعی تهدید و ارعاب از جانب فرعونیان است.

تهدیدهای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۹

۹ فرعون بر پایه تحلیل دروغین خویش و توطئه گر خواندن ساحران ، آنان را به مجازاتی شدید تهدید کرد .

إن هذا لمکر . .. فسوف تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۴ - ۳

۳ فرعون ، ساحران مؤمن به موسی (ع) را تهدید کرد که پس از بریدن دست و پایشان تمامی آنان را به چوبه دار خواهد بست .

ثم لأصلبنکم أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۵ - ۲

۲ ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت .

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

<إلی ربنا> متعلق به <منقلبون> است و کلمه <انقلاب>، در صورتی که به <إلی> متعدی شود، به معنای بازگشتن

است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۱ – ۱۷،۱۸،۲۲

۱۷ – فرعون ، عذاب و شکنجه از ناحیه خود را ، شدیدتر از عذاب موعود موسی (ع) اعلام

کرد .

و لتعلمنّ أيّنا أشدّ عذابًا

موسی(ع) آغاز صحنه مبارزه گفته بود: <ويلكم. .. فيسحتكم بعذاب>. فرعون نيز در برابر آن سخن، چنين وعده داد كه عذاب او شديدتر از عذابى است كه موسى(ع) وعده داده است.

۱۸ - فرعون ، دوران مجازات ساحران مؤمن (قطع دست و پا و بستن به چوبه دار) را در مقايسه با مدت عذاب هاى موعود موسى (ع) ، طولانى تر و پايدارتر اعلام كرد .

و لتعلمنّ أيّنا أشدّ عذابًا و أبقى

<عذاباً> تميز براى <أشدّ> و قرينه بر تميز محذوف <أبقى> است; يعنى، <و أبقى عذاباً>.

۲۲ - شكنجه ، كشتار ، تهديد و ارعاب ، از آخرين حربه هاى فرعون براى جلوگيرى از نهضت موسى (ع) و بقاى حكومت خويش

فلأقطّعنّ . .. لأصلّبنّكم ... و لتعلمنّ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۳ - ۱

۱ - ساحران مؤمن ، در برابر فرعون و تهديد هاى وى ، بر ايمان خود به پروردگارشان تأكيد كردند .

لن نؤثرك . .. إنّا ءامنّا بربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۹ - ۱،۶

۱ - روى آورى فرعون به تهديد موسى (ع) با احساس ناتوانى از مقابله با منطق او

قال لئن اتّخذت إلهًا غيرى لأجعلنّك من المسجونين

۶ - موسى (ع) ، مورد تهديد فرعون به زندانى شدن ، در صورت پذيرش الوهيت غير او

قال لئن اتّخذت إلهًا غيرى لأجعلنّك من المسجونين

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۳۰ – ۱،۴

۱ –

دست بر نداشتن موسی (ع) از تبلیغ رسالت خویش در برابر تهدید های فرعون

قال . .. لأجعلنّك من المسجونين . قال أوَلوجئتك بشيء مبين

۴ – برخورد منطقی موسی (ع) ، در برابر تهدید فرعون

قال . .. لأجعلنّك من المسجونين . قال أوَلوجئتك بشيء مبين

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۹ – ۸،۹

۸ – تهدید ساحران مؤمن از سوی فرعون به داشتن فرجامی تیره و وحشتناک

فلسوف تعلمون

۹ – ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مورد تهدید فرعون به قطع دست و پا و کشیده شدن بر صلیب

لأُقطّعنّ أيديكم و أرجلكم من خلف و لأُصلّبنّكم أجمعين

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۷ – ۵

۵ – اطمینان موسی (ع) به حمایت خداوند از او ، در برابر تهدید به قتل از سوی فرعون

أقتل موسى . .. قال ... عذت بربّى و ربّكم

تهمت به جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۳ – ۴،۷

۴ فرعون ، شکست ساحران و پیروزی موسی را صحنه سازی و ایمان آنان را توطئه ای از پیش طراحی شده اعلام کرد .

إن هذا لمكر مكرتموه فى المدينه

کلمه <هذا> اشاره است به ماجرای شکست ساحران و پیروزی موسی و در آخر اظهار ایمان ساحران به ربوبیت خداوند و

پیامبری موسی و هارون.

۷ فرعون با توطئه گر خوانـدن موسـی (ع) و ساحران ، براندازی حکومت فرعونیان و بیرون راندن ایشان را ، از پایتخت مصـر از

اهداف توطئه آنان شمرد .

إن هذا لمكر . .. لتخرجوا منها أهلها

مراد از <أهلها> هم می توانـد فرعون، درباریان و وابسـتگان به او باشد و هم می تواند مراد از آن تمامی ساکنان مصـر باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۶ - ۱

۱ سـاحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود دانستند .

و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بایت ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۹

۹ - فراگرفتن سِحر از موسی (ع) و هم دستی با او در توطئه علیه فرعون ، از اتهامات فرعون به ساحران مؤمن بود .

إنّه لکبیرکم الذی علّمکم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۷

۷ - اتهام ساحران از سوی فرعون ، به شاگردی موسی (ع) و یادگرفتن سحر در مکتب او

إنّه لکبیرکم الذی علّمکم السحر

تهمت تبانی به جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱۰،۱۱

۱۰ - فرعون ، شـکست سـاحران از موسـی (ع) را ، امری تصـنّعی و براثر تبانی قبلی با موسـی (ع) دانست و آنان را به سـهل

انگاری عمدی متهم ساخت .

إنّه لکبیرکم الذی علّمکم السحر

۱۱ - در دیدگاه فرعون ، ساحران پیش از حضور در میدان مبارزه ،

به موسی (ع) ایمان داشتند و ایمان آنان در صحنه مبارزه ، ایمانی صوری و برنامه ریزی شده بود .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم إنّه لکبیرکم الذی علّمکم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۴

۴ - اتهام ساحران از سوی فرعون ، به هم دستی با موسی (ع) برای توطئه علیه وی

إنّه لکبیرکم الذی علّمکم السحر

تهمتهای اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۶ - ۵

۵ فرعون و اطرافیانش ، علی رغم مشاهده معجزه بزرگ موسی (ع) ، آن را سحری آشکار خوانده و حضرتش را متهم به جادوگری کردند .

فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۱،۲،۳

۱ فرعون و اطرافیانش ، پس از شنیدن سخنان موسی (ع) ، او و هارون (ع) را به تلاش برای براندازی حکومت متهم کردند .

قال موسی . .. قالوا أجئتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکون لکما الکبریاء

۲ فرعون و اطرافیانش ، حضرت موسی (ع) را متهم کردند که تلاش او نه به خاطر هدایت ; بلکه برای برگرداندن آنان از سنّت و روش پدرانشان و تصاحب قدرت و حکومت بر سرزمین مصر است .

قالوا أجئتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکون لکما الکبریاء فی الأرض

۳ فرعون و اطرافیانش ، حضرت موسی و هارون (ع) را به

انحصارطلبی در قدرت متهم کردند .

و تکون لکما الکبریاء فی الأرض

برداشت فوق از تقدیم خبر <تکون> بر اسمش که می تواند مفید حصر باشد استفاده شده است.

تهمتهای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۴،۷

۴ فرعون ، شکست ساحران و پیروزی موسی را صحنه سازی و ایمان آنان را توطئه ای از پیش طراحی شده اعلام کرد .

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه

کلمه <هذا> اشاره است به ماجرای شکست ساحران و پیروزی موسی و در آخر اظهار ایمان ساحران به ربوبیت خداوند و پیامبری موسی و هارون.

۷ فرعون با توطئه گر خواندن موسی (ع) و ساحران ، براندازی حکومت فرعونیان و بیرون راندن ایشان را ، از پایتخت مصر از اهداف توطئه آنان شمرد .

إن هذا لمکر . .. لتخرجوا منها أهلها

مراد از <أهلها> هم می تواند فرعون، درباریان و وابستگان به او باشد و هم می تواند مراد از آن تمامی ساکنان مصر باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۶ - ۱

۱ ساحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود دانستند .

و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بایت ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۶ - ۵

۵ فرعون و اطرافیانش ، علی رغم مشاهده معجزه بزرگ موسی (ع) ، آن

را سحری آشکار خوانده و حضرتش را متهم به جادوگری کردند .

فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۱،۲،۳

۱ فرعون و اطرافیانش ، پس از شنیدن سخنان موسی (ع) ، او و هارون (ع) را به تلاش برای براندازی حکومت متهم کردند .

قال موسی . .. قالوا أجئتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکون لکما الکبریاء

۲ فرعون و اطرافیانش ، حضرت موسی (ع) را متهم کردند که تلاش او نه به خاطر هدایت ; بلکه برای برگرداندن آنان از سنّت و روش پدرانشان و تصاحب قدرت و حکومت بر سرزمین مصر است .

قالوا أجئتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکون لکما الکبریاء فی الأرض

۳ فرعون و اطرافیانش ، حضرت موسی و هارون (ع) را به انحصارطلبی در قدرت متهم کردند .

و تکون لکما الکبریاء فی الأرض

برداشت فوق از تقدیم خبر <تکون> بر اسمش که می تواند مفید حصر باشد استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۱ - ۹

۹- فرعون پس از مشاهده معجزه های نُه گانه موسی (ع) ، او را متهم به سحر و سحرزدگی کرد .

ءاتینا موسی تسع ءایت . .. فقال له فرعون إنی لأظنّک یموسی مسحورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۷ - ۲،۳،۴

۲ - سِحر و ساحری ، از اتهامات فرعون به موسی (

ع)

أجئتنا . .. بسحرك يموسى

۳ – برنامه ریزی و توطئه برای بیرون راندن فرعون و فرعونیان از مصر و تلاش برای رسیدن به حکومت ، اتهام فرعون به حضرت موسی (ع)

أجئتنا لتخرجنا من أرضنا بسحرك يموسى

۴ – فرعون آیات و معجزات الهی موسی (ع) را سِحر خواند و آن را وسیله ای برای بیرون راندن فرعونیان از مصر دانست .

لتخرجنا من أرضنا بسحرك يموسى

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۵۸ – ۳

۳ – فرعون ، معجزات موسی (ع) را سِحر خوانده و امکان انجام نظیر آن را دلیل معجزه نبودن آن دانسته بود .

فلنأتينك بسحر مثله

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۱ – ۲۳،۱۰،۹،۸،۷

۷ – فرعون ، موسی (ع) را برترین ساحر و معجزه او را سِحری فراتر از آنچه به دیگران آموخته بود ، قلمداد کرد .

إنّه لكبيركم الذی علّمكم السحر

۸ – فرعون ، موسی (ع) را به استادی ساحران و سر رشته داری امور آنان متهم کرد .

ءامنتم له . .. إنّه لكبيركم الذی علّمكم السحر

۹ – فراگرفتن سِحر از موسی (ع) و هم دستی با او در توطئه علیه فرعون ، از اتهامات فرعون به ساحران مؤمن بود .

إنّه لكبيركم الذی علّمكم السحر

۱۰ – فرعون ، شکست ساحران از موسی (ع) را ، امری تصنّعی و براثر تبانی قبلی با موسی (ع) دانست و آنان را به سهل انگاری عمدی متهم ساخت .

إنّه لكبيركم الذى علّمكم السحر

٢٣

– اتهام ، توجیهی برای خشونت و کیفر های ظالمانه ، در رژیم فرعون

ءامنتم . .. إنّه لکبیرکم ... فلأقطّعنّ ... أشدّ عذابًا و أبقی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۷ – ۳،۴

۳ – اقدام فرعون به متهم کردن موسی (ع) به جنون

قال إنّ رسولکم . .. لمجنون

۴ – استهزا و تهمت ، از ابزار مقابله فرعون با رسالت موسی (ع)

قال لِمن حوله ألا تستمعون . .. قال إنّ رسولکم... لمجنون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۸ – ۱،۳،۴

۱ – دست برنداشتن موسی (ع) از تبلیغ رسالت خویش در برابر تهمت ها و سخنان ناروای فرعون علیه او

قال إنّ رسولکم . .. لمجنون . قال ربّ المشرق و المغرب و ما بینهما

۳ – اهتمام موسی (ع) به تبیین < ربّ العالمین > علی رغم روبه رو شدن با استهزا و تهمت فرعون

قال لمن حوله ألاتستمعون . .. إنّ رسولکم... لمجنون. قال ربّ المشرق و المغرب و ما

۴ – سعه صدر موسی (ع) در برابر تکبر ، استهزا و تهمت فرعون

قال لمن حوله ألاتستمعون . .. إنّ رسولکم... لمجنون. قال ربّ المشرق و المغرب

پرداختن موسی به تبیین <ربّ العالمین> بدون توجه به عکس العمل های متکبرانه و استهزا آمیز فرعون، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۳۴ – ۲،۵

۲ – تلاش فرعون برای سحر قلمداد کردن معجزات موسی برای اطرافیانش

قال للملإ حوله إنّ هذا لسحر

علیم

۵ - تناقض گویی فرعون ، در اتهام های خویش علیه موسی (ع)

قال إنّ رسولکم . .. لمجنون ... قال ... إنّ هذا لسحر علیم

فرعون از یک سو موسی(ع) را مجنون و از سویی دیگر ساحرِ بسیار دانا و کاردان می خواند و این تناقض گویی آشکاری است که در یک مجلس از فرعون به طور ناخواسته سر زده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۴،۶،۷

۴ - اتهام ساحران از سوی فرعون ، به هم دستی با موسی (ع) برای توطئه علیه وی

إنّه لکبیرکم الذی علّمکم السحر

۶ - اصرار و پافشاری فرعون بر سحر شمردن معجزه موسی

إنّه لکبیرکم الذی علّمکم السحر

۷ - اتهام ساحران از سوی فرعون ، به شاگردی موسی (ع) و یادگرفتن سحر در مکتب او

إنّه لکبیرکم الذی علّمکم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۸ - ۸

۸ - متهم شدن موسی (ع) به دروغ گویی از سوی فرعون ، به خاطر مردود دانستن الوهیت وی و فراخواندن همگان به پرستش خدای یگانه

و إنّی لأظنّه من الکذبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۴ - ۶

۶ - تهمت سحر و دروغ گویی به موسی (ع) ، از سوی فرعون ، هامان و قارون

فقالوا سحر كذّاب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۶ – ۱۲

۱۲ – موسی (ع) از سوی فرعون ، به فسادانگیزی و اخلالگری

در نظم عمومی سراسر کشور مصر متهم شد .

أو أن يظهر فی الأرض الفساد

آمـدن تعبیر <فی الأرض> (در زمین) گویـای این نکته است که موسـی(ع) به اخلال و فسادانگیزی در سراسـر کشور متهم گردید; نه در نقطه ای خاص.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۷ - ۶

۶ - موسی (ع) ، متهم به فردی دروغ گو و دین ساز از سوی فرعون

و إنّی لأظنّه کذبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۳۹ - ۶

۶ - اتهام سحر و جنون از سوی فرعون به موسی (ع) ، پس از مشاهده دلایل و برهان های روشن رسالت آن حضرت

أرسلنه . .. بسلطن مبین ... و قال سحر أو مجنون

جادو در دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۷ - ۲

۲ - رواج سحر و ساحری در قلمرو حکومت فرعون

و ابعث فی المدائن حشرین . یأتوک بکلّ سحّار علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۰ - ۴

۴ - فرعون و مردم عصر وی ، عقیده مند به افسون و جادو بوده و ساحران دارای جایگاه و منزلت ویژه در نزد آنان بودند .

لعلّنا نتّبع السحره إن كانوا هم الغلبين

دعوت همگانی از مردم برای شرکت در هماوردی فرعون با موسی(ع) و تصریح به پیروی همگی از ساحران، در صورت پیروزی آنها بر موسی(ع)، گویای برداشت یاد شده است.

جادو در عصر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه

- فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۹ - ۳

۳ سحر و جادو در عصر فرعون ، دانشی رایج بود و ساحران چیره دست بسیاری در کشور مصر می زیستند .

قالوا إن هذا لسحر . .. و لا یفلح السحرون ... و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

جادوگران در دربار فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۳ - ۱،۳

۱ ساحرانی زبردست و کارآمد پس از فراخوانی آنان برای مبارزه با موسی ، به درگاه فرعون حاضر شدند .

و جاء السحره فرعون

<ال> در <السحره> عهد ذکری است و اشاره به <کل سحر علیم> دارد.

۳ ساحران بدون هیچ اجباری از سوی نیرو های فرعونی برای مبارزه با موسی (ع) به دربار فرعون حاضر شدند .

و جاء السحره فرعون

بیان حضور ساحران به دربار فرعون با جمله <و جاء السحره> (ساحران آمدند) و نه با جمله ای همانند <و اَتوا بالسحره> (ساحران را آوردند)، حکایت از این دارد که ساحران به دلخواه خویش، و نه از روی اجبار و اکراه، به دربار حاضر شدند.

جادوگران فرعون و ترک جادو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۶ - ۲

۲ ساحران پس از رخصت دهی موسی (ع) آنچه را برای جادوگری تدارک دیده بودند ، در مقابل تماشاگران ر ها کردند و چشم های آنان را سحر کردند .

فلما ألقوا سحروا أعین الناس

جادوگران فرعون و تعالیم موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۷ - ۲

۲

- آگاهی قبلی ساحران از پیام توحیدی موسی (ع) و تنها نیازمند مشاهده دلیلی روشن

قالوا ءامنّا بربّ العلمین

جادوگران فرعون و دعوت موسی(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۰ – ۱۰

۱۰ – ساحران فرعون ، از دعوت موسی (ع) و هماهنگی هارون با او ، پیش از اقدام به مبارزه با آنان آگاه بودند .

ءامنّا بربّ هرون و موسی

جادوگران فرعون و دعوت هارون(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۰ – ۱۰

۱۰ – ساحران فرعون ، از دعوت موسی (ع) و هماهنگی هارون با او ، پیش از اقدام به مبارزه با آنان آگاه بودند .

ءامنّا بربّ هرون و موسی

جادوگران فرعون و رب العالمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۲ – ۳

۳ پیشگیری از فریبکاری و خدعه گری فرعون ، از اهداف ساحران در تفسیر < رب العلمین > به < رب موسی و هرون >

رب موسی و هرون

جادوگران فرعون و فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۵ – ۱،۲

۱ اظهار پایـداری بر طریق ایمان و به هیچ انگاشـتن مجازات های فرعون ، عکس العمل ساحران مؤمن به موسـی (ع) در برابر فرعون

قالوا إنا إلى ربنا منقلبون

۲ ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت .

قالوا إنا إلى ربنا منقلبون

<إلى ربنا> متعلق به

<منقلبون> است و کلمه <انقلاب>، در صورتی که به <إلی> متعدی شود، به معنای بازگشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۶ - ۱،۱۰

۱ ساحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود دانستند .

و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بایت ربنا

۱۰ ساحران مؤمن در عین اظهار استقامت در برابر فرعون ، خود را برای مقاومت در برابر شکنجه های فرعون و پایداری بر طریق ایمان ، نیازمند امداد های الهی دانستند .

ربنا أفرغ علینا صبراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۵

۵ - فرعون ، دارای عزت و جلال در چشم و دل ساحران عصر خود .

فلمّا جاء السحره . .. و قالوا بعزّه فرعون

جادوگران فرعون و مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۶ - ۴،۵،۶

۴ جادوی ساحران فرعونی ، مایه هراس شدید مردم گشت .

فلما ألقوا سحروا أعین الناس و استرهبوهم

<استرهاب> به معنای ترسانیدن است. جمله <استرهبوهم> هم می تواند عطف بر جزای شرط، یعنی <سحروا ... > باشد و هم می تواند عطف بر <فلما ألقوا ... > باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است. یعنی: سحروا أعین الناس و استرهبوهم بسحرهم.

۵ ساحران فرعونی پس از چشمبندی مردم به ترسانیدن آنان پرداختند .

فلما ألقوا . .. و استرهبوهم

برداشت فوق بر این اساس است که <استرهبوا> عطف بر <فلما ألقوا . ..

> باشد. بر این مبنا <استرهبوهم> دلالت می کند که ساحران پس از چشمبندی با حرکات و سکنات خویش سعی می کردند مردم را کاملا مرعوب سحر خویش سازند.

۶ ساحران فرعونی با افکندن ابزار سحر خویش و ایجاد هول و هراس در مردم ، سحری بس بزرگ و شگفت آور را به نمایش گذاشتند .

سحروا أعین الناس و استرهبوهم و جاءو بسحر عظیم

جادوگران فرعون و معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۵ - ۳

۳ ساحران مؤمن به موسی (ع) ، معتقد به معاد و بازگشت به خدا پس از سپری کردن حیات دنیا

إنا إلی ربنا منقلبون

جادوگران فرعون و معجزه موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۰ - ۱،۲

۱ ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) و بطلان سحر خویش ، به خاک افتادند و به درگاه خداوند سجده کردند .

و ألقی السحره سجدین

۲ ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) به عظمت خداوند پی بردند و او را شایسته و بایسته پرستش یافتند .

و ألقی السحره سجدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۱ - ۱

۱ ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) ربوبیت خداوند را بر تما هستی باور کردند و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامنا برب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۲ - ۱

۱ ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (

ع) ، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند .

ءامنا برب العلمین. رب موسی و هرون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۰ – ۲،۳

۲ – ساحران با مشاهده معجزه موسی و بلعیده شدن سِحرشان با اعجاز او ، در برابر خداوند به سجده افتادند .

فأُلقی السحره سجّدًا

۳ – ساحران ، با مشاهده معجزه موسی ، آن را قدرتی الهی دانسته و در برابر عظمت خداوند اظهار فروتنی کردند .

فأُلقی السحره سجّدًا قالوا ءامنّا بربّ هرون و موسی

جادوگران فرعون و موسی(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۵ – ۱،۲،۳

۱ ساحران پس از اجتماع در صحنه رویارویی با موسی (ع) ، شروع کننده مبارزه را به انتخاب وی وانهادند .

قالوا یموسی إما أن تلقی و إما أن نکون نحن الملقین

بدیهی است هر یک از طرفین (موسی از یک سو و ساحران از سوی دیگر) برای عرضه کار خود در صحنه مبارزه حاضر شده بودند. بنابراین تخییرِ مستفاد از جمله <إما أن تلقی ... >، ناظر به شروع کننده کار است، نه به اصل انجام آن.

۲ ساحران ، جادویی همانند معجزه موسی (ع) تدارک دیده بودند .

إما أن تلقی و إما أن نکون نحن الملقین

به کارگیری <تلقی> و <ملقین>، که هر دو از مصدر <القاء> به معنای افکندن است، می رساند که جادوی آنان مشابهت صوری با معجزه موسی داشته است.

۳ ساحران دربار فرعون ، یکدل و یکزبان و یار

یکدیگر در مبارزه با موسی (ع)

قالوا یموسی إما أن تلقی و إما أن نکون نحن الملقین

بـدیهی ست سـاحران جمله هـای <إمـا أن تلقی> و <إما أن نکون نحن الملقین> را دسـته جمعی و یا یک به یک نگفتنـد. بنابراین استناد این جمله ها به آنان حکایت از همیاری و یکدلی آنان در مبارزه با موسی(ع) دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۸ - ۲

۲ ساحران در مدتی طولانی و به طور مستمر در تدارک سحر خویش علیه موسی (ع) بودند .

و بطل ما کانوا یعملون

فعل مضارع <یعملون> پس از <کانوا> حکایت از مداومت ساحران به مهیاسازی خویش برای جادوگری دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۵

۵ برخورد و ملاقات ساحران با موسی (ع) در پایتخت مصر ، پیش از حضورشان در صحنه مبارزه

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۵ - ۱،۳،۴،۵

۱ - ساحران فرعون ، در میدان مبارزه و رویارویی با موسی (ع) ، تعیین آغازکننده را به آن حضرت محول کردند .

قالوا یموسی إمّا أن تلقی . .. ألقی

۳ - ساحران فرعون ، نسبت به غلبه و پیروزی خود بر موسی (ع) در میدان مبارزه ، اطمینان داشتند .

إمّا أن تلقی و إمّا أن نکون أوّل من ألقی

پیشنهاد به موسی(ع) برای تعیین آغازکننده، حکایت از اطمینان ساحران به کار خود و نتیجه آن و یا لااقل تظاهر به

آن از سوی آنان دارد.

۴ - برخورد و گفت وگوی ساحران فرعون با موسی (ع) در میدان مبارزه ، همراه با نزاکت و اظهار ادب نسبت به آن حضرت بود .

یموسی إمّا أن تلقی و إمّا

احاله انتخاب آغازگر به موسی(ع) و پرهیز از تحکّم در این زمینه، خالی از ابراز ادب و نزاکت از سوی ساحران نیست.

۵ - علاقه مندی ساحران فرعون ، به پیشدستی در ارائه سِحر خویش ، قبل از اقدام موسی (ع) به ارائه آیات *

إمّا أن تلقی و إمّا أن نکون أوّل من ألقی

تفاوت تعبیر در بخش دوم پیشنهاد، نشانگر این نکته است که ساحران برای شروع کردن، انگیزه بیشتری داشتند و بدین وسیله آن را ابراز می کردند; زیرا به جای <أن نکون . ..> می توانستند بگویند <أمّا أن نلقی>

جادوگران فرعون و نبوّت موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۱ - ۴

۴ ساحران به رسالت ها و پیام های موسی (ع) قبل از اقدام به مبارزه با وی آگاه بودند .

قالوا ءامنا برب العلمین

تأکید ساحران به ربوبیت خداوند و پذیرش سریع آن پس از آگاهی به حقانیت موسی(ع)، بیانگر این است که آنان پیش از حضور در صحنه مبارزه به پیامهای وی، که بارزترین آن اعتقاد به ربوبیت مطلق خداوند است، آگاه شده بودند.

جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۵ - ۲

۲ ساحران ، جادویی همانند معجزه موسی (ع) تدارک دیده بودند .

إما أن تلقی و إما

أن نكون نحن الملقين

به کارگیری <تلقی> و <ملقین>، که هر دو از مصدر <القاء> به معنای افکندن است، می رساند که جادوی آنان مشابهت صوری با معجزه موسی داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۶ - ۳،۴،۶

۳ جادوی ساحران فرعونی از نوع چشمبندی و نشان دادن اشیا بر خلاف واقع آن بوده است .

فلما ألقوا سحروا أعين الناس

۴ جادوی ساحران فرعونی ، مایه هراس شدید مردم گشت .

فلما ألقوا سحروا أعين الناس و استرهبوهم

<استرهاب> به معنای ترسانیدن است. جمله <استرهبوهم> هم می تواند عطف بر جزای شرط، یعنی <سحروا ... > باشد و هم می تواند عطف بر <فلما ألقوا ... > باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است. یعنی: سحروا أعين الناس و استرهبوهم بسحرهم.

۶ ساحران فرعونی با افکندن ابزار سحر خویش و ایجاد هول و هراس در مردم ، سحری بس بزرگ و شگفت آور را به نمایش گذاشتند .

سحروا أعين الناس و استرهبوهم و جاءو بسحر عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۷ - ۱

۱ خداوند پس از جادوگری ساحران به موسی فرمان داد تا عصای خویش را در صحنه مبارزه ر ها سازد .

و أوحينا إلى موسى أن ألق عصاك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۱ - ۱

۱ پس از درخواست موسی (ع) ، ساحران با به میدان ریختن آنچه داشتند (چوب ها و طناب ها) به کار سحر پرداختند .

قال لهم موسی

ألقوا . .. فلما ألقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۵ - ۸

۸ - ساحران فرعون ، جادویی هم نوع با معجزه موسی (ع) تدارک دیده بودند .

أن تلقی . .. من ألقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۶ - ۴،۶

۴ - ساحران فرعون ، به مجرد اجازه موسی (ع) ، ابزار سِحر خود را به کار انداختند و سِحر خویش را آغاز کردند .

قال بل ألقوا فإذا

سرعت عمل ساحران است. از این رو مفاد آیه چنین است: <موسی گفت شما سحرتان را بیندازید و آنان سحر خویش را ارائه کردند که ناگهان ریسمان ها و...>.

۶ - ساحران فرعون ، با سِحر خود چنین وانمود کردند که ریسمان ها و عصا های آنان به هر طرف شتافته و حرکت می کند .

فإذا حبالهم و عصیّهم یخیّل إلیه من سحرهم أنّها تسعی

<أنّها تسعی> نائب فاعل <یخیّل> است و فعل <یخیّل إلیه> دلالت دارد که ریسمان ها و چوب دستی ها در واقع بی حرکت بودند; نه آن که با ماده ای آغشته شده باشند که براثر تابش آفتاب، واقعاً به حرکت درآمده باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۱،۲،۷

۱ - استفاده ساحران از ریسمان و چوب برای انجام سحر خود

فألقوا حبالهم و عصیّهم

<حبال> (جمع <حبل>) به معنای ریسمان ها و <عِصّی> (جمع <عصا>) به معنای چوبدستی ها است.

۲ - اقدام ساحران ، پس از پیشنهاد موسی (ع) ، به افکندن ریسمان

ها و عصا های خود برای نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسی ألقوا . .. فألقوا حبالهم و عصيّهم

۷ - سعی ساحران بر ارائه کاری قوی تر و چشمگیرتر از معجزه موسی و در عین حال هم سنخ با آن

فألقوا حبالهم و عصيّهم

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران از ریسمان ها و عصاهای متعدد برای مبارزه با معجزه (عصای اژدها شوند) موسی(ع) استفاده کردند.

جذابیت جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۷ - ۳

۳ - سِحر ارائه شده از سوی ساحران فرعون ، سِحری چشمگیر و جذاب و اغواکننده بود .

فأوجس فی نفسه خیفه موسی

<خیفه> به معنای نوعی از خوف و نگرانی است. بروز این نگرانی برای موسی(ع)، پس از سحر ساحران فرعون، از چشمگیر و هنرمندانه بودن کار آنان حکایت دارد، به گونه ای که موسی(ع) خطر فریب خوردن مردم را به وضوح می دید.

جرایم آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۴۹ - ۱

۱ - بنی اسرائیل همواره تحت سیطره خاندان فرعون ، به شکنجه های سخت گرفتار بودند .

و إذ نجینکم من ءال فرعون یسومونکم سوءالعذاب

<سَوْم> (مصدر یسومون) به معنای تحمیل کردن است. اضافه <سوء> به <العذاب> اضافه صفت به موصوف می باشد; یعنی: العذاب السوء.

جسد فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۲ – ۲،۳،۵،۱۲،۱۳

۲ دریا ، جسد بی جان فرعون را به دستور خداوند ، همان روز غرق ، بیرون انداخت .

فالیوم ننجیک ببدنک

کلمه <الیوم>

ظرف متعلق به <ننجیک> می باشد.

۳ خداوند ، جسد فرعون را برای اینکه آیت و مایه عبرت جانشین و جانشینانش باشد ، از متلاشی شدن در دریا رهایی بخشید .

فالیوم ننجیک ببدنک لتکون لمن خلفک ءایه

برداشت فوق بر این اساس است که مقصود از <من خلفک> افرادی باشند که جانشین او و حاکم سرزمین مصر می شدند.

۵ خداوند ، جسد فرعون را برای اینکه سرگذشتش آیت و مایه عبرت آیندگان باشد ، از متلاشی شدن در دریا نجات داد .

فالیوم ننجیک ببدنک لتکون لمن خلفک ءایه

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از <من خلفک> تمام انسانهایی باشند که پس از او به دنیا می آیند.

۱۲ از امام رضا (ع) روایت شده است : < . . . و قد کان فرعون من قرنه إلی قدمه فی الحدید قد لبسه علی بدنه فلما أغرق ألقاه اللّه تعالی علی نجوه من الأرض ببدنه لیکون لمن بعده علامه فیرونه مع تثقله بالحدید علی مرتفع من الأرض و سبیل الثقیل أن یرسب و لا یرتفع فکان ذلک آیه و علامه . . . ;

. .. فرعون سر تا پا غرق در لباس آهنین بود. پس هنگامی که در آب غرق شد، خدا بدن او را بر بلندی ساحل افکند تا برای انسانهای بعد از او نشانه [عبرت]باشد و او را با همه سنگینی آهنی که بر بدن داشته بر بلندی زمین ببینند با اینکه جسم سنگین باید زیر آب رود نه اینکه بر بلندی قرار گیرد پس این دلیل و نشانه [قدرت خدا] بود ... >.

۱۳ از امام باقر (

ع) روایت شـده است : < . . . و أمـا فرعون فنبـذه اللّه وحـده فألقـاه بالساحـل لینظروا إلیه و لیعرفوه . . . و لئلا یشک أحـد فی هلاکه و انهم کانوا اتخذوه رباً فأراهم اللّه إیاه جیفه ملقاه بالساحل لیکون لمن خلفه عبره و عظه . . . ;

. .. امـا فرعون را خداونـد تنها [از جمع غرق شـدگان]به ساحل افکنـد تا او را ببیننـد و بشناسـند ... و هیـچ کس در هلاکت او شک نکنـد و در حالی که گروهی او راپروردگار خود قرار داده بودند، خدا او را به صورت مرداری گندیده افکنده بر ساحل نشان داد تا برای انسانهای بعد از او پند و عبرت باشد ... >.

جلب رضایت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۲ - ۵

۵ - اقدام فرعون به جلب رضایت و حمایت هر چه بیشتر ساحران

أئنّ لنا لأجرًا . .. قال نعم و إنّکم إذًا لمن المقرّبین

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که فرعون علاوه بر پاداش مورد نظر ساحران، به آنان وعده مقام های فزون تر را نیز داد.

جنگ روانی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۴

۴ - تبلیغات روانی ساحران به هنگام انجام عملیات خود

فألقوا . .. و قالوا بعزّه فرعون إنّا لنحن الغلبون

جوسازی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۷ - ۵

۵ - فرعون ، با اعلام خطر به قبطیان در مورد خطر اخراج

از مصر ، به تحریک آنان در جهت مقابله با موسی (ع) پرداخت .

أجئتنا لتخرجنا من أرضنا

در کلام موسی(ع) با فرعون، هیچ نشانه ای به چشم نمی خورد که دال بر تصمیم او بر اخراج فرعونیان از مصر باشد. آنچه موسی(ع) خواهان آن بود، نجات دادن بنی اسرائیل از بردگی و بیرون بردن آنان از مصر بود. بنابراین مطرح شدن این سخن (اخراج قبطیان) از سوی فرعون، صرفاً به جهت برانگیختن احساسات آنان علیه موسی(ع) بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۶ - ۱

۱ - دست برنداشتن موسی (ع) از تبلیغ رسالت خویش در برابر جوّآفرینی و لحن تمسخرآمیز فرعون

قال لمن حوله ألاتستمعون . قال ربّکم و ربّ ءابائکم الأوّلین

چوب جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۱

۱ - استفاده ساحران از ریسمان و چوب برای انجام سحر خود

فألقوا حبالهم و عصیّهم

<حبال> (جمع <حبل>) به معنای ریسمان ها و <عِصّی> (جمع <عصا>) به معنای چوبدستی ها است.

حاکمیت اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۱۰

۱۰ - حاکمیت دیرین خاندان فرعون و اشراف دربار او بر سرزمین مصر *

و کانوا قومًا عالین

جمله <کانوا قوماً عالین> می تواند بدین معنا باشد که: فرعون و اشراف حکومت او، بدان جهت که از دیر زمانی بر مصر

فرمان می راندند و به آن خو گرفته بودند و پذیرش دعوت موسی، آنان را ناچار به فرمان پذیری ی کرد، از پذیرش آن

خود داری می کردند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۷ – ۵

۵ – بنی اسرائیل ، دربند اسارت و بردگی فرعون و اشراف حکومت او

و قومهما لنا عبدون

حاکمیت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۷ – ۱۰

۱۰ فرعون ، حاکمی مشرک و معتقد به وجود خدایان و معبودهایی متعدد

و یذرک و ءالهتک

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۷ – ۵

۵ – بنی اسرائیل ، دربند اسارت و بردگی فرعون و اشراف حکومت او

و قومهما لنا عبدون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۹ – ۳

۳ – فرعون ، معتقد به حاکمیت مطلق خویش حتی بر افکار و اندیشه مردم

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۱ – ۱

۱ – نظرخواهی و اقرارطلبی فرعون از قوم خویش ، درباره حاکمیت و مالکیت او بر سرزمین مصر

یقوم أليس لی ملك مصر

حامی مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۵ – ۱

۱ – خداوند مؤمن آل فرعون را از آثار ناپسند مکر فرعونیان محفوظ داشت .

فوقيه اللّه سيّئات ما مكروا

حس گرایی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۳۱ – ۱

۱ – موافقت فرعون با پیشنهاد موسی (ع) مبنی بر ارائه دلیل محسوس و روشن

بر صدق رسالت خویش

قال أوَلوجئتک بشیء مبین . قال فأت به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۸ - ۹

۹ - ضرورت قابل رؤیت بودن خدا در پندار فرعون

فاجعل لی صرحًا لعلّی أطّلع إلی إله موسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۷ - ۴

۴ - تصور نادرست فرعون ، از حقیقت خداوند و اعتقاد باطل وی به وجود او در آسمان ها و انحصار راه خدا شناسی در محسوسات

أسبب السموت فأطّلع إلی إله موسی

از این که فرعون برای کسب اطلاع از خداوند، به کاوش در آسمان ها پرداخت، این مطلب به دست می آید که او خدا را موجودی می دانست که اولاً در آسمان ها جای دارد نه در زمین، ثانیاً از راه های محسوس آسمانی (أسباب السماوات) قابل شناخت است.

حق پذیری جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۶ - ۶

۶ - تأثیر عمیق آیات الهی در آگاهان و اهل شناخت

فأُلقی السحره سجدین

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران چون با افسون آشنا بودند و خیال را از واقعیت تشخیص می دادند، زودتر از دیگران به معجزه بودن کار موسی(ع) و حقانیت رسالت وی پی بردند.

حق ستیزی آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۴۱ - ۳

۳ - خاندان فرعون ، محور اصلی حق ستیزی و مخالفت با وحی ، در جامعه خویش

و لقد جاء ءال فرعون النّذر

برداشت یاد شده با توجه

به این نکته است که در آیات گذشته، در مقام بیان سرگذشت حق ستیزان، نام اقوام آمده است; اما در این آیه مخالفان حق با عنوان <آل فرعون> مطرح شده اند.

حق ستیزی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۴ - ۱

۱ - واکنش حق ستیزانه فرعون در قبال دو معجزه روشن موسی (ع)

قال للملإ حوله إنّ هذا لسحر علیم

حق ناپذیری اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۵ - ۸،۱۰

۸ خودبرتربینی فرعون و اطرافیانش ، مانع از پذیرش رسالت موسی و هارون (ع)

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه بأیتنا فاستکبروا

۱۰ تبه کاری مستمر فرعون و اطرافیانش ، عامل سرکشی آنان از پذیرش رسالت موسی و هارون (ع)

ثم بعثنا . .. موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه بأیتنا فاستکبروا و کانوا قوماً مجرمی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۶ - ۶

۶ - تأثیر عمیق آیات الهی در آگاهان و اهل شناخت

فأُلقی السحره سجدین

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران چون با افسون آشنا بودند و خیال را از واقعیت تشخیص می دادند، زودتر از دیگران به معجزه بودن کار موسی(ع) و حقانیت رسالت وی پی بردند.

حق ناپذیری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۵ - ۸،۱۰

۸ خودبرتربینی فرعون و اطرافیانش ، مانع از پذیرش رسالت موسی و هارون

(ع)

ثم بعثنا من بعدهم موسى و هرون إلى فرعون و ملإيه بأيتنا فاستكبروا

۱۰ تبه کاری مستمر فرعون و اطرافیانش ، عامل سرکشی آنان از پذیرش رسالت موسی و هارون (ع)

ثم بعثنا . .. موسى و هرون إلى فرعون و ملإيه بأيتنا فاستكبروا و كانوا قوماً مجرمى

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۳۶ – ۴

۴ فرعون و قوم او ، دعوت حضرت موسی و هارون (ع) را نپذیرفته و آیات و معجزات الهی را تکذیب کردند .

فقلنا اذهبا إلى القوم الذين كذّبوا بأيتنا فدمّرنهم تدميرًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۹ – ۵

۵ – پیروزی موسی (ع) بر ساحران ، بی تأثیر در روحیه حق ناپذیر فرعون

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لكم إنّه لكبيركم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۹ – ۱۴

۱۴ – نصیحت ها و هشدار های مؤمن آل فرعون ، نسبت به قتل موسی (ع) ، در فرعون بی تأثیر بود .

أتقتلون رجلًا . .. قال فرعون ما أريكم إلّا ما أرى

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۳۹ – ۷

۷ – سعی فرعون ، در موجّه جلوه دادن حق ناپذیری خود

فتولّى . .. و قال سحر أو مجنون

نسبت دادن سحر و جنون از سوی فرعون به موسی(ع)، به رغم روشنی دلایل رسالت آن حضرت، نشانگر تلاشی است که او برای سرپوش گذاشتن بر حق ناپذیری

خود به کار بسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۷

۷ - فرجام حق ناپذیری فرعون ، فرجامی ملامت بار

فنبذنهم فی الیمّ و هو ملیم

<ملیم> بر کسی اطلاق می شود، که سزاوار سرزنش باشد.

حقارت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۱

۱ - فرعون و سپاهیان وی ، عناصری پست و حقیر در پیشگاه خداوند

فأخذنه و جنوده فنبذنهم فی الیمّ

در تعبیر آمده فرعون و سپاهیانش، به مشتی ریگ تشبیه شده اند که کسی آنها را از زمین برمی گیرد و در آب می اندازد. این تشبیه هم بیانگر حقارت و پستی آنان در پیشگاه الهی و هم نشان دهنده ناچیز بودن قدرت آنان در برابر عظمت قدرت الهی است. برداشت یاد شده بر پایه بیان نخست می باشد.

حکومت استبدادی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۶

۱۶- تحمیل بدترین شکنجه ها ، سر بریدن پسران و زنده نگه داشتن زنان از سوی فرعونیان ، آزمایشی بزرگ از جانب خداوند برای بنی اسرائیل

یسومونکم سوء العذاب . .. و فی ذلکم بلاء من ربّکم عظیم

برداشت فوق، مبتنی بر این است که مشارالیه <ذلکم> شکنجه های فرعونیان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۳،۴

۳ - نظام فرعونی ، نظامی سرکوبگر و متکی به اشراف

إلی فرعون و ملإیه . .. و کانوا قومًا عالین

۴ - حاکمیت سرکوبگر فرعون ، مانع از آزادی مردم و روی

آوردن موسی به هدایت آنان ، در مرحله نخست

ثمّ أرسلنا موسی . .. إلی فرعون و ملإیه

با توجه به این که در آیات پیشین، وقتی سخن از <انبیا> به میان می آمد، رسالت آنان به سوی توده های مردم مد نظر بود; ولی در مورد موسی(ع) سخن از رسالت او به سوی فرعون به میان آمده است، می توان گفت که حرکت حضرت موسی به سوی فرعون، بدان جهت بود که نظام فرعونی، مانع از آزادی مردم و گرایش آنان به موسی و به عبارت دیگر سدی میان او و مردم بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۷

۷ - حکومت فرعونی در عصر موسی (ع) ، حکومتی فردی و استبدادی بود .

ألیس لی ملک مصر

با توجه به این که فرعون خود را فرمانروای مطلق و بی چون و چرای مصر می داند، مطلب بالا استفاده می شود.

حکومت استثماری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۲ - ۲

۲ - بنی اسرائیل ، تحت بردگی و استثمار شدید نظام فرعونی

أن عبّدتّ بنی إسرءیل

حکومت اشرافی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۳

۳ - نظام فرعونی ، نظامی سرکوبگر و متکی به اشراف

إلی فرعون و ملإیه . .. و کانوا قومًا عالین

حکومت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۲ – ۱

۱ فرعون ، برخوردار از اقتدار و سلطنتی با نفوذ

در سرزمین مصر بود .

یأتوک بکل سحر علیم

فعل <یأتوک> جواب فعل امر قرار گرفته و به حرف شرطِ مقدر مجزوم شده است. تقدیر کلام چنین است: ان ترسل الحاشرین یأتوک بکل ساحر علیم. انتخاب این ترکیب برای کلام حاوی این نکته است که فرستادن نیروها مستلزم آوردن ساحران است و این حکایت از نفوذ فراوان فرعون و مأموران وی بر سرزمین مصر دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۵

۵ روآوردن موسی (ع) و قومش به فسادگری علیه نظام فرعونی ، هشدار اشرافیان به فرعون

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض

<لام> در <لیفسدوا> در اصطلاح اهل ادب لام عاقبت می باشد. بنابراین مقصود اشراف از جمله <أتذر ... > این است که ترک مجازات موسی(ع) و قومش به فسادگری آنان می انجامد. قابل ذکر است که مراد از فسادگری، به قرینه <و یذرک و ءالهتک>، شورش کردن علیه نظام فرعونی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۸ - ۵

۵ موسی (ع) در تعالیم خویش به بنی اسرائیل ، پندار مالکیت فرعون را بر زمین ، پنداری باطل و حاکمیت او را مقهور اراده خداوند خواند .

قال موسی لقومه . .. إن الأرض للّه یورثها من یشاء من عباده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۱۲ - ۳

۳ - حکومت فرعون ، حکومتی مقتدر و تثبیت شده بود .

و فرعون ذوالأوتاد

<وَتَد> (مفرد <أوتاد>) به معنای <میخ> است. توصیف فرعون به <ذوالأوتاد> (صاحب میخ

ها) بدان معنا است که وی از تمام وسایل لازم، برای تثبیت حاکمیت و اقتدار خویش برخوردار بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۳۹ - ۵

۵ - اقتدار حکومت فرعون ، اغواگر او و بازدارنده وی از پذیرش پیام روشن موسی (ع)

فتولّی برکنه

در صورتی که <باء> برای بیان سببیت یا استعانت و <رکن> کنایه از ارکان اقتدار حکومت فرعونی باشد، استفاده می شود که فرعون به اتکای همین نیروها، به مبارزه با موسی(ع) پرداخت و از پذیرش دعوت او سر بر تافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۰ - ۵

۵ - فرعون ، دارای قدرت و ثبات در عرصه های سیاست و حکومت

و فرعون ذی الأوتاد

<أوتاد> (جمع <وتد>) به معنای میخ ها است. توصیف فرعون به این عبارت (دارای میخ های فراوان)، کنایه از استحکام قدرت او است؛ همان گونه که میخ های اطراف خیمه مایه استحکام آن است. این تعبیر ممکن است کنایه از فراوانی سپاه او باشد که برای نصب خیمه هایشان، زمین وسیعی میخ کاری می شد.

حمایت از مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۵ - ۶

۶ - عذاب سخت فرعونیان در دنیا ، از جلوه های حمایت خداوند از مؤمن آل فرعون

أُفوّض أمری إلی اللّه . .. فوقیه اللّه سیّئات ما مکروا و حاق بَال فرعون سوء ال

حمایت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۲ - ۶

۶ -

فرعون از پیروزی خود در برابر معجزه موسی (ع) مأیوس شده و تنها به حمایت ساحران چشم دوخته بود .

قال نعم و إنّكم إذًا لمن المقرّبين

تلاش فرعون برای جلب حمایت ساحران از خود، به هر قیمت ممکن و بیش از انتظار آنها، گویای برداشت یاد شده است.

حمایت مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۷

۷ - دفاع مؤمن آل فرعون از موسی (ع) ، جلوه ای از حمایت و امداد خداوند از او

إنّی عذت بربّی و ربّكم . .. و قال رجل مؤمن من ءال فرعون یكتم إیمنه

ذکر دفاع مؤمن آل فرعون از موسی(ع) پس از پناه بردن آن حضرت به خداوند از شر فرعون می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

خالق جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۲ - ۷

۷ - ساحران مؤمن ، معتقد به رسالت موسی (ع) از جانب خالق آنان

علی ما جاءنا من البیّنت والذی فطرنا

ختم قلب اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۱۳

۱۳ موسی (ع) در دعای خود ، برای اینکه فرعون و اطرافیانش موفق به ایمان نشوند ، از خداوند درخواست کرد دل های آنان را سخت گردانیده و بر آن مهر بزند .

ربنا . .. و اشدد علی قلوبهم فلایؤمنوا

<شدت> به معنای صلابت و سخت شدن است و نقیض نرمی می باشد و چون <اشدد> با <علی> استعمال شده در

آن معنای <طبع> و <ختم> تضمین و اشراب شده است.

ختم قلب فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۸ – ۱۳

۱۳ موسی (ع) در دعای خود ، برای اینکه فرعون و اطرافیانش موفق به ایمان نشوند ، از خداوند درخواست کرد دل های آنان را سخت گردانیده و بر آن مهر بزند .

ربنا . .. و اشدد علی قلوبهم فلایؤمنوا

<شدت> به معنای صلابت و سخت شدن است و نقیض نرمی می باشد و چون <اشدد> با <علی> استعمال شده در آن معنای <طبع> و <ختم> تضمین و اشراب شده است.

خداشناسی جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۳ – ۱۲

۱۲ – ساحران در پاسخ فرعون ، خداوند را برتر از او و وصول به خدا را ، ارجمندتر از آسایش دنیوی و پاینده تر از زندگانی در دنیا معرفی کردند .

إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا . .. واللّه خیر و أبقی

خداشناسی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۲ – ۸

۸– اعتقاد درونی فرعون به وجود پروردگاری برای آسمان ها و زمین *

قال لقد علمت ما أنزل هؤلاء إلاّ ربّ السموت و الأرض

خداشناسی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۴ - ۱۸

۱۸ - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از معرفت عمیق نسبت به معارف الهی (مانند خداشناسی ، معاد ، تاریخ و مسؤولیت پیامبران)

إنّی أخاف علیکم مثل یوم الأحزاب .

.. یوم التناد ... کذلک یضلّ اللّه من هو مسرف م

خروج فرعون از شهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۷ - ۱

۱ - خارج شدن فرعون و فرعونیان از شهر برای تعقیب بنی اسرائیل

فأخرجنهم

خست فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۳ - ۹

۹ فرعون دارای طبعی خسیس و سختگیر در اعطای مال و منال به خدمتگزاران خویش

قالوا إن لنا لأجراً إن کنا نحن الغلبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۱ - ۲

۲ - فرعون ، دارای طبعی خسیس و سخت گیر در اعطای مال و منال به خدمتگذاران و حامیان خود

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا إن کنّا نحن الغلبین

شرط ساحران مبنی بر دریافت مزد و پاداش از فرعون، در مقابل دفاع از او، می تواند به خاطر مشاهده روح خسّت و تنگ نظری در وجود وی باشد.

خطای سپاه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸ - ۴

۴ – فرعون ، هامان و سپاهیانشان مردمی خطاپیشه

إنّ فرعون و همن و جنودهما کانوا خطئین

خطای فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۸ – ۴

۴ – فرعون ، هامان و سپاهیانشان مردمی خطاپیشه

إنّ فرعون و همن و جنودهما کانوا خطئین

خواسته های جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۴ – ۱

۱ فرعون به خواسته ساحران (اعطای پاداش

در صورت پیروزی) ، پاسخ مثبت داد .

ان لنا لأجراً . .. قال نعم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۶ - ۹

۹ صبر در برابر تحمـل شـکنجه هـای فرعون و تسـلیم خـدا بودن تـا آخرین لحظه حیـات ، درخواست ساحران مؤمن در دعا به درگاه خداوند

ربنا أفرغ علینا صبراً و توفنا مسلمین

خواسته های فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۶ - ۲

۲ فرعون از موسی خواست چنانچه قادر به ارائه معجزه است ، آن را ارائه کند .

قال إن كنت جئت بئايه فأت بها

روشن است که در جمله هـای شـرطیه نبایـد شـرط و جزا از نظر مفهـوم هماننـد باشـد و نمی توان گفت: اگر آورده ای بیـاور. بنابراین جمله <إن كنت جئت بايه> (اگر آیت و معجزه ای آورده ای) به این معناست: اگر قادر به ارائه معجزه هستی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۷ - ۱

۱ موسی (ع) در پاسخ فرعون (درخواست آیت رسالت) عصای خویش را ر ها ساخت .

فألقی عصاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۸ - ۱

۱ موسی (ع) در پی درخواست فرعون (آوردن معجزه) دومین آیت رسالت خویش را ارائه کرد .

إن كنت جئت بئايه فأت بها . .. و نزع يده فإذا هی بيضاء للنظرين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

١١ - طه - ٢٠ -

۸،۱۰ - ۵۸

۸ - فرعون از موسی (ع) خواست به وی اطمینان دهد که او نیز در میعادگاه حاضر خواهد شد .

و لا أنت

۱۰ - فرعون ، برای مقابله با معجزات موسی (ع) از او خواست مکانی مناسب و هموار را در نظر گیرد .

فاجعل . .. مكانًا سوًى

<مکاناً> بدل است برای <موعداً> و <سوی> به معنای مستوی است. <مکاناً سوی>; یعنی، زمینی که مسطح باشد. این وصف، آگاهی طرفین را بر آنچه انجام می گیرد، ممکن می سازد.

خواسته های کارگزاران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۱ - ۵

۵ سران دربار فرعون از وی خواستند با تأخیر مجازات موسی و هارون موافقت کرده و ساحران زبردست و کاردان را از اطراف و اکناف احضار کند .

و أرسل فی المدائن حشرین

<حشرین> به معنای جمع کنندگان و کوچ دهندگان است و مفعول آن به قرینه آیه قبل و بعد <ساحرین> می باشد و خود <حشرین> مفعول برای <أرسل> است. بنابراین جمله <أرسل ... > یعنی: نیروهایی را برای جمع آوری و گسیل ساحران بسیج کن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۲ - ۳

۳ احضار همه ساحران زبردست برای مبارزه با موسی (ع) ، درخواست اشرافیان دربار فرعون از فرعون

يأتوك بكل سحر عليم

خواسته های موسی(ع) از فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۵ – ۹

۹ موسی (ع) در راستای رهاسازی بنی اسرائیل از فرعون خواست تا از

مهاجرت آنان با وی جلوگیری نکند .

فأرسل معی بنی إسراءیل

خواسته های همسر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۳

۳ - درخواست همسر فرعون از خداوند ، مبنی بر زیستن در جوار رحمت او و بنا کردن خانه ای در بهشت برای وی

إذ قالت ربّ ابن لی عندک بیتًا فی الجنّه

خواهر موسی(ع) در دربار فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۲ - ۶

۶ - حاضر شدن خواهر موسی در جمع خاندان فرعون و دایگان

و حرّمنا علیه المراضع من قبل فقالت هل أدلّکم

خونریزی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۴۹ - ۱۶

۱۶ - از امام صادق (ع) روایت شده : < . . . اما مولد موسی (ع) فان فرعون لما وقف علی ان زوال ملکه علی یده . . . فلم یزل یأمر أصحابه به بشق بطون من الحوامل نساء بنی اسرائیل حتی قتل فی طلبه نیف و عشرون ألف مولود . . .

اما قصه تولد حضرت موسی (ع) پس چون فرعون فهمید که انقراض پادشاهی او به دست موسی (ع) است; پس مدام به اطرافیانش دستور می داد که شکم زنان حامله بنی اسرائیل رابشکافند تا اینکه بیش از بیست هزار کودک را - در جستجوی موسی (ع) - به قتل رساندند . ..>.

خیال انگیزی جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۶ - ۷

۷ - سِحر ساحران

فرعون ، دارای تأثیر بر قوای ادراکی مردم و ایجاد خیال و تصور در آنان

یخیّل إلیه من سحرهم أنّها تسعی

<یخیّل إلیه>; یعنی، به وهم و خیال موسی(ع) چنین وانمود شد که ریسمان ها و عصاها حرکت می کنند. ضمیر <إلیه> گرچه به موسی(ع) بازمی گردد; ولی روشن است که همه مردم حاضر در آن صحنه نیز چنین احساسی داشتند.

خیرخواهی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۱۵

۱۵ - فرعون ، خود را فردی خیرخواه و پایبند به اندیشه ها و عقاید خویش و نیز به دور از دورویی معرفی کرد .

قال فرعون ما أریکم إلاّ ماأری

برداشت یاد شده از آن جااست که فرعون با گفتن <ما أریکم إلاّ ما أری> (من جز آنچه را که تشخیص می دهم به شما ارائه نمی دهم)، می خواست خویشتن را فردی صادق، خیرخواه و پایبند به اندیشه ها و نظرات خود، جلوه دهد.

خیرخواهی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۰ - ۷

۷ - مرد ناشناس ، از جمله خیرخواهان موسی (ع) بود .

إنّی لک من النصحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۴ - ۱،۲،۳

۱ - هشدار تهدیدآمیز مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن آنان به سرنوشتی شوم بر اثر غفلت و بی توجهی شان به خیرخواهی های او

فستذکرون ما أقول لکم

۲ – فرعونیان ، سخن حکیمانه و خیرخواهانه مؤمن آل فرعون را ، به خوبی درک نکرده و در غفلت

شدید به سر می بردند .

فستذکرون ما أقول لکم

۳ – هدایت ها و خیر خواهی های مؤمن آل فرعون ، در قومش تأثیر نگذاشت .

فستذکرون ما أقول لکم

درخواست از فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۴۷ – ۳

۳ – آزادی بنی اسرائیل و گسیل داشتن آنان با موسی و هارون (ع) ، نخستین خواسته آن دو از فرعون بود .

فقولا . .. فأرسل معنا بنی إسرءیل

درخواست نابودی حکومت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – تحریم – ۶۶ – ۱۱ – ۱۳

۱۳ – همسر فرعون ، از خداوند خواستار نابودی فرعون و حکومت ستم پیشه او

نجّنی من فرعون و عمله و نجّنی من القوم الظلمین

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که آسیه، نجات خود را با نابودی فرعون و حکومت وی از خداوند خواستار شده باشد.

درخواست نجات از فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – تحریم – ۶۶ – ۱۱ – ۷،۸

۷ – درخواست همسر فرعون از خداوند ، به نجات خویش از شرّ فرعون

و نجّنی من فرعون

۸ - درخواست همسر فرعون از خداوند ، به رهایی خویش از رفتار و برخورد فرعون

و نجّنی من فرعون و عمله

درخواست نجات از کارگزاران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۱۰

۱۰ - همسر فرعون ، از خداوند خواستار نجات خود از شرّ مردم ستمگر (قبطیان و کارگزاران فرعون)

و نجّنی من القوم الظلمین

درخواست هلاکت فرعون

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۱۳

۱۳ - همسر فرعون ، از خداوند خواستار نابودی فرعون و حکومت ستم پیشه او

نجّنی من فرعون و عمله و نجّنی من القوم الظلمین

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که آسیه، نجات خود را با نابودی فرعون و حکومت وی از خداوند خواستار شده باشد.

دروغگویی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۵ - ۴

۴ - دروغ و تزویر ، دو حربه فرعون علیه موسی (ع)

قال . .. إنّ هذا لسحر علیم . یرید أن یخرجکم من أرضکم بسحره

تعبیر <یرید أن یخرجکم. ..> دروغی آشکار است; چه این که موسی(ع) خواهان خارج ساختن بنی اسرائیل از مصر بود و نه قبطیان. و از سوی دیگر در مجموع کلام وی تزویر و فریبکاری نهفته است چه در گفتن <أرضکم> (سرزمین شما) و چه در تعبیر <بسحره> (با جادویش)

دشمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸ - ۲

۲ - موسی (ع) دشمن آینده خاندان فرعون و مایه حزن و اندوه آنان بود .

لیکون لهم عدوًّا و حزنًا

دشمنی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۰ – ۳

۳ فرعون و سپاهیانش ، از سرِ ستم و کینه توزی ، بنی اسرائیل را تعقیب کردند .

فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۲ – ۳

۳- مخالفت فرعون با

دعوت موسی (ع) ، از روی لجاجت و با آگاهی کامل از حقانیت او بود .

فقال له فرعون إنی لأظنّک یموسی مسحورًا . قال لقد علمت ما أنزل هؤلاء إلاّ ربّ ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۱،۲

۱- تصمیم فرعون به محو موسی (ع) و بنی اسرائیل از صحنه زمین ، به دنبال احساس ناتوانی از مقابله با معجزات او

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت . .. فأراد أن یستفزّهم من الأرض

برداشت فوق بنابراین نکته است که مراد از <الأرض> کره زمین باشد. در این صورت لازمه <استفزاز> (برکندن)، قتل و نابود کردن است.

۲- حضور موسی (ع) و بنی اسرائیل در سرزمین مصر ، غیر قابل تحمل برای فرعون و موجب تصمیم وی به اخراج قهرآمیز آنان

فأراد أن یستفزّهم من الأرض

بنابر اینکه مراد از <الأرض> سرزمین مصر باشد که مقر حکومت فرعون بوده است نکته فوق قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳۹ - ۱،۹

۱ - جان موسی (ع) از آغاز تولد و اوان طفولیت از سوی فرعونیان در خطر بود .

أن اقذفیه فی التابوت فاقذفیه فی الیمّ

فرمان یافتن مادر موسی به افکندن فرزندش در آب رودخانه، نشان از شرایط سخت آن دوران و در خطر بودن جان موسی(ع) دارد.

۹ - فرعون با خداوند و موسی (ع) دشمن بود و در پی شناخت موسی (ع) و نابود ساختن او برآمده بود .

یأخذه عدوّ لی و عدوّ له

عداوت فرعون برای

موسی(ع)، آن هم پیش از پیدا شدن کودکی با ویژگی های او، گویای آن است که فرعون تصمیم داشت در صورت دست یافتن بر او، وی را هلاک سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱۹

۱۹ - فرعون ، مصمم بر نابود ساختن و از بین بردن موسی (ع) و پیروان او ، و پایدار نشان دادن حکومت خود

و لتعلمنّ أیّنا أشدّ عذابًا و أبقی

وعده عذاب و قتل مؤمنان و نیز ادعای باقی تر بودن (أبقی) از سوی فرعون، بیانگر این نکته است که وی به نابود کردن مؤمنان مصمم شده بود. گفتنی است در این برداشت، تمیز <عذاباً> به کلمه <أشدّ> اختصاص یافته و کلمه <أبقی> خالی از تمیز، لحاظ شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۸۰ - ۱

۱ - فرعون ، دشمن بنی اسرائیل و در صدد تباهی آنان بود .

فأتبعهم فرعون . .. یبنی اسرءیل قد أنجینکم من عدوّکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۲ - ۲

۲ - ناتوانی فرعون از نابود ساختن موسی (ع) ، علی رغم خشم و دشمنی عمیق وی نسبت به او و آیینش

و أوحینا إلی موسی أن أسر بعبادی

مأموریت جدید موسی(ع)، نشانگر آن است که فرعون علی رغم تلاش برای نابودی آیین موسی(ع) نتوانست به خود وی آسیبی برساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۲ - ۱،۳،۴

۱ - فرعون ، به تکذیب گفته های موسی

(ع) اکتفا نکرده سرسختانه به مخالفت با او پرداخت .

ثمّ أدبر یسعی

حرف <ثمّ> در این آیه، برای تراخی رتبی است; یعنی، ادبار فرعون، نارواتر از تکذیب او بود.

۳ - رسالت موسی (ع) ، خطری جدی برای فرعون و تحریک کننده او به مقابله ای پی گیر در برابر آن

ثمّ أدبر یسعی

۴ - فرعون ، گفتوگوی مستقیم خود با موسی (ع) و تکذیب و مخالفت با او را در سرکوب آن حضرت کارساز نمی دید .

ثمّ أدبر

<ادبار>; یعنی، پشت کردن و حاکی از نومیدی فرعون از نتیجه گفتوگوی مستقیم با موسی(ع) است.

دشمنی کارگزاران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۳ - ۶

۶ رؤسا و اشرافِ قوم موسی ، دشمنان او و وابسته به حکومت فرعون بودند .

علی خوف من فرعون و ملإیهم

دعای جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۶ - ۸،۹

۸ ساحران مؤمن به موسی (ع) پس از اعلان پایداری بر طریق ایمان ، به دعا به درگاه خدا پرداختند .

ربنا أفرغ علینا صبراً و توفنا مسلمین

۹ صبر در برابر تحمل شکنجه های فرعون و تسلیم خدا بودن تا آخرین لحظه حیات ، درخواست ساحران مؤمن در دعا به درگاه خداوند

ربنا أفرغ علينا صبراً و توفنا مسلمين

دعای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۱۰

۱۰ فرعون ، به هنگام غرق شدن ، نجات خویش را از خداوند درخواست کرد .

قال ءامنت .

.. و أنا من المسلمين

دعای همسر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۷،۸،۱۰،۱۳

۷ - درخواست همسر فرعون از خداوند ، به نجات خویش از شرّ فرعون

و نجّنی من فرعون

۸ - درخواست همسر فرعون از خداوند ، به رهایی خویش از رفتار و برخورد فرعون

و نجّنی من فرعون و عمله

۱۰ - همسر فرعون ، از خداوند خواستار نجات خود از شرّ مردم ستمگر (قبطیان و کارگزاران فرعون)

و نجّنی من القوم الظلمین

۱۳ - همسر فرعون ، از خداوند خواستار نابودی فرعون و حکومت ستم پیشه او

نجّنی من فرعون و عمله و نجّنی من القوم الظلمین

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که آسیه، نجات خود را با نابودی فرعون و حکومت وی از خداوند خواستار شده باشد.

دعوت از جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۶ - ۵

۵ - تدبیر مشاوران فرعون ، مبنی بر اعزام اشخاصی به تمام شهر ها و گردآوری نیروی لازم جهت مبارزه با موسی (ع) و برادرش

قالوا . .. و ابعث فی المدائن حشرین

<المدائن> جمع محلّی به <ال> و مفید عموم است; یعنی، همه شهرها.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۳۸ – ۱

۱ – پیشنهاد مشاوران مبنی بر فراخوانی ساحران از همه شهر ها ، مورد پذیرش فرعون

قالوا . .. و ابعث فی المدائن ... فجمع السحره

دعوت از فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۴۷ –

۲۱ – موسی و هارون (ع) ، محرومیت فرعون از هدایت را به وی گوشزد نموده و او را به پیروی از هدایت دعوت کردند .

والسلم علی من اتبع الهدی

جمله <السلام علی. ..> خبریه است و به کـار بردن عنوان <من اتبع...>، اشاره به نبود این وصف در فرعون و برای ترغیب او به تحصیل آن است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۸ – ۱

۱ – گفت وگوی فرعون با سران و اشراف مصر ، درباره دعوت موسی از آنان مبنی بر پذیرش خدای یگانه

و قال فرعون یأیّها الملأما علمت لکم من إله غیری

<ملأ> به شخصیت های برجسته و بزرگان قوم گفته می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۱۸ – ۱

۱ – موسی (ع) از جانب خداوند ، مأمور راهنمایی فرعون به راه تکامل و درست کاری و ترغیب او به پاکسازی خویش از آلودگی ها

فقل هل لک إلی أن تزکّی

زکات به دو معنا است: ۱. نمو ۲. طهارت (مقاییس اللغه) و به کسی که صالح و درست کار شود، می گویند <تزکیه> شده است. (قاموس)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۱۹ – ۲

$۲ – دعوت فرعون به خشیت از خداوند ، از اهداف رسالت موسی (ع)

فتخشی

- دعوت فرعون به خشیت از خداوند، از اهداف رسالت موسی(ع)

دعوت از مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۱ - ۲

۲ - اظهار

شگفتی مؤمن آل فرعون از فراخواندن قوم خود ، به نجات و رستگاری و دعوت آنان از او به سرنوشت هلاکت بار دوزخ

و یقوم مالی أدعوکم إلی النجوه و تدعوننی إلی النار

استفهام در <مالی> برای تعجب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۲ - ۱

۱ - مردم مصر (قبطیان و فرعونیان) ، مؤمن آل فرعون را به کفر و شرک به خدا فراخواندند .

تدعوننی لأکفر باللّه و أشرک به

دعوتهای مبلغان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۴ - ۱

۱ - ایادی و مبلغان فرعون ، همه فرعونیان را به هم فکری ، اتحاد و به کاربستن تمامی حیله ها ، علیه موسی (ع) دعوت می کردند .

فتنزعوا . .. قالوا ... فأجمعوا کیدکم ثمّ ائتوا صفًّا

از آیات پیشین چنین برمی آید که پس از سخنان موسی(ع)، در بین فرعونیان اختلافاتی بروز کرد (فتنازعوا) و گروه حامیان و مبلغان فرعون درصدد توجیه گروه دیگر برآمدند که نسبت به موسی(ع) و مبارزه با او تردید داشتند. به نظر می رسد <فأجمعوا> نیز از ناحیه همان گروه به عنوان نتیجه سخنان قبلی آنان ابراز شده باشد.

دعوتهای مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۸ - ۱

۱ - مؤمن آل فرعون ، مردم را به پیروی از رهنمود های خویش فرا خوانده است .

و قال الذی ءامن یقوم اتّبعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۱ -

۲ - اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از فراخواندن قوم خود ، به نجات و رستگاری و دعوت آنان از او به سرنوشت هلاکت بار دوزخ

و یقوم مالی أدعوکم إلی النجوه و تدعوننی إلی النار

استفهام در <مالی> برای تعجب است.

۳ - اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از تأثیرناپذیری مردم از خیرخواهی ها و فراخوانی های او

و یقوم مالی أدعوکم إلی النجوه و تدعوننی إلی النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۲ - ۱۱،۱۳

۱۱ - مؤمن آل فرعون ، مردم مصر را به خدای عزیز و غفار خواند .

و أنا أدعوکم إلی العزیز الغفّر

۱۳ - ترس از خدا و امید به او ، بخشی از دعوت و تبلیغات مؤمن آل فرعون

و أنا أدعوکم إلی العزیز الغفّر

یادآوری دو صفت عزت و آمرزندگی خداوند برای کسانی که هنوز دست از کفر بر نداشته اند ولی امید به هدایتشان می رود می تواند به منظور مطلب یاد شده باشد.

دفاع مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۱۱

۱۱ - دفاع مؤمن آل فرعون از موسی (ع) ، به خاطر برخوردار بودن اندیشه و عقیده او بر دلیل و برهان روشن

أن یقول ربّی اللّه و قد جاءکم بالبیّنت من ربّکم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله <و قد جائکم بالبیّنات . ..> که حال برای فاعل <یقول> یا<رجلًا>

است در مقام تعلیل برای مطلب پیشین; یعنی، تقبیح کشتن موسی(ع) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶

- غافر - ۴۰ - ۳۸ - ۲

۲ - مؤمن آل فرعون ، پس از کتمان ایمانش به مـدتی چنـد ، آن را فاش ساخت و به موضع گیری علنی علیه فرعون و دفاع از موسی (ع) پرداخت .

و قال الذی ءامن یقوم اتّبعون

فراخوانی مردم به پیروی از خویش، بیانگر علنی کردن ایمان و موضع اعتقادی شخص است.

دلایل بطلان جادو جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۹ - ۷

۷ - بلعیده شدن سِحر ساحران به وسیله عصای موسی ، نشانه بطلان سِحر و حقانیت معجزه موسی

و ألق ما فی یمینک تلقف ما صنعوا إنّما صنعوا کید سحر

جمله <إنّما صـنعوا. ..> تعلیل برای <تلقف> است؛ یعنی، بـدان جهت که سـحر، کیدی بیش نیست، در برابر حقیقت اعجاز موسی نابود خواهد شد و به دین وسیله بطلان سحر ساحران و حقانیت معجزه اثبات خواهد گردید.

دلایل بطلان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۲ - ۴

۴ - بینات (دلایل روشن) موسی (ع) ، برهان هایی واضح بر حقانیت او و باطل بودن ادعا های فرعون

قالوا لن نؤثرک علی ما جاءنا من البیّنت

دلایل خیرخواهی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۰ - ۸

۸ - توصیه به خروج از شهر ، نمود خیرخواهی مرد ناشناس نسبت به موسی (ع)

فاخرج إنّی لک من النصحین

دلسوزی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر -

۴۰ - ۲۹ - ۹

۹ - اظهار محبت و دلسوزی کردن مؤمن آل فرعون نسبت به قوم خود (قبطیان)

یقوم

استفاده مؤمن آل فرعون از تعبیر <یا قوم> (ای قوم من) و تکرار آن در چهار نوبت (آیه های ۲۹، ۳۰، ۳۲، ۳۸ و ۴۱)، گویای مطلب یاد شده است.

دنیاپرستی آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۱۱ - ۱

۱ تکیه بر مال ، اولاد و احساس بی نیازی از خدا ، شیوه فرعونیان و پیشنیان آنان

لن تغنی عنهم . .. کدأب ال فرعون و الذین من قبلهم

دنیاطلبی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۱ - ۳،۴

۳ - اهتمام ساحران به دریافت پاداش و نه پیروزی فکری و عقیدتی

أئنّ لنا لأجرًا إن کنّا نحن الغلبین

۴ - ساحران عصر فرعون ، قشری سودجو و دنیاگرا

أئنّ لنا لأجرًا إن کنّا نحن الغلبین

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران یا موسی(ع) را حق می دانستند و یا باطل; در هر دو صورت درخواست مزد و پاداش در برابر احیای حق و یا نابودی آن، بیانگر سودجویی و دنیامداری است.

دنیاطلبی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۹ - ۹

۹ - فرعون و قومش (قبطیان) ، برخوردار از متاع های فراوان دنیوی و دلبسته به آنها

یقوم إنّما هذه الحیوه الدنیا متع

تذکر مؤمن آل فرعون به اندک و ناپایداری بودن دنیا و متاع های آن به قوم خود، بیانگر مطلب یاد شده

است.

دوراندیشی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۲۳ – ۳

۳ – فرعون ، تأثیر رسالت موسی (ع) را بر دیگران پیش بینی کرده و از آن وحشت داشت .

فحشر فنادی

دین ستیزی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۷ – ۵

۵ – دستور ساختن بنای مرتفع و رصدخانه برای اطلاع پیدا کردن از خدای موسی (ع) ، نیرنگ و ترفند فرعون برای اثبات دروغ گویی موسی (ع) درادعای وجود خدای یکتا در جهان

أسبب السموت فأطّلع إلی إله موسی

در این که مقصود اصلی فرعون از ساختن بنای مرتفع چه بوده، میان مفسران چند دیدگاه وجود دارد: از جمله این که فرعون با ساختن بنای مرتفع، درصدد نبود که به راه های آسمان دست یابد; زیرا کوه های مرتفعی وجود داشت که از برج ها و بنای احداثی او بلندتر بود. از این رو مقصود اصلی او این بود که برای مردم اثبات کند که راه یافتن به آسمان، امری ناممکن است. بنابر این ادعای موسی(ع) به این که در جهان خدایی هست که با او ارتباط دارد، دروغ و باطل می باشد. گفتنی است ذیل آیه که در آن از بی اثر بودن توطئه فرعون سخن به میان آمده مؤید همین برداشت است.

دین مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۵ – ۷

۷ – < عن أبی عبداللّه (ع) فی قول اللّه عزّوجلّ < فوقاه اللّه

سیئات ما مکروا > فقال : أما لقد بسطوا علیه و قتلوه و لکن أتدرون ما وقاه ؟ وقاه أن یفتنوه فی دینه ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند عزّوجلّ: <فوقاه اللّه سیئات ما مکروا> روایت شده که فرمود: آگاه باشید فرعونیان بر آن مؤمن، مسلط شده و او را به قتل رساندند; لکن می دانید که خداوند او را از چه چیزی حفظ کرد؟ او را از این که در دینش فتنه کنند حفظ کرد>.

دینداری همسر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۲

۲ - همسر فرعون (آسیه) ، نمونه بارز و مثال زدنی برای ایمان و دین داری است .

ضرب اللّه مثلاً للذین کفروا ءامنوا امرأت فرعون

ذلت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۹ - ۲

۲ ساحران دربار فرعون پس از بطلان سحرشان شکست خوردند و در صحنه مبارزه به ذلت افتادند .

فغلبوا هنالك و انقلبوا صغرین

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از ضمیر <فغلبوا> و <انقلبوا> ساحران باشد.

رد الوهیت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۸ - ۸

۸ - متهم شدن موسی (ع) به دروغ گویی از سوی فرعون ، به خاطر مردود دانستن الوهیت وی و فراخواندن همگان به پرستش خدای یگانه

و إنّی لأظنّه من الکذبین

رد توبه فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۱ – ۲

۲ توبه فرعون در لحظه مرگ

، مورد پذيرش خداوند واقع نشد .

حتى إذا أدركه الغرق قال ءامنت . .. ءالئن و قد عصيت قبل

رذايل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۳ - ۹

۹ فرعون داراى طبعى خسيس و سختگير در اعطاى مال و منال به خدمتگزاران خويش

قالوا إن لنا لأجراً إن كنا نحن الغلبين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۱ - ۲

۲ - فرعون ، داراى طبعى خسيس و سخت گير در اعطاى مال و منال به خدمتگذاران و حاميان خود

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا إن كنّا نحن الغلبين

شرط ساحران مبنى بر دريافت مزد و پاداش از فرعون، در مقابل دفاع از او، مى تواند به خاطر مشاهده روح خسّت و تنگ نظرى در وجود وى باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۶ - ۵

۵ - فرعون ، فردى متكبر و تجاوزگر بود .

كذلك يطبع اللّه على كلّ قلب متكبّر جبّار . و قال فرعون

از مصاديق مورد نظر متكبر و جبار به قرينه <و قال فرعون> فرعون مى باشد.

رفع ظلم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۹ - ۳

۳ رفع بیدادگری فرعون از بنی اسرائیل ، انتظار آنان از بعثت موسی (ع)

قالوا أوذینا من قبل أن تأتینا و من بعد ما جئتنا

روحیه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۳ - ۹

۹ فرعون دارای طبعی خسیس

و سختگیر در اعطای مال و منال به خدمتگزاران خویش

قالوا إن لنا لأجراً إن کنا نحن الغلبین

روز میعاد فرعون با موسی(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۴ – ۵

۵ – روز مقابله ساحران فرعون با موسی (ع) روزی سرنوشت ساز و تعیین کننده ، از دیدگاه فرعونیان

و قد أفلح الیوم من استعلی

<فلاح> به معنای موفقیت و پیروزی است. ابراز این سخن از ناحیه فرعونیان، گواه این مدعا است که آنان این مبارزه را، مبارزه مرگ و زندگی و نقطه عطفی در تاریخ خود تلقی می کردند.

روش برخورد با فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۴۴ – ۱۱

۱۱ – < سفیان بن سعید قال : سمعت أباعبداللّه جعفربن محمد الصادق (ع) . . . یقول : یا سفیان ، علیك بالتقیّه . . . ان اللّه عزّوجلّ قال لموسی و هارون : < فقولا له قولاً لیّناً لعلّه یتذکّر أو یخشی > یقول اللّه عزّوجلّ : کنّیاه و قولا له : یا أبا مصعب ;

سفیان بن سعید گوید: از امام صادق(ع) شنیدم . .. که می فرمود: ای سفیان! تقیه را مراعات کن ... خداوند عزّوجلّ به موسی و هارون فرمود: <فقولا له قولاً لیّناً لعلّه یتذکّر أو یخشی> مراد خداوند عزّوجلّ این است که با کنیه به او خطاب کنید و به او بگویید: یا أبا مصعب>. (خطاب کردن به اشخاص با کنیه، نشانه احترام به آنان است).

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰

- نازعات - ۷۹ - ۱۸ - ۲

۲ - خداوند ، راهنمای موسی (ع) در شیوه برخورد با طغیان گری فرعون

إنّه طغی . فقل

روش برخورد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۵ - ۴

۴ - برخورد و گفت وگوی ساحران فرعون با موسی (ع) در میدان مبارزه ، همراه با نزاکت و اظهار ادب نسبت به آن حضرت بود .

یموسی إمّا أن تلقی و إمّا

احاله انتخاب آغازگر به موسی(ع) و پرهیز از تحکّم در این زمینه، خالی از ابراز ادب و نزاکت از سوی ساحران نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۴

۴ - تبلیغات روانی ساحران به هنگام انجام عملیات خود

فألقوا . .. و قالوا بعزّه فرعون إنّا لنحن الغلبون

روش برخورد فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۱ - ۶،۱۱

۶- موضع گیری مشرکان مکه در برابر پیامبر (ص) ، استمرار موضع گیری فرعون در برابر موسی (ع) بود .

و قالوا لن نؤمن لک . .. و لقد ءاتینا موسی ... فقال له فرعون إنی لأظنّک یموسی مس

۱۱- برخورد دوگانه و سیاستمدارانه فرعون با موسی (ع) و معجزات او

موسی . .. فقال له فرعون إنی لأظنّک یموسی مسحورًا

فرعون، دعوت موسی(ع) و معجزات او را قاطعانه رد نکرد; بلکه با لحن دو پهلو (گمان می کنم) خواسته تا راه توجیه انکار و مخالفت خود را باز نگهداشته باشد و در صورت مقتضی نبودن ادامه انکار

و مخالفتش، بتواند بگوید که، مخالفت گذشته اش یک حدس و گمان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۷ - ۵

۵ - فرعون ، با اعلام خطر به قبطیان در مورد خطر اخراج از مصر ، به تحریک آنان در جهت مقابله با موسی (ع) پرداخت .

أجئتنا لتخرجنا من أرضنا

در کلام موسی(ع) با فرعون، هیچ نشانه ای به چشم نمی خورد که دال بر تصمیم او بر اخراج فرعونیان از مصر باشد. آنچه موسی(ع) خواهان آن بود، نجات دادن بنی اسرائیل از بردگی و بیرون بردن آنان از مصر بود. بنابراین مطرح شدن این سخن (اخراج قبطیان) از سوی فرعون، صرفاً به جهت برانگیختن احساسات آنان علیه موسی(ع) بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۸ - ۱

۱ - موضع گیری فرعون ، در قبال دعوت موسی (ع) با به رخ کشیدن دوران سرپرستی خویش بر او

قال ألم نربّک فینا ولیدًا

<تربیه> (مصدر <نربّی>) به معنای پروریدن است. <ولید> به نوزاد و نیز به کودکی گفته می شود که از وقت ولادتش زمانی زیادی نگذشته باشد; وگرنه طفل گفته می شود. <لبث> (مصدر<لبثت>) به معنای ماندن و درنگ کردن است; یعنی، فرعون گفت: آیا تو را از کودکی در میان خود نپروریدم [مگر]سالیانی چند از عمرت را پیش ما نماندی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۳ - ۱

۱ - پرسش انکار آمیز فرعون از موسی (ع) در باره حقیقتی به نام <

ربّ العالمین > (پروردگار جهانیان)

قال فرعون و ما ربّ العلمین

واژه <ما> اسم استفهام است و غالباً با آن، از حقیقت اسم مابعدش پرسش می شود. گفتنی است که استفهام یاد شده برای اظهار تعجب به منظور انکار حقیقت مورد پرسش می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۵ - ۲،۳،۴

۲ - شدت انکار و شگفتی فرعون نسبت به سخنان موسی (ع) درباره پروردگار جهانیان

قال ربّ السموت و الأرض . .. قال لمن حوله ألاتستمعون

لحن استهزاآمیز فرعون بیانگر مطلب یاد شده است.

۳ - لحن مستکبرانه و تمسخرآمیز فرعون ، در برابر منطق محکم موسی (ع)

قال ربّ السموت و الأرض . .. قال لمن حوله ألاتستمعون

استفهام در جمله <ألاتستمعون> می تواند برای استهزا باشد.

۴ - فرعون ، هنگام شنیدن مواضع اعتقادی موسی (ع) اطرافیانش را علیه او تحریک و تهییج کرد .

قال ربّ السموت و الأرض . .. قال لمن حوله ألاتستمعون

برداشت یاد شده از آن جا است که سخن فرعون می تواند به هدف تحریک و تهییج اطرافیان ادا شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۷ - ۴

۴ - استهزا و تهمت ، از ابزار مقابله فرعون با رسالت موسی (ع)

قال لِمن حوله ألا تستمعون . .. قال إنّ رسولکم... لمجنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۰ - ۴

۴ - برخورد منطقی موسی (ع) ، در برابر تهدید فرعون

قال . .. لأجعلنّك من المسجونين . قال

أوَلو جئتک بشيء مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۴ - ۱

۱ - واکنش حق ستیزانه فرعون در قبال دو معجزه روشن موسی (ع)

قال للملإ حوله إنّ هذا لسحر عليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۵ - ۱،۳

۱ اقدام فرعون برای ایجاد نگرانی در اطرافیان خویش ، نسبت به اهداف نهایی موسی (ع)

يريد أن يخرجكم من أرضكم بسحره

۳ - فرعون با تحریک احساسات قومی و میهنی اطرافیان خود ، درصدد تهییج آنان علیه موسی (ع) بود .

قال . .. يريد أن يخرجكم من أرضكم بسحره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۸ - ۲،۸،۱۰

۲ - فرعون ، درباره خدای مورد ادعای موسی اظهار تردید کرد .

و قال فرعون . .. ما علمت لكم من إله غيرى

۸ - متهم شدن موسی (ع) به دروغ گویی از سوی فرعون ، به خاطر مردود دانستن الوهیت وی و فراخواندن همگان به پرستش خدای یگانه

و إنّى لأظنّه من الكذبين

۱۰ - اقدام فریبکارانه فرعون ، برای مقابله با روشنگری های موسی (ع)

فاجعل لى صرحًا لعلّى أطّلع إلى إله موسى

دستور ساختن برج برای تحقیق درباره خدای یگانه که موسی همگان را به پرستش او فراخوانده بود می تواند بدان منظور باشد که افکار عمومی را از توجه به تبلیغات موسی منحرف سازد. برداشت یاد شده براساس این احتمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ -

۱۳ - ۲۶

۱۳ - تظاهر به خیرخواهی و صلاح اندیشی ، برای دین و دنیای مردم از سوی فرعون

إنّی أخاف أن یبدّل دینکم أو أن یظهر فی الأرض الفساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۲ - ۴

۴ - تلاش فرعون برای حقیر نمایاندن موسی (ع) و تحقیر جایگاه و موقعیت اجتماعی او

أم أنا خیر من هذا الذی هو مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۳۹ - ۶،۷،۸

۶ - اتهام سحر و جنون از سوی فرعون به موسی (ع) ، پس از مشاهده دلایل و برهان های روشن رسالت آن حضرت

أرسلنه . .. بسلطن مبین ... و قال سحر أو مجنون

۷ - سعی فرعون ، در موجّه جلوه دادن حق ناپذیری خود

فتولّی . .. و قال سحر أو مجنون

نسبت دادن سحر و جنون از سوی فرعون به موسی(ع)، به رغم روشنی دلایل رسالت آن حضرت، نشانگر تلاشی است که او برای سرپوش گذاشتن بر حق ناپذیری خود به کار بسته است.

۸ - آشفتگی و سردرگمی فرعون ، در انکار دلایل روشن موسی (ع)

و قال سحر أو مجنون

سحر و جنون، فاصله بسیاری از یکدیگر دارند; زیرا سحر، نوعی تبّحر و جنون سراسر آشفتگی و اشمئزازآور است و میان این دو سنخیتی نیست. از این رو سخن فرعون، نشانگر اضطراب شدید او در موضع گیری علیه منطق روشن موسی(ع) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۹

۹ – فرعون ، شخصیتی منفور در نگاه

همسرش آسیه و رفتار وی غیر قابل تحمل برای او

و نجّنی من فرعون و عمله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۳ - ۲

۲ - فرعون ، در جمع کسانی که برای استماع سخن او گردآمده بودند ، با صدایی بلند سخن گفت .

فنادی

<ندا>، به معنای بلند کردن صدا و آشکار ساختن آن است. (مفردات راغب)

روش برخورد مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۹

۹ - اظهار محبت و دلسوزی کردن مؤمن آل فرعون نسبت به قوم خود (قبطیان)

یقوم

استفاده مؤمن آل فرعون از تعبیر <یا قوم> (ای قوم من) و تکرار آن در چهار نوبت (آیه های ۲۹، ۳۰، ۳۲، ۳۸ و ۴۱)، گویای مطلب یاد شده است.

روش تبلیغ فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۳ - ۱۱

۱۱ - ایادی و طرفداران فرعون ، همان سخنان و نظرات فرعون را در باره موسی (ع) تکرار و تبلیغ می کردند .

أجئتنا لتخرجنا من أرضنا بسحرك . .. لسحرن یریدان أن یخرجاکم

روش تبلیغ مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۹ – ۱۰

۱۰ – بهره گرفتن مؤمن آل فرعون از افکار عمومی مردم ، علیه تصمیم فرعون بر قتل موسی (ع)

یقوم لکم الملك الیوم . .. فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

صحبت مکرر مؤمن آل فرعون با مردم علی رغم آن که موسی(ع) مورد تهدید شخص فرعون

بود می تواند از نکته یاد شده حکایت کند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۴ – ۱

۱ – مؤمن آل فرعون برای بیدار کردن مردم و انصراف آنان از قتل موسی (ع) ، سرگذشت یوسف پیامبر رایادآور شد .

أتقتلون رجلًا . .. إنّی أخاف علیکم ... و لقد جاءکم یوسف

روش حکومت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴ – ۲،۳

۲ – تقسیم مردم مصر به طبقات و دسته های مختلف و پیرو ، نمود سیاست خودکامه و سلطه جویی فرعون

إنّ فرعون علا فی الأرض و جعل أهلها شیعًا

جمله <جعل أهلها شیعاً> عطف تفسیری بر <علا فی الأرض> و بیانگر نوع برتری جویی فرعون نسبت به مردم سرزمین مصر است. گفتنی است که <شیع> جمع <شیعه> است و <شیعه> به فرد یا گروه پیرو اطلاق می شود. بنابراین <جعل أهلها شیعاً>; یعنی، مردم آن سرزمین را به چند دسته پیرو درآورده بود.

۳ – اقدام فرعون به دسته دسته کردن مردم سرزمین مصر و ایجاد تفرقه میان آنان

و جعل أهلها شیعًا

روش خداشناسی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۸ – ۵

۵ – مأموریت یافتن هامان از سوی فرعون ، به تهیه آجر و ساختن برجی بلند جهت تحقیق وی درباره خدای موسی

فأوقد لی یهمن علی الطین فاجعل لی صرحًا لعلّی أطّلع إلی إله موسی

<صرح> به هر بنای بلند و برافراشته گفته می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر –

۳،۴،۸،۱۵ – ۳۷ – ۴۰

۳ – فرعون ، مدعی شد که به منظور اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) در آسمان ها ، فرمان ساختن بنای بلند و رصدخانه را صادر کرده است .

أسبب السموت فأطّلع إلی إله موسی

۴ – تصور نادرست فرعون ، از حقیقت خداوند و اعتقاد باطل وی به وجود او در آسمان ها و انحصار راه خدا شناسی در محسوسات

أسبب السموت فأطّلع إلی إله موسی

از این که فرعون برای کسب اطلاع از خداوند، به کاوش در آسمان ها پرداخت، این مطلب به دست می آید که او خدا را موجودی می دانست که اولاً در آسمان ها جای دارد نه در زمین، ثانیاً از راه های محسوس آسمانی (أسباب السماوات) قابل شناخت است.

۸ – ساختن بنای بلند و رصدخانه ، به منظور اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) ، رفتار زشتی بود که فرعون آن را زیبا و آراسته می یافت .

ابن لی صرحًا . .. فأطّلع إلی إله موسی ... و کذلک زیّن لفرعون سوء عمله

۱۵ – کار ساز نبودن مکر و حیله فرعون در ساختن بنای بلند ، به بهانه اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) و اثبات دروغ گو بودن او

یهمن ابن لی صرحًا. .. فأطّلع إلی إله موسی... و ما کید فرعون إلاّ فی تباب

برداشت یاد شده به این خاطر است که از مصادیق اصلی <کید فرعون> ساختن بنای بلند می باشد.

روش کیفرهای فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۱۰ – ۶،۹

۶ – میخکوب کردن به زمین هنگام مجازات ، شیوه

فرعون در سرکوب مخالفان

و فرعون ذی الأوتاد

ممکن است فرعون از آن جهت به <ذی الأوتاد> توصیف شده باشد که مخالفان خود را، به چهار میخ می کشید و شکنجه می داد.

۹ - < عن أبان الأحمر قال : سألت أباعبداللّه (ع) عن قول اللّه عزّوجلّ < و فرعون ذی الأوتاد > لأیّ شیء سمّی ذاالأوتاد ؟ قال : لأنّه کان إذا عذّب رجلاً بسطه علی الأرض علی وجهه و مدّ یدیه و رجلیه فأوتدها بأربعه أوتاد فی الأرض و ربّما بسطه علی خشب منبسط فوتّد رجلیه و یدیه بأربعه أوتاد ثمّ ترکه علی حاله حتّی یموت فسمّاه اللّه عزّوجلّ < فرعون ذی الأوتاد > لذلک ;

از ابان احمر روایت شده که گفت: از امام صادق(ع) درباره این سخن خداوند عزّوجلّ <و فرعون ذی الأوتاد> پرسیدم: برای چه چیز ذی الاوتاد نامیده شد؟ فرمود: برای این که وقتی مردی را شکنجه می داد، او را بر صورت بر زمین می خواباند و دست ها و پاهایش را می کشید و با چهار میخ در زمین می کوبید و چه بسا او را روی چوب پهنی می خواباند و چهار دست و پای او را با چهار میخ می کوبید آن گاه او را به همان حال رها می کرد تا بمیرد. پس خداوند عزّوجلّ از این جهت او را فرعون ذی الاوتاد نامید>.

روش مبارزه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۹ - ۴

۴ فرعون ، برای مبارزه با موسی و هارون (ع) به سحر و جادو متوسل شد .

و قال فرعون

اثتونی بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۰ - ۳،۴

۳ - تهیه و تدارک برای ارائه سِحری بزرگ در برابر موسی (ع) ، از حیله های فرعون

فلنأتینک بسحر . .. فجمع کیده

۴ - فرعون برای مقابله با موسی (ع) ، تمامی حیله ها و برنامه های خود را جمع آوری کرد و به کار گرفت .

فتولّی فرعون فجمع کیده

<کید>; یعنی، مکر ورزیدن و چاره اندیشیدن (قاموس) و مراد از <جمع کید>، گردآوری اهل مکر و ابزار آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۲۲

۲۲ - شکنجه ، کشتار ، تهدید و ارعاب ، از آخرین حربه های فرعون برای جلوگیری از نهضت موسی (ع) و بقای حکومت خویش

فلأقطّعنّ . .. لأصلّبنّکم ... و لتعلمنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۵ - ۴

۴ - دروغ و تزویر ، دو حربه فرعون علیه موسی (ع)

قال . .. إنّ هذا لسحر علیم . یرید أن یخرجکم من أرضکم بسحره

تعبیر <یرید أن یخرجکم. ..> دروغی آشکار است; چه این که موسی(ع) خواهان خارج ساختن بنی اسرائیل از مصر بود و نه قبطیان. و از سوی دیگر در مجموع کلام وی تزویر و فریبکاری نهفته است چه در گفتن <أرضکم> (سرزمین شما) و چه در تعبیر <بسحره> (با جادویش)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۴ - ۷

۷ - موضع گیری واحد فرعون

، هامان و قارون در چگونگی و شیوه مبارزه با موسی (ع)

فقالوا سحر كذّاب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۵ – ۷،۹،۱۲

۷ – کشتار فرزندان ذکور مؤمنان ، تنها راه پیشگیری از رواج آیین موسی ، در نگاه فرعون ، هامان و قارون

قالوا اقتلوا أبناء الذين ءامنوا معه

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که نخستین واکنش فرعون و. .. در برابر ایمان آورندگان به موسی(ع)، قتل پسران آنان بود.

۹ – زنده گذاشتن دختران مؤمنان علی رغم کشتار پسران آنان اقدام بی رحمانه دیگر فرعون ، هامان و قارون علیه موسی (ع) و بنی اسرائیل بود .

و استحيوا نساءهم

۱۲ – موضع گیری واحد فرعون ، هامان و قارون در چگونگی و شیوه مبارزه با موسی (ع) و پیروان او

قالوا اقتلوا أبناء الذين ءامنوا معه و استحيوا نساءهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۶ – ۶

۶ – کشتن موسی (ع) ، راه اصلی مبارزه با رسالت وی و گسترش آیین او ، در نگاه فرعون

و قال فرعون ذرونى أقتل موسى

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۱ – ۶

۶ – استفاده فرعون از احساسات و عواطف قومی ، در جهت مبارزه با موسی (ع)

و نادى فرعون فى قومه قال يقوم

به کـار رفتن واژه <یـا قوم> در تبلیغات فرعون، حاکی از بهره گیری فرعون از احساسات قومی و نژادی مردم مصـر (قبطیان) است.

رهبری اشراف فرعون

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۱ – ۴

۴ – فرعون و دارودسته وی ، از نوع پیشوایان دعوت کننده به دوزخ

و جعلنهم أئمه یدعون إلی النار

رهبری فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۱ – ۴

۴ – فرعون و دارودسته وی ، از نوع پیشوایان دعوت کننده به دوزخ

و جعلنهم أئمه یدعون إلی النار

ریسمان جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۶ – ۵،۶،۹

۵ – ریسمان و عصا ، از وسایل کار ساحران فرعون

فإذا حبالهم و عصیّهم

حبل (مفرد <حبال>) به معنای ریسمان و <عصا> (مفرد <عصیّ>) به معنای چوب دستی است.

۶ – ساحران فرعون ، با سِحر خود چنین وانمود کردند که ریسمان ها و عصا های آنان به هر طرف شتافته و حرکت می کند .

فإذا حبالهم و عصیّهم یخیّل إلیه من سحرهم أنّها تسعی

<أنّها تسعی> نائب فاعل <یخیّل> است و فعل <یخیّل إلیه> دلالت دارد که ریسمان ها و چوب دستی ها در واقع بی حرکت بودند; نه آن که با ماده ای آغشته شده باشند که براثر تابش آفتاب، واقعاً به حرکت درآمده باشند.

۹ – ساحران فرعون ، پیش از حضور در صحنه مقابله با موسی (ع) ، ریسمان ها وعصا های فراوانی را تدارک دیده بودند .

فإذا حبالهم و عصيّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۱،۲

۱ - استفاده ساحران از ریسمان و چوب برای انجام سحر خود

فألقوا حبالهم و عصيّهم

<حبال> (جمع <حبل>)

به معنای ریسمان ها و <عِصّی> (جمع <عصا>) به معنای چوبدستی ها است.

۲ – اقدام ساحران ، پس از پیشنهاد موسی (ع) ، به افکندن ریسمان ها و عصا های خود برای نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسی ألقوا . .. فألقوا حبالهم و عصیّهم

زمان غرق فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۲ – ۱

۱ عبور بنی اسرائیل از دریا و غرق شدن فرعون و سپاهیانش ، هنگام روز بوده است .

و جوزنا ببنی إسرءیل . .. حتی إذا أدرکه الغرق ... فالیوم

زمینه ارتداد جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۲ – ۱

۱ – بازگشت ساحران مؤمن به کفر (ارتداد) و پیروی از آیین فرعونیان ، از هدف های تهدید فرعون در مورد آنان

لأقطّعنّ . .. قالوا لن نؤثرک

پاسخ ساحران مؤمن به فرعون (لن نؤثرک)، حکایت از آن دارد که تهدیـدات فرعون، برای بازگردانـدن ساحران از راه ایمان بوده است.

زمینه ارتداد مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۱ – ۴

۴ – تلاش فرعونیان ، برای ارتداد و مشرک شدن مؤمن آل فرعون

و تدعوننی إلی النار

فراخواندن به آتش، کنایه از دعوت به کفر و شرک است که در آیه بعد به صراحت از آن یاد شده است (تدعوننى لأكفر باللّه و أشرك به. ..).

زمینه امنیت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۷ - ۱۷

۱۷ - تضمین سلامت و امنیت

کامل برای فرعون در صورت پذیرش ایمان از جمله پیام های الهی برای فرعون بود .

فقولا . .. والسلم علی من اتبع الهدی

زمینه انحطاط حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۲۱

۲۱ - پایه های حکومت فرعون پس از ماجرای ساحران و ایمان آنان به موسی (ع) ، بسیار متزلزل شد .

و لتعلمنّ أیّنا أشدّ عذابًا و أبقی

تفاوت برخوردهای اولیه فرعون با برخوردهای پس از ایمان ساحران، نشان از تزلزل حکومت فرعون و احساس خطر شدید او از ناحیه موسی(ع) و مؤمنان به او دارد.

زمینه بقای حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۶ - ۱۴

۱۴ - فرعون ، منافع و بقای اقتدار خود را در حفظ آیین گذشته مردم و نگه داری وضعیت اجتماعی موجود می دید .

إنّی أخاف أن یبدّل دینکم أو أن یظهر فی الأرض الفساد

زمینه ترس فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۴ - ۲

۲ - سخنان نرم موسی و هارون (ع) ، زمینه ای مناسب برای پی بردن فرعون به حقیقت و یا پیدایش باور های خویش

فقولا له قولاً لیّنًا لعلّه یتذکّر أو یخشی

<خشیه> ترسی است که آمیخته با احساس عظمت طرف مقابل باشد (مفردات راغب). حرف <أو> فرعون را بین دو واکنش احتمالی ترسیم کرده است. بنابراین جمله <لعلّه...> بیان می دارد که امید است فرعون یا حقیقت را فهمیده و به آن

یقین یابد و یالااقل احتمال صداقت موسی و

هارون(ع) را بدهد و در نتیجه خطر را بزرگ دیده و از آن هراسان شود.

زمینه توطئه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۸

۸ - تصمیم فرعونیان به قتل موسی (ع) ، به خاطر اعتقاد آن حضرت به ربوبیت مطلق خداوند بود .

أتقتلون رجلًا أن يقول ربّى اللّه

زمینه حق شناسی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۴ - ۲

۲ - سخنان نرم موسی و هارون (ع) ، زمینه ای مناسب برای پی بردن فرعون به حقیقت و یا پیدایش باور های خویش

فقولا له قولًا ليّنًا لعلّه يتذكّر أو يخشى

<خشیه> ترسی است که آمیخته با احساس عظمت طرف مقابل باشد (مفردات راغب). حرف <أو> فرعون را بین دو واکنش احتمالی ترسیم کرده است. بنابراین جمله <لعلّه...> بیان می دارد که امید است فرعون یا حقیقت را فهمیده و به آن یقین یابد و یالااقل احتمال صداقت موسی و هارون(ع) را بدهد و در نتیجه خطر را بزرگ دیده و از آن هراسان شود.

زمینه سلامتی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۷ - ۱۷

۱۷ - تضمین سلامت و امنیت کامل برای فرعون در صورت پذیرش ایمان از جمله پیام های الهی برای فرعون بود .

فقولا . . والسلم على من اتبع الهدى

زمینه شرک مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۱ - ۴

۴ - تلاش فرعونیان ، برای ارتداد

و مشرک شدن مؤمن آل فرعون

و تدعوننی إلی النار

فراخواندن به آتش، کنایه از دعوت به کفر و شرک است که در آیه بعد به صراحت از آن یاد شده است (تدعوننی لأکفر باللّه و أشرک به. ..).

زمینه شکست فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۶ – ۳

۳ – آگاهی قبلی فرعون از خطرساز بودن بنی اسرائیل برای حکومت و نظام سرکوبگر وی

و نری فرعون و همن و جنودهما منهم ما کانوا یحذرون

زمینه طغیان فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۲۸ – ۳

۳ – موسی (ع) ، جهالت مردم را پایه طغیان فرعون دانست .

یفقهوا قولی

تأکید موسی(ع) بر آگاه سازی اطرافیان فرعون در جهت مبارزه با طغیان گری او گویای این است که موسی(ع)، ریشه موفقیت فرعون را در ناآگاهی اطرافیانش می دانست.

زمینه نجات از ظلم فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۷ – ۹

۹ ایمان و اقامه نماز ، زمینه ساز نجات بنی اسرائیل از سلطه فرعون بود .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین. و نجنا برحمتک ... و أقیموا الصلوه و بشّر المؤ

زمینه هدایت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲۴ - ۳

۳ - تغییر حالت عصای موسی (ع) و یدبیضای او ، دو آیت و معجزه برای ارشاد و هدایت فرعون بود .

ءایه أُخری . .. اذهب إلی فرعون

زنان در حکومت فرعون

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۵ - ۱۱

۱۱ - زنان بنی اسرائیل ، فاقد هر گونه قدرت در جامعه فرعونی و نقش تأثیرگذار در سرنوشت سیاسی و اجتماعی

و استحیوا نساءهم

از این که فرعونیان دستور قتل دختران ایمان آورندگان به موسی(ع) را صادر نکردند، می توان مطلب یاد شده را به دست آورد; زیرا اگر زنان برای آنان خطرآفرین بودند و خود آنان و یا ایمان آوردنشان، نقشی در جامعه می داشت; قهراً در مجازات قتل با مردان شریک می شدند.

زندان در دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۹ - ۷

۷ - وجود زندان و زندانیان بسیار سیاسی ، در دوران حاکمیت فرعون بر سرزمین مصر

لأجعلنّک من المسجونین

برداشت فوق از این تعبیر <تو را از زندانیان گردانم> استفاده می شود.

زندانی در دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۹ - ۷

۷ - وجود زندان و زندانیان بسیار سیاسی ، در دوران حاکمیت فرعون بر سرزمین مصر

لأجعلنّک من المسجونین

برداشت فوق از این تعبیر <تو را از زندانیان گردانم> استفاده می شود.

زندگی بنی اسرائیل بعد از فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۳ - ۲

۲ بنی اسرائیل ، پس از نابودی فرعون ، در سرزمینی با اراضی حاصل خیز که در آن ، از انواع نعمت ها و روزی های پاکیزه و مناسب طبع برخوردار بودند ، روزگار خوشی می گذراندند .

و لقد بوّأنا بنی إسرءیل مبوّأ صدق و رزقنهم

من الطیبت

زندگی بنی اسرائیل در دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۳ - ۳

۳ وضعیت مسکن و معیشت بنی اسرائیل در دوران حکومت فرعون ، وضعیتی نابسامان و نامناسب بود .

و لقد بوّأنا بنی إسرءیل مبوّأ صدق و رزقنهم من الطیبت

زهد جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۳ - ۱۲

۱۲ - ساحران در پاسخ فرعون ، خداوند را برتر از او و وصول به خدا را ، ارجمندتر از آسایش دنیوی و پاینده تر از زندگانی در دنیا معرفی کردند .

إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا . .. واللّه خیر و أبقی

زیان توطئه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۷ - ۱۴

۱۴ - توطئه ها و نیرنگ های فرعون علیه موسی (ع) ، سرانجام به زیان و نابودی او انجامید .

و ما کید فرعون إلاّ فی تباب

<تباب> به معنای خسارت و هلاکت است.

زیرکی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۲ - ۲

۲ ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مردمی هوشیار و به ترفند ها و سیاست بازی های فرعون و اشرافیان دربار وی آگاه بودند .

رب موسی و هرون

به نظر می رسد از اهداف ساحران در تفسیر <رب العلمین> به <رب موسی و هرون> این باشد که مبادا فرعونیان پس از خاتمه ماجرا چنین وانمود کنند که ساحران به فرعون سجده کردند و او را <رب العلمین>

خواندند. و این معنا حکایت از هوشیاری ساحران و آگاهی آنان به ترفندهای فرعون دارد.

سبقت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۳ - ۱

۱ - پیشنهاد موسی (ع) به ساحران ، برای پیشقدم شدن در نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسی ألقوا ما أنتم ملقون

سبک سری اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۷ - ۵

۵ - فرعون و درباریان وی ، افرادی سبک سر و هوچی گر

فلمّا جاءهم بایتنا إذا هم منها یضحکون

برخورد سریع و استهزاآمیز فرعونیان، حاکی از سبک سری و هوچی گری آنان است.

سبک سری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۷ - ۵

۵ - فرعون و درباریان وی ، افرادی سبک سر و هوچی گر

فلمّا جاءهم بایتنا إذا هم منها یضحکون

برخورد سریع و استهزاآمیز فرعونیان، حاکی از سبک سری و هوچی گری آنان است.

سپاه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۱،۲،۳

۱ خداوند ، بنی اسرائیل را در حالی که در معرض هجوم فرعون و سپاهیانش قرار داشتند ، از دریا عبور داد .

و جوزنا ببنی إسرءیل البحر فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

۲ فرعون و سپاهیانش ، با خارج شدن بنی اسرائیل از دریا ، با کبر و نخوت و با سرعت به سوی آن گذرگاه تاختند .

و جوزنا ببنی إسرءیل البحر فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

جمله <فأتبعهم . .. > عطف

بر جمله <جاوزنا> است و <فای عاطفه> برای ترتیب بدون تراخی است. عرب به کسی که راه رفتنش همراه با کبر و نخوت باشد می گوید: <بغی فی مشیته> و <عدو> نیز به معنای دویدن است.

۳ فرعون و سپاهیانش ، از سرِ ستم و کینه توزی ، بنی اسرائیل را تعقیب کردند .

فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۶ - ۲

۲ - تشویق مردم از سوی مأموران فرعون ، به تسریع در پیوستن به سپاه وی

و إنّا لجمیع حذرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۳ - ۱

۱ - قرار گرفتن بنی اسرائیل در میان سپاه فرعون و دریا

فلمّا ترءا الجمعان . .. فأوحینا إلی موسی أن اضرب بعصاک البحر

از عبارت <أن اضرب بعصاک البحر> معلوم می شود که بنی اسرائیل به هنگام مشاهده سپاه فرعون، نه راه پیش داشتند و نه راه پس; زیرا در یک طرف آنان دریا قرار داشت و در سوی دیگر سپاه فرعون.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۴ - ۶

۶- لشگر فرعون ، در تعقیب بنی اسرائیل پس از عبور آنان از نیل

و اترک البحر رهوًا إنّهم جند مغرقون

تعقیب، از واژه <جند> استفاده شده است.

سپاه فرعون در دریا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۴ - ۱،۲

۱ - اقدام فرعون و سپاهيانش ، مبنى بر تعقيب بنى اسرائيل در بستر دريا

و أزلفنا ثَمّ الأخرين

<ازلاف> (مصدر <أزلفنا>)؛ يعنى،

بـه پیشـروی وادار کردن و <ثَمّ> ظرف مکـان و معـادل <آن جـا> و <الأـخرین> مفعـول برای <أزلفنـا> اسـت; یعنی، دیگران (فرعونیان) را وادار کردیم تا به آن جا پیشـروی کنند. گفتنی است که <ثَمّ> اشاره به بستر دریا دارد که بنی اسرائیل از آن عبور کردند.

۲ - دخالت اراده الهی در وادار کردن فرعونیان به پیشروی در بستر دریا

و أزلفنا ثَمّ الأخرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۶ - ۲

۲ - تعقیب بنی اسرائیل از سوی فرعونیان در مسیر باز شده در دریا به وسیله موسی (ع)

و أنجینا موسی و من معه أجمعین . ثمّ أغرقنا الأخرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۴

۴ - افکنده شدن فرعون و لشکریانش در دریا ، با حقارت و ذلت و به اراده الهی

فنبذنهم فی الیمّ

واژه <فنبذناهم> اشـعار به فروافکندن همراه با ذلت و حقارت دارد; زیرا <نبذ> اختصاصاً در دور ریختن اشیایی به کار می رود که فاقد ارزش است. در این جا گفته می شود: <نبذته نبذ النعل الخَلِق> (آن را چون کفش کهنه دور انداختم).

سجده جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۰ - ۱

۱ ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) و بطلان سحر خویش ، به خاک افتادند و به درگاه خداوند سجده کردند .

و ألقی السحره سجدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۱ - ۳

۳ ساحران به هنگام سجده

به درگاه خداوند ، ایمانشان را به ربوبیت وی اعلام داشتند .

و ألقی السحره سجدین. قالوا ءامنا برب العلمین

برداشت فوق بر این اساس است که جمله <قالوا ءامنا . .. > حال برای <السحره> و یا بدل اشتمال برای <القی السحره ... > باشد. بر این دو مبنا آیه مورد بحث دلالت می کند که ساحران به هنگام سجده به درگاه خدا برای اینکه توهم نشود به فرعون سجده می کنند، ایمان خویش را به خداوند اظهار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۰ - ۲

۲ - ساحران با مشاهده معجزه موسی و بلعیده شدن سِحرشان با اعجاز او ، در برابر خداوند به سجده افتادند .

فأُلقی السحره سجّدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۶ - ۲

۲ - به سجده در افتادن بی درنگ ساحران ، با مشاهده معجزه پیروز موسی

فأُلقی السحره سجدین

به کارگیری <فاء> تعقیب و فعل مجهول <أُلقی> بیانگر آن است که ساحران با مشاهده آن منظره عجیب، اختیار از کف دادند و بلافاصله به سجده درافتادند.

سختگیری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۳ - ۹

۹ فرعون دارای طبعی خسیس و سختگیر در اعطای مال و منال به خدمتگزاران خویش

قالوا إن لنا لأجراً إن کنا نحن الغلبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۱ - ۲

۲ - فرعون ، دارای طبعی خسیس و سخت گیر در اعطای مال و منال به خدمتگذاران و حامیان خود

قالوا لفرعون

أئنّ لنا لأجرًا إن كنّا نحن الغلبين

شرط ساحران مبنی بر دریافت مزد و پاداش از فرعون، در مقابل دفاع از او، می تواند به خاطر مشاهده روح خسّت و تنگ نظری در وجود وی باشد.

سختی شکنجه های فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱۷،۲۰

۱۷ - فرعون ، عذاب و شکنجه از ناحیه خود را ، شدیدتر از عذاب موعود موسی (ع) اعلام کرد .

و لتعلمنّ أیّنا أشدّ عذابًا

موسی(ع) آغاز صحنه مبارزه گفته بود: <ویلکم. .. فیسحتکم بعذاب>. فرعون نیز در برابر آن سخن، چنین وعده داد که عذاب او شدیدتر از عذابی است که موسی(ع) وعده داده است.

۲۰ - فرعون ، درک سنگین تربودن شکنجه هایش از عذاب موعود موسی (ع) را ، تنها در صورت چشیدن آن امکان پذیر دانست .

و لتعلمنّ أیّنا أشدّ عذابًا

سختی کیفر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۱۶ - ۲

۲ - مؤاخذه سخت و سنگین فرعون در دنیا از سوی خداوند

فأخذنه أخذًا وبیلًا

<وبیل> به معنای وخیم و سنگین است (مصباح المنیر).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۰ - ۱

۱ – خداوند ، فرعون را به سختی کیفر داد .

ألم تر کیف فعل ربّك . .. و فرعون

سختی هدایت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۲۵ – ۲

۲ – موسی (ع) متوجه سنگینی بار مسؤولیت رسالت و دشواری های ارشاد و هدایت فرعون

بود .

اذهب . .. قال ربّ اشرح لی صدری

درخواست شرح صدر موسی(ع) از خداوند، پس از نصب به رسالت و فرمان حرکت به سوی فرعون، نشان از توجه کامل آن حضرت به مشکلات و موانع و نیازهای روحی لازم برای طی این راه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲۶ - ۲

۲ - موسی (ع) به دشواری های رسالت خویش و مشکلات ارشاد و هدایت فرعون آگاه بود .

و یسّر لی أمری

سختیهای زندان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۹ - ۸

۸ - زندان فرعون ، زندانی سخت و مشقت بار

لأجعلنّک من المسجونین

<ال> در <المسجونین> به قرینه مقام اشاره به زندانی دارد که شرایط سخت آن می تواند افراد را از مخالفت با فرعون باز دارد.

سرزنش اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۷ - ۱

۱ حضرت موسی (ع) ، فرعون و سران حکومتش را ، به خاطر انکار معجزه ای که در حق بودن آن تردیدی نبود ، مورد ملامت و سرزنش قرار داد .

قال موسی أتقولون للحق لما جاءکم أسحر هذا

سرزنش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۱

۱ فرعون در پی گرایش ساحران به رسالت موسی (ع) و ایمانشان به ربوبیت خداوند ، بشدت برآشفت و آنان را به سبب ایمانشان توبیخ کرد .

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لکم

ضمیر

در <به> هم می توانـد به موسـی(ع) برگردانده شود و هم می تواند به <رب> برگردانده شود. در هر صورت برداشت فوق از آیه استفاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۱ – ۱

۱ – ساحران به خاطر ایمان به موسی (ع) ، مورد توبیخ و بازخواست فرعون قرار گرفتند .

قالوا ءامنّا . .. قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

<آمنتم> چه جمله خبری باشد و چه استفهامی (به تقدیر همزه)، مراد از آن توبیخ است و ضمیر <له> به قرینه حرف لام که برای ربط <أمن> به غیر خداوند به کار می رود و به تناسب ضمیر <إنّه> در <إنّه لکبیرکم> به موسی(ع) برمی گردد.

سرزنش فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۷ – ۱

۱ حضـرت موسـی (ع) ، فرعـون و سـران حکـومتش را ، به خـاطر انکـار معجزه ای که در حق بودن آن تردیـدی نبود ، مورد ملامت و سرزنش قرار داد .

قال موسی أتقولون للحق لما جاءکم أسحر هذا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۱ – ۱

۱ خداوند ، فرعون را به خاطر نافرمانی ها و فسادانگیزیهایش تا لحظه مرگ ، مورد ملامت و سرزنش قرار داد .

حتی إذا أدرکه الغرق قال ءامنت أنه لا إله إلا الذی . .. ءالئن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۴۰ – ۷،۹

۷ – فرجام حق ناپذیری فرعون ، فرجامی

ملامت بار

فنبذنهم فی الیمّ و هو ملیم

<ملیم> بر کسی اطلاق می شود، که سزاوار سرزنش باشد.

۹ - سرزنش فرعون نسبت به خویش ، در واپسین لحظات زندگی کفرآلود خود *

فنبذنهم فی الیمّ و هو ملیم

در صورتی که واژه <ملیم> به معنای ملامت کردن (متعدی) باشد، برداشت بالا ـ به دست می آید. یعنی: <و هو ملیم نفسه>.

سرزنشهای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱

۱ - ساحران به خاطر ایمان به موسی (ع) ، مورد توبیخ و بازخواست فرعون قرار گرفتند .

قالوا ءامنّا . .. قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

<آمنتم> چه جمله خبری باشد و چه استفهامی (به تقدیر همزه)، مراد از آن توبیخ است و ضمیر <له> به قرینه حرف لام که برای ربط <أمن> به غیر خداوند به کار می رود و به تناسب ضمیر <إنّه> در <إنّه لکبیرکم> به موسی(ع) برمی گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۹

۹ - سرزنش فرعون نسبت به خویش ، در واپسین لحظات زندگی کفرآلود خود *

فنبذنهم فی الیمّ و هو ملیم

در صورتی که واژه <ملیم> به معنای ملامت کردن (متعدی) باشد، برداشت بالا ـ به دست می آید. یعنی: <و هو ملیم نفسه>.

سرزنشهای مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۸ – ۹،۱۵

۹ – کشتن موسی (ع) به صرف اعتقاد او به ربوبیت خداوند ، کاری نکوهیده و نابه جا در نظر مؤمن آل فرعون

أتقتلون رجلًا أن

يقول ربّی اللّه

از استفهام انکاری در جمله <أتقتلون رجلًا. ..> که در مقام تقبیح عمل فرعون می باشد برداشت یاد شده استفاده می شود.

۱۵ - ناروا بودن قتل موسی (ع) ، در نظر مؤمن آل فرعون حتی در صورت دروغ گو بودن او

و إن یک کذبًا فعلیه کذبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۴ - ۸

۸ - نکوهش مؤمن آل فرعون از مردم مصر ، به خاطر تردید کردن در رسالت یوسف (ع) در گذشته (علی رغم مشاهده دلایل روشن او)

فمازلتم فی شکّ ممّا جاءکم به

سرشناسی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۹ - ۵

۵ - قارون و فرعون و هامان ، چهره های سرشناس و پرنفوذ جامعه خود بودند .

و قرون و فرعون و همن و لقد جاءهم موسی بالبیّنت

با توجه به این که موسی(ع) پیامبری مبعوث شده از جانب خداوند برای توده های بنی اسرائیل بود، ذکر نام سه تن از میان آنان و یادآوری این که موسی(ع) با بینات، به سوی قارون و فرعون و هامان آمد، نشان می دهد که آنان چهره های سرشناس و صاحب نفوذی بوده اند.

سطحی نگری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۸ - ۹،۱۰

۹ - تحقیر فرعون و فرعونیان از سوی موسی (ع) به خاطر نیندیشیدن در نظام هستی و انکار پروردگار جهان

قال ربِّ المشرق و المغرب و ما بینهما إن کنتم تعقلون

برداشت یاد شده بدان احتمال

است که تعبیر <إن کنتم تعقلون> تعریضی به عدم تعقل فرعون و فرعونیان و مقابله به مثل با اتهام جنون به موسی(ع) باشد.

۱۰ – فرعون و فرعونیان ، مردمی سطحی نگر و فاقد اندیشه صحیح و ژرف در معارف الهی

قال ربّ المشرق و المغرب و ما بینهما إن کنتم تعقلون

سلطه سپاه فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۹ – ۲

۲ – سرزمین مصر تحت سلطه نفس گیر سپاهیان سرکش فرعون

و استکبر هو و جنوده فی الأرض

سلطه طلبی اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۶ – ۷

۷ – فرعون و اشراف حکومت او ، اشخاصی برتری جو و سلطه طلب بودند .

و کانوا قومًا عالین

سلطه طلبی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۶ – ۷

۷ – فرعون و اشراف حکومت او ، اشخاصی برتری جو و سلطه طلب بودند .

و کانوا قومًا عالین

سلطه فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۷ - ۴

۴ - بنی اسرائیل در چنگال فراعنه مصر و در اسارت آنان گرفتار بودند .

أن أرسل معنا بنی إسرءیل

سنگسار در دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۰ - ۷

۷ - شیوه فرعونیان ، سنگسار کردن مخالفان عقیدتی و سیاسی خود بوده است . *

و إنّی عذت بربّی و ربّکم أن ترجمون

از جمله معانی <رجم>، سنگسار کردن است. این که موسی(ع) مسأله <رجم> را

به میان کشیده، یا از آن جهت است که زمزمه آن میان فرعونیان آغاز شده بود و یا این که در قوانین عمومی آنان، چنین رایج بوده است. برداشت بالا بنابر احتمال دوم است.

سوء استفاده اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۵

۵ فرعون و اطرافیانش ، از ثروت و امکانات عظیم اقتصادی خود در جهت مبارزه با دین خدا و گمراه کردن مردم ، استفاده می کردند .

إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا ربنا لیضلوا عن سبیلک

سوء استفاده فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۵

۵ فرعون و اطرافیانش ، از ثروت و امکانات عظیم اقتصادی خود در جهت مبارزه با دین خدا و گمراه کردن مردم ، استفاده می کردند .

إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا ربنا لیضلوا عن سبیلک

سوءاستفاده فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۶ - ۱۰

۱۰ - سوء استفاده فرعون ، از اعتقادات و احساسات مذهبی مردم

أقتل موسی . .. إنّی أخاف أن یبدّل دینکم

سودجویی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۳ – ۸

۸ سودجویی ، از انگیزه های ساحران برای مبارزه با موسی (ع)

قالوا إن لنا لأجراً إن كنا نحن الغلبين

سوگند به عزت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۴

۶ -

۶ - سوگند ساحران به عزت و قدرت فرعون

و قالوا بعزّه فرعون

سوگند به قدرت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۶

۶ - سوگند ساحران به عزت و قدرت فرعون

و قالوا بعزّه فرعون

سوگند جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۶

۶ - سوگند ساحران به عزت و قدرت فرعون

و قالوا بعزّه فرعون

سوگند فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۴ - ۱

۱ فرعون بر کیفر دادن تمامی ساحران مؤمن به موسی (ع) تصمیم قطعی گرفت و بر آن سوگند یاد کرد .

لأقطعن . .. ثم لأصلبنکم

حرف <لام> در <لاقطعن> در <لاصلبن> لام تأکید و حاکی از سوگند مقدر است.

سهولت ابطال جادوی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۹ - ۶

۶ - خداوند با بیان هم سنخ بودن سحرِ ارائه شده از سوی همه ساحران فرعون ، ابطال آن را برای موسی (ع) ، امری سهل و آسان جلوه داد .

کید سحر

<ساحر> نکره است و بر وحدت دلالت دارد; یعنی، یک ساحر. مراد از آن، واحد حقیقی نیست; بلکه مراد این است که کید همه ساحران به جهت تشابه و هم سنخی، به منزله مکر یک ساحر است و کثرت ساحران برپیچیده بودن آن نیافزوده است.

شبهه افکنی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۹ - ۴

۴ -

فرعون با اظهار بی اطلاعی از پروردگار موسی و هارون ، رکن اصلی پیام های آنان را زیر سؤال برد .

إنّا رسولا ربّک . .. أُوحی إلینا ... فمن ربّکما

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۵۱ – ۲

۲ – فرعون بـا مطرح سـاختن شـرک ربوبی اقوام گذشـته ، برای موسـی (ع) به اسـتبعاد و القای شـبهه در مورد توحیـد ربوبی پرداخت .

قال فما بال القرون الأُولی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۸ – ۲

۲ – فرعون ، درباره خدای مورد ادعای موسی اظهار تردید کرد .

و قال فرعون . .. ما علمت لکم من إله غیری

شجاعت جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۶ – ۵

۵ ساحران گرویده به موسی (ع) مؤمنانی در کمال شجاعت و شهامت

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون. و ما تنقم منا إلا أن ءامنا

شجاعت مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۸ – ۱۰

۱۰ – مؤمن آل فرعون ، برخوردار از شجاعت ، ایمان استوار و فهم درست از دین

اتّبعون أهدكم سبيل الرشاد

اظهار ایمان و موضع گیری علنی مؤمن آل فرعون، علیه مواضع فرعونیان و نیز محتوا و چگونگی استدلال های او برای درستی مواضع خود، نشانگر برداشت یاد شده است.

شخصیتهای مؤثر در حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۴ - ۴

۴ - نقش کلیدی و

کارساز هامان و قارون ، در دستگاه حکومتی فرعون

إلی فرعون و همن و قرون

یاد شدن هامان و قارون در کنار فرعون (بدون ذکر دیگر اقشار جامعه)، حاکی از مطلب یاد شده است.

شدت عذاب اخروی آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۶ – ۷

۷ – خاندان فرعون ، مبتلا به سخت ترین عذاب و کیفر الهی در دوزخ

أشدّ العذاب

با توجه به این که <أشدّ العذاب> می تواند بیانگر این معنا باشد که عذاب دوزخ، شدت و ضعف دارد و فرعونیان در درجه شدیدتر آن قرار داده خواهند شد. هم چنین می تواند بدین معنا باشد که عذاب دوزخ در مقایسه با هر عذاب دیگری، شدیدترین عذاب ها است. در این صورت <أشدّ العذاب> به جای دوزخ آمده و حکایت از شدت بی حساب آتش آن دارد.

شرک ربوبی در دوران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۷ – ۶

۶ – جامعه فرعونی ، گرفتار شرک ربوبی و منکر < ربّ العالمین >

قالوا ءامنّا بربّ العلمین

شرک فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۷ – ۱۰

۱۰ فرعون ، حاکمی مشرک و معتقد به وجود خدایان و معبودهایی متعدد

و يذرك و ءالهتك

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - يونس - ۱۰ - ۹۰ - ۸

۸ فرعون ، تا پيش از غرق شدن ، معتقد به آيين شرك بود .

حتى إذا أدركه الغرق قال ءامنت أنه لا إله إلا الذى ءامنت به بنوا إسرءيل

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۱ - ۲،۶

۲ - فرعون بـا مطرح سـاختن شـرک ربوبی اقوام گذشـته ، برای موسـی (ع) به اسـتبعاد و القای شـبهه در مورد توحیـد ربوبی پرداخت .

قال فما بال القرون الأُولی

۶ - فرعون با استناد به عقاید و افکار اقوام گذشته ، سعی در مقابله با موسی (ع) و تثبیت حقانیت شرک داشت .

قال فما بال القرون الأُولی

تمسّک فرعون به افکار پیشـینیان و این که اگر رسالت موسـی حق است، چرا برای اقوام گذشـته چنین رسولی نیامد و چرا آنها عذاب نشدند، نشان می دهد که در دیدگاه او، پذیرفته های نسل های قبل، صحیح و قابل تبعیت است.

شرک مردم در دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۸ - ۴

۴ - فرعون ، مورد پرستش مردم مصر

و قال فرعون . .. ما علمت لکم من إله غیری

شعبده جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۶ - ۳،۵

۳ جادوی ساحران فرعونی از نوع چشمبندی و نشان دادن اشیا بر خلاف واقع آن بوده است .

فلما ألقوا سحروا أعین الناس

۵ ساحران فرعونی پس از چشمبندی مردم به ترسانیدن آنان پرداختند .

فلما ألقوا . .. و استرهبوهم

برداشت فوق بر این اساس است که <استرهبوا> عطف بر <فلما ألقوا . .. > باشد. بر این مبنا <استرهبوهم> دلالت می کند که ساحران پس از چشمبندی با حرکات و سکنات خویش سعی می کردند مردم را کاملا مرعوب سحر

خویش سازند.

شک فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۱ - ۲

۲ - تردید فرعون نسبت به توان موسی (ع) در ارائه دلیل روشن بر مدعای خویش

قال فأت به إن کنت من الصدقین

برداشت یاد شده، در صورتی است که امر در <فأت به> تعجیزی باشد. بنابراین فرعون بدان جهت که از توانایی موسی نسبت به آن کار اطمینان نداشت،از او خواست تا معجزه خویش را ارائه دهد.

شکست توطئه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۵ - ۱۴

۱۴ - توطئه مشترک فرعون ، هامان و قارون برای کشتار فرزندان ذکور مؤمنان در عصر موسی (ع) نافرجام ماند .

قالوا اقتلوا أبناء الذین ءامنوا معه . .. و ما کید الکفرین إلاّ فی ضلل

شکست جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۷ - ۳،۴،۵

۳ عصای موسی (ع) پس از افکنده شدن ، تمام بافته های جادویی ساحران را بلعید و به کام خویش فروبرد .

فإذا هی تلقف ما یأفکون

<لَقْف> (مصدر تلقف) به معنای گرفتن چیزی با سرعت است و در آیه شریفه به مناسبت مورد به <بلعیدن> تفسیر شده است. جمله <فإذا هی ... > می تواند خبر از رخدادی باشد که در صحنه مبارزه اتفاق افتاده است. در این صورت تقدیر جمله چنین خواهد بود: أوحینا إلی موسی أن ألق عصاک فالقیها فإذا هی تلقف.

۴ خداوند به موسی (ع) بشارت داد که عصای وی پس از ر ها

شدن ، تمام ساخته های دروغین ساحران را خواهد بلعید .

أن ألق عصاک فإذا هی تلقف ما یأفکون

در برداشت فوق جمله <فإذا هی . .. >، همانند <أن ألق عصاک>، تفسیر <أوحینا> گرفته شده است. بر این مبنا تقدیر جمله بدین صورت خواهد شد: ألق عصاک فإذا القیتها إذا هی تلقف ما یأفکون.

۵ عصای موسی (ع) با بلعیدن ابزار جادویی ساحران ، صحنه ای شگفت و به دور از انتظار همگان به وجود آورد .

فإذا هی تلقف ما یأفکون

<إذا> برای مفاجات است و دلالت می کند که جمله پس از آن در یک حالت غیر منتظره واقع شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۹ – ۱،۲

۱ فرعونیان با ناکامی ساحران خویش در حضور انبوه تماشاچیان مغلوب گشتند و با ذلت ، صحنه مبارزه را ترک کردند .

فغلبوا هنالک و انقلبوا صغرین

در برداشت فوق ضمیر در <فغلبوا> و <انقلبوا> به فرعونیان بازگردانده شده است.

۲ ساحران دربار فرعون پس از بطلان سحرشان شکست خوردند و در صحنه مبارزه به ذلت افتادند .

فغلبوا هنالک و انقلبوا صغرین

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از ضمیر <فغلبوا> و <انقلبوا> ساحران باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۳ – ۴

۴ فرعون ، شکست ساحران و پیروزی موسی را صحنه سازی و ایمان آنان را توطئه ای از پیش طراحی شده اعلام کرد .

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه

کلمه <هذا> اشاره است به ماجرای شکست ساحران و پیروزی موسی و در آخر اظهار ایمان ساحران

به ربوبیت خداوند و پیامبری موسی و هارون.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۳ - ۲

۲ در پس تحقق معجزه موسی (ع) و شکست ساحران ، تنها گروه اندکی از بنی اسرائیل به وی گرویده و ایمان آوردند .

فما ءامن لموسی إلا ذریه من قومه

برداشت فوق بر اساس ارجاع ضمیر <من قومه> به <موسی> است ; ضمناً تنکیر <ذریه> دلالت بر تقلیل می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱۰

۱۰ - فرعون ، شکست ساحران از موسی (ع) را ، امری تصنّعی و براثر تبانی قبلی با موسی (ع) دانست و آنان را به سهل انگاری عمدی متهم ساخت .

إنّه لکبیرکم الذی علّمکم السحر

شکست فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۶ - ۵

۵ - شکست نهایی فرعون در مبارزه با موسی (ع) ، درس عبرتی برای مخالفان پیامبر (ص) و منکران معاد

إنّ فی ذلک لعبره لمن یخشی

نقل داستان موسی(ع) و فرعون پس از بیان شبهات منکران معاد و نیز خطاب به پیامبر(ص) با جمله <هل أتاک. ..> بیانگر این است که مراد از توصیف داستان مزبور به عبرت، تهدید منکران معاد و مخالفان پیامبر(ص) است که چه بسا آنان نیز در نهایت، همچون فرعون به عذاب الهی گرفتار شوند.

شکنجه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

١١ – طه – ٢٠ – ٧١ – ١٨،١٥

١٥ – تصميم فرعون

بر شکنجه و به صلیب کشیدن ساحران مؤمن و نظارت مستقیم خود بر اجرای آن ، تصمیمی قاطع و مستبدانه بود .

لأقطّعنّ . .. لأصلّبنّکم ... لتعلمنّ أيّنا أشدّ عذابًا و أبقى

فرعون در واکنش هـای قبلی خود در برابر موسـی(ع) بـا اطرافیـان خویش به مشورت می نشـست; ولی در مجـازات سـاحران، تصـمیم مستبدانه و شخصـی خود را بـا سوگنـد بر اجرای آن اعلام کرد و بـا لام قسم و نون تأکیـد ثقیله و فعـل هایی از باب تفعیـل، قـاطعیت خود را در این تصـمیم ابراز کرد. گفتنی که فعـل هـای <لأقطّعنّ> و <لأصلبنّ> که از باب تفعیل انـد، با ثلاثی مجرد در معنا یکسان بوده و تفاوتی جز تأکید افزون تر ندارند.

۱۸ - فرعون ، دوران مجازات ساحران مؤمن (قطع دست و پا و بستن به چوبه دار) را در مقایسه با مـدت عـذاب های موعود موسی (ع) ، طولانی تر و پایدارتر اعلام کرد .

و لتعلمنّ أيّنا أشدّ عذابًا و أبقى

<عذاباً> تمیز برای <أشدّ> و قرینه بر تمیز محذوف <أبقى> است; یعنی، <و أبقى عذاباً>.

شکنجه های آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۴۹ - ۱

۱ - بنی اسرائیل همواره تحت سیطره خاندان فرعون ، به شکنجه های سخت گرفتار بودند .

و إذ نجينكم من ءال فرعون يسومونكم سوءالعذاب

<سَوْم> (مصـدر یسومون) به معنای تحمیل کردن است. اضافه <سوء> به <العـذاب> اضافه صـفت به موصوف می باشد; یعنی: العذاب السوء.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۰

۱۰- نقش تعیین کننده خداوند

در تحولات تاریخ بشری و نجات مردمان از ظلم و ستم

إذ أنجکم من ءال فرعون

شکنجه های فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۴ - ۱،۲،۳،۴

۱ فرعون بر کیفر دادن تمامی ساحران مؤمن به موسی (ع) تصمیم قطعی گرفت و بر آن سوگند یاد کرد .

لأقطعن . .. ثم لأصلبنکم

حرف <لام> در <لاقطعن> در <لاصلبن> لام تأکید و حاکی از سوگند مقدر است.

۲ قطع یک دست و یک پا در جهت خلاف یکدیگر ، از کیفر های تعیین شده از سوی فرعون برای ساحران مؤمن به موسی (ع)

لأقطعن أیدیکم و أرجلکم من خلف

۳ فرعون ، ساحران مؤمن به موسی (ع) را تهدید کرد که پس از بریدن دست و پایشان تمامی آنان را به چوبه دار خواهد بست .

ثم لأصلبنکم أجمعین

۴ ایمان به رسالت موسی (ع) ، خیانتی بزرگ از دیدگاه فرعون و در پی دارنده مجازاتی سخت

لأقطعن . .. ثم لأصلبنکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۵ - ۶،۹

۶ باور به معاد و بازگشت به خدا پس از مرگ ، عامل نهراسیدن ساحران مؤمن از مجازات ها و شکنجه های فرعون

إنا إلی ربنا منقلبون

۹ نجات از شرک و پذیرش ربوبیت خداوند ، عامل بی پروایی ساحران مؤمن در برابر مجازات ها و شکنجه های فرعونی

إنا إلی ربنا منقلبون

در برداشت فوق جمله <إنا إلی ربنا منقلبون> توصیف تحولات عقیدتی ساحران و انقلاب درونی آنان گرفته شده است. در این صورت مراد از آن

جمله، بازگشت به خدا با رها شدن از باورهای باطل و پذیرش ربوبیت وی خواهد بود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۶ – ۱۱،۱۰،۹،۲

۲ ایمان ساحران به آیات الهی تنها انگیزه فرعون بر شکنجه و مجازات آنان

إن هذا لمکر مکرتموه فی المدینه لتخرجوا . .. و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بایت ربنا

نقمت <مصدر تنقم> به معنای عقوبت کردن و کراهت داشتن است و <أن ءامنا> مفعولٌ له برای <تنقم> می باشد. تقدیر جمله چنین است: و ما تنقم منا لشیء إلا ـ لایماننا. یعنی ای فرعون تنها چیزی که تو را بر عقوبت ما واداشته ایمان ماست، نه اینکه ما را توطئه گر و امثال آن بدانی. به عبارت دیگر یعنی تو خود می دانی که اتهامهایت واقعیت ندارد.

۹ صبر در برابر تحمل شکنجه های فرعون و تسلیم خدا بودن تا آخرین لحظه حیات ، درخواست ساحران مؤمن در دعا به درگاه خداوند

ربنا أفرغ علینا صبراً و توفنا مسلمین

۱۰ ساحران مؤمن در عین اظهار استقامت در برابر فرعون ، خود را برای مقاومت در برابر شکنجه های فرعون و پایداری بر طریق ایمان ، نیازمند امداد های الهی دانستند .

ربنا أفرغ علینا صبراً

۱۱ کیفر های تعیین شده از سوی فرعون برای ساحران مؤمن ، شکنجه هایی طاقتفرسا و تحمل آن نیازمند صبری وافر بود .

ربنا أفرغ علینا صبراً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۴۱ – ۱۱،۱۰

۱۰ خداوند با گرفتار ساختن بنی اسرائیل به عذاب های سهمگین فرعونی ، آنان را آزمونی

بزرگ مبتلا ساخت .

یسومونکم سوء العذاب . .. و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

کلمه <بلاء> می توانـد به معنای آزمون و نیز به معنای نعمت باشـد. مشارالیه <ذلکم> یا عذاب است و یا رهایی از آن. در برداشت فوق <بلاء> به معنای آزمون و <ذلکم> اشاره به خود عذاب گرفته شده است.

۱۱ خداوند با رهاسازی بنی اسرائیل عصر موسی از شکنجه های سخت فرعونی ، آنان را مورد آزمایشی سنگین قرار داد .

و إذ أنجینکم . .. و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که <بلاء> به معنای آزمون و <ذلکم> اشاره به رهایی از عذاب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۳ - ۵،۹

۵ مؤمنان به موسی (ع) به جرم ایمان ، در معرض شکنجه و آزار فرعون و اشراف قوم خود قرار داشتند .

إلا ذریه من قومه علی خوف من فرعون و ملإیهم أن یفتنهم

۹ فرعون ، در شکنجه و آزار دیگران ، حد و مرزی نمی شناخت .

فما ءامن لموسی إلا ذریه من قومه علی خوف من فرعون و ملإیهم أن یفتنهم . .. و انّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۵ - ۳

۳ - موسـی و هـارون (ع) از پیشـدستی فرعـون و اقـدام او به کیفر فوری آنـان ، پیش از هرگونه فرصت اظهـار معجزه و بیـان حقیقت ، نگران بودند .

قالا ربّنا إنّنا نخاف أن یفرط علینا

<فَرَطَ>; یعنی، پیشی گرفت بدون آن که افراط یا تفریط کرده باشد (مفردات

راغب). مراد موسی و هارون(ع)، احتمال دست زدن فرعون به کاری است که فرصت ابلاغ پیام الهی را از آنان بگیرد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۱ – ۱۴،۱۵،۲۲

۱۴ – بریدن دست و پای مجرمان و بستن آنان به چوبه های دار ، از جمله سخت ترین مجازات ها در زمان فرعون بود .

فلأقطّعنّ . .. و لأصلّبنّکم فی جذوع النخل

۱۵ – تصمیم فرعون بر شکنجه و به صلیب کشیدن ساحران مؤمن و نظارت مستقیم خود بر اجرای آن ، تصمیمی قاطع و مستبدانه بود .

لأقطّعنّ . .. لأصلّبنّکم ... لتعلمنّ أیّنا أشدّ عذابًا و أبقی

فرعون در واکنش های قبلی خود در برابر موسی(ع) با اطرافیان خویش به مشورت می نشست; ولی در مجازات ساحران، تصمیم مستبدانه و شخصی خود را با سوگند بر اجرای آن اعلام کرد و با لام قسم و نون تأکید ثقیله و فعل هایی از باب تفعیل، قاطعیت خود را در این تصمیم ابراز کرد. گفتنی که فعل های <لأقطّعنّ> و <لأصلبنّ> که از باب تفعیل اند، با ثلاثی مجرد در معنا یکسان بوده و تفاوتی جز تأکید افزون تر ندارند.

۲۲ – شکنجه ، کشتار ، تهدید و ارعاب ، از آخرین حربه های فرعون برای جلوگیری از نهضت موسی (ع) و بقای حکومت خویش

فلأقطّعنّ . .. لأصلّبنّکم ... و لتعلمنّ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۹ – ۱۰

۱۰ – قطع یک دست و یک پا بر عکس یکدیگر ، از شکنجه های سخت نظام فرعونی برای مخالفان

لأُقطّعنّ أیدیکم و

أرجلکم من خلف

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۰ - ۱

۱ - اعلام آمادگی ساحران مؤمن به موسی (ع) در برابر فرعون برای پذيرش هر شکنجه در راه ايمان خويش

لأُقطّعنّ أيديکم و أرجلکم من خلف . .. قالوا لاضير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - تحريم - ۶۶ - ۱۱ - ۱۱

۱۱ - همسر فرعون ، افزون بر آزار ديدن از او ، از سوی کارگزاران نظام وی نيز تحت آزار و شکنجه قرار داشت .

نجّنی من فرعون و عمله و نجّنی من القوم الظلمين

تکرار درخواست نجات (و نجّنی) درباره قوم ستمگر، می تواند بيانگر برداشت ياد شده باشد.

شکنجه های کارگزاران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - تحريم - ۶۶ - ۱۱ - ۱۱

۱۱ - همسر فرعون ، افزون بر آزار ديدن از او ، از سوی کارگزاران نظام وی نيز تحت آزار و شکنجه قرار داشت .

نجّنی من فرعون و عمله و نجّنی من القوم الظلمين

تکرار درخواست نجات (و نجّنی) درباره قوم ستمگر، می تواند بيانگر برداشت ياد شده باشد.

شکنجه همسر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - تحريم - ۶۶ - ۱۱ - ۱۱

۱۱ - همسر فرعون ، افزون بر آزار ديدن از او ، از سوی کارگزاران نظام وی نيز تحت آزار و شکنجه قرار داشت .

نجّنی من فرعون و عمله و نجّنی من القوم الظلمین

تکرار درخواست نجات (و نجّنی) درباره قوم ستمگر، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

شورای کارگزاران فرعون

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۰ - ۵

۵ انتخاب روش مبارزه با موسی پس از تصمیم به ساحر خواندن وی و تحلیل اهداف او (برچیدن حکومت فرعونی) ، از مسائل مطرح شده در جلسه مشورتی بزرگان دربار فرعون

فماذا تأمرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۱ - ۱،۲،۴

۱ مجازات موسی (ع) و برادرش هارون از پیشنهاد های ارائه شده در جلسه مشورتی اشراف و سران حکومت فرعونی

قالوا أرجه و أخاه

پیشنهاد تأخیر در مجازات موسی و هارون حکایت از آن دارد که فرعون و یا برخی از اشراف دربار مجازات موسی و هارون را مطرح کرده بودند.

۲ تأخیر در مجازات موسی (ع) و برادرش هارون از مصوبات جلسه مشورتی سران و بزرگان دربار فرعون

قالوا أرجه و أخاه

<ه> در <أرجه> ضمیری است که به صورت ساکن قرائت شده و مفعول <ارجِ> می باشد. <ارجِ> فعل امر از مصدر <ارجاء> (به تأخیر انداختن) است. مشتقات کلمه <ارجاء> گاهی با همزه استعمال می گردد و گاهی همزه آن تبدیل به یاء می شود. گفته می شود: اَرْجأ یُرْجی یُرْجی. قابل ذکر است که مراد از تأخیر انداختن، تأخیر در مجازات است.

۴ خنثی سازی معجزه موسی (ع) با استمداد از ساحران زبردست ، از آرای تصویب شده از جلسه سران و بزرگان حکومت فرعونیان

و أرسل فی المدائن حشرین

شهرت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۴ - ۲

۲ – فرعون ، هامان و قارون ،

سه عنصر سرشناس ، با نفوذ و نیرومند در عصر رسالت موسی (ع)

و لقد أرسلنا موسی . .. إلی فرعون و همن و قرون

صفات فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲۴ - ۱

۱ - فرعون ، مردی طغیان گر و سرکش در برابر خداوند بود .

اذهب إلی فرعون إنّه طغی

مراد از <طغیان فرعون> به قرینه رسالت موسی(ع)، سرکشی او در برابر خدا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۳ - ۱

۱ - فرعون ، مردی سرکش و خدانشناس بود .

اذهبا إلی فرعون إنّه طغی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۶ - ۴

۴ - فرعون ، اسیر لجاجت و کفر شدید در برابر آیات الهی بود .

و لقد أرینه ءایتنا کلّها فکذّب و أبی

امتناع و تکذیب فرعون در عین ارائه آیات بسیار بر او، نشان از شدت لجاجت و کفرپیشگی او دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۶

۶ - فرعون ، حاکمی مستبد ، مغرور و متکبر بود .

قبل أن ءاذن لكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۱ - ۲

۲ - فرعون ، دارای طبعی خسیس و سخت گیر در اعطای مال و منال به خدمتگذاران و حامیان خود

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا إن كنّا نحن الغلبين

شرط ساحران مبنی بر دریافت مزد و پاداش از فرعون، در مقابل دفاع از او، می تواند به خاطر مشاهده

روح خسّت و تنگ نظری در وجود وی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۳۱ - ۵

۵- مشابهت پیکره نظام فرعونی با شخص فرعون در خصلت های منفی

إنّه کان عالیًا من المسرفین

برداشت بالا بنابراین نکته است که <المسرفین> نظر به اسراف گران جامعه فرعونی داشته باشد که فرعون سرکرده آنان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۱۷ - ۱

۱ - فرعون زمان موسی (ع) ، مردی طغیان گر و فرو رفته در پلیدی ها و گستاخ در برابر خداوند

إلی فرعون إنّه طغی

<طغیان>; یعنی، از حد گذراندن (مصباح) و مراد از <طغیان فرعون> به قرینه <تزکّی> و <فتخشی> در آیات بعد ناپاکی فرعون و بی باکی او، در برابر خداوند است.

ضعف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۸ - ۵

۵ - خداوند ، به موسی (ع) اطمینان بخشید که توان او برتر از همه ساحران حاضر در صحنه مبارزه و مقام او رفیع تر از فرعون و فرعونیان است .

إنّک أنت الاعلی

طغیان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲۵ - ۱

۱ – موسی (ع) جهت انجام رسالت خویش و بازداشتن فرعون از طغیان گری ، با دعابه درگاه خداوند ، خواهان شرح صدر خویش شد .

اذهب . .. قال ربّ اشرح لی صدری

فراخی سینه، کنایه از خویشتن داری و کنترل خود و اختیار از کف ندادن است.

طغیانگری فرعون

جلد –

نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲۴ - ۱

۱ - فرعون ، مردی طغیان گر و سرکش در برابر خداوند بود .

اذهب إلی فرعون إنّه طغی

مراد از <طغیان فرعون> به قرینه رسالت موسی(ع)، سرکشی او در برابر خدا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۳ - ۱

۱ - فرعون ، مردی سرکش و خدانشناس بود .

اذهبا إلی فرعون إنّه طغی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۱۷ - ۱

۱ - فرعون زمان موسی (ع) ، مردی طغیان گر و فرو رفته در پلیدی ها و گستاخ در برابر خداوند

إلی فرعون إنّه طغی

<طغیان>; یعنی، از حد گذراندن (مصباح) و مراد از <طغیان فرعون> به قرینه <تزکّی> و <فتخشی> در آیات بعد ناپاکی فرعون و بی باکی او، در برابر خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۱۸ - ۲،۷

۲ - خداوند ، راهنمای موسی (ع) در شیوه برخورد با طغیان گری فرعون

إنّه طغی . فقل

$۷ - فرعون ، طغیان گری محروم از هرگونه پاکی و صلاح

هل لک إلی أن تزکّی

سؤال موسی(ع) نشان می دهد که وی در وجود فرعون، به دنبال یافتن تمایلی هر چند اندک به سوی خیر و صلاح بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۱ - ۳

$۳ - فرعون ، طغیان گری بس گمراه و بی پروا

طغی . .. و أهدیک ... فتخشی

... فکذّب

تکذیب معجزه موسی(ع)، نشانه عمق محرومیت فرعون از هدایت و خشیت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۱ - ۱،۴

۱ - فرعون و قوم عاد و ثمود ، در ممالك و سرزمین ها ، به طغیان گری پرداخته ، در گناه فرورفتند .

الذین طغوا فی البلد

طغیان، از حد گذراندن گناه است (مقاییس اللغه) و هر چیز که از مقدار خود فراتر رود، طغیان کرده است (العین). حرف <ال> در <البلاد>، برای استغراق عرفی است و مراد تمام سرزمین هایی است که برای اقوام یاد شده، دسترسی به آن امکان پذیر بوده است و می توان گفت: اصل آن <بلادهم> بوده و حرف <ال>، جانشین ضمیر <هم> است و مراد سرزمین هایی است که در قلمرو آنان بوده است.

۴ - طغیان ، عامل هلاکت قوم عاد و ثمود و زمینه ساز نابودی فرعون

ألم تر کیف فعل ربّك بعاد . .. و ثمود ... وفرعون ... الذین طغوا فی البلد

ظلم آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۰

۱۰- نقش تعیین کننده خداوند در تحولات تاریخ بشری و نجات مردمان از ظلم و ستم

إذ أنجکم من ءال فرعون

ظلم اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۵ - ۴

۴ فرعون و اشراف اطراف او ، مردمی ددمنش و ستم پیشه بودند .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمين

ظلم فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۹ – ۱،۲

۱

قوم موسی مورد ستم نظام فرعونی قبل از بعثت وی و پس از آن

قالوا أوذینا من قبل أن تأتینا و من بعد ما جئتنا

مراد از اتیان و مجیء <تأتینا> و <جئتنا> بعثت موسی(ع) به پیامبری است و بیان آن به دو تعبیر می تواند به جهت تفنن در عبارت باشد.

۲ موسی (ع) مورد انتقام قوم خویش به سبب استمرار بیدادگری فرعون پس از بعثت وی

قالوا أوذینا من قبل أن تأتینا و من بعد ما جئتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۷ - ۱۲

۱۲ صبر و مقاومت بنی اسرائیل زمان موسی در برابر ستمگری های فرعون ، موجب تحقق وعده الهی بر پیروزی آنان و نابودی دشمنانشان

و تمت کلمت ربک الحسنی علی بنی إسرءیل بما صبروا

حرف <باء> در <بما صبروا> سببیه است و <ما>، مصدریه. یعنی: <تمت ... بسبب صبرهم>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۵ - ۴

۴ فرعون و اشراف اطراف او ، مردمی ددمنش و ستم پیشه بودند .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۳

۳ فرعون و سپاهیانش ، از سرِ ستم و کینه توزی ، بنی اسرائیل را تعقیب کردند .

فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۶

۱۶- تحمیل بدترین شکنجه ها ، سر بریدن پسران و زنده نگه داشتن زنان از سوی فرعونیان ، آزمایشی

بزرگ از جانب خداوند برای بنی اسرائیل

یسومونکم سوء العذاب . .. و فی ذلکم بلاء من ربّکم عظیم

برداشت فوق، مبتنی بر این است که مشارالیه <ذلکم> شکنجه های فرعونیان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳۹ - ۳

۳ - بنی اسرائیل در حکومت فرعون ، زندگی سختی داشتند و جان پسران آنها در خطر بود .

أن اقذفیه فی التابوت فاقذفیه فی الیمّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۲۳

۲۳ - اتهام ، توجیهی برای خشونت و کیفر های ظالمانه ، در رژیم فرعون

ءامنتم . .. إنّه لکبیرکم ... فلأقطّعنّ ... أشدّ عذابًا و أبقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۱ - ۲

۲ - خویشاوندان فرعون ، چونان خود وی اشخاصی ستم پیشه و بیدادگر

أن ائت القوم الظلمین . قوم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۹،۱۱

۹ - اقدام فرعون به کشتار وسیع و بی رحمانه پسران بنی اسرائیل

یستضعف طائفه منهم یذبّح أبناءهم

به کارگیری فعل مضارع باب تفعیل (یذبّح)، بیانگر وسعت و گستردگی کشتار است.

۱۱ - زنده نگه داشتن دختران بنی اسرائیل علی رغم کشتن پسران آنان ، اقدام بی رحمانه دیگر فرعون علیه آن قوم

یذبّح أبناءهم و یستحیی نساءهم

<نساء> مقابل <رجال> و به معنای زنان است و قرار گرفتن آن در مقابل <أبناء> (پسران)، نشان می دهد که مقصود از آن در این جا <بنات> (دختران) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳

- قصص - ۲۸ - ۲۱ - ۶

۶ - فرعون و دار و دسته اش ، عناصری بیدادگر و ستم پیشه

ربّ نجّنی من القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۵ - ۱۱

۱۱ - فرعون و دارودسته وی ، مردمی ظالم و بیدادگر بودند .

نجوت من القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۲ - ۹

۹ - مبارزه با فسق و تجاوز ، هدف اساسی موسی (ع) در رویارویی با فرعون و دارودسته وی

إلی فرعون و ملإیْه إنّهم کانوا قومًا فسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۹ - ۱

۱ - فرعون ، حاکمی مستکبر و سرکش

و استکبر هو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۴۰ - ۱۴،۱۹

۱۴ - هلاـکت قوم عـاد و ثمود و قـارون و هامـان و فرعون بـا عـذاب های الهی ، نتیجه ظلمی بود که خود ، در حق خود ، روا داشتند .

فکلًاّ أخذنا بذنبه . .. و ما کان اللّه لیظلمهم ولکن کانوا أنفسهم یظلمون

۱۹ – اقوام عاد و ثمود و نیز قارون و فرعون و هامان ، با آلودگی مداومِ به گناه ، همواره به خود ، ستم روا داشتند .

فکلاًّ أخذنا بذنبه . .. ولکن کانوا أنفسهم یظلمون

ظلم کارگزاران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – تحریم – ۶۶ – ۱۱ – ۱۲

۱۲ – قبطیان و کارگزاران فرعون ، مردمی ستمگر بودند .

و نجّنی من القوم

الظلمین

عبادت اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۷ – ۶

۶ – فرعون و اشراف دربار او ، مورد پرستش بردگان تحت سلطه آنان

و قومهما لنا عبدون

برداشت یاد شده، بر این اساس است که <عباده> (مصدر <عابدون>)، در جمله فوق، به معنای پرستیدن باشد.

عبادت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۷ – ۶

۶ – فرعون و اشراف دربار او ، مورد پرستش بردگان تحت سلطه آنان

و قومهما لنا عبدون

برداشت یاد شده، بر این اساس است که <عباده> (مصدر <عابدون>)، در جمله فوق، به معنای پرستیدن باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۹ – ۵

۵ – فرعون ، مورد پرستش مردم سرزمین خویش

لئن اتّخذت إلهًا غیری

عبرت از فرجام فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۲ – ۳،۵،۶،۱۲،۱۳

۳ خداوند ، جسد فرعون را برای اینکه آیت و مایه عبرت جانشین و جانشینانش باشد ، از متلاشی شدن در دریا رهایی بخشید .

فالیوم ننجیک ببدنک لتکون لمن خلفک ءایه

برداشت فوق بر این اساس است که مقصود از <من خلفک> افرادی باشند که جانشین او و حاکم سرزمین مصر می شدند.

۵ خداوند ، جسد فرعون را برای اینکه سرگذشتش آیت و مایه عبرت آیندگان باشد ، از متلاشی شدن در دریا نجات داد .

فالیوم ننجیک ببدنک لتکون لمن خلفک ءایه

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از <من خلفک> تمام انسانهایی باشند که پس از او به

دنيا مى آيند.

۶ خداوند ، جسد فرعون را آيت و مايه عبرت مردم مصر قرار داد .

ننجيك ببدنك لتكون لمن خلفك ءايه

برداشت فوق بر اين اساس است كه مقصود از <لمن خلفك> مردمى باشند كه در مصر تحت حكومت فرعون مى زيستند.

۱۲ از امام رضا (ع) روايت شـده است : < . . . و قـد كان فرعون من قرنه إلى قـدمه فى الحديـد قد لبسه على بدنه فلما أغرق ألقـاه اللّه تعـالى على نجوه من الأـرض ببـدنه ليكون لمن بعـده علاـمه فيرونه مع تثقله بالحديـد على مرتفع من الأـرض و سبيل الثقيل أن يرسب و لا يرتفع فكان ذلك آيه و علامه . . . ;

. .. فرعون سر تا پا غرق در لباس آهنين بود. پس هنگامى كه در آب غرق شـد، خـدا بدن او را بر بلندى ساحل افكند تا براى انسانهاى بعد از او نشانه [عبرت]باشد و او را با همه سـنگينى آهنى كه بر بدن داشته بر بلندى زمين ببينند با اينكه جسم سنگين بايد زير آب رود نه اينكه بر بلندى قرار گيرد پس اين دليل و نشانه [قدرت خدا] بود ... >.

۱۳ از امـام بـاقر (ع) روايت شـده است : < . . . و أمـا فرعون فنبـذه اللّه وحـده فألقاه بالساحل لينظروا إليه و ليعرفوه . . . و لئلا يشك أحد فى هلاكه و انهم كانوا اتخذوه رباً فأراهم اللّه إياه جيفه ملقاه بالساحل ليكون لمن خلفه عبره و عظه . . . ;

. .. اما فرعون را خداوند تنها [از جمع غرق شدگان]به ساحل افكند تا

او را ببینند و بشناسند ... و هیچ کس در هلاکت او شک نکند و در حالی که گروهی او راپروردگار خود قرار داده بودند، خدا او را به صورت مرداری گندیده افکنده بر ساحل نشان داد تا برای انسانهای بعد از او پند و عبرت باشد ... >.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۲۶ – ۱

۱ – فرجام فرعون ، درس عبرتی بزرگ برای کسانی که نگران عاقبت دنیا و آخرت خویش اند .

إنّ فی ذلک لعبره لمن یخشی

متعلق <یخشی>، به قرینه <الأخره و الأولی> در آیه قبل، می تواند فرجام انسان در دنیا و آخرت باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بروج – ۸۵ – ۱۸ – ۵

۵ – فرجام فرعون و قوم ثمود ، داستانی آشنا برای اهل مکّه و مایه عبرت برای همه مردمان

هل أتیک . .. فرعون و ثمود

سوره <بروج> از سوره های مکی است و نام بردن امت هایی مخصوص برای عبرت گرفتن مکّیان از فرجام آنها، بیانگر آگاهی آنان از تاریخ اجمالی آن امت ها است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۱۰ – ۳

۳ – فرجام فرعون ، درس عبرت برای همگان

و فرعون ذی الأوتاد

عبرت از قصه فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳ – ۷

۷ – داستان موسی و فرعون ، دربردارنده درس عبرت برای انسان های مؤمن و حق پذیر

نتلوا علیک من نبإِ موسی و فرعون بالحقّ لقوم یؤمنون

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۴ - ۱۱

۱۱ - داستان فرعون ، هامان و قارون ، عبرت آموز و نمونه ای از سرگذشت انسان های بدفرجام و نابودشده

أَوَلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین کانوا من قبلهم . .. فأخذهم ال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۶ - ۵

۵ - شکست نهایی فرعون در مبارزه با موسی (ع) ، درس عبرتی برای مخالفان پیامبر (ص) و منکران معاد

إنّ فی ذلک لعبره لمن یخشی

نقل داستان موسی(ع) و فرعون پس از بیان شبهات منکران معاد و نیز خطاب به پیامبر(ص) با جمله <هل أتاك. ..> بیانگر این است که مراد از توصیف داستان مزبور به عبرت، تهدید منکران معاد و مخالفان پیامبر(ص) است که چه بسا آنان نیز در نهایت، همچون فرعون به عذاب الهی گرفتار شوند.

عبرت از هلاکت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۶ - ۲

۲ - تنها خداترسان از هلاکت و مجازات فرعون پند می گیرند و خود رااز گرفتاری به فرجامی نظیر آن برحذر می دارند .

إنّ فی ذلک لعبره لمن یخشی

مراد از خشیت در <یخشی>، می تواند خشیت از خداوند باشد، جمله <و أهدیك إلی ربّك فتخشی> (در آیات پیشین) مؤید این احتمال است. اختصاص یافتن <عبرت> به <من یخشی> با آن که هلاکت فرعون برای همگان درس عبرت است بیانگر این نکته است که تنها، خداترسان از این عبرت بهره می گیرند.

عجب فرعون

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۱۲

۱۲ - فرعون ، معتقد به حق بی بدیل و بی شریک خود نسبت به حکومت بر مصر

أليس لی ملك مصر

عجز جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۰ - ۴

۴ - جاذبه نیرومند معجزه موسی ، توان هرگونه درنگ و مقاومت را از ساحران فرعون سلب کرد .

فأُلقی السحره

فعل <أُلقی> مجهول است و دلالت دارد که ساحران وادار به سجده شدند، به گونه ای که گویا عاملی آنها را بر سجده مجبور ساخته است.

عجز حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۵

۵ - شکوه و اقتدار حکومت فرعونی ، امری ناچیز و مقهور قدرت خداوند بود .

فنبذنهم فی اليمّ

عجز سپاه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۴ - ۸

۸- قوای نظام فرعونی ، محکوم به نابودی و ناتوان از پایداری در برابر اراده الهی

و اترك البحر رهوًا إنّهم جند مغرقون

عجز فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۱

۱- تصميم فرعون به محو موسى (ع) و بنى اسرائيل از صحنه زمين ، به دنبال احساس ناتوانى از مقابله با معجزات او

و لقد ءاتينا موسى تسع ءايت . .. فأراد أن يستفزّهم من الأرض

برداشت فوق بنابراين نكته است كه مراد از <الأرض> كره زمين باشد. در اين صورت لازمه <استفزاز> (بركندن)، قتل و نابود كردن است.

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۷ – ۲

۲ – فرعون ، عاجز از مقابله با منطق موسی (ع)

قال إنّ رسولکم . .. لمجنون

اقدام فرعون به متهم کردن موسی به جنون در مقابل منطق قوی او، نشانگر عجز و ناتوانی وی می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۹ – ۱

۱ – روی آوری فرعون به تهدید موسی (ع) با احساس ناتوانی از مقابله با منطق او

قال لئن اتّخذت إلهًا غیری لأجعلنّك من المسجونین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۳۵ – ۸

۸ – فرعون ، از چاره اندیشی و پیدا کردن راه مبارزه با موسی (ع) به تنهایی احساس ناتوانی می کرد .

یرید أن یخرجکم من أرضکم بسحره فماذا تأمرون

مشورت و نظرخواهی فرعون از دیگران در عین ادعای خدایی بیانگر ناتوانی او در مبارزه با موسی(ع) می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۵۲ – ۲

۲ – ناتوانی فرعون از نابود ساختن موسی (ع) ، علی رغم خشم و دشمنی عمیق وی نسبت به او و آیینش

و أوحینا إلی موسی أن أسر بعبادی

مأموریت جدید موسی(ع)، نشانگر آن است که فرعون علی رغم تلاش برای نابودی آیین موسی(ع) نتوانست به خود وی آسیبی برساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۹ - ۸

۸ - قارون و فرعون و هامان ، هیچ گاه ،

نتوانستند بر اراده و قضای خدا ، پیشی گیرند .

و قرون و فرعون و همن . .. و ما کانوا سبقین

به قرینه آیات پیش که درباره عذاب اقوام مکذِّب انبیا است و نیز آیه بعد که درباره عقوبت قارون و فرعون و هامان است سبقت نگرفتن آنان، سبقت نگرفتن بر امر و قضای الهی در عذاب مکذبان است.

عدم تعقل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۸ - ۱۰

۱۰ - فرعون و فرعونیان ، مردمی سطحی نگر و فاقد اندیشه صحیح و ژرف در معارف الهی

قال ربّ المشرق و المغرب و ما بینهما إن کنتم تعقلون

عذاب اخروی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۵ - ۲،۴

۲ - عذاب فرعون در دنیا و آخرت ، نمونه ای از برخورد شدید خداوند با مخالفان پیامبران و برحذر دارنده آنان از عواقب مخالفت

فأخذه اللّه نکال الأخره و الأولی

<نکال> به چیزی گفته می شود که به وسیله آن، دیگران را تنکیل کنند; یعنی، از کاری بر حذر دارند (قاموس). مصداق آن در آیه عذاب فرعون است که مایه عبرت برای دیگران می باشد. اضافه <نکال> به <الأخره و الأولی>، یا گویای این نکته است که عذاب فرعون در آخرت و دنیا، هر یک می تواند برای مردم <نکال> و مایه عبرت باشد و یا گویای این که عذاب فرعون در دنیا می تواند مایه عبرت مردم نسبت به دنیا و آخرت آنان باشد. برداشت یادشده براساس احتمال اوّل است.

۴ - عذاب اخروی فرعون ، از زمان

مرگ او آغاز شده است . *

فأخذه اللّه نكال الأخره

فعل <أخذ> ماضی و حاکی از تحقق عذابی است که به <نکال الأخره> توصیف شده است. این احتمال نیز وجود دارد که قطعی بودن عذاب آینده، سبب ماضی آوردن <أخذ> باشد.

عذاب برزخی آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۶ - ۱،۲،۱۲

۱ - عرضه شدن خاندان فرعون هر صبح و شام بر آتش ، پیش از قیامت (عالم برزخ)

النار یعرضون علیها غدوًّا و عشیًّا

تعبیر <غدوّ> و <عشیّ> (صبح و شام) یا اشاره به دوام و همیشگی بودن عرضه آتش است و یا اشاره به انقطاع عذاب برزخی است که تنها در مواقع صبح و شام به آن گرفتار می شوند. گفتنی است ذیل آیه که درباره عذاب شدیدتر قیامت است می رساند که مقصود از <النار> در آغاز آیه، عذاب برزخی است.

۲ - سوختن خاندان فرعون در آتش ، هر صبح و شام پیش از قیامت و در عالم برزخ

النار یعرضون علیها غدوًّا و عشیًّا

همان گونه که بسیاری از مفسران گفته اند، مقصود از عرضه آتش، می تواند افکندن در آتش باشد.

۱۲ - < قال أبوعبداللّه (ع) ذلک فی الدنیا قبل یوم القیامه لأنّ فی نارالقیامه لایکون عذوّ و عشیّ . . . و لکن هذا فی البرزخ قبل یوم القیامه . . . ;

امام صادق(ع) [درباره <النار یعرضون علیها غدوّاً و عشیّاً>] فرمود: این [عذاب] در دنیا و قبل از بر پایی قیامت است; چون در آتش قیامت صبح و شامی نیست . ..، ولی این در عالم برزخ

قبل از قیامت است...>.

عذاب دنیوی آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۵ - ۵،۶

۵ - خاندان فرعون ، به عذاب سخت و فراگیر دنیوی گرفتار شدند .

و حاق بَال فرعون سوء العذاب

<حاقَ> (مرادف <أحاطَ>)؛ یعنی، احاطه یافت و فراگیر شد.

۶ - عذاب سخت فرعونیان در دنیا ، از جلوه های حمایت خداوند از مؤمن آل فرعون

أُفوّض أمری إلی اللّه . .. فوقیه اللّه سیّئات ما مکروا و حاق بَال فرعون سوء ال

عذاب دنیوی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۵ - ۲

۲ - عذاب فرعون در دنیا و آخرت ، نمونه ای از برخورد شدید خداوند با مخالفان پیامبران و برحذر دارنده آنان از عواقب مخالفت

فأخذه اللّه نکال الأخره و الأولی

<نکال> به چیزی گفته می شود که به وسیله آن، دیگران را تنکیل کنند؛ یعنی، از کاری بر حذر دارند (قاموس). مصداق آن در آیه عذاب فرعون است که مایه عبرت برای دیگران می باشد. اضافه <نکال> به <الأخره و الأولی>، یا گویای این نکته است که عذاب فرعون در آخرت و دنیا، هر یک می تواند برای مردم <نکال> و مایه عبرت باشد و یا گویای این که عذاب فرعون در دنیا می تواند مایه عبرت مردم نسبت به دنیا و آخرت آنان باشد. برداشت یادشده براساس احتمال اوّل است.

عذاب فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۴۰ - ۳،۹

۳ - درهم کوبیده شدن قارون و فرعون و هامان و اقوام عاد و ثمود

، به اراده و عذاب الهی بود .

فکلاًّ أخذنا بذنبه

۹ - برخی از مکذّبان انبیا (فرعون و هامان) ، گرفتار امواج دریا شدند و غرق شدند .

و فرعون و . .. فکلاًّ أخذنا بذنبه ... و منهم من أغرقنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۳ - ۱

۱ - خداوند ، با فرود آوردن عذابی سخت بر فرعون و قوم عاد و ثمود ، شلاق عقوبت خویش را پیاپی بر آنان نواخت .

فصبّ علیهم ربّک سوط عذاب

<صبّ>، به معنای ریختن چیزی و <سوط> به معنای آمیختن چیزی با چیز دیگر است و به شلاق از آن جهت <سوط> گفته می شود که با پوست می آمیزد (مقاییس اللغه). <ریختن شلاق عذاب>، کنایه از عذاب پیاپی و شدید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۴ - ۷

۷ - نواختن شلاق عذاب بر عاد ، ثمود و فرعون ، نمونه ای از کمین گذاری خداوند برای مخالفان پیامبران است .

فصبّ علیهم ربّک . .. إنّ ربّک لبالمرصاد

عرضه آتش بر آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۶ - ۱

۱ - عرضه شدن خاندان فرعون هر صبح و شام بر آتش ، پیش از قیامت (عالم برزخ)

النار یعرضون علیها غدوًّا و عشیًّا

تعبیر <غدوّ> و <عشیّ> (صبح و شام) یا اشاره به دوام و همیشگی بودن عرضه آتش است و یا اشاره به انقطاع عذاب برزخی است که تنها در مواقع صبح و شام به آن گرفتار می

شونـد. گفتنی است ذیـل آیه که دربـاره عـذاب شدیـدتر قیامت است می رسانـد که مقصود از <النار> در آغاز آیه، عـذاب برزخی است.

عزت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۴ – ۵

۵ – فرعون ، دارای عزت و جلال در چشم و دل ساحران عصر خود .

فلمّا جاء السحره . .. و قالوا بعزّه فرعون

عصای جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۶ – ۵،۶،۹

۵ – ریسمان و عصا ، از وسایل کار ساحران فرعون

فإذا حبالهم و عصیّهم

حبل (مفرد <حبال>) به معنای ریسمان و <عصا> (مفرد <عصیّ>) به معنای چوب دستی است.

۶ – ساحران فرعون ، با سِحر خود چنین وانمود کردند که ریسمان ها و عصا های آنان به هر طرف شتافته و حرکت می کند .

فإذا حبالهم و عصیّهم یخیّل إلیه من سحرهم أنّها تسعی

<أنّهـا تسعی> نـائب فاعـل <یخیّـِل> است و فعـل <یخیّل إلیه> دلالت دارد که ریسـمان ها و چوب دستی ها در واقع بی حرکت بودند; نه آن که با ماده ای آغشته شده باشند که براثر تابش آفتاب، واقعاً به حرکت درآمده باشند.

۹ – ساحران فرعون ، پیش از حضور در صحنه مقابله با موسی (ع) ، ریسمان ها وعصا های فراوانی را تدارک دیده بودند .

فإذا حبالهم و عصیّهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۴ – ۲

۲ – اقدام ساحران ، پس از پیشنهاد موسی (ع) ، به افکندن ریسمان ها و عصا های

خود برای نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسی ألقوا . .. فألقوا حبالهم و عصیّهم

عصیان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۱۵

۱۵ سرپیچی فرعون و درباریانش از پذیرش رسالت موسی ، پیامد آلودگی آنان به فساد و تبهکاری بود .

فظلموا بها فانظر کیف کان عقبه المفسدین

برداشت فوق بر این اساس است که عنوان <مفسدین> بر فرعونیان، اشاره به علت تکذیب داشته باشد. یعنی چون مردمی مفسد بودند، رسالت موسی را انکار کردند و آیات الهی را دروغ پنداشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۱ - ۱،۴،۸

۱ خداوند ، فرعون را به خاطر نافرمانی ها و فسادانگیزیهایش تا لحظه مرگ ، مورد ملامت و سرزنش قرار داد .

حتی إذا أدرکه الغرق قال ءامنت أنه لا إله إلا الذی . .. ءالئن

۴ فرعون ، تا لحظه مرگ نسبت به اوامر و دستور های خداوند ، عاصی و نافرمان بود .

ءالئن و قد عصیت قبل

۸ از امام صادق (ع) روایت شده است که فرمود : < . . . قال [جبرئیل] یا محمد لما أغرق اللّه فرعون < قال آمنت أنه لا اله إلا الذی آمنت به بنواسرائیل و أنا من المسلمین > فأخذت حمأه فوضعت ها فی فیه ثم قلت له : < آلئن و قد عصیت قبل و کنت من المفسدین > و عملت ذلک من غیر أمر اللّه خفت أن تلحقه الرحمه من اللّه عز و جل و یعذبنی اللّه علی ما فعلت فلما کان الآن و

أمرنی اللّه عزّ و جل أن اؤدی إلیک ما قلته أنا لفرعون امنت و علمت أن ذلک کان للّه تعالی رضاً . . . ;

. .. جبرئیل گفت: ای محمـد! هنگامی که خدا فرعون را غرق کرد، فرعون گفت: ایمان آوردم که خدایی نیست به جز خدایی که بنی اسرائیل به او ایمـان دارنـد و من از تسـلیم شـدگانم. پس من قطعه ای از لجن برداشـتم و در دهان او گذاشـتم و گفتم اکنون؟! در حالی که قبلا عصیان کردی و از مفسدان بودی. و این کار را بدون فرمان خدا انجام دادم ; ترسیدم رحمت خدا به او برسـد و خـدا مرا برای این کار عذاب کند. پس چون این لحظه فرارسـید و خداوند فرمان داد آنچه را من به فرعون گفتم به شما برسانم، ایمن شدم و دانستم که آن کار مورد رضای خدا بوده است>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲۴ - ۱

۱ - فرعون ، مردی طغیان گر و سرکش در برابر خداوند بود .

اذهب إلی فرعون إنّه طغی

مراد از <طغیان فرعون> به قرینه رسالت موسی(ع)، سرکشی او در برابر خدا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۱۶ - ۱

۱ - عصیان و سرپیچی فرعون ، در برابر دعوت رسول الهی (موسی (ع))

فعصی فرعون الرسول

عصیانگری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۱ - ۴

۴$ - فرعون ، از پذیرش رهنمود های موسی (ع) سرپیچی کرد .

و عصی

متعلق

<عصی> به قرینه <أهدیک> رهنمودهای موسی(ع) بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۵ - ۶

۶ - خداوند ، فرعون را به دلیل تکذیب رسالت و معجزه موسی (ع) و عصیانگری و ادعای ربوبیت ، هلاک ساخت .

فکذّب و عصی . .. فقال أنا ربّکم الأعلی . فأخذه اللّه نکال الأخره و الأولی

می توان گفت: فاء در <فأخذه اللّه>، کیفر را بر تمام کارهای فرعون که در آیات قبل آمده بود، تفریع کرده است.

عطایای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۳ - ۹

۹ فرعون دارای طبعی خسیس و سختگیر در اعطای مال و منال به خدمتگزاران خویش

قالوا إن لنا لأجراً إن کنا نحن الغلبین

عقیده باطل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۱۲

۱۲ - فرعون ، معتقد به حق بی بدیل و بی شریک خود نسبت به حکومت بر مصر

ألیس لی ملک مصر

عقیده جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۰ - ۲

۲ ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) به عظمت خداوند پی بردند و او را شایسته و بایسته پرستش یافتند .

و ألقی السحره سجدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۱ - ۱

۱ ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) ربوبیت خداوند را بر تما هستی باور کردند و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامنا

برب العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۵ - ۲،۳،۴

۲ ساحران در پاسخ فرعون و تهدید های وی اظهار کردند که با کشته شدن به سوی خدای خویش باز خواهند گشت .

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

<إلی ربنا> متعلق به <منقلبون> است و کلمه <انقلاب>، در صورتی که به <إلی> متعدی شود، به معنای بازگشتن است.

۳ ساحران مؤمن به موسی (ع) ، معتقد به معاد و بازگشت به خدا پس از سپری کردن حیات دنیا

إنا إلی ربنا منقلبون

۴ ساحران مؤمن به موسی ، معتقد به دستیابی کشته شدگان راه خدا به موهبتهایی برتر از نعمت ها و آسایش های دنیوی

إنا إلی ربنا منقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۶ - ۱۰

۱۰ ساحران مؤمن در عین اظهار استقامت در برابر فرعون ، خود را برای مقاومت در برابر شکنجه های فرعون و پایداری بر طریق ایمان ، نیازمند امداد های الهی دانستند .

ربنا أفرغ علینا صبراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۰ - ۳،۴

۳ - اعتقاد ساحران مؤمن به زیان نکردن انسان از تحمل دشواری ها در راه خدا

قالوا لاضیر إنّا إلی ربّنا منقلبون

جمله <إنّا إلی ربّنا. ..> تعلیل برای <لاضیر> و بیانگر مطلب یاد شده است.

۴ - توجه و اعتقاد ساحران گرویده به موسی (ع) ، نسبت به معاد هم پای عقیده به پروردگار یگانه هستی

قالوا ءامنّا بربّ العلمین . .. إنّا إلی ربّنا منقلبون

عقیده فرعون

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۶ - ۱

۱ فرعون ، ناباور به صداقت موسی (ع) در ادعای رسالت و برخورداریش از معجزه و آیتی از جانب خدا

قال إن كنت جئت بئايه فأت بها إن كنت من الصدقين

متعلق <الصدقين> اصل رسالت و نيز داشتن <بينه> است. يعنى: إن كنت من الصادقين فى دعوى الرساله و دعوى البينه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۱۰

۱۰ فرعون ، حاکمی مشرک و معتقد به وجود خدایان و معبودهایی متعدد

و يذرك و ءالهتك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۸

۸ فرعون ، تا پیش از غرق شدن ، معتقد به آیین شرک بود .

حتى إذا أدركه الغرق قال ءامنت أنه لا إله إلا الذى ءامنت به بنوا إسرءيل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۲ - ۸

۸- اعتقاد درونی فرعون به وجود پروردگاری برای آسمان ها و زمین *

قال لقد علمت ما أنزل هؤلاء إلاّ ربّ السموت و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۰ - ۷

۷ - فرعون و فرعونیان ، به تغایر بین خالق جهان و ربّ موجودات ، معتقد بودند .

من ربّکما . .. ربّنا الذی أعطی کلّ شیءء خلقه

در پاسـخ به یک سؤال، سـعی می شود از یک مقدمه معلوم، برای معرفی مجهول اسـتفاده شود. در جواب پرسـش فرعون (من ربّکما)، موسی(ع) نیز از یک مقدمه معلوم استفاده کرده

که توصیف خداوند به خالقیت است، زیرا فرعون و پیروانش، به خالقیت خداوند معتقد بودند، و تنها ربوبیت، محور تفاوت و اختلاف آنان بوده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۰ – ۴

۴ – فرعون و مردم عصر وی ، عقیده مند به افسون و جادو بوده و ساحران دارای جایگاه و منزلت ویژه در نزد آنان بودند .

لعلّنا نتّبع السحره إن کانوا هم الغلبین

دعوت همگانی از مردم برای شرکت در هماوردی فرعون با موسی(ع) و تصریح به پیروی همگی از ساحران، در صورت پیروزی آنها بر موسی(ع)، گویای برداشت یاد شده است.

عقیده فرعون به معجزه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۲ – ۱

۱- تذکر موسی (ع) به آگاهی و اعتقاد درونی فرعون به حقانیت معجزات او علی رغم سحر خواندن آنها

إنی لأظنّک یموسی مسحورًا . قال لقد علمت ما أنزل هؤلاء إلاّ ربّ السموت و الأرض

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۳ – ۱۲

۱۲- < فی روایه أبی الجارود [عن أبی جعفر (ع)] فی قوله : < فأراد أن یستفزّهم من الأرض > : . . . و قد علم فرعون و قومه ما أنزل تلک الأیات إلاّ الله ;

از ابی الجارود [از امام باقر(ع)] درباره سخن خدا <فأراد أن یستفزّهم من الأرض> روایت شده است که فرمود: . .. در حالی که فرعون و قومش می دانستند که آن آیات را، کسی جز خداوند نازل نکرده است>.

علایق جادوگران

فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۵ - ۵

۵ - علاقه مندی ساحران فرعون ، به پیشدستی در ارائه سِحر خویش ، قبل از اقدام موسی (ع) به ارائه آیات *

إمّا أن تلقی و إمّا أن نکون أوّل من ألقی

تفاوت تعبیر در بخش دوم پیشنهاد، نشانگر این نکته است که ساحران برای شروع کردن، انگیزه بیشتری داشتند و بدین وسیله آن را ابراز می کردند; زیرا به جای <أن نکون . ..> می توانستند بگویند <أمّا أن نلقی>

علایق فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳۹ - ۱۴

۱۴ - فرعون و اطرافیان او ، به موسی (ع) بسیار علاقه مند بودند و او را دوست می داشتند .

و ألقیت علیک محبّه منّی

علم به فرجام فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۰ - ۲

۲ - آگاهی دقیق پیامبر (ص) ، به فرجام هلاکت بار فرعون

ألم تر کیف . .. و فرعون

علم جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۷ - ۲

۲ - آگاهی قبلی ساحران از پیام توحیدی موسی (ع) و تنها نیازمند مشاهده دلیلی روشن

قالوا ءامنّا بربّ العلمین

علم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۲ - ۳

۳- مخالفت فرعون با دعوت موسی (ع) ، از روی لجاجت و با آگاهی کامل از حقانیت او بود .

فقال له

فرعون إنی لأظنّك یموسی مسحورًا . قال لقد علمت ما أنزل هؤلاء إلّا ربّ ا

علم مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۱ – ۶

۶ – آگاهی کامل مؤمن آل فرعون ، از سرگذشت هلاکت بار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان

إنّی أخاف علیکم مثل . .. دأب قوم نوح ... و الذین من بعدهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۴ – ۱۸

۱۸ – مؤمن آل فرعون ، برخوردار از معرفت عمیق نسبت به معارف الهی (مانند خداشناسی ، معاد ، تاریخ و مسؤولیت پیامبران)

إنّی أخاف علیکم مثل یوم الأحزاب . .. یوم التناد ... کذلك یضلّ اللّه من هو مسرف م

عمل پسندیده مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۸ – ۴

۴ – تقیه مؤمن آل فرعون و کتمان کردن ایمانش ، کاری پسندیده و به جا بود .

و قال رجل مؤمن من ءال فرعون یکتم إیمنه

عمل ناپسند فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۷ – ۷،۸،۱۳

۷ – اعمال زشت فرعون در دیدگان خود او ، زیبا و آراسته جلوه گر می نمود .

و كذلك زيّن لفرعون سوء عمله

۸ – ساختن بنای بلند و رصدخانه ، به منظور اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) ، رفتار زشتی بود که فرعون آن را زیبا و آراسته می یافت .

ابن لی صرحًا . .. فأطّلع إلی

إله موسى ... و كذلك زيّن لفرعون سوء عمله

۱۳ - زيبا جلوه گر شدن رفتار زشت فرعون در ديدگان خود او ، سبب انحراف وى از راه اصلى هدايت و سعادت (ارائه شده از سوى موسى (ع)) گشت .

كذلك زيّن لفرعون سوء عمله و صدّ عن السبيل

جمله <و صُدّ عن السبيل> به منزله نتيجه براى جمله پيش است; يعنى، رفتار زشت فرعون در ديدگان او زيبا جلوه كرد و همين سبب شد كه او راه اصلى هدايت را پيدا نكند.

عوامل اختناق در عصر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - يونس - ۱۰ - ۸۳ - ۱۲

۱۲ خودكامگى و سلطه مدارى فرعون ، عامل ايجاد اختناق و خفقان در سرزمين مصر بود .

فما ءامن . .. إلا ذريه ... على خوف من فرعون و ملإيهم أن يفتنهم و إن فرعون لعال ف

عوامل استقامت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۴ - ۳

۳ - هراس از جهنم و عذاب طاقت فرساى آن ، مايه تحكيم ايمان در قلب ساحران فرعون

إنّا ءامنّا بربّنا . .. إنّه من يأت ربّه مجرمًا فإنّ له جهنّم

جمله <إنّه من يأت. ..> تعليل براى محتواى آيه قبل است.

عوامل افسردگى فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۹ - ۴

۴ - فرعون و همسرش به خاطر نداشتن فرزند افسرده بودند .

و قالت امرأت فرعون قرّت عین لی و لک

<قرّت عین> (روشنی چشم) کنایه از سرور و شادمانی است. بنابراین <قرّت عین لی و

لك>; يعنی، این مایه سرور و شادمانی من و تو خواهد شد.

عوامل اندوه آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸ - ۲

۲ - موسی (ع) دشمن آینده خاندان فرعون و مایه حزن و اندوه آنان بود .

ليكون لهم عدوًّا و حزنًا

عوامل انزوای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۷

۷ اشرافیان دربار ، سرکوب نشدن موسی (ع) را مایه انزوای فرعون و ترک پرستش خدایان وی دانسته و آن را به فرعون گوشزد کردند .

أتذر موسى و قومه . .. و يذرك و ءالهتك

عوامل ایمان جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۷ - ۱

۱ - اعتراف ساحران به پروردگار جهانیان و ایمان به توحید ربوبی ، پس از مشاهده معجزه موسی و بطلان سحر خویش

فألقى موسى عصاه . .. قالوا ءامنّا بربّ العلمين

عوامل بقای حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۸ - ۴

۴ – ماندن بنی اسرائیل در مصر و جدا نشدن آنان از دیگران ، امری حیاتی برای فرعون و فرعونیان

أسر بعبادی . .. فأتبعهم فرعون بجنوده

تعقیب بنی اسرائیل و تلاش برای جلوگیری از هجرت آنان، نشانگر این نکته است که جداشدن بنی اسرائیل از جامعه مصر، خسارت و عواقب سنگینی برای آنان به همراه داشت.

عوامل رد دعای فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۱

۳ خداوند ، ایمان فرعون را بی اثر خواند و به درخواست او برای نجات دادنش ، به خاطر نافرمانی ها و فسادانگیزی های سابق ، جواب رد داد .

قال ءامنت أنه لا إله إلا الذی . .. و أنا من المسلمین. ءالئن و قد عصیت قبل و کنت

عوامل سرور فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۹ - ۸

۸ - از دیدگاه آسیه ، نگه داری موسی (ع) پرکننده خلأ بی فرزندی ، مایه روشنی دیدگان و ارمغان آور سرور و شادمانی برای وی و فرعون بود .

و قالت . .. قرّت عین لی و لک ... عسی أن ینفعنا أو نتّخذه ولدًا

عوامل شجاعت جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۵ - ۹،۶

۶ باور به معاد و بازگشت به خدا پس از مرگ ، عامل نهراسیدن ساحران مؤمن از مجازات ها و شکنجه های فرعون

إنا إلی ربنا منقلبون

۹ نجات از شرک و پذیرش ربوبیت خداوند ، عامل بی پروایی ساحران مؤمن در برابر مجازات ها و شکنجه های فرعونی

إنا إلی ربنا منقلبون

در برداشت فوق جمله <إنا إلی ربنا منقلبون> توصیف تحولات عقیدتی ساحران و انقلاب درونی آنان گرفته شده است. در این صورت مراد از آن جمله، بازگشت به خدا با رها شدن از باورهای باطل و پذیرش ربوبیت وی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۰ - ۶

۶ – عقیده به معاد و بازگشت انسان به سوی

خدا پس از مرگ ، عامل نهراسیدن ساحران مؤمن از مجازات مرگ

قال . .. لأُقطّعنّ أیدیکم و أرجلکم من خلف ... قالوا لاضیر إنّا إلی ربّنا منقلبو

عوامل غضب فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۷ – ۱

۱ – شدت یافتن خشم فرعون نسبت به موسی (ع) با تأکید موسی بر ربوبیت خدای یگانه هستی

قال ربّکم و ربّ ءابائکم الأوّلین . قال إنّ رسولکم... لمجنون

متهم کردن موسی به جنون، نشان دهنده شدت خشم فرعون است.

عوامل گمراهی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۷ – ۱۳

۱۳ – زیبا جلوه گر شدن رفتار زشت فرعون در دیدگان خود او ، سبب انحراف وی از راه اصلی هدایت و سعادت (ارائه شده از سوی موسی (ع)) گشت .

کذلک زیّن لفرعون سوء عمله و صدّ عن السبیل

جمله <و صُدّ عن السبیل> به منزله نتیجه برای جمله پیش است; یعنی، رفتار زشت فرعون در دیدگان او زیبا جلوه کرد و همین سبب شد که او راه اصلی هدایت را پیدا نکند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۳۹ – ۵

۵ – اقتدار حکومت فرعون ، اغواگر او و بازدارنده وی از پذیرش پیام روشن موسی (ع)

فتولّی برکنه

در صورتی که <باء> برای بیان سببیت یا استعانت و <رکن> کنایه از ارکان اقتدار حکومت فرعونی باشد، استفاده می شود

که فرعون به اتکای همین نیروها، به مبارزه با موسی(ع) پرداخت و از پذیرش دعوت او سر بر

تافت.

عوامل مؤاخذه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۱۶ - ۳

۳ - عصیان و سرپیچی فرعون ، موجب مؤاخذه شدن او از جانب خداوند شد .

فعصی فرعون الرسول فأخذنه أخذًا وبیلاً

عوامل نگرانی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۴

۴ - بیم و نگرانی فرعون از گسترش و تأثیر پیام موسی (ع) در میان مردم مصر

و نادی فرعون . .. أفلاتبصرون

تبلیغات فرعون، در جهت جلوگیری از نفوذ پیام موسی(ع)، نشانگر نگرانی فرعون از گسترش آن است.

عوامل هلاکت اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۸ - ۲

۲ - هلاکت و نابودی فرعون و اشراف حکومت او ، در نتیجه تکذیب رسولان الهی (موسی و هارون)

فکذّبوهما فکانوا من المهلکین

عوامل هلاکت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۸ - ۲

۲ – هلاکت و نابودی فرعون و اشراف حکومت او ، در نتیجه تکذیب رسولان الهی (موسی و هارون)

فکذّبوهما فکانوا من المهلکین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۳۶ – ۵

۵ خداوند ، فرعون و قومش را به خاطر تکذیب آیات الهی ، دچار هلاکتی سخت و شگفت آور کرد .

الذین کذّبوا بأیتنا فدمّرنهم تدمیرًا

<تـدمیر> (مصدر <دمّرنا>) به معنای هلاك و نابودی کردن است و <تدمیراً> که مفعول مطلق برای <دمّرنا> است برای تأکید معنای هلاکت و نوع شگفت آور

آن است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۷ – ۱۴

۱۴ – توطئه ها و نیرنگ های فرعون علیه موسی (ع) ، سرانجام به زیان و نابودی او انجامید .

و ما کید فرعون إلاّ فی تباب

<تباب> به معنای خسارت و هلاکت است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۲۵ – ۶

۶ – خداوند ، فرعون را به دلیل تکذیب رسالت و معجزه موسی (ع) و عصیانگری و ادعای ربوبیت ، هلاك ساخت .

فکذّب و عصی . .. فقال أنا ربّکم الأعلی . فأخذه اللّه نکال الأخره و الأولی

می توان گفت: فاء در <فأخذه اللّه>، کیفر را بر تمام کارهای فرعون که در آیات قبل آمده بود، تفریع کرده است.

عهدشکنی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۰ – ۶

۶ – فرعون و فرعونیان ، مردمانی پیمان شکن و فرصت طلب

فلمّا کشفنا عنهم العذاب إذا هم ینکثون

غرق فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۰ – ۱۲

۱۲ < عن ابی جعفر (ع) فی قوله : < و جاوزنا ببنی اسرائیل . . . > . . . فخرج موسی ببنی اسرائیل و أتبعهم فرعون . . . فدعا

موسى ربه فأوحى اللّه إليه : أن اضرب بعصاك البحر فضربه فانفلق البحر فمضى موسى و أصحابه حتى قطعوا البحر . . . فلما توسط فرعون و من معه أمر اللّه البحر فانطبق عليهم فغرقهم أجمعين .

;..

از امام باقر (ع) درباره سخن خدا که می فرماید: <بنی اسرائیل را از دریا عبور دادیم . .. > روایت شده است: موسی (ع) بنی اسرائیل را بیرون برد و فرعون آنان را تعقیب کرد ... پس موسی (ع) پروردگار خود را خواند. خداوند به او وحی کرد که عصای خود را به دریا بزن. موسی (ع) عصا را به دریا زد ; آن گاه دریا شکافته شد و موسی (ع) و اصحابش از دریا گذشتند ... در آن هنگام فرعون و همراهانش به وسط دریا رسیده بودند که خداوند فرمان داد تا امواج آب آنان را در کام خود فرو برد و [بدین ترتیب] همه آنان را غرق کرد>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۱ - ۸

۸ از امام صادق (ع) روایت شده است که فرمود : < . . . قال [جبرئیل] یا محمد لما أغرق اللّه فرعون < قال آمنت أنه لا اله إلا الذی آمنت به بنواسرائیل و أنا من المسلمین > فأخذت حمأه فوضعت ها فی فیه ثم قلت له : < آلئن و قد عصیت قبل و کنت من المفسدین > و عملت ذلک من غیر أمر اللّه خفت أن تلحقه الرحمه من اللّه عز و جل و یعذبنی اللّه علی ما فعلت فلما کان الآن و أمرنی اللّه عزّ و جل أن اؤدی إلیک ما قلته أنا لفرعون امنت و علمت أن ذلک کان للّه تعالی رضاً . . . ;

. .. جبرئیل گفت: ای محمد! هنگامی که خدا فرعون را

غرق کرد، فرعون گفت: ایمان آوردم که خدایی نیست به جز خدایی که بنی اسرائیل به او ایمان دارند و من از تسلیم شدگانم. پس من قطعه ای از لجن برداشتم و در دهان او گذاشتم و گفتم اکنون؟! در حالی که قبلاـ عصیان کردی و از مفسدان بودی. و این کار را بدون فرمان خدا انجام دادم ; ترسیدم رحمت خدا به او برسد و خدا مرا برای این کار عذاب کند. پس چون این لحظه فرارسید و خداوند فرمان داد آنچه را من به فرعون گفتم به شما برسانم، ایمن شدم و دانستم که آن کار مورد رضای خدا بوده است>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۸ - ۶

۶ - امواج بزرگ و سهمگین دریا ، فرعون و سپاهیانش را فرا گرفت و آنان را در کام خود فرو برد .

فغشیهم من الیمّ ما غشیهم

<یمّ> به معنای دریا است و نیز به رودخانه بزرگی که آب آن شیرین باشد اطلاق می گردد (لسان العرب). <غشاوه> (مصدر <غشی>) به معنای پوشاندن و فراگرفتن است. ابهامی که در <ما غشیهم> وجود دارد، برای بیان عظمت امواجی است که موجب غرق شدن فرعونیان گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۳

۳ - خداوند ، فرعون و لشگریان وی را در دریا غرق کرد .

فأخذنه و جنوده فنبذنهم فی الیمّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۴۰ - ۹

۹ - برخی از مکذِّبان انبیا (فرعون و هامان) ،

گرفتار امواج دریا شدند و غرق شدند .

و فرعون و . .. فکلاً أخذنا بذنبه ... و منهم من أغرقنا

غضب بر جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۱

۱ - خشم و برآشفتن فرعون از ایمان سریع ساحران به موسی (ع) ، بدون رخصت و اجازه وی

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

غضب فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۱

۱ - خشم و برآشفتن فرعون از ایمان سریع ساحران به موسی (ع) ، بدون رخصت و اجازه وی

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۲ - ۲

۲ - ناتوانی فرعون از نابود ساختن موسی (ع) ، علی رغم خشم و دشمنی عمیق وی نسبت به او و آیینش

و أوحینا إلی موسی أن أسر بعبادی

مأموریت جدید موسی(ع)، نشانگر آن است که فرعون علی رغم تلاش برای نابودی آیین موسی(ع) نتوانست به خود وی آسیبی برساند.

فرار فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۲ - ۵

۵ - فرعون با مشاهده معجزه موسی (ع) ، وحشت زده از آن روی برتافت و شتابزده گریزان شد . *

ثمّ أدبر یسعی

<إدبار> فرعون، در یک احتمال به معنای فرار او از ترس معجزه موسی(ع) است که در شکل مار عظیم ظاهر شده بود.

فرجام آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۱۱ – ۹

۹ سرنوشت فرعونیان ، عبرتی برای کافران در سراسر تاریخ

انّ الذین کفروا . .. کدأب ال فرعون ... فاخذهم اللّه

ذکر فرعونیان به عنوان مثال می رساند که آنان، عبرت آیندگانند.

فرجام اطاعت از فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۹۸ – ۳

۳ حرکت فرعونیان به سوی دوزخ به رهبری و پیشاهنگی فرعون ، نمود برنامه های ناصواب او در دنیاست .

و ما أمر فرعون برشید. یقدم قومه یوم القیمه فأوردهم النار

جمله <یقدم قومه . ..> بیانگر فرجام پیروی از فرعون است و به منزله تفسیری برای <و ما أمر فرعون برشید> می باشد.

فرجام توطئه های فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۹ – ۱۲

۱۲ – تزویر های فرعون علیه موسی (ع) ، سرانجام دامنگیر خود وی شد .

إنّ هذا لسحر علیم . .. قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

اتهام سحر به موسی(ع) نخست از جانب فرعون صورت گرفت و ساحران را او گرد آورد و هم او مردم را برای نظارت دعوت کرد. همه اینها در نهایت، سبب ایمان عده ای به موسی(ع) شد و زمینه رسوایی خود فرعون را فراهم ساخت.

فرجام جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۸

۸ - تهدید ساحران مؤمن از سوی فرعون به داشتن فرجامی تیره و وحشتناک

فلسوف تعلمون

فرجام شوم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ -

۱۱ - داستان فرعون ، هامان و قارون ، عبرت آموز و نمونه ای از سرگذشت انسان های بدفرجام و نابودشده

أَوَلم يسيروا فى الأرض فينظروا كيف كان عقبه الذين كانوا من قبلهم . .. فأخذهم ال

فرجام فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۱۰

۱۰ فرعون و بزرگان دربارش به عاقبتی شوم گرفتار شدند .

فانظر كيف كان عقبه المفسدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۲ - ۹

۹- هشدار موسی (ع) به فرعون نسبت به فرجام هلاکت بار وی

و إنى لأظنّك يفرعون مثبورًا

<ثبور> به معنای هلاکت و فساد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۳

۳ - خداوند ، فرعون و لشگریان وی را در دریا غرق کرد .

فأخذنه و جنوده فنبذنهم فى اليمّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۷

۷ - فرجام حق ناپذیری فرعون ، فرجامی ملامت بار

فنبذنهم فی الیمّ و هو ملیم

<ملیم> بر کسی اطلاق می شود، که سزاوار سرزنش باشد.

فرزندخواهی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۹ - ۱۰

۱۰ - تلاش آسیه در برانگیختن خوی منفعت طلبی و غریزه فرزندخواهی فرعون

عسی أن ینفعنا أو نتّخذه ولدًا

فرصت طلبی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۰ - ۶

۶ - فرعون و فرعونیان ، مردمانی پیمان شکن و فرصت طلب

فلمّا کشفنا

عنهم العذاب إذا هم ينكثون

فرصت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۰ - ۵

۵ - فرعون ، از فرصت کافی برای تدارک سِحر و امکانات دیگر جهت مقابله با موسی (ع) برخوردار بود .

فجمع کیده ثمّ أتی

<ثمّ> برای بیان تراخی است. ممکن است این تراخی، زمانی باشد; یعنی، پس از جمع آوری مکرها، مدتی تا رسیدن روز موعود فاصله شد و سپس آن روز فرا رسید. براین اساس باید گفت: فرعون فرصتی کامل برای کسب آمادگی داشت.

فرعون در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۸ - ۱

۱ فرعون در روز قیامت ، پیشاپیش پیروانش به سوی دوزخ روانه خواهد شد .

یقدم قومه یوم القیمه فأوردهم النار

قدوم (مصدر یقدم) به معنای سبقت گرفتن و در پیشاپیش حرکت کردن است.

فرعون در دریا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۴ - ۱

۱ - اقدام فرعون و سپاهیانش ، مبنی بر تعقیب بنی اسرائیل در بستر دریا

و أزلفنا ثَمّ الأخرین

<ازلاف> (مصدر <أزلفنا>); یعنی، به پیشروی وادار کردن و <ثَمّ> ظرف مکان و معادل <آن جا> و <الأخرین> مفعول برای <أزلفنا> است; یعنی، دیگران (فرعونیان) را وادار کردیم تا به آن جا پیشروی کنند. گفتنی است که <ثَمّ>

اشاره به بستر دریا دارد که بنی اسرائیل از آن عبور کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۴

۴ - افکنده شدن فرعون و لشکریانش در دریا ، با حقارت و

ذلت و به اراده الهی

فنبذنهم فی الیمّ

واژه <فنبذناهم> اشعار به فروافکندن همراه با ذلت و حقارت دارد; زیرا <نبذ> اختصاصاً در دور ریختن اشیایی به کار می رود که فاقد ارزش است. در این جا گفته می شود: <نبذته نبذ النعل الخَلِق> (آن را چون کفش کهنه دور انداختم).

فرعون در سرزمین مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۹ - ۷

۷ - قارون و فرعون و هامان ، روحیه مستکبرانه داشتند و در سرزمین مصر ، مستکبرانه رفتار می کردند .

و قرون و فرعون و همن . .. فاستکبروا فی الأرض

فرعون در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۸ - ۱

۱ فرعون در روز قیامت ، پیشاپیش پیروانش به سوی دوزخ روانه خواهد شد .

یقدم قومه یوم القیمه فأوردهم النار

قدوم (مصدر یقدم) به معنای سبقت گرفتن و در پیشاپیش حرکت کردن است.

فرعون و آزادی عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۲

۲ فرعون ، مردم را در گزینش دین و آیین ، نیازمند رخصت دهی خویش می دانست و آن را حقی برای خود می شمرد .

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لکم

فرعون و آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۸

۸ فرعون و بزرگان دربار او ، آیات و معجزات ارائه شده از سوی موسی را تکذیب کردند .

بئایتنا إلی فرعون و ملإیه فظلموا بها

ضمیر در <بها> به <آیاتنا>

برمی گردد و چون <ظلم> به حرف باء متعدی شده (ظلموا بها) متضمن معنای تکذیب است.

فرعون و اصطلاح رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۳ - ۲

۲ - < ربّ العالمین > عنوانی ناشناخته در فرهنگ اعتقادی فرعون و فرعونیان

قال فرعون و ما ربّ العلمین

فرعون و افکار عمومی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۸ - ۱۲

۱۲ - فرعون ، ناگزیر از قانع کردن افکار عمومی مردم مصر ، دربرابر دعوت و معجزات حضرت موسی (ع)

فلنأتینک بسحر مثله فاجعل . .. مکانًا سوًی

فرعون و انتخاب دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۲

۲ فرعون ، مردم را در گزینش دین و آیین ، نیازمند رخصت دهی خویش می دانست و آن را حقی برای خود می شمرد .

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لکم

فرعون و بسیج جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۹ - ۱

۱ فرعون ، برای مبارزه با حضرت موسی (ع) و مقابله با معجزه بزرگ او ، دستور داد تا تمام جادوگران کاردان و ماهر را به

پایتختش احضار کنند .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۰ - ۱

۱ مأموران حکومت ، پس از دستور فرعون ، تمام ساحران چیره دست و ماهر را از اطراف و اکناف

کشور فراخوانده و در پایتخت گرد آوردند .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم. فلما جاء السحره

فرعون و بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۷ - ۸

۸ - فرعون ، از خروج بنی اسرائیل و هجرت آنان از مصر به دیار دیگر مانع می شد .

فأرسل معنا بنی إسرءیل

اگر خروج بنی اسرائیل به طور عادی از مصر ممکن بود، مطرح ساختن آن با فرعون بی معنا بود پس هر چند که بنی اسرائیل، خود خواستار رهایی و هجرت بودند; ولی فرعون و دستگاه حکومت او مانع این کار می شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۸ - ۲

۲ - فرعون و لشکریانش ، در پی کوچ بنی اسرائیل از مصر ، به تعقیب آنان پرداختند .

فأتبعهم فرعون بجنوده

فرعون و پیروان موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۱۳

۱۳ فرعون به اشراف دربارش اطمینان داد که نظامش از تسلط کامل بر موسی (ع) و قومش برخوردار است .

إنا فوقهم قهرون

<قاهر> به معنای غالب است و کلمه <فوقهم> متعلق به <قهرون> می باشد. یعنی ما از جهت بالا بر آنها مسلط هستیم. و این کنایه از سلطه کامل است.

فرعون و تخلف وعده

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۵۸ – ۷

۷ – فرعون به موسی (ع) اطمینان داد که او و یارانش ، از حضور در میعادگاه تخلف نخواهند ورزید .

موعدًا لانخلفه

نحن

فرعون و تعقیب بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۲،۳،۵

۲ فرعون و سپاهیانش ، با خارج شدن بنی اسرائیل از دریا ، با کبر و نخوت و با سرعت به سوی آن گذرگاه تاختند .

و جوزنا ببنی إسرءیل البحر فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

جمله <فأتبعهم . .. > عطف بر جمله <جاوزنا> است و <فای عاطفه> برای ترتیب بدون تراخی است. عرب به کسی که راه رفتنش همراه با کبر و نخوت باشد می گوید: <بغی فی مشیته> و <عدو> نیز به معنای دویدن است.

۳ فرعون و سپاهیانش ، از سرِ ستم و کینه توزی ، بنی اسرائیل را تعقیب کردند .

فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

۵ فرعون تا لحظه ای که دریا به هم نیامد و در آستانه غرق شدن قرار نگرفت ، در پی بنی اسرائیل می تاخت

فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً حتی إذا أدرکه الغرق

فرعون و جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۴ - ۱،۲

۱ فرعون به خواسته ساحران (اعطای پاداش در صورت پیروزی) ، پاسخ مثبت داد .

ان لنا لأجراً . .. قال نعم

۲ فرعون به ساحران بشارت داد که در صورت پیروزی علاوه بر دریافت پاداشی گران ، از مقرّبان درگاهش خواهند شد .

قال نعم و إنکم لمن المقربین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۷

۷ فرعون با توطئه گر خواندن موسی (ع

) و ساحران ، براندازی حکومت فرعونیان و بیرون راندن ایشان را ، از پایتخت مصر از اهداف توطئه آنان شمرد .

إن هذا لمکر . .. لتخرجوا منها أهلها

مراد از <أهلها> هم می توانـد فرعون، درباریان و وابستگان به او باشد و هم می تواند مراد از آن تمامی ساکنان مصـر باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۶ – ۱

۱ سـاحران مؤمن با بیان انگیزه فرعون بر نابودی آنان ، اتهام های دروغین وی (توطئه گری و آواره سازی مردمان) را قاطعانه مردود دانستند .

و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بایت ربنا

فرعون و حقانیت مسیحیت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۰ – ۷

۷ فرعون ، هنگام غرق شدن ، به حقانیت دین موسی (ع) و بنی اسرائیل و باطل بودن آیین خود ، اعتراف کرد .

حتی إذا أدرکه الغرق قال ءامنت أنه لا إله إلا الذی ءامنت به بنوا إسرءیل

فرعون و حقانیت موسی (ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۰ – ۷

۷ فرعون ، هنگام غرق شدن ، به حقانیت دین موسی (ع) و بنی اسرائیل و باطل بودن آیین خود ، اعتراف کرد .

حتی إذا أدرکه الغرق قال ءامنت أنه لا إله إلا الذی ءامنت به بنوا إسرءیل

فرعون و خالق آفرینش

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

١١ – طه – ٢٠ – ٥٠ –

۷ – فرعون و فرعونیان ، به تغایر بین خالق جهان و ربّ موجودات ، معتقد بودند .

من ربّکما . .. ربّنا الذی أعطی کلّ شیء خلقه

در پاسخ به یک سؤال، سعی می شود از یک مقدمه معلوم، برای معرفی مجهول استفاده شود. در جواب پرسش فرعون (من ربّکما)، موسی(ع) نیز از یک مقدمه معلوم استفاده کرده که توصیف خداوند به خالقیت است، زیرا فرعون و پیروانش، به خالقیت خداوند معتقد بودند، و تنها ربوبیت، محور تفاوت و اختلاف آنان بوده است.

فرعون و خواسته فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۷ – ۱۱

۱۱ فرعون با پذیرش پیشنهاد اشرافیان (سرکوبی موسی (ع) و قوم او) بر کشتار وسیع پسران بنی اسرائیل و زنده نگاه داشتن زنانشان مصمم شد .

قال سنقتّل أبناءهم و نستحی نساءهم

تقتیل (مصدر تقتّل) به معنای کشتار وسیع است. <استحیاء> از ماده <حیات> به معنای زنده نگاه داشتن است.

فرعون و دعوت موسی (ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۸ – ۹

۹ فرعون و اطرافیانش ، به موسی و هارون (ع) اعلام کردند که دعوت آنان را نپذیرفته و تسلیم ایشان نخواهند شد .

و ما نحن لکما بؤمنین

به قرینه لام در <لکما> ; در کلمه <مؤمنین> معنای تسلیم تضمین شده است.

فرعون و دعوت هارون (ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۹

۹ فرعون و اطرافیانش ، به موسی و هارون (ع) اعلام کردند

که دعوت آنان را نپذیرفته و تسلیم ایشان نخواهند شد .

و ما نحن لکما بؤمنین

به قرینه لام در <لکما> ; در کلمه <مؤمنین> معنای تسلیم تضمین شده است.

فرعون و رسوم نیاکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۸

۸ فرعون و اطرافیانش ، قدرت و مکنت خود را ، در دفاع از آیین نیاکانشان می دانستند .

قالوا أجئتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکون لکما الکبریاء فی الأرض

فرعون و سرزمین مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۵

۵ در عصر رسالت حضرت موسی (ع) ، قدرت و حاکمیت سرزمین مصر ، در اختیار فرعون و اطرافیانش بود .

قالوا أجئتنا . .. و تکون لکما الکبریاء فی الأرض

فرعون و عقیده اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۱ - ۶

۶ - فرعون با استناد به عقاید و افکار اقوام گذشته ، سعی در مقابله با موسی (ع) و تثبیت حقانیت شرک داشت .

قال فما بال القرون الأُولی

تمسّک فرعون به افکار پیشینیان و این که اگر رسالت موسی حق است، چرا برای اقوام گذشته چنین رسولی نیامد و چرا آنها عذاب نشدند، نشان می دهد که در دیدگاه او، پذیرفته های نسل های قبل، صحیح و قابل تبعیت است.

فرعون و عقیده مردم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۵ – ۶

۶ فرعون و اطرافیانش در گرایش های اعتقادی مردم

، نقش تعیین کننده ای داشتند .

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه

از این که خداوند موسی و هارون (ع) را که برای هدایت مردم مبعوث شده بودند مستقیماً به سوی فرعون و اطرافیانش فرستاد، برداشت فوق به دست می آید.

فرعون و علما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۳ - ۴

۴ فرعون در تلاش برای بهره گیری از عالمان عصر خویش در مبارزه با موسی (ع)

و جاء السحره فرعون

فرعون و فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۱۳

۱۳ فرعون به اشراف دربارش اطمینان داد که نظامش از تسلط کامل بر موسی (ع) و قومش برخوردار است .

إنا فوقهم قهرون

<قاهر> به معنای غالب است و کلمه <فوقهم> متعلق به <قهرون> می باشد. یعنی ما از جهت بالا بر آنها مسلط هستیم. و این کنایه از سلطه کامل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۸ - ۲

۲ فرعون ، در روز قیامت پیروانش را به آتش دوزخ خواهد برد .

فأوردهم النار

ماضی آوردن فعل <أورد> با اینکه گزارشی از آینده است اشاره به حتمی بودن ورود آنان به آتش جهنم دارد.

فرعون و کارگزاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۱۳

۱۳ فرعون به اشراف دربارش اطمینان داد که نظامش از تسلط کامل بر موسی (ع) و قومش برخوردار است .

إنا فوقهم

قهرون

<قاهر> به معنای غالب است و کلمه <فوقهم> متعلق به <قهرون> می باشد. یعنی ما از جهت بالا بر آنها مسلط هستیم. و این کنایه از سلطه کامل است.

فرعون و مجازات موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۲

۲ فرعون به سبب تعیین نکردن مجازات برای موسی (ع) و قوم او مورد انتقاد اشراف دربار قرار گرفت .

و قال الملأ من قوم فرعون أتذر موسی و قومه

گویا اشراف از اینکه ساحران تهدید به اعدام شدند، ولی سخنی از مجازات موسی و قوم او نرفت، چنین استنباط کردند که فرعون تصمیمی برای مجازات او مردمش ندارد و لذا زبان به انتقاد گشودند و گفتند آیا موسی و قومش را رها می سازی و مجازات نمی کنی.

فرعون و مربی موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۰ - ۷

۷ - فرعون و فرعونیان ، به تغایر بین خالق جهان و ربّ موجودات ، معتقد بودند .

من ربّکما . .. ربّنا الذی أعطی کلّ شیءء خلقه

در پاسخ به یک سؤال، سعی می شود از یک مقدمه معلوم، برای معرفی مجهول استفاده شود. در جواب پرسش فرعون (من ربّکما)، موسی(ع) نیز از یک مقدمه معلوم استفاده کرده که توصیف خداوند به خالقیت است، زیرا فرعون و پیروانش، به خالقیت خداوند معتقد بودند، و تنها ربوبیت، محور تفاوت و اختلاف آنان بوده است.

فرعون و معجزه موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۸

۸ فرعون و

بزرگان دربار او ، آیات و معجزات ارائه شده از سوی موسی را تکذیب کردند .

بئایتنا إلی فرعون و ملإیه فظلموا بها

ضمیر در <بها> به <آیاتنا> برمی گردد و چون <ظلم> به حرف باء متعدی شده (ظلموا بها) متضمن معنای تکذیب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۴ - ۴

۴ فرعون بر اثر خودباختگی در برابر معجزات موسی (ع) مهیای پرداخت بهای سنگینی برای خنثی سازی آن شد .

قال نعم و إنکم لمن المقربین

از اینکه فرعون برای پیروزی بر موسی(ع) حاضر شد هر بهایی را بپردازد، معلوم می شود روحیه خویش را باخته بود و در خود عجز شدیدی احساس می کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۹ - ۱

۱ فرعون ، برای مبارزه با حضرت موسی (ع) و مقابله با معجزه بزرگ او ، دستور داد تا تمام جادوگران کاردان و ماهر را به پایتختش احضار کنند .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

فرعون و موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۸

۸ فرعون و بزرگان دربار او ، آیات و معجزات ارائه شده از سوی موسی را تکذیب کردند .

بئایتنا إلی فرعون و ملإیه فظلموا بها

ضمیر در <بها> به <آیاتنا> برمی گردد و چون <ظلم> به حرف باء متعدی شده (ظلموا بها) متضمن معنای تکذیب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۵ - ۷

۷ فرعون و بزرگان

دربارش در انتظار بینه ای از سوی موسی بر حقانیت ادعای خویش

قد جئتکم ببینه من ربکم

برداشت فوق بر این اساس است که <قد> در <قد جئتکم> برای توقع باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۶ - ۲

۲ فرعون از موسی خواست چنانچه قادر به ارائه معجزه است ، آن را ارائه کند .

قال إن کنت جئت بئایه فأت بها

روشن است که در جمله های شرطیه نباید شرط و جزا از نظر مفهوم همانند باشد و نمی توان گفت: اگر آورده ای بیاور. بنابراین جمله <إن کنت جئت بایه> (اگر آیت و معجزه ای آورده ای) به این معناست: اگر قادر به ارائه معجزه هستی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۰ - ۲

۲ فرعون و درباریان او آگاه به توان و اقتدار موسی (ع) برای برچیدن نظام حکومتی آنان

یرید أن یخرجکم من أرضکم

تشکیل جلسه مشورتی از سوی سران حکومت مصر برای ارزیابی روشهای مبارزه با موسی بدین سبب که وی در صدد برچیدن حکومت است، نشانگر این نکته است که فرعونیان به توانایی و اقتدار موسی پی برده و سخت بیمناک بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۳ - ۷

۷ فرعون با توطئه گر خواندن موسی (ع) و ساحران ، براندازی حکومت فرعونیان و بیرون راندن ایشان را ، از پایتخت مصر از اهداف توطئه آنان شمرد .

إن هذا لمکر . .. لتخرجوا منها أهلها

مراد از <أهلها> هم می تواند فرعون، درباریان

و وابستگان به او باشد و هم می تواند مراد از آن تمامی ساکنان مصر باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۷ – ۱۳

۱۳ فرعون به اشراف دربارش اطمینان داد که نظامش از تسلط کامل بر موسی (ع) و قومش برخوردار است .

إنا فوقهم قهرون

<قاهر> به معنای غالب است و کلمه <فوقهم> متعلق به <قهرون> می باشد. یعنی ما از جهت بالا بر آنها مسلط هستیم. و این کنایه از سلطه کامل است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۶ – ۵،۶

۵ فرعون و اطرافیانش ، علی رغم مشاهده معجزه بزرگ موسی (ع) ، آن را سحری آشکار خوانده و حضرتش را متهم به جادوگری کردند .

فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبین

۶ تهمت سحر به معجزه بزرگ حضرت موسی (ع) از سوی فرعون و اطرافیانش ، برخاسته از روحیه سرکشی و تبه کاری آنان بود .

فاستکبروا و کانوا قوماً مجرمین. فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۹ – ۲،۴

۲ شخصیت حضرت موسی (ع) برای فرعون ، چنان خیره کننده و تهدیدآمیز بود که خود شخصاً رهبری مبارزه با او را به عهده گرفت .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

۴ فرعون ، برای مبارزه با موسی و هارون (ع) به سحر و جادو متوسل

شد .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۳ – ۱۰

۱۰ خودکامگی ، سلطه مداری و خوی اسراف گرانه فرعون ، عامل رویارویی وی با موسی (ع) و آزار و اذیت پیروانش بود .

فما ءامن لموسی إلا ذریه من قومه علی خوف من فرعون و ملإیهم أن یفتنهم و إن فرعون ل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۹۷ – ۳

۳ فرعون و قوم او و بزرگان دربارش ، رسالت موسی (ع) را نپذیرفتند .

فاتبعوا أمر فرعون

پیروی از دستور فرعون (فاتبعوا أمر فرعون) پس از رسالت موسی(ع) (أرسلنا موسی) گویای مخالفت قوم فرعون و بزرگان دربارش با رسالت موسی(ع) است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۴۰ – ۴

۴ – فرعون ، به نگه داری و حفاظت از موسی (ع) مصمم شد .

هل أدلّکم علی من یکفله

تلاش برای یافتن دایه و سرپرست، حکایت از آن دارد که فرعون بر نگه داری موسی مصمم شده بود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۵۱ – ۳،۶

۳ – چگونگی برخورد خداوند با اقوام غیر مؤمن گذشته ، پرسش فرعون از موسی (ع)

أنّ العذاب على من كذّب . .. فما بال القرون الأولى

چون در آيات گذشته، موسى(ع) سخن از امنيت پيروان هدايت و عذاب تكذيب كنندگان به ميان آورد، سؤال فرعون به منظور اظهار نظر موسى(ع) در باره حال نسل هاى پيشين

بوده است. انگیزه او از این پرسش می تواند تحریک نسل حاضر در برابر پاسخ موسی(ع) به معذَّب بودن پدرانشان باشد. طفره رفتن موسی(ع) از جواب صریح، این احتمال را تقویت می کند.

۶ – فرعون با استناد به عقاید و افکار اقوام گذشته ، سعی در مقابله با موسی (ع) و تثبیت حقانیت شرک داشت .

قال فما بال القرون الأُولی

تمسّک فرعون به افکار پیشینیان و این که اگر رسالت موسی حق است، چرا برای اقوام گذشته چنین رسولی نیامد و چرا آنها عذاب نشدند، نشان می دهد که در دیدگاه او، پذیرفته های نسل های قبل، صحیح و قابل تبعیت است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۳ – ۱۱

۱۱ – ایادی و طرفداران فرعون ، همان سخنان و نظرات فرعون را در باره موسی (ع) تکرار و تبلیغ می کردند .

أجئتنا لتخرجنا من أرضنا بسحرك . .. لسحرن یریدان أن یخرجاکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۸ – ۱

۱ – تکذیب نهایی موسی و هارون (ع) ، از سوی فرعون و اشراف وابسته به او

فکذّبوهما

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۳۱ – ۱،۳

۱ – موافقت فرعون با پیشنهاد موسی (ع) مبنی بر ارائه دلیل محسوس و روشن بر صدق رسالت خویش

قال أوَلوجئتک بشیء مبین . قال فأت به

۳ – فرعون دلایل آفاقی و انفسی ارائه شده از سوی موسی را گویای صدق ادعای او ندانسته و تنها معجزه را شاهد

صدق گفتارش می دانست .

قال ربّ السموت و الأرض . .. قال ... لأجعلنّك من المسجونين . قال أوَلوجئتك بشیء

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که فرعون دلایل آفاقی وانفسی حضرت موسی را نپذیرفت و ضمن تمسخر آنها، او را به زندان تهدید کرد; ولی آن گاه که آن حضرت مسأله معجزه (شیء مبین) را مطرح ساخت، فرعون به ظاهر به آن تن داد و پذیرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۳۹ - ۸

۸ - آشفتگی و سردرگمی فرعون ، در انکار دلایل روشن موسی (ع)

و قال سحر أو مجنون

سحر و جنون، فاصله بسیاری از یکدیگر دارند; زیرا سحر، نوعی تبحر و جنون سراسر آشفتگی و اشمئزازآور است و میان این دو سنخیتی نیست. از این رو سخن فرعون، نشانگر اضطراب شدید او در موضع گیری علیه منطق روشن موسی(ع) است.

فرعون و مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۱۳

۱۳ - فرعون ، سخن مؤمن آل فرعون را قطع کرده ، به دفاع از تصمیم خود مبنی بر کشتن موسی (ع) پرداخت .

أتقتلون رجلاً . .. فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا قال فرعون ما أریکم إلاّ ما أ

فرعون و نبوت موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۸ - ۵

۵ - ادعای رسالت الهی و درخواست آزاد گذاشتن بنی اسرائیل برای خروج از سرزمین مصر از سوی موسی (ع) ، دور از انتظار فرعون

و عملی جسورانه در نظر وی بود .

فقولا إنّا رسول ربّ العلمین . أن أرسل معنا بنی إسرءیل . قال ألم نربّک ... و لبث

برداشت یاد شده از به رخ کشیدن دوران کودکی و بخشی از عمر موسی(ع) پس از اظهاراتش درباره رسالت الهی و آزاد سازی بنی اسرائیل، به دست می آید.

فرعون و هارون(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۹ - ۴

۴ فرعون ، برای مبارزه با موسی و هارون (ع) به سحر و جادو متوسل شد .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۸ - ۱

۱ - تکذیب نهایی موسی و هارون (ع) ، از سوی فرعون و اشراف وابسته به او

فکذّبوهما

فرعون و هجرت بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۷ - ۳

۳ - ممانعت فرعون از هجرت بنی اسرائیل و خارج شدن آنان از مصر

أن أرسل معنا بنی إسرءیل

فرعون هنگام غرق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۴،۶،۷،۱۰

۴ فرعون تا زمانی که در آستانه مرگ قرار نگرفته بود ، از کبر و نخوت دست برنداشت .

فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً حتی إذا أدرکه الغرق

لفظ <حتی> که دلالت بر غایت دارد ممکن است بیانگر غایت <أتبعهم> باشد و نیز ممکن است دال بر غایت <بغی> باشد. برداشت فوق مبتنی بر احتمال دوم است.

۶ فرعون ، به

هنگام غرق شدن در دریا ، از استکبار دست برداشت و با توبه ، اظهار ایمان و تسلیم کرد .

حتی إذا أدرکه الغرق قال ءامنت . .. و أنا من المسلمین

۷ فرعون ، هنگام غرق شدن ، به حقانیت دین موسی (ع) و بنی اسرائیل و باطل بودن آیین خود ، اعتراف کرد .

حتی إذا أدرکه الغرق قال ءامنت أنه لا إله إلا الذی ءامنت به بنوا إسرءیل

۱۰ فرعون ، به هنگام غرق شدن ، نجات خویش را از خداوند درخواست کرد .

قال ءامنت . .. و أنا من المسلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۱ - ۴

۴ فرعون ، تا لحظه مرگ نسبت به اوامر و دستور های خداوند ، عاصی و نافرمان بود .

ءالئن و قد عصیت قبل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۲ - ۷

۷ سخن گفتن خداوند با فرعون در هنگام غرق شدن وی

إذا أدرکه الغرق قال ءامنت . .. ءالئن و قد عصیت ... فالیوم ننجیک ببدنک

فرعون هنگام مرگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۹

۹ - سرزنش فرعون نسبت به خویش ، در واپسین لحظات زندگی کفرآلود خود *

فنبذنهم فی الیمّ و هو ملیم

در صورتی که واژه <ملیم> به معنای ملامت کردن (متعدی) باشد، برداشت بالا- به دست می آید. یعنی: <و هو ملیم

نفسه>.

فرعونیان و فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ -

۱،۲،۵

۱ اشراف قوم فرعون برای تحریک وی به سرکوبی موسی (ع) و قوم او تلاشی پیگیر داشتند .

و قال الملأ من قوم فرعون أتذر موسی و قومه

۲ فرعون به سبب تعیین نکردن مجازات برای موسی (ع) و قوم او مورد انتقاد اشراف دربار قرار گرفت .

و قال الملأ من قوم فرعون أتذر موسی و قومه

گویا اشراف از اینکه ساحران تهدید به اعدام شدند، ولی سخنی از مجازات موسی و قوم او نرفت، چنین استنباط کردند که فرعون تصمیمی برای مجازات او مردمش ندارد و لذا زبان به انتقاد گشودند و گفتند آیا موسی و قومش را رها می سازی و مجازات نمی کنی.

۵ روآوردن موسی (ع) و قومش به فسادگری علیه نظام فرعونی ، هشدار اشرافیان به فرعون

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض

<لام> در <لیفسدوا> در اصطلاح اهل ادب لام عاقبت می باشد. بنابراین مقصود اشراف از جمله <أتذر ... > این است که ترک مجازات موسی(ع) و قومش به فسادگری آنان می انجامد. قابل ذکر است که مراد از فسادگری، به قرینه <و یذرک و ءالهتک>، شورش کردن علیه نظام فرعونی است.

فرمانده سپاه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۸ - ۳

۳ - در تعقیب بنی اسرائیل ، فرعون خود رهبری سپاهیانش را به عهده داشت .

فأتبعهم فرعون بجنوده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۶ - ۶

۶ - قرار داشتن سپاهیان حکومت فرعون ، تحت فرماندهی وی و هامان

فرعون و همن و جنودهما

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۸ – ۶

۶ – قرار داشتن سپاهیان حکومت فرعون ، تحت فرماندهی وی و هامان

إنّ فرعون و همن و جنودهما

فرماندهی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۶ – ۶

۶ – قرار داشتن سپاهیان حکومت فرعون ، تحت فرماندهی وی و هامان

فرعون و همن و جنودهما

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۸ – ۶

۶ – قرار داشتن سپاهیان حکومت فرعون ، تحت فرماندهی وی و هامان

إنّ فرعون و همن و جنودهما

فساد حکومت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۵ – ۱۲،۱۰

۱۰ رهاسازی بنی اسرائیل از نظام فاسد فرعونی ، از وظایف الهی موسی (ع)

فأرسل معی بنی إسراءیل

تفریع جمله <فأرسل . .. > بر <إنی رسول ... > حکایت از آن دارد که رهایی بنی اسرائیل از رسالتهای الهی موسی بوده است. یعنی به امر خداوند موظف به انجام این کار بود، نه به تصمیم شخصی خویش

۱۲ بنی اسرائیلِ زمان موسی (ع) در سیطره نظام فاسد فرعونی

فأرسل معی بنی إسراءیل

فساد در حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۴ - ۹

۹ - فسق و فساد ، دارای ریشه مستحکم و دیرینه در جامعه فرعونی

إنّهم کانوا قومًا فسقین

واژه <کانوا> بیانگر آن است که قوم فرعون، دارای پیشینه دیرین فسق بوده اند.

فسق اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه

– فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۲ – ۸

۸ – فرعون و سران حکومت وی ، عناصری فاسق و متجاوز بودند .

إلی فرعون و ملإیْه إنّهم کانوا قومًا فسقین

فسق در حکومت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۴ – ۹

۹ – فسق و فساد ، دارای ریشه مستحکم و دیرینه در جامعه فرعونی

إنّهم کانوا قومًا فسقین

واژه <کانوا> بیانگر آن است که قوم فرعون، دارای پیشینه دیرین فسق بوده اند.

فسق فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۱۲ – ۵،۶

۵ – فرعون و فرعونیان ، مردمی گرفتار فسق و انحراف دیرپای

إلی فرعون و قومه إنّهم کانوا قومًا فسقین

تعبیر <کانوا قوماً فاسقین> بیانگر آن است که فرعونیان از دیرباز گرفتار فسق و انحراف بوده اند.

۶ – مبارزه با فسق و تجاوزگری فرعون و فرعونیان ، در رأس برنامه ها و وظایف موسی

فی تسع ءایت إلی فرعون و قومه إنّهم کانوا قومًا فسقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۲ – ۸

۸ – فرعون و سران حکومت وی ، عناصری فاسق و متجاوز بودند .

إلی فرعون و ملإیْه إنّهم کانوا قومًا فسقین

فضایل جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۵۱ – ۶

۶ – ساحرانِ گرویده به موسی (ع) ، از نخستین مؤمنان به وی

إنّا نطمع أن یغفر . .. إن کنّا أوّل المؤمنین

فضایل مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر

- ۴۰ - ۳۱ - ۶

۶ - آگاهی کامل مؤمن آل فرعون ، از سرگذشت هلاکت بار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان

إنّی أخاف علیکم مثل . .. دأب قوم نوح ... و الذین من بعدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۴ - ۱۸

۱۸ - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از معرفت عمیق نسبت به معارف الهی (مانند خداشناسی ، معاد ، تاریخ و مسؤولیت پیامبران)

إنّی أخاف علیکم مثل یوم الأحزاب . .. یوم التناد ... کذلک یضلّ اللّه من هو مسرف م

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۸ - ۱۰

۱۰ - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از شجاعت ، ایمان استوار و فهم درست از دین

اتّبعون أهدکم سبیل الرشاد

اظهار ایمان و موضع گیری علنی مؤمن آل فرعون، علیه مواضع فرعونیان و نیز محتوا و چگونگی استدلال های او برای درستی مواضع خود، نشانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۵ - ۱

۱ - خداوند مؤمن آل فرعون را از آثار ناپسند مکر فرعونیان محفوظ داشت .

فوقیه اللّه سیّئات ما مکروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۱۳ - ۴

۴ - < عن جعفربن محمد (ع) فی قوله عزّوجلّ < ثلّه من الأوّلین > . . . قال : . . .ابن آدم الذی قتله أخوه ، و مؤمن آل

فرعون و حبیب النجار . . . ;

از

امام صادق(ع) درباره سخن خداوند عزّوجلّ <ثلّه من الأوّلين>. .. روايت شده كه آنان، فرزند مقتول آدم(ع) (هابيل) و مؤمن آل فرعون (حزقيل) و حبيب نجار... هستند>.

فضايل همسر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - تحريم - ۶۶ - ۱۱ - ۲،۴،۶

۲ - همسر فرعون (آسيه) ، نمونه بارز و مثال زدنى براى ايمان و دين دارى است .

ضرب اللّه مثلاً للذين كفروا ءامنوا امرأت فرعون

۴ - بهشت و بودن در جوار لطف خداوند ، نهايت آرزو و آرمان معنوى همسر فرعون (آسيه)

إذ قالت ربّ ابن لى عندك بيتًا فى الجنّه

۶ - همسر فرعون ، در آرزوى شهادت به سر مى برد .

إذ قالت ربّ ابن لى عندك بيتًا فى الجنّه

با توجه به اين حقيقت كه آسيه، از سوى فرعون به شدت تحت شكنجه و آزار بود؛ مى توان استنباط كرد كه دعاى او درباره بنا شدن خانه اى در بهشت، اشاره به نائل شدن وى به فيض بزرگ شهادت است.

فطرت توحيدى فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - يونس - ۱۰ - ۹۰ - ۱۰

۱۰ فرعون ، به هنگام غرق شدن ، نجات خويش را از خداوند درخواست كرد .

قال ءامنت . .. و أنا من المسلمين

فلسفه برج سازى فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۷ - ۳،۵،۸،۱۵

۳ – فرعون ، مـدعی شد که به منظور اطلاع یافتن از خدای موسـی (ع) در آسـمان ها ، فرمان ساختن بنای بلند و رصدخانه را صادر کرده است .

أسبب

السموت فأطّلع إلی إله موسی

۵ - دستور ساختن بنای مرتفع و رصدخانه برای اطلاع پیدا کردن از خدای موسی (ع) ، نیرنگ و ترفند فرعون برای اثبات دروغ گویی موسی (ع) درادعای وجود خدای یکتا در جهان

أسبب السموت فأطّلع إلی إله موسی

در این که مقصود اصلی فرعون از ساختن بنای مرتفع چه بوده، میان مفسران چند دیدگاه وجود دارد: از جمله این که فرعون با ساختن بنای مرتفع، درصدد نبود که به راه های آسمان دست یابد; زیرا کوه های مرتفعی وجود داشت که از برج ها و بنای احداثی او بلندتر بود. از این رو مقصود اصلی او این بود که برای مردم اثبات کند که راه یافتن به آسمان، امری ناممکن است. بنابر این ادعای موسی(ع) به این که در جهان خدایی هست که با او ارتباط دارد، دروغ و باطل می باشد. گفتنی است ذیل آیه که در آن از بی اثر بودن توطئه فرعون سخن به میان آمده مؤید همین برداشت است.

۸ - ساختن بنای بلند و رصدخانه ، به منظور اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) ، رفتار زشتی بود که فرعون آن را زیبا و آراسته می یافت .

ابن لی صرحًا . .. فأطّلع إلی إله موسی ... و کذلک زیّن لفرعون سوء عمله

۱۵ - کار ساز نبودن مکر و حیله فرعون در ساختن بنای بلند ، به بهانه اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) و اثبات دروغ گو بودن او

یهمن ابن لی صرحًا. .. فأطّلع إلی إله موسی... و ما کید فرعون إلاّ فی تباب

برداشت یاد شده به

این خاطر است که از مصادیق اصلی <کید فرعون> ساختن بنای بلند می باشد.

فلسفه پرسش فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۱ - ۵

۵ - فرعون با طرح پرسش از موسی (ع) در باره وضعیت اقوام گذشته ، سعی در پنهان ساختن درماندگی خود در برابر سخنان او داشت .

من ربّکما . .. الذی أعطی کلّ شیء خلقه ... فما بال القرون الأُولی

ممکن است طرح سؤال فرعون در باره اقوام گذشته، صرفاً به جهت منحرف ساختن بحث و بردن آن به زاویه ای نامشخص صورت گرفته باشد. وارد نشدن موسی(ع) در چنین بحثی، نقشه او را خنثی کرده است.

فلسفه تهدید جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۲ - ۱

۱ - بازگشت ساحران مؤمن به کفر (ارتداد) و پیروی از آیین فرعونیان ، از هدف های تهدید فرعون در مورد آنان

لأقطّعنّ . .. قالوا لن نؤثرک

پاسخ ساحران مؤمن به فرعون (لن نؤثرك)، حکایت از آن دارد که تهدیدات فرعون، برای بازگرداندن ساحران از راه ایمان بوده است.

فلسفه تهمتهای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۱ - ۱۲

۱۲- فرعون ، به خاطر ناتوانی از مقابله با معجزات موسی (ع) و احساس خطر از آن ، او را متهم به جادوگری کرد .

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت بیّنت . .. فقال له فرعون إنی لأظنّك یموسی مسحورًا

احتمال دارد <مسحور> اسم مفعول جانشین اسم فاعل <ساحر> شده و به همان معنای

فاعل باشد. به قرینه معجزه های موسی(ع) که بیشتر با اتهام ساحری سازگار است.

فلسفه رصدخانه سازی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۷ - ۳،۵،۸

۳ - فرعون ، مدعی شد که به منظور اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) در آسمان ها ، فرمان ساختن بنای بلند و رصدخانه را صادر کرده است .

أسبب السموت فأطّلع إلی إله موسی

۵ - دستور ساختن بنای مرتفع و رصدخانه برای اطلاع پیدا کردن از خدای موسی (ع) ، نیرنگ و ترفند فرعون برای اثبات دروغ گویی موسی (ع) درادعای وجود خدای یکتا در جهان

أسبب السموت فأطّلع إلی إله موسی

در این که مقصود اصلی فرعون از ساختن بنای مرتفع چه بوده، میان مفسران چند دیدگاه وجود دارد: از جمله این که فرعون با ساختن بنای مرتفع، درصدد نبود که به راه های آسمان دست یابد; زیرا کوه های مرتفعی وجود داشت که از برج ها و بنای احداثی او بلندتر بود. از این رو مقصود اصلی او این بود که برای مردم اثبات کند که راه یافتن به آسمان، امری ناممکن است. بنابر این ادعای موسی(ع) به این که در جهان خدایی هست که با او ارتباط دارد، دروغ و باطل می باشد. گفتنی است ذیل آیه که در آن از بی اثر بودن توطئه فرعون سخن به میان آمده مؤید همین برداشت است.

۸ - ساختن بنای بلند و رصدخانه ، به منظور اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) ، رفتار زشتی بود که فرعون آن را زیبا و

آراسته می یافت .

ابن لی صرحًا . .. فأطّلع إلی إله موسی ... و کذلک زیّن لفرعون سوء عمله

فلسفه غرق فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۰ – ۱۱

۱۱ ابراهیم بن محمد همدانی گفت : < قلت لابی الحسن علی بن موسی الرضا (ع) : لأی عله اغرق اللّه عز و جل فرعون و قد آمن به و أقر بتوحیده ؟ قال : لأنه آمن عند رؤیه البأس ، و الایمان عند رؤیه البأس غیر مقبول و ذالک حکم اللّه فی السلف و الخلف . . . و لعله اخری اغرق اللّه عز و جل فرعون و هی أنه استغاث بموسی لمّا ادرکه الغرق و لم یستغث باللّه . . . ;

خدمت حضرت علی بن موسی الرضا (ع) عرض کردم: چرا خدای عز و جل فرعون را غرق کرد، در حالی که او ایمان آورده بود و به یگانگی خداوند اقرار کرده بود؟ حضرت فرمود: چون زمانی ایمان آورد که عذاب را دیده بود و ایمان آوردن به هنگام دیدن عذاب مورد قبول نیست و این حکم خداست در گذشته و آینده . .. و به علت دیگری نیز خدای عز و جل فرعون را غرق کرد و آن این بود که فرعون از موسی (ع) طلب فریادرسی کرد و از خدا طلب ننمود ... >.

فواید قصه فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳ – ۶

۶ – داستان موسی و فرعون ، از فراز های بسیار مفید و شایان توجه تاریخ

نتلوا علیک

من نبإِ موسی و فرعون

واژه <نبأ> در خبرهایی به کار می رود که دربردارنده فائده ای بزرگ و قابل توجّه باشد.

قبول پیشنهاد اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۸ - ۱

۱ - پیشنهاد مشاوران مبنی بر فراخوانی ساحران از همه شهر ها ، مورد پذیرش فرعون

قالوا . .. و ابعث فی المدائن ... فجمع السحره

قبول خواسته های جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۲ - ۱

۱ - پاسخ مثبت فرعون ، به امتیازطلبی ساحران برای غلبه بر موسی (ع)

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا . .. قال نعم

قتلهای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۹،۱۱

۹ - اقدام فرعون به کشتار وسیع و بی رحمانه پسران بنی اسرائیل

یستضعف طائفه منهم یذبّح أبناءهم

به کارگیری فعل مضارع باب تفعیل (یذبّح)، بیانگر وسعت و گستردگی کشتار است.

۱۱ - زنده نگه داشتن دختران بنی اسرائیل علی رغم کشتن پسران آنان ، اقدام بی رحمانه دیگر فرعون علیه آن قوم

یذبّح أبناءهم و یستحیی نساءهم

<نساء> مقابل <رجال> و به معنای زنان است و قرار گرفتن آن در مقابل <أبناء> (پسران)، نشان می دهد که مقصود از آن در این جا <بنات> (دختران) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۵ - ۵

۵ - فرمان فرعون ، هامان و قارون ، بر کشتن فرزندان ذکور مؤمنان همراه موسی (ع)

قالوا اقتلوا أبناء الذین ءامنوا معه

قدرت اشراف فرعون

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۸ – ۸

۸ فرعون و اطرافیانش ، قدرت و مکنت خود را ، در دفاع از آیین نیاکانشان می دانستند .

قالوا أجئتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکون لکما الکبریاء فی الأرض

قدرت اقتصادی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۵۸ – ۴

۴ – سرزمین مصر در عصر فرعون ، برخوردار از تمدن و اقتصادی نیرومند

فأخرجنهم من جنّت و عیون . و کنوز و مقام کریم

قدرت سپاه فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۶۱ – ۴

۴ – ناتوانی مشهود بنی اسرائیل از مقابله با سپاه فرعون

قال أصحب موسی إنّا لمدرکون

قدرت سیاسی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۱۰ – ۵

۵ – فرعون ، دارای قدرت و ثبات در عرصه های سیاست و حکومت

و فرعون ذی الأوتاد

<أوتاد> (جمع <وتـد>) به معنای میخ ها است. توصیف فرعون به این عبارت (دارای میخ های فراوان)، کنایه از استحکام

قـدرت او است; همان گونه که میخ های اطراف خیمه مایه اسـتحکام آن است. این تعبیر ممکن است کنایه از فراوانی سپاه او باشد که برای نصب خیمه هایشان، زمین وسیعی میخ کاری می شد.

قدرت طلبی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۲ - ۶

۶ - قدرت و ثروت ، تنها ملاک ارزش در دیدگاه فرعون و فرعونیان

قال یقوم ألیس لی ملک مصر . .. أم

أنا خیر من هذا الذی

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته زیر است: الف) فرعون پس از یادآوری فرمانروایی و ثروت خویش، موسی(ع) را غیر قابل قیاس با خود می داند و این نشان دهنده بینش فرعون در زمینه ملاک ارزش است. ب) سخنرانی فرعون و تکیه وی بر قدرت و ثروت، نشان می دهد که در جامعه قبطی چنین دیدگاهی وجود داشته است.

قدرت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۲ - ۱

۱ فرعون ، برخوردار از اقتدار و سلطنتی با نفوذ در سرزمین مصر بود .

یأتوک بکل سحر علیم

فعل <یأتوک> جواب فعل امر قرار گرفته و به حرف شرطِ مقدر مجزوم شده است. تقدیر کلام چنین است: ان ترسل الحاشرین یأتوک بکل ساحر علیم. انتخاب این ترکیب برای کلام حاوی این نکته است که فرستادن نیروها مستلزم آوردن ساحران است و این حکایت از نفوذ فراوان فرعون و مأموران وی بر سرزمین مصر دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۸

۸ فرعون و اطرافیانش ، قدرت و مکنت خود را ، در دفاع از آیین نیاکانشان می دانستند .

قالوا أجئتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکون لکما الکبریاء فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۷ - ۴

۴ - فرعون ، برخوردار از اقتدار و سلطنتی بانفوذ در سرزمین مصر

یأتوک بکلّ سحّار علیم

فعل<یأتوک> جزای شرط مقدر (إن تبعثهم یأتوک بکلّ سحّار علیم) است. این ترکیب حاوی این نکته است که فرستادن

نیروها برای جذب ساحران، مساوی با آمدن آنان بدون تعلل است و این مطلب، می تواند بیانگر حقیقت یاد شده باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۴ – ۲

۲ – فرعون ، هامان و قارون ، سه عنصر سرشناس ، با نفوذ و نیرومند در عصر رسالت موسی (ع)

و لقد أرسلنا موسی . .. إلی فرعون و همن و قرون

قصه فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۳ – ۱۱،۱۰،۸،۵

۵ موسی (ع) پیامبری از جانب خداوند برای ارشاد و هدایت فرعون زمان خویش و بزرگان دربار وی

إلی فرعون و ملإیه

کلمه <فرعون> عنوان و لقب پادشاهان و حاکمان بزرگ مصر در عصرهای گذشته بوده است.

۸ فرعون و بزرگان دربار او ، آیات و معجزات ارائه شده از سوی موسی را تکذیب کردند .

بئایتنا إلی فرعون و ملإیه فظلموا بها

ضمیر در <بها> به <آیاتنا> برمی گردد و چون <ظلم> به حرف باء متعدی شده (ظلموا بها) متضمن معنای تکذیب است.

۱۰ فرعون و بزرگان دربارش به عاقبتی شوم گرفتار شدند .

فانظر کیف کان عقبه المفسدین

۱۱ فرعون و بزرگان دربارش ، مردمی فسادانگیز بودند .

إلی فرعون و ملإیه . .. فانظر کیف کان عقبه المفسدین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۹ – ۴

۴ فرعون ، برای مبارزه با موسی و هارون (ع) به سحر و جادو متوسل شد .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۰ – ۱

۱ مأموران حکومت ، پس از دستور فرعون ، تمام ساحران چیره دست و ماهر را از اطراف و اکناف کشور فراخوانده و در پایتخت گرد آوردند .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم. فلما جاء السحره

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۱ – ۸

۸ از امام صادق (ع) روایت شده است که فرمود : < . . . قال [جبرئیل] یا محمد لما أغرق اللّه فرعون < قال آمنت أنه لا اله إلا الذی آمنت به بنواسرائیل و أنا من المسلمین > فأخذت حمأه فوضعت ها فی فیه ثم قلت له : < آلئن و قد عصیت قبل و کنت من المفسدین > و عملت ذلک من غیر أمر اللّه خفت أن تلحقه الرحمه من اللّه عز و جل و یعذبنی اللّه علی ما فعلت فلما کان الآن و أمرنی اللّه عزّ و جل أن اؤدی إلیک ما قلته أنا لفرعون امنت و علمت أن ذلک کان للّه تعالی رضاً . . . ;

. .. جبرئیل گفت: ای محمد! هنگامی که خدا فرعون را غرق کرد، فرعون گفت: ایمان آوردم که خدایی نیست به جز خدایی که بنی اسرائیل به او ایمان دارند و من از تسلیم شدگانم. پس من قطعه ای از لجن برداشتم و در دهان او گذاشتم و گفتم اکنون؟! در حالی که قبلا عصیان کردی و از مفسدان بودی. و این کار را بدون فرمان خدا انجام دادم ; ترسیدم رحمت خدا به او برسد

و خـدا مرا برای این کـار عـذاب کنـد. پس چون این لحظه فرارسـید و خداونـد فرمـان داد آنچه را من به فرعون گفتم به شـما برسانم، ایمن شدم و دانستم که آن کار مورد رضای خدا بوده است>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۲ – ۱۲،۱۳

۱۲ از امام رضا (ع) روایت شـده است : < . . . و قـد کان فرعون من قرنه إلی قـدمه فی الحدیـد قد لبسه علی بدنه فلما أغرق ألقـاه اللّه تعـالی علی نجوه من الأـرض ببـدنه لیکون لمن بعـده علاـمه فیرونه مع تثقله بالحدیـد علی مرتفع من الأـرض و سبیل الثقیل أن یرسب و لا یرتفع فکان ذلک آیه و علامه . . . ;

. .. فرعون سـر تا پا غرق در لباس آهنین بود. پس هنگامی که در آب غرق شـد، خـدا بدن او را بر بلندی ساحل افکند تا برای انسانهای بعد از او نشانه [عبرت]باشد و او را با همه سـنگینی آهنی که بر بدن داشته بر بلندی زمین ببینند با اینکه جسم سنگین باید زیر آب رود نه اینکه بر بلندی قرار گیرد پس این دلیل و نشانه [قدرت خدا] بود ... >.

۱۳ از امـام بـاقر (ع) روایت شـده است : < . . . و أمـا فرعون فنبـذه اللّه وحـده فألقاه بالساحل لینظروا إلیه و لیعرفوه . . . و لئلا یشک أحد فی هلاکه و انهم کانوا اتخذوه رباً فأراهم اللّه إیاه جیفه ملقاه بالساحل لیکون لمن خلفه عبره و عظه . . . ;

. .. اما

فرعون را خداوند تنها [از جمع غرق شدگان]به ساحل افکند تا او را ببینند و بشناسند ... و هیچ کس در هلاکت او شک نکند و در حالی که گروهی او راپروردگار خود قرار داده بودند، خدا او را به صورت مرداری گندیده افکنده بر ساحل نشان داد تا برای انسانهای بعد از او پند و عبرت باشد ... >.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۳ – ۳،۴

۳- روی آوردن فرعون به اعمال قهرآمیز علیه موسی (ع) در پی ناتوانی از رودررویی منطقی و فرهنگی با او

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت بیّنت . .. فقال له فرعون إنی لأظنّك یموسی مسحورًا

۴- غرق شدن فرعون و تمامی همراهانش به اراده خداوند ، در پی تصمیم ظالمانه وی علیه موسی (ع) و بنی اسرائیل

فأراد . .. فأغرقنه و من معه جمیعًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۴۰ – ۵

۵ – دربار فرعون در نگه داری ، پرستاری و تغذیه موسی (ع) دچار مشکل شد .

هل أدلّکم علی من یکفله

<هل أدلّکم> گویای آن است که دربار فرعون در طلب دایه و سرپرستی برای موسی(ع) بوده است. قبول پیشنهاد خواهر موسی، این نکته را می رساند که هیچ یک از درباریان از عهده کار برنیامده بود و آنان برای نگه داری و تغذیه موسی درمانده شده بودند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳ – ۴،۵

۴ – مردم عصر بعثت ، اطلاعاتی مخدوش و نادرست

از داستان موسی و فرعون داشتند .

نتلوا علیک من نبإِ موسی و فرعون بالحقّ

قیـد <بـالحقّ> نشـان می دهـد که آنچه در میان مردم عصـر پیامبر(ص) از ماجرای موسـی(ع) و فرعون مطرح بود، با واقعیت انطباق نداشت.

۵ – سوره < قصص > دربردارنده تنها گوشه ای از داستان موسی و فرعون

نتلوا علیک من نبإِ موسی و فرعون

بـه کـارگیری <مـن> تبعیضـیه در <مـن نبـإ> بیـانگر آن است که آنچه در سـوره <قصـص> مطرح شـده; تنهـا بخشـی از سرگذشت موسی(ع) و فرعون است و نه همه آن.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۶ – ۱۳

۱۳ – تظاهر به خیرخواهی و صلاح اندیشی ، برای دین و دنیای مردم از سوی فرعون

إنّی أخاف أن یبدّل دینکم أو أن یظهر فی الأرض الفساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۹ – ۱۳،۱۴،۱۵

۱۳ – فرعون ، سخن مؤمن آل فرعون را قطع کرده ، به دفاع از تصمیم خود مبنی بر کشتن موسی (ع) پرداخت .

أتقتلون رجلاً . .. فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا قال فرعون ما أریکم إلاّ ما أ

۱۴ – نصیحت ها و هشدار های مؤمن آل فرعون ، نسبت به قتل موسی (ع) ، در فرعون بی تأثیر بود .

أتقتلون رجلاً . .. قال فرعون ما أریکم إلاّ ما أری

۱۵ – فرعون ، خود را فردی خیرخواه و پایبند به اندیشه ها و عقاید خویش و نیز به دور از دورویی معرفی کرد .

قال فرعون ما أریکم إلاّ ماأری

برداشت یاد شده از آن جاست که

فرعون با گفتن <ما أريكم إلاّ ما أرى> (من جز آنچه را كه تشخيص مى دهم به شما ارائه نمى دهم)، مى خواست خويشتن را فردى صادق، خيرخواه و پايبند به انديشه ها و نظرات خود، جلوه دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۰ - ۱

۱ - مؤمن آل فرعون به رغم قطع شدن سخنانش به وسيله فرعون به گفتار هشداردهنده خود ادامه داد و فرعونيان را از پيامد هلاكت بار قتل موسى (ع) آگاه ساخت .

يقوم لكم الملك . .. قال فرعون ما أريكم إلاّ ما أرى ... و قال الذى ءامن يقوم إن

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۵ - ۱۵

۱۵ - تلاش گسترده مؤمن آل فرعون در جهت انصراف فرعون از قتل موسى (ع) ، مؤثر واقع شد .

و قال رجل مؤمن من ءال فرعون . .. أتقتلون رجلاً ... كذلك يطبع اللّه على كلّ قلب م

برداشت بالاـ به خاطر اين نكته است كه فرعون، در آغاز برخورد با موسى(ع) بركشتن او مصمم گشته، اين مطلب را به همه اطرافيانش اعلام كرده بود (قال فرعون ما أريكم إلاّ ما أرى)؛ ولى پس از سخنان مؤمن آل فرعون، به جاى كشتن وى دستور داد برجى بسازند تا او نسبت به درستى ادعاى آن حضرت به تحقيق بپردازد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۶ - ۱،۲

۱ - فرمان فرعون به هامان ، مبنى بر ساختن بنايى بلند براى رسيدن به راه

های آسمان ها

و قال فرعون يهمن ابن لى صرحًا لعلّى أبلغ الأسبب

<صرح> به معنای قصر و بنای بلند است. مقصود از آن در این آیه، بنای بلند (مانند برج) و یا رصدخانه است.

۲ - فرمان فرعون به هامان ، مبنی بر احداث رصدخانه

و قال فرعون يهمن ابن لى صرحًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۷ - ۳،۵،۶،۸،۱۳،۱۴،۱۵،۱۶

۳ - فرعون ، مدعی شد که به منظور اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) در آسمان ها ، فرمان ساختن بنای بلند و رصدخانه را صادر کرده است .

أسبب السموت فأطّلع إلى إله موسى

۵ - دستور ساختن بنای مرتفع و رصدخانه برای اطلاع پیدا کردن از خدای موسی (ع) ، نیرنگ و ترفند فرعون برای اثبات دروغ گویی موسی (ع) درادعای وجود خدای یکتا در جهان

أسبب السموت فأطّلع إلى إله موسى

در این که مقصود اصلی فرعون از ساختن بنای مرتفع چه بوده، میان مفسران چند دیدگاه وجود دارد: از جمله این که فرعون با ساختن بنای مرتفع، درصدد نبود که به راه های آسمان دست یابد; زیرا کوه های مرتفعی وجود داشت که از برج ها و بنای احداثی او بلندتر بود. از این رو مقصود اصلی او این بود که برای مردم اثبات کند که راه یافتن به آسمان، امری ناممکن است. بنابر این ادعای موسی(ع) به این که در جهان خدایی هست که با او ارتباط دارد، دروغ و باطل می باشد. گفتنی است ذیل آیه که در آن از بی اثر بودن توطئه فرعون سخن به میان آمده

مؤید همین برداشت است.

۶ - موسی (ع) ، متهم به فردی دروغ گو و دین ساز از سوی فرعون

و إنّی لأظنّه کذبًا

۸ - ساختن بنای بلند و رصدخانه ، به منظور اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) ، رفتار زشتی بود که فرعون آن را زیبا و آراسته می یافت .

ابن لی صرحًا . .. فأطّلع إلی إله موسی ... و کذلک زیّن لفرعون سوء عمله

۱۳ - زیبا جلوه گر شدن رفتار زشت فرعون در دیدگان خود او ، سبب انحراف وی از راه اصلی هدایت و سعادت (ارائه شده از سوی موسی (ع)) گشت .

کذلک زیّن لفرعون سوء عمله و صدّ عن السبیل

جمله <و صُدّ عن السبیل> به منزله نتیجه برای جمله پیش است; یعنی، رفتار زشت فرعون در دیدگان او زیبا جلوه کرد و همین سبب شد که او راه اصلی هدایت را پیدا نکند.

۱۴ - توطئه ها و نیرنگ های فرعون علیه موسی (ع) ، سرانجام به زیان و نابودی او انجامید .

و ما کید فرعون إلاّ فی تباب

<تباب> به معنای خسارت و هلاکت است.

۱۵ - کار ساز نبودن مکر و حیله فرعون در ساختن بنای بلند ، به بهانه اطلاع یافتن از خدای موسی (ع) و اثبات دروغ گو بودن او

یهمن ابن لی صرحًا. .. فأطّلع إلی إله موسی... و ما کید فرعون إلاّ فی تباب

برداشت یاد شده به این خاطر است که از مصادیق اصلی <کید فرعون> ساختن بنای بلند می باشد.

۱۶ - عقب نشینی تاکتیکی فرعون در مقابل موسی (ع) و دست برداشتن از قتل

او به طور موقت ، پس از هشدار های مؤمن آل فرعون

و قال فرعون ذرونی أقتل موسی. .. و قال فرعون یهمن ابن لی صرحًا... و ما کید فرع

مطلب یاد شده با توجه به این نکته است که فرعون، در آغاز مبارزه با موسی(ع) طرح قتل او را داده بود; ولی پس از هشدارها و تبلیغات مؤمن آل فرعون احداث بنای مرتفع برای جست و جو از خدای موسی(ع) را مطرح ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۳۹ - ۲

۲ - فرعون ، مانع توجه و گرایشِ نیرو های تحت امر خویش ، به پیام و رسالت موسی (ع)

فتولّی برکنه

در صورتی که <باء> برای تعدیه و <رکن> کنایه از نیروهای حکومتی باشد، معنای آیه چنین می شود: <فجعل رکنه متولّین>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۱۷ - ۲

۲ - حرکت به سوی فرعون و باز داشتن او از طغیان گری ، فرمان خداوند به موسی (ع) در وادی طوی

اذهب إلی فرعون إنّه طغی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۰ - ۱

$۱ - موسی (ع) در پی گفت وگو با فرعون و اظهار آمادگی برای ارشاد و هدایت او ، بزرگ ترین معجزه خویش را به وی ارائه کرد .

فأریه الأیه الکبری

- موسی(ع) در پی گفت وگو با فرعون و اظهار آمادگی برای ارشاد و هدایت او، بزرگ ترین معجزه خویش را به وی ارائه کرد.

- فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۱ - ۱،۴

$۱ - فرعون ، نشانه رسالت موسی (ع) و معجزه بودن آن را نپذیرفت و بی درنگ آن را تکذیب کرد .

فکذّب

حرف <فاء> برای تعقیب بدون فاصله است و می رساند که فرعون، پیش از هر گونه تأمل و درنگ، به تکذیب و عصیان پرداخت. متعلق تکذیب به قرینه <الآیه الکبری> در آیه قبل معجزه موسی(ع) است. از اقدام فرعون به آوردن مثل معجزه موسی(ع)، که آیات بعد بر آن دلالت دارد دانسته می شود که فرعون، معجزه بودن آن و دلالتش بر صداقت موسی(ع) را تکذیب کرده است.

$۴ - فرعون ، از پذیرش رهنمود های موسی (ع) سرپیچی کرد .

و عصی

متعلق <عصی> به قرینه <أهدیک> رهنمودهای موسی(ع) بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۲ - ۳،۴،۵

۳ - رسالت موسی (ع) ، خطری جدی برای فرعون و تحریک کننده او به مقابله ای پی گیر در برابر آن

ثمّ أدبر یسعی

۴ - فرعون ، گفتو گوی مستقیم خود با موسی (ع) و تکذیب و مخالفت با او را در سرکوب آن حضرت کارساز نمی دید .

ثمّ أدبر

<ادبار>; یعنی، پشت کردن و حاکی از نومیدی فرعون از نتیجه گفتو گوی مستقیم با موسی(ع) است.

۵ - فرعون با مشاهده معجزه موسی (ع) ، وحشت زده از آن روی برتافت و شتابزده گریزان شد . *

ثمّ أدبر یسعی

<إدبار> فرعون، در یک احتمال به معنای فرار او از ترس معجزه موسی(ع) است که در شکل

مار عظیم ظاهر شده بود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۲۳ – ۱،۲

۱ – فرعون برای مبارزه با موسی (ع) ، مردم را در اجتماعی گردآورد و با آنان در این زمینه سخن گفت .

فحشر فنادی

<حشر>، به معنای جمع کردن همراه با سوق دادن است (مصباح).

۲ – فرعون ، در جمع کسانی که برای استماع سخن او گردآمده بودند ، با صدایی بلند سخن گفت .

فنادی

<ندا>، به معنای بلند کردن صدا و آشکار ساختن آن است. (مفردات راغب)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۲۴ – ۳،۴

۳ – فرعون ، در حضور مردم و با صدای بلند ، خود را برترین تصمیم گیرنده درباره اداره زندگانی و تدبیر امور آنان معرفی کرد .

فنادی . فقال أنا ربّکم الأعلی

فرعون براساس دیگر آیات قرآن هم خود را <اله> می خواند و هم برای خود <الهی> غیر خدا مدعی بود. بنابراین برگزیدن تعبیر <ربّ اعلی> درباره خود، برای تصریح به این نکته است که در رشد و تربیت مردم نیز، تصمیم اصلی را او می گیرد.

۴ – فرعون ، بر تمام امور زندگانی مردم مصر مسلّط بود .

أنا ربّکم الأعلی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۲۶ – ۸

۸ – سرنوشت فرعون ، نشانگر حاکمیت خداوند بر حوادث تاریخ

فأخذه اللّه . .. إنّ فی ذلک لعبره لمن یخشی

عبرت بودن فرجام فرعون برای آیندگان، مستلزم مقهور بودن همه امور در برابر اراده خداوند است.

جلد – نام سوره – سوره –

آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۰ - ۷

۷ - وجود اهرام مصر در عصر فرعون *

و فرعون ذی الأوتاد

گفته شده است: <اوتاد فرعون>، همان اهرام ثلاثه مصر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۱ - ۱

۱ - فرعون و قوم عاد و ثمود ، در ممالك و سرزمین ها ، به طغیان گری پرداخته ، در گناه فرورفتند .

الذین طغوا فی البلد

طغیان، از حد گذراندن گناه است (مقاییس اللغه) و هر چیز که از مقدار خود فراتر رود، طغیان کرده است (العین). حرف <ال> در <البلاد>، برای استغراق عرفی است و مراد تمام سرزمین هایی است که برای اقوام یاد شده، دسترسی به آن امکان پذیر بوده است و می توان گفت: اصل آن <بلادهم> بوده و حرف <ال>، جانشین ضمیر <هم> است و مراد سرزمین هایی است که در قلمرو آنان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۲ - ۱

۱ - فرعون و قوم عاد و ثمود ، در ممالك و مناطق خود ، به فساد و ناهنجاری ها دامن زده ، و آن را گسترش می دادند .

فأكثروا فیها الفساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۳ - ۱

۱ - خداوند ، با فرود آوردن عذابی سخت بر فرعون و قوم عاد و ثمود ، شلاق عقوبت خویش را پیاپی بر آنان نواخت .

فصبّ علیهم ربّك سوط عذاب

<صبّ>، به معنای ریختن چیزی و <سوط> به معنای آمیختن چیزی با چیز دیگر است و

به شلاق از آن جهت <سوط> گفته می شود که با پوست می آمیزد (مقاییس اللغه). <ریختن شلاق عذاب>، کنایه از عذاب پیاپی و شدید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۴ - ۷

۷ - نواختن شلاق عذاب بر عاد ، ثمود و فرعون ، نمونه ای از کمین گذاری خداوند برای مخالفان پیامبران است .

فصبّ علیهم ربّک . .. إنّ ربّک لبالمرصاد

قصه مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۱،۲،۱۴،۲۰،۲۱

۱ - اعتراض و اظهار مخالفت مؤمن آل فرعون نسبت به تصمیم قتل موسی (ع) از سوی فرعون

وقال رجل مؤمن من ءال فرعون یکتم إیمنه أتقتلون رجلاً أن یقول ربّی

۲ - مؤمن معترض از خاندان فرعون ، ایمان خود را پوشیده می داشت .

قال رجل مؤمن من ءال فرعون یکتم إیمنه

۱۴ - اطمینان دادن مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، از آسیب دیدن موسی (ع) در صورت دروغ گو بودن ایشان در ادعا های خود

و إن یک کذبًا فعلیه کذبه

۲۰ - استفاده مؤمن آل فرعون ، از شیوه جدل در مقابل منطق زور فرعونیان

وإن یک کذبًا فعلیه کذبه و إن یک صادقًا یصبکم بعض الذی یعدکم

آمدن این تعبیر که اگر موسی(ع) دروغ گفته باشد، علیه خودش اقدام کرده است و. .. از باب جدل می باشد; و گرنه برای مؤمن آل فرعون، احتمال دروغ گو بودن موسی(ع) متصور نبود.

۲۱ - تلاش منطقی و عالمانه مؤمن آل فرعون ، برای منصرف ساختن فرعونیان از کشتن موسی (ع)

و قال

رجل من ءال فرعون یکتم إیمنه . .. و إن یک صادقًا یصبکم بعض الذی یعدکم

برداشت یاد شده از مجموع گفته ها، برخوردها، چگونگی استدلال و منطق مؤمن آل فرعون در مقابل فرعونیان استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۴،۵،۶،۸،۹،۱۳

۴ - هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان و قبطیان ، درباره خطر عذاب الهی در صورت مخالفت با موسی (ع) و قتل او

فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

۵ - مؤمن آل فرعون ، قومش را از هرگونه غرور و خودکامگی ناشی از اقتدار و سلطه همه جانبه بر سرزمین مصر برحذر داشت .

لکم الملک الیوم . .. فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

۶ - تنهایی و بی پناهی انسان در برابر عذاب الهی ، از هشدار های مؤمن آل فرعون به قوم خود

فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

۸ - تلاش گسترده مؤمن آل فرعون ، بر ایجاد احتمال درست بودن دعوت موسی (ع) و راستی هشدار های او در افکار عمومی قومش

وإن یک کذبًا فعلیه کذبه . .. فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

شیوه سخن مؤمن آل فرعون به فرعونیان (اگر موسی(ع) دروغ گو باشد به ضرر خودش است و اگر راستگو باشد ممکن است هشدارهای او درباره نزول عذاب درست باشد)، گویای این نکته است که او باایجاد احتمال درست بودن دعوت موسی(ع) در افکار عمومی، در صدد جلب نظر آنان به سود آن حضرت بوده است.

۹ - اظهار محبت و دلسوزی کردن مؤمن آل فرعون نسبت به قوم خود (قبطیان)

یقوم

استفاده

مؤمن آل فرعون از تعبیر <یا قوم> (ای قوم من) و تکرار آن در چهار نوبت (آیه های ۲۹، ۳۰، ۳۲، ۳۸ و ۴۱)، گویای مطلب یاد شده است.

۱۳ - فرعون ، سخن مؤمن آل فرعون را قطع کرده ، به دفاع از تصمیم خود مبنی بر کشتن موسی (ع) پرداخت .

أتقتلون رجلًا . .. فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا قال فرعون ما أریکم إلاّ ما أ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۰ - ۱،۲

۱ - مؤمن آل فرعون به رغم قطع شدن سخنانش به وسیله فرعون به گفتار هشداردهنده خود ادامه داد و فرعونیان را از پیامد هلاکت بار قتل موسی (ع) آگاه ساخت .

یقوم لکم الملک . .. قال فرعون ما أریکم إلاّ ما أری ... و قال الذی ءامن یقوم إن

۲ - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن به روزگار شوم ، همچون روزگار احزاب و اقوام کافر پیشین

و قال الذی ءامن یقوم إنّی أخاف علیکم مثل یوم الأحزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۲ - ۱،۳

۱ - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خویش ، از دچار شدن به عذاب الهی در روز قیامت در صورت اقدام به قتل موسی (ع)

و یقوم إنّی أخاف علیکم یوم التناد

۳ - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از موقعیت اجتماعی و نفوذ در جامعه

یقوم إنّی أخاف علیکم یوم التناد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰

- ۳۳ - ۴،۷

۴ - هشـدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، از دچار شدن آنان به عذاب گریزناپذیر الهی در قیامت در صورت کشـتن موسـی (ع)

یقوم إنّی أخاف علیکم . .. یوم تولّون مدبرین ما لکم من اللّه من عاصم

۷ - هشـدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، درباره این که قتل موسـی (ع) موجب گمراهی ابـدی و علاج ناپـذیر آنان خواهد شد .

أتقتلون رجلاً . .. و من یضلل اللّه فما له من هاد

برداشت یادشـده به خاطر این نکته است که هشدار مؤمن آل فرعون نسـبت به گمراه شدن آنان در مورد قتل موسـی(ع) انجام پذیرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۴ - ۱،۸،۱۷

۱ - مؤمن آل فرعون برای بیدار کردن مردم و انصراف آنان از قتل موسی (ع) ، سرگذشت یوسف پیامبر رایادآور شد .

أتقتلون رجلاً . .. إنّی أخاف علیکم ... و لقد جاءکم یوسف

۸ - نکوهش مؤمن آل فرعون از مردم مصـر ، به خـاطر تردیـد کردن در رسـالت یوسف (ع) در گذشـته (علی رغم مشاهـده دلایل روشن او)

فمازلتم فی شکّ ممّا جاءکم به

۱۷ - هشدار مؤمن آل فرعون به مردم مصـر ، از دچار شدن به گمراهی ابدی بر اثر پافشاری بر مخالفت با دعوت موسـی (ع) و تردید در حقانیت آن

کذلک یضلّ اللّه من هو مسرف مرتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۵ - ۵،۱۵

۵ - هشدار مؤمن آل فرعون به مردم مجادله گر و حق ستیز مصر

، درباره خشم انقلابی و انتقام مؤمنان طرفدار موسی (ع)

الذین یجدلون فی ءایت اللّه . .. کبر مقتًا ... عندالذین ءامنوا

تـذکر مؤمن آل فرعون به فرعونیـان، مبنی بر این که ستیزه جویی در آیات الهی، موجب بغض و دشـمنی مؤمنان می شود; می تواند بیانگر این نکته باشد که عمل آنان، موجب خشم انقلابی و شورش مؤمنان طرفدار موسی(ع) علیه آنان خواهدگردید.

۱۵ - تلاش گسترده مؤمن آل فرعون در جهت انصراف فرعون از قتل موسی (ع) ، مؤثر واقع شد .

و قال رجل مؤمن من ءال فرعون . .. أتقتلون رجلًا ... کذلک یطبع اللّه علی کلّ قلب م

برداشت بالاـ به خاطر این نکته است که فرعون، در آغاز برخورد با موسـی(ع) برکشـتن او مصـمم گشـته، این مطلب را به همه اطرافیانش اعلام کرده بود (قال فرعون ما أریکم إلاّ ما أری); ولی پس از سـخنان مؤمن آل فرعون، به جای کشـتن وی دستور داد برجی بسازند تا او نسبت به درستی ادعای آن حضرت به تحقیق بپردازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۸ - ۲

۲ - مؤمن آل فرعون ، پس از کتمان ایمانش به مـدتی چنـد ، آن را فاش ساخت و به موضع گیری علنی علیه فرعون و دفاع از موسی (ع) پرداخت .

و قال الذی ءامن یقوم اتّبعون

فراخوانی مردم به پیروی از خویش، بیانگر علنی کردن ایمان و موضع اعتقادی شخص است.

قصه همسر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۱۳،۱۱،۱۰،۹،۸،۷،۶،۴

۴ - بهشت و بودن

در جوار لطف خداوند ، نهایت آرزو و آرمان معنوی همسر فرعون (آسیه)

إذ قالت ربّ ابن لی عندک بیتًا فی الجنّه

۶ - همسر فرعون ، در آرزوی شهادت به سر می برد .

إذ قالت ربّ ابن لی عندک بیتًا فی الجنّه

با توجه به این حقیقت که آسیه، از سوی فرعون به شدت تحت شکنجه و آزار بود; می توان استنباط کرد که دعای او درباره بنا شدن خانه ای در بهشت، اشاره به نائل شدن وی به فیض بزرگ شهادت است.

۷ - درخواست همسر فرعون از خداوند ، به نجات خویش از شرّ فرعون

و نجّنی من فرعون

۸ - درخواست همسر فرعون از خداوند ، به رهایی خویش از رفتار و برخورد فرعون

و نجّنی من فرعون و عمله

۹ - فرعون ، شخصیتی منفور در نگاه همسرش آسیه و رفتار وی غیر قابل تحمل برای او

و نجّنی من فرعون و عمله

۱۰ - همسر فرعون ، از خداوند خواستار نجات خود از شرّ مردم ستمگر (قبطیان و کارگزاران فرعون)

و نجّنی من القوم الظلمین

۱۱ - همسر فرعون ، افزون بر آزار دیدن از او ، از سوی کارگزاران نظام وی نیز تحت آزار و شکنجه قرار داشت .

نجّنی من فرعون و عمله و نجّنی من القوم الظلمین

تکرار درخواست نجات (و نجّنی) درباره قوم ستمگر، می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

۱۳ - همسر فرعون ، از خداوند خواستار نابودی فرعون و حکومت ستم پیشه او

نجّنی من فرعون و عمله و نجّنی من القوم الظلمین

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که آسیه، نجات خود را با نابودی فرعون و حکومت وی از خداوند خواستار

شده باشد.

قطع پا در حکومت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۹ – ۱۰

۱۰ – قطع یک دست و یک پا بر عکس یکدیگر ، از شکنجه های سخت نظام فرعونی برای مخالفان

لأُقطّعنّ أیدیکم و أرجلکم من خلف

قطع پای جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۱ – ۱۳

۱۳ – قطع یک دست و یک پا در جهت مخالف یکدیگر و دار زدن بر تنه درختان خرما ، از جمله مجازات های تعیین شده برای ساحران مؤمن از سوی فرعون بود .

فلأقطّعنّ أیدیکم و أرجلکم من خلف و لأصلّبنّکم

<جذع> (مفرد <جذوع>) به معنای ساق درخت است و حرف <فی> نشانه آن است که فرعون در تهدید خود، مکان همیشگی ساحران را پس از قطع دست و پایشان، چوبه های دار در نظر گرفته بود. این مطلب کنایه از آن دارد که بدن آنان هرگز از دار پایین آورده نخواهد شد.

قطع دست جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۱ – ۱۳

۱۳ – قطع یک دست و یک پا در جهت مخالف یکدیگر و دار زدن بر تنه درختان خرما ، از جمله مجازات های تعیین شده برای ساحران مؤمن از سوی فرعون بود .

فلأقطّعنّ أیدیکم و أرجلکم من خلف و لأصلّبنّکم

<جذع> (مفرد <جذوع>) به معنای ساق درخت است و حرف <فی> نشانه آن است که فرعون در تهدید خود، مکان همیشگی ساحران را پس از قطع دست و پایشان، چوبه های دار در نظر گرفته

بود. این مطلب کنایه از آن دارد که بدن آنان هرگز از دار پایین آورده نخواهد شد.

قطع دست در حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۱۰

۱۰ - قطع یک دست و یک پا بر عکس یکدیگر ، از شکنجه های سخت نظام فرعونی برای مخالفان

لأُقطّعنّ أیدیکم و أرجلکم من خلف

قوم مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۱

۱ - مؤمن آل فرعون ، از قبطیان بود .

یقوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۰ - ۵

۵ - مؤمن آل فرعون ، از قبطیان بود .

یقوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۲ - ۲

۲ - مؤمن آل فرعون از قبطیان بود .

یقوم

کاخ سازی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۷ - ۱۵

۱۵ فرعون و مردمانش در طول حکومتشان ، همواره در پی ساختن کاخ ها و خوش نشین های سایه افکن بودند .

و دمرنا ما کان یصنع فرعون و قومه و ما کانوا یعرشون

<ما> در <ما کانوا> موصول است و مراد از آن به دلیل <یعرشون>، عرش و عریش (سایبان) است. بنابراین <ما کانوا یعرشون> یعنی سایبانهایی که آنها را ساخته بودند. فعل <یصنع> و <یعرشون> که به همراه <کان> و <کانوا> آمده، دلالت می کند که فرعونیان پیوسته کاخ و سایبان می ساختند ; یعنی دارای کاخها و خوش نشینهای فراوان

بودند.

کارگزاران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۱ – ۶

۶ بسیج نیرو های حکومتی به تمامی شهر های تحت نفوذ فرعون ، طرح کارگزاران دربار برای گردآوری و احضار ساحران زبردست

و أرسل فی المدائن حشرین

<ال> در <المدائن> عهد ذهنی است و اشاره به شهرهای تحت نفوذ حکومت فرعون دارد. زیرا معهود بین فرعون و اشراف دربار همان شهرهای کشور خودشان است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۰ – ۱

۱ مأموران حکومت ، پس از دستور فرعون ، تمام ساحران چیره دست و ماهر را از اطراف و اکناف کشور فراخوانده و در پایتخت گرد آوردند .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم. فلما جاء السحره

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۶ – ۳

۳ – هامان ، از کارگزاران و دستیاران اصلی دربار فرعون بود .

و قال فرعون یهمن ابن لی صرحًا

فرمان فرعون به هامان و انتخاب کردن او برای امر مهمی چون احداث بنای بلند و یا رصدخانه، می تواند حاکی از مطلب یاد شده باشد.

کتمان ذلت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۱ - ۵

۵ - فرعون با طرح پرسش از موسی (ع) در باره وضعیت اقوام گذشته ، سعی در پنهان ساختن درماندگی خود در برابر سخنان او داشت .

من ربّکما . .. الذی أعطی کلّ شیء خلقه ... فما بال القرون الأُولی

ممکن است طرح سؤال فرعون در باره اقوام گذشته،

صرفاً به جهت منحرف ساختن بحث و بردن آن به زاويه ای نامشخص صورت گرفته باشد. وارد نشدن موسی(ع) در چنين بحثی، نقشه او را خنثی کرده است.

کثرت ظلم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - يونس - ۱۰ - ۸۳ - ۹

۹ فرعون ، در شکنجه و آزار ديگران ، حد و مرزی نمی شناخت .

فما ءامن لموسی إلا ذريه من قومه علی خوف من فرعون و ملإيهم أن يفتنهم . .. و انّه

کفر آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - انفال - ۸ - ۵۲ - ۳

۳ آل فرعون از مظاهر بارز کافران به آيات الهی

کدأب ءال فرعون . .. کفروا بايت اللّه

کفر اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - يونس - ۱۰ - ۷۸ - ۹

۹ فرعون و اطرافيانش ، به موسی و هارون (ع) اعلام کردند که دعوت آنان را نپذيرفته و تسليم ايشان نخواهند شد .

و ما نحن لکما بؤمنين

به قرينه لام در <لکما> ; در کلمه <مؤمنين> معنای تسليم تضمين شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - يونس - ۱۰ - ۸۶ - ۳

۳ فرعون و اشراف پیرامون او ، مردمانی کافر بودند .

علی خوف من فرعون و ملإیهم . .. و نجنا برحمتک من القوم الکفرین

کفر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۹

۹ فرعون و اطرافیانش ، به موسی و هارون (ع) اعلام کردند که

دعوت آنان را نپذیرفته و تسلیم ایشان نخواهند شد .

و ما نحن لکما بؤمنین

به قرینه لام در <لکما> ; در کلمه <مؤمنین> معنای تسلیم تضمین شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۶ - ۳

۳ فرعون و اشراف پیرامون او ، مردمانی کافر بودند .

علی خوف من فرعون و ملإیهم . .. و نجنا برحمتک من القوم الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۶ - ۲،۳،۴

۲ - فرعون ، معجزات ارائه شده از جانب موسی (ع) را تکذیب کرد و منکر دلالت آنها بر رسالت او شد .

و لقد أرینه ءایتنا کلّها فکذّب

۳ - فرعون ، علی رغم مشاهده تمامی معجزات و آیات موسی (ع) ، از پذیرفتن رسالت او امتناع کرد .

و لقد أرینه ءایتنا کلّها فکذّب و أبی

۴ - فرعون ، اسیر لجاجت و کفر شدید در برابر آیات الهی بود .

و لقد أرینه ءایتنا کلّها فکذّب و أبی

امتناع و تکذیب فرعون در عین ارائه آیات بسیار بر او، نشان از شدت لجاجت و کفرپیشگی او دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۹ - ۶

۶ - فرعون و سپاهیان سرکش وی ، عناصری بی ایمان و بی اعتقاد به آخرت بودند .

و ظنّوا أنّهم إلینا لایرجعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۵ – ۱۶

۱۶ – فرعون ، هامان و قارون ، از کافران بودند .

إلی فرعون و همن و قرون فقالوا سحر

كذّاب . .. و ما كيد الكفرين إلاّ فى ضلل

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۶ – ۸

۸ – فرعون ، منكر ربوبيت خداوند

و ليدع ربّه

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۸ – ذاريات – ۵۱ – ۳۸ – ۴

۴ – < فرعون > ، محور حاكميت كفر در عصر موسى

و فى موسى إذ أرسلنه إلى فرعون

از اين كه موسـى(ع) قبل از تبليغ تودهاى مردم، مأموريت يافته بود تا به سوى فرعون حركت كند، به دست مى آيد كه فرعون بر مجموعه نظام اجتماعى آن عصر حاكميت داشت.

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۱۹ – ۹

$۹ – فرعون ، به ربوبيت خداوند ، بى اعتقاد و در برابر خواسته هاى او گستاخ بود .

و أهديك إلى ربّك فتخشى

– فرعون، به ربوبيت خداوند، بى اعتقاد و در برابر خواسته هاى او گستاخ بود.

كفر مردم دوران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۶ – ۱۵

۱۵ – اعتقاد به ربوبيت خداوند ، در آيين مردم عصر فرعون مردود بود .

و ليدع ربّه . .. أن يبدّل دينكم

دين حضـرت موسی بر ربوبيت خداوند استوار بود. بنابراين دين مردم مصر که مطابق اعتقادات موسی(ع) در حال تغيير بود در تضاد با اعتقاد به ربوبيت خداوند قرار داشت.

کيفر جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۴ - ۱،۲

۱ فرعون بر کيفر دادن تمامی ساحران مؤمن به موسی

(ع) تصميم قطعى گرفت و بر آن سوگند ياد كرد .

لأقطعن . .. ثم لأصلبنكم

حرف <لام> در <لاقطعن> در <لاصلبن> لام تأكيد و حاكى از سوگند مقدر است.

۲ قطع يك دست و يك پا در جهت خلاف يكديگر ، از كيفر هاى تعيين شده از سوى فرعون براى ساحران مؤمن به موسى (ع)

لأقطعن أيديكم و أرجلكم من خلف

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۶ - ۲،۱۱

۲ ايمان ساحران به آيات الهى تنها انگيزه فرعون بر شكنجه و مجازات آنان

إن هذا لمكر مكرتموه فى المدينه لتخرجوا . .. و ما تنقم منا إلا أن ءامنا بايت ربنا

نقمت <مصدر تنقم> به معناى عقوبت كردن و كراهت داشتن است و <أن ءامنا> مفعولٌ له براى <تنقم> مى باشد. تقدير جمله چنين است: و ما تنقم منا لشىء إلاـ لايماننا. يعنى اى فرعون تنها چيزى كه تو را بر عقوبت ما واداشته ايمان ماست، نه اينكه ما را توطئه گر و امثال آن بدانى. به عبارت ديگر يعنى تو خود مى دانى كه اتهامهايت واقعيت ندارد.

۱۱ كيفر هاى تعيين شده از سوى فرعون براى ساحران مؤمن ، شكنجه هايى طاقتفرسا و تحمل آن نيازمند صبرى وافر بود .

ربنا أفرغ علينا صبراً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱۳

۱۳ - قطع يك دست و يك پا در جهت مخالف يكديگر و دار زدن بر تنه درختان خرما ، از جمله مجازات هاى تعيين شده براى ساحران مؤمن از سوى فرعون بود .

فلأقطّعنّ أيديكم و

أرجلكم من خلف و لأصلّبنّكم

<جذع> (مفرد <جذوع>) به معنای ساق درخت است و حرف <فی> نشانه آن است که فرعون در تهدید خود، مکان همیشگی ساحران را پس از قطع دست و پایشان، چوبه های دار در نظر گرفته بود. این مطلب کنایه از آن دارد که بدن آنان هرگز از دار پایین آورده نخواهد شد.

کیفر دشمنان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۰ - ۶،۹

۶ - میخکوب کردن به زمین هنگام مجازات ، شیوه فرعون در سرکوب مخالفان

و فرعون ذی الأوتاد

ممکن است فرعون از آن جهت به <ذی الأوتاد> توصیف شده باشد که مخالفان خود را، به چهار میخ می کشید و شکنجه می داد.

۹ - < عن أبان الأحمر قال : سألت أباعبداللّه (ع) عن قول اللّه عزّوجلّ < و فرعون ذی الأوتاد > لأیّ شیء سمّی ذاالأوتاد ؟ قال : لأنّه کان إذا عذّب رجلاً بسطه علی الأرض علی وجهه و مدّ یدیه و رجلیه فأوتدها بأربعه أوتاد فی الأرض و ربّما بسطه علی خشب منبسط فوتّد رجلیه و یدیه بأربعه أوتاد ثمّ ترکه علی حاله حتّی یموت فسمّاه اللّه عزّوجلّ < فرعون ذی الأوتاد > لذلک ;

از ابان احمر روایت شده که گفت: از امام صادق(ع) درباره این سخن خداوند عزّوجلّ <و فرعون ذی الأوتاد> پرسیدم: برای چه چیز ذی الاوتاد نامیده شد؟ فرمود: برای این که وقتی مردی را شکنجه می داد، او را بر صورت بر زمین می خواباند و دست ها و پاهایش را می کشید و با چهار میخ در زمین می کوبید و چه

بسا او را روی چوب پهنی می خوابانـد و چهـار دست و پـای او را با چهار میـخ می کوبیـد آن گاه او را به همان حال رها می کرد تا بمیرد. پس خداوند عزّوجلّ از این جهت او را فرعون ذی الاوتاد نامید>.

کیفر دنیوی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۱۶ - ۲

۲ - مؤاخذه سخت و سنگین فرعون در دنیا از سوی خداوند

فأخذنه أخذًا وبیلًا

<وبیل> به معنای وخیم و سنگین است (مصباح المنیر).

کیفر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۵

۵- کیفر سخت و هلاکت بار فرعون و فرعونیان از سوی خداوند ، پس از اتمام حجت با آنان بود .

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت . .. فأراد أن یستفزّهم ... فأغرقنه و من معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۴۰ - ۱

۱ - هر یک از فرعون و هامان و قارون مناسب گناهشان کیفر شدند .

فکلًّا أخذنا بذنبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۱

۱ - اقدام الهی ، به کیفر دادن فرعون و لشکریان او ، پس از اتمام حجت بر ایشان

أرسلنه إلى فرعون بسلطن مبين . فتولّى بركنه ... فأخذنه و جنوده

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۱۳ – ۴

۴ – خداوند ، تهدیدکننده مخالفان پیامبر (ص) به عذابی نظیر کیفر امت های پیشین (عاد ، ثمود

و فرعون)

ربّک

کیفرهای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۵ - ۱

۱ اظهار پایـداری بر طریق ایمان و به هیچ انگاشـتن مجازات های فرعون ، عکس العمل ساحران مؤمن به موسـی (ع) در برابر فرعون

قالوا إنا إلی ربنا منقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱۳،۲۳

۱۳ - قطع یـک دست و یـک پا در جهت مخالف یکـدیگر و دار زدن بر تنه درختان خرما ، از جمله مجازات های تعیین شـده برای ساحران مؤمن از سوی فرعون بود .

فلأقطّعنّ أیدیکم و أرجلکم من خلف و لأصلّبنّکم

<جـذع> (مفرد <جـذوع>) به معنـای سـاق درخت است و حرف <فی> نشانه آن است که فرعون در تهدیـد خود، مکان همیشـگی سـاحران را پس از قطع دست و پایشان، چوبه های دار در نظر گرفته بود. این مطلب کنایه از آن دارد که بـدن آنان هرگز از دار پایین آورده نخواهد شد.

۲۳ - اتهام ، توجیهی برای خشونت و کیفر های ظالمانه ، در رژیم فرعون

ءامنتم . .. إنّه لکبیرکم ... فلأقطّعنّ ... أشدّ عذابًا و أبقی

کینه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۴ - ۱۱

١١ - < سـفيان بن سـعيد قال : سـمعت أباعبداللّه جعفربن محمد الصادق (ع) . . . يقول : يا سـفيان ، عليك بالتقيّه . . . ان اللّه عزّوجلّ قال لموسى و هارون : < فقولا له قولاً ليّناً لعلّه يتذكّر أو يخشى > يقول اللّه عزّوجلّ : كنّياه

و قولا له : یا أبا مصعب ;

سفیان بن سعید گوید: از امام صادق(ع) شنیدم . .. که می فرمود: ای سفیان! تقیه را مراعات کن ... خداوند عزّوجلّ به موسی و هارون فرمود: <فقولا له قولاً لیّناً لعلّه یتذکّر أو یخشی> مراد خداوند عزّوجلّ این است که با کنیه به او خطاب کنید و به او بگویید: یا أبا مصعب>. (خطاب کردن به اشخاص با کنیه، نشانه احترام به آنان است).

گرمسیری مرکز حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱۶

۱۶ - مرکز حکومت فرعون ، منطقه ای گرمسیر و دارای درختان نخل بود .

و لأصلّبنّکم فی جذوع النخل

گستاخی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۱۷ - ۱

۱ - فرعون زمان موسی (ع) ، مردی طغیان گر و فرو رفته در پلیدی ها و گستاخ در برابر خداوند

إلی فرعون إنّه طغی

<طغیان>; یعنی، از حد گذراندن (مصباح) و مراد از <طغیان فرعون> به قرینه <تزکّی> و <فتخشی> در آیات بعد ناپاکی فرعون و بی باکی او، در برابر خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۱۹ - ۹

$۹ - فرعون ، به ربوبیت خداوند ، بی اعتقاد و در برابر خواسته های او گستاخ بود .

و أهدیک إلی ربّک فتخشی

- فرعون، به ربوبیت خداوند، بی اعتقاد و در برابر خواسته های او گستاخ بود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹

- ۲۱ - ۳

$۳ - فرعون ، طغیان گری بس گمراه و بی پروا

طغی . .. و أهدیك ... فتخشی ... فكذّب

تكذیب معجزه موسی(ع)، نشانه عمق محرومیت فرعون از هدایت و خشیت است.

گفتگوی فرعون با اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۸ - ۱

۱ - گفت وگوی فرعون با سران و اشراف مصر ، درباره دعوت موسی از آنان مبنی بر پذیرش خدای یگانه

و قال فرعون یأیّها الملأما علمت لكم من إله غیری

<ملأ> به شخصیت های برجسته و بزرگان قوم گفته می شود.

گفتگوی فرعون با فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۳ - ۱،۲

۱ - فرعون برای مبارزه با موسی (ع) ، مردم را در اجتماعی گردآورد و با آنان در این زمینه سخن گفت .

فحشر فنادی

<حشر>، به معنای جمع كردن همراه با سوق دادن است (مصباح).

۲ - فرعون ، در جمع كسانی كه برای استماع سخن او گردآمده بودند ، با صدایی بلند سخن گفت .

فنادی

<ندا>، به معنای بلند كردن صدا و آشكار ساختن آن است. (مفردات راغب)

گفتگوی موسی(ع) با فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۰ - ۱

$۱ - موسی (ع) در پی گفت و گو با فرعون و اظهار آمادگی برای ارشاد و هدایت او ، بزرگ ترین معجزه خویش را به وی ارائه کرد .

فأریه الأیه الکبری

- موسی(ع) در پی گفت وگو با فرعون و اظهار آمادگی برای ارشاد و هدایت او، بزرگ ترین معجزه خویش را

به وی ارائه کرد.

گمراهگری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۴ - ۱

۱ - فرعون با تبلیغات گمراه کننده ، مردم مصر را تحمیق کرده ، به اطاعت از خویش واداشته بود .

و نادی فرعون فی قومه . .. فاستخفّ قومه

<استخفّ> در آیه شریفه، به معنای سبک مغز ساختن است.

گمراهی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۱ - ۳

$۳ - فرعون ، طغیان گری بس گمراه و بی پروا

طغی . .. و أهدیک ... فتخشی ... فکذّب

تکذیب معجزه موسی(ع)، نشانه عمق محرومیت فرعون از هدایت و خشیت است.

گناه جادو گران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۳ - ۲

۲ - ساحران مؤمن ، به گناه و خطای خویش معترف و به آمرزش خداوند امیدوار بودند .

إنّا ءامنّا بربّنا لیغفر لنا خطینا

<خطایا> (جمع <خطیئه>) به معنای گناهانی است که از روی عمد انجام شود (لسان العرب).

گناه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۴۰ - ۱،۱۸،۱۹

۱ - هر یک از فرعون و هامان و قارون مناسب گناهشان کیفر شدند .

فکلاًّ أخذنا بذنبه

۱۸ - اقوام عاد و ثمود و نیز قارون و فرعون و هامان ، مردمانی گناه پیشه بودند .

فکلاًّ أخذنا بذنبه . .. و ما کان اللّه لیظلمهم و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

۱۹ - اقوام عاد و ثمود و نیز قارون و فرعون و هامان ، با آلودگی مداومِ به گناه ، همواره به خود ، ستم

روا داشتند .

فکلاًّ أخذنا بذنبه . .. ولکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۱۱ – ۱

۱ – فرعون و قوم عاد و ثمود ، در ممالك و سرزمین ها ، به طغیان گری پرداخته ، در گناه فرورفتند .

الذین طغوا فی البلد

طغیان، از حد گذراندن گناه است (مقاییس اللغه) و هر چیز که از مقدار خود فراتر رود، طغیان کرده است (العین). حرف <ال> در <البلاد>، برای استغراق عرفی است و مراد تمام سرزمین هایی است که برای اقوام یاد شده، دسترسی به آن امکان پذیر بوده است و می توان گفت: اصل آن <بلادهم> بوده و حرف <ال>، جانشین ضمیر <هم> است و مراد سرزمین هایی است که در قلمرو آنان بوده است.

لجاجت اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۵ – ۷

۷ فرعون و اطرافیان او ، علی رغم مشاهده نشانه های حقانیت رسالت موسی و هارون (ع) ، آن را انکار کردند .

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه بأیتنا فاستکبروا

لجاجت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۵ – ۷

۷ فرعون و اطرافیان او ، علی رغم مشاهده نشانه های حقانیت رسالت موسی و هارون (ع) ، آن را انکار کردند .

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه بأیتنا فاستکبروا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

٧ - يونس - ١٠ - ٧٨ -

۹ فرعون و اطرافیانش ، به موسی و هارون (ع) اعلام کردند که دعوت آنان را نپذیرفته و تسلیم ایشان نخواهند شد .

و ما نحن لکما بؤمنین

به قرینه لام در <لکما> ; در کلمه <مؤمنین> معنای تسلیم تضمین شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۲ - ۳

۳- مخالفت فرعون با دعوت موسی (ع) ، از روی لجاجت و با آگاهی کامل از حقانیت او بود .

فقال له فرعون إنی لأظنّک یموسی مسحورًا . قال لقد علمت ما أنزل هؤلاء إلاّ ربّ ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۶ - ۳،۴

۳ - فرعون ، علی رغم مشاهده تمامی معجزات و آیات موسی (ع) ، از پذیرفتن رسالت او امتناع کرد .

و لقد أرینه ءایتنا کلّها فکذّب و أبی

۴ - فرعون ، اسیر لجاجت و کفر شدید در برابر آیات الهی بود .

و لقد أرینه ءایتنا کلّها فکذّب و أبی

امتناع و تکذیب فرعون در عین ارائه آیات بسیار بر او، نشان از شدت لجاجت و کفرپیشگی او دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۷ - ۵

۵ - تکبر فرعون و ابای وی از تصور رسالت موسی (ع) به سوی خود

قال إنّ رسولکم الذی أُرسل إلیکم لمجنون

تعبیر <رسولکم> به جای <رسولنا> می تواند از آن جهت باشد که او در یک گفتار استهزاآمیز نیز حاضر نبود رسالت

موسی را متوجه خود بداند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳

- شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۶

۶ - اصرار و پافشاری فرعون بر سحر شمردن معجزه موسی

إنّه لكبيركم الذی علّمكم السحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۱۳

۱۳ - فرعون ، سخن مؤمن آل فرعون را قطع کرده ، به دفاع از تصمیم خود مبنی بر کشتن موسی (ع) پرداخت .

أتقتلون رجلًا . .. فمن ينصرنا من بأس اللّه إن جاءنا قال فرعون ما أريكم إلاّ ما أ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۳۹ - ۱

۱ - روی گردانی فرعون با تمام وجود ، از پذیرش رسالت موسی (ع)

أرسلنه إلى فرعون . .. فتولّى بركنه

<رکن> در این جا می تواند به معنای ارکان وجود و کنایه از اعراض کامل و همه جانبه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۲ - ۱

۱ - فرعون ، به تکذیب گفته های موسی (ع) اکتفا نکرده سرسختانه به مخالفت با او پرداخت .

ثمّ أدبر يسعى

حرف <ثمّ> در این آیه، برای تراخی رتبی است; یعنی، ادبار فرعون، نارواتر از تکذیب او بود.

لعن بر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۹ - ۱

۱ فرعون و پیروان وی در عرصه دنیا و آخرت ، به لعنت خدا گرفتار و از رحمت او به دورند .

و أُتبعوا فی هذه لعنه و یوم القیمه

ضمیر در <اُتبعوا> به فرعون و قوم وی باز می گردد. <اتباع> (مصدر اُتبعوا) به معنای

ملحق کردن و به دنبال فرستادن است. بنابراین <وأُتبعوا ...>; یعنی ، فرعون و قوم او در دنیا و آخرت ، لعنت و نفرین را به دنبال خواهند داشت.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۲ – ۱

۱ – لعنت خدا و دوری از رحمت حق ، تنها دست آورد فرعون و سپاهیانش از زندگی دنیوی

و أتبعنهم فی هذه الدنیا لعنه

مالکیت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۵۷ – ۱

۱ – فرعون مدعی مالکیت خود و پیروانش (قبطیان) بر سرزمین مصر

لتخرجنا من أرضنا

از اضافه شدن <أرض> به ضمیر متکلم <نا> برمی آید که فرعونیان، سرزمین مصر را متعلق به خویش و از آنِ خود می دانستند و برای دیگران حقی در آن قائل نبودند.

مبارزه با اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۶ – ۱

۱ – مسؤولیت مشترک موسی و هارون ، در رسالت و مبارزه با فرعون و اشراف قوم او

ثمّ أرسلنا موسی و أخاه هرون . .. إلی فرعون و ملإیه

<ملأ> اسم جمع و به معنای اشراف و سران است. <إستکبار> (مصدر <استکبروا>)؛ یعنی، کبر ورزیدن و تکبّر نمودن <علّو> (مصدر <عالین>) نیز به معنای برتری جویی و سلطه طلبی است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۲ - ۹

۹ - مبارزه با فسق و تجاوز ، هدف اساسی موسی (ع) در رویارویی با فرعون و دارودسته وی

إلی فرعون و ملإیْه إنّهم کانوا

قومًا فسقين

مبارزه با جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۸ - ۳

۳ معجزه موسی (ع) در صحنه مبارزه با ساحران ، عامل تثبیت حقانیت وی و از میان رفتن تمام دستاورد های دیرینه فرعون و اشراف دربارش شد .

فوقع الحق و بطل ما کانوا یعملون

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از ضمیر <کانوا> و <یعملون> فرعون و فرعونیان باشد. بر این مبنا مقصود از <ما> در <ما کانوا> تلاشهای فرعونیان برای تثبیت ربوبیت فرعون و مانند آن خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۳ - ۴

۴ - هارون ، همگام موسی (ع) در مبارزه با فرعون و حاضر در صحنه مقابله موسی و ساحران

إن هذن لسحرن

مبارزه با فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۴،۸

۴ بنی اسرائیل همگام موسی (ع) و پیرو او در مبارزه علیه فرعون

أتذر موسی و قومه

۸ آمادگی موسی (ع) و قومش برای شورش علیه نظام فرعونی و به انزوا کشاندن فرعون و خدایان او ، دلیل اشراف دربار برای ضرورت مجازات و سرکوبی آنان

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض و یذرک و ءالهتک

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۵ – ۵

۵ – دشواری رسالت موسی ، در مبارزه با فرعون

ثمّ أرسلنا موسی و أخاه هرون

رسالت هارون به همراه موسی(ع)، می تواند بدان جهت باشد که بار

مسؤولیت موسی در مبارزه با فرعون و اشراف پیرامون او، بسیار سنگین بود و برای سبک تر شدن آن، خداوند هارون را نیز به همراه او مبعوث کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۱

۱ - مسؤولیت مشترک موسی و هارون ، در رسالت و مبارزه با فرعون و اشراف قوم او

ثمّ أرسلنا موسی و أخاه هرون . .. إلی فرعون و ملإیه

<ملأ> اسم جمع و به معنای اشراف و سران است. <إستکبار> (مصدر <استکبروا>)؛ یعنی، کبر ورزیدن و تکبّر نمودن <علّو> (مصدر <عالین>) نیز به معنای برتری جویی و سلطه طلبی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۶ - ۱۰

۱۰ - طرح ربوبیت مطلق خداوند در برابر فرعون ، اولین گام مبارزه صریح موسی و هارون (ع) با وی

فأتیا فرعون فقولا إنّا رسول ربّ العلمین

تصریح موسی و هارون(ع) به این که عوالم جهان آفرینش تحت ربوبیت خدا است، می تواند اولین گام در مبارزه با فرعون و ردّ صریح ادعای وی باشد که می گفت: <أنا ربّکم الأعلی>. (۷۹/۲۴).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۲ - ۹

۹ - مبارزه با فسق و تجاوز ، هدف اساسی موسی (ع) در رویارویی با فرعون و دارودسته وی

إلی فرعون و ملإیْه إنّهم کانوا قومًا فسقین

مبارزه با معبودان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۸

۸ آمادگی موسی (ع) و قومش برای

شورش علیه نظام فرعونی و به انزوا کشاندن فرعون و خدایان او ، دلیل اشراف دربار برای ضرورت مجازات و سرکوبی آنان

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض و یذرک و ءالهتک

مبارزه جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۱ - ۴

۴ ساحران به رسالت ها و پیام های موسی (ع) قبل از اقدام به مبارزه با وی آگاه بودند .

قالوا ءامنا برب العلمین

تأکید ساحران به ربوبیت خداوند و پذیرش سریع آن پس از آگاهی به حقانیت موسی(ع)، بیانگر این است که آنان پیش از حضور در صحنه مبارزه به پیامهای وی، که بارزترین آن اعتقاد به ربوبیت مطلق خداوند است، آگاه شده بودند.

مبارزه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۹ - ۱،۲

۱ فرعون ، برای مبارزه با حضرت موسی (ع) و مقابله با معجزه بزرگ او ، دستور داد تا تمام جادوگران کاردان و ماهر را به پایتختش احضار کنند .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

۲ شخصیت حضرت موسی (ع) برای فرعون ، چنان خیره کننده و تهدیدآمیز بود که خود شخصاً رهبری مبارزه با او را به عهده گرفت .

و قال فرعون ائتونی بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۸ - ۱۱

۱۱ - دعوت موسی (ع) و مقابله فرعون با آن حضرت ، موضوعی مطرح در افکار عمومی مردم مصر

فاجعل . .. موعدًا ... مكانًا سوًى

سعی فرعون در مقابله با

موسی(ع) بـه وسیله سـحر، و دعـوت از مردم برای شـرکت در ایـن رویـارویی، حکـایت از آن دارد کـه موضـوع دعـوت آن حضرت، موضوعی مطرح در جامعه آن زمان بوده و مردم این رویداد را تعقیب می کرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۳ - ۱

۱ - فرعون برای مبارزه با موسی (ع) ، مردم را در اجتماعی گردآورد و با آنان در این زمینه سخن گفت .

فحشر فنادی

<حشر>، به معنای جمع کردن همراه با سوق دادن است (مصباح).

مجادله مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۲۰

۲۰ - استفاده مؤمن آل فرعون ، از شیوه جدل در مقابل منطق زور فرعونیان

وإن یک کذبًا فعلیه کذبه و إن یک صادقًا یصبکم بعض الذی یعدکم

آمـدن این تعبیر که اگر موسـی(ع) دروغ گفته باشـد، علیه خودش اقـدام کرده است و. .. از باب جدل می باشد; و گرنه برای مؤمن آل فرعون، احتمال دروغ گو بودن موسی(ع) متصور نبود.

مجرمیت اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۵ - ۹

۹ فرعون و اطرافیانش ، مردمانی تبهکار و مجرم بودند .

إلی فرعون و ملإیه . .. و کانوا قوماً مجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۲ - ۷

۷ فرعون و اطرافیان وی ، مردمانی تبهکار و مجرم بودند .

فرعون و ملإیه . .. و کانوا قوماً مجرمین ... و یحق اللّه الحق بکلمته و لو

کره الم

مجرمیت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۵ - ۹

۹ فرعون و اطرافیانش ، مردمانی تبهکار و مجرم بودند .

إلی فرعون و ملإیه . .. و کانوا قوماً مجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۲ - ۷

۷ فرعون و اطرافیان وی ، مردمانی تبهکار و مجرم بودند .

فرعون و ملإیه . .. و کانوا قوماً مجرمین ... و یحق اللّه الحق بکلمته و لو کره الم

محاربه اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۵

۵ فرعون و اطرافیانش ، از ثروت و امکانات عظیم اقتصادی خود در جهت مبارزه با دین خدا و گمراه کردن مردم ، استفاده می کردند .

إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا ربنا لیضلوا عن سبیلك

محاربه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۵

۵ فرعون و اطرافیانش ، از ثروت و امکانات عظیم اقتصادی خود در جهت مبارزه با دین خدا و گمراه کردن مردم ، استفاده می کردند .

إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا ربنا لیضلوا عن سبیلک

محافظت از مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۵ - ۷

۷ - < عن أبی عبداللّه (ع) فی قول اللّه عزّوجلّ < فوقاه اللّه سیئات ما مکروا > فقال : أما لقد بسطوا

علیه و قتلوه و لکن أتدرون ما وقاه ؟ وقاه أن یفتنوه فی دینه ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند عزّوجلّ: <فوقاه اللّه سیئات ما مکروا> روایت شده که فرمود: آگاه باشید فرعونیان بر آن مؤمن، مسلط شده و او را به قتل رساندند; لکن می دانید که خداوند او را از چه چیزی حفظ کرد؟ او را از این که در دینش فتنه کنند حفظ کرد>.

محدوده ثروت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۲

۲ - مباهات فرعون ، به قلمرو قدرت و میزان مکنت و دارایی خویش

و نادی فرعون فی قومه قال یقوم ألیس لی ملك مصر. .. أفلاتبصرون

محدوده حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۱ - ۱

۱ - سرزمین مصر ، تحت سلطه و حاکمیت فرعون و خویشاوندان وی

أن ائت القوم الظلمین . قوم فرعون

<قوم شخص> به کسانی گفته می شود که از نزدیکان وی بوده و در یک جد با او مشترک باشند. بنابراین، از تعبیر <قوم فرعون> استفاده می شود که حاکمیت سرزمین مصر در اختیار فرعون و خاندان ظالم وی قرار داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۲ - ۳

۳ - مدین ، سرزمین بیرون از قلمرو حکومت فرعون

و لمّا توجّه تلقاء مدین

انتخاب مدین به عنوان پناهگاه، نشانگر آن است که آن سرزمین از محدوده حکومت فرعون بیرون بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۵ - ۱۰

۱۰

- مدین ، سرزمینی خارج از قلمرو حکومت فرعون

لاتخف نجوت من القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۹ - ۲

۲ - سرزمین مصر تحت سلطه نفس گیر سپاهیان سرکش فرعون

و استکبر هو و جنوده فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۲

۲ - مباهات فرعون ، به قلمرو قدرت و میزان مکنت و دارایی خویش

و نادی فرعون فی قومه قال یقوم ألیس لی ملك مصر. .. أفلاتبصرون

محدوده قدرت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۲

۲ - مباهات فرعون ، به قلمرو قدرت و میزان مکنت و دارایی خویش

و نادی فرعون فی قومه قال یقوم ألیس لی ملك مصر. .. أفلاتبصرون

محرومیت اخروی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۱ - ۸

۸ - بی بهره بودن فرعون و سپاهیانش ، از نصرت الهی در روز قیامت

و یوم القیمه لاینصرون

محرومیت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۹ - ۱

۱ فرعون و پیروان وی در عرصه دنیا و آخرت ، به لعنت خدا گرفتار و از رحمت او به دورند .

و أُتبعوا فی هذه لعنه و یوم القیمه

ضمیر در <اُتبعوا> به فرعون و قوم وی باز می گردد. <اتباع> (مصدر اُتبعوا) به معنای ملحق کردن و به دنبال فرستادن است. بنابراین <واُتبعوا ...>; یعنی ، فرعون و قوم او در دنیا و آخرت ، لعنت و

نفرین را به دنبال خواهند داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۷ - ۲۱

۲۱ - موسی و هارون (ع) ، محرومیت فرعون از هدایت را به وی گوشزد نموده و او را به پیروی از هدایت دعوت کردند .

والسلم علی من اتبع الهدی

جمله <السلام علی. ..> خبریه است و به کار بردن عنوان <من اتبع...>، اشاره به نبود این وصف در فرعون و برای ترغیب او به تحصیل آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۱۸ - ۷

$۷ - فرعون ، طغیان گری محروم از هرگونه پاکی و صلاح

هل لک إلی أن تزکّی

سؤال موسی(ع) نشان می دهد که وی در وجود فرعون، به دنبال یافتن تمایلی هر چند اندک به سوی خیر و صلاح بود.

مدت شکنجه های فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱۸

۱۸ - فرعون ، دوران مجازات ساحران مؤمن (قطع دست و پا و بستن به چوبه دار) را در مقایسه با مدت عذاب های موعود موسی (ع) ، طولانی تر و پایدارتر اعلام کرد .

و لتعلمنّ أیّنا أشدّ عذابًا و أبقی

<عذاباً> تمیز برای <أشدّ> و قرینه بر تمیز محذوف <أبقی> است; یعنی، <و أبقی عذاباً>.

مدح فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۸

۸ - اقدام ساحران به ستایش فرعون در لحظه شروع عملیات خود ، با هدف جلب حمایت او و نزدیک ساختن

خویش بهوی

فألقوا . .. و قالوا بعزّه فرعون إنّا لنحن الغلبون

مدحهای جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۴ - ۸

۸ - اقدام ساحران به ستایش فرعون در لحظه شروع عملیات خود ، با هدف جلب حمایت او و نزدیک ساختن خویش بهوی

فألقوا . .. و قالوا بعزّه فرعون إنّا لنحن الغلبون

مرگ فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۵ - ۴

۴ - عذاب اخروی فرعون ، از زمان مرگ او آغاز شده است . *

فأخذه اللّه نکال الأخره

فعل <أخذ> ماضی و حاکی از تحقق عذابی است که به <نکال الأخره> توصیف شده است. این احتمال نیز وجود دارد که قطعی بودن عذاب آینده، سبب ماضی آوردن <أخذ> باشد.

مستضعفان در حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۷ - ۴

۴ - وجود دو قشر ضعیف و توانمند ، در جامعه فرعون و حاکمیت نظام طبقاتی بر آن جامعه

و إذ یتحاجّون فی النار فیقول الضعفؤا للذین استکبروا

مستکبران در حکومت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۷ – ۴

۴ – وجود دو قشر ضعیف و توانمند ، در جامعه فرعون و حاکمیت نظام طبقاتی بر آن جامعه

و إذ یتحاجّون فی النار فیقول الضعفؤا للذین استکبروا

مشاوره اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۲۰ – ۳

۳ – مشاوره سران حکومت فرعون درباره کشتن موسی (ع)

إنّ الملأیأتمرون بک

ليقتلوك

<إئتمار> (مصدر <يأتمرون>) به معناى مشورت و رايزنى است.

مشاوره با اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۳۵ – ۶

۶ – مشاوره فرعون با اطرافيان خويش و نظر خواهى از آنان براى مبارزه با موسى (ع)

فماذا تأمرون

<أمر> (مصـدر <تـأمرون>) به معنـاى فرمان دادن است. مقصود از آن در اين جا فرمان مشورتى است. بنابراين <چه فرمان مى دهيد>; يعنى، رأيتان چيست.

مشاوره در حكومت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۰ – ۶

۶ فرعون براى اداره امور مملكتى از مشورت با ديگران ابايى نداشت .

يريد أن يخرجكم من أرضكم فماذا تأمرون

مشاوره فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۳۵ – ۶

۶ – مشاوره فرعون با اطرافيان خويش و نظر خواهى از آنان براى مبارزه با موسى (ع)

فماذا تأمرون

<أمر> (مصـدر <تـأمرون>) به معنـاى فرمان دادن است. مقصود از آن در اين جا فرمان مشورتى است. بنابراين <چه فرمان مى دهيد>; يعنى، رأيتان چيست.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۶ – ۲

۲ – فرعون درباره تصمیم خود مبنی بر کشتن موسی (ع) ، با مشاوران و درباریانش به رایزنی پرداخت .

و قال فرعون ذرونی أقتل موسی

مشاوره کارگزاران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۹ – ۳

۳ اشراف و بزرگان قوم فرعون پس از تبادل نظر در جلسه مشورتی به این نتیجه رسیدند

که موسی (ع) بدون هیچ تردید ساحری زبردست و معجزه وی سحر است .

قال الملأ من قوم فرعون إن هذا لسحر علیم

برداشت فوق بر اساس اولین احتمالی است که در توضیح فیش قبل درباره جمله <إن هذا . .. > بیان شد.

مصریان و جسد فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۲ - ۶

۶ خداوند ، جسد فرعون را آیت و مایه عبرت مردم مصر قرار داد .

ننجیک ببدنک لتکون لمن خلفک ءایه

برداشت فوق بر این اساس است که مقصود از <لمن خلفك> مردمی باشند که در مصر تحت حکومت فرعون می زیستند.

مصونیت از فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۲۴

۲۴ - موسی و هارون (ع) ، مصون از گزند فرعون و بیرون از سلطه فرعونیان

إنّه لكبيركم . .. فلأقطّعنّ أيديكم ... أشدّ عذابًا و أبقى

تهدید ساحران به شکنجه و دار، به دلیل گرایش به موسی و هارون(ع) و سکوت از مجازات آن دو، نشانه میسر نبودن آن برای فرعون است.

معبود مردم دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۹ - ۵

۵ - فرعون ، مورد پرستش مردم سرزمین خویش

لئن اتّخذت إلهًا غیری

معبودان دروغین فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۷

۷ اشـرافیان دربار ، سـرکوب نشـدن موسـی (ع) را مایه انزوای فرعون و ترک پرسـتش خـدایان وی دانسـته و آن را به فرعون گوشزد

کردند .

أتذر موسی و قومه . .. و یذرک و ءالهتک

معبودان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۱۰

۱۰ فرعون ، حاکمی مشرک و معتقد به وجود خدایان و معبودهایی متعدد

و یذرک و ءالهتک

معبودیت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۸ - ۴

۴ - فرعون ، مورد پرستش مردم مصر

و قال فرعون . .. ما علمت لکم من إله غیری

مقربان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۲ - ۲

۲ - تأکید فرعون بر قرار گرفتن ساحران در زمره مقربان وی ، با پیروزی بر موسی (ع)

و إنّکم إذًا لمن المقرّبین

مقهوریت حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۵

۵ - شکوه و اقتدار حکومت فرعونی ، امری ناچیز و مقهور قدرت خداوند بود .

فنبذنهم فی الیمّ

مکر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۲ - ۲،۳

۲ ساحران مؤمن به موسی (ع) ، مردمی هوشیار و به ترفند ها و سیاست بازی های فرعون و اشرافیان دربار وی آگاه بودند .

رب موسی و هرون

به نظر می رسد از اهداف ساحران در تفسیر <رب العلمین> به <رب موسی و هرون> این باشد که مبادا فرعونیان پس از خاتمه ماجرا چنین وانمود کنند که ساحران به فرعون سجده کردند و او را <رب العلمین> خواندند. و این معنا حکایت از هوشیاری

ساحران و آگاهی آنان به ترفندهای فرعون دارد.

۳ پیشگیری از فریبکاری و خدعه گری فرعون ، از اهداف ساحران در تفسیر < رب العلمین > به < رب موسی و هرون >

رب موسی و هرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۰ - ۳،۴،۵،۶

۳ - تهیه و تدارک برای ارائه سِحری بزرگ در برابر موسی (ع) ، از حیله های فرعون

فلنأتینک بسحر . .. فجمع کیده

۴ - فرعون برای مقابله با موسی (ع) ، تمامی حیله ها و برنامه های خود را جمع آوری کرد و به کار گرفت .

فتولّی فرعون فجمع کیده

<کید>; یعنی، مکر ورزیدن و چاره اندیشیدن (قاموس) و مراد از <جمع کید>، گردآوری اهل مکر و ابزار آن است.

۵ - فرعون ، از فرصت کافی برای تدارک سِحر و امکانات دیگر جهت مقابله با موسی (ع) برخوردار بود .

فجمع کیده ثمّ أتی

<ثمّ> برای بیان تراخی است. ممکن است این تراخی، زمانی باشد; یعنی، پس از جمع آوری مکرها، مدتی تا رسیدن روز موعود فاصله شد و سپس آن روز فرا رسید. براین اساس باید گفت: فرعون فرصتی کامل برای کسب آمادگی داشت.

۶ - فرعون پس از گردآوری امکانات و حیله های خویش ، در میعادگاه خود با موسی (ع) حاضر گردید .

موعدکم یوم الزینه . .. فجمع کیده ثمّ أتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۵ - ۴

۴ - دروغ و تزویر ، دو حربه فرعون علیه موسی (ع)

قال . .. إنّ هذا لسحر

علیم . یرید أن یخرجکم من أرضکم بسحره

تعبیر <یرید أن یخرجکم. ..> دروغی آشکار است; چه این که موسی(ع) خواهان خارج ساختن بنی اسرائیل از مصر بود و نه قبطیان. و از سوی دیگر در مجموع کلام وی تزویر و فریبکاری نهفته است چه در گفتن <أرضکم> (سرزمین شما) و چه در تعبیر <بسحره> (با جادویش)

ممانعت از سوءاستفاده فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۰ - ۸

۸ - ساحران ، ایمان خود به خداوند را به گونه ای اعلام کردند که فرعون نتواند آن را تحریف و از آن سوء استفاده کند .

قالوا ءامنّا بربّ هرون و موسی

از آن جایی که موسی(ع) مدتی در خانه فرعون پرورش یافته بود، اگر ساحران <ربّ موسی> می گفتند، این احتمال وجود داشت که فرعون سجده آنان و گفته هایشان را به نفع خود توجیه کند و خود را <ربّ موسی> بداند. آنان با آوردن اسم هارون در کنار اسم موسی(ع) (ربّ هارون و موسی) راه سوء استفاده از کلام خود را به روی فرعون بستند.

ممانعت از شکنجه های فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۷ - ۱۱

۱۱ - موسی و هارون (ع) ، از جانب خداوند مأمور بازداشتن فرعون از شکنجه بنی اسرائیل بودند .

إنّا رسولا ربّک . .. و لاتعذّبهم

ممانعت از طغیان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۳ - ۲

۲ - حرکت موسی و هارون (ع) به سوی فرعون و بازداشتن او

از طغیان گری ، فرمان مؤکد و مکرر خداوند به آن دو بود .

اذهب . .. اذهب أنت و أخوک ... اذهبا إلی فرعون

ممانعت از طغیانگری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲۴ - ۲

۲ - خداوند ، موسی (ع) را به حرکت به سوی فرعون و بازداشتن او از طغیان گری ، فرمان داد .

اذهب إلی فرعون إنّه طغی

مناظره با جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۱ - ۴

۴ - ترساندن فرعونیان از عذاب به خاطر افترای بر خداوند سرلوحه سخنان موسی (ع) در صحنه مقابله با ساحران فرعون

قال لهم موسی ویلکم لاتفتروا علی اللّه کذبًا فیسحتکم بعذاب

<ویل>; یعنی، <اندوه> و <هلاکت> و <هر سختی که از ناحیه عذاب پدید آید> (لسان العرب). <ویلکم> نفرین است; یعنی، عذاب باد بر شما. برخی آن را مفعول برای فعل محذوف دانسته اند; یعنی، ألزموا ویلکم (با هلاکت و عذابتان همدم باشید). جمله <فیسحتکم بعذاب> روشنگر مفاد <ویلکم> است.

مناظره فرعون با موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۰ - ۱

۱ - فرعون با پذیرفتن زمان و مکان پیشنهادی موسی (ع) برای مبارزه ، از ادامه بحث و گفت وگو با او لب فرو بست و مجلس مناظره را ترک کرد .

فتولّی فرعون

مناظره موسی(ع) با فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۵ - ۱

۱ - مناظره موسی و فرعون

در منظر جمعی از فرعونیان

قال لمن حوله

<حَوْل> به چیزی که شیء را احاطه کرده باشد، گفته می شود. استفهام در <ألاتستمعون> برای اظهار تعجب است. یعنی <[فرعون] به کسانی که پیرامونش بودند [با تعجب]گفت آیا نمی شنوید>.

منشأ افساد فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۱۵

۱۵ - فساد و تباهی ، امری ریشه دار در خاندان و نیاکان فرعون

إنّه کان من المفسدین

تعبیر از نیاکان فرعون به <المفسدین> (به صورت جمع با <ال>) نشان می دهد که همه آنان فسادگر بودند و فلسفه فسادگری در تاریخ فرعون ها، بسیار ریشه دار بوده است.

منشأ امیدواری جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۱ - ۳

۳ قرار گرفتن در صف نخستین مؤمنان ، سرمایه امید ساحران به آمرزش الهی

إنّا نطمع أن یغفر . .. أن کنّا أوّل المؤمنین

عبارت <أن کنّا. ..> تعلیل برای امید داشتن به غفران الهی است; یعنی، چون ما در صف نخستین ایمان آوردگان به موسی قرار گرفتیم این ما را امیدوار به غفران می نماید.

منشأ تهمتهای اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۶ - ۶

۶ تهمت سحر به معجزه بزرگ حضرت موسی (ع) از سوی فرعون و اطرافیانش ، برخاسته از روحیه سرکشی و تبه کاری آنان بود .

فاستکبروا و کانوا قوماً مجرمین. فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبین

منشأ تهمتهای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

- ۷

یونس – ۱۰ – ۷۶ – ۶

۶ تهمت سحر به معجزه بزرگ حضرت موسی (ع) از سوی فرعون و اطرافیانش ، برخاسته از روحیه سرکشی و تبه کاری آنان بود .

فاستکبروا و کانوا قوماً مجرمین. فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا إن هذا لسحر مبین

منشأ ثروت اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۸ – ۳،۶

۳ ثروت ها و زیور آلات فرعون و اطرافیان او ، از جانب خداوند و داده او بود .

ربنا إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا

۶ بهره مندی فرعون و اطرافیان او از ثروت های خدادادی ، مقتضای ربوبیت الهی بود .

ربنا إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا

منشأ ثروت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۸ – ۳،۶

۳ ثروت ها و زیور آلات فرعون و اطرافیان او ، از جانب خداوند و داده او بود .

ربنا إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا

۶ بهره مندی فرعون و اطرافیان او از ثروت های خدادادی ، مقتضای ربوبیت الهی بود .

ربنا إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا

منشأ ذلت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۴

۴ - افکنده شدن فرعون و لشکریانش در دریا ، با حقارت و ذلت و به اراده الهی

فنبذنهم فی الیمّ

واژه <فنبذناهم> اشعار به فروافکندن همراه با ذلت و حقارت دارد; زیرا <نبذ> اختصاصاً در دور ریختن اشیایی

بـه کـار می رود کـه فاقـد ارزش است. در این جـا گفته می شـود: <نبـذته نبـذ النعـل الخَلِق> (آن را چـون کفش کهنه دور انداختم).

منشأ شکست فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۵ - ۳

۳ - تعلق اراده الهی بر تسلّط بخشیدن به موسی و هارون (ع) ، در عرصه های مبارزه و ناکام گردانیدن فرعون و دارودسته وی

و نجعل لکما سلطنًا فلایصلون إلیکما

منشأ غرق فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۴

۴- غرق شدن فرعون و تمامی همراهانش به اراده خداوند ، در پی تصمیم ظالمانه وی علیه موسی (ع) و بنی اسرائیل

فأراد . .. فأغرقنه و من معه جمیعًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۶ - ۱،۳

۱ - غرق شدن فرعون و سپاهیانش ، پس از عبور کامل بنی اسرائیل از دریا

و أنجینا موسی و من معه أجمعین . ثمّ أغرقنا الأخرین

۳ - ورود فرعون و سپاهیانش به دریا و غرق شدن آنان ، نمود اراده الهی

و أزلفنا ثَمّ الأخرین . .. ثمّ أغرقنا الأخرین

از اسناد فعل های <أزلفنا> و <أغرقنا> به خداوند، مطلب یاد شده استفاده می شود.

منشأ نابودی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۶ – ۷

۷ – تعلق اراده الهی بر نابودی فرعون و دستگاه استکباری وی

و نری فرعون و همن و جنودهما منهم ما کانوا یحذرون

منفعت طلبی جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره

- آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۱ - ۴

۴ - ساحران عصر فرعون ، قشری سودجو و دنیا گرا

أئنّ لنا لأجرًا إن كنّا نحن الغلبين

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ساحران یا موسی(ع) را حق می دانستند و یا باطل; در هر دو صورت درخواست مزد و پاداش در برابر احیای حق و یا نابودی آن، بیانگر سودجویی و دنیامداری است.

منفعت طلبی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۹ - ۱۰

۱۰ - تلاش آسیه در برانگیختن خوی منفعت طلبی و غریزه فرزندخواهی فرعون

عسی أن ینفعنا أو نتّخذه ولدًا

مواعظ جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۲ - ۱۶

۱۶ - ساحران مؤمن با وجود تهدیدات فرعون ، در صدد نصیحت و ارشاد و هدایت وی بودند .

ما جاءنا من البیّنت و الذی فطرنا فاقض ما أنت قاض إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا

اشاره ساحران به بینات موسی(ع) و خالقیت خداوند و محدودیت قدرت فرعون، پس از موضع گیری خصمانه او، می تواند به منظور رام ساختن و پند و اندرز دادن به او باشد.

مواعظ مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۱۴

۱۴ – نصیحت ها و هشدار های مؤمن آل فرعون ، نسبت به قتل موسی (ع) ، در فرعون بی تأثیر بود .

أتقتلون رجلاً . .. قال فرعون ما أریکم إلاّ ما أری

موانع ایمان اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه –

فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۸،۱۱

۸ - روحیه خود بزرگ بینی و سلطه طلبی فرعون و اشراف دربار او ، مانع از پذیرش دعوت موسی و هارون

فاستکبروا و کانوا قومًا عالین

جمله <و کانوا قوماً عالین> تعلیل برای <فاستکبروا> است; یعنی، چون آنان مردمی متکبر بودند، از پذیرش دعوت حضرت موسی و هارون امتناع کردند.

۱۱ - حاکمیت طولانی خاندان فرعون و اشراف بر توده ها و عادت به دستور دادن ، مانع از پذیرش دعوت موسی و سرنهادن به دستور های او ، از سوی آنان بود .

فاستکبروا و کانوا قومًا عالین

موانع ایمان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۸

۸ - روحیه خود بزرگ بینی و سلطه طلبی فرعون و اشراف دربار او ، مانع از پذیرش دعوت موسی و هارون

فاستکبروا و کانوا قومًا عالین

جمله <و کانوا قوماً عالین> تعلیل برای <فاستکبروا> است; یعنی، چون آنان مردمی متکبر بودند، از پذیرش دعوت حضرت موسی و هارون امتناع کردند.

موانع قبول توبه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۱ - ۶

۶ عصیانگری و فسادانگیزی پیوسته فرعون ، مانع پذیرفته شدن توبه وی از سوی خداوند شد .

ءالئن و قد عصیت قبل و کنت من المفسدین

موجبات عذاب فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۵ - ۱

۱ - خداوند فرعون را در پى ادعاى ربوبيت ، به عذاب سخت دنيا و آخرت گرفتار ساخت .

فأخذه اللّه نكال الأخره و الأولى

فاء در <فأخذه. ..>، آن

را بر آیه قبل (فقال أنا ربّکم الأعلی) تفریع کرده است.

موجبات کیفر فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – مزمل – ۷۳ – ۱۶ – ۳

۳ – عصیان و سرپیچی فرعون ، موجب مؤاخذه شدن او از جانب خداوند شد .

فعصی فرعون الرسول فأخذنه أخذًا وبیلًا

موسی(ع) در دربار فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۸ – ۱،۲

۱ – موضع گیری فرعون ، در قبال دعوت موسی (ع) با به رخ کشیدن دوران سرپرستی خویش بر او

قال ألم نربّک فینا ولیدًا

<تربیه> (مصدر <نربّی>) به معنای پروریدن است. <ولید> به نوزاد و نیز به کودکی گفته می شود که از وقت ولادتش زمانی زیادی نگذشته باشد; وگرنه طفل گفته می شود. <لبث> (مصدر<لبثت>) به معنای ماندن و درنگ کردن است; یعنی، فرعون گفت: آیا تو را از کودکی در میان خود نپروریدم [مگر]سالیانی چند از عمرت را پیش ما نماندی.

۲ – کودکی و بخشی از دوران عمر موسی (ع) و نیز رشد و پرورش جسمی او در خاندان فرعون گذشت .

قال ألم نربّک فینا ولیدًا و لبثت فینا من عمرک سنین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۲ – ۳،۴،۶

۳ – بزرگ شدن موسی (ع) در دامن فرعون ، امری اجباری بود نه نعمتی شایان سپاس .

ألم نربّک فینا ولیدًا . .. و تلک نعمه ... أن عبّدتّ بنی إسرءیل

جمله <و تلک نعمه> استفهام انکاری و به تقدیم <أوَ تلک . ..> می باشد.

۴ – راه یافتن

موسی (ع) به دستگاه فرعون حلقه ای از زنجیر بردگی بنی اسرائیل

قال ألم نربّک فینا ولیدًا . .. و تلک نعمه تمنّها علیّ أن عبّدتّ بنی إسرءیل

مقصود موسی(ع) از بیان مطلب یاد شده این بود که اگر ظلم تو بر بنی اسرائیل (کشتن نوزادان) نبود، هرگز مادرم مرا به نیل رها نمی کرد تا اسیر تو شوم و امروز تو بر من منّت نهی.

۶ - ناخشنودی موسی (ع) ، از زندگی گذشته خویش در دربار فرعون

قال ألم نربّک فینا ولیدًا . .. و تلک نعمه تمنّها علیّ أن عبّدتّ بنی إسرءیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۴ - ۱

۱ - اقدام موسی (ع) ، به معرفی پروردگار جهانیان برای فرعون وحاضران مجلس او

قال ربّ السموت و الأرض و ما بینهما إن کنتم موقنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۵ - ۱

۱ - مناظره موسی و فرعون در منظر جمعی از فرعونیان

قال لمن حوله

<حَوْل> به چیزی که شیء را احاطه کرده باشد، گفته می شود. استفهام در <ألاتستمعون> برای اظهار تعجب است. یعنی <[فرعون] به کسانی که پیرامونش بودند [با تعجب]گفت آیا نمی شنوید>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۵ - ۱

۱ - موسی (ع) با راه یافتن به دربار فرعونیان ، پیام حق الهی را به آنان ارائه کرد .

لقد أرسلنا موسی . .. إلی فرعون و همن و قرون ... فلمّا جاءهم بالحقّ من عندنا

موسی(ع) در

کاخ فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۵ - ۲

۲ - واقع شدن کاخ فرعون و محل زندگی موسی (ع) در نقطه ای خارج از شهر مصر

و دخل المدینه

با توجه به این که موسی(ع) در آن زمان پیش فرعون و در کاخ وی زندگی می کرد، تعبیر <دخل المدینه> نشان می دهد که قصر فرعون در محلی بیرون از شهر مصر واقع شده بود.

موسی(ع) و اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۵ - ۲،۴

۲ موسی و هارون (ع) از سوی خدا مأمور بودند رسالت خود را به فرعون و سران حکومتش اعلان کنند و آنان را به ایمان فراخوانند .

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه

<ملأ> به معنای رؤساست (لسان العرب).

۴ هارون (ع) ، شریک و همتای موسی (ع) در رسالت و مبارزه با فرعون و اشراف پیرامون او بوده است .

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۷ - ۱،۲

۱ حضرت موسی (ع) ، فرعون و سران حکومتش را ، به خاطر انکار معجزه ای که در حق بودن آن تردیدی نبود ، مورد ملامت و سرزنش قرار داد .

قال موسی أتقولون للحق لما جاءکم أسحر هذا

۲ حضرت موسی (ع) ، از انکار معجزه توسط فرعون و اطرافیانش و جادو خواندن آن ، اظهار تعجب و

شگفتی کرد .

أسحر هذا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۱۳،۱۸

۱۳ موسی (ع) در دعای خود ، برای اینکه فرعون و اطرافیانش موفق به ایمان نشوند ، از خداوند درخواست کرد دل های آنان را سخت گردانیده و بر آن مهر بزند .

ربنا . .. و اشدد علی قلوبهم فلایؤمنوا

<شدت> به معنای صلابت و سخت شدن است و نقیض نرمی می باشد و چون <اشدد> با <علی> استعمال شده در آن معنای <طبع> و <ختم> تضمین و اشراب شده است.

۱۸ موسی (ع) از خداوند ، خواستار عذاب استیصال برای فرعون و اطرافیانش گردید .

و اشدد علی قلوبهم فلایؤمنوا حتی یروا العذاب الألیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که الف و لام <العذاب> که برای عهد ذهنی است اشاره به عذاب دنیوی (استیصال) باشد. در این صورت چنین بر می آید که حضرت موسی(ع) چون به چگونگی تحقق عذاب استیصال آگاه بود، از خداوند تحقق زمینه پیدایش آن را که عبارت از سخت شدن دل و مهر شدن آن است درخواست کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۹ - ۱۰

۱۰ موسی (ع) و برادرش (هارون) ، تحت فشار فرعون و اطرافیان او بودند .

قال موسی ربنا إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا . .. لیضلوا عن سبیلک ... فاستق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۶ - ۱

۱ - خداوند ، موسی

(ع) را به سوی فرعون و درباریانش فرستاد .

و لقد أرسلنا موسی بایتنا إلی فرعون و ملإیه

موسی(ع) و اضلال اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۷

۷ حضرت موسی (ع) ، از فرعون و اطرافیانش برای به کار بستن اموال و زینت های فراوان خویش در مسیر گمراهی و فریب مردم ، در پیشگاه خداوند به شکوه پرداخت .

و قال موسی ربنا إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا ربنا لیضلوا

موسی(ع) و اضلال فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۷

۷ حضرت موسی (ع) ، از فرعون و اطرافیانش برای به کار بستن اموال و زینت های فراوان خویش در مسیر گمراهی و فریب مردم ، در پیشگاه خداوند به شکوه پرداخت .

و قال موسی ربنا إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا ربنا لیضلوا

موسی(ع) و براندازی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۱

۱ فرعون و اطرافیانش ، پس از شنیدن سخنان موسی (ع) ، او و هارون (ع) را به تلاش برای براندازی حکومت متهم کردند .

قال موسی . .. قالوا أجئتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکون لکما الکبریاء

موسی(ع) و ثروت اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۸ – ۱۰،۱۱

۱۰ موسی (ع)

در دعای خود ، نابودی کامل ثروت های فرعون و اطرافیانش را از خداوند خواستار گردید .

ربنا اطمس علی أمولهم

گاهی <طموس> به چیزی نسبت داده می شود و از آن فساد، تباهی و نابودی خود آن شیء اراده می شود; مانند طموس قلب، یعنی فساد و تباهی قلب; طموس طریق، یعنی خراب شدن و از بین رفتن راه و گاهی از آن تباهی آثار و لوازم شیء اراده می شود; مانند طموس نجم، یعنی زوال نور آن; طموس چشم، یعنی محور نور آن. برداشت فوق مبتنی بر استعمال اول است.

۱۱ موسی (ع) در دعای خود ، برای جلوگیری از گمراه شدن مردم ، از خداوند درخواست کرد تا جاذبه های اموال فرعون و اطرافیانش را (در چشم و دل مردم) دگرگون نماید .

ربنا لیضلوا عن سبیلك ربنا اطمس علی أمولهم

موسی(ع) و ثروت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۱۰،۱۱

۱۰ موسی (ع) در دعای خود ، نابودی کامل ثروت های فرعون و اطرافیانش را از خداوند خواستار گردید .

ربنا اطمس علی أمولهم

گاهی <طموس> به چیزی نسبت داده می شود و از آن فساد، تباهی و نابودی خود آن شیء اراده می شود; مانند طموس قلب، یعنی فساد و تباهی قلب; طموس طریق، یعنی خراب شدن و از بین رفتن راه و گاهی از آن تباهی آثار و لوازم شیء اراده می شود; مانند طموس نجم، یعنی زوال نور آن; طموس چشم، یعنی محور نور آن. برداشت فوق مبتنی بر استعمال اول است.

۱۱ موسی (ع

) در دعای خود ، برای جلوگیری از گمراه شـدن مردم ، از خداونـد درخواست کرد تا جاذبه های اموال فرعون و اطرافیانش را (در چشم و دل مردم) دگرگون نماید .

ربنا لیضلوا عن سبیلک ربنا اطمس علی أمولهم

موسی(ع) و جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۶ - ۱،۲

۱ موسی (ع) با بی اعتنایی به جادوگری ساحران شروع مبارزه را به آنان واگذاشت .

قال ألقوا

۲ ساحران پس از رخصت دهی موسـی (ع) آنچه را برای جادوگری تدارک دیده بودند ، در مقابل تماشاگران ر ها کردند و چشم های آنان را سحر کردند .

فلما ألقوا سحروا أعین الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۰ - ۲

۲ حضـرت موسـی (ع) ، پس از رویـارویی با انبوه ساحران ، از آنان خواست تا با به کار گرفتن تمام توان خود آنچه را که به قصد میدان انداختن آورده اند ، به زمین بیندازند .

فلما جاء السحره قال لهم موسی ألقوا ما أنتم ملقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۱ - ۱،۲،۶

۱ پس از درخواست موسی (ع) ، ساحران با به میدان ریختن آنچه داشتند (چوب ها و طناب ها) به کار سحر پرداختند .

قال لهم موسی ألقوا . .. فلما ألقوا

۲ موسی (ع) ، پس از مشاهده عمل ساحران ، برای رفع اتهام ساحری از خود ، سحر بودن

آن عمل را به آنان گوشزد نمود .

فلما ألقوا قال موسی ما جئتم به السحر

۶ موسی (ع) ، با خطاب به ساحران ، آنان را گروهی مفسد و مقابله آنان با خود را عملی فسادانگیز خواند .

قال موسی ما جئتم به السحر . .. إن اللّه لایصلح عمل المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۶ - ۱

۱ - موسی (ع) ، شروع مبارزه را به ساحران فرعون واگذار نمود و بر آغاز کار از سوی آنان تأکید کرد .

إمّا أن تلقی . .. قال بل ألقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۳ - ۱

۱ - پیشنهاد موسی (ع) به ساحران ، برای پیشقدم شدن در نمایاندن سحر خویش

قال لهم موسی ألقوا ما أنتم ملقون

موسی(ع) و شکست اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۷ - ۶،۷

۶ حضرت موسی (ع) ، از پیش به پیروزی و دستیابی به هدف های خود و شکست فرعون ، آگاهی داشت .

و لا یفلح السحرون

<فلاح> به معنای ظفر و دست یافتن به هدف است (مفردات راغب).

۷ حضرت موسی (ع) ، همراه با نفی ساحریت از خود ، فرعون و اطرافیانش را تهدید به شکست کرد و پیروزی قطعی خود را به آنان اعلام نمود .

و لا یفلح السحرون

موسی(ع) و شکست جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۱ -

۳،۴،۵

۳ موسی (ع) ، شکست ساحران و ابطال سحر آنان را ، قطعی و غیر قابل تردید اعلام کرد .

قال موسی ما جئتم به السحر إن اللّه سیبطله

۴ موسی (ع) ، شکست ساحران و ابطال سحر آنان را ، به خدا مرتبط نموده و خود را صرفاً واسطه فعل او اعلام کرد .

قال موسی ما جئتم به السحر إن اللّه سیبطله إن اللّه لایصلح عمل المفسدین. و یحق ال

۵ موسی (ع) ، از پیش بر پیروزی خود و شکست ساحران و ابطال سحرشان ، اطمینان داشت .

قال موسی ما جئتم به السحر إن اللّه سیبطله

موسی(ع) و شکست فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۷ - ۷

۷ حضرت موسی (ع) ، همراه با نفی ساحریت از خود ، فرعون و اطرافیانش را تهدید به شکست کرد و پیروزی قطعی خود را به آنان اعلام نمود .

و لا یفلح السحرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۱ - ۷

۷ موسی (ع) ، فرعون و اطرافیانش را گروهی مفسد و توطئه های آنان را محکوم به شکست دانست .

إن اللّه لایصلح عمل المفسدین

موسی(ع) و فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۵،۶

۵ موسی (ع) پیامبری از جانب خداوند برای ارشاد و هدایت فرعون زمان خویش و بزرگان دربار وی

إلی فرعون و ملإیه

کلمه <فرعون> عنوان و لقب پادشاهان و حاکمان بزرگ مصر

در عصرهای گذشته بوده است.

۶ ارشاد اهرم های اصلی نظام فرعونی (فرعون و کارگزاران ارشد وی) نخستین و مهمترین رسالت موسی (ع)

إلی فرعون و ملإیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۴ - ۱

۱ موسی پس از بعثت به نبوّت با حضور در برابر فرعون و گفتگو با وی ، رسالت الهی خویش را به او اعلان کرد .

و قال موسی یفرعون إنی رسول من رب العلمین

کلمه <واو> در <و قال . .. > بیانگر این است که در قبل از بیان رسالت سخنانی بین موسی و فرعون مبادله شده بود که به سبب دخالت نداشتن آنها در موضوع بحث، بیان نشده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۵ - ۱،۸،۹

۱ موسی (ع) در حضور فرعون خویشتن را از هر گونه افترا بر خداوند مبرّا دانست .

حقیق علی أن لا أقول علی اللّه إلا الحق

۸ ربوبیت خداوند بر تمام هستی و نیز بر فرعون و بزرگان دربارش ، مورد تأکید موسی در محاوراتش با فرعون

إنی رسول من رب العلمین . .. قد جئتکم ببینه من ربکم

۹ موسی (ع) در راستای رهاسازی بنی اسرائیل از فرعون خواست تا از مهاجرت آنان با وی جلوگیری نکند .

فأرسل معی بنی إسراءیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۶ - ۱

۱ فرعون ، ناباور به صداقت موسی (ع) در ادعای رسالت و برخورداریش از معجزه و آیتی از

جانب خدا

قال إن کنت جئت بئایه فأت بها إن کنت من الصدقین

متعلق <الصدقین> اصل رسالت و نیز داشتن <بینه> است. یعنی: إن کنت من الصادقین فی دعوی الرساله و دعوی البینه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۷ - ۱،۲

۱ موسی (ع) در پاسخ فرعون (درخواست آیت رسالت) عصای خویش را ر ها ساخت .

فألقی عصاه

۲ عصای موسی (ع) در برابر فرعون به ماری بزرگ تبدیل شد .

فألقی عصاه فإذا هی ثعبان مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۸ - ۱

۱ موسی (ع) در پی درخواست فرعون (آوردن معجزه) دومین آیت رسالت خویش را ارائه کرد .

إن کنت جئت بئایه فأت بها . .. و نزع یده فإذا هی بیضاء للنظرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۵ - ۲،۴

۲ موسی و هارون (ع) از سوی خدا مأمور بودند رسالت خود را به فرعون و سران حکومتش اعلان کنند و آنان را به ایمان فراخوانند .

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه

<ملأ> به معنای رؤساست (لسان العرب).

۴ هارون (ع) ، شریک و همتای موسی (ع) در رسالت و مبارزه با فرعون و اشراف پیرامون او بوده است .

ثم بعثنا من بعدهم موسى و هرون إلى فرعون و ملإيه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - يونس - ۱۰ - ۷۷ - ۱،۲

حضرت موسی (ع) ، فرعون و سران حکومتش را ، به خاطر انکار معجزه ای که در حق بودن آن تردیدی نبود ، مورد ملامت و سرزنش قرار داد .

قال موسی أتقولون للحق لما جاءکم أسحر هذا

۲ حضرت موسی (ع) ، از انکار معجزه توسط فرعون و اطرافیانش و جادو خواندن آن ، اظهار تعجب و شگفتی کرد .

أسحر هذا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۱۳،۱۸

۱۳ موسی (ع) در دعای خود ، برای اینکه فرعون و اطرافیانش موفق به ایمان نشوند ، از خداوند درخواست کرد دل های آنان را سخت گردانیده و بر آن مهر بزند .

ربنا . .. و اشدد علی قلوبهم فلایؤمنوا

<شدت> به معنای صلابت و سخت شدن است و نقیض نرمی می باشد و چون <اشدد> با <علی> استعمال شده در آن معنای <طبع> و <ختم> تضمین و اشراب شده است.

۱۸ موسی (ع) از خداوند ، خواستار عذاب استیصال برای فرعون و اطرافیانش گردید .

و اشدد علی قلوبهم فلایؤمنوا حتی یروا العذاب الألیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که الف و لام <العذاب> که برای عهد ذهنی است اشاره به عذاب دنیوی (استیصال) باشد. در این صورت چنین بر می آید که حضرت موسی(ع) چون به چگونگی تحقق عذاب استیصال آگاه بود، از خداوند تحقق زمینه پیدایش آن را که عبارت از سخت شدن دل و مهر شدن آن است درخواست کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس -

۱۰ - ۸۹ - ۱۰

۱۰ موسی (ع) و برادرش (هارون) ، تحت فشار فرعون و اطرافیان او بودند .

قال موسی ربنا إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا . .. لیضلوا عن سبیلک ... فاستق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۷ - ۲

۲ فرعون و قوم او ، در محدوده رسالت موسی (ع) بودند .

و لقد أرسلنا موسی . .. إلی فرعون و ملإیه

کلمه <ملإیه> به معنای گروه و جمعیت و نیز به معنای اَشراف و بزرگان می باشد. بر اساس معنای اول، جمله <أرسلنا موسی... إلی فرعون و ملإیه> در اینکه قوم فرعون و جمعیت وابسته به او در محدوده رسالت موسی(ع) بودند، صراحت دارد و بر اساس دومین معنا، این جمله به حقیقت یاد شده اشاره دارد; زیرا اگر فرعون و بزرگان دربارش در محدوده رسالت موسی(ع) باشند، طبعاً قوم او نیز چنین خواهند بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۲ - ۱۰

۱۰- مقابله به مثل و حقیقت گویی ، از ویژگی های برخورد موسی (ع) با فرعون

إنی لأظنّک یموسی مسحورًا . .. و إنی لأظنّک یفرعون مثبورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲۸ - ۲

۲ - موسی (ع) در مبارزه با فرعون ، خود را مواجه با گروهی از حامیان او می دید و برای ارشاد آنان چاره اندیشی می کرد .

اذهب إلی فرعون . .. یفقهوا قولی

با آن که در فرمان رسالت

فقط نام فرعون آمده بود، اما موسی(ع) برای گفتار خویش، شنوندگان بیشتری را پیش بینی می کرد و <یفقهوا> را با صیغه جمع آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۴ - ۱

۱ - فرعون ، هامان و قارون ، در قلمرو رسالت موسی (ع)

و لقد أرسلنا موسی . .. إلی فرعون و همن و قرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۶ - ۱

۱ - خداوند ، موسی (ع) را به سوی فرعون و درباریانش فرستاد .

و لقد أرسلنا موسی بایتنا إلی فرعون و ملإیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۳۸ - ۳

۳ - نخستین مأموریت موسی (ع) ، حرکت به سوی فرعون بود .

و فی موسی إذ أرسلنه إلی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۱۷ - ۲

۲ - حرکت به سوی فرعون و باز داشتن او از طغیان گری ، فرمان خداوند به موسی (ع) در وادی طوی

اذهب إلی فرعون إنّه طغی

موضعگیری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۴ - ۵

۵ - ادعای ربوبیت برتر ، موضع گیری فرعون در برابر طرح توحید ربوبی از سوی موسی (ع)

و أهديك إلى ربّك . .. أنا ربّكم الأعلى

جمله <و أهـديك إلى ربّـِك> در آيات پيشـين، سـخنى بود كه موسـى(ع)، آن را با توجه به انكار ربوبيت خداونـد از سوى فرعون،

مطرح ساخت. فرعون در واکنش به این دعوت، برترین ربوبیت را برای خود قائل شد.

موعظه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۲ - ۱۶

۱۶ - ساحران مؤمن با وجود تهدیدات فرعون ، در صدد نصیحت و ارشاد و هدایت وی بودند .

ما جاءنا من البیّنت و الذی فطرنا فاقض ما أنت قاض إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا

اشاره ساحران به بینات موسی(ع) و خالقیت خداوند و محدودیت قدرت فرعون، پس از موضع گیری خصمانه او، می تواند به منظور رام ساختن و پند و اندرز دادن به او باشد.

موقعیت اجتماعی جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۵

۵ - ساحران ، دارای موقعیت و احترام در میان جامعه فرعونی *

و قالوا یأیّه الساحر

برداشت یاد شده بدین احتمال است که خطاب <یأیّه الساحر>، استهزایی نباشد; بلکه برای احترام ادا شده باشد. و مؤید آن، ذیل آیه شریفه است که فرعونیان از موسی(ع) تقاضای رفع عذاب کردند.

موقعیت اجتماعی مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۲

۲ - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از موقعیت اجتماعی و نفوذ در جامعه

یقوم لکم الملک الیوم

تعبیر <ای قوم من> و نیز محتوا و آهنگ کلام مؤمن آل فرعون و برخی از روایات وارده درباره ایشان، گویای مطلب یاد

شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۲ - ۳

۳ - مؤمن آل فرعون ، برخوردار از موقعیت اجتماعی و

نفوذ در جامعه

یقوم إنّی أخاف علیکم یوم التناد

موقعیت جغرافیایی کاخ فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۱ – ۱۰

۱۰ – کاخ فرعون ، مشرف و مسلط بر جریان رود نیل *

و هذه الأنهر تجری من تحتی

موقعیت جوی مرکز حکومت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۱ – ۱۶

۱۶ – مرکز حکومت فرعون ، منطقه ای گرمسیر و دارای درختان نخل بود .

و لأصلّبنّکم فی جذوع النخل

موقعیت سیاسی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۲۲ – ۳

۳ – مدین ، سرزمین بیرون از قلمرو حکومت فرعون

و لمّا توجّه تلقاء مدین

انتخاب مدین به عنوان پناهگاه، نشانگر آن است که آن سرزمین از محدوده حکومت فرعون بیرون بوده است.

موقعیت شناسی مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۱۰

۱۰ - بهره گرفتن مؤمن آل فرعون از افکار عمومی مردم ، علیه تصمیم فرعون بر قتل موسی (ع)

یقوم لکم الملک الیوم . .. فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

صحبت مکرر مؤمن آل فرعون با مردم علی رغم آن که موسی(ع) مورد تهدید شخص فرعون بود می تواند از نکته یاد شده حکایت کند.

موقعیت کاخ فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۵ - ۲

۲ - واقع شدن کاخ فرعون و محل زندگی موسی (ع) در نقطه ای خارج از شهر مصر

و

دخل المدينه

با توجه به این که موسی(ع) در آن زمان پیش فرعون و در کاخ وی زنـدگی می کرد، تعبیر <دخل المـدینه> نشان می دهد که قصر فرعون در محلی بیرون از شهر مصر واقع شده بود.

مؤاخذه دنیوی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۱۶ - ۲

۲ - مؤاخذه سخت و سنگین فرعون در دنیا از سوی خداوند

فأخذنه أخذًا وبیلاً

<وبیل> به معنای وخیم و سنگین است (مصباح المنیر).

مؤمن آل فرعون در حضور موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۰ - ۱

۱ - ورود شتابزده مردی ناشناس از دورترین نقطه شهر به حضور موسی (ع)

و جاء رجل من أقصا المدینه یسعی

مؤمن آل فرعون و قصه یوسف(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۴ - ۱۲

۱۲ - آشنایی مؤمن آل فرعون ، از تاریخ مردم مصر و سرگذشت یوسف پیامبر (ع)

و لقد جاءکم یوسف من قبل بالبیّنت . .. حتّی إذا هلک قلتم لن یبعث اللّه من بعده ر

مؤمن آل فرعون و مصریان باستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۴ - ۱۲

۱۲ - آشنایی مؤمن آل فرعون ، از تاریخ مردم مصر و سرگذشت یوسف پیامبر (ع)

و لقد جاءکم یوسف من قبل بالبیّنت . .. حتّی إذا هلک قلتم لن یبعث اللّه من بعده ر

میخکوبی دشمنان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ -

۱۰ - ۶

۶ - میخکوب کردن به زمین هنگام مجازات ، شیوه فرعون در سرکوب مخالفان

و فرعون ذی الأوتاد

ممکن است فرعون از آن جهت به <ذی الأوتاد> توصیف شده باشد که مخالفان خود را، به چهار میخ می کشید و شکنجه می داد.

میعاد فرعون با موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۸ - ۶،۷،۱۰

۶ - فرعون با تظاهر به اطمینان خویش بر پیروزی بر موسی (ع) ، تعیین مکان و زمان رویارویی را به او واگذار کرد .

فاجعل بیننا و بینک موعدًا لانخلفه

در این که <موعداً> مصدر است یا اسم زمان و یا اسم مکان، نظریاتی چند ابراز شده است. گفتنی است که به قرینه وصف <لانخلفه> و کلمه <مکاناً> و کلمه <یوم الزینه> (در آیه بعد) می توان پی برد که مجموعه هر سه معنا، مورد نظر بوده است; هر چند برای برخی از آن معانی کلام دارای تقدیراتی باشد.

۷ - فرعون به موسی (ع) اطمینان داد که او و یارانش ، از حضور در میعادگاه تخلف نخواهند ورزید .

موعدًا لانخلفه نحن

۱۰ - فرعون ، برای مقابله با معجزات موسی (ع) از او خواست مکانی مناسب و هموار را در نظر گیرد .

فاجعل . .. مکانًا سوًی

<مکاناً> بدل است برای <موعداً> و <سوی> به معنای مستوی است. <مکاناً سوی>; یعنی، زمینی که مسطح باشد. این وصف، آگاهی طرفین را بر آنچه انجام می گیرد، ممکن می سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۹ - ۲،۴،۶،۹

۲ - موسی (ع

) ، روز عید را به عنوان روز موعود برای مقابله با فرعون برگزید .

قال موعدکم یوم الزینه

۴ - هنگام بالا آمدن آفتاب و اجتماع مردم در روز عید ، زمان مواعده موسی (ع) و فرعون

موعدکم یوم الزینه و أن یحشرالناس ضحًی

۶ - موسی (ع) ، مناسب ترین زمان را برای تبلیغ و ارائه معجزات خویش و منکوب ساختن فرعون برگزید .

قال موعدکم یوم الزینه و أن یحشرالناس ضحًی

روز عید، نوعاً روز فراغت و آمادگی فکری مردم است. انتخاب چنین روزی از سوی موسی(ع) و نیز توجه به حضور گسترده مردم در روشنایی روز، حکایت از انتخاب مناسب آن حضرت دارد.

۹ - موسی (ع) همراه با تعیین زمان و مکان مبارزه ، تلاش فرعونیان را برای جمع کردن مردم در صحنه مبارزه ، شرط کرد .

موعدکم یوم الزینه و أن یحشر الناس ضحًی

مجهول آوردن <یُحشر> حاکی از نقش عواملی در جمع شدن مردم است. چنانچه حرف <واو> در <و أن یحشر...> به معنای <مع> باشد، قید <محشور شدن مردم> گویای این نکته است که موسی(ع)، وعده خویش را به احضار مردم مشروط ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۰ - ۶

۶ - فرعون پس از گردآوری امکانات و حیله های خویش ، در میعادگاه خود با موسی (ع) حاضر گردید .

موعدکم یوم الزینه . .. فجمع کیده ثمّ أتی

نجات از حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۴ - ۲

۲- زندگی بدون آرامش بنی اسرائیل تا قبل از

رهایی از حکومت فرعون *

فأراد أن یستفزّهم من الأرض . .. و قلنا من بعده لبنی إسرءیل اسکنوا الأرض

احتمال دارد که <اسکنوا الأرض> به معنای آرام گرفتن در زمین و بیرون آمدن از اضطرابی باشد که قبلاً گریبانگیر آنان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۵ - ۲،۳

۲ - تعلق اراده الهی بر تغییر تحولات مصر به نفع بنی اسرائیل و رهانیدن آنان از استضعاف فرعون

و نرید أن نمنّ علی الذین استضعفوا فی الأرض

۳ - نجات از حکومت بسیار خشن و بی رحم فرعون ، امتنانی بزرگ و نعمتی گران سنگ از سوی خدا به بنی اسرائیل بود .

و نرید أن نمنّ علی الذین استضعفوا فی الأرض

<نمنّ> از ریشه <منّه> مشتق شده است و <منّه> به نعمت سنگین گفته می شود (مفردات راغب).

نجات از شکنجه های فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۷ - ۷

۷ - بنی اسرائیل ، دارای آمادگی لازم برای هجرت از مصر و رهایی از عذاب فرعون

أسر بعبادی

حرکت شبانه، گریختن از چنگ کسانی است که برای آن حرکت، مانع ایجاد می کنند. بنابراین ماندن بنی اسرائیل نزد فرعونیان، برخلاف میل آنان بوده است.

نجات از ظلم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۷ - ۱

۱ - رهانیدن بنی اسرائیل از سلطه و ستم فرعونی ، در رأس اهداف موسی (ع) و هارون (ع) قرار داشت .

أن ائت القوم الظلمین . .. فأتیا فرعون فقولا... أن أرسل معنا بنی إسرءیل

مقصود

از <إرسال> (فرستادن) در این جا آزاد کردن و رها ساختن بنی اسرائیل است. بنابراین از آیه یاد شده استفاده می شود که اساسی ترین مأموریت موسی(ع) این بود که بنی اسرائیل را از سرزمین فرعونیان خارج کند و آنان را از بند اسارت و بردگی مصریان آزاد سازد.

نجات از فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۱،۹

۱ خداوند ، بنی اسرائیل را در حالی که در معرض هجوم فرعون و سپاهیانش قرار داشتند ، از دریا عبور داد .

و جوزنا ببنی إسرءیل البحر فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

۹ نجات بنی اسرائیل از شر فرعون و اطرافیانش ، ثمره استقامت و پایداری آنان بود .

فاستقیما . .. و جوزنا ببنی إسرءیل البحر ... حتی إذا أدرکه الغرق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۸۰ - ۲،۷

۲ - خداوند ، بنی اسرائیل را از خطر فرعون رهانید و آنان را از اسارت او نجات داد .

فأتبعهم فرعون . .. ینبنی اسرءیل قد أنجینکم من عدوّکم

۷ - نزول < منّ و سلوی > بر بنی اسرائیل ، پس از نجات آنان از چنگال فرعون و استقرار آنها در بیابان بوده است .

قد أنجینکم . .. وعدنکم ... و نزّلنا علیکم المنّ والسلوی

نزول <منّ و سلوی>، نشان عاری بودن منطقه از مواد غذایی متداول و بیابانی بودن محیط استقرار آنها است.

نخلستان در مرکز حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱۶

۱۶ - مرکز

حکومت فرعون ، منطقه ای گرمسیر و دارای درختان نخل بود .

و لأصلّبنّکم فی جذوع النخل

نشانه های اشرافیت در دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۳ - ۴

۴ - < طلا > نماد اشرافی گری و تجمل در جامعه فرعونی

فلولا أُلقی علیه أسوره من ذهب

از تکیه فرعون بر زیورآلات طلا، مطلب بالا قابل برداشت است.

نشانه های ریاست در دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۳ - ۲

۲ - استفاده مردان از دستبند طلا ، نشانگر سیادت و ریاست در جامعه فرعونی بود .

فلولا أُلقی علیه أسوره من ذهب

با توجه به واژه <أُلقی>، می توان استفاده کرد که فرعونیان از رسولان الهی انتظار داشتن <نشانه> را داشتند و نشانه آن زمان، دستبند طلا بوده است.

نشانه های گمراهی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۸ - ۳

۳ حرکت فرعونیان به سوی دوزخ به رهبری و پیشاهنگی فرعون ، نمود برنامه های ناصواب او در دنیاست .

و ما أمر فرعون برشید. یقدم قومه یوم القیمه فأوردهم النار

جمله <یقدم قومه . ..> بیانگر فرجام پیروی از فرعون است و به منزله تفسیری برای <و ما أمر فرعون برشید> می باشد.

نظام حکومتی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۴

۴ - ایمان به موسی (ع) در حکومت فرعون ، کاری غیر قانونی و ممنوع بوده است .

ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم

نیاز به اذن فرعون

در ایمان به موسی(ع)، نشان از ممنوعیت و غیرقانونی بودن ایمان به آن حضرت در آن عصر دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۳ – ۷

۷ – وجود فشار و اکراه و سلب آزادی در حکومت فرعون

ما أکرهتنا علیه من السحر

نظام سیاسی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۰ – ۶

۶ فرعون برای اداره امور مملکتی از مشورت با دیگران ابایی نداشت .

یرید أن یخرجکم من أرضکم فماذا تأمرون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۲ – ۱

۱ فرعون ، برخوردار از اقتدار و سلطنتی با نفوذ در سرزمین مصر بود .

یأتوک بکل سحر علیم

فعل <یأتوک> جواب فعل امر قرار گرفته و به حرف شرطِ مقدر مجزوم شده است. تقدیر کلام چنین است: ان ترسل الحاشرین یأتوک بکل ساحر علیم. انتخاب این ترکیب برای کلام حاوی این نکته است که فرستادن نیروها مستلزم آوردن ساحران است و این حکایت از نفوذ فراوان فرعون و مأموران وی بر سرزمین مصر دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۷ – ۱۲

۱۲ نظام فرعونی ، نظامی استثمارگر

و نستحی نساءهم

چون مجرد زنـده نگهداشـتن زنـان کیفر محسوب نمی شود و فرعون با جمله <سـنقتّل . .. و نسـتحی نساءهم> در صـدد بیان مجازات قوم موسی بوده است، می توان گفت هدف از بیان این معنا استثمار زنان بنی اسرائیل بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم

- ۱۴ - ۶ - ۱۶

۱۶- تحمیل بدترین شکنجه ها ، سر بریدن پسران و زنده نگه داشتن زنان از سوی فرعونیان ، آزمایشی بزرگ از جانب خداوند برای بنی اسرائیل

یسومونکم سوء العذاب . .. و فی ذلکم بلاء من ربّکم عظیم

برداشت فوق، مبتنی بر این است که مشارالیه <ذلکم> شکنجه های فرعونیان باشد.

نظام کیفری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۱۴

۱۴ - بریدن دست و پای مجرمان و بستن آنان به چوبه های دار ، از جمله سخت ترین مجازات ها در زمان فرعون بود .

فلأقطّعنّ . .. و لأصلّبنّکم فی جذوع النخل

نظرخواهی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۱

۱ - نظرخواهی و اقرارطلبی فرعون از قوم خویش ، درباره حاکمیت و مالکیت او بر سرزمین مصر

یقوم ألیس لی ملك مصر

نفرت از فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۹

۹ - فرعون ، شخصیتی منفور در نگاه همسرش آسیه و رفتار وی غیر قابل تحمل برای او

و نجّنی من فرعون و عمله

نفرین بر اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۹ - ۱

۱ خداوند ، دعای موسی و هارون (ع) ، علیه فرعون و اطرافیانش را مستجاب کرد .

قال قد أجیبت دعوتکما

نفرین بر فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۹ - ۱

۱ خداوند ، دعای

موسی و هارون (ع) ، علیه فرعون و اطرافیانش را مستجاب کرد .

قال قد أجیبت دعوتکما

نفوذ اجتماعی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۹ - ۵

۵ - قارون و فرعون و هامان ، چهره های سرشناس و پرنفوذ جامعه خود بودند .

و قرون و فرعون و همن و لقد جاءهم موسی بالبیّنت

با توجه به این که موسی(ع) پیامبری مبعوث شده از جانب خداوند برای توده های بنی اسرائیل بود، ذکر نام سه تن از میان آنان و یادآوری این که موسی(ع) با بینات، به سوی قارون و فرعون و هامان آمد، نشان می دهد که آنان چهره های سرشناس و صاحب نفوذی بوده اند.

نقش آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸ - ۱

۱ - برگرفته شدن موسی (ع) از آب نیل به وسیله نزدیکان فرعون

فالتقطه ءال فرعون

<إلتقاط> به معنای برگرفتن چیزی از زمین است و <آل> به کسان و نزدیکان شخص گفته می شود.

نقش اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۵ - ۶

۶ فرعون و اطرافیانش در گرایش های اعتقادی مردم ، نقش تعیین کننده ای داشتند .

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه

از این که خداوند موسی و هارون (ع) را که برای هدایت مردم مبعوث شده بودند مستقیماً به سوی فرعون و اطرافیانش فرستاد، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

- ۱۷

زخرف - ۴۳ - ۴۶ - ۵

۵ - نقش جدی درباریان و اطرافیان فرعون ، در انحراف و گمراهی مردمان

و لقد أرسلنا موسی بایتنا إلی فرعون و ملإیه

از این که <ملأ> در برنامه تبلیغی موسی(ع) هم طراز فرعون قرار گرفته اند، نقش اساسی آنان در انحراف مردم به دست می آید.

نقش جادوگران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۰ - ۲

۲ - ناتوانی فرعونیان در مبارزه با موسی (ع) و منحصر شدن تمام قدرت و تدبیر نظام فرعونی در وجود ساحران

لعلّنا نتّبع السحره إن کانوا هم الغلبین

با این که در نظام فرعونی تلاش بر حذف همه نیروها و منحصر دانستن فرعون در جایگاه رهبری بوده است; اما ناتوانی او از مقابله با موسی(ع) و نیاز وی به کارآیی ساحران، سبب گشت تا به جای فرعون، ساحران پیشوای مردم قلمداد شوند.

نقش فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۵ - ۶

۶ فرعون و اطرافیانش در گرایش های اعتقادی مردم ، نقش تعیین کننده ای داشتند .

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه

از این که خداوند موسی و هارون (ع) را که برای هدایت مردم مبعوث شده بودند مستقیماً به سوی فرعون و اطرافیانش فرستاد، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۸ - ۲

۲ فرعون ، در روز قیامت پیروانش را به آتش دوزخ خواهد برد .

فأوردهم النار

ماضی آوردن فعل <أورد> با اینکه گزارشی

از آینده است اشاره به حتمی بودن ورود آنان به آتش جهنم دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۸ - ۳

۳ - در تعقیب بنی اسرائیل ، فرعون خود رهبری سپاهیانش را به عهده داشت .

فأتبعهم فرعون بجنوده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۴ - ۳

۳ - فرعون ، هامان و قارون ، در اختیار دارنده همه امکانات اجتماعی (اقتصادی ، سیاسی و فرهنگی) و مانع اصلی بر سر راه هدایت مردم

کانوا هم أشدّ منهم قوّه و ءاثارًا . .. و لقد أرسلنا موسی ... إلی فرعون و همن و

برداشت یاد شده از آن جاست که این آیه، در صدد بیان نمونه و مصداقی از مردمی است که قدرت سیاسی و اقتصادی فزون تر از کافران صدر اسلام داشتند و مانع تبلیغ و رسالت پیامبر الهی بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۳۱ - ۱

۱- فرعون ، عامل اصلی گرفتاری های بنی اسرائیل در جامعه مصر

من العذاب المهین . من فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۱۳ - ۲

۲ نقش اساسی فرعون ، در گرایش قوم او به تکذیب پیام آوران وحی *

و عاد و فرعون و إخون لوط

برداشت بالاـ با توجّه به این نکته است که در مورد دیگر اقوام، نام <قوم> آمده; ولی در مورد تکذیب کنندگان موسی و

هارون(ع) تنها نام <فرعون> آمده است و قوم او در حقیقت تحت الشعاع او قرار

گرفته اند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۳۸ – ۴

۴ – < فرعون > ، محور حاکمیت کفر در عصر موسی

و فی موسی إذ أرسلنه إلی فرعون

از این که موسی(ع) قبل از تبلیغ تودهای مردم، مأموریت یافته بود تا به سوی فرعون حرکت کند، به دست می آید که فرعون بر مجموعه نظام اجتماعی آن عصر حاکمیت داشت.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۳۹ – ۲

۲ – فرعون ، مانع توجه و گرایشِ نیرو های تحت امر خویش ، به پیام و رسالت موسی (ع)

فتولّی برکنه

در صورتی که <باء> برای تعدیه و <رکن> کنایه از نیروهای حکومتی باشد، معنای آیه چنین می شود: <فجعل رکنه متولّین>.

نگرانی از پیشگامی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۴۵ – ۳

۳ – موسی و هارون (ع) از پیشدستی فرعون و اقدام او به کیفر فوری آنان ، پیش از هرگونه فرصت اظهار معجزه و بیان حقیقت ، نگران بودند .

قالا ربّنا إنّنا نخاف أن یفرط علینا

<فَرَطَ>; یعنی، پیشی گرفت بدون آن که افراط یا تفریط کرده باشد (مفردات راغب). مراد موسی و هارون(ع)، احتمال دست زدن فرعون به کاری است که فرصت ابلاغ پیام الهی را از آنان بگیرد.

نگرانی از حق ناپذیری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۵ - ۵

۵ - نگرانی موسی و هارون (ع) از ناکامی در ابلاغ پیام خداوند به فرعون

إنّنا

نخاف أن یفرط علینا أو أن یطغی

نگرانی از طغیان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۵ - ۴

۴ - موسی و هارون (ع) ، از احتمال افزایش طغیان فرعون ، درپی ابلاغ دعوت الهی به او ، نگران بودند .

أو أن یطغی

خداوند در سخن با موسی(ع)، به طغیان گری فرعون تصریح کرده بود. بنابراین مراد موسی و هارون(ع) از این سخن، احتمال افزایش طغیان او است; به گونه ای که زمینه پذیرش دعوت را در او به کلی از میان ببرد.

نگرانی از طغیانگری فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۶ - ۲

۲ - خداوند به موسی و هارون (ع) اطمینان داد که فرعون فرصت ابلاغ پیام رسالت را از آنان نگرفته و بر طغیان خود نخواهند افزود .

نخاف أن یفرط . .. قال لاتخافا

نگرانی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۵ - ۲،۵

۲ - نگرانی فرعون از تأثیر معجزات موسی در اطرافیانش

یرید أن یخرجکم من أرضکم بسحره

۵ - بیم فرعون از ناگزیر شدن قبطیان به ترک سرزمین خویش با پیروزی موسی (ع)

یرید أن یخرجکم من أرضکم بسحره

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۳۹ – ۳

۳ – نگرانی فرعون ، از نفوذ سخنان موسی (ع) در دل ارکان حکومت خویش

فتولّی برکنه

نیازهای فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۹ –

۶ – نیاز شدید فرعون و همسرش به وجود کودکی در کنارشان

و قالت امرأت فرعون قرّت عین لی و لک

وسعت سلطه فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۲۴ – ۴

۴ – فرعون ، بر تمام امور زندگانی مردم مصر مسلّط بود .

أنا ربّکم الأعلی

وعده به جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۲ – ۲،۳

۲ – تأکید فرعون بر قرار گرفتن ساحران در زمره مقربان وی ، با پیروزی بر موسی (ع)

و إنّکم إذًا لمن المقرّبین

۳ – فرعون ، برای جلب حمایت ساحران ، بیش از انتظارشان به آنان وعده مزد و پاداش داد .

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا . .. و إنّکم إذًا لمن المقرّبین

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که ساحران تنها درخواست مزد داشته اند; ولی فرعون علاوه بر پاسخ مثبت به آن، وعده تقرّب به درگاه خود را نیز به آنان داد.

وعده شکست فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۵ – ۷

۷ - شکست نهایی فرعون و غلبه موسی ، هارون (ع) و پیروانشان بر وی ، وعده الهی به موسی در وادی طور

أنتما و من اتّبعکما الغلبون

وعده های فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۲ - ۲،۳

۲ - تأکید فرعون بر قرار گرفتن ساحران در زمره مقربان وی ، با پیروزی بر موسی (ع)

و إنّکم إذًا لمن المقرّبین

۳ - فرعون ، برای

جلب حمایت ساحران ، بیش از انتظارشان به آنان وعده مزد و پاداش داد .

قالوا لفرعون أئنّ لنا لأجرًا . .. و إنّکم إذًا لمن المقرّبین

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که ساحران تنها درخواست مزد داشته اند; ولی فرعون علاوه بر پاسخ مثبت به آن، وعده تقرّب به درگاه خود را نیز به آنان داد.

وفور امکانات دنیوی فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۹ – ۹

۹ – فرعون و قومش (قبطیان) ، برخوردار از متاع های فراوان دنیوی و دلبسته به آنها

یقوم إنّما هذه الحیوه الدنیا متع

تذکر مؤمن آل فرعون به اندک و ناپایداری بودن دنیا و متاع های آن به قوم خود، بیانگر مطلب یاد شده است.

وقت برخورد سپاه فرعون با بنی اسرائیل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۶۰ – ۱

۱ – نزدیک شدن سپاه فرعون به بنی اسرائیل ، به هنگام طلوع آفتاب

فأتبعوهم مشرقین

واژه <مشرقین> از مصدر <اشراق> (داخل شدن در وقت طلوع خورشید) مشتق شده است و حال از ضمیر فاعل <أتبعوهم> می باشد; یعنی، <فلحقوا بهم حالکونهم داخلین فی وقت طلوع الشمس>. گفتنی است که <إتباع> (مصدر <أتبعوا>) در این جا به معنای ملحق شدن است.

وقت مبارزه جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۳۸ – ۳،۴

۳ - گردآوری ساحران ، برای هماوردی با موسی (ع) در وقت و روزی معین (پیش از ظهر روز عید) بود .

فجمع السحره لمیقت یوم معلوم

<میقات>

به زمان معین گفته می شود و مراد از آن در این جا به قرینه آیه ۵۹ سوره طه پیش از ظهر (ضحی) می باشد. مقصود از <یوم معلوم> به دلیل آیه یاد شده روز جشن (یوم الزینه) است و روز جشن همان روز عید می باشد.

۴ – اهمیت زمان و روز خاص در بازتاب هماوردی موسی (ع) با ساحران در نگاه فرعونیان

فجمع السحره لمیقت یوم معلوم

تصریح به زمان معین، نشانگر اهمیت و نقش آن است .

ویژگیهای اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۵ – ۴

۴ فرعون و اشراف اطراف او ، مردمی ددمنش و ستم پیشه بودند .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین

ویژگیهای ایمان جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۰ – ۸

۸ – ساحران ، ایمان خود به خداوند را به گونه ای اعلام کردند که فرعون نتواند آن را تحریف و از آن سوء استفاده کند .

قالوا ءامنّا بربّ هرون و موسی

از آن جایی که موسی(ع) مدتی در خانه فرعون پرورش یافته بود، اگر ساحران <ربّ موسی> می گفتند، این احتمال وجود داشت که فرعون سجده آنان و گفته هایشان را به نفع خود توجیه کند و خود را <ربّ موسی> بداند. آنان با آوردن اسم هارون در کنار اسم موسی(ع) (ربّ هارون و موسی) راه سوء استفاده از کلام خود را به روی فرعون بستند.

ویژگیهای جادو در دوران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ –

۷ - سِحر متداول در عصر فرعون ، محدود به نوعی خاص و در قالب نمایش سِحر بر اشیای افکنده شده بر زمین بود . *

إمّا أن تلقی و إمّا أن نکون أوّل من ألقی

تعبیری که ساحران در بیان خویش به کار گرفتند (یا می افکنی و یا نخست ما می افکنیم)، می تواند حاکی از آن باشد که کسی انتظار سحری از نوع دیگر را نداشت. فراهم آوردن ریسمان ها و عصاها که آیه بعد بر آن دلالت دارد نیز گویای همین نکته است.

ویژگیهای جامعه زمان فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۷

۷ نظام اجتماعی حاکم بر جامعه فرعونی ، مبتنی بر فرهنگ و عقاید جاهلی و موروثی بود .

أجئتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکون لکما الکبریاء فی الأرض

ویژگیهای حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۱ - ۲۳

۲۳ - اتهام ، توجیهی برای خشونت و کیفر های ظالمانه ، در رژیم فرعون

ءامنتم . .. إنّه لکبیرکم ... فلأقطّعنّ ... أشدّ عذابًا و أبقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۳

۳ - نظام فرعونی ، نظامی سرکوبگر و متکی به اشراف

إلی فرعون و ملإیه . .. و کانوا قومًا عالین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۹ - ۹

۹ - نبودن آزادی عقیده و بیان و حاکمیت جو اختناق و خشونت در دوران حاکمیت فرعون بر سرزمین

مصر

لأجعلنّك من المسجونين

وجود زندان مشقت بار و زندانیان بسیار سیاسی، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۷ - ۴

۴ - فرعون ، برخوردار از اقتدار و سلطنتی بانفوذ در سرزمین مصر

یأتوك بكلّ سحّار علیم

فعل<یأتوك> جزای شرط مقدر (إن تبعثهم یأتوك بكلّ سحّار علیم) است. این ترکیب حاوی این نکته است که فرستادن نیروها برای جذب ساحران، مساوی با آمدن آنان بدون تعلل است و این مطلب، می تواند بیانگر حقیقت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۸ - ۴

۴ - سرزمین مصر در عصر فرعون ، برخوردار از تمدن و اقتصادی نیرومند

فأخرجنهم من جنّت و عیون . و كنوز و مقام كریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۱۲

۱۲ - وجود استبداد و خودکامگی ونبود آزادی بیان در جامعه فرعونی عصر موسی

أتقتلون رجلًا أن یقول ربّی اللّه و قد جاءكم بالبیّنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۶ - ۶

۶ - حکومت فرعونی ، حکومتی اشرافی و مبتنی بر اقتدار اشراف

إلى فرعون و ملإيه

کلمه <ملأ> در قرآن مجید، معمولاً به طبقه اشراف و ثروتمندان اطلاق می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۷

۷ - حکومت فرعونی در عصر موسی (ع) ، حکومتی فردی و استبدادی بود .

أليس لی ملك مصر

با توجه به این که فرعون خود را فرمانروای مطلق و

بی چون و چرای مصر می داند، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۲ - ۲

۲ - جامعه فرعونی ، دارای نظامی طبقاتی و مبتنی بر اشرافی گری

أم أنا خیر من هذا الذی هو مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۳۱ - ۲

۲- نظام فرعونی ، نظامی استبدادی و متکی به رأی فرد

من العذاب المهین . من فرعون

از این که شخص فرعون، به عنوان عامل اصلی عذاب و خواری بنی اسرائیل معرفی شده، استفاده می شود که حضور فرعون و تصمیم گیری او، بر همه شؤون جامعه سیطره داشته و از این رو، خطاهای فرعونیان تنها به او نسبت داده شده است.

ویژگیهای زندگی اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۲

۲ فرعون و اطرافیانش ، از زندگی اشرافی و زینت های خیره کننده و امکانات اقتصادی عظیمی برخوردار بودند .

إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا

نکره بودن <زینه و أموالا> دلالت بر <تفخیم> و <تعظیم> می کند و چون فخامت و بزرگی در هر چیزی متناسب با آن چیز می باشد; در تفخیم زینت، خیره کنندگی و در تفخیم اموال، فراوانی و عظمت آورده شده است.

ویژگیهای سپاه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۳

۳ - ارتش و سپاه فرعون ، متشکل از چند لشکر

و جنوده

برداشت یاد شده، از جمع آمدن واژه <جنود> (لشکریان) به

دست می آید.

ویژگیهای عقیده مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۲ - ۵

۵ - جهان بینی و اعتقادات مؤمن آل فرعون ، بر علم و شناخت اطمینان بخش استوار بود .

تدعوننی لأکفر باللّه و أشرک به ما لیس لی به علم

ویژگیهای فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۳ - ۷،۸،۹

۷ فرعون مصر ، حاکمی خودبرتربین ، مستبد و خودکامه بود .

و إن فرعون لعال فی الأرض

۸ فرعون مصر ، حاکمی از زمره مسرفان بود .

انّه لمن المسرفین

۹ فرعون ، در شکنجه و آزار دیگران ، حد و مرزی نمی شناخت .

فما ءامن لموسی إلا ذریه من قومه علی خوف من فرعون و ملإیهم أن یفتنهم . .. و انّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۵ - ۴

۴ فرعون و اشراف اطراف او ، مردمی ددمنش و ستم پیشه بودند .

ربنا لا تجعلنا فتنه للقوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۸ - ۲

۲ فرعون و اطرافیانش ، از زندگی اشرافی و زینت های خیره کننده و امکانات اقتصادی عظیمی برخوردار بودند .

إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا فی الحیوه الدنیا

نکره بودن <زینه و أموالا> دلالت بر <تفخیم> و <تعظیم> می کند و چون فخامت و بزرگی در هر چیزی متناسب با آن چیز می باشد؛ در تفخیم زینت، خیره کنندگی و در تفخیم اموال، فراوانی و عظمت آورده

شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۳۱ – ۳،۴

۳- برتری جویی و اسرافگری ، از منفی ترین ویژگی های فرعون

إنّه کان عالیًا من المسرفین

چنانچه <من المسرفین> خبر دوم <کان> باشد، آیه دو وصف مستقل برای فرعون بیان کرده است.

۴- فرعون ، پیشتاز و سرکرده اسرافگران *

إنّه کان عالیًا من المسرفین

قرین آمدن وصف <عالیاً> و <من المسرفین>، ممکن است بیانگر جنبه سرکردگی فرعون در میدان اسرافگری باشد.

ویژگیهای کاخ فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۱ – ۹،۱۰

۹ – آب های زراعی و آشامیدنی مردم مصر ، از قصر و اراضی فرعون عبور می کرده است . *

و هذه الأنهر تجری من تحتی أفلاتبصرون

۱۰ – کاخ فرعون ، مشرف و مسلط بر جریان رود نیل *

و هذه الأنهر تجری من تحتی

هارون(ع) و اشراف فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۷۵ – ۲،۴

۲ موسی و هارون (ع) از سوی خدا مأمور بودند رسالت خود را به فرعون و سران حکومتش اعلان کنند و آنان را به ایمان

فراخوانند .

ثم بعثنا من بعدهم موسى و هرون إلى فرعون و ملإيه

<ملأ> به معناى رؤساست (لسان العرب).

۴ هارون (ع) ، شريك و همتاى موسى (ع) در رسالت و مبارزه با فرعون و اشراف پيرامون او بوده است .

ثم بعثنا من بعدهم موسى و هرون إلى فرعون و ملإيه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - يونس - ۱۰ - ۸۹

۱۰ موسی (ع) و برادرش (هارون) ، تحت فشار فرعون و اطرافیان او بودند .

قال موسی ربنا إنک ءاتیت فرعون و ملأه زینه و أمولا . .. لیضلوا عن سبیلک ... فاستق

هارون(ع) و براندازی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۸ - ۱

۱ فرعون و اطرافیانش ، پس از شنیدن سخنان موسی (ع) ، او و هارون (ع) را به تلاش برای براندازی حکومت متهم کردند .

قال موسی . .. قالوا أجئتنا لتلفتنا عما وجدنا علیه ءاباءنا و تکون لکما الکبریاء

هارون(ع) و فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۷۵ - ۲،۴

۲ موسی و هارون (ع) از سوی خدا مأمور بودند رسالت خود را به فرعون و سران حکومتش اعلان کنند و آنان را به ایمان فراخوانند .

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه

<ملأ> به معنای رؤساست (لسان العرب).

۴ هارون (ع) ، شریک و همتای موسی (ع) در رسالت و مبارزه با فرعون و اشراف پیرامون او بوده است .

ثم بعثنا من بعدهم موسی و هرون إلی فرعون و ملإیه

هارون(ع) و نفرین بر اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۹ - ۲

۲ هارون (ع) با موسی (ع) ، در دعا علیه فرعون و اطرافیانش ، همراه و شریک بود .

دعوتکما

هارون(ع) و نفرین بر فرعون

جلد - نام

سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۹ - ۲

۲ هارون (ع) با موسی (ع) ، در دعا علیه فرعون و اطرافیانش ، همراه و شریک بود .

دعوتکما

هدایت اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۷ - ۱

۱ خداوند ، موسی (ع) را برای هدایت فرعون و بزرگان دربارش ، به سوی آنان فرستاد .

و لقد أرسلنا موسی . .. إلی فرعون و ملإیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۲ - ۷

۷ - فرمان الهی به موسی (ع) در وادی طور ، مبنی بر رفتن نزد فرعون و ابلاغ رسالت خویش به وی و مهتران حکومتش

إلی فرعون و ملإیْه

<إلی فرعون> متعلق به عامل محذوف بوده و تقدیر آن چنین است: <اذهب إلی فرعون و ملإیْه>.

هدایت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۵،۶

۵ موسی (ع) پیامبری از جانب خداوند برای ارشاد و هدایت فرعون زمان خویش و بزرگان دربار وی

إلی فرعون و ملإیه

کلمه <فرعون> عنوان و لقب پادشاهان و حاکمان بزرگ مصر در عصرهای گذشته بوده است.

۶ ارشاد اهرم های اصلی نظام فرعونی (فرعون و کارگزاران ارشد وی) نخستین و مهمترین رسالت موسی (ع)

إلی فرعون و ملإیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۷ - ۱

۱ خداوند ، موسی (ع) را برای هدایت

فرعون و بزرگان دربارش ، به سوی آنان فرستاد .

و لقد أرسلنا موسی . .. إلی فرعون و ملإیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲۹ - ۱

۱ - موسی (ع) برای انجام رسالت الهی خویش در ارشاد و هدایت فرعون ، به داشتن وزیر و معاون احساس نیاز می کرد .

واجعل لی وزیرًا

<وزیر> به کسی گفته می شود که کارهای سنگین و مسؤولیت های فرمانده خود را به عهده گیرد (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۳ - ۳

۳ - ارشاد و هدایت فرعون ، نیازمند مقاومت و پایداری موسی و هارون (ع) و پرهیز آنان از هرگونه سستی بود .

و لاتنیا فی ذکری . اذهبا إلی فرعون إنّه طغی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۶ - ۷

۷ - وعده یاری خداوند و آگاهی گسترده او بر جزئیات ماجرای ارشاد فرعون ، مایه امیدواری و آرامش بخش دل های نگران موسی و هارون (ع) بود .

إنّنا نخاف . .. لاتخافا إنّنی معکما أسمع و أری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۳۶ - ۲

۲ هارون ، شریک و همتای موسی (ع) در امر رسالت و تبلیغ فرعون و قوم او

و لقد ءاتینا موسی الکتب . .. أخاه هرون وزیرًا. فقلنا اذهبا إلی القوم الذین کذّ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۱۲

۴ - اعطای نه معجزه و نشانه از سوی خدا به موسی (ع) برای هدایت فرعون و فرعونیان

فی تسع ءایت إلی فرعون و قومه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۲ - ۷

۷ - فرمان الهی به موسی (ع) در وادی طور ، مبنی بر رفتن نزد فرعون و ابلاغ رسالت خویش به وی و مهتران حکومتش

إلی فرعون و ملإیْه

<إلی فرعون> متعلق به عامل محذوف بوده و تقدیر آن چنین است: <اذهب إلی فرعون و ملإیْه>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۳۸ - ۱

۱ - سرگذشت موسی (ع) و رسالت او در هدایت فرعون ، آیتی الهی و درس آموز

و فی موسی إذ أرسلنه إلی فرعون

عبارت <و فی موسی> عطف بر جمله <ترکنا فیها آیه> است; یعنی، <و فی قصه موسی آیه>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۱۹ - ۱

$۱ - موسی (ع) به فرمان خداوند ، مأمور اظهار آمادگی نزد فرعون برای هدایت او به خداوند

و أهدیک إلی ربّک

- موسی(ع) به فرمان خداوند، مأمور اظهار آمادگی نزد فرعون برای هدایت او به خداوند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۰ - ۱

$۱ - موسی (ع) در پی گفت و گو با فرعون و اظهار آمادگی برای ارشاد و هدایت او ، بزرگ ترین معجزه خویش را به وی ارائه کرد .

فأریه الأیه الکبری

- موسی(ع) در پی گفت وگو با فرعون

و اظهار آمادگی برای ارشاد و هدایت او، بزرگ ترین معجزه خویش را به وی ارائه کرد.

هدایتگری جادوگران فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۲ – ۱۶

۱۶ – ساحران مؤمن با وجود تهدیدات فرعون ، در صدد نصیحت و ارشاد و هدایت وی بودند .

ما جاءنا من البیّنت و الذی فطرنا فاقض ما أنت قاض إنّما تقضی هذه الحیوه الدنیا

اشاره ساحران به بینات موسی(ع) و خالقیت خداوند و محدودیت قدرت فرعون، پس از موضع گیری خصمانه او، می تواند به منظور رام ساختن و پند و اندرز دادن به او باشد.

هدایتگری فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۹ – ۱۶

۱۶ – فرعون ، مدعی هدایت گری مردم به راه درست

و ما أهدیکم إلاّ سبیل الرشاد

هدایتگری مؤمن آل فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۸ – ۴

۴ – نشان دادن راه درست ، محور و هدف تلاش گسترده مؤمن آل فرعون در میان مردم مصر بود .

اتّبعون أهدکم سبیل الرشاد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۹ – ۵

۵ – ارائه تصویری درست از حقیقت زندگی در دنیا و آخرت ، از نخستین کار های هدایتی مؤمن آل فرعون

یقوم إنّما هذه الحیوه الدنیا متع و إنّ الأخره هی دار القرار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۱ – ۵

۵ – نجات و رستگاری مردم ، هدف و محور تمامی تلاش

های ارشادی ، سیاسی و اجتماعی مؤمن آل فرعون

و قال رجل مؤمن من ءال فرعون یکتم إیمنه . .. و یقوم مالی أدعوکم إلی النجوه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۴ – ۳

۳ – هدایت ها و خیر خواهی های مؤمن آل فرعون ، در قومش تأثیر نگذاشت .

فستذکرون ما أقول لکم

هشدار اشراف قوم فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۷ – ۵،۷

۵ روآوردن موسی (ع) و قومش به فسادگری علیه نظام فرعونی ، هشدار اشرافیان به فرعون

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض

<لام> در <لیفسدوا> در اصطلاح اهل ادب لام عاقبت می باشد. بنابراین مقصود اشراف از جمله <أتذر ... > این است که ترک مجازات موسی(ع) و قومش به فسادگری آنان می انجامد. قابل ذکر است که مراد از فسادگری، به قرینه <و یذرک و ءالهتک>، شورش کردن علیه نظام فرعونی است.

۷ اشرافیان دربار ، سرکوب نشدن موسی (ع) را مایه انزوای فرعون و ترک پرستش خدایان وی دانسته و آن را به فرعون گوشزد کردند .

أتذر موسی و قومه . .. و یذرک و ءالهتک

هشدار فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۷ – ۵،۷

۵ روآوردن موسی (ع) و قومش به فسادگری علیه نظام فرعونی ، هشدار اشرافیان به فرعون

أتذر موسى و قومه ليفسدوا فى الأرض

<لام> در <ليفسدوا> در اصطلاح اهل ادب لام عاقبت مى باشد. بنابراين مقصود اشراف از جمله <أتذر ... > اين

است که ترک مجازات موسی(ع) و قومش به فسادگری آنان می انجامد. قابل ذکر است که مراد از فسادگری، به قرینه <و یذرک و ءالهتک>، شورش کردن علیه نظام فرعونی است.

۷ اشرافیان دربار ، سرکوب نشدن موسی (ع) را مایه انزوای فرعون و ترک پرستش خدایان وی دانسته و آن را به فرعون گوشزد کردند .

أتذر موسی و قومه . .. و یذرک و ءالهتک

هلاکت سپاه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۴ - ۸

۸- قوای نظام فرعونی ، محکوم به نابودی و ناتوان از پایداری در برابر اراده الهی

و اترک البحر رهوًا إنّهم جند مغرقون

هلاکت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۹ - ۵

۵ موسی (ع) در عین امیدواری به هلاکت فرعون و حاکمیت یافتن بنی اسرائیل ، نگران عدم ایجاد شرایط آن از سوی قوم خویش بوده است .

عسی ربکم أن یهلک عدوکم و یستخلفکم فی الأرض

کلمه <عسی> حکایت از آن دارد که موسی(ع) یقین به هلاکت فرعون و حاکمیت یافتن قومش نداشته است و شاید دغدغه خاطر او بدان جهت بود که وی اطمینان نداشت مردمش شرایطی را که برای پیروزی مطرح ساخته بود (استعینوا باللّه . ..) رعایت کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۵

۵- کیفر سخت و هلاکت بار فرعون و فرعونیان از سوی خداوند ، پس از اتمام حجت با آنان بود .

و لقد ءاتينا موسى تسع ءايت . .. فأراد

أن يستفزّهم ... فأغرقنه و من معه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۹ – ۳

۳ – اعطای تورات به موسی (ع) ، پس از هلاکت فرعون و یاران او

فکانوا من المهلکین . و لقد ءاتینا موسی الکتب

با توجه به ذکر اعطای کتاب به حضرت موسی(ع) پس از بیان فرجام کار فرعون و فرعونیان و هلاکت و نابودی آنان، این برداشت به دست می آید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۳۶ – ۶

۶ هلاکت فرعون و قومش ، پس از اتمام حجت خدا با آنان به وسیله موسی و هارون (ع) بوده است .

فقلنا اذهبا إلی القوم الذین کذّبوا بأیتنا فدمّرنهم تدمیرًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۳۹ – ۱

۱ – قارون و فرعون و هامان ، سه شخصیت هلاک شده با عذاب الهی اند .

و قرون و فرعون و همن

<قارون> عطف بر <عاداً> است. <عاداً> مفعول فعل مقدر (أهلکنا) است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۴۰ – ۱۱،۱۴،۱۵

۱۱ – نابود کردن قوم عاد و ثمود با طوفان و صدای مهیب و نیز هلاکت قارون و فرعون و هامان با فرورفتن در کام زمین و امواج دریا ، نشانه پیشی داشتن قضای الهی بر هر قدرتی است .

و قرون و فرعون و همن . .. و ما کانوا سبقین . فکلًّا أخذنا بذنبه فمنهم

۱۴ - هلاکت قوم عاد و ثمود و قارون و هامان و

فرعون با عذاب های الهی ، نتیجه ظلمی بود که خود ، در حق خود ، روا داشتند .

فکلاًّ أخذنا بذنبه . .. و ما کان اللّه لیظلمهم ولکن کانوا أنفسهم یظلمون

۱۵ - آنچه خداوند با اقوام عاد و ثمود و نیز با قارون و فرعون و هامان کرد ، ظلم خدا به آنان نبود .

فکلاًّ أخذنا بذنبه . .. و ما کان اللّه لیظلمهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۰ - ۲

۲ - آگاهی دقیق پیامبر (ص) ، به فرجام هلاکت بار فرعون

ألم تر کیف . .. و فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۱ - ۴

۴ - طغیان ، عامل هلاکت قوم عاد و ثمود و زمینه ساز نابودی فرعون

ألم تر کیف فعل ربّک بعاد . .. و ثمود ... وفرعون ... الذین طغوا فی البلد

هماهنگی فرعون با قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۴ - ۷

۷ - موضع گیری واحد فرعون ، هامان و قارون در چگونگی و شیوه مبارزه با موسی (ع)

فقالوا سحر کذّاب

هماهنگی فرعون با هامان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۴ - ۷

۷ - موضع گیری واحد فرعون ، هامان و قارون در چگونگی و شیوه مبارزه با موسی (ع)

فقالوا سحر كذّاب

یأس فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۲ - ۶

۶ - فرعون از پیروزی

خود در برابر معجزه موسی (ع) مأیوس شده و تنها به حمایت ساحران چشم دوخته بود .

قال نعم و إنّکم إذًا لمن المقرّبین

تلاش فرعون برای جلب حمایت ساحران از خود، به هر قیمت ممکن و بیش از انتظار آنها، گویای برداشت یاد شده است.

یأس مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۴ - ۴

۴ - مؤمن آل فرعون ، پس از تلاش گسترده هدایتگرانه اش ، از تأثیرپذیری قومش مأیوس شد .

فستذکرون ما أقول لکم

از تعبیر و آهنگ <فستذکرون ما أقول لکم> (پس به زودی آنچه را به شمامی گویم به یاد خواهید آورد) استفاده می شود که مؤمن آل فرعون، از هدایت پذیری مردم مأیوس بود.

یژگیهای حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۹ - ۱۱

۱۱ - مردم در نظام فرعونی ، فاقد آزادی عقیده و بیان

قال ءامنتم له قبل أن ءاذن لکم . .. لأُقطّعنّ أیدیکم و أرجلکم من خلف

یقین مؤمن آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۲ - ۵

۵ - جهان بینی و اعتقادات مؤمن آل فرعون ، بر علم و شناخت اطمینان بخش استوار بود .

تدعوننی لأکفر باللّه و أشرک به ما لیس لی به علم

یهود صدر اسلام و فرجام فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۱ – ۸

۸- اطلاع یهود عصر پیامبر (ص) از سرگذشت موسی (ع) و فرعون

فسئل بنی إسرءیل إذ

جاءهم فقال له فرعون

فرعونیان از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

{فرعونیان}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۱

۱ - مؤمن آل فرعون ، از قبطیان بود .

یقوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۰ - ۵

۵ - مؤمن آل فرعون ، از قبطیان بود .

یقوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۲ - ۲

۲ - مؤمن آل فرعون از قبطیان بود .

یقوم

آثار استکبار فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۸ - ۲

۲ - زوال نعمت های گسترده فرعونیان ، در نتیجه پافشاری آنان بر ظلم و استکبار

أن أسر بعبادی إنّکم متّبعون . .. فأخرجنهم من جنّت و عیون . و کنوز و مقام کریم

تفریع <فأخرجناهم. ..> بر مطالب پیشین بیانگر مطلب یاد شده است.

آثار انذار فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۲ - ۱

۱ - هشدار های موسی (ع) به فرعونیان در صحنه مقابله ، موجب بروز اختلاف و تنش در میان آنان گردید .

ویلکم لاتفتروا . .. فتنزعوا أمرهم بینهم

<فاء> در <فتنازعوا> دال بر این نکته است که بلافاصله پس از هشدارهای موسی(ع) در صحنه مقابله، در بین فرعونیان نزاع و کشمکش به وجود آمد گردید.

آثار جاه طلبی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۴ - ۳

۳ - روحیه ستمگری و جاه طلبی فرعونیان ، عامل موضع گیری آنان در

برابر آیات الهی

و جحدوا بها. .. ظلمًا و علوًّا

آثار حاکمیت فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۴۶ – ۱۱

۱۱ – حاکمیت طولانی خاندان فرعون و اشراف بر توده ها و عادت به دستور دادن ، مانع از پذیرش دعوت موسی و سرنهادن به دستور های او ، از سوی آنان بود .

فاستکبروا و کانوا قومًا عالین

آثار حق پذیری فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۴۹ – ۱۰

۱۰ – وعده خداوند به موسی (ع) ، درباره رفع عذاب فرعونیان ، در صورت روی آوردن آنان به حق

ادع لنا ربّک بما عهد عندك إنّنا لمهتدون

به قرینه ذیل این آیه و آیه بعد، به دست می آید که مراد از <ما عهد عندك>، وعده خداوند به رفع عذاب از فرعونیان در صورت پذیرش هدایت است.

آثار حکومت فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۱ – ۵

۵ – هلاکت دنیوی و آتش دوزخ ، پی آمد حکومت های مستکبر ، ستمگر و فاسد (چونان فرعونیان)

إنّهم کانوا قومًا فسقین . .. إنّه لایفلح الظلمون ... و استکبر هو ... و جعلنهم

آثار دنیاطلبی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۹ - ۷

۷ - دنیاطلبی فرعونیان و تصویر نادرست آنها از زندگی دنیایی و اخروی ، سبب انحراف و خودکامگی آنان شد .

یقوم . .. و إنّ الأخره هی دار القرار

با توجه به یادآوری حقیقت زندگی در دنیا و

آخرت از سوی مؤمن آل فرعون برای فرعونیان، برداشت بالا به دست می آید.

آثار ذلت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۹ - ۳

۳- مرگ خفّت بار فرعونیان ، هشداری به مستکبران و خود بزرگ بینان تاریخ

فما بکت علیهم السماء و الأرض

آثار رفع عذاب از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۰ - ۵

۵ - پیمان شکنی سریع فرعونیان ، پس از برطرف شدن عذاب و بلا از ایشان

فلمّا کشفنا عنهم العذاب إذا هم ینکثون

<نکث> (مصدر <ینکثون>) در اصل به معنای نقض و شکستن است که به صورت استعاره در مورد پیمان شکنی، به کار رفته است.

آثار ظلم فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۴

۴- غرق شدن فرعون و تمامی همراهانش به اراده خداوند ، در پی تصمیم ظالمانه وی علیه موسی (ع) و بنی اسرائیل

فأراد . .. فأغرقنه و من معه جمیعًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۸ - ۲

۲ - زوال نعمت های گسترده فرعونیان ، در نتیجه پافشاری آنان بر ظلم و استکبار

أن أسر بعبادی إنّکم متّبعون . .. فأخرجنهم من جنّت و عیون . و کنوز و مقام کریم

تفریع <فأخرجناهم. ..> بر مطالب پیشین بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۴ - ۳

۳ - روحیه ستمگری و جاه طلبی فرعونیان ، عامل موضع گیری

آنان در برابر آیات الهی

و جحدوا بها. .. ظلمًا و علوًّا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۰ – ۷

۷ – فرجام تلخ فرعونیان ، پی آمد ظلم و بیدادگری آنان بود .

فانظر کیف کان عقبه الظلمین

آثار عدم تعقل فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۸ – ۹

۹ – تحقیر فرعون و فرعونیان از سوی موسی (ع) به خاطر نیندیشیدن در نظام هستی و انکار پروردگار جهان

قال ربّ المشرق و المغرب و ما بینهما إن کنتم تعقلون

برداشت یاد شده بدان احتمال است که تعبیر <إن کنتم تعقلون> تعریضی به عدم تعقل فرعون و فرعونیان و مقابله به مثل با اتهام جنون به موسی(ع) باشد.

آثار عذاب فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۴۹ – ۱۲،۱۳

۱۲ – فرعونیان پس از گرفتاری به عذاب الهی به موسی (ع) وعده دادند که در صورت رفع عذاب ، ایمان خواهند آورد .

و قالوا یأیّه السحر ادع لنا ربّک بما عهد عندک إنّنا لمهتدون

۱۳ – فرعونیان پس از گرفتاری به عذاب الهی ، اظهار ایمان کرده و خود را مردمی هدایت یافته قلمداد کردند . *

و قالوا . .. إنّنا لمهتدون

جمله <إنّنا لمهتدون> ممکن است خبر از تسلیم شدن در برابر هدایت های الهی باشد. در این صورت مفاد آیه این است که فرعونیان پس از نزول عذاب، ادعای ایمان کرده و از موسی(ع) خواستند که خداوند نیز به عهدش در رفع عذاب از آنان، وفا کند.

آثار عمل

فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۲ – ۱

۱ – لعنت خدا و دوری از رحمت حق ، تنها دست آورد فرعون و سپاهیانش از زندگی دنیوی

و أتبعنهم فی هذه الدنیا لعنه

آثار غفلت فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۴ – ۱

۱ – هشدار تهدیدآمیز مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن آنان به سرنوشتی شوم بر اثر غفلت و بی توجهی شان به خیرخواهی های او

فستذکرون ما أقول لکم

آثار فساد فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۳ – ۱۰

۱۰ گناه و تبهکاری فرعونیان ، مایه استکبار آنان در برابر آیات الهی شد .

ءایت مفصلت فاستکبروا و کانوا قوما مجرمین

جمله <کانوا . .. > بیانگر ریشه کبرورزی فرعونیان در برابر آیات الهی است.

آثار فسق فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۴ – ۱۰

۱۰ – فسق دیرینه جامعه فرعونی ، زمینه ساز تأثیرپذیری آنان از تبلیغات غلط و گمراه کننده

إنّهم کانوا قومًا فسقین

<إنّهم> جنبه تعلیل برای قسمت اول آیه شریفه دارد.

آثار قتل فرعونی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۱۶ – ۱

۱ – قتل مرد قبطی ، ظلم موسی (ع) به خود و باعث به خطر افتادن جان او از سوی فرعونیان

فوکزه موسی فقضی علیه . .. قال ربّ إنّی ظلمت نفسی

موسی(ع) در پیشگاه پروردگار اعتراف کرد که مرتکب خطای بزرگی شده

و با کشتن مرد قبطی، در معرض خطری جدی قرار گرفته است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۱۸ – ۱،۲

۱ – به هم ریختن آرامش موسی در پی کشته شدن مرد قبطی به دست وی

فوکزه موسی فقضی علیه . .. فأصبح فی المدینه خائفًا یترقّب

۲ – موسی (ع) ، پس از حادثه قتل مرد قبطی به کاخ فرعون بازنگشت .

فأصبح فی المدینه

آثار گناه فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۳ – ۱۰

۱۰ گناه و تبهکاری فرعونیان ، مایه استکبار آنان در برابر آیات الهی شد .

ءایت مفصلت فاستکبروا و کانوا قوما مجرمین

جمله <کانوا . .. > بیانگر ریشه کبرورزی فرعونیان در برابر آیات الهی است.

آثار مرگ فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۲۹ – ۳

۳- مرگ خفّت بار فرعونیان ، هشداری به مستکبران و خود بزرگ بینان تاریخ

فما بکت علیهم السماء و الأرض

آثار هلاکت فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۹ - ۱

۱- هلاكت و نابودی فرعونیان مستكبر ، بدون كمترین بازتاب در نظام جهان

فما بكت علیهم السماء و الأرض

تعبیر <فما بكت علیهم> كنایه است از این كه فرعونیان مستكبر كه خویش را مقتدر و عزیز می شمردند با ذلت و غربت، هلاك شدند; بدون آن كه كمترین خلأی در جهان احساس شود.

آثار یأس از هدایت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴

۳ - ۲۲ -

۳- نفرین موسی (ع) به درگاه پروردگار ، پس از ناامیدی از هدایت فرعونیان

و إن لم تؤمنوا . .. فدعا ربّه أنّ هؤلاء قوم مجرمون

<دعا> در مقام شکایت، دربردارنده درخواست مجازات است.

آثارباستانی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۵ - ۱

۱- برجای ماندن باغ ها و چشمه های فراوان ، از فرعونیان غرق شده در دریا

کم ترکوا من جنّت و عیون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۶ - ۱

۱- برجای ماندن مزارع بزرگ و خانه های بس مجلل ، از فرعونیان غرق شده در دریا

و زروع و مقام کریم

آدمکشی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۱ - ۶،۸

۶ فرعونیان ، پسران بنی اسرائیل را می کشتند و زنانشان را زنده باقی می گذاشتند .

یقتلون أبناءکم و یستحیون نساءکم

<تقتیل> (مصدر یقتلون) به معنای کثرت کشتار است و <استحیاء> به معنای باقی گذاردن بر زندگانی است.

۸ زنان بنی اسرائیل به سبب کشتار وسیع فرزندانشان به دست فرعونیان ، لذت حیات و زنده ماندن از آنان سلب شده بود .

يسومونكم سوء العذاب يقتلون أبناءكم و يستحيون نساءكم

<زنده گذاشتن زنان> به عنوان يک عذاب براى قوم بنى اسرائيل است كه از جمله آن قوم، خود زنان هستند. و چون مجرد زنده گذاشتن عذاب تلقى نمى شود، با توجه به اينكه <يستحيون> پس از <يقتلون> آمده، مى توان گفت كشتن فرزندان به گونه اى بوده كه زنان، يعنى مادران جامعه، از زنده ماندن خودشان

و دیدن قتل فجیع فرزندانشان در رنج و عذاب بودند. آوردن <نساء> در مقابل <أبناء> می تواند این احتمال را تأیید کند.

آسایش طلبی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۷ - ۱۵

۱۵ فرعون و مردمانش در طول حکومتشان ، همواره در پی ساختن کاخ ها و خوش نشین های سایه افکن بودند .

و دمرنا ما کان یصنع فرعون و قومه و ما کانوا یعرشون

<ما> در <ما کانوا> موصول است و مراد از آن به دلیل <یعرشون>، عرش و عریش (سایبان) است. بنابراین <ما کانوا یعرشون> یعنی سایبانهایی که آنها را ساخته بودند. فعل <یصنع> و <یعرشون> که به همراه <کان> و <کانوا> آمده، دلالت می کند که فرعونیان پیوسته کاخ و سایبان می ساختند ; یعنی دارای کاخها و خوش نشینهای فراوان بودند.

آسایش فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۳

۳ بلا ها و مصیبت های فرعونیان در مقابل نعمت ها و آسایش های آنان اندك و ناچیز بود .

فإذا جاءتهم الحسنه . .. إن تصبهم سیئه

معرفه آوردن <الحسنه> می تواند اشاره به این باشد که زندگی فرعونیان همواره قرین رفاه و آسایش بوده و لذا <حسنه> برای آنان امری شناخته شده بود، به خلاف مشکلات عمومی که گویا در میان آنها نبود و یا بندرت اتفاق افتاده بود ; به گونه ای که <سیئه> برای آنان ناشناخته بود. آوردن <إذا> در مورد <حسنه> که گویای حصول اطمینان به شرط است و آوردن <إن> در مورد <سیئه> که حاکی از مشکوك بودن

شرط است، نیز دلالت بر برداشت فوق دارد.

آگاهی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۴ - ۸

۸ فرعونیان آگاه به تأثیر دعای موسی (ع) در رفع عذاب از ایشان

ادع لنا ربک بما عهد عندک

آلودگی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۱۵

۱۵ سرپیچی فرعون و درباریانش از پذیرش رسالت موسی ، پیامد آلودگی آنان به فساد و تبهکاری بود .

فظلموا بها فانظر کیف کان عقبه المفسدین

برداشت فوق بر این اساس است که عنوان <مفسدین> بر فرعونیان، اشاره به علت تکذیب داشته باشد. یعنی چون مردمی مفسد بودند، رسالت موسی را انکار کردند و آیات الهی را دروغ پنداشتند.

ابتلای فرعونیان به قحطی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۰ - ۱

۱ خداوند ، فرعونیان زمان موسی را برای پذیرش رسالت های او ، به قحطی های متعدد و کم محصولی فاحشی مبتلا ساخت .

و لقد أخذنا ءال فرعون بالسنین و نقص من الثمرت لعلهم یذّکّرون

<سنه> به معنای قحطی و خشکسالی است و جمع آوردن آن (السنین) حکایت از تعدد قحطی و خشکسالی دارد. این تعدد یا به اعتبار شهرهای زیادی است که قحطی در آنجاها به وجود آمده و یا به لحاظ سالهای متعدد است. نکرده آوردن <نقص> اشاره به کمبود فاحش دارد.

اتحاد فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۲ - ۷

۷ - فرعونیان ، با اتفاق نظر بر لزوم مقابله

با موسی (ع) ، در باره روش آن اختلاف نظر داشتند . *

فتنزعوا أمرهم . .. و أسرّوا

از فعل <أسرّوا> استفاده می شود که طرفین نزاع، خواهان مخفی ماندن گفتوگوهای خود بودند و آنچه رسماً به مردم اعلام شد چنانچه مطالب آیه بعد گفته فرعونیان به مردم باشد گفته مشترک آنان بوده که به منظور مقابله با موسی(ع) و خنثی سازی فعالیت او، القا شده بود. کلمه <أمرهم> که نزاع را در مورد امور فرعونیان قرار داده تأییدی براین نکته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۴ - ۱

۱ - ایادی و مبلغان فرعون ، همه فرعونیان را به هم فکری ، اتحاد و به کاربستن تمامی حیله ها ، علیه موسی (ع) دعوت می کردند .

فتنزعوا . .. قالوا ... فأجمعوا کیدکم ثمّ ائتوا صفًّا

از آیات پیشین چنین برمی آید که پس از سخنان موسی(ع)، در بین فرعونیان اختلافاتی بروز کرد (فتنازعوا) و گروه حامیان و مبلغان فرعون درصدد توجیه گروه دیگر برآمدند که نسبت به موسی(ع) و مبارزه با او تردید داشتند. به نظر می رسد <فأجمعوا> نیز از ناحیه همان گروه به عنوان نتیجه سخنان قبلی آنان ابراز شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۶ - ۳

۳ - فرعون ، طرفداران و کارگزاران حکومت خود را ، گروهی متحد ، نیرومند و آماده نبرد معرفی کرد .

و إنّا لجمیع حذرون

یکی از معانی <جمیع> ضدّ <متفرق>; یعنی، متحد است (لسان العرب). برداشت یاد شده بر اساس

همین معنا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۱۳ - ۲

۲ - قوم نوح ، عاد ، فرعون ، ثمود ، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) اقوامی متشکل ، همسو و متحد در مخالفت با پیامبران خود

کذّبت قبلهم قوم نوح . .. ثمود قوم لوط و أصحب لئیکه أُولئک الأحزاب

برداشت یاد شده از به کار رفتن تعبیر <احزاب> درباره این اقوام، استفاده می شود.

اتمام حجت بر فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۶ - ۱

۱ خداوند پس از ارائه معجزات متعدد و اتمام حجت بر فرعونیان ، آنان را در دریا غرق کرد .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم فی الیم

<الیم> در لغت به معنای دریا و رودخانه بزرگ است و <ال> در <الیم> برای عهد می باشد و چنانچه بسیاری از مفسران گفته اند اشاره به دریای سرخ دارد. برخی دیگر از مفسران آن را اشاره به رودخانه نیل دانسته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۵

۵- کیفر سخت و هلاکت بار فرعون و فرعونیان از سوی خداوند ، پس از اتمام حجت با آنان بود .

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت . .. فأراد أن یستفزّهم ... فأغرقنه و من معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۳۶ - ۶

۶ هلاکت فرعون و قومش ، پس از اتمام حجت خدا با آنان به وسیله موسی و هارون (ع) بوده است .

فقلنا

اذهبا إلی القوم الذین کذّبوا بأیتنا فدمّرنهم تدمیرًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۴۰ – ۱

۱ – اقدام الهی ، به کیفر دادن فرعون و لشکریان او ، پس از اتمام حجت بر ایشان

أرسلنه إلی فرعون بسلطن مبین . فتولّی برکنه ... فأخذنه و جنوده

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – قمر – ۵۴ – ۴۲ – ۳،۵

۳ – تمام شدن حجت الهی بر فرعونیان ، نیازمند ارائه معجزات متعدد به ایشان *

کذّبوا بایتنا کلّها

در آیات پیشین نسبت به اقوام گذشته سخن از ارائه معجزات و آیات متعدد نبود; اما در مورد فرعونیان سخن از معجزات متعدد به میان آمده است.

۵ – مجازات سریع فرعونیان از سوی خداوند ، پس از تمام شدن حجت بر ایشان

کذّبوا بایتنا کلّها فأخذنهم أخذ عزیز مقتدر

عطف <فأخذناهم> بر <کذّبوا>، نشانگر آن است که خداوند، پس از این که فرعونیان تمام معجزات را تکذیب کردند، به آنان مهلت نداد; بلکه بلافاصله اقدام به نابودی آنها نمود.

اختفای اختلاف فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۲ – ۴،۵

۴ – فرعونیان ، اختلاف نظر خویش در باره موسی (ع) را به شدت از مردم پنهان می کردند .

فتنزعوا . .. و أسرّوا النجوی

<نجوا> به معنای سخن پنهانی و درگوشی است. <أسرّوا> نیز; یعنی، پنهان ساختند. پنهان ساختن نجوا که خود نیز نهان

است نشان از شدت پنهان کاری فرعونیان در امور مربوط به موسی(ع) دارد.

۵ - فرعونیان ، با پنهان نگه داشتن اختلاف نظر خود در

باره موسی (ع) ، از دست یابی مردم به گفته های محرمانه آنان ، پیشگیری کردند .

فتنزعوا . .. و أسرّوا النجوی

<ال> در <النجوی> عهد ذکری و اشاره به نزاع و گفته های رد و بدل شده بین فرعونیان دارد و فعل <أسرّوا>، می رساند که آن را از دیگران پوشیده داشته و نگذاشتند کسی به آن پی ببرد.

اختلاف فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۲ - ۷

۷ - فرعونیان ، با اتفاق نظر بر لزوم مقابله با موسی (ع) ، در باره روش آن اختلاف نظر داشتند . *

فتنزعوا أمرهم . .. و أسرّوا

از فعل <أسرّوا> استفاده می شود که طرفین نزاع، خواهان مخفی ماندن گفتوگوهای خود بودند و آنچه رسماً به مردم اعلام شد چنانچه مطالب آیه بعد گفته فرعونیان به مردم باشد گفته مشترک آنان بوده که به منظور مقابله با موسی(ع) و خنثی سازی فعالیت او، القا شده بود. کلمه <أمرهم> که نزاع را در مورد امور فرعونیان قرار داده تأییدی براین نکته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۴ - ۲

۲ - اختلاف و تشتت فرعونیان پس از سخنان موسی (ع) ، خطری جدی و زمینه ساز تضعیف جبهه آنان ، در میدان مقابله بود .

ویلکم . .. قالوا ... فأجمعوا کیدکم ثمّ ائتوا صفًّا

آیات یاد شده، جملگی نشانگر تلاش جدی فرعونیان برای حفظ اتحاد خود در برابر موسی(ع) است و از زاویه دیگر، حکایت از خطری دارد که به خاطر

بروز اختلاف، آنان را تهدید می کرده است.

اخراج فرعونیان از مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۷ - ۳،۴

۳ - برنامه ریزی و توطئه برای بیرون راندن فرعون و فرعونیان از مصر و تلاش برای رسیدن به حکومت ، اتهام فرعون به حضرت موسی (ع)

أجئتنا لتخرجنا من أرضنا بسحرك يموسى

۴ - فرعون آیات و معجزات الهی موسی (ع) را سِحر خواند و آن را وسیله ای برای بیرون راندن فرعونیان از مصر دانست .

لتخرجنا من أرضنا بسحرك يموسى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۳ - ۵

۵ - متهم ساختن موسی و هارون (ع) به تلاش و برنامه ریزی برای بیرون راندن قبطیان از مصر به وسیله سِحر ، از جمله محور های تبلیغاتی فرعونیان علیه موسی (ع)

لسحرن يريدان أن يخرجاكم من أرضكم بسحرهما

ادعای حقانیت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۴ - ۷

۷ - فرعونیان ، در سخنان و تبلیغات خویش ، سِحر برتر و بی رقیب را ، نشانگر حقانیت مرام ساحر و عقاید او قلمداد می کردند .

و قد أفلح اليوم من استعلى

بسیج ساحران برای ابطال ادعاهای موسی(ع)، حاکی از آن است که در نظر فرعونیان، قدرت ساحر میزان حق و باطل بود.

ادعای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۳ - ۶

۶ - فرعونیان (قبطیان) سرزمین مصر را از آن خود می دانستند .

یخرجاکم

من أرضكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۶ - ۶

۶ - فرعونیان ، مدعی بی سابقه بودن مسأله نبوت در تاریخ گذشته آنان

و ما سمعنا بهذا فی ءابائنا الأوّلین

اذیتهای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۲

۱۲- فرعونیان ، پسران قوم موسی (بنی اسرائیل) را به طور گسترده سر می بریدند و زنان آنان را زنده نگه می داشتند .

و یذبّحون أبناءکم و یستحیون نساءکم

کاربرد فعل <یذبّحون> از باب تفعیل، که به معنای تکثیر هم آمده است، احتمالاً بیانگر منظور فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۷ - ۲

۲ بنی اسرائیل در زمان بعثت موسی (ع) ، ساکن مصر و گرفتار ستم و آزار فرعونیان بودند .

فأرسل معنا بنی إسرءیل و لاتعذّبهم

نهی شدن فرعون از عذاب و شکنجه بنی اسرائیل، بیانگر رنج و سختی آنان در مصر آن زمان است.

استبداد فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۰ - ۷

۷ - شیوه فرعونیان ، سنگسار کردن مخالفان عقیدتی و سیاسی خود بوده است . *

و إنّی عذت بربّی و ربّکم أن ترجمون

از جمله معانی <رجم>، سنگسار کردن است. این که موسی(ع) مسأله <رجم> را به میان کشیده، یا از آن جهت است که زمزمه آن میان فرعونیان آغاز شده بود و یا این که در قوانین عمومی آنان، چنین رایج بوده است. برداشت بالا بنابر احتمال دوم است.

استثمارگری فرعونیان

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۴۱ – ۹

۹ استثمار زنان بنی اسرائیل هدف فرعونیان از زنده نگاه داشتن ایشان *

یسومونکم سوء العذاب . .. یستحیون نساءکم

استثمار زنان، توجیه و احتمال دیگری است بر اینکه چرا زنده گذاشتن زنان به عنوان یک عذاب مطرح شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۱۸ – ۳

۳- استثمار و برده ساختن بندگان خدا ، از مهم ترین انحراف ها و فساد های جامعه فرعونی

أن أدّوا إلیّ عباد اللّه

از این که خداوند، قبل از هر پیام دیگر، درخواست آزادی بنی اسرائیل را از زبان موسی(ع) مطرح کرده است، مطلب بالا استفاده می شود.

استفاده از امکانات فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۲۸ – ۳

۳- قرار گرفتن امکانات فرعونیان ، در اختیار گروهی دیگر از مردم (بنی اسرائیل)

کذلک و أورثنها قومًا ءاخرین

برداشت بالا- بنابراین نکته است که مراد از <قوماً آخرین> گروهی از بنی اسرائیل باشد; چنان که در آیه ۵۹ سوره <شعراء> آمده است. این گروه ممکن است بخشی از بنی اسرائیل بودند که در خروج از مصر با موسی(ع) همسفر نبودند.

استکبار فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۳ – ۷

۷ کبرورزی و خودبزرگ بینی فرعونیان ، ریشه کفرورزی آنان به آیات الهی و رسالت موسی

فأرسلنا علیهم . .. فاستکبروا

استکبار به معنای خود بزرگ بینی است و چون <استکبروا> با حرف <فا> بر ارسال آیات تفریع شده، لازمه معنای

آن (انکار کردن و نپذیرفتن) اراده شده است. به کارگیری استکبار به جای انکار و نپذیرفتن، برای رساندن علت انکار است ; یعنی انکار فرعونیان از سر خود بزرگ بینی و تکبر بود.

استمداد فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۶

۶ - درخواست عاجزانه فرعونیان از موسی (ع) ، در رفع عذاب از آنان

استهزاهای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۷ - ۲

۲ - برخورد استهزاآمیز فرعونیان با معجزات موسی (ع)

فلمّا جاءهم بایتنا إذا هم منها یضحکون

استهزای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۲ - ۲

۲ فرعونیان در عین اعتراف به خارق العاده بودن معجزات موسی ، با لحنی تمسخرآمیز آیت بودن آنها را تکذیب می کردند .

مهما تأتنا به من ءایه لتسحرنا بها

<لتسحرنا بها> (یعنی تا ما را به وسیله آن آیه سحر کنی)، می رساند که مراد از کلمه <آیه> در سخن فرعونیان <سحر> است و هدف آنان از اینکه آن را <آیه> نامیدند، استهزای موسی بوده است.

اسراف فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۲۴

۲۴ – فرعونیان ، مردمی اسرافگر و دروغ گو و محروم از هدایت الهی

إنّ اللّه لایهدی من هو مسرف کذّاب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۳ – ۷

۷ – فرعونیان در عصر موسی (ع) ، مردمی اسراف گر و افراط

کننده در گناه و حق ناپذیری

و أنّ المسرفين هم أصحب النار

از مصداق های بارز <مسرفان>، در آیه شریفه، فرعونیان است.

اصرار بر کفر فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۷ - ۴

۴ - اکثریت فرعونیان (قبطیان) ، حق ناپذیر و مصمم بر کفر

و ما كان أكثرهم مؤمنين

اطمینان به ناکامی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۲ - ۲

۲ - موسی (ع) ، مطمئن به دست نیافتن سپاه فرعون بر وی و همراهانش

قال كلّا

اطمینان فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۹ - ۲

۲ - اطمینان فرعون و درباریان او به غلبه ساحران کارآزموده بر موسی (ع)

و قيل للناس هل أنتم مجتمعون

دعوت از مردم، می تواند نشانگر اطمینان فرعونیان به پیروزی ساحران باشد. گفتنی است که تعابیری چون: <لعلّنا> و <إن كانوا> که بیانگر نوعی تردید بوده و در آیه بعدی آمده است شگردی تبلیغی برای تهییج ساحران بود تا آنان توان خویش را در این راه به کار گیرند.

اظهار ایمان فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۱۳

۱۳ - فرعونیان پس از گرفتاری به عذاب الهی ، اظهار ایمان کرده و خود را مردمی هدایت یافته قلمداد کردند . *

و قالوا . .. إنّنا لمهتدون

جمله <إنّنا لمهتدون> ممکن است خبر از تسلیم شدن در برابر هدایت های الهی باشد. در این صورت مفاد آیه این است که فرعونیان

پس از نزول عذاب، ادعای ایمان کرده و از موسی(ع) خواستند که خداوند نیز به عهدش در رفع عذاب از آنان، وفا کند.

افتراهای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۱ - ۱،۲

۱ - فرعون و فرعونیان ، از زمره افترازنندگان به خداوند

لاتفتروا علی اللّه کذبًا

۲ - شرك و سِحر خواندن معجزات موسی و ادعای آوردن همانند برای آن و تکذیب رسالت الهی آن حضرت ، از جمله افترا های فرعونیان به خداوند بود .

لاتفتروا علی اللّه کذبًا

با توجه به آیات پیشین که مشتمل بر بیان توحید از زبان موسی(ع) و نیز ارائه معجزات، و عکس العمل فرعون در سحر خواندن آنها بود، می توان به مواردی از افتراهای فرعونیان اشاره کرد.

افساد فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۱۱

۱۱ فرعون و بزرگان دربارش ، مردمی فسادانگیز بودند .

إلی فرعون و ملإیه . .. فانظر کیف کان عقبه المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۳ - ۹

۹ فرعونیان ، مردمی مجرم و تبهکار

و کانوا قوما مجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۱ - ۷

۷ موسی (ع) ، فرعون و اطرافیانش را گروهی مفسد و توطئه های آنان را محکوم به شکست دانست .

إن اللّه لایصلح عمل المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۴ - ۷

۷ - فرعونیان ، مردمی فسادگر

فانظر کیف کان عقبه

المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۱۶

۱۶ - حکومت فرعون ها در مصر ، آمیخته با فساد ، تباهی و بدبختی مردم آن سرزمین بود .

إنّه کان من المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۷ - ۶

۶ - فرعون و دار و دسته وی ، مردمی تبه کار در دیدگاه موسای جوان

فلن أکون ظهیرًا للمجرمین

گرچه <المجرمین> شامل همه تبه کاران می شود; ولی مصداق بارز و مورد نظر موسی(ع) فرعون و دار و دسته اش می باشد.

افشای قتل فرعونی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۹ - ۵

۵ - افشا شدن راز قتل مرد قبطی به وسیله مرد اسرائیلی

قال یموسی . .. کما قتلت نفسًا بالأمس

اقرار به حق ناپذیری فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۱ - ۳

۳- پیامبر (ص) ، مأمور اقرار گرفتن از بنی اسرائیل نسبت به حق ناپذیری فرعون و پیروان او ، علی رغم اعطای معجزات فراوان به موسی (ع)

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت بیّنت فسئل بنی إسرءیل إذ جاءهم فقال له فرعون إنی لأ

اقرار فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۰ - ۸

۸ - فرعون و پیروان او ، به خدای آفریننده هستی معترف بودند و ربوبیت او را انکار می کردند .

من ربّکما . .. ربّنا الذی أعطی کلّ شیءء خلقه

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۴ - ۳

۳ - فرعونیان ، به حیله و مکر بودن سِحر و برنامه های خود برای مقابله با موسی (ع) و عاری بودن آن از حقیقت معترف بودند .

فأجمعوا کیدکم

به کاربردن <کید> در باره کار و سحر خود از سوی فرعونیان، حکایت از آن دارد که آنان، خود به سحر و بی حقیقت بودن آن معترف بودند و آن را صرفا حیله ای در برابر موسی(ع) می دانستند.

اکثریت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۷،۸

۷ بیشتر فرعونیان ناآگاه به نقش اراده خداوند در ابتلای آنان به سختی ها و ناخوشایندیها

ألا إنما طئرهم عند اللّه و لکن أکثرهم لایعلمون

۸ اکثر فرعونیان زمان موسی مردمی جاهل و ناتوان از تحلیل صحیح رخداد های نیک و بد

و لکن أکثرهم لایعلمون

القای ترس در فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۱۳

۱۳ - فرعون در صدد ایجاد رعب و هراس در میان قوم خویش (قبطیان) *

قال یقوم ألیس لی . .. أفلاتبصرون

از یادکرد فرمانروایی مطلق و نیز ذکر در اختیار داشتن سرچشمه معیشت قبطیان بهوسیله فرعون، مطلب بالا قابل برداشت است.

امتحان فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۱۷ - ۲

۲- قوم فرعون ، از جمله امت های آزموده شده از سوی خداوند و دارای سرنوشتی عبرت آموز

و لقد فتنّا قبلهم قوم فرعون

<فتنه> (مصدر <فتنّا>) در اصل به معنای گداختن در

آتش است و مقصود از آن در آیه بالا، آزمودن می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۱۸ – ۴

۴- آزادسازی بنی اسرائیل و ترک بهره کشی ظالمانه از آنان ، یکی از محور های آزمایش الهی برای فرعونیان

و لقد فتنّا قبلهم قوم فرعون . .. أن أدّوا إلیّ عباد اللّه

از ارتباط <أن أدّوا> با <و لقد فتنّا>، مطلب بالا استفاده می شود.

امکانات دنیوی فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۲۸ – ۷

۷- بازگشت بنی اسرائیل به مصر و برخورداری آنان از ثروت و امکانات آن سرزمین ، پس از هلاکت فرعونیان *

کذلک و أورثنها قومًا ءاخرین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که مراد از <قوماً آخرین> تمام بنی اسرائیل باشد.

امیدواری فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۴۰ – ۱

۱ – امیدواری فرعونیان به غلبه ساحران بر موسی (ع) و پیروی مردم از آنان

لعلّنا نتّبع السحره إن کانوا هم الغلبین

واژه <لعلّ> برای اظهار امید است.

انتظارات فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۵ - ۷

۷ فرعون و بزرگان دربارش در انتظار بینه ای از سوی موسی بر حقانیت ادعای خویش

قد جئتکم ببینه من ربکم

برداشت فوق بر این اساس است که <قد> در <قد جئتکم> برای توقع باشد.

انتقال امکانات دنیوی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۸ - ۴

۴- انتقال تمدن و امکانات گسترده فرعونیان

به قومی دیگر ، براساس اراده الهی

کذلک و أورثنها قومًا ءاخرین

انتقام از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۶ - ۲،۳

۲ خداوند با غرق کردن فرعونیان در دریا از آنان انتقام گرفت .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم فی الیم

<فاء> در <فأغرقنا> تفسیریه است. یعنی <أغرقنا> بیان و تفسیر <انتقمنا> می باشد.

۳ فرعونیان به دلیل شکستن پیمانشان با موسی (ع) (ایمان به وی و آزادسازی بنی اسرائیل) سزاوار انتقام الهی و غرق شدن در دریا گشتند .

إذا هم ینکثون. فانتقمنا منهم

تفریع جمله <فانتقمنا> بر جمله <إذا هم ینکثون> به وسیله حرف <فاء> می رساند که پیمان شکنی فرعونیان در انتقام الهی از آنان دخیل بوده است.

انذار فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۱ - ۴

۴ - ترساندن فرعونیان از عذاب به خاطر افترای بر خداوند سرلوحه سخنان موسی (ع) در صحنه مقابله با ساحران فرعون

قال لهم موسی ویلکم لاتفتروا علی اللّه کذبًا فیسحتکم بعذاب

<ویل>; یعنی، <اندوه> و <هلاکت> و <هر سختی که از ناحیه عذاب پدید آید> (لسان العرب). <ویلکم> نفرین است; یعنی، عذاب باد بر شما. برخی آن را مفعول برای فعل محذوف دانسته اند; یعنی، ألزموا ویلکم (با هلاکت و عذابتان همدم باشید). جمله <فیسحتکم بعذاب> روشنگر مفاد <ویلکم> است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۷ - ۶

۶ - تهدید فرعونیان از سوی موسی (ع) ، به فرجامی ناگوار به خاطر نپذیرفتن هدایت

قال موسی ربّی

أعلم بمن جاء بالهدى . .. إنّه لايفلح الظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۸ – ۱۸،۱۹

۱۸ – هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، از آسیب دیدن شدید آنان بر اثر کشتن موسی (ع)

و إن یک صادقًا یصبکم بعض الذی یعدکم

۱۹ – هشدار مستمر موسی (ع) به فرعونیان ، درباره گرفتار شدن آنان به عذاب های گوناگون الهی

و إن یک صادقًا یصبکم بعض الذی یعدکم

مقصود از وعده موسی به فرعونیان، عذاب های الهی است. آمدن کلمه <بعض> می رساند که این وعده ها و عذاب ها، متعدد بوده است. فعل مضارع <یعد> نیز می فهماند که این وعده ها، به طور دائمی و مستمر به آنان ابلاغ می شد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۹ – ۴،۶

۴ – هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان و قبطیان ، درباره خطر عذاب الهی در صورت مخالفت با موسی (ع) و قتل او

فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

۶ – تنهایی و بی پناهی انسان در برابر عذاب الهی ، از هشدار های مؤمن آل فرعون به قوم خود

فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۰ – ۱،۲

۱ – مؤمن آل فرعون به رغم قطع شدن سخنانش به وسیله فرعون به گفتار هشداردهنده خود ادامه داد و فرعونیان را از پیامد هلاکت بار قتل موسی (ع) آگاه ساخت .

یقوم لکم الملک . .. قال فرعون

ما أريكم إلّا ما أرى ... و قال الذى ءامن يقوم إن

۲ - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن به روزگار شوم ، همچون روزگار احزاب و اقوام کافر پیشین

و قال الذى ءامن يقوم إنّى أخاف عليكم مثل يوم الأحزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۱ - ۱

۱ - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن به کیفر کردار قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان (لوط و اصحاب ایکه) در صورت اقدام به قتل موسی (ع)

مثل دأب قوم نوح . .. و الذين من بعدهم

<دأب> به معنای عادت است و مقصود از <الذين من بعدهم> قوم لوط و اصحاب ایکه است; چنان که در سوره <ص> آیه ۱۳، به آن تصریح شده است. گفتنی است برابر نظر مفسران <اصحاب أيكه> همان مردم مدین است که از قوم حضرت شعیب بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۲ - ۱

۱ - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خویش ، از دچار شدن به عذاب الهی در روز قیامت در صورت اقدام به قتل موسی (ع)

و يقوم إنّى أخاف عليكم يوم التناد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۳ - ۴،۷

۴ - هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، از دچار شدن آنان به عذاب گریزناپذیر الهی در قیامت در صورت کشتن موسی (ع)

يقوم إنّى أخاف عليكم . .. يوم

تولّون مدبرین ما لکم من اللّه من عاصم

۷ – هشـدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، درباره این که قتل موسـی (ع) موجب گمراهی ابـدی و علاج ناپـذیر آنان خواهد شد .

أتقتلون رجلًا . .. و من یضلل اللّه فما له من هاد

برداشت یادشـده به خاطر این نکته است که هشدار مؤمن آل فرعون نسبت به گمراه شدن آنان در مورد قتل موسـی(ع) انجام پذیرفت.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۵ – ۵

۵ – هشدار مؤمن آل فرعون به مردم مجادله گر و حق ستیز مصر ، درباره خشم انقلابی و انتقام مؤمنان طرفدار موسی (ع)

الذین یجدلون فی ءایت اللّه . .. کبر مقتًا ... عندالذین ءامنوا

تـذکر مؤمن آل فرعون به فرعونیـان، مبنی بر این که ستیزه جویی در آیات الهی، موجب بغض و دشـمنی مؤمنان می شود; می تواند بیانگر این نکته باشد که عمل آنان، موجب خشم انقلابی و شورش مؤمنان طرفدار موسی(ع) علیه آنان خواهدگردید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۴ – ۱

۱ – هشـدار تهدیـدآمیز مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شـدن آنان به سـرنوشتی شوم بر اثر غفلت و بی توجهی شان به خیرخواهی های او

فستذکرون ما أقول لکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – قمر – ۵۴ – ۴۱ – ۱

۱ – فرعونیان ، مورد هشدار های مکرر الهی

و لقد جاء ءال فرعون النّذر

<نذر> جمع <نذیر> است. <نذیر> بر دو معنا اطلاق می شود: <انذار> و <منذر>. در این آیه،

معنای اول اراده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۴۲ - ۲

۲ - معجزات الهی برای انذار و بیداری فرعونیان ، متعدد و گوناگون بود .

کذّبوا بایتنا کلّها

ایجاد نگرانی در فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۵ - ۱

۱ اقدام فرعون برای ایجاد نگرانی در اطرافیان خویش ، نسبت به اهداف نهایی موسی (ع)

یرید أن یخرجکم من أرضکم بسحره

ایمان اقلیت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۷ - ۵

۵ - وجود اقلیتی مؤمن در میان قبطیان

و ما کان أکثرهم مؤمنین

باغهای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۵ - ۱

۱- برجای ماندن باغ ها و چشمه های فراوان ، از فرعونیان غرق شده در دریا

کم ترکوا من جنّت و عیون

بدترین شکنجه های فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۶ – ۱۴

۱۴– فزونی چشمگیر زنان بر مردان در جامعه و بر هم خوردن اعتدال جمعیتی ، مایه پدید آمدن مشکلات اجتماعی آزار دهنده برای زنان

یستحیون نساءکم

اینکه خداوند برای شکنجه های آل فرعون، کشتن پسران و زنده نگه داشتن زنان را برشمرده است، امکان دارد بدین علت باشد که چنین عملی، تعادل جمعیت را بر هم می زند و در نتیجه جمعیت زنان افزونی پیدا می کند و این خود شکنجه ای آزار دهنده برای مردم است.

برتری دین فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره

- آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۳ - ۷

۷ - فرعونیان ، خود را برخوردار از راه و آیینی نمونه و برتر می دانستند .

و یذهبا بطریقتکم المثلی

<طریقه> به معنای راه و روش است و <مثلی> (مؤنث <أمثل>)؛ یعنی، به حق شبیه تر و به خیر و خوبی نزدیک تر (مفردات راغب).

برتری طلبی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۱۹ - ۱

۱- هشدار موسی (ع) به فرعونیان ، در برتری نجستن بر خداوند و روی برنتافتن از فرمان های او

و أن لاتعلوا علی اللّه

بسیج امکانات فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۶ - ۲

۲ - فرعونیان ، نیارمند زمان و فرصتی برای گردآوری امکانات خود علیه موسی (ع)

قالوا أرجه و أخاه و ابعث فی المدائن حشرین

بسیج فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۱ - ۶

۶ بسیج نیرو های حکومتی به تمامی شهر های تحت نفوذ فرعون ، طرح کارگزاران دربار برای گردآوری و احضار ساحران زبردست

و أرسل فی المدائن حشرین

<ال> در <المدائن> عهد ذهنی است و اشاره به شهرهای تحت نفوذ حکومت فرعون دارد. زیرا معهود بین فرعون و اشراف دربار همان شهرهای کشور خودشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۳ - ۲

۲ مأموران بسیج شده برای جلب ساحران با موفقیت کامل مأموریت خویش را به انجام رساندند .

یأتوک بکل سحر علیم. و جاء السحره فرعون

با

توجه به اینکه ال در <السحره> عهد ذکری است و مراد از آن همان <کل سحر علیم> است که در فرمان فرعون آمده بود، معلوم می شود مأموران بدون هیچ کم و کاستی موفق به اجرای فرمان فرعون شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۳ - ۲،۳،۴

۲ - اقدام فرعون به اعزام مأموران ، جهت گردآوری نیرو از شهر های مختلف برای تعقیب بنی اسرائیل

فأرسل فرعون فی المدائن حشرین

کلمه <حاشرین> (گردآورندگان) مفعول برای <أرسل> می باشد; یعنی، فرعون مأموران گردآورنده نیرو را به شهرها فرستاد.

۳ - بنی اسرائیل ، مجموعه ای نیرومند بودند و فرعون برای مقابله با آنان نیازمند قوایی گسترده بود .

فأرسل فرعون فی المدائن حشرین

۴ - نیاز فرعون به استفاده از نیروی مردمی قبطیان ، برای سرکوب بنی اسرائیل

فأرسل فرعون فی المدائن حشرین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که مراد از این آیه، گردآوری مردم از شهرها باشد و نه سربازان مستقر در آنها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۶ - ۲

۲ - تشویق مردم از سوی مأموران فرعون ، به تسریع در پیوستن به سپاه وی

و إنّا لجمیع حذرون

بهانه جویی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۶ - ۷

۷ - دیرینه نداشتن موضوع نبوت در تاریخ گذشته مصر ، دستاویز فرعونیان برای انکار رسالت موسی (ع)

و ما سمعنا بهذا فى ءابائنا الأوّلین

بی تأثیری امکانات مادی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ -

۷ - ۴۲

۷ - اقتدار و توان مادی فرعونیان ، مقهور در برابر اقتدار و شکست ناپذیری خداوند

فأخذنهم أخذ عزیز مقتدر

بی تأثیری مکر فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۵ - ۱

۱ - خداوند مؤمن آل فرعون را از آثار ناپسند مکر فرعونیان محفوظ داشت .

فوقیه اللّه سیّئات ما مکروا

بینش غلط فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۹ - ۷

۷ - دنیاطلبی فرعونیان و تصویر نادرست آنها از زندگی دنیایی و اخروی ، سبب انحراف و خودکامگی آنان شد .

یقوم . .. و إنّ الأخره هی دار القرار

با توجه به یادآوری حقیقت زندگی در دنیا و آخرت از سوی مؤمن آل فرعون برای فرعونیان، برداشت بالا به دست می آید.

بینش فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۱،۲

۱ فرعونیان خویشتن را مبارک می دانستند و موسی (ع) و مؤمنان به وی را مردمی بدشگون و نامبارک می پنداشتند .

فإذا جاءتهم الحسنه قالوا لنا هذه و إن تصبهم سیئه یطیروا بموسی و من معه

<لام> در <لنا> تعلیلیه است و تقدیم <لنا> دلالت بر حصر دارد. بنابراین <لنا هذه> یعنی این رفاه و آسایش (الحسنه)

تنها به سبب خود ما و میمنت ماست. <تطیر بکذا> یعنی چیزی را نامبارک دانست و به سبب آن فال بد زد.

۲ فرعونیان ، رفاه ها و آسایش ها را ناشی از میمنت خویش ، و سختی ها و ناراحتی ها را برخاسته از بدشگونی موسی (

ع) و پیروانش می دانستند .

قالوا لنا هذه . .. یطیروا بموسی و من معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۲ - ۳

۳ فرعونیان ایمان به رسالت موسی را سحرزدگی می دانستند .

مهما تأتنا به من ءایه لتسحرنا بها فما نحن لک بمؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۳ - ۷،۸

۷ - فرعونیان ، خود را برخوردار از راه و آیینی نمونه و برتر می دانستند .

و یذهبا بطریقتکم المثلی

<طریقه> بـه معنـای راه و روش اسـت و <مثلی> (مـؤنث <أمثـل>); یعنی، به حـق شـبیه تر و به خیر و خـوبی نزدیـک تر (مفردات راغب).

۸ - فرعونیان در تبلیغات خود علیه موسی و هارون (ع) ، آنان را درهم شکننده و نابود کننده راه و روش نمونه و برتر خویش معرفی کردند .

و یذهبا بطریقتکم المثلی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۴ - ۵،۶،۷

۵ - روز مقابله ساحران فرعون با موسی (ع) روزی سرنوشت ساز و تعیین کننده ، از دیدگاه فرعونیان

و قد أفلح الیوم من استعلی

<فلاح> به معنـای موفقیت و پیروزی است. ابراز این سـخن از نـاحیه فرعونیـان، گواه این مـدعا است که آنان این مبارزه را، مبارزه مرگ و زندگی و نقطه عطفی در تاریخ خود تلقی می کردند.

۶ - فرعونیان نجات و بقای خود را در گرو غلبه ساحران بر موسی (ع) در صحنه مقابله می دانستند .

و قد أفلح الیوم من استعلی

۷ - فرعونیان ، در سخنان

و تبلیغات خویش ، سِحر برتر و بی رقیب را ، نشانگر حقانیت مرام ساحر و عقاید او قلمداد می کردند .

و قد أفلح الیوم من استعلی

بسیج ساحران برای ابطال ادعاهای موسی(ع)، حاکی از آن است که در نظر فرعونیان، قدرت ساحر میزان حق و باطل بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۷ - ۲

۲ - فرعونیان ، منکر هر گونه امتیاز برای موسی و هارون (ع)

فقالوا أنؤمن لبشرین مثلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۱ - ۴

۴ - قتل مرد قبطی توسط موسی (ع) ، از نظر نظام فرعونی جرم و گناه بود ; ولی در پیشگاه پروردگار چنین نبود .

ففررت منکم . .. فوهب لی ربّی حکمًا و جعلنی من المرسلین

موسی(ع) در دستگاه فرعون مجرم شمرده می شود و می گریزد; اما در پیشگاه پروردگار مورد لطف قرار گرفته و به دریافت حکمت و رسالت مفتخر می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۷ - ۳

۳ - عظمت معجزه موسی در نظر فرعونیان

یأتوک بکلّ سحّار علیم

جمع آوری تمامی ساحران ماهر، نشان دهنده آن است که فرعونیان مرعوب معجزه موسی شده و معتقد بودند که جز با گردآوری تمام توان خویش، قادر به مقابله با آن نیستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۱۳

۱۳ – فرعونیان پس از گرفتاری به عذاب الهی ، اظهار ایمان کرده و خود را مردمی هدایت یافته قلمداد

کردند . *

و قالوا . .. إنّنا لمهتدون

جمله <إنّنا لمهتدون> ممکن است خبر از تسلیم شدن در برابر هدایت های الهی باشد. در این صورت مفاد آیه این است که فرعونیان پس از نزول عذاب، ادعای ایمان کرده و از موسی(ع) خواستند که خداوند نیز به عهدش در رفع عذاب از آنان، وفا کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۲ - ۶

۶ - قدرت و ثروت ، تنها ملاک ارزش در دیدگاه فرعون و فرعونیان

قال یقوم ألیس لی ملک مصر . .. أم أنا خیر من هذا الذی

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته زیر است: الف) فرعون پس از یادآوری فرمانروایی و ثروت خویش، موسی(ع) را غیر قابل قیاس با خود می داند و این نشان دهنده بینش فرعون در زمینه ملاک ارزش است. ب) سخنرانی فرعون و تکیه وی بر قدرت و ثروت، نشان می دهد که در جامعه قبطی چنین دیدگاهی وجود داشته است.

پرسش از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۱ - ۱

۱ - پرسش مؤمن آل فرعون از قوم خود ، درباره انگیزه مخالفت آنان با دعوت و خیرخواهی های او

و یقوم مالی أدعوکم إلی النجوه و تدعوننی إلی النار

گفتنی است که به قرینه خطاب در جمله حالیّه <تدعوننی . ..>، عبارت <مالی> در اصل <مالکم> می باشد. این جمله در زبان عرب به جای <أخبرونی عنکم> (از حالتان به من خبر دهید) به کار می رود و مقصود از آن پرسش از انگیزه و دلیل وضعیت به وجود آمده

از مخاطب است.

پیشگویی شکست فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۱ - ۱۰

۱۰ - موسی (ع) با توجه به افترا های فرعونیان بر خداوند ، به آنان هشدار داد و شکست و ناکامی را برای آنان پیش بینی کرد .

ویلکم لاتفتروا علی اللّه . .. و قد خاب من افتری

پیشنهاد فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۶ - ۴

۴ - صلاحدید مشاوران فرعون ، مبارزه با موسی به شیوه ای همسان شیوه خود وی بود و نه زندان و قتل .

قالوا أرجه و أخاه و ابعث فی المدائن حشرین

برداشت یاد شده از آن جا است که منطق فرعون <لأجعلنّك من المسجونین> بود; ولی مشاوران وی با دیدن معجزات موسی این راه را نپسندیدند; بلکه در پیش گرفتن راهی منطقی تر و ظاهراً همسان راه موسی را ترجیح دادند.

تأثیرناپذیری فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۱ - ۳

۳ - اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از تأثیرناپذیری مردم از خیرخواهی ها و فراخوانی های او

و یقوم مالی أدعوكم إلی النجوه و تدعوننی إلی النار

تاریخ فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۰ - ۱

۱ داستان اقوامی چون فرعونیان ، قوم نوح ، هود ، صالح ، لوط و شعیب (ع) ، از داستان های مهم تاریخ بشری است .

ذلک من أنباء القرى

<أنباء> جمع نبأ است و نبأ چنان چه در مفردات راغب آمده

به خبری گفته می شود که دارای فایده بزرگ است. <قری> (جمع قریه) به معنای آبادیهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۴ - ۳

۳ - تکذیب موسی (ع) از سوی فرعونیان

و کذّب موسی

از این که تکذیب حضرت موسی(ع) به قومش نسبت داده نشده، استفاده می شود که تنها فرعونیان با او به مخالفت برخاستند و بنی اسرائیل به او ایمان آوردند و دعوتش را پذیرفتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۳۶ - ۴،۵

۴ فرعون و قوم او ، دعوت حضرت موسی و هارون (ع) را نپذیرفته و آیات و معجزات الهی را تکذیب کردند .

فقلنا اذهبا إلی القوم الذین کذّبوا بأیتنا فدمّرنهم تدمیرًا

۵ خداوند ، فرعون و قومش را به خاطر تکذیب آیات الهی ، دچار هلاکتی سخت و شگفت آور کرد .

الذین کذّبوا بأیتنا فدمّرنهم تدمیرًا

<تدمیر> (مصدر <دمّرنا>) به معنای هلاك و نابودی کردن است و <تدمیراً> که مفعول مطلق برای <دمّرنا> است برای تأکید معنای هلاکت و نوع شگفت آور آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۳،۷

۳ - خداوند ، فرعون و لشگریان وی را در دریا غرق کرد .

فأخذنه و جنوده فنبذنهم فی الیمّ

۷ - فرجام تلخ فرعونیان ، پی آمد ظلم و بیدادگری آنان بود .

فانظر کیف کان عقبه الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۱۲ - ۱

۱ - قوم نوح ، عاد

و فرعون ، پیامبران خود را تکذیب کردند .

کذّبت قبلهم قوم نوح و عاد و فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۱۴ - ۱،۲

۱ - قوم نوح ، عاد ، فرعون ، ثمود ، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) ، پیامبران خود را تکذیب کردند .

قوم نوح . .. ثمود ... أصحب لئیکه ...إن کلّ إلاّکذّب الرسل

۲ - تکذیب پیامبران از سوی قوم نوح ، عاد ، فرعون ، ثمود ، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) ، بسیار شدید بود .

إن کلّ إلاّکذّب الرسل

<إن> نافیه و <کلّ> از الفاظ عموم و تنوین آن عوض از محذوف است، یعنی، <کلّهم>. عبارت <إلاّ کذّب الرسل> استثنا از نفی جنس و مفید تأکید حصر است; یعنی، این اقوام آن قدر به تکذیب پیامبران خود پرداختند که گویی به جز تکذیب هیچ کار و یا صفت دیگری نداشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۱۳ - ۱،۲

۱ قوم عاد و فرعون و قوم لوط ، از تکذیب کنندگان پیامبران ، در گذشته تاریخ

کذّبت قبلهم . .. و عاد و فرعون و إخون لوط

۲ نقش اساسی فرعون ، در گرایش قوم او به تکذیب پیام آوران وحی *

و عاد و فرعون و إخون لوط

برداشت بالاـ با توجّه به این نکته است که در مورد دیگر اقوام، نام <قوم> آمده; ولی در مورد تکذیب کنندگان موسی و هارون(ع) تنها نام <فرعون> آمده است و قوم او در حقیقت تحت الشعاع او قرار گرفته اند.

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۹ - ۱

۱ - فرعونیان و اقوام پیش از آنان ، مردمی بدکردار و خطاپیشه بودند .

و جاء فرعون و من قبله . .. بالخاطئه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۱۰ - ۱،۲،۳،۵،۶

۱ - فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط ، از فرمان های پیامبران خود سرپیچی کردند .

و جاء فرعون . .. فعصوا رسول ربّهم

۲ - فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط ، از سوی خداوند به عقوبتی سخت در دنیا گرفتار شدند .

فأخذهم أخذه رابیه

<رابیه> (اسم فاعل از <ربا یربو>) به معنای فزاینده و رو به رشد است و در این آیه کنایه از شدّت است.

۳ - سرپیچی از فرمان های پیامبران ، عامل عقوبت شدن فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط

فعصوا رسول ربّهم فأخذهم أخذه رابیه

۵ - سرپیچی از فرمان های پیامبران ، مصداق بارز خطاپیشگی فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط

و جاء فرعون . .. بالخاطئه . فعصوا رسول ربّهم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جمله <فعصوا رسول. ..> درصدد تفصیل و تبیین مضمون آیه قبل (موضوع خطاپیشگی اقوام یاد شده) است.

۶ - پرهیز از بدکرداری و خطاپیشگی ، از مهم ترین فرمان های پیامبران به فرعون و اقوام پس از آنان و قوم لوط

و جاء فرعون . .. بالخاطئه . فعصوا رسول ربّهم

مطرح کردن سرپیچی اقوام یاد شده از فرمان های پیامبران پس از توصیف آنان به خطاپیشگی می تواند گویای این حقیقت

باشد که دستورات پیامبران بر محور پرهیز این اقوام از خطاپیشگی بود.

تبعیض نژادی فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۴۰ – ۲۱

۲۱ – در دیدگاه فرعونیان ، نژاد قبطی ، بر نسل بنی اسرائیل حتی بر جوان دست پرورده و محبوب خویش ترجیح داشت .

فنجّینک من الغم

تبلیغ فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۳ – ۲

۲ – فرعونیان برای جلب نظر و توجیه تمایل یافتگان به موسی (ع) ، دست به حرکت تبلیغاتی و توجیهی زدند .

فتنزعوا . .. و أسرّوا النجوی . قالوا إن هذن لسحرن

تجمع فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۲۳ – ۱،۲

۱ – فرعون برای مبارزه با موسی (ع) ، مردم را در اجتماعی گردآورد و با آنان در این زمینه سخن گفت .

فحشر فنادی

<حشر>، به معنای جمع کردن همراه با سوق دادن است (مصباح).

۲ – فرعون ، در جمع کسانی که برای استماع سخن او گردآمده بودند ، با صدایی بلند سخن گفت .

فنادی

<ندا>، به معنای بلند کردن صدا و آشکار ساختن آن است. (مفردات راغب)

تحریک عواطف فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۶

۶ - استفاده فرعون از احساسات و عواطف قومی ، در جهت مبارزه با موسی (ع)

و نادی فرعون فی قومه قال یقوم

به کار رفتن واژه <یا قوم> در تبلیغات فرعون، حاکی از بهره گیری فرعون از احساسات

قومی و نژادی مردم مصر (قبطیان) است.

تحریک فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۷ - ۵

۵ - فرعون ، با اعلام خطر به قبطیان در مورد خطر اخراج از مصر ، به تحریک آنان در جهت مقابله با موسی (ع) پرداخت .

أجئتنا لتخرجنا من أرضنا

در کلام موسی(ع) با فرعون، هیچ نشانه ای به چشم نمی خورد که دال بر تصمیم او بر اخراج فرعونیان از مصر باشد. آنچه موسی(ع) خواهان آن بود، نجات دادن بنی اسرائیل از بردگی و بیرون بردن آنان از مصر بود. بنابراین مطرح شدن این سخن (اخراج قبطیان) از سوی فرعون، صرفاً به جهت برانگیختن احساسات آنان علیه موسی(ع) بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۵ - ۴

۴ - فرعون ، هنگام شنیدن مواضع اعتقادی موسی (ع) اطرافیانش را علیه او تحریک و تهییج کرد .

قال ربّ السموت و الأرض . .. قال لمن حوله ألاتستمعون

برداشت یاد شده از آن جا است که سخن فرعون می تواند به هدف تحریک و تهییج اطرافیان ادا شده باشد.

تحقیر فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۸ - ۹

۹ - تحقیر فرعون و فرعونیان از سوی موسی (ع) به خاطر نیندیشیدن در نظام هستی و انکار پروردگار جهان

قال ربّ المشرق و المغرب و ما بینهما إن کنتم تعقلون

برداشت یاد شده بدان احتمال است که تعبیر <إن کنتم تعقلون> تعریضی به عدم تعقل فرعون و فرعونیان و مقابله به مثل

با اتهام جنون به موسی(ع) باشد.

تحقیرهای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۲ - ۵

۵ - قوم و نژاد بنی اسرائیل ، مردمی حقیر در نظر فرعونیان

من هذا الذی هو مهین

تعبیر به <مهین>، ممکن است ناظر به شخصیت ظاهری موسی(ع) و فاصله داشتن او از طبقات اشراف و ثروتمندان باشد و نیز ممکن است اشاره به نژاد موسی(ع) باشد که از بنی اسرائیل بوده و فرعونیان خود را سرور ایشان می پنداشتند.

تحلیل غلط فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۵،۸،۹

۵ تحلیل غلط و جاهلانه فرعونیان از ریشه یابی رخداد های خوشایند و ناخوشایند ، موجب بی تأثیری بلا ها و مصیبت ها در هدایت شدن و تذکر یافتن آنان شد .

و لقد أخذنا . .. یطیروا بموسی و من معه

جمله <فإذا جاءتهم . .. > با توجه به ترتب آن بر آیه قبل، در حقیقت پاسخ به این سؤال است که چرا ایجاد زمینه های هدایت (لقد أخذنا ... لعلهم یذّکّرون) در فرعونیان تأثیر نداشت. آیه مورد بحث در مقام پاسخ ، تحلیل غلط آنان را از موانع هدایت و تذکریابی، بیان می کند.

۸ اکثر فرعونیان زمان موسی مردمی جاهل و ناتوان از تحلیل صحیح رخداد های نیک و بد

و لکن أکثرهم لایعلمون

۹ تحلیل فرعونیان در ریشه یابی رخداد های خوشایند و ناخوشایند (میمنت خویش و نحوست موسویان) ، تحلیلی جاهلانه و نادرست بود .

و لکن أکثرهم لایعلمون

تحلیل فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۰ – ۵

۵ انتخاب روش مبارزه با موسی پس از تصمیم به ساحر خواندن وی و تحلیل اهداف او (برچیدن حکومت فرعونی) ، از مسائل مطرح شده در جلسه مشورتی بزرگان دربار فرعون

فماذا تأمرون

تداوم حق ستیزی فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۴۹ – ۲

۲ – استمرار مواضع خصمانه و حق ستیزانه فرعونیان در مقابل موسی (ع) ، حتی پس از گرفتار آمدن آنان به عذاب الهی

إذا هم منها یضحکون . .. و أخذنهم بالعذاب ... و قالوا یأیّه الساحر

فرعونیان پس از گرفتار شدن به عذاب های متعدد، همچنان راه کج خویش را ادامه داده و موسی(ع) را ساحر می نامیدند.

تداوم دشمنی فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۴۹ – ۲

۲ – استمرار مواضع خصمانه و حق ستیزانه فرعونیان در مقابل موسی (ع) ، حتی پس از گرفتار آمدن آنان به عذاب الهی

إذا هم منها یضحکون . .. و أخذنهم بالعذاب ... و قالوا یأیّه الساحر

فرعونیان پس از گرفتار شدن به عذاب های متعدد، همچنان راه کج خویش را ادامه داده و موسی(ع) را ساحر می نامیدند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۲۲ – ۱

۱– تداوم اقدامات خصمانه فرعونیان علیه موسی (ع)

فاعتزلون . فدعا ربّه أنّ هؤلاء

فاء در <فدعا> فاء فصيحه است كه دلالت بر فعل محذوف (همچون <أصروا على آذاه>) دارد; يعنى، فرعونيان از اذيت و آزار موسى(ع)

دست بر نداشتند و بدین جهت آن حضرت به درگاه الهی شکایت کرد.

تدبیر فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۶ - ۵

۵ - تدبیر مشاوران فرعون ، مبنی بر اعزام اشخاصی به تمام شهر ها و گردآوری نیروی لازم جهت مبارزه با موسی (ع) و برادرش

قالوا . .. و ابعث فی المدائن حشرین

<المدائن> جمع محلّی به <ال> و مفید عموم است; یعنی، همه شهرها.

تذکر به فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۶ - ۳

۳ - ربوبیت یگانه خدا نسبت به همه انسان ها چونان ربوبیت یگانه او بر آسمان ها و زمین تذکر موسی به فرعون و فرعونیان

قال ربّ السموت و الأرض . .. قال ربّکم و ربّ ءابائکم الأوّلین

ترس از پیروزی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۷ - ۶

۶ - < عن أمیرالمؤمن ین (ع) : لم یوجس موسی (ع) خیفه علی نفسه بل أشفق من غلبه الجهّال و دُوَل الضلال ;

از امیرالمؤمن ین(ع): روایت شده است: موسی(ع) بر جان خویش نترسید، بلکه ترسید که مبادا جاهلان و حکومت های گمراه غلبه یابند>.

ترس از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۱ – ۱

۱ – فرار موسی (ع) از مصر ، در پی کشتن مرد قبطی و ترس از انتقام فرعونیان

ففررت منکم لمّا خفتکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص –

۲۸ – ۳۳ – ۳

۳ – ترس موسی از کشته شدن به دست فرعونیان به تقاص قتل مرد قبطی

إنّی قتلت منهم نفسًا فأخاف أن یقتلون

ترس فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۰ – ۳

۳ فرعونیان ، هراسان از قدرت یابی موسی (ع) و بنی اسرائیل و از دست دادن حکومت و سرزمین خویش

یرید أن یخرجکم من أرضکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۲ – ۴

۴ فرعونیان ، مرعوب عظمت و شگفتی معجزات موسی (ع) شدند .

یأتوک بکل سحر علیم

احضار همه ساحران زبردست مصر برای مقابله و مبارزه با موسی(ع)، بیانگر برداشت فوق است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۶ – ۴

۴ – فرعون ، هامان و سپاهیانش همواره از خطر بنی اسرائیل ، در هراس بودند .

و نری فرعون و همن . .. ما کانوا یحذرون

جمله <کانوا یحذرون> ماضی استمراری و بیانگر ترس دائمی فرعونیان از بنی اسرائیل است.

تضاد در رفتار فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۷

۷ - فرعونیان ، گرفتار تناقض فکری و رفتاری در برابر دعوت موسی (ع)

و قالوا یأیّه الساحر ادع لنا ربّک

فرعونیان، از یک سو موسی(ع) را ساحر می خوانند و از سوی دیگر برای رفع بلاـ دست به دامان او می شوند و این خود نمایانگر تشتت و تناقضی است که بدان گرفتار آمده اند.

تضاد فکری فرعونیان

جلد - نام سوره

– سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۴۹ – ۷

۷ – فرعونیان ، گرفتار تناقض فکری و رفتاری در برابر دعوت موسی (ع)

و قالوا یأیّه الساحر ادع لنا ربّک

فرعونیان، از یک سو موسی(ع) را ساحر می خوانند و از سوی دیگر برای رفع بلاـ دست به دامان او می شوند و این خود نمایانگر تشتت و تناقضی است که بدان گرفتار آمده اند.

تعجب فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۳۲ – ۳

۳ – تبدیل عصای موسی (ع) به اژد ها ، پدیده ای شگفت و دور از انتظار فرعونیان

فألقی عصاه فإذا هی ثعبان مبین

برداشت یاد شده از <إذا> فجائیه استفاده می شود; زیرا این کلمه می رساند که مفاد جمله پس از آن، در یک حالت غیر منتظره انجام شده است.

تعدد عذاب فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۳ – ۱،۲،۳،۴

۱ خداوند فرعونیان را پس از اعلام صریحشان بر ایمان نیاوردن به موسی (ع) ، به عذاب های متعدد گرفتار ساخت .

فما نحن لک بمؤمنین. فأرسلنا علیهم ... ءایت مفصلت

۲ جاری شدن سیلاب و هجوم ملخ ها ، شپش ها و قورباغه ها و آلوده شدن زندگانی به خون ، از عذاب های نازل شده بر فرعونیانِ منکر رسالت موسی

فأرسلنا علیهم الطوفان و الجراد و القمل و الضفادع و الدم

<طوفان> آب فراوانی است که بر منطقه و یا مناطقی مستولی می شود. هر یک از <جراد> (ملخ) و <قمل> (شپش) اسم جنس است.

ضفادع جمع ضَفدَع یا ضفدَع (قورباغه) است.

۳ هر یک از عذاب های نازل شده بر فرعونیان به تنهایی آیت و نشانی بر حقانیت رسالت موسی بود .

فأرسلنا علیهم . .. ءایت مفصلت

جمع آوردن کلمه <ءایت> دلالت دارد که هر کدام از عذابهای ذکر شده به تنهایی آیت و نشان حقانیت موسی بوده است.

۴ عذاب های نازل شده بر فرعونیان (طوفان و . . .) هر کدام پس از دیگری و با فاصله تحقق می یافت .

فأرسلنا علیهم . .. ءایت مفصلت

کلمه <مفصلت> می تواند حال برای عذابهای ذکر شده (طوفان و . ..) و یا صفت برای آیات باشد. <فصل> به معنای جداسازی است و <تفصیل> (مصدر مفصلت> دلالت بر شدت جداسازی دارد. بنابراین مراد از <مفصلت> این است که آن عذابها و نشانه ها جدای از یکدیگر با فاصله تحقق می یافت و فاصله آنها نسبتاً طولانی بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۴ - ۱۱

۱۱ فرعونیان پس از وقوع هر یک از عذاب های پنجگانه (طوفان . . .) با موسی پیمان بستند که در صورت برطرف ساختن آن ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد کنند .

لئن کشفت عنا الرجز لنؤمنن لک و لنرسلن معک بنی إسراءیل

برداشت فوق بر این اساس است که <ال> در <الرجز> عهد ذکری باشد. در این صورت <الرجز> اشاره به عذابهای پنجگانه در آیه قبل است.

تفکر در قصه فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۷ -

۱ - سرگذشت موسی و فرعونیان ، آیتی بزرگ ، شایان تفکر و عبرت آموز

إنّ فی ذلک لأیه

<ذلک> اشاره به ماجرای میان موسی(ع) و فرعون دارد. <آیه> نیز در این جا معادل <عبره> و نکره آمدن آن برای تفخیم است. بنابراین جمله <إنّ فی ذلک لأیه>; یعنی، به راستی در این ماجرا عبرتی بزرگ وجود دارد.

تقلید کورکورانه فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۵ - ۱

۱ - فرعونیان با اطاعت کورکورانه از فرعون ، خشم و عذاب الهی را برای خویش فراهم آوردند .

فلمّا ءاسفونا انتقمنا منهم

تکبر فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۲

۲ فرعون و سپاهیانش ، با خارج شدن بنی اسرائیل از دریا ، با کبر و نخوت و با سرعت به سوی آن گذرگاه تاختند .

و جوزنا ببنی إسرءیل البحر فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

جمله <فأتبعهم . .. > عطف بر جمله <جاوزنا> است و <فای عاطفه> برای ترتیب بدون تراخی است. عرب به کسی که راه رفتنش همراه با کبر و نخوت باشد می گوید: <بغی فی مشیته> و <عدو> نیز به معنای دویدن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۷ - ۸

۸ - مخالفان رسالت موسی (ع) (فرعونیان) ، گروهی متکبر و منکر قیامت و روز حساب بودند .

کلّ متکبر لایؤمن بیوم الحساب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۸

۸ - غرور

و تبختر فرعونیان ، در اوج درماندگی و احساس نیاز به موسی (ع)

و قالوا یأیّه الساحر ادع لنا ربّک

تکذیبگری فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۷ - ۱

۱ - اتکال موسی (ع) به خداوند ، در برابر تکذیب گری های فرعونیان

قالوا. .. و ما سمعنا بهذا فی ءابائنا الأوّلین . و قال موسی ربّی أعلم

تعبیر <ربّی أعلم> (خدای من بهتر می داند) در پاسخ فرعون که در برابر همه معجزات و براهین روشن و غیر قابل انکار موسی(ع)، موضع تکذیب و انکار در پیش می گیرد و آن حضرت را به سحر و جادوگری متهم می کند بیانگر اتکال به خدا و به داوری طلبیدن او می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۱۴ - ۱

۱ - قوم نوح ، عاد ، فرعون ، ثمود ، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) ، پیامبران خود را تکذیب کردند .

قوم نوح . .. ثمود ... أصحب لئیکه ...إن کلّ إلاّ کذّب الرسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۱۳ - ۱

۱ قوم عاد و فرعون و قوم لوط ، از تکذیب کنندگان پیامبران ، در گذشته تاریخ

کذّبت قبلهم . .. و عاد و فرعون و إخون لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۴۲ - ۱

۱ - فرعونیان ، تمامی آیات و معجزات الهی را تکذیب کردند .

كذّبوا بايتنا كلّها

تلاش برای حق پذیری

فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۴ – ۳

۳ – تلاش موسی (ع) برای زنده ساختن اشتیاق شناخت حق در وجود فرعون و فرعونیان

قال ربّ السموت . .. إن کنتم موقنین

اقدام موسی(ع) به معلق کردن فهم گفته خویش بر شرط (إن کنتم موقنین) می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

تلاش فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۹ – ۵

۵ اشراف و بزرگان قوم فرعون در تلاش برای حفظ نظام فرعونی

قال الملأ . .. إن هذا لسحر علیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۱ – ۴

۴ – تلاش فرعونیان ، برای ارتداد و مشرک شدن مؤمن آل فرعون

و تدعوننی إلی النار

فراخواندن به آتش، کنایه از دعوت به کفر و شرک است که در آیه بعد به صراحت از آن یاد شده است (تدعوننی لأکفر باللّه و أشرک به. ..).

توجیه گری فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۳ – ۲

۲ - فرعونیان برای جلب نظر و توجیه تمایل یافتگان به موسی (ع) ، دست به حرکت تبلیغاتی و توجیهی زدند .

فتنزعوا . .. و أسرّوا النجوی . قالوا إن هذن لسحرن

توصیه به فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۹ - ۵

۵ - مؤمن آل فرعون ، قومش را از هرگونه غرور و خودکامگی ناشی از اقتدار و سلطه همه جانبه بر سرزمین مصر برحذر

داشت .

لکم الملک الیوم . .. فمن ینصرنا من بأس اللّه إن جاءنا

تهدید به فرجام فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۹ - ۳

۳ - خداوند ، تهدید کننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیک . .. فرعون و ثمود . بل الذین کفروا فی تکذیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۲۰ - ۷

۷ - خداوند ، تهدیدکننده کافران و تکذیب کنندگان قرآن ، به سرنوشتی همچون فرجام فرعونیان و قوم ثمود

هل أتیک حدیث الجنود . .. و اللّه من ورائهم محیط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۰ - ۴

۴ - خداوند ، تهدیدکننده کافران عصر بعثت ، به گرفتار ساختن آنان در عقوبتی نظیر فرجام قوم فرعون

ألم تر . .. و فرعون ذی الأوتاد

تهدید منافع فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۵ - ۴

۴ - گریز بنی اسرائیل از مصر ، تهدیدی علیه منافع فرعونیان

و إنّهم لنا لغائظون

چنانچه خشم فرعونیان به خاطر این باشد که با گریز بنی اسرائیل از مصر، نیروی کار عظیمی از دستشان خارج می شد و زیان بسیاری بر آنان وارد می گشت، برداشت یاد شده به دست می آید.

تهدیدهای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۴ - ۷

۷ - مؤمن آل فرعون ، از سوی فرعونیان مورد تهدید سخت قرار گرفته بود .

و

أَفوّض أمری إلی اللّه

گفتنی است که واگـذارکردن کار خود به خدا از سوی مؤمن آل فرعون (به قرینه جمله <فوقاه اللّه سیّئات ما مکروا> در آیه بعد) بیانگر وجود نوعی تهدید و ارعاب از جانب فرعونیان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۰ - ۲

۲- موسی (ع) ، متکی به حمایت پروردگار در قبال هجوم و تهدید فرعونیان

و إنّی عذت بربّی و ربّکم أن ترجمون

تهمتهای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۰ - ۵

۵ انتخـاب روش مبـارزه بـا موسـی پس از تصـمیم به ساحر خوانـدن وی و تحلیل اهـداف او (برچیـدن حکومت فرعونی) ، از مسائل مطرح شده در جلسه مشورتی بزرگان دربار فرعون

فماذا تأمرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۱۰

۱۰ اتهام شومی و نامبارکی به موسی (ع) و پیروانش از فرعونیان ، اتهامی ناروا و برخاسته از جهل آنان بود .

یطیروا بموسی و من معه . .. و لکن أکثرهم لایعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۲ - ۱

۱ فرعونیان با سحر خواندن تمامی معجزات موسی ، به وی گفتند که هرگز رسالتش را تصدیق نخواهند کرد .

مهما تأتنا به من ءایه لتسحرنا بها فما نحن لک بمؤمنین

<مهما> از أسـماء شرط و به معنای <ای شیء> است. و <من> در <من آیه> بیان <مهما> است. بنابراين جمله <مهما تأتنا ... > یعنی <هر چیزی را که

به عنوان معجزه بیاوری ... .>

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۳ - ۳،۵

۳ - تأکید بر ساحربودن موسی و هارون (ع) ، از جمله حرکت های تبلیغی فرعونیان بود .

قالوا إن هذن لسحرن

حرف <إن> مخفف از <إنّ> و ملغی از عمل است; ولی معنای تأکید را می رساند.

۵ - متهم ساختن موسی و هارون (ع) به تلاش و برنامه ریزی برای بیرون راندن قبطیان از مصر به وسیله سِحر ، از جمله محور های تبلیغاتی فرعونیان علیه موسی (ع)

لسحرن یریدان أن یخرجاکم من أرضکم بسحرهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۳ - ۲

۲ - سحر خوانده شدن معجزات الهی موسی ، از سوی فرعونیان علی رغم وضوح و روشنی آن

فلمّا جاءتهم ءایتنا مبصره قالوا هذا سحر مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۶ - ۴

۴ - انکار معجزات موسی از سوی فرعونیان ، به اتهام سحر و ساختگی بودن آنها

فلمّا جاءهم موسی بئایتنا بیّنت قالوا ما هذا إلاّ سحر مفترًی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۱

۱ - متهم شدن موسی (ع) ، به سحر و افسون گری از سوی فرعونیان

و قالوا يأيّه الساحر ادع

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۲۰ – ۱

۱- موسى (ع) ، مورد هجوم كينه ها و تهمت هاى فرعونيان در پى ابلاغ پيام

الهی

و إنّی عذت بربّی و ربّکم أن ترجمون

برداشت بالا بر این اساس است که <رجم> (مصدر <ترجمون>)، در این آیه به معنای تهمت زدن باشد.

تهییج عواطف فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۳ - ۹

۹ - بهره برداری فرعونیان از علاقه قبطیان به وطن و سرزمین و احساسات ملی و مذهبی آنان ، در تبلیغات خود علیه موسی (ع)

یخرجاکم من أرضکم . .. بطریقتکم المثلی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۵ - ۳

۳ - فرعون با تحریک احساسات قومی و میهنی اطرافیان خود ، درصدد تهییج آنان علیه موسی (ع) بود .

قال . .. یرید أن یخرجکم من أرضکم بسحره

جادو در فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۴ - ۷

۷ - فرعونیان ، در سخنان و تبلیغات خویش ، سِحر برتر و بی رقیب را ، نشانگر حقانیت مرام ساحر و عقاید او قلمداد می کردند .

و قد أفلح الیوم من استعلی

بسیج ساحران برای ابطال ادعاهای موسی(ع)، حاکی از آن است که در نظر فرعونیان، قدرت ساحر میزان حق و باطل بود.

جادوی فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۴ – ۳

۳ – فرعونیان ، به حیله و مکر بودن سِحر و برنامه های خود برای مقابله با موسی (ع) و عاری بودن آن از حقیقت معترف بودند .

فأجمعوا کیدکم

به کاربردن <کید> در باره کار و سحر خود از سوی فرعونیان،

حکایت از آن دارد که آنان، خود به سحر و بی حقیقت بودن آن معترف بودند و آن را صرفا حیله ای در برابر موسی(ع) می دانستند.

جرایم فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۴۹ – ۴،۵،۶،۷،۹،۱۱،۱۲

۴ – فرعونیان ، پسران بنی اسرائیل را سر می بریدند و زنانشان را زنده باقی می گذاشتند .

یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

<ذبح> به معنای سربریدن است و <تذبیح> (مصدر یذبحون از باب تفعیل) از کثرت سربریدن حکایت دارد. <إستحیاء> (مصدر یستحیون) به معنای باقی گذاردن بر حیات و زندگانی است.

۵ – کشتار گسترده پسران و زنده نگه داشتن زنان ، سخت ترین شکنجه فرعونیان بر بنی اسرائیل

یسومونکم سوءالعذاب یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

جمله <یذبحون . .. > می تواند تفسیر جمله قبل باشد؛ یعنی، منظور از <سوء العذاب> همان سربریدن پسران و باقی گذاشتن زنان است و نیز می تواند بیان مصداق بارزی از آن باشد؛ یعنی، فرعونیان عذابهایی بر بنی اسرائیل تحمیل می کردند که از آن جمله سربریدن فرزندان و ... می باشد. بر این مبنا ذکر به خصوص عذاب یاد شده، به خاطر شدت آن بوده است.

۶ – زنان بنی اسرائیل در نهایت سختی و شکنجه و هم آغوش مرگ ، در سیطره فرعونیان

یسومونکم سوءالعذاب یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

۷ – زنان بنی اسرائیل به خاطر کشتار وسیع فرزندانشان به دست فرعونیان ، لذت حیات از آنان سلب شده بود و از زنده ماندن خود در عذاب بودند .

یسومونکم سوءالعذاب یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

زنده گذاشتن زنان، به عنوان یک عذاب برای بنی اسرائیل مطرح شده

است؛ در حالی که مجرد نکشتن، عذاب و شکنجه تلقی نمی شود. بنابراین با توجه به اینکه جمله <یستحیون نساءکم> پس از <یذبحون ابناءکم> آمده، می توان گفت: همان کشتن فرزندان موجب می شده که زنان از زنده ماندن خویش و دیدن قتل فجیع فرزندانشان، در رنج و عذاب باشند. آوردن زنان و نه دختران در مقابل پسران این معنا را تأیید می کند.

۹ - در صورتی که خداوند بنی اسرائیل را از سیطره فرعونیان نجات نمی داد ، آنان همچنان به شکنجه و کشتار فرزندانشان ادامه می دادند .

یسومونکم سوءالعذاب یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

برداشت فوق از فعلهای مضارع <یسومون> و <یذبحون> و <یستحیون> استفاده شده است.

۱۱ - خداوند با رهاسازی بنی اسرائیل از شکنجه های سخت فرعونی ، آنان را مورد آزمون بزرگی قرار داد .

و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که: <بلاء> به معنای آزمون و <ذلکم> اشاره به رهایی از عذاب - که از <نجیناکم> استفاده می شود - باشد.

۱۲ - نجات از شکنجه فرعونیان ، از نعمت های بزرگ خداوند برای بنی اسرائیل

و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

در برداشت فوق <بلاء> به معنای نعمت و <ذلکم> اشاره به رهاسازی از عذاب، گرفته شده است.

جهانبینی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۷

۷ بیشتر فرعونیان ناآگاه به نقش اراده خداوند در ابتلای آنان به سختی ها و ناخوشایندیها

ألا إنما طئرهم عند اللّه و لکن أکثرهم لایعلمون

جهل فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳۱ - ۷،۸،۱۰

۷ بیشتر فرعونیان ناآگاه به نقش اراده خداوند در ابتلای آنان به سختی ها و ناخوشایندیها

ألا إنما طئرهم عند اللّه و لکن أکثرهم لایعلمون

۸ اکثر فرعونیان زمان موسی مردمی جاهل و ناتوان از تحلیل صحیح رخداد های نیک و بد

و لکن أکثرهم لایعلمون

۱۰ اتهام شومی و نامبارکی به موسی (ع) و پیروانش از فرعونیان ، اتهامی ناروا و برخاسته از جهل آنان بود .

یطیروا بموسی و من معه . .. و لکن أکثرهم لایعلمون

چشمه های فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۵ - ۱

۱- برجای ماندن باغ ها و چشمه های فراوان ، از فرعونیان غرق شده در دریا

کم ترکوا من جنّت و عیون

حاکمیت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۱ - ۱،۳

۱ بنی اسرائیل همواره تحت سیطره خاندان فرعون به شکنجه هایی سخت گرفتار بودند .

و إذ أنجینکم من ءال فرعون یسومونکم سوء العذاب

<سَوْم> مصدر <یسومون> به معنای تحمیل کردن است. اضافه <سوء> به <العذاب> اضافه صفت به موصوف است ; یعنی: العذاب السوء.

۳ نجات از سیطره فرعونیان و عذاب های ایشان ، خاطره ای برای بنی اسرائیل و شایسته همواره به یاد داشتن

و إذ أنجینکم من ءال فرعون یسومونکم سوء العذاب

<إذ> مفعولٌ به برای فعل مقدّر <اذکروا> است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۱۰

۱۰ - حاکمیت دیرین خاندان فرعون و اشراف دربار او بر سرزمین مصر *

و کانوا قومًا عالین

جمله <کانوا قوماً عالین>

می تواند بدین معنا باشد که: فرعون و اشـراف حکومت او، بدان جهت که از دیر زمانی بر مصـر فرمان می راندند و به آن خو گرفته بودند و پذیرش دعوت موسی، آنان را ناچار به فرمان پذیری ی کرد، از پذیرش آن خود داری می کردند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۹ – ۳

۳ – فرمان روایی و سلطه کامل فرعونیان و قبطیان بر سرزمین مصر در عصر حضرت موسی

لکم الملک الیوم ظهرین فی الأرض

حشر اخروی فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۴ – ۸

۸- احضار دسته جمعی بنی اسرائیل همراه با فرعونیان در قیامت برای مؤاخذه

جئنا بکم لفیفًا

بنابر اینکه مراد از <کم> بنی اسرائیل و نیز فرعونیان هلاک شده باشند، این برداشت به دست می آید.

حق ستیزی فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۱۷ – ۳

۳- وجود نوعی مشابهت در عملکرد ، میان مشرکان مکه و فرعونیان در حق ستیزی و مقابله با رسول الهی

و لقد فتنّا قبلهم قوم فرعون و جاءهم رسول کریم

تعبیر <قبلهم>، نوعی ارتباط و همگونی میان مشرکان مکه و فرعونیان را می رساند.

حق طلبان فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۲ – ۲

۲ – حضور برخی از افراد حق طلب و نصیحت پذیر در صفوف فرعونیان

فتنزعوا أمرهم بینهم

اختلاف نظر فرعونیان در باره موسی(ع)، نشان از متمایل شدن برخی از فرعونیان به موسی(ع) در روز مقابله دارد.

حق ناپذیری اکثریت فرعونیان

جلد

- نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۶۷ – ۴

۴ – اکثریت فرعونیان (قبطیان) ، حق ناپذیر و مصمم بر کفر

و ما کان أکثرهم مؤمنین

حق ناپذیری فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۳۶ – ۴

۴ فرعون و قوم او ، دعوت حضرت موسی و هارون (ع) را نپذیرفته و آیات و معجزات الهی را تکذیب کردند .

فقلنا اذهبا إلی القوم الذین کذّبوا بأیتنا فدمّرنهم تدمیرًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۱۳ – ۱،۲

۱ – موضع گیری خصمانه فرعونیان در برابر آیات (معجزات) روشن الهی

فلمّا جاءتهم ءایتنا مبصره قالوا هذا سحر مبین

۲ – سحر خوانده شدن معجزات الهی موسی ، از سوی فرعونیان علی رغم وضوح و روشنی آن

فلمّا جاءتهم ءایتنا مبصره قالوا هذا سحر مبین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۱ – ۳

۳ – اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از تأثیرناپذیری مردم از خیرخواهی ها و فراخوانی های او

و یقوم مالی أدعوکم إلی النجوه و تدعوننی إلی النار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۴۳ – ۷

۷ – فرعونیان در عصر موسی (ع) ، مردمی اسراف گر و افراط کننده در گناه و حق ناپذیری

و أنّ المسرفین هم أصحب النار

از مصداق های بارز <مسرفان>، در آیه شریفه، فرعونیان است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ –

۳ - هدایت ها و خیر خواهی های مؤمن آل فرعون ، در قومش تأثیر نگذاشت .

فستذکرون ما أقول لکم

حقارت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۱

۱ - فرعون و سپاهیان وی ، عناصری پست و حقیر در پیشگاه خداوند

فأخذنه و جنوده فنبذنهم فی الیمّ

در تعبیر آمده فرعون و سپاهیانش، به مشتی ریگ تشبیه شده اند که کسی آنها را از زمین برمی گیرد و در آب می اندازد. این تشبیه هم بیانگر حقارت و پستی آنان در پیشگاه الهی و هم نشان دهنده ناچیز بودن قدرت آنان در برابر عظمت قدرت الهی است. برداشت یاد شده بر پایه بیان نخست می باشد.

خانه های فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۶ - ۱

۱- برجای ماندن مزارع بزرگ و خانه های بس مجلل ، از فرعونیان غرق شده در دریا

و زروع و مقام کریم

خداشناسی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۷

۷ بیشتر فرعونیان ناآگاه به نقش اراده خداوند در ابتلای آنان به سختی ها و ناخوشایندیها

ألا إنما طئرهم عند اللّه و لکن أکثرهم لایعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۴ - ۷

۷ باور فرعونیان به وجود خدایی برای موسی ، مؤثر در جهان آفرینش و زندگی انسانها

ادع لنا ربک بما عهد عندک

خروج فرعونیان از شهر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ -

۵۷ - ۱،۲

۱ - خارج شدن فرعون و فرعونیان از شهر برای تعقیب بنی اسرائیل

فأخرجنهم

۲ - حرکت فرعونیان در پی بنی اسرائیل ، تدبیر الهی برای جدا شدن آنان از نعمت های سرزمین مصر بود .

فأخرجنهم من جنّت و عیون

اسناد فعل <إخراج> به ضمیر <نا> بیانگر مطلب یاد شده است.

خطاکاری فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۹ - ۱

۱ - فرعونیان و اقوام پیش از آنان ، مردمی بدکردار و خطاپیشه بودند .

و جاء فرعون و من قبله . .. بالخاطئه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۱۰ - ۵

۵ - سرپیچی از فرمان های پیامبران ، مصداق بارز خطاپیشگی فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط

و جاء فرعون . .. بالخاطئه . فعصوا رسول ربّهم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جمله <فعصوا رسول. ..> درصدد تفصیل و تبیین مضمون آیه قبل (موضوع خطاپیشگی اقوام یاد شده) است.

خطر فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۷ - ۱۲

۱۲ - موسی (ع) ، از برخورد با نیرو های فرعون و بروز مشکلات دیگر در مسیر هجرت از مصر نگران بود .

أسر بعبادی . .. لاتخف درکًا و لاتخشی

<درک> به معنای ملحق شدن و رسیدن و نیز به معنای پی آمد است (قاموس). نفی هرگونه پی گیری و پی آمد و نیز اطمینان بخشیدن به موسی(ع) در مورد امنیت مسیر هجرت، نشان از وجود زمینه تعقیب شدن و نیز نگرانی های دیگر

در این مسیر دارد.

خواسته های فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۴ - ۲،۶،۱۰

۲ فرعونیان پس از گرفتار شدن به عذاب شدید ، رو به موسی (ع) آورده از وی خواستند تا برای برطرف شدن آن دعا کند .

و لما وقع علیهم الرجز قالوا یموسی ادع لنا ربک

۶ فرعونیان ، موسی (ع) را به منزلتش نزد خدا (مستجاب الدعوه بودنش) قسم دادند تا زوال عذاب را از خداوند درخواست کند .

ادع لنا ربک بما عهد عندک

<باء> در <بما عهد> در برداشت فوق، باء قسم گرفته شده است.

۱۰ فرعونیان با موسی (ع) پیمان بستند و سوگند یاد کردند که در صورت برطرف ساختن عذاب شدید از آنان ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد سازند .

لئن کشفت عنا الرجز لنؤمنن لک و لنرسلن معک بنی إسراءیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۵ - ۱

۱ موسی (ع) با پذیرش تقاضای فرعونیان (دعا برای رفع عذاب) ، برطرف شدن عذاب را از خداوند درخواست کرد .

فلما کشفنا عنهم الرجز

سیاق آیه نشان می دهد که جمله ای همانند <فدعا موسی فکشفنا عنهم الرجز> در تقدیر است که به سبب وضوحش در کلام آورده نشده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۴ - ۴،۸

۴ - حضور با تمام قوا و با آرایش منظم و با هیبت ، طرح پیشنهادی فرعونیان برای قدرت نمایی

در صحنه مقابله با موسی (ع)

فأجمعوا كيدكم ثمّ ائتوا صفًّا

۸ - فرعونیان ، پذیرش دعوت های موسی (ع) را ، به توان مندی او در آوردن سِحری بی نظیر مشروط کرده بودند .

و قد أفلح اليوم من استعلى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۶

۶ - درخواست عاجزانه فرعونیان از موسی (ع) ، در رفع عذاب از آنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۰ - ۱

۱ - پاسخ مثبت موسی (ع) به تقاضای فرعونیان و دعای او برای رفع عذاب از ایشان

ادع لنا ربّك . .. فلمّا كشفنا عنهم العذاب

از ارتباط این آیه با آیه قبل، استفاده می شود که در آیه شریفه ایجاز و حذفی صورت گرفته است. بدین صورت که آنان از حضرت موسی(ع) درخواست دعا کردند و او خواسته آنها را اجابت نمود.

خواهر موسی(ع) و فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۰ - ۷

۷ - خواهر موسی ، آمادگی خود را برای معرفی دایه به فرعونیان ، مکرر به آنان گوشزد می کرد .

فتقول هل أدلّكم

فعل مضارع <تقول> بر استمرار کار در گذشته دلالت دارد.

خوشگذرانی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۷ - ۲،۳

۲- جامعه فرعونی ، جامعه ای خوشگذران و عشرت طلب

و نعمه کانوا فیها فکهین

۳- حضور در محافل عشرت و خوش گذرانی ، از برنامه های فرعونیان

و نعمه کانوا فیها فکهین

<فاکهین> (از <فکاهه>)

به معنای حدیث انس می باشد و تعبیر <کانوا> می رساند که برنامه آنان چنین بوده است.

درخواست رفع عذاب از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۰ - ۱

۱ - پاسخ مثبت موسی (ع) به تقاضای فرعونیان و دعای او برای رفع عذاب از ایشان

ادع لنا ربّک . .. فلمّا کشفنا عنهم العذاب

از ارتباط این آیه با آیه قبل، استفاده می شود که در آیه شریفه ایجاز و حذفی صورت گرفته است. بدین صورت که آنان از حضرت موسی(ع) درخواست دعا کردند و او خواسته آنها را اجابت نمود.

درخواست نجات از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۶ - ۲

۲ - اعتراف صریح موسی (ع) در پیشگاه پروردگار ، به اشتباه خویش در قتل مرد قبطی و درخواست آمرزش از ساحت او و نجات از شرّ فرعونیان

قال ربّ إنّی ظلمت نفسی فاغفرلی

مقصود موسی(ع) از آمرزش در <اغفرلی> زدوده شدن پی آمد کار وی و رهایی از انتقام فرعونیان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۱ - ۵

۵ - نیایش موسی (ع) به درگاه پروردگار ، برای نجات خویش از شر فرعونیان

قال ربّ نجّنی من القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۱۰

۱۰ - همسر فرعون ، از خداوند خواستار نجات خود از شرّ مردم ستمگر (قبطیان و کارگزاران فرعون)

و نجّنی من القوم الظلمین

دشمن فرعونیان

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۱۵ – ۶

۶ – دشمنی قبطیان با بنی اسرئیل در مصر

هذا من شیعته و هذا من عدوّه

دشمنی فرعونی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۱۹ – ۲

۲ – مرد قبطی ، دشمن مشترك موسی (ع) و مرد اسرائیلی بود .

أن یبطش بالذی هو عدوٌّ لهما

دشمنی فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۰ – ۳

۳ فرعون و سپاهیانش ، از سرِ ستم و کینه توزی ، بنی اسرائیل را تعقیب کردند .

فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۴۸ – ۴

۴ – لجاجت و عناد شدید فرعونیان ، در مخالفت با پیام موسی (ع)

و ما نریهم من ءایه إلّا هی أکبر من أُختها

از این که خداوند برای هدایت فرعونیان، معجزاتی پیاپی و یکی از دیگری مهم تر نشان داد، لجاجت آنان استفاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۸ - ۱،۲

۱ - فرعونیان و قوم ثمود ، لشکریانی درگیر با راه خدا و دشمن مؤمنان بودند .

فرعون و ثمود

به قرینه بـدل بودن فرعون برای <الجنود>، قوم فرعون و آل او نیز مورد نظر است و اکتفا به نام او، به جهت ریاستش بر آنان است. ثمود، نام قوم حضرت صالح است که در برابر او، به دشمنی برخاسته و ناقه الهی را پی کردند.

۲ - فرعونیان

و قوم ثمود ، قدرت مندترین و سرسخت ترین مخالفان پیامبران ، در امت های پیشین بودند .

فرعون و ثمود

در قرآن، خبر از هلاکت بسیاری از امت های گذشته مطرح شده است; بنابراین یاد کردن فرعونیان و ثمودیان از بین آنها، نشانه آن است که این دو دسته، از دیگران بارزتر بوده اند.

دعوت از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۴ - ۱

۱ - ایادی و مبلغان فرعون ، همه فرعونیان را به هم فکری ، اتحاد و به کاربستن تمامی حیله ها ، علیه موسی (ع) دعوت می کردند .

فتنزعوا . .. قالوا ... فأجمعوا کیدکم ثمّ ائتوا صفًّا

از آیات پیشین چنین برمی آید که پس از سخنان موسی(ع)، در بین فرعونیان اختلافاتی بروز کرد (فتنازعوا) و گروه حامیان و مبلغان فرعون درصدد توجیه گروه دیگر برآمدند که نسبت به موسی(ع) و مبارزه با او تردید داشتند. به نظر می رسد <فأجمعوا> نیز از ناحیه همان گروه به عنوان نتیجه سخنان قبلی آنان ابراز شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۸ - ۱

۱ - گفت و گوی فرعون با سران و اشراف مصر ، درباره دعوت موسی از آنان مبنی بر پذیرش خدای یگانه

و قال فرعون یأیّها الملأما علمت لکم من إله غیری

<ملأ> به شخصیت های برجسته و بزرگان قوم گفته می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۱ - ۲

۲ - اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از فراخواندن قوم خود ، به نجات

و رستگاری و دعوت آنان از او به سرنوشت هلاکت بار دوزخ

و يقوم مالی أدعوكم إلی النجوه و تدعوننی إلی النار

استفهام در <مالی> برای تعجب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۲ - ۱۱

۱۱ - مؤمن آل فرعون ، مردم مصر را به خدای عزیز و غفار خواند .

و أنا أدعوكم إلی العزيز الغفّر

دعوتهای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۱ - ۲

۲ - اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از فراخواندن قوم خود ، به نجات و رستگاری و دعوت آنان از او به سرنوشت هلاکت بار دوزخ

و يقوم مالی أدعوكم إلی النجوه و تدعوننی إلی النار

استفهام در <مالی> برای تعجب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۲ - ۱

۱ - مردم مصر (قبطیان و فرعونیان) ، مؤمن آل فرعون را به کفر و شرک به خدا فراخواندند .

تدعوننی لأكفر باللّه و أشرك به

دنیاطلبی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۹ - ۹

۹ - فرعون و قومش (قبطیان) ، برخوردار از متاع های فراوان دنیوی و دلبسته به آنها

یقوم إنّما هذه الحیوه الدنیا متع

تذکر مؤمن آل فرعون به اندک و ناپایداری بودن دنیا و متاع های آن به قوم خود، بیانگر مطلب یاد شده است.

دین فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۷ - ۶

۶ - ربوبیت مطلق الهی ، نقطه اصلی تضاد میان

آیین موسی و آیین فرعونیان

و قال فرعون ذرونی أقتل موسی و لیدع ربّه . .. و قال موسی إنّی عذت بربّی و ربّکم

رفاه فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۲

۲ فرعونیان ، رفاه ها و آسایش ها را ناشی از میمنت خویش ، و سختی ها و ناراحتی ها را برخاسته از بدشگونی موسی (ع) و پیروانش می دانستند .

قالوا لنا هذه . .. یطیروا بموسی و من معه

رفع عذاب از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۴ - ۸،۱۰

۸ فرعونیان آگاه به تأثیر دعای موسی (ع) در رفع عذاب از ایشان

ادع لنا ربک بما عهد عندک

۱۰ فرعونیان با موسی (ع) پیمان بستند و سوگند یاد کردند که در صورت برطرف ساختن عذاب شدید از آنان ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد سازند .

لئن کشفت عنا الرجز لنؤمنن لک و لنرسلن معک بنی إسراءیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۵ - ۲،۵،۶،۸

۲ خداوند با اجابت درخواست موسی ، عذاب را از فرعونیان برطرف ساخت .

فلما کشفنا عنهم الرجز

۵ خداوند پس از اجابت دعای موسی (ع) و رفع عذاب از فرعونیان ، به آنان فهماند که تا زمانی محدود به عذاب مبتلا

نخواهند شد .

فلما كشفنا عنهم الرجز إلى أجل هم بلغوه

<إلى أجل> مى رساند كه خداوند عذاب را براى هميشه از فرعونيان برطرف نساخت و براى آن

زمان تعیین کرد و اگر این حقیقت را به آنان ابلاغ نمی کرد، تعیین زمان اثر مطلوب نداشت.

۶ خداوند با برطرف سازی عذاب از فرعونیان برای وفای آنان به عهد های خویش مهلتی را تعیین کرد .

فلما کشفنا عنهم الرجز إلی أجل

<إلی أجل> متعلق به <کشفنا> است ; یعنی ما عذاب را برطرف کردیم، ولی نه برای همیشه، بلکه برای مدتی محدود. گفتنی است که متعلق شدن <إلی أجل> به <کشفنا> به اعتبار استمرار کشف است نه تحقق آن ; زیرا تحقق کشف عذاب دارای مهلت نبوده است.

۸ فرعونیان ، علی رغم پیمان مؤکدشان با موسی (ع) (تصدیق رسالت او و آزادسازی بنی اسرائیل پس از برطرف شدن عذاب) ، حتی لحظه ای به وی ایمان نیاوردند و بنی اسرائیل را آزاد نکردند .

فلما کشفنا عنهم الرجز . .. إذا هم ینکثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۰ - ۳

۳ - اجابت دعای موسی (ع) از سوی خداوند ، در زمینه رفع عذاب از فرعونیان

ادع لنا ربّک . .. فلمّا کشفنا عنهم العذاب

روش برخورد فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۲ - ۱

۱ روش کافران مکه در برخورد با آیات الهی ، همانند روش فرعونیان و کافران پیش از آنان

کدأب ءال فرعون و الذین من قبلهم

<دأب> به معنای عادت و روش است. و چون آیه به دنبال قضایای جنگ بدر آمده، معلوم می شود مشبه کافران مکه هستند و تقدیر جمله چنین است: داب هؤلاء الکفره کدأب

ءال فرعون. قابل ذكر است مراد از ضمير در <قبلهم> آل فرعون هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - انفال - ۸ - ۵۴ - ۱

۱ روش كافران مكه در برخورد با آيات الهى همسان با روش فرعونيان و كافران پيش از آنها

كدأب ءال فرعون و الذين من قبلهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۴ - ۴

۴ - حضور با تمام قوا و با آرايش منظم و با هيبت ، طرح پيشنهادى فرعونيان براى قدرت نمايى در صحنه مقابله با موسى (ع)

فأجمعوا كيدكم ثمّ ائتوا صفًّا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۲ - ۱

۱ - موسى (ع) نگران مواجه شدن با تكذيب فرعونيان

قال ربّ إنّى أخاف أن يكذّبون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۴ - ۲

۲ - تكيه فرعونيان بر عدم انسجام نيروى بنى اسرائيل ، به منظور آسان شمردن مقابله با آنان

إنّ هؤلاء لشرذمه قليلون

<قليلون> (جمع قليل) به معناى چند دسته اندك است. آمدن تعبير <قليلون> به جاى <قليله> مى تواند بيانگر اين نكته باشد كه: گر چه بنى اسرائيل يك طايفه اند، اما همين يك طايفه با هم اتحاد ندارند; بلكه به چند دسته كوچك و غير منسجم تقسيم شده اند. بنابراين مقابله با آنان كارى بسيار ساده و بدون زحمت است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۳ - ۱

۱ - موضع گیری خصمانه فرعونیان در برابر آیات

(معجزات) روشن الهی

فلمّا جاءتهم ءایتنا مبصره قالوا هذا سحر مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۱ - ۲

۲ - اظهار شگفتی مؤمن آل فرعون از فراخواندن قوم خود ، به نجات و رستگاری و دعوت آنان از او به سرنوشت هلاکت بار دوزخ

و یقوم مالی أدعوکم إلی النجوه و تدعوننی إلی النار

استفهام در <مالی> برای تعجب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۷ - ۲

۲ - برخورد استهزاآمیز فرعونیان با معجزات موسی (ع)

فلمّا جاءهم بایتنا إذا هم منها یضحکون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۰ - ۷

۷ - شیوه فرعونیان ، سنگسار کردن مخالفان عقیدتی و سیاسی خود بوده است . *

و إنّی عذت بربّی و ربّکم أن ترجمون

از جمله معانی <رجم>، سنگسار کردن است. این که موسی(ع) مسأله <رجم> را به میان کشیده، یا از آن جهت است که زمزمه آن میان فرعونیان آغاز شده بود و یا این که در قوانین عمومی آنان، چنین رایج بوده است. برداشت بالا بنابر احتمال دوم است.

روش تبلیغ فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۳ – ۳،۵،۹،۱۱

۳ – تأکید بر ساحربودن موسی و هارون (ع) ، از جمله حرکت های تبلیغی فرعونیان بود .

قالوا إن هذن لسحرن

حرف <إن> مخفف از <إنّ> و ملغی از عمل است; ولی معنای تأکید را می رساند.

۵ – متهم ساختن موسی و هارون (ع) به تلاش و

برنامه ریزی برای بیرون راندن قبطیان از مصر به وسیله سِحر ، از جمله محور های تبلیغاتی فرعونیان علیه موسی (ع)

لسحرن یریدان أن یخرجاکم من أرضکم بسحرهما

۹ - بهره برداری فرعونیان از علاقه قبطیان به وطن و سرزمین و احساسات ملی و مذهبی آنان ، در تبلیغات خود علیه موسی (ع)

یخرجاکم من أرضکم . .. بطریقتکم المثلی

۱۱ - ایادی و طرفداران فرعون ، همان سخنان و نظرات فرعون را در باره موسی (ع) تکرار و تبلیغ می کردند .

أجئتنا لتخرجنا من أرضنا بسحرک . .. لسحرن یریدان أن یخرجاکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۴ - ۷

۷ - فرعونیان ، در سخنان و تبلیغات خویش ، سِحر برتر و بی رقیب را ، نشانگر حقانیت مرام ساحر و عقاید او قلمداد می کردند .

و قد أفلح الیوم من استعلی

بسیج ساحران برای ابطال ادعاهای موسی(ع)، حاکی از آن است که در نظر فرعونیان، قدرت ساحر میزان حق و باطل بود.

روش حکومت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۶ - ۱۷

۱۷ - فرعونیان ، به صرف ترس و احساس از به خطر افتادن حکومت و اقتدارشان ، اقدام به کشتن و اعدام مخالفان می کردند .

أقتل موسی . .. إنّی أخاف أن یبدّل دینکم أو أن یظهر فی الأرض الفساد

روش مبارزه فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۰ - ۵

۵ انتخاب روش مبارزه با موسی پس از تصمیم به ساحر خواندن

وی و تحلیل اهداف او (برچیدن حکومت فرعونی) ، از مسائل مطرح شده در جلسه مشورتی بزرگان دربار فرعون

فماذا تأمرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۶ - ۴

۴ - کشتار فرزندان ذکور مؤمنان از سوی فرعونیان ، برای جلوگیری از گسترش دعوت موسی (ع) کافی و کارساز نبود .

قالوا اقتلوا أبناء الذین ءامنوا معه . .. و قال فرعون ذرونی أقتل موسی

تصمیم شخص فرعون مبنی بر کشتن موسی(ع)، پس از اقدام او و درباریانش به کشتن مؤمنان طرفدار موسی(ع)، گویای حقیقت یاد شده است.

ریاست طلبی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۶ - ۱۷

۱۷ - فرعونیان ، به صرف ترس و احساس از به خطر افتادن حکومت و اقتدارشان ، اقدام به کشتن و اعدام مخالفان می کردند .

أقتل موسی . .. إنّی أخاف أن یبدّل دینکم أو أن یظهر فی الأرض الفساد

زمان غرق فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۲ - ۱

۱ عبور بنی اسرائیل از دریا و غرق شدن فرعون و سپاهیانش ، هنگام روز بوده است .

و جوزنا ببنی إسرءیل . .. حتی إذا أدرکه الغرق ... فالیوم

زمینه اختلاف فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۲ - ۱

۱ - هشدار های موسی (ع) به فرعونیان در صحنه مقابله ، موجب بروز اختلاف و تنش در میان آنان گردید .

ويلكم لاتفتروا . .. فتنزعوا أمرهم بينهم

<فاء> در

<فتنازعوا> دال بر این نکته است که بلافاصله پس از هشدارهای موسی(ع) در صحنه مقابله، در بین فرعونیان نزاع و کشمکش به وجود آمد گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۳ - ۱

۱ - برخی از فرعونیان در پی سخنان موسی (ع) ، به آن حضرت گرایش پیداکرده ، و موجب بروز تنش در میان فرعونیان گردیدند .

فتنزعوا . .. قالوا إن هذن لسحرن

فاعل <قالوا> به قرینه <فأجمعوا کیدکم> (در آیه بعد) گروهی از فرعونیان بودند که با گروهی دیگر از خودشان به گفت وگو پرداختند. آیه قبل نیز به این معنا تصریح دارد که در میان فرعونیان مشاجره ای پدید آمد. این مشاجره در باره موسی(ع) بوده و فاعل <قالوا> سعی در توجیه گروه دوم داشته است.

زمینه ایمان فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۱۲

۱۲ - فرعونیان پس از گرفتاری به عذاب الهی به موسی (ع) وعده دادند که در صورت رفع عذاب ، ایمان خواهند آورد .

و قالوا یأیّه السحر ادع لنا ربّک بما عهد عندک إنّنا لمهتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۳

۳ - پدید آمدن زمینه های گرایش قبطیان به موسی (ع) و ایمان آوردن به دعوت او *

و نادی فرعون فی قومه قال یقوم ألیس لی ملک مصر

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته است: الف) مراد از <قوم> قبطیان است; زیرا مسلّماً فرعون بنی اسرائیل را قوم خویش خطاب نمی

کرد. ب) تبلیغات فرعونی نشان دهنده آن است که زمینه های گسترده برای پیوستن به موسی(ع) در میان قبطیان به وجود آمده بود و بدین جهت فرعون احساس خطر کرده و با سفسطه بازی و به رخ کشیدن قدرت و مکنت خویش، می خواست جلوی نفوذ موسی(ع) را در افکار مردم مصر بگیرد.

زمینه تقویت روحیه فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۴ - ۱

۱ - دستور فرعون به مأموران جمع آوری سپاه ، مبنی بر اندک جلوه دادن نیروی بنی اسرائیل به منظور تقویت روحیه مردم و تشویق آنان به پیوستن به سپاه وی

إنّ هؤلاء لشرذمه قلیلون

جمله <إنّ هؤلاء. ..> دستور فرعون به مأموران خویش است که به مردم بگویند: گریزندگان، تعدادی اندک و ضعیف اند. گفتنی است که کلمه <شرذمه> به عده ای از مردم گفته می شود و <قلیلون> صفت <شرذمه> است; یعنی، عده ای اندک.

زمینه تنبه فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۴ - ۱

۱ - مؤمن آل فرعون برای بیدار کردن مردم و انصراف آنان از قتل موسی (ع) ، سرگذشت یوسف پیامبر رایادآور شد .

أتقتلون رجلًا . .. إنّی أخاف علیکم ... و لقد جاءکم یوسف

زمینه حل اختلاف فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۲ - ۶

۶ - نجوا های فرعونیان با یکدیگر ، برای رفع اختلاف و تنش و ایجاد وحدت در صفوف خود بود .

فتنزعوا . .. و أسرّوا النجوی

زمینه شکست فرعونیان

جلد - نام سوره

– سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۴ – ۲

۲ – اختلاف و تشتت فرعونیان پس از سخنان موسی (ع) ، خطری جدی و زمینه ساز تضعیف جبهه آنان ، در میدان مقابله بود .

ویلکم . .. قالوا ... فأجمعوا کیدکم ثمّ ائتوا صفًّا

آیات یاد شده، جملگی نشانگر تلاش جدی فرعونیان برای حفظ اتحاد خود در برابر موسی(ع) است و از زاویه دیگر، حکایت از خطری دارد که به خاطر بروز اختلاف، آنان را تهدید می کرده است.

زمینه گمراهی فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۴ – ۱۰

۱۰ – فسق دیرینه جامعه فرعونی ، زمینه ساز تأثیرپذیری آنان از تبلیغات غلط و گمراه کننده

إنّهم کانوا قومًا فسقین

<إنّهم> جنبه تعلیل برای قسمت اول آیه شریفه دارد.

زمینه نجات فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۴ – ۶

۶ – فرعونیان نجات و بقای خود را در گرو غلبه ساحران بر موسی (ع) در صحنه مقابله می دانستند .

و قد أفلح الیوم من استعلی

زیورآلات فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۸۷ – ۱۱،۹،۶،۵،۴

۴ - بنی اسرائیل بخشِ قابل توجهی از زیور آلات فرعونیان را با خود به همراه آورده بودند .

و لکنّا حمّلنا أوزارًا من زینه القوم

مراد از <القوم> بر حسب ظاهر فرعونیان هستند. و <وزر> به معنای <ثقل> است. از همین رو به گناه نیز <وزر و ثقل> اطلاق می گردد; چرا که بر دوش گنه کار سنگینی می کند.

استعمال این واژه احتمالاً اشاره به آن است که بنی اسرائیل، همراه داشتن زیور آلات فرعونیان را بر خود جایز نمی شمردند.

۵ - بنی اسرائیل در به همراه آوردن زینت آلات فرعونیان نیز خود را بی اختیار قلمداد می کردند .

و لکنّا حمّلنا أوزارًا من زینه القوم

آمدن <حُمّلنا> به صیغه مجهول، در ادامه توجیه بنی اسرائیل از عملکرد خویش است; یعنی، ما در حمل زینت های فرعونیان نیز ناخواسته آن را انجام دادیم و به ما تحمیل شد.

۶ - اقدام بنی اسرائیل در به همراه آوردن زینت آلات فرعونیان و مصادره آنها ، بدون صدور دستوری از جانب موسی (ع) صورت گرفته بود .

و لکنّا حمّلنا أوزارًا من زینه القوم

تعبیر <حمّلنا> و کلمه <وزر>، حکایت از آن دارد که موسی(ع) در این زمینه دستوری صادر نکرده بوده، و بنی اسرائیل، خودسرانه این کار را انجام داده بودند.

۹ - بنی اسرائیل ، شاهد دست زدن سامری به اقدامی مشابه با حرکت عمومی بنی اسرائیل در به دور افکندن غنیمت های به جا مانده از فرعونیان

فقذفنها فکذلک ألقی السامریّ

<کذلک>; یعنی، مانند آنچه ما انجام دادیم. این توصیف گویای آن است که سامری در حضور بنی اسرائیل و همانند آنان، عمل کرده و چیزهایی را دور انداخته بود.

۱۱ - بنی اسرائیل ، غنیمت های به جا مانده از فرعونیان را ، تأمین کننده هزینه ساخت گوساله خوانده و خود را از هرگونه کمک مالی به آن تبرئه کردند .

ما أخلفنا موعدک بملکنا و لکنّا حمّلنا أوزارًا

یکی از معانی ذکر شده برای <ملک>، <مملوک> است (قاموس). مفاد آیه با توجه به این معنا چنین می شود: ما

به وسیله اموال خودمان، خود را در این انحراف سهیم نساختیم; بلکه سامری از اموالی که ما به دور ریخته بودیم، این فتنه را به بار آورد.

سرزمین فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۷ - ۲،۳،۵،۶

۲ خداوند با نابودسازی فرعونیان ، تمام سرزمین آنان را ، از شرق تا غرب ، در اختیار بنی اسرائیل قرار داد .

و أورثنا القوم الذین کانوا یستضعفون مشرق الأرض و مغربها

۳ سرزمینی که خداوند پس از هلاکت فرعونیان در اختیار بنی اسرائیل قرار داد ، سرزمینی پربرکت و بسیار حاصلخیز بود .

مشرق الأرض و مغربها التی برکنا فیها

۵ نوید های خداوند به قوم موسی با هلاکت فرعونیان و حاکمیت یافتن بنی اسرائیل به سرزمین آنان ، بی کم و کاست ، تحقق یافت .

و تمت کلمت ربک الحسنی علی بنی إسرءیل

<کلمه> به معنای سخن است و مراد از آن به قرینه صدر آیه و نیز آیات ۱۲۸ و ۱۲۹ نوید هلاک سازی فرعونیان و جانشینی بنی اسرائیل از آنان است. <تمت> یعنی به طور کامل و تمام تحقق یافت.

۶ وعده هلاکت فرعونیان و حاکمیت یافتن بنی اسرائیل بر سرزمین آنان ، از وعده های نیکوی خداوند به قوم موسی

و تمت کلمت ربک الحسنی علی بنی إسرءیل

کلمه <الحسنی> (زیباتر) صفت برای <کلمت> است.

سرزنش فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۹

۹ - کشتن موسی (ع) به صرف اعتقاد او به ربوبیت خداوند ، کاری نکوهیده و نابه جا در نظر مؤمن آل فرعون

أتقتلون

رجلاً أن يقول ربّى اللّه

از استفهام انكارى در جمله <أتقتلون رجلاً. ..> كه در مقام تقبيح عمل فرعون مى باشد برداشت ياد شده استفاده مى شود.

سطحى نگرى فرعونيان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۸ - ۹،۱۰

۹ - تحقير فرعون و فرعونيان از سوى موسى (ع) به خاطر نينديشيدن در نظام هستى و انكار پروردگار جهان

قال ربّ المشرق و المغرب و ما بينهما إن كنتم تعقلون

برداشت ياد شده بدان احتمال است كه تعبير <إن كنتم تعقلون> تعريضى به عدم تعقل فرعون و فرعونيان و مقابله به مثل با اتهام جنون به موسى(ع) باشد.

۱۰ - فرعون و فرعونيان ، مردمى سطحى نگر و فاقد انديشه صحيح و ژرف در معارف الهى

قال ربّ المشرق و المغرب و ما بينهما إن كنتم تعقلون

سلطه فرعونيان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۱۸ - ۲

۲- بنى اسرائيل ، گرفتار سلطه فرعونيان و ناتوان از ر ها ساختن خويش

أن أدّوا إلىّ عباد اللّه

مصداق مورد نظر از <عباداللّه> ممكن است بنى اسرائيل باشد.

سنگسار مخالفان فرعونيان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۰ - ۷

۷ – شیوه فرعونیان ، سنگسار کردن مخالفان عقیدتی و سیاسی خود بوده است . *

و إنّی عذت بربّی و ربّکم أن ترجمون

از جمله معانی <رجم>، سنگسار کردن است. این که موسی(ع) مسأله <رجم> را به میان کشیده، یا از آن جهت است که زمزمه آن میان فرعونیان آغاز شده بود و یا این که در قوانین عمومی

آنان، چنین رایج بوده است. برداشت بالا بنابر احتمال دوم است.

سوگند فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۴ - ۱۰

۱۰ فرعونیان با موسی (ع) پیمان بستند و سوگند یاد کردند که در صورت برطرف ساختن عذاب شدید از آنان ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد سازند .

لئن کشفت عنا الرجز لنؤمنن لک و لنرسلن معک بنی إسراءیل

شدت تکذیبگری فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۱۴ - ۲

۲ - تکذیب پیامبران از سوی قوم نوح ، عاد ، فرعون ، ثمود ، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) ، بسیار شدید بود .

إن کلّ إلاّ کذّب الرسل

<إن> نافیه و <کلّ> از الفاظ عموم و تنوین آن عوض از محذوف است، یعنی، <کلّهم>. عبارت <إلاّ کذّب الرسل> استثنا از نفی جنس و مفید تأکید حصر است; یعنی، این اقوام آن قدر به تکذیب پیامبران خود پرداختند که گویی به جز تکذیب هیچ کار و یا صفت دیگری نداشتند.

شرایط ایمان فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۴ - ۱۰،۱۱

۱۰ فرعونیان با موسی (ع) پیمان بستند و سوگند یاد کردند که در صورت برطرف ساختن عذاب شدید از آنان ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد سازند .

لئن کشفت عنا الرجز لنؤمنن لک و لنرسلن معک بنی إسراءیل

۱۱ فرعونیان پس از وقوع هر یک از عذاب های پنجگانه (طوفان . . .)

با موسی پیمان بستند که در صورت برطرف ساختن آن ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد کنند .

لئن کشفت عنا الرجز لنؤمنن لک و لنرسلن معک بنی إسراءیل

برداشت فوق بر این اساس است که <ال> در <الرجز> عهد ذکری باشد. در این صورت <الرجز> اشاره به عذابهای پنجگانه در آیه قبل است.

شرایط رفع عذاب از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۱۰

۱۰ - وعده خداوند به موسی (ع) ، درباره رفع عذاب فرعونیان ، در صورت روی آوردن آنان به حق

ادع لنا ربّک بما عهد عندک إنّنا لمهتدون

به قرینه ذیل این آیه و آیه بعد، به دست می آید که مراد از <ما عهد عندک>، وعده خداوند به رفع عذاب از فرعونیان در صورت پذیرش هدایت است.

شرک ربوبی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۶ - ۱۳

۱۳ - جامعه فرعونی ، گرفتار شرک در ربوبیت خداوند *

فقال إنّی رسول ربّ العلمین

شرک فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۲ - ۹

۹ - مردم مصر (فرعونیان و قبطیان) ، منکر یکتایی خدا و مشرک بودند .

تدعوننی لأکفر باللّه و أشرک به

شکست فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۱۹ – ۱

۱ فرعونیان با ناکامی ساحران خویش در حضور انبوه تماشاچیان مغلوب گشتند و با ذلت ، صحنه مبارزه را ترک کردند .

فغلبوا هنالك و انقلبوا صغرین

در برداشت

فوق ضمیر در <فغلبوا> و <انقلبوا> به فرعونیان بازگردانده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۶ - ۴

۴ تسلط موسی (ع) بر فرعونیان و مغلوب ساختن آنان ، امری تقدیر شده از ناحیه خداوند

و لقد أرسلنا موسی بأیتنا و سلطن مبین

در برداشت فوق ، <سلطان> به معنای تسلط و غلبه ظاهری گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۴۲ - ۷

۷ - اقتدار و توان مادی فرعونیان ، مقهور در برابر اقتدار و شکست ناپذیری خداوند

فأخذنهم أخذ عزیز مقتدر

شکنجه گری فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۰

۱۰- نقش تعیین کننده خداوند در تحولات تاریخ بشری و نجات مردمان از ظلم و ستم

إذ أنجکم من ءال فرعون

شکنجه های فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۴۹ - ۶،۱۰،۱۱،۱۲

۶ - زنان بنی اسرائیل در نهایت سختی و شکنجه و هم آغوش مرگ ، در سیطره فرعونیان

یسومونکم سوءالعذاب یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

۱۰ – خداوند با گرفتار سازی بنی اسرائیل به عذاب های سهمگین فرعونی ، آنان را به آزمونی بزرگ مبتلا ساخت .

و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

کلمه <بلاء> در لغت به معنای آزمون و نیز به معنای نعمت آمـده است. مشارالیه <ذلکم> یا <عذاب> است، یا رهایی از عذاب (نجیناکم). برداشت فوق مبتنی بر این است که <بلاء> به معنای آزمون و <ذلکم> اشاره به خود عذاب باشد.

۱۱ – خداوند با رهاسازی

بنی اسرائیل از شکنجه های سخت فرعونی ، آنان را مورد آزمون بزرگی قرار داد .

و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که: <بلاء> به معنای آزمون و <ذلکم> اشاره به رهایی از عذاب - که از <نجیناکم> استفاده می شود - باشد.

۱۲ - نجات از شکنجه فرعونیان ، از نعمت های بزرگ خداوند برای بنی اسرائیل

و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

در برداشت فوق <بلاء> به معنای نعمت و <ذلکم> اشاره به رهاسازی از عذاب، گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۱ - ۱،۲،۳،۴،۷

۱ بنی اسرائیل همواره تحت سیطره خاندان فرعون به شکنجه هایی سخت گرفتار بودند .

و إذ أنجینکم من ءال فرعون یسومونکم سوء العذاب

<سَوْم> مصدر <یسومون> به معنای تحمیل کردن است. اضافه <سوء> به <العذاب> اضافه صفت به موصوف است ; یعنی: العذاب السوء.

۲ خداوند با بعثت موسی ، بنی اسرائیل را از سیطره فرعونیان و شکنجه های سهمگین آنان ر ها ساخت .

و إذ أنجینکم من ءال فرعون یسومونکم سوء العذاب

در جمله <هو فضلکم> (او شما را برتری بخشید)، برتری دادن تنها به خداوند نسبت داده شده است، ولی در جمله دوم <أنجیناکم> (ما شما را نجات دادیم) نسبت نجات بخشی به ضمیر <نا> (یعنی ما) داده شده است. از این مقابله می توان فهمید که خداوند در نجات بخشی نظر به اسباب نیز دارد که به مناسبت، سبب آن بعثت حضرت موسی است. بنابراین <أنجیناکم> یعنی ما با بعثت موسی شما را نجات دادیم.

۳ نجات از سیطره فرعونیان و عذاب های

ایشان ، خاطره ای برای بنی اسرائیل و شایسته همواره به یاد داشتن

و إذ أنجینکم من ءال فرعون یسومونکم سوء العذاب

<إذ> مفعولٌ به برای فعل مقدّر <اذکروا> است.

۴ موسی (ع) با تکیه بر لطف خداوند به بنی اسرائیل در نجات بخشی آنان از شکنجه فرعونیان ، لزوم پرستش خدای یگانه و پرهیز از گرایش به شرک را به آنان گوشزد کرد .

قال أغیر اللّه أبغیکم إلهاً . .. و إذ أنجینکم من ءال فرعون

برداشت فوق بر این اساس است که مفاهیم ذکر شده در آیه مورد بحث برگرفته از سخنان موسی باشد و مخاطبان اصلی آن همان مردمی باشند که پس از عبور از دریا به بت پرستی گرایش پیدا کردند.

۷ کشتار گسترده پسران و زنده نگه داشتن زنان ، سخت ترین شکنجه فرعونیان بر بنی اسرائیل

یسومونکم سوء العذاب یقتلون أبناءکم و یستحیون نساءکم

جمله <یقتلون أبناءکم و یستحیون نساءکم> می تواند تفسیر جمله قبل باشد ; یعنی منظور از <سوء العذاب> همان کشتار فرزندان و باقی گذاشتن زنان است. همچنین می تواند بیان مصداقی از آن باشد ; یعنی فرعونیان عذابهایی بر شما تحمیل کردند ; از جمله کشتار فرزندان و زنده گذاشتن زنان. بر این مبنا ذکر ویژه دو عذاب یاد شده، به سبب شدت بیشتر آن بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۲،۱۴،۱۷

۱۲- فرعونیان ، پسران قوم موسی (بنی اسرائیل) را به طور گسترده سر می بریدند و زنان آنان را زنده نگه می داشتند .

و یذبّحون أبناءکم و یستحیون نساءکم

کاربرد فعل <یذبّحون> از باب

تفعیل، که به معنای تکثیر هم آمده است، احتمالاً بیانگر منظور فوق است.

۱۴- فزونی چشمگیر زنـان بر مردان در جـامعه و بر هـم خوردن اعتـدال جمعیتی ، مـایه پدیـد آمـدن مشکلات اجتماعی آزار دهنده برای زنان

یستحیون نساءکم

اینکه خداوند برای شکنجه های آل فرعون، کشتن پسران و زنده نگه داشتن زنان را برشمرده است، امکان دارد بدین علت باشد که چنین عملی، تعادل جمعیت را بر هم می زند و در نتیجه جمعیت زنـان افزونی پیـدا می کنـد و این خود شکنجه ای آزار دهنده برای مردم است.

۱۷- نجات بنی اسرائیل از شکنجه و کشتار فرعونیان ، آزمایش بزرگ الهی از آنان بود .

إذ أنجکم من ءال فرعون . .. و فی ذلکم بلاء من ربّکم عظیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که مشارالیه <ذلکم> نجات بنی اسرائیل به وسیله خداوند از اعمال ظالمانه فرعونیان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۷ - ۴،۶

۴ - نجات بنی اسـرائیل از شـکنجه و آزار فرعونیان و بیرون آوردن آنان از محـدوده حکومت فرعون ، از اهـداف مهم رسالت موسی و هارون (ع) بود .

فقولا إنّا رسولا ربّک فأرسل معنا بنی إسرءیل و لاتعذّبهم

<فا> در <فأرسل> تفریع بر <إنّا رسولا ربّک> است و می رساند که کوچ دادن بنی اسـرائیل، از رسالت های الهی موسی و هارون(ع) بود.

۶ - نجات بنی اسرائیل از ستم فرعونیان ، بدون کوچ دادن آنان از مصر و بیرون آوردنشان از جامعه فرعونی ممکن نبود .

فأرسل معنا بنی إسرءیل و لاتعذّبهم

عطف <لاتعذّبهم> بر <أرسل> گویای این نکته است که درخواست <ارسال> به منظور

نجات از عذاب و شکنجه است بنابراین، بدون هجرت، امکان رهایی در کار نبوده است.

شگفتی نزاع فرعونی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۸ - ۶

۶ - نزاع مجدد مرد اسرائیلی آن هم با پیشامد حادثه روز پیش امری غیر مترقبه و دور از انتظار برای موسی (ع)

فإذا الذی استنصره بالأمس یستصرخه

مطلب یاد شده با توجه به آمدن <إذا>ی فجائیه به دست می آید.

شورای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۹ - ۱،۲

۱ اشراف و بزرگان قوم فرعون پس از مشاهده معجزات موسی ، برای چاره اندیشی و مبارزه با موسی جلسه مشورتی تشکیل دادند .

قال الملأ من قوم فرعون

در آیات پیشین روی سخن موسی با فرعون بود و در این آیه عکس العمل اشراف دربار او مطرح شده است. این تغییر سیاق با توجه به جمله <فماذا تأمرون> در آیه بعد (چه نظری دارید و چه دستوری پیشنهاد می کنید)، حاکی از تبادل نظر آنان درباره برخورد با موسی است که از آن در برداشت فوق به <جلسه مشورتی> تعبیر شد.

۲ اشراف و بزرگان دربار فرعون بر مبنای ساحر بودن موسی و سحر بودن معجزات وی ، جلسه مشورتی خویش را آغاز کردند .

قال الملأ من قوم فرعون إن هذا لسحر علیم

جمله <إن هذا . .. > می تواند از نتایج بحث و گفتگوی اشراف باشد. یعنی در ابتدا این مسأله مطرح شد که امور خارق العاده موسی از چه سنخی است. همچنین می تواند بیانگر این باشد که

آنـان سـاحر بودن موسـی را مفروض گرفته بودنـد و دربـاره روش مبـارزه با وی تبادل نظر می کردنـد. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

صبر بر ظلم فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۸ - ۱

۱ موسـی (ع) پس از تصـمیم فرعون به سـرکوبی بنی اسـرائیل ، مردمش را به استعانت از خدا و صبر و مقاومت در برابر آزار های فرعونیان فراخواند .

قال موسی لقومه استعینوا باللّه و اصبروا

صفات فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۲ - ۳

۳ - فرعونیان ، برای تصمیم در باره امور مهم و اساسی ، روش مشورتی داشتند .

فتنزعوا أمرهم بینهم

بروز تنـازع در میـان فرعونیان، نشان از آن دارد که آنان خود را تابع بی چون و چرای فرعون نمی دانسـتند; بلکه در امور مهم برای خود حق نظر و رأی، قائل بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۳ - ۷

۷ - فرعونیان در عصر موسی (ع) ، مردمی اسراف گر و افراط کننده در گناه و حق ناپذیری

و أنّ المسرفین هم أصحب النار

از مصداق های بارز <مسرفان>، در آیه شریفه، فرعونیان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۳۱ - ۵

۵- مشابهت پیکره نظام فرعونی با شخص فرعون در خصلت های منفی

إنّه کان عالیًا من المسرفین

برداشت بالا بنابراین نکته است که <المسرفین> نظر به اسراف گران جامعه فرعونی داشته باشد که فرعون سرکرده آنان بود.

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – قمر – ۵۴ – ۴۲ – ۶

۶ – فرعونیان ، دارای اقتدار و توان بالا

فأخذنهم أخذ عزیز مقتدر

آورده شدن اوصاف <عزیز> و <مقتدر> برای خداوند در این آیه، تعریض به قدرت ظاهری فرعونیان دارد.

ضعف فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۸ – ۵

۵ – خداوند ، به موسی (ع) اطمینان بخشید که توان او برتر از همه ساحران حاضر در صحنه مبارزه و مقام او رفیع تر از فرعون و فرعونیان است .

إنّک أنت الاعلی

ظلم فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۷ – ۱

۱ بنی اسرائیل در مدت زمانی طولانی تحت سیطره فرعونیان به ضعف و ناتوانی کشانه شده بودند .

و أورثنا القوم الذین کانوا یستضعفون

استعمال فعل مضارع همراه <کان> و أمثال آن دلالت بر استمرار آن فعل در گذشته دارد. بنابراین <کانوا یستضعفون> می رساند که استضعاف بنی اسرائیل به دست فرعونیان دارای سابقه طولانی بوده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۴۱ – ۶

۶ فرعونیان ، پسران بنی اسرائیل را می کشتند و زنانشان را زنده باقی می گذاشتند .

یقتلون أبناءکم و یستحیون نساءکم

<تقتیل> (مصدر یقتلون) به معنای کثرت کشتار است و <استحیاء> به معنای باقی گذاردن بر زندگانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۴ - ۱۰

۱۰ فرعونیان ، امت های پیش از آنان و کفرپیشگان مکه ، از زمره

ظالمان

و کل کانوا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۳

۳ فرعون و سپاهیانش ، از سرِ ستم و کینه توزی ، بنی اسرائیل را تعقیب کردند .

فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۱ - ۵

۵ اقوام هلاک شده گذشته : قوم نوح ، عادیان ، ثمودیان ، قوم شعیب و لوط و فرعونیان ، با شرکورزی و انکارِ رسالت پیامبران ، بر خویش ستم کردند .

و ما ظلمنهم و لکن ظلموا أنفسهم

مراد از ضمیر <هم> و مانند آن در آیه مورد بحث ، اقوامی است که سرگذشت آنان در سوره هود بیان شده است; یعنی: قوم نوح ، عادو . ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۰،۱۲

۱۰- نقش تعیین کننده خداوند در تحولات تاریخ بشری و نجات مردمان از ظلم و ستم

إذ أنجکم من ءال فرعون

۱۲- فرعونیان ، پسران قوم موسی (بنی اسرائیل) را به طور گسترده سر می بریدند و زنان آنان را زنده نگه می داشتند .

و یذبّحون أبناءکم و یستحیون نساءکم

کاربرد فعل <یذبّحون> از باب تفعیل، که به معنای تکثیر هم آمده است، احتمالاً بیانگر منظور فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۴۷ – ۲

۲ بنی اسرائیل در زمان بعثت موسی (ع) ، ساکن مصر و گرفتار ستم و آزار فرعونیان بودند .

فأرسل معنا بنی إسرءیل و لاتعذّبهم

نهی شدن

فرعون از عذاب و شکنجه بنی اسرائیل، بیانگر رنج و سختی آنان در مصر آن زمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۰ - ۴

۴ - فرعونیان ، مردمی ستمگر و ظالم

أن ائت القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۱ - ۲

۲ - خویشاوندان فرعون ، چونان خود وی اشخاصی ستم پیشه و بیدادگر

أن ائت القوم الظلمین . قوم فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۱ - ۶

۶ - فرعون و دار و دسته اش ، عناصری بیدادگر و ستم پیشه

ربّ نجّنی من القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۵ - ۱۱

۱۱ - فرعون و دارودسته وی ، مردمی ظالم و بیدادگر بودند .

نجوت من القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۲ - ۹

۹ - مبارزه با فسق و تجاوز ، هدف اساسی موسی (ع) در رویارویی با فرعون و دارودسته وی

إلی فرعون و ملإیْه إنّهم كانوا قومًا فسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۷ - ۸

۸ - فرعونیان ، گروهی بیدادگر و ظالم بودند .

و قال موسی . .. إنّه لایفلح الظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تحریم - ۶۶ - ۱۱ - ۱۲

۱۲ - قبطیان و کارگزاران فرعون ، مردمی ستمگر بودند .

و نجّنی من القوم الظلمین

عبرت از

آثارباستانی فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۲۷ – ۵

۵- امکانات دنیوی به جای مانده از مستکبران فرعونی ، درس عبرت برای دنیاخواهان عشرت طلب

کم ترکوا من جنّت . .. و نعمه کانوا فیها فکهین

تعبیر <کم ترکوا. ..> در مقام درس آموزی و تأمل برانگیزی آدمیان در سونوشت فرعونیان است.

عبرت از فرجام فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۰ – ۸

۸ – سرگذشت فرعونیان ، درس عبرتی برای همه بیدادگران است .

فانظر کیف کان عقبه الظلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۲۸ – ۲

۲- مکیان ستیزه گر ، به سرنوشت عبرت آموز فرعونیان هشدار داده شدند .

بل هم فی شکّ یلعبون . .. کذلک

عبرت از فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۶ – ۱

۱ – سرنوشت فرعونیان در تاریخ ، مایه عبرت برای آیندگان

فجعلنهم سلفًا و مثلًا للأخرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۱۷ - ۲

۲- قوم فرعون ، از جمله امت های آزموده شده از سوی خداوند و دارای سرنوشتی عبرت آموز

و لقد فتنّا قبلهم قوم فرعون

<فتنه> (مصدر <فتنّا>) در اصل به معنای گداختن در آتش است و مقصود از آن در آیه بالا، آزمودن می باشد.

عبرت از قصه فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۷ - ۱

۱ - سرگذشت موسی و فرعونیان ، آیتی بزرگ ،

شایان تفکر و عبرت آموز

إنّ فی ذلک لأیه

<ذلک> اشاره به ماجرای میان موسی(ع) و فرعون دارد. <آیه> نیز در این جا معادل <عبره> و نکره آمدن آن برای تفخیم است. بنابراین جمله <إنّ فی ذلک لأیه>; یعنی، به راستی در این ماجرا عبرتی بزرگ وجود دارد.

عبرت ناپذیری فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۴

۴ هشدار های الهی با نزول بلا ها و مصیبت ها بر فرعونیان بی تأثیر در هدایت و تذکریابی آنان

و لقد أخذنا . .. قالوا لنا هذه و إن تصبهم سیئه یطیروا بموسی و من معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۶ - ۲

۲ - عبرت نیاموختن قوم لوط ، عاد ، ثمود و فرعونیان از سرنوشت شوم قوم نوح

و قوم نوح من قبل

خداوند سرگذشت قوم نوح را پس از قوم لوط و. .. ذکر کرده است; با این که سرگذشت این قوم از نظر زمانی قبل از آنها واقع شده است. این نکته می تواند بیانگر معنای بالا باشد.

عجب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۸

۸ - غرور و تبختر فرعونیان ، در اوج درماندگی و احساس نیاز به موسی (ع)

و قالوا یأیّه الساحر ادع لنا ربّک

عجز فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۵ - ۱

۱ - اطمینان بخشیدن خداوند به موسی (ع) ; مبنی بر ناتوانی فرعونیان از قتل وی

فأخاف أن یقتلون

. قال کلّا

بنابراین احتمال که <کلّا> پاسخ <أخاف أن یقتلون> است، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۰ - ۲

۲ - ناتوانی فرعونیان در مبارزه با موسی (ع) و منحصر شدن تمام قدرت و تدبیر نظام فرعونی در وجود ساحران

لعلّنا نتّبع السحره إن کانوا هم الغلبین

با این که در نظام فرعونی تلاش بر حذف همه نیروها و منحصر دانستن فرعون در جایگاه رهبری بوده است; اما ناتوانی او از مقابله با موسی(ع) و نیاز وی به کارآیی ساحران، سبب گشت تا به جای فرعون، ساحران پیشوای مردم قلمداد شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۸

۸ - غرور و تبختر فرعونیان ، در اوج درماندگی و احساس نیاز به موسی (ع)

و قالوا یأیّه الساحر ادع لنا ربّک

عدم تعقل فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۸ - ۱۰

۱۰ - فرعون و فرعونیان ، مردمی سطحی نگر و فاقد اندیشه صحیح و ژرف در معارف الهی

قال ربّ المشرق و المغرب و ما بینهما إن کنتم تعقلون

عذاب استیصال فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۴ - ۱۰

۱۰ – قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، لوط ، اصحاب مدین و فرعونیان ، اقوام هلاک شده با عذاب استیصال

فقد کذّبت قبلهم قوم نوح . .. ثمّ أخذتهم فکیف کان نکیر

عذاب دنیوی فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره

- آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۶ - ۱،۲،۳،۷

۱ خداوند پس از ارائه معجزات متعدد و اتمام حجت بر فرعونیان ، آنان را در دریا غرق کرد .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم فی الیم

<الیم> در لغت به معنای دریا و رودخانه بزرگ است و <ال> در <الیم> برای عهد می باشد و چنانچه بسیاری از مفسران گفته اند اشاره به دریای سرخ دارد. برخی دیگر از مفسران آن را اشاره به رودخانه نیل دانسته اند.

۲ خداوند با غرق کردن فرعونیان در دریا از آنان انتقام گرفت .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم فی الیم

<فاء> در <فأغرقنا> تفسیریه است. یعنی <أغرقنا> بیان و تفسیر <انتقمنا> می باشد.

۳ فرعونیان به دلیل شکستن پیمانشان با موسی (ع) (ایمان به وی و آزادسازی بنی اسرائیل) سزاوار انتقام الهی و غرق شدن در دریا گشتند .

إذا هم ینکثون. فانتقمنا منهم

تفریع جمله <فانتقمنا> بر جمله <إذا هم ینکثون> به وسیله حرف <فاء> می رساند که پیمان شکنی فرعونیان در انتقام الهی از آنان دخیل بوده است.

۷ تکذیب آیات الهی و بی اعتنایی به آنها سبب هلاکت و غرق شدن فرعونیان در دریا شد .

فأغرقنهم فی الیم بأنهم کذبوا بایتنا و کانوا عنها غفلین

حرف <باء> در <بأنهم کذبوا> سببیه است و می رساند که تکذیب آیات و بی اعتنایی به آنها سبب انتقام الهی بود.

عذاب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۴ - ۱،۲،۴

۱ فرعونیان پس از مشاهده آیات پنجگانه (طوفان و . . .) و اصرارشان بر انکار رسالت موسی ، به

عذابی شدیدتر مبتلا شدند .

و لما وقع علیهم الرجز قالوا یموسی ادع لنا ربک

<رجز> به معنای عذاب است و <ال> در آن هم می تواند عهد ذکری بوده و اشاره به عذابهای پنجگانه مطرح شده در آیه قبل باشد، و هم می تواند <ال> در آن عهد ذهنی باشد. در این صورت اشاره به عذابی غیر از عذابهای ذکر شده دارد که به دلیل روی آوری آنها به موسی و تقاضای برطرف شدن آن، عذابی بسیار شدیدتر از عذابهای پنجگانه بوده است. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

۲ فرعونیان پس از گرفتار شدن به عذاب شدید ، رو به موسی (ع) آورده از وی خواستند تا برای برطرف شدن آن دعا کند .

و لما وقع علیهم الرجز قالوا یموسی ادع لنا ربک

۴ استجابت دعای موسی در رفع عذاب از فرعونیان از وعده های خداوند به موسی (ع)

ادع لنا ربک بما عهد عندک

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از <عهد خدا با موسی> استجابت دعای وی در خصوص برطرف شدن عذاب از فرعونیان باشد، نه مطلق دعاهای وی. آنان با تجربه های گذشته و یا گفته خود موسی(ع) فهمیده بودند که خداوند به او وعده داده که اگر برای رفع عذاب از فرعونیان دعا کند، دعایش پذیرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۱ - ۶

۶ عذاب های نازل شده بر اقوام گذشته (فرعونیان ، عادیان و . . .) کیفرهایی بود که آنان خود برای خویشتن فراهم آوردند .

و ما ظلمنهم و لکن ظلموا أنفسهم

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۸ - ۶

۶ - ابتلای فرعونیان ، به عذابی سخت و دردناک ، در پی انکار لجاجت آمیز دلایل و معجزات موسی (ع) از سوی آنان

و أخذنهم بالعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۹

۹ - اصرار و لجاجت فرعونیان ، در نپذیرفتن ربوبیت مطلقه الهی ، حتی پس از گرفتار آمدن به عذاب

ادع لنا ربّک

فرعونیان به جای <ربّنا> <ربّک> گفته اند; با این که موسی(ع) خداوند را <ربّ العالمین> معرفی کرد. از این مطلب اعتراف نکردن به ربوبیت مطلقه و در نتیجه لجاجت آنان استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۱۰ - ۲

۲ - فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط ، از سوی خداوند به عقوبتی سخت در دنیا گرفتار شدند .

فأخذهم أخذه رابیه

<رابیه> (اسم فاعل از <ربا یربو>) به معنای فزاینده و رو به رشد است و در این آیه کنایه از شدّت است.

عصیان فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۱۵

۱۵ سرپیچی فرعون و درباریانش از پذیرش رسالت موسی ، پیامد آلودگی آنان به فساد و تبهکاری بود .

فظلموا بها فانظر کیف کان عقبه المفسدین

برداشت فوق بر این اساس است که عنوان <مفسدین> بر فرعونیان، اشاره به علت تکذیب داشته باشد. یعنی چون مردمی مفسد بودند، رسالت موسی را انکار کردند و آیات الهی را دروغ پنداشتند.

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۱۰ - ۱،۳

۱ - فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط ، از فرمان های پیامبران خود سرپیچی کردند .

و جاء فرعون . .. فعصوا رسول ربّهم

۳ - سرپیچی از فرمان های پیامبران ، عامل عقوبت شدن فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط

فعصوا رسول ربّهم فأخذهم أخذه رابیه

عقیده فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۴ - ۷

۷ باور فرعونیان به وجود خدایی برای موسی ، مؤثر در جهان آفرینش و زندگی انسانها

ادع لنا ربک بما عهد عندک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۰ - ۷

۷ - فرعون و فرعونیان ، به تغایر بین خالق جهان و ربّ موجودات ، معتقد بودند .

من ربّکما . .. ربّنا الذی أعطی کلّ شیءء خلقه

در پاسخ به یک سؤال، سعی می شود از یک مقدمه معلوم، برای معرفی مجهول استفاده شود. در جواب پرسش فرعون (من ربّکما)، موسی(ع) نیز از یک مقدمه معلوم استفاده کرده که توصیف خداوند به خالقیت است، زیرا فرعون و پیروانش، به خالقیت خداوند معتقد بودند، و تنها ربوبیت، محور تفاوت و اختلاف آنان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۳ - ۸

۸ - وجود فرشتگان ، مورد اعتقاد و پذیرش فرعونیان

أو جاء معه الملئکه

برداشت یاد شده بر این اساس است که سخن فرعون، از روی اعتقاد و باور باشد، و نه از باب مماشات با موسی(ع).

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۴ - ۱

۱ - قوم فرعون ، معتقد به خدایانی متعدد

أنا ربّکم الأعلی

عقیده فرعونیان به معجزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۱۲

۱۲- < فی روایه أبی الجارود [عن أبی جعفر (ع)] فی قوله : < فأراد أن یستفزّهم من الأرض > : . . . و قد علم فرعون و قومه ما أنزل تلک الأیات إلاّ الله ;

از ابی الجارود [از امام باقر(ع)] درباره سخن خدا <فأراد أن یستفزّهم من الأرض> روایت شده است که فرمود: . .. در حالی که فرعون و قومش می دانستند که آن آیات را، کسی جز خداوند نازل نکرده است>.

علایق فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۰ - ۴

۴ شیفتگی فرعونیان به حکومت و سلطنت و وابستگی شدیدشان به موطن خویش ، از عوامل تکذیب موسی و جبهه گیری آنان در برابر وی

یرید أن یخرجکم من أرضکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳۹ - ۱۴

۱۴ - فرعون و اطرافیان او ، به موسی (ع) بسیار علاقه مند بودند و او را دوست می داشتند .

و ألقیت علیک محبّه منّی

عوامل استبداد فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۳۹ – ۷

۷ – دنیاطلبی فرعونیان و تصویر نادرست آنها از زندگی دنیایی و اخروی ، سبب انحراف و خودکامگی آنان شد .

یقوم .

.. و إنّ الأخره هی دار القرار

با توجه به یادآوری حقیقت زندگی در دنیا و آخرت از سوی مؤمن آل فرعون برای فرعونیان، برداشت بالا به دست می آید.

عوامل استکبار فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۳ - ۱۰

۱۰ گناه و تبهکاری فرعونیان ، مایه استکبار آنان در برابر آیات الهی شد .

ءایت مفصلت فاستکبروا و کانوا قوما مجرمین

جمله <کانوا . .. > بیانگر ریشه کبرورزی فرعونیان در برابر آیات الهی است.

عوامل تفاخر فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۵ - ۶

۶ - مایه افتخار و اقتدار فرعونیان ، عامل هلاکت و نابودی ایشان

و هذه الأنهر تجری من تحتی . .. انتقمنا منهم فأغرقنهم

عوامل حق ناپذیری فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۴ - ۳

۳ - روحیه ستمگری و جاه طلبی فرعونیان ، عامل موضع گیری آنان در برابر آیات الهی

و جحدوا بها. .. ظلمًا و علوًّا

عوامل زوال نعمتهای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۸ - ۲

۲ - زوال نعمت های گسترده فرعونیان ، در نتیجه پافشاری آنان بر ظلم و استکبار

أن أسر بعبادی إنّکم متّبعون . .. فأخرجنهم من جنّت و عیون . و کنوز و مقام کریم

تفریع <فأخرجناهم. ..> بر مطالب پیشین بیانگر مطلب یاد شده است.

عوامل ظلم فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۱ - ۳

۳ - غفلت از یاد

خدا و احساس ایمنی از کیفر او ، عامل رواج یافتن ظلم و ستم بر مردم در خاندان فرعون

أن ائت القوم الظلمین . قوم فرعون ألایتّقون

از مجموع دو آیه استفاده می شود که تقوا (بیم داشتن از خشم خدا و کیفر کردار) مانع ظلم و تباهی است و خاندان فرعون به دلیل بی بهره بودن از عنصر تقوا، گرفتار ظلم و تباهی گشته بودند.

عوامل عبرت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۱ - ۱۱

۱۱ - موسی (ع) ، با یادآوری ناکامی اهل افترا در امت های پیشین ، آن را درس عبرتی برای فرعونیان خواند .

و قد خاب من افتری

جمله <قد خاب. ..> خبر از حال گذشتگان است و به منظور عبرت گیری حاضران در صحنه مبارزه موسی و فرعون، بیان شده است.

عوامل عذاب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۱۰ - ۳

۳ - سرپیچی از فرمان های پیامبران ، عامل عقوبت شدن فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط

فعصوا رسول ربّهم فأخذهم أخذه رابیه

عوامل غرق فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۶ - ۷

۷ تکذیب آیات الهی و بی اعتنایی به آنها سبب هلاکت و غرق شدن فرعونیان در دریا شد .

فأغرقنهم فی الیم بأنهم کذبوا بایتنا و کانوا عنها غفلین

حرف <باء> در <بأنهم كذبوا> سببيه است و می رساند که تکذیب آیات و بی اعتنایی به آنها سبب انتقام الهی بود.

عوامل غضب فرعونیان

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۵ - ۱،۲

۱ - خشم فرعونیان از گریز شبانه بنی اسرائیل به منظور ترک دیار مصر

و إنّهم لنا لغائظون

۲ - اعمال و رفتار بنی اسرائیل ، همیشه مایه خشم و نگرانی فرعونیان

و إنّهم لنا لغائظون

تعبیر<غائظون> (به صیغه وصف) می تواند بیانگر این مطلب باشد که خشم فرعونیان، تنها به علت حرکت اخیر بنی اسرائیل نبود; بلکه معمولاً حرکات بنی اسرائیل مایه خشم و غضب آنان می شده است.

عوامل کفر فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۳ - ۷

۷ کبرورزی و خودبزرگ بینی فرعونیان ، ریشه کفرورزی آنان به آیات الهی و رسالت موسی

فأرسلنا علیهم . .. فاستکبروا

استکبار به معنای خود بزرگ بینی است و چون <استکبروا> با حرف <فا> بر ارسال آیات تفریع شده، لازمه معنای آن (انکار کردن و نپذیرفتن) اراده شده است. به کارگیری استکبار به جای انکار و نپذیرفتن، برای رساندن علت انکار است ; یعنی انکار فرعونیان از سر خود بزرگ بینی و تکبر بود.

عوامل گمراهی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۹ - ۱

۱ - فرعون ، نقش اساسی و تعیین کننده ای در گمراهی مردم خود داشت .

و أضلّ فرعون قومه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۳ - ۷

۷ - هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، درباره این که قتل موسی (ع) موجب گمراهی ابدی و علاج ناپذیر آنان خواهد شد .

أتقتلون رجلاً . .. و

من یضلل اللّه فما له من هاد

برداشت یادشده به خاطر این نکته است که هشدار مؤمن آل فرعون نسبت به گمراه شدن آنان در مورد قتل موسی(ع) انجام پذیرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۹ - ۷

۷ - دنیاطلبی فرعونیان و تصویر نادرست آنها از زندگی دنیایی و اخروی ، سبب انحراف و خودکامگی آنان شد .

یقوم . .. و إنّ الأخره هی دار القرار

با توجه به یادآوری حقیقت زندگی در دنیا و آخرت از سوی مؤمن آل فرعون برای فرعونیان، برداشت بالا به دست می آید.

عوامل هلاکت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۰ - ۵

۵ - شکافته شدن دریا ، موجب غرق شدن و به هلاکت رسیدن فرعونیان شد .

و إذ فرقنا بکم البحر فأنجینکم و أغرقنا ءال فرعون

تفریع جمله <أنجیناکم> بر <فرقنا> به وسیله حرف <فاء> می رساند که سبب نجات بنی اسرائیل شکافته شدن دریا بود و از آن جا که <أغرقنا> بر <أنجیناکم> عطف شده، معلوم می شود: زمینه غرق شدن فرعونیان نیز همان شکاف دریا بوده است; یعنی، فرعونیان با دیدن معبر در میان دریا به تعقیب بنی اسرائیل پرداختند که شکاف بسته شد و آنان به هلاکت رسیدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۶ - ۷

۷ تکذیب آیات الهی و بی اعتنایی به آنها سبب هلاکت و غرق شدن فرعونیان در دریا شد .

فأغرقنهم فی الیم بأنهم کذبوا بایتنا و کانوا عنها غفلین

حرف <باء> در <بأنهم کذبوا> سببیه است

و می رساند که تکذیب آیات و بی اعتنایی به آنها سبب انتقام الهی بود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۷ – ۱۲

۱۲ صبر و مقاومت بنی اسرائیل زمان موسی در برابر ستمگری های فرعون ، موجب تحقق وعده الهی بر پیروزی آنان و نابودی دشمنانشان

و تمت کلمت ربک الحسنی علی بنی إسرءیل بما صبروا

حرف <باء> در <بما صبروا> سببیه است و <ما>، مصدریه. یعنی: <تمت ... بسبب صبرهم>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۹ – ۴

۴ – نابودی فرعونیان و متلاشی شدن نظام حکومتی آنان ، از پی آمد های متابعت آنان از فرعون بود .

فغشیهم . .. و أضلّ فرعون قومه و ما هدی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۳۶ – ۵

۵ خداوند ، فرعون و قومش را به خاطر تکذیب آیات الهی ، دچار هلاکتی سخت و شگفت آور کرد .

الذین کذّبوا بأیتنا فدمّرنهم تدمیرًا

<تدمیر> (مصدر <دمّرنا>) به معنای هلاک و نابودی کردن است و <تدمیراً> که مفعول مطلق برای <دمّرنا> است برای تأکید معنای هلاکت و نوع شگفت آور آن است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۵ – ۶

۶ – مایه افتخار و اقتدار فرعونیان ، عامل هلاکت و نابودی ایشان

و هذه الأنهر تجری من تحتی . .. انتقمنا منهم فأغرقنهم

عهد فرعونیان با موسی(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۴ –

۱۰ فرعونیان با موسی (ع) پیمان بستند و سوگند یاد کردند که در صورت برطرف ساختن عذاب شدید از آنان ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد سازند .

لئن کشفت عنا الرجز لنؤمنن لک و لنرسلن معک بنی إسراءیل

۱۱ فرعونیان پس از وقوع هر یک از عذاب های پنجگانه (طوفان . . .) با موسی پیمان بستند که در صورت برطرف ساختن آن ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد کنند .

لئن کشفت عنا الرجز لنؤمنن لک و لنرسلن معک بنی إسراءیل

برداشت فوق بر این اساس است که <ال> در <الرجز> عهد ذکری باشد. در این صورت <الرجز> اشاره به عذابهای پنجگانه در آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۵ - ۸،۹

۸ فرعونیان ، علی رغم پیمان مؤکدشان با موسی (ع) (تصدیق رسالت او و آزادسازی بنی اسرائیل پس از برطرف شدن عذاب) ، حتی لحظه ای به وی ایمان نیاوردند و بنی اسرائیل را آزاد نکردند .

فلما کشفنا عنهم الرجز . .. إذا هم ینکثون

۹ پیمان شکنی فرعونیان و پایبند نبودن آنان به عهد های خویش با موسی (ع)

إذا هم ینکثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۶ - ۳

۳ فرعونیان به دلیل شکستن پیمانشان با موسی (ع) (ایمان به وی و آزادسازی بنی اسرائیل) سزاوار انتقام الهی و غرق شدن در دریا گشتند .

إذا هم ینکثون. فانتقمنا منهم

تفریع جمله

<فانتقمنا> بر جمله <إذا هم ينكثون> به وسيله حرف <فاء> می رساند که پیمان شکنی فرعونیان در انتقام الهی از آنان دخیل بوده است.

عهدشکنی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۵ - ۸،۹،۱۰

۸ فرعونیان ، علی رغم پیمان مؤکدشان با موسی (ع) (تصدیق رسالت او و آزادسازی بنی اسرائیل پس از برطرف شدن عذاب) ، حتی لحظه ای به وی ایمان نیاوردند و بنی اسرائیل را آزاد نکردند .

فلما كشفنا عنهم الرجز . .. إذا هم ينكثون

۹ پیمان شکنی فرعونیان و پایبند نبودن آنان به عهد های خویش با موسی (ع)

إذا هم ينكثون

۱۰ امتناع فرعونیان از وفا کردن به پیمان مؤکد خویش ، به دور از انتظار و امری شگفت آور

فلما كشفنا . .. إذا هم ينكثون

<إذا>ی فجائیه دلالت می کند که نقض پیمان از سوی فرعونیان امری غیرمنتظره بوده است. گفتنی است که غیرمنتظره بودن به لحاظ کسانی است که شاهد ماجرای پیمان سپردن بوده و یا به طریقی به آن داستان آگاه شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۶ - ۳

۳ فرعونیان به دلیل شکستن پیمانشان با موسی (ع) (ایمان به وی و آزادسازی بنی اسرائیل) سزاوار انتقام الهی و غرق شدن در دریا گشتند .

إذا هم ينكثون. فانتقمنا منهم

تفریع جمله <فانتقمنا> بر جمله <إذا هم ينكثون> به وسیله حرف <فاء> می رساند که پیمان شکنی فرعونیان در انتقام الهی از آنان دخیل بوده است.

جلد - نام سوره - سوره

- آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۰ – ۵،۶

۵ – پیمان شکنی سریع فرعونیان ، پس از برطرف شدن عذاب و بلا از ایشان

فلمّا کشفنا عنهم العذاب إذا هم ینکثون

<نکث> (مصدر <ینکثون>) در اصل به معنای نقض و شکستن است که به صورت استعاره در مورد پیمان شکنی، به کار رفته است.

۶ – فرعون و فرعونیان ، مردمانی پیمان شکن و فرصت طلب

فلمّا کشفنا عنهم العذاب إذا هم ینکثون

غرق فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۵۰ – ۱۳،۱۰،۵،۳

۳ – بنی اسرائیل ، با عبور از دریا نجات یافتند و فرعونیان در آب دریا غرق شدند .

فأنجینکم و أغرقنا ءال فرعون

۵ – شکافته شدن دریا ، موجب غرق شدن و به هلاکت رسیدن فرعونیان شد .

و إذ فرقنا بکم البحر فأنجینکم و أغرقنا ءال فرعون

تفریع جمله <أنجیناکم> بر <فرقنا> به وسیله حرف <فاء> می رساند که سبب نجات بنی اسرائیل شکافته شدن دریا بود و از آن جا که <أغرقنا> بر <أنجیناکم> عطف شده، معلوم می شود: زمینه غرق شدن فرعونیان نیز همان شکاف دریا بوده است; یعنی، فرعونیان با دیدن معبر در میان دریا به تعقیب بنی اسرائیل پرداختند که شکاف بسته شد و آنان به هلاکت رسیدند.

۱۰ – بنی اسرائیل ، نظاره گر غرق شدن و به هلاکت رسیدن فرعونیان بودند .

و أغرقنا ءال فرعون و أنتم تنظرون

<نظر> به معنای دیدن و تماشا کردن است. مفعول <تنظرون> به قرینه جمله قبل غرق شدن فرعونیان می باشد.

۱۳ - خاطره نجات بنی اسرائیل و هلاکت خاندان فرعون با شکافته شدن دریا ،

خاطره ای عبرت آموز و شایسته و بایسته به یاد داشتن

و إذ فرقنا بکم البحر . .. و أنتم تنظرون

<إذ فرقنا> عطف بر <نعمتی> در آیه ۴۷ است. بنابراین <إذ فرقنا> نیز مفعول برای <أذکروا> می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۶ - ۱،۲،۳

۱ خداوند پس از ارائه معجزات متعدد و اتمام حجت بر فرعونیان ، آنان را در دریا غرق کرد .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم فی الیم

<الیم> در لغت به معنای دریا و رودخانه بزرگ است و <ال> در <الیم> برای عهد می باشد و چنانچه بسیاری از مفسران گفته اند اشاره به دریای سرخ دارد. برخی دیگر از مفسران آن را اشاره به رودخانه نیل دانسته اند.

۲ خداوند با غرق کردن فرعونیان در دریا از آنان انتقام گرفت .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم فی الیم

<فاء> در <فأغرقنا> تفسیریه است. یعنی <أغرقنا> بیان و تفسیر <انتقمنا> می باشد.

۳ فرعونیان به دلیل شکستن پیمانشان با موسی (ع) (ایمان به وی و آزادسازی بنی اسرائیل) سزاوار انتقام الهی و غرق شدن در دریا گشتند .

إذا هم ینکثون. فانتقمنا منهم

تفریع جمله <فانتقمنا> بر جمله <إذا هم ینکثون> به وسیله حرف <فاء> می رساند که پیمان شکنی فرعونیان در انتقام الهی از آنان دخیل بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۸ - ۲،۳

۲ عبور بنی اسرائیل (قوم موسی) از همان دریایی بود که فرعونیان در آن غرق شدند .

و جوزنا ببنی إسرءیل البحر

<ال> در <البحر> عهد ذکری است و اشاره به

<الیم> در آیه ۱۳۶ دارد. یعنی بنی اسرائیل را از همان دریا (دریایی که فرعونیان را درآن غرق کردیم) عبور دادیم.

۳ زمان عبور قوم موسی از دریا ، مقارن با غرق شدن فرعونیان در آن دریا بود .

فأغرقنهم فی الیم . .. و جوزنا ببنی إسرءیل البحر

<جوزنا . .. > عطف است بر آیه ۱۳۶ (فانتقمنا منهم ... .)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۴ - ۷

۷ خداوند با غرق کردن فرعونیان آنان را به هلاکت رساند .

و أغرقنا ءال فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۸ - ۶

۶ - امواج بزرگ و سهمگین دریا ، فرعون و سپاهیانش را فرا گرفت و آنان را در کام خود فرو برد .

فغشیهم من الیمّ ما غشیهم

<یمّ> به معنای دریا است و نیز به رودخانه بزرگی که آب آن شیرین باشد اطلاق می گردد (لسان العرب). <غشاوه> (مصدر <غشی>) به معنای پوشاندن و فراگرفتن است. ابهامی که در <ما غشیهم> وجود دارد، برای بیان عظمت امواجی است که موجب غرق شدن فرعونیان گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۳

۳ - خداوند ، فرعون و لشگریان وی را در دریا غرق کرد .

فأخذنه و جنوده فنبذنهم فی الیمّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۵ - ۵

۵ - غرق شدن و نابودی تمامی فرعونیان ، در پی انتقام الهی از ایشان

فأغرقنهم أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه

- فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۴ - ۳

۳- اطمینان بخشی خداوند به موسی (ع) و بنی اسرائیل ، در به سلامت عبور کردن آنان از دریا و غرق شدن فرعونیان

و اترک البحر رهوًا إنّهم جند مغرقون

هر چند عبارت <واترک . ..> معنای فرمان را در خود نهفته دارد; اما قرین شدن <رهوًا> می نمایاند که خداوند با بیان این صفت، در صدد اطمینان بخشی و ایجاد آرامش در روح موسی(ع) و اطرافیان آن حضرت بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۷ - ۱

۱- فرعونیان ، قبل از نابودی در رود نیل ، برخوردار از نعمت ها و امکانات گسترده

کم ترکوا . .. و نعمه کانوا فیها فکهین

<نعمه> (به فتح نون) به معنای تنعّم و برخورداری از نعمت ها است.

غفلت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۶ - ۶

۶ فرعونیان با غفلت از انتقام گیری خداوند ، آیات او را تکذیب کردند .

بأنهم کذبوا بایتنا و کانوا عنها غفلین

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر <عنها> به <نقمت> (برگرفته شده از <انتقمنا>) برگردد و جمله <و کانوا . .. > حال برای ضمیر <کذبوا> باشد. گفتنی است در این صورت غفلت به معنای حقیقی آن (بی خبر بودن و توجه نداشتن) خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۱ - ۳

۳ – غفلت از یاد خدا و احساس ایمنی از کیفر او ، عامل رواج یافتن ظلم و ستم بر مردم در

خاندان فرعون

أن ائت القوم الظلمين . قوم فرعون ألایتّقون

از مجموع دو آیه استفاده می شود که تقوا (بیم داشتن از خشم خدا و کیفر کردار) مانع ظلم و تباهی است و خاندان فرعون به دلیل بی بهره بودن از عنصر تقوا، گرفتار ظلم و تباهی گشته بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۴ - ۲

۲ - فرعونیان ، سخن حکیمانه و خیرخواهانه مؤمن آل فرعون را ، به خوبی درک نکرده و در غفلت شدید به سر می بردند .

فستذکرون ما أقول لکم

فرار از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۳ - ۳

۳- رعایت جوانب امنیتی و حفاظتی در گریز بنی اسرائیل از نظام فرعونی

فأسر . .. لیلاً

فرجام شوم فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۵

۵ - لزوم مطالعه در سرگذشت فرعونیان و فرجام شوم آنان

فأخذنه . .. فانظر کیف کان عقبه الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۲ - ۵

۵ - طرد شدن از لطف و رحمت حق ، فرجام شوم فرعونیان و پیشوایان کفر در روز رستاخیز

و جعلنهم أئمه یدعون إلی النار . .. و یوم القیمه هم من المقبوحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۴ - ۱

۱ - هشدار تهدیدآمیز مؤمن آل فرعون به قوم خود ، از دچار شدن آنان به سرنوشتی شوم بر اثر غفلت و بی توجهی شان به خیرخواهی

های او

فستذکرون ما أقول لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۸ - ۳

۳ - سرنوشت هلاکت بار فرعونیان و قوم ثمود ، نمونه ای بارز از برخورد تند و قهرآمیز خداوند با کافران است .

إنّ بطش ربّک . .. فرعون و ثمود

فرجام فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۱۰

۱۰ فرعون و بزرگان دربارش به عاقبتی شوم گرفتار شدند .

فانظر کیف کان عقبه المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۳

۳ - خداوند ، فرعون و لشگریان وی را در دریا غرق کرد .

فأخذنه و جنوده فنبذنهم فی الیمّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۶ - ۱،۲

۱ - سرنوشت فرعونیان در تاریخ ، مایه عبرت برای آیندگان

فجعلنهم سلفًا و مثلًا للأخرین

۲ - بیان فرجام فرعونیان ، هشداری به مستکبران و اشراف مشرک مکه

فجعلنهم سلفًا و مثلًا للأخرين

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۲۰ – بروج – ۸۵ – ۱۸ – ۴

۴ – فرجام فرعونيان و قوم ثمود ، نشانگر حاكميت اراده خداوند و ناتوانى سپاه كفر از رويارويى با او است .

فعّال لما يريد . .. فرعون و ثمود

فرصت طلبى فرعونيان

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۰ – ۶

۶ – فرعون و فرعونيان ، مردمانى پيمان شكن و فرصت طلب

فلمّا كشفنا عنهم العذاب إذا هم ينكثون

فرعون و خواسته فرعونيان

جلد – نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۷ – ۱۱

۱۱ فرعون با پذیرش پیشنهاد اشرافیان (سرکوبی موسی (ع) و قوم او) بر کشتار وسیع پسران بنی اسرائیل و زنده نگاه داشتن زنانشان مصمم شد .

قال سنقتّل أبناءهم و نستحی نساءهم

تقتیل (مصدر تقتّل) به معنای کشتار وسیع است. <استحیاء> از ماده <حیات> به معنای زنده نگاه داشتن است.

فرعون و فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۷ – ۱۳

۱۳ فرعون به اشراف دربارش اطمینان داد که نظامش از تسلط کامل بر موسی (ع) و قومش برخوردار است .

إنا فوقهم قهرون

<قاهر> به معنای غالب است و کلمه <فوقهم> متعلق به <قهرون> می باشد. یعنی ما از جهت بالا بر آنها مسلط هستیم. و این کنایه از سلطه کامل است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۹۸ – ۲

۲ فرعون ، در روز قیامت پیروانش را به آتش دوزخ خواهد برد .

فأوردهم النار

ماضی آوردن فعل <أورد> با اینکه گزارشی از آینده است اشاره به حتمی بودن ورود آنان به آتش جهنم دارد.

فرعونیان در جهنم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۹۸ – ۱،۲،۳

۱ فرعون در روز قیامت ، پیشاپیش پیروانش به سوی دوزخ روانه خواهد شد .

یقدم قومه یوم القیمه فأوردهم النار

قدوم (مصدر یقدم) به معنای سبقت گرفتن و در پیشاپیش حرکت کردن است.

۲ فرعون ، در روز قیامت پیروانش را به آتش دوزخ خواهد برد .

فأوردهم

النار

ماضی آوردن فعل <أورد> با اینکه گزارشی از آینده است اشاره به حتمی بودن ورود آنان به آتش جهنم دارد.

۳ حرکت فرعونیان به سوی دوزخ به رهبری و پیشاهنگی فرعون ، نمود برنامه های ناصواب او در دنیاست .

و ما أمر فرعون برشید. یقدم قومه یوم القیمه فأوردهم النار

جمله <یقدم قومه . ..> بیانگر فرجام پیروی از فرعون است و به منزله تفسیری برای <و ما أمر فرعون برشید> می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۳ - ۸

۸ - فرعونیان ، محکوم به دوزخ

و أنّ المسرفین هم أصحب النار

فرعونیان در دریا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۶ - ۱،۲،۳،۷

۱ خداوند پس از ارائه معجزات متعدد و اتمام حجت بر فرعونیان ، آنان را در دریا غرق کرد .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم فی الیم

<الیم> در لغت به معنای دریا و رودخانه بزرگ است و <ال> در <الیم> برای عهد می باشد و چنانچه بسیاری از مفسران گفته اند اشاره به دریای سرخ دارد. برخی دیگر از مفسران آن را اشاره به رودخانه نیل دانسته اند.

۲ خداوند با غرق کردن فرعونیان در دریا از آنان انتقام گرفت .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم فی الیم

<فاء> در <فأغرقنا> تفسیریه است. یعنی <أغرقنا> بیان و تفسیر <انتقمنا> می باشد.

۳ فرعونیان به دلیل شکستن پیمانشان با موسی (ع) (ایمان به وی و آزادسازی بنی اسرائیل) سزاوار انتقام الهی و غرق شدن در دریا گشتند .

إذا هم ينكثون. فانتقمنا منهم

تفريع جمله <فانتقمنا> بر جمله <إذا هم

ينكثون> به وسيله حرف <فاء> مى رساند كه پيمان شكنى فرعونيان در انتقام الهى از آنان دخيل بوده است.

۷ تكذيب آيات الهى و بى اعتنايى به آنها سبب هلاكت و غرق شدن فرعونيان در دريا شد .

فأغرقنهم فى اليم بأنهم كذبوا بايتنا و كانوا عنها غفلين

حرف <باء> در <بأنهم كذبوا> سببيه است و مى رساند كه تكذيب آيات و بى اعتنايى به آنها سبب انتقام الهى بود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۸ - ۲،۳

۲ عبور بنى اسرائيل (قوم موسى) از همان دريايى بود كه فرعونيان در آن غرق شدند .

و جوزنا ببنى إسرءيل البحر

<ال> در <البحر> عهد ذكرى است و اشاره به <اليم> در آيه ۱۳۶ دارد. يعنى بنى اسرائيل را از همان دريا (دريايى كه فرعونيان را درآن غرق كرديم) عبور داديم.

۳ زمان عبور قوم موسى از دريا ، مقارن با غرق شدن فرعونيان در آن دريا بود .

فأغرقنهم فى اليم . .. و جوزنا ببنى إسرءيل البحر

<جوزنا . .. > عطف است بر آيه ۱۳۶ (فانتقمنا منهم ... .)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۸ - ۵

۵ - فرعونيان ، در تعقيب بنى اسرائيل ، به راه خشك شده دريا ، وارد شدند .

طريقًا فى البحر يبسًا . .. فأتبعهم فرعون بجنوده

فرعونيان در رودنيل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۴ - ۷

۷- ورود گسترده لشگر فرعون به رود نیل ، به منظور تعقیب بنی اسرائیل

إنّهم جند مغرقون

از این که

غرق شدن به لشگر نسبت داده شده است، فراوان بودن تعداد کشته شدگان استفاده می شود.

فرعونیان در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۸ - ۱

۱ فرعون در روز قیامت ، پیشاپیش پیروانش به سوی دوزخ روانه خواهد شد .

یقدم قومه یوم القیمه فأوردهم النار

قدوم (مصدر یقدم) به معنای سبقت گرفتن و در پیشاپیش حرکت کردن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۴ - ۸

۸- احضار دسته جمعی بنی اسرائیل همراه با فرعونیان در قیامت برای مؤاخذه

جئنا بکم لفیفًا

بنابر اینکه مراد از <کم> بنی اسرائیل و نیز فرعونیان هلاک شده باشند، این برداشت به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۲ - ۳

۳ - فرعونیان ، از زمره مطرودان در روز رستاخیزاند .

و یوم القیمه هم من المقبوحین

<قبح> (مصدر <مقبوحین>) به معنای طرد کردن است. بنابراین <مقبوح>; یعنی، طرد شده.

فرعونیان و آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۶ - ۴

۴ فرعونیان آیات الهی را تکذیب کرده و به آن بی اعتنا بودند .

بأنهم کذبوا بایتنا و کانوا عنها غفلین

در برداشت فوق ضمیر <عنها> به <ایتنا> برگردانده شده است. گفتنی است که در این صورت <غفلت> به معنای بی اعتنایی خواهد بود، نه به معنای بی خبری ; زیرا جمله قبل (کذبوا ...) دلالت می کند که فرعونیان از آیات الهی بی خبر نبودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶

- انفال - ۸ - ۵۲ - ۱

۱ روش کافران مکه در برخورد با آیات الهی ، همانند روش فرعونیان و کافران پیش از آنان

کدأب ءال فرعون و الذین من قبلهم

<دأب> به معنای عادت و روش است. و چون آیه به دنبال قضایای جنگ بدر آمده، معلوم می شود مشبه کافران مکه هستند و تقدیر جمله چنین است: داب هؤلاء الکفره کدأب ءال فرعون. قابل ذکر است مراد از ضمیر در <قبلهم> آل فرعون هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۴ - ۳

۳ آل فرعون از مظاهر بارز تکذیب کنندگان آیات الهی

کدأب ءال فرعون و الذین من قبلهم کذبوا بایت ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۴ - ۳

فرعونیان و احضار جادوگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۲ - ۳

۳ احضار همه ساحران زبردست برای مبارزه با موسی (ع) ، درخواست اشرافیان دربار فرعون از فرعون

یأتوک بکل سحر علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۳ - ۲،۳

۲ مأموران بسیج شده برای جلب ساحران با موفقیت کامل مأموریت خویش را به انجام رساندند .

یأتوک بکل سحر علیم. و جاء السحره فرعون

با توجه به اینکه ال در <السـحره> عهـد ذکری است و مراد از آن همان <کل سـحر علیم> است که در فرمان فرعون آمـده بود، معلوم می شود مأموران بدون هیچ کم و کاستی موفق به اجرای فرمان فرعون شدند.

۳ ساحران بدون

هیچ اجباری از سوی نیرو های فرعونی برای مبارزه با موسی (ع) به دربار فرعون حاضر شدند .

و جاء السحره فرعون

بیان حضور ساحران به دربار فرعون با جمله <و جاء السحره> (ساحران آمدند) و نه با جمله ای همانند <و اَتوا بالسحره> (ساحران را آوردند)، حکایت از این دارد که ساحران به دلخواه خویش، و نه از روی اجبار و اکراه، به دربار حاضر شدند.

فرعونیان و اصطلاح رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۳ - ۲

۲ - < ربّ العالمین > عنوانی ناشناخته در فرهنگ اعتقادی فرعون و فرعونیان

قال فرعون و ما ربّ العلمین

فرعونیان و بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۴۹ - ۲،۴،۵،۹

۲ - خداوند با بعثت موسی (ع) ، بنی اسرائیل را از سیطره فرعونیان و شکنجه های سهمگین آنها ر ها ساخت .

و إذ نجینکم من ءال فرعون یسومونکم سوءالعذاب

در جمله <أنعمت علیکم> و <أنی فضلتکم> نعمت دادن و برتری بخشیدن به خداوند نسبت داده شده; ولی در جمله <نجیناکم> (ما شما را نجات دادیم) نجات بخشی به ضمیر <نا> (ما) نسبت داده شده است. از این مقابله می توان فهمید که خداوند در نجات بخشی، نظر به سببهایی نیز دارد که به قرینه آیات بعد می توان گفت: آن سبب بعثت حضرت موسی (ع) بوده است.

۴ - فرعونیان ، پسران بنی اسرائیل را سر می بریدند و زنانشان را زنده باقی می گذاشتند .

یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

<ذبح> به معنای سربریدن است و <تذبیح> (مصدر

یـذبحون از باب تفعیل) از کثرت سـربریدن حکایت دارد. <إستحیاء> (مصدر یستحیون) به معنای باقی گذاردن بر حیات و زندگانی است.

۵ - کشتار گسترده پسران و زنده نگه داشتن زنان ، سخت ترین شکنجه فرعونیان بر بنی اسرائیل

یسومونکم سوءالعذاب یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

جمله <یـذبحون . .. > می توانـد تفسـیر جمله قبـل باشـد; یعنی، منظـور از <سوء العـذاب> همـان سـربریدن پسـران و بـاقی گذاشـتن زنان است و نیز می تواند بیان مصداق بارزی از آن باشد; یعنی، فرعونیان عذابهایی بر بنی اسرائیل تحمیل می کردند که از آن جمله سربریدن فرزندان و ... می باشد. بر این مبنا ذکر به خصوص عذاب یاد شده، به خاطر شدت آن بوده است.

۹ - در صورتی که خداوند بنی اسـرائیل را از سـیطره فرعونیان نجات نمی داد ، آنان همچنان به شـکنجه و کشـتار فرزندانشان ادامه می دادند .

یسومونکم سوءالعذاب یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

برداشت فوق از فعلهای مضارع <یسومون> و <یذبحون> و <یستحیون> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۰ - ۱

۱ - بنی اسرائیل ، در محاصره فرعونیان در کناره دریای سرخ

و إذ فرقنا بکم البحر

ال در <البحر> عهـد ذهنی است و اشـاره به دریـایی معهود دارد که بنا به گفته بسـیاری از مفسـران، مراد از آن دریای سـرخ است. بیـان نجـات بنی اسـرائیل و غرق شـدن فرعونیـان در پی شـکافته شـدن دریـا، دلالـت بر این دارد که: فرعونیان در کناره دریای سرخ در صدد هجوم به بنی اسرائیل بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ -

۹ - ۱۲۹

۹ فرعون و اشراف دربار او ، دشمنان قوم موسی

عسی ربکم أن یهلك عدوکم

کلمه <عدو> هم می تواند به معنای دشمن باشد که در این صورت مراد از آن فرعون است و هم می تواند به معنای دشمنان باشد که در این صورت مراد از آن فرعون و اشراف دربار او خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۷ - ۱

۱ بنی اسرائیل در مدت زمانی طولانی تحت سیطره فرعونیان به ضعف و ناتوانی کشانه شده بودند .

و أورثنا القوم الذین کانوا یستضعفون

استعمال فعل مضارع همراه <کان> و أمثال آن دلالت بر استمرار آن فعل در گذشته دارد. بنابراین <کانوا یستضعفون> می رساند که استضعاف بنی اسرائیل به دست فرعونیان دارای سابقه طولانی بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۱ - ۱

۱ بنی اسرائیل همواره تحت سیطره خاندان فرعون به شکنجه هایی سخت گرفتار بودند .

و إذ أنجینکم من ءال فرعون یسومونکم سوء العذاب

<سَوْم> مصدر <یسومون> به معنای تحمیل کردن است. اضافه <سوء> به <العذاب> اضافه صفت به موصوف است ; یعنی: العذاب السوء.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۷ - ۷

۷ - حضور بنی اسرائیل در مصر ، برای فرعونیان اهمیت بسیاری داشت .

فأرسل معنا بنی إسرءیل

مطرح نمودن درخواست اجـازه فرعون، برای خروج بنی اسـرائیل از مصـر، نشـانه اهمیت حضور بنی اسـرائیل در مصـر و بیانگر نقش آنان در انجام امور فرعونیان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۷۸ – ۲

۲ – فرعون و لشکریانش ، در پی کوچ بنی اسرائیل از مصر ، به تعقیب آنان پرداختند .

فأتبعهم فرعون بجنوده

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۵۲ – ۶

۶ – خبردادن خداوند به موسی (ع) مبنی بر تعقیب بنی اسرائیل از سوی فرعونیان در صورت خروج از مصر

أسر بعبادی إنّکم متّبعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۲۳ – ۷،۸،۹

۷– ممانعت فرعونیان ، از مهاجرت بنی اسرائیل و خروج آنان از سرزمین مصر

فأسر . .. إنّکم متّبعون

۸– هشدار خداوند به موسی (ع) ، در غافل نبودن از تعقیب فرعونیان نسبت به بنی اسرائیل

فأسر . .. إنّکم متّبعون

۹– گریز علنی بنی اسرائیل از قلمرو فرعونیان ، امری غیرقابل تحمل برای نظام فرعونی

إنّکم متّبعون

فرعونیان و پیروان موسی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۱ – ۱،۲

۱ فرعونیان خویشتن را مبارک می دانستند و موسی (ع) و مؤمنان به وی را مردمی بدشگون و نامبارک می پنداشتند .

فإذا جاءتهم الحسنه قالوا لنا هذه و إن تصبهم سيئه يطيروا بموسی و من معه

<لام> در <لنا> تعلیلیه است و تقدیم <لنا> دلالت بر حصر دارد. بنابراین <لنا هذه> یعنی این رفاه و آسایش (الحسنه) تنها به سبب خود ما و میمنت ماست. <تطیر بکذا> یعنی چیزی را نامبارک دانست و به سبب آن فال بد زد.

۲ فرعونیان ، رفاه ها و آسایش ها را ناشی از میمنت خویش

، و سختی ها و ناراحتی ها را برخاسته از بدشگونی موسی (ع) و پیروانش می دانستند .

قالوا لنا هذه . .. یطیروا بموسی و من معه

فرعونیان و پیروان موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۸

۸ آمادگی موسی (ع) و قومش برای شورش علیه نظام فرعونی و به انزوا کشاندن فرعون و خدایان او ، دلیل اشراف دربار برای ضرورت مجازات و سرکوبی آنان

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض و یذرک و ءالهتک

فرعونیان و تخلف وعده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۸ - ۷

۷ - فرعون به موسی (ع) اطمینان داد که او و یارانش ، از حضور در میعادگاه تخلف نخواهند ورزید .

موعدًا لانخلفه نحن

فرعونیان و تعقیب بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۲،۳

۲ فرعون و سپاهیانش ، با خارج شدن بنی اسرائیل از دریا ، با کبر و نخوت و با سرعت به سوی آن گذرگاه تاختند .

و جوزنا ببنی إسرءیل البحر فأتبعهم فرعون و جنوده بغیاً و عدواً

جمله <فأتبعهم . .. > عطف بر جمله <جاوزنا> است و <فای عاطفه> برای ترتیب بدون تراخی است. عرب به کسی که راه رفتنش همراه با کبر و نخوت باشد می گوید: <بغی فی مشیته> و <عدو> نیز به معنای دویدن است.

۳ فرعون و سپاهیانش ، از سرِ ستم و کینه توزی ، بنی اسرائیل را تعقیب کردند .

فأتبعهم فرعون

و جنوده بغیاً و عدواً

فرعونیان و حفظ حکومت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۹ – ۵

۵ اشراف و بزرگان قوم فرعون در تلاش برای حفظ نظام فرعونی

قال الملأ . .. إن هذا لسحر علیم

فرعونیان و خالق آفرینش

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۵۰ – ۷

۷ – فرعون و فرعونیان ، به تغایر بین خالق جهان و ربّ موجودات ، معتقد بودند .

من ربّکما . .. ربّنا الذی أعطی کلّ شیءء خلقه

در پاسخ به یک سؤال، سعی می شود از یک مقدمه معلوم، برای معرفی مجهول استفاده شود. در جواب پرسش فرعون (من ربّکما)، موسی(ع) نیز از یک مقدمه معلوم استفاده کرده که توصیف خداوند به خالقیت است، زیرا فرعون و پیروانش، به خالقیت خداوند معتقد بودند، و تنها ربوبیت، محور تفاوت و اختلاف آنان بوده است.

فرعونیان و دعوت موسی(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۴۹ – ۷

۷ – فرعونیان ، گرفتار تناقض فکری و رفتاری در برابر دعوت موسی (ع)

و قالوا یأیّه الساحر ادع لنا ربّک

فرعونیان، از یک سو موسی(ع) را ساحر می خوانند و از سوی دیگر برای رفع بلاـ دست به دامان او می شوند و این خود نمایانگر تشتت و تناقضی است که بدان گرفتار آمده اند.

فرعونیان و زنان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۴۹ - ۶

۶ - زنان بنی اسرائیل در نهایت سختی و شکنجه و

هم آغوش مرگ ، در سیطره فرعونیان

یسومونکم سوءالعذاب یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

فرعونیان و سوگند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۴ - ۶

۶ فرعونیان ، موسی (ع) را به منزلتش نزد خدا (مستجاب الدعوه بودنش) قسم دادند تا زوال عذاب را از خداوند درخواست کند .

ادع لنا ربک بما عهد عندک

<باء> در <بما عهد> در برداشت فوق، باء قسم گرفته شده است.

فرعونیان و عصای موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۷ - ۳

۳ تبدیل عصای موسی (ع) به ماری بزرگ ، دور از انتظار فرعونیان

فألقی عصاه فإذا هی ثعبان مبین

<إذا> در <فإذا هی . .. > برای مفاجات و بیانگر دو معناست: بین مفاد جمله قبل و بعد اقتران زمانی است، مفاد جمله پس از آن در یک حالت غیر منتظره انجام شده است.

فرعونیان و فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۱،۲،۵

۱ اشراف قوم فرعون برای تحریک وی به سرکوبی موسی (ع) و قوم او تلاشی پیگیر داشتند .

و قال الملأ من قوم فرعون أتذر موسی و قومه

۲ فرعون به سبب تعیین نکردن مجازات برای موسی (ع) و قوم او مورد انتقاد اشراف دربار قرار گرفت .

و قال الملأ من قوم فرعون أتذر موسی و قومه

گویا اشـراف از اینکه ساحران تهدیـد به اعدام شدند، ولی سـخنی از مجازات موسـی و قوم او نرفت، چنین اسـتنباط کردند که فرعون تصمیمی

برای مجازات او مردمش ندارد و لذا زبان به انتقاد گشودند و گفتند آیا موسی و قومش را رها می سازی و مجازات نمی کنی.

۵ روآوردن موسی (ع) و قومش به فسادگری علیه نظام فرعونی ، هشدار اشرافیان به فرعون

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض

<لام> در <لیفسدوا> در اصطلاح اهل ادب لام عاقبت می باشد. بنابراین مقصود اشراف از جمله <أتذر ... > این است که ترک مجازات موسی(ع) و قومش به فسادگری آنان می انجامد. قابل ذکر است که مراد از فسادگری، به قرینه <و یذرک و ءالهتک>، شورش کردن علیه نظام فرعونی است.

فرعونیان و مربی موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۰ - ۷

۷ - فرعون و فرعونیان ، به تغایر بین خالق جهان و ربّ موجودات ، معتقد بودند .

من ربّکما . .. ربّنا الذی أعطی کلّ شیءء خلقه

در پاسخ به یک سؤال، سعی می شود از یک مقدمه معلوم، برای معرفی مجهول استفاده شود. در جواب پرسش فرعون (من ربّکما)، موسی(ع) نیز از یک مقدمه معلوم استفاده کرده که توصیف خداوند به خالقیت است، زیرا فرعون و پیروانش، به خالقیت خداوند معتقد بودند، و تنها ربوبیت، محور تفاوت و اختلاف آنان بوده است.

فرعونیان و معجزه موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۹ - ۱،۲،۳،۴

۱ اشراف و بزرگان قوم فرعون پس از مشاهده معجزات موسی ، برای چاره اندیشی و مبارزه با موسی جلسه مشورتی تشکیل دادند .

قال الملأ من قوم فرعون

در آیات پیشین روی سخن موسی

با فرعون بود و در این آیه عکس العمل اشراف دربار او مطرح شده است. این تغییر سیاق با توجه به جمله <فماذا تأمرون> در آیه بعد (چه نظری دارید و چه دستوری پیشنهاد می کنید)، حاکی از تبادل نظر آنان درباره برخورد با موسی است که از آن در برداشت فوق به <جلسه مشورتی> تعبیر شد.

۲ اشراف و بزرگان دربار فرعون بر مبنای ساحر بودن موسی و سحر بودن معجزات وی ، جلسه مشورتی خویش را آغاز کردند .

قال الملأ من قوم فرعون إن هذا لسحر علیم

جمله <إن هذا . .. > می تواند از نتایج بحث و گفتگوی اشراف باشد. یعنی در ابتدا این مسأله مطرح شد که امور خارق العاده موسی از چه سنخی است. همچنین می تواند بیانگر این باشد که آنان ساحر بودن موسی را مفروض گرفته بودند و درباره روش مبارزه با وی تبادل نظر می کردند. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

۳ اشراف و بزرگان قوم فرعون پس از تبادل نظر در جلسه مشورتی به این نتیجه رسیدند که موسی (ع) بدون هیچ تردید ساحری زبردست و معجزه وی سحر است .

قال الملأ من قوم فرعون إن هذا لسحر علیم

برداشت فوق بر اساس اولین احتمالی است که در توضیح فیش قبل درباره جمله <إن هذا . .. > بیان شد.

۴ معجزات موسی (ع) در دیدگاه اشراف قوم فرعون ، اموری با عظمت ، خارق العاده و شگفت آور

إن هذا لسحر علیم

توصیف موسی به <علیم> (بسیار دانا) و بیان جمله <ان هذا . .. > با چندین تأکید (اسمیه آوردن جمله،

مقرون ساختن آن به دو حرف تأکید <إن> و <لام>) حکایت از آن دارد که همگان به عظمت کار موسی پی برده بودند و بدان اقرار داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۲ - ۲

۲ فرعونیان در عین اعتراف به خارق العاده بودن معجزات موسی ، با لحنی تمسخرآمیز آیت بودن آنها را تکذیب می کردند .

مهما تأتنا به من ءایه لتسحرنا بها

<لتسحرنا بها> (یعنی تا ما را به وسیله آن آیه سحر کنی)، می رساند که مراد از کلمه <آیه> در سخن فرعونیان <سحر> است و هدف آنان از اینکه آن را <آیه> نامیدند، استهزای موسی بوده است.

فرعونیان و منشأ سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۲

۲ فرعونیان ، رفاه ها و آسایش ها را ناشی از میمنت خویش ، و سختی ها و ناراحتی ها را برخاسته از بدشگونی موسی (ع) و پیروانش می دانستند .

قالوا لنا هذه . .. یطیروا بموسی و من معه

فرعونیان و موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۸

۸ فرعون و بزرگان دربار او ، آیات و معجزات ارائه شده از سوی موسی را تکذیب کردند .

بئایتنا إلی فرعون و ملإیه فظلموا بها

ضمیر در <بها> به <آیاتنا> برمی گردد و چون <ظلم> به حرف باء متعدی شده (ظلموا بها) متضمن معنای تکذیب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۵ - ۷

۷

فرعون و بزرگان دربارش در انتظار بینه ای از سوی موسی بر حقانیت ادعای خویش

قد جئتکم ببینه من ربکم

برداشت فوق بر این اساس است که <قد> در <قد جئتکم> برای توقع باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۹ - ۱

۱ اشراف و بزرگان قوم فرعون پس از مشاهده معجزات موسی ، برای چاره اندیشی و مبارزه با موسی جلسه مشورتی تشکیل دادند .

قال الملأ من قوم فرعون

در آیات پیشین روی سخن موسی با فرعون بود و در این آیه عکس العمل اشراف دربار او مطرح شده است. این تغییر سیاق با توجه به جمله <فماذا تأمرون> در آیه بعد (چه نظری دارید و چه دستوری پیشنهاد می کنید)، حاکی از تبادل نظر آنان درباره برخورد با موسی است که از آن در برداشت فوق به <جلسه مشورتی> تعبیر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۱۰ - ۲

۲ فرعون و درباریان او آگاه به توان و اقتدار موسی (ع) برای برچیدن نظام حکومتی آنان

یرید أن یخرجکم من أرضکم

تشکیل جلسه مشورتی از سوی سران حکومت مصر برای ارزیابی روشهای مبارزه با موسی بدین سبب که وی در صدد برچیدن حکومت است، نشانگر این نکته است که فرعونیان به توانایی و اقتدار موسی پی برده و سخت بیمناک بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۱،۳،۵،۶،۸

۱ اشراف قوم فرعون برای تحریک وی به سرکوبی موسی (ع) و قوم او تلاشی پیگیر داشتند .

و

قال الملأ من قوم فرعون أتذر موسی و قومه

۳ اشراف دربار فرعون بیمناك از برچیده شدن نظام فرعونی و به قدرت رسیدن موسی (ع) و قوم او

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض و یذرك و ءالهتك

۵ روآوردن موسی (ع) و قومش به فسادگری علیه نظام فرعونی ، هشدار اشرافیان به فرعون

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض

<لام> در <لیفسدوا> در اصطلاح اهل ادب لام عاقبت می باشد. بنابراین مقصود اشراف از جمله <أتذر ... > این است که ترک مجازات موسی(ع) و قومش به فسادگری آنان می انجامد. قابل ذکر است که مراد از فسادگری، به قرینه <و یذرك و ءالهتك>، شورش کردن علیه نظام فرعونی است.

۶ موسی (ع) و قوم او در پندار اشرافیان و فرعونیان ، مردمی فسادگر بودند .

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض

۸ آمادگی موسی (ع) و قومش برای شورش علیه نظام فرعونی و به انزوا کشاندن فرعون و خدایان او ، دلیل اشراف دربار برای ضرورت مجازات و سرکوبی آنان

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض و یذرك و ءالهتك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۰ - ۱

۱ خداوند ، فرعونیان زمان موسی را برای پذیرش رسالت های او ، به قحطی های متعدد و کم محصولی فاحشی مبتلا ساخت .

و لقد أخذنا ءال فرعون بالسنین و نقص من الثمرت لعلهم یذّکّرون

<سنه> به معنای قحطی و خشکسالی است و جمع آوردن آن (السنین) حکایت از تعدد قحطی و خشکسالی دارد. این تعدد یا به اعتبار شهرهای

زیـادی است که قحطی در آنجاهـا به وجود آمـده و یا به لحاظ سالهای متعـدد است. نکرده آوردن <نقص> اشاره به کمبود فاحش دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۱،۲

۱ فرعونیان خویشتن را مبارک می دانستند و موسی (ع) و مؤمنان به وی را مردمی بدشگون و نامبارک می پنداشتند .

فإذا جاءتهم الحسنه قالوا لنا هذه و إن تصبهم سیئه یطیروا بموسی و من معه

<لام> در <لنا> تعلیلیه است و تقـدیم <لنا> دلالت بر حصـر دارد. بنابراین <لنا هذه> یعنی این رفاه و آسایش (الحسـنه) تنها به سبب خود ما و میمنت ماست. <تطیر بکذا> یعنی چیزی را نامبارک دانست و به سبب آن فال بد زد.

۲ فرعونیان ، رفاه ها و آسایش ها را ناشـی از میمنت خویش ، و سختی ها و ناراحتی ها را برخاسته از بدشگونی موسی (ع) و پیروانش می دانستند .

قالوا لنا هذه . .. یطیروا بموسی و من معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۲ - ۱،۳

۱ فرعونیان با سحر خواندن تمامی معجزات موسی ، به وی گفتند که هرگز رسالتش را تصدیق نخواهند کرد .

مهما تأتنا به من ءایه لتسحرنا بها فما نحن لک بمؤمنین

<مهما> از أسـماء شرط و به معنای <ای شیء> است. و <من> در <من آیه> بیان <مهما> است. بنابراین جمله <مهما تأتنا ... > یعنی <هر چیزی را که به عنوان معجزه بیاوری ... .>

۳ فرعونیان ایمان به رسالت موسی را سحرزدگی می دانستند .

مهما

تأتنا به من ءایه لتسحرنا بها فما نحن لک بمؤمنین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۳ – ۶

۶ فرعونیان علی رغم مشاهده آیاتی متعدد بر حقانیت رسالت موسی ، از پذیرش آن سرباز زدند .

فأرسلنا علیهم . .. فاستکبروا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۴ – ۲،۵،۶

۲ فرعونیان پس از گرفتار شدن به عذاب شدید ، رو به موسی (ع) آورده از وی خواستند تا برای برطرف شدن آن دعا کند .

و لما وقع علیهم الرجز قالوا یموسی ادع لنا ربک

۵ فرعونیان به التزام پروردگار درباره استجابت دعای موسی در رفع عذاب از ایشان آگاه بودند .

ادع لنا ربک بما عهد عندک

۶ فرعونیان ، موسی (ع) را به منزلتش نزد خدا (مستجاب الدعوه بودنش) قسم دادند تا زوال عذاب را از خداوند درخواست کند .

ادع لنا ربک بما عهد عندک

<باء> در <بما عهد> در برداشت فوق، باء قسم گرفته شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۹۷ – ۳

۳ فرعون و قوم او و بزرگان دربارش ، رسالت موسی (ع) را نپذیرفتند .

فاتبعوا أمر فرعون

پیروی از دستور فرعون (فاتبعوا أمر فرعون) پس از رسالت موسی(ع) (أرسلنا موسی) گویای مخالفت قوم فرعون و بزرگان دربارش با رسالت موسی(ع) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۰ - ۱۰،۲۰

۱۰ - فرعونیان ، موسی (ع) را به مادرش سپردند

و او وی را به خانه خویش برد .

فرجعنك إلی أُمّک

بازگشت موسی نزد مادر، به این است که مادر، او را نزد خود برده باشد; نه این که برای پرستاری او به دربار رفته باشد.

۲۰ - موسی (ع) به خاطر ارتکاب قتل ، نزد فرعونیان امنیت جانی نداشت .

فنجّینک من الغم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۳ - ۱۱

۱۱ - ایادی و طرفداران فرعون ، همان سخنان و نظرات فرعون را در باره موسی (ع) تکرار و تبلیغ می کردند .

أجئتنا لتخرجنا من أرضنا بسحرک . .. لسحرن یریدان أن یخرجاکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۴ - ۳

۳ - تکذیب موسی (ع) از سوی فرعونیان

و کذّب موسی

از این که تکذیب حضرت موسی(ع) به قومش نسبت داده نشده، استفاده می شود که تنها فرعونیان با او به مخالفت برخاستند و بنی اسرائیل به او ایمان آوردند و دعوتش را پذیرفتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۷ - ۲

۲ - فرعونیان ، منکر هر گونه امتیاز برای موسی و هارون (ع)

فقالوا أنؤمن لبشرین مثلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۴۹ – ۲

۲ – استمرار مواضع خصمانه و حق ستیزانه فرعونیان در مقابل موسی (ع) ، حتی پس از گرفتار آمدن آنان به عذاب الهی

إذا هم منها یضحکون . .. و أخذنهم بالعذاب ... و قالوا یأیّه الساحر

فرعونیان پس از گرفتار

شدن به عذاب های متعدد، همچنان راه کج خویش را ادامه داده و موسی(ع) را ساحر می نامیدند.

فرعونیان و نعمتهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۳ - ۶

۶ فرعونیان و کفرپیشگان قبل از آنان در ابتدای تشکلشان امتهایی شایسته برای بهره مند شدن از نعمت های الهی بودند .

فأخذهم اللّه بذنوبهم . .. ذلک بأن اللّه لم یک مغیرا ... حتی یغیروا ما بأنفسهم

از نکاتی که می توان از ارتباط این آیه و آیه قبل به دست آورد این است که فرعونیان و امتهای پیش از آنها در ابتدای تشکلشان امتهای کافر و منکر آیات الهی نبودند و این حالت پس از گذشت زمان بر آنان عارض شد.

فرعونیان و هارون(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۷ - ۲

۲ - فرعونیان ، منکر هر گونه امتیاز برای موسی و هارون (ع)

فقالوا أنؤمن لبشرین مثلنا

فرعونیان و هجرت بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۲ - ۵

۵ - ممانعت جدی حکومت فرعون از مهاجرت بنی اسرائیل و ترک سرزمین مصر

و أوحینا إلی موسی أن أسر بعبادی إنّکم متّبعون

فرمان الهی مبنی بر خروج مخفیانه و حرکت شبانه بنی اسرائیل و نیز تعبیر <إنّکم متّبعون> نشانگر ممانعت شدید حکومت فرعون نسبت به خروج بنی اسرائیل از مصر است.

فساد فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۷ - ۶

۶ امت های هلاک شده پیشین (نظیر امت

نوح ، هود ، صالح ، شعیب و قوم فرعون) امتهایی ناصالح و فاسد بودند .

فلولا كان من القرون . .. ما كان ربک لیهلك القرى بظلم

بیان این حقیقت که خداونـد امتهای صالـح را عـذاب نمی کنـد ، پس از مطرح ساختن هلاکت امتهای پیشـین (فلولا کان . ..) اشاره به این دارد که: امتهای پیشین ، ناصالح و مستحق عذاب بودند و از ناحیه خدا بر آنان ستمی روا نشد.

فسق فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۲ - ۵،۶

۵ - فرعون و فرعونیان ، مردمی گرفتار فسق و انحراف دیرپای

إلى فرعون و قومه إنّهم كانوا قومًا فسقين

تعبیر <کانوا قوماً فاسقین> بیانگر آن است که فرعونیان از دیرباز گرفتار فسق و انحراف بوده اند.

۶ - مبارزه با فسق و تجاوزگری فرعون و فرعونیان ، در رأس برنامه ها و وظایف موسی

فى تسع ءايت إلى فرعون و قومه إنّهم كانوا قومًا فسقين

فلسفه بسیج فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۴ - ۱

۱ - دسـتور فرعون به مأموران جمع آوری سپاه ، مبنی بر اندک جلوه دادن نیروی بنی اسـرائیل به منظور تقویت روحیه مردم و تشویق آنان به پیوستن به سپاه وی

إنّ هؤلاء لشرذمه قليلون

جمله <إنّ هؤلاء. ..> دسـتور فرعون به مأموران خویش است که به مردم بگویند: گریزندگان، تعدادی اندک و ضـعیف اند. گفتنی اسـت که کلمه <شـرذمه> به عـده ای از مردم گفته می شـود و <قلیلـون> صـفت <شـرذمه> است; یعنی، عـده ای اندک.

فلسفه تلاش فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۵۴ – ۱

۱ – دستور فرعون به مأموران جمع آوری سپاه ، مبنی بر اندک جلوه دادن نیروی بنی اسرائیل به منظور تقویت روحیه مردم و تشویق آنان به پیوستن به سپاه وی

إنّ هؤلاء لشرذمه قلیلون

جمله <إنّ هؤلاء. ..> دستور فرعون به مأموران خویش است که به مردم بگویند: گریزندگان، تعدادی اندک و ضعیف اند. گفتنی است که کلمه <شرذمه> به عده ای از مردم گفته می شود و <قلیلون> صفت <شرذمه> است; یعنی، عده ای اندک.

فلسفه عذاب فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۱۴ – ۳

۳ – نزول کیفر و عذاب الهی بر قوم نوح ، عاد ، فرعون ، ثمود ، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) به جرم تکذیب پیامبران

إن كلّ إلّاكذّب الرسل فحقّ عقاب

<حقّ> به معنای <ثَبَتَ> (ثابت و محقق است) می باشد.

فلسفه نجوای فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۲ – ۶

۶ – نجوا های فرعونیان با یکدیگر ، برای رفع اختلاف و تنش و ایجاد وحدت در صفوف خود بود .

فتنزعوا . .. و أسرّوا النجوی

قتل فرعونی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۱۵ – ۱۰،۱۲

۱۰ – جان باختن فرد قبطی با ضربه مشت موسی

فوکزه موسی فقضی علیه

عبارت <قضی علیه> مرادف با <قتله> است.

۱۲ – در دیدگاه موسی (ع) قتل ناخواسته مرد قبطی ، عملکرد شیطان بود .

قال هذا من عمل الشیطن

جلد – نام سوره – سوره –

آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۱۷ – ۱

۱ – آگاهی یافتن موسی (ع) به قدرت بدنی فوق العاده خویش پس از قتل مرد قبطی

فوکزه موسی فقضی علیه . .. قال ربّ بما أنعمت علیّ

موسی(ع) وقتی دید، مرد قبطی تنها با یک ضربه مشت او از پای در آمد و جان باخت، دریافت که دارای نیروی فوق العاده ای است و خداوند او را علاوه بر دانش و حکمت، از توان جسمی دشمن شکن نیز برخوردار ساخته است. از این رو به سپاس این نعمت، با خدا پیمان بست که آن نیرو را هرگز در جهت تقویت مجرمان به کار نگیرد.

قتلهای فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۴۹ – ۴،۵،۹

۴ – فرعونیان ، پسران بنی اسرائیل را سر می بریدند و زنانشان را زنده باقی می گذاشتند .

یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

<ذبح> به معنای سربریدن است و <تذبیح> (مصدر یذبحون از باب تفعیل) از کثرت سربریدن حکایت دارد. <إستحیاء> (مصدر یستحیون) به معنای باقی گذاردن بر حیات و زندگانی است.

۵ – کشتار گسترده پسران و زنده نگه داشتن زنان ، سخت ترین شکنجه فرعونیان بر بنی اسرائیل

یسومونکم سوءالعذاب یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

جمله <یذبحون . .. > می تواند تفسیر جمله قبل باشد; یعنی، منظور از <سوء العذاب> همان سربریدن پسران و باقی گذاشتن زنان است و نیز می تواند بیان مصداق بارزی از آن باشد; یعنی، فرعونیان عذابهایی بر بنی اسرائیل تحمیل می کردند که از آن جمله سربریدن فرزندان و ... می باشد. بر این مبنا ذکر به خصوص

عذاب یاد شده، به خاطر شدت آن بوده است.

۹ - در صورتی که خداوند بنی اسرائیل را از سیطره فرعونیان نجات نمی داد ، آنان همچنان به شکنجه و کشتار فرزندانشان ادامه می دادند .

یسومونکم سوءالعذاب یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

برداشت فوق از فعلهای مضارع <یسومون> و <یذبحون> و <یستحیون> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۳،۱۴

۱۳- سر بریدن پسران و زنده نگه داشتن زنان بنی اسرائیل ، بدترین نوع تحمیل شکنجه و آزار از سوی فرعونیان به آنان

یسومونکم سوء العذاب و یذبّحون أبناءکم و یستحیون نساءکم

آوردن <یذبّحون أبناءکم و یستحیون نساءکم> پس از <یسومونکم> می تواند جمله تفسیری برای آن باشد. در این صورت، این دو مورد، شرح شکنجه ها و رفتارهای ظالمانه آل فرعون است.

۱۴- فزونی چشمگیر زنان بر مردان در جامعه و بر هم خوردن اعتدال جمعیتی ، مایه پدید آمدن مشکلات اجتماعی آزار دهنده برای زنان

یستحیون نساءکم

اینکه خداوند برای شکنجه های آل فرعون، کشتن پسران و زنده نگه داشتن زنان را برشمرده است، امکان دارد بدین علت باشد که چنین عملی، تعادل جمعیت را بر هم می زند و در نتیجه جمعیت زنان افزونی پیدا می کند و این خود شکنجه ای آزار دهنده برای مردم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۶ - ۱۷

۱۷ - فرعونیان ، به صرف ترس و احساس از به خطر افتادن حکومت و اقتدارشان ، اقدام به کشتن و اعدام مخالفان می کردند .

أقتل موسی . .. إنّی أخاف أن یبدّل دینکم أو

أن يظهر فى الأرض الفساد

قحطی در فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۰ - ۲

۲ کم محصولی فاحش ، بارزترین اثر خشکسالی ها و قحطی های تحمیل شده به فرعونیان

و لقد أخذنا ءال فرعون بالسنین و نقص من الثمرت

خشکسالی و قحطی در پی دارنده مشکلات فراوانی است که از جمله آنها کم محصولی است. بنابراین ذکر بخصوص آن می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

قدرت طلبی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۲ - ۶

۶ - قدرت و ثروت ، تنها ملاک ارزش در دیدگاه فرعون و فرعونیان

قال یقوم ألیس لی ملک مصر . .. أم أنا خیر من هذا الذی

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته زیر است: الف) فرعون پس از یادآوری فرمانروایی و ثروت خویش، موسی(ع) را غیر قابل قیاس با خود می داند و این نشان دهنده بینش فرعون در زمینه ملاک ارزش است. ب) سخنرانی فرعون و تکیه وی بر قدرت و ثروت، نشان می دهد که در جامعه قبطی چنین دیدگاهی وجود داشته است.

قدرت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۶ - ۳

۳ - فرعون ، طرفداران و کارگزاران حکومت خود را ، گروهی متحد ، نیرومند و آماده نبرد معرفی کرد .

و إنّا لجمیع حذرون

یکی از معانی <جمیع> ضدّ <متفرق>; یعنی، متحد است (لسان العرب). برداشت یاد شده بر اساس همین معنا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص -

۳ - ۱۳ - ۳۸

۳ - قوم نوح ، عـاد ، فرعون ، ثمود ، لوط و اصـحاب ایکه (قوم شـعیب) ، اقوامی قدرتمنـد و بی ماننـد در مخالفت با رسالت فرستادگان الهی

کذّبت قبلهم قوم نوح . .. ثمود ...أصحب لئیکه أُولئک الأحزاب

برداشت یاد شده از تعریف مسـند (أُولئک) و مسـندالیه (أحزاب) که بر حصر دلالت می کند استفاده می شود; یعنی، این اقوام حقیقتاً گروه های متشکلی بودند که اقوام دیگر در قوت و شدت مخالفت با پیامبران، مانند آنان نبودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۴۲ - ۶

۶ - فرعونیان ، دارای اقتدار و توان بالا

فأخذنهم أخذ عزیز مقتدر

آورده شدن اوصاف <عزیز> و <مقتدر> برای خداوند در این آیه، تعریض به قدرت ظاهری فرعونیان دارد.

قدرت نمایی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۴ - ۴

۴ - حضور با تمام قوا و با آرایش منظم و با هیبت ، طرح پیشنهادی فرعونیان برای قدرت نمایی در صحنه مقابله با موسی (ع)

فأجمعوا کیدکم ثمّ ائتوا صفًّا

کاخ سازی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۷ - ۱۵

۱۵ فرعون و مردمانش در طول حکومتشان ، همواره در پی ساختن کاخ ها و خوش نشین های سایه افکن بودند .

و دمرنا ما کان یصنع فرعون و قومه و ما کانوا یعرشون

<ما> در <ما كانوا> موصول است و مراد از آن به دليل <يعرشون>، عرش و عريش (سايبان) است. بنابراين <ما كانوا يعرشون> يعنى سايبانهايى

که آنها را ساخته بودند. فعل <یصنع> و <یعرشون> که به همراه <کان> و <کانوا> آمده، دلالت می کند که فرعونیان پیوسته کاخ و سایبان می ساختند ; یعنی دارای کاخها و خوش نشینهای فراوان بودند.

کشتارهای جمعی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۴۹ - ۷

۷ - زنان بنی اسرائیل به خاطر کشتار وسیع فرزندانشان به دست فرعونیان ، لذت حیات از آنان سلب شده بود و از زنده ماندن خود در عذاب بودند .

یسومونکم سوءالعذاب یذبحون ابناءکم و یستحیون نساءکم

زنده گذاشتن زنان، به عنوان یک عذاب برای بنی اسرائیل مطرح شده است; در حالی که مجرد نکشتن، عذاب و شکنجه تلقی نمی شود. بنابراین با توجه به اینکه جمله <یستحیون نساءکم> پس از <یذبحون ابناءکم> آمده، می توان گفت: همان کشتن فرزندان موجب می شده که زنان از زنده ماندن خویش و دیدن قتل فجیع فرزندانشان، در رنج و عذاب باشند. آوردن زنان و نه دختران در مقابل پسران این معنا را تأیید می کند.

کشتزارهای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۶ - ۱

۱- برجای ماندن مزارع بزرگ و خانه های بس مجلل ، از فرعونیان غرق شده در دریا

و زروع و مقام کریم

کفر اکثریت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۷ - ۴

۴ - اکثریت فرعونیان (قبطیان) ، حق ناپذیر و مصمم بر کفر

و ما کان أکثرهم مؤمنین

کفر فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف

- ۷ - ۱۲۹ - ۶

۶ موسی (ع) از ایمان آوردن فرعونیان به خدا و پذیرش تعالیم وی ناامید شد .

عسی ربکم أن یهلک عدوکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۳ - ۱،۶

۱ خداوند فرعونیان را پس از اعلام صریحشان بر ایمان نیاوردن به موسی (ع) ، به عذاب های متعدد گرفتار ساخت .

فما نحن لک بمؤمنین. فأرسلنا علیهم ... ءایت مفصلت

۶ فرعونیان علی رغم مشاهده آیاتی متعدد بر حقانیت رسالت موسی ، از پذیرش آن سرباز زدند .

فأرسلنا علیهم . .. فاستکبروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۵ - ۸

۸ فرعونیان ، علی رغم پیمان مؤکدشان با موسی (ع) (تصدیق رسالت او و آزادسازی بنی اسرائیل پس از برطرف شدن عذاب) ، حتی لحظه ای به وی ایمان نیاوردند و بنی اسرائیل را آزاد نکردند .

فلما کشفنا عنهم الرجز . .. إذا هم ینکثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۶ - ۳

۳ فرعونیان به دلیل شکستن پیمانشان با موسی (ع) (ایمان به وی و آزادسازی بنی اسرائیل) سزاوار انتقام الهی و غرق شدن در دریا گشتند .

إذا هم ینکثون. فانتقمنا منهم

تفریع جمله <فانتقمنا> بر جمله <إذا هم ینکثون> به وسیله حرف <فاء> می رساند که پیمان شکنی فرعونیان در انتقام الهی از آنان دخیل بوده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ –

۴ - ۵۲

۴ فرعونیان و امت های قبل از ایشان مردمی کفرپیشه و گنهکار

کدأب ءال فرعون و الذین من قبلهم کفروا بایت اللّه فأخذهم اللّه بذنوبهم

ضمیر در <کفروا> به <آل فرعون> و <الذین من قبلهم> برمی گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۳ - ۹

۹ خداوند به سبب کفرورزی فرعونیان و اقوام پیش از آنها ، نعمت های خویش را از آنان سلب و به نقمت و عذاب تبدیل کرد .

کدأب ءال فرعون . .. ذلک بأن اللّه لم یک مغیرا ... حتی یغیروا ما بأنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۹ - ۶

۶ - فرعون و سپاهیان سرکش وی ، عناصری بی ایمان و بی اعتقاد به آخرت بودند .

و ظنّوا أنّهم إلینا لایرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۲ - ۹

۹ - مردم مصر (فرعونیان و قبطیان) ، منکر یکتایی خدا و مشرک بودند .

تدعوننی لأکفر باللّه و أشرک به

کیفر اخروی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۹ - ۴

۴ جزایی که در دنیا نصیب فرعونیان شد ، عطیه ای شوم و نیز سزایی که در آخرت بدان خواهند رسید ، سزایی نامیمون است .

و أُتبعوا فی هذه لعنه و یوم القیمه بئس الرفد المرفود

در آیه شریفه ، سزا و کیفر تحکماً و از روی استهزا به <رفد> (عطیه و بخشش) تشبیه شده است.

کیفر دنیوی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۹ - ۴

۴ جزایی که در دنیا نصیب فرعونیان شد ، عطیه ای شوم و نیز سزایی که در آخرت بدان خواهند رسید ، سزایی نامیمون است .

و أُتبعوا فی هذه لعنه و یوم القیمه بئس الرفد المرفود

در آیه شریفه ، سزا و کیفر تحکماً و از روی استهزا به <رفد> (عطیه و بخشش) تشبیه شده است.

کیفر فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۲ - ۵،۱۰

۵ خداوند فرعونیان و همه کافران پیش از آنان را به سبب گناهانشان به کیفری شدید گرفتار ساخت .

فأخذهم اللّه بذنوبهم إن اللّه قوی شدید العقاب

۱۰ گرفتاری فرعونیان و کافران پیش از آنها به کیفر های شدید الهی ، نمودی از توانمندی خداوند است .

فأخذهم اللّه بذنوبهم إن اللّه قوی شدید العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۰۱ - ۶

۶ عذاب های نازل شده بر اقوام گذشته (فرعونیان ، عادیان و . . .) کیفرهایی بود که آنان خود برای خویشتن فراهم آوردند .

و ما ظلمنهم و لکن ظلموا أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۵

۵- کیفر سخت و هلاکت بار فرعون و فرعونیان از سوی خداوند ، پس از اتمام حجت با آنان بود .

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت . .. فأراد أن یستفزّهم ... فأغرقنه و من معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۱۴ -

۳ - نزول کیفر و عذاب الهی بر قوم نوح ، عاد ، فرعون ، ثمود ، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) به جرم تکذیب پیامبران

إن کلّ إلّاکذّب الرسل فحقّ عقاب

<حقّ> به معنای <ثَبتَ> (ثابت و محقق است) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۳ - ۱

۱- اجابت دعای موسی (ع) ، از سوی خداوند در مورد مجازات فرعونیان

فدعا ربّه . .. فأسر بعبادی لیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۱

۱ - اقدام الهی ، به کیفر دادن فرعون و لشکریان او ، پس از اتمام حجت بر ایشان

أرسلنه إلی فرعون بسلطن مبین . فتولّی برکنه ... فأخذنه و جنوده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۴۲ - ۴،۵

۴ - مجازات فرعونیان از سوی خداوند ، از موضع عزت و اقتدار کامل بود .

فأخذنهم أخذ عزیز مقتدر

۵ - مجازات سریع فرعونیان از سوی خداوند ، پس از تمام شدن حجت بر ایشان

کذّبوا بایتنا کلّها فأخذنهم أخذ عزیز مقتدر

عطف <فأخذناهم> بر <کذّبوا>، نشانگر آن است که خداوند، پس از این که فرعونیان تمام معجزات را تکذیب کردند، به آنان مهلت نداد; بلکه بلافاصله اقدام به نابودی آنها نمود.

کیفیت عذاب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۳ - ۴

۴ عذاب های نازل شده بر فرعونیان (طوفان و . . .) هر کدام پس از دیگری و با فاصله تحقق می

یافت .

فأرسلنا علیهم . .. ءایت مفصلت

کلمه <مفصلت> می تواند حال برای عذابهای ذکر شده (طوفان و . ..) و یا صفت برای آیات باشد. <فصل> به معنای جداسازی است و <تفصیل> (مصدر مفصلت> دلالت بر شدت جداسازی دارد. بنابراین مراد از <مفصلت> این است که آن عذابها و نشانه ها جدای از یکدیگر با فاصله تحقق می یافت و فاصله آنها نسبتاً طولانی بوده است.

کینه فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۰ - ۱

۱- موسی (ع) ، مورد هجوم کینه ها و تهمت های فرعونیان در پی ابلاغ پیام الهی

و إنّی عذت بربّی و ربّکم أن ترجمون

برداشت بالا بر این اساس است که <رجم> (مصدر <ترجمون>)، در این آیه به معنای تهمت زدن باشد.

گفتگوی فرعون با فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۳ - ۱،۲

۱ - فرعون برای مبارزه با موسی (ع) ، مردم را در اجتماعی گردآورد و با آنان در این زمینه سخن گفت .

فحشر فنادی

<حشر>، به معنای جمع کردن همراه با سوق دادن است (مصباح).

۲ - فرعون ، در جمع کسانی که برای استماع سخن او گردآمده بودند ، با صدایی بلند سخن گفت .

فنادی

<ندا>، به معنای بلند کردن صدا و آشکار ساختن آن است. (مفردات راغب)

گمراهی فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۲۲ – ۴

۴– جامعه فرعونی ، جرم پیشه و غوطهور در گناه و انحراف

أنّ هؤلاء قوم مجرمون

گناه فرعونیان

جلد – نام سوره –

سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۲ - ۴،۵،۷

۴ فرعونیان و امت های قبل از ایشان مردمی کفرپیشه و گنهکار

کدأب ءال فرعون و الذین من قبلهم کفروا بایت اللّه فأخذهم اللّه بذنوبهم

ضمیر در <کفروا> به <آل فرعون> و <الذین من قبلهم> برمی گردد.

۵ خداوند فرعونیان و همه کافران پیش از آنان را به سبب گناهانشان به کیفری شدید گرفتار ساخت .

فأخذهم اللّه بذنوبهم إن اللّه قوی شدید العقاب

۷ انکار آیات الهی ، بارزترین گناه فرعونیان و کافران قبل از آنها

کفروا بایت اللّه فأخذهم اللّه بذنوبهم

مراد از <ذنوبهم> گناهانی است که کفر به آیات، بخشی از آن گناهان است، و گرنه به جای <بذنوبهم> می فرمود <بکفرهم>. بنابراین ذکر بخصوص انکار آیات دلالت بر این دارد که انکار آیات از بارزترین گناهان آنان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۴ - ۲

۲ فرعونیان و پیشینیان آنان مردمی گنهکار و تکذیب کننده آیات الهی

کذبوا بایت ربهم فأهلکنهم بذنوبهم

گناهکاری فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۳ - ۷

۷ - فرعونیان در عصر موسی (ع) ، مردمی اسراف گر و افراط کننده در گناه و حق ناپذیری

و أنّ المسرفین هم أصحب النار

از مصداق های بارز <مسرفان>، در آیه شریفه، فرعونیان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۲ - ۴

۴- جامعه فرعونی ، جرم پیشه و غوطهور در گناه و انحراف

أنّ هؤلاء قوم مجرمون

لجاجت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره

- آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۳ – ۶

۶ فرعونیان علی رغم مشاهده آیاتی متعدد بر حقانیت رسالت موسی ، از پذیرش آن سرباز زدند .

فأرسلنا علیهم . .. فاستکبروا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۳۴ – ۱

۱ فرعونیان پس از مشاهده آیات پنجگانه (طوفان و . . .) و اصرارشان بر انکار رسالت موسی ، به عذابی شدیدتر مبتلا شدند .

و لما وقع علیهم الرجز قالوا یموسی ادع لنا ربک

<رجز> به معنای عذاب است و <ال> در آن هم می تواند عهد ذکری بوده و اشاره به عذابهای پنجگانه مطرح شده در آیه قبل باشد، و هم می تواند <ال> در آن عهد ذهنی باشد. در این صورت اشاره به عذابی غیر از عذابهای ذکر شده دارد که به دلیل روی آوری آنها به موسی و تقاضای برطرف شدن آن، عذابی بسیار شدیدتر از عذابهای پنجگانه بوده است. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۱۳ – ۲

۲ – سحر خوانده شدن معجزات الهی موسی ، از سوی فرعونیان علی رغم وضوح و روشنی آن

فلمّا جاءتهم ءایتنا مبصره قالوا هذا سحر مبین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۱۴ – ۱

۱ – انکار معجزات الهی ، از سوی فرعونیان با وجود یقین درونی به حقانیت آن

و جحدوا بها و استیقنتها أنفسهم

<جَحْد> (مصدر <جحدوا>) به معنای نفی و انکار کردن است. <استیقان> (مصدر <إستیقنت>) معادل <إیقان> و

جمله <استیقنتها أنفسهم> حال برای ضمیر فاعل در <جحدوا> است; یعنی، در حالی که جان های آنان به الهی بودن آیات یقین داشت باز آنها را انکار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۸ - ۴

۴ - لجاجت و عناد شدید فرعونیان ، در مخالفت با پیام موسی (ع)

و ما نریهم من ءایه إلاّ هی أکبر من أُختها

از این که خداوند برای هدایت فرعونیان، معجزاتی پیاپی و یکی از دیگری مهم تر نشان داد، لجاجت آنان استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۹

۹ - اصرار و لجاجت فرعونیان ، در نپذیرفتن ربوبیت مطلقه الهی ، حتی پس از گرفتار آمدن به عذاب

ادع لنا ربّک

فرعونیان به جای <ربّنا> <ربّک> گفته اند; با این که موسی(ع) خداوند را <ربّ العالمین> معرفی کرد. از این مطلب اعتراف نکردن به ربوبیت مطلقه و در نتیجه لجاجت آنان استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۸ - ۲

۲ - فرعونیان و قوم ثمود ، قدرت مندترین و سرسخت ترین مخالفان پیامبران ، در امت های پیشین بودند .

فرعون و ثمود

در قرآن، خبر از هلاکت بسیاری از امت های گذشته مطرح شده است; بنابراین یاد کردن فرعونیان و ثمودیان از بین آنها، نشانه آن است که این دو دسته، از دیگران بارزتر بوده اند.

لعن بر فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۹۹ – ۱

۱ فرعون و پیروان

وی در عرصه دنیا و آخرت ، به لعنت خدا گرفتار و از رحمت او به دورند .

و أُتبعوا فی هذه لعنه و یوم القیمه

ضمیر در <أُتبعوا> به فرعون و قوم وی باز می گردد. <اتباع> (مصدر أُتبعوا) به معنای ملحق کردن و به دنبال فرستادن است. بنابراین <وأُتبعوا ...>; یعنی ، فرعون و قوم او در دنیا و آخرت ، لعنت و نفرین را به دنبال خواهند داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۲ - ۱

۱ - لعنت خدا و دوری از رحمت حق ، تنها دست آورد فرعون و سپاهیانش از زندگی دنیوی

و أتبعنهم فی هذه الدنیا لعنه

مالکیت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۷ - ۱

۱ - فرعون مدعی مالکیت خود و پیروانش (قبطیان) بر سرزمین مصر

لتخرجنا من أرضنا

از اضافه شدن <أرض> به ضمیر متکلم <نا> برمی آید که فرعونیان، سرزمین مصر را متعلق به خویش و از آنِ خود می دانستند و برای دیگران حقی در آن قائل نبودند.

محافظت از دین فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۶ - ۹

۹ - حفظ آیین مردم (قبطیان) ، بهانه فرعون برای کشتن موسی (ع)

أقتل موسی . .. إنّی أخاف أن یبدّل دینکم

محدوده حکومت فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۱ – ۱

۱ – سرزمین مصر ، تحت سلطه و حاکمیت فرعون و خویشاوندان وی

أن ائت القوم الظلمین .

قوم فرعون

<قوم شخص> به کسانی گفته می شود که از نزدیکان وی بوده و در یک جد با او مشترک باشند. بنابراین، از تعبیر <قوم فرعون> استفاده می شود که حاکمیت سرزمین مصر در اختیار فرعون و خاندان ظالم وی قرار داشته است.

محرومیت اخروی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۱ - ۸

۸ - بی بهره بودن فرعون و سپاهیانش ، از نصرت الهی در روز قیامت

و یوم القیمه لاینصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۲ - ۵

۵ - طرد شدن از لطف و رحمت حق ، فرجام شوم فرعونیان و پیشوایان کفر در روز رستاخیز

و جعلنهم أئمه یدعون إلی النار . . و یوم القیمه هم من المقبوحین

محرومیت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۹ - ۱

۱ فرعون و پیروان وی در عرصه دنیا و آخرت ، به لعنت خدا گرفتار و از رحمت او به دورند .

و أُتبعوا فی هذه لعنه و یوم القیمه

ضمیر در <اُتبعوا> به فرعون و قوم وی باز می گردد. <اتباع> (مصدر اُتبعوا) به معنای ملحق کردن و به دنبال فرستادن است. بنابراین <واُتبعوا ...>; یعنی ، فرعون و قوم او در دنیا و آخرت ، لعنت و نفرین را به دنبال خواهند داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۲۴

۲۴ – فرعونیان ، مردمی اسرافگر و دروغ گو و محروم از هدایت الهی

إنّ اللّه لایهدی من هو مسرف کذّاب

مسیر حرکت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۸ - ۵

۵ - فرعونیان ، در تعقیب بنی اسرائیل ، به راه خشک شده دریا ، وارد شدند .

طریقًا فی البحر یبسًا . .. فأتبعهم فرعون بجنوده

مشکلات فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۴۰ - ۵

۵ - دربار فرعون در نگه داری ، پرستاری و تغذیه موسی (ع) دچار مشکل شد .

هل أدلّکم علی من یکفله

<هل أدلّکم> گویای آن است که دربار فرعون در طلب دایه و سرپرستی برای موسی(ع) بوده است. قبول پیشنهاد خواهر موسی، این نکته را می رساند که هیچ یک از درباریان از عهده کار برنیامده بود و آنان برای نگه داری و تغذیه موسی درمانده شده بودند.

مشورت در فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۲ - ۳

۳ - فرعونیان ، برای تصمیم در باره امور مهم و اساسی ، روش مشورتی داشتند .

فتنزعوا أمرهم بینهم

بروز تنازع در میان فرعونیان، نشان از آن دارد که آنان خود را تابع بی چون و چرای فرعون نمی دانستند; بلکه در امور مهم برای خود حق نظر و رأی، قائل بودند.

مصیبتهای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۳

۳ بلا ها و مصیبت های فرعونیان در مقابل نعمت ها و آسایش های آنان اندک و ناچیز بود .

فإذا جاءتهم الحسنه . .. إن تصبهم سیئه

معرفه آوردن <الحسنه> می تواند اشاره به این

باشـد که زنـد گی فرعونیـان همواره قرین رفـاه و آسـایش بوده و لـذا <حسـنه> برای آنان امری شـناخته شـده بود، به خلاف مشـکلات عمومی که گویا در میان آنها نبود و یا بنـدرت اتفاق افتاده بود ; به گونه ای که <سـیئه> برای آنان ناشـناخته بود. آوردن <إذا> در مورد <حسـنه> که گویای حصول اطمینان به شـرط است و آوردن <إن> در مورد <سـیئه> که حاکی از مشکوک بودن شرط است، نیز دلالت بر برداشت فوق دارد.

مطالعه تاریخ فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۵

۵ - لزوم مطالعه در سرگذشت فرعونیان و فرجام شوم آنان

فأخذنه . .. فانظر کیف کان عقبه الظلمین

مطالعه فرجام فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۴ - ۵

۵ - توصیه الهی به تأمل در سرنوشت تباه فرعونیان

فانظر کیف کان عقبه المفسدین

مقهوریت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۱۱

۱۱- اراده خداوند ، حاکم بر اراده فرعونیان و جبّاران تاریخ است .

فأراد أن یستفزّهم من الأرض فأغرقنه و من معه جمیعًا

مکر فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۶۴ – ۳

۳ – فرعونیـان ، به حیله و مکر بودن سِحر و برنـامه هـای خود برای مقـابله با موسـی (ع) و عاری بودن آن از حقیقت معترف بودند .

فأجمعوا کیدکم

به کاربردن <کید> در باره کار و سحر خود از سوی فرعونیان، حکایت از آن دارد که آنان، خود به سحر

و بی حقیقت بودن آن معترف بودند و آن را صرفا حیله ای در برابر موسی(ع) می دانستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۵ - ۲

۲ - مؤمن آل فرعون ، پس از اعلان مواضع اعتقادی خویش و مبارزه با عقیـده شـرک آلود ، با انواع مکر ها و نقشه های شوم فرعونیان روبه رو شد .

فوقیه اللّه سیّئات ما مکروا

جمع آمدن <سیّئات> نشانگر تعدد و گوناگونی مکرهای فرعونیان است.

ملاقات فرعونیان با بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۱ - ۱

۱ - نزدیک شدن سپاه فرعون به بنی اسرائیل تا حدّ مشاهده یکدیگر

فلمّا ترءا الجمعان

<ترائی> (مصـدر <ترءا>) به معنـای همـدیگر را دیـدن و <جمع> (مفرد <جمعان>) به معنای گروه است. بنابراین <لمّا ترءا الجمعان>; یعنی، چون دو گروه همدیگر را دیدند.

ملی گرایی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۳ - ۹

۹ - بهره برداری فرعونیان از علاقه قبطیان به وطن و سرزمین و احساسات ملی و مذهبی آنان ، در تبلیغات خود علیه موسی (ع)

یخرجاکم من أرضکم . .. بطریقتکم المثلی

منافع فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۲ - ۷

۷ - وجود بنی اسرائیل در مصر ، در بردارنده منافعی مهم برای فرعونیان

أن أسر بعبادی إنّکم متّبعون

اصرار فرعونیان بر نگه داشتن بنی اسرائیل در مصر، نشانگر مطلب یاد شده است.

منشأ ابتلای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ -

اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۷

۷ بیشتر فرعونیان ناآگاه به نقش اراده خداوند در ابتلای آنان به سختی ها و ناخوشایندیها

ألا إنما طئرهم عند اللّه و لکن أکثرهم لایعلمون

منشأ تکذیبگری فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۱۳ - ۲

۲ نقش اساسی فرعون ، در گرایش قوم او به تکذیب پیام آوران وحی *

و عاد و فرعون و إخون لوط

برداشت بالاـ با توجّه به این نکته است که در مورد دیگر اقوام، نام <قوم> آمده; ولی در مورد تکذیب کنندگان موسی و هارون(ع) تنها نام <فرعون> آمده است و قوم او در حقیقت تحت الشعاع او قرار گرفته اند.

منشأ ذلت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۰ - ۴

۴ - افکنده شدن فرعون و لشکریانش در دریا ، با حقارت و ذلت و به اراده الهی

فنبذنهم فی الیمّ

واژه <فنبذناهم> اشعار به فروافکندن همراه با ذلت و حقارت دارد; زیرا <نبذ> اختصاصاً در دور ریختن اشیایی به کار می رود که فاقد ارزش است. در این جا گفته می شود: <نبذته نبذ النعل الخَلِق> (آن را چون کفش کهنه دور انداختم).

منشأ شکست فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۵ - ۳

۳ - تعلق اراده الهی بر تسلّط بخشیدن به موسی و هارون (ع) ، در عرصه های مبارزه و ناکام گردانیدن فرعون و دارودسته

وی

و نجعل لکما سلطًنا فلایصلون إلیکما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷

۲ - غلبه و پیروزی موسی و هارون (علیهماالسلام) و قوم شان بر فرعونیان ، نتیجه نصرت الهی بود .

و نصرنهم فکانوا هم الغلبین

منشأ عذاب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۸ - ۱۰

۱۰ - ابتلای فرعونیان به گرفتاری ها و عذاب های دنیایی ، نمودی از آیات و نشانه های خداوند در حق آنان

و ما نریهم من ءایه . .. و أخذنهم بالعذاب

از ارتباط صدر و ذیل آیه شریفه، مطلب بالا قابل برداشت است.

منشأ غرق فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۴

۴- غرق شدن فرعون و تمامی همراهانش به اراده خداوند ، در پی تصمیم ظالمانه وی علیه موسی (ع) و بنی اسرائیل

فأراد . .. فأغرقنه و من معه جمیعًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۶ - ۱،۳

۱ - غرق شدن فرعون و سپاهیانش ، پس از عبور کامل بنی اسرائیل از دریا

و أنجینا موسی و من معه أجمعین . ثمّ أغرقنا الأخرین

۳ - ورود فرعون و سپاهیانش به دریا و غرق شدن آنان ، نمود اراده الهی

و أزلفنا ثَمّ الأخرین . .. ثمّ أغرقنا الأخرین

از اسناد فعل های <أزلفنا> و <أغرقنا> به خداوند، مطلب یاد شده استفاده می شود.

منشأ فرجام شوم فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۰ - ۷

۷ - فرجام تلخ فرعونیان ، پی آمد ظلم و بیدادگری آنان بود .

فانظر کیف کان

عقبه الظلمین

منشأ قدرت فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۳۰ – ۴

۴- پایه های اقتدار و شکوفایی نظام فرعونی ، متکی بر شانه های رنج کشیده بنی اسرائیل *

کم ترکوا من جنّت و عیون . .. من العذاب المهین

از ارتباط میان این آیه با آیاتی که سخن از امکانات گسترده اقتصادی فرعونیان به میان آورده، به دست می آید که احتمالاً بنی اسرائیل در استخدام باغداری و کشاورزی نظام فرعونی بوده و از این بابت مشقت ها و بردگی ها را تحمل می کردند.

منشأ محرومیت فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۵۸ – ۱

۱ – محروم گشتن فرعونیان از گنج ها و کاخ های باشکوه خویش ، به تدبیر و طرح الهی

فأخرجنهم من جنّت و . .. و کنوز و مقام کریم

<کنوز> (جمع <کنز>) عبارت از اندوخته های مالی است. عبارت <مقام کریم> نیز اشاره به کاخ های باشکوه فرعونیان دارد.

منشأ مشکلات فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۴۸ – ۱۰

۱۰ – ابتلای فرعونیان به گرفتاری ها و عذاب های دنیایی ، نمودی از آیات و نشانه های خداوند در حق آنان

و ما نریهم من ءایه . .. و أخذنهم بالعذاب

از ارتباط صدر و ذیل آیه شریفه، مطلب بالا قابل برداشت است.

منشأ نابودی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۶ - ۷

۷ - تعلق اراده الهی بر نابودی فرعون و دستگاه استکباری وی

و نری فرعون

و همن و جنودهما منهم ما کانوا یحذرون

موارد خطای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸ - ۷

۷ - کشتن پسران بنی اسرائیل از سویی و برگرفتن موسی (ع) از آب از سوی دیگر ، نمود خطاپیشگی و نابخردی فرعونیان

یذبّح أبناءهم . .. فالتقطه ءال فرعون

موانع ایمان فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۶ - ۱۱

۱۱ - حاکمیت طولانی خاندان فرعون و اشراف بر توده ها و عادت به دستور دادن ، مانع از پذیرش دعوت موسی و سرنهادن به دستور های او ، از سوی آنان بود .

فاستکبروا و کانوا قومًا عالین

موجبات عذاب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۳ - ۱

۱ خداوند فرعونیان را پس از اعلام صریحشان بر ایمان نیاوردن به موسی (ع) ، به عذاب های متعدد گرفتار ساخت .

فما نحن لک بمؤمنین. فأرسلنا علیهم ... ءایت مفصلت

موسی(ع) و شکست فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۸۱ - ۷

۷ موسی (ع) ، فرعون و اطرافیانش را گروهی مفسد و توطئه های آنان را محکوم به شکست دانست .

إن اللّه لایصلح عمل المفسدین

موسی(ع) و فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۵،۶

۵ موسی (ع) پیامبری از جانب خداوند برای ارشاد و هدایت فرعون زمان خویش و بزرگان دربار وی

إلی فرعون

و ملإیه

کلمه <فرعون> عنوان و لقب پادشاهان و حاکمان بزرگ مصر در عصرهای گذشته بوده است.

۶ ارشاد اهرم های اصلی نظام فرعونی (فرعون و کارگزاران ارشد وی) نخستین و مهمترین رسالت موسی (ع)

إلی فرعون و ملإیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۵ - ۶

۶ دلایل و معجزات موسی (ع) ، موهبتی الهی پیشاروی فرعونیان و نشأت گرفته از مقام ربوبی خداوند

قد جئتکم ببینه من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۲ - ۴

۴ فرعونیان نیز همچون بنی اسرائیل در دایره رسالت موسی بودند .

مهما تأتنا به من ءایه لتسحرنا بها فما نحن لک بمؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۴ - ۱۲

۱۲ ایمان به رسالت موسی و آزادی بنی اسرائیل ، از مهمترین خواسته های موسی (ع) از فرعونیان

لنؤمنن لک و لنرسلن معک بنی إسراءیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۵ - ۱

۱ موسی (ع) با پذیرش تقاضای فرعونیان (دعا برای رفع عذاب) ، برطرف شدن عذاب را از خداوند درخواست کرد .

فلما کشفنا عنهم الرجز

سیاق آیه نشان می دهد که جمله ای همانند <فدعا موسی فکشفنا عنهم الرجز> در تقدیر است که به سبب وضوحش در کلام آورده نشده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹۷ - ۲

۲ فرعون و قوم او

، در محدوده رسالت موسی (ع) بودند .

و لقد أرسلنا موسی . .. إلی فرعون و ملإیه

کلمه <ملإیه> به معنای گروه و جمعیت و نیز به معنای اَشراف و بزرگان می باشد. بر اساس معنای اول، جمله <أرسلنا موسی... إلی فرعون و ملإیه> در اینکه قوم فرعون و جمعیت وابسته به او در محدوده رسالت موسی(ع) بودند، صراحت دارد و بر اساس دومین معنا، این جمله به حقیقت یاد شده اشاره دارد; زیرا اگر فرعون و بزرگان دربارش در محدوده رسالت موسی(ع) باشند، طبعاً قوم او نیز چنین خواهند بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۴ - ۴

۴ - بیم موسی (ع) از اقدام فرعونیان مبنی بر قتل او به خاطر رفتار گذشته اش (قتل مرد قبطی)

فأخاف أن یقتلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۵ - ۴

۴ - موسی و هارون (ع) ، مأمور حرکت به سوی فرعونیان با تکیه بر حمایت قاطع الهی

قال کلّا فاذهبا بایتنا إنّا معکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۷ - ۳

۳ - موسی (ع) ، اعتقاد خود به ربوبیت مطلق خداوند و نیز اعتماد خویش بر او در انجام رسالت را به فرعونیان اعلام کرد .

و قال موسی إنّی عذت بربّی و ربّکم من کلّ متکبّر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۲۲

۲۲ - فرعونیان و قبطیان ، در قلمرو رسالت موسی

(ع)

قد جاءكم بالبيّنت . .. يصبكم بعض الذی يعدكم

برداشت يادشده به خاطر اين نكته است كه مخاطب <جائكم> و <يعدكم> فرعونيان و قبطيان می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۹ - ۶

۶ - درخواست عاجزانه فرعونيان از موسی (ع) ، در رفع عذاب از آنان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۱ - ۵

۵ - رسالت موسی (ع) ، متوجه قبطيان نيز بوده است .

و نادی فرعون فی قومه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۱۸ - ۱

۱- رهايی بنی اسرائيل از نظام فرعونی ، يكی از مهم ترين خواسته های موسی (ع) از فرعونيان

أن أدّوا إلیّ عباد اللّه

چنانچه مراد از <عباداللّه> بنی اسرائيل باشد از اين كه خداوند در رأس همه سخنان موسی درخواست آزادی بنی اسرائيل را مطرح ساخته اهميت آن استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۱۹ - ۸

۸- معجزات و دلايل نيرومند موسی (ع) ، پشتوانه آن حضرت در برخورد مقتدرانه با فرعونيان

أن أدّوا . .. و أن لاتعلوا ... إنّی ءاتيكم بسلطن مبين

تعبیر <إنّی. ..> در مقام تعلیل است; یعنی، موسی(ع) به دلیل بهره مندی از <سلطان مبین>، به فرعونیان فرمان <أن أدّوا> و <أن لاتعلوا> می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۰ - ۳

۳- تأکید موسی (ع) ، بر توحید

و ربوبیت یگانه خداوند در قبال جامعه فرعونی

و إنّی عذت بربّی و ربّکم

تکرار <ربّ>، اشاره به مطلب بالا دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۱ - ۱

۱- درخواست آزادی بیان ، پیشنهاد موسی (ع) به فرعونیان پس از یأس از ایمان آوردن آنان

و إن لم تؤمنوا لی فاعتزلون

<فاعتزلون>، کنایه از این است که اگر خود اهل ایمان نیستید، لااقل متعرض من نباشید تا آزادانه پیامم را به مردم برسانم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۲ - ۲

۲- شکوای موسی (ع) ، به درگاه الهی ، از رفتار فرعونیان

و جاءهم رسول کریم . .. فدعا ربّه أنّ هؤلاء قوم مجرمون

موعظه پذیران فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۲ - ۲

۲ - حضور برخی از افراد حق طلب و نصیحت پذیر در صفوف فرعونیان

فتنزعوا أمرهم بینهم

اختلاف نظر فرعونیان در باره موسی(ع)، نشان از متمایل شدن برخی از فرعونیان به موسی(ع) در روز مقابله دارد.

مؤاخذه اخروی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۴ - ۸

۸- احضار دسته جمعی بنی اسرائیل همراه با فرعونیان در قیامت برای مؤاخذه

جئنا بکم لفیفًا

بنابر اینکه مراد از <کم> بنی اسرائیل و نیز فرعونیان هلاک شده باشند، این برداشت به دست می آید.

مهلت به فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۵ - ۶،۷

۶ خداوند با برطرف سازی عذاب از فرعونیان برای

وفای آنان به عهد های خویش مهلتی را تعیین کرد .

فلما کشفنا عنهم الرجز إلی أجل

<إلی أجل> متعلق به <کشفنا> است ; یعنی ما عذاب را برطرف کردیم، ولی نه برای همیشه، بلکه برای مدتی محدود. گفتنی است که متعلق شدن <إلی أجل> به <کشفنا> به اعتبار استمرار کشف است نه تحقق آن ; زیرا تحقق کشف عذاب دارای مهلت نبوده است.

۷ مهلت مقرر شده برای فرعونیان ، مهلتی محدود که عموم آنان به پایان آن مهلت می رسیدند .

فلما کشفنا عنهم الرجز إلی أجل هم بلغوه

جمله <هم بلغوه> (آنان به پایان آن مهلت می رسیدند)، توصیفی است برای <أجل> و دلالت می کند که آن مهلت تعیین شده آن مقدار بود که فرعونیان (همه و یا عموم آنان) تا پایان آن مهلت زنده می ماندند. یعنی آنقدر طولانی نبود که نسل موجود با مرگ طبیعی بمیرند.

نابودکننده روش فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶۳ - ۸

۸ - فرعونیان در تبلیغات خود علیه موسی و هارون (ع) ، آنان را درهم شکننده و نابود کننده راه و روش نمونه و برتر خویش معرفی کردند .

و یذهبا بطریقتکم المثلی

نجات از شکنجه های فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۶،۷

۶- نجات بنی اسرائیل از شکنجه و کشتار فرعونیان ، نعمت چشمگیر و به یاد ماندنی خداوند بر آنان بود .

إذ قال موسی لقومه اذکروا نعمه الله علیکم إذ أنجکم من ءال فرعون

۷- نجات از نظام اجتماعی ظالمانه ، نعمتی الهی و شایسته

به خاطر سپردن است .

اذكروا نعمه الله عليكم إذ أنجكم من ءال فرعون يسومونكم

نجات از فرعونيان

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۷ – يونس – ۱۰ – ۹۰ – ۱،۹

۱ خداوند ، بنی اسرائيل را در حالی كه در معرض هجوم فرعون و سپاهيانش قرار داشتند ، از دريا عبور داد .

و جوزنا ببنى إسرءيل البحر فأتبعهم فرعون و جنوده بغياً و عدواً

۹ نجات بنی اسرائيل از شر فرعون و اطرافيانش ، ثمره استقامت و پايداری آنان بود .

فاستقيما . .. و جوزنا ببنى إسرءيل البحر ... حتى إذا أدركه الغرق

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۹ – ابراهيم – ۱۴ – ۶ – ۹،۱۸

۹– اطرافيان و خاندان فرعون ، مردمی ظالم و شكنجه گر بودند .

إذ أنجكم من ءال فرعون يسومونكم سوء العذاب

۱۸– آزمايش بندگان ، جلوه ربوبيت الهی نسبت به آنان است .

و فى ذلكم بلاء من ربّكم عظيم

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۹ – ابراهيم – ۱۴ – ۷ – ۷

۷– رهايی بنی اسرائيل از ظلم و ستم فرعونيان ، نعمتی بزرگ برای آنان و شايسته شكرگزاری

إذ أنجكم من ءال فرعون . .. و إذ تأذّن ربّكم لئن شكرتم لأزيدنّكم

عبارت <إذ تأذّن ربكم> ادامه كلام موسی(ع) است كه نجات بنی اسرائيل از چنگال فرعونيان را به آنان يادآوری كرد. با

این کلام، موسی(ع) به طور تلویحی به بنی اسرائیل متذکر شده که نجات آنان، نعمت خدادادی و مستلزم شکرگزاری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۸۰ - ۹

۹ - نجات

بنی اسرائیل از فرعونیان و دعوت آنان به کوه طور برای مناجات و فرو فرستادن منّ و سلوی بر آنان ، از نعمت های خداوند بر بنی اسرائیل در زمان موسی (ع)

یبنی اسرءیل قد أنجینکم . .. و نزّلنا علیکم المنّ والسلوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲۵ - ۹

۹ - اقدام شعیب به دلداری موسی (ع) رفع نگرانی و ترس از وی و اعلام نجات یافتنش از شر فرعونیان

قال لاتخف نجوت من القوم الظلمین

نزاع با فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۸ - ۹

۹ - برخورد و درگیری با فرعونیان ، راهی نادرست و برخلاف مصالح اسرائیلیان در دیدگاه موسی (ع)

قال له موسی إنّک لغویّ مبین

<غوی> به کسی گفته می شود که از راه درست و صواب منحرف شده باشد.

نزاع فرعونی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۵ - ۳،۴،۸،۹

۳ - برخورد موسی (ع) در شهر مصر ، با زد و خورد دو مرد به قصد کشتن یکدیگر

فوجد فیها رجلین یقتتلان

واژه <یقتتلان> نشان می دهد که نزاع میان آن دو مرد، نزاعی عادی نبوده است; بلکه آن دو به قصد کشتن، همدیگر را می زدند.

۴ - یکی از دو مرد در حال زد و خورد ، اسرائیلی و از پیروان موسی (ع) و دیگری قبطی و از دشمنان او بود .

هذا من شیعته و هذا من عدوّه

۸ – اقدام بی درنگ موسی (ع) برای

حمایت از مرد بنی اسرائیلی علیه فرد قبطی

فوکزه موسی

<فاء> در <فوکزه> فصیحه و عطف بر جمله محذوف است; یعنی، <فأقبل موسی علی الذی من عدوّه فوکزه>. گفتنی است که <اقدام بی درنگ> از به کارگیری <فاء> که بیانگر عدم وجود فاصله میان یاری طلبی مرد اسرائیلی و پاسخ مثبت موسی(ع) به وی است استفاده می شود.

۹ - حمله موسی (ع) به فرد قبطی و وارد آوردن ضربه مشتی بر وی

فوکزه موسی

<وَکْز> (مصدر <وَکَزَ>) زدن با مشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۱۸ - ۵،۷

۵ - درگیری دوباره مرد اسرائیلی با فردی دیگر از قبطیان در روز بعد

فإذا الذی استنصره بالأمس یستصرخه

۷ - برانگیخته شدن خشم موسی (ع) با مشاهده مرد اسرائیلی در حال درگیری مجدد با یکی دیگر از قبطیان

قال له موسی إنّک لغویّ مبین

نسب فرعونی مقتول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۳ - ۲

۲ - مرد قبطی کشته شده به دست موسی ، از وابستگان حکومت فرعون بود .

قال ربّ إنّی قتلت منهم نفسًا

نشانه های بی عقلی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۸ – ۷

۷ – کشتن پسران بنی اسرائیل از سویی و برگرفتن موسی (ع) از آب از سوی دیگر ، نمود خطاپیشگی و نابخردی فرعونیان

یذبّح أبناءهم . .. فالتقطه ءال فرعون

نعمت نجات از حکومت فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۱۱۵ – ۴

۴

- نجات موسی و هارون (علیهماالسلام) و قوم شان از شر حکومت فرعونیان ، از احسان ها و نعمت های بزرگ الهی به آنان

و لقد مننّا علی موسی و هرون . و نجّینهما و قومهما من الکرب العظیم

نعمتهای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۳

۳ بلا ها و مصیبت های فرعونیان در مقابل نعمت ها و آسایش های آنان اندک و ناچیز بود .

فإذا جاءتهم الحسنه . .. إن تصبهم سیئه

معرفه آوردن <الحسنه> می تواند اشاره به این باشد که زندگی فرعونیان همواره قرین رفاه و آسایش بوده و لذا <حسنه> برای آنان امری شناخته شده بود، به خلاف مشکلات عمومی که گویا در میان آنها نبود و یا بندرت اتفاق افتاده بود ; به گونه ای که <سیئه> برای آنان ناشناخته بود. آوردن <إذا> در مورد <حسنه> که گویای حصول اطمینان به شرط است و آوردن <إن> در مورد <سیئه> که حاکی از مشکوک بودن شرط است، نیز دلالت بر برداشت فوق دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۵۷ - ۴

۴ - دیار فرعونیان ، سرزمین باغ ها و چشمه ساران

فأخرجنهم من جنّت و عیون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۷ - ۱

۱- فرعونیان ، قبل از نابودی در رود نیل ، برخوردار از نعمت ها و امکانات گسترده

کم ترکوا . .. و نعمه کانوا فیها فکهین

<نعمه> (به فتح نون) به معنای تنعّم و برخورداری از نعمت ها است.

نقش فرعونیان

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۴۰ - ۳

۳ - خط دادن فرعونیان به مردم ، در گرایش به جبهه مخالفان موسی

و قیل للناس هل أنتم مجتمعون . لعلّنا نتّبع السحره إن كانوا هم الغلبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۱۱۵ - ۳

۳ - موسی و هارون (علیهماالسلام) و قوم شان ، گرفتار غم بزرگ و مشکلات اندوه بار از سوی فرعونیان

و نجّینهما و قومهما من الکرب العظیم

اندوهی که موسی و هارون(علیهماالسلام) و قوم شان به آن گرفتار بودند، ناشی از مسائل و مشکلات شخصی نبود؛ بلکه بر اثر تبلیغ رسالت شان در میان فرعونیان به وجود آمده بود.

نگرانی از هجرت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۳۵ - ۵

۵ - بیم فرعون از ناگزیر شدن قبطیان به ترک سرزمین خویش با پیروزی موسی (ع)

یرید أن یخرجکم من أرضکم بسحره

وفور امکانات دنیوی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳۹ - ۹

۹ - فرعون و قومش (قبطیان) ، برخوردار از متاع های فراوان دنیوی و دلبسته به آنها

یقوم إنّما هذه الحیوه الدنیا متع

تذکر مؤمن آل فرعون به اندک و ناپایداری بودن دنیا و متاع های آن به قوم خود، بیانگر مطلب یاد شده است.

ویرانی کاخ فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۷ - ۱۶

۱۶ خداوند پس از هلاکت فرعونیان ، کاخ ها

و خوش نشین های آنان را بکلی ویران کرد .

و دمرنا ما کان یصنع فرعون و قومه و ما کانوا یعرشون

<تدمیر> (مصدر دمرنا) به معنای نابودن کردن است.

ویژگیهای حکومت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۱۶

۱۶ - حکومت فرعون ها در مصر ، آمیخته با فساد ، تباهی و بدبختی مردم آن سرزمین بود .

إنّه کان من المفسدین

ویژگیهای فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۶ - ۱۲

۱۲- فرعونیان ، پسران قوم موسی (بنی اسرائیل) را به طور گسترده سر می بریدند و زنان آنان را زنده نگه می داشتند .

و یذبّحون أبناءکم و یستحیون نساءکم

کاربرد فعل <یذبّحون> از باب تفعیل، که به معنای تکثیر هم آمده است، احتمالاً بیانگر منظور فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۸ - ۲۴

۲۴ - فرعونیان ، مردمی اسرافگر و دروغ گو و محروم از هدایت الهی

إنّ اللّه لایهدی من هو مسرف کذّاب

هارون(ع) و فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۵ – ۴

۴ – موسی و هارون (ع) ، مأمور حرکت به سوی فرعونیان با تکیه بر حمایت قاطع الهی

قال کلاّ فاذهبا بایتنا إنّا معکم

هدایت فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۳ – ۵،۶

۵ موسی (ع) پیامبری از جانب خداوند برای ارشاد و هدایت فرعون زمان خویش و بزرگان دربار وی

إلی

فرعون و ملإیه

کلمه <فرعون> عنوان و لقب پادشاهان و حاکمان بزرگ مصر در عصرهای گذشته بوده است.

۶ ارشاد اهرم های اصلی نظام فرعونی (فرعون و کارگزاران ارشد وی) نخستین و مهمترین رسالت موسی (ع)

إلی فرعون و ملإیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲۸ - ۲

۲ - موسی (ع) در مبارزه با فرعون ، خود را مواجه با گروهی از حامیان او می دید و برای ارشاد آنان چاره اندیشی می کرد .

اذهب إلی فرعون . .. یفقهوا قولی

با آن که در فرمان رسالت فقط نام فرعون آمده بود، اما موسی(ع) برای گفتار خویش، شنوندگان بیشتری را پیش بینی می کرد و <یفقهوا> را با صیغه جمع آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۳۶ - ۲

۲ هارون ، شریک و همتای موسی (ع) در امر رسالت و تبلیغ فرعون و قوم او

و لقد ءاتینا موسی الکتب . .. أخاه هرون وزیرًا. فقلنا اذهبا إلی القوم الذین کذّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۰ - ۳

۳ - ندا و فرمان الهی به موسی (ع) برای ارشاد فرعونیان

و إذ نادی ربّک موسی أن ائت القوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۲ - ۴

۴ – اعطای نه معجزه و نشانه از سوی خدا به موسی (ع) برای هدایت فرعون و فرعونیان

فی تسع ءایت إلی فرعون و قومه

جلد –

نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۶ - ۱

۱ - بازگشتن موسی (ع) ، به مصر و ابلاغ رسالت الهی خویش به فرعونیان

فلمّا جاءهم موسی

هشدار به فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۱ - ۴،۶

۴ هشدار های الهی با نزول بلا ها و مصیبت ها بر فرعونیان بی تأثیر در هدایت و تذکریابی آنان

و لقد أخذنا . .. قالوا لنا هذه و إن تصبهم سیئه یطیروا بموسی و من معه

۶ تنها اراده خداوند عامل نزول بلا ها و مصیبت های هشدار دهنده بر فرعونیان زمان موسی

ألا إنما طئرهم عند اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۱ - ۴

۴ - هشدار موسی (ع) به خاندان فرعون نسبت به فرجام شوم ستم کاری ، مأموریتی از سوی خداوند

أن ائت . .. قوم فرعون ألایتّقون

عبارت <ألا-یتّقون> مقول برای قول محذوف است; یعنی،<فقل لهم ألایتّقون>. گفتنی است که مفعول <یتّقون> در این آیه حذف شده و تقدیر آن به قرینه آیه قبل چنین است: <ألایتّقون عاقبه ظلمهم>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۱۹ - ۱

۱- هشدار موسی (ع) به فرعونیان ، در برتری نجستن بر خداوند و روی برنتافتن از فرمان های او

و أن لاتعلوا علی اللّه

هلاکت دنیوی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۴ - ۵،۷،۱۱

۵ خداوند ، فرعونیان و کافران پیش از آنان

را به سبب تکذیب آیات الهی و ارتکاب گناهان به هلاکت رساند .

فأهلکنهم بذنوبهم

۷ خداوند با غرق کردن فرعونیان آنان را به هلاکت رساند .

و أغرقنا ءال فرعون

۱۱ هلاکت فرعونیان و امت های کافر پیشین ، نمودی از زوال نعمت ها در نتیجه ظلم و گناه

ذلک بأن اللّه لم یک مغیرا نعمه أنعمها علی قوم حتی یغیروا . .. و کل کانوا ظلمین

هلاکت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۰ - ۱۳،۱۱،۴

۴ - خداوند ، نجات بخش بنی اسرائیل و هلاک کننده فرعونیان

فأنجینکم و أغرقنا ءال فرعون

۱۱ - تماشای نابودی فرعونیان از نعمت های خداوند به بنی اسرائیل

و إذ فرقنا بکم البحر . .. و أغرقنا ءال فرعون و أنتم تنظرون

چون آیات مورد بحث در صدد بیان نعمتهایی است که خداوند به بنی اسرائیل ارزانی داشته بود، می توان گفت: مفاد جمله <و أنتم تنظرون> نیز به منظور بیان نعمت، آورده شده است.

۱۳ - خاطره نجات بنی اسرائیل و هلاکت خاندان فرعون با شکافته شدن دریا ، خاطره ای عبرت آموز و شایسته و بایسته به یاد داشتن

و إذ فرقنا بکم البحر . .. و أنتم تنظرون

<إذ فرقنا> عطف بر <نعمتی> در آیه ۴۷ است. بنابراین <إذ فرقنا> نیز مفعول برای <أذکروا> می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۹ - ۸،۴

۴ موسی (ع) ، قوم خویش را به هلاکت فرعونیان و حاکمیت بنی اسرائیل بر سرزمین مصر امیدوار ساخت .

عسی ربکم أن یهلک عدوکم و یستخلفکم فی الأرض

۸ نابودی

فرعونیان و به حاکمیت رسیدن بنی اسرائیل ، پرتوی از ربوبیت خداوند نسبت به آنان

عسی ربکم أن یهلک عدوکم و یستخلفکم فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۷ - ۲،۳،۶،۱۶

۲ خداوند با نابودسازی فرعونیان ، تمام سرزمین آنان را ، از شرق تا غرب ، در اختیار بنی اسرائیل قرار داد .

و أورثنا القوم الذین کانوا یستضعفون مشرق الأرض و مغربها

۳ سرزمینی که خداوند پس از هلاکت فرعونیان در اختیار بنی اسرائیل قرار داد ، سرزمینی پربرکت و بسیار حاصلخیز بود .

مشرق الأرض و مغربها التی برکنا فیها

۶ وعده هلاکت فرعونیان و حاکمیت یافتن بنی اسرائیل بر سرزمین آنان ، از وعده های نیکوی خداوند به قوم موسی

و تمت کلمت ربک الحسنی علی بنی إسرءیل

کلمه <الحسنی> (زیباتر) صفت برای <کلمت> است.

۱۶ خداوند پس از هلاکت فرعونیان ، کاخ ها و خوش نشین های آنان را بکلی ویران کرد .

و دمرنا ما کان یصنع فرعون و قومه و ما کانوا یعرشون

<تدمیر> (مصدر دمرنا) به معنای نابودن کردن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۳ - ۵

۵- کیفر سخت و هلاکت بار فرعون و فرعونیان از سوی خداوند ، پس از اتمام حجت با آنان بود .

و لقد ءاتینا موسی تسع ءایت . .. فأراد أن یستفزّهم ... فأغرقنه و من معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۴ - ۱

۱- دستور خداوند به بنی اسرائیل ، پس از هلاک فرعونیان مبنی بر انتخاب سرزمین مورد

نظرشان (شام یا مصر) برای سکنی گزیدن

و قلنا من بعده لبنی إسرءیل اسکنوا الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۴۴ - ۱۰

۱۰ - قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، لوط ، اصحاب مدین و فرعونیان ، اقوام هلاک شده با عذاب استیصال

فقد کذّبت قبلهم قوم نوح . .. ثمّ أخذتهم فکیف کان نکیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۴۹ - ۳

۳ - اعطای تورات به موسی (ع) ، پس از هلاکت فرعون و یاران او

فکانوا من المهلکین . و لقد ءاتینا موسی الکتب

با توجه به ذکر اعطای کتاب به حضرت موسی(ع) پس از بیان فرجام کار فرعون و فرعونیان و هلاکت و نابودی آنان، این برداشت به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۳۶ - ۶

۶ هلاکت فرعون و قومش ، پس از اتمام حجت خدا با آنان به وسیله موسی و هارون (ع) بوده است .

فقلنا اذهبا إلی القوم الذین کذّبوا بأیتنا فدمّرنهم تدمیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۷ - ۶

۶ - انتقام الهی از فرعونیان ، هشداری جدّی به همه کفرپیشگان حق ستیز است .

إنّ فی ذلک لأیه و ما کان أکثرهم مؤمنین

بـا توجه به لحن تهدیـد آمیز این آیه و بیـان این که علت انتقام گرفتن خداونـد از فرعونیان، این بود که بیشتر آنان از پـذیرفتن ایمان امتناع ورزیدند، برداشت یاد شده به

دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۸ - ۴

۴ - هلاکت فرعونیان ، نمود عزّت و قدرت پیروزمند خداوند

ثمّ أغرقنا الأخرين . .. و إنّ ربّک لهو العزیز الرحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۵ - ۵

۵ - غرق شدن و نابودی تمامی فرعونیان ، در پی انتقام الهی از ایشان

فأغرقنهم أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۸ - ۱،۷

۱- هلاکت فرعونیان از پس روزگار رفاه و حق ستیزی ، نمودی از برنامه خداوند در انتقام از مجرمان

إنّا منتقمون . .. کذلک و أورثنها

تعبیر <کذلک> از پی ترسیم فرجام شوم فرعونیان، تأکیدی بر مطلب و اشاره ای است به این که آنچه برای آنان اتفاق افتاده، نمودی از جریانی مستمر و سنتی الهی است.

۷- بازگشت بنی اسرائیل به مصر و برخورداری آنان از ثروت و امکانات آن سرزمین ، پس از هلاکت فرعونیان *

کذلک و أورثنها قومًا ءاخرین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که مراد از <قوماً آخرین> تمام بنی اسرائیل باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۳۳ - ۷

۷- بیان هلاکت فرعونیان و نجات بنی اسرائیل از سوی خداونـد ، پیامـدار تهدید برای مشرکان و نویدی برای پیامبر (ص) و مؤمنان

و لقد نجّینا بنی إسرءیل . .. بلؤا مبین

با توجه به این که آیات گذشته، در زمینه رویارویی مشرکان و مؤمنان بود; طرح سرگذشت فرعونیان و بنی اسرائیل، پیامدار مطلب یاد شده است.

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بروج – ۸۵ – ۱۸ – ۳

۳ – سرنوشت هلاکت بار فرعونیان و قوم ثمود ، نمونه ای بارز از برخورد تند و قهرآمیز خداوند با کافران است .

إنّ بطش ربّک . .. فرعون و ثمود

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بروج – ۸۵ – ۱۹ – ۶

۶ – اصرار کافران مکّه بر تکذیب تهدید های الهی ، با وجود آگاهی آنان از هلاکت فرعونیان و ثمودیان ، شگفت آورتر از کفرورزی پیشینیان است .

بل الذین کفروا فی تکذیب

اضراب که از حرف <بل> استفاده می شود ممکن است نظر به این داشته باشد که تکذیب گری مردم مکّه در قیاس با کفر پیشینیان اعجاب آورتر است; زیرا به رغم دیدن سرنوشت آنها، تهدید را دروغ شمردند.

هلاکت ناگهانی فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۲۹ – ۲

۲– هلاکت و نابودی فرعونیان ، سریع و ناگهانی و بدون کمترین فرصت و مجال تدبیر و بازنگری

و ما کانوا منظرین

هماهنگی مشرکان مکه و فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۱۷ – ۳

۳– وجود نوعی مشابهت در عملکرد ، میان مشرکان مکه و فرعونیان در حق ستیزی و مقابله با رسول الهی

و لقد فتنّا قبلهم قوم فرعون و جاءهم رسول کریم

تعبیر <قبلهم>، نوعی ارتباط و همگونی میان مشرکان مکه و فرعونیان را می رساند.

یأس از ایمان فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۱ - ۱

۱- درخواست

آزادی بیان ، پیشنهاد موسی (ع) به فرعونیان پس از یأس از ایمان آوردن آنان

و إن لم تؤمنوا لی فاعتزلون

<فاعتزلون>، کنایه از این است که اگر خود اهل ایمان نیستید، لااقل متعرض من نباشید تا آزادانه پیامم را به مردم برسانم.

یأس از هدایت فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۴ - ۴

۴ - مؤمن آل فرعون ، پس از تلاش گسترده هدایتگرانه اش ، از تأثیرپذیری قومش مأیوس شد .

فستذکرون ما أقول لکم

از تعبیر و آهنگ <فستذکرون ما أقول لکم> (پس به زودی آنچه را به شمامی گویم به یاد خواهید آورد) استفاده می شود که مؤمن آل فرعون، از هدایت پذیری مردم مأیوس بود.

یقین فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۴ - ۱

۱ - انکار معجزات الهی ، از سوی فرعونیان با وجود یقین درونی به حقانیت آن

و جحدوا بها و استیقنتها أنفسهم

<جَحْد> (مصدر <جحدوا>) به معنای نفی و انکار کردن است. <استیقان> (مصدر <إستیقنت>) معادل <إیقان> و جمله <استیقنتها أنفسهم> حال برای ضمیر فاعل در <جحدوا> است; یعنی، در حالی که جان های آنان به الهی بودن آیات یقین داشت باز آنها را انکار کردند.

فرقان از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

{فرقان}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۴ – ۵،۱۷

۵ فرقان ، از اسامی قرآن

و انزل الفرقان

بنابر قول بسیاری از مفسّرین، منظور از <فرقان>، قرآن است.

۱۷ فرقان ، آیات محکم (غیر متشابه) و کتاب ، جملگی قرآن است .

و انزل الفرقان

امام

صادق (ع): الفرقان هو کل امر محکم و الکتاب هو جمله القرآن . ..

تفسیر قمی، ج ۱، ص ۹۶ ; تفسیر برهان، ج ۱، ص ۲۶۹، ح ۲.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۱ - ۷

۷ فرقان ، نامی از نام های قرآن کریم

نزّل الفرقان علی عبده

فرقان موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۳ - ۳

۳ - خداوند ، به جز تورات حقایق دیگری را - که وسیله تمییز حق از باطل بود - در اختیار موسی (ع) قرار داد .

و إذ ءاتینا موسی الکتب و الفرقان

عطف <الفرقان> بر <الکتاب> می توانـد عطف صـفتی بر صـفت دیگر گرفته شود و هر کـدام بیانگر بعدی از ابعاد تورات باشـد; یعنی، مـا به موسـی (ع) چیزی را عطـا کردیم که هم کتـاب بود و هم فرقـان و می توانـد مراد از کتـاب و فرقان دو چیز متفـاوت باشـد; یعنی، به موسـی کتـاب (تورات) دادیم و نیز به او فرقـان عطـا کردیـم. بر این مبنـا مراد از <فرقـان> معجزات، براهین و مانند آن خواهد بود. (اقتباس از الکشاف)

مراد از فرقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۸۵ - ۳۵

۳۵ - راوی می گویـد : < سـألت أبـا عبـداللّه (ع) عن القرآن و الفرقـان . . . فقـال : القرآن جمله الکتـاب و الفرقـان المحکم الواجب العمل به ;

از امام صادق(ع) از معنای قرآن و فرقان پرسیدم، فرمود: <قرآن> همه کتاب است و فرقان،]آیات [محکمی

است که عمل به آن واجب می باشد<.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۱ - ۱۴

۱۴ > عن ابن سنان أو غیره عمّن ذکره قال : سألت أباعبداللّه (ع) عن القرآن و الفرقان أهما شیئان أو شیء واحد ؟ فقال (ع) : القرآن جمله الکتاب و الفرقان المحکم الواجب العمل به ;

راوی گوید: از امام صادق(ع) پرسیدم: قرآن و فرقان دو چیزند یا یک چیز؟ فرمود: قرآن تمامی کتاب است و فرقان آیات محکمی است که عمل به آن واجب است<.

مفهوم فرقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۱ - ۱۳

۱۳ > عن ابن عباس . . . قال عبداللّه بن سلام : . . . یا محمّد (ص) فاخبرنی هل أنزل علیک کتاباً ؟ قال : نعم قال : و أیّ کتاب هو ؟ قال : الفرقان ، قال : ولِمَ سمّاه ربّک فرقاناً ؟ قال : لأنّه متفرق الأیات و السور . . . ;

ابن عباس گوید: عبدالله بن سلام [به رسول خدا(ص). ..]گفت: یا محمد(ص)! به من خبر ده که آیا خدا کتابی بر تو نازل کرده است؟ فرمود: آری. گفت: آن کتاب کدام است؟ فرمود: فرقان است. گفت: چرا پروردگارت آن را فرقان نامیده است؟ فرمود: برای این که، آیه ها و سوره های آن متفرق نازل شده است ...<.

نزول فرقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۴ - ۷

۷ نزول فرقان از

جانب خداوند ، برای پیگیری اهداف کتب آسمانی پیشین

و انزل التّوریه و الانجیل. من قبل ... و انزل الفرقان

فرقه گرایان از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

کیفر فرقه گرایان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۵۴ - ۷

۷ - مجازات الهی ، در انتظار فرقه گرایان حق ناپذیر

فذرهم فی غمرتهم حتّی حین

فرقه گرایی

آثار فرقه گرایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۵۳ - ۵

۵ - وابستگی های کور فرقه ای ، باعث استمرار یافتن تفرقه های مذهبی و انحراف از سیره پیامبران

و إنّ هذه أُمّتکم أُمّه وحده . .. کلّ حزب بما لدیهم فرحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۵۴ - ۳

۳ - حق ناپذیری ، تعصب و جمود بر فرقه گرایی ، گردابی است هلاکت بار .

فتقطّعوا أمرهم بینهم . .. فذرهم فی غمرتهم

اجتناب از فرقه گرایی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۵۳ – ۴

۴ – لزوم اتحاد بر محور آیین الهی (سیره پیامبران) و پرهیز از فرقه گرایی

و إنّ هذه أُمّتکم . .. فاتّقون ... کلّ حزب بما لدیهم فرحون

فرقه های مذهبی

پیدایش فرقه های مذهبی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۵۹ – ۳،۵،۱۱

۳ تفرقه در دین موجب از میان رفتن وحدت جامعه و تشکیل گروههای مختلف بر اساس مذاهب گوناگون است.

إن الذین فرقوا دینهم و کانوا شیعا

۵ گروههای مذهبی که بر اساس پذیرش بخشی از دین تشکیل یافته اند،

از امت پیامبر(ص) نیستند.

إن الذین فرقوا دینهم و کانوا شیعا لست منهم فی شیء

۱۱ خداوند گروههای تشکیل شده بر اساس پذیرش بخشی از دین را به عذاب گرفتار خواهد ساخت.

إن الذین فرقوا دینهم . .. إنما أمرهم إلی الله ثم ینبئهم بما کانوا یفعلون

<آگاه سازی از اعمال ناپسند>، کنایه از گرفتار ساختن به عذاب است.

تهدید فرقه های مذهبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۹ - ۷

۷ پیروان مذاهب تشکیل شده بر اساس تفرقه دین، مورد تهدید خداوند

إنما أمرهم إلی الله

علایق فرقه های مذهبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۵۳ - ۳

۳ - دلبستگی شدید فرقه های مذهبی به طریقه خود ، علی رغم یگانگی طریقه پیامبران

و إنّ هذه أُمّتکم أُمّه وحده . .. کلّ حزب بما لدیهم فرحون

عوامل پیدایش فرقه های مذهبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۷۶ - ۹

۹ - پذیرش برخی از احکام و معارف کتاب های آسمانی و انکار برخی دیگر ، موجب پدید آمدن مذاهب مختلف دینی و مایه دشمنی و ستیز است .

إن الذين اختلفوا فی الکتب لفی شقاق بعید

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از <شقاق> دشمنی برخی با برخی دیگر باشد; یعنی: شقاق بعضهم بعضاً.

فرقه های مذهبی جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جن - ۷۲ - ۱۱ - ۶

۶ - مؤمنان جن ، پس از نزول قرآن و ایمان آوردن به آن ، به چند فرقه مذهبی

تقسیم شده و به مسلک های گوناگون روی آوردند .

کنّا طرائق قددًا

فرقه های مذهبی در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۲۵ - ۱

۱ - خداوند ، تنها داوری کننده در قیامت ، در میان مذاهب گوناگون در مسائل مورد اختلاف آنان است .

إنّ ربّک هو یفصل بینهم یوم القیمه فیما کانوا فیه یختلفون

<فصل> (مصدر فعل <یفصل>) به معنای جدا کردن دو چیز از هم است، به گونه ای که میان آنها فاصله بیفتد (مفردات راغب). و مراد از آن داوری و حل اختلاف کردن است. لازم به ذکر است که ضمیر جمع <بینهم> و <کانوا فیه یختلفون> بر این دلالت می کند که داوری خداوند میان افراد و گروه های متعدد است.

فرمانده از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فرمانده

فرمانده سپاه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۷۸ - ۳

۳ - در تعقیب بنی اسرائیل ، فرعون خود رهبری سپاهیانش را به عهده داشت .

فأتبعهم فرعون بجنوده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۶ - ۶

۶ - قرار داشتن سپاهیان حکومت فرعون ، تحت فرماندهی وی و هامان

فرعون و همن و جنودهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸ - ۶

۶ - قرار داشتن سپاهیان حکومت فرعون ، تحت فرماندهی وی و هامان

إنّ فرعون و همن و جنودهما

فرمانده غزوه احزاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۱۳ - ۹

۹ - پیامبراکرم (ص) فرمانده و

تصمیم گیر اصلی در غزوه احزاب بود .

و یستئذن فریق منهم النبیّ

نقش فرمانده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۴ - ۱۰

۱۰ - لزوم در میان گذاشتن مشکلات ، کاستی ها و پی آمد های آن با مقام فرماندهی ، به هنگام پذیرش مسؤولیت های داده شده

نودی . .. یموسی ... إلی فرعون و ملإیْه ... قال ربّ إنّی قتلت منهم نفسًا ... إنّ

فرماندهان نظامی

مسؤولیت فرماندهان نظامی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۲۰ - ۸

۸ - بازدید از نیرو های تحت فرمان و کارگزاران ، جستوجو از احوال آنان ، نظارت دقیق بر کارهایشان و خویشتن داری در برخورد با آنها ، از اوصاف و وظایف فرماندهان سپاه و رهبران جامعه اسلامی .

و تفقّد الطیر فقال ما لی لاأری الهدهد أم کان من الغائبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۳۱ - ۴

۴ - سان دیدن از نیرو های مسلح ، امری پسندیده و شایسته برای فرماندهان و رهبران

إذ عرض علیه بالعشیّ الصفنت الجیاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۳۳ - ۴

۴ - رژه رفتن نیرو های مسلح و سان دیدن فرماندهان و رهبران از آنها ، امری پسندیده و شایسته است .

ردّوها علیّ فطفق مسحًا بالسوق و الأعناق

فرماندهی

{فرماندهی}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۲ - ۱۶،۲۶

۱۶ دنیاطلبی برخی از پیکارگران احد ، موجب سستی ،

اختلاف و سرپیچی از فرمان پیامبر (ص) و شکست در آن کارزار

حتّی اذا فشلتم و . .. منکم من یرید الدّنیا

به نظر می رسد جمله <منکم من یرید الدّنیا>، دلیل <اذا فشلتم و تنازعتم فی الامر و عصیتم> باشد.

۲۶ سستی در نبرد با دشمن ، نزاع و پراکندگی و تخلف از دستورات فرماندهی ، گناه و موجب استحقاق عقاب

حتّی اذا فشلتم . .. و لقد عفا عنکم

ظاهر کلمه عفو این است که گناهی صورت گرفته باشد و گناه در این مورد همان سستی و نزاع و سرپیچی از دستورات فرماندهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۳ - ۹

۹ تلاش پیامبر (ص) برای جلوگیری از گریز مسلمانان در نبرد احد ، و بی اعتنایی آنان در پذیرش دعوت او

و لا تلون علی احد و الرّسول یدعوکم فی اخریکم

جمله <و الرّسول یدعوکم . .. >، حالیه است ; یعنی در حالی که پیامبر (ص) شما را فرامی خواند می گریختید و به هیچ کس (حتی پیامبر (ص)) توجهی نداشتید.

اهمیت فرماندهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۴۷ - ۱۳

۱۳ لزوم توجیه افراد تحت فرماندهی ، نسبت به انتصاب حاکم و فرمانده و رفع شبهات در این باره

قالوا انّی یکون له الملک . .. و زاده بسطه فی العلم و الجسم

تشویقهای فرماندهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۳۳ - ۶

۶ – اظهار محبت و تشویق نیرو های مسلح ، پس از

رژه رفتن آنها ، از سوی فرماندهان و رهبران ، امری پسندیده و شایسته است .

ردّوها علیّ فطفق مسحًا بالسوق و الأعناق

عصیان از فرماندهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۲ - ۸،۱۶،۲۶

۸ سستی ، نزاع و تفرقه و سرپیچی از فرماندهی ، از عوامل شکست جنگجویان

حتّی اذا فشلتم و تنازعتم فی الامر و عصیتم

۱۶ دنیاطلبی برخی از پیکارگران احد ، موجب سستی ، اختلاف و سرپیچی از فرمان پیامبر (ص) و شکست در آن کارزار

حتّی اذا فشلتم و . .. منکم من یرید الدّنیا

به نظر می رسد جمله <منکم من یرید الدّنیا>، دلیل <اذا فشلتم و تنازعتم فی الامر و عصیتم> باشد.

۲۶ سستی در نبرد با دشمن ، نزاع و پراکندگی و تخلف از دستورات فرماندهی ، گناه و موجب استحقاق عقاب

حتّی اذا فشلتم . .. و لقد عفا عنکم

ظاهر کلمه عفو این است که گناهی صورت گرفته باشد و گناه در این مورد همان سستی و نزاع و سرپیچی از دستورات فرماندهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۳ - ۹

۹ تلاش پیامبر (ص) برای جلوگیری از گریز مسلمانان در نبرد احد ، و بی اعتنایی آنان در پذیرش دعوت او

و لا تلون علی احد و الرّسول یدعوکم فی اخریکم

جمله <و الرّسول یدعوکم . .. >، حالیه است ; یعنی در حالی که پیامبر (ص) شما را فرامی خواند می گریختید و به هیچ کس (حتی پیامبر (ص)) توجهی نداشتید.

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۵ - ۱۱

۱۱ عفو و گذشت از خطا های جنگی رزمندگان (تخلّف از دستورات فرماندهی و . . .) امری نیکو و پسندیده

و لقد عفا اللّه عنهم انّ اللّه غفور حلیم

عفو خطاهای فرماندهی جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۴۳ - ۱۰

۱۰ خطا و لغزش رهبر جامعه و فرماندهان نظامی ، قابل اغماض و بخشش

عفا اللّه عنک لم أذنت لهم حتی یتبین لک الذین صدقوا

فرماندهی جالوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۵۰ - ۶

۶ شرکت جالوت در صف مقدّم لشکریان خود *

و لمّا برزوا الجالوت و جنوده

تقدیم ذکری <جالوت> نشانه این است که مؤمنان اوّل با او روبرو شدند و سپس با لشکریانش ; و لازمه آن، در صف مقدّم بودن جالوت است.

فرماندهی جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۴۹ - ۶

۶ فرماندهی کل قوا ، از مسؤولیت های رهبر جامعه اسلامی

و منهم من یقول ائذن لی

فرماندهی در جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۲ - ۸

۸ سستی ، نزاع و تفرقه و سرپیچی از فرماندهی ، از عوامل شکست جنگجویان

حتّی اذا فشلتم و تنازعتم فی الامر و عصیتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۳ - ۱۰،۱۱

۱۰ تلاش مستمر پیامبر (ص) برای جلوگیری از

شکست مسلمانان در کارزار احد

و الرّسول یدعوکم فی اخریکم

۱۱ بی اعتنایی به دعوت پیامبر (ص) در پیکار احد ، موجب شکست مسلمانان در آن کارزار

ثمّ صرفکم . .. و الرّسول یدعوکم فی اخریکم

بنابر اینکه <اذ تصعدون> متعلق به <صرفکم> باشد، آیه مزبور در مقام بیان علتهای شکست احد است. بنابراین جمله <و لاـ تلون علی احد و الرّسول ... >، که حاکی از دعوت پیامبر (ص) و بی اعتنایی به اوست، نیز بیانگر علتی برای شکست خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۵ - ۱۱

۱۱ عفو و گذشت از خطا های جنگی رزمندگان (تخلّف از دستورات فرماندهی و . . .) امری نیکو و پسندیده

و لقد عفا اللّه عنهم انّ اللّه غفور حلیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۴۶ - ۲،۷،۱۴

۲ درخواست بزرگان بنی اسرائیل پس از موسی از پیامبر خویش ، برای تعیین فرماندهی در جنگ با دشمنان

الم تر الی الملأ من بنی اسرائیل من بعد موسی اذ قالوا لنبی لهم ابعث لنا ملکاً

<ملأ>، کسانی هستند که نظرها را به خود جلب می کنند. (اشراف و بزرگان هر قوم)

۷ ضرورت فرمانده در جنگ

ابعث لنا ملکاً نقاتل فی سبیل اللّه

مجزوم بودن <نقاتل> نشانه تقدیر شرط است; یعنی اگر فرماندهی باشد، در راه خدا خواهیم جنگید. پس اگر فرمانده ضرورت نداشت، نباید جهاد فی سبیل اللّه را مشروط به وجود او کنند.

۱۴ تعیین حاکمان و فرماندهان نظامی ، بر عهده رهبران الهی *

اذ قالوا لنبی لهم ابعث

لنا ملكاً

رجوع مردم به پیامبر و رهبر خویش برای تعیین فرماندهی در جهاد فی سبیل اللّه، بیانگر ذهنیّت دینی مردم است به اینکه تعیین فرماندهان در اختیار پیامبران و رهبران دینی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۴۹ - ۸،۹،۱۰

۸ ضرورت ارزیابی ، آزمایش و میزان اطاعت و استقامت نیرو ها از جانب فرمانده ، پیش از ورود به کارزار

فلمّا فصل . .. قال انّ اللّه مبتلیکم بنهر

۹ اعلام طالوت به لشکریان ، در مورد عدم انتساب آنان به وی و جدایی آنان از او ، در صورتی که از نهر بیاشامند .

فمن شرب منه فلیس منّی

۱۰ اعلام طالوت به لشکریان ، در مورد انتساب آنان به وی ، اگر از نوشیدن آب نهر چشم پوشند .

و من لم یطعمه فانّه منّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۲۱ - ۵،۶،۱۲

۵ آگاهی پیامبر (ص) به فنون نظامی و قدرت مدیریّت ایشان در عملیات مسلّحانه علیه دشمنان دین

و اذ غدوت من اهلک تبوّیء المؤمنین مقاعد للقتال

۶ رهبری قوای نظامی ، بخشی ضروری از مدیریّت جامعه اسلامی

و اذ غدوت من اهلک تبوّیء المؤمنین مقاعد للقتال

چون پیامبر (ص) به عنوان مدیر جامعه اسلامی، امور مربوط به قوای نظامی را نیز رهبری می کرده، برداشت فوق به دست می آید.

۱۲ شرکت پیامبر (ص) در جنگ احد ، به عنوان فرماندهی عملیات نظامی

و اذ غدوت من اهلک تبوّیء المؤمنین مقاعد للقتال

امام صادق (ع): سبب نزول هذه الآيه ان قريشا خرجت من مكّه

ترید حرب رسول اللّه (ص) فخرج یبغی موضعاً للقتال.

تفسیر قمی، ج ۱، ص ۱۱۰ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۳۸۴، ح ۳۳۶.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۲۴ - ۹

۹ لزوم تقویت روحیه رزمندگان از سوی رهبران و فرماندهان نظامی

اذ تقول الن یکفیکم ان یمدّکم ربّکم بثلثه الاف من الملئکه

از سوی پیامبر (ص)، درسی است برای تمام رهبران دینی و فرماندهان نظامی که مؤمنان را در هنگامه های دشوار، به پیروزی و امدادهای الهی، امیدوار سازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۰۲ - ۲

۲ صلاحدید برگزاری نماز جماعت در میدان نبرد ، بر عهده فرمانده نیروهاست .

و إذا کنت فیهم فاقمت لهم الصلوه

اسناد اقامه نماز به پیامبر(ص) (فاقمت . ..)، اشاره به این است که اختیار تشکیل نماز جماعت بر عهده و صلاحدید پیامبر(ص) و یا فرماندهی نیروهاست.

فرماندهی در مبارزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۷۵ - ۱۴

۱۴ نیروی انسانی و فرماندهی ، دو شرط اساسی برای مبارزه با ستمگران

اخرجنا من هذه القریه الظّالم اهلها و اجعل لنا من لدنک ولیّاً و اجعل لنا من لدنک

فرماندهی طالوت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۴۹ – ۱،۲

۱ گُزیدن و بسیج افراد و گروه های سپاه ، از جانب طالوت و خروج آنان با فرماندهی وی ، به سوی دشمن

فلمّا فصل طالوت بالجنود

۲ اعلام قبلی طالوت به نیرو های بسیج شده در مورد آزمایش

آنان با رودخانه ای خروشان

قال ان اللّه مبتلیکم بِنَهَر

فرماندهی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۶ - ۶

۶ - قرار داشتن سپاهیان حکومت فرعون ، تحت فرماندهی وی و هامان

فرعون و همن و جنودهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸ - ۶

۶ - قرار داشتن سپاهیان حکومت فرعون ، تحت فرماندهی وی و هامان

إنّ فرعون و همن و جنودهما

فرماندهی محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۲۱ - ۵،۱۲

۵ آگاهی پیامبر (ص) به فنون نظامی و قدرت مدیریّت ایشان در عملیات مسلّحانه علیه دشمنان دین

و اذ غدوت من اهلک تبوّیء المؤمنین مقاعد للقتال

۱۲ شرکت پیامبر (ص) در جنگ احد ، به عنوان فرماندهی عملیات نظامی

و اذ غدوت من اهلک تبوّیء المؤمنین مقاعد للقتال

امام صادق (ع): سبب نزول هذه الآیه ان قریشا خرجت من مکّه ترید حرب رسول اللّه (ص) فخرج یبغی موضعاً للقتال.

تفسير قمی، ج ۱، ص ۱۱۰ ; نورالثقلين، ج ۱، ص ۳۸۴، ح ۳۳۶.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۷۲ - ۳

۳ بازسازی مجدد سپاه اسلام توسط پيامبر (ص) ، پس از پراكندگی و شكست در جنگ احد

الّذين استجابوا لِلّه و الرسول من بعد ما اصابهم القرح

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۳ - نساء - ۴ - ۸۴ - ۱۶

۱۶ به عهده گرفتن فرماندهی مستقيم جنگ ها توسط پيامبر اكرم

(ص) پس از نزول < لا تكلّف الّا نفسک >

فقاتل فى سبيل اللّه لا تكلّف الّا نفسک

امام باقر (ع) درباره پيامبر (ص) فرمود: . .. و ما القى سريه مُذ نزلت <فقاتل فى سبيل اللّه لا تكلّف الّا نفسک> الّا وَلى بنفسه.

تفسير عياشى، ج ۱، ص ۲۶۱، ح ۲۱۲ ; تفسير برهان، ج ۱، ص ۳۹۸، ح ۳.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - توبه - ۹ - ۴۹ - ۴

۴ فرماندهى جنگ و نيرو هاى رزمنده ، از مسؤوليت هاى پيامبر (ص)

و منهم من يقول ائذن لى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - توبه - ۹ - ۹۲ - ۱۱

۱۱ پيامبر (ص) اداره كننده و سامان دهنده امور سپاه اسلام بود .

أتوک لتحملهم قلت لا أجد

از اينكه مؤمنان، براى مسايل مختلف جهاد، به آن حضرت مراجعه مى كردند، برداشت فوق استفاده مى شود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۱۳ - ۹

۹ - پيامبراكرم (ص) فرمانده و تصميم گير اصلى در غزوه احزاب بود .

و يستئذن فريق منهم النبىّ

فرماندهى هامان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۶ - ۶

۶ - قرار داشتن سپاهیان حکومت فرعون ، تحت فرماندهی وی و هامان

فرعون و همن و جنودهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸ - ۶

۶ - قرار داشتن سپاهیان حکومت فرعون ، تحت فرماندهی وی و هامان

إنّ فرعون و همن و جنودهما

ویژگیهای فرماندهی سلیمان(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۲۰ - ۵،۶

۵ - نظارت دقیق سلیمان بر سپاه و نیرو های تحت فرمان خویش

و تفقّد الطیر . .. أم کان من الغائبین

۶ - احتیاط و خویشتن داری سلیمان در برخورد با نیرو های تحت امر خویش

فقال ما لی لاأری الهدهد أم کان من الغائبین

سلیمان، بی درنگ هدهد را متهم به تخلّف نکرد; بلکه ابتدا ناپیدا بودن هدهد را مربوط به خطای دید خودش دانست. این در حالی است که قدرتمندان قبل از هر چیز خشم گرفته و نیروی تحت فرمان خود را متهم می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۲۱ - ۵

۵ - اهتمام شدید سلیمان (ع) به برقراری نظم و انضباط کامل در سپاه خویش

أم کان من الغائبین . .. أو لأاْذبحنّه

فرماندهی نظامی

{فرماندهی نظامی}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۷ - ۵

۵ فرماندهی نظامی جامعه ایمانی بر عهده رهبران دینی است .

فإما تثقفنهم فی الحرب فشردبهم من خلفهم

خطاب به شخص پیامبر(ص) در این آیه و آیه بعد، علی رغم تعمیم حکم نسبت به سایر مؤمنین، حکایت از آن دارد که فرماندهی نظامی در اختیار پیامبر(ص) و رهبران دینی است.

فرومایگان از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

{فرومایگان}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۱۳ - ۳

۳ ابلیس از فرومایگان در پیشگاه خداوند است.

إنک من الصغرین

حرمت اطاعت از فرومایگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹

- قلم - ۶۸ - ۱۰ - ۵

۵ - اطاعت و اجابت خواسته های فرومایگان ، ممنوع و حرام است .

و لاتطع کلّ. .. مهین

رد خواسته های فرومایگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۱۰ - ۴

۴ - پیامبر (ص) ، مأمور پرهیز از اجابت خواسته های فرومایگان

و لاتطع کلّ. .. مهین

<مهانت> (از ماده <مهین>) به معنای حقارت و قلّت تدبیر است.

ممنوعیت اطاعت از فرومایگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۱۰ - ۵

۵ - اطاعت و اجابت خواسته های فرومایگان ، ممنوع و حرام است .

و لاتطع کلّ. .. مهین

فرومایگی

سرزنش فرومایگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۱۰ - ۶

۶ - فرومایگی و پستی ، صفتی مذموم و ناپسند

و لاتطع کلّ حلّاف مهین

فرومایگی کافران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – قلم – ۶۸ – ۱۰ – ۷

۷ – بی مبالاتی در سوگند یاد کردن و فرومایگی ، از ویژگی های کافران تکذیب کننده رسالت پیامبراسلام (ص)

فلاتطع المکذّبین . .. حلاّف مهین

صفت <حلاّف مهین> و دیگر اوصافی که در آیات بعد ذکر می شود، مربوط به کافرانی است که رسالت پیامبراسلام(ص) را تکذیب می کردند.

فرومایگی مکذبان محمد(ص)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – قلم – ۶۸ – ۱۰ – ۷

۷ – بی مبالاتی در سوگند یاد کردن و فرومایگی ، از ویژگی های کافران تکذیب کننده رسالت پیامبراسلام (ص)

فلاتطع المکذّبین . ..

حلّاف مهین

صفت <حلّاف مهین> و دیگر اوصافی که در آیات بعد ذکر می شود، مربوط به کافرانی است که رسالت پیامبراسلام(ص) را تکذیب می کردند.

فرهنگ از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

آثار بی فرهنگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۴ - ۴

۴ - فقر فرهنگی ، مایه ترویج و پایداری حکومت های استبدادی

فاستخفّ قومه فأطاعوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۱۱ - ۵

۵ - جامعه گریزی و سطح پایین فرهنگ اجتماعی ، عامل سستی در تعهدات اجتماعی و پایبندی به قوانین *

المخلّفون من الأعراب

وصف <الأعراب> ممکن است مشعر به علیت باشد; یعنی، بادیه نشینی در تخلف آنان نقش داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۱۲ - ۱۱

۱۱ - جامعه بی فرهنگ بدوی ، زاینده انسان های بی ارج و مسؤولیت گریز *

و کنتم قومًا بورًا

برداشت بالاـ با توجّه به این نکته است که در این مجموعه آیات، به جای هر عنوان دیگری، تعبیر <الأعراب> مطرح شده و این تعبیر می تواند مشعر به علیت باشد. هم چنین واژه <کنتم> حکایت از دیرینه ای طولانی دارد و <قوماً> اشاره به حیثیت اجتماعی می تواند داشته باشد و واژه <بوراً> نیز به معنای بی خاصیتی و بیهودگی است.

آثار توسعه فرهنگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۱۷ - ۶

۶ - توسعه اقتصادی ، فرهنگی و رشد دانش دینی ، به تنهایی نمی تواند تضمین کننده وحدت و همدلی اجتماعی باشد .

رزقنهم من الطیّبت و فضّلنهم

علی العلمین . و ءاتینهم بیّنت من الأمر فما اخت

در آیه قبل، سخن از اعطای کتاب، حکومت، نبوت، روزی های پاکیزه و شرافت اجتماعی که خداوند در پی رسالت موسی(ع) به بنی اسرائیل عطا فرمود; ولی این آیه <بغی> و تجاوزگری را از صفاتی شمرده است که در چنین جامعه ای باعث پیدایش اختلاف گردید و حتی آن فرهنگ و اقتصاد شکوفا و معارف روشن نیز نتوانست این روحیه را از میان ببرد.

آثار فرهنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۰ - ۲۴

۲۴- وضعیت اجتماعی فرهنگی ، تأثیری چشمگیر در بینش و عقیده نسل های آینده دارد .

تریدون أن تصدّونا عمّا کان یعبد ءاباؤنا

کفار، بی آنکه پذیرش آیین نیاکان خویش را براساس عقل و منطق قلمداد کنند و یا از درستی آن دم بزنند، از آن متعصبانه سخن می گفتند و این حاکی از آن است که فرهنگ و رسوم گذشتگان در نسلهای آتی، تأثیر زیادی دارد.

آسیب شناسی فرهنگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۱۴ - ۴

۴ - بادیه نشینی ، از عوامل کندی نفوذ فرهنگ و معارف عمیق دین در میان اعراب *

قالت الأعراب ءامنّا قل لم تؤمنوا

از این که خداوند وصف بدویت [اعراب] را مورد اشاره و موضوع سخن قرار داده است، احتمال معنای یاد شده می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۸ - ۱۱

۱۱ تأثیرپذیری انسان از محیط های فاسد و فرهنگ های غلط

فأتوا علی قوم . .. قالوا یموسی اجعل لنا

إلهاً کما لهم ءالهه

انبیا و فرهنگ مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴ - ۸،۱۵

۸- فهم مردم عصر نزول تعالیم دینی ، مرجع و منبعی برای فهم دقیق آن تعالیم است .

و ما أرسلنا من رسول إلاّ بلسان قومه لیبیّن لهم

اینکه خداوند فرموده است: همه پیامبران به زبان قوم خودشان فرستاده شدند، می تواند بیانگر این نکته باشد که زبان و ادبیات مردم دوران نزول تعالیم آسمانی برای دریافت پیام آن تعالیم نقش مؤثری دارد.

اولویتهای فرهنگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قلم - ۶۸ - ۱ - ۸

۸ - مبارزه با بی سوادی و ترغیب به دانش آموزی و نوشتن و خواندن ، دارای اولویت نخست در برنامه هدایتی و تربیتی جامعه اسلامی

و القلم و ما یسطرون

برداشت یاد شده، با توجه به این حقیقت است که این آیه، در دوره نخستین بعثت در مکه نازل شده است.

اهمیت فرهنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۲۵ - ۱۴

۱۴- حرکت فرهنگی ، زیربنای تبلیغ دین و گسترش اسلام

ادع إلی سبیل ربّک بالحکمه و الموعظه الحسنه و جدلهم بالتی هی أحسن

دعوت به راه خدا (دین) از راه حکمت، موعظه، جدال و مناظره خوب کاری است فرهنگی و چون این آیه در مکه نازل شده

بود و هنوز فرمان جنگ و مبارزه سیاسی و نظامی صادر نشده بود، می تواند گویای برداشت فوق باشد.

اهمیت فرهنگ جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۲۲ - ۹،۱۱

۹

اهتمام اسلام به تقویت مبانی فرهنگی دینی جامعه همپای جنگ و جهاد

فلولا نفر من کل فرقه منهم طائفه لیتفقهوا فی الدین

برداشت فوق به این دلیل است که خداوند پس از ترغیب مکرر مؤمنان به شرکت در جهاد و تحذیر آنان از تخلف، در این آیه طلب فقاهت را ضروری شمرده و طالبان فقاهت را از شرکت در جنگ معاف کرده است.

۱۱ تحصیل کنندگان دانش دین ، معاف از شرکت در جنگ در صورت نیاز جامعه به دانش آنان و عدم نیاز جدی به حضورشان در جنگ

ما کان المؤمنون لینفروا کافه فلولا نفر من کل فرقه منهم طائفه لیفقهوا فی الدین

بسترسازی فرهنگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۳۷ - ۲۸

۲۸ - عنایت خداوند ، به مؤمنان ، در هموار کردن و رفع دشواری های فرهنگی ، برای رسیدن به خواسته هایشان

زوّجنکها لکی لایکون علی المؤمنین حرج فی أزوج أدعیائهم

عوامل رشد فرهنگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۲ - ۴

۴ - نقش مهم کتاب های آسمانی و قوانین الهی ، در تعالی فرهنگ بشر *

و کتب مسطور

خداوند با سوگند خوردن به تورات و یا کتاب های آسمانی در صورتی که مراد مطلق کتاب باشد در حقیقت بشر را به اهمیت این کتاب ها در فکر و فرهنگ بشر توجه داده است.

عوامل فرهنگ ساز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۷۵ - ۱۵

۱۵ - عالمان و نخبگان هر جامعه ، دارای نقشی بسزا در

گرایش های مردم آن جامعه

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم و قد كان فريق منهم

عوامل مؤثر در ساختار فرهنگ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۴۱ – ۳

۳ – نقش حکومت ها و نظام اجتماعی در ساختار فرهنگی و عقیدتی جامعه

و جعلنهم أئمه يدعون إلى النار

برداشت یاد شده از آن جا است که فرعون با ادعای خدایی خویش و مبارزه با پیام موسی(ع)، بر فرهنگ و عقیده مردم چنان تأثیر گذاشته بود که آنان را دوزخی و بدبخت ساخت.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – نوح – ۷۱ – ۲۷ – ۱۰

۱۰ – تأثیر عمیق و سرنوشت ساز گروه های پرنفوذ و قدرتمند اجتماعی ، همچون صاحبان زر و زور ، در فرهنگ و باور های دینی جامعه

و اتّبعوا من لم يزده ماله و ولده إلاّ خسارًا . .. يضلّوا عبادك و لايلدوا إلاّ فا

فرهنگ جاهلیت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۵۰ – ۹

۹ لزوم مبارزه با فرهنگ جاهلی و ریشه کن ساختن آن

افحكم الجهليه يبغون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – اعراف – ۷ – ۳۳ – ۸

۸ شیوع کردار زشت، رفتار نکوهیده، ستمگری، شرک و افترا بر خدا در میان مردم جاهلی

قل من حرم زینه الله . .. إنما حرم ربی الفوحش ... و أن تقولوا علی الله ما **لا** تعلم

مراد از حصر در جمله <انما حرم . .. > می تواند حصر حقیقی باشد. یعنی اساس محرمات الهی منحصر در آن پنج امر ذکر شده

است و دیگر محرمات به این امور بازمی گردند. و نیز می تواند مراد از آن، حصر قلب، که از اقسام حصر اضافی است،$باشد. این گونه حصر نظارت بر اعتقاد و روش مخاطب دارد و به هدف رد پندار و روش او و اثبات عکس آن ایراد می شود. یعنی زینتها و روزیهایی که شما تحریم کرده اید و از آن پرهیز دارید، حلال است و فواحش و ... حرام است.

فرهنگ مردم در تبلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴ - ۸

۸- فهم مردم عصر نزول تعالیم دینی ، مرجع و منبعی برای فهم دقیق آن تعالیم است .

و ما أرسلنا من رسول إلاّ بلسان قومه لیبیّن لهم

اینکه خداوند فرموده است: همه پیامبران به زبان قوم خودشان فرستاده شدند، می تواند بیانگر این نکته باشد که زبان و ادبیات مردم دوران نزول تعالیم آسمانی برای دریافت پیام آن تعالیم نقش مؤثری دارد.

فرهنگ و عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۰ - ۲۴

۲۴- وضعیت اجتماعی فرهنگی ، تأثیری چشمگیر در بینش و عقیده نسل های آینده دارد .

تریدون أن تصدّونا عمّا کان یعبد ءاباؤنا

کفار، بی آنکه پذیرش آیین نیاکان خویش را براساس عقل و منطق قلمداد کنند و یا از درستی آن دم بزنند، از آن متعصبانه سخن می گفتند و این حاکی از آن است که فرهنگ و رسوم گذشتگان در نسلهای آتی، تأثیر زیادی دارد.

موانع رشد فرهنگی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۱۴ -

۴ – بادیه نشینی ، از عوامل کندی نفوذ فرهنگ و معارف عمیق دین در میان اعراب *

قالت الأعراب ءامنّا قل لم تؤمنوا

از این که خداوند وصف بدویت [اعراب] را مورد اشاره و موضوع سخن قرار داده است، احتمال معنای یاد شده می رود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۱۰۴ – ۱۱

۱۱ وفاداری جوامع به آراء و اندیشه های باطل پیشینیان ، جلوگیر بروز اندیشه های نو و بر حق در میان آنان

و إذا قیل لهم تعالوا . .. قالوا حسبنا ما وجدنا علیه ءاباءنا

فریب از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فریب

امکان فریب انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۱۵ – ۳

۳ پیامبران الهی ، از فریب خوردن مصون نبوده و از اعتماد کردن بر نااهلان معصوم نیستند .

إنا له لحفظون . .. فلما ذهبوا به و أجمعوا أن یجعلوه فی غیبت الجب

عوامل فریب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۳۳ – ۱۵

۱۵ – خداوند ، درباره فریفته شدن انسان ها به وسیله جلوه های زندگی دنیا ، هشدار داده است .

فلاتغرّنّکم الحیوه الدنیا

عوامل فریب منافقان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حدید – ۵۷ – ۱۴ – ۹

۹ – منافقان ، مغرور و فریفته آمال و آرزو های باطل خویش

و غرّتکم الأمانیّ

فریب آدم(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – اعراف – ۷ – ۲۰ – ۱،۲،۸

۱ ابلیس پس از سکونت آدم و همسرش در بهشت، در اندیشه فریبکاری و توطئه

علیه ایشان برآمد.

فوسوس لهما الشیطن

هنگامی که پس از کلمه <وسوسه> حرف <لام> آورده شود، به معنای نقشه کشیدن و توطئه کردن است.

۲ نمایان سازی شرمگاه آدم و حوا، از اهداف شیطان در فریبکاری و توطئه علیه آنان

فوسوس لهما الشیطن لیبدی لهما ما وُری عنهما من سوءتهما

۸ دروغ، اساس کار شیطان در وسوسه گری و فریب دادن آدم و حوا

ما نهیکما ربکما . .. أو تکونا من الخلدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۲۴ - ۶

۶ سقوط ابلیس در چهار مرحله به خاطر تمرد، تکبّر و تصمیم به گمراه سازی انسانها و فریب آدم و حوا بود.

قال فاهبط منها فما یکون لک أن تتکبر فیها فاخرج . .. قال اهبطوا

بدان احتمامل که تکرار چهارگانه سقوط ابلیس هر یک به دلیل گناهی باشد که مرتکب شده است: نخست از فرمان خداوند سرپیچی کرد و به آدم سجده نکرد، آنگاه این تمرد را به اظهار برتری خویش توجیه کرد، پس از آن تصمیم خویش را به اغواگری تمامی آدمیان اعلان داشت، و سرانجام آدم و حوا را به پای شجره نهی شده کشاند و با دروغ و نیرنگ آنان را به خوردن از آن شجره ترغیب کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۲۷ - ۱،۴،۸،۹

۱ شیطان همواره در صدد اغوای فرزندان آدم (انسانها) است.

یبنی ءادم لا یفتننکم الشیطن

۴ سرگذشت آدم و حوا و فریب خوردنشان از شیطان، درس عبرتی برای همه انسانها

لا یفتننکم الشیطن کما أخرج أبویکم من الجنه

۸ آدم و حوا دارای پوشش

عورت، قبل از فریفته شدن به وسوسه های شیطان

ینزع عنهما لباسهما

۹ نشان دادن شرمگاه آدم و حوا به آنان از اهداف شیطان در فریفتن و برهنه کردن ایشان

ینزع عنهما لباسهما لیریهما سوءتهما

فریب حوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۲۰ - ۱،۲،۸

۱ ابلیس پس از سکونت آدم و همسرش در بهشت، در اندیشه فریبکاری و توطئه علیه ایشان برآمد.

فوسوس لهما الشیطن

هنگامی که پس از کلمه <وسوسه> حرف <لام> آورده شود، به معنای نقشه کشیدن و توطئه کردن است.

۲ نمایان سازی شرمگاه آدم و حوا، از اهداف شیطان در فریبکاری و توطئه علیه آنان

فوسوس لهما الشیطن لیبدی لهما ما وُری عنهما من سوءتهما

۸ دروغ، اساس کار شیطان در وسوسه گری و فریب دادن آدم و حوا

ما نهیکما ربکما . .. أو تکونا من الخلدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۲۴ - ۶

۶ سقوط ابلیس در چهار مرحله به خاطر تمرد، تکبّر و تصمیم به گمراه سازی انسانها و فریب آدم و حوا بود.

قال فاهبط منها فما یکون لک أن تتکبّر فیها فاخرج . .. قال اهبطوا

بدان احتمامل که تکرار چهارگانه سقوط ابلیس هر یک به دلیل گناهی باشد که مرتکب شده است: نخست از فرمان خداوند سرپیچی کرد و به آدم سجده نکرد، آنگاه این تمرد را به اظهار برتری خویش توجیه کرد، پس از آن تصمیم خویش را به اغواگری تمامی آدمیان اعلان داشت، و سرانجام آدم و حوا را به پای شجره نهی شده کشاند و با دروغ و نیرنگ آنان

را به خوردن از آن شجره ترغیب کرد.

فریب در جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۱۳ - ۹

۹ بهره گیری از عملیّات فریب نیرویی ، عاملی مؤثر در پیروزی

یرونهم مثلیهم رأیَ العین

برآورد نادرست مشرکان از نیروهای مسلمانان، موجب شکست آنها در جنگ بدر شد.

موانع فریب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۳۳ - ۱۷،۲۱

۱۷ - تقوا و ایمان به قیامت و وعده های خدا ، مانع فریفتگی انسان به زندگی دنیا است .

اتقوا ربّکم و اخشوا یومًا . .. إنّ وعد اللّه حقّ فلاتغرّنّکم الحیوه الدنیا

۲۱ - انسان ها ، برای فریفته نشدن ، نیازمند هشدار های خداوندند .

إنّ وعد اللّه حقّ فلاتغرّنّکم الحیوه الدنیا و لایغرّنّکم باللّه الغرور

فریبکاری

عوامل فریبکاری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۹۶ - ۳

۳ قدرت و شکوه ظاهری کافران و برخورداری آنان از بهره های مادی ، امری فریبنده برای مسلمانان

لا یغرّنک تقلّب الّذین کفروا فی البلاد

فریبکاری دنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۸۵ - ۱۶،۱۷،۲۱

۱۶ توجّه دادن به مرگ و کیفر و پاداش اعمال در قیامت و فریبنده بودن دنیا از روش های قرآن برای هدایت انسانها

کلّ نفس ذائقه الموت . .. و ما الحیوه الدّنیا الّا متاع الغرور

۱۷ فریب در برابر بهره های دنیوی ، موجب محرومیّت از سعادت و نجات اخروی

فمن زحزح عن النّار و ادخل الجنّه فقد فاز و ما الحیوه

الدّنياَ الّا متاع الغرور

۲۱ بهره های دنیا در برابر پاداش های کامل اخروی اعمال ، فریبی بیش نیست .

و انّما توفّون اجورکم یوم القیمُه . .. و ما الحیوه الدّنیاَ الّا متاع الغرور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۸۶ - ۷

۷ توجّه به مرگ و اجر اخروی و نیز فریبندگی دنیا ، زمینه ساز پیروزی انسان در آزمایش الهی

کلّ نفس ذائقه الموت . .. لتبلونّ فی اموالکم و انفسکم

ظاهراً آیه قبل (کلّ نفس . ..) رهنمودی برای پیروز شدن مؤمنان درامتحانهای جانی و مالی است. چون بهترین راه برای از جان گذشتگی و جهاد این است که آدمی بداند چه جهاد کند و یا سستی نماید، طعم مرگ را خواهد چشید. و راه معقول برای صرفنظر کردن از اموال این است که آدمی بداند دنیا و آنچه در آن است، فریبنده و پوچ است.

فریبکاری کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۱۹ - ۲

۲ غفلت اهل ایمان نسبت به توطئه های کافران ، موجب فریب خوردنشان و در نهایت محبت به آنان

یا ایها الذین امنوا . ..ها انتم اولاء تحبّونهم ... و اذا خلوا عضّوا علیکم الأَنا

مستفاد از ارتباط آیه مورد بحث و آیه سابق.

فساد از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فساد

آثار اجتماعی فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۵۸ - ۴

۴- جرم پیشگی و تبه کاری ، زمینه ساز هلاکت و نابودی جوامع بشری

قالوا إنا أُرسلنا إلی قوم مجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه

- فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۶ - ۷،۱۰

۷- فسق و فساد طبقه ثروتمند در گرایش دیگر طبقات به فساد و تباهی ، تأثیر و نقش مهمی دارد .

أمرنا مترفیها ففسقوا فیها

اختصاص به ذکر یافتن مترفان از میان دیگر طبقات، بیانگر این است که فسق و فساد این طبقه تأثیر بیشتر و نقش مهم تری در مقایسه با دیگر طبقات در فاسد شدن جامعه و نابودی آن دارد.

۱۰- گسترش و فراگیری فساد در سطح جامعه ، مایه نزول حتمی عذاب الهی است .

ففسقوا فیها فحقّ علیها القول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۹۴ - ۷

۷ - ظلم و فساد در میان اقشار جامعه ، دارای تأثیر در سرنوشت همگان

ربّ فلاتجعلنی فی القوم الظلمین

از این که پیامبر(ص) از خدا می خواهد که به هنگام نزول عذاب بر ظالمان، در جمع آنان نباشد، رساننده به این حقیقت است که پیامبر(ص)، با این که هرگز ظالم نبوده است، اما ممکن بود با قرار داشتن در میان جامعه ظالم، از عذاب آنان چیزی دامنگیر آن حضرت نیز بشود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲۲ - ۵

۵- فراگیری فساد و غوطهوری مردم در جرم و گناه ، مانع نفوذ منطق مستدل وحی در ایشان

فدعا ربّه أنّ هؤلاء قوم مجرمون

دعای موسی(ع)، شکوه ای از روی یأس و ناامیدی از ایمان فرعونیان به درگاه خداوند بود. تعبیر <أنّ هؤلاء...> بیانگر علت ناامیدی موسی(ع) از تأثیر سخنانش در فرعونیان می باشد.

آثار اجتناب از فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳

– قصص – ۲۸ – ۸۳ – ۴

۴ – لزوم پرهیز از هر نوع برتری جویی و فسادگری برای نیل به سعادت اخروی

تلك الدار الأخره نجعلها للذین لایریدون علوًّا فی الأرض و لا فسادًا

واژه <علوًّا> و نیز <فساداً> در اصطلاح نکره در سیاق نفی و مفید عموم است.

آثار اشاعه فساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۷۷ – ۲۶

۲۶ – رواج دادن فساد در جامعه ، موجب محرومیت از لطف و محبت خداوند است .

و لاتبغ الفساد فی الأرض إنّ اللّه لایحبّ المفسدین

آثار پاکی از فساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۵۹ – ۵

۵- پاکی و دوری از جرم و تبه کاری ، موجب نجات از عذاب الهی در دنیا (عذاب استیصال)

إنا أُرسلنا إلی قوم مجرمین . إلاّ ءال لوط إنا لمنجّوهم أجمعین

آثار شیوع فساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۶ – ۱۰

۱۰- گسترش و فراگیری فساد در سطح جامعه ، مایه نزول حتمی عذاب الهی است .

ففسقوا فیها فحقّ علیها القول

آثار فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۰۶ - ۱۰

۱۰ نفاق ، فساد در زمین و نصیحت ناپذیری در برابر دعوت به تقوا ، گناه و موجب عذاب جهنّم

و من الناس من یعجبک . .. فحسبه جهنّم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۷ - ۱۹

۱۹ گناه فتنه انگیزی ، بزرگتر از آدم

کشی در ماه های حرام است .

قل قتال فیه کبیر . .. و الفتنه اکبر من القتل

الف و لام در <القتل>، عهد است ; یعنی قتل در ماههای حرام.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۶۳ - ۷

۷ اعتقاد به الوهیت حضرت مسیح (ع) و عدم پذیرش توحید ، برخاسته از افساد و تباهیگری *

فان تولّوا فانّ اللّه علیم بالمفسدین

احتمال دارد کلمه <بالمفسدین>، اشاره به علت و زمینه شرک باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۳ - ۱۵

۱۵ سرپیچی فرعون و درباریانش از پذیرش رسالت موسی ، پیامد آلودگی آنان به فساد و تبهکاری بود .

فظلموا بها فانظر کیف کان عقبه المفسدین

برداشت فوق بر این اساس است که عنوان <مفسدین> بر فرعونیان، اشاره به علت تکذیب داشته باشد. یعنی چون مردمی مفسد بودند، رسالت موسی را انکار کردند و آیات الهی را دروغ پنداشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۳ - ۱۱

۱۱ گناه و تبهکاری ، زمینه ساز پیدایش روحیه استکباری و مایه انکار آیات الهی است .

فاستکبروا و کانوا قوما مجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۴۶ - ۳،۴،۶

۳ فسادپیشگی فرزند نوح ، موجب محسوب نشدن وی از خانواده نوح (ع) در پیشگاه خداوند

إنه لیس من أهلك إنه عمل غیر صلح

جمله <إنه عمل . ..> علت برای <إنه لیس من أهلك> می باشد; یعنی ، چون فرزندت دارای عمل ناشایست است

، ما او را از خانواده تو به حساب نمی آوریم.

۴ فسادپیشگی فرزند نوح ، موجب هلاکت وی در حادثه طوفان

فکان من المغرقین . .. إنه لیس من أهلك إنه عمل غیر صلح

۶ نوح (ع) ناآگاه به گسستن پیوند فرزندی کنعان با او بر اثر اعمال ناشایستش

إن ابنی من أهلی . .. إنه لیس من أهلك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۶ - ۲،۵

۲ فساد و تبه کاری های امت های گذشته ، عامل گرفتاری آنان به عذاب و هلاکت

فلولا کان من القرون من قبلکم أُولُوا بقیه ینهون عن الفساد

عبارت <ممن أنجینا منهم> قرینه بر این است که مقصود از <القرون من قبلکم> امتهایی اند که به عذابهای الهی گرفتار شده و به هلاکت رسیده اند.

۵ فساد ها و تباهیها ، آن گاه که رواج یابد و فراگیر شود ، امت ها را در خطر عذاب های الهی قرار می دهد .

ینهون عن الفساد فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۴ - ۹

۹ - فسادگری ، ریشه بلا ها و تباهی های جامعه فرعونی

فانظر کیف کان عقبه المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸۱ - ۱۰

۱۰ - طغیان ، سرمستی ، فسادانگیزی ، فخرفروشی و خودنمایی ، از عوامل هلاکت و نابودی

إنّ قرون . .. فبغی ... لاتفرح ... و لاتبغ الفساد ... فخرج علی قومه فی زینته ...

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند پس از برشمردن تعدادی از اوصاف

ناپسند قارون، مسأله نابودی وی را مطرح فرمود. این نکته می رساند که اوصاف یاد شده در نابودی وی مؤثر بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۱ - ۲

۲ - فساد عمومی ، درپی دارنده تباهی محیط زیست است .

ظهر الفساد فی البرّ و البحر بما کسبت أیدی الناس

<ال> در <النـاس> برای جنس و دلالـت بر عموم مردم می کنـد و احتمال دارد تعبیر به <الناس> به جای <العاصـین> و امثال آن، به خاطر اشاره به نکته بالا باشد.

آثار فساد اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۲۵ - ۳

۳ اهل ایمان موظف به مبارزه با فتنه هایی که شعله های آن دامنگیر کل جامعه است .

و اتقوا فتنه لاتصیبن الذین

عامـل فتنه در مورد بحث چنـانچه گـذشت گنـاه و سـتمکاری است و مرتکب این گنـاه به دلیل <ظلموا منکم> تنها برخی از افراد جـامعه هسـتند. بنـابراین امر به اتقـا (اتقوا فتنه) نسـبت به مخاطبـان متفـاوت خواهـد بود. یعنی نسـبت به گنهکاران و سـتم پیشگان، پرهیز از خود گناه است و نسبت به آنان که مرتکب نمی شوند، جلوگیری از ارتکاب آن است.

آثار فساد ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۶ - ۷

۷- فسق و فساد طبقه ثروتمند در گرایش دیگر طبقات به فساد و تباهی ، تأثیر و نقش مهمی دارد .

أمرنا مترفیها ففسقوا فیها

اختصاص به ذکر یافتن مترفان از میان دیگر طبقات، بیانگر این است که فسق و فساد این طبقه تأثیر

بیشتر و نقش مهم تری در مقایسه با دیگر طبقات در فاسد شدن جامعه و نابودی آن دارد.

آثار فساد جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۶ - ۱۱

۱۱- عذاب جامعه فسادگر ، آن چنان شدید است که مایه نابودی و هدم کامل آن می شود .

ففسقوا فیها فحقّ علیها القول فدمّرنها تدمیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۵۶ - ۱۰

۱۰ - دگرگونی ارزش ها ، در جامعه فساد زده و منحرف

قالوا أخرجوا ءال لوط . .. إنّهم أُناس یتطهّرون

در جامعه فسادزده قوم لوط، پاکی و پارسایی مورد ریشخند واقع شده و پاکدامنان آن جامعه (لوط و خاندانش) به جرم طهارت، محاکمه و محکوم شدند.

آثار فساد رهبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۵۲ - ۸

۸ - فساد زمامداران ، دارای بازتابی گسترده و فراگیر *

الذین یفسدون فی الأرض

تعبیر <فی الأرض> گستره زمین را افاده می کند.

آثار فساد فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۳ - ۱۰

۱۰ گناه و تبهکاری فرعونیان ، مایه استکبار آنان در برابر آیات الهی شد .

ءایت مفصلت فاستکبروا و کانوا قوما مجرمین

جمله <کانوا . .. > بیانگر ریشه کبرورزی فرعونیان در برابر آیات الهی است.

آثار گسترش فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۲۲ - ۱۱

۱۱- گسترش فساد در جامعه ، زمینه گسستن عواطف خویشاوندی *

تفسدوا فی الأرض و تقطّعوا أرحامکم

برداشت بالا بدان

احتمال است که تقدم <تفسدوا فی الأرض> بر <تقطّعوا أرحامکم>، اشاره به تقدم معنوی و تأثیر فساد در قطع رحم، داشته باشد.

آثار ممانعت از فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۶ - ۱۰

۱۰ نهی از منکر و بازداری مردمان از فساد ، مایه نجات و رهایی از عذاب های الهی است .

إلّا قلیلاً ممن أنجینا منهم

ابزار فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۲۸ - ۱۱

۱۱ حیله و مکر ، از ابزار های زنان برای ایجاد فساد و انحراف

إنه من کیدکنّ

اعراض از فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۹۷ - ۱۲

۱۲ وسعت و گنجایش زمین برای هجرت و گریز از سرزمین فساد و کفر

و قالوا الم تکن ارض اللّه واسعه فتهاجروا فیها

امت های قبل از نوح(ع) و فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۷ - ۳

۳- فسق و فساد عمومی و فراگیر در میان مردم و اقوام پیش از حضرت نوح (ع) وجود نداشت .

و ما کنّا معذّبین حتی نبعث رسولاً. و إذا أردنا أن نهلک قریه أمرنا مترفیها ففسقوا

امکان فساد خانواده پاکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۶۰ - ۷

۷- امکان نفوذ کفر و فساد و حق ناپذیری در افراد خانواده پاکان

إلّا امرأته قدّرنا إنها لمن الغبرین

اهمیت مبارزه با عوامل فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ -

زخرف - ۴۳ - ۴۶ - ۳

۳ - جهت گیری مبارزه با گمراهی و فساد ، نخست باید متوجه کانون های اصلی آن باشد .

و لقد أرسلنا موسی بایتنا إلی فرعون و ملإیه

از این که موسی(ع)، فرعون و درباریان وی را مخاطب اولیه خویش قرار داد، مطلب بالا استفاده می شود.

اهمیت مبارزه با فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۲۱ - ۳

۳ پیامبر (ص) و مؤمنان به آن حضرت ، موظف به پایداری بر مواضع خویش (ابلاغ رسالت الهی و مبارزه با شرک و فساد)

إنا عملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۱۵ - ۷

۷ - لزوم کار بنیادی ، در ترویج دین و تشکیل امت اسلامی و ضرورت مبارزه با عوامل اصلی کفر و فساد اجتماعی

کما أرسلنا إلی فرعون رسولاً

برخورد با فساد جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۲۵ - ۳۶

۳۶ لزوم عطوفت و چشمپوشی در برخورد با تخلّفات جنسی

ذلک لمن خشی العنت منکم . .. و اللّه غفور رحیم

یادآوری مغفرت و رحمت الهی پس از بیان احکام و مقررات ازدواج، می تواند اشاره به این معنا باشد که متخلفان از مقررات ازدواج ممکن است مشمول مغفرت و رحمت الهی قرار گیرند و این درسی است برای انسانها در برخورد با متخلفان.

بی توجهی به فساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۷۹ – ۵

۵ ترک نهی از منکر و بی اعتنایی

به رواج فساد در جامعه موجب گرفتار شدن به لعنت خدا و پیامبران

لعن الذین کفروا . .. ذلک بما عصوا و کانوا یعتدون.کانوا لایتناهون

پیروان موسی(ع) و فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۲۷ - ۶

۶ موسی (ع) و قوم او در پندار اشرافیان و فرعونیان ، مردمی فسادگر بودند .

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض

جرم اشاعه فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۷ - ۲۲

۲۲ ترویج زشتی ها ، پیشگیری از نیکی ها و امتناع از انفاق ، جرم و موجب عذاب حتمی

نعذب . .. مجرمین ... یأمرون بالمنکر و ینهون عن المعروف و یقبضون أیدیهم

آیه شریفه، بیانگر خصوصیات مجرمانی است که در آیه پیشین آمده است.

دفع فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۲۱ - ۲۰

۲۰ اولویّت دفع مفسده بر جلب منفعت *

اولئک یدعون الی النار و اللّه یدعوا الی الجنّه و المغفره

در ازدواج مؤمن بـا مشرک اگر چه احتمال ایمان آوردن مشرک و به دست آوردن ثواب عظیم ارشاد و هـدایت کافر هست (منفعت)؛ امّا خطر ارتداد مؤمن نیز هست (مفسده). و خداوند با نهی از ازدواج با مشرک، دفع مفسده را بر جلب منفعت اولویّت داده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۵۱ – ۱۶،۱۷،۱۸،۲۰

۱۶ خداوند ، بردارنده فساد از روی زمین ، به وسیله دفع تجاوز آدمیان از یکدیگر

و لو لا دفع اللّه النّاس بعضهم ببعض

لفسدت الارض

۱۷ دفع تجاوز جالوتیان توسط طالوت و همراهانش ، جلوگیر فساد در آن عصر

فهزموهم باذن اللّه و قتل داود جالوت . .. و لو لا دفع اللّه النّاس ... لفسدت الار

۱۸ دفع فساد از روی زمین ، از آثار پیکار حقّ علیه باطل

ابعث لنا ملکاً نقاتل . .. و لو لا دفع اللّه النّاس بعضهم ببعض لفسدت الارض

۲۰ دفع فساد و تجاوزطلبی انسان ها به وسیله یکدیگر ، پرتویی از تفضّلِ جهانشمولِ الهی

و لو لا دفع اللّه . .. و لکنّ اللّه ذو فضل علی العالمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۵۲ – ۳

۳ دفع تجاوز و ستمگری و جلوگیری از فساد آدمیان در زمین به وسیله یکدیگر ، از آیات الهی

و لو لا دفع اللّه الناس . .. تلک ایات اللّه

<تلک> می تواند اشاره به سنّتی باشد که خداوند با جمله <و لو لا دفع اللّه . .. > بیان فرموده است.

روش اصلاح فساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۳۴ – ۳۳

۳۳ استفاده از عواطف زن ، زمینه ای مناسب برای اصلاح رفتار های ناهنجار وی

و اهجروهنّ فی المضاجع

ترک همخوابگی، یک مسأله عاطفی است که در مورد اصلاح زنان سفارش شده است.

روش مبارزه با فساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۳۲ – ۷

۷ مبارزه با علل و زمینه های گناه ، از روش های قرآن در مبارزه با مفاسد

لا تاکلوا اموالکم بینکم بالباطل . .. و لا تتمنّوا

ما فضّل اللّه به بعضكم على بعض

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۳۴ – ۲۸،۳۱

۲۸ ضرورت به کارگیری روش ها و تدبیر های لازم برای پیشگیری از مفاسد و گناه ، قبل از تحقق آن

و الّتی تخافون نشوزهنّ

اگر چه آیه در مورد نشوز زنان است، ولی می توان از آن استنباط کرد که اهل ایمان بایـد قبل از وقوع مفاسد، چاره اندیشی کنند.

۳۱ پند و اندرز ، بی اعتنایی و تنبیه بدنی ، از روش های اصلاح رفتار های ناهنجار

و الّتی تخافون نشوزهنّ فعظوهنّ و اهجروهنّ فی المضاجع و اضربوهنّ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۶ – ۲،۳

۲ – لزوم متوجه ساختن پیکان مبارزه به سمت کانون های اصلی فساد و ستم در جامعه .

أن ائت القوم الظلمین . .. فأتیا فرعون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که موسی و هارون(ع) در مرحله نخست، موظف شدند برای مبارزه با ستم، به سراغ فرعون بروند.

۳ – مبارزه با عوامل فرعی ، با وجود ریشه های فساد ، کاری بی ثمر است .

أن ائت القوم الظلمین . .. فأتیا فرعون

از آن جایی که نخستین وظیفه موسی(ع) ریشه کن ساختن ظلم از تمامی جامعه بود، اکنون در مرحله عمل موظف شد که به سراغ فرعون (یعنی ریشه فساد) برود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۴۶ – ۳

۳ – جهت گیری مبارزه با گمراهی و فساد ، نخست باید متوجه کانون های اصلی آن باشد .

و لقد

أرسلنا موسی بایتنا إلی فرعون و ملإیه

از این که موسی(ع)، فرعون و درباریان وی را مخاطب اولیه خویش قرار داد، مطلب بالا استفاده می شود.

زمینه فساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۵۱ – ۲۲

۲۲ ترک مبارزه با حاکمان ستمگر تا هزیمت آنان ، زمینه ساز فسادگری در زمین

فهزموهم باذن اللّه و قتل داود جالوت . .. و لو لا دفع اللّه ... لفسدت الارض

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۸۲ – ۳۹

۳۹ مراعات نکردن عدالت در حقوق افراد جامعه و بی ثباتی در تعیین حدود روابط اقتصادی ، از عوامل مفسده انگیز در روابط اجتماعی

ذلکم اقسط عند اللّه و اقوم للشّهاده و ادنی الاّ ترتابوا

چون <ذلکم اقسط . .. > بیان علّت احکام ذکر شده است، نشانگر یک قاعده کلّی است. یعنی عدالت اجتماعی و ثبات حدود و روابط اقتصادی، یک اصل و قانون است که با عدم رعایت آن، جامعه رو به فساد خواهد رفت.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۷ – ۱۱،۱۲،۱۳

۱۱ افراد منحرف (کج اندیش) ، دنبال کننده آیات متشابه ، به منظور ایجاد فتنه

فامّا الّذین فی قلوبهم زیغ فیتّبعون ما تشابه منه ابتغاء الفتنه

۱۲ قلب های منحرف ، منشأ فساد و فتنه هستند .

فامّا الّذین فی قلوبهم زیغ فیتّبعون ما تشابه منه ابتغاء الفتنه

۱۳ سوء استفاده منحرفین از قرآن ، در جهت ایجاد فتنه

فامّا الّذين فى قلوبهم زيغ فيتَّبعون ما تشابه منه ابتغاء الفتنه

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ – ۷۳ – ۲

۲ ایجاد رابطه ولایی با کافران و حمایت از ایشان و درخواست حمایت از آنان ، بارور سازنده فتنه و تباهی بزرگ در زمین

و الذین کفروا . .. إلا تفعلوه تکن فتنه

ضمیر مفعولی در <لاتفعلوه> به قانونهایی که در آیه قبل مطرح شد و نیز به دستوری که از صدر همین آیه به دست می آید برمی گردد. در برداشت فوق ضمیر به قطع ولایت با کافران، که از جمله <الذین کفروا ... > استفاده شده، برگردانده شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۷۷ – ۲۱

۲۱ – زراندوزی و انباشتگی ثروت در دست افراد ، از زمینه های پیدایش فساد و تباهی در جامعه

و لاتبغ الفساد فی الأرض

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۲۷ – ۳

۳ – برخی از تقاضا ها و دعا های انسان ، مایه فساد و انحطاط او است .

و یستجیب الذین ءامنوا . .. و لو بسط اللّه الرزق لعباده لبغوا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۲۲ – ۱،۳،۴

۱– ترک جهاد ، زمینه محو ارزش ها و به فساد کشیده شدن جامعه

فهل عسیتم إن تولّیتم أن تفسدوا فی الأرض

برداشت یاد شده با توجه به دو نکته به دست می آید: ۱ <تولّیتم> به معنای روی گرداندن از جهاد باشد که در آیه قبل مطرح شده است. ۲ تعبیر <عسیتم ...أن تفسدوا فی الأرض> در معنا، جواب <إن

تولّیتم> به شمار آید.

۳- هشدار خداوند به مؤمنان روی گردان از جهاد ، نسبت به سقوط در دام فساد و بریدن از خویشاوندان

فهل عسیتم إن تولّیتم أن تفسدوا فی الأرض و تقطّعوا أرحامکم

برداشت بالا بنابر این نکته است که مخاطب <إن تولّیتم>، بیماردلانی باشند که در برابر فرمان جهاد سستی کرده و خداوند با تذکر و هشدار، آنان را به تسلیم در برابر فرمان های خویش دعوت کرده است.

۴- ترک رهنمود ها و قوانین الهی ، زمینه تبدیل شدن انسان به عنصری فسادگر و بی عاطفه و نه صرفاً بی ایمان

فهل عسیتم إن تولّیتم أن تفسدوا فی الأرض و تقطّعوا أرحامکم

با توجه به متعدی آمدن واژه <تفسدوا>، استفاده می شود که روی گردانی از جهاد و سایر تکالیف دینی، صرفاً موجب فاسد شدن خود فرد نمی شود; بلکه او در نتیجه فساد شخصی، ناگزیر فسادگر نیز می گردد. جمله <تقطّعوا أرحامکم> بر بی عاطفه شدن متخلفان جهاد دلالت دارد.

زمینه فساد اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۸ - ۶

۶- جلوگیری از نفوذ ادیان الهی و رواج بی دینی ، زمینه ساز رواج فساد و تبه کاری در جامعه است .

الذین کفروا و صدّوا عن سبیل الله . .. بما کانوا یفسدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۳ - ۲۷

۲۷ - دل بستگی به مادیات و دنیامداری ، زمینه رواج فحشا و فساد جنسی در یک جامعه است .

و لاتکرهوا فتیتکم علی البغاء . .. لتبتغوا عرض الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۳۳ – ۳

۳ – مردم گمراه و فاسد ، در پیدایش نظام اجتماعی فاسد و ظاهر شدن رهبران گمراه گر و انحراف ساز در جامعه ، مؤثر بوده و دارای نقش اند .

فإنّهم یومئذ فی العذاب مشترکون

مشترک بودن عذاب مردم اغوا شده با رهبران اغواگر خود، می رساند که اغوا شدن مردم، هرچند به وسیله رهبران آنان است; ولی آنان نیز در این گمراهی نقش داشته و مؤثر بوده اند. گفتنی است که نقش آنان می تواند در رابطه با پیدایش نظام فاسد و ظهور رهبران گمراه کننده در جامعه باشد.

زمینه فساد جامعه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۶ – ۷

۷– فسق و فساد طبقه ثروتمند در گرایش دیگر طبقات به فساد و تباهی ، تأثیر و نقش مهمی دارد .

أمرنا مترفیها ففسقوا فیها

اختصاص به ذکر یافتن مترفان از میان دیگر طبقات، بیانگر این است که فسق و فساد این طبقه تأثیر بیشتر و نقش مهم تری در مقایسه با دیگر طبقات در فاسد شدن جامعه و نابودی آن دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۸۳ – ۵

۵ – نادرستی روابط اقتصادی ، سبب فراگیری فساد و تباهی در جامعه

أوفوا الکیل . .. و لاتعثوا فی الأرض مفسدین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که جمله <و لاتعثوا. ..> عطف تفسیری بر جمله پیشین باشد.

زمینه فساد جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جن - ۷۲ - ۱۱ - ۴

۴ - راه یابی صلاح و فساد

و خیر و شر در میان جن

و أنّا منّا الصلحون و منّا دون ذلک

شعیب(ع) و مبارزه با فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۸ - ۲۰،۲۱

۲۰ هدف شعیب (ع) از مخالفت با آداب و رسوم مردم مدین و رفتار ناعادلانه آنان ، اصلاح ایشان و از میان بردن فساد های اجتماعی بود .

إن أُرید إلاّ الإصلح ما استطعت

۲۱ شعیب (ع) تا حد توان و استطاعتش در اصلاح جامعه کوشید و با فساد مبارزه کرد .

إن أُرید إلاّ الإصلح ما استطعت

حرف <ما> در <ما استطعت> ظرفیه مصدریه است; یعنی، به معنای مدت و زمان می باشد و فعل پس از خود را به تأویل مصدر می برد. بنابراین <إن أُرید ...>; یعنی: <مده استطاعتی الإصلاح ما أُرید إلاّ الإصلاح>; من در مدت و زمانی که توان اصلاح امور را دارم به جز اصلاح امور را نخواهم خواست>.

عوامل پیدایش فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۲۵ - ۵

۵ تخلف از دستورات حیاتبخش و زیربنایی خدا و رسول ، مایه بروز فتنه هایی فراگیر و نزول عذابی شدید بر تمامی جامعه ایمانی

إذا دعاکم لما یحییکم . .. و اتقوا فتنه لاتصیبن الذین ظلموا منکم خاصه

از مصادیق مورد نظر برای ستمکاری (ظلموا)، به قرینه آیه قبل، تخلف از دستورات حیاتبخش و زیربنایی خدا و رسول است.

عوامل فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۱ - ۸

۸ - فسادگری و نصیحت ناپذیری ، از نشانه های

بیماریِ دل و اندیشه است .

فی قلوبهم مرض . .. و إذا قیل لهم لاتفسدوا فی الأرض قالوا إنما نحن مصلحون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۰۵ – ۱،۱۳،۱۵

۱ تلاش منافقان برای فساد در زمین و نابودی حرث و نسل ، در صورت به حکومت رسیدن

و اذا تولّی سعی فی الأرض . .. الحرث و النسل

بنابراینکه <تولّی>، به معنای حکومت باشد.

۱۳ از وظایف حکومت ، حفظ کشاورزی و نیروی انسانی و اصلاح آنهاست .

و اذا تولی سعی فی الأرض

۱۵ هشدار الهی در مورد فریب نخوردن از شعار های هر داعیه دارِ اصلاح

و من الناس من یعجبک . .. و اذا تولی سعی فی الأرض لیفسد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۸۲ – ۵۰

۵۰ جبران نکردن خسارتهایی که بر کاتب و شاهد از ناحیه کتابت و شهادت وارد می شود ، موجب فسق و انحراف از حق

و لا یضارّ کاتب و لا شهید و ان تفعلوا فانّه فسوق بکم

بر مبنای مجهول بودن <لا یضارّ>، مقصود از <ضرر>، ضررهای ناشی از <کتابت> است. یعنی اگر ضرری متوجه کاتب و شاهد گردید و خسارتهای ایشان را جبران ننمودید، از حق منحرف شده اید و فاسق گشته اید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۱۸ – ۶

۶ توطئه و تلاش پیگیر بیگانگان و غیر مؤمنان ، برای ایجاد اخلال و فساد در میان اهل ایمان و جامعه ایمانی

يا ايها الذين امنوا . .. لا يألونكم خبالا

جلد –

نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۷۳ - ۳،۴

۳ سر باز زدن مؤمنان از حمایت یکدیگر ، موجب فتنه و فسادی بزرگ در زمین خواهد شد .

إن الذین ءامنوا . .. أولئک بعضهم ... إلا تفعلوه تکن فتنه فی الأرض و فساد کبیر

۴ حمایت نکردن از مسلمانانی که برای دینشان مورد هجوم کافران هستند ، موجب فتنه و فسادی بزرگ خواهد شد .

فعلیکم النصر . .. إلا تفعلوه تکن فتنه فی الأرض و فساد کبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۶ - ۱۳

۱۳ گرایش شدید امت های پیشین به لذّت های مادی و تمتعات دنیوی ، آنان را به فساد و تباهی کشانید .

واتبع الذین ظلموا ما أُترفوا فیه

<تُرفه> به معنای نعمت است و <مُتِرَف> به کسی گفته می شود که نعمت فراوان آن را سرمست و سرکش کرده باشد. مراد از <ما> مالومنال و لذتهای مادی است. بنابراین <ما أُترفوا فیه>; یعنی، مال و منال و لذایذی که در آن سرمست و سرکش شده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۵۲ - ۱

۱ - اسراف گران ، مایه فساد در زمین و فاقد کمترین اصلاح گری

المسرفین . الذین یفسدون فی الأرض و لایصلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۱ - ۱،۳،۱۰

۱ - عمل ناشایست انسان ها ، عامل رواج فساد و تباهی در پهنه گیتی است .

ظهر الفساد فی البرّ و البحر بما کسبت أیدی الناس

<بَرّ> (خشکی) و

<بحر> (دریا)، کنایه از کره زمین است. لازم به ذکر است که <باء> در <بما> سببی است.

۳ - شرک ، فساد آفرین و عاملِ تباهی کره زمین است .

سبحنه و تعلی عمّا یشرکون . ظهر الفساد فی البرّ و البحر بما کسبت أیدی الناس

ممکن است مراد از <ما کسبت . ..> شرکی باشد که در آیه قبل، از آن سخن گفته شده است.

۱۰ - خداوند ، به منظور تنبّه انسان ها ، تنها بخشی از گناهان را کیفر می هد .

ظهر الفساد فی البرّ . .. لیذیقهم بعض الذی عملوا لعلّهم یرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۲ - ۱۷

۱۷ - شرک اکثریت مردم ، عامل فساد زمین و درپی دارنده عذاب استیصال

ظهر الفساد . .. بما کسبت أیدی الناس ... فانظرواکیف کان عقبه الذین من قبل کان أک

<کان أکثرهم> به منزله تعلیل برای <کیف کان. ..> است و بنابراین، بیانگر این حقیقت است که شرک اکثریت، باعث فساد و در نتیجه عذاب هلاکت بار بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۲۲ - ۶

۶- جهاد ، در نگاه بیماردلانِ سست ایمان ، عامل فساد ، فتنه و برادرکشی *

الذین فی قلوبهم مرض . .. إن تولّیتم أن تفسدوا فی الأرض

برداشت بالا بدان اختمال است که مجموع آیه، پاسخی به بهانه جویی ها و دستاویزهای منافقان و عناصر سست ایمان باشد; زیرا از این پاسخ، استفاده می شود که بیماردلان برای توجیه فرار خویش از جهاد، آن را مایه فساد و برادرکشی می شمردند; ولی خداوند به

ایشان یادآور شده که مفسد و برادرکش واقعی شمایید که به دنیا چسبیده و برای حفظ دنیایتان هر کاری خواهید کرد.

عوامل فساد آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۲۲ - ۲

۲- تعدد خداوند در جهان هستی ، موجب فساد ، فروپاشی و متلاشی شدن نظام آن است .

لو کان فیهما ءالهه إلّاالّله لفسدتا

<فساد> در مقابل <صلاح> قرار دارد و معنای آن خروج از حد اعتدال است (مفردات راغب). گفتنی است فساد و صلاحِ هر چیزی متناسب با خود آن چیز خواهد بود و فساد آسمان ها و زمین، به معنای متلاشی شدن نظم کنونی و فروپاشی انسجام و پیوستگی آنها است.

عوامل فساد اجتماعی بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۱۶

۱۶ - حکومت فرعون ها در مصر ، آمیخته با فساد ، تباهی و بدبختی مردم آن سرزمین بود .

إنّه کان من المفسدین

عوامل فساد اخلاقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۲۸ - ۶

۶ زنان در پیدایش روابط نامشروع جنسی و انحرافات اخلاقی ، نقشی عمده و بسزا دارند .

إنه من کیدکنّ

برداشت فوق ، با توجه به این احتمال است که ضمیر در <إنه> به مراوده وصال که از <هی رودتنی . ..> به دست می آید باز گردد.

عوامل فساد بنی اسرائیل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۷۷ – ۲۲

۲۲ – زراندوزی قارون و خودداری وی از پرداختن حقوق مالی ، باعث

پیدایش فساد و تباهی در میان بنی اسرائیل بود .

و لاتبغ الفساد فی الأرض

عوامل فساد جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۱ - ۱

۱ - منافقان ، عناصری فسادگر و تباه کننده جامعه

و إذا قیل لهم لاتفسدوا فی الأرض

کلمه <فی الأرض> نشانگر این است که فسادگری منافقان محدود به خود و اطرافیانشان نبوده، بلکه فسادی است فراگیر و سرایت کننده به جامعه ای که در آن به سر می برند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۱۵ - ۹

۹ - تأثیر کلیدی رهبران سیاسی و نظام اجتماعی ، در ایمان یا کفر و صلاح یا فساد جامعه

کما أرسلنا إلی فرعون رسولاً

عوامل فساد جامعه دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۲ - ۲

۲ - منافقان ، سرچشمه و منشأ فساد ها و تبهکاری ها در جوامع دینی هستند .

ألا إنهم هم المفسدون

در آیاتی از قرآن غیر منافقان نیز فسادگر خوانده شده اند بنابراین حصر در جمله <ألا إنهم . ..>(تنها منافقان فسادگرند) حصر ادعایی است و اشاره به این معنا دارد که: فسادگری غیر منافقان در قیاس با منافقان چیزی به حساب نمی آید; و یا اینکه فساد دیگران نیز به گونه ای به نفاق و منافقان باز می گردد.

عوامل گسترش فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۵۲ - ۸

۸ - فساد زمامداران ، دارای بازتابی گسترده و فراگیر *

الذین یفسدون فی الأرض

تعبیر <فی الأرض> گستره زمین را

افاده می کند.

عوامل مؤثر در فساد فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴ - ۱۷

۱۷ - نقش بنیادین خانواده در صلاح و فساد فرزندان

إنّه کان من المفسدین

جمله <إنّه کان. ..> به منزله تعلیل برای <علا فی الأرض...> است; یعنی، فرعون بدان جهت که از خاندانی مفسد به وجود آمده و در میان آنها رشد کرده بود، خوی برتری طلبی را از آنان به ارث برده بود.

فساد اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۶ - ۱،۲،۳،۱۳

۱ امت های به هلاکت رسیده پیشین (نظیر امت نوح ، هود ، صالح ، لوط و . . .) امتهایی فاسد و تبه کار بودند .

فلولا کان من القرون من قبلکم أُولُوا بقیه ینهون عن الفساد

<قرن> (مفرد قرون) به امت و جامعه ای گفته می شود که در یک عصر زندگی می کنند.

۲ فساد و تبه کاری های امت های گذشته ، عامل گرفتاری آنان به عذاب و هلاکت

فلولا کان من القرون من قبلکم أُولُوا بقیه ینهون عن الفساد

عبارت <ممن أنجینا منهم> قرینه بر این است که مقصود از <القرون من قبلکم> امتهایی اند که به عذابهای الهی گرفتار شده و به هلاکت رسیده اند.

۳ فساد و تبه کاری های امت های گذشته ، فسادی فراگیر و همه جانبه بود .

ینهون عن الفساد فی الأرض

قید <فی الأرض> بیانگر گستردگی و فراگیری فساد می باشد.

۱۳ گرایش شدید امت های پیشین به لذّت های مادی و تمتعات دنیوی ، آنان را به فساد و تباهی کشانید .

واتبع الذین ظلموا

ما أَترفوا فيه

<تُرفه> به معنای نعمت است و <مُترَف> به کسی گفته می شود که نعمت فراوان آن را سرمست و سرکش کرده باشد. مراد از <ما> مالومنال و لذتهای مادی است. بنابراین <ما أُترفوا فیه>; یعنی، مال و منال و لذایذی که در آن سرمست و سرکش شده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۷ - ۶

۶ امت های هلاک شده پیشین (نظیر امت نوح ، هود ، صالح ، شعیب و قوم فرعون) امتهایی ناصالح و فاسد بودند .

فلولا کان من القرون . .. ما کان ربک لیهلک القری بظلم

بیان این حقیقت که خداوند امتهای صالح را عذاب نمی کند ، پس از مطرح ساختن هلاکت امتهای پیشین (فلولا کان . ..) اشاره به این دارد که: امتهای پیشین ، ناصالح و مستحق عذاب بودند و از ناحیه خدا بر آنان ستمی روا نشد.

فساد اکثریت جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۶ - ۵

۵ فساد ها و تباهیها ، آن گاه که رواج یابد و فراگیر شود ، امت ها را در خطر عذاب های الهی قرار می دهد .

ینهون عن الفساد فی الأرض

فساد امت های پس از نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۷ - ۴

۴- پیدایش فسق و فساد عمومی و انحرافات عمده تاریخ انسانی ، پس از عصر نوح بود .

و کم أهلکنا . .. من بعد نوح

فساد اهل مدین

فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۷ - ۶

۶ امت های هلاك شده پیشین (نظیر امت نوح ، هود ، صالح ، شعیب و قوم فرعون) امتهایی ناصالح و فاسد بودند .

فلولا كان من القرون . .. ما كان ربك لیهلك القری بظلم

بیان این حقیقت كه خداونـد امتهای صالـح را عـذاب نمی كنـد ، پس از مطرح ساختن هلاكت امتهای پیشـین (فلولا كان . ..) اشاره به این دارد كه: امتهای پیشین ، ناصالح و مستحق عذاب بودند و از ناحیه خدا بر آنان ستمی روا نشد.

فساد بت پرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۳۹ - ۱،۳

۱ بت پرستی آیینی فاسد و پرستش بت ها كرداری بیهوده و بی نتیجه است .

إن هؤلاء متبر ما هم فیه و بطل ما كانوا یعملون

مراد از <ما هم فیه> به قرینه آیه قبل، آیین بت پرستی است و منظور از <ما كانوا یعملون> پرستش بتها و اعتكاف بر آستان آنهاست. <متبر> اسم مفعول از مصدر <تتبیر> و به معنای هلاك شده می باشد و هلاكت آیین به فاسد بودن آن است.

۳ موسی (ع) با تبیین فساد آیین بت پرستی ، بنی اسرائیل را كه آرزومند آن آیین بودند ، بر جهلشان واقف ساخت .

قال إنكم قوم تجهلون. إن هؤلاء متبر ما هم فیه و بطل ما كانوا یعملون

فساد حكومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۵ - ۱۰،۱۲

۱۰ رهاسازی بنی اسرائیل از نظام فاسد فرعونی ، از وظایف الهی موسی (

ع)

فأرسل معی بنی إسراءيل

تفريع جمله <فأرسل . .. > بر <إنی رسول ... > حکايت از آن دارد که رهايی بنی اسرائيل از رسالتهای الهی موسی بوده است. يعنی به امر خداوند موظف به انجام اين کار بود، نه به تصميم شخصی خويش

۱۲ بنی اسرائيلِ زمان موسی (ع) در سيطره نظام فاسد فرعونی

فأرسل معی بنی إسراءيل

فساد در بنی اسرائيل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۴ - مائده - ۵ - ۷۹ - ۱،۲

۱ بی اعتنايی گروهی از بنی اسرائيل به وظيفه الهی نهی از منکر و بی تفاوتی آنان در برابر فساد جامعه خويش

کانوا لايتناهون عن منکر فعلوه

<لايتناهون> يعنی همديگر را باز نمی داشتند و نهی نمی کردند.

۲ رواج فساد و منکرات در بين بنی اسرائيل

کانوا لايتناهون عن منکر فعلوه

استمرار ترک نهی از منکر که از جمله <کانوا لايتناهون> به دست می آيد، حکايت از استمرار و رواج کارهای ناشايست در بين بنی اسرائيل دارد.

فساد در حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۴ - ۹

۹ - فسق و فساد ، دارای ريشه مستحکم و ديرينه در جامعه فرعونی

إنّهم کانوا قومًا فسقين

واژه <کانوا> بیانگر آن است که قوم فرعون، دارای پیشینه دیرین فسق بوده اند.

فساد دزدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۷۳ - ۹

۹ سرقت ، فسادگری در زمین است .

ما جئنا لنفسد فی الأرض و ما کنا سرقین

کارگزاران یوسف فرزندان یعقوب را به فسادگری متهم نکرده بودند ; ولی آنان قبل از نفی سرقت

از خویش ، مفسد بودن خود را انکار کردند ; زیرا سرقت را مصداق بارز فسادگری می دانستند.

فساد راهزنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۰ - ۳

۳ - عمل لواط و راهزنی و ارتکاب علنی گناه ، از موارد افساد است .

أئنّكم لتأتون الرجال و تقطعون السبيل و تأتون فى ناديكم المنكر . .. انصرنى على ال

فساد فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۷ - ۶

۶ امت های هلاک شده پیشین (نظیر امت نوح ، هود ، صالح ، شعیب و قوم فرعون) امتهایی ناصالح و فاسد بودند .

فلولا كان من القرون . .. ما كان ربك ليهلك القرى بظلم

بیان این حقیقت که خداوند امتهای صالح را عذاب نمی کند ، پس از مطرح ساختن هلاکت امتهای پیشین (فلولا کان . ..) اشاره به این دارد که: امتهای پیشین ، ناصالح و مستحق عذاب بودند و از ناحیه خدا بر آنان ستمی روا نشد.

فساد قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۶ - ۱

۱ امت های به هلاکت رسیده پیشین (نظیر امت نوح ، هود ، صالح ، لوط و . . .) امتهایی فاسد و تبه کار بودند .

فلولا كان من القرون من قبلكم أُولُوا بقيه ينهون عن الفساد

<قرن> (مفرد قرون) به امت و جامعه ای گفته می شود که در یک عصر زندگی می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

٨ - هود - ١١ -

۶ - ۱۱۷

۶ امت های هلاک شده پیشین (نظیر امت نوح ، هود ، صالح ، شعیب و قوم فرعون) امتهایی ناصالح و فاسد بودند .

فلولا کان من القرون . .. ما کان ربک لیهلک القری بظلم

بیان این حقیقت که خداوند امتهای صالح را عذاب نمی کند ، پس از مطرح ساختن هلاکت امتهای پیشین (فلولا کان . ..) اشاره به این دارد که: امتهای پیشین ، ناصالح و مستحق عذاب بودند و از ناحیه خدا بر آنان ستمی روا نشد.

فساد قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۶ - ۱

۱ امت های به هلاکت رسیده پیشین (نظیر امت نوح ، هود ، صالح ، لوط و . . .) امتهایی فاسد و تبه کار بودند .

فلولا کان من القرون من قبلکم أُولُوا بقیه ینهون عن الفساد

<قرن> (مفرد قرون) به امت و جامعه ای گفته می شود که در یک عصر زندگی می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۷ - ۶

۶ امت های هلاک شده پیشین (نظیر امت نوح ، هود ، صالح ، شعیب و قوم فرعون) امتهایی ناصالح و فاسد بودند .

فلولا کان من القرون . .. ما کان ربک لیهلک القری بظلم

بیان این حقیقت که خداوند امتهای صالح را عذاب نمی کند ، پس از مطرح ساختن هلاکت امتهای پیشین (فلولا کان . ..) اشاره به این دارد که: امتهای پیشین ، ناصالح و مستحق عذاب بودند و از ناحیه خدا بر آنان ستمی روا نشد.

فساد قوم لوط

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۶ – ۱

۱ امت های به هلاکت رسیده پیشین (نظیر امت نوح ، هود ، صالح ، لوط و . . .) امتهایی فاسد و تبه کار بودند .

فلولا کان من القرون من قبلکم أُولُوا بقیه ینهون عن الفساد

<قرن> (مفرد قرون) به امت و جامعه ای گفته می شود که در یک عصر زندگی می کنند.

فساد قوم نوح

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۶ – ۱

۱ امت های به هلاکت رسیده پیشین (نظیر امت نوح ، هود ، صالح ، لوط و . . .) امتهایی فاسد و تبه کار بودند .

فلولا کان من القرون من قبلکم أُولُوا بقیه ینهون عن الفساد

<قرن> (مفرد قرون) به امت و جامعه ای گفته می شود که در یک عصر زندگی می کنند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۷ – ۶

۶ امت های هلاک شده پیشین (نظیر امت نوح ، هود ، صالح ، شعیب و قوم فرعون) امتهایی ناصالح و فاسد بودند .

فلولا کان من القرون . .. ما کان ربک لیهلک القری بظلم

بیان این حقیقت که خداوند امتهای صالح را عذاب نمی کند ، پس از مطرح ساختن هلاکت امتهای پیشین (فلولا کان . ..) اشاره به این دارد که: امتهای پیشین ، ناصالح و مستحق عذاب بودند و از ناحیه خدا بر آنان ستمی روا نشد.

فساد گناه آشکار

جلد – نام سوره – سوره

- آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۳۰ – ۳

۳ – عمل لواط و راهزنی و ارتکاب علنی گناه ، از موارد افساد است .

أئنّکم لتأتون الرجال و تقطعون السبیل و تأتون فی نادیکم المنکر . .. انصرنی علی ال

فساد لواط

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۳۰ – ۳

۳ – عمل لواط و راهزنی و ارتکاب علنی گناه ، از موارد افساد است .

أئنّکم لتأتون الرجال و تقطعون السبیل و تأتون فی نادیکم المنکر . .. انصرنی علی ال

فساد مالی علمای مسیحیت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۳۴ – ۱

۱ خداوند ، از فساد مالی و انحراف بسیاری از احبار و راهبان (پیشوایان دینی یهود و نصارا) پرده برداشته و مؤمنان را نسبت به خطر آنان هشدار داد .

یأیها الذین ءامنوا إن کثیراً من الأحبار و الرهبان لیأکلون أموال الناس بالبطل

فساد مالی علمای یهود

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۳۴ – ۱

۱ خداوند ، از فساد مالی و انحراف بسیاری از احبار و راهبان (پیشوایان دینی یهود و نصارا) پرده برداشته و مؤمنان را نسبت به خطر آنان هشدار داد .

یأیها الذین ءامنوا إن کثیراً من الأحبار و الرهبان لیأکلون أموال الناس بالبطل

فساد مبارزه با انبیا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۱ – ۸

۸ مقابله با پیامبران ، عملی فسادانگیز است و مقابله کنندگان مردمی مفسدند

.

قال موسی ما جئتم به السحر . .. إن اللّه لایصلح عمل المفسدین

قلب و فساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۷ – ۱۲

۱۲ قلب های منحرف ، منشأ فساد و فتنه هستند .

فامّا الّذین فی قلوبهم زیغ فیتّبعون ما تشابه منه ابتغاء الفتنه

کیفر اشاعه فساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۸۸ – ۴

۴– رواج دادن فساد در جامعه ، دارای کیفری فزون تر از آلودگی به فساد است .

الذین کفروا و صدّوا عن سبیل الله زدنهم عذابًا فوق العذاب بما کانوا یفسدون

کیفر فساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۸۸ – ۴

۴– رواج دادن فساد در جامعه ، دارای کیفری فزون تر از آلودگی به فساد است .

الذین کفروا و صدّوا عن سبیل الله زدنهم عذابًا فوق العذاب بما کانوا یفسدون

مبارزه با فساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۹۳ – ۲

۲ – لزوم مبارزه با فتنه و فتنه انگیزان

و قتلوهم حتی لاتکون فتنه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۲۵ – ۲۷،۲۸

۲۷ فراهم آوردن ازدواج های سهل و آسان در جامعه ، راه جلوگیری از مفاسد جنسی

و من لم یستطع . .. فمن ما ملکت ایمانکم ... ذلک لمن خشی الْعنت منکم

چون ازدواج بـا کنیزان سـهل است و خداونـد برای جلوگیری از زنا و مفاسـد جنسـی آن را پیشـنهاد و تجویز کرده، معلوم می شود

که بهترین راه برای جلوگیری از مفاسد جنسی، فراهم آوردن ازدواج سهل و آسان است.

۲۸ لزوم فراهم کردن زمینه های ازدواج در جامعه ، جهت جلوگیری از فحشا و فساد

و من لم یستطع منکم . .. فمن ما ملکت ایمانکم ... ذلک لمن خشی الْعنت منکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۷۴ – ۱۸

۱۸ مبارزه با فساد و فسادانگیزی ، از اهداف مهم انبیا

و لاتعثوا فی الأرض مفسدین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۴۲ – ۲۱

۲۱ مبارزه با فساد و به انزوا کشاندن مفسدان ، از برنامه های اساسی پیامبران بود .

و لا تتبع سبیل المفسدین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ – ۳۹ – ۱،۲

۱ نبرد با کافران تا برکنده شدن فتنه های آنان ، وظیفه ای ضروری بر عهده اهل ایمان

و قتلوهم حتی لاتکون فتنه

۲ لزوم مبارزه با فتنه و فتنه انگیزان

و قتلوهم حتی لاتکون فتنه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۸۰ – ۶

۶ آرزوی برخوردار بودن از نیرو و امکانات برای مبارزه با تباهی ها و تبه کاران ، آرزویی روا و پسندیده است .

لو أن لی بکم قوّه أو ءاوی إلی رکن شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۶۱ - ۸

۸ - اقدام های قاطع برای دفع فساد از جامعه ، با رعایت مراحل و شرایط ، روا و جایز است .

لئن لم

ينته المنفقون . .. أينما ثقفوا أَخذوا و قتّلوا تقتيلًا

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۲ – بقره – ۲ – ۲۰۷ – ۸،۱۳

۸ وجود مؤمنان ايثارگر در جامعه براى مبارزه با فساد ، از نشانه هاى رأفت خداوند به بندگان

و اذا تولى سعى فى الأرض . .. و من الناس من يشرى نفسه ابتغاء مرضات اللّه ... و ال

۱۳ لزوم مبارزه تا سر حدّ جان دادن ، با فساد و حاكمان فاسد

و من الناس من يعجبك . .. و اذا تولى سعى فى الأرض ... و من الناس من يشرى نفسه

از اينكه پس از بيان خصلتهاى حاكمان مُفسد، بى درنگ ستايش از كسانى شده است كه جان خويش را در راه خدا مى دهند، برداشت فوق استفاده مى شود.

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۲ – بقره – ۲ – ۲۵۱ – ۱۹،۲۰

۱۹ دفع تجاوز ها ، تنها راه جلوگيرى از فساد هاى فراگير در زمين

و لو لا دفع اللّه النّاس بعضهم ببعض لفسدت الارض

۲۰ دفع فساد و تجاوزطلبى انسان ها به وسيله يكديگر ، پرتويى از تفضّلِ جهانشمولِ الهى

و لو لا دفع اللّه . .. و لكنّ اللّه ذو فضل على العالمين

مبارزه با فساد اجتماعى

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۴ – مائده – ۵ – ۳۳ – ۱۰

۱۰ اجراى حدود الهى ، روشى براى مبارزه با فساد اجتماعى و پاسدارى از امنيت جامعه

انما جزؤا الذين يحاربون اللّه و رسوله و يسعون فى الارض فساداً ان يقتلوا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال

- ۸ - ۲۵ - ۳

۳ اهل ایمان موظف به مبارزه با فتنه هایی که شعله های آن دامنگیر کل جامعه است .

و اتقوا فتنه لاتصیبن الذین

عامل فتنه در مورد بحث چنانچه گذشت گناه و ستمکاری است و مرتکب این گناه به دلیل <ظلموا منکم> تنها برخی از افراد جامعه هستند. بنابراین امر به اتقا (اتقوا فتنه) نسبت به مخاطبان متفاوت خواهد بود. یعنی نسبت به گنهکاران و ستم پیشگان، پرهیز از خود گناه است و نسبت به آنان که مرتکب نمی شوند، جلوگیری از ارتکاب آن است.

مبغوضیت فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۰۵ - ۱۹

متقین و فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸۳ - ۶

۶ - انسان های متقی و خدا ترس ، مبرا از خوی برتری طلبی و فسادانگیزی

للذین لایریدون علوًّا فی الأرض و لافسادًا و العقبه للمتّقین

مجازات اشاعه فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۷ - ۲۲

۲۲ ترویج زشتی ها ، پیشگیری از نیکی ها و امتناع از انفاق ، جرم و موجب عذاب حتمی

نعذب . .. مجرمین ... یأمرون بالمنکر و ینهون عن المعروف و یقبضون أیدیهم

آیه شریفه، بیانگر خصوصیات مجرمانی است که در آیه پیشین آمده است.

مشوّق فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۱۰۰ - ۲۵

۲۵ خداوند ، منشأ نعمت ها و تحقق نیکی ها و شیطان ، ترغیب کننده به فساد ها و تباهیهاست

.

قد أحسن بی إذ أخرجنی من السجن و جاء بکم من البدو من بعد أن نزغ الشیطن بینی و بی

ممانعت از فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۳۲ - ۲۴

۲۴ ایجاد صلح و امنیت و جلوگیری از فساد و ریختن خون بی گناهان ، از اهداف رسالت انبیا

من قتل نفساً بغیر نفس او فساد فی الارض . .. و لقد جاءتهم رسلنا بالبینت

اشاره به رسالت انبیا با دلایل روشن پس از بیان عقوبت قتل و پاداش حفظ حیات انسانها، بیانگر جایگاه این تعالیم در رسالت انبیای الهی است.

منشأ فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۷۳ - ۵

۵ عملکرد غلط مسلمانان ، منشأ فتنه ها و مشکلات اجتماعی آنان

إلا تفعلوه تکن فتنه فی الأرض و فساد کبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۰۵ - ۴

۴- عمل فاسد ، زاییده عقیده باطل است .

إنما یفتری الکذب الذین لایؤمنون بأیت الله

<افترا> عمل فاسدی است که نشأت یافته از عقیده باطل کافران است.

موارد فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۰۵ - ۴

۴ نابود ساختن کشاورزی و نسل کشی ، از بارزترین نوع فساد در زمین است .

لیفسد فیها و یهلک الحرث و النسل

بنابراینکه جمله <و یُهلک الحرث و . ..>، تفسیر جمله <لیفسد فیها> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۷ - ۲۵

۲۵ کفر به خداوند و

جلوگیری از راه او و مسجدالحرام و بیرون راندن اهل آن ، از مصادیق فتنه

و صدّ عن سبیل اللّه و کفر به و المسجدالحرام و اخراج اهله منه اکبر عنداللّه و الف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۸۲ - ۴۸،۴۹

۴۸ زیان رساندن به گواه و نویسنده مبادلات ، فسق و انحراف از حقّ است .

و لا یضارّ کاتب و لا شهید و ان تفعلوا فانّه فسوق بکم

بر مبنای مجهول بودن <لا یضار>

۴۹ خیانت نویسنده و گواه مبادلات ، فسق و انحراف از حق است .

و لا یضارّ کاتب و لا شهید و ان تفعلوا فانّه فسوق بکم

بر مبنای معلوم بودن <لا یضار>

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۶۳ - ۴

۴ رویگردانی از توحید (شرک) ، افساد است .

فان تولّوا فانّ اللّه علیم بالمفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۳۹ - ۳

۳ هزینه کردن دارایی ها برای جلوگیری از گسترش اسلام ، از مصادیق فتنه انگیزی است .

إن الذین کفروا ینفقون امولهم لیصدوا عن سبیل اللّه . .. و قتلوهم حتی لاتکون فتنه

موانع فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۵۱ – ۱۷،۱۹،۲۰

۱۷ دفع تجاوز جالوتیان توسط طالوت و همراهانش ، جلوگیر فساد در آن عصر

فهزموهم باذن اللّه و قتل داود جالوت . .. و لو لا دفع اللّه النّاس ... لفسدت الار

۱۹ دفع تجاوز ها ، تنها راه جلوگیری از

فساد های فراگیر در زمین

و لو لا دفع اللّه النّاس بعضهم ببعض لفسدت الارض

۲۰ دفع فساد و تجاوزطلبی انسان ها به وسیله یکدیگر ، پرتویی از تفضّلِ جهانشمولِ الهی

و لو لا دفع اللّه . .. و لکنّ اللّه ذو فضل علی العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۱ - ۱۶

۱۶ نقش سازنده ایمان در اصلاح فرد و جامعه و زدودن فقر و فساد از سیمای جامعه بشری

المؤمنون . .. یأمرون بالمعروف ... و یؤتون الزکوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۸۴ - ۴

۴ - تقوا و ایمان به خدای یگانه ، بازدارنده انسان از فساد و روابط ناسالم اقتصادی است .

و لاتکونوا من المخسرین . .. و لاتبخسوا الناس أشیاءهم و لاتعثوا فی الأرض مفسدین .

توصیه شعیب(ع) به رعایت تقوای الهی و توجه به خدای یگانه پس از نهی از کم فروشی، برقراری روابط ناسالم اقتصادی و فسادانگیزی در جامعه می تواند حاکی از مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸۳ - ۵

۵ - تقوا ، عامل محافظت انسان ها از هر نوع برتری طلبی و فسادانگیزی

تلک الدار الأخره . .. لایریدون علوًّا فی الأرض...و العقبه للمتّقین

موسی(ع) و فساد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۲۷ – ۶

۶ موسی (ع) و قوم او در پندار اشرافیان و فرعونیان ، مردمی فسادگر بودند .

أتذر موسی و قومه لیفسدوا فی الأرض

نابودی فساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ – ۳۹ – ۱

۱ نبرد با کافران تا برکنده شدن فتنه های آنان ، وظیفه ای ضروری بر عهده اهل ایمان

و قتلوهم حتی لاتکون فتنه

نهی از فساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱۶ – ۶

۶ لزوم نهی از منکر و بازداری مردمان از فساد ها و گناهان

فلولا کان . .. أُولُوا بقیه ینهون عن الفساد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۸۳ – ۳

۳ – نهی شعیب (ع) از فسادانگیزی در جامعه و چپاول گری اقتصادی

و لاتعثوا فی الأرض مفسدین

<عُثُوّ> (مصدر <تعثوا>) به افساد و تخریب بیش از حد گفته می شود. بنابراین قید <مفسدین> حال تأکیدی برای فاعل<تعثوا> است.

فساد جنسی

برخورد با فساد جنسی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۲۵ – ۳۶

۳۶ لزوم عطوفت و چشمپوشی در برخورد با تخلّفات جنسی

ذلك لمن خشی العنت منكم . .. و اللّه غفور رحیم

یادآوری مغفرت و رحمت الهی پس از بیان احکام و مقررات ازدواج، می تواند اشاره به این معنا باشد که متخلفان از مقررات ازدواج ممکن است مشمول مغفرت و رحمت الهی قرار گیرند و این درسی است برای انسانها در برخورد با متخلفان.

فسق از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

{فسق}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۸۲ - ۱،۳،۴

۱ ایمان نیاوردن به پیامبران و یاری نکردن آنان ، فسق است .

لتؤمننّ به

و لتنصرنّه . .. فمن تولّی بعد ذلک فاولئک هم الفاسقون

۳ خروج از محور دین و مخالفت با رسولان الهی در هر زمان و گرویدن به دیگر ادیان ، فسق است .

و اذ اخذ اللّه . .. فمن تولّی بعد ذلک فاولئک هم الفاسقون

۴ نقض میثاق های الهی ، فسق است و نقض کنندگان ، فاسق هستند .

و اذ اخذ اللّه میثاق . .. فمن تولّی بعد ذلک فاولئک هم الفاسقون

آثار اجتماعی فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۶ - ۷

۷- فسق و فساد طبقه ثروتمند در گرایش دیگر طبقات به فساد و تباهی ، تأثیر و نقش مهمی دارد .

أمرنا مترفیها ففسقوا فیها

اختصاص به ذکر یافتن مترفان از میان دیگر طبقات، بیانگر این است که فسق و فساد این طبقه تأثیر بیشتر و نقش مهم تری در مقایسه با دیگر طبقات در فاسد شدن جامعه و نابودی آن دارد.

آثار تداوم بر فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۹ - ۳

۳ مداومت بر فسق (عصیان و خروج از مسیر حق) موجب عذاب الهی می شود.

یمسهم العذاب بما کانوا یفسقون

جمله <کانوا یفسقون> ماضی استمراری است; یعنی آنان پیوسته در فسق و فجور بسر می برند. (الفسق: العصیان و الترک لأمر اللّه عز و جل و الخروج عن طریق الحق. لسان العرب.)

آثار فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۲۶ - ۱۲

۱۲ - فسق و تبهکاری آدمی ، مایه اراده خداوند بر گمراه سازی اوست

.

و ما یضل به إلا الفسقین

<بـاء> در <بـه> سـببیه و یـا اسـتعانت اسـت. فاعـل <یضـل> ضـمیری اسـت کـه بـه <اللّه> بر می گردد و مفعـولش <الفاسقین> می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۹ - ۶،۷

۶ - فسق و انحراف ، مایه انکار آیات خدا و از دست دادن زمینه های ایمان است .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

۷ - فسق و انحراف یهودیان ، موجب کفرشان به قرآن و آیات الهی است .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

مصداق روشن برای <الفاسـقون> - به قرینه آیات قبل و بعد - یهودیان هستند. آیات پیشین برخی از بهانه های یهود را برای اعراض از ایمان یادآور شده و آیه مورد بحث بیان می دارد که ریشه اصلی اعراض یهود از ایمان انحراف و فسق پیشگی آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۰۳ - ۵

۵ - یهودیان عصر بعثت ، به دلیل وابستگی به دنیا و فسق پیشگی زمینه های ایمان و تقوا را از دست داده بودند .

لبئس ما شروا به أنفسهم . .. و لو أنهم ءامنوا و اتقوا لمثوبه من عنداللّه خیر

به کـارگیری <لو> امتنـاعیه در جمله <لو أنهم . ...> می نمایانـد که: ایمـان آوردن یهود و پرهیز از گناهانی هماننـد سـحر، امری مشکل یا ممتنع بوده است. آیات پیشین - که سخن از دلبستگی شدید یهود به دنیا و فاسق بودن آنان داشت - می تواند بیانگر علت به وجود آمدن این روحیه در ایشان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه

- فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۷۶ - ۸

۸ خیانت در امانت و بدعتگذاری در دین از سوی اهل کتاب ، برخاسته از بی تقوایی آنان

و منهم من ان تأمنه بدینار . .. و یقولون علی اللّه الکذب ... بلی من اوفی بعهده و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۱۰ - ۲۱

۲۱ فِسْق ، عامل بازدارنده جامعه از رشد و تکامل

و لو أمن . .. و اکثرهم الفسقون

<خیر> نتیجه ایمـان است و واژه <فسق> در آیه شـریفه، مقابل ایمان قرار گرفته است. در نتیجه، اهل فسق، محروم از خیر و تکامل هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۱۱ - ۹

۹ فِسْق ، زمینه ساز ضعف روحیه و فرار از جنگ

و اکثرهم الفسقون . .. و إن یقتلوکم یولّوکم الادبار ثم لا ینصرون

توصیف یهود به فسق و سپس بیان شکست آنان، حاکی از ارتباط این دو مسأله است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۶ - ۲،۴

۲ محرومیت قوم موسی (ع) از تسلط بر سرزمین مقدس و سکونت در آن ، پیامد و کیفر فسق و سرپیچی آنان از فرمان موسی (ع)

إنّا لن ندخل ابداً . .. فانها محرمه علیهم

جمله <فانها محرمه . ..>، تفریع بر نافرمانی آنان از دستور موسی(ع) است، نه اینکه متفرع بر نفرین او (فافرق بیننا ...) باشد.

۴ سرگردانی قوم موسی (ع) در بیابان ، پیامد و کیفر فسق و سرپیچی

آن از فرمان موسی (ع)

إنّا لن ندخلها . .. یتیهون فی الارض

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۴۹ – ۲۷،۲۸

۲۷ فسق ، زمینه ساز محرومیت آدمی از هدایت پذیری

فان تولوا . .. ان یصیبهم ببعض ذنوبهم و إن کثیراً من الناس لفسقون

برداشت فوق بر این مبناست که مراد از <ان یصیبهم> گرفتار ساختن گنهکاران به رویگردانی از حق باشد.

۲۸ گرفتاری به عذاب الهی ، پیامد فسق و شکستن حریم دین

فان تولوا . .. ان یصیبهم ببعض ذنوبهم و إن کثیراً من الناس لفسقون

جمله <و ان کثیراً . ..> به منزله تعلیل برای <یرید اللّه ان یصیبهم> است، یعنی چون بسیاری از مردم بر اثر گناه در زمره فاسقان در آمده اند، خداوند آنان را گرفتار عذاب خواهد ساخت.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۵۰ – ۷

۷ فسق ، سوق دهنده آدمی به فرهنگ و قوانین جاهلی

و إن کثیراً من الناس لفسقون. افحکم الجهلیه یبغون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۵۹ – ۱۱،۱۲

۱۱ فسق و تبهکاری اهل کتاب ، از عوامل وادار کننده آنان به انتقاد از مسلمانان

قل یأهل الکتب هل تنقمون منا الا . .. و إن اکثرکم فسقون

برداشت فوق بر این مبناست که <ان اکثرکم . ..> به تقدیر لام، مفعول له برای <هل تنقمون> باشد. در این صورت <ان اکثرکم ...> عطف بر محذوف است. یعنی <انما تنقمون ما ایماننا باللّه ... لکذا و کذا و لان اکثرکم فاسقون> و

یا عطف گرفته شود بر <ان ءامنا> در صورتی که <ان ءامنا> خود بیانگر علت باشد ; یعنی: ما تنقمون منا دیننا و صلاتنا الا لایماننا و لان اکثرکم فاسقون.

۱۲ فسق (نادیده گرفتن دستورات خداوند) ، ریشه استهزای دین و شعایر الهی

اتخذوا دینکم هزواً و لعباً . .. و إن اکثرکم فسقون

مصداق جمله <هل تنقمون . ..> همان استهزای نماز و احکام دین است. بنابراین <فسق> که علت برای <تنقمون> گرفته شده است، در حقیقت علت استهزای دین نیز می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۲ - ۶

۶ فسق و عصیانگری امت های گذشته ، ریشه وفادار نماندن آنان به پیمان ها و عهد های خویش با خداوند

و ما وجدنا لأکثرهم من عهد و إن وجدنا أکثرهم لفسقین

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که جمله <إن وجدنا . .. > بیانگر علت وفا نکردن امتهای گذشته به پیمانهای خویش با پیامبران باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۳ - ۱۵

۱۵ فسق و تبهکاری انسان ها فراهم آورنده زمینه های تعدی از دستورات الهی و عدم موفقیّت در آزمون های الهی است .

کذلک نبلوهم بما کانوا یفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۵ - ۷

۷ فسق و ستمگریِ یهودیان ایله ، مایه نزول عذاب الهی بر آنان شد .

أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس بما کانوا یفسقون

<ما> در <بما کانوا> مصدریه و <باء> سببیه است یعنی: أخذناهم بسبب فسقهم.

سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸ - ۱۷،۱۹

۱۷ پیمان شکنی ، کرداری برخاسته از روحیه فسق و حق گریزی است .

لایرقبوا فیکم إلّاً و لاذمه . .. و أکثرهم فسقون

۱۹ عدم رعایت حقوق خویشاوندی ، برخاسته از روحیه فسق و حق گریزی است .

لایرقبوا فیکم إلّاً . .. و أکثرهم فسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۲۴ - ۱۰

۱۰ فسق ، مایه محروم شدن انسان از هدایت الهی

و اللّه لایهدی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۳ - ۶

۶ فسق و انحراف از حق ، موجب بی ارزش شدن اعمال در پیشگاه خداوند

أنفقوا . .. لن یتقبل منکم إنکم کنتم قوماً فسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۰ - ۱۰

۱۰ فسق (خروج از اطاعت خدا) مانع برخورداری انسان از هدایت الهی

و اللّه لایهدی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۴ - ۱۳

۱۳ نفاق و کفر و مرگ در حال فسق ، مایه محرومیت از فیض نماز و دعای اهل ایمان

و لاتصل . .. إنهم کفروا باللّه و رسوله و ماتوا و هم فسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۶ - ۸

۸ فسق (تخلف از فرمان های الهی) مانع رضا و خشنودی خداوند از انسان است .

فإن اللّه لا یرضی عن

القوم الفسقين

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۷۴ – ۱۱

۱۱– فسق و انحراف مستمر ، موجب آلوده شدن انسان به گناهان بزرگ تر و بیش تراست .

كانت تعمل الخبئث إنّهم كانوا قوم سوء فسقين

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۱۳ – ۳

۳ – روحیه فسق و تجاوزگری ، زمینه ساز مقاومت انسان در برابر آیات روشن الهی و حقایق آشکار

إنّهم كانوا قومًا فسقين . فلمّا جاءتهم ءايتنا مبصره قالوا هذا سحر مبين

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۳۴ – ۶

۶ – فسق و تبهکاری قوم لوط ، موجب نزول عذاب آسمانی بر آنها شد .

إنّا منزلون على أهل هذه القريه . .. بما كانوا يفسقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۲۰ – ۲

۲ – فسق ، عامل گرفتار شدن به آتش است .

و أمّا الذين فسقوا فمأويهم النار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۴ – ۱۱،۱۳

۱۱ – گناه و فسق انسان ها ، موجب گرفتار آمدن آنان به مخالفت با پیامبران و فرورفتن در منجلاب حکومت های طاغوتی

إنّهم كانوا قومًا فسقين

۱۳ – فسق پیشگی ، زمینه ساز از بین رفتن توان تفکر و اندیشه در انسان

فاستخفّ قومه . .. إنّهم كانوا قومًا فسقين

چنـانچه جمله <إنّهم كانوا قوماً فاسـقين> تعليل براى <فاسـتخفّ> باشـد، به دست مى آيـد كه فسق و فجور در انسان، مايه خفت و سبك مغزى مى گردد و

توان تفکر و اندیشه را از او سلب می کند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۲۰ – ۱۸

۱۸– فسق و استکبار ، نمودار هدر رفتن امکانات ارزنده انسان

أذهبتم طیّبتکم . .. فالیوم تجزون ... بما کنتم

کیفر کافران، از یک سو متفرع بر <إذهاب طیّبات> شده و از سوی دیگر به استکبار و فسق اسناد داده شده است. این مطلب بیانگر آن است که فسق و استکبار، نمودی از هدر دادن امکانات پاکیزه انسانی است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۳۵ – ۱۷

۱۷– فسق و خروج از طاعت خداوند و شکستن قوانین الهی ، عامل هلاکت حتمی

فهل یهلک إلاّ القوم الفسقون

<فسق>، در لغت به معنای شکافتن و خروج از حریم است و در این جا به معنای قانون شکنی و شکستن حریم بندگی است. از آن جا که وصف مشعر به علیت است، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – حجرات – ۴۹ – ۶ – ۵

۵ – روحیه فسق ، دارای تأثیر منفی در تشخیص ها و گزارش های فرد فاسق *

إن جاءکم فاسق بنبإ فتبیّنوا

وصف <فاسق>، می رساند که عنوان فسق و روحیه بی پروایی فاسق، در ابعاد گفتاری و ادراکی وی تأثیر گذاشته و مانع از تشخیص درست و گزارش صحیح می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – حجرات – ۴۹ – ۷ – ۲۵

۲۵ - کفر ، فسق و عصیان ، مانع رشد اجتماعی بشر

حبّب إلیکم الإیمن . .. و کرّه

إليكم الكفر و الفسوق و العصيان أولئك هم الرشدون

اختصاص و تأكيدی كه از تعبير <أولئك. ..> استفاده می شود; نشانگر اين معنا است كه ديگران (آنان كه از ايمان محروم و در كفر و فسق گرفتاراند) به رشد نخواهند رسيد. جمع آمدن ضمير و فعل، حيثيت اجتماعی را می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۸ - ذاريات - ۵۱ - ۴۶ - ۴

۴ - جامعه فرو رفته در فسق و گناه ، در معرض عذاب الهی قرار دارد .

و قوم نوح . .. إنّهم كانوا قومًا فسقين

بيان سرنوشت قوم نوح و علت نابودی آنان، در مقام هشدار به همه امت ها است كه بدانند، هرگاه علت نزول عذاب در قومی فراهم آيد، آنها نيز چون قوم نوح مبتلا خواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۶ - ۷

۷ - فسق و انحراف از حق ، موجب محروميت از هدايت و غفران الهی

إنّ اللّه لايهدی القوم الفسقين

آثار فسق امت های پيشين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۷ - ۱

۱- جوامع و ملت های بسياری پس از دوران نوح (ع) در نتيجه فسق و گناه و به اراده خداوند نابود شدند .

ففسقوا . .. و كم أهلكنا من القرون

<قرن> (مفرد قرون) به معنای قومی است كه نزديک به يک زمان و در يک عصر زندگی می كنند (مفردات راغب).

آثار فسق ثروتمندان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۶ – ۱

۱- فسق و گناهِ

برخورداران از مکنت و ثروتمندان هر جامعه ، عامل هلاکت و نابودی آن جامعه است .

و إذا أردنا أن نهلک قریه أمرنا مترفیها ففسقوا فیها

<مترف> از واژه <ترفه> گرفته شده و <ترفه> هم به معنای روزی و نعمت فراوان است (مفردات راغب).

آثار فسق رهبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۲ - ۱۰

۱۰ - فسق و تبه کاری رهبران کارگزاران جامعه ، از زمینه های فرستادن رسولان و بعثت پیامبران برای آن جامعه از سوی خداوند

إلی فرعون و ملإیه إنّهم کانوا قومًا فسقین

برداشت یاد شده از تعلیلیه بودن جمله <إنّهم کانوا قوماً فاسقین> استفاده می شود; یعنی، چون فرعون و کارگزارانش مردمی تبه کاراند، پس با این معجزه به سوی آنان روان شو.

آثار فسق فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۴ - ۱۰

۱۰ - فسق دیرینه جامعه فرعونی ، زمینه ساز تأثیرپذیری آنان از تبلیغات غلط و گمراه کننده

إنّهم کانوا قومًا فسقین

<إنّهم> جنبه تعلیل برای قسمت اول آیه شریفه دارد.

آثار فسق قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۷۴ - ۱۰

۱۰- پیشینه جامعه لوط در فسق و انحراف ، زمینه ساز روی آوردن آنان به کردار پلید و ناشایست و نپذیرفتن دعوت حضرت

لوط (ع)

تعمل الخبئث إنّهم كانوا قوم سوء فسقين

جمله <إنّهم كانوا. ..> به منزله تعليل براى جمله <تعمل الخبائث> مى باشد. بنابراين فسق (عصيان و انحراف از مسير حق) موجب رويكرد قوم لوط به خبائث و ناپاكى ها گرديد. گفتنى است فعل

<کانوا> که مفید استقرار وصف است بیانگر تداوم فساد در میان قوم لوط در گذشته است.

آثار فسق قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۶ - ۱

۱ - قوم نوح ، از پیشین ترین اقوام هلاک شده بشر در نتیجه فسق و گناه

و قوم نوح من قبل إنّهم کانوا قومًا فسقین

آثار فسق یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۹ - ۷

۷ - فسق و انحراف یهودیان ، موجب کفرشان به قرآن و آیات الهی است .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

مصداق روشن برای <الفاسقون> - به قرینه آیات قبل و بعد - یهودیان هستند. آیات پیشین برخی از بهانه های یهود را برای اعراض از ایمان یادآور شده و آیه مورد بحث بیان می دارد که ریشه اصلی اعراض یهود از ایمان انحراف و فسق پیشگی آنان است.

آثار گرایش به فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قیامه - ۷۵ - ۶ - ۳

۳ - گرایش طبیعی انسان به فسق و فجور ، زمینه پرسش های انکارآمیز او درباره قیامت .

بل یرید الإنسن لیفجر أمامه . یسئل أیّان یوم القیمه

جمله <یسئل أیّان. ..> استیناف بیانی و در مقام تعلیل و تفسیر <بل یرید الإنسان لیفجر...> است; یعنی، پرسش انکارآمیز انسان، برخاسته از گرایش او به فسق و فجور است; چرا که اگر قیامت را بپذیرد، نمی تواند به فسق و فجور متمایل گردد.

ازاین رو برای ادامه راه فسق و فجور خویش، قیامت را انکار کرده و به

تمسخر می گیرد.

امت های قبل از نوح(ع) و فسق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۷ – ۳

۳- فسق و فساد عمومی و فراگیر در میان مردم و اقوام پیش از حضرت نوح (ع) وجود نداشت .

و ما کنّا معذّبین حتی نبعث رسولاً. و إذا أردنا أن نهلك قریه أمرنا مترفیها ففسقوا

اهمیت فسق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۱۸ – ۳

۳ – ایمان و فسق دنیوی ، ملاک پاداش و کیفر اخروی است .

أفمن کان مؤمنًا کمن کان فاسقًا لایستوون

اهمیت مبارزه با فسق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۱۲ – ۷

۷ – لزوم مبارزه با سردمداران فسق و انحرافات جامعه

إلی فرعون و قومه إنّهم کانوا قومًا فسقین

<إنّهم کانوا. ..> در مقام تعلیل است و هر کجا علت پیدا شد، احکام و پی آمدهای آن نیز جاری خواهد گشت.

بدترین فسق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۴ – ۸

۸ - اتهام بی دلیل زنا به زنان پاکدامن ، بدترین نوع فسق است و نسبت دهندگان آن ، سرآمد فاسقان اند .

والذین یرمون المحصنت ثمّ لم یأتوا بأربعه شهداء . .. و أُولئک هم الفسقون

ضمیر <هم> ضـمیر فصل و <الفاسـقون> مسند همراه با <ال> جنس و مفید حصر است. منحصر کردن اهل فسق به نسبت دهندگان زنای بی دلیل به زنان پاکدامن، بیانگر برداشت یاد شده است.

تداوم فسق قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره -

آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۴۶ - ۳

۳ - قوم نوح ، دارای فسقی مستمر و فراگیر

و قوم نوح . .. إنّهم کانوا قومًا فسقین

<کانوا> دلالت بر دیرینه داشتن فسق قوم نوح دارد و واژه <قوماً> می رساند که فسق آنان، مخصوص گروهی از ایشان نبوده; بلکه تمامی آنان را دربرگرفته بود.

تضاد فسق و ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۳ - ۱

۱ < فسق > و < ایمان > دو صفت متضاد و ناسازگار هستند .

کذلک حقت کلمت ربک علی الذین فسقوا أنهم لایؤمنون

زمینه فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۶ - ۳

۳- برخورداری از رفاه و ثروت ، زمینه ساز گرایش به فسق و گناه

أمرنا مترفیها ففسقوا فیها

ذکر مترفان جامعه از میان سایر قشرها برای فاسق شدن، در حالی که فسق و گناه از عهده همه مردم برمی آید و اختصاص به گروه خاصّی ندارد، ممکن است به خاطر نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۹ - ۸

۸ - فسق و گناه پیشگی ، دارای پیوندی عمیق با غفلت از خدا و خویش

و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه فأنسیهم أنفسهم أَولئک هم الفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۱۰ - ۱۷

۱۷ - ترک انفاق ، باعث خارج شدن از زمره صالحان

فأصّدّق و أکن من الصلحین

زمینه فسق اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ -

حدید - ۵۷ - ۱۶ - ۲۱

۲۱ - فسق پیشگی اهل کتاب و نافرمانی آنان از حق ، نتیجه بی تفاوتی دراز مدت آنان نسبت به تعالیم الهی و گرفتار شدن به قساوت قلب

فطال علیهم الأمد فقست قلوبهم و کثیر منهم فسقون

زمینه فسق کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قیامه - ۷۵ - ۵ - ۱

۱ - انکار و زیر سؤال بردن برپایی قیامت ، بهانه کافران برای انجام هرگونه فسق و فجور

أیحسب الإنسن ألّن نجمع عظامه . .. بل یرید الإنسن لیفجر أمامه

<فجور> (مصدر <یفجر>) به معنای فسق (صحاح اللغه) و لام در <لیفجر> برای تعلیل است. <أمام> اسم مکان و در این آیه مجازاً در زمان مستقبل که مفید استمرار است استعمال شده است. بنابراین مفاد آیه چنین می شود: <بلکه انسان می خواهد تا راه فسق و فجور، برای همیشه به روی او باز باشد و آن را ادامه دهد و همین سبب انکار معاد از جانب او است>.

عوامل رفع فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۵ - ۷

۷ - توبه فاسقان و اصلاح رفتارشان ، از بین برنده آثار سوء فسق گذشته آنان است .

أُولئک هم الفسقون . إلاّ الذین تابوا من بعد ذلک و أصلحوا فإنّ اللّه غفور رحیم

جمله <فإنّ اللّه غفور رحیم> در مقام تعلیل برای رفع مجازات های فاسقان است و علت هر حکمی، موجب تعمیم و سرایت آن حکم خواهد شد. بنابراین فاسقان توبه کار، مشمول رحمت الهی اند; چه فسق آنان مربوط به تهمت زدن ها باشد و

چه غیر آن.

عوامل رفع فسق قاذف

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۵ – ۳

۳ – توبه نسبت دهندگان بی دلیل زنا به زنان پاکدامن در صورت اصلاح رفتار خویش و جبران ضرر و زیان وارده بر متهمان موجب رفع مجازات فسق و عدم پذیرش شهادت از آنان می شود .

والذین یرمون المحصنت . .. أُولئک هم الفسقون . إلاّ الذین تابوا من بعد ذلک و أ

برداشت فوق، مبتنی براین نکته است که پـذیرش توبه، شامل تمامی مجازات های مطرح شده در آیه قبل برای تهمت زنندگان شود; ولی حدّ قذف (صد تازیانه) را به خاطر وجود دلیل خاص قطعی شامل نخواهد شد.

عوامل فسق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۳ – ۱۳

۱۳ قمار ، حرم و ارتکاب آن ، موجب فسق است .

حرمت علیکم . .. و إن تستقسموا بالازلم ذلکم فسق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۴۷ – ۷،۱۳

۷ قانونگذاری ، جز بر پایه تعالیم و مقررات الهی ، در پی دارنده فسق و تباهی

و من لم یحکم بما أنزل اللّه فأُولئک هم الفسقون

جمله <من لم یحکم . ..> علاوه بر مسأله قضاوت، می تواند شامل هر نوع دستور و قانونی باشد.

۱۳ مسیحیان ، در صورت پیروی نکردن از احکام انجیل ، فاسق هستند .

و لیحکم أهل الانجیل بما أنزل اللّه فیه و من لم یحکم . .. هم الفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات

۱۷ - ۱۱ - ۴۹ -

۱۷ - نسبت دادن القاب زشت به مؤمنان ، موجب فسق است .

بئس الاسم الفسوق بعد الإيمن

برداشت بالاـ بنا براین نکته است که تعبیر <بئس الاـسم> نظر به شخصی داشته باشد که دیگران را با القاب زشت یاد می کند; یعنی، این خصلت (تنابز به القاب)، سبب می شود که انسان بد نام گردد و با نام <فاسق> از او یاد شود.

فسق اشراف فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۲ - ۸

۸ - فرعون و سران حکومت وی ، عناصری فاسق و متجاوز بودند .

إلی فرعون و ملإیْه إنّهم کانوا قومًا فسقین

فسق اکثریت اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۵۹ - ۹

۹ باور و اعتقاد مسلمانان به فسق اکثریت اهل کتاب ، عامل انتقاد نابجا و ناخرسندی بی دلیل آنان از اهل ایمان

هل تنقمون منا الا ان ءامنا باللّه . .. و إن اکثرکم فسقون

بدان احتمال که <ان اکثرکم> عطف بر <اللّه> باشد، یعنی <امنا بان اکثرکم فاسقون>.

فسق اکثریت مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۶ - ۲۰

۲۰ - بسیاری از اهل کتاب (یهود و نصارا) ، فاسق و متمرداند .

و كثير منهم فسقون

فسق اكثريت مشركان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - توبه - ۹ - ۸ - ۱۶

۱۶ اكثريت مشركان صدر اسلام ، مردمى فاسق و بيرون از مسير حق بودند .

و أكثرهم فسقون

فسق اكثريت يهود

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۶ - ۲۰

۲۰ - بسیاری از اهل کتاب (یهود و نصارا) ، فاسق و متمرداند .

و کثیر منهم فسقون

فسق امت های پس از نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۷ - ۴

۴- پیدایش فسق و فساد عمومی و انحرافات عمده تاریخ انسانی ، پس از عصر نوح بود .

و کم أهلکنا . .. من بعد نوح

فسق امت های پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۲ - ۶

۶ فسق و عصیانگری امت های گذشته ، ریشه وفادار نماندن آنان به پیمان ها و عهد های خویش با خداوند

و ما وجدنا لأکثرهم من عهد و إن وجدنا أکثرهم لفسقین

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که جمله <إن وجدنا . .. > بیانگر علت وفا نکردن امتهای گذشته به پیمانهای خویش با پیامبران باشد.

فسق امر به منکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۷ - ۲۱

۲۱ ترویج زشتی ها (منکر) ، پیشگیری از کار های نیک ، امتناع از انفاق و غفلت از یاد خدا ، فسق واقعی است .

يأمرون بالمنكر و ينهون عن المعروف و يقبضون أيديهم نسوا اللّه . .. إن المنفقين هم

فسق اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۷۶ - ۸

۸ خیانت در امانت و بدعتگذاری در دین از سوی اهل کتاب

، برخاسته از بی تقوایی آنان

و منهم من ان تأمنه بدینار . .. و یقولون علی اللّه الکذب ... بلی من اوفی بعهده و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۵۹ - ۱۱

۱۱ فسق و تبهکاری اهل کتاب ، از عوامل وادار کننده آنان به انتقاد از مسلمانان

قل یأهل الکتب هل تنقمون منا الا . .. و إن اکثرکم فسقون

برداشت فوق بر این مبناست که <ان اکثرکم . ..> به تقدیر لام، مفعول له برای <هل تنقمون> باشد. در این صورت <ان اکثرکم ...> عطف بر محذوف است. یعنی <انما تنقمون ما ایماننا باللّه ... لکذا و کذا و لان اکثرکم فاسقون> و یا عطف گرفته شود بر <ان ءامنا> در صورتی که <ان ءامنا> خود بیانگر علت باشد ; یعنی: ما تنقمون منا دیننا و صلاتنا الا لایماننا و لان اکثرکم فاسقون.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۶۰ - ۳

۳ اهل کتاب دارای سوابقی ننگینتر و ناپسندتر از فسق و تبهکاری آنان

قل هل انبئکم بشرّ من ذلک مثوبه عند اللّه

برداشت فوق بر این مبناست که ذلک اشاره باشد به <فسقی> که از <ان اکثرکم فسقون>، استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۶۲ - ۷

۷ رواج گناه و تجاوز و حرام خواری در بین اهل کتاب ، نمودی از فسق آنان

و إن اکثرکم فسقون . .. و تری کثیراً منهم یسرعون فی الاثم و العدون

به مقتضای ارتباط بین آیات این بخش از سوره می

توان گفت: آیه مورد بحث با بیان مصداق و نمونه هایی از فسق اهل کتاب برای اثبات <ان اکثرکم فسقون> استدلال کرده است.

فسق بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۵۹ - ۷،۱۱

۷ - عذاب آسمانی نازل شده بر گنهکاران بنی اسرائیل ، سزای فسق دیرینه آنان و گناه تغییر و تبدیل فرمان خدا بوده است .

فأنزلنا علی الذین ظلموا رجزاً من السماء بما کانوا یفسقون

<با>ی سببیه در <بما کانوا یفسقون> می رساند که: نزول عذاب آسمانی به سبب فسق دیرینه بنی اسرائیل بوده و توصیف آنان به ستمکاری (الذین ظلموا) دلالت می کند که عذاب به خاطر ظلم آنان، یعنی تبدیل فرمان خدا بوده است. بنابراین باید گفت: ستمکاری بنی اسرائیل به ضمیمه فسق دیرینه آنان، موجب عذاب شده است.

۱۱ - گروهی از قوم موسی ، از دیرباز مردمی فاسق و تبهکار بودند .

بما کانوا یفسقون

<باء> در <بما کانوا . ..> سببیه و <ما> مصدریه است. فعل مضارع آن گاه که همراه <کان> و مانند آن آورده شود، دلالت بر استمرار در زمان گذشته دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۵ - ۱۰

۱۰ بنی اسرائیل ، قومی فاسق به خاطر لجاجت و تمردشان در برابر فرامین موسی (ع)

و بین القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۶ - ۱۴،۱۵

۱۴ قوم موسی ، مردمانی فاسق و نافرمان

إنّا لن ندخلها . .. فلاتأس على القوم الفسقين

۱۵ لجاجت قوم موسی در برابر فرمان های

وی ، نشانه فسق آنان

إنّا لن ندخلها . .. فلاتأس علی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۸۱ - ۹،۱۰

۹ بسیاری از بنی اسرائیل در زمان پیامبر (ص) فاسق و شکننده حدود و حریم دین خویش بودند .

و لکن کثیراً منهم فسقون

۱۰ فسق بنی اسرائیل عامل ایمان نیاوردن به خدا ، پیامبر (ص) و وحی الهی

و لو کانوا یؤمنون . .. و لکن کثیراً منهم فسقون

جمله <و لکن . ..> بیانگر علت عدم ایمان بنی اسرائیل است.

فسق تبعیض نژادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۹ - ۱۰

۱۰ - هواپرستی ، حسد ، نژادپرستی ، خود بزرگ بینی و خویشتن را بدون هیچ دلیل اهل بهشت پنداشتن ، از مصادیق فسق است .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

فسق حسد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۹ - ۱۰

۱۰ - هواپرستی ، حسد ، نژادپرستی ، خود بزرگ بینی و خویشتن را بدون هیچ دلیل اهل بهشت پنداشتن ، از مصادیق فسق است .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

فسق در حج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۱۹۷ - ۲،۳

۲ حرمت هر گونه سخن ناشایست (رفث) در حج

فمن فرض فیهن الحج فلا رفث . .. فی الحج

۳ حرمت هر گونه نافرمانی (فسوق) در حج

فمن فرض فیهنّ الحج فلا رفث و لا فسوق . .. فی الحج

فسق

در حکومت فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۴ – ۹

۹ – فسق و فساد ، دارای ریشه مستحکم و دیرینه در جامعه فرعونی

إنّهم کانوا قومًا فسقین

واژه <کانوا> بیانگر آن است که قوم فرعون، دارای پیشینه دیرین فسق بوده اند.

فسق دنیاطلبی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۹۹ – ۹

۹ – دنیا پرستی ، دشمنی با فرشتگان ، ارتکاب گناهانی همچون کشتن انبیا و رهبران دینی و شکستن پیمان های الهی ، از مصداق های فسق است .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

آیات گذشته (از آیه ۷۴ – ۹۸) موانعی را برای ایمان آوردن یهود به قرآن و پیامبر ذکر کرده و در آیه مورد بحث ریشه انکار قرآن و پیامبر(ص) را فسق پیشگی دانسته است. بنابراین آنچه در آن آیات از موانع ایمان آوردن شمرده شده، از نظر قرآن مصداق فسق و بیانگر معنای آن می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۲۴ – ۵

۵ ترجیح محبت خویشاوندان و امکانات مادی بر محبت خدا و پیامبر (ص) و جهاد ، فسق و انحراف است .

قل إن کان ءاباؤکم . .. أحب إلیکم ... و اللّه لایهدی القوم الفسقین

فسق راهزنی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۳۴ – ۷

۷ – لواط و راهزنی و ارتکاب گناه علنی ، از مظاهر فسق است .

أئنّکم لتأتون الرجال و تقطعون السبیل و تأتون فی نادیکم المنکر . .. بما

کانوا یفس

فسق غافلان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۱۹ – ۷

۷ – غافلان از خدا و خویش ، همان فاسقان واقعی و پرده دران حریم ارزش هایند .

و لاتکونوا کالذین نسوا اللّه فأنسیهم أنفسهم أُولئک هم الفسقون

فسق فرعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۱۲ – ۵،۶

۵ – فرعون و فرعونیان ، مردمی گرفتار فسق و انحراف دیرپای

إلی فرعون و قومه إنّهم کانوا قومًا فسقین

تعبیر <کانوا قوماً فاسقین> بیانگر آن است که فرعونیان از دیرباز گرفتار فسق و انحراف بوده اند.

۶ – مبارزه با فسق و تجاوزگری فرعون و فرعونیان ، در رأس برنامه ها و وظایف موسی

فی تسع ءایت إلی فرعون و قومه إنّهم کانوا قومًا فسقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۲ – ۸

۸ – فرعون و سران حکومت وی ، عناصری فاسق و متجاوز بودند .

إلی فرعون و ملإیْه إنّهم کانوا قومًا فسقین

فسق فرعونیان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۲ - ۵،۶

۵ - فرعون و فرعونیان ، مردمی گرفتار فسق و انحراف دیرپای

إلی فرعون و قومه إنّهم کانوا قومًا فسقین

تعبیر <کانوا قوماً فاسقین> بیانگر آن است که فرعونیان از دیرباز گرفتار فسق و انحراف بوده اند.

۶ - مبارزه با فسق و تجاوزگری فرعون و فرعونیان ، در رأس برنامه ها و وظایف موسی

فی تسع ءایت إلی فرعون و قومه إنّهم کانوا قومًا فسقین

فسق قاذف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲

- نور - ۲۴ - ۴ - ۸

۸ - اتهام بی دلیل زنا به زنان پاکدامن ، بدترین نوع فسق است و نسبت دهندگان آن ، سرآمد فاسقان اند .

والذین یرمون المحصنت ثمّ لم یأتوا بأربعه شهداء . .. و أُولئک هم الفسقون

ضمیر <هم> ضمیر فصل و <الفاسقون> مسند همراه با <ال> جنس و مفید حصر است. منحصر کردن اهل فسق به نسبت دهندگان زنای بی دلیل به زنان پاکدامن، بیانگر برداشت یاد شده است.

فسق قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۴ - ۵،۶

۵ - قوم لوط ، مردمی همواره فاسق و تبهکار بودند .

بما کانوا یفسقون

۶ - فسق و تبهکاری قوم لوط ، موجب نزول عذاب آسمانی بر آنها شد .

إنّا منزلون علی أهل هذه القریه . .. بما کانوا یفسقون

فسق قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۳ - ۴

۴ - قوم نوح ، پیش از رسالت آن حضرت ، به عبادت خدا و تقوای الهی اعتقاد نداشته و پایبند نبودند .

أن اعبدوا اللّه و اتّقوه و أطیعون

توصیه و انذار حضرت نوح(ع) به موارد یاد شده و مخالفت طولانی قومش با آنها، بیانگر حقیقت یاد شده است.

فسق کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۱۰۲ – ۷

۷ کفرپیشگان ، مردمی فاسق و بی اعتنا به عهد های الهی

و ما وجدنا لأکثرهم من عهد و إن وجدنا أکثرهم لفسقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ –

۸ کفر به خدا و رسول او ، فسق و کافران ، مردمانی فاسقند .

ذلک بأنهم کفروا باللّه و رسوله و اللّه لایهدی القوم الفسقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۱۸ – ۵

۵ – کافران ، مردمانی فاسق و تبه کارند .

أفمن کان مؤمنًا کمن کان فاسقًا

به قرینه مقابله <مؤمناً> و <فاسقاً> و به قرینه آیات پیش که در آنها، مردم به دو دسته کافر و مؤمن تقسیم شده اند، مراد از <فاسقاً> می تواند کافران باشد. بنابراین، اطلاق <فاسق> بر کافر به خاطر فسق و تبه کاری او است.

فسق گناه آشکار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۳۴ – ۷

۷ – لواط و راهزنی و ارتکاب گناه علنی ، از مظاهر فسق است .

أئنّکم لتأتون الرجال و تقطعون السبیل و تأتون فی نادیکم المنکر . .. بما کانوا یفس

فسق گناهکاران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۴۹ – ۲۵

۲۵ گنهکاران ، فاسقند .

ان یصیبهم ببعض ذنوبهم و إن کثیراً من الناس لفسقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – سجده – ۳۲ – ۱۸ – ۶

۶ – مجرمان ، مردمانی فاسق و تبه کارند .

المجرمون . .. أفمن كان مؤمنًا كمن كان فاسقًا

فسق لواط

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۳۴ – ۷

۷ – لواط و راهزنی و ارتکاب گناه علنی ، از مظاهر فسق است .

أئنّكم لتأتون الرجال و تقطعون

السبیل و تأتون فی نادیکم المنکر . .. بما کانوا یفس

فسق متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۳ - ۴

۴ متخلفان از جنگ ، فاسق و اعمالشان در نزد خداوند بی ارزش است .

إنکم کنتم قوماً فسقین

روی سخن در این بخش از آیات با منافقانی است که از شرکت در جنگ تبوک خودداری کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۶ - ۹

۹ منافقان و توانمندان متخلف از جهاد ، فاسق و محروم از رضایت خدایند .

یحلفون . .. لا یرضی عن القوم الفسقین

فسق مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۳ - ۵

۵ مشرکان ، مردمانی فسق پیشه اند .

فذلکم اللّه ربکم . .. کذلک حقت کلمت ربک علی الذین فسقوا

فسق مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۲۷ - ۸

۸ - آنان که در زمین فسادانگیز هستند ، فاسقند .

إلا الفسقين. الذين ... يفسدون فی الأرض

فسق مکذّبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۹ - ۵

۵ تکذیب کنندگان آیات الهی، فاسقند.

و الذین کذبوا بأیتنا یمسهم العذاب بما کانوا یفسقون

فسق مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۹ - ۸

۸ - انکار قرآن و دلایل رسالت پیامبر (ص) ، نشانه فسق و انحراف انکار کننده است .

و ما یکفر

بها إلا الفسقون

فسق مکذبان محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۹ - ۸

۸ - انکار قرآن و دلایل رسالت پیامبر (ص) ، نشانه فسق و انحراف انکار کننده است .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

فسق منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۳ - ۵

۵ منافقان ، گروهی فاسق و تجاوزپیشه

إنکم کنتم قوماً فسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۷ - ۲۰

۲۰ منافقان ، مشخص ترین نمونه فاسقان

إن المنفقین هم الفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۰ - ۹

۹ منافقان ، مردمانی فاسقند .

ذلک بأنهم کفروا . .. و اللّه لایهدی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۴ - ۱۴

۱۴ منافقان ، مردمی فاسق و منحرف از مسیر حق

إنهم كفروا . .. فسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۶ - ۹

۹ منافقان و توانمندان متخلف از جهاد ، فاسق و محروم از رضایت خدایند .

يحلفون . .. لا يرضى عن القوم الفسقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۶ - ۹

۹ - منافقان ، عناصری فاسق و منحرف

إنّ اللّه لايهدى القوم الفسقين

فسق ناقضان معاهده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸ - ۱۸

۱۸ پیمان

شکنان ، مردمانی فاسق و منحرف از مسیر حق

لایرقبوا فیکم . .. ذمه ... و أکثرهم فسقون

فسق نهی از معروف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۷ - ۲۱

۲۱ ترویج زشتی ها (منکر) ، پیشگیری از کار های نیک ، امتناع از انفاق و غفلت از یاد خدا ، فسق واقعی است .

یأمرون بالمنکر و ینهون عن المعروف و یقبضون أیدیهم نسوا اللّه . .. إن المنفقین هم

فسق ولید بن عتبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۶ - ۱۱

۱۱ < من إحتجاج الحسن (ع) لمخالفیه . . . و أمّا أنت یا ولید بن عقبه فواللّه ما ألومک أن تبغض علیّاً . . . و قد سمّاه اللّه مؤمناً . . . و سمّاک فاسقاً و هو قول اللّه عزّوجلّ . . . < إن جاءکم فاسق بنبإ فتبیّنوا أن تصیبوا قوماً بجهاله . . . > ;

از احتجاجات امام حسن(ع) با مخالفان خود است که فرمود: اما تو ای ولیدبن عقبه! سوگند به خدا من تو را در دشمنی ات با حضرت علی(ع) ملامت نمی کنم. ..; زیرا خداوند علی(ع) را مؤمن ... و تو را فاسق خوانده است. ...و این سخن خداوند عزّوجلّ است: إن جاءکم فاسق بنبإ فتبیّنوا...>.

فسق هواپرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۹ - ۱۰

۱۰ - هواپرستی ، حسد ، نژادپرستی ، خود بزرگ بینی و خویشتن را بدون هیچ دلیل اهل بهشت پنداشتن ، از

مصادیق فسق است .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

فسق یهود ایله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۳ - ۱۳،۱۴

۱۳ یهودیانِ ساکن ایله دارای پیشینه فسق و تبهکاری

بما کانوا یفسقون

برداشت فوق مبتنی بر این است که <ما> در <بما کانوا> مصدریه باشد ; یعنی: به سبب فسق و تبهکاری سابقشان آنان را این گونه آزمودیم.

۱۴ فسق و تبهکاری دیرینه مردم ایله ، موجب آزمون آنان با فراهم آوردن زمینه ای مساعد (تسهیل ماهیگیری در شنبه و نایاب شدن ماهی در غیر آن روز) برای سرپیچی از حکم تحریم صید

کذلک نبلوهم بما کانوا یفسقون

<کذلک> اشاره است به معنایی که از <إذ تأتیهم حیتانهم . .. > به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۵ - ۷

۷ فسق و ستمگریِ یهودیان ایله ، مایه نزول عذاب الهی بر آنان شد .

أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس بما کانوا یفسقون

<ما> در <بما کانوا> مصدریه و <باء> سببیه است یعنی: أخذناهم بسبب فسقهم.

فسق یهود صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۰۳ - ۵

۵ - یهودیان عصر بعثت ، به دلیل وابستگی به دنیا و فسق پیشگی زمینه های ایمان و تقوا را از دست داده بودند .

لبئس ما شروا به أنفسهم . .. و لو أنهم ءامنوا و اتقوا لمثوبه من عنداللّه خیر

به کارگیری <لو> امتناعیه در جمله <لو أنهم . ...> می نمایاند که: ایمان آوردن یهود و پرهیز از گناهانی همانند

سحر، امری مشکل یا ممتنع بوده است. آیات پیشین - که سخن از دلبستگی شدید یهود به دنیا و فاسق بودن آنان داشت - می تواند بیانگر علت به وجود آمدن این روحیه در ایشان باشد.

فطریت تبری از فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۷ - ۲۰

۲۰ - بیزاری از کفر ، فسق و عصیان ، دارای ریشه در سرشت انسان *

و کرّه إلیکم الکفر و الفسوق و العصیان

برداشت بالا بدان احتمال است که انتساب <کرّه> به خداوند، بیانگر جریان تکوینی باشد; یعنی، خداوند وجود انسان را با همه تمایلات و گرایش ها به گونه ای آفریده است که به طور طبیعی از کفر و. .. متنفر است.

فطریت نفرت از فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۷ - ۲۰

۲۰ - بیزاری از کفر ، فسق و عصیان ، دارای ریشه در سرشت انسان *

و کرّه إلیکم الکفر و الفسوق و العصیان

برداشت بالا بدان احتمال است که انتساب <کرّه> به خداوند، بیانگر جریان تکوینی باشد; یعنی، خداوند وجود انسان را با همه تمایلات و گرایش ها به گونه ای آفریده است که به طور طبیعی از کفر و. .. متنفر است.

کفر و فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۴ - ۱۶

۱۶ پیوند تنگاتنگ میان کفر ، نفاق و فسق

إنهم کفروا . .. فسقون

کیفر فسق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۵۹ –

۷ - عذاب آسمانی نازل شده بر گنهکاران بنی اسرائیل ، سزای فسق دیرینه آنان و گناه تغییر و تبدیل فرمان خدا بوده است .

فأنزلنا علی الذین ظلموا رجزاً من السماء بما کانوا یفسقون

<با>ی سببیه در <بما کانوا یفسقون> می رساند که: نزول عذاب آسمانی به سبب فسق دیرینه بنی اسرائیل بوده و توصیف آنان به ستمکاری (الذین ظلموا) دلالت می کند که عذاب به خاطر ظلم آنان، یعنی تبدیل فرمان خدا بوده است. بنابراین باید گفت: ستمکاری بنی اسرائیل به ضمیمه فسق دیرینه آنان، موجب عذاب شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۶ - ۲،۴

۲ محرومیت قوم موسی (ع) از تسلط بر سرزمین مقدس و سکونت در آن ، پیامد و کیفر فسق و سرپیچی آنان از فرمان موسی (ع)

إنّا لن ندخل ابداً . .. فانها محرمه علیهم

جمله <فانها محرمه . ..>، تفریع بر نافرمانی آنان از دستور موسی(ع) است، نه اینکه متفرع بر نفرین او (فافرق بیننا ...) باشد.

۴ سرگردانی قوم موسی (ع) در بیابان ، پیامد و کیفر فسق و سرپیچی آن از فرمان موسی (ع)

إنّا لن ندخلها . .. یتیهون فی الارض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۵ - ۹

۹ ترک نهی از منکر و سکوت در برابر منحرفان و فسق و ستمگری ، دارای کیفری شدید است .

أنجینا الذین ینهون عن السوء و أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس

گرایش به فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

- قیامه - ۷۵ - ۵ - ۳،۵

۳ - منشأ انکار معاد ، تمایل انسان به فسق و فجور است ; نه وجود شبهه ای علمی .

أیحسب الإنسن ألّن نجمع عظامه . .. بل یرید ألإنسن لیفجر أمامه

۵ - گرایش به فسق و فجور ، از تمایلات طبیعی انسان ها است .

بل یرید الإنسن لیفجر أمامه

مبارزه با فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۲ - ۶

۶ - مبارزه با فسق و تجاوزگری فرعون و فرعونیان ، در رأس برنامه ها و وظایف موسی

فی تسع ءایت إلی فرعون و قومه إنّهم کانوا قومًا فسقین

متقین و فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۳۲ - ۳

۳- تقواپیشگان ، انسانهایی پاک و مبرّای از جهالت و فسق

المتّقین . الذین تتوفّهم الملئکه طیّبین

واژه <طیّب> وقتی به انسان نسبت داده شود، به معنای دور بودن او از آلودگی، جهل، فسق و کارهای زشت است.

مرگ با فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۴ - ۱۳،۱۵

۱۳ نفاق و کفر و مرگ در حال فسق ، مایه محرومیت از فیض نماز و دعای اهل ایمان

و لاتصل . .. إنهم كفروا باللّه و رسوله و ماتوا و هم فسقون

۱۵ انحراف از مسیر حق و مردن در حال فسق ، فرجام شوم منافقان

و ماتوا و هم فسقون

مظاهر فسق

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۱۲۱ - ۵

۵ حیوانی که با نام خدا ذبح نشود،

مظهر فسق است.

و لا تأكلوا مما لم يذكر اسم الله عليه و إنه لفسق

مرجع ضمير <إنه> مى تواند <ما> در <مما لم يذكر> باشد در نتيجه حيوان ذبح شده بدون نام خدا، خود فسق است.

مفهوم فسق

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۴ - مائده - ۵ - ۵۹ - ۱۲

۱۲ فسق (ناديده گرفتن دستورات خداوند) ، ريشه استهزاى دين و شعاير الهى

اتخذوا دينكم هزواً و لعباً . .. و إن اكثركم فسقون

مصداق جمله <هل تنقمون . ..> همان استهزاى نماز و احكام دين است. بنابراين <فسق> كه علت براى <تنقمون> گرفته شده است، در حقيقت علت استهزاى دين نيز مى باشد.

منشأ رفع فسق قاذف

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۵ - ۶

۶ - پذيرش توبه قذف كنندگان و پاک شدن آنان از آثار فسق ، ناشى از غفران و رحمت خداوند است .

والذين يرمون المحصنت . .. أُولئك هم الفسقون ٠ إلّا الذين تابوا من بعد ذلك و أ

منشأ فسق

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۹ - قيامه - ۷۵ - ۲۰ - ۳

۳ - دلبستگى به دنيا و نقدطلبى ، منشأ تمايل انسان به فسق و فجور

بل يريد الإنسن ليفجر أمامه . .. كلّا بل تحبّون العاجله

مطلب یاد شده، از ارتباط میان این آیه و آیه ۵ استفاده می شود.

منشأ فسق ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۰ - ۱۳

۱۳- فسق ابلیس و سرپیچی او از امر پروردگار ، دارای ریشه در سرشت

وی بود .

کان من الجنّ ففسق عن أمر ربّه

فاء تفریع، بیانگر این معنا است که <جن> بودن، زمینه فسق ابلیس شد و ممکن است مراد این باشد که در سرشت جن، حق انتخاب قرار داده شده و مجبور به اطاعت نیست، از این جهت، ابلیس، به انتخاب خود، راهِ فسق در پیش گرفت.

منشأ نفرت از فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۷ - ۱۷

۱۷ - خداوند ، پدید آورنده زمینه بیزاری مؤمنان از کفر ، فسوق و عصیان

و لکنّ اللّه . .. و کرّه إلیکم الکفر و الفسوق و العصیان

موارد فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۲۷ - ۷،۸

۷ - کسانی که به پیمان های الهی پایبند نباشند و پیوندهایی را که خدا به برقراری آنها فرمان داده ، نادیده بگیرند ، فاسق هستند .

إلا الفسقین. الذین ... یقطعون ما أمراللّه به أن یوصل

<الذین>، صفت توضیحی برای <الفاسقین> می باشد.

۸ - آنان که در زمین فسادانگیز هستند ، فاسقند .

إلا الفسقین. الذین ... یفسدون فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۹ - ۹،۱۰

۹ - دنیا پرستی ، دشمنی با فرشتگان ، ارتکاب گناهانی همچون کشتن انبیا و رهبران دینی و شکستن پیمان های الهی ، از

مصداق های فسق است .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

آیات گذشته (از آیه ۷۴ – ۹۸) موانعی را برای ایمان آوردن یهود به قرآن و پیامبر ذکر کرده و در آیه مورد بحث ریشه انکار قرآن و پیامبر(ص) را

فسق پیشگی دانسته است. بنابراین آنچه در آن آیات از موانع ایمان آوردن شمرده شده، از نظر قرآن مصداق فسق و بیانگر معنای آن می باشد.

۱۰ - هواپرستی ، حسد ، نژادپرستی ، خود بزرگ بینی و خویشتن را بدون هیچ دلیل اهل بهشت پنداشتن ، از مصادیق فسق است .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۳ - ۱۱،۱۲

۱۱ استفاده از مردار ، خون ، گوشت خوک ، حیوان خفه شده ، زده شده ، پرت شده ، شاخ خورده ، دریده شده و بدون تذکیه ، فسق و خروج از طاعت خداوند است .

حرمت علیکم . .. ذلکم فسق

بنابر اینکه <ذلکم> اشاره باشد به جمیع عناوین یاد شده در آیه، نه خصوص آخرین عنوان.

۱۲ قسمت بندی گوشت به حکم قمار و استفاده از آن و خوردن گوشت حیوانی که به نام غیر خدا و یا بر آستان بت ها ذبح شود ، فسق است .

حرمت علیکم . .. و ما ذبح علی النصب و إن تستقسموا بالازلم ذلکم فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۴۷ - ۱۰،۱۱

۱۰ خودداری از قضاوت بر اساس احکام و قوانین الهی ، فسق است . *

و من لم یحکم بما أنزل اللّه فأولئک هم الفسقون

جمله <و من لم یحکم . ..> دارای دو مصداق است: یکی حکم کردن بر اساس احکام غیر الهی و دیگری خودداری از حکم کردن و قضاوت نمودن بر پایه مقررات الهی. برداشت فوق ناظر به مصداق دوم است.

خودداری از قانونگذاری بر اساس تعالیم الهی ، فسق است . *

و من لم یحکم بما أنزل اللّه فأولئک هم الفسقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۱۰۸ – ۱۰،۱۱

۱۰ خیانت در شهادت و سوگند دروغ ، فسق و مایه محرومیت از هدایت خاص الهی است .

فان عثر علی انهما استحقا . .. و اللّه لایهدی القوم الفسقین

۱۱ رعایت نکردن تقوا و بی اعتنایی به دستورات خداوند ، فسق و مایه محرومیت از هدایت خاص الهی است .

و اسمعوا و اللّه لایهدی القوم الفسقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۹ – ۴

۴ تکذیب رسالت انبیا، فسق است.

و ما نرسل المرسلین إلا مبشرین و منذرین . .. و الذین کذبوا بأیتنا یمسهم العذاب بم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۲۱ – ۲،۳

۲ خوردن از ذبیحه ای که نام خدا بر آن برده نشده، فسق (خروج از طاعت خداوند) است.

و لا تأکلوا مما لم یذکر اسم الله علیه و إنه لفسق

مرجع ضمیر <إنه>، <أکل> می تواند باشد که از جمله <لا تأکلوا> گرفته شده است.

۳ یاد نکردن عمدی نام خداوند در هنگام ذبح حیوان، فسق است.

و لا تأکلوا مما لم یذکر اسم الله علیه و إنه لفسق

مرجع ضمیر <إنه>، <ترک التسمیه> می تواند باشد که از مضمون جمله <مما لم یذکر> انتزاع شده و نتیجه آن برداشت

فوق است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۴۵ –

۱۲،۱۳

۱۲ بردن نامی جز نام خدا بر حیوان به هنگام ذبح، فسق و خروج از طاعت خداست.

أو فسقا أهل لغیر الله به

۱۳ حیوان ذبح شده با نام غیر خدا، فسق است، گر چه ذاتاً پلید نباشد.

أو فسقا أهل لغیر الله به

خداوند از چنین حیوانی تفسیر به رجس نکرده بلکه فقط بر او اطلاق فسق کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۵ - ۸

۸ تخلف از احکام الهی و مداومت بر آن ، فسق و ظلم و در پی دارنده کیفر شدید الهی است .

و أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس بما کانوا یفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۲۴ - ۵

۵ ترجیح محبت خویشاوندان و امکانات مادی بر محبت خدا و پیامبر (ص) و جهاد ، فسق و انحراف است .

قل إن کان ءاباؤکم . .. أحب إلیکم ... و اللّه لایهدی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۷ - ۲۱

۲۱ ترویج زشتی ها (منکر) ، پیشگیری از کار های نیک ، امتناع از انفاق و غفلت از یاد خدا ، فسق واقعی است .

یأمرون بالمنکر و ینهون عن المعروف و یقبضون أیدیهم نسوا اللّه . .. إن المنفقین هم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۰ - ۸

۸ کفر به خدا و رسول او ، فسق و کافران ، مردمانی فاسقند .

ذلک بأنهم کفروا باللّه و رسوله و

اللّه لایهدی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۳۴ - ۷

۷ - لواط و راهزنی و ارتکاب گناه علنی ، از مظاهر فسق است .

أئنّکم لتأتون الرجال و تقطعون السبیل و تأتون فی نادیکم المنکر . .. بما کانوا یفس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۱۸ - ۴

۴ - خروج از ایمان ، فسق است .

أفمن کان مؤمنًا کمن کان فاسقًا

به قرینه مقابله <مؤمناً> با <فاسقاً> مراد از <فاسقاً> کسانی اند که ایمان ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۴ - ۱۲

۱۲ - پیروی از طاغوت ، گناه و فسق است .

فأطاعوه . .. إنّهم کانوا قومًا فسقین

موانع فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - قیامه - ۷۵ - ۵ - ۲

۲ - ایمان به قیامت ، بازدارنده انسان از فسق و فجور

بل یرید الإنسن لیفجر أمامه

موجبات فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۲ - ۵

۵ وفا نکردن به عهد ها و پیمان های الهی گناه و موجب فسق است .

و ما وجدنا لأکثرهم من عهد و إن وجدنا أکثرهم لفسقین

در چگونگی ارتباط جمله <ما وجدنا . .. > با جمله <إن وجدنا ... > از جهت تقدم و تأخر رتبی دو نظر ابراز شده است: وفا نکردن به عهدهای الهی موجب فسق است ; فسق پیشین زمینه ساز پایدار نماندن به عهدهای الهی است. برداشت فوق مبتنی بر احتمال اول

است.

نشانه فسق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – مطففین – ۸۳ – ۷ – ۵

۵ – کم فروشی ، ازبین برنده دیانت انسان و نمونه ای از فسق و سرکشی در برابر خداوند است .

ویل للمطفّفین . .. کلاّ إنّ کتب الفجّار لفی سجّین

<فجور>; یعنی، دریدن پرده دیانت (مفردات راغب) و به معنای فسق و عصیان نیز آمده است (قاموس). ارتباط این آیه با آیات پیشین، بیانگر این است که از <فجّار>، همان <مطفّفین> اراده شده است.

نشانه های فسق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۹۹ – ۸

۸ – انکار قرآن و دلایل رسالت پیامبر (ص) ، نشانه فسق و انحراف انکار کننده است .

و ما یکفر بها إلا الفسقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۲۶ – ۱۵

۱۵ لجاجت قوم موسی در برابر فرمان های وی ، نشانه فسق آنان

إنّا لن ندخلها . .. فلاتأس علی القوم الفسقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۸۱ – ۱۱

۱۱ پذیرش ولایت و دوستی با کافران نشانه فسق و خروج از حدود الهی است .

ما اتخذوهم أولیاء و لکن کثیراً منهم فسقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۵۵ – ۲۵،۲۶

۲۵ – کفر و ارتداد ، پس از دیدن حاکمیت دین و دین داران و امنیت و آرامش زیر سایه آن ، نشان فسق و تبه کاری و خروج از راه حق و صواب است

.

وعد اللّه الذین ءامنوا منکم . .. لیستخلفنّهم ... و لیمکّننّ لهم دینهم ... یعبدون

در این که مقصود از <کفر> در آیه شریفه چیست؟ میان مفسران دو دیدگاه وجود دارد: ۱ مقصود ارتداد است; یعنی، چنانچه هر کس پس از دیدن حاکمیت و امنیت زیر سایه دین و نیز اتمام حجت الهی، مجدداً راه کفر را بپیماید، او حقیقتاً فاسق و تبه کار است. ۲- مراد کفران نعمت است; یعنی، آن کس که نعمت حاکمیت و امنیت تحت لوای دین را مشاهده کند و در عین حال به جای شکرگزاری، راه ناسپاسی را بپیماید، او حقیقتاً فاسق و تبه کار است. برداشت یاد شده، بنابر دیدگاه نخست است.

۲۶ - کفران و ناسپاسی نعمت حاکمیت دین داران و امنیت در پناه دین ، نشان فسق و تبه کاری و خروج از راه حق و صواب است .

وعد اللّه الذین ءامنوا منکم . .. لیستخلفنّهم ... و لیمکّننّ لهم دینهم ... یعبدون

<فسق> به معنای عصیان و ترک فرمان های الهی و خروج از راه حق است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۵ - ۹

۹ - جبهه گیری در برابر خدا و پیامبر و حاکمیت دین ، از نمود های بارز فسق

ذلک بأنّهم شاقّوا اللّه و رسوله . .. و لیخزی الفسقین

از تطبیق عنوان <فاسق> بر کسانی که در برابر خدا و پیامبر(ص) جبهه گیری کردند (شاقّوا اللّه و رسوله)، مطلب بالا برداشت می شود.

نفاق و فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۸۴ - ۱۶

۱۶ پیوند

تنگاتنگ میان کفر ، نفاق و فسق

إنهم کفروا . .. فسقون

نفرت از فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۷ - ۱۸

۱۸ - نفرت درونی مؤمنان ، از کفر ، فسق و عصیان

و کرّه إلیکم الکفر و الفسوق و العصیان

هماهنگی فسق با عصیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۷ - ۲۱

۲۱ - کفر ، فسق و عصیان ، سه حلقه پیوسته به یکدیگر

و کرّه إلیکم الکفر و الفسوق و العصیان

هماهنگی کفر با فسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۷ - ۲۱

۲۱ - کفر ، فسق و عصیان ، سه حلقه پیوسته به یکدیگر

و کرّه إلیکم الکفر و الفسوق و العصیان

فصاحت از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

آثار فصاحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۳۴ – ۳

۳ – موسی (ع) ، پیدایش شرح صدر و خوش بیانی را ، مایه فراهم آمدن زمینه یاد فراوان خداوند می دانست .

قال ربّ اشرح لی صدری . .. و نذکرک کثیرًا

تعلیل <و نـذکرک> می تواند به تمامی خواسته های موسـی(ع) از جمله درخواست شـرح صدر و روان گویی مربوط باشد. موسـی(ع) هـدف خود را از آن خواسـته ها، توفیق افزون تر برای یاد خـدا در هر کوی و برزن و هنگام موعظه هر فرد و گروه، اعلام کرد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۲۸ – ۶

۶ – نقش تعیین کننده فصاحت و بلاغت

و شفافیت بیان ، در هدایت و تربیت انسان ها

قرءانًا عربیًّا غیر ذی عوج

آثار فصاحت سخن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۴ - ۵

۵ - تأثیر شگرف قیافه زیبا و کلام شیوا ، در جذب و جلب افراد

و إذا رأیتهم تعجبک أجسامهم و إن یقولوا تسمع لقولهم

آثار فصاحت قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۷ - ۱۴

۱۴ - فصاحت قرآن ، عاملی مؤثر در اسلام مردم مکه و نواحی آن

أوحینا إلیک قرءانًا عربیًّا لتنذر أُمّ القری

برداشت یاد شده بر این پایه است که <عربیّاً> به معنای فصاحت و روشنی قرآن بوده و <لتنذر> تعلیل برای نزول قرآن با وصف فصاحت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۳ - ۶

۶ - فصاحت قرآن ، موجب جلب توجه اعراب عصر پیامبر (ص) و واداشتن آنان به اندیشه و تعقل

إنّا جعلنه قرءانًا عربیّا لعلّکم تعقلون

آثار فصاحت موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۳۳ – ۲

۲ – موسی (ع) ، تسبیح و تنزیه خداوند در برابر مشرکان ، خود را نیازمند شرح صدر و داشتن بیان واضح می دانست .

ربّ اشرح لی . .. کی نسبّحک کثیرًا

<کی نسبّحک> می توانـد تعلیـل برای تمام خواسـته های موسـی(ع)، از جمله درخواست شـرح صـدر و کاهش لکنت زبان باشد. موسی(ع) می خواست برای رد آنچه گمراهان در باره خداوند توهم کرده اند، توان لازم را داشته باشد.

آثار فصاحت

هارون(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۴ – ۵

۵ – بهره گیری از منطق فصیح و برتر هارون ، انگیزه موسی (ع) در بودن او با وی

فأرسله معی ردءًا یصدّقنی إنّی أخاف أن یکذّبون

ارزش فصاحت در تبلیغ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۲۹ – ۱۰

۱۰ – به کارگیری بیان روشن و رسا ، امری ارزشمند در تبلیغ معارف دینی

و رسول مبین

اهمیت فصاحت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۳۴ – ۳

۳ – اهمیت فصاحت و شیوایی بیان ، در کار هدایت و رهبری جامعه

و أخی هرون هو أفصح منّی لسانًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۲ – ۶

۶ سخن روشن و به دور از ابهام ، دارای اهمیتی ویژه در انجام رسالت تبلیغی و دینی

و الکتب المبین

توصیف قرآن که پیام تبلیغی است به وصف <مبین>، اِشعار به مطلب یاد شده دارد.

اهمیت فصاحت در تبلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۹ - ۱۶

۱۶- لزوم برخورداری مبلغان دینی ، از بیان و پیامی روشن و خالی از پیچیدگی و ابهام

و ما أنا إلاّ نذیر مبین

وصف <مبین> تأکید بر اهمیت روشنی بیان در مقام انذار خلق است. در حقیقت این آیه گزارشی است از شیوه تبلیغ و انذار پیامبر(ص)، تا رهنمودی برای تمامی مبلغان دینی باشد.

اهمیت فصاحت مبلغان

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۷ – ۳

۳ – مبلغان ، نیازمند فصاحت و شیوایی در تبلیغ مفاهیم دینی

أوحینا إلیک قرءانًا عربیًّا

بنابراین که مراد از <عربیّاً> فصاحت و رسایی قرآن باشد و قرآن نیز کتاب هدایت و تبلیغ معارف دین است، مطلب بالا استفاده می شود.

فصاحت در تبلیغ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۱۳ – ۲

۲ – روشنی بیان در ارائه حقایق و معارف ، از ویژگی های لازم برای تبلیغ

قرءانًا عربیًّا و صرّفنا فیه من الوعید لعلّهم یتّقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۹۵ – ۶

۶ – لزوم به کارگیری صراحت ، روشنی و گویایی سخن ، در تبلیغ و هدایت خلق

نزل . .. بلسان عربیّ مبین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۱۷ – ۶

۶ – لزوم به کارگیری مفاهیم و مطالب روشن ، رسا و بی ابهام در تبلیغ دین

و ما علینا إلّا البلغ المبین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۳ - ۸

۸ - پیام های دینی ، اگر با زبانی فصیح و قالبی متناسب ارائه شود ، ذهن و اندیشه انسان ها را به خود جذب می کند .

إنّا جعلنه قرءانًا عربيًّا لعلّكم تعقلون

این نکته که قرآن به واسطه فصاحتش، زمینه تعقل و جذب اذهان را فراهم می کند، نشانگر آن است که اگر پیام های دینی، این ویژگی را داشته باشند، در جذب مخاطب موفق خواهند بود.

فصاحت رهبران

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۳ - ۲

۲ - اهمیت سعه صدر و فصاحت بیان ، در کار رهبری و هدایت جامعه

و یضیق صدری و لاینطلق لسانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۴ - ۳

۳ - اهمیت فصاحت و شیوایی بیان ، در کار هدایت و رهبری جامعه

و أخی هرون هو أفصح منّی لسانًا

فصاحت زبان عربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۳ - ۷

۷ - قابلیت و گنجایش زبان عربی ، برای ارائه مفاهیم وحی و بیان معارف الهی

کتب فصّلت ءایته قرءانًا عربیًّا

خداوند پس از بیان این حقیقت که قرآن به روشنی بیان گشته (فصّلت آیاته) آن را به عربی بودن توصیف کرده تا به این معنا اشاره کند که لغت عرب آن قابلیت را داشت که بتواند زبان وحی باشد و معارف الهی را در خود جای دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۴۴ - ۵

۵ - زبان قرآن ، زبانی گویا ، روشن و به دور از ابهام

و لو جعلنه قرءانًا أعجمیًّا لقالوا لولا فصّلت ءایته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۱۲ – ۱۶

۱۶– ظرفیت زبان عربی ، برای رساندن پیام خدا و ابلاغ بیم ها و بشارت های الهی به خلق *

و هذا کتب مصدّق لسانًا عربیًّا لینذر الذین ظلموا و بشری للمحسنین

از ارتباط میان <لساناً عربیّاً> و <لینذر>، استفاده می شود که عربی بودن قرآن، دارای تأثیری مهم در

ابلاغ انذار و تبشیر الهی به خلق است.

فصاحت عربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۲ - ۵،۶

۵ قابلیت و گنجایش زبان عرب ، برای مفاهیم وحی و بیان معارف الهی

إنا أنزلنه قرء نًا عربيًّا لعلكم تعقلون

فهمیدن حقایق وحی به عنوان غایتی برای نزول قرآن به لغت عرب ، می رساند که عربی بودن قرآن ، در فهم معارف و حقایق وحی دخیل است و این از قابلیت لغت عرب برای ارائه مفاهیم وحی حکایت دارد.

۶ گویایی و رسا$ بودن زبان عرب ، فلسفه نزول قرآن به آن لغت

إنا أنزلنه قرء نًا عربيًّا لعلكم تعقلون

<عربی> به معنای فصیح و روشن است و لغت عرب را به این سبب عربی می گویند. بنابراین <قرآناً عربیّاً> ; یعنی ، قرآن به لغت عرب است ، همان لغتی که گویا و رساست.

فصاحت قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۰۳ - ۷،۸

۷- قرآن ، در قالب زبان عربی فصیح و روشن نازل شده است .

لسان الذی یلحدون إلیه أعجمیّ و هذا لسان عربیّ مبین

۸- بیان فصیح و روشن قرآن در قالب زبان عربی ، گویاترین دلیل بر القا نشدن آن توسط فردی عجمی (غیر عرب) بر پیامبر (ص) است .

لسان الذی یلحدون إلیه أعجمیّ و هذا لسان عربیّ مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۱۳ – ۱

۱ – قرآن ، کتابی نازل شده از جانب خداوند ، با بیانی فصیح و روشن

و کذلك أنزلنه قرءانًا عربيًّا

<عربيّاً> يا

به معنای فصیح و روشن می باشد (مفردات راغب) و یا گویای انتساب به عرب زبانان است (لسان العرب). برداشت یاد شده، ناظر به معنای اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۸ - ۴

۴ - قرآن ، بهترین ، گویاترین و شفاف ترین سخن برای پنددهی و درس آموزی

اللّه نزّل أحسن الحدیث . .. لعلّهم یتذکّرون . قرءانًا عربیًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۳ - ۶

۶ - آیات قرآن ، برخوردار از فصاحت و شیوایی *

قرءانًا عربیًّا

برداشت یاد شده بدان احتمال است که <عربیّاً> به معنای سخن فصیح و شیوا باشد. در برابر اعجمی که به معنای غیر فصیح می باشد (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۴۴ - ۵،۶

۵ - زبان قرآن ، زبانی گویا ، روشن و به دور از ابهام

و لو جعلنه قرءانًا أعجمیًّا لقالوا لولا فصّلت ءایته

۶ - مجموعه آیات قرآنی ، به دور از هرگونه ابهام و برخوردار از فصاحت

و لو جعلنه قرءانًا أعجمیًّا لقالوا لولا فصّلت ءایته

<أعجمی> منسوب به <أعجم> است و <أعجم> به کسی گفته می شود که کلام او دارای ابهام بوده و گویا نباشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۷ - ۲

۲ – فصاحت و شیوایی والا و بی مانند قرآن

أوحینا إلیک قرءانًا عربیًّا

<عربی> به سخنی گفته می شود که فصیح و شیوا باشد. (مفردات راغب).

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف

- ۴۳ - ۳ - ۴

۴ - قرآن ، کتابی فصیح و دارای پیامی روشن و بدون ابهام

إنّا جعلنه قرءانًا عربيًّا

برداشت یاد شده با توجه به معنای دیگر <عربیّاً> که فصاحت است به دست می آید. در مفردات راغب آمده: <العربی: الفصیح البین من الکلام>; یعنی، عربی به سخنی گفته می شود که شیوا، روشن و بدون ابهام باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲ - ۴

۴ رسایی و بلاغت بیان ، از ابعاد عظمت قرآن

و الکتب المبین

از این که قرآن با وصف <کتاب مبین> مورد سوگند الهی قرار گرفته است، مطلب یاد شده استفاده می شود.

فصاحت محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۲۹ - ۹

۹ - روشنی بیان و صراحت کامل پیامبر (ص) ، در تبلیغ آیین توحیدی

و رسول مبین

در صورتی که <مبین> به معنای روشنگر باشد، وضوح و صراحت بیان پیامبر(ص) استفاده می شود.

فصاحت منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۴ - ۳،۴

۳ - منافقان ، دارای زبانی شیوا و کلامی جذاب

و إن يقولوا تسمع لقولهم

۴ - سخنان زیبا و جذاب منافقان ، هر شنونده ای را به شنیدن آن وا می داشت .

و إن يقولوا تسمع لقولهم

خطاب در <تسمع>، عام است و اختصاص به شنونده خاصی ندارد.

فصاحت موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳۶ - ۱،۵

۱ - خداوند تمامی خواسته های موسی (ع) را پذیرفت و به

او شرح صدر و بیان روان عطا کرد و هارون را وزیر او قرار داد .

قال ربّ . .. قال قد أُوتیت سؤلک یموسی

<سؤل>; یعنی احتیاجی که نفس انسان بر تحصیل آن حرص میورزد و فرق آن با آرزو این است که آرزو در فکر انسان می گذرد، ولی <سؤل> پی گیری می شود. گویا همواره رتبه <سول> بعد از آرزو است.

۵ - وادی طوی در کوه طور ، مکان اعطای شرح صدر و بیان روان به موسی (ع) ونصب هارون به مقام وزارت موسی (ع) بود .

قال ربّ اشرح . .. قال قد أُتیت سؤلک

فصاحت نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۱۵ - ۵

۵ - روشن و بی ابهام بودن بیان و انذار پیامبران ، ویژگی بارز آنان در تبلیغ

إن أنا إلّا نذیر مبین

فصاحت هارون(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳۴ - ۲

۲ - هارون ، برخوردار از فصاحتی برتر در مقایسه با موسی (ع)

و أخی هرون هو أفصح منّی لسانًا

کافران و فصاحت قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۰۳ - ۹

۹- فصاحت عالی قرآن و بیان روشن آن ، مورد قبول همگان حتی کافران و مشرکان

و هذا لسان عربیّ مبین

استدلال خداوند در ردّ ادعای کافران، مبتنی است بر آنکه فصاحت قرآن مورد قبول آنها باشد.

مشرکان و فصاحت قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۰۳ - ۹

۹- فصاحت

عالی قرآن و بیان روشن آن ، مورد قبول همگان حتی کافران و مشرکان

و هذا لسان عربیّ مبین

استدلال خداوند در ردّ ادعای کافران، مبتنی است بر آنکه فصاحت قرآن مورد قبول آنها باشد.

نقش فصاحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲۷ - ۴

۴ - گویابودن زبان و روان بودن سخن ، دارای نقشی مؤثر در ارشاد و تبلغ دین است .

واحلل عقده من لسانی

فصول از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فصول

آثار پیدایش فصول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۸۰ - ۷

۷ - آمد و شد شب و روز و به وجود آمدن فصل های مختلف ، عامل پیدایش موجودات زنده و جریان مستمر مرگ و حیات در زمین

یحی و یمیت و له اختلف الّیل و النهار

ذکر <اختلاف شب و روز> پس از بیان مرگ و حیات می تواند اشاره به مطلب یاد شده باشد.

پیدایش فصول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۸۰ - ۸

۸ - گردش شب و روز و پیدایش فصل های مختلف ، یکی دیگر از جلوه های تدبیر و ربوبیت بی شریک خداوند

و له اختلف الّیل و النهار

منشأ پیدایش فصول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۸۰ - ۶

۶ - تفاوت ساعات شب و روز در طول سال و پیدایش فصل ها ، تنها در اختیار و تحت اراده خداوند است .

و له اختلف الّیل و النهار

برداشت فوق، با توجه به معنای دیگر <إختلاف> که مقابل توافق و اتفاق است

می باشد. بنابراین مراد از <اختلاف اللیل و النهار> تفاوت و نوسان های موجود در هر یک، از شب و روز در طول سال خواهد بود که لازمه آن پیدایش فصل های چهارگانه است.

منشأ تغییر فصول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۵ - ۶

۶ - تغییر فصول سال ، جلوه ای دیگر از ربوبیت یگانه خدا

ربّ المشرق

فصل های سال

{فصل های سال}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۱۰ - ۵

۵ - تنظیم و تقدیر روزی موجودات زمین ، به اراده خداوند در فصل های چهارگانه

و قدّر فیها أقوتها فی أربعه أیّام

برداشت بالاـ بنابر این احتمال است که <فی أربعه أیّام> فقط ظرف برای <قدّر فیها أقواتها> باشد و <أیّام> نظر به فصول چهارگانه داشته باشد.

آثار تغییر فصل های سال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۱۰ - ۶

۶ - نقش مهم تغییر فصل ها ، در تأمین روزی موجودات زمین

و قدّر فیها أقوتها فی أربعه أیّام

برداشت یاد شده بدین احتمال است که <أربعه أیّام> اشاره به فصل های چهارگانه داشته باشد.

تغيير فصل های سال

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۶ – فصلت – ۴۱ – ۱۰ – ۷

۷ – كوه های استوار ، بركت سرشار زمين ، تغيير فصل ها و تأمين نيار های غذايی موجودات ، از نشانه های ربوبيت بی همتای خدا

ذلک ربّ العلمين . و جعل فيها روسی من فوقها و برک فيها و قدّر فيها أقوتها فی

أرب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – معارج – ۷۰ – ۴۰ – ۴

۴ – تغییر فصل های سال ، جلوه ای دیگر از ربوبیت یگانه خداوند

بربّ المشرق و المغرب

منشأ پیدایش فصل های سال

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – رحمن – ۵۵ – ۱۷ – ۲

۲ – نقش اساسی نقطه طلوع و غروب خورشید ، در پیدایش فصول و تأمین نیاز های بشر *

ربّ المشرقین و ربّ المغربین

با توجه به این که پیدایش فصول هم زمان با تغییر میل خورشید در طلوع و غروب صورت می گیرد احتمال می رود یاد کرد <مشرقین و مغربین>، اشاره به پیامدهای مهم آن (پیدایش فصول) داشته باشد که بشر از این رهگذر، به امکانات زندگی دست می یابد.

منشأ تغییر فصل های سال

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حدید – ۵۷ – ۶ – ۱

۱ – نظام تغییر فصول و کم و زیاد شدن ساعات شب و روز در طول سال ، تحت حاکمیت اراده خداوند

یولج الّیل فی النهار و یولج النهار فی الّیل

<إیلاج> (مصدر <یولج>) به معنای داخل کردن است. برداشت یاد شده بدان احتمال است که مقصود از <یولج اللیل فی النهار> (شب را در روز داخل می کند)، این باشد که او از مقدار شب می کاهد و بر مقدار روز می افزاید و مقصود از <یولج النهار فی اللیل> (روز را در شب داخل می کند) این باشد که او از مقدار روز می کاهد و بر مقدار شب می افزاید.

فضا از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فضا

تدبیر موجودات فضا

جلد – نام سوره –

سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۵ - ۱

۱ - جهان طبیعت (آسمان ها ، زمین و پدیده های میان آنها) ، تحت ربوبیت خدای یگانه است .

إنّ إلهکم لوحد . ربّ السموت و الأرض و ما بینهما

تشویق به تسخیر فضا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۳۳ - ۷

۷ - ترغیب ضمنی خداوند ، به ایجاد آمادگی لازم برای تسخیر فضا و کرات *

إن استطعتم أن تنفذوا . .. لاتنفذون إلاّ بسلطن

بنابراین که آیه شریفه مربوط به دنیا باشد، جمله <لاتنفذون إلاّ بسلطان> را می توان ترغیبی از سوی خداوند برای کسب آمادگی و قدرت تسخیر فضا دانست.

حاکم موجودات فضا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۱۰ - ۱

۱ - فرمانروایی جهان هستی (آسمان ها ، زمین و موجودات میان آن دو) تنها در اختیار خداوند است .

أم لهم ملك السموت و الأرض و ما بینهما

خالق موجودات فضا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۲۷ - ۱

۱ - خداوند ، خالق آسمان ، زمین و پدیده های میان آن دو است .

و ما خلقنا السماء و الأرض و ما بینهما بطلًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۵۹ – ۱

۱ خداوند ، آفریدگار آسمان ها و زمین و پدیده های میان آنها است .

الذی خلق السموت و الأرض و ما بینهما

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴

- سجده - ۳۲ - ۴ - ۱

۱ - خداوند ، آفریننده آسمان ها و زمین و موجودات میان آن دو است .

اللّه الذی خلق السموت و الأرض و ما بینهما

سقوط موجودات فضا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۳۲ - ۲

۲- خداوند ، اجرام آسمانی و موجودات فضا را ، از سقوط بر اهل زمین محفوظ داشته است . *

و جعلنا السماء سقفًا محفوظًا

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از آسمان، فضا و جوّ باشد که نسبت به زمین چون سقف است و محفوظ بودن آن، به اعتبار سقوط اجرام آسمانی و فضایی و یا نفوذ اشعه کشنده کیهانی از جوّ به سوی زمین باشد.

قانونمندی خلقت موجودات فضا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۶ - ۱

۱- آفرینش آسمان و زمین و موجودات فضا (جهان هستی) ، بیهوده و بازیچه نیست ; بلکه جهت دار و هدفمند است .

و ما خلقنا السماء والأرض و ما بینهما لعبین

<لعب> به معنای کاری است بی فایده که مقصود صحیح و مصلحتی در آن نباشد. <لاعبین> نیز حال برای ضمیر <خلقنا> است; یعنی، ما جهان را به قصد بازیچه و سرگرمی نیافریدیم.

مالک موجودات فضا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶ - ۳

۳ - تنها خداوند مالک تمامی موجودات مستقر در فاصله زمین و آسمان ها است .

له . .. ما بینهما

محافظت از موجودات فضا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

- ۱۱

انبیاء - ۲۱ - ۳۲ - ۲

۲- خداوند ، اجرام آسمانی و موجودات فضا را ، از سقوط بر اهل زمین محفوظ داشته است . *

و جعلنا السماء سقفًا محفوظًا

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از آسمان، فضا و جوّ باشد که نسبت به زمین چون سقف است و محفوظ بودن آن، به اعتبار سقوط اجرام آسمانی و فضایی و یا نفوذ اشعه کشنده کیهانی از جوّ به سوی زمین باشد.

مدبر موجودات فضا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۴ - ۲

۲ - پروردگار جهان ، همان مربّی و مدبّر آسمان ها و زمین و موجودات میان آنها است .

قال فرعون و ما ربّ العلمین . قال ربّ السموت و الأرض و ما بینهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نبأ - ۷۸ - ۳۷ - ۱

۱ - خداوند ، مالک و مدبّر آسمان ها و زمین و تمام موجودات بین آنها است .

ربّ السموت و الأرض و ما بینهما

مدت خلقت موجودات فضا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۴ - ۲

۲ - آفرینش آسمان ها و زمین و موجودات میان آن دو ، در شش روز (شش مرحله و دوره) انجام گرفته است .

خلق . .. فی ستّه أیّام

موجودات فضا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۵ – ۴

۴ – وجود موجوداتی میان آسمان ها و زمین

ربّ السموت و الأرض و ما بینهما

جلد – نام سوره – سوره

- آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۱۰ - ۵

۵ - وجود پدیده هایی در فضا و فاصله میان آسمان ها و زمین

السموت و الأرض و ما بینهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۲۷ - ۴

۴ - وجود پدیده هایی میان آسمان و زمین

و ما خلقنا السماء و الأرض و ما بینهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۶۶ - ۵

۵ - وجود پدیده هایی در فاصله میان آسمان ها و زمین

ربّ السموت و الأرض و ما بینهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نبأ - ۷۸ - ۳۷ - ۴

۴ - وجود موجوداتی بین آسمان ها و زمین

و ما بینهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۶ - ۲

۲ - وجود موجوداتی بین آسمان ها و زمین

و ما بینهما

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۶ – ۲

۲– فضای میان آسمان و زمین ، پدیده ها و موجوداتی را در خود دارد .

و ما خلقنا السماء والأرض و ما بینهما لعبین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۸ – ۸

۸ – موجوداتی میان آسمان ها و زمین وجود دارد .

خلق اللّه السموت و الأرض و ما بینهما

نیازهای موجودات فضا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۴ – ۹

۹ – نیاز آسمان ها و زمین و همه موجودات میان

آن دو به مربّی و مدبّر

ربّ السموت و الأرض و ما بینهما إن کنتم موقنین

فضل خدا از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فضل خدا

آثار عقیده به فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۳۰ - ۶

۶ - اعتقاد به تضمین پاداش کامل و بیش از استحقاق از سوی خداوند ، موجب برانگیخته شدن انسان به انجام خالصانه اعمال نیک (همچون انفاق)

الذین یتلون کتب اللّه . .. و أنفقوا ممّا رزقنهم سرًّا و علانیه ... لیوفّیهم أُ

آثار فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۶۴ - ۷

۷ - فضل و رحمت الهی بر بنی اسرائیل ، نجات دهنده آنان از زیان و خسران شد .

فلولا فضل اللّه علیکم و رحمته لکنتم من الخسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۶۶ - ۶

۶- نعمت های خداوند برای بشر ، نشأت یافته از فضل و بخشش خداوند است .

ربّکم الذی یزجی . .. لتبتغوا من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۰ - ۵

۵ - رحمت ، فضل ، توبه پذیری و حکمت خداوند ، جلوگیر مؤمنان از سقوط بر اثر لغزش ها و نادانی هایشان

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته و أنّ اللّه توّاب حکیم

جواب <لولا> محذوف است و آنچه می تواند محذوف باشد به قرینه آیات پیشین و نیز آیه ۲۱ همان مضمونی است که در برداشت یاد شده آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور

- ۲۴ - ۱۴ - ۳

۳ - فضل و رحمت الهی و افشای چهره توطئه گران < افک > از سوی خدا ، مسلمانان صدراسلام را از خطر عذابی بزرگ نجات بخشید .

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته . .. لمسّکم فی ما أفضتم فیه عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۰ - ۴،۶

۴ - فضل ، رحمت ، رأفت و مهربانی خداوند ، موجب شتاب نکردن او در عذاب اشاعه دهندگان فحشا

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته و أنّ اللّه رءوف رحیم

جواب <لولا> محذوف است و آنچه می تواند مقدر باشد به قرینه آیه ۱۴ (لمسّکم فیما أفضتم فیه عذاب عظیم) و نیز آیه قبلی که در آن اشاعه دهندگان فحشا تهدید به عذاب شده اند جمله ای مانند <لعاجلکم بالعقوبه> و یا <لهلکتم> می باشد.

۶ - فضل و رحمت خدا ، مردم صدراسلام را که ندانسته در گسترش توطئه < افک > دخالت داشتند ، از گرفتار شدن به عذاب دنیوی و اخروی نجات بخشید .

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته

به قرینه آیه پیش و نیز آیه ۱۴، جمله <و لولا فضل اللّه>، به تقدیر <و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته مسکم عذاب فی الدنیا و الآخره> می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۱ - ۱۷

۱۷ - هیچ کس بیرون از مشیت خدا و بدون برخورداری از فضل و رحمت او ، قادر بر مخالفت با شیطان و اجتناب از فحشا و منکرات نیست .

لاتتّبعوا خطوت الشیطن

. .. و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته ما زکی منکم من أحد أب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۲ - ۱۴

۱۴ - کمک و امداد خداوند به نیازمندان ، نشأت گرفته از فضل او است .

إن یکونوا فقراء یغنهم اللّه من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۳ - ۹

۹ - فضل خداوند ، منشأ امداد او به زنان و مردان عفیف است .

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحًا حتّی یغنیهم اللّه من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۹ - ۱۸

۱۸ - خداوند ، پاداش عمل مؤمنان را بر اساس تفضل خویش و کیفر کافران را بر پایه عدل می دهد .

رجال . .. لیجزیهم اللّه أحسن ما عملوا و یزیدهم من فضله ... و الذین کفروا ... فوف

برداشت یاد شده، از مقایسه میان دو گونه برخورد خداوند با مؤمنان و کافران به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۷۳ - ۲

۲ - تأخیر عذاب کافران و اعطای مهلت به آنان ، ناشی از فضل و رحمت الهی

و یقولون متی هذا الوعد . .. و إنّ ربّک لذو فضل علی الناس

این آیه در ادامه آیات قبل و بیانگر حکمت تأخیر انداخته شدن عذاب کافران و اعطای مهلت به آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۷۴ - ۲

۲ - تأخیر کیفر مجرمان و اعطای مهلت به

آنان ، ناشی از فضل و رحمت الهی است نه معلول نا آگاهی او به اسرار و اعمال زشت آنها .

و یقولون متی هذا الوعد. .. و إنّ ربّک لذو فضل... و إنّ ربّک لیعلم

از ارتباط این آیه با دو آیه پیشین، استفاده می شود که نازل نشدن عذاب بر کافران، نتیجه فضل خدا است; نه این که او از سخنان گستاخانه و تعجیل آنان در عذاب بی اطلاع بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۹۰ - ۷

۷ - پاداش دهی خداوند براساس فضل و بخشش و مجازات او بر پایه عدل و داد

من جاء بالحسنه فله خیر منها. .. و من جاء بالسّیئه... هل تجزون إلاّ ما کنتم تعملو

خداوند در مورد حسنه می فرماید: <فله خیر منها> و این بیانگر تفضل است; ولی درباره سیئه می فرماید <هل تجزون إلاّ ما کنتم تعملون> و این بیانگر عدل و تطابق و تناسب کیفر با عمل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۲ - ۱۸

۱۸ - برخورداری مؤمنان ، از نعمت های فراوان و نامحدود بهشت ، رهین فضل الهی و فراتر از استحقاق ایشان است .

لهم ما یشاءون عند ربّهم ذلک هو الفضل الکبیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۵۷ - ۱

۱- بهرهوری متقین از نعمت های گسترده بهشت ، ناشی از فضل پروردگار است ; نه صرفاً استحقاق خود ایشان .

فضلاً من ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸

۲۴- نعمت های الهی بر بندگان ، ناشی از فضل و بخشش او است ; نه استحقاق و طلب مندی آنان .

یبتغون فضلاً من اللّه و رضونًا

تعبیر <فضلاً> می تواند شامل تمامی درخواست ها و تمایلات مؤمنان باشد. در این صورت هر نعمتی <فضل> الهی است; نه اجر براساس استحقاق.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۱۷ - ۷

۷ - هدایت انسان به سوی ایمان ، براساس تفضل الهی نسبت به او است ; نه استحقاق وی

بل اللّه یمنّ علیکم أن هدیکم للإیمن

امتنان در جایی صورت می گیرد که فرد حقی نداشته باشد; بلکه فعل در حق او صرفاً از روی تفضل صادر شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۳۱ - ۷

۷ - تفضل الهی ، نمایان و متبلور در پاداش به نیک کرداران

و یجزی الذین أحسنوا بالحسنی

صیغه تفضیلی <الحسنی>، نشانگر آن است که نیک کرداران، بیشتر از شایستگی و استحقاق خویش، از پاداش های الهی بهره مند خواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۲۰ - ۳۶

۳۶ - پاداش کار های خیر از سوی خداوند ، افزون تر از استحقاق و بر پایه تفضل و لطف او است .

تجدوه عند اللّه هو خیرًا و أعظم أجرًا

مطلب یاد شده، از مقرر شدن پاداش بهتر و افزون تر، استفاده می شود.

استفاده از فضل خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۴۶ – ۱۰

۱۰ – بهرهوری از فضل

و رحمت الهی ، نیازمند به کار و تلاش است .

و لتبتغوا من فضله

<إبتغاء> مصدر <لتبتغوا> به معنای <خواستن همراه با جد و جهد> است.

امیدواری به فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۲۸ - ۱۸

۱۸ لزوم امید بستن مؤمنان به فضل الهی و قطع دلبستگی از غیر خدا

فسوف یغنیکم اللّه من فضله إن شاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۵۹ - ۷،۱۱

۷ مؤمنان راستین ، امیدوار به فضل و عطایای خدا و رسولش

سیؤتینا اللّه من فضله و رسوله

۱۱ راضی بودن به عطایای خداوند و امید داشتن به فضل او ، نشأت گرفته از میل و رغبت واقعی انسان به خدا

و لو أنهم رضوا ما ءاتیهم اللّه . .. إنا إلی اللّه رغبون

برداشت فوق بر این اساس است که جمله <إنا إلی اللّه راغبون>، تعلیل برای جمله پیشین باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۸ - ۱۰

۱۰ - مردمانی که همواره به یاد خدا هستند ، به بهترین پاداش و فضل او امیدواراند .

رجال لاتلهیهم تجره و لابیع عن ذکر اللّه . .. لیجزیهم اللّه أحسن ما عملوا و یزید

انبیا و فضل خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۳۸ – ۲۱

۲۱ پیامبران ، واسطه جریان فضل الهی بر مردمان

ذلک من فضل الله علینا و علی الناس

اهمیت فضل خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۵۸

۵ -

۵ بهره مندی از فضل و رحمت الهی ، از تمام اندوخته های مادی بهتر است .

قل بفضل اللّه و برحمته . .. هو خیر مما یجمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۷۳ - ۸

۸ - لزوم شکر و سپاس در برابر رحمت و فضل الهی

و إنّ ربّک لذو فضل . .. و لکنّ أکثرهم لایشکرون

ملامت ناسپاسان از سوی خداوند، نشانگر آن است که پروردگار، از انسان ها خواهان شکر و سپاس است.

تداوم فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۶۰ - ۵

۵ فضل خداوند ، دایمی و لاینقطع و شامل و فراگیر همه مردم (کافر و مؤمن) است .

إن اللّه لذو فضل علی الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۴ - ۴

۴ - فضل و امتنان الهی بر مردم ، استمرار داشته و هیچ گاه قطع نمی شود .

ذلک فضل اللّه یؤتیه من یشاء

به کارگیری فعل مضارع <یؤتیه>، بیانگر برداشت یاد شده است.

تقدم فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳ - ۷

۷ - سبقت رحمت و فضل خداوند ، بر غضب و عقوبت او

غافر الذنب و قابل التوب شديد العقاب ذی الطول

از تقدم دو صفت <غافرالذنب> و <قابل التوب>، بر <شديدالعقاب> و <ذی الطول>، می توان برداشت ياد شده را به دست آورد.

زمينه فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۷ - توبه - ۹ -

۸ توکل بر خداوند و کافی دانستن او برای رفع نیاز های انسان ، زمینه ساز جلب فضل و عطایای الهی

و قالوا حسبنا اللّه سیؤتینا اللّه من فضله

از اینکه خداوند قبل از بیان امیدواری به فضل خویش، موضوع توکل (حسبنا اللّه) را مطرح کرده است، برداشت فوق استفاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۷۵ – ۱

۱ پیمان بستن برخی از منافقان صدر اسلام با خدا مبنی بر پرداخت زکات و صدقه و قرار گرفتن در صف صالحان ، در صورت برخورداری از مال و فضل الهی

و منهم من عهد اللّه . .. و لنکوننّ من الصلحین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۹۶ – ۱۰

۱۰– عمل مستمر خود انسان ، منشأ برخورداری وی از فضل الهی و نیل به مقام معنوی و سعادت اخروی

و لنجزینّ الذین صبروا أجرهم بأحسن ما کانوا یعملون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۲ – ۵

۵– انسان ، در پرتو روشنی روز در پی تاریکی شب از روزی و فضل خداوند بهره مند می شود .

فمحونا ءایه الّیل و جعلنا ءایه النهار مبصره لتبتغوا فضلاً من ربّکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۳۲ – ۱۳

۱۳ – فراهم کردن تسهیلات ازدواج برای فقیران غیر متأهل ، در پی دارنده فضل و امداد خداوندی برای اقدام کنندگان آن

است .

و أنكحوا الأيمى منكم . .. إن يكونوا فقراء يغنهم اللّه

من فضله

برداشت یاد شده بنابراین احتمال است که مقصود از ضمیر فاعلی <یکونوا>، کسانی باشند که مخاطبان جمله <و أنکحوا الأیامی منکم> هستند; یعنی، اگر جامعه اسلامی و اولیای افراد غیر متأهل، تهی دست باشند، باز هم باید برای ازدواج فرزندانشان، آستین همت بالا بزنند و اقدام کنند; زیرا خدا آنان را از فضل خود بی نیاز و توانگر خواهد ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۷۰ - ۷

۷ توبه ، ایمان و عمل صالح ، موجب غفران رحمت و فضل خداوند است .

إلاّ من تاب و ءامن و عمل عملاًصلحًا فأُولئک یبدّل اللّه سیّئاتهم حسنت و کان ا

تبدیل <حسنات> افرادی که دارای سه خصوصیت توبه، ایمان و عمل صالح باشند، حاکی از تفضل و رحمت خدا به چنین افرادی است و نیز گویای این حقیقت است که آنچه موجب این تفضل و رحمت شده است، سه خصوصیت یاد شده می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۷۳ - ۴

۴ - ربوبیت خداوند ، مقتضی شمول و فراگیر بودن فضل و رحمتش برتمامی مردمان

و إنّ ربّک لذو فضل علی الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۱۲ - ۱۳

۱۳ - رزق و فضل الهی ، در سایه تلاش و کوشش خود انسان به دست می آید .

لتبتغوا من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - صافات - ۳۷ - ۴۰ - ۴

۴ - عبودیت خالص برای خدا ، موجب جلب فضل او و بهره

مندی از پاداش برتر در برابر اعمال و رفتار خویش

و ما تجزون إلاّ ما کنتم تعملون . إلاّ عباد اللّه المخلصین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۲۶ – ۵

۵ – ایمان و عمل نیک ، زمینه بهرهوری از فضل و عنایات فزون تر خداوند

الذین ءامنوا و عملوا الصلحت و یزیدهم من فضله

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – فتح – ۴۸ – ۲۹ – ۲۰،۲۱

۲۰– صلابت در برابر کافران ، مهرورزی با مؤمنان و استمرار بر عبادت ، زمینه برخورداری جامعه اسلامی از فضل و رضای الهی

أشدّاء . .. رحماء ... رکّعًا سجّدًا یبتغون

می توان گفت: <یبتغون. ..> نتیجه و حاصل سه برنامه مؤمنان (۱ أشدّاء، ۲ رحماء، ۳ رکّعاً سجّداً) است.

۲۱– دستیابی به فضل و خشنودی خداوند ، نیازمند تلاش و عمل

أشدّاء علی الکفّار رحماء بینهم تریهم رکّعًا سجّدًا یبتغون فضلاً من اللّه و رضونً

در واژه <إبتغاء>، تلاش و کوشش نهفته است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۸ – ۹

۹ – برخوردار شدن از فضل و رحمت الهی ، انگیزه مهاجران مسلمان

للفقراء المهجرین . .. یبتغون فضلاً من اللّه و رضونًا

عظمت فضل خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۰۵ – ۹

۹ – خداوند ، دارای فضل و بخششی بزرگ است .

و اللّه ذوالفضل العظیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حدید – ۵۷ – ۲۱ – ۱۹

۱۹ – فضل و فزون بخشی خداوند نسبت به بندگان ، بس

بزرگ و شکوهمند است .

و اللّه ذو الفضل العظیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – جمعه – ۶۲ – ۴ – ۲

۲ – فضل الهی به پیامبر (ص) (فضل نبوت) ، بس بزرگ و ارجمند

ذلک فضل اللّه

به کارگیری <ذلک> (اشاره بعید) می تواند به خاطر بلندی درجه و فضلی باشد که خداوند به پیامبر(ص) عطا کرده است (فضل نبوت و رسالات).

عمومیت فضل خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۶۰ – ۵

۵ فضل خداوند ، دایمی و لاینقطع و شامل و فراگیر همه مردم (کافر و مؤمن) است .

إن اللّه لذو فضل علی الناس

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۶۱ – ۹

۹ – تمامی انسان ها چه خوب و چه بد از فضل و احسان خداوند برخوردارند .

إنّ اللّه لذو فضل علی الناس

از این که خداوند فرموده بیشتر مردم شکرگزار فضل و احسان الهی نیستند، به دست می آید که فضل و احسان او عام و فراگیر همه انسان ها چه خوب و چه بد می باشد.

عوامل امیدواری به فضل خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۳۰ – ۱۰

۱۰ – آمرزندگی و سپاس گزاری خداوند نسبت به بندگانش ، مقتضی امیدواری به فضل و احسان او است .

یرجون تجره لن تبور . لیوفّیهم أُجورهم ... إنّه غفور شکور

عوامل محرومیت از فضل خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳

- قصص - ۲۸ - ۷۷ - ۲۶

۲۶ - رواج دادن فساد در جامعه ، موجب محرومیت از لطف و محبت خداوند است .

و لاتبغ الفساد فی الأرض إنّ اللّه لایحبّ المفسدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۵ - ۷

۷ - کفر ، موجب محرومیت از تفضل الهی ، در آخرت است .

لیجزی الذین . .. من فضله إنّه لایحبّ الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۶ - ۸

۸ - کفر ، مانع بهره مندی از نتایج دعا و موجب محرومیت از تفضل الهی است .

الذین ءامنوا . .. و یزیدهم من فضله و الکفرون لهم عذاب شدید

به قرینه مقابله بین دو فراز آیه، می توان استفاده کرد که کافران از تفضل خداوند بی بهره اند.

فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۰ - ۷

۷ - پیامبری ، فضل و بخششی است از جانب خدا برای گزینش شدگان به نبوت

أن ینزل اللّه من فضله علی من یشاء من عباده

مراد از <فضله> وحی و در نتیجه پیامبر شدن کسی است که به وی وحی می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۱۹۸ - ۵

۵ تفضل خدا بر بندگان ، پرتوی از ربوبیّت او

فضلا من ربّکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۴۳ - ۱۱،۱۲،۱۳،۱۴،۱۵

۱۱ خداوند ، دارای < فضل > بر همه آدمیان است .

انّ اللّه لذوفضل علی النّاس

۱۲

آگاهی ساختن انسان ها از تاریخ گذشتگان ، تفضّل خداوند بر آنان

الم تر الی الّذین . .. ان اللّه لذوفضل علی النّاس

<انّ اللّه> می تواند تعلیل برای نقل داستان و تاریخ باشد که در آیه بیان شده است.

۱۳ حیات انسان ها ، تفضّل الهی بر آنان

ثمّ احیاهم انّ اللّه لذوفضل علی النّاس

<انّ اللّه> همان گونه که می تواند تعلیل نقل داستان باشد، می تواند تعلیل جمله <ثمّ احیاهم> نیز باشد.

۱۴ ناسپاسی بیشتر مردم در برابر تفضّلات الهی

لذو فضل . .. و لکنّ اکثر النّاس لا یشکرون

۱۵ شکر و سپاسگزاری ، وظیفه انسان ها در برابر تفضّلات الهی

انّ اللّه لذو فضل علی النّاس و لکنّ اکثر النّاس لا یشکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۵۱ - ۲۰،۲۱،۲۴

۲۰ دفع فساد و تجاوزطلبی انسان ها به وسیله یکدیگر ، پرتویی از تفضّلِ جهانشمولِ الهی

و لو لا دفع اللّه . .. و لکنّ اللّه ذو فضل علی العالمین

۲۱ خداوند ، دارای تفضّلِ جهانشمول

و لکنّ اللّه ذو فضل علی العالمین

۲۴ چیرگی سپاه طالوت بر جالوتیان ، پرتویی از تفضّلِ جهانشمولِ الهی

فهزموهم باذن اللّه . .. و لکنّ اللّه ذو فضل علی العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۶۱ - ۱۴

۱۴ توجّه به گسترد گی بخشش های الهی و دانایی گسترده او ، زمینه ساز انفاق و کار های نیک

مثل الّذین ینفقون . .. و اللّه واسع علیم

کلمه <واسع> در برداشت فوق به معنای <واسع فضله> گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه

– فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۳۷ – ۱۲

۱۲ عنایت پروردگار ، تربیت شایسته ، پرستش خدا و تغذیه صحیح ، از عوامل مؤثر در رشد معنوی انسان

و انبتها نباتاً حسناً و کفّلها زکریّا . .. المحراب و جد عندها رزقاً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۴۳ – ۳

۳ برخورداری از نعمت ها و تفضّلات الهی ، مسؤولیت آور است .

انّ اللّه اصطفیک و طهّرک . .. یا مریم اقنتی لربّک

چون خداوند پس از آنکه مریم را برگزید و تطهیر کرد و . .. وی را مأمور به اطاعت و خضوع نمود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۷۳ – ۱۳،۱۴،۱۵

۱۳ تمام فضل ها در دست خداست .

قل انّ الفضل بید اللّه

۱۴ خداوند ، هر که را بخواهد ، مشمول فضل خویش قرار خواهد داد .

قل انّ الفضل بید اللّه یؤتیه من یشاء

۱۵ پیامبری و هدایت ، تفضّلی است از خداوند که به هر کس بخواهد اعطا می کند .

و لا تؤمنوا الاّ لمن تبع دینکم . .. قل انّ الفضل بید اللّه یؤتیه من یشاء

ظاهراً <قل ان الفضل . .. >، ردّ پندار یهودیان است که می گفتند پیامبر فقط از میان آنان باید برگزیده شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۷۴ – ۴،۵

۴ رحمت خاص خداوند ، برخاسته از فضل عظیم اوست .

یختص برحمته من یشاء و الله ذو الفضل العظیم

جمله <و الله ذوالفضل> علت برای

جمله <یختص برحمته> است.

۵ خداوند ، دارای < فضل عظیم > است .

و الله ذوالفضل العظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۲ - ۲۷،۲۸،۲۹،۳۰

۲۷ خداوند دارای فضل و رحمتی خاص ، نسبت به مؤمنان

و اللّه ذو فضل علی المؤمنین

۲۸ ایمان ، زمینه جلب فضل خاصّ الهی

و اللّه ذو فضل علی المؤمنین

۲۹ عفو از گناهکاران مؤمن ، جلوه ای از فضل خداوند

و لقد عفا عنکم و اللّه ذو فضل علی المؤمنین

جمله <و اللّه ذو فضل . .. >، به منزله علّتی برای عفو است ; یعنی چون خداوند صاحب فضل است از گناه شما صرفنظر کرد.

۳۰ آزمایش و جداسازی صفوف مؤمنان حقیقی از غیر آنان ، پرتوی از فضل الهی است . *

لیبتلیکم و لقد عفا عنکم و اللّه ذو فضل علی المؤمنین

بنابراین احتمال که جمله <و اللّه ذو فضل علی المؤمنین>، به منزله علّتی برای <لیبتلیکم> باشد. یعنی به وجود آوردن صحنه های آزمایش برای مشخص شدن صفوف، از جمله تفضّلات الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۷۰ - ۱،۳،۴

۱ سرور و شادمانی کشته شدگان راه خدا ، به آنچه خداوند از فضل خویش به آنان ارزانی داشته است .

فرحین بما اتیهم اللّه من فضله

۳ حیات ویژه و مقام والای شهیدان و ارتزاق آنها نزد خداوند ، از تفضّلات الهی به آنان

فرحین بما اتیهم اللّه من فضله

بنابر اینکه مراد از <ما اتیهم اللّه>، همان باشد که در آیه قبل بیان شد ; یعنی حیات ویژه و .

. ..

۴ فضل الهی و عطایای بیش از استحقاق به شهیدان ، موجب شادمانی آنان

فرحین بما اتیهم اللّه من فضله

با توجّه به معنای <فضل> (بخشش بیش از حد استحقاق و از روی عنایت)، برداشت فوق استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۷۱ - ۱

۱ شادمانی شهیدان از نعمت و فضل خاص الهی

یستبشرون بنعمه من اللّه و فضل

نکره بودن کلمه <بنعمه> و <فضل>، دلالت بر نعمت و فضلی ناشناخته برای انسانها دارد. بنابراین نعمت و فضلی خاصّ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۷۴ - ۱،۲،۵،۶،۱۳،۱۴

۱ بازگشت بدون آسیب مؤمنان از غزوه حمراءالاسد یا بدر صغرا با برخورداری از نعمت و فضل الهی

فانقلبوا بنعمه من اللّه و فضل لم یمسسهم سوء

بنابر اینکه <باء> در <بنعمه>، به معنای مصاحبت، متعلق به محذوف و حال برای فاعل <انقلبوا> باشد. گفتنی است که اکثر مفسران آیات مورد بحث را درباره غزوه حمراءالاسد، و برخی آن آیات را درباره بدر صغرا می دانند.

۲ شمول نعمت و فضل بزرگ الهی بر مؤمنان شرکت کننده در غزوه حمراءالاسد یا بدر صغرا ، عامل آسیب ندیدن آنان

فانقلبوا بنعمه من اللّه و فضل لم یمسسهم سوء

در برداشت فوق <باء> در <بنعمه>، سببیّه و متعلق به <انقلبوا>، گرفته شده است.

۵ توکّل و اعتماد به خداوند ، زمینه جلب نعمت و فضل الهی

و قالوا حسبنا اللّه و نعم الوکیل. فانقلبوا بنعمه من اللّه و فضل

۶ توکّل همراه با عمل ، موجب تبدیل مشکلات سخت به نعمت و فضل

الهی

و قالوا حسبنا اللّه و نعم الوکیل. فانقلبوا بنعمه من اللّه و فضل لم یمسسهم سوء

۱۳ خداوند ، دارای فضلی بزرگ

و اللّه ذو فضل عظیم

۱۴ ایمان به خدا و پیامبر (ص) و اطاعت از آنان ، صبر و جهاد ، تقوا و احسان و توکّل ، موجب رضایت کامل الهی و برخورداری از فضل بزرگ وی

المؤمنین. الّذین استجابوا ... و اتّبعوا رضوان اللّه و اللّه ذو فضل عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۸۰ - ۴

۴ داده های الهی (امکانات مادی و معنوی) به انسان ها ، فضل خداوند و از ملک اوست .

و لا یحسبنّ الّذین یبخلون بما اتیهم اللّه من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۳۲ - ۲۱،۲۰،۱۹،۱۸،۱

۱ خداوند ، برخی از مردم را با برخوردار نمودن بیشتر از نعمت های خویش ، بر برخی دیگر برتری داده است .

و لا تتمنّوا ما فضّل اللّه به بعضکم علی بعض

۱۸ لزوم امیدواری به فضل خداوند در دعا و تقاضا از او

و سئلوا اللّه من فضله

۱۹ نقش دعا در جلب فضل الهی

و سئلوا اللّه من فضله

۲۰ امیدواری به فضل الهی ، زمینه ساز پرهیز از طمعورزی نسبت به دارایی های دیگران

و لا تتمنّوا ما فضّل اللّه . .. و سئلوا اللّه من فضله

نهی از تمنی و طمعورزی، و آنگـاه امر به تقاضـا از خـدا، که نتیجه آن امیدبخشـی به فضـل الهی است، در حقیقت ارائه راهی است برای اجتناب از حسرت و دست اندازی

به نعمتهای دیگران.

۲۱ ضرورت امیدواری به فضل خدا ، در کنار کار و کوشش

للرّجال نصیب مما اکتسبوا و للنساء نصیب . .. و سئلوا اللّه من فضله

جمله <للرجـال . .. > تعلیـل جمله سابق است ; یعنی آرزوی نعمت دیگران نکنیـد، بکله خود در به دست آوردن مال و منال تلاش کرده و به فضل خدا نیز امیدوار باشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۳۴ - ۳۹

۳۹ توجه به علوّ و عظمت خداوند ، زمینه پرهیز مردان از ستم بر همسران خویش

فلا تبغوا . .. انّ اللّه کان علیّاً کبیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۳۷ - ۶،۷

۶ فضل الهی ، سرچشمه دارایی های انسان

ما اتیهم اللّه من فضله

۷ توجه به نقش فضل الهی در بهره مندی انسان از نعمت ها ، بیانگر زشتی بخل و پنهان ساختن داراییها

الذین یبخلون و یأمرون النّاس بالبخل و یکتمون ما اتیهم اللّه من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۴۰ - ۸

۸ خداوند با لطف و تفضل خویش ، هر عمل نیکی را پاداشی عظیم عطا خواهد کرد .

و ان تک حسنه یضاعفها و یؤت من لدنه اجراً عظیماً

لطف و تفضل از کلمه <من لدنه> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۵۴ - ۱۲،۱۰،۹،۸،۵

۵ بعثت انبیا و رهبران الهی ، ناشی از فضل خداوند است .

ام یحسدون النّاس علی ما اتیهم اللّه من فضله

۸

اعطای کتاب و حکمت (پیامبری) و ملک عظیم به آل ابراهیم (ع) ، از تفضّلات الهی

فقد اتینا ال ابرهیم الکتب و الحکمه و اتیناهم ملکاً عظیماً

برخی از مفسران برآنند که مراد از حکمت، نبوت و پیامبری است.

۹ بی نتیجه بودن حسادت اهل کتاب (یهود) نسبت به تفضّلات الهی به پیامبر (ص)

ام یحسدون النّاس علی ما اتیهم اللّه من فضله فقد اتینا ال ابرهیم

<فقد آتینا> به این معناست که همان گونه که حسدورزان به آل ابراهیم طرفی نبستند و به آنان ضرری نرساندند، حسودان به پیامبر (ص) نیز نتیجه ای نخواهند برد و ضرری را متوجّه آن حضرت نخواهند کرد.

۱۰ خاندان رسالت به علت بهره مندی از داده ها و فضل خداوند ، مورد حسادت

ام یحسدون النّاس علی ما اتیهم اللّه من فضله

امام صادق (ع) فرمود: . .. نحن النّاس المحسودون الّذین قال اللّه: ام یحسدون النّاس ... .

کافی، ج ۱، ص ۱۸۶، ح ۶ ; و ص ۲۰۵، ح ۱، ص ۲۰۶، ح ۲، ۴ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۴۹۱، ح ۳۰۱ ; تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۲۴۶، ح ۱۵۳.

۱۲ مقام امامت ، فضل و داده خداوند به خاندان ابراهیم (ع)

و اتیناهم ملکاً عظیماً

امام باقر (ع) در معنای <ملک عظیم> در آیه فوق فرمود: . .. ان جعل فیهم ائمّه.

کافی، ج ۱، ص ۲۰۶، ح ۵ ; تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۲۴۸، ح ۱۵۸.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۷۰ - ۲،۳،۴،۷

۲ معاشرت و همنشینی با پیامبران ،

صدیقان ، شاهدان و صالحان ، تفضّلی الهی برای اطاعت کنندگان از خدا و رسول (ص)

فاولئک مع الّذین . .. ذلک الفضل من اللّه

۳ پیامبران ، صدیقان ، شاهدان و صالحان ، بهره مند از تفضّل خاص الهی

من النبیّین و الصدیقین . .. ذلک الفضل من اللّه

بنابر اینکه <ذلک> اشاره به انعام مستفاد از جمله <الذین انعم اللّه علیهم> باشد.

۴ نبوت ، صداقت کامل ، گواه بودن بر اعمال بندگان و صالح شدن ، تفضل خاص الهی

فاولئک . .. ذلک الفضل من اللّه

۷ تفضّلات خداوند به افراد ، بر اساس علم او به شایستگی و لیاقت آنان

ذلک الفضل من اللّه و کفی باللّه علیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۷۳ - ۱

۱ غنیمت و پیروزی در جهاد ، فضل الهی است .

خذوا حذرکم فانفروا . .. و لئن اصابکم فضل من اللّه

مصداق مورد نظر از <فضل> در این آیه، غنیمت و پیروزی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۸۳ - ۱۵،۱۷،۱۹،۲۲

۱۵ فضل و رحمت الهی ، مانع از تأثیر اخبار و شایعات گمراه کننده در میان مسلمانان

لو لا فضل اللّه علیکم و رحمته لاتبعتم الشیطان الّا قلیلا

۱۷ رهایی اکثریّت مسلمانان از پیروی شیطان ، مرهون فضل و رحمت خاص الهی است .

لو لا فضل اللّه علیکم و رحمته لاتبعتم الشیطان الّا قلیلا

با توجه به زمینه آیات این بخش از سوره، که درباره غزوه بدر صغراست، معنای آیه با عنایت به استثنا، چنین است: تنها گروهی اندک از مسلمانان بدون

هـدایت ویژه خداونـد به حکم ضـرورت دفاع از اسـلام، راهی نبرد شدنـد و شایعات توانمندی دشـمن، آنان را از انجام وظیفه بازنداشت، بر خلاف بسـیاری از آنان که به سـبب آن شایعات تصـمیمی بر شرکت در نبرد نداشتند، ولی ارشادات پیامبر (ص) عامل حرکت آنان شد.

۱۹ پیامبر (ص) و اولواالامر ، جلوه فضل و رحمت الهی

و لو ردّوه الی الرّسول و الی اولی الامر منهم . .. و لو لا فضل اللّه علیکم و رحمت

برخی برآننـد که مصـداق مورد نظر برای فضل و رحمت خـدا در آیه مورد بحث، رسول خـدا و ولی امر می باشـد. غزوه بـدر صغرا، که زمینه نزول این آیـات است، مؤیـد این معنـا می باشـد ; زیرا رسول خـدا با تصـمیم قاطع خویش برای حضور در آن پیکار، مانع تخلف بسیاری از مسلمانان از آن نبرد شد.

۲۲ رهایی مسلمانان از پیروی شیطان در اکثر امور ، مرهون فضل و رحمت خاص الهی

و لو لا فضل اللّه علیکم و رحمته لاتّبعتم الشّیطان الّا قلیلا

بنابر اینکه <قلیلا> صفت برای مصدر محذوف <اتّباعاً> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۱۳ - ۲،۶،۱۰،۱۵

۲ فضل و رحمت خاص الهی بر پیامبر (ص) ، موجب مصونیت وی از خطا و لغزش

و لولا فضل اللّه علیك و رحمته لهمت طائفه منهم ان یضلوك

۶ فضل و رحمت الهی ، مانع تأثیر دسیسه و زمینه سازی های خائنان در قضاوت پیامبر (ص)

لتحکم بین الناس . .. و لولا فضل اللّه علیك و رحمته لهمت طائفه منهم

۱۰ قرآن و حکمت

فرو فرستاده شده بر رسول خدا (ص) و الهامات مستقیم به او ، رحمت و فضل عظیم الهی بر آن حضرت

و لولا فضل اللّه علیک و رحمته . .. و کان فضل اللّه علیک عظیماً

ظاهراً کتاب و حکمت و علوم پیامبر(ص) که در جمله <و انزل اللّه علیک . ..> آمده، مصداقی از فضل و رحمت خاص خداوند است که در جمله <لولا فضل اللّه ...> بیان شده است.

۱۵ پیامبر (ص) برخوردار از فضل عظیم الهی

و کان فضل اللّه علیک عظیماً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۳۰ – ۸،۹،۱۳

۸ خداوند ، دارای فضل و رحمت بی کران

یغن اللّه کلا من سعته و کان اللّه وسعاً حکیماً

در برداشت فوق، متعلق <واسعا>، رحمت و فضل گرفته شده است. یعنی <واسعا رحمته و فضله>.

۹ اعتقاد به فضل و رحمت الهی ، زمینه ساز اقدام به طلاق ، برای رهایی از بن بست زندگی اصلاح ناپذیر

و إن یتفرقا یغن اللّه کلا من سعته

۱۳ گستردگی فضل خداوند و حکمت او ، مقتضی رفع نیاز های زن و شوهر پس از طلاق

و إن یتفرقا یغن اللّه کلا من سعته و کان اللّه وسعاً حکیماً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۷۳ – ۱،۴،۶

۱ مؤمنان دارای عمل صالح ، برخوردار از اجر کامل و فضل خداوند در قیامت

فاما الذین ءامنوا و عملوا الصلحت فیوفیهم أجورهم و یزیدهم من فضله

۴ همراهی ایمان با عمل صالح ، موجب برخورداری از پاداش و فضل الهی

فاما الذين ءامنوا و

عملوا الصلحت فيوفيهم أجورهم و يزيدهم من فضله

۶ فضل الهى ، منشأ افزايش پاداش اهل ايمان

فاما الذين ءامنوا . .. و يزيدهم من فضله

<من> در <من فضله> نشويه است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۴ - نساء - ۴ - ۱۷۵ - ۱،۲،۳،۸،۱۳

۱ خداوند ، مؤمنان متمسک به وی را از رحمت ويژه و فضل و هدايت خاص خويش ، بهره مند خواهد کرد .

فاما الذين ءامنوا باللّه و اعتصموا به . .. و يهديهم إليه صرطاً مستقيماً

هدايت، فضل و رحمت خداوند، شامل همه بندگان می شود. بنابراين ذکر آنها به عنوان پاداش بيانگر رحمت، فضل و هدايت خاص است ; گفتنی است در برداشت فوق ضمير <به> به <اللّه> برگردانده شده است.

۲ ايمان به خداوند و تمسک به قرآن و پيامبر (ص) موجب برخورداری از رحمت و فضل الهی

فاما الذين ءامنوا باللّه و اعتصموا به فسيدخلهم فی رحمه منه و فضل

بدان احتمال که ضمير در <به> به <برهن> (پيامبر(ص)) و <نور> (قرآن)در آيه قبل برگردد.

۳ نيل به مقام قرب الهی ، بهره منـدی کامل از بهشت و نعمت های آن و برخورداری از فضل الهی ، پاداش مؤمنان متمسک به خداوند

فاما الذين ءامنوا . .. فسيدخلهم فی رحمه منه و فضل و يهديهم إليه

۸ ورود به بهشت و برخورداری از فضل خدا و رسيدن به مقام قرب الهی ، پاداش مؤمنان به خدا و پيروان پيامبر (ص) و قرآن

فاما الذين ءامنوا باللّه و اعتصموا . .. يهديهم إليه صرطاً مستقيماً

۱۳ کافران به خدا ، قرآن و پيامبر (ص) محروم

از رحمت و فضل و هدایت خاص خداوند

فاما الذین ءامنوا باللّه و اعتصموا به . .. صرطاً مستقیماً

معادل <اما>ی تفصیلیه حذف شده و جمله موجود <فاما الذین ءامنوا . ..> بیانگر آن است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۲ – ۱۴،۱۶،۲۰

۱۴ دستیابی حاجیان به پاداشهایی از جانب خدا و جلب رضایت او از اهداف تشریع حج و عمره است .

و لا ءآمین البیت الحرام یبتغون فضلا من ربهم و رضوناً

مراد از <فضلا> می تواند ثواب و پاداش باشد و می تواند مقصود از آن درآمدهای مالی باشد. در برداشت فوق معنای اول لحاظ شده است. گفتنی است <آمین البیت الحرام = راهیان خانه خدا> شامل حاجیان و معتمران می شود.

۱۶ روزی ها و بهره های مادی ، از تفضلات الهی بر مردم

یبتغون فضلا من ربهم

۲۰ روزی و سود در تجارت ، به دست خداوند است . *

یبتغون فضلا من ربهم

<من> نشویه در <من ربهم> بیانگر آن است که روزیها از جانب خداوند است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۵۴ – ۲۹،۳۰،۳۱،۳۵،۳۷

۲۹ عشق به خدا و محبوب وی شدن ، عطیه و فضلی خدادادی است .

یحبهم و یحبونه . .. ذلک فضل اللّه

۳۰ حالت فروتنی در برابر مؤمنان و سرفرازی در قبال کافران ، عطیه و فضلی خدادای است .

اذله علی المؤمنین اعزه علی الکفرین . .. ذلک فضل اللّه

۳۱ توفیق بر جهاد در راه خدا و بی اعتنایی به ملامت های دشمنان ، عطیه و فضلی خدادادی است .

یجهدون فی سبیل

اللّه و لايخافون لومه لائم ذلک فضل اللّه

۳۵ خداوند ، دارای فضل و احسانی گسترده

ذلک فضل اللّه يؤتيه من يشاء و اللّه واسع عليم

متعلق <واسع> به قرينه <ذلک فضل اللّه>، تفضل و احسان گرفته شده است ; يعنی <واسع فضله و احسانه>.

۳۷ خداوند آگاه به بندگان لايق و سزاوار تفضل و احسان خاص خويش

ذلک فضل اللّه يؤتيه من يشاء و اللّه واسع عليم

متعلق <عليم> به مناسبت مورد، لياقت افراد برای اعطای فضل و احسان خاص الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۴ - مائده - ۵ - ۸۹ - ۲

۲ تفضل الهی بر اهل ايمان با برداشتن مؤاخذه و بازخواست از سوگند های لغو و بی هدف .

لايؤاخذكم اللّه باللغو فی أيمنكم

لحن امتنانی جمله <لايؤاخذكم> می رساند كه عدم مؤاخذه نسبت به سوگندهای لغو و بی هدف، برخاسته از تفضل و لطف خدا به مؤمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۴ - مائده - ۵ - ۱۱۵ - ۳

۳ تفضل خداوند بر حواريون با تكرار نزول مائده آسمانی بر ايشان *

قال اللّه انی منزلها عليكم

برداشت فوق بر اين اساس است كه استعمال <منزّل> از باب تفعيل برای اشاره به كثرت نزول مائده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۵۴ - ۵

۵ خداوند، مؤمنان به آیات خود را در سلامت و امنیت واقعی قرار می دهد.

و إذا جاءک الذین یؤمنون بأیتنا فقل سلم علیکم

سلام خداوند لفظ و کلام نیست، بلکه فعلی از افعال اوست که همان نزول سلامتی و امنیت از جانب اوست. راغب

اصفهانی در این مورد گوید: <السلامه التعری من الأفات الظاهره و الباطنه ... کل ذلک من الناس بالقول، و من اللّه تعالی بالفعل>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۱۶۰ – ۳

۳ عقوبتهای خدا عادلانه و پاداشهای وی جلوه ای از فضل اوست.

من جاء بالحسنه فله عشر أمثالها و من جاء بالسیئه فلا یجزی إلا مثلها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۴۳ – ۱۶

۱۶ بهشت تفضلی است از جانب خداوند به مؤمنان نیک کردار ، نه پاداشی همپایه عملکرد آنان

تلکم الجنه اورثتموها بما کنتم تعملون

خداوند از یک سو بهشت را پاداش عملکرد اهل ایمان دانسته (بما کنتم تعملون) و از سوی دیگر آن را میراث (دستیابی به چیزی بدون عوض) خوانده است تا به این حقیقت اشاره کند که اعطای بهشت همپایه اعمال مؤمنان نیست، بلکه تفضلی است از جانب خداوند به ایشان.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۷۱ – ۱۶

۱۶ استدلال ها و براهین ، افاضاتی از ناحیه خدا بر قلب و اندیشه انسانها

ما نزل اللّه بها من سلطن

مراد از <تنزیل> می تواند <ایجاد کردن> باشد. بنابراین <ما نزل ... > یعنی خداوند هیچ دلیل و برهانی برای شرک نیافریده است. در این صورت مقصود از <سلطن> اعم از براهین عقلی و نقلی خواهد بود. و نیز می تواند مراد از <تنزیل> نازل کردن معارف دین و احکام الهی باشد. بر این مبنا مقصود از <سلطن> برهان نقلی خواهد بود. برداشت فوق مبتنی بر معنای

اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۰ - ۴

۴ موسی (ع) با بیان احسان و تفضل ویژه خداوند بر بنی اسرائیل ، تنها او را شایسته پرستش برای آنان معرفی کرد .

قال أغیر اللّه أبغیکم إلهاً و هو فضلکم علی العلمین

جمله <و هو فضلکم> حالیه و به منزله تعلیلی است برای جمله <أغیر اللّه . .. .> یعنی چگونه امکان دارد غیر خدا را برای پرستش شما بجویم در حالی که نعمتها، از جمله برتری شما بر دیگر اقوام و ملل، عطای اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۲۹ - ۸،۹،۱۰

۸ خداوند دارای فضل و بخشش بیکران

و اللّه ذوالفضل العظیم

۹ شمول غفران الهی بر مؤمنان تقواپیشه ، نمود فضل عظیم خداوند

و یغفر لکم و اللّه ذوالفضل العظیم

جمله <و اللّه . .. > می تواند به منزله تعلیلی بر اعطای پاداشهای بیان شده باشد.

۱۰ اعطای بصیرت ویژه به تقواپیشگان و بخشش گناه آنان ، تفضلی از جانب خداست ، نه پاداش استحقاقی آنان .

یجعل لکم فرقانا . .. و اللّه ذوالفضل العظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۲۸ - ۱۷

۱۷ فضل الهی به مؤمنان ، به مشیت و اراده او بستگی دارد .

فسوف یغنیکم اللّه من فضله إن شاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۴ - ۹،۱۳

۹ توبیخ منافقان ، به خاطر حرکت های خیانت آمیز علیه اسلام و پیامبر (

ص) با وجود برخورداری از تفضلات خدا و رسولش

و ما نقموا إلا أن أغنیهم اللّه و رسوله من فضله

۱۳ توطئه هـای منافقـان علیه اسـلام و پیـامبر (ص) ، انتقـام جویی آنـان از مسـلمانان دست یـافته به امکانـات مـادی ، در پرتو تفضلات خدا و رسول

و ما نقموا إلا أن أغنیهم اللّه و رسوله من فضله

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر در <أغناهم> به مسلمانان برگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۰۲ - ۸

۸ پذیرش توبه ، تفضلی از جانب خدا بر بندگان است نه امری لازم و ضروری بر او .

عسی اللّه یتوب علیهم

احتمـال می رود که به کـار رفتن واژه <عسـی> به منظـور افـاده نکته فوق باشـد؛ یعنی، توبه کننـده هیـچ گونه حقی بر خـدا ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۱۵ - ۲

۲ سنت الهی ، بر استمرار هدایت و ادامه فیض و نعمت های خویش بر جوامع انسانی قرار گرفته است .

ما کان اللّه لیضل قوماً بعد إذ هدیهم

واژه <قوماً> ممکن است اشاره به این مطلب باشد که سنت یاد شده، مربوط به جامعه بشری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱۰۷ - ۶،۹

۶ خیرات و نعمت های خداوند بر پایه تفضل اوست نه بر اساس لیاقت و استحقاق انسان .

و إن یردک بخیر فلا راد لفضله

۹ تفضل خداوند بر بندگان موحد خود ، جلوه غفاریت و رحیمیت اوست .

فلا راد لفضله یصیب به من

یشاء من عباده و هو الغفور الرحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۱۵ - ۹

۹ عنایت خاص خداوند به یوسف (ع) با وحی کردن به او در چاه کنعان

أن یجعلوه فی غیبت الجب و أوحینا إلیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۳۸ - ۱۶،۱۷

۱۶ اعتقاد ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب و یوسف (ع) و دیگر پیامبران به توحید و مصونیتشان از هرگونه شرکورزی ، تفضّلی از ناحیه خدا بر آنان بود .

ما کان لنا أن نشرک بالله من شیء ذلک من فضل الله علینا

۱۷ بعثت پیامبران برای آموزش توحید و نفی شرک ، از تفضّلات الهی بر مردم است .

ما کان لنا أن نشرک . .. ذلک من فضل الله ... علی الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۹۶ - ۱۲

۱۲ آگاهی یعقوب (ع) به حیات یوسف (ع) و وصال او ، دانشی بود که از ناحیه خداوند به آن حضرت افاضه شده بود .

ألم أقل لکم إنی أعلم من الله ما لاتعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۲ - ۷

۷- روزی ها ، منافع و ذخایر الهی ، فضل خداوند و برای بهرهوری انسان است .

لتبتغوا فضلاً من ربّکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۶۶ – ۴

۴- موهبت های طبیعی نهفته در درون دریا ها ، فضل الهی برای آدمیان است

.

ربّکم الذی یزجی لکم الفلک فی البحر لتبتغوا من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۸ - ۱۸

۱۸ - پاداش برتر و مازاد بر استحقاق بندگان ، پرتوی از مشیت خدا بر اعطای روزی بی شمار او

لیجزیهم اللّه أحسن ما عملوا و یزیدهم من فضله و اللّه یرزق من یشاء بغیر حساب

جمله <و اللّه یرزق من یشاء بغیر حساب> در مقام تعلیل برای جمله <لیجزیهم اللّه. ..> و <یزیدهم...> است؛ چون خداوند به هر کس که بخواهد روزی بی حساب و فراون می دهد. از این رو به مردان الهی پاداش افزون بر استحقاقشان، عنایت می فرماید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۸۵ - ۴

۴ - بهشت پر از نعمت ، فضل و ارزانی خدا به انسان است ؛ نه مزدی هم پای عمل وی .

و اجعلنی من ورثه جنّه النعیم

راغب در <مفردات> آورده است: <و یقال لکلّ من حصل له شیء من غیر تعب قد ورث کذا؛ هر کس مالی را به رایگان به دست آورد، گفته می شود به ارث برد>. بنابراین، اعمال ما هرگز نمی تواند بهای واقعی بهشت باشد؛ بلکه بهشت فضل ارزانی خدا به مؤمنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۷۳ - ۶،۱۰

۶ - بیشتر مردم گرفتار ناسپاسی نسبت به خدا ، علی رغم فضل و رحمت او بر آنان

و إنّ ربّک لذو فضل علی الناس و لکنّ أکثرهم لایشکرون

۱۰ - بنای خداوند بر فضل و رحمت نسبت به خلق و ناسپاسی

های مردم زمینه ساز عذاب

و إنّ ربّک لذو فضل . .. و لکنّ أکثرهم لایشکرون

مقدم شدن <فضل و رحمت> بر <شکر و ناسپاسی> می رساند که فضل الهی، دارای اصالت و خواست خدا است; ولی این ناسپاسی ها است که مردم را از آن محروم می سازد و سبب نزول عذاب می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸۴ - ۲

۲ - پاداش الهی در جهان آخرت ، براساس فضل و احسان و کیفر او ، برپایه عدل و انصاف خواهد بود .

من جاء بالحسنه فله خیر منها و من جاء بالسیّئه فلایجزی . .. إلاّ ما کانوا یعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۲۳ - ۷،۹

۷ - برخورداری آدمی از امکانات دنیوی ، تفضل الهی است .

و ابتغاؤکم من فضله

۹ - شایسته است که انسان ها ، امکانات خویش را تفضلی الهی بدانند .

و ابتغاؤکم من فضله

از این که آیه، برای بیان نشان خدا بودن امکانات معیشتی انسان ها، از آن امکانات به <فضل خدا> تعبیر کرده است، می توان نکته یاد شده را فهمید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۶ - ۷

۷ - امکانات زندگی ، تفضلی از ناحیه خداوند به انسان ها است .

و إذا أذقنا الناس رحمه . .. تصبهم سیّئه بما قدّمت أیدیهم

از اسناد رحمت به خداوند، استفاده می شود که امکانات اعطا شده به بشر، خدادادی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۵

- ۴،۵

۴ - پاداش دهی خداوند به مؤمنانِ دارای عمل صالح ، فراتر از استحقاق عمل آنها است .

لیجزی الذین ءامنوا . .. من فضله

ذکر <من فضله> برای بیان این نکته است که پاداش در نظر گرفته شده برای مؤمنان، براساس استحقاق نیست، بلکه فزون تر از آن است.

۵ - پاداش های اخروی خداوند به مؤمنان (بهشت و نعمت های آن) ، تفضل او است .

لیجزی الذین . .. من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۶ - ۱۲

۱۲ - امکانات مادی ، تفضل خداوند بر بندگان است .

یرسل الریاح . .. و لیذیقکم ... و لتبتغوا من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۴۷ - ۲،۴

۲ - پاداش ایمان مؤمنان ، از فضل خداوندی است .

و بشّر المؤمنین بأنّ لهم من اللّه فضلاً کبیرًا

۴ - ایمان ، موجب دریافت مژده ای ویژه برای برخورداری از تفضل خداوندی است .

و بشّر المؤمنین بأنّ لهم من اللّه فضلاً کبیرًا

چون بشارت دهی طبق آیه چهل و پنج از نقش ها و مسؤولیت های عمومی پیامبر(ص) است، این بشارت، مژده خاص و ویژه ای است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۱۲ - ۱۲

۱۲ – رزق الهی ، فضل خدا بر انسان

لتبتغوا من فضله

<إبتغاء> (مصدر <تبتغوا>) به معنای تلاش برای دست یافتن به خواسته است و مقصود از <لتبتغوا من فضله> تلاش برای به دست آوردن روزی است. بر این اساس اطلاق فضل بر روزی، بیانگر آن است که همه

روزی های انسان فضل الهی به او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۳ - ۵

۵ - خداوند ، صاحب فضل و عطا است .

ذی الطول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۷۲ - ۳

۳ - نعمت های بهشتی ، تفضل الهی و افزون بر استحقاق آدمی است . *

تلک الجنّه الّتی أُورثتموها

واژه <اُورثتموه> از ماده <ارث> به معنای رسیدن مال بدون عوض و زحمت است. عبارت <بما کنتم تعملون> نیز نقش عمل را در رسیدن به بهشت بیان می کند. این مطلب نشانگر آن است که عمل تنها زمینه ای برای دستیابی به بهشت است و نعمت های بی کران الهی در آن، تفضل الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۳۶ - ۱۰

۱۰- پاداش الهی به مؤمنان متقی ، به گونه ای رایگان و نه در قبال درخواست مال از ایشان

یؤتکم أجورکم و لایسئلکم أمولکم

<لایسئلکم أموالکم> در رابطه با جمله <یؤتکم أجورکم> است و دفع دخل مقدّر می کند; یعنی، خداوند در قبال پاداش های خود، چیزی جز ایمان و تقوا از شما انتظار ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - حجرات - ۴۹ - ۸ - ۳

۳ - ره یابی انسان و جامعه به رشد و تعالی دینی ، فضل و نعمت خداوندی است .

أولئك هم الرشدون . فضلاً من اللّه و نعمه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حدید – ۵۷ – ۲۹ – ۴،۵

۴ – فضل

و فزون بخشی ، تنها در دست خداوند و در اختیار او است .

و أنّ الفضل بید اللّه

۵ - خداوند ، از فضل و فزون بخشی خود ، هر کس را که بخواهد ، بهره مند می سازد .

و أنّ الفضل بید اللّه یؤتیه من یشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۱۰ - ۲

۲ - رزق و روزی مردم ، عطای خداوند و فضل او است .

و ابتغوا من فضل اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۲۰ - ۲۱

۲۱ - امکانات زندگی ، فضل الهی است ; هر چند با تلاش انسان به دست آمده باشد .

یبتغون من فضل اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - ضحی - ۹۳ - ۸ - ۲

۲ - خداوند ، تنگدستی پیامبر (ص) را به ثروتمندی و بی نیازی از دیگران مبدّل ساخت .

فأغنی

<غِنی>، به معنای توانگر بودن (صحاح اللغه) و <غَناء> (بر وزن کلام) به معنای اکتفاکردن است (مصباح). فعل <أغنی> به دلیل حذف متعلقات آن، می تواند هر دو معنا را برساند.

قانونمندی فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴۰ احسان و تفضل خداوند به بندگان ، دارای نظامی قانونمند

ذلک فضل اللّه یؤتیه من یشاء و اللّه واسع علیم

بیان آگاهی خداوند پس از ذکر مشیت او، بیانگر این است که خواست خداوند بر احسان و تفضل به بندگان بدون دلیل نبوده و برخاسته از آگاهی او به لیاقت آنان است.

گناهکاران و فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۶۴ - ۱۰

۱۰ - گنهکاران نباید از شمول فضل و رحمت خداوند ، ناامید باشند .

ثم تولیتم . .. فلولا فضل اللّه علیکم و رحمته

محرومان از فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱۰۷ - ۱۰

۱۰ خداوند ، مشرکان را از فضل خود بهره مند نخواهد کرد .

فلا راد لفضله یصیب به من یشاء من عباده

با توجه به اینکه مشرکان، از یکتا پرستی و عبادت خداوند سرباز می زدند، ذکر <من عباده> می تواند گویای برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۴ - ۵،۶

۵ - دست اندرکاران اصلی توطئه < افک > علیه پیامبر (ص) و خاندان آن حضرت ، از فضل و رحمت خداوند محروم شدند .

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته . .. لمسّکم فی ما أفضتم فیه عذاب عظیم

خداوند در آیه ۱۱، به شایعه سازان اصلی وعده عذاب بزرگ (و الذی تولّی کبره منهم له عذاب عظیم) می دهد. واژه <افاضه> نیز به معنای سخن گفتن بسیار در باره موضوعی و انتشار آن است و این، کار توده مردم بود نه منافقان که سازنده اصلی تهمت و شایعه بودند. بنابراین فضل و رحمت خدا، شامل کسانی است که کارگزار اصلی تهمت نبودند; بلکه بر اثر جهل و غفلت سخنی در این زمینه به میان آوردند در آیه بعد نیز خداوند، جهل و ناآگاهی آنان را یادآور شده، می فرماید:

<و تقولون بأفواهکم ما لیس لکم به علم>.

۶ - ترویج کنندگان شایعات و تهمت پردازی های ناروا جدا از فضل و رحمت خداوند مستحق عذاب الهی اند .

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته . .. لمسّکم فی ما أفضتم فیه عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۱ - ۱۸

۱۸ - جامعه های آلوده به فحشا و منکرات ، از فضل و رحمت خدا محروم اند .

لاتتّبعوا خطوت الشیطن . .. و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته ما زکی منکم من أحد أب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۵۴ - ۳۲

۳۲ بیماردلان سست ایمان و پذیرای ولایت و دوستی کافران ، محروم از فضل خاص خداوند

من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی اللّه یقوم . .. ذلک فضل اللّه

محرومیت از فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۵۴ - ۳۶

۳۶ محرومیت آدمی از تفضلات الهی برخاسته از بی لیاقتی خود اوست نه نقصان فیض و بخشش خداوند

ذلک فضل اللّه یؤتیه من یشاء و اللّه واسع علیم

ذکر گستردگی فضل الهی که وصف <واسع> بیانگر آن است، اشاره به این معنا دارد که اگر آدمی مشمول فضل خاص خداوند نشود، خود مقصر است ; چرا که فضل الهی بی نهایت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۶ - ۹

۹ - محرومیت از فضل الهی ، نمودی از عذاب خداوند برای کافران

و یستجیب الذین ءامنوا

. .. و یزیدهم من فضله و الکفرون لهم عذاب شدید

از ارتباط صدر و ذیل آیه، برداشت بالا صورت گرفته است.

مراتب فضل خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۰۵ – ۹

۹ – خداوند ، دارای فضل و بخششی بزرگ است .

و اللّه ذوالفضل العظیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۷۱ – ۳

۳ نعمت ها و فضل الهی ، دارای درجات و مراتب

یستبشرون بنعمه من اللّه و فضل

نکره آوردن کلمه <نعمه> و <فضل>، که حاکی از ناشناخته بودن آن است، می تواند به جهت بزرگی و عظمت آن فضل باشد، که در نتیجه حکایت از تنوّع و مراتب فضل و نعمت الهی دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۱۳ – ۱۳

۱۳ فضل و نعمت الهی بر بندگان ، دارای درجات متفاوت

و کان فضل اللّه علیک عظیماً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – احزاب – ۳۳ – ۴۷ – ۳

۳ – تفضل های خداوند به بندگان اش ، مراتب دارد .

فضلاً کبیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۳۲ - ۱۳،۱۴،۱۵

۱۳ - انتخاب مسلمانان برای وراثت قرآن و بهره مند شدن از آموزه های آن ، فضل بزرگ خداوند به آنان است .

ثمّ أورثنا الکتب الذین اصطفینا . .. ذلک هو الفضل الکبیر

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که <ذلک> به <اصطفاء> و <ایراث کتاب> (مستفاد از جمله <أورثنا الکتاب الذین اصطفینا>)

اشاره داشته باشد.

۱۴ - توفیق پیشتازی در انجام کار های خیر ، فضل بزرگ الهی است .

و منهم مقتصد و منهم سابق بالخیرت بإذن اللّه ذلک هو الفضل الکبیر

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که <ذلک> اشاره به <سبق> در <سابق بالخیرات> باشد.

۱۵ - < عن أبی جعفر (ع) . . .یقول اللّه عزّوجلّ < ذلک هو الفضل الکبیر > یعنی القرآن . . . ;

از امام باقر(ع) روایت شده: . ..[این که] خداوند عزّوجلّ می فرماید: <ذلک هو الفضل الکبیر> مقصود قرآن است...>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۳۳ - ۱

۱ - بهشت پاینده ، فضل بزرگ الهی

ذلک هو الفضل الکبیر . جنّت عدن یدخلونها

<جنّات> بدل از <الفضل الکبیر> و <عدن> به معنای اسقرار و پایند گی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۴ - ۲

۲ - فضل الهی به پیامبر (ص) (فضل نبوت) ، بس بزرگ و ارجمند

ذلک فضل اللّه

به کارگیری <ذلک> (اشاره بعید) می تواند به خاطر بلندی درجه و فضلی باشد که خداوند به پیامبر(ص) عطا کرده است (فضل نبوت و رسالات).

مشمولان فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۶۴ - ۵

۵ - خداوند ، بنی اسرائیل را - علی رغم پیمان شکنی و اعراضشان از فرامین تورات - مورد تفضل و رحمت خویش قرار داد .

فلولا فضل اللّه علیکم و رحمته لکنتم من الخسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه -

۹ - ۵۹ - ۹

۹ وعده خداوند به برخورداری متوکلان از عطا و تفضلش

و قالوا حسبنا اللّه سیؤتینا اللّه من فضله

آیه فوق در مقام تعلیم به انسان است و بی تردید آنچه خداوند تعلیم دهد، منطبق با واقعیت می باشد در نتیجه جمله <سیؤتینا> حاکی از عطای الهی به متوکلان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱۰۷ - ۸

۸ فضل خداوند ، شامل حال کسانی است که یکتا پرست و موحدند .

یصیب به من یشاء من عباده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۸۷ - ۴

۴- پیامبراکرم (ص) ، مورد فضل و رحمت عظیم و گسترده الهی

إن فضله کان علیک کبیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۷۲ - ۵

۵- اعطای یعقوب به ابراهیم (ع) تفضل و موهبت ویژه و افزون بر استحقاق آن حضرت بود .

و وهبنا له إسحق و یعقوب نافله

این برداشت به خاطر دو نکته است: ۱ <نافله> حال برای یعقوب است. ۲یکی از معانی <نافله> عطیه افزون بر استحقاق و لزوم است. کاربرد این واژه در مورد اعطای یعقوب به ابراهیم(ع)، به خاطر این نکته است که ابراهیم(ع) از خداوند تنها درخواست فرزند کرده بود، نه نوه; ولی خداوند از روی تفضل و موهبت ویژه خود، به او نوه هم عطا کرد (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۸۴ – ۲۰

۲۰– < عن أبی عبداللّه (ع) : ردّ

اللّه سبحانه علیه [أیوب (ع)] أهله الذین هلکوا بأعیانهم و أعطاه مثلهم معهم و کذلک ردّ اللّه علیه أمواله و مواشیه بأعیانها و أعطاه مثلها معها ;

از امام صادق(ع) روایت شده که: خداوند سبحان خانواده ایوب(ع) را که هلاک شده بودند، به او برگرداند و مانند آنان را نیز به وی عطا کرد. و هم چنین خداوند، عین اموال و چهارپایان او را به او برگرداند و مانند آنها را نیز به همان مقدار به او عطا کرد>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۰ - ۲

۲ - فضل و رحمت خداوند ، شامل همه افراد امت اسلام

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۴ - ۱

۱ - امت اسلامی ، در دو عرصه دنیا و آخرت ، از فضل و رحمت خداوند برخوردارند .

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته فی الدنیا و الأخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۰ - ۱،۵

۱ - مؤمنان ، از فضل و رحمت خدا برخوردارند .

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته

۵ - وضع کیفر سخت برای اشاعه دهندگان فحشا و افشای چهره توطئه گران < افک > ، از جلوه های فضل و رحمت خدا بر مسلمانان صدراسلام

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته

برداشت یاد شده، به خاطر این است که آیه شریفه، دهمین و آخرین آیه ای است که درباره ماجرای <افک> نازل گردید و قهراً ارتباط نزدیکی با این ماجرا

دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۲۱ – ۱۳،۱۴

۱۳ – مؤمنان ، از فضل و رحمت خدا برخورداراند .

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته

۱۴ – طهارت ، پاکی ، رشد و بالندگی اهل ایمان ، جلوه ای از فضل و رحمت الهی بر آنان

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته ما زکی منکم من أحد أبدًا

<زکاء> در لغت به دو معنا آمده است: ۱ نمو و رشد، ۲ صلاح و پاکی.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۳۲ – ۱۰،۱۸

۱۰ – ازدواج کنندگان ، مورد عنایت خاص خداوند و بهره مند از فضل او

وأنکحوا الأیمی منکم و الصلحین من عبادکم و إمائکم إن یکونوا فقراء یغنهم اللّه م

۱۸ – گشایش در کار مؤمنان و تفضل به آنان از جانب خداوند ، بر پایه علم گسترده او به مصالح و نیاز های آنان است .

یغنهم اللّه من فضله و اللّه وسع علیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۳۳ – ۶

۶ – مردان و زنان غیر متأهل عفیف ، از فضل و امداد خداوند در فراهم آمدن امکانات ازدواج ، برخوردارند .

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحًا حتّی یغنیهم اللّه من فضله

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۳۸ – ۸،۱۵

۸ - مردانی کـه همـواره در یـاد خـدا هسـتند ، علاوه بر دریـافت بهـترین پـاداش اعمـال خـود ، از فضـل مخصـوص الهی نیز برخورداراند .

رجال لاتلهیهم تجره و لابیع عن ذکر اللّه .

.. و یزیدهم من فضله

۱۵ – مردان الهی ، از روزی و فضل بدون حسابرسی خداوند برخورداراند .

رجال لاتلهیهم تجره و لابیع عن ذکر اللّه . .. و اللّه یرزق من یشاء بغیر حساب

معنای <بغیر حساب> به قرینه <و یزیدهم من فضله> می تواند بدون حسابرسی باشد; زیرا اعطای مازاد بر استحقاق (من فضله) دلیل بر این است که حسابرسی در کار نیست، وگرنه می بایست تنها به مقدار استحقاق شخص، پاداش داده شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۴۰ – ۱۰،۱۲

۱۰ – وجود قدرت های فوق العاده در دربار سلیمان ، فضلی از جانب پروردگار برای او

فلمّا رءاه. .. قال هذا من فضل ربّی

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که <هذا> اشاره به توان موجود در دستگاه حکومتی سلیمان باشد; یعنی، وجود چنین نیرویی در دستگاه من که توانست تخت عظیم بلقیس را در کمتر از یک نگاه حاضر سازد تفضل پروردگار به من است.

۱۲ – علم و قدرت ، دو نمود بارز فضل الهی برای سلیمان (ع) و در خدمت او

قال الذی عنده علم من الکتب. .. فلمّا رءاه مستقرًّا عنده قال هذا من فضل ربّی

گرچه علم و قدرت مطرح شده در آیه مربوط به آصف بن برخیا است; ولی وی از اعضای دربار سلیمان بود و دانش ویژه و توان فوق العاده او در خدمت حکومت آن حضرت قرار داشت. بر این اساس است که سلیمان(ع) خدا را بر این علم و قدرت سپاس می گزارد. بعلاوه برخی از مفسران مراد از <الذی عنده...> را خود

سلیمان(ع) دانسته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۴۷ - ۱

۱ - پیامبر (ص) موظف بود که مؤمنان را بشارت دهد به این که آنها از فضل بزرگ خدا ، برخوردار خواهند بود .

و بشّر المؤمنین بأنّ لهم من اللّه فضلاً کبیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۳۰ - ۴

۴ - عالمان خداترس ، تلاوت گران قرآن ، برپادارندگان نماز و انفاق گران ، از فضل خداوند و مزد بیش از استحقاق خود برخورداراند .

إنّما یخشی اللّه من عباده العلمؤا . .. إنّ الذین یتلون کتب اللّه ... و یزیدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۳۲ - ۱۳،۱۴

۱۳ - انتخاب مسلمانان برای وراثت قرآن و بهره مند شدن از آموزه های آن ، فضل بزرگ خداوند به آنان است .

ثمّ أورثنا الکتب الذین اصطفینا . .. ذلک هو الفضل الکبیر

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که <ذلک> به <اصطفاء> و <ایراث کتاب> (مستفاد از جمله <أورثنا الکتاب الذین اصطفینا>) اشاره داشته باشد.

۱۴ - توفیق پیشتازی در انجام کار های خیر ، فضل بزرگ الهی است .

و منهم مقتصد و منهم سابق بالخیرت بإذن اللّه ذلک هو الفضل الکبیر

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که <ذلک> اشاره به <سبق> در <سابق بالخیرات> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۳۵ - ۴،۵

۴ – اعطای بهشت و سرای پایدار و بی رنج و افسردگی ، فضل و

لطف خداوند به بندگان

لایمسّنا فیها نصب و لایمسّنا فیها لغوب

۵ - اعتراف بهشتیان به لطف و تفضل خدا در وارد کردن آنان به بهشت و مستحق نبود آنها به این نعمت

الذی أحلّنا دارالمقامه من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۴۰ - ۱۰

۱۰ - خداوند با کافران بدکردار در قیامت ، بر مبنای عدل و با مؤمنان نیک کردار براساس فضل و لطف خویش برخورد خواهد کرد .

من عمل سیّئه فلایجزی إلاّ مثلها و من عمل صلحًا . .. و هو مؤمن ... یرزقون فیها ب

برداشت یاد شده از آن جا است که مجازات گناه کاران، تنها به میزان گناه آنان است؛ ولی پاداش مؤمنان نیک کردار، بی شمار و افزون بر استحقاق آنان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۳ - ۱۵

۱۵ - تمامی اعمال نیک آدمی حتی کوچک ترین آنها ، برخوردار از پاداش افزون الهی

و من یقترف حسنه نزد له فیها حسنًا

تنکیر <حسنه> برای تنویع است و شامل تمامی اعمال مؤمنان از کوچک ترین تا بزرگ ترین آنها می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۶ - ۳،۴

۳ - خداوند ، بیش از خواسته ها و دعا های مؤمنان نیک کردار ، به آنان عطا خواهد کرد .

و یزیدهم من فضله

۴ - پاداش افزون و اعطای نعمت ها بیش از انتظار مؤمنان به ایشان ، نمودی از فضل الهی است .

و یزیدهم من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۳۴ – ۶

۶ – انسان ها ، با وجود گناه کاری و ناسپاسی ، برخوردار از فضل و عنایت بی کران الهی

و یعف عن کثیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – دخان – ۴۴ – ۵۷ – ۲

۲– نقش پیامبر (ص) ، در برخورداری تقواپیشگان از فضل و بخشش الهی *

فضلاً من ربّک

تعبیر <ربِّک> به جای <ربّهم> می تواند اشاره به این نکته داشته باشد که پیامبر(ص)، در رسیدن فضل الهی به بهشتیان مؤثر بوده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – جاثیه – ۴۵ – ۱۲ – ۸

۸ – نعمت ها و منافع دریا ، نمود لطف و فضل الهی برای آدمیان

سخّر لکم البحر . .. و لتبتغوا من فضله

از این که بر منافع نهفته در دریا <فضل الهی> اطلاق شده است، مطلب بالا به دست می آید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – فتح – ۴۸ – ۵ – ۱۳

۱۳ – ورود مؤمنان به بهشت ، در پرتو تفضّل الهی و گذشت او از لغزش های آنان

لیدخل المؤمنین . .. جنّت ... و یکفّر عنهم سیّئاتهم

نفس تکفیر سیّئات، خود بیانگر تفضّل است و در عین حال تعبیر <یدخل> ممکن است بیانگر همین حقیقت باشد که همه مؤمنان، در آن حدی نیستند که به اقتضای اعمالشان، بهشتی باشند; بلکه باید فضل الهی، کاستی های آنان را جبران کند و

آنان را وارد بهشت گرداند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۱۸ - ۳

- ۳

شادمانی و عیشِ بهشتیان ، فضل الهی در قبال تعهد و تقوای ایشان

إنّ المتّقین . .. فکهین بما ءاتیهم ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۲۱ - ۷،۹

۷ - الحاق اعضای مؤمن خانواده بهشتیان به ایشان ، تبلور لطف و فضل الهی در حق آنان

و الذین ءامنوا و اتّبعتهم ذرّیّتهم بإیمن ألحقنا بهم ذرّیّتهم

۹ - پیوستن مؤمنان ، به درجه عالی پدران بهشتی خود ، تفضل الهی و نه مایه کم شدن از مقام پدر آنان و کاسته شدن از عمل آنان

ألحقنا بهم ذرّیّتهم و ما ألتنهم من عملهم من شیء

جمله <ما ألتناهم. ..> معادل <ما نقصناهم> است و ضمیرهای <هم> به <الذین آمنوا> بازمی گردد. مقصود این است که خداوند، در ملحق کردن ذریه بهشتیان به آنان، از منزلت و درجه پدران چیزی نمی کاهد; بلکه بر درجه ذریه می افزاید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۴۶ - ۵

۵ - بیمناکان از مقام پروردگار ، برخوردار از بهشتی در قبال عمل و بهشتی دیگر از فضل الهی *

و لمن خاف مقام ربّه جنّتان

طبق نظر برخی از مفسران، تثنیه آمدن <جنّتان> نظر به مطلب بالا دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۲۱ - ۱۷

۱۷ - خداوند ، هر کس را که مشیتش تعلق بگیرد ، از فضل و عطای خویش بهره مند می سازد .

ذلک فضل اللّه یؤتیه من یشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ – جمعه – ۶۲ – ۴ – ۱،۲،۳

۱ –

بعثت پیامبراکرم (ص) و برگزیده شدن آن حضرت از جانب خداوند به نبوت و رسالت ، فضل الهی به ایشان

ذلک فضل اللّه

در مشـاراليه <ذلـك> چنـد احتمال وجود دارد برداشت یاد شـده بـدان احتمال است كه <ذلـك> اشاره بـه بعثت پيامبراكرم(ص) داشته باشد.

۲ - فضل الهی به پیامبر (ص) (فضل نبوت) ، بس بزرگ و ارجمند

ذلک فضل اللّه

به كارگيری <ذلك> (اشاره بعيد) می توانـد به خاطر بلندی درجه و فضـلی باشد كه خداوند به پيامبر(ص) عطا كرده است (فضل نبوت و رسالات).

۳ - امتنان و فضل الهی به امت محمد (ص) ، به خاطر برگزیدن آن حضرت از میان آنها و قرار دادن ایشان به عنوان راهنما و نجات بخش آنان از ضلالت و گمراهی

هو الذی بعث . .. و إن كانوا ... فی ضلل مبین ... ذلك فضل اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۱۷ - ۱۲

۱۲ - پاداش مضاعف به انفاق گران و آمرزش آنان ، جلوه تفضل و لطف ويژه خداوند به آنان است .

إن تقرضوا اللّه . .. يضعفه ... و اللّه شكور حليم

سپـاس و تقـدير خداونـد از انفاق گران با آن كه سود انفاق به خود آنان باز می گردد نشانه تفضل و لطف ويژه الهی به انفاق گران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۷۰ - ۶

۶ کفایت علم خداوند برای تشخیص مطیعان و شایستگان تفضّل او

ذلك الفضل من اللّه و كفى باللّه عليماً

سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۰۶ - ۱۱

۱۱ - نسخ ادیان گذشته و ارائه آیینی بهتر و یا همانند آن ، رحمت و فضلی است از جانب خدا بر بندگان .

و اللّه ذوالفضل العظیم. ما ننسخ من ءایه ... نأت بخیر منها أو مثلها

بیان فضل و رحمت الهی در آیه قبل و سپس بیان نسخ دینی و جایگزین کردن شریعتی دیگر، حاکی از آن است که: نسخ دینی و ارائه آیینی جدید، از مصادیق رحمت و فضل خداوند است.

منشأ فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲ - ۲۲

۲۲ ربوبیت خداوند ، منشأ تفضل او به بندگان خویش

یبتغون فضلا من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۳۰ - ۹

۹ - اعطای اجر کامل و بیش از استحقاق به عالمان خداترس ، تلاوت گران قرآن ، برپادارندگان نماز و انفاق کنندگان ، برخاسته از صفت آمرزندگی و سپاس گزاری خداوند است .

لیوفّیهم أجورهم و یزیدهم من فضله إنّه غفور شکور

جمله <إنّه غفور شکور> در مقام تعلیل برای <لیوفّیهم. ..> است; یعنی، چون خداوند نسبت به بندگانش غفور و شکور است، به آنان پاداش کامل و بیش از استحقاق می هد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۴ - ۵

۵ - خداوند ، هر کس و هر جامعه ای را که خود بخواهد ، از فضل و فزون بخشی خود بهره مند می سازد .

ذلک فضل اللّه یؤتیه من یشاء

موارد فضل خدا

جلد –

نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۵ - ۲

۲ مال ، ثروت و امکانات مادی ، فضل الهی است .

لئن ءاتینا من فضله لنصدقنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۶ - ۳

۳ مال و ثروت ، فضل الهی است .

فلما ءاتیهم من فضله

موجبات جلب فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۶ - ۱۱

۱۱ - باد ها وسیله ای برای برخوردار شدن انسان ها از مواهب مادی طبیعت است .

یرسل الریاح . .. و لتبتغوا من فضله

موجبات فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۴۵ - ۳

۳ - همراهی ایمان و عمل صالح ، شرط برخورداری از پاداش و فضل الهی ، در آخرت است .

لیجزی الذین ءامنوا و عملوا الصلحت من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۲۹ - ۱۹

۱۹- نقش اساسی رکوع و سجود (نماز) ، در جلب فضل و خشنودی خداوند

تریهم رکّعًا سجّدًا یبتغون فضلاً من اللّه و رضونًا

<یبتغون. ..> مترتب بر <رکعّاً سجداً> است; یعنی، مؤمنان با رکوع و سجود خویش، جویای فضل و خشنودی خدایند.

نشانه های فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۲۸ - ۱۶

۱۶ غنا و بی نیازی مؤمنان ، پرتوی از فضل الهی نسبت به آنان

فسوف یغنیکم اللّه من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه

- فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۲۱ - ۷

۷ جلوه فضل الهی ، در پاداش به مؤمنان مجاهد و انفاقگر

لیجزیهم اللّه أحسن ما كانوا يعملون

<جزای أحسن> که به معنای پاداش دادن به بیش از حد استحقاق است بیانگر تجلی فضل خدا در پاداش دهی به مؤمنان است. قابل ذکر است در برداشت فوق مفروض این است که <أحسن> مفعول دوم برای <یجزی> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۸ - ۱

۱ قرآن ، مظهر فضل خداوند و جلوه رحمت اوست .

يأيها الناس قد جاءتكم موعظه من ربكم . .. قل بفضل اللّه و برحمته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۶۰ - ۶

۶ نزول رزق و مباح بودن بهره مندی از آن ، از نشانه های تفضل خداوند بر مردم است .

ما أنزل اللّه لكم من رزق . .. إن اللّه لذو فضل على الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۸۸ - ۶

۶- اعطای کتابی بی مانند چون قرآن به پیامبر (ص) نشان فضل عظیم الهی به آن حضرت است .

إن فضله كان عليك كبيرًا . قل لئن اجتمعت ... لايأتون بمثله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۰ - ۱

۱ تحریم أکید بی عفتی و زنا ، ممانعت سخت از قذف های بی دلیل نسبت به زنان پاکدامن ، وضع کیفر های سنگین برای متخلفان (صد ضربه شلاق در زنا و

هشتاد ضربه برای قذف) وتشریع < لعان > ، جلوه هایی از فضل و رحمت خدا نسبت به جامعه ایمانی است .

الزانیه و الزانی فاجلدوا. .. والذین یرمون المحصنت ...فاجلدوهم ... و لولا فضل ال

یـادآوری فضـل و رحمت خـدا در آیه شـریفه که در مقام امتنان است پس از ذکر احکام مربوط به زناکاری و لعان، می تواند برای بیان جلوه های فضل و رحمت الهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۰ - ۲،۵

۲ - وضع کیفر سـخت (عـذاب دردناک) ، به منظور جلوگیری از آلوده شـدن جامعه ایمانی به مفاسد اخلاقی و فحشا ، جلوه ای از فضل و رحمت خداوند به امت اسلامی

إنّ الذین یحبّون أن تشیع الفحشه . .. لهم عذاب ألیم ... و لولا فضل اللّه علیکم و

۵ - وضع کیفر سخت برای اشاعه دهندگان فحشا و افشای چهره توطئه گران < افک > ، از جلوه های فضل و رحمت خدا بر مسلمانان صدراسلام

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته

برداشت یاد شده، به خاطر این است که آیه شـریفه، دهمین و آخرین آیه ای است که درباره ماجرای <افک> نازل گردید و قهراً ارتباط نزدیکی با این ماجرا دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۱ - ۱۴

۱۴ - طهارت ، پاکی ، رشد و بالندگی اهل ایمان ، جلوه ای از فضل و رحمت الهی بر آنان

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته ما زکی منکم من أحد أبدًا

<زکاء> در لغت به دو معنا آمده است:

۱ نمو و رشد، ۲ صلاح و پاکی.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۳۸ – ۵،۹

۵ – جلوه فضل الهی ، در پاداش دادن به مردمانی که پیوسته به یاد خدا هستند .

رجال لاتلهیهم تجره و لابیع عن ذکر اللّه . .. لیجزیهم اللّه أحسن ما عملوا

<جزای أحسن> که به معنای پاداش دادن به بیش از حد استحقاق است بیانگر تجلی فضل خدا، در پاداش دهی به مردمان الهی است.

۹ – اعطای پاداشی افزون بر استحقاق شخص ، نمودی از فضل خداوند است .

لیجزیهم اللّه أحسن ما عملوا و یزیدهم من فضله

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۴۰ – ۱۲

۱۲ – علم و قدرت ، دو نمود بارز فضل الهی برای سلیمان (ع) و در خدمت او

قال الذی عنده علم من الکتب. .. فلمّا رءاه مستقرًّا عنده قال هذا من فضل ربّی

گرچه علم و قدرت مطرح شده در آیه مربوط به آصف بن برخیا است; ولی وی از اعضای دربار سلیمان بود و دانش ویژه و توان فوق العاده او در خدمت حکومت آن حضرت قرار داشت. بر این اساس است که سلیمان(ع) خدا را بر این علم و قدرت سپاس می گزارد. بعلاوه برخی از مفسران مراد از <الذی عنده...> را خود سلیمان(ع) دانسته اند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۷۳ – ۵

۵ – پیامبراکرم (ص) ، جلوه ای از فضل و رحمت بی کران خدا بر مردم

و إنّ ربّک لذو

فضل علی الناس

به کار رفتن واژه <ربّ> به جای هر اسم و صفتی دیگر و اضافه شدن آن به کاف که خطاب به پیامبر(ص) است می تواند از آن جهت باشد که تربیت و پرورش شخصیتی چون پیامبر(ص) از سوی خدا، خود نمود بارزی از فضل گسترده او بر مردم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۷۳ - ۶

۶ - توشه زندگی ، نمودی از فضل خدا بر بندگان است .

و لتبتغوا من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۳۵ - ۱۱

۱۱ - جلوه فضل و لطف الهی در پاداش دادن به محسنان

لیکفّر اللّه عنهم أسوأ الذی عملوا و یجزیهم أجرهم بأحسن الذی کانوا یعملون

ملاک قرار گرفتن پاداش بهترین اعمال در وقت جزا و پاداش، و بدترین اعمال در وقت عفو و چشم پوشی، می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۶۱ - ۱۰

۱۰ - آفرینش شب و روز در راستای تأمین نیاز ها و منافع بشر ، جلوه ای از فضل و احسان خداوند به او است .

اللّه الذی جعل لکم الّیل . .. إنّ اللّه لذو فضل علی الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۲ - ۱۹،۲۰

۱۹ - تحقق همه خواسته های انسان در بهشت ، نمود فضل بزرگ خداوند است .

لهم ما يشاءون . .. ذلك هو الفضل الكبير

۲۰ - برخورداری ها و نعمت های بی پایان

بهشت ، نشانگر فضل و رحمت خدا است و نه رفاه و خوشی محدود کافران در دنیا .

یرزق من یشاء . .. و من کان یرید حرث الدنیا نؤته منها ... لهم ما یشاءون ... ذلک ه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۲۶ – ۴

۴ – پاداش افزون و اعطای نعمت ها بیش از انتظار مؤمنان به ایشان ، نمودی از فضل الهی است .

و یزیدهم من فضله

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – جاثیه – ۴۵ – ۱۲ – ۸

۸ – نعمت ها و منافع دریا ، نمود لطف و فضل الهی برای آدمیان

سخّر لکم البحر . .. و لتبتغوا من فضله

از این که بر منافع نهفته در دریا <فضل الهی> اطلاق شده است، مطلب بالا به دست می آید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – حجرات – ۴۹ – ۸ – ۱،۶

۱ – محبت به ایمان و بیزاری از کفر و گناه ، جلوه ای از فضل و نعمت الهی

و لکنّ اللّه حبّب إلیکم الإیمن . .. و کرّه إلیکم الکفر ... فضلاً من اللّه و نع

۶ – وجود رهبری دینی و شریعت آسمانی ، تبلور فضل و نعمت الهی بر خلق *

و اعلموا أنّ فیکم رسول اللّه . .. فضلاً من اللّه و نعمه

برداشت بالا بدان احتمال است که جمله <فضلاً من اللّه و نعمه> در رابطه با صدر آیه قبل (فیکم رسول اللّه) باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – طور – ۵۲ – ۲۱ – ۷

۷ – الحاق اعضای

مؤمن خانواده بهشتیان به ایشان ، تبلور لطف و فضل الهی در حق آنان

و الذین ءامنوا و اتّبعتهم ذرّیّتهم بإیمن ألحقنا بهم ذرّیّتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۲۱ - ۱۶

۱۶ - آمرزش گناه بندگان و اعطای بهشت پهناور به آنان ، جلوه فضل و فزون بخشی خداوند به آنان است ; نه استحقاق ایشان .

سابقوا إلی مغفره من ربّکم و جنّه . .. ذلک فضل اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۲۹ - ۳

۳ - نبوت ، نمود فضل و فزون بخشی خداوند است .

ألاّیقدرون علی شیء من فضل اللّه

مراد از <شیء من فضل اللّه> فضل نبوت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جمعه - ۶۲ - ۴ - ۶

۶ - فروزان نگه داشتن همیشگی مشعل هدایت و برانگیختن مردان الهی برای هدایت خلق ، نمود فضل و فزون بخشی مستمر خداوند

و ءاخرین منهم لمّا یلحقوا بهم . .. ذلک فضل اللّه یؤتیه من یشاء

برداشت یاد شده، بر این اساس است که <ذلک فضل اللّه> اشاره به <آخرین> داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۱۷ - ۱۲

۱۲ - پاداش مضاعف به انفاق گران و آمرزش آنان ، جلوه تفضل و لطف ویژه خداوند به آنان است .

إن تقرضوا اللّه . .. يضعفه ... و اللّه شكور حليم

سپاس و تقدير خداوند از انفاق گران با آن كه سود انفاق به خود آنان باز مى گردد نشانه تفضل و لطف ويژه

الهی به انفاق گران است.

نیاز به فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۸۵ - ۵

۵ - همه انسان ها حتی پیامبران بزرگ ، نیازمند فضل خدا

و اجعلنی من ورثه جنّه النعیم

واسطه فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۳۸ - ۲۱

۲۱ پیامبران ، واسطه جریان فضل الهی بر مردمان

ذلک من فضل الله علینا و علی الناس

وسعت فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۰ - ۲

۲ - فضل و رحمت خداوند ، شامل همه افراد امت اسلام

و لولا فضل اللّه علیکم و رحمته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۷۳ - ۱،۴

۱ - خداوند ، دارای فضل و رحمت بی کران بر عموم انسان ها

و إنّ ربّک لذو فضل علی الناس

تعبیر <فضل> به صورت نکره، بیانگر عظمت و گستردگی آن است و واژه <ناس> به قرینه مقام دربرگیرنـده همه انسان ها (مؤمن و کافر) است.

۴ - ربوبیت خداوند ، مقتضی شمول و فراگیر بودن فضل و رحمتش برتمامی مردمان

و إنّ ربّک لذو فضل علی الناس

ویژگیهای فضل خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۶۰ - ۵

۵ فضل خداوند ، دایمی و لاینقطع و شامل و فراگیر همه مردم (کافر و مؤمن) است .

إن اللّه لذو فضل علی الناس

فضیلت از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فضیلت

تداوم فضیلت شب قدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰

- قدر - ۹۷ - ۵ - ۴

۴ - شب قدر ، تا سپیده دم به فضیلت خود باقی است .

سلم هی حتّی مطلع الفجر

تفاوت فضیلت شب ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۲ - ۲

۲ - تفاوت شب ها در فضیلت

و لیال عشر

نکره آمدن <لیال> و سوگند به آن ده شب خاص، بیانگر عظمت آنها در بین شب های سال است.

فضیلت احسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۳۷ - ۱۴

۱۴ طلاق و مشکلات خانوادگی ، نباید موجب فراموشی ارزش ها و فضیلت ها (همانند عفو و احسان) گردد .

و ان طلّقتموهنّ . .. و ان تعفوا اقرب للتّقوی و لا تنسوا الفضل بینکم

فضیلت ادای گواهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۳۳ - ۲

۲ - ادای شهادت و گواهی ، اقدامی شایسته و بایسته

و الذین هم بشهدتهم قائمون

فضیلت ادیان آسمانی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۳۳ – ۷

۷ – قرآن و ادیان الهی ، سراسر راست و مطابق با واقع و حق و حقیقت

و الذی جاء بالصدق

فضیلت استغفار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۹۳ – ۱۱

۱۱ ارزش و اهمیّت دعا و استغفار به درگاه خداوند

ربّنا فاغفرلنا . .. و کفّر عنّا ... و توفّنا

چون خداوند در مقام ستایش از خردمندان، این دو ویژگی را برای آنان، ذکر کرده است.

فضیلت

اسلام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۱۰۷ – ۳

۳- مجموعه تعالیم اسلام ، براساس رحمت و مهربانی ویژه خداوند به انسان است .

و ما أرسلنك إلّا رحمه للعلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۵۵ – ۱۲

۱۲ – اسلام ، تنها دین مورد پسند خدا و متناسب و سودمند برای انسان ها

و لیمكّننّ لهم دینهم الذی ارتضی لهم

گفتنی است سودمند بودن دین اسلام برای بشر، از لام <لهم> كه برای انتفاع است به دست آمده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۱۸ – ۹

۹ – اسلام ، برترین عقیده و بهترین سخن در باب دین

الذین یستمعون القول فیتّبعون أحسنه

مقصود از سخن در آیه شریفه و گزینش بهترین سخنان، آن سخنی است كه درباره مسائل دینی است. بنابراین مصداق اصلی و مورد نظر بهترین سخن، مكتب اسلام خواهد بود كه دین منتخب قرآن است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۱۳ – ۹

۹ – اسلام علاوه بر معارف و احكام شریعت های پیشین ، دربردارنده آموزه هایی فزون تر

شرع لكم . .. و الذی أوحینا إلیك و ما وصّینا به إبرهیم

توصـیه در جـایی به کار می رود که امور بسـیار مهم و اساسـی مورد نظر باشـد. بنابراین تغییر تعبیر از توصـیه به وحی در مورد اسلام، نشان دهنده آن است که اسلام علاوه بر امور توصیه شده، امور دیگری را نیز در بر دارد.

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۲۴ – ۳

۳- < قرآن > کتاب معرفت و شناخت ، و < اسلام > دین عقل و اندیشه

أفلایتدبّرون القرءان

فضیلت اماکن مقدس

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۳۸ – ۱۴

۱۴ نقش مسجد و محراب مکان های مقدس در استجابت دعا *

دخل علیها زکریّا المحراب . .. هنا لک دعا زکریّا ربّه

برداشت فوق بر این اساس است که مشارالیه <هنالک>، <المحراب> باشد; و جمله <و هو قائم یصلی فی المحراب>، در آیه بعد مؤید این معناست.

فضیلت امانتداری

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – معارج – ۷۰ – ۳۲ – ۲

۲ – امانت داری و پایبندی به عهد و پیمان ، از خصلت های شایسته و بایسته

و الذین هم لأمنتهم و عهدهم رعون

فضیلت انجیل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۱۱۰ – ۱۹

۱۹ تورات و انجیل ، ارجمندترین کتاب های آموخته شده به عیسی (ع)

و اذ علمتک الکتب و الحکمه و التوریه و الانجیل

مراد از <الکتب>، به قرینه ذکر تورات و انجیل پس از آن، می تواند کتاب یا کتابهای آسمانی دیگری غیر از تورات و انجیل باشد. در این صورت تصریح به نام تورات و انجیل با آنکه لفظ <الکتب> می توانست آن دو را نیز شامل شود نشانه اهمیت فزونتر این دو کتاب می باشد.

فضیلت انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۶۱ - ۲

۲ ارزش

انفاق ، در گروِ در راه خدا بودن آن

ینفقون اموالهم فی سبیل اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۶۲ - ۱،۲

۱ ارزش انفاق در گروِ در راه خدا بودن آن است .

الّذین ینفقون اموالهم فی سبیل اللّه

۲ عاری بودن انفاق از هر گونه منّت و آزار چه هنگام پرداخت و چه پس از آن ، از شرایط ارزشمندی ، قبولی و پاداش در مقابل آن

الّذین ینفقون . .. ثمّ لا یتبعون ما انفقوا منّاً و لا اذیً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۶۳ - ۱

۱ ارزش و برتری گفتار پسندیده و عفو و گذشت ، نسبت به بخششی که آزار به دنبال دارد .

قول معروف و مغفره خیر من صدقه یتبعها اذیً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۶۷ - ۱۱

۱۱ خداوند ، ستایشگر انفاق کنندگان ، در عین بی نیازی از انفاق آنان

اَنّ اللّه غنیّ حمید

<حمید> در برداشت فوق به معنای حامد (ستایش کننده) گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۱ - ۳

۳ ارزش برتر صدقه پنهانی ، نسبت به صدقه آشکار

ان تبدوا . .. و ان تخفوها و تؤتوها الفقراء فهو خیر لکم

بنابراینکه کلمه <لکم> قرینه برای ارزشمندتر بودن صدقه پنهانی برای شخص صدقه دهنده نباشد و به اطلاق آیه نظر شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۴ - ۲

ارجمندی و برتری انفاق های پنهانی و شبانه ، بر انفاق های آشکار و در روز *

الّذین ینفقون . .. سِراً و علانیّهً

چنانچه تقـدم در ذکر دلالت بر تقدم در رتبه و فضـیلت کند، انفاق از نظر وقت و حالت چهار قسم می شود. چون از یک سـو وقت (شب و روز) مقدّم بر حالت (پنهان و آشـکار) شده و از سوی دیگر شب مقدّم بر روز و در حالت پنهانی مقدّم بر آشکار شـده است، لـذا این چهار قسم به ترتیب فضـیلت عبارتند از: ۱ شب و به صورت پنهـانی ۲ روز و به صورت پنهـانی ۳ شب به صورت آشکار ۴ روز به صورت آشکار.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۳ - ۷

۷ اقامه نماز و انفاق در راه خدا دارای ویژگی و امتیاز در میان سایر عبادات و تکالیف الهی

یقیمون الصلوه و مما رزقنهم ینفقون

بـدیهی است ایمان علاه بر اقامه نماز و انفاق دارای نمودهای عملی دیگر نیز هست ; بنابراین ذکر این دو برای رساندن اهمیت ویژه آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۲۲ - ۱۰

۱۰ انفاق کردن خصلتی نیکوست چه پنهانی انجام گیرد و چه آشکارا .

أنفقوا مما رزقنهم سرًّا و علانیه

فضیلت اوراق قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۱۴ - ۱

۱ - صفحه های قرآن در پیشگاه خداوند ، دارای جایگاهی بلند و ارزشی والا است .

مرفوعه

فضیلت ایثار

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۳۷ – ۸

۸ ارزشمندی و استحباب گذشت انسان از حقّ خویش

و ان تعفوا اقرب للتقوی

فضیلت ایمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۲۰۰ – ۲

۲ ارزشمندی ایمان و مؤمن ، در پیشگاه خداوند

یا ایّها الّذین امنوا

در خطاب مستقیم خداوند، نوعی تشریف و تفخیم نهفته است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۳۵ – ۴

۴ تقوا ، مرتبه ای بالاتر از ایمان

یأیها الذین ءامنوا اتقوا اللّه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۲۳ – ۵

۵ – جایگاه والای ایمان و عمل صالح در پیشگاه خدا

و الذین ءامنوا و . .. الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

با توجه به تأکید خدا در این آیه و آیه قبل درباره ایمان و عمل صالح، ارزش و اهمیت آن استفاده می شود.

فضیلت برپایی نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۳ - ۷

۷ اقامه نماز و انفاق در راه خدا دارای ویژگی و امتیاز در میان سایر عبادات و تکالیف الهی

یقیمون الصلوه و مما رزقنهم ینفقون

بـدیهی است ایمان علاه بر اقامه نماز و انفاق دارای نمودهای عملی دیگر نیز هست ; بنابراین ذکر این دو برای رساندن اهمیت ویژه آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۷۳ - ۱۳

۱۳- برپاداشتن نماز و پرداخت زکات ، در مقایسه با دیگر کار های نیک ، از جایگاهی ویژه

و والا برخوردار است .

و أوحينا إليهم فعل الخيرت و إقام الصلوه و إيتاء الزكوه

بـا آن كه نمـاز و زكـات خود از مصـاديق كارهاى نيك است; اما خداونـد آن دو فريضه را به طور جـداگانه ذكر فرمود. بيان اختصاصى آن دو، گوياى برداشت ياد شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۳۷ – ۶

۶ – تسبيـح و ذكر دايم خـدا ، بر پـايى نمـاز و پرداخت زكات ، داراى جايگاهى ويژه و ارزشـمند در بين ساير اعمال و موجب بلند پايگى مقام و تكامل معنوى انسان

يسبّح له فيها . .. رجال لاتلهيهم تجره و لابيع عن ذكر اللّه و إقام الصلوه و إيتا

خداوند، در توصـيف مردمان الهى و والا مقام تنها سه صـفت را مطرح ساخته است: ۱ ذكر خدا، ۲ برپاداشتن نماز، ۳ پرداخت زكـات. ذكر سه عمـل يـاد شـده از ميـان صـدها عمـل نيـك ديگر، حاكى از ارزش ويژه آنها و نيز تأثير آنها در تكامل معنوى انسان است.

فضيلت بسمله

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱ – حمد – ۱ – ۱ – ۱۱،۱۲

۱۱ – اسـماعيل بن مهران گويـد : امـام رضـا (ع) فرمـود : < ان بسم اللّه الرحمن الرحيم أقرب إلى إسم اللّه الأعظم من سواد العين إلى بياضها ;

۱۲ حسن بن فضال گويـد : < سألت الرضا (ع) على بن موسـى (ع) عن < بسم اللّه > ، فقال : معنى قول القائل < بسم اللّه > اسم على نفسى سمه من سمات اللّه عز و جل و هى العباده

. . . ;

امام رضا(ع) در پاسخ سؤال از معنای <بسم اللّه> فرمود: معنای سـخن کسی که می گوید <بسم اللّه> این است که یکی از نشانه های بندگی خدای عز و جل را بر خود می نهم . ..>.

فضیلت بصیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۵۸ - ۲

۲ - علم و روشن بینی ، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و ما یستوی الأعمی و البصیر

فضیلت بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۲۴ - ۳

۳ بهشت ، برترین جایگاه و نیکوترین آسایشگاه

أصحب الجنّه یومئذ خیر مستقرًّا و أحسن مقیلاً

فضیلت بهشت عدن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۲ - ۱۶

۱۶ از رسول خدا (ص) روایت شده که فرمود : < عدن ، داراللّه التی لم تر ها عین و لم تخطر علی قلب بشر لا یسکن ها غیر ثلاثه النبیین و الصدیقین و الشهدا . . . ;

<عـدن> خانه [ویژه] خداست که هیچ چشـمی آن را ندیده و به قلب هیچ بشـری خطور نکرده است. در آن خانه ساکن نمی شود مگر سه دسته: پیامبران، صدیقان و شهیدان ... >.

فضیلت بیت المقدس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۶۱ - ۷

۷ اظهار خشوع و خضوع در برابر خدا به هنگام تصرف بیت المقدس از دستورات خدا به بنی اسرائیل

و ادخلوا الباب سجداً

کلمه <سجداً> جمع <ساجد> و حال برای فاعل <ادخلوا>

است. از آن رو که سجده در حال ورود با معنای اصطلاحی آن (پیشانی بر خاک ساییدن) سازگار نیست، می توان گفت در اینجا معنای لغوی آن (خضوع و خشوع) اراده شده است.

فضیلت پرداخت زکات

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۷۳ – ۱۳

۱۳– برپاداشتن نماز و پرداخت زکات ، در مقایسه با دیگر کار های نیک ، از جایگاهی ویژه و والا برخوردار است .

و أوحینا إلیهم فعل الخیرت و إقام الصلوه و إیتاء الزکوه

با آن که نماز و زکات خود از مصادیق کارهای نیک است; اما خداوند آن دو فریضه را به طور جداگانه ذکر فرمود. بیان اختصاصی آن دو، گویای برداشت یاد شده است.

فضیلت پیشگامی در سلام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۲۵ – ۲

۲ – ارزش مبادرت به سلام ، هنگام ورود بر دیگران

إذ دخلوا علیه فقالوا سلمًا

مطلب بالا، با توجه به این نکته است که خداوند، ابتدا وصف <مکرم> را برای میهمانان ابراهیم(ع) آورده و سپس نخستین عمل آن میهمانان شریف (سلام به هنگام ورود) را یاد کرده است.

فضیلت تأمین خویشاوندان یتیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بلد – ۹۰ – ۱۶ – ۴

۴ – فضیلتِ تغذیه خویشاوندان یتیم خود ، برتر از رساندن غذا به دیگر اقشار محروم جامعه است .

یتیمًا ذا مقربه . أو مسکینًا ذا متربه

فضیلت تأمین فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بلد - ۹۰ - ۱۶ - ۴

۴ - فضیلتِ تغذیه خویشاوندان یتیم خود

، برتر از رساندن غذا به دیگر اقشار محروم جامعه است .

یتیمًا ذا مقربه . أو مسکینًا ذا متربه

فضیلت تأمین مساکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بلد - ۹۰ - ۱۴ - ۵

۵ - فضیلت آزادسازی بردگان ، برتر از تغذیه گرسنگان جامعه است . *

فکّ رقبه . أو إطعم

تقدیم <فکّ رقبه>، بیانگر برداشت یاد شده است.

فضیلت تسبیح خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳۳ - ۴

۴ - تسبیح بسیار خداوند و منزه دانستن او از هر کاستی و شرک ، دارای فضیلتی بسیار است .

کی نسبّحک کثیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۳۰ - ۱۲

۱۲ - تسبیح و ستایش پروردگار ، در پاره هایی از شب و نزدیک صبح و پس از غروب ، دارای آثار و ارزشی ویژه است .

و من ءانآیِ الّیل فسبّح و أطراف النهار

مراد از <اطراف روز> آغاز و پایان آن است و جمع آمدن آن، یا به خاطر توافق لفظی با <آناء اللیل> است و یا برای شمول لحظات متعددی از اول و آخر روز است تا توسعه وقت را برساند; یعنی، ذکر و دعا در لحظه های اول و آخر روز، مخصوص اولین لحظه روز و آخرین لحظه آن نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۷ - ۶

۶ - تسبیح و ذکر دایم خدا ، بر پایی نماز و پرداخت زکات ، دارای جایگاهی ویژه و ارزشمند در بین سایر اعمال و موجب بلند

پایگی مقام و تکامل معنوی انسان

یسبّح له فیها . .. رجال لاتلهیهم تجره و لابیع عن ذکر اللّه و إقام الصلوه و إیتا

خداوند، در توصیف مردمان الهی و والا مقام تنها سه صفت را مطرح ساخته است: ۱ ذکر خدا، ۲ برپاداشتن نماز، ۳ پرداخت زکات. ذکر سه عمل یاد شده از میان صدها عمل نیک دیگر، حاکی از ارزش ویژه آنها و نیز تأثیر آنها در تکامل معنوی انسان است.

فضیلت تسلیم به خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۲۵ - ۱

۱ تسلیم خدا بودن با تمام وجود به همراه انجام کار های نیک و شایسته ، بهترین آیین است .

و من احسن دیناً ممن اسلم وجهه للّه و هو محسن

مراد از <وجه>، ذات و نفس آدمی است که از آن به تمام وجود تعبیر شده است; <محسن> در برداشت فوق به معنای انجام دهنده کار نیک گرفته شده است.

فضیلت تعلیم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۱۳ - ۱

۱ - تلاوت آیات قرآن و آموختن معارف آن به مردم ، حرکتی مطلوب و شایسته پی گیری است .

إذا تتلی علیه ءایتنا

تداوم، از فعل مضارع <تتلی> استفاده می شود; زیرا در مواردی که سخن درباره کارهای گذشته افراد و یا بیان حالت آنان است، فعل مضارع بر استمرار دلالت دارد.

فضیلت تقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۷۸ – ۲

۲ تقوای الهی ، مرتبه ای بالاتر از ایمان

یا ایّها الّذین امنوا اتّقوا اللّه

از اینکه

به مؤمنان امر به تقوا شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۱۰۲ – ۳

۳ تقوای کامل و شایسته ، مرتبه ای برتر از ایمان

یا ایها الذین امنوا اتقوا اللّه حق تقاته

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۹۸ – ۱۸

۱۸ ارزشمندی تقوا و نیکوکاری و مقام والای پرهیزکاران و نیکوکاران

لکن الّذین اتّقوا ربّهم . .. و ما عند اللّه خیر للابرار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۳۵ – ۴

۴ تقوا ، مرتبه ای بالاتر از ایمان

یأیها الذین ءامنوا اتقوا اللّه

فضیلت تلاوت قرآن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۶۱ – ۴

۴ قرآن ، کتابی است باعظمت و تلاوت آن بسیار ارزشمند می باشد .

و ما تکون فی شأن و ما تتلوا منه من قرءان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۳ – ۵

۵ - تلاوت وحی و قرآن کریم ، کاری ارزشمند است و قرائت کنندگان از جایگاهی بلند در پیشگاه خداوند برخوردارند .

فالتّلیت ذکرًا

از سوگند خداوند به تلاوت کنندگان وحی و قرآن کریم، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۱۳ - ۱

۱ - تلاوت آیات قرآن و آموختن معارف آن به مردم ، حرکتی مطلوب و شایسته پی گیری است .

إذا تتلی علیه ءایتنا

تداوم، از فعل مضارع

<تتلی> استفاده می شود; زیرا در مواردی که سخن درباره کارهای گذشته افراد و یا بیان حالت آنان است، فعل مضارع بر استمرار دلالت دارد.

فضیلت تنزیه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳۳ - ۴

۴ - تسبیح بسیار خداوند و منزه دانستن او از هر کاستی و شرک ، دارای فضیلتی بسیار است .

کی نسبّحک کثیرًا

فضیلت تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۱۰ - ۱۹

۱۹ تورات و انجیل ، ارجمندترین کتاب های آموخته شده به عیسی (ع)

و اذ علمتک الکتب و الحکمه و التوریه و الانجیل

مراد از <الکتب>، به قرینه ذکر تورات و انجیل پس از آن، می تواند کتاب یا کتابهای آسمانی دیگری غیر از تورات و انجیل باشد. در این صورت تصریح به نام تورات و انجیل با آنکه لفظ <الکتب> می توانست آن دو را نیز شامل شود نشانه اهمیت فزونتر این دو کتاب می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۵۰ - ۴

۴- برتری و برجستگی قرآن نسبت به تورات

ءاتینا موسی . .. ذکرًا ... و هذا ذکر مبارک

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که خداوند در مورد <تورات> فقط <ذکر> به کار برده است; در صورتی که برای قرآن صفت <مبارک> را اضافه کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۹ - ۵

۵ - عدم وجود کتابی هدایت بخش تر از قرآن و تورات

قل فأتوا بکتب من

عند اللّه هو أهدى منهما

فضیلت جمعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۳۶ - ۲۰

۲۰ از رسول خدا (ص) روایت شده که فرمود : < یوم الجمعه سید الأیام . . . خلق اللّه فیه آدم واهبط فیه آدم إلی الأرض ;

روز جمعه شریف ترین روزهاست . .. در آن روز خداوند آدم را آفرید و در همین روز او را به زمین فرستاد>.

فضیلت جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۱۳ - ۳

۳ نبرد مجاهدان بدر در راه خدا و مورد ستایش او

فئه . .. تقاتل فی سبیل اللّه

از تأیید خداوند به اینکه جنگشان فی سبیل اللّه بوده، ستایش خداوند استفاده گردیده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۶۸ - ۱۳

۱۳ جهاد و شهادت در راه خدا ، حرکتی بی ارزش در دیدگاه منافقان

لو اطاعونا ما قتلوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۸۵ - ۳

۳ ارزشمندی تشویق مردم به جهاد در راه خدا

و حرّض المؤمنین . .. من یشفع شفاعه حسنه یکن له نصیب منها

چون تحریک مردم به جهاد، <شفاعه حسنه> نامیده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۹۵ - ۱۲

۱۲ جهاد با مال و جان ، از برترین ارزش ها در نظام ارزشی اسلام

لایستوی القاعدون . .. و المجاهدون ... باموالهم و انفسهم فضّل اللّه المجاهدین بام

جلد -

نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۱۶ - ۱۲

۱۲ - جهاد در راه خدا ، دارای اجری بزرگ و ارجمند

ستدعون إلی قوم أولی بأس شدید . .. فإن تطیعوا یؤتکم اللّه أجرًا حسنًا

فضیلت حج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۳۰ - ۱

۱ - حج و مناسک آن ، دارای ارج و منزلتی و الا در نزد خداوند

و أذّن فی الناس بالحجّ. .. و لیطّوّفوا بالبیت العتیق ذلک

<ذلک> اشاره به مجموع مطالبی است که تا این جا درباره حج و مناسک آن بیان شده است. مقصود از استعمال <ذلک> در این جا، ایجاد فاصله میان کلام پیشین و کلام بعد و انتقال از یک مطلب مهم به مطلب مهمی دیگر است. در چنین مواردی، کلمه <هذا> را به کار می برند مانند: <هذا و أنّ للطاغین لشرّ مآب>. بنابراین به کارگیری <ذلک> که برای اشاره به دور است می تواند برای بیان بُعد منزلت حج و مناسک آن و ارج و ارزش والای آن در پیشگاه خداوند باشد.

فضیلت حج پیاده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۲۷ - ۱۱

۱۱ - فضیلت و ارزش والای حج پیاده در پیشگاه خداوند

یأتوک رجالاً و علی کلّ ضامر

تقدیم پیادگان (رجال) بر سوارکاران (و علی کلّ ضامر) می تواند بیانگر برداشت فوق باشد.

فضیلت حلق(سرتراشی)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ – فتح – ۴۸ – ۲۷ – ۱۹

۱۹– عن علیّ (ع) . . . قال اللّه تعالی

< . . .محلّقين رءوسكم و مقصّرين > فبدأ بالحلق و هو أفضل ;

از علی(ع) روایت شده که خدای تعالی فرمود: <. .. محلّقین رءوسکم و مقصّرین> سر تراشیدن را اول ذکر کرد [و تقصیر را بعد] و سرتراشیدن، [از تقصیر]افضل است>.

فضیلت حمد خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۳۰ - ۱۱،۱۲

۱۱ - تسبیح و ستایش پروردگار ، پیش از طلوع و غروب آفتاب ، دارای ارزش و آثاری ویژه است .

و سبّح بحمد ربّک قبل طلوع الشمس و قبل غروبها

۱۲ - تسبیح و ستایش پروردگار ، در پاره هایی از شب و نزدیک صبح و پس از غروب ، دارای آثار و ارزشی ویژه است .

و من ءاناَیِ الّیل فسبّح و أطراف النهار

مراد از <اطراف روز> آغاز و پایان آن است و جمع آمدن آن، یا به خاطر توافق لفظی با <آناء اللیل> است و یا برای شمول لحظات متعددی از اول و آخر روز است تا توسعه وقت را برساند; یعنی، ذکر و دعا در لحظه های اول و آخر روز، مخصوص اولین لحظه روز و آخرین لحظه آن نیست.

فضیلت خشیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۹ - ۴

۴ - ترس از خدا و نگرانی از دست نیافتن به تزکیه نفس ، ترسی به سزا و حالتی مطلوب در پیشگاه خداوند

و هو یخشی

فضیلت دره طوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۲ - ۱

۱ - دره طوی در صحرای سینا سرزمین

تکلم خداوند با موسی (ع)

یموسی . إنّی أنا ربّک ... إنّک بالواد المقدّس طوًی

<واد> مخفف <وادی>، یعنی حد فاصل بین کوه ها که راه عبور سیلاب باشد (مصباح). <طُوی> ممکن است نام دره ای پایین کوه طور باشد (لسان العرب). در این صورت بدل یا عطف بیان برای <الواد المقدس> خواهد بود و ممکن است به معنای <ساعه> و <لحظه> باشد (لسان العرب). که ظرف برای <المقدس> می شود; یعنی دره ای که در برهه ای از زمان (اشاره به لحظه تکلم خداوند با موسی(ع)) تقدس یافته است.

فضیلت دعا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۳۸ - ۱۲

۱۲ ارجمندی دعا در حال قیام به هنگام نماز

و قوموا للّه قانتین

امام باقر (ع): <و القنوت> هو الدعاء فی الصلوه فی حال القیام

مجمع البیان، ج ۲، ص ۶۰۰ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۲۳۷، ح ۹۴۰.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۹۳ - ۱۱

۱۱ ارزش و اهمیّت دعا و استغفار به درگاه خداوند

ربّنا فاغفرلنا . .. و کفّر عنّا ... و توفّنا

چون خداوند در مقام ستایش از خردمندان، این دو ویژگی را برای آنان، ذکر کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳۵ - ۵

۵ – دعا به درگاه خداوند و درخواست از او در عین آگاهی و بصیرت او بر حال بندگان ، مطلوب و پسندیده است .

و أشرکه فی أمری . .. إنّک کنت بنا بصیرًا

موسی(ع) در عین سخن از آگاهی خداوند بر احوال

خود و هـارون به درگاه او دعا کرده و خواسته های خود را مطرح کرده است. این رویه موسـی(ع) نشان آن است که در عین آگاهی خداوند از همه چیز، دعا به درگاه او مطلوب و کارساز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۷۷ - ۱۱

۱۱ < عن یزیدبن معاویه العجلی . قال : قلت لأبی جعفر (ع) کثره القرائه أفضل أم کثره الدعاء أفضل ، قال کثره الدعاء أفضل ، و قرء هذه الآیه ;

یزیـدبن معـاویه عجلی گویـد: به امام باقر(ع) گفتم: زیاد خوانـدن قرآن بهتر است یا زیاد دعا کردن؟ فرمود: زیاد دعا کردن با فضیلت تر است و این آیه را قرائت فرمود: <قل مایعبؤا ربّی لولا دعاؤکم. ..>.

فضیلت دین نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۱۳ - ۶

۶ - دین نوح ، اولین شریعت آسمانی است . *

شرع لکم من الدین ما وصّی به نوحًا

آیه شـریفه در مقام بیان ادیان پیشین است. تعبیر <شرع لکم... أوحینا إلیک> می تواند ناظر به اولین و آخرین شرایع آسمانی باشد.

فضیلت ذکر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۹۱ - ۲،۳

۲ ارزش یاد خداوند همواره و در هر حال

الّذین یذکرون اللّه قیاماً و قعوداً و علی جنوبهم

۳ اهمیّت و ارزش برتر یاد خدا در حال قیام بر حال نشسته و در حال نشسته بر حال خوابیده *

الّذین یذکرون اللّه قیاماً و قعوداً و علی جنوبهم

در برداشت فوق، کلمات <قیام> و

<قعود> و <علی جنوبهم> به معنای حقیقی آن گرفته شده، نه به معنای کنایی آن (همه حالات)، و ترتیب ذکری این حالات می تواند اشاره به ترتیب آن در اهمیّت و ارزش باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۷ - ۶

۶ - تسبیح و ذکر دایم خدا ، بر پایی نماز و پرداخت زکات ، دارای جایگاهی ویژه و ارزشمند در بین سایر اعمال و موجب بلند پایگی مقام و تکامل معنوی انسان

یسبّح له فیها . .. رجال لاتلهیهم تجره و لابیع عن ذکر اللّه و إقام الصلوه و إیتا

خداوند، در توصیف مردمان الهی و والا مقام تنها سه صفت را مطرح ساخته است: ۱ ذکر خدا، ۲ برپاداشتن نماز، ۳ پرداخت زکات. ذکر سه عمل یاد شده از میان صدها عمل نیک دیگر، حاکی از ارزش ویژه آنها و نیز تأثیر آنها در تکامل معنوی انسان است.

فضیلت راستگویی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۲۹ - ۶

۶ - صداقت و راست گویی ، فضیلتی است که غیر معتقدان به خدا نیز آن را باور دارند .

إن کنتم صدقین

فضیلت روح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - شمس - ۹۱ - ۸ - ۲

۲ - روح انسان ، دریافت کننده الهام از جانب خداوند

فألهمها

<إلهام>; یعنی، القا کردن به قلب و ذهن و عقل. این واژه تنها در مواردی به کار می رود که از جانب خداوند و عالم بالا باشد. اصل این کلمه، از <التهام> (بلعیدن) است. (مفردات راغب)

فضیلت زکات

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۷۷ – ۸

۸ برپاداری نماز و پرداخت زکات از بهترین نمونه های عمل صالح

و عملوا الصّالحات و اقاموا الصّلوه و اتوا الزکوه

ذکر نماز و زکات پس از عمل صالح، در حالیکه خود عمل صالحند، بیانگر برداشت فوق است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۷۷ – ۱۲

۱۲ اهمیّت و ارزش برتر نماز ، نسبت به زکات *

و اقیموا الصلوه و اتوا الزکوه

تقدیم ذکری نماز بر زکات، می تواند اشاره به اهمیّت بیشتر نماز باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۳۷ – ۶

۶ – تسبیح و ذکر دایم خدا ، بر پایی نماز و پرداخت زکات ، دارای جایگاهی ویژه و ارزشمند در بین سایر اعمال و موجب بلند پایگی مقام و تکامل معنوی انسان

یسبّح له فیها . .. رجال لاتلهیهم تجره و لابیع عن ذکر اللّه و إقام الصلوه و إیتا

خداوند، در توصیف مردمان الهی و والا مقام تنها سه صفت را مطرح ساخته است: ۱ ذکر خدا، ۲ برپاداشتن نماز، ۳ پرداخت زکات. ذکر سه عمل یاد شده از میان صدها عمل نیک دیگر، حاکی از ارزش ویژه آنها و نیز تأثیر آنها در تکامل معنوی انسان است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۵۶ – ۲

۲ – نماز و زکات ، از مهم ترین و با ارزش ترین فریضه ها و احکام الهی

وعد اللّه الذين ءامنوا منكم و عملوا الصلحت . .. و أقيموا

الصلوه و ءاتوا الزکوه

برداشت فوق با توجه به اختصاص به ذکر یافتن نماز و زکات، پس از بیان اعمال صالح که نماز و زکات نیز جزء آنها می باشد قابل استفاده است.

فضیلت زمان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - قدر - ۹۷ - ۳ - ۲

۲ - اختلاف زمان ها ، در فضیلت

لیله القدر خیر من ألف شهر

فضیلت زندگی اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۲۴ - ۴

۴ - جهان آخرت ، زندگی حقیقی انسان است و دنیا در مقایسه با آن ، فاقد ویژگی های زندگانی است .

لحیاتی

تعبیر <حیاتی>، بیانگر آن است که گوینده آن، حیات را به آخرت اختصاص داده، آن گونه که گویا حیات او در دنیا، حیات نبوده است.

فضیلت زیارت محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۵۴ - ۱۰

۱۰ درک محضر و زیارت پیامبر(ص) دارای خیر و فضیلت است. *

و إذا جاءک الذین یؤمنون بأیتنا

فضیلت سجده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۵۸ - ۲۰

۲۰- سجده و گریه در حال سجود ، حالتی مطلوب و دارای فضیلت است .

إذا تتلی علیهم . .. خرّوا سجّدًا و بکیًّا

<بکیّاً> جمع است و مانند <سجّداً> حال مقدّره است; یعنی افراد یاد شده با شنیدن آیات الهی، خود را برای سجود و گریه به زمین می افکنند.

فضیلت سرعت در عمل به تکلیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ -

۴ - تسریع در انجام فرمان های الهی ، فضیلتی درخور تحسین است .

و السبحت سبحًا

سوگند خداوند به <سابحات>، حاکی از فضل شتابگران و نیکو شمردن کار آنان است.

فضیلت سقایت حاجیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۹ - ۱۰

۱۰ ابوبصیر از امام باقر یا امام صادق علیهما السلام درباره قول خدای عز و جل < أجعلتم سقایه الحاجّ و عماره المسجدالحرام کمن ءامن باللّه و الیوم الأخر > روایت کرده است : < نزلت فی حمزه و علی و جعفر و العباس و شیبه . . . و کان علی (ع) و حمزه و جعفر الذین آمنوا باللّه و الیوم الآخر و جاهدوا فی سبیل اللّه لایستوون عند اللّه ;

این آیه شریفه درباره حمزه، علی، جعفر، عباس و شیبه نازل شده که آنان (عباس و شیبه) به منصب آب رسانی به حاجیان و پرده داری کعبه افتخار می کردند، پس خداوند عز جل این آیه را نازل فرمود: آیا منصب آب رسانی به حاجیان و آباد کردن مسجدالحرام را با [عمل]کسی که به خدا و روز قیامت ایمان آورد و در راه خدا جهاد کرد. همانند قرار داده اید؟ آنان نزد خدا مساوی نیستند!>.

فضیلت سگ اصحاب کهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۱۸ - ۱۰

۱۰- سگ اصحاب کهف ، بر جامعه مشرک و گمراه ، شرافت داشت .

و کلبهم بسط ذراعیه بالوصید

یاد کردن از سگ اصحاب کهف و تصویر حالت اش، بلکه برشمردن آن در جمع اصحاب

کهف، در آیات بعد (رابعهم کلبهم. ..)، تعریضی است به آنان که اصحاب کهف را یاری نکردند و با آنان همگام نشده و به پای سگ آنان نیز نرسیدند.

فضیلت سوره حمد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۸۷ - ۱،۲،۶

۱- < سوره حمد > از عطایای خداوند بر پیامبر (ص)

و لقد ءاتینک سبعًا من المثانی

نوع مفسّران بر آنند که مراد از <سبعاً> سوره حمد است که هفت آیه دارد و <المثانی> (جمع مثنی) صفت برای قرآن کریم است; چنان که در سوره <زمر> (آیه ۲۳) این کلمه به عنوان صفت قرآن ذکر شده است. گفتنی است: روایات نیز مؤید همین مطلب است.

۲- سوره حمد ، دارای جایگاه ویژه و ارزشی والا در میان مجموعه سوره های قرآن

و لقد ءاتینک سبعًا من المثانی و القرءان العظیم

برداشت فوق از اختصاص به ذکر یافتن سوره حمد پیش از بیان قرآن به عنوان <کتاب عظیم> استفاده می شود.

۶- < عن یونس بن عبدالرحمان . . . قال : سألت أباعبدالله (ع) < و لقد آتیناک سبعاً من المثانی و القرآن العظیم > قال : هی سوره الحمد و هی سبع آیات منها بسم الله الرّحمن الرّحیم و إنما سمیت المثانی لأنها یثنی فی الرکعتین ;

یونس بن عبد الرحمان . .. گفت: از امام صادق(ع) در باره سخن خداوند <ولقد آتیناک سبعاً من المثانی و القرآن العظیم> سؤال کردم، آن حضرت فرمود: آن سوره حمد است که هفت آیه دارد و از جمله آنها بسم الله الرّحمن الرّحیم است و همانا مثانی نامیده شده است; زیرا در

دو رکعت نماز دو بار خوانده می شود>.

فضیلت شب جمعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۹۸ - ۱۸

۱۸ < عن أبی عبدالله (ع) : فی قول یعقوب لبنیه < سوف أستغفر لکم ربی > قال : أخّرها إلی السحر لیله الجمعه ;

از امام صادق(ع) درباره سخن خدا از قول یعقوب که گفت: <سوف أستغفر لکم ربی> روایت شده است که فرمود: یعقوب استغفار را تا سحر شب جمعه به تأخیر انداخت>.

فضیلت شب قدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۳ - ۱،۱۱

۱- نزول قرآن از سوی خداوند ، در شبی مبارك و ارجمند (شب قدر)

إنّا أنزلنه فی لیله مبرکه

۱۱- < عن حُمران انّه سأل أبا جعفر (ع) عن قول اللّه عزّوجلّ < إنّا أنزلناه فی لیله مبارکه > قال : نعم هی لیله القدر و هی فی کلّ سنه فی شهر رمضان فی العشر الأواخر فلم ینزل القرآن إلاّ فی لیله القدر . . . ;

از حمران روایت شده است که از امام باقر(ع) در باره سخن خداوند عزّوجلّ <إنّا أنزلناه فی لیله مبارکه> سؤال کرد; حضرت فرمود: آری آن شب مبارك، همان شب قدر است و آن در هر سال در ماه رمضان، در ده روز آخر آن است، و قرآن نازل نگشته مگر در شب قدر. ..>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - قدر - ۹۷ - ۱ - ۶

۶ - شب قدر ، شبی با عظمت در پیشگاه خداوند

إنّا أنزلنه فی لیله القدر

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - قدر - ۹۷ - ۳ - ۱،۴

۱ - فضیلت شب قدر ، از هزار ماه خالی از آن ، افزون تر است .

لیله القدر خیر من ألف شهر

۴ - < عن ابن عباس قال : ذُکِر لرسول اللّه (ص) رجل من بنی اسرائیل أنّه حمل السلاح علی عاتقه فی سبیل اللّه تعالی ألف شهر فعَجِب من ذلک رسول اللّه (ص) عجباً شدیداً و تمنی أن یکون ذلک فی أمّته . . . فأعطاه اللّه لیله القدر و قال : لیله القدر خیر من ألف شهر الذی حمل الإسرائیلی السلاح فی سبیل اللّه لک و لأُمّتک من بعدک إلی یوم القیامه فی کلّ رمضان ;

از ابن عباس روایت شده که برای رسول خدا(ص) ذکر مردی از بنی اسرائیل به میان آمد که او در راه خدا هزار ماه شمشیر خود را بر شانه اش حمل نموده [و آماده جهاد در راه خدا بود]. رسول خدا(ص) از این جریان سخت تعجب نمود و آرزو کرد که این فضیلت در امتش باشد ... پس خداوند[در مقابل] به آن حضرت شب قدر را عطا کرد و فرمود: شب قدر، بهتر از هزار ماهی است که آن مرد بنی اسرائیلی در راه خدا سلاح حمل کرد [این شب قدر] برای تو و امّتت بعد از تو، تا روز قیامت در هر ماه رمضان خواهد بود>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - قدر - ۹۷ - ۵ - ۵

۵ - سرشار بودن شب قدر از سلامتی ، تا پایان سپیده دم ادامه

دارد .

سلم هی حتّی مطلع الفجر

حرف <حتّی> که برای بیان انتهای غایت است دلالت دارد که نکته قبل، شامل زمان طلوع فجر نیز می شود.

فضیلت شب معراج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱ - ۶

۶- شب سیر پیامبر (ص) از مسجدالحرام به مسجدالاقصی ، شبی با عظمت و بزرگ بود .

أسری بعبده لیلاً

برداشت فوق مبتنی بر این نکته است که تنکیر <لیلاً> برای تفخیم و تعظیم باشد.

فضیلت شب های دهگانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۲ - ۳

۳ - وجود ده شب با فضیلت ، به صورت پیاپی در بین شب های هر سال

و لیال عشر

درباره مراد از شب های ده گانه، اقوال و روایات گوناگونی وجود دارد. مشهورترین آنها این است که مراد، شب های دهه اول ذی الحجه است. برخی آن را بر دهه آخر ماه رمضان و یا دهه اول ماه محرم تطبیق داده اند.

فضیلت شهادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۵۷ - ۴،۸،۱۱،۱۲

۴ شهادت در راه خدا ، دارای منزلتی والاتر از مرگ در راه او

و لئن قتلتم فى سبیل اللّه او متّم لمغفره من اللّه و رحمه

تقدّم ذکری شهادت، حاکی از تقدّم مرتبه آن است.

۸ مرگ و یا شهادت در راه خدا ، دارای ارزشی برتر از ماندن در دنیا و ثروت اندوزی

و لئن قتلتم فى سبیل اللّه او متّم . .. خیر ممّا یجمعون

۱۱ ایمان به مقدّر بودن مرگ و حیات

، و شناخت ارزش والای شهادت ، آسان کننده حرکت به سوی نبرد با دشمنان دین

و اللّه یحیی و یمیت . .. و لئن قتلتم فی سبیل الله او متّم لمغفره من اللّه و رحمه

خداونـد بـا بیان دو نکته مؤمنان را به جهاد ترغیب می کنـد: ۱ مرگ و حیـات به دست خـداست و عوامل طبیعی تعیین کننـده نیست. ۲ جان باختگان در راه خدا، آمرزیده و مشـمول رحمت خاصّ خداوند هسـتند. بنابراین، مؤمنان با ایمان به این دو معنا، هرگز تردیدی برای شرکت در جهاد نخواهند داشت.

۱۲ ایمان به ارزشمندی والای شهادت و مرگ در راه خدا ، رهایی بخش آدمی از وابستگی های دنیوی

و لئن قتلتم . .. لمغفره من اللّه و رحمه خیر ممّا یجمعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۶۸ – ۱۳

۱۳ جهاد و شهادت در راه خدا ، حرکتی بی ارزش در دیدگاه منافقان

لو اطاعونا ما قتلوا

فضیلت صبر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۱۲۶ – ۵

۵– صبر و شکیبایی ، مفیدتر و ارزشمندتر از قصاص و مقابله به مثل است .

و إن عاقبتم فعاقبوا . .. و لئن صبرتم لهو خیر للصبرین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۸۵ – ۴

۴– ارزش مندی صبر و جایگاه والای صابران ، در پیشگاه خداوند

و إسمعیل . .. کلّ من الصبرین

فضیلت صداقت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۷۰ – ۴

۴

نبوت ، صداقت کامل ، گواه بودن بر اعمال بندگان و صالح شدن ، تفضل خاص الهی

فاولئک . .. ذلک الفضل من اللّه

فضیلت صدقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۱ - ۱،۳،۱۰

۱ صدقه آشکار ، عملی نیک و ارزشمند

ان تبدوا الصّدقات فنعمّا هی

۳ ارزش برتر صدقه پنهانی ، نسبت به صدقه آشکار

ان تبدوا . .. و ان تخفوها و تؤتوها الفقراء فهو خیر لکم

بنابراینکه کلمه <لکم> قرینه برای ارزشمندتر بودن صدقه پنهانی برای شخص صدقه دهنده نباشد و به اطلاق آیه نظر شود.

۱۰ پرهیز از ریا و منّت و آزار ، از حکمت های ارزش برتر صدقه پنهانی

لا تبطلوا صدقاتکم بالمنّ و الاذی کالّذی ینفق ماله رئاء النّاس . .. و ان تخفوها

در آیات سابق، پاداش انفاق را در گرو <فی سبیل اللّه> بودن و پرهیز از ریا و منّت و آزار شمرد; چون صدقه پنهانی تأمین کننده این معیار است، لذا دارای ارزش برتر خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۱۲ - ۱

۱ - صدقه دادن ، امری بس پسندیده در بینش الهی

یأیّها الذین ءامنوا . .. فقدّموا بین یدی نجویکم صدقه

واجب شدن صدقه و نه هر عمل پسندیده دیگر بر کسانی که می خواستند با پیامبر(ص) نجوا کنند و با آن حضرت گفت وگوی محرمانه داشته باشند; بیانگر مطلب بالا است.

فضیلت طول رکوع

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – مزمل – ۷۳ – ۲۰ – ۴۷

۴۷ – < عن بُرَید العجلیّ قال :

قلت لأبی جعفر (ع) أیّهما أفضل فی الصلاه کثرهُ القراءه أو طول اللَّبث فی الرّکوع و السجود ؟ قال : فقال : کثرهُ اللَّبث فی الرّکوع و السجود فی الصلاه أفضل أما تسمع لقول اللّه تعالی : < فاقرءوا ما تیسّر منه و أقیموا الصلاه > إنّما عنی بإقامه الصلاه طول اللَّبث فی الرّکوع و السّجود . . . ;

بُرَید عجلی گوید: به امام باقر(ع) گفتم: آیا کثرت قرائت (قرآن) در نماز برتر است یا کثرت درنگ در رکوع و سجود؟ فرمود: طولانی کردن رکوع و سجود در نماز، برتر است. آیا سخن خدای تعالی را نشینده ای که می فرماید: <فاقرءوا ما تیسّر منه و أقیموا الصلاه>؟ همانا خدا از اقامه نماز، طولانی کردن رکوع و سجود آن را قصد کرده است>.

فضیلت طول سجده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۲۰ - ۴۷

۴۷ - < عن بُرَید العجلیّ قال : قلت لأبی جعفر (ع) أیّهما أفضل فی الصلاه کثرهُ القراءه أو طول اللَّبث فی الرّکوع و السجود ؟ قال : فقال : کثرهُ اللَّبث فی الرّکوع و السجود فی الصلاه أفضل أما تسمع لقول اللّه تعالی : < فاقرءوا ما تیسّر منه و أقیموا الصلاه > إنّما عنی بإقامه الصلاه طول اللَّبث فی الرّکوع و السّجود . . . ;

بُرَید عجلی گوید: به امام باقر(ع) گفتم: آیا کثرت قرائت (قرآن) در نماز برتر است یا کثرت درنگ در رکوع و سجود؟ فرمود: طولانی کردن رکوع و سجود در نماز، برتر است. آیا سخن خدای تعالی را نشینده ای که می فرماید:

<فاقرءوا ما تیسّر منه و أقیموا الصلاه>؟ همانا خدا از اقامه نماز، طولانی کردن رکوع و سجود آن را قصد کرده است>.

فضیلت عبادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۳ - ۷

۷ اقامه نماز و انفاق در راه خدا دارای ویژگی و امتیاز در میان سایر عبادات و تکالیف الهی

یقیمون الصلوه و مما رزقنهم ینفقون

بـدیهی است ایمان علاه بر اقامه نماز و انفاق دارای نمودهای عملی دیگر نیز هست ; بنابراین ذکر این دو برای رساندن اهمیت ویژه آنهاست.

فضیلت عبادت در مسجد قبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۰۸ - ۶

۶ مسجد قبا ، بنیان نهاده شده بر اساس تقوا و مکانی شایسته برای عبادت

لمسجد أسّس علی التقوی . .. أحق أن تقوم فیه

با توجه به شأن نزول و به قرینه مسجد ضرار، منظور از <لمسجد أسّس علی التقوی> مسجد قبا می باشد.

فضیلت عبادت کنار کعبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۷ - ۹

۹- عبادت و نماز در کنار خانه خدا ، برخوردار از فضیلت و ارزش بیشتری در مقایسه با سایر سرزمینها

ربّنا إنی أسکنت من ذرّیتی . .. عند بیتک المحرّم ربّنا لیقیموا الصلوه

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که اقامه نماز در غیر مکه برای فرزنـدان حضـرت ابراهیم(ع) ممکن بود; ولی حضـرت ابراهیم(ع) برای فضیلت عبادت در جوار خانه خدا آن مکان را برای فرزندانش برگزید.

فضیلت عتق برده

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بلد –

۹۰ - ۱۳ - ۵

۵ - فضیلت آزادسازی بردگان ، ویژه نوع خاصی از آنان نیست .

فکّ رقبه

واژه <رقبه>، نکره ای است که به هیچ خصوصیتی مقید نشده است. بنابراین بر هر برده ای قابل تطبیق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بلد - ۹۰ - ۱۴ - ۵

۵ - فضیلت آزادسازی بردگان ، برتر از تغذیه گرسنگان جامعه است . *

فکّ رقبه . أو إطعم

تقدیم <فکّ رقبه>، بیانگر برداشت یاد شده است.

فضیلت عفّت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۳ - ۶

۶ ارجمندی عفّت نفس ، خویشتن داری و تظاهر به بی نیازی ، علی رغم نیازمندی شدید

یحسبهم الجاهل اغنیاء من التّعفّف . .. لا یسئلون النّاس الحافاً

چون آیه در مقام مدح چنین افرادی است، صفات شمرده شده به عنوان ارزش تلقی می شود. گفتنی است که <الحاف> به معنای اصرار است و جمله <لا یسئلون> به قرینه <یحسبهم الجاهل اغنیاء> و نیز به قرینه <تعفّف> باید به این معنا باشد که تقاضا نمی کنند تا به اصرار منجر شود; نه اینکه تقاضا می کنند ولی اصرار نمیورزند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۲۹ - ۳

۳ - عفّت و پاکدامنی ، خصلتی شایسته و عملی بایسته

و الذین هم لفروجهم حفظون

فضیلت عفو

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۶۳ – ۱

۱ ارزش و برتری گفتار پسندیده و عفو و گذشت ، نسبت به بخششی که آزار به دنبال دارد .

قول معروف

و مغفره خیر من صدقه یتبعها اذیً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۸۰ - ۷،۸،۱۴

۷ ارجمندی والاتر گذشت طلبکار از بدهی وامداران تنگدست ، نسبت به مهلت دادن آنان

و ان تصدقوا خیر لکم

بنابراین احتمال که بهتر بودن گذشت، نسبت به مهلت دادن باشد; یعنی ثواب گذشت بیشتر از ثواب مهلت دادن است.

۸ ارزش والای گذشت طلبکار از بدهی وامدار تنگدست ، به جای بازپس گیری وام از وی

و ان تصدّقوا خیر لکم

بنابراینکه بهتر بودن گذشت، در مقایسه با بازپس گیری وام باشد; یعنی گذشت از آن مال بهتر است از به دست آوردن آن ; چون ثواب صدقه خواهد ماند، ولی مال به دست آمده بقایی ندارد.

۱۴ ارزش والاتر گذشت از بدهی وامداران تنگدست ، در صورت توجه و آگاهی به تنگدستی آنان

خیرٌ لکم ان کنتم تعلمون

امام صادق (ع): <و ان کان ذو عسره . .. >، ان کنتم تعلمون انه معسر فتصدقوا علیه بما لکم علیه فهو خیرٌ لکم

کافی، ج ۴، ص ۳۵، ح ۴ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۲۹۵، ح ۱۱۸۲.

فضیلت علم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۳ - ۱۳

۱۳ توجّه به علم خداوند نسبت به انفاق ها و اعمال خیر ، برانگیزنده آدمی به انفاق و انجام آن اعمال

و ما تنفقوا من خیر فانّ اللّه به علیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۵۸ - ۲

۲ - علم و روشن بینی ، از فضایل و ارزش های انسانی و الهی

و

ما یستوی الأعمی و البصیر

فضیلت عمل صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۳ - ۵

۵ - جایگاه والای ایمان و عمل صالح در پیشگاه خدا

و الذین ءامنوا و . .. الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

با توجه به تأکید خدا در این آیه و آیه قبل درباره ایمان و عمل صالح، ارزش و اهمیت آن استفاده می شود.

فضیلت قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - حمد - ۱ - ۶ - ۱۵

۱۵ - < عن رسول اللّه (ص) و عن علی (ع) فی معنی < صراط المستقیم > انه کتاب اللّه ;

از رسول خدا (ص) و علی (ع) روایت شده که مراد از <صراط المستقیم> کتاب خداست>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۶ - ۴

۴ قرآن پرتوی از علم و دانش خداوند

أنزله بعلمه

در برداشت فوق <بعلمه> حال برای ضمیر مفعولی و <باء> در آن به معنای مصاحبت و ملابست گرفته شده است ; یعنی قرآن نازل شده بر پیامبر(ص) علم الهی را به همراه دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۵۹ - ۷

۷ شرافت و برتری قرآن ، بر دیگر کتب آسمانی *

ءامنا باللّه و ما أنزل الینا و ما أنزل من قبل

تقـدیم <مـا انزل الینا> بر <ما انزل من قبل> علی رغم تقـدم زمانی کتب آسـمانی گذشـته می توانـد اشاره به برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ -

اعراف - ۷ - ۵۲ - ۱،۲،۹،۱۰

۱ قرآن ، کتابی از جانب خداوند و ارجمند و گرانقدر

و لقد جئنهم بکتب

مراد از <کتاب> قرآن کریم است که به صورت نکرده آورده شده تا اشاره به عظمت و والایی آن باشد.

۲ خداوند قرآن را بر اساس علم خویش تبیین کرده و معارف آن را به روشنی بیان داشته است .

و لقد جئنهم بکتب فصلنه علی علم

<علی علم> می تواند متعلق به <فصلنه> باشد و نیز می تواند متعلق به <جئنهم> گرفته شود. برداشت فوق مبتنی بر احتمال اول است.

۹ قرآن ، گنجینه ای از رحمت های ویژه الهی برای مؤمنان به آن

هدی و رحمه لقوم یؤمنون

۱۰ قرآن ، جلوه ای از علم و هدایت و رحمت بیکران خداوند

فصلنه علی علم هدی و رحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۳۲ - ۵

۵ قرآن ، نور خداست .

یریدون أن یطفئوا نور اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱ - ۱

۱ قرآن ، دارای مرتبتی والا و جایگاهی بلند در نزد خداوند

تلک ءایت الکتب

<تلک> کلمه ای است که برای اشاره به مشارالیه دور وضع شده است. به کارگیری آن، جهت اشاره به مشارالیه نزدیک (آیاتی که پیش روی ماست) نشان دهنده عظمت شأن و جایگاه رفیع قرآن در پیشگاه خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۸ - ۲،۳

۲ تنها نعمتی که برخورداری از آن ، باید مایه خوشحالی و شادمانی مؤمنان باشد ، قرآن است

.

قد جاءتكم موعظه من ربكم . .. قل بفضل اللّه و برحمته فبذلك فليفرحوا

۳ نعمت بهره مندی مؤمنان از قرآن ، نعمتی است بهتر و با ارزشتر از تمام دارایی ها و مال و منال دیگران .

قد جاءتكم موعظه من ربكم . .. قل بفضل اللّه و برحمته فبذلك فليفرحوا هو خير مما يج

در عود ضمیرهای فاعلی در <یفرحوا> و <یجمعون> سه احتمال است: الف) هر دو ضمیر به <الناس> برگردد. ب) هر دو ضمیر، عاید به <المؤمنین> باشد. ج) ضمیر اول راجع به <المؤمنین> و ضمیر دوم به <الناس> باشد. برداشت فوق مبتنی بر احتمال سوم است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۴ – ۱

۱ قرآن ، کتابی است که از جانب خداوند نازل شده است .

مما أنزلنا إليك

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۱۱۱ – ۶

۶ قرآن ، بسی فراتر از آن است که بافته شده و ساخته بشر باشد .

ما كان حديثًا يفترى

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۱۹ – ۳

۳ قرآن جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

أنما أُنزل إليك من ربك

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۴۴ – ۱۱،۱۲

۱۱- قرآن ، کتابی است که نقش بینات و معجزات انبیای پیشین را به تنهایی ایفا می کند .

و ما أرسلنا . .. بالبیّنت و الزبر و أنزلنا إلیک الذکر لتبیّن للناس ما نزّل إلیه

از اینکه خداوند در کنار ذکر اعطای بینات و کتاب

به انبیای پیشین، برای پیامبر(ص) جداگانه کتابی خاص را ذکر می کند، می تواند به خاطر نکته فوق باشد.

۱۲- خداوند ، به انبیای پیشین معجزات حسی عطا فرمود و در قبال آن به پیامبر (ص) ، کتاب آسمانی جهان شمول عطا کرد * .

و ما أرسلنا . .. بالبیّنت و الزبر و أنزلنا إلیک الذکر

<بیّنه> به معنای دلیل واضح و روشن اعم از عقلی و حسی است. طبق شواهد تاریخی مراد از <بینات> در آیه، ممکن است معجزات حسی باشد. جدا ذکر کردن پیامبر(ص) برای اعطای قرآن، مشعر به برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۹ - ۱۴

۱۴- پیامبر (ص) ، شایسته ترین انسان و قرآن کامل ترین برنامه برای رشد و هدایت آدمیان است .

و جئنابک شهیدًا علی هؤلاء و نزّلنا علیک الکتب تبینًا لکلّ شیء و هدًی

با توجه به ارتباط دو بخش آیه; یعنی، <و جئنا بک شهیدا . ..> با <و نزّلنا علیک ...> و نیز بنابر اینکه <شهیداً> را به معنای الگو بدانیم و شهادت را شهادت عملی به شمار آوریم، برداشت فوق را می توان به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۰۲ - ۵

۵- قرآن ، دارای حقیقتی والا و متعالی است .

قالوا إنما أنت مفتر . .. قل نزّله روح القدس من ربّک

تعبیر <نزّل> که به معنای فرود آمدن از بالا به پایین است درباره القای قرآن به پیامبر(ص) توسط جبرئیل، می تواند حاکی از نکته یاد شده

باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۹۹ - ۴

۴ - قرآن ، عطیه بزرگ الهی به پیامبر (ص) و مایه تذکر و بیدارباش است .

و قد ءاتینک من لدنّا ذکرًا

نکره بودن <ذکراً> دلالت بر عظمت آن دارد و مراد از <ذکر> به قرینه <من أعرض عنه> (درآیه بعد) قرآن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۰ - ۲

۲- قرآن ، کتابی با عظمت و بلند مرتبه

لقد أنزلنا إلیکم کتبًا

تنوین <کتاباً> دال بر تفخیم و تعظیم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۵۰ - ۱،۴،۶

۱- قرآن ، منشأ برکات و خیرات فراوان و منافع بسیار و دائمی برای بشر

و هذا ذکر مبارک أنزلنه

مشارالیه <هذا> قرآن است که در اذهان حضور دارد و <البرکه> به معنای خیر بسیار و ثابت و سود فراوان است. توصیف قرآن به <مبارک> گویای این معنا است که قرآن منشأ خیرات و منافع بسیار برای بشر است.

۴- برتری و برجستگی قرآن نسبت به تورات

ءاتینا موسی . .. ذکرًا ... و هذا ذکر مبارک

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که خداوند در مورد <تورات> فقط <ذکر> به کار برده است; در صورتی که برای قرآن صفت <مبارک> را اضافه کرده است.

۶- قرآن ، به عنوان کتاب بیدارگر و منشأ خیر و برکت ، قابل انکار و تردید نیست .

هذا ذكر مبارك أنزلنه أفأنتم له منكرون

خداوند، قرآن را به عنوان کتاب بیدارگر (ذکر) و مایه خیر و برکت (مبارك) معرفی کرده و سپس

انکار این حقیقت از سوی مشرکان را مورد سرزنش قرار داده است. این سرزنش می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱۸ - ۵

۵ - قرآن ، کتابی روشن و به دور از هرگونه ابهام و جلوه ای از علم و حکمت خداوند

و یبیّن اللّه لکم الأیت و اللّه علیم حکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۱ - ۴،۶

۴ قرآن ، جلوه ای از برکات و خیرات خداوند

تبارک الذی نزّل الفرقان

۶ قرآن ، تبیین گر حق و باطل و جدا کننده سره از ناسره است .

تبارک الذی نزّل الفرقان علی عبده

<فرقان> اسم است برای آنچه فارق و جدا کننده حق از باطل باشد (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۶ - ۲

۲ قرآن ، جلوه ای از علم مطلق و گسترده خداوند است .

قل أنزله الذی یعلم السرّ فی السموت و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲ - ۱

۱ - قرآن ، کتابی ارجمند و دارای جایگاهی والا نزد خداوند

تلک ءایت الکتب

اشـاره به آیـات پیش رو بـا لفـظ <تلـک> که برای مشارالیه بعیـد است بیانگر بُعـد منزلت و بلنـدی جایگاه قرآن در پیشـگاه خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۹۲ - ۱

۱ - قرآن ، کتابی نازل شده از جانب خداوند

و إنّه لتنزیل ربّ العلمین

مراد از ضمیر

در <إنّه>، می توانـد قرآن باشـد و یـا بیان سـر گذشت امت های کفرپیشه تاریـخ باشـد. برداشت یاد شـده بر پایه احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۴۹ - ۵

۵ - عدم وجود کتابی هدایت بخش تر از قرآن و تورات

قل فأتوا بکتب من عند اللّه هو أهدی منهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۳۲ - ۱۵

۱۵ - < عن أبی جعفر (ع) . . .یقول اللّه عزّوجلّ < ذلک هو الفضل الکبیر > یعنی القرآن . . . ;

از امام باقر(ع) روایت شده: . ..[این که] خداوند عزّوجلّ می فرماید: <ذلک هو الفضل الکبیر> مقصود قرآن است...>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۱ - ۲

۲ - قرآن ، کتابی با عظمت و بلند مرتبه در پیشگاه خداوند

و القرءان

سو گند خداوند به قرآن، حاکی از عظمت و بلند مرتبه بودن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲ - ۷

۷ - نزول کتاب آسمانی (قرآن) ، نعمتی است درخور شکر و شایسته عبادت خالصانه خدا و اطاعت محض از او .

إنّا أنزلنا إلیک الکتب بالحقّ فاعبد اللّه مخلصًا له الدین

برداشت یاد شده از تفریع جمله <فاعبد اللّه مخلصاً له الدین>، بر جمله <إنّا أنزلنا إلیک الکتاب> به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۳ - ۳

۳ - قرآن ، بهترین کتاب آسمانی در مقایسه

با دیگر کتاب های آسمانی

اللّه نزّل أحسن الحدیث

بهترین بودن قرآن، ممکن است در مقایسه با دیگر کتاب های آسمانی سنجیده شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۸ - ۴

۴ - قرآن ، بهترین ، گویاترین و شفاف ترین سخن برای پنددهی و درس آموزی

اللّه نزّل أحسن الحدیث . .. لعلّهم یتذکّرون . قرءانًا عربیًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۳۳ - ۷

۷ - قرآن و ادیان الهی ، سراسر راست و مطابق با واقع و حق و حقیقت

و الذی جاء بالصدق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۵۵ - ۴

۴ - قرآن ، نیکوترین نازله های خداوند برای بشر

و اتّبعوا أحسن ما أُنزل إلیکم من ربّکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲ - ۴،۵

۴ - قرآن ، جلوه عزت و علم خداوند

تنزیل الکتب من اللّه العزیز العلیم

آمدن دو صفت عزیز و علیم برای خداوند، پس از یادآوری الهی بودن قرآن، می تواند گویای حقیقت یاد شده باشد.

۵ – قرآن ، در عرصه فکر و اندیشه ، پیروز شکست ناپذیر و کتابی عالمانه است .

تنزیل الکتب من اللّه العزیز العلیم

از آن جایی که خداوند عزیز و علیم است، سخن او هم در عرصه خود (فکر، اندیشه و . ..) چنین خواهدبود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – فصلت – ۴۱ – ۲ – ۶

۶ – قرآن ، جلوه ای از رحمانیت و رحیم بودن خداوند

تنزیل من

الرحمن الرحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۴۲ - ۸،۹

۸ - قرآن ، مظهر حکمت و کاردانی خداوند است .

تنزیل من حکیم حمید

۹ - قرآن ، نعمتی بزرگ و فرو فرستنده آن شایسته ستایش و قدردانی است .

تنزیل من حکیم حمید

به کارگیری وصف <حمید> برای خداوند پس از بیان نزول قرآن می تواند از یکسو عظمت قرآن و نعمت بودن آن را بفهماند و از سوی دیگر کرنش و فروتنی انسان در برابر خدا را افاده کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۱۷ - ۵

۵ - قرآن ، دارای حقیقتی ملکوتی و متعالی

اللّه الذی أنزل الکتب

به کارگیری ماده <نزول> (فرود آمدن از فراز) می تواند اشاره به برداشت بالا داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۴ - ۱۳

۱۳ - قرآن ، کلمه الهی است .

و یحقّ الحقّ بکلمته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۵۲ - ۴

۴ - قرآن ، حیات بخش جان انسان ها است .

کذلک أوحینا إلیک روحًا

به کارگیری واژه <روح> به جای <قرآن> یا <کتاب>، اشاره به جنبه حیات بخشی قرآن دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۲ - ۳

۳ - قرآن ، کتابی مقدس و ارجمند نزد خداوند

و الکتب المبین

واو در <و الکتاب> واو قسم است. سوگند خوردن خداوند به قرآن، نشان از ارجمندی و قداست قرآن در پیشگاه او دارد.

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۳ - ۶

۶- قرآن ، حقیقتی نازل شده از مرتبتی والا و رفیع

إنّا أنزلنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۲ - ۸

۸- برنامه ها و پیام های قرآن ، حکیمانه و منطبق با واقعیت های هستی است .

تنزیل الکتب من اللّه العزیز الحکیم

توصیف خداوند به حکمت در پی سخن گفتن از نزول قرآن می تواند ناظر به مطلب بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۲۴ - ۳

۳- < قرآن > کتاب معرفت و شناخت ، و < اسلام > دین عقل و اندیشه

أفلایتدبّرون القرءان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۸۰ - ۳

۳ - قرآن ، جلوه ای از ربوبیت خداوند

تنزیل من ربّ العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۸۲ - ۳

۳ - قرآن ، رزق معنوی و عطای الهی به انسان ها

و تجعلون رزقكم أنّكم تكذّبون

تعبیر <رزق> درباره قرآن، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۲۱ - ۳

۳ - قرآن ، کتابی شریف و پرفایده است .

قرءان مجید

<مجید>، به معنای رفیع (قاموس) و مجد به معنای عزّت و شرف است. (مصباح). اصل این کلمه از <مَجَدَتِ الابل> گرفته شده است; یعنی، شتران به چراگاهی وسیع و پر علف دست یافتند. (مفردات راغب)

فضیلت کعبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۷ - توبه - ۹ - ۳۶ - ۱۸

۱۸ از امام باقر (ع) روایت شـده است : < . . . ما خلق اللّه بقعه فی الأرض أحب إلیه من ها ثم أومیء بیـده نحو الکعبه . . . ل ها حرّم اللّه الاشهر الحرم فی کتابه . . . ثلاثه متوالیه للحج : شوال و ذوالقعده و ذوالحجه و شهر مفرد للعمره و هو رجب ;

. .. خداوند هیچ بقعه ای را خلق نفرموده که برای او محبوب تر از این باشد و با دست خویش به کعبه اشاره فرمود [و افزود]به احترام این کعبه، خداونـد در قرآن ماههای حرام را محترم شـمرد. سه ماه متوالی برای حج: شوال، ذی قعده و ذی حجه و یک ماه رجب، جدا برای عمره [مفرده]>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۲۵ - ۴

۴ - کعبه ، دارای حرمت و قداستی والا در پیشگاه خداوند

و یصدّون عن سبیل اللّه و المسجد الحرام

تهدید شدن کافران به عذاب دوزخ، به خاطر ممانعت کردن مردم از زیارت مسجدالحرام، بیانگر مطلب فوق می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۲۶ - ۵،۹

۵ - کعبه ، جلوه گاه توحید و یکتاپرستی

و إذ بوّأنا لإبرهیم مکان البیت أن لاتشرک بی شیئًا

۹ - کعبه ، خانه ای بسیار مقدس و دارای حرمتی بس والا در پیشگاه خداوند

و طهّر بیتی

اضافه <بیت> به <یای> متکلم، اضافه تشریفیه و بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۲۰ – قریش – ۱۰۶ – ۳ – ۸

۸ – کعبه ، بیتی شرافت مند و وابسته به خداوند

ربّ هذا البیت

اسم اشاره (هذا)، به قرینه سیاق برای تعظیم است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – قریش – ۱۰۶ – ۴ – ۱۵

۱۵ – رفع گرسنگی و ناامنی از ساکنان مکه ، در راستای اعتلا و شکوفایی کعبه و از جلوه های ربوبیت خداوند است .

ربّ هذا البیت . الذی أطعمهم من جوع و ءامنهم من خوف

<الذی>، وصف <ربّ> و بیانگر جلوه های آن است.

فضیلت گریه در سجده

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۵۸ – ۲۰

۲۰– سجده و گریه در حال سجود ، حالتی مطلوب و دارای فضیلت است .

إذا تتلی علیهم . .. خرّوا سجّدًا و بکیًّا

<بکیّاً> جمع است و مانند <سجّداً> حال مقدّره است؛ یعنی افراد یاد شده با شنیدن آیات الهی، خود را برای سجود و گریه به زمین می افکنند.

فضیلت گواهی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۶۹ – ۷

۷ پیامبری ، صدّیق ، شاهد و صالح بودن ، مقامی رفیع و نعمتی بزرگ *

فاولئک مع الذین انعم اللّه علیهم من النبیّین . .. و الصّالحین

بنابراین احتمال که مراد از نعمت در <انعم اللّه علیهم>، همان مقام نبوّت و . .. باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۷۰ - ۴

۴ نبوت ، صداقت کامل ، گواه بودن بر اعمال بندگان و صالح شدن ، تفضل خاص الهی

فاولئک .

.. ذلک الفضل من اللّه

فضیلت محافظت از دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۳۸ - ۱۸

۱۸ شرافت پاسداری از دین ، شایسته ملت های مجاهد و انفاقگر و نه بخلورزان دنیا گرا

و إن تتولّوا یستبدل قومًا غیرکم ثمّ لایکونوا أمثلکم

با توجه به این که آیات پیشین در زمینه جهاد و انفاق و نیز روی گردانان از جهاد و انفاق بود; این آیه می تواند خطاب به جامعه مسلمین عصر پیامبر(ص) باشد که اگر آنان از جهاد و انفاق روی گردانند، خداوند شرافت پاسداری از دین را از آنان سلب کرده و به امتی خواهد داد که این چنین نباشند.

فضیلت مراقبت از نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۳۴ - ۲

۲ - اهمیت دادن به نماز و مراقبت بر به جای آوردن به موقع آن ، امری شایسته و بایسته

و الذین هم علی صلاتهم یحافظون

فضیلت مسجد الحرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۲۹ - ۱۷

۱۷ عن أبی عبدالله(ع) فی قوله تعالی: < و أقیموا وجوهکم عند کل مسجد> قال: مساجد محدثه فامروا أن یقیموا وجوهکم شطر المسجد الحرام.

از امام صادق(ع) روایت شده است: مراد از آیه <و أقیموا وجوهکم . ..>، مساجد نوبنیاد است که مردم مأمورند (هنگام عبادت) در آنها رو به مسجدالحرام بایستند.

فضیلت مسجد قبا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۱۰۸ – ۱۰،۱۸،۱۹

۱۰ مسجد قبا ، مسجدی بنا شده بر اساس تقوا و

مأوای جویندگان پاکی و طهارت

لمسجد أسّس علی التقوی . .. فیه رجال یحبون أن یتطهروا

۱۸ < عن الحلبی عن ابی عبداللّه (ع) قال : سألته عن المسجد الذی أسس علی التقوی قال : مسجد قبا ;

حلبی گوید از امام صادق (ع) پرسیدم: مسجدی که بر اساس تقوا بنیان نهاده شده کدام است؟ فرمود: مسجد قبا>.

۱۹ ابیّ بن کعب گوید : < سئلت النبی (ص) عن المسجد الذی أسس علی التقوی فقال : هو مسجدی هذا ;

از پیغمبر (ص) پرسیدم: مسجدی که بر اساس تقوا بنیان نهاده شده کدام است؟ فرمود: آن همین مسجد من است>.

فضیلت مقام ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۲۵ - ۲۷،۲۸

۲۷ - از امام باقر (ع) روایت شده : < نزلت ثلاثه أحجار من الجنه . . . و مقام إبراهیم . . . ;

سه سنگ از بهشت فرود آمده . .. و از جمله آنها مقام ابراهیم است ... >.

۲۸ - از امام باقر (ع) روایت شده است : < . . . لقد وضع عبد من عباد اللّه قدمه علی حجر فأمرنا اللّه تبارک و تعالی أن نتخذ ها مصلًّی . . . ;

. .. بنده ای از بندگان خدا (ابراهیم (ع)) پایش را بر سنگی نهاد، پس خداوند (برای تجدید خاطره) به ما دستور داد که آن سنگ را جایگاه نماز خویش کنیم ... >.

فضیلت مقام رسالت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۵۲ - ۲

۲ - فضیلت و

برتری مقام رسالت بر نبوت

و ما أرسلنا من قبلک من رسول و لانبیّ

با توجه به تقدیم <رسول> بر <نبی>، مطلب فوق را به دست می آید.

فضیلت مقام نبوت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۵۲ – ۲

۲ – فضیلت و برتری مقام رسالت بر نبوت

و ما أرسلنا من قبلک من رسول و لانبیّ

با توجه به تقدیم <رسول> بر <نبی>، مطلب فوق را به دست می آید.

فضیلت مکان ذکر خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۳۶ – ۶

۶ – کانون های ذکر خدا ، دارای عظمت و رفعت مقام

فی بیوت أذن اللّه أن ترفع و یذکر فیها اسمه

فضیلت مکه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۲۵ – ۲۶

۲۶ – از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود : . . . < ان اللّه فضل مکه و جعل بعض ها أفضل من بعض . فقال تعالی < واتخذوا من مقام إبراهیم مصلًّی > . . . ;

خداوند، مکه را فضیلت و برتری داده و بعضی از قسمتهای آن را بر قسمتهای دیگر برتری داده و فرموده است: از مقام ابراهیم جایگاهی برای نماز خود قرار دهید . .. >.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۵ - ۴

۴- مکه ، حرم امن الهی است .

ربّ اجعل هذا البلد ءامنًا

نقل دعای حضرت ابراهیم(ع) با لسان تمجید، گویای استجابت آن دعا از جانب خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره

- آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۴۴ – ۷

۷- سرزمین مکه از دیرباز ، از نعمت های دنیوی برخوردار و از حوادث هلاکت بار و عذاب های الهی محفوظ بود .

بل متّعنا هؤلاء و ءاباءهم حتّی طال علیهم العمر

این که خداوند مردم مکه و اجدادشان را از بهره های دنیوی به مدت طولانی، برخوردار کرد، حکایت از امنیت و مصونیت دیر پای سرزمین مکه از حوادث هلاکت بار دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۹۱ – ۵،۶

۵ – شهر مکه ، دارای اهمیت ، کرامت و حرمت در پیشگاه خداوند

ربّ هذه البلده الذی حرّمها

<هذه> اشاره به مکه دارد که به دلیل اهمیتش نزد خداوند، اختصاص به ذکر یافته است.

۶ – مکه مکرّمه ، شهر خدا و خدا صاحب آن است .

أن أعبد ربّ هذه البلده

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۵۹ – ۱۱

۱۱ – مکه ، محور و مرکز عمده شهر ها و قرای جزیره العرب در صدراسلام

حتّی یبعث فی أُمّها رسولاً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۷ – ۱۱

۱۱ – مکه ، دارای قداست و مرتبه ای والا در میان شهر ها و آبادی ها

لتنذر أَمّ القری و من حولها

از این که مکه به عنوان أُمّ القری یاد شده است، برداشت بالا به دست می آید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بلد – ۹۰ – ۱ – ۲

۲ – شهر مکه ، سرزمینی باعظمت در پیشگاه خداوند

لا أُقسم بهذا

البلد

تعبیر <لا أُقسم> چه سوگند باشد و یا نفی سوگند بیانگر عظمت شهر مکه است; زیرا در هر دو صورت، حاکی از شایستگی مکه برای سوگند است. جز این که در صورت نفی قسم، علاوه بر آن می رساند که محتوای <لقد خلقنا الإنسان فی کبد> واضح و بی نیاز از سوگند است.

فضیلت نبوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۶۹ - ۷

۷ پیامبری ، صدّیق ، شاهد و صالح بودن ، مقامی رفیع و نعمتی بزرگ *

فاولئک مع الذین انعم اللّه علیهم من النبیّین . .. و الصّالحین

بنابراین احتمال که مراد از نعمت در <انعم اللّه علیهم>، همان مقام نبوّت و . .. باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۷۰ - ۴

۴ نبوت ، صداقت کامل ، گواه بودن بر اعمال بندگان و صالح شدن ، تفضل خاص الهی

فاولئک . .. ذلک الفضل من اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۹ - ۵

۵ - نبوت ، مرتبتی والا و از نعمت های ارجمند خدادادی است .

إن هو إلّا عبد أنعمنا علیه

مراد از نعمت در <أنعمنا> ممکن است خصوص نبوت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۲۹ - ۳

۳ – نبوت ، نمود فضل و فزون بخشی خداوند است .

ألاّیقدرون علی شیء من فضل اللّه

مراد از <شیء من فضل اللّه> فضل نبوت است.

فضیلت نجات مظلوم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱

- طه - ۲۰ - ۴۷ - ۱۰

۱۰ - نجات مظلومان از یوغ ستم و بردگی و رهایی آنان از سلطه نظام های غیر توحیدی ، مطلوب خداوند و همسو با اهداف رسولان الهی است .

اذهبا . .. فأرسل معنا بنی إسرءيل

فضیلت نماز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۷ - ۸

۸ برپاداری نماز و پرداخت زکات از بهترین نمونه های عمل صالح

و عملوا الصّالحات و اقاموا الصّلوه و اتوا الزکوه

ذکر نماز و زکات پس از عمل صالح، در حالیکه خود عمل صالحند، بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۹۱ - ۳۶

۳۶ نماز ، مصداق ذکر و یاد خداوند است .

الّذین یذکرون اللّه . .. و علی جنوبهم

امام باقر (ع) درباره آیه فوق فرمود: الصحیح یصلی قائماً . .. .

کافی، ج ۳، ص ۴۱۱، ح ۱۱ ; تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۲۱۱، ح ۱۷۴.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۲۰۰ - ۲۴

۲۴ مطلوبیت انتظار نماز بعدی ، پس از هر نماز

یا ایّها الّذین امنوا . .. و رابطوا

علی (ع) درباره <رابطوا>، در آیه فوق فرمود: رابطوا الصلوات ای انتظروها واحده بعد واحده.

تفسیر تبیان، ج ۳، ص ۹۵ ; مجمع البیان، ج ۲، ص ۹۱۸.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۷۷ - ۱۲

۱۲ اهمیّت و ارزش برتر نماز ، نسبت به زکات *

و اقیموا الصلوه و اتوا الزکوه

تقدیم ذکری نماز

بر زکات، می تواند اشاره به اهمیّت بیشتر نماز باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۷۲ – ۲

۲ نماز دارای جایگاه و اهمیتی ویژه در بین عبادات

و أمرنا لنسلم . .. و أن أقیموا الصلوه و اتقوه

یادآور شدن نماز در این سلسله آیات از بین عبادات دیگر، گویای نقش و جایگاه ویژه آن است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۳۱ – ۱۵

۱۵- < معاویه بن وهب قال : سألت أباعبداللّه (ع) عن أفضل ما یتقرّب به العباد إلی ربّهم و أحب ذلک إلی اللّه عزّوجلّ ما هو ؟ فقال : ما أعلم شیئاً بعد المعرفه أفضل من هذه الصلاه ، ألا تری أنّ العبد الصالح عیسی بن مریم (ع) قال : < و أوصانی بالصلاه و الزکاه مادمت حیّاً > ;

معاویه بن وهب گوید: از امام صادق(ع) پرسیدم: بهترین چیزی که موجب تقرب بندگان به پروردگارشان می شود و محبوب ترین آن نزد خدای عزّوجلّ چیست؟ فرمود: من پس از معرفت چیزی را بهتر از این نماز نمی دانم، آیا نمی بینی که بنده صالح (خدا) عیسی بن مریم گفت: و أوصانی بالصلاه. ..>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۵۶ – ۲،۳

۲ – نماز و زکات ، از مهم ترین و با ارزش ترین فریضه ها و احکام الهی

وعد اللّه الذین ءامنوا منکم و عملوا الصلحت . .. و أقیموا الصلوه و ءاتوا الزکوه

برداشت فوق با توجه به اختصاص به ذکر یافتن نماز

و زکات، پس از بیان اعمال صالح که نماز و زکات نیز جزء آنها می باشد قابل استفاده است.

۳ - فریضه نماز ، در مقایسه با دیگر فریضه ها و احکام الهی ، از ارزش و اهمیت ویژه ای برخوردار است .

وعد اللّه الذین ءامنوا منکم و عملوا الصلحت . .. و أقیموا الصلوه و ءاتوا الزکوه

برداشت یاد شده، از تقدم فریضه نماز بر زکات استفاده شده است.

فضیلت نماز اول وقت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۷۸ - ۹

۹- نماز صبح در اول فجر ، مورد شهود و نظاره ای ویژه

إن قرءان الفجر کان مشهودًا

چنان که از روایات استفاده می شود <شهود ویژه> عبارت است از شهود ملائکه شب و ملائکه روز که هر دوی آنان، شاهد نماز صبح نمازگزارند.

فضیلت نماز شب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۶ - ۲،۳

۲ - ایستادن در پیشگاه خدا با گامی استوارتر و گفتوگو در محضر او با سخنانی راست تر و ریشه دارتر ، دو امتیاز برجسته نماز و عبادت شبانه

هی أشدّ وطًا و أقوم قیلًا

ضمیر <هی> به <ناشئه> بازمی گردد. <أشدّ> معادل <أثبت> (با ثبات تر، استوارتر) و <وطیء> مرادف <قیام> (ایستادن) است (لسان العرب). <أقوم> نیز به معنای <أسدّ> (محکم تر) و <قیلًا> همتای <مقال> (سخن گفتن) است; یعنی، آن (پدیده شب) از حیث ایستادن (ایستادن در پیشگاه خدا) استوارتر و از حیث سخن (سخن گفتن در محضر خدا) محکم تر است.

۳ - نماز شب ، پدیده ای بس ارزشمند و والا در پیشگاه

خداوند

إنّ ناشئه الّیل هی أشدّ

در صورتی که اضافه <ناشئه اللیل> ظرفیه باشد; مقصود از پدیده، عبادت شبانه بوده و معنای <إنّ ناشئه اللیل> چنین خواهد بود: <به راستی پدیده ای (عبادتی) که در شب واقع می شود. ..>. گفتنی است که آیه شریفه در مقام تمجید و ستایش از عبادت شبانه است.

فضیلت نماز صبح

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۳۰ – ۲۷

۲۷ – < عن النبی (ص) فی قوله : < و سبّح بحمد ربّک قبل طلوع الشمس و قبل غروبها > قال : < قبل طلوع الشمس > صلاه الصبح < و قبل غروبها > صلاه العصر ;

از نبی اکرم(ص) روایت شده که در باره قول خدا: <و سبّح بحمد ربّک قبل طلوع الشمس و قبل غروبها> فرمود: قبل طلوع الشمس> [وقت] نماز صبح است و <قبل غروبها> [وقت] نماز عصر است>.

فضیلت نماز عصر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۳۰ – ۲۷

۲۷ – < عن النبی (ص) فی قوله : < و سبّح بحمد ربّک قبل طلوع الشمس و قبل غروبها > قال : < قبل طلوع الشمس > صلاه الصبح < و قبل غروبها > صلاه العصر ;

از نبی اکرم(ص) روایت شده که در باره قول خدا: <و سبّح بحمد ربّک قبل طلوع الشمس و قبل غروبها> فرمود: قبل طلوع الشمس> [وقت] نماز صبح است و <قبل غروبها> [وقت] نماز عصر است>.

فضیلت نماز کنار کعبه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴

- ۳۷ - ۹

۹- عبادت و نماز در کنار خانه خدا ، برخوردار از فضیلت و ارزش بیشتری در مقایسه با سایر سرزمینها

ربّنا إنی أسکنت من ذرّیتی . .. عند بیتک المحرّم ربّنا لیقیموا الصلوه

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که اقامه نماز در غیر مکه برای فرزندان حضرت ابراهیم(ع) ممکن بود؛ ولی حضرت ابراهیم(ع) برای فضیلت عبادت در جوار خانه خدا آن مکان را برای فرزندانش برگزید.

فضیلت نماز یومیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۱۴ - ۷

۷ نماز های شبانه روزی ، از بارزترین کار های نیک است .

و أقم الصلوه . .. إن الحسنت یذهبن السیئات

فضیلت وفای به عهد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۳۲ - ۲

۲ - امانت داری و پایبندی به عهد و پیمان ، از خصلت های شایسته و بایسته

و الذین هم لأمنتهم و عهدهم رعون

فضیلت هجرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۱۰۰ - ۶

۶ ارزش هجرت ، در گرو خدایی بودن آن

و من یهاجر فی سبیل اللّه . .. و من یخرج من بیته مهاجراً الی اللّه و رسوله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۵۸ - ۱

۱ - ترک شهر و دیار خود و هجرت به دیار غربت به منظور حفظ دین ، عملی شایسته و محبوب خداوند

و الذین هاجروا فی سبیل اللّه . .. لیرزقنّهم اللّه

منشأ فضیلت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴

- مائده - ۵ - ۵۴ - ۳۳

۳۳ مشیت الهی ، سرچشمه فضیلت ها و ویژگی های محبوبان خداوند

ذلک فضل اللّه یؤتیه من یشاء

منشأ فضیلت مسجد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۰۷ - ۱۰

۱۰ ارزشمندی ساختن مسجد ، در گرو حسن نیت و انگیزه الهی داشتن آن است .

و الذین اتخذوا مسجداً . .. و لیحلفن إن أردنا إلا الحسنی و اللّه یشهد إنهم لکذبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۰۸ - ۷

۷ منزلت معنوی مسجد ، منوط به نیت بنیانگذار آن است .

مسجداً ضراراً . .. لا تقم فیه أبداًلمسجد أسّس علی التقوی من أول یوم أحق

نشانه های فضیلت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۲ - ۹

۹ - دستگیری از بینوایان و خویشاوندان و مهاجران نیازمند ، نشانگر فضیلت و کرامت آدمی است .

و لایأتل أُوْلوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أُوْلی القربی و المسکین و المهجری

برداشت براساس این است که مقصود از فضل در <أُوْلوا الفضل> فضیلت معنوی و انسانی باشد.

نشانه های فضیلت شب قدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ – قدر – ۹۷ – ۴ – ۴

۴ – نزول ملائکه و روح در شب قدر ، نشانه شرافت آن بر هزار ماه

خیر من ألف شهر . تنزّل الملئکه و الروح فیها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – قدر – ۹۷ – ۵ – ۲

۲ – سلامتی کامل شب قدر از

هر امر ناپسند ، نشان شرافت آن بر هزار ماه

خیر من ألف شهر . .. سلم هی

وقت فضیلت نماز صبح

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۷۸ – ۸،۱۵

۸- مطلوبیت و فضیلت اقامه نماز صبح در اول وقت (طلوع فجر)

و قرءان الفجر

بـا اینکه وقت نمـاز صـبح نیز موسع است و از طلوع فجر تـا طلوع آفتـاب مجـال دارد، اضـافه شـدن نمـاز به <فجر> اهمیت و فضیلت اول وقت را می رساند.

۱۵- < عن إسحاق بن عمار قال : قلت لأبی عبدالله (ع) : أخبرنی بأفضل المواقیت فی صلاه الفجر ؟ فقال : مع طلوع الفجر ان الله عزّوجلّ یقول : < و قرآن الفجر إن قرآن الفجر کان مشهوداً > یعنی صلاه الفجر تشهده ملائکه اللیل و ملائکه النهار فإذا صلّی العبد الصبح مع طلوع الفجر ثبتت له مرّتین اثبت ها ملائکه اللیل و ملائکه النهار ;

اسحاق بن عمار گوید: به امام صادق(ع) عرض کردم: مرا از با فضیلت ترین اوقات نماز صبح خبر ده، حضرت فرمود: نمازی است که همگام با طلوع فجر باشد. همانا خداونـد عزّوجلّ می فرماید:< و قرآن الفجر إن قرآن الفجر کان مشهوداً> مقصود نماز طلوع فجر است که فرشتگان مأمور شب و فرشتگان مأمور روز همگی با هم در آن هنگام حضور دارند و بر آن شهادت می دهنـد. پس زمـانی که بنـده نمـاز صـبح را همگام با طلوع فجر به جا می آورد، نماز صـبح او دو بار ثبت می شود: یک بار [توسط] فرشتگان مأمور شب و بار دیگر [به وسیله]فرشتگان

مأمور روز>.

فطرت از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فطرت

احیای فطرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۰ - ۲

۲ پیامبر(ص)، مأمور توجه دادن مردم به فطرت توحیدی و بیدار ساختن سرشت خفته آنان

قل أرءیتكم إن أتیكم . .. أغیر اللّه تدعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۱ - ۳

۳ بیدار ساختن فطرت توحیدی آدمی و یادآوری تجربه های توحیدی دینی، از روشهای هدایتی قرآن

قل أرءیتكم . .. بل إیاه تدعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۲ - ۱۰

۱۰ تضرع نكردن و شكوفا نشدن فطرت توحیدی برخی مردم، حتی با قرار گرفتن در تنگنا و سختی

لعلهم یتضرعون

آوردن كلمه ترجی <لعل> بیانگر این نكته می توان باشد كه آدمیان همواره و در همه موارد در پی سختیها رو به خدا نیاورده و تضرع نمی كنند.

احیای فطرت توحیدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۶ - ۱،۲

۱ پیامبر(ص)، مأمور احتجاج با مشرکان و بیدار ساختن فطرت توحیدی آنان

قل أرءیتم . .. من إله غیر اللّه یأتیکم به

۲ بیدار ساختن و برانگیختن فطرت توحیدی، از روشهای تبلیغی انبیا

قل أرءیتم . .. من إله غیر اللّه یأتیکم به

اختفای فطرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۲ - ۱۰

۱۰ تضرع نکردن و شکوفا نشدن فطرت توحیدی برخی مردم، حتی با قرار گرفتن در تنگنا و سختی

لعلهم یتضرعون

آوردن کلمه ترجی <لعل> بیانگر این نکته می توان باشد

که آدمیان همواره و در همه موارد در پی سختیها رو به خدا نیاورده و تضرع نمی کنند.

اعراض از فطرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۹۰ - ۲۰

۲۰- انسان ، در معرض غفلت و روی گردانی از تمایلات فطری و دریافت های عقلی خویش و نیازمند به تذکر و بیدار باش

إن الله یأمر . .. و ینهی ... یعظکم لعلّکم تذکّرون

اهمیت تنبه فطرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۹۰ - ۱۷

۱۷- موعظه های خداوند ، به منظور بیدار ساختن عقل و فطرت انسانهاست .

إن الله یأمر بالعدل . .. و ینهی عن الفحشاء ... یعظکم لعلّکم تذکّرون

<تذکّر> (از ماده تذکّرون) به معنای یادآوری چیزی است که فراموش شده باشد. بنابراین تذکر به مواعظ الهی، حاکی است که این موعظه ها از اموری است که بشر بدون تعلیم وحی به آن رسیده است و در واقع امری است فطری و عقلانی; ولی انسانها آنها را به فراموشی سپرده اند که توسط وحی به آنان یادآوری می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۲۵ - ۲

۲ - محور نبوت پیامبران ، یادآوری ارزش ها به خلق و بیدارسازی فطرت خفته آنان است .

أءلقی الذکر علیه من بیننا

از آیه شریفه استفاده می شود که قوم ثمود، واژه <ذکر> را بر محتوای پیام صالح(ع) اطلاق کرده اند و چه بسا این تعبیر را از خود آن حضرت گرفته باشند. به هر حال خداوند این وصف را رد نکرده است.

اهمیت

فطرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۱۰ – ۱۷

۱۷ – عزت و پیروزی در عرصه جـدال و ستیزش اندیشه ها و عقاید ، از آن اندیشه و عقیده ای است که بر عقل ، فطرت و طبع آدمی استوار باشد .

فللّه العزّه جمیعًا إلیه یصعد الکلم الطیّب . .. و مکر أُولئک هو یبور

برداشت یـاد شـده، بـا تـوجه به این حقیقت است که مکر شـکست خورده کـافران، در مقابـل کلاـم طیب خداونـد و صـعود و موفقیت آن قرار گرفته است.

بیداری فطرت توحیدی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۹۰ – ۱۰

۱۰ فرعون ، به هنگام غرق شدن ، نجات خویش را از خداوند درخواست کرد .

قال ءامنت . .. و أنا من المسلمین

بیگانگی شرک با فطرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۱ – ۱۳

۱۳ شرک، بیگانگی با فطرت، و توحید، آشنایی با فطرت است.

بل إیاه تدعون . .. و تنسون ما تشرکون

تذکر فطرت توحیدی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۶۳ – ۲

۲ پیامبر(ص) وظیفه دار یادآوری تجربه های دینی و فطرت توحیدی به مشرکان، برای هدایت و احتجاج با آنان است.

قل من ینجیکم من ظلمت البر و البحر تدعونه تضرعا و خفیه

تغییرناپذیری فطرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۰ - ۱۴،۱۰،۹

۹ - فطرت ، امری همگانی و تغییر ناپذیر است .

فطرت اللّه الّتی فطر

الناس علیها لاتبدیل لخلق اللّه

۱۰ – فطرت انسان ها ، ثابت و پایدار در نهاد آنان و تبدیل ناپذیر است .

فطرت اللّه . .. لاتبدیل لخلق اللّه

۱۴ – سنت خداوند درباره فطرت انسان ها ، تغییرناپذیر است .

فطرت اللّه الّتی . .. لا تبدیل لخلق اللّه

احتمال دارد <خلق> حاصل مصدر و به معنای <مخلوق> باشد و احتمال دارد مصدر و به معنای <آفریدن> باشد. بنابر احتمال دوم، مراد از این که <در آفریدن خداوند، تغییری نیست>، نکته یاد شده است.

تنبه فطرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۳۹ – ۴

۴ یوسف (ع) ، با طرح سؤال و برانگیختن وجدان هم بندان خویش ، حقانیت توحید و یکتاپرستی را برای آنان مطرح ساخت .

ءأرباب متفرقون خیر أم الله الوحد القهار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۴۱ – ۴

۴- انسان ها ، نیازمند تذکر و بیدار باش ، حتی نسبت به گرایش های فطری خویش

و لقد صرّفنا فی هذا القرءان لیذّکّروا

در ماده <یذکروا> (متذکر شوند) این نکته نهفته است که موضوعات مورد تذکر، به نحوی در معرض فهم، ادراک و دریافت بشر وجود دارد و غفلت بر آن عارض می شود.

حنیفیت فطرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۰ - ۱۲

۱۲ - فطرت انسان ها ، از انحراف و کجی به دور است .

للدین حنیفًا فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها

در صورتی که <حنیفاً> حال برای <الدین> و نصب <فطرت> به خاطر بدل بودن برای <حنیف> باشد، معلوم

می شود همان طور که دین الهی، دور از انحراف و کجی است، فطرت انسان نیز چنین است.

دلایل فطرت توحیدی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۳۳ – ۳

۳ – توجّه و رویکرد به خدا ، به هنگام مواجه شدن با سختی ها و دشواری ها ، دلیل سرشت توحیدی آدمیان است .

فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها . .. و إذا مسّ الناس ضرّ دعوا ربّهم

زمینه احیای فطرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۲ – ۸

۸ سختیها و کاستیها، زمینه شکوفایی فطرت توحیدی انسانها

بل إیاه تدعون . .. فأخدنهم بالبأساء و الضراء لعلهم یتضرعون

زمینه اختفای فطرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۰ – ۶

۶ آسایش و رفاه از زمینه های پوشیده شدن فطرت توحیدی

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّه أو أتیکم الساعه

چون در آیه شریفه سختی و تنگناها را عامل بیداری فطرت توحیدی دانسته است، بنابراین حالت مقابل آن که رفاه و آسایش است می تواند به عنوان سببی برای پرده پوشی فطرت مطرح باشد.

زمینه بی اعتنایی به ملاکهای فطری

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – فصلت – ۴۱ – ۵۴ – ۶

۶ – تردید جدی نسبت به قیامت و حیات اخروی ، زمینه ساز بی اعتنایی انسان به اصول عقلی و ملاک های عقلایی و فطری

قل أرءیتم إن کان من عند اللّه . .. فی شقاق بعید... ألا إنّهم فی مریه

ارتباط این آیه با آیات

پیشین که در یک سیاق قرار دارند نشان می دهد که اگر آیات علمی و داوری های عقلی و فطری نتواند کسی را در برابر حقانیت خدا و وحی متقاعد کند، ریشه آن را باید در ناباوری او به استمرار حیات و مسؤولیت انسان جستوجو کرد.

زمینه تنبه فطرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۶۳ – ۸

۸ شداید و سختیها زمینه ای برای بیداری فطرت توحیدی انسان و توجه او به خداوند

قل من ینجیکم من ظلمت البر و البحر تدعونه تضرعا و خفیه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۶۷ – ۲،۳

۲– تنگنا های زندگی و لحظه های خطرآفرین که هیچ امیدی به رهایی از آنها نیست ، بیدارگر فطرت خداجویی در نهاد انسان

و إذا مسّکم الضرّ . .. ضلّ من تدعون إلاّ إیّاه

ذکر گرفتاری در دریا در میان ابتلاهای فراوانی که ممکن است انسانها را گرفتار کند، به این جهت است که در تلاطم دریا امیدی برای نجات و رهایی نیست.

۳– انسان ها در گرداب های خطرآفرین ، نه تنها متوجه خداوند می شوند ; بلکه او را یگانه قدرتی می دانند که توان نجات آنان را از مرگ حتمی دارد .

و إذا مسّکم الضرّ فی البحر ضلّ من تدعون إلاّ إیّاه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۶۵ – ۴

۴ – احساس خطر ، زمینه بیدار شدن فطرت خداجوی آدمی است .

فإذا رکبوا فی الفلک دعوا اللّه مخلصین له الدّین

- آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۳۲ – ۲

۲ – شدید شدن مشکلات و گرفتاری ها ، زمینه بروز فطرت گرایش به خدا در انسان ها است .

و إذا غشیهم موج کالظّلل دعوا اللّه مخلصین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۸ – ۳

۳ – گرفتاری ها و مصیبت ها ، مایه بیداری و تجلی فطرت توحیدی انسان

و إذا مسّ الإنسن ضرّ دعا ربّه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۴۹ – ۳

۳ – گرفتاری ها و مصیبت ها ، مایه بیداری و تجلی فطرت توحیدی انسان

فإذا مسّ الإنسن ضرّ دعانا

زمینه غفلت از فطرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۳۳ – ۱۵

۱۵ – رفاه و آسایش ، زمینه ساز غفلت از فطرت توحیدی است .

ثمّ إذا أذاقهم منه رحمه إذا فریق منهم بربّهم یشرکون

عمومیت فطرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۳۰ – ۹،۱۱

۹ – فطرت ، امری همگانی و تغییر ناپذیر است .

فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها لاتبدیل لخلق اللّه

۱۱ – خداوند ، انسان ها را با آفرینشی خاص و فطرتی واحد ، آفریده است .

فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها

<فطرت>، مصدری است که دلالت بر هیئت خاصی می کند. از آن جا که <فطر> به معنای <ایجاد و آفریدن> آمده است، مصدر آن دلالت بر نوعِ خاصی از آفرینش او می کند.

عوامل احیای فطرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵

- انعام - ۶ - ۴۰ - ۳،۴،۵

۳ بیداری و بروز فطرت خداجو و توحیدی انسان به هنگام رویارویی با عذاب الهی

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّه

۴ بیداری فطرت توحیدی انسان به هنگام روبرو شدن با مرگ

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّه أو أتیکم الساعه أغیر اللّه تدعون

۵ بیداری فطرت توحیدی انسان در تنگناها و سختیها

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّه . .. أغیر اللّه تدعون

گر چه در آیه دو مورد عذاب و مرگ ذکر گردیده، ولی روشن است که اینها نمونه هایی از شداید و سختیهاست که آدمی با آن روبرو می شود.

عوامل انحراف از فطرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۱۹ - ۱۱

۱۱ شیطان ، عامل انحراف انسان از فطرت خویش

و لامرنهم فلیغیرن خلق اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۵۲ - ۸

۸ - نزول قرآن از جانب خداوند ، احتمالی شایان توجه و بی اعتنایی به آن کج روی از فطرت و منش انسانی است .

قل أرءیتم إن کان من عند اللّه ثمّ کفرتم به من أضلّ ممّن هو فی شقاق بعید

عوامل تجلی فطرت توحیدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱۲ - ۳

۳ گرفتاری ها و مصایب ، مایه بیداری و تجلی فطرت توحیدی انسان

و إذا مسّ الإنسن الضرّ دعانا

عوامل تنبه فطرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۹۰ - ۱۶

۱۶ هدایت پیامبران و کتب آسمانی، یادآوری و

بیدار ساختن فطرت آدمی است.

إن هو إلا ذکری للعلمین

<ذکر> به معنای یادآوری است و معمولاـ در مواردی به کار می رود که موضوع مورد نظر قبلا فراگرفته شده، ولی از یاد رفته باشد. بنابراین هدایتهای انبیا یادآوری آموخته های فطری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۵۳ - ۷

۷- گرفتار شدن به مشکلات و ناگواری ها ، بیدار کننده فطرت توحیدی انسانهاست .

ثمّ إذا مسّکم الضرّ فإلیه تجئرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۳ - ۷

۷- پیام قرآن ، هماهنگ با فطرت آدمی و بیدارگر آن است .

إلاّ تذکره لمن یخشی

<تذکره> آن گونه که از <لسان العرب> برمی آید به معنای به یادانداختن فراموش شده ها است. یادآوربودن قرآن به این است که انسان را به آنچه در فطرت او نهفته است و از آن غفلت دارد متوجه سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۲ - ۳

۳- وحی الهی (قرآن و . . .) ، در راستای غفلت زدایی و احیای فطرت خفته انسان و یادآوری دانستنی های فراموش شده او است .

و هم فی غفله معرضون . ما یأتیهم من ذکر من ربّهم

<ذکر> از نظر معنا مانند <حفظ> است، با این تفاوت که <حفظ شیء> به اعتبار احراز و به دست آوردن آن و <ذکر شیء> به اعتبار استحضار و یادآوردن آن است (مفردات راغب). بنابراین توصیف قرآن و وحی الهی به <ذکر> به این اعتبار است که قرآن، یادآور دانستنی های فراموش

شده آدمی و بیدارگر فطرتِ انسانِ غافل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۲۴ - ۱۰

۱۰- قرآن و کتاب های آسمانی (تورات ، زبور و انجیل) ، مایه احیای فطرت خفته و یادآور دانستنی های فراموش شده انسان ها

هذا ذکر من معی و ذکر من قبلی

<ذکر> از نظر معنا، مانند <حفظ> است; با این تفاوت که حفظ شیء به اعتبار احراز و به دست آوردن آن و ذکر شیء به اعتبار استحضار و یادآوردن آن است (مفردات راغب). بنابراین توصیف قرآن و دیگر کتاب های آسمانی به <ذکر>، ممکن است به این اعتبار باشد. که یادآور دانستنی های فراموش شده آدمی و بیدارگر فطرت انسان غافل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۵۰ - ۲

۲- قرآن ، عامل بیداری و یادآوری دانستنی های فراموش شده انسان ها و احیاگر فطرت خفته آنان

و هذا ذکر

<ذکر> از نظر معنا مانند <حفظ> است، با این تفاوت که حفظ شیء به اعتبار احراز و به دست آوردن آن است و ذکر شیء به اعتبار استحضار و یادآوردن آن (مفردات راغب). بنابراین توصیف قرآن به <ذکر> به این اعتبار است که قرآن یادآور دانستنی های فراموش شده آدمی و بیدارگر فطرت انسان غافلی است که از امور فطری و دانستنی های خدادادی خویش، غافل شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۳ - ۶

۶ - سختی ها و ناملایمات ، بروزدهنده هویّت اصلی نهاد انسان است .

و إذا مسّ الناس ضرّ

دعوا ربّهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۱۱ – ۵

۵ – قرآن ، عامل یادآوری دانستنی های فراموش شده و بیدارگر فطرت خفته انسان ها است .

إنّما تنذر من اتّبع الذکر

<ذکر> به معنای استحضار و یادآوری اندوخته ها و دانستنی ها است. توصیف قرآن به <ذکر> می تواند بدین جهت باشد که این کتاب، یادآور دانستنی های فراموش شده است و یا بیدارگر فطرت خفته انسان هایی است که از دانسته های فطری خود غافل اند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۱ – ۴

۴ – قرآن ، یادآور دانستنی های فراموش شده و بیدارگر فطرت خفته انسان ها

و القرءان ذی الذکر

<ذکر> به معنای استحضار و یادآوری اندوخته ها و دانستنی ها است. توصیف قرآن به <ذکر> می تواند به این خاطر باشد که این کتاب، یادآور دانستنی هایی است که فراموش شده و یا بیدارگر فطرت خفته انسانی است که از دانستنی های فطری خود غفلت ورزیده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۸ – ۷

۷ – قرآن ، یادآور دانستنی های فراموش شده و بیدارگر فطرت خفته انسان ها

أءنزل علیه الذکر من بیننا بل هم فی شک من ذکری

برداشت یاد شده از نام گذاری قرآن به <ذکر> استفاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۴۹ – ۲

۲ – قرآن ، عامل یادآوری دانستنی های فراموش شده و بیدارگر فطرت خفته انسان ها

هذا ذکر

<ذکر> به معنای استحضار و

یادآوری اندوخته ها و دانستنی ها است. توصیف قرآن به <ذکر>، می تواند به این خاطر باشد که این کتاب یادآور دانستنی هایی است که فراموش شده است. و یا بیدارگر فطرت خفته انسان هایی است که از دانستنی های فطری خود، غفلت ورزیده اند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۸۷ – ۱

۱ – قرآن ، عامل یادآوری دانستنی های فراموش شده و بیدارگر فطرت خفته انسان ها است .

إن هو إلّا ذکر

ضمیر <هو> به قرآن بازمی گردد و <ذکر> به معنای استحضار و یادآوری اندوخته ها و دانستنی ها است. توصیف قرآن به <ذکر> می تواند به این خاطر باشد که این کتاب، یادآور دانستنی هایی است که فراموش شده است و یا بیدارگر فطرت خفته انسانی می باشد که از دانستنی های فطری خود غفلت ورزیده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – فصلت – ۴۱ – ۴۱ – ۴

۴ – قرآن ، یادآور فطریات فراموش شده انسان به او

إنّ الذین کفروا بالذکر

انتخاب واژه <ذکر> (یادآوری) در نام گذاری قرآن، مفید برداشت یاد شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۴۴ – ۳

۳ – قرآن ، بیدارگر فطرت و یادآور باور ها و شناخت های فطری انسان ها است .

و إنّه لذکر

عوامل مؤثر در فطرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – صف – ۶۱ – ۵ – ۱۳

۱۳ – عمل آدمی ، موجب بروز تغییرات در قلب و فطرت او است .

فلمّا زاغوا أزاغ اللّه قلوبهم

جمله

<أزاغ اللّه قلوبهم> جواب <لمّا زاغوا> است; يعنى، تا كسانى خود منحرف نشوند، خداوند دل هاى آنان را منحرف نمى كند.

فطرت انسان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۳ - ۴۵

۴۵ مردم ، قبل از حضرت نوح ، امت واحده اى بودند كه بر فطرت (بدون هدايت انبيا) مى زيستند .

كان الناس امه واحده

امام باقر (ع): كانوا قبل نوح امه واحده على فطره اللّه لا مهتدين و لا ضلّالا <فبعث اللّه النبيّن>

مجمع البيان، ج ۲، ص ۵۴۳ ; نورالثقلين، ج ۱، ص ۲۰۹، ح ۷۸۳ و ۷۸۴.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۴ - نساء - ۴ - ۱۱۹ - ۴

۴ انسان ، بر فطرت خداجويى و مسير حق پويى است .

لاتخذن من عبادك نصيباً مفروضاً. و لاضلنهم

گمراه كردن، كه از جمله <لاضلنهم> استفاده مى شود، بايد مسبوق به هدايت باشد تا گمراه كردن صدق كند و هدايت مسبوق به گمراهى نسبت به تمامى انسانها هدايت فطرى است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۴۰ - ۱،۳،۴،۵

۱ توجه به خداى يگانه، نداى فطرت همه انسانها

قل أرءيتكم . .. أغير اللّه تدعون

استفهام در جمله <أرءيتكم>، استفهام تقريرى و بيانى بر اين مضمون است كه آدمى را چاره اى جز اعتراف به يگانگى

خداوند در خلق و امر نیست.

۳ بیداری و بروز فطرت خداجو و توحیدی انسان به هنگام رویارویی با عذاب الهی

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّه

۴ بیداری فطرت توحیدی انسان به هنگام روبرو شدن با مرگ

قل أرءیتکم إن

أتیکم عذاب اللّه أو أتیکم الساعه أغیر اللّه تدعون

۵ بیداری فطرت توحیدی انسان در تنگناها و سختیها

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّه . .. أغیر اللّه تدعون

گر چه در آیه دو مورد عذاب و مرگ ذکر گردیده، ولی روشن است که اینها نمونه هایی از شداید و سختیهاست که آدمی با آن روبرو می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۱ - ۱،۲،۳

۱ گرایش همه انسانها، حتی مشرکان، در سختیها و شداید به خدای یگانه

بل إیاه تدعون

۲ آدمی به هنگام روبرو شدن با شداید، خداوند یگانه را خالصانه به یاری می طلبد.

إن أتیکم عذاب اللّه . .. بل إیاه تدعون

خلوص در دعا مستفاد از اضراب <بل> و ضمیر مفعولی <ایاه> است که بر عامل خویش مقدم شده است و در نتیجه معنای حصر دارد. یعنی فقط او را می خوانید، که تعبیر مصطلح آن <خلوص> است.

۳ بیدار ساختن فطرت توحیدی آدمی و یادآوری تجربه های توحیدی دینی، از روشهای هدایتی قرآن

قل أرءیتکم . .. بل إیاه تدعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۲ - ۸

۸ سختیها و کاستیها، زمینه شکوفایی فطرت توحیدی انسانها

بل إیاه تدعون . .. فأخدنهم بالبأساء و الضراء لعلهم یتضرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۳ - ۹

۹ انسان دارای گرایش فطری به سوی نیکیها و زیباییهاست.

و زین لهم الشیطن ما کانوا یعملون

حرکت انسان به دنبال شیطان، پس از زینت و زیبا جلوه دادن اعمال، بیانگر این نکته است

که آدمی زیباییها را می طلبد و خواهان حرکت به دنبال آن است. از این روست که شیطان همان زشتیها را زیبا جلوه می دهد و آدمی را می فریبد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۸ - ۹

۹ گرایش فطری انسان به تحصیل امنیت خاطر و آسایش روان

فمن ءامن و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

تکیه بر دستاورد امنیت خاطر در رسالت پیامبران، گویای ریشه دار بودن چنین خواسته ای در آدمیان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶۳ - ۷

۷ گرایش به خداوند با فطرت آدمی عجین است.

قل من ینجیکم . .. تدعونه تضرعا و خفیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۷۶ - ۹

۹ گرایش و محبت فطری انسان به خداوند افول ناپذیر و جاوید است.

فلما أفل قال لا أحب الأفلین

جمله <لاـ أحب . .. > که بیشتر جنبه عاطفی و روانی دارد تا جنبه استدلالی می تواند عنایت به موضوع فطری بودن گرایش به موجود زوال ناپذیر و همچنین گریز از زوال پذیر به عنوان <رب> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۱۶ - ۱۰

۱۰ انسانها بر اساس طینت اولی خویش سالکان صراط مستقیم الهی هستند.

لأقعدن لهم صرطك المستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳۰ - ۴

۴ انسانها در آغاز خلقتشان نه گرفتار گمراهیند و نه هدایتیابی آنان محقق

است.

کما بدأکم تعودون. فریقا هدی و فریقا حق علیهم الضلله

قرآن ریشه گرایش به گمراهی و توفیق هدایتیابی انسانها را با جمله <انهم اتخذوا الشیاطین اولیاء من دون الله> به خود آنان نسبت داده و بدیهی است که آدمی در آغاز پیدایشش نه قدرت انتخاب دارد و نه می توان فعلی را که بر آن مؤاخذه صحیح باشد به وی نسبت داد. بنابراین تحقق هدایت یافتن و یا گمراه گشتن پس از این مرحله، یعنی مرحله قدرت انتخاب، تحقق می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۶۵ - ۸

۸ انسان از دیرباز برخوردار از روحیه پرستش بود .

یقوم اعبدوا اللّه ما لکم من إله غیره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۵۳ - ۳

۳ نفس آدمیان بر فطرت ایمان است .

ذلک بأن اللّه لم یک مغیرا نعمه أنعمها علی قوم حتی یغیروا ما بأنفسهم

در آیه قبل تصریح شد که فرعونیان پس از انکار آیات الهی به هلاکت رسیدند و نعمتها از آنان سلب شد. از ارتباط آیه مورد بحث با آیه قبل می توان استفاده کرد که مصداق روشن <ما بأنفسهم> نداشتن حالت انکار نسبت به آیات الهی است، که از آن می توان به ایمان فطری یاد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۰ - ۶،۸،۱۱،۱۲،۱۴،۱۶،۱۸،۱۹،۲۳،۲۴،۲۶

۶ - اسلام ، دینی هماهنگ با فطرت و سرشت انسان ها است .

للدین حنیفًا فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها

بنابراین که نصب <فطرت> به خاطر بدلیت آن از <حنیف>

و <حنیفاً> حال برای <الدین> باشند، نکته بالا قابل استفاده است.

۸ - انسان ها ، در گرایش به دین توحیدی ، سرشتی همگون دارند .

للدین حنیفًا فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها

۱۱ - خداوند ، انسان ها را با آفرینشی خاص و فطرتی واحد ، آفریده است .

فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها

<فطرت>، مصدری است که دلالت بر هیئت خاصی می کند. از آن جا که <فطر> به معنای <ایجاد و آفریدن> آمده است، مصدر آن دلالت بر نوع خاصی از آفرینش او می کند.

۱۲ - فطرت انسان ها ، از انحراف و کجی به دور است .

للدین حنیفًا فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها

در صورتی که <حنیفاً> حال برای <الدین> و نصب <فطرت> به خاطر بدل بودن برای <حنیف> باشد، معلوم می شود همان طور که دین الهی، دور از انحراف و کجی است، فطرت انسان نیز چنین است.

۱۴ - سنت خداوند درباره فطرت انسان ها ، تغییرناپذیر است .

فطرت اللّه الّتی . .. لا تبدیل لخلق اللّه

احتمال دارد <خلق> حاصل مصدر و به معنای <مخلوق> باشد و احتمال دارد مصدر و به معنای <آفریدن> باشد. بنابر احتمال دوم، مراد از این که <در آفریدن خداوند، تغییری نیست>، نکته یاد شده است.

۱۶ - ثبات و بقای دین توحیدی ، به خاطر هماهنگی آن با فطرت انسانی است .

فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها . .. ذلک الدین القیّم

<ذلک> اشاره به دینی است که از هرگونه انحراف و کجی به دور بوده و مطابق با فطرت انسان ها است و خداوند، آنان را مأمور به رویگرد تمام عیار به سمت آن کرده است.

۱۸ - اکثریت

مردم ، به دین حقی که فطرت انسان ها با آن هماهنگ است ، جاهل اند .

فطرت اللّه . .. و لکنّ أکثر الناس لایعلمون

متعلق <لایعلمون> در آیه نیامده است. احتمال دارد به قرینه ذکر دین فطری (اسلام)، متعلق آن نکته ای باشد که در بالا آمده است.

۱۹ - صرف داشتن فطرت ، برای یافتن دین حق و باور به آن ، کافی نیست .

فأقم وجهک للدین حنیفًا فطرت اللّه . .. و لکنّ أکثر الناس لایعلمون

گویا <و لکنّ> برای دفع توهم است. آن توهّم، این است که <اگر دین حق، فطری و مطابق با سرشت انسان ها است چرا برخی، از آن اعراض می کنند؟>. آیه، به آن توهّم اینگونه جواب می دهد که برای پذیرش دین حق، آگاهی لازم است.

۲۳ - < عن زراره ، قال : سألت أباعبداللّه (ع) عن قول اللّه عزّوجلّ < فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها > قال : فطرهم جمیعاً علی التوحید ;

از زراره روایت شده که گفت: از امام صادق(ع) درباره این سخن خدای عزّوجلّ <فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها> سؤال کردم. فرمود: خدا، انسان ها را بر فطرت توحید آفریده است>.

۲۴ - < عن زراره ، قال : قلت لأبی جعفر (ع) أصلحک اللّه ! قول اللّه عزّوجلّ فی کتابه < فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها > قال : فطرهم علی التوحید عندالمیثاق علی معرفته أنّه ربّهم . . . ;

زراره گوید: به امام باقر(ع) گفتم: أصلحک الله! معنای این سخن خدای عزّوجلّ <فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها> چیست؟ فرمود: خدا، مردم را بر عقیده توحید آفرید، آنگاه

که با آنان، پیمان بست که او را به پروردگاری خود بشناسند. ..>.

۲۶ – < عن مسعده ، قال : . . .قلت لأبی عبدالله (ع) أفَضَلالاً کانوا قبل النبیین أم علی هدًی ؟ قال : لم یکونوا علی هدًی کانوا علی فطره اللّه الّتی فطرهم علیها . . . و لم یکونوا لیهتدوا حتّی یهدیهم اللّه . . . ;

مسعده گوید: . .. به امام صادق(ع) گفتم: آیا قبل از آمدن پیامبران، مردم، بر طریق ضلالت بودند یا هدایت؟ فرمود: بر طریق هدایت نبودند. بلکه بر فطرتی بودند که خداوند، آنها را بر آن آفریده بود ... آنان، چنان نبودند که خودشان به هدایت دست یابند، مگر آنکه خدا هدایت شان می کرد>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۳۱ – ۳،۷

۳ – رویکرد به شرک ، با سرشت و فطرت انسان ها ، ناسازگار است .

فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها . .. و لاتکونوا من المشرکین

۷ – تقواپیشگی و عبادت ، همسوی با فطرت انسان ها است .

فأقم وجهک للدین حنیفًا فطرت اللّه الّتی فطرالناس علیها . .. و اتّقوه و أقیموا ال

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۲۵ – ۳

۳ – زمینه های ادراک توحید ، در سرشت بشر نهفته است و تنها ، نیازمند تذکّر و زُدایش غفلت است .

و لئن سألتهم من خلق السموت و الأرض لیقولنّ اللّه

احتمال دارد که پاسخ داده شده از سوی کافران به پرسش <خالق عالم کیست؟> از ناحیه عقل نظری باشد و احتمال دارد که

برخاسته از فطرت توحیدی آنان باشد که در همه انسان ها هست. برداشت بالا، بر اساس احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۳۲ - ۲،۵

۲ - شدید شدن مشکلات و گرفتاری ها ، زمینه بروز فطرت گرایش به خدا در انسان ها است .

و إذا غشیهم موج کالظّلل دعوا اللّه مخلصین

۵ - عقیده به توحید و نجات بخشی خداوند ، باوری فطری برای انسان ها است .

و إذا غشیهم موج کالظّلل دعوا اللّه مخلصین له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۲۷ - ۳،۱۲

۳ - خداوند ، خالق و آفریدگار ذات و سرشت انسان

إلاّ الذی فطرنی

۱۲ - شأن هدایت گری ، شایسته آفریدگاری که سرشت انسان را پدید آورده و از خواست ها و نیاز های او آگاه است .

إلاّ الذی فطرنی فإنّه سیهدین

تفریع هدایت بر جنبه آفریدگاری و سرشت آفرینی خداوند، حکایت از مطلب یاد شده دارد.

فطرت تعالیم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱ - ۱۰

۱۰- معارف قرآن ، معارفی فطری و تنها نیازمند تذکر و توجه است .

سوره أنزلنها . .. فیها ءایت بیّنت لعلّکم تذکّرون

فطرت توحیدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۴۰ - ۱،۲،۳،۴،۵،۶

۱ توجه به خدای یگانه، ندای فطرت همه انسانها

قل أرءیتکم . .. أغیر اللّه تدعون

استفهام در جمله <أرءیتکم>، استفهام تقریری و بیانی بر این مضمون است که آدمی را چاره ای جز اعتراف به یگانگی خداوند در خلق

و امر نیست.

۲ پیامبر(ص)، مأمور توجه دادن مردم به فطرت توحیدی و بیدار ساختن سرشت خفته آنان

قل أرءیتکم إن أتیکم . .. أغیر اللّه تدعون

۳ بیداری و بروز فطرت خداجو و توحیدی انسان به هنگام رویارویی با عذاب الهی

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّه

۴ بیداری فطرت توحیدی انسان به هنگام روبرو شدن با مرگ

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّه أو أتیکم الساعه أغیر اللّه تدعون

۵ بیداری فطرت توحیدی انسان در تنگناها و سختیها

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّه . .. أغیر اللّه تدعون

گر چه در آیه دو مورد عذاب و مرگ ذکر گردیده، ولی روشن است که اینها نمونه هایی از شداید و سختیهاست که آدمی با آن روبرو می شود.

۶ آسایش و رفاه از زمینه های پوشیده شدن فطرت توحیدی

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّه أو أتیکم الساعه

چون در آیه شریفه سختی و تنگناها را عامل بیداری فطرت توحیدی دانسته است، بنابراین حالت مقابل آن که رفاه و آسایش است می تواند به عنوان سببی برای پرده پوشی فطرت مطرح باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۱ – ۱،۲،۳

۱ گرایش همه انسانها، حتی مشرکان، در سختیها و شداید به خدای یگانه

بل إیاه تدعون

۲ آدمی به هنگام روبرو شدن با شداید، خداوند یگانه را خالصانه به یاری می طلبد.

إن أتیکم عذاب اللّه . .. بل إیاه تدعون

خلوص در دعا مستفاد از اضراب <بل> و ضمیر مفعولی <ایاه> است که بر عامل خویش مقدم شده است و در نتیجه معنای حصر دارد. یعنی فقط او را می خوانید،

که تعبیر مصطلح آن <خلوص> است.

۳ بیدار ساختن فطرت توحیدی آدمی و یادآوری تجربه های توحیدی دینی، از روشهای هدایتی قرآن

قل أرءیتکم . .. بل إیاه تدعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۴۲ – ۸،۱۰

۸ سختیها و کاستیها، زمینه شکوفایی فطرت توحیدی انسانها

بل إیاه تدعون . .. فأخدنهم بالبأساء و الضراء لعلهم یتضرعون

۱۰ تضرع نکردن و شکوفا نشدن فطرت توحیدی برخی مردم، حتی با قرار گرفتن در تنگنا و سختی

لعلهم یتضرعون

آوردن کلمه ترجی <لعل> بیانگر این نکته می توان باشد که آدمیان همواره و در همه موارد در پی سختیها رو به خدا نیاورده و تضرع نمی کنند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۶۳ – ۷،۸

۷ گرایش به خداوند با فطرت آدمی عجین است.

قل من ینجیکم . .. تدعونه تضرعا و خفیه

۸ شداید و سختیها زمینه ای برای بیداری فطرت توحیدی انسان و توجه او به خداوند

قل من ینجیکم من ظلمت البر و البحر تدعونه تضرعا و خفیه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۵۳ – ۷

۷– گرفتار شدن به مشکلات و ناگواری ها ، بیدار کننده فطرت توحیدی انسانهاست .

ثمّ إذا مسّكم الضرّ فإليه تجئرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۸ - ۳

۳ - گرفتاری ها و مصیبت ها ، مایه بیداری و تجلی فطرت توحیدی انسان

و إذا مسّ الإنسن ضرّ دعا ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت

- ۴۱ - ۴۷ - ۱۸،۱۹

۱۸ - تمامی انسان ها ، حتی مشرکان ، برخوردار از فطرت توحیدی اند .

قالوا ءاذنّک

از ماضی آوردن فعل <آذنّاک> می توان استفاده کرد که مشرکان قبل از قیامت، به زبان حال اعتراف به توحید داشته و منکر شرک بوده اند. با توجه به این نکته مطلب یاد شده قابل برداشت است.

۱۹ - اعتراف پیشین تمامی آدمیان به توحید ; قبل از پیدایش در صحنه گیتی *

قالوا ءاذنّک ما منّا من شهید

از این که مشرکان در قیامت می گویند که ما قبلاً- به توحید گواهی داده ایم با آن که در دنیا مشرک بوده اند می توان برداشت نمود که آنان قبل از پیدایش در دنیا (عالم ذر) بدان گواهی داده اند.

فطرت توحیدی انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶۳ - ۳

۳ آدمی به هنگام گرفتاری و دشواریها و بن بستها، ناخودآگاه خداوند یگانه را به استمداد می طلبد.

قل من ینجیکم من ظلمت البر و البحر تدعونه تضرعا و خفیه

در آیه شریفه روی سخن با مشرکان است و زمانی که مشرک در آن شرایط ویژه فقط خداوند را می خواند، روشن است که معبودهای خیالی از ذهن او دور شده و فطرت توحیدی بر همه پندارهای موهوم غلبه یافته است.

فطرت توحیدی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۰ - ۱۰

۱۰ فرعون ، به هنگام غرق شدن ، نجات خویش را از خداوند درخواست کرد .

قال ءامنت . .. و أنا من المسلمین

فطرت توحیدی مشرکان

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۶۳ – ۵

۵ مشرکان نیز در مخاطرات سخت زندگی، فروتنانه و پنهانی از خداوند یگانه استمداد می طلبند.

قل من ینجیکم من ظلمت البر و البحر تدعونه تضرعا و خفیه

خطاب آیه متوجه مشرکان است و صحت احتجاج متوقف بر آن است که چنین حالتی برای آنان نیز در شرایط سخت پدیدار گردد.

فطرت حق طلبی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۱۹ – ۴

۴ انسان ، بر فطرت خداجویی و مسیر حق پویی است .

لاتخذن من عبادک نصیباً مفروضاً. و لاضلنهم

گمراه کردن، که از جمله <لاضلنهم> استفاده می شود، باید مسبوق به هدایت باشد تا گمراه کردن صدق کند و هدایت مسبوق به گمراهی نسبت به تمامی انسانها هدایت فطری است.

فطرت خداپرستی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۲۴ – ۷

۷ – گرایش به پرستش آفریدگار هستی ، گرایشی فطری و طبیعی

فصدّهم عن السبیل

<السبیل> (آن راه) اشاره به همان راه طبیعی و فطری دارد که راهی یگانه است و در صورت نبود مانعی در آن، انسان ها به خدای یگانه ره می برند و هدایت می یابند. همه انحراف ها نیز ناشی از موانعی است که شیطان در این طریق پدید می آورد.

فطرت خداجویی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۱۹ - ۴

۴ انسان ، بر فطرت خداجویی و مسیر حق پویی است .

لاتخذن من عبادك نصيباً مفروضاً. و لاضلنهم

گمراه کردن، که از جمله

<لاضلنهم> استفاده می شود، باید مسبوق به هدایت باشد تا گمراه کردن صدق کند و هدایت مسبوق به گمراهی نسبت به تمامی انسانها هدایت فطری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۶۷ - ۲

۲- تنگنا های زندگی و لحظه های خطرآفرین که هیچ امیدی به رهایی از آنها نیست ، بیدارگر فطرت خداجویی در نهاد انسان

و إذا مسّکم الضرّ . .. ضلّ من تدعون إلاّ إیّاه

ذکر گرفتاری در دریا در میان ابتلاهای فراوانی که ممکن است انسانها را گرفتار کند، به این جهت است که در تلاطم دریا امیدی برای نجات و رهایی نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۶۵ - ۴

۴ - احساس خطر ، زمینه بیدار شدن فطرت خداجوی آدمی است .

فإذا رکبوا فی الفلك دعوا اللّه مخلصین له الدّین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۳ - ۷

۷ - فطرت خداجویی ، قوی ترین گرایش در وجود انسان ها است .

و إذا مسّ الناس ضرّ دعوا ربّهم منیبین إلیه

از این که انسان ها، در تماس با دشواری هاو مشکل ها، به خدا روی می آورند، نشان دهنده این گرایش قوی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۳ - ۱۳

۱۳ - خداجویی ، امری نهفته در دل های مشرکان

أولياء ما نعبدهم إلاّ ليقرّبونا إلى اللّه زلفی

از این که مشرکان هدف از پرستش معبودهایشان را، تقرب به خدا دانسته اند، می توان مطلب بالا را به دست آورد.

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – فصلت – ۴۱ – ۵۳ – ۱۰

۱۰ – خداجویی ، گرایش فطری انسان ها است .

سنریهم . .. و فی أنفسهم حتّی یتبیّن لهم أنّه الحقّ

برداشت یاد شده بر این اساس است که ضمیر <أنّه> به خدا بازگردد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۳۷ – ۴

۴ – خداجویی ، گرایش فطری در نهاد هر انسان است .

و إنّهم لیصدّونهم عن السبیل

از این مطلب که شیاطین مانع بازگشت اعراض کنندگان از یاد خدا هستند، استفاده می شود که انسان ها حتی غافلان و حق گریزان زمینه و تمایل به روی آوردن به سوی خدا را دارند.

فطرت خداشناسی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۳۱ – ۱۰

۱۰ – < من زراره قال سألت أباجعفر (ع) من قول اللّه < حنفاء للّه غیر مشرکین به > ما الحنفیه قال : هی الفطره التی فطر الناس علیها ، فطر اللّه الخلق علی معرفته ;

زراره گوید: از امام باقر(ع) پرسیدم که[منظور از]<حنفیت> در قول خداوند <حنفاء للّه غیر مشرکین به> چیست؟ فرمود: همان فطرتی است که خدا مردم را بر آن خلق کرده است. خدا خلق را بر معرفت خود، آفریده است>.

فطرت دینی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۳۱ – ۱

۱ - پایبندی به فطرت دینی ، همراه با اِنابه و بازگشت همواره به سوی خداوند ، امری لازم است .

فطرت اللّه الّتی . .. منیبین إلیه

<منیبین> حال

برای ضـمیر فـاعلی فعـل امر محـذوف، یعنی <ألزموا> است. لازم به ذکر است که انابه، به معنای <رجوع مکرر در مکرر و مداوم> است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۳ - ۷

۷ - فطرت خداجویی ، قوی ترین گرایش در وجود انسان ها است .

و إذا مسّ الناس ضرّ دعوا ربّهم منیبین إلیه

از این که انسان ها، در تماس با دشواری هاو مشکل ها، به خدا روی می آورند، نشان دهنده این گرایش قوی است.

فطرت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۹ - ۶

۶ - گفتار و روش کافران ، با ادراک های عقلی و فطری آنان همساز نیست .

و کم أرسلنا . .. و لئن سألتهم من خلق ... لیقولنّ خلقهنّ العزیز العلیم

خداونـد در این آیه می فرمایـد: اگر از مشـرکان و دین نابـاوران سؤال شود که آفریـدگار هستی کیست؟ آنان به دلیل عقل یا اعتقاد خود می گویند: <آفریدگاری عزیز و دانا>. در حالی که اگر آنان به راستی لوازم این باور را می فهمیدند، جا نداشت که وحی قرآنی را مورد خدشه قرار دهند.

فطرت و شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۱ - ۳

۳ - رویکرد به شرک ، با سرشت و فطرت انسان ها ، ناسازگار است .

فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها . .. و لاتکونوا من المشرکین

فطرت یهود

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۸۸ – ۳

۳ – یهودیان ، ناتوانی

خویش را از پذیرش اسلام ، برخاسته از فطرت و خلقت خویش پنداشته ، خود را معذور می دانستند .

و قالوا قلوبنا غلف

جمله <لعنهم اللّه یکفرهم> (خدا یهودیان را بسزای کفرشان لعنتشان کرده است) با جمله تفریع شده بر آن (فقلیلاً ما یؤمنون؛ و لذا کمتر ایمان می آورند) به خوبی می رساند که: ادعای یهود مبنی بر ناتوانی از درک معارف اسلام ادعای صحیحی است. بنابراین کلمه <بل> رد معنای مطابقی <قلوبنا غلف> نیست؛ بلکه نفی معنایی است که می توان گفت مقصود اصلی یهودیان بوده و آن معذور بودن به خاطر درک نکردن است.

گواه فطرت انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۸ - ۳

۳ - پیامبر (ص) ، شهادت دهنده و تأکیدکننده بر درستی ادراکات عقلی و گرایش فطری انسان *

إنّا أرسلنک شهدًا و مبشّرًا

برداشت بالا بدان احتمال است که منظور از <شاهداً>، شهادت دادن به درستی ازرش هایی باشد که انسان با عقل و فطرت آن را درک کرده یا می تواند درک کند. قرینه بر درستی این احتمال، تقدم <شاهداً> بر <مبشّراً و نذیراً> است؛ چه این که اول باید ارزش تبیین گردد؛ سپس بر اجرای آن تأکید شود.

ملازمت با فطرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۰ - ۷

۷ - لازم است که انسان ها ، همواره به فطرت خویش پای بند باشند .

فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها

نصب <فطرت> می تواند به خاطر اغراء و تقدیر فعل <ألزموا> باشد؛ یعنی : <همواره ملازم فطرت باشید!>.

نشانه های فطرت

توحیدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۲۲ - ۱۳

۱۳ درماندگی ، اضطرار و احساس خطر مرگ ، عرصه ظهور فطرت توحیدی انسان و روی برتافتن از شرک

و جاءهم الموج من کل مکان . .. دعوا اللّه مخلصین له الدین

نقش فطرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۰ - ۱۹

۱۹ - صرف داشتن فطرت ، برای یافتن دین حق و باور به آن ، کافی نیست .

فأقم وجهک للدین حنیفًا فطرت اللّه . .. و لکنّ أکثر الناس لایعلمون

گویـا <و لکنّ> برای دفع توهم است. آن توهّم، این است که <اگر دین حق، فطری و مطـابق بـا سـرشت انسان ها است چرا برخی، از آن اعراض می کنند؟>. آیه، به آن توهّم اینگونه جواب می دهد که برای پذیرش دین حق، آگاهی لازم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۱۶ - ۴

۴ - باور های ناسازگار با فطرت آدمی ، متزلزل و ناپایدار است .

من بعد ما استجیب له حجّتهم داحضه عند ربّهم

<دحض> (مصدر <داحضه>) به معنای لغزیدن و متزلزل بودن است و <داحضه> کنایه از بطلان و ناپایداری می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۲۷ - ۱۳

۱۳ - ادراک فطری انسان از خداوند ، نیازمند تکمیل و تقویت به وسیله هدایت وحیانی *

إلاّ الذی فطرنی فإنّه سیهدین

از سخن ابراهیم(ع)، استفاده می شود که آن حضرت قبل از برخورداری از هدایت های ویژه و فزون تر، با دلایل

عقلی و فطری ره به خدا برده بود; اما آن را کافی نمی دانست و منتظر هدایتی فزون تر بود. این هدایت می توانست از ناحیه وحی یا به صورت دیگر در اختیار او قرار گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۶۲ - ۵

۵ - راه شیطان ، در تضاد با درک فطری انسان

إنّه لکم عدوّ مبین

واژه <مبین> می رساند که انسان، برای درک دشمنی شیطان و نادرستی وسوسه ها و القائات وی، نیاز به تأمل فراوان ندارد; بلکه به آسانی با ذخایر فطری و عقلی خود آن را در می یابد.

هماهنگی قرآن با فطرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۸۷ - ۳

۳ - قرآن ، کتابی هماهنگ و سازگار با فطرت ، نیاز ها و خواسته های گوناگون بشر

إن هو إلاّ ذکر للعلمین

با توجه به جهانی و فراملیتی بودن قرآن، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۵۳ - ۶

۶ - معارف قرآنی ، هماهنگ با قوانین هستی و فطرت انسانی

سنریهم ءایتنا . .. و فی أنفسهم حتّی یتبیّن لهم أنّه الحقّ

برداشت یاد شده بر این اساس است که ضمیر <أنّه> به قرآن باز گردد.

فطریات

فطریات انسان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۶۹ – ۱۱

۱۱– آبروداری و پاسداری از حیثیت ، شرافت و عزت خویش ، خصلت و فطری بشری

قال . .. فلاتفضحون ... و لاتخزون

از اینکه لوط(ع) برای دفع

تجاوز مردم به مهمانانش از آنان درخواست می کند که او را با آن عمل، شرمسار و خوار نکنند (فلاتفضحون . .. و لاتخزون) حاکی است که: متجاوزان نیز برای حفظ آبرو و حیثیت شخصی، جایگاهی ویژه قائل بودند و گرنه تمسک آن حضرت به آن چندان عقلایی نبود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۵۳ – ۴

۴- انسان ها ، فطرتاً خداوند را تنها پناهگاه و ملجأ خویش می دانند .

ثمّ إذا مسّکم الضرّ فإلیه تجئرون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۷۲ – ۶

۶- ازدواج و همسرداری و برخوردار شدن از فرزند ، از سنت های الهی و نهفته در سرشت انسان

و الله جعل لکم من أنفسکم أزوجًا و جعل لکم من أزوجکم بنین و حفده

برداشت فوق با توجه به این نکته است که ماده <جعل> بیانگر سنت خداست و آنچه به عنوان سنت معرفی شود، روند طبیعی خواهد داشت.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۹۰ – ۱۸،۱۹

۱۸- عدل و احسان و بخشش به خویشاوندان ، از تمایلات فطری انسان

یأمر بالعدل و الإحسن و إیتایءِ ذی القربی . .. لعلّکم تذکّرون

برداشت فوق بر این اساس است که خداوند امر به عدل و . .. را مواعظی در جهت تذکر آدمیان می شمارد و در واژه <تذکّر> این معنا نهفته است که: اصل گرایش به ارزشهای مذکور، در نهاد همگان موجود است و در صورت غفلت نیازمند یادآوری می باشد.

۱۹- بیزاری از فحشا ، زشتی و ستم ، نهفته

در نهاد آدمیان

و ینهی عن . .. لعلّکم تذکّرون

<تذکّر> یاد آوردن چیزی است که قبلًا انسان به نوعی از آن آگاه بوده و یا بدان تمایل داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۲ - ۶

۶- زشتی و پلیدی زنا ، امری نهفته در وجدان همه انسان های طول تاریخ

إنه کان فحشه و ساء سبیلًا

جمله اسمیه <إنه کان فاحشه و ساء سبیلاً> دلالت بر ثبوت و استمرار دارد و در ضمن تعلیلی است برای نهی <لاتقربوا الزنی>. افزودن این تعلیل، برای برانگیختن مردم و مخاطبان جهت عمل به <لاتقربوا> است. چنین امری هم، وقتی تأثیربخش خواهد بود که خود مردم بدی آن را بفهمند و اطلاق تعلیل، بد بودن آن را در نزد مردم می رساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۳ - ۱۷

۱۷- حمایت از کشته شده به ظلم ، امری عقلی و فطری در میان جوامع بشری

و من قتل مظلومًا . .. إنه کان منصورًا

برداشت فوق، بنابراین احتمال است که <یاری شدن مقتول> (منصوراً) از سوی خداوند نباشد; بلکه اصلی باشد که در نزد همه مردم رایج است. و جمله <إنه کان منصوراً>، خبر از یک واقعیت عینی و اجتماعی می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۶۷ - ۲،۵

۲- تنگنا های زندگی و لحظه های خطرآفرین که هیچ امیدی به رهایی از آنها نیست ، بیدارگر فطرت خداجویی در نهاد انسان

و إذا مسّکم الضرّ . .. ضلّ من تدعون إلّا إیّاه

ذکر گرفتاری در دریا در

میان ابتلاهای فراوانی که ممکن است انسانها را گرفتار کند، به این جهت است که در تلاطم دریا امیدی برای نجات و رهایی نیست.

۵- انسان ها ، فطرتاً از مرگ و نیستی گریزان بوده و علاقه مند به بقا هستند .

و إذا مسّکم الضرّ ضلّ من تدعون إلاّ إیّاه

از اینکه خداوند فرموده است: <وقتی انسانها احساس خطر جدّی می کنند، تنها رو به سوی او می آورند تا آنها را از مرگ نجات دهد> حکایت از آن دارد که آنان علاقه مند به بقا و گریزان از مرگ هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۷ - ۱۳

۱۳- گرایش به زیبایی ها ، در سرشت انسان نهفته است .

جعلنا ما علی الأرض زینه لها لنبلوهم

آفرینش زیبایی ها به منظور آزمایش انسان، در صورتی معنا خواهد داشت که گرایش به زیبایی در وجود انسان نهفته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۵۵ - ۴

۴- حق جویی و حقیقت پذیری ، طبیعت و فطرت انسانی است .

أجئتنا بالحقّ

از این که مشرکان و بت پرستان، پذیرش <حق> را اصلی مفروض می دانستند و تردید آنان تنها در حقانیت دعوت ابراهیم(ع) بود، برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۶۴ - ۵

۵- بت پرستی و شرک ، از دید فطرت انسانی ، ظلم و ستم است .

فرجعوا إلی أنفسهم فقالوا إنّکم أنتم الظلمون

برداشت یاد شده مبتنی براین است که مقصود از <أنفسهم> به خود آمدن و ضمیر و

وجدان آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۸ - ۷

۷ - رشد و طهارت ، اموری فطری و مطلوب همه انسان ها است .

و إن قیل لکم ارجعوا فارجعوا هو أزکی لکم

جمله <هو أزکی لکم> به منزله تعلیل است و تعلیل آن گاه صحیح است که شیء تعلیل شده (رشد یافته تر و پاکیزه تر بودن) مورد پذیرش مخاطبان باشد. بنابراین می توان گفت: رشد، بالندگی، طهارت و پاکی، امری مورد پذیرش و مطلوب همگان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۰ - ۱۲

۱۲ - رشد و طهارت ، مطلوب و فطری همه انسان ها است .

ذلک أزکی لهم

جمله <ذلک أزکی لهم> به منزله تعلیل است و تعلیل آن گاه صحیح است که شیء تعلیل شده (رشد و پاکی) مورد پذیرش مخاطبان باشد. بنابراین می توان گفت که پاکی و رشد، مورد پذیرش و مطلوب همگان است و این به سبب امری فطری خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۲۴ - ۷

۷ - گرایش به پرستش آفریدگار هستی ، گرایشی فطری و طبیعی

فصدّهم عن السبیل

<السبیل> (آن راه) اشاره به همان راه طبیعی و فطری دارد که راهی یگانه است و در صورت نبود مانعی در آن، انسان ها به خدای یگانه ره می برند و هدایت می یابند. همه انحراف ها نیز ناشی از موانعی است که شیطان در این طریق پدید می آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۵ - ۳۰ - ۳۰

۲۵ - < عن عبداللّه بن سنان ، عن أبی عبداللّه (ع) قال : سألته عن قول اللّه عزّوجلّ : < فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها > ما تلک الفطره ؟ قال : هی الإسلام . . . ;

عبداللّه بن سنان گوید: از امام صادق(ع) پرسیدم: <فطرتی را که خدا می فرماید: <فطرت اللّه الّتی فطر الناس علیها> چیست؟ فرمود: آن فطرت، همان اسلام است (یعنی، تسلیم در برابر خدا). ..>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۳ - ۷

۷ - فطرت خداجویی ، قوی ترین گرایش در وجود انسان ها است .

و إذا مسّ الناس ضرّ دعوا ربّهم منیبین إلیه

از این که انسان ها، در تماس با دشواری هاو مشکل ها، به خدا روی می آورند، نشان دهنده این گرایش قوی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۲۵ - ۱۶

۱۶ - < عن أبی جعفر (ع) . . . قال : قال رسول اللّه : کلّ مولود یولد علی الفطره یعنی علی المعرفه بأنّ اللّه عزّوجلّ خالقه ، فذلک قوله < و لئن سألتهم من خلق السماوات و الأرض لیقولنّ اللّه > ;

از امام باقر(ع) روایت شده است که . .. گفت: رسول خدا(ص) فرمود: هر مولودی بر فطرت آفریده شده است یعنی بر معرفت این که خدای عزّوجلّ خالق او است و این است قول خدا: و لئن سألتهم من خلق السماوات و الأرض لیقولنّ اللّه>

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر

- ۳۵ - ۱۰ - ۹

۹ - سخنان ، اندیشه ها و عقاید اسلامی و قرآنی ، سازگار با طبع آدمی و موافق با عقل و فطرت او است .

إلیه یصعد الکلم الطیّب

<طیّب> به معنای چیزی است که مطابق با طبع انسان و لـذت بخش باشـد; مثل غـذای مطلوب و لذیـذ. بنابراین کلام طیّب ; یعنی، سخنی که عقل و فطرت آدمی آن را پسندیده و برای او لذت بخش و دل نشین باشد. گفتنی است که مقصود از آن در این آیه، تعالیم آسمانی و وحی الهی می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۱۱ - ۷

۷ - همسر گزینی و ازدواج زن و مرد ، مطابق با سرشت آدمی و در راستای اصل آفرینش است .

و اللّه خلقکم . .. ثمّ جعلکم أزوجًا

تأکید خداوند بر این حقیقت که انسان ها را جفت جفت و به صورت زن و مرد آفرید، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۸ - ۲

۲ - توحید ربوبی ، باوری فطری و غریزی انسان

و إذا مسّ الإنسن ضرّ دعا ربّه

از این که انسـان هـا در مواقع اضـطرار و هنگامه های سـخت، به خـدا پناه می برنـد و نجات خود را تنها در گرو مشـیت او می دانند; معلوم می شود که این، باوری غریزی و ایمانی فطری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۴۹ - ۲

۲ - توحید ربوبی ، باوری فطری و غریزی انسان

فإذا مسّ الإنسن

ضرّ دعانا

از این که انسان ها در مواقع اضطرار و هنگامه های دشوار، به خدا پناه می برند و نجات خود را تنها در گرو مشیت او می دانند، روشن می شود که این باوری غریزی و ایمانی فطری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۴۷ - ۱۸

۱۸ - تمامی انسان ها ، حتی مشرکان ، برخوردار از فطرت توحیدی اند .

قالوا ءاذنّک

از ماضی آوردن فعل <آذنّاك> می توان استفاده کرد که مشرکان قبل از قیامت، به زبان حال اعتراف به توحید داشته و منکر شرک بوده اند. با توجه به این نکته مطلب یاد شده قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۴۹ - ۳

۳ - افزون خواهی و زیاده طلبی ، جزء سرشت آدمی است .

لایسئم الإنسن من دعاء الخیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۵۳ - ۱۰

۱۰ - خداجویی ، گرایش فطری انسان ها است .

سنریهم . .. و فی أنفسهم حتّی یتبیّن لهم أنّه الحقّ

برداشت یاد شده بر این اساس است که ضمیر <أنّه> به خدا بازگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۱۶ - ۲۸

۲ - توحید ربوبی ، باور فطری تمامی انسان ها

من بعد ما استجیب له

بنابراین احتمال که اجابت کننده (استجیب له) فطرت انسان باشد، برداشت بالا استفاده می شود.

۸ - معارف دین ، دارای ریشه در فطرت و سرشت انسان

فی اللّه من بعد ما استجیب له

برداشت یاد شده بدین احتمال است

که مراد از <فی اللّه> دین خدا و اجابت کننده فطرت انسان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۱۳ - ۲

۲ - توجه به آفریننده نعمت ها ، به دنبال بهرهوری از آن ، امری طبیعی و فطری است .

لتستوا علی ظهوره ثمّ تذکروا نعمه ربّکم إذا استویتم علیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۳۷ - ۴

۴ - خداجویی ، گرایش فطری در نهاد هر انسان است .

و إنّهم لیصدّونهم عن السبیل

از این مطلب که شیاطین مانع بازگشت اعراض کنندگان از یاد خدا هستند، استفاده می شود که انسان ها حتی غافلان و حق گریزان زمینه و تمایل به روی آوردن به سوی خدا را دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۸ - ۱۲

۱۲ - فطرت اولیه انسان ها ، توحید ، خداپرستی و حق پذیری است .

لعلّهم یرجعون

از سیاق آیات پیشین که درباره توحید و شرک است و نیز از واژه <رجوع> استفاده می شود که انسان ها به توحید گرایش فطری دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۶۱ - ۱۲

۱۲ - انسان به سرشت خویش جستجوگر راه راست است . *

و اتّبعون هذا صرط مستقیم

برداشت بالا بدین احتمال است که تعبیر <هذا صراط مستقیم> پاسخی به روح جستجوگر آدمی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۶۲ - ۵

۵ - راه شیطان ، در تضاد

با درک فطری انسان

إنّه لکم عدوّ مبین

واژه <مبین> می رساند که انسان، برای درک دشـمنی شیطان و نادرستی وسوسه ها و القائات وی، نیاز به تأمل فراوان ندارد; بلکه به آسانی با ذخایر فطری و عقلی خود آن را در می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۸۷ - ۳

۳ - توحید ، امری فطری و شرک انحراف از فطرت انسانی است .

و لئن سألتهم من خلقهم لیقولنّ اللّه فأنّی یؤفکون

در صورتی که آیه شریفه را مستقل از قبل بدانیم و ضمیر <هم> به مطلق بشر بازگردد، استفاده می شود که توحید در فطری بودن انسان نهفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۱۱ - ۹

۹- گرایش به خیر و خوبی ، امری فطری برای انسان ها

لو کان خیرًا ما سبقونا إلیه

از این که حتی کافران خود را خیرجو دانسته اند، مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۲۷ - ۶

۶- انسان در سرشت و نماد خویش ، موجودی حق طلب و حق پذیر

و صرّفنا الأیت لعلّهم یرجعون

تعبیر <یرجعون> می تواند بدان معنا باشد که انسان دارای فطرت حق پذیر است و نمایاندن آیات الهی به او، وسـیله ای برای بازگشت به فطرت اولیه خویش است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۲۱ – ۱۰

۱۰– فرمان های خدا و دستور او به جهاد ، در جهت منافع خود انسان ها است .

فإذا عزم الأمر فلو صدقوا

اللّه لكان خيرًا لهم

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – محمد – ۴۷ – ۳۷ – ۶

۶– عشق به مال و ثروت ، ريشه دار در عمق وجود و جان انسان ها

إن يسئلكموها . .. و يخرج أضغنكم

اين كه حتى تأكيد خداوند به انفاق اموال، كينه ها را برمى انگيزد; نشانگر آن است كه دلبستگى انسان هابه اموال، بسيار نيرومند و عميق است.

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – حجرات – ۴۹ – ۷ – ۱۴

۱۴ – عشق به ايمان و زيبايى آن در قلب انسان ، امرى فطرى و الهى است . *

حبّب إليكم الإيمن و زيّنه فى قلوبكم

برداشت بالاـ بنابر اين نكته است كه تحبيب ايمان و تزيين آن به قرينه <فى قلوبكم> بيانگر برنامه اى تكوينى باشد; يعنى، سرشت انسان متمايل به ايمان و مجذوب آن آفريده شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – حجرات – ۴۹ – ۱۳ – ۸

۸ – گرايش انسان به جمع و اجتماع ، امرى فطرى و تكوينى است . *

و جعلنكم شعوبًا و قبائل

تعبير <جعلنا>، بيانگر قانون تكوينى است و چون در مورد انسان و قرار گرفتن او در ميان قوم و قبيله است، فطرى بودن گرايش به جمع را مى توان استفاده كرد.

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۷ – ق – ۵۰ – ۴۵ – ۷

۷ - حقایق دین ، نهفته در نهاد آدمیان ; اما نیازمند تذکر و یادآوری با پیام

فذکّر بالقرءان

واژه <ذکّر> به معنای تذکّر است. یادآوری کردن در جایی کاربرد دارد که قبلاً

مورد توجه بوده; اما به دلایلی مغفول واقع شده است. در مورد آدمیان توجه قبلی آنان به حقایق دین، توجّه فطری و غریزی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۷۰ - ۲

۲ - انسان ، فطرتاً مجذوب زیبایی صورت و سیرت

فیهنّ خیرت حسان

از این که خداوند به عنوان نویدی بزرگ به خلق، بشارت به زیبایی صورت و سیرت حوریان بهشتی می دهد، استفاده می شود که تمایل به زیبایی ظاهری و باطنی، خواسته ای اصیل و نهاده شده در فطرت بشر است; نه گرایشی تلقینی و زاییده فرهنگ و محیط.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۷۴ - ۲

۲ - تمایل به عفت و پاکدامنی ، ارزشی نهفته در نهاد خلق

لم یطمثهنّ إنس قبلهم و لاجانّ

از این که خداوند به عنوان نویدی بزرگ به خلق، بشارت عفت و پاکدامنی همسران بهشتی شان را می دهد; استفاده می شود که تمایل به آن خواسته ای است اصیل که خداوند آن را برآورده ساخته است; نه تمایلی تلقینی و زاییده فرهنگ و محیط.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۸ - ۷

۷ - ایمان آوردن به خدا و سرنهادن در پیشگاه ربوبیت یگانه او ، میثاق فطری انسان ها با خداوند

لتؤمنوا بربّکم و قد أخذ میثقکم

ضمیر فاعل در <أخذ> به خدا بازمی گردد و مراد از میثاق، ظاهراً همان میثاق فطرت است که در روایات از آن به <عالم ذر> تعبیر شده است. برای اطلاع بیشتر به آیه ۱۷۲ سوره <اعراف>

مراجعه شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – صف – ۶۱ – ۵ – ۱۲

۱۲ – قلب آدمی ، دارای تمایل فطری به حق و حرکت در راه مستقیم است .

فلمّا زاغوا أزاغ اللّه قلوبهم

منحرف شدن قلب بر اثر گناه، موقوف بر آن است که پیش از آن متمایل به حق بوده و به اصطلاح مصداق <قلب سلیم> باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – انفطار – ۸۲ – ۶ – ۴،۵

۴ – طبیعت انسان ، با ایستادگی در برابر خداوند و مخالفت با او ، ناسازگار است .

یأیّها الإنسن ما غرّک

توبیخ گنه کاران، همراه با به رخ کشیدن انسان بودن آنان، بیانگر نکته یاد شده است.

۵ – مخالفتِ انسان با احسان کنندگان و پرورش دهندگانش ، خلاف طبیعت او و شگفت آور است .

یأیّها الإنسن ما غرّک بربّک الکریم

فطریات مشرکان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۳ – ۱۳

۱۳ – خداجویی ، امری نهفته در دل های مشرکان

أولیاء ما نعبدهم إلاّ لیقرّبونا إلی اللّه زلفی

از این که مشرکان هدف از پرستش معبودهایشان را، تقرب به خدا دانسته اند، می توان مطلب بالا را به دست آورد.

نقش فطریات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۱۰ - ۷

۷- بهره گیری از انگیزه ها و تمایلات فطری و غریزی انسان ، از روش های هدایتی تربیتی قرآن

فیه ذکرکم

برداشت یاد شده مبتنی بر دو نکته زیر است: ۱ <ذکر> به معنای <ثنا> و <صیت> (آوازه) باشد. ۲ اشتیاق به

جاودانگی نام و بلندآوازه و آوازه گی، امری غریزی و طبیعی برای همه انسان ها است.

فقر از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

{فقر}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۹۲ - ۱۴

۱۴ رسیدن به پاداش نیک خدا در گرو انفاق از مال با وجود علاقه به آن و ترس از فقر

لن تنالوا البر حتی تنفقوا ممّا تحبون

از رسول اللّه (ص) درباره آیه فوق سؤال شد آن حضرت فرمود: هو ان ینفق العبد المال و هو شحیح یأمل الدّنیا و یخاف الفقر.

مجمع البیان، ج ۲، ص ۷۹۳ ; تفسیر برهان، ج ۱، ص ۲۹۸، ح ۷.

آثار ترس از فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۲۸ - ۱۱

۱۱ بیم از فقر و تنگدستی ، زمینه ابتلای انسان به نافرمانی خدا

یأیها الذین ءامنوا . .. و إن خفتم عیله فسوف یغنیکم اللّه من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۱ - ۱،۲

۱- کشتن فرزند ، از بیم تنگدستی و فقر ، ممنوع و حرام است .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

۲- ترس از فقر و ناداری ، عامل روی آوردن اعراب جاهلی به کشتن فرزندان خود

و لاتقتلوا أولدكم خشیه إملق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۰ – ۳،۹

۳- مشرکان از ترس گرفتار شدن به فقر و فلاکت ، هر چند ثروت اختصاصی انبوه هم داشته باشند ، از آن انفاق نمی کنند .

قل لو أنتم تملکون خزائن رحمه ربّی إذًا لأمسکتم خشیه الإنفاق

۹- ترس

از تهی دستی ، ریشه بخل و خست است .

إذًا لأمسكتم خشيه الإنفاق

آثار ذكر فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۳۷ - ۵

۵ - توجه انسان به فقر و مقهور بودن خویش در برابر خداوند ، مقتضی سرنهادن به فرمان او

أم عندهم خزائن ربّك أم هم المصيطرون

پرسش های انكاری، درصدد به رخ كشیدن فقر و مقهوریت انسان در برابر خداوند است.

آثار فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۱ - ۱۳،۱۴

۱۳ كشتن فرزند، حتی به سبب فقر و تهیدستی، از محرمات الهی است.

و لاتقتلوا أولدكم من إملق

<إملاق> به معنای نیازمند شدن و <من> تعلیلیه است.

۱۴ بالاترین حد فقر نیز مجوز كشتن فرزند نخواهد بود.

و لاتقتلوا أولدكم من إملق

برداشت فوق با توجه به نكره آوردن <إملاق> استفاده شده است؛ یعنی حتی آن فقری كه به سبب ندرتش گویا برای مردم ناشناخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۱ - ۵

۵ افراد تهیدست ، معاف از جهاد مالی

و لا علی الذین لا یجدون ما ینفقون حرج

در آیات قبل، سخن از جهاد با مال و جان بود و در این آیه، ممکن است استثنای ضعیفان و مریضان از جهاد جانی و استثنای تهیدستان، از جهاد مالی باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – یونس – ۱۰ – ۸۸ – ۹

۹ فقر و تنگدستی ، زمینه ساز ترک ایمان و وارد شدن در جبهه کفر است .

ربنا لیضلوا عن سبیلک ربنا اطمس علی

أمولهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۱۲ - ۱۵

۱۵- فقر و گرسنگی مردم ، زمینه ساز ناامنی اجتماعی است . *

فکفرت بأنعم الله فأذقها الله لباس الجوع و الخوف

از اینکه خداوند در کیفر کفران نعمت، ابتدا فقر و گرسنگی و سپس ترس و ناامنی را مطرح ساخته است، می توان به دست آورد که فقر و گرسنگی زمینه ناامنی اجتماعی، همچون دزدی و . .. را فراهم می آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۶ - ۷

۷- فقر و در راه ماندگی ، منشأ پیدایش حقوقی ویژه برای فقرا و در راه ماندگان

و ءات . .. و المسکین و ابن السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۸ - ۷

۷- ناتوانی مالی و عدم امکانات مناسب ، عذری پذیرفته شده و بجا در ترک انفاق و ادای حق خویشاوندان و مستمندان

و ءات ذاالقربی حقّه . .. و إمّا تعرضنّ عنهم ابتغاء رحمه من ربّک ترجوها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۱ - ۳،۵

۳- فقر و تهی دستی ، در تضعیف وجدان آدمی و از میان بردن حتی قوی ترین عواطف انسانی ، چون مهر به فرزند ، تأثیر دارد .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

۵- ترس از فقر و تهی دستی ، مجوز ارتکاب قتل فرزند نمی شود .

و لاتقتلوا أولدكم خشيه إملق

جلد – نام سوره – سوره – آيه – فيش

۱۰ – كهف – ۱۸ – ۴۳ – ۵

۵- ياران

دوران رفاه و توان مندی ، به وقت گران باری و تهیدستی ، ناپیدایند .

و أُحیط بثمره . .. و لم تکن له فئه ینصرونه من دون اللّه

در آیه، سخنی درباره نابودی نفرات مرد ثروت مند به میان نیامده است، لذا ممکن است که عبارت <لم تکن له فئه> بدان معنا باشد که افرادِ وی، با مشاهده نابودی اموال ارباب خود، از اطراف او متفرق شدند و او را مدد نکردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۱۵ - ۴

۴ - فقر ، تنگدستی ، بیچارگی و درماندگی زمینه ساز یأس و نومیدی از خدا (کفر) و پناهنده شدن به غیر او (شرک)

من کان یظنّ . .. هل یذهبنّ کیده ما یغیظ

روی سخن در این بخش، با آن اشخاصی است که به خداپرستی گرویده بودند و همین که با برخی از ناملایمات زندگی روبه رو شدند از عبادت او روی برتافتند و به گمان آن که در هستی جز خدا، نیروهای دیگری نیز دخالت دارند، به شرک (آیین سابقشان) بازگشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۲ - ۱۲

۱۲ - فقر ، عذری ناپذیرفتنی برای خودداری افراد غیر متأهل از اقدام به ازدواج

و أنکحوا الأیمی . .. إن یکونوا فقراء یغنهم اللّه من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۳ - ۷،۱۰

۷ - نقش مؤثر مسائل اقتصادی (فقر و غنا) در آلودگی به فحشا و فساد جنسی و یا اجتناب از آنها

و لیستعفف الذین

لایجدون نكاحًا حتّى یغنیهم اللّه من فضله

۱۰ - زنان و مردان غیر متأهل فقیر و فاقد امكانات ازدواج ، بیش از دیگران در معرض آلودگی به فساد جنسی اند .

و لیستعفف الذین لایجدون نكاحًا حتّى یغنیهم اللّه من فضله

توصیه خداوند به افراد غیر متأهل فقیر و فاقد امكانات ازدواج مبنی بر عفت و پاكدامنی، می تواند بیانگر نكته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۳۸ - ۹

۹ - مسكنت و در راه ماندن ، منشأ پیدایش حقوقی ویژه برای مساكین و در راه ماندگان است .

فَأت . .. و المسكین و ابن السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۸ - ۳

۳ - فقر و تنگدستی ، شرط برخورداری < ذوی القربی > از فیء *

و لذی القربی . .. للفقراء المهجرین

برداشت یاد شده، بدان احتمال است كه <للفقراء> بدل برای <و لذی القربی> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۶ - ۶،۸

۶ - تهی دستی ، حتی برای مؤمنان ، زمینه ساز بدگمانی به خداوند و لب گشودن به اعتراض و گلایه از او است .

فیقول ربّی أهنن

۸ - تهی دستی ، نشانه تحقیر شدن از سوی خداوند نیست .

و أمّا إذا . .. قدر علیه رزقه فیقول ربّی أهنن

در آیه قبل، پیش از جمله <نعّمه>، خداوند با جمله <أكرمه> بر گفته <ربّی أكرمن> صحّه گذاشته است; ولی در این

آیه پیش از <قدر علیه رزقه> نفرمود: <أهانه> و در نتیجه گفته <ربّی أهانن> را مردود

شمرده است. این نکته به ضـمیمه لحن ملامت بار آیه شـریفه که گوینـده <ربّی أهانن> را نکوهش کرده بیانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۷ - ۱

۱ - رفاه و فقر ، نشان ارجمندی یا سقوط نزد خداوند نیست .

أکرمن . .. أهنن ... کلاّ

حرف <کلاّ>، برای بازداشتن مخاطب از اندیشه یا گفتاری است که در جمله های قبل مطرح بوده است.

اجتناب از تحلیل غلط در فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۷ - ۲

۲ - لزوم پرهیز از ارائه تحلیل های نادرست ، درباره منشأ رفاه مندی و تهی دستی انسان ها

یقول . .. یقول ... کلاّ

ارزیابی با فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۵۲ - ۱۷

۱۷ پیامبر(ص) نباید در برخورد با مردم، فقر و غنا و گرسنگی و سیری را ملاک قرار دهد.

ما علیک من حسابهم من شیء و ما من حسابک علیهم من شیء

اعراض از تحلیل غلط درباره فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۶ - ۹

۹ - لزوم خاموش ماندن از گفتار غلط ، درباره رفتار خداوند با انسان ها و پرهیز از ارائه تحلیل های نادرست از فقر

فیقول ربّی أهنن

امتحان با فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۱۱ - ۵

۵ - فقر و ناملایمات ، ابزار آزمون الهی

و إن أصابته فتنه انقلب علی وجهه

<فتنه>

از <فَتْن> مشتق است و <فتن> به معنای ذوب کردن طلا ـ و نقره به منظور سنجش ایار آن است. <فتنه> نیز به هر چیزی که ابزاری برای آزمون باشد، گفته می شود. بنابراین تسمیه ناملایمات، فقر و تنگدستی به <فتنه>، می تواند بیاگر مطلب فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۶ - ۲،۴،۷،۱۲

۲ - خداوند با فشار های اقتصادی و کاهش درآمد ها ، انسان را می آزماید .

ابتلیه فقدر علیه رزقه

<قَدَر> با <ضَیَّق> (تنگ گرفت)، به یک معنا است. (مصباح)

۴ - آزمایش انسان با فقر و تنگدستی ، در راستای تربیت او و جلوه ربوبیت خداوند است .

ابتلیه فقدر علیه رزقه

ضمیر فاعلی در <إبتلاه>، به <ربّه> در آیه قبل برمی گردد.

۷ - غفلت از آزمایش بودن فقر ، زمینه ساز پیدایش تحلیل های نادرست درباره عوامل آن

و أمّا إذا ما ابتلیه . .. فیقول ربّی أهنن

۱۲ - آزمایش با نعمت ، سخت تر از امتحان با فقر است . *

نعّمه . .. فقدر علیه رزقه

تقدیم امتحان با نعمت بر آزمایش با فقر، ممکن است بیانگر اهمیت آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۲۷ - ۴

۴ - آزمون دانستن فقر و غنا ، گرامی داشت یتیمان ، سیر کردن گرسنگان ، تصرف نکردن ارث دیگران و پرهیز از مال دوستی ، زمینه ساز اعتماد به رهایی از صحنه های وحشت بار قیامت

فأمّا الإنسن إذا ما ابتلیه . .. یأیّتها النّفس المطمئنّه

<نفس مطمئن> به قرینه آیات پیشین انسانی است که از اوصاف ذکر شده

در آن آیات، مبرّا باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۲۸ – ۸

۸ – آزمون دیـدن فقر و غنـا ، گرامی داشت یتیمـان ، تغـذیه فقیران ، ترک تصـرف ارث دیگران و پرهیز از مـال دوستی ، مایه احساس رضایت انسان از خداوند و زمینه ساز رضایت خداوند از او است .

فأمّا الإنسن إذا ما ابتلیه . .. راضیه مرضیّه

نفس <راضی> و <مرضی> به قرینه آیات پیشین انسانی است که از اوصاف ذکر شده در آن آیات، مبرّا باشد.

امیدواری در فقر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۹ – ۸

۸ ضرورت امید داشتن به رحمت خدا ، در پی بروز مشکلات و از دست رفتن امکانات

ثم نزعنها منه إنّه لیئوس کفور

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۱۵ – ۱

۱ – لزوم امید بستن به خداوند ، در دشواری ها ، تنگدستی ها و ناملایمات زندگی

من کان یظنّ أن لن ینصره اللّه فی الدنیا و الأخره فلیمدد بسبب إلی السماء

<من> در این آیه شـرطیه و متضـمن معنـای <إن> است و ضـمیر در <لن ینصـره اللّه> به <من> بـازمی گردد. از آیـات پیشین (آیه ۱۱ ۱۴) دانسـته شد که سود و زیان و کامیابی و ناکامی و بالاخره دنیا و آخرت افراد، تنها در دست خدا می باشـد او است که به یکی عطا می کند و از دیگری بازمی ستاند. آیه یاد شده ادامه همان آیات است. در این آیه خداوند می فرماید: اگر فردی (کسی

که از شدت گرفتاری سینه اش از خشم لبریز است) گمان کند که خدا در دنیا و آخرت دست کسی را نخواهد گرفت، این کس باید طنابی به آسمان بکشد و به آن جا صعود کند. آن گاه همه آسمان را بپیماید تا ببیند آیا کسی پیدا می شود که گره از کار او بگشاید و خشم ناشی از محرومیتش را فرو نشاند؟ و یا این که این شخص ریسمانی به بالا بکشد و خود را حلق آویز کند و آن گاه بنگرد که آیا این ترفند و نیرنگش، آنچه را که موجب خشم او شده، از بین می برد؟ مقصود از این مطلب این است که: هر کس امیدش را از خدا قطع کند، باید از غیر خدا نیز مأیوس باشد; زیرا در همه هستی به جز او موجودی نیست که بی اذن او گره از کار کسی باز کند.

انفاق در فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۹ - ۳

۳ انفاق در حال تهیدستی ، دارای ارزشی برتر نسبت به انفاق در حال غنا و توانگری

الذین یلمزون المطوّعین . . و الذین لایجدون إلاّ جهدهم

عنوان <مطّوّع> هم شامل توانگران و هم شامل تهیدستان می شود. بنابراین ذکر دوباره تهیدستان می تواند به اهمیت برتر انفاق آنان اشاره داشته باشد.

ترس از فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۷۷ - ۳۴

۳۴ - < انه قیل یا رسول اللّه (ص) ما < آتی المال علی حبه > فکلنا نحبه ؟ قال رسول اللّه (

ص) : تؤتيه حين تؤتيه و نفسک حين تحدثک بطول العمر و الفقر ;

از رسول خدا(ص) سؤال شد که: مراد از <آتی المال علی حبه> چیست؟ همه مال خود را دوست می داریم. رسول خدا(ص) فرمود: مراد این است که مال خود را در راه خدا می دهی، در حالی که نفست تو را از عمر دراز و فقر می ترساند>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۶۸ - ۱،۳

۱ شیطان ، انسان را از فقر می ترساند و مانع انفاق می شود .

الشّیطان یعدکم الفقر

۳ ترس از فقر ، مانعی شیطانی برای انفاق

الشّیطان یعدکم الفقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۹۲ - ۱۴

۱۴ رسیدن به پاداش نیک خدا در گرو انفاق از مال با وجود علاقه به آن و ترس از فقر

لن تنالوا البر حتی تنفقوا ممّا تحبون

از رسول اللّه (ص) درباره آیه فوق سؤال شد آن حضرت فرمود: هو ان ینفق العبد المال و هو شحیح یأمل الدّنیا و یخاف الفقر.

مجمع البیان، ج ۲، ص ۷۹۳ ; تفسیر برهان، ج ۱، ص ۲۹۸، ح ۷.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۱ - ۵

۵- ترس از فقر و تهی دستی ، مجوز ارتکاب قتل فرزند نمی شود .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق

تعقل در فقر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۳۰ – ۵

۵ – اندیشه صحیح نسبت به فقر و غنا ، برخورد شایسته

با یتیمان و مسکینان ، قطع حرام خواری و دل نبستن به ثروت ، زمینه ساز ورود به بهشت برین

فأمّا الإنسن إذا ما ابتلیه . .. و ادخلی جنّتی

حفظ ایمان در فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۷۷ - ۳۰

۳۰ - کسانی که علی رغم فقر و تنگدستی و گرفتار بودن به مشکلات ، بر ایمان خویش استوارند ، تقواپیشگان حقیقی هستند .

و الصبرین فی البأساء و الضراء . .. أولئک هم المتقون

خطر فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۵۳ - ۴

۴ خطر فقر و بیچارگی برای مردم ، در صورت حاکمیت یهود بر آنان

ام لهم نصیب من الملک فاذاً لا یؤتون النّاس نقیراً

برداشت فوق را فرمایش امام باقر (ع) تأیید می کند که در معنای <الملک> در آیه فوق فرمود: یعنی الامامه و الخلافه . .. .

کافی، ج ۱، ص ۲۰۵، ح ۱ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۴۹۰، ح ۲۹۹.

درخواست نجات از فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۸۳ - ۳

۳- ایوب (ع) با صدای بلند و رسا ، برای خود دعا کرد و از خداوند خواستار نجات و بهبود خود از انواع ناگواری ها ، ناراحتی های جسمانی و فقر شد .

و أيّوب إذ نادى ربّه أنّى مسّنى الضرّ

<ندا> به معناى صداى بلند و روشن است (مفردات راغب).

رضايت در فقر

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۸۲ - ۱۱

- ۱۱

لزوم رضا دادن به داده خدا و اظهار تسلیم در برابر اراده او در تنگدستی

اللّه یبسط الرزق لمن یشاء من عباده و یقدر

زمینه نجات از فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - قریش - ۱۰۶ - ۴ - ۴

۴ - شکست اصحاب فیل ، زمینه ساز گرفتار نشدن قریش ، به فقر اقتصادی و گرسنگی فراگیر و جان فرسا

ألم تر کیف فعل ربّک بأصحب الفیل . .. لإیلف قریش ... الذی أطعمهم من جوع

نکره بودن <جوع>، بر شدّت آن دلالت دارد.

سرزنش ترس از فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۰ - ۱۱

۱۱- بخل از انفاق ، به خاطر ترس از فقر و تهی دستی ، امری مذموم و نکوهیده است .

لو أنتم تملکون . .. لأمسکتم خشیه الإنفاق

از اینکه آیه در مقام مذمت و توبیخ انسانها و یا مشرکان به خاطر داشتن روحیه خست و بخل است; نکته فوق قابل استفاده است.

شکر در فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۹ - ۷

۷ انسان ، باید همواره و در همه حال (فقر ، غنا و . . .) سپاسگزار خداوند باشد .

و لئن أذقنا الإنسن منا رحمه . .. إنّه لیئوس کفور

صابران در فقر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱ – ۱

۱ صبر پیشگانِ دارای اعمال صالح به هنگام زوال نعمت و روی آوری فقر و تنگدستی ، از رحمت خدامأیوس نمی گردند و به تدبیر او در هستی

کافر نمی شوند .

إنّه ليئوس كفور . .. إلاّ الذين صبروا و عملوا الصلحت

صالحان در فقر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۱۱ – ۱

۱ صبر پیشگانِ دارای اعمال صالح به هنگام زوال نعمت و روی آوری فقر و تنگدستی ، از رحمت خداماًیوس نمی گردند و به تدبیر او در هستی کافر نمی شوند .

إنّه ليئوس كفور . .. إلاّ الذين صبروا و عملوا الصلحت

صبر بر فقر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۲۴ – ۸

۸ < عن أبی عبدالله (ع) [فی قوله تعالی :] < سلام علیکم بما صبرتم > علی الفقر فی الدنیا . . . ;

از امام صادق(ع) درباره [سخن خداوند متعال:] <سلام علیکم بما صبرتم> روایت شده است که: [مراد شکیبایی ورزیدن است] بر تنگدستی در دنیا>.

صبر در فقر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۷۷ – ۱۴

۱۴ – اهل ایمان به هنگام گرفتار شدن به فقر و تنگدستی و نیز روی آوری مشکلات و ناهنجاری ها ، باید صبور و پایدار باشند .

و الصبرين فی البأساء و الضراء

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۱۲ – ۷

۷ - < عن أبی جعفر (ع) فی قوله : < و جزاهم بما صبروا جنّه و حریراً > قال : بما صبروا علی الفقر و مصائب الدنیا ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند <و جزاهم بما صبروا جنّه و حریرًا> روایت

شده که فرمود: [این پاداش] برای این است که بر فقر و مصیبت های دنیا صبر کرده اند>.

عبودیت در فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۱۱ - ۲

۲ - پایبندی بر بندگی خدا در حال غنا ، تنگدستی ، کامیابی و ناکامی ، نشانه قوت ، ثبات و استحکام ایمان است .

و من الناس من یعبد اللّه علی حرف . .. انقلب علی وجهه

علم به فلسفه فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۲۷ - ۵

۵ - آگاهی از فلسفه فقر و غنا و برخورد صحیح با یتیمان ، مسکینان و اموال مردم و دل نبستن به ثروت ، فرونشاننده اضطراب درونی و مایه اطمینان نفس انسان

فأمّا الإنسن إذا ما ابتلیه . .. یأیّتها النّفس المطمئنّه

توصیف <نفس> به <مطمئن> در قیامت ممکن است به اعتبار اطمینانی باشد که در دنیا، برای او حاصل شده بود.

عوامل فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۶۱ - ۳۵

۳۵ - کشتن رهبران الهی ، موجب ذلت و فقر و در پی دارنده غضب خداوند است .

ضربت علیهم الذله . .. ذلک بأنهم ... یقتلون النبیین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۱۲ - ۶،۷،۹،۱۶

۶- مبتلا شدن جامعه به فقر ، گرسنگی و ناامنی ، در نتیجه کفران نعمت های الهی

قریه کانت ءامنه مطمئنّه . .. فکفرت بأنعم الله فأذقها الله لباس الجوع و الخوف

۷- کمترین کیفر الهی برای جامعه ناسپاس ،

پیدایش فقر ، گرسنگی و ناامنی فراگیر است . *

فأذقها الله لباس الجوع و الخوف

برداشت فوق، بر اساس این احتمال است که <اذاق> اشاره به چشاندن و ظاهر ساختن گوشه ای از کیفر باشد و <لباس> اشاره به اثرات و فراگیری آن کیفر داشته باشد.

۹- ابداع روش های جدید برای گناه و استمرار آن و نیز ناسپاسی در برابر خدا ، عامل پیدایش فقر ، گرسنگی و ناامنی اجتماعی

فکفرت بأنعم الله . .. بما کانوا یصنعون

برداشت فوق، با توجه به واژه <یصنعون> که دربردارنده معنای ابداع و ایجاد مسبوق به عدم است، استفاده گردید.

۱۶- دستیابی جامعه به امنیت ، رشد و رفاه اقتصادی و یا ابتلای آن به فقر ، گرسنگی ، ناامنی و ترس ، در گرو اعمال افراد آن جامعه است .

و ضرب الله مثلاً قریه کانت ءامنه مطمئنّه . .. فکفرت بأنعم الله فأذقها الله لباس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۱۳ - ۷

۷- فقر ، ناامنی و عذاب دنیوی ، دستاورد تکذیب کنندگان انبیا و رسولان الهی

فأذقها الله لباس الجوع و الخوف . .. رسول منهم فکذّبوه فأخذهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۱ - ۱۰

۱۰- فرزنداری ، عامل فقر و تهی دستی نیست .

و لاتقتلوا أولدکم خشیه إملق نحن نرزقهم و إیّاکم

از آیه استفاده می شود: هر انسانی، روزی خاص خود را دارد و این گونه نیست که آمدن یکی، باعث نقصان روزی دیگری شود. بنابراین، اگر فقری هست، معلول عاملهای دیگری است نه وجود فرزندان.

- آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۰ - ۱۲

۱۲- انفاق ، هیچ گاه موجب فقر انسان نمی شود .

لو أنتم تملكون . .. لأمسكتم خشیه الإنفاق و كان الإنسن قتورًا

از اینکه خداوند، انفاق نکردن به خاطر ترس از فقر را محکوم کرده است، می تواند گویای این حقیقت باشد که این ترس، به جا نبوده و انفاق موجب فقر نخواهد بود.

عوامل فقر در مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۱۲ - ۱۴

۱۴- روی آوری فقر ، گرسنگی و ناامنی به شهر مکه پس از آبادانی آن ، در نتیجه کفران نعمت های الهی

ضرب الله مثلاً قریه كانت ءامنه مطمئنّه . .. فأذقها الله لباس الجوع و الخوف بما ك

برداشت فوق چنان چه عده ای از مفسّران گفته اند بنابراین احتمال است که مورد مثال آیه، قحطی شهر مکه باشد.

عوامل فقر کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ممتحنه - ۶۰ - ۵ - ۱۵

۱۵ - < [عن] أبی عبدالله (ع) قال : ما كان ولد آدم مؤمن إلاّ فقیراً و لا كافر إلاّ غنیّاً ، حتّی جاء إبراهیم (ع) فقال : < ربّنا لاتجعلنا فتنه للذین كفروا > فصیّرالله فی هؤلاء أموالاً و حاجه و فی هؤلاء أموالاً و حاجه ;

از امام صادق(ع) روایت شده است: هیچ مؤمنی از فرزندان آدم نبود، مگر این که فقیر بود، و هیچ کافر نبود مگر این که غنی بود; تا این که زمان ابراهیم(ع) فرا رسید. آن حضرت به خداوند عرض کرد:

<پروردگارا ما را مایه فتنه کافران قرار مده>. پس خداوند در کافران هم مال و هم نیاز و در مؤمنان نیز هم مال و هم نیاز قرار داد>.

عوامل فقر مؤمنان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ممتحنه – ۶۰ – ۵ – ۱۵

۱۵ – < [عن] أبی عبداللّه (ع) قال : ما کان ولد آدم مؤمن إلاّ فقیراً و لا کافر إلاّ غنیّاً ، حتّی جاء إبراهیم (ع) فقال : < ربّنا لاتجعلنا فتنه للذین کفروا > فصیّراللّه فی هؤلاء أموالاً و حاجه و فی هؤلاء أموالاً و حاجه ;

از امام صادق(ع) روایت شده است: هیچ مؤمنی از فرزندان آدم نبود، مگر این که فقیر بود، و هیچ کافر نبود مگر این که غنی بود; تا این که زمان ابراهیم(ع) فرا رسید. آن حضرت به خداوند عرض کرد: <پروردگارا ما را مایه فتنه کافران قرار مده>. پس خداوند در کافران هم مال و هم نیاز و در مؤمنان نیز هم مال و هم نیاز قرار داد>.

عوامل نجات از فقر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۱۰۰ – ۲

۲ رهایی از تنگنا ها و دستیابی به توسعه در ابعاد مختلف زندگی ، ثمره ای برای هجرت در راه خدا

و من یهاجر فی سبیل اللّه یجد فی الارض مراغماً کثیراً وسعه

فرزند کشی در فقر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۱ – ۱،۴،۵

۱– کشتن فرزند ، از بیم تنگدستی و فقر ، ممنوع و حرام است .

و

لاتقتلوا أولدكم خشيه إملق

۴- کشتن فرزند ، به گمان ر ها ساختن وی از مبتلا شدن به فقر و سرنوشتی سخت و فلاکت بار ، ممنوع و حرام است .

و لاتقتلوا أولدکم خشيه إملق

برداشت فوق، بنابراین است که مراد از <إملاق> بیم پدر و مادر، از تهی دست شدن خود و فرزندانشان باشد.

۵- ترس از فقر و تهی دستی ، مجوز ارتکاب قتل فرزند نمی شود .

و لاتقتلوا أولدکم خشيه إملق

فرزند کشی و فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۱ - ۱۶

۱۶ کشتن فرزندان برطرف کننده فقر نیست.

و لاتقتلوا أولدکم من إملق نحن نرزقكم و إياهم

جمله <نحن نرزقکم . ..> را به دو گونه می توان تفسیر کرد: ۱ وعده به روزیرسانی و برطرف کردن فقر. بر این مبنا هدف از آن، دعوت به استقامت تا برطرف شدن فقر است. ۲ بیان این معنا که روزی شما به دست خداست و او بنابر شرایط و یا مصالحی خواسته است شما فقیر باشید. لذا بود و نبود فرزندان نقشی در فقر و غنای شما ندارد. برداشت فوق بر اساس دومین احتمال است. گفتنی است تحقق فقر، که از <من املاق> به دست می آید، مؤید این احتمال است.

فقر آل یعقوب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۸۸ - ۲،۳

۲ خاندان یعقوب در دوران قحطی به تنگدستی و رنج بسیار گرفتار شدند .

قالوا . .. مسّنا و أهلنا الضر

<مسّ> به معنای لمس کردن و تماس گرفتن است. <ضرّ> به معنای فقر سختی و کمبود می

باشد.

۳ فرزندان یعقوب سختی معیشت و نابسامان بودن وضع مادی خاندان یعقوب را به یوسف گزارش کردند .

قالوا یأیها العزیز مسّنا و أهلنا الضر و جئنا ببضعه مزجیه

فقر ایوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۸۳ - ۲

۲- ایوب (ع) به انواع ناگواری ها ، ناراحتی ها ، فقر و مرض مبتلا بود .

أنّی مسّنی الضرّ

<الضرّ> اسم مصدر و به معنای سوء حال، فقر و ناراحتی بدنی می باشد و نیز هر آن چه که ضد نفع است (لسان العرب).

فقر برادران یوسف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۶۲ - ۱۰

۱۰ یعقوب (ع) و فرزندانش از مال و منال کافی برخوردار نبودند و از جهت امکانات مالی در محدودیت بودند .

اجعلوا بضعتهم فی رحالهم . .. لعلهم یرجعون

از جمله احتمالاتی که می توان آن را دلیل یوسف در باز گرداندن سرمایه برادرانش دانست ، محدودیت مالی خاندان یعقوب است. جمله <ما نبغی هذه بضعتنا ... نمیر أهلنا> در آیه ۶۵ مؤید این احتمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۸۸ - ۷،۸،۱۴،۱۹

۷ فرزندان یعقوب در نوبت سوم سفرشان به مصر ، بهای کامل برای خرید سهمیه خویش را نداشتند .

و جئنا ببضعه مزجیه فأوف لنا الکیل

<مزجاه> به معنای ناچیز و حقیر است.

۸ فرزندان یعقوب با بیان تنگدستی و نداشتن بهای لازم برای خرید سهمیه خویش ، از یوسف (ع) خواستند جیره آنان را به طور کامل پرداخت کند .

مسّنا و أهلنا الضر

و جئنا ببضعه مزجیه فأوف لنا الکیل

۱۴ برادران یوسف به دلیل سخت شدن معیشت بر خاندان یعقوب (ع) از او تقاضا کردند بیش از سهمیه سرانه ، آذوقه و غلات به آنان ببخشد .

مسّنا و أهلنا الضر . .. فأوف لنا الکیل و تصدق علینا

۱۹ اظهار مسکنت و ذلت برادران یوسف به پیشگاه او و شکایت آنان از فقر و تنگدستی ، در سومین سفر آنان به مصر

مسّنا و أهلنا الضر . .. و تصدق علینا إن الله یجزی المتصدقین

فقر در جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۵۱ - ۱۸

۱۸ رواج کشتار فرزندان به سبب فقر و تنگدستی در عصر جاهلی

و لاتقتلوا أولدکم من إملق

فقر مالکان کشتی قصه خضر(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۷۹ - ۲

۲- کشتی سوراخ شده به دست خضر (ع) ، در مالکیت گروهی از محرومان بود و تنها وسیله ارتزاق آنان به شمار می آمد .

فکانت لمسکین یعملون فی البحر

فقر متجاوزان بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۶۱ - ۲۳

۲۳ - خواری ، فقر و درماندگی ، سرنوشت محتوم متجاوزان بنی اسرائیل است .

و ضربت علیهم الذله و المسکنه

<مسکنه> به معنای فقر و سستی است. <ذله> و <مسکنه> به قبّه و مانند آن تشبیه شده و لذا کلمه <ضربت> (زده شد) برای آن به کار رفته است; یعنی، خواری و درماندگی همچون قبه ای آنان را احاطه کرده و بر آنان خیمه زده است.

فقر محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - ضحی - ۹۳ - ۸ - ۱

۱ - پیامبر (ص) ، در برهه ای از عمر خویش ، تنگدست بود .

و وجدک عائلًا فأغنی

فعل <عال> از مصدر <عول>; یعنی، کفالت کرد و قیّم شد (مصباح) و از مصدر <عَیْلَه>; یعنی، فقیر شد (مفردات راغب). در آیه شریفه، مراد دومین معنا است; زیرا معنای اول (خداوند تو را عائله مند یافت)، با آنچه از تاریخ زندگانی پیامبر(ص) رسیده است، تطبیق نمی کند.

فقر مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۲ - ۵

۵ توان مالی بسیار پایین مسلمانان در صدر اسلام

و لا علی الذین إذا أتوک لتحملهم قلت لا أجد ما أحملکم علیه

فقر مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۲ - ۱۰

۱۰ فقر مؤمنان صدر اسلام ، و تمرکز ثروت ها در جبهه کفر *

زین للذین کفروا . .. و یسخرون ... و اللّه یرزق

تزین دنیا نزد کافران، تمسخر مؤمنان توسّط آنان، وعده الهی به برتری مؤمنان در قیامت و برخورداری آنان از نعمتهای بی حساب، دلایل استناد این برداشت است.

فقر همنشین باغدار متکبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۳۹ - ۱۱

۱۱- خودباختگی و خودکم بینی ، به خاطر کمی مال و فرزند ، در مرد مؤمن راه نیافت .

إن ترن أنا أقلّ منک مالاً و ولدًا

جمله <فعسی ربّی. ..> در آیه بعد جواب شرط و حاکی از

امیدواری مرد مؤمن به عنایت خداوند است.

فقر یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۶۲ - ۱۰

۱۰ یعقوب (ع) و فرزندانش از مال و منال کافی برخوردار نبودند و از جهت امکانات مالی در محدودیت بودند .

اجعلوا بضعتهم فی رحالهم . .. لعلهم یرجعون

از جمله احتمالاتی که می توان آن را دلیل یوسف در باز گرداندن سرمایه برادرانش دانست ، محدودیت مالی خاندان یعقوب است. جمله <ما نبغی هذه بضعتنا ... نمیر أهلنا> در آیه ۶۵ مؤید این احتمال است.

فلسفه فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۶ - ۲

۲ - خداوند با فشار های اقتصادی و کاهش درآمد ها ، انسان را می آزماید .

ابتلیه فقدر علیه رزقه

<قَدَر> با <ضَیَّق> (تنگ گرفت)، به یک معنا است. (مصباح)

فلسفه فقر صحابه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۷ - ۱۳،۱۴

۱۳ - تنگدستی یاران پیامبر (ص) ، ناشی از حکمت الهی بود .

لاتنفقوا . .. و للّه خزائن السموت و الأرض و لکنّ المنفقین لایفقهون

۱۴ - منافقان ، ناتوان از درک حکمت تنگدستی یاران پیامبر (ص)

و للّه خزائن السموت . .. و لكنّ المنفقين لايفقهون

فلسفه فقر كافران

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۳۳ - ۱۱

۱۱ - < قال [اسحاق بن غالب] : سمعت أباعبداللّه (ع) يقول : فى هذه الآيه : < و لولا أن يكون الناس اُمّه واحده جعلنا

لمن يكفر بالرحمن لبيوتهم سقفاً من فضّه و معارج عليها يظهرون > قال : لو فعل لكفر الناس جميعاً ;

اسحاق بن غالب می گوید: از امام صادق(ع) شنیدم که درباره آیه <و لولاـ أن یکون الناس اُمّه واحده لجعلنا لمن یکفر بالرحمن لبیوتهم سقفاً من فضّه و معارج علیها یظهرون> فرمود: اگر چنین می کرد (یعنی اگر خدا به کافران آن قدر ثروت می داد که آنان حتی سقف خانه هایشان را از نقره بسازند)، در آن صورت همه مردم به کفر روی می آوردند>.

منشأ فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۴۵ - ۹،۱۰

۹ تنگدستی و فراخ روزی آدمیان ، به دست خداوند است .

و اللّه یقبض و یبصط

۱۰ حاکمیّت خداوند بر وُسعت ها و محدودیّت های امکانات مادی انسانها

و اللّه یقبض و یبصط

منشأ فقر کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۳۳ - ۲

۲ - خداوند ، به منظور جلوگیری از گرایش عمومی انسان ها به کفر ، زندگی تمامی کافران را سرشار از امکانات رفاهی و تجملی نساخت ; بلکه فقر و غنا را نیز در میان ایشان تقسیم کرد .

و لولا أن یکون الناس أمّه وحده لجعلنا . .. سقفًا من فضّه

موانع ترس از فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۳۱ - ۸

۸- توجه به تضمین روزی همگان از سوی خداوند ، مانع بیمناک شدن از تهی دستی آینده خویش یا فرزندان

و لاتقتلوا أولدكم خشيه إملق نحن نرزقهم و إيّاكم

موجبات

فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۸ - ۶

۶ از رسول خدا (ص) روایت شده است : < من هداه اللّه للاسلام و علّمه القرآن ، ثم شکا الفاقه کتب اللّه الفقر بین عینیه إلی یوم یلقاه ثم تلا النبی (ص) : < قل بفضل اللّه و برحمته فبذلک فلیفرحوا هو خیر مما یجمعون > من عرض الدنیا من الأموال ;

کسی را که خداوند به اسلام هدایت کرده و قرآن را به او آموخته و پس از آن [آن شخص]از تنگ دستی شکوه کند، خداوند فقر را تا قیامت در پیشانی او می نویسد. سپس رسول خدا (ص) این آیه را تلاوت فرمود: <بگو به فضل و رحمت خدا باید خوشحال باشند که این از تمام آنچه جمع می کنند، بهتر است> و مراد از <آنچه جمع می کنند> اموال و بهره زیباست>.

ناپسندی فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - ضحی - ۹۳ - ۸ - ۳

۳ - فقر ، حالتی نامطلوب و تبدیل آن به توانگری ، امری ستوده است .

و وجدک عائلاً فأغنی

لحن آیه شریفه که در مقام امتنان بر پیامبر(ص) است بیانگر برداشت یاد شده است.

نقش فقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۶ - ۱۰

۱۰ - رفاه و فقر ، دو کمین گاه خداوند برای مراقبت از رفتار انسان ها است .

إنّ ربّک لبالمرصاد . فأمّا الإنسن إذا ... نعّمه ... قدر علیه رزقه

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۱۷ – ۹

۹ – ذلّت و خواری در پیشگاه خداوند ، نتیجه بی احترامی به یتیمان است ; نه کاهش ثروت .

ربّی أهنن . کلاّ بل لاتکرمون الیتیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۱۹ – ۵

۵ – خواری در پیشگاه خداوند ، پیامد تجاوز به ارث دیگران است ; نه تهی دستی و فقر .

فقدر علیه رزقه فیقول ربّی أهنن . کلاّ ... و تأکلون التراث أکلاً لمّا

نگرانی از فقر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۰۰ – ۴

۴– انسان ها ، حتی با مالک بودن تمامی خزاین رحمت پروردگار ، باز هم گرفتار بخل و نگران تهی دستی خویشند .

قل لو أنتم تملکون خزائن رحمه ربّی إذًا لأمسکتم خشیه الإنفاق

با توجه به اینکه خداوند، خصلت بخل را برای تمامی انسانها دانسته است (و کان الإنسان قتوراً) احتمال دارد که مخاطب (لو أنتم تملکون) تمامی انسانها باشند.

فقرا

آثار ازدواج فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۳۲ – ۱۳

۱۳ – فراهم کردن تسهیلات ازدواج برای فقیران غیر متأهل ، در پی دارنده فضل و امداد خداوندی برای اقدام کنندگان آن است .

و أنكحوا الأيمى منكم . .. إن يكونوا فقراء يغنهم اللّه من فضله

برداشت یاد شده بنابراین احتمال است که مقصود از ضمیر فاعلی <یکونوا>، کسانی باشند که مخاطبان جمله <و أنکحوا الأیامی منکم> هستند; یعنی، اگر جامعه اسلامی و اولیای افراد غیر متأهل، تهی دست باشند، باز هم باید برای

ازدواج فرزندانشان، آستین همت بالا بزنند و اقدام کنند; زیرا خدا آنان را از فضل خود بی نیاز و توانگر خواهد ساخت.

آثار اطعام به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - ماعون - ۱۰۷ - ۳ - ۸

۸ - تغذیه تهی دستان و دعوت مردم به فقرزدایی از جامعه ، لازمه پذیرش روز جزا و نشانه کام یابی در آن روز است .

یکذّب بالدین . .. و لایحضّ علی طعام المسکین

آثار امداد به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۲ - ۱۳

۱۳ - فراهم کردن تسهیلات ازدواج برای فقیران غیر متأهل ، در پی دارنده فضل و امداد خداوندی برای اقدام کنندگان آن است .

و أنکحوا الأیمی منکم . .. إن یکونوا فقراء یغنهم اللّه من فضله

برداشت یاد شده بنابراین احتمال است که مقصود از ضمیر فاعلی <یکونوا>، کسانی باشند که مخاطبان جمله <و أنکحوا الأیامی منکم> هستند; یعنی، اگر جامعه اسلامی و اولیای افراد غیر متأهل، تهی دست باشند، باز هم باید برای ازدواج فرزندانشان، آستین همت بالا بزنند و اقدام کنند; زیرا خدا آنان را از فضل خود بی نیاز و توانگر خواهد ساخت.

آثار انفاق به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۱۹ - ۶

۶ - انفاق به سائلان و محرومان ، از عوامل دستیابی به بهشت و نعمت های آن

إنّ المتقین فی جنّت و عیون . .. و فی أمولهم حقّ للسّائل و المحروم

آثار ایمان فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

- ۱۷

احقاف - ۴۶ - ۱۱ - ۳

۳- گرایش محرومان به قرآن ، بهانه مستکبران برای تردید در حقانیت آن

و قال الذین کفروا . .. لو کان خیرًا ما سبقونا إلیه

تعبیر <لو کان خیراً. ..>، بیان دلیل است و از محتوای آیه استفاده می شود که کافران، از طایفه اشراف مستکبر و مؤمنان از طبقه محروم بودند. بدین جهت مستکبران، ابراز می داشتند اگر قرآن خیری در برداشت، تهی دستان بی هویت بدان روی نمی آوردند.

آثار بی اعتنایی به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۷ - ۴

۴ - سرنوشت افراد و جوامع بی اعتنا به امور نیازمندان ، سرنوشتی بسیار سخت و ناگوار

و ویل للمشرکین . الذین لایؤتون الزکوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۳۵ - ۳

۳ - حمایت نکردن از بینوایان ، موجب محرومیت انسان از حمایت دیگران در آخرت

و لایحضّ علی طعام المسکین . فلیس له الیوم ههنا حمیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۳۷ - ۲

۲ - ایمان نیاوردن به خدای بزرگ و بی تفاوتی در برابر گرسنگی بینوایان ، خطایی بزرگ و نابخشودنی

إنّه کان لایؤمن باللّه العظیم . و لایحضّ علی طعام المسکین ... لایأکله إلاّ الخط

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که خداوند، از کسانی که ایمان نمی آوردند و. ..، تعبیر به <خاطئون> کرده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۱۸ – ۶

۶ – ذلّت و خواری در پیشگاه

خداوند ، نتیجه بی توجّهی به نیازمندان است ; نه کمبود ثروت .

ربّی أهنن . کلاّ بل ... و لاتحضّون علی طعام المسکین

آثار تبلیغ امداد به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - ماعون - ۱۰۷ - ۳ - ۸

۸ - تغذیه تهی دستان و دعوت مردم به فقرزدایی از جامعه ، لازمه پذیرش روز جزا و نشانه کام یابی در آن روز است .

یکذّب بالدین . .. و لایحضّ علی طعام المسکین

آثار تحقیر فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۳۵ - ۶

۶- تحقیر تهیدستان و افراد بی مال و منال ، و غرور و سرمستی به اموال و امکانات ، در حقیقت ، تباه ساختن و سقوط دادن خویش است .

فقال . .. أنا أکثر منک مالاً و أعزّ نفرًا ... و هو ظالم لنفسه

آثار معاشرت با فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۸ - ۶

۶- معاشرت و ملازمت با اقشار محروم جامعه ایمانی ، در پی دارنده مشکلات و نیازمند صبر و شکیبایی است .

و اصبر نفسک

اجتناب از امداد به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۱۸ – ۷

۷ – بی توجّهی ثروتمندان به مستمندان و پرهیز آنان از کمک رسانی به بینوایان ، به دور از انتظار و نشانه رد شدن در امتحان الهی است .

إذا ما ابتلیه ربّه فأکرمه و نعّمه . .. کلاّ بل ... و لاتحضّون علی طعام المسکین

احترام فقرا

جلد – نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۲ - ۵

۵ - روشندلان مسلمان هرچند فقیر باشند شایسته احترام اند و اهانت یا اظهار کدورت از همنشینی با آنان ، مجاز نیست .

عبس و تولّی . أن جاءه الأعمی

توصیف ابن ام مکتوم به <الأعمی> با آن که اگر ثروتمند بود کوری او مایه خشم و قهر دیگران نمی شد بیانگر این است که در نظام حاکم بر مردم آن زمان، افراد کور به رفاه و ثروت نمی رسیدند; به گونه ای که توصیف آنان به <کور>، برای بیان فقر آنها کافی بود. تقابل <الأعمی> با <من استغنی> در آیات بعد، گفته یاد شده را تأیید می کند. سرزنش کسی که دیگران را بر شخص کور ترجیح داده بود، گویای لزوم احترام نابینایان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۸ - ۱۱

۱۱ - کسانی که در تنگنای اقتصادی به سر می برند ، در صورت احترام به یتیمان و ترغیب دیگران به فقرزدایی از جامعه ، نزد خداوند گرامی بوده و از حقارت و خواری مبرّا خواهند بود .

فیقول ربّی أهنن . کلّا بل لاتکرمون الیتیم . و لاتحضّون علی طعام المسکین

ادای حقوق فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۹ - ۲

۲- مؤمنان ، وظیفه دار پرهیز از بخل و خودداری از ادای حق خویشان و مستمندان

و ءات ذاالقربی حقّه . .. و لاتجعل یدک مغلوله إلی عنقک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج -

۴ - ۳۵ - ۷۰

۴ - انجام دادن دائم نماز ، ادای حق سائلان و محرومان جامعه ، تصدیق روز جزا و هراس از عذاب الهی ، از موجبات ورود به بهشت

إلّا المصلّین . .. و الذین فی أمولهم حقّ ... و الذین یصدّقون بیوم الدین ... أُول

ارزش تأمین فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بلد - ۹۰ - ۱۶ - ۳

۳ - سیر کردن گرسنگان که در سال های قحطی ، دستشان از هر آذوقه ای کوتاه است وظیفه ای سنگین ، پرارزش و نیازمند همتی والا است .

و ما أدریک ما العقبه . .. أو مسکینًا ذا متربه

ازدواج فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۲ - ۱۶

۱۶ - رحمت وسیع و علم گسترده خداوند ، تضمین کننده تحقق وعده او ، مبنی بر تأمین نیازمندی های فقیرانی که در صدد ازدواج اند .

إن یکونوا فقراء یغنهم اللّه من فضله و اللّه وسع علیم

جمله <و اللّه واسع علیم> استینافیه تعلیلیه است و بیانگر علت و چگونگی بی نیاز کردن فقیران و تهی دستان به وسیله خدا است; یعنی، چون خداوند گشایش گر و دانای مطلق به همه حقایق و نیازمندی های انسان است، پس بر انجام وعده خود نیز، توانا خواهد بود.

اسلام و فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۸۹ - ۱۱

۱۱ تشریع قوانین و احکام اسلامی در راستای فقرزدایی

فکفّرته اطعام عشره مسکین . .. او کسوتهم

اشراف قوم نوح و فقرا

جلد – نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲۹ - ۸

۸ مطرود شدن مؤمنان تهی دست از پیرامون نوح (ع) ، از شرایط سران و اشراف قوم نوح برای ایمان آوردن به آن حضرت

و ما أنا بطارد الذین ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۱ - ۹،۱۰

۹ تهی دستان و مستضعفان جامعه ، در نظر ظاهر بین اشراف قوم نوح ، مردمی پست و حقیر

و لاأقول للذین تزدری أعینکم لن یؤتیهم الله خیراً

إزدراء (مصدر تزدری) به معنای حقیر شمردن و ناقص و معیوب دانستن است (لسان العرب). مفعول <تزدری> ضمیر محذوفی است که به <الذین> برمی گردد و مراد از آن، پیروان حضرت نوح می باشد. یعنی <الذین تزدریهم أعینکم> (آنان که چشمان شما ایشان را حقیر و ناقص و معیوب می بیند.) اسناد <تزدری> به <أعینکم> اشاره به ظاهربینی اشراف و سران دارد.

۱۰ سران و اشراف قوم نوح ، محرومان و مستضعفان را ، ناتوان از رسیدن به خیر و نیکی می پنداشتند .

لاأقول للذین تزدری أعینکم لن یؤتیهم الله خیراً

جمله <لن یؤتیهم الله خیراً> بیان اندیشه سران و اشراف قوم نوح درباره محرومان و تهی دستان جامعه است. این جمله با توجه به کلمه <لن> حکایت از آن دارد که: اشراف دستیابی محرومان را به خیر و نیکی ، نامحتمل می دانستند.

اطعام فقرا از قربانی حج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۲۸ - ۱۷

۱۷ - لزوم اطعام مستمندان تنگدست از گوشت قربانی در حج

و أطعموا البائس الفقیر

اعراض از

تأمین فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۸ - ۱،۲،۵،۷

۱- پیامبر (ص) موظف به برخورد مناسب با خویشاوندان ، مسکینان و در راه ماندگان با بیانی نرم و دلپذیر در صورت خودداری از کمک به آنها به خاطر ناتوانی مالی

و ءات ذاالقربی حقّه . .. و إمّا تعرضنّ عنهم ابتغاء رحمه من ربّک ترجوها

عبارت <ابتغاء رحمه من ربّک> (جویای رحمت پروردگارت هستی) و شواهد تاریخی حکایت از آن دارد که: خودداری پیامبر(ص) از کمک به افراد یاد شده، به دلیل ضعف مالی بوده است.

۲- امتناع و اعراض از کمک و دستگیری نیازمندان به دلیل ناتوانی مالی ، باید همراه با نرمی و عذرخواهی شایسته ای باشد .

و إمّا تعرضنّ عنهم . .. فقل لهم قولاً میسورًا

۵- اعراض از اعانه به مستمندان همراه با پوزش از آنها ، به خاطر اشتغال به امر مهمی چون جلب رحمت خداوند ، امری مجاز است .

إما تعرضنّ عنهم ابتغاء رحمه من ربّک ترجوها فقل لهم قولاً میسورًا

۷- ناتوانی مالی و عدم امکانات مناسب ، عذری پذیرفته شده و بجا در ترک انفاق و ادای حق خویشاوندان و مستمندان

و ءات ذاالقربی حقّه . .. و إمّا تعرضنّ عنهم ابتغاء رحمه من ربّک ترجوها

امداد به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۸ - ۶

۶- مؤمن ، آرزومند داشتن امکانات ، برای رسیدگی به خویشاوندان و محرومان جامعه

و إمّا تعرضنّ عنهم ابتغاء رحمه من ربّک ترجوها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ – طلاق – ۶۵ – ۷

۱۳ – عنایت و لطف ویژه خداوند ، نسبت به قشر آسیب پذیر و محروم جامعه در تعالیم و تکالیف خویش

و من قدر علیه رزقه فلینفق ممّا ءاتیه اللّه . .. سیجعل اللّه بعد عسر یسرًا

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که جمله <سیجعل اللّه . ..> ناظر به تنگدستان (من قدر علیه رزقه) باشد.

انفاق به فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۲۲ – ۵

۵ لزوم انفاق و دستگیری از مستمندان

والذین . .. أنفقوا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۲۸ – ۱۴

۱۴– کسانی که به خاطر ناتوانی مالی ، از دستگیری خویشاوندان ، مساکین و در راه ماندگان خودداری می کنند ، نباید به گونه ای به آنان وعده و نوید بدهند که دچار مشکل شوند .

و إمّا تعرضنّ . .. ابتغاء رحمه من ربّک ترجوها فقل لهم قولاً میسورًا

برداشت فوق، مبتنی بر این است که <قل لهم قولاً ـ میسوراً> به این معنا باشد که اکنون که ناتوان از کمک به نیازمندان هستید، به آنان قول و وعده ای بدهید که برای شما عسر و حرج آفرین نباشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۳۵ – ۶

۶ – انفاق مال و دستگیری از نیازمندان ، از برنامه های زندگی مؤمنان راستین

و بشّر المخبتین . .. و ممّا رزقنهم ینفقون

به کارگیری فعل مضارع (ینفقون) بیانگر این حقیقت است که انفاق و رسیدگی به کار نیازمندان، کار یک روز و یا چند روز

مؤمنان راستین نیست; بلکه

برنامه ای است که آنان در طول زندگی، خود را موظف به انجام آن می دانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۲ - ۱۰

۱۰ - در انفاق ، خویشاوندان نیازمند بر دیگر نیازمندان ، اولویت و تقدم دارند .

و لایأتل أُوْلوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أُوْلی القربی و المسکین و المهجری

برداشت یاد شده، مبتنی بر این اساس است که تقدم ذکری <أُوْلی القربی> بر <مساکین> و <مهاجرین> حاکی از تقدم رتبی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۱۹ - ۱

۱ - بخشی از اموال محسنان تقواپیشه ، اختصاص به سائلان و محرومان دارد .

و فی أمولهم حقّ للسّائل و المحروم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۲۵ - ۱،۳

۱ - اختصاص دادن مقدار معیّنی از اموال خود به سائلان و محرومان جامعه ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین است .

و الذین فی أمولهم . .. للسائل و المحروم

۳ - اولویت داشتن کمک به استمداد و درخواست کنندگان ، بر دیگر محرومان جامعه

للسائل و المحروم

تقدیم ذکری <سائل> بر <محروم>، می تواند بیانگر تقدیم رتبی آن باشد.

اولویت اطعام فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ – حاقه – ۶۹ – ۳۴ – ۷

۷ – رسیدگی به امور تغذیه گرسنگان و بینوایان ، برخوردار از اولویت نخستین در مقایسه با دیگر تکالیف حمایتی از آنان

و لایحضّ علی طعام المسکین

برداشت یاد شده، از اختصاص به ذکر یافتن مسأله تغذیه گرسنگان و بینوایان از میان

مجموعه نیازمندی های این قشر به دست می آید.

اهتمام اسلام به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۳۴ - ۶

۶ - اهتمام شدید اسلام ، به رفع گرسنگی در جامعه و تغذیه بینوایان

إنّه کان لایؤمن باللّه العظیم . و لایحضّ علی طعام المسکین

از این که تکلیف تغذیه بینوایان و گرسنگان، در ردیف ایمان به خدا و به عنوان عامل عذاب الهی قرار گرفته است; می توان به حقیقت یاد شده پی برد.

اهتمام به اطعام فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۳۴ - ۶

۶ - اهتمام شدید اسلام ، به رفع گرسنگی در جامعه و تغذیه بینوایان

إنّه کان لایؤمن باللّه العظیم . و لایحضّ علی طعام المسکین

از این که تکلیف تغذیه بینوایان و گرسنگان، در ردیف ایمان به خدا و به عنوان عامل عذاب الهی قرار گرفته است; می توان به حقیقت یاد شده پی برد.

اهمیت اطعام فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۲۳ - ۸

۸ - مال دوستان و حرام خواران ، در آخرت به ارزش حقیقی ثروت و لزوم مصرف آن در اطعام گرسنگان و فواید بزرگداشت یتیمان ، پی خواهند برد .

لاتکرمون . .. و لاتحضّون ... تأکلون ... تحبّون ... کلاّ ... یومئذ یتذکّر الإنس

اهمیت انفاق به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۴۹ - ۷

۷ - < عن حمادبن عثمان قال : اُولِم اسماعیل فقال له أبوعبداللّه (ع)

علیک بالمساکین فأشبعهم . فإنّ اللّه عزّوجلّ یقول : < و ما یبدئ الباطل و ما یعید > ;

حمادبن عثمان روایت می کند که اسماعیل (فرزند امام صادق(ع)) ولیمه ای ترتیب داده بود. امام صادق(ع) به او فرمودند: بر تو باد توجه به مساکین، پس آنان را سیر کن; زیرا خداوند عزّوجلّ می فرماید: (و ما یبدئ الباطل و ما یعید)>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۲۵ - ۴

۴ - لزوم انفاق و کمک به سائلان و محرومان جامعه ، افزون بر پرداخت زکات و خمس

للسائل و المحروم

انفاق به سائلان و محرومان جامعه همان گونه که مفسران یادآور شده اند پیش از واجب شدن زکات و خمس مقرر شده است. از آن جایی که دلیل قاطعی بر نفی این فریضه و یا تبدیل آن به زکات و خمس به دست نیامده است; می توان مطلب یاد شده را استفاده کرد.

اهمیت انفاق به فقرای عفیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۱۹ - ۵

۵ - لزوم توجه به محرومان عفیف و ناشناخته جامعه و اکتفا نکردن به انفاق بر سائلان و درخواست کنندگان

و فی أمولهم حقّ للسّائل و المحروم

از مقابله <محروم> با <سائل>، استفاده می شود که در جامعه برخی از نیازمندان، روی سؤال ندارند و در نتیجه ناشناخته می مانند. اهل تقوا از این گروه غافل نیستند.

اهمیت تأمین فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۲۸ - ۱۹

۱۹ - یاری مردمان و دستگیری از تنگدستان و

نیازمندان ، از حکمت های تشریع حج و از آموزه های آن

و أطعموا البائس الفقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۳۶ - ۱۲

۱۲ - لزوم اطعام مستمندان از گوشت قربانی در حج ; چه خودشان درخواست کنند و چه روی درخواست کردن نداشته باشند .

فکلوا منها و أطعموا القانع و المعترّ

<قانع> به کسی گفته می شود که درخواست کمک می کند (سائل و گدا) و <معتر>; یعنی، نیازمندی که طالب کمک است; لکن روی سؤال کردن ندارد. بنابراین معنای جمله فوق چنین می شود: بخشی از گوشت قربانی را خودتان بخورید و بقیه آن را به نیازمندان بخورانید; چه نیازشان را بر زبان جاری کنند و چه بر زبان نیاورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۸ - ۳

۳ - تلاش برای رفع احتیاج نیازمندان ، وظیفه ای بر عهده زنان و مردان مؤمن

إنّ المصّدّقین و المصّدّقت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۸ - ۵

۵ - توجه اسلام ، به رعایت حال محرومان جامعه و استحقاق های مادی و معنوی ، دربخشش های مالی

للفقراء المهجرین الذین أُخرجوا من دیرهم

برداشت یادشده با توجه به این نکته است که خداوند، فقرای مهاجر رااختصاص به ذکر کرده و در فلسفه سهم برای آنان از <فیء>، تهی دستی آنان و نیز انگیزه های معنوی ایشان را متذکر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۸ - ۹

۹ - رفع نیاز غذایی فقیران ، مهم

تر از حمایت های دیگر و برترین مساعدت به آنان است .

و لاتحضّون علی طعام المسکین

ذکر خصوص <طعام>، بیانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بلد - ۹۰ - ۱۶ - ۱،۵،۶

۱ - تأمین مواد غذایی برای تهی دستان و پابرهنگان ، به ویژه در دوران خشکسالی ، خواسته خداوند از ثروتمندان

یقول أهلکت مالاً لبدًا . .. أو إطعام فی یوم ... أو مسکینًا ذا متربه

<متربه> به معنای زمین گیر و نیازمند بودن است (صحاح). این کلمه مصدر <تَرِبَ> است; یعنی، دارای خاک فراوان شد، خاک به دست او رسید، به خاک چسبید، زیان دید و فقیر شد (قاموس). <ذا متربه> کنایه از شدّت فقر است، به حدی که نه فرش و پوشاکی دارد که او را از خاک جدا سازد و نه در خانه او جز خاک، آذوقه ای فراهم می آید.

۵ - تنگدستانی که از هرگونه خوراک و پوشاکی محروم انـد ، در بین اقشار کم درآمد ، سزاوارترین طبقه برای کمک های اقتصادی اند .

أو مسکینًا ذا متربه

۶ - سرمایه داران ، باید تغذیه تهی دستان را بر دیگر کمک های خویش ترجیح دهند .

أو إطعم . .. مسکینًا ذا متربه

اهمیت حمایت از فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۸ - ۹

۹ - رفع نیاز غذایی فقیران ، مهم تر از حمایت های دیگر و برترین مساعدت به آنان است .

و لاتحضّون علی طعام المسکین

ذکر خصوص <طعام>، بیانگر برداشت یاد شده است.

اهمیت رعایت عواطف فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۲۸ – ۱۳

۱۳– توجه به عواطف خویشاوندان و مستمندان و پرهیز از رنجیده ساختن آنان ، امری لازم و شایسته است .

و إمّا تعرضنّ . .. فقل لهم قولاً میسورًا

اهمیت رفع مشکلات اقتصادی فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۱۹ – ۷

۷ – تقدم رسیدگی به حال سائلان و محرومان و رفع محرومیت از آنان ، بر دیگر محرومان جامعه

و فی أمولهم حقّ للسّائل و المحروم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که تقدم سائلان بر محرومان، ممکن است به این خاطر باشد که سائلان، آبروی خود را در کف نهاده و به پرسش می پردازند و این کار معمولاً از سر استیصال و درماندگی انجام می گیرد. ازاین رو لازم است در انفاق و امداد، آنان را در اولویت قرار داد.

ایمان فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۵۳ – ۱۴

۱۴ تهیدستان و طبقات پایین جامعه، دارای زمینه بیشتر برای پذیرش ایمان و دعوت پیامبرند.

و لا تطرد الذین یدعون ربهم . .. ألیس اللّه بأعلم بالشکرین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ – ۱۱ – ۶

۶– محرومان ، نخستین گروندگان به قرآن و پیامبر (ص)

و قال الذین کفروا . .. لو کان خیرًا ما سبقونا إلیه

از لحن تحقیرآمیز <ماسبقونا> استفاده می شود که کافران، از طبقه اشراف و توده مؤمنان، از طبقات محروم و پایین جامعه بودند.

بی اعتنایی به فقرا

جلد - نام سوره - سوره -

آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۸ - ۷

۷ - بی توجّهی ثروتمندان به مستمندان و پرهیز آنان از کمک رسانی به بینوایان ، به دور از انتظار و نشانه رد شدن در امتحان الهی است .

إذا ما ابتلیه ربّه فأکرمه و نعّمه . .. کلاّ بل ... و لاتحضّون علی طعام المسکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۲۵ - ۲

۲ - ترک یتیم نوازی ، بی توجّهی به تغذیه فقیران ، تصاحب ارث دیگران و دلبستگی شدید به ثروت ، مایه گرفتاری به عذابی بی نظیر در قیامت

فیومئذ لایعذّب عذابه أحد

ضمیر <عذابه>، ممکن است به انسان برگردد که در آیات پیشین ویژگی های او بیان شده بود. در این صورت عذاب که اسم مصدر و به معنای تعذیب است به مفعول خود اضافه شده است و مفاد آیه شریفه این است که عذاب کردن آن فرد، به گونه ای انجام می گیرد که کسی جز خداوند آن گونه عذاب نمی کند.

بینش فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۶ - ۵

۵ - انسان ها ، تنگدستی و کاهش روزی را ، اهانتی از جانب خداوند قلمداد کرده ، اظهار شکوه می کنند .

و أما إذا . .. فقدر علیه رزقه فیقول ربّی أهنن

<اهانه> از ریشه <هَوان> (ذلّت و حقارت) به معنای استهزا و استخفاف است. (مصباح)

تأمین فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۰ - ۱

۱ لزوم پرداخت صدقات و

زکات به نیازمندان (فقرا) ، تهیدستان (مساکین) و کارگزاران امور صدقات

إنما الصدقت للفقراء و المسکین و العملین علیها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۷۹ – ۴

۴ تلاش عملی و قرار دادن تمامی توان جسمی خود برای رفع نیاز حاجتمندان جامعه در صورت نبود امکانات مالی از اوصاف مؤمنان راستین است .

و الذین لایجدون إلا جهدهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۲۲ – ۱۱

۱۱ اقامه نماز و تلاش برای رفع نیاز نیازمندان از نشانه های خردمندان است .

إنما یتذکّر أُولُوا الألبب . .. والذین صبروا ... وأقاموا الصلوه و أنفقوا مما رز

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۵۶ – ۵

۵ – ارتباط با خدا ، رسیدگی به محرومان جامعه و فرامان بری از رهبری جامعه اسلامی ، از مصداق های مهم و بارز اعمال صالح

وعد اللّه الذین ءامنوا منکم و عملوا الصلحت . .. و أقیموا الصلوه و ءاتوا الزکوه

برداشت فوق با توجه به این نکته است که فریضه نماز، زکات و اطاعت از رسول خدا(ص) که جزو اعمال صالح می باشد، اختصاص به ذکر یافته است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۲۴ – ۸

۸ – ارج نهادن به یتیمان ، تغذیه نیازمندان ، پرهیز از غصب ارث دیگران و دل نبستن به ثروت ، توشه هایی سودمند برای

آخرت

لاتكرمون . .. لاتحضّون ... تأكلون ... تحبّون ... يليتنى قدّمت لحياتى

جلد – نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۲۸ – ۸

۸ – آزمون دیدن فقر و غنا ، گرامی داشت یتیمان ، تغذیه فقیران ، ترک تصرف ارث دیگران و پرهیز از مال دوستی ، مایه احساس رضایت انسان از خداوند و زمینه ساز رضایت خداوند از او است .

فأمّا الإنسن إذا ما ابتلیه . .. راضیه مرضیّه

نفس <راضی> و <مرضی> به قرینه آیات پیشین انسانی است که از اوصاف ذکر شده در آن آیات، مبرّا باشد.

تأمین فقرا هنگام قحطی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بلد – ۹۰ – ۱۶ – ۳

۳ – سیر کردن گرسنگان که در سال های قحطی ، دستشان از هر آذوقه ای کوتاه است وظیفه ای سنگین ، پرارزش و نیازمند همتی والا است .

و ما أدریک ما العقبه . .. أو مسکینًا ذا متربه

تأمین معاش فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – حاقه – ۶۹ – ۳۴ – ۵

۵ – تأمین نیاز های غذایی گرسنگان و بینوایان و ترغیب کردن دیگران به آن ، تکلیفی است همگانی .

و لایحضّ علی طعام المسکین

تأمین منافع فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – معارج – ۷۰ – ۲۵ – ۵

۵ – تعدیل اقتصادی به نفع سائلان و محرومان جامعه و مخالفت با زراندوزی ، سیاست اقتصادی اسلام

و جمع فأوعى . .. إلاّ المصلّين ... و الذين فى أمولهم حقّ معلوم . للسائل و المحرو

دو آيه مورد بحث كه در توصيف مؤمنان است در مقابل جمله <و

جمع فأوعى> که در وصف کافران توانگر بود قرار دارد. از مجموع این توصیف ها، می توان به مطلب یاد شده پی برد.

تأمین نیازهای فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۲ - ۵،۹

۵ - تأمین نیازمند های خویشاوندان ، بینوایان و مهاجران ، بر اغنیا و ثروتمندان واجب است .

و لایأتل أُوْلوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أُوْلی القربی و المسکین و المهجری

۹ - دستگیری از بینوایان و خویشاوندان و مهاجران نیازمند ، نشانگر فضیلت و کرامت آدمی است .

و لایأتل أُوْلوا الفضل منکم و السعه أن یؤتوا أُوْلی القربی و المسکین و المهجری

برداشت براساس این است که مقصود از فضل در <أُوْلوا الفضل> فضیلت معنوی و انسانی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۲ - ۹

۹ - وعده خداوند به تأمین نیازمندی های فقیران غیر متأهل ، در صورت اقدام آنان به ازدواج

و أنکحوا الأیمی منکم . .. إن یکونوا فقراء یغنهم اللّه من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۷ - ۱۰

۱۰ - تلاش برای رفع احتیاج نیازمندان ، نشانه قوّت ایمان

ءامنوا باللّه و رسوله و أنفقوا

در صورتی که خطاب در <آمنوا> متوجه مؤمنان باشد; مراد از ایمان مورد دستور، درجه ای بالاتر از ایمان خواهد بود که مؤمنان مورد خطاب بالفعل دارند. بنابراین دستور انفاق به این دسته از مؤمنان، نشان می دهد که گذشتن از مال و خرج کردن آن، برای رفع احتیاج نیازمندان، نیاز به ایمانی قوی دارد.

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – ماعون – ۱۰۷ – ۳ – ۵

۵ – رفع نیاز غذایی فقیران ، مهم ترین حمایت از آنها است .

و لایحضّ علی طعام المسکین

ذکر خصوص <طعام>، بیانگر برداشت یاد شده است.

تأمین نیازهای مادی فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – انسان – ۷۶ – ۸ – ۳

۳ – ستایش و تمجید خداوند از ایثارگران و تأمین کنندگان نیاز های غذایی قشر نیازمند (مستمندان ، یتیمان و اسیران)

و یطعمون الطعام علی حبّه مسکینًا و یتیمًا و أسیرًا

تبلیغ امداد به فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – ماعون – ۱۰۷ – ۳ – ۶

۶ – خودداری از ترویج فرهنگ یاری رسانی به نیازمندان ، نکوهیده و مایه دوری انسان از خداوند است .

فذلک الذی . .. و لایحضّ علی طعام المسکین

<ذلک>، اسم اشاره ای است که برای دور به کار می رود.

تحقیر فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۸ – ۳۶

۳۶– نادیده انگاشتن شخصیّت انسانیِ تهیدستان و به خود بستن امتیازات موهوم ، نشانه غفلت از یاد خدا است .

و لاتطع من أغفلنا قلبه عن ذكرنا . .. و كان أمره فرطًا

جمله <كان. ..> مى تواند عطف تفسيرى براى <أغفلنا...> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۱۱ - ۲

۲- برخورد تحقيرآميز كافران ، با گرايش محرومان به دين ، نمودى از روحيه استكبارى آنان است .

و استكبرتم . .. و قال الذين كفروا للذين ءامنوا لو كان

ترحّم به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۳۵ - ۱۴

۱۴ ترحم به فقیران و بیزاری از ثروتمندان و یا بی اعتنایی به فقیران و طمع به ثروتمندان ، نباید مؤمنان را از شهادت به حق بازدارد .

کونوا قومین بالقسط شهداء للّه . .. ان یکن غنیاً او فقیراً فاللّه اولی بهما

شهادت درباره فقیر و ثروتمند چهار صورت دارد: یا شهادت علیه ثروتمند است به خاطر گرایش ضد استکباری، یا به نفع اوست به خاطر طمع یا ترس، یا علیه فقیر است به خاطر بی اعتنایی به او، و یا به نفع اوست به خاطر ترحم و گرایش به مستضعفان، خداوند دخالت دادن این موارد را در ادای شهادت ممنوع دانسته است.

ترک اطعام فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۳۶ - ۲

۲ - ایمان نیاوردن به خدا و تغذیه نکردن بینوایان ، موجب عذاب شدن انسان به وسیله غذا های بسیار ناگوار و نفرت آور در قیامت

إنّه کان لایؤمن باللّه العظیم . .. و لا طعام إلاّ من غسلین

ترک تشویق به اطعام فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۳۴ - ۱،۲

۱ - ترغیب نکردن دیگران به تغذیه بینوایان و گرسنگان ، از علّت های عذاب شدن کافران صاحب زر و زور (اصحاب الشمال)

و لایحضّ علی طعام المسکین

۲ - ترغیب نکردن به تغذیه بینوایان و گرسنگان ، از موجبات عذاب الهی در قیامت

و لایحضّ علی طعام المسکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه

– فیش

۱۹ – حاقه – ۶۹ – ۳۵ – ۲

۲ – ایمان نیاوردن و ترغیب نکردن دیگران به تغذیه گرسنگان و بینوایان ، سبب محرومیت از حمایت نزدیکان و دوستان صمیمی در قیامت

إنّه کان لایؤمن . .. فلیس له الیوم ههنا حمیم

ترک همنشینی با فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۸ – ۳،۱۸

۳– رفاه مندان عصر بعثت ، برای منصرف ساختن پیامبر (ص) از معاشرت با تهیدستان مؤمن ، تلاش می کردند .

و اصبر نفسک مع الذین یدعون ربّهم . .. و لاتطع من أغفلنا قلبه

۱۸– قطع ارتباط با خداخواهان تهیدست ، زمینه ساز تمایل آدمی به مظاهر مادّی و جلوه های ظاهری دنیامداران است .

و لاتعد عیناک عنهم ترید زینه الحیوه الدنیا

تشویق به تأمین فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – حاقه – ۶۹ – ۳۴ – ۵

۵ – تأمین نیاز های غذایی گرسنگان و بینوایان و ترغیب کردن دیگران به آن ، تکلیفی است همگانی .

و لایحضّ علی طعام المسکین

ثروتمندان و فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۱۸ – ۷

۷ – بی توجّهی ثروتمندان به مستمندان و پرهیز آنان از کمک رسانی به بینوایان ، به دور از انتظار و نشانه رد شدن در امتحان الهی است .

إذا ما ابتلیه ربّه فأکرمه و نعّمه . .. کلاّ بل ... و لاتحضّون علی طعام المسکین

حقوق فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۳۵ – ۱۵

۱۵ قوانین الهی

، حامی و تأمین کننده حقوق فقیران و ثروتمندان

ان یکن غنیاً او فقیراً فاللّه اولی بهما

هدف از ایراد جمله <فاللّه اولی بهما> (خداوند به رعایت حال آنان سزاوارتر است) پس از الزام اهل ایمان به اقامه قسط و شهادت به حق، می تواند این معنا باشد که تنها با رعایت قوانین الهی، حقوق انسانها چه غنی و چه فقیر تأمین خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۱ - ۱۷

۱۷- < عن أبی عبدالله (ع) قال : . . . و لکنّ الله عزّوحلّ فرض فی أموال الأغنیاء حقوقاً غیر الزکاه . . . و قد قال الله عزّوحلّ : < ینفقوا ممّا رزقناهم سرّاً و علانیه > . . . ;

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: . .. ولی خداوند عزّوحلّ در اموال ثروتمندان، حقوقی را به غیر از زکات واجب کرده است ... و خداوند عزّوحلّ فرموده: ینفقوا ممّا رزقناهم سرّاً و علانیه ...>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۱۹ - ۳

۳ - نیازمندان سائل و محرومان ، دارای حق در مال ثروتمندان جامعه

و فی أمولهم حق للسّائل و المحروم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۱۸ - ۱۲

۱۲ - < عن أبی عبداللّه (ع) قال إنّ اللّه عزّوجلّ . . .فرض فی أموال الأغنیاء حقوقاً غیر الزکاه فقال عزّوجلّ : < . . .أقرضوا اللّه قرضاً حسناً > و هذا غیر الزکاه . .

;.

از امام صادق(ع) روایت شده که خدای عزّوجلّ . ..در اموال صاحبان ثروت، حقی غیر زکات واجب نموده... و فرموده است: <...أقرضوا اللّه قرضاً حسناً> و این <قرض حسن> غیر از زکات است...>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۳۴ - ۸

۸ - گرسنگان و بینوایان ، دارای حق تغذیه از اموال توانمندان

و لایحضّ علی طعام المسکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - معارج - ۷۰ - ۲۴ - ۲،۵

۲ - نیازمندان ، دارای حق در اموال توانگران و شریک ثروت آنان

و الذین فی أمولهم حقّ معلوم

تعبیر <حق>، می تواند بیانگر حقیقت یاد شده باشد.

۵ - < عن محمّد بن مروان عن جعفر بن محمّد (ع) قال : إنّی لأطوفُ بالبیت مع أبی (ع) إذ أقبل رجلٌ . . . فقال : . . .فأخبرنی عن قوله : < و فی أموالهم حق معلوم > ما هذا الحقّ المعلوم ؟ قال : هو الشیء یخرجه الرجلُ من ماله لیس من الزّکاه فیکون للنّائبه و الصّله . . . ;

محمدبن مروان از امام صادق(ع) روایت نموده است که فرمود: با پدرم در حال طواف خانه خدا بودیم که مردی به طرف ما آمد . .. و گفت: ... مرا از سخن خداوند: <و فی أموالهم حقّ معلوم> آگاه کن که این <حق معلوم> چیست؟ فرمود: آن حق چیزی است که شخص از مال خود، خارج می کند و جزء زکات نیست; بلکه آن را برای رفع گرفتاری ها و پیشامدها و بخشش و احسان، از مال خود جدا می

کند...>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – معارج – ۷۰ – ۲۵ – ۲

۲ – سائلان و محرومان جامعه ، دارای حق در اموال توانگران و شریک ثروت آنان

و الذین فی أمولهم حقّ معلوم . للسائل و المحروم

حمایت از فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۳۵ – ۱۵

۱۵ قوانین الهی ، حامی و تأمین کننده حقوق فقیران و ثروتمندان

ان یکن غنیاً او فقیراً فاللّه اولی بهما

هدف از ایراد جمله <فاللّه اولی بهما> (خداوند به رعایت حال آنان سزاوارتر است) پس از الزام اهل ایمان به اقامه قسط و شهادت به حق، می تواند این معنا باشد که تنها با رعایت قوانین الهی، حقوق انسانها چه غنی و چه فقیر تأمین خواهد شد.

روش برخورد با فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۵۴ – ۶

۶ پیامبر(ص) موظف به دلجویی از مؤمنان فقیر و ضعیف با ابلاغ سلام و رحمت الهی به آنان در برابر طعنه های کافران

أهؤلاء منّ اللّه علیهم من بیننا . .. و إذا جاءک الذین یؤمنون بأیتنا

در آیه قبل از طعنه های کافران به مؤمنان تهیدست اطراف پیامبر(ص) سخن به میان آمده، و در این آیه از آن مؤمنان با توصیف <الذین یؤمنون . .. > یاد شده است. محور ارتباط بین این دو آیه می تواند موضوع جبران تأثر مؤمنان باشد که در برداشت فوق به آن اشاره شده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۲۸

۲،۳،۵ -

۲- امتناع و اعراض از کمک و دستگیری نیازمندان به دلیل ناتوانی مالی ، باید همراه با نرمی و عذرخواهی شایسته ای باشد .

و إمّا تعرضنّ عنهم . .. فقل لهم قولاً میسورًا

۳- کسانی که به خاطر پرداختن به امر مهمی چون عبادت ، از کمک به نیازمندان اعراض می کنند ، باید با بیانی نرم و دلپذیر با آنان سخن گفته و عذرخواهی کنند .

و إما تعرضنّ عنهم ابتغاء رحمه من ربّک ترجوها فقل لهم قولاً میسورًا

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که مراد از طلب رحمت پروردگار، عبادت به درگاه او باشد. در این صورت، معنای آیه چنین می شود: اگر از اعانه به نیازمندان به خاطر عبادت خودداری می کنی، پس از آنها عذرخواهی نموده و به آنان پاسخی مناسب بده.

۵- اعراض از اعانه به مستمندان همراه با پوزش از آنها ، به خاطر اشتغال به امر مهمی چون جلب رحمت خداوند ، امری مجاز است .

إما تعرضنّ عنهم ابتغاء رحمه من ربّک ترجوها فقل لهم قولاً میسورًا

زمینه انفاق به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - ضحی - ۹۳ - ۱۰ - ۸

۸ - توجّه به رسیدن عطای خداوند ، پیش از کمک خواستن از او ، زمینه پرهیز از دریغ داشتن کمک ، به کسانی است که دست نیاز به سوی انسان دراز می کنند .

و وجدک عائلاً فأغنی . .. و أمّا السائل فلاتنهر

خداوند در آیات پیشین، پیامبر(ص) را متوجّه ساخت که به مجرد فقیر یافتن آن حضرت، وی را غنی ساخت و اکنون از او می خواهد که از رد حاجتمندان

آن هم پس از اظهار نیاز کردن آنان بپرهیزد. مقایسه آن عطا و این فرمان، بیانگر برداشت یاد شده است.

زمینه تأمین فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - ماعون - ۱۰۷ - ۵ - ۶

۶ - مراقبت از نماز ، زمینه ساز یتیم نوازی و رسیدگی به درماندگان

یدعّ الیتیم . و لایحضّ ... فویل للمصلّین . الذین هم عن صلاتهم ساهون

حرف <فاء> در <فویل>، نکوهش غافلان از نماز را بر نکوهش دو دسته قبل (آزار دهندگان یتیمان و بی تفاوتان در برابر فقر دیگران)، تفریع کرده است; یعنی، چون آن دو حالت نکوهیده است، پس وای به حال این نمازگزاران! کنایه از این که اگر آنان نمازگزار حقیقی بودند، چنین رفتاری نمی داشتند.

سرزنش اعراض از فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۸ - ۲۳

۲۳- خداوند پیامبر (ص) را از پذیرش پیشنهاد رفاه مندان در خصوص گسستن از طبقه محروم و عطف توجه به طبقه اشراف ، برحذر داشت .

و لاتطع من أغفلنا قلبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - ماعون - ۱۰۷ - ۶ - ۸

۸ - ریاکاری شخص نمازگزار ، نکوهیده تر از یتیم آزاری و رسیدگی نکردن به مستمندان است .

الذی یدعّ الیتیم . و لایحضّ ... فویل للمصلّین ... الذین هم یراءون

آوردن حرف <فاء> در خصلت سومی که برای مکذبان جزا شمرده شده است، بیانگر آن است که آن خصلت، با تمام ویژگی هایش، نکوهیده تر از دو خصلت نخست است.

سرزنش تحقیر فقرا

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۸ - ۳۷

۳۷- پنـدار مزیّت هـای بی جـا برای خود و ناهنجار دیـدن سـیمای بی نوایان ، از ویژگی های رهبران نالایق و مایه بی ارزشـی رهنمود های آنان است .

و لاتطع من . .. کان أمره فرطًا

سرزنش ترک امداد بهفقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - ماعون - ۱۰۷ - ۳ - ۶

۶ - خودداری از ترویج فرهنگ یاری رسانی به نیازمندان ، نکوهیده و مایه دوری انسان از خداوند است .

فذلک الذی . .. و لایحضّ علی طعام المسکین

<ذلک>، اسم اشاره ای است که برای دور به کار می رود.

سرزنش غفلت از فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بلد - ۹۰ - ۱۶ - ۲

۲ - مدعیان دروغین انفاق ، خاک نشـینان را در سال های قحطی ، گرسـنه ر ها کرده ، از مصـرف ثروت خود برای سیر کردن آنان دریغ میورزند .

یقول أهلکت مالاً . .. فلااقتحم العقبه ... أو مسکینًا ذا متربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - ماعون - ۱۰۷ - ۷ - ۶

۶ - مضـایقه کردن نمازگزاران غافل و ریاکار ، از عاریه دادن لوازم زنـدگی خود به نیازمنـدان ، نکوهیـده تر از یتیم آزاری و بی توجّهی به فقیران است .

الذی یدعّ الیتیم . .. و لایحضّ ... فویل للمصلّین . الذین ... و یمنعون الماعون

با آن که تعبیر <فویل للمصلّین>، ادامه بیان اوصاف کسانی است که جزای الهی را تکذیب کردند; ولی حرف <فاء> و تغییر سیاق، نشانگر تفاوت درجه آن با

دو وصف قبل است. بنابراین وصفی که در این آیه، از ویژگی های همان <مصلّین> شمرده شده است، نارواتر از اوصافی است که در آیه دوم و سوم آمده بود.

سهم فقرا از صدقات

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۶۰ – ۷

۷ فقرا ، مساکین ، کارگزاران امور صدقات و مؤلفه قلوبهم ، مالك سهم خویش از صدقات هستند .

إنما الصدقت للفقراء . .. و المؤلفه قلوبهم

برداشت فوق با توجه به <لام> در <للفقراء . .. > که برای افاده ملکیت می باشد استفاده شده است.

صبر در معاشرت با فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۸ – ۶

۶– معاشرت و ملازمت با اقشار محروم جامعه ایمانی ، در پی دارنده مشکلات و نیازمند صبر و شکیبایی است .

و اصبر نفسك

صدقه به فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۶۰ – ۱

۱ لزوم پرداخت صدقات و زکات به نیازمندان (فقرا) ، تهیدستان (مساکین) و کارگزاران امور صدقات

إنما الصدقت للفقراء و المسکین و العملین علیها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۸۸ – ۱۶

۱۶ استحباب پرداخت صدقه به مستحقان و نیازمندان

مسّنا و أهلنا الضر . .. إن الله یجزی المتصدقین

عذرخواهی از فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۸ - ۲،۳،۵

۲- امتناع و اعراض از کمک و دستگیری نیازمندان به دلیل ناتوانی مالی ،

باید همراه با نرمی و عذرخواهی شایسته ای باشد .

و إمّا تعرضنّ عنهم . .. فقل لهم قولاً میسورًا

۳- کسانی که به خاطر پرداختن به امر مهمی چون عبادت ، از کمک به نیازمنـدان اعراض می کنند ، باید با بیانی نرم و دلپذیر با آنان سخن گفته و عذرخواهی کنند .

و إما تعرضنّ عنهم ابتغاء رحمه من ربّک ترجوها فقل لهم قولاً میسورًا

برداشت فوق مبتنی بر این احتمـال است که مراد از طلب رحمت پروردگـار، عبـادت به درگاه او باشـد. در این صورت، معنای آیه چنین می شـود: اگر از اعـانه به نیازمنـدان به خـاطر عبـادت خودداری می کنی، پس از آنهـا عـذرخواهی نموده و به آنـان پاسخی مناسب بده.

۵- اعراض از اعانه به مستمندان همراه با پوزش از آنها ، به خاطر اشتغال به امر مهمی چون جلب رحمت خداوند ، امری مجاز است .

إما تعرضنّ عنهم ابتغاء رحمه من ربّک ترجوها فقل لهم قولاً میسورًا

عوامل بی اعتنایی به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۲۰ - ۴

۴ - علاقه به ثروت ، از عوامل بی توجّهی به بینوایان و ترک تلاش در رفع گرسنگی آنان است .

و لاتحضّون علی طعام المسکین . .. و تحبّون المال حبًّا جمًّا

ارتباط این آیه و آیه قبل با دو آیه پیش از آنها، بیانگر برداشت یاد شده است.

عیب جوی از فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۹ - ۱۰

۱۰ شیوه دوگانه منافقان در عیب جویی از مؤمنان توانمند و مؤمنان تهیدست

الذين يلمزون المطوّعين . ..

فیسخرون منهم

برداشت فوق بر این اساس است که <یلمز> درباره توانمندان و <یسخرون> درباره تهیدستان باشد و ضمیر <منهم> به <الذین یجدون . ..> برگردد; یعنی، منافقان، مؤمنان توانمند و اهل انفاق را مورد طعن و مؤمنان تهیدست انفاقگر را مورد استهزا و ریشخند قرار می دادند.

فضیلت تأمین فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بلد - ۹۰ - ۱۶ - ۴

۴ - فضیلتِ تغذیه خویشاوندان یتیم خود ، برتر از رساندن غذا به دیگر اقشار محروم جامعه است .

یتیمًا ذا مقربه . أو مسکینًا ذا متربه

فقرا و خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۳۱ - ۱۶،۱۱،۱۰

۱۰ سران و اشراف قوم نوح ، محرومان و مستضعفان را ، ناتوان از رسیدن به خیر و نیکی می پنداشتند .

لاأقول للذین تزدری أعینکم لن یؤتیهم الله خیراً

جمله <لن یؤتیهم الله خیراً> بیان اندیشه سران و اشراف قوم نوح درباره محرومان و تهی دستان جامعه است. این جمله با توجه به کلمه <لن> حکایت از آن دارد که: اشراف دستیابی محرومان را به خیر و نیکی ، نامحتمل می دانستند.

۱۱ محروم بودن انسان از مال و منال (مادیات) ، نشانه ناشایستگی او برای دستیابی به خیر های معنوی و الهی نیست .

لاأقول للذین تزدری أعینکم لن یؤتیهم الله خیراً

۱۶ ناشایست شمردن تهی دستان ، برای کسب خیر و مقام های معنوی ، گناه و پنداری است به دور از واقعیت .

لا أقول للذین تزدری أعینکم . .. إنی إذًا لمن الظلمین

فقرا و مقامات معنوی

آیه – فیش

۸ – هود – ۱۱ – ۳۱ – ۱۶

۱۶ ناشایست شمردن تهی دستان ، برای کسب خیر و مقام های معنوی ، گناه و پنداری است به دور از واقعیت .

لا أقول للذین تزدری أعینکم . .. إنی إذًا لمن الظلمین

فیء به فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۱۰ – ۱

۱ – نیازمندان و فقرای اهل ایمان ، در هر عصر دارای سهمی از < فیء >

للفقراء المهجرین . .. و الذین جاءو من بعدهم

<والـذین جـاءو. ..> عطـف بر <المهـاجرین> و بـه تقـدیر <للفقراء الـذین جـاءو مـن بعـدهم> می باشـد. گفتنی است که برداشت یـاد شـده مبتنی بر این است که مراد از <الـذین جـاءو> همه کسـانی باشـد که در هر عصـری به جرگه مسـلمین می پیوندند.

گلایه فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۱۶ – ۵

۵ – انسان ها ، تنگدستی و کاهش روزی را ، اهانتی از جانب خداوند قلمداد کرده ، اظهار شکوه می کنند .

و أما إذا . .. فقدر علیه رزقه فیقول ربّی أهنن

<اهانه> از ریشه <هَوان> (ذلّت و حقارت) به معنای استهزا و استخفاف است. (مصباح)

مالکیت فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۶۰ – ۷

۷ فقرا ، مساکین ، کارگزاران امور صدقات و مؤلفه قلوبهم ، مالك سهم خویش از صدقات هستند .

إنما الصدقت للفقراء . .. و المؤلفه قلوبهم

برداشت فوق با توجه به <لام> در <للفقراء . .. > که برای افاده ملکیت می باشد

استفاده شده است.

مراد از فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶۰ - ۲۱

۲۱ از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود : < الفقراء هم الذین لا یسألون و علیهم مؤنات من عیالهم . . . و المساکین هم اهل الزمانه من العمیان العرجان و المجذومین و جمیع الاصناف الزمنی . . . ;

فقرا کسانی هستند که درخواست کمک نمی کنند با اینکه هزینه زندگی عائله بر عهده آنان است و مساکین، افراد معلول، مانند کورها و شلها و جذامیها و سایر اصناف آفت زده هستند>.

مسؤولیت اطعام فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۳۴ - ۷

۷ - رسیدگی به امور تغذیه گرسنگان و بینوایان ، برخوردار از اولویت نخستین در مقایسه با دیگر تکالیف حمایتی از آنان

و لایحضّ علی طعام المسکین

برداشت یاد شده، از اختصاص به ذکر یافتن مسأله تغذیه گرسنگان و بینوایان از میان مجموعه نیازمندی های این قشر به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۸ - ۴

۴ - تأمین غذای نیازمندان و ترویج فرهنگ یاری رسانی به تهی دستان ، تکلیفی الهی است .

و لاتحضّون علی طعام المسکین

مسؤولیت امداد به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۱۸ - ۴

۴ - تأمین غذای نیازمندان و ترویج فرهنگ یاری رسانی به تهی دستان ، تکلیفی الهی است .

و لاتحضّون علی طعام المسکین

مشکلات معاشرت با فقرا

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۸ – ۶

۶– معاشرت و ملازمت با اقشار محروم جامعه ایمانی ، در پی دارنده مشکلات و نیازمند صبر و شکیبایی است .

و اصبر نفسک

مصالح فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۳۵ – ۱۲،۱۳

۱۲ سود مصلحت واقعی فقرا و یا اغنیا ، از طریق شهادت نابحق تأمین نخواهد شد .

ان یکن غنیاً او فقیراً فاللّه اولی بهما

۱۳ منافع شخصی و رعایت مصالح والدین ، بستگان ، فقیران و ثروتمندان ، باید تحت الشعاع حق و رضایت خدا باشد .

کونوا . .. شهداء للّه و لو علی أنفسکم او الولدین و الاقربین ان یکن

معذوریت فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۹۱ – ۱

۱ افراد ضعیف و مریض و فاقد هزینه و امکانات جنگی ، از شرکت در جنگ معافند و گناهی بر آنان نیست .

لیس علی الضعفاء . .. حرج

منشأ حقوق فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۲۶ – ۷

۷– فقر و در راه ماندگی ، منشأ پیدایش حقوقی ویژه برای فقرا و در راه ماندگان

و ءات . .. و المسكين و ابن السبيل

مهمترين حمايت از فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۲۰ - ماعون - ۱۰۷ - ۳ - ۵

۵ - رفع نياز غذايى فقيران ، مهم ترين حمايت از آنها است .

و لايحضّ على طعام المسكين

ذكر خصوص <طعام>، بيانگر برداشت ياد شده است.

ناپسندى

غفلت از فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – ماعون – ۱۰۷ – ۵ – ۴

۴ – بی توجّهی نمازگزاران به نماز خویش ، نکوهیده تر از آزار یتیمان و فراموش کردن بینوایان است .

فویل للمصلّین . الذین هم عن صلاتهم ساهون

این آیه، مانند آیات دیگر این سوره، بیانگر خصلت های تکذیب گران کیفر الهی است. آوردن حرف <فاء> در خصلت سوم به بعد و تغییر سیاق کلام، بیانگر ترتیب رتبی و نکوهیده تر بودن آنها است.

نهی از ترک همنشینی با فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۸ – ۱۶

۱۶– خداوند ، پیامبر (ص) را از ترک همنشینی با خداجویان تهیدست و عطف توجه از آنان به طبقه اشراف ، برحذر داشت .

و اصبر نفسک . .. و لاتعد عیناک عنهم

نهی در <لاتعد عیناک> گرچه متوجه چشمان است (چشمان ات از آن گروه نگذرد) ولی مراد، نهی پیامبر(ص) از برگرداندن نظر و توجه خود از تهیدستان به ثروت مندان است.

وجوب اطعام به فقرا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – مدثر – ۷۴ – ۴۴ – ۳

۳ – وجوب سیر کردن و تأمین نمودن مواد خوراکی بینوایان

و لم نک نطعم المسکین

وعده به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۲ - ۹

۹ - وعده خداوند به تأمین نیازمندی های فقیران غیر متأهل ، در صورت اقدام آنان به ازدواج

و أنكحوا الأيمى منكم . .. إن يكونوا فقراء يغنهم اللّه من فضله

وعده تأمین فقرا

جلد - نام

سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۲ - ۱۶

۱۶ - رحمت وسیع و علم گسترده خداوند ، تضمین کننده تحقق وعده او ، مبنی بر تأمین نیازمندی های فقیرانی که در صدد ازدواج اند .

إن یکونوا فقراء یغنهم اللّه من فضله و اللّه وسع علیم

جمله <و اللّه واسع علیم> استینافیه تعلیلیه است و بیانگر علت و چگونگی بی نیاز کردن فقیران و تهی دستان به وسیله خدا است; یعنی، چون خداوند گشایش گر و دانای مطلق به همه حقایق و نیازمندی های انسان است، پس بر انجام وعده خود نیز، توانا خواهد بود.

همنشینی محمد(ص) با فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۸ - ۵

۵- پایداری بر همدلی و همزیستی با مؤمنان مخلص تهیدست ، توصیه خداوند به پیامبر (ص) بود .

و اصبر نفسک مع الذین یدعون ربّهم

یوسف(ع) و فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۸۸ - ۱۰

۱۰ یوسف (ع) از فقیران و تهیدستان برای پرداخت سهمیه شان ، بهایی دریافت نمی کرد .

مسّنا و أهلنا الضر و جئنا ببضعه مزجیه فأوف لنا الکیل

برداشت فوق ، مقتضای تفریع <أوف لنا الکیل> به وسیله <فاء> بر <مسنا و أهلنا الضر . ..> است.

فقیر

آثار اعراض از مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۸ - ۱۹

۱۹- پیامبر (ص) ، در صورت نزدیک شدن به رفاه مندان و بریدن از مؤمنان تهیدست ، در خطر گرایش به

جلوه های دنیا بود .

و لاتعد عیناک عنهم ترید زینه الحیوه الدنیا

احسان به فقیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۳۶ – ۲۰

۲۰ احسان به ایتام ، نیازمندان و درماندگان ، زمینه جلب محبت الهی

و الیتامی و المساکین و ابن السبیل . .. انّ اللّه لا یحبّ من کان مختالا فخوراً

ارزش مؤمنان فقیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۵۳ – ۴

۴ کرامت و ارزشمندی مؤمنان مستمند و ضعیف در پیشگاه خداوند، مورد انکار و استهزای اشراف و قدرتمندان

لیقولوا أهؤلاء منّ اللّه علیهم من بیننا

استهزای مؤمنان فقیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۵۳ – ۴

۴ کرامت و ارزشمندی مؤمنان مستمند و ضعیف در پیشگاه خداوند، مورد انکار و استهزای اشراف و قدرتمندان

لیقولوا أهؤلاء منّ اللّه علیهم من بیننا

اعراض از مؤمنان فقیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۸ – ۲۲

۲۲- امکـان بهره گیری از ثروت توانگران در صورت گرایش آنـان به اسـلام ، نبایـد دسـتاویزی برای کنارگیری از تهیدسـتان مؤمن قرار گیرد .

و لاتعد عیناک عنهم ترید زینه الحیوه الدنیا

امیدواری مهاجران فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۸ - ۱۱

۱۱ - مهاجران تهی دست ، چشم انتظار بهبود وضع اقتصادی خویش همراه با رضایت خداوند

یبتغون فضلاً من اللّه و رضونًا

<فضلاً من اللّه>، می تواند اشاره به مسائل مادی و اقتصادی داشته باشد.

انفاق به فقیر

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۵ - ۷

۷ والدین ، خویشاوندان ، یتیمان ، فقرا و در راه ماندگان ، به ترتیب از موارد مصرف انفاق هستند .

فللوالدین و الاقربین و الیتامی و المساکین و ابن السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۳۴ - ۱

۱ انفاق در حال توانمندی و تنگدستی ، از ویژگی های تقواپیشگان

اعدّت للمتّقین. الّذین ینفقون فی السّرّآء و الضّرّاء

مراد از <فی السّرّآء و الضّرّاء>، حالت تنگدستی و توانمندی است، و در برداشت فوق، توصیف انفاق کننده گرفته شده است، نه وصف برای مورد انفاق.

اهتمام به مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۸ - ۲۰

۲۰- رهبران الهی ، باید از دنیاطلبی و توجه به دنیاگرایان و غفلت از تهیدستان با ایمان ، پرهیز کنند .

و لاتعد عیناک عنهم ترید زینه الحیوه الدنیا

برخورد با فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۶۳ - ۱۳

۱۳ لزوم بُردباری توانگرانِ انفاق کننده ، در صورت برخورد ناصواب نیازمندان با آنان *

قول معروف و مغفره . .. و اللّه غنیّ حلیم

بکارگیری صفت <حلیم> ظاهراً برای توصیه به انفاق کنندگان است که مانند خداوند بُردبار باشند تا خطای نیازمندان آنان را خشمگین نسازد.

تأمین فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۱ - ۴،۷

۴ اولویت تأمین زندگی نیازمندان به وسیله صدقات ، نسبت به سایر مصارف

ان تبدوا

الصّدقات . .. و ان تخفوها و تؤتوها الفقراء فهو خير لكم

از تخصیص به ذکر <فقراء> در بین تمام مصارف که قطعاً صدقات مصارف دیگری نیز دارند اولویّت آنان استفاده می گردد.

۷ صدقه پنهانی به فقرا ، کفاره برخی گناهان

و ان تخفوها و تؤتوها الفقراء . .. و یکفّر عنکم من سیّئاتکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۲ - ۹

۹ رفع نیازمندی های بینوایان بدون در نظر گرفتن آیین و مذهب آنان ، اصلی اساسی در اسلام

لیس علیك هدیهم . .. و ما تنفقوا من خیر

این برداشت با توجّه به شأن نزول آیه که به گفته برخی از مفسران امتناع و پرهیز مسلمانان از انفاق به غیر مسلمانان بوده صورت گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۳ - ۱،۳،۹

۱ محصورشدگان در راه خدا و ناتوان از کسب روزی که خویشتن دار بوده و تنگدستیشان از چهره هایشان شناخته می شود و نیز هرگز چیزی از دیگران نمی خواهند ، از بهترین مصارف انفاق

للفقراء . .. لا یسئلون النّاس الحافاً

۳ انفاق ، از آن بینوایان و تنگدستان ناتوان از تأمین هزینه زندگی ، نه آنان که بر تأمین مخارج خویش توانمندند .

للفقراء الّذین احصروا فی سبیل اللّه لا یستطیعون ضرباً فی الارض

۹ جواز درخواست کمک های اقتصادی از سوی فقیران ، بدون تأکید و اصرار

لا یسئلون النّاس الحافاً

با استفاده از مفهوم جمله <لا یسئلون النّاس الحافاً>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره –

۲ - ۲۸۰ - ۱۰،۱۱،۱۴

۱۰ گذشت از بدهی وامداران تنگدست ، نمونه ای از صدقه

و ان تصدقوا خیر لکم ان کنتم تعلمون

گذشتِ از بدهی وامداران به صدقه تعبیر شده است.

۱۱ وامداران تهیدست و ناتوان از پرداخت بدهی خویش ، یکی از مصارف صدقه

و ان کان ذو عسره . .. و ان تصدّقوا خیرٌ لکم

۱۴ ارزش والاتر گذشت از بدهی وامداران تنگدست ، در صورت توجه و آگاهی به تنگدستی آنان

خیرٌ لکم ان کنتم تعلمون

امام صادق (ع): <و ان کان ذو عسره . .. >، ان کنتم تعلمون انه معسر فتصدقوا علیه بما لکم علیه فهو خیرٌ لکم

کافی، ج ۴، ص ۳۵، ح ۴ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۲۹۵، ح ۱۱۸۲.

تأمین نیاز فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۵ - ۹

۹ لزوم توجّه به نیازمندان و رفع نیاز افراد جامعه

قل ما انفقتم من خیر فللوالدین و الأقربین و الیتامی و المساکین و ابن السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۸۰ - ۸

۸ مسؤولیت سنگین ثروتمندان در تأمین هزینه جهاد و دستگیری از مستمندان

و لا یحسبنّ الّذین یبخلون بما اتیهم اللّه من فضله

چنانچه <فضل> به معنای زاید بر نیاز باشد، ثروتمندان هستند که دارایی آنان افزون بر نیازشان است.

تأمین نیازهای مهاجران فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۲۲ - ۹

۹ - دستگیری از بینوایان و خویشاوندان و مهاجران نیازمند ، نشانگر فضیلت و کرامت آدمی است .

و لایأتل أُوْلوا الفضل منکم

و السعه أن يؤتوا أَوْلی القربی و المسکین و المهجری

برداشت براساس این است که مقصود از فضل در <أُوْلوا الفضل> فضیلت معنوی و انسانی باشد.

تحقیر مؤمنان فقیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۵۳ – ۵

۵ اشراف مکه در صدر اسلام مؤمنان تهیدست را تحقیر می کردند.

أهؤلاء منّ اللّه علیهم من بیننا

تکلیف شوهران فقیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – طلاق – ۶۵ – ۷ – ۳،۴

۳ – مردان تنگ دست ، باید به مقدار توانایی خویش هزینه زندگی زنان مطلّقه را در دوران شیردادن به نوزادان افزون بر پرداخت اجرت شیردادن بپردازند .

و من قدر علیه رزقه فلینفق ممّا ءاتیه اللّه

۴ – مردان تنگ دست ، باید به میزان توانایی خویش ، هزینه زندگی زنان مطلّقه را در ایّام عدّه بپردازند .

و من قدر علیه رزقه فلینفق ممّا ءاتیه اللّه

توجه به مؤمنان فقیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۸ – ۱۷

۱۷– نظر به تهیدستان خداجوی و افکندن نگاه رفاقت و دوستی به چهره آنان ، امری پسندیده و مطلوب خداوند است .

و لاتعد عیناک عنهم

توصیه به همنشینی با مؤمنان فقیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۸ – ۵

۵- پایداری بر همدلی و همزیستی با مؤمنان مخلص تهیدست ، توصیه خداوند به پیامبر (ص) بود .

و اصبر نفسک مع الذین یدعون ربّهم

چهره فقیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره –

۲ - ۲۷۳ - ۱،۷

۱ محصورشدگان در راه خدا و ناتوان از کسب روزی که خویشتن دار بوده و تنگدستیشان از چهره هایشان شناخته می شود و نیز هرگز چیزی از دیگران نمی خواهند ، از بهترین مصارف انفاق

للفقراء . .. لا یسئلون النّاس الحافاً

۷ سیمای فقیران و تنگدستان ، بیانگرِ وضعیّت اقتصادی نابهنجار آنان ، هر چند خویشتن داری کرده و تظاهر به فقر ننمایند .

یحسبهم الجاهل اغنیاء من التّعفّف تعرفهم بسیمهم

حقوق فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۸۰ - ۲

۲ حمایت اسلام از حقوق طبقات ضعیف اجتماع

و ان کان ذو عسره فنظره الی میسره

دعای مؤمنان فقیر صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۸ - ۷

۷- گروهی از مؤمنان عصر بعثت ، با وجود محرومیّت های مادّی ، همواره و در صبح و پسین ، بر دعا و نیایش خود به درگاه خداوند مراقبت داشتند .

الذین یدعون ربّهم بالغدوه و العشیّ

<غداه> براساس یکی از معانی ذکر شده در <قاموس> به فاصله زمانی بین نماز صبح و طلوع خورشید گفته می شود و <عشیّ> را، برخی، <میان ظهر تا غروب> و برخی، <فاصله ظهر تا صبح فردا> معنی کرده اند. (ر.ك: المصباح المنیر).

دلجویی از مجاهدان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۲ - ۹

۹ دلجویی خداوند از تهیدستان مشتاق جهاد و ناتوان از تأمین مقدمات آن

و لا على الذين إذا ما أتوك لتحملهم

اختصاص به ذکر یافتن این گروه

پس از اینکه در آیه قبل به صورت کلی تر بدان اشاره شده ویژگی این گروه و دلجویی خداوند از آنان را افاده می کند.

دلجویی از مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۵۴ - ۶

۶ پیامبر(ص) موظف به دلجویی از مؤمنان فقیر و ضعیف با ابلاغ سلام و رحمت الهی به آنان در برابر طعنه های کافران

أهؤلاء منّ اللّه علیهم من بیننا . .. و إذا جاءك الذین یؤمنون بأیتنا

در آیه قبل از طعنه های کافران به مؤمنان تهیدست اطراف پیامبر(ص) سخن به میان آمده، و در این آیه از آن مؤمنان با توصیف <الذین یؤمنون . .. > یاد شده است. محور ارتباط بین این دو آیه می تواند موضوع جبران تأثر مؤمنان باشد که در برداشت فوق به آن اشاره شده است.

دوستی با مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۸ - ۱۷

۱۷- نظر به تهیدستان خداجوی و افکندن نگاه رفاقت و دوستی به چهره آنان ، امری پسندیده و مطلوب خداوند است .

و لاتعد عیناک عنهم

روش برخورد با مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۹ - ۴

۴- تنها راه شناخت شیوه برخورد با مؤمنان تهیدست ، وحی الهی است نه آرای هواپرستان غافل از خداوند

و لاتطع من . .. و قل الحقّ من ربّکم

سرزنش تحقیر مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۸ – ۳۵

۳۵- تحقیر تهیدستان

خداخواه و فرومایه دیدن موضع طبقاتی آنان ، بینشی ضد الهی و بیرون از حدِّ اعتدال است .

و لاتطع من . .. کان أمره فرطًا

سرزنش طرد مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲۹ - ۱۰

۱۰ گرایش دادن اشراف به توحید و معارف دین ، هرگز مجوز طرد مؤمنان محروم و تهی دست نیست .

و ما أنا بطارد الذین ءامنوا

شخصیت فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۶۲ - ۳

۳ توجّه اسلام به حفظ شخصیّت نیازمندان و دریافت کنندگان انفاق

الّذین ینفقون . .. لا یتبعون ما انفقوا منّاً و لا اذیً

صحابه فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۵۲ - ۱۵

۱۵ خداوند حضور مسلمانان فقیر و ضعیف را در اطراف پیامبر اکرم(ص) برای پیامبر(ص) و اسلام زیانبار نمی داند.

ما علیک من حسابهم من شیء

مرجع ضمیر در <حسابهم> می تواند معنوی باشد ; یعنی کسانی که خواهان طرد مؤمنان فقیر از اطراف پیامبر(ص) بودند. و مقصود از <ما علیک> یعنی چیزی به ضرر تو از ناحیه محاسبات کافران اتفاق نخواهد افتاد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۵۳ - ۲

۲ حضور مؤمنان ضعیف در کنار پیامبر(ص)، وسیله ای برای آزمایش دیگران است.

و لا تطرد الذین یدعون ربهم . .. و کذلک فتنا بعضهم ببعض

طرد صحابه فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۵۲ - ۱۳،۲۰

۱۳ خیرخواهیهای مشرکان

مبنی بر زیانبار بودن حضور مؤمنان ضعیف در کنار پیامبر(ص) نباید موجب طرد و محرومیت آنان از محضر پیامبر(ص) گردد.

ما علیك من حسابهم من شیء و ما من حسابك علیهم من شیء فتطردهم

<حسابهم> می تواند اضافه مصدر به فاعل خود (هم) باشد ; یعنی حسابگریهای مشرکان درباره مؤمنان و فقر و محرومیت آنها.

۲۰ پیامبر اکرم(ص) نباید با طرد مؤمنان مستمند و فقیر از اطراف خویش، خود را در جرگه ظالمان قرار دهد.

فتطردهم فتکون من الظلمین

طرد مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۵۲ - ۲۳

۲۳ کسانی که از پیامبر(ص) خواهان طرد مؤمنان مستمند و ضعیف بودند، ستمگرند.

فتطردهم فتکون من الظلمین

در صورتی که ال در <الظالمین> عهد باشد، گزینش عنوان ستمگر برای مذکورین در آیه (درخواست کنندگان طرد) تصریح به ستمگر بودن آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲۹ - ۸،۹

۸ مطرود شدن مؤمنان تهی دست از پیرامون نوح (ع) ، از شرایط سران و اشراف قوم نوح برای ایمان آوردن به آن حضرت

و ما أنا بطارد الذین ءامنوا

۹ مخالفت شدید و قاطعانه نوح (ع) با درخواست نابه جای سران و اشراف (طرد مؤمنان تهی دست)

و ما أنا بطارد الذین ءامنوا

آوردن جمله اسمیه و <با> ی زایده ، حکایت از تأکید فراوان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۱۴ - ۱،۲

۱ - پاسخ منفی نوح (ع) به درخواست اشراف مبنی بر طرد محرومان از پیرامون خویش

أنؤمن لک

و اتبعک الأرذلون . .. و ما أنا بطارد المؤمنین

۲ – اعلام قطعی نوح (ع) به طرد نکردن مؤمنان از اطراف خویش در هیچ شرایطی

و ما أنا بطارد المؤمنین

طعن به مؤمنان فقیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۵۴ – ۶

۶ پیامبر(ص) موظف به دلجویی از مؤمنان فقیر و ضعیف با ابلاغ سلام و رحمت الهی به آنان در برابر طعنه های کافران

أهؤلاء منّ اللّه علیهم من بیننا . .. و إذا جاءک الذین یؤمنون بأیتنا

در آیه قبل از طعنه های کافران به مؤمنان تهیدست اطراف پیامبر(ص) سخن به میان آمده، و در این آیه از آن مؤمنان با توصیف <الذین یؤمنون . .. > یاد شده است. محور ارتباط بین این دو آیه می تواند موضوع جبران تأثر مؤمنان باشد که در برداشت فوق به آن اشاره شده است.

فقیر عفیف

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۷۳ – ۱،۷،۸،۱۴

۱ محصورشدگان در راه خدا و ناتوان از کسب روزی که خویشتن دار بوده و تنگدستیشان از چهره هایشان شناخته می شود و نیز هرگز چیزی از دیگران نمی خواهند ، از بهترین مصارف انفاق

للفقراء . .. لا یسئلون النّاس الحافاً

۷ سیمای فقیران و تنگدستان ، بیانگرِ وضعیّت اقتصادی نابهنجار آنان ، هر چند خویشتن داری کرده و تظاهر به فقر ننمایند .

یحسبهم الجاهل اغنیاء من التّعفّف تعرفهم بسیمهم

۸ تنگدستان خویشتن دار ، هرگز با اصرار از مردم چیزی نخواهند .

لا یسئلون الناس الحافاً

در برداشت فوق جمله <لا یسئلون النّاس الحافاً> به

همان معنای ظاهریش گرفته شده است; یعنی برای درخواست خویش اصرار نمیورزند. بر این مبنا جمله <یحسبهم الجاهل> به این معناست که رفتار و منش آنان به گونه ای است که به هنگام تقاضا، معلوم می شود که آنان از تهیدستانند.

۱۴ اصحاب صفّه ، تنگدستانِ خویشتن دار محصور شده در راه خدا

للفقراء الّذین احصروا

امام باقر(ع) نزلت الآیه فی اصحاب الصفه.

گفتنی است که اصحاب صفّه، تنگدستانی عفیف و خویشتن دار بودند که انجام وظایف الهی (جهاد و نبرد و . ..) آنان را از کسب معاش بازداشته بود. رفتار و منش آنان به گونه ای بود که ناآشنایان نه تنها به فقر آنان پی نمی بردند; بلکه آنان را غنی و مالدار می پنداشتند.

مجمع البیان، ج ۲، ص ۶۶۶.

فیء به انصار فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۹ - ۱

۱ - فقرای انصار نیز مانند مهاجرانِ نیازمند ، از جمله سهم بران < فیء >

للفقراء المهجرین . .. و الذین تبوّءو الدار و الإیمن

<والذین تبوّءو. ..> عطف بر <المهاجرین> است; یعنی، <و للفقراء الذین تبوّءو الدار>.

فیء به مهاجران فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۸ - ۱،۲

۱ - مهاجرانِ نیازمند و تنگدست ، از جمله سهم بران < فیء >

للفقراء المهجرین

در مورد کلمه <للفقراء> دو احتمال وجود دارد: ۱ بدل از <للّه> که مقصود فی سبیل اللّه است; ۲ بدل از <ذی القربی> و ما بعد آن. در هر دو صورت، برداشت یاد شده به دست می آید.

۲ - مهاجرانِ فقیر ، از موارد

مصرف سهم خدا در فیء *

ما أفاء اللّه . .. فللّه ... للفقراء المهجرين

عبارت <للفقراء المهاجرين> می توانـد بیان مصداقی از سـهم خداوند در <فیء> باشد; زیرا روشن است که سـهم رسول و ذی القربی، مصـرف خاص دارد. اما <سـهم اللّه> مصارف عامی دارد که خداونـد در این آیه، به مصداقی از آن اشاره کرده است.

مجاهدان فقیر و غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۲ - ۶

۶ محروم شـدن برخی از رزمنـدگان داوطلب ، از شـرکت در جنگ تبوک ، به خاطر نداشـتن امکانات رزمی (مرکب و . . .) علی رغم اشتیاق شدید آنان به جهاد

تولوا و أعينهم تفيض من الدمع حزناً ألا يجدوا ما ينفقون

محمد(ص) و صحابه فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۵۲ - ۱۴

۱۴ محاسـبه اعمال و برآورد تأثیر حضور و یا عـدم حضور مؤمنان فقیر و ضـعیف در کنار پیامبر(ص)، در محـدوده وظایف آن حضرت نیست.

و لا تطرد الذين يدعون ربهم بالغدوه . .. ما عليك من حسابهم من شيء

مرجع ضـمیر در <من حسابهم> موصول در صدر آیه و مراد از آن همان مؤمنان فقیرند. و <من> بنابر گفته اهل ادب، زاید و مفیـد اسـتغراق است. یعنی حسـاب هیـچ عمـل و کـاری از آنان با تو نیست، که از جمله آنها برآورد نقش حضور و یا عـدم حضور آنان در نزد پیامبر(ص) است.

محمد(ص) و مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۸ – ۲،۳

۲– پیامبر

(ص) با تهیدستان مؤمن ، معاشرت داشت .

و اصبر نفسک مع الذین یدعون ربّهم

واژه <اصبر> چنان چه دارای مفعول باشد، امر به حبس کردن و تثبیت است. این تعبیر و نیز جمله <لاتعد عیناک عنهم> این نکته را می رساند که شیوه پیامبر(ص) در برخورد با تهیدستان، شیوه ای مطلوب بوده و خداوند، او را به پایداری بر آن و ترک انصراف از دیدار آنان ترغیب می کند.

۳- رفاه مندان عصر بعثت ، برای منصرف ساختن پیامبر (ص) از معاشرت با تهیدستان مؤمن ، تلاش می کردند .

و اصبر نفسک مع الذین یدعون ربّهم . .. و لاتطع من أغفلنا قلبه

معاشرت با فقیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۶۳ – ۲

۲ لزوم رعایت برخورد نیکو با نیازمندان در گفتار و رفتار

قول معروف و مغفره خیر

معاشرت با مؤمنان فقیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۲۸ – ۲

۲- پیامبر (ص) با تهیدستان مؤمن ، معاشرت داشت .

و اصبر نفسک مع الذین یدعون ربّهم

واژه <اصبر> چنان چه دارای مفعول باشد، امر به حبس کردن و تثبیت است. این تعبیر و نیز جمله <لاتعد عیناک عنهم> این نکته را می رساند که شیوه پیامبر(ص) در برخورد با تهیدستان، شیوه ای مطلوب بوده و خداوند، او را به پایداری بر آن و ترک انصراف از دیدار آنان ترغیب می کند.

منافقان و مؤمنان فقیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۷۹ – ۱۰

۱۰ شیوه

دوگانه منافقان در عیب جویی از مؤمنان توانمند و مؤمنان تهیدست

الذین یلمزون المطوّعین . .. فیسخرون منهم

برداشت فوق بر این اساس است که <یلمز> درباره توانمندان و <یسخرون> درباره تهیدستان باشد و ضمیر <منهم> به <الذین یجدون . ..> برگردد; یعنی، منافقان، مؤمنان توانمند و اهل انفاق را مورد طعن و مؤمنان تهیدست انفاقگر را مورد استهزا و ریشخند قرار می دادند.

مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۵۳ - ۳،۷،۸

۳ مؤمنان مستمند و محروم از پایگاه اجتماعی، وسیله آزمایش دیگر مردم هستند.

و لا تطرد الذین یدعون ربهم . .. و کذلک فتنا بعضهم ببعض

۷ مؤمنان در پیشگاه خداوند ارزشمندند ; هر چند که فقیر و فاقد موقعیت اجتماعی باشند.

أهؤلاء منّ اللّه علیهم من بیننا

۸ انکار ارزشمندی مؤمنان مستمند، پیامد آزمون الهی از دولتمندان مشرک

و کذلک فتنا بعضهم ببعض لیقولوا أهؤلاء منّ اللّه علیهم من بیننا

<ل> در <لیقولوا>، بنابر یک دیدگاه، <لام عاقبت> و بیان نتیجه <فتنا> است. برداشت فوق بر این اساس است.

مؤمنان فقیر صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۸ - ۱

۱- پیامبر (ص) در ابلاغ پیام الهی به مردم ، با مؤمنانی تهیدست و دنیاگرایانی رفاه مند ، مواجه بود .

و اصبر نفسک مع الذین یدعون ربّهم . .. و لاتطع من أغفلنا قلبه

از تعبیر <ترید زینه الحیاه الدنیا> استفاده می شود که در آیه، دو گروه، با دو مشخصه، یاد شده اند: نخست، مؤمنان خالصی

که از زینت دنیا بی بهره بودند و گروه دوم، کسانی

که زینت دنیایی داشتند.

مؤمنان فقیر و جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۲ - ۱

۱ مؤمنان تهیدست و ناتوان از تدارک ساز و برگ نبرد ، معذور و معاف از جنگند .

و لا علی الذین إذا ما أتوک لتحملهم

مؤمنان فقیر و محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۲ - ۳

۳ آمدن گروهی از مؤمنان تهیدست ، نزد پیامبر (ص) برای دریافت ساز و برگ جنگ و شرکت در جهاد

الذین إذا أتوک لتحملهم قلت لا أجد ما أحملکم علیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - مجادله - ۵۸ - ۱۲ - ۱۱

۱۱ - مؤمنانی که از توانایی مالی برخوردار نبودند ، می توانستند بدون دادن < صدقه نجوا > ، با پیامبراکرم (ص) گفتوگوی محرمانه کنند .

فإن لم تجدوا فإنّ اللّه غفور رحیم

مهتدین فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۶۱ - ۱

۱ - مقایسه انسان هدایت شده (هر چند بی بهره از موهبت های دنیوی) با انسان هدایت ناپذیر (اما برخوردار از متاع مادی) قیاسی نسنجیده و باطل در بینش الهی

أفمن وعدنه وعدًا حسنًا . .. كمن متّعنه

آیه بالا ادامه آیات پیشین و مربوط به کسانی است که به دعوت پیامبر(ص) پاسخ مثبت داده و به هدایت الهی دست یافتند و نیز در رابطه با کسانی است که از پذیرش دعوت آن حضرت سر باز زدند و به بهانه های مختلف از

پیروی هدایت های الهی امتناع ورزیدند.

نوح(ع) و مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲۹ - ۹

۹ مخالفت شدید و قاطعانه نوح (ع) با درخواست نابه جای سران و اشراف (طرد مؤمنان تهی دست)

و ما أنا بطارد الذین ءامنوا

آوردن جمله اسمیه و <با> ی زایده ، حکایت از تأکید فراوان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۱۴ - ۱،۲

۱ - پاسخ منفی نوح (ع) به درخواست اشراف مبنی بر طرد محرومان از پیرامون خویش

أنؤمن لک و اتبعک الأرذلون . .. و ما أنا بطارد المؤمنین

۲ - اعلام قطعی نوح (ع) به طرد نکردن مؤمنان از اطراف خویش در هیچ شرایطی

و ما أنا بطارد المؤمنین

نیاز فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۶۳ - ۳،۱۰،۱۲

۳ لزوم پرده پوشی نیاز نیازمندان و عفو و گذشت از خطای آنان

قول معروف و مغفره خیر

کلمه <مغفره> در اصل به معنای پوشاندن است و معنای آن به تناسب مورد، عفو و گذشت و پوشاندن نیازمندی نیازمندان است.

۱۰ نباید پس از انفاق ، با گفتاری ناصواب و یا آشکار ساختن فقر نیازمندان ، آنان را آزُرد .

قول معروف و مغفره خیر من صدقه یتبعها اذیً

۱۲ غنای الهی ، کفایت کننده نیاز محرومان از انفاق های همراه با آزار و اذیّت

و اللّه غنیّ حلیم

بکارگیری صفت <غنی> بیانگر این است که نیازی به انفاق همراه با آزار محرومان نیست و خداوند با غنای خود روزی

آنان را خواهد داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۷۱ - ۴

۴ اولویت تأمین زندگی نیازمندان به وسیله صدقات ، نسبت به سایر مصارف

ان تبدوا الصّدقات . .. و ان تخفوها و تؤتوها الفقراء فهو خیر لکم

از تخصیص به ذکر <فقراء> در بین تمام مصارف که قطعاً صدقات مصارف دیگری نیز دارند اولویّت آنان استفاده می گردد.

همنشینی با مؤمنان فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۲۸ - ۲

۲- پیامبر (ص) با تهیدستان مؤمن ، معاشرت داشت .

و اصبر نفسک مع الذین یدعون ربّهم

واژه <اصبر> چنان چه دارای مفعول باشد، امر به حبس کردن و تثبیت است. این تعبیر و نیز جمله <لاتعد عیناک عنهم> این نکته را می رساند که شیوه پیامبر(ص) در برخورد با تهیدستان، شیوه ای مطلوب بوده و خداوند، او را به پایداری بر آن و ترک انصراف از دیدار آنان ترغیب می کند.

فقیهان از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فقیهان

اضلالگری فقیهان دنیاطلب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۲۴ - ۵

۵ - < عن أبی جعفر (ع) فی قول اللّه عزّوجلّ الشعرا یتّبعهم الغاوون > قال : . . .هم قوم تفقهوا لغیر الدین فضلّوا و أضلوا ;

از امام باقر(ع) درباره سـخن خدای عزّوجلّ <الشـعراء یتّبعهم الغاوون> روایت شده که فرمود: . ..آنان گروهی هستند که فقه را برای غیر دین آموخته اند; هم خود گمراه گشته اند و هم دیگران را گمراه کرده اند>.

اضلالگری فقیهان سطحی نگر

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۲۴ - ۷

۷ - < عن أبی عبداللّه (ع) [فی قوله] < و الشعراء یتّبعهم الغاوون > قال هم قوم تعلّموا و تفقّهوا بغیر علم فضلّوا و أضلوا ;

از امام صادق(ع) [درباره قول خدا] <و الشعراء یتّبعهم الغاوون> روایت شده که فرمود: آنان گروهی اند که علم و فقه را [به طور سطحی] آموخته اند، بدون این که دانش و بصیرت لازم را داشته باشند. پس خود گمراه شده و دیگران را هم گمراه کرده اند>.

گمراهی فقیهان دنیاطلب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۲۴ - ۵

۵ - < عن أبی جعفر (ع) فی قول اللّه عزّوجلّ الشعرا یتّبعهم الغاوون > قال : . . .هم قوم تفقهوا لغیر الدین فضلّوا و أضلوا ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خدای عزّوجلّ <الشعراء یتّبعهم الغاوون> روایت شده که فرمود: . ..آنان گروهی هستند که فقه را برای غیر دین آموخته اند; هم خود گمراه گشته اند و هم دیگران را گمراه کرده اند>.

گمراهی فقیهان سطحی نگر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۲۴ - ۷

۷ - < عن أبی عبداللّه (ع) [فی قوله] < و الشعراء یتّبعهم الغاوون > قال هم قوم تعلّموا و تفقّهوا بغیر علم فضلّوا و أضلوا ;

از امام صادق(ع) [درباره قول خدا] <و الشعراء یتّبعهم الغاوون> روایت شده که فرمود: آنان گروهی اند که علم و فقه را [به طور سطحی] آموخته اند، بدون

این که دانش و بصیرت لازم را داشته باشند. پس خود گمراه شده و دیگران را هم گمراه کرده اند>.

فقها

حجیت قول فقها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۹۴ - ۶

۶ حجیت قول صاحب نظر و آگاه از کتاب های آسمانی ، درباره مسایل دین

فإن کنت فی شک مما أنزلنا إلیک فسئل الذین یقرءون الکتب من قبلک

فضایل فقها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۴۱ - ۱۲

۱۲ < عن أبی عبدالله (ع) [فی قوله : < أوَلم یروا أنّا نأتی الأرض ننقصها >] : ننقص ها بذهاب علمائها و فقهائها و خیار أهلها ;

از امام صادق(ع) روایت شده است: [مراد از<ننقصها> در سخن خدا: <أو لم یروا أنَّا نأتی الأرض ننقصها . ..> این است که]: با رفتن علما، فقها و خوبان اهل زمین، از زمین می کاهیم>.

مسؤولیت فقها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۲۲ - ۱۰

۱۰ فقیهان و عالمان ، مسؤول ارشاد و هدایت جامعه خویش

لیتفقهوا فی الدین و لینذروا قومهم إذا رجعوا إلیهم

نقش اجتماعی فقها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۲۲ - ۸

۸ هر جامعه و قومی نیاز به اسلام شناس و فقیه و مبلغی برخاسته از میان خودشان دارد .

فلولا نفر من کل فرقه منهم طائفه لیتفقهوا فی الدین و لینذروا قومهم

فکر از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فکر

آثار سلامت فکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف

- ۴۳ - ۴۰ - ۶

۶ - انسان ، در پرتو سلامت روح و اندیشه ، قادر به دریافت و پذیرش پیام وحی

و من یعش عن ذکر الرحمن . .. أفأنت تسمع الصمّ ... و من کان فی ضلل مبین

در آیه شریفه قابلیت نداشتن برای هدایت، گمراهی آشکار شمرده شده است. از این نکته می توان استفاده کرد که وجود قابلیت روحی و فکری برای هدایت، می تواند راه رسیدن به حق را هموار سازد.

آثار محدویت فکر مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۳۰ - ۳

۳ - اندیشه محدود مشرکان ، مانع از تأثیر پیام وحی در آنان

فأعرض عن من . .. ذلک مبلغهم من العلم

در صورتی که <ذلک مبلغهم. ..> بیانگر فلسفه تکلیف اعراض برای پیامبر(ص) باشد، مفاد آن چنین می شود: چون محدوده دانش مشرکان از دنیا فراتر نمی رود، بنابراین از درک معارف معنوی عاجزاند. پس از آنان روی بگردان; زیرا پیام های الهی در عناصری مانند آنان تأثیر ندارد.

انعطاف پذیری فکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۴۸ - ۳

۳ نیکو پنداشتن اعمال ناهنجار ، نشانی از نفوذ شیطان در افکار آدمی

و إذ زین لهم الشیطن أعملهم

تغییر فکر انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۸۲ - ۱۷

۱۷ افکار آدمی ، همواره در حال تغییر و تحوّل است .

و لو کان من عند غیر اللّه لوجدوا فیه اختلافاً کثیراً

تناسب فکر و عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۱ – بقره – ۲ – ۱۵۴ – ۱۱

۱۱ – التزام آدمی به عمل و پایداری بر آن ، در گرو تطابق آن با اندیشه و افکار اوست .

و لاتقولوا لمن یقتل فی سبیل اللّه أموت بل أحیاء

ارائه اندیشه برای فراهم کردن زمینه های عمل – که آیه فوق گویای آن است – بیانگر برداشت فوق می باشد.

روش برخورد با فکر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۵۶ – ۱۲

۱۲– جدال به باطل و استهزا و تمسخر ، از روش های ناپسند در برخورد با مسائل فکری و عقیدتی است .

و یجدل الذین کفروا بالبطل لیدحضوا به الحقّ واتخذوا ءایتی و ما أُنذروا هزوًا

روش تصحیح فکر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۱۵ – ۸

۸ سنجش و مقایسه بین فرجام دو اندیشه و رفتار ، بهترین روش برای گزینش اندیشه و رفتاری درست و برتر

قل أذلک خیر أم جنّه الخلد التی وعد المتّقون

زمینه تمرکز فکر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۱۰ – ۱۲

۱۲– تأثیر قطع ارتباط با مردم و تمرکز فکری در تقویت قوای جنسی *

ألاّ تکلّم الناس ثلث لیال سویًّا

نشـانه ای که برای زکریـا قرار داده شـد، بـدون مناسـبت و ارتبـاط بـا عوامـل منتهی به انعقـاد نطفه یحیی نیست، چرا که زکریا فرتوت گشـته و برای انجـام چنین کـاری آمـادگی لازم را نـدارد. ترک سـخن سه روزه او علاوه بر نشانه بودن ممکن اسـت موجب تمرکز فکری و آمادگی جسمی او برای انعقاد نطفه نیز

بوده است.

عوامل تقویت مبانی فکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۴۶ - ۱۳

۱۳ - یادآوری مبادی اندیشه جهت نتیجه بخش کردن آن ، از شیوه های تعلیمی قرآن کریم

أن تقوموا للّه مثنی و فردی ثمّ تتفکّروا

سفارش به تفکر با حرف عطف <ثمّ> که برای تراخی است پس از توصیه به اقدام خالصانه فردی و دو نفره برای خدا، نشان می دهد که به دور بودن از هیاهو و انجام کار برای خدا، فکر را دارای ثمر بهتر و بیشتری می کند.

عوامل مؤثر در فکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۲۳ - ۱۱

۱۱- اراده و تدبیر الهی ، حاکم بر تأثیر ها و تأثّر های طبیعی روح و اندیشه بشر *

فأصمّهم و أعمی أبصرهم

انسانِ بیماردل، در نتیجه عملکرد نادرست خویش، مورد لعن الهی قرار می گیرد و از دریافت حقایق معنوی و انسانی کر و کور می شود. این روند، به ظاهر طبیعی می نماید و در مقوله دانش روان شناسی قابل تحلیل است; با این حال خداوند کر و کوری آنان را به خود نسبت می دهد و این نیست مگر به خاطر این که تأثیرها و تأثرهای طبیعی نیز، به جعل و اراده اویند.

مبانی فکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۹۰ - ۷

۷- تأثیرگذاری نیاز های محیطی و مادی انسان بر آرا و نظریات وی حتی در زمینه مسائل فکری و معنوی *

و قالوا لن نؤمن لک حتی تفجر لنا من الأرض

ینبوعًا

با این احتمال که پیشنهاد ایجاد چشمه به عنوان معجزه از سوی مشرکان، متأثر از شدت نیاز آنان به منابع آبی بوده باشد، برداشت فوق به دست می آید.

محدودیت فکر انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۱ - ۵

۵ - قرآن ، در عرصه فکر ، اندیشه و . . . پیروزِ شکست ناپذیر و کتابی حکیمانه است .

تنزیل الکتب من اللّه العزیز الحکیم

برداشت بالا ـ به خاطر این نکته است که چون خداوند، عزیز (پیروز شکست ناپذیر) و حکیم است; بنابراین سخن او نیز در عرصه خاصِ خود (فکر، اندیشه و. ..) چنین خواهد بود.

ملاکهای تصحیح فکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۶۳ - ۶،۱۰،۱۳

۶ - پذیرش تورات با جدیت تمام و استوارسازی رفتار و اندیشه ها بر اساس آن ، فرمان خداوند به بنی اسرائیل

خذوا ما ءاتینکم بقوّه

۱۰ - نیل انسان ها به تقوا و پرهیزشان از عقاید ناصواب و اعمال ناروا ، از اهداف نزول کتاب های آسمانی است .

خذوا ما ءاتینکم بقوه و اذکروا ما فیه لعلکم تتقون

۱۳ - فراگیری کتاب آسمانی و تنظیم عقاید و اعمال بر محور آن ، وظیفه ای ضروری بر عهده اهل ایمان

خذوا ما ءاتینکم بقوه و اذکروا ما فیه

موانع تکامل فکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۵۴ – ۶

۶ – زبون ساختن انسان ها و ممانعت از رشد و تکامل اندیشه آنان ، روش جباران و حکومت های فاسد در طول تاریخ

فاستخفّ قومه فأطاعوه

فلز از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فلز

بخش

مفید فلز مذاب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۱۷ – ۱۲

۱۲ کف های سیلاب ها و فلزات گداخته شده دور ریخته و نیست می شوند و آب ها و فلزات سودمند باقی می مانند .

فأما الزبد فیذهب جفاءً و أما ما ینفع الناس فیمکث فی الأرض

<جَفـاء> به معنـای دور شـدن از چیزی است و <جُفـاء> به چیزی که دور ریخته می شود اطلاق می گردد، در لسان العرب آمده است <جفاء السیل یعنی کفها و چیزهای پلید و مانند اینها که سیلاب آنها را به کناری می اندازد>.

تشبیه به فلز مذاب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۱۷ – ۸،۲۲

۸ حق در تشبیه همانند فلزات گداخته شده و ذوب گشته است و باطل بسان کف های ایجاد شده بر روی آن

و مما یوقدون علیه فی النار . .. زبد مثله کذلک یضرب الله الحق و البطل

۲۲ همانندی حق با آب فرود آمده از آسمان و نیز با فلزات ذوب شده و همسانی باطل با کف سیلاب ها و کف فلزات ذوب شده ، از ضرب المثل های قرآن است .

کذلک یضرب الله الحق و البطل . .. کذلک یضرب الله الأمثال

تشبیه به کف فلز مذاب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – رعد – ۱۳ – ۱۷ – ۸،۲۲

۸ حق در تشبیه همانند فلزات گداخته شده و ذوب گشته است و باطل بسان کف های ایجاد شده بر روی آن

و مما یوقدون علیه فی النار . .. زبد مثله کذلک یضرب الله الحق

و البطل

۲۲ همانندی حق با آب فرود آمده از آسمان و نیز با فلزات ذوب شده و همسانی باطل با کف سیلاب ها و کف فلزات ذوب شده ، از ضرب المثل های قرآن است .

کذلک یضرب الله الحق و البطل . .. کذلک یضرب الله الأمثال

تشبیه کف فلز مذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۱۷ - ۴

۴ فلزات گداخته شده در کوره های آتش ، کفهایی همانند کف های سیلاب از خود ایجاد می کنند .

و مما یوقدون علیه فی النار . .. زبد مثله

<من> در <مما یوقدون> نشویه است. <ایقاد> (مصدر یوقدون) به معنای شعلهور ساختن آتش می باشد. مراد از <ما> به قرینه <حلیه> و <متاع> فلزاتی نظیر طلا، نقره، مس و ... است. <فی النار> حال مؤکّده می باشد. بنابراین <یوقدون ...> ; یعنی، و حاصل می شود از فلزاتی که آتش بر آن برافروزند (آن را ذوب کنند) کفی مانند کف سیلاب.

ذوب فلز در دوران بعثت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۱۷ - ۶

۶ مردم عصر بعثت آشنا با گداختن و ذوب فلزات در کوره های آتش ، برای تهیه زیورآلات و اسباب زندگی

و مما یوقدون علیه فی النار ابتغاء حلیه أو متع

ذوب فلز در دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۹۶ - ۸،۱۰

۸- ذوالقرنین ، از نحوه ساختن و بنای سد و کیفیت ذوب فلزات و ترکیب آن ، آگاهی دقیق داشت .

ءاتونى زبر الحديد . .. أَفرغ

علیه قطرًا

۱۰- صنعت ذوب فلز ، در تمدن زمان ذوالقرنین ، وجود داشته است .

قال انفخوا حتّی إذا جعله نارًا قال ءاتونی أُفرغ علیه قطرًا

صنعت ذوب فلز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۹۶ - ۱۰

۱۰- صنعت ذوب فلز ، در تمدن زمان ذوالقرنین ، وجود داشته است .

قال انفخوا حتّی إذا جعله نارًا قال ءاتونی أُفرغ علیه قطرًا

فواید ذوب فلز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۱۷ - ۵

۵ تهیه زیورآلات و وسایل زندگی از اهداف گداختن فلزات در کوره های آتش است .

و مما یوقدون علیه فی النار ابتغاء حلیه أو متع

<ابتغاء> به معنای طلب کردن است و این کلمه مفعول له برای <یوقدون> می باشد. <حلیه> چیزی است که وسیله زینت قرار می گیرد و <متاع> به چیزی گفته می شود که در زندگی مورد بهره برداری است.

کف فلز مذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۱۷ - ۱۲

۱۲ کف های سیلاب ها و فلزات گداخته شده دور ریخته و نیست می شوند و آب ها و فلزات سودمند باقی می مانند .

فأما الزبد فیذهب جفاءً و أما ما ینفع الناس فیمکث فی الأرض

<جَفـاء> به معنـای دور شـدن از چیزی است و <جُفـاء> به چیزی که دور ریخته می شود اطلاق می گردد، در لسان العرب آمده است <جفاء السیل یعنی کفها و چیزهای پلید و مانند اینها که سیلاب آنها را به کناری می اندازد>.

فواید از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فواید

آثار تبیین فواید ایمان

جلد - نام سوره -

سوره – آیه – فیش

۱۹ – جن – ۷۲ – ۱۶ – ۴

۴ – تأثیر مثبت بیان فواید و نتایج ایمان و دین داری در گرایش بیشتر مردم به دین

و ألّوِاستقموا علی الطریقه لأسقینهم ماء غدقًا

مأموریت پیامبر(ص) به بیان فواید دین، بیانگر مطلب یاد شده است.

آثار تبیین فواید دینداری

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – جن – ۷۲ – ۱۶ – ۴

۴ – تأثیر مثبت بیان فواید و نتایج ایمان و دین داری در گرایش بیشتر مردم به دین

و ألّوِاستقموا علی الطریقه لأسقینهم ماء غدقًا

مأموریت پیامبر(ص) به بیان فواید دین، بیانگر مطلب یاد شده است.

آثار ذکر فواید آسمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۳۲ – ۳

۳– توجه به آفرینش آسمان و نقش آن برای اهل زمین ، راهی برای رسیدن به توحید است .

أنّ السموت والأرض . .. و جعلنا السماء سقفًا محفوظًا

آگاهی از فواید دنیوی هجرت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۴۱ – ۱۴،۱۵

۱۴– آگاه شدن از فواید دنیوی هجرت در راه خدا و پاداش اخروی آن ، مورد تمنی خداوند

و الذین هاجروا . .. لو کانوا یعلمون

از جمله معناها و استعمالهای <لو> تمنی است و برداشت فوق بر این اساس است.

۱۵- آگاهی از ثمرات دنیوی هجرت در راه خدا و پاداش اخروی آن ، امری در حد ناممکن است .

و الذین هاجروا فی الله . .. و لأجر الأخره أکبر لو کانوا یعلمون

برداشت فوق، بنابر امتناعی بودن <لو> و یا تمنی بودن آن است و <لو تمنی> در

جایی استعمال می شود که مورد، محال و یا در حکم محال باشد.

تبیین فواید ایمان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – نوح – ۷۱ – ۱۲ – ۸

۸ – تبیین فواید ایمان و دین داری ، از روش های تبلیغی و هدایتی

استغفروا ربّکم . .. یرسل السماء علیکم مدرارًا . و یمددکم بأمول و بنین ... و یجعل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – جن – ۷۲ – ۱۶ – ۵

۵ – بیان فواید و نتایج ایمان و دین داری ، از روش های هدایتی و تبلیغی قرآن

و ألّوِاستقموا علی الطریقه لأسقینهم ماء غدقًا

تبیین فواید دینداری

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – نوح – ۷۱ – ۱۲ – ۸

۸ – تبیین فواید ایمان و دین داری ، از روش های تبلیغی و هدایتی

استغفروا ربّکم . .. یرسل السماء علیکم مدرارًا . و یمددکم بأمول و بنین ... و یجعل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – جن – ۷۲ – ۱۶ – ۵

۵ – بیان فواید و نتایج ایمان و دین داری ، از روش های هدایتی و تبلیغی قرآن

و ألّوِاستقموا علی الطریقه لأسقینهم ماء غدقًا

تبیین فواید قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۴۴ - ۱۰

۱۰ - پیامبر (ص) ، موظف به بیان فواید و آثار قرآن ، در پاسخ به بهانه جویی های کافران

و لو جعلنه . .. ءاْعجمىّ و عربىّ قل هو للذين ءامنوا هدًى و شفاء

فواید آب

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۲۲ - ۲۴

۲۴ استنجای به آب ، از مصادیق تطهیر است .

ان اللّه یحب التوابین و یحب المتطهرین

فردی به پیامبر گرامی اسلام (ص) گفت که من استنجای به آب می کنم; پس آن حضرت فرمود: هنیئاً لک فان اللّه عز و جل قد انزل فیک آیه: <ان اللّه یحب التوابین و یحب المتطهرین>

تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۱۰۹، ح ۳۲۸; تفسیر برهان، ج ۱، ص ۲۱۶، ح ۱۱.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶ - ۱۱،۱۲

۱۱ نقش ریزش فراوان و مداوم باران و جریان رودها در پیدایش تمدنهای قدرتمند

قرن مکنهم فی الأرض . .. و أرسلنا السماء علیهم مدرارا و جعلنا الأنهر

<مدرارا> یعنی دارای ریزش فراوان، پی در پی و به مقدار نیاز (مجمع البیان، ذیل آیه ۵۲ سوره هود)

۱۲ آب فراوان و رونق کشاورزی از شاخصه های توانمندی و قدرت اقوام و تمدنها

و أرسلنا السماء علیهم مدرارا و جعلنا الأنهر تجری من تحتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۷ - ۵

۵ آب ماده اصلی برای آفرینش آسمان ها و زمین *

خلق السموت و الأرض فی سته أیام و کان عرشه علی الماء

برداشت فوق، مقتضای ارتباط میان دو جمله <خلق السموات . ..> و <کان عرشه علی الماء> است; یعنی، بیان این معنا که: پیش از آفرینش آسمانها و زمین، هستی منحصر به آب بود و خداوند بر آنها حاکمیت داشت، می توانند به این نکته اشاره

داشته باشد که خداوند، آن آبهای پیشین یا

قسمتی از آنها را به آسمان و زمین تبدیل کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۲ - ۴

۴- آب ، عامل حیات و رویش گیاهان ، میوه ها و نباتات است .

و أنزل من السّماء ماء فأخرج به من الثمرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۱ - ۳،۷

۳- آب ، مایه رویش گیاهان و درختان میوه است .

أنزل من السّماء ماء . .. ینبت لکم به الزرع و الزیتون و النخیل و الأعنب

حرف جر <ب> در <به الزرع> سببیه است و مرجع ضمیر آن <ماء> در آیه قبل است. از این رو معنای جمله چنین می شود: خداوند به وسیله آب، کشتها و ... را برای شما می رویاند.

۷- رویش گیاهان و درختان زیتون ، نخل و تاک به وسیله آب ، زمینه ای برای اندیشیدن و راهی برای خداشناسی است .

ینبت لکم به . .. إن فی ذلک لأیه لقوم یتفکّرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۶۵ - ۴،۵

۴- خداوند ، آب را مایه حیات موجودات زنده قرار داده است .

فأحیا به الأرض بعد موتها

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مقصود از <الأرض> اهل زمین; یعنی، موجودات دارای حیات باشد که شایسته مرگ و حیاتند.

۵- زمین ، پیش از برخورداری از آب ، فاقد حیات بود .

فأحیا به الأرض بعد موتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۴۱ - ۳

۳- جریان آب های سطحی زمین و در

دسترس بودن آن ، از نعمت های خداوند و از عوامل مهم آبادانی است .

أو يصبح ماؤها غورًا فلن تستطيع له طلبًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۳۰ – ۴،۸

۴– پیدایش موجودات زنده ، پس از گذشت دوره انباشتگی و تراکم آسمان ها و زمین بوده است .

أنّ السموت والأرض كانتا رتقًا ففتقنهما و جعلنا من الماء كلّ شیء حیّ

۸– اندیشیدن در پدیده های جهان خلقت ، از راه های دستیابی انسان به توحید و یگانگی خداوند

أوَلم یر الذین كفروا أنّ السموت . .. أفلایؤمنون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۵ – ۳۱

۳۱ – آب ، مایه رویش و رشد گیاهان

فإذا أنزلنا علیها الماء اهتزّت وربت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۱۹ – ۲

۲ – تأثیر مهم و محوری آب در رویش گیاهان

فأنشأنا لكم به جنّت من نخیل و أعنب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۴۵ – ۱،۲

۱ – خداوند ، [در آغاز] هر جانداری را از آب آفرید .

و اللّه خلق كلّ دابّه من ماء

به حیوانات و جانداران روی زمین چه بزرگ و قابل رؤیت باشند و چه کوچک و غیر قابل دیدن <دابّه> گویند (لسان العرب).

۲ - آب ، از عناصر نخستین پیدایش حیات حیوانی است .

و اللّه خلق کلّ دابّه من ماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۵۴ - ۱

۱ آب ،

خمیر مایه و عنصر نخستین آفرینش آدم (ع)

و هو الذی خلق من الماء بشرًا

درباره کلمه <الماء> در آیه شریفه دو احتمال وجود دارد: ۱ مقصود آب است که جزئی از ماده اولیه خلقت آدم می باشد. در این صورت مقصود از <بشراً> حضرت آدم خواهد بود. ۲- مراد منی و نطفه است که در این صورت، مقصود از <بشراً> فرزندان آدم; یعنی، نوع انسان ها خواهد بود. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۶۳ - ۷

۷ - از جمله فوائد آب ، حیات بخشی به زمین است .

نزّل . .. ماء فأحیا به الأرض من بعد موتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۲۴ - ۵

۵ - زمین بدون آب ، مرده و موات است .

و ینزّل من السماء ماء فیحیی به الأرض بعد موتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۲۷ - ۱،۶

۱ - خداوند ، روانه کننده آب به سرزمین های خشک جهت رویاندن گیاهان است .

أوَلم یروا أنّا نسوق الماء إلی الأرض الجرز فنخرج به زرعًا

<جرز> به جایی کویر مانند گفته می شود که ریشه گیاه، در آن قطع شده و از بین رفته باشد (مفردات راغب). لازم به ذکر است که <زرع > مصدر به معنای مفعول است.

۶ - آب ، دارای نقش اساسی ، در حیات و تغذیه انسان ها و حیوان ها است .

و نسوق الماء إلی الأرض الجرز فنخرج به زرعًا تأکل منه

أنعمهم و أنفسهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۹ – ۵

۵ – زمین ، بدون آب مرده است .

فسقنه إلی بلد میّت فأحیینا به الأرض بعد موتها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۲۷ – ۴

۴ – آب ، عامل پدید آمدن انواع میوه ها با رنگ های گوناگون

ماء فأخرجنا به ثمرت مختلفًا ألونها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۲۱ – ۷

۷ – آب ، مایه حیات و رویش کشت های متنوع و رنگارنگ

یخرج به زرعًا مختلفًا ألونه ثمّ یهیج فتریه مصفرًّا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۳۳ – ۱

۱ – سودمندی آسمان ، شب ، روز ، زمین ، آب ، گیاه و کوه ها برای انسان و دام ، هدف خداوند از آفرینش و سامان بخشی آنها است .

متعًا لکم و لأنعمکم

<متاعاً> مفعول له است. این کلمه گرچه اسم است برای هر چیزی که سودمند باشد (لسان العرب)؛ ولی در این آیه جایگزین مصدر شده است؛ یعنی، <تمتیعاً لکم>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۲۵ - ۳

۳ - نقش اساسی آب و باران در تغذیه انسان

إلی طعامه . أنّا صببنا الماء صبًّا

عبارت <أنّا صببنا. ..>، بدل اشتمال برای <طعامه> و گویای ارتباط تنگاتنگ آب و طعام است.

فواید آب پاکیزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۴۹ - ۶

۶ پاکی

و زلال بودن آب ، تأثیرگذار در احیای زمین (رویش گیاهان و نباتات)

ماء طهورًا لنحیی به بلده میتًا

برداشت فوق، از قید <طهوراً> برای <ماء> به دست می آید.

فواید آب سرد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۲ - ۶

۶ - نقش آب سرد جوشیده از زمین ، در سلامتی انسان و برطرف کردن برخی از بیماری های جسمی

هذا مغتسل بارد و شراب

فواید آبخوری پادشاه مصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۷۲ - ۳

۳ جام شاهی ، وسیله پیمانه کردن غلات برای تعیین سهمیه افراد در دوران قحطی هفت ساله مصر

جعل السقایه فی رحل أخیه . .. نفقد صواع الملک

تعبیر کردن از جام گمشده به <سقایه> (جام) و <صواع> (پیمانه) گویای این است که پیمانه مورد استفاده برای تعیین سهمیه افراد، همان ظرفی بود که پیش از سپردن آن به یوسف(ع) برای نوشیدن آب و مانند آن مورد استفاده پادشاه قرار می گرفته بود.

فواید آتش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۸۰ - ۴

۴ - آتش ، نعمت بزرگ الهی و دارای نقش حیاتی در زندگی بشر

الذی جعل لکم من الشجر الأخضر نارًا فإذا أنتم منه توقدون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه ضـمن آن که بیانگر جلوه های قدرت خدا است درصدد بیان نعمت های الهی و امتنان بر انسان نیز می باشد. گفتنی است که آمدن لام انتفاع (لکم) مؤید این مطلب است.

فواید آسمان

جلد - نام

سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۲۲ - ۶

۶ - خداوند ، آسمان در جهت منافع انسان ها برافراشته ساخت .

الذی جعل لکم . .. السماء بناء

کلمه <بناء> در لغت عرب معنایی دارد که شامل: ساختمان، خیمه، چادر و مانند اینها می شود. اطلاق <بناء> بر آسمان از باب تشبیه است; یعنی: جعل لکم السماء کالبناء.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۶۴ - ۹

۹ - آسمان مبدأ پیدایش آب های موجود در زمین است .

و ما أنزل من السماء من ماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۱ - ۲

۲ آسمان و زمین ، دو منبع روزی برای انسانها

قل من یرزقکم من السماء و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۲ - ۵

۵- آسمان ، منبع اصلی آبها

و أنزل من السّماء ماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۲۲ - ۱۱

۱۱- منبع اصلی آب ها ، آسمان (ابر ها) است .

فأنزلنا من السّماء ماء فأسقینکموه

از اینکه خداوند، در مقام امتنان به بندگان می فرماید: <ما از آسمان آب فرستادیم و با آن شما را سیراب کردیم> با اینکه در زمین هم آب برای سیراب کردن هست حکایت از آن دارد که منابع زمینی آبها هم، از آسمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۰ - ۱

۱- نزول آب (باران)

از آسمان ، تنها به دست خداست .

هو الذی أنزل من السّماء ماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۷۳ - ۴

۴- آسمان و زمین ، در تأمین روزی انسان نقش دارند .

ما لایملک لهم رزقًا من السموت و الأرض شیئًا

از اینکه خداوند فرمود: معبودها قادر به روزی رسانی به انسان از آسمان و زمین نیستند، استفاده می شود که زمینه روزی رسانی در آسمانها همچون زمین، وجود دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۲۷ - ۳

۳ - آسمان (فضا و ابر ها) ، منشأ نزول باران و منبع آب ها

أنزل من السماء ماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۱۲ - ۳

۳ - آسمان و زمین ، گنجینه های خیرات و روزی موجودات

له مقالید السموت و الأرض یبسط الرزق

از کلمه <مقالید> (کلیدها) و نیز جمله <یبسط الرزق>، مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۳۳ - ۱

۱ - سودمندی آسمان ، شب ، روز ، زمین ، آب ، گیاه و کوه ها برای انسان و دام ، هدف خداوند از آفرینش و سامان بخشی آنها است .

متعًا لكم و لأنعمكم

<متاعاً> مفعول له است. این کلمه گرچه اسم است برای هر چیزی که سودمند باشد (لسان العرب)؛ ولی در این آیه جایگزین مصدر شده است؛ یعنی، <تمتیعاً لکم>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - طارق - ۸۶ - ۱۱ -

۱،۲

۱ - آسمان ، دارای باران های پیاپی و فائده های مداوم و جایگاه ظهور مکرر ستارگان

و السماء ذات الرجع

<رَجْع> به معنای بازگرداندن و <رجوع> به معنای بازگشتن است (مفردات راغب). <ذات الرجع> وصفی است که بر ثبوت و تداوم دلالت دارد و مراد از آن می تواند بازگشت دادن بخارهای متصاعد به صورت باران باشد. گفته <مقاییس اللغه> که <رَجْع> را به معنای <باران> دانسته است این احتمال را تأیید می کند. برخی از مفسران، آن را بر تمام فایده های آسمانی، ظهور مکرر ستارگان در شب ها، تأثیر حوادث آسمانی در پیدایش مکرر فصول سال، تطبیق داده اند.

۲ - توجّه به تأثیر آسمان در تداوم بازگشت بعضی از پدیده ها ، زمینه ساز باور به معاد

و السماء ذات الرجع

ارتباط این سوگند با قبل و بعد آن به ویژه آیه <إنّه علی رجعه لقادر> که کلمه <رجع> در آن نیز آمده است بیانگر برداشت یاد شده است.

فواید آهن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۹۶ - ۲،۱۱

۲- آهن ، نقشی اصلی و مهم ، در بنای سد ذوالقرنین داشت .

ءاتونی زبر الحدید حتّی إذا ساوی بین الصدفین

گرچه در مصالح ساختمانی سدّ، از مس نیز استفاده شده، ولی از <حتی إذا ساوی . ..> دانسته می شود که تمام فضای بین دو کوه، ابتدا، از آهن پاره ها آکنده شد و مس ذوب شده، تنها، برای پیوند آن قطعات به کار رفت.

۱۱- ترکیب آهن و مسّ ، فلزی بسیار مستحکم و غیر قابل نفوذ به دست می دهد .

ءاتونی زبر الحدید .

.. أَفرغ عليه قطرًا

ریختن مس گداخته بر آهن های نزدیک به ذوب، گویای آن است که جنس ترکیبی، به فلزی بسیار مستحکم تبدیل خواهد شد.

فواید ابر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۲۲ - ۷،۹

۷ - خداوند ، نازل کننده باران از ابرها

و أنزل من السماء ماء

<سماء> به هر چیزی که در جهت بالا قرار گرفته باشد گفته می شود. تکرار کلمه <السماء> در آیه، حکایت از آن دارد که مراد از آن در هر فراز، مصداقی خاص از معنای ذکر شده است; در جمله نخست چون در مقابل <الأرض> قرار گرفته به معنای آسمان است و در جمله دوم به قرینه <ماء> می توان گفت که مقصود از آن <ابر> می باشد.

۹ - آب های نازل شده از ابر ها ، سببی اساسی برای پیدایش روزی انسان ها

فأخرج به من الثمرت رزقاً لکم

فواید ابر ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۲۲ - ۱۱

۱۱- منبع اصلی آب ها ، آسمان (ابر ها) است .

فأنزلنا من السّماء ماء فأسقینکموه

از اینکه خداوند، در مقام امتنان به بندگان می فرماید: <ما از آسمان آب فرستادیم و با آن شما را سیراب کردیم> با اینکه در زمین هم آب برای سیراب کردن هست حکایت از آن دارد که منابع زمینی آبها هم، از آسمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۴۳ – ۴،۱۰

۴ – دانه های باران ، از لابه لای اجزای متراکم ابر ها بیرون می

آید .

فتری الودق یخرج من خلله

<ودق> به معنای باران است; چه کم باشد و چه زیاد; چه شدید باشد و چه ضعیف (لسان العرب).

۱۰ - ابر های متراکم ، دارای بار الکتریکی مثبت و منفی

أنّ اللّه یزجی سحابًا . .. رکامًا ... یکاد سنا برقه یذهب بالأبصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۹ - ۳

۳ - ابر ها ، عامل نزول باران

فتثیر سحابًا فسقنه إلی بلد میّت فأحیینا به الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۲۷ - ۲،۳

۲ - خداوند ، نازل کننده باران از آسمان (فضا و ابر ها)

أنّ اللّه أنزل من السماء ماء

<سماء> به هر چیزی گفته می شود که در جهت بالاـ قرار گرفته باشد و مقصود از آن در آیه شریفه، فضا و ابرهای موجود در بالای سر موجودات زمینی می باشد.

۳ - آسمان (فضا و ابر ها) ، منشأ نزول باران و منبع آب ها

أنزل من السماء ماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۶۹ - ۲

۲ - ابر ، سرچشمه آب های شرب در زمین

الماء الذی تشربون . ءأنتم أنزلتموه من المزن

فواید اخبار از آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نبأ - ۷۸ - ۲ - ۳

۳ - گزارش حوادث جهان آخرت ، سودمند و اطمینان بخش است .

عن النبأ العظیم

<نبأ>، به خبری گفته می شود که دارای فایده بزرگی باشد و به آن یقین یا گمان قوی پیدا شود. (مفردات راغب)

فواید

اخروی توکل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۴۲ – ۶

۶- توکل بر خداوند در همه امور ، امری بس شایسته و پسندیده و دارای ثمرات دنیوی و اخروی

الذین هاجروا . .. و علی ربّهم یتوکّلون

فواید اخروی صبر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۴۲ – ۲

۲- صبر در برابر ناملایمات ، دارای ثمرات دنیوی و اخروی است .

لنبوّئنّهم فی الدنیا . .. و لأجر الأخره أکبر ... الذین صبروا

فواید اخروی عمل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – فجر – ۸۹ – ۲۷ – ۳

۳ – کرداری که ذخیره آخرت باشد ، در قیامت اطمینان آور و مایه آرامش خاطر انسان خواهد بود .

یلیتنی قدّمت لحیاتی . .. یأیّتها النّفس المطمئنّه

تقابل دو دسته ای که در این مجموعه آیات از آنان یاد شده است، بیانگر برداشت یاد شده است.

فواید ازدواج

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۶۶ – ۲،۳

۲ – همسری مردان با زنان ، راهی طبیعی و خداپسند برای ارضای غریزه جنسی

و تذرون ما خلق لکم ربّکم من أزوجکم

۳ - نکاح و ارضای غریزه جنسی از طریق طبیعی و خداپسند ، در جهت منافع و مصالح انسان ها است .

و تذرون ما خلق لکم ربّکم

برداشت یاد شده با توجه به قید <لکم> (برای شما) استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۲۱ - ۷

۷ - زوجیت و همسری میان انسان ها ، پدیده

ای در جهت منافع آنان است .

أن خلق لکم من أنفسکم أزوجًا

فواید اقتصادی مشرکان در مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۲۸ - ۹

۹ آمدن مشرکان به مکه در مراسم سالانه حج ، دارای ثمرات اقتصادی برای مکیان (از جمله مسلمانان) بود .

و إن خفتم عیله فسوف یغنیکم اللّه من فضله

فواید انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۶۷ - ۱،۷

۱- خداوند ، از میوه های درختان خرما و انگور ، نوشیدنیهایی برای انسان ، قرار داد .

نسقیکم ممّا . .. و من ثمرت النخیل و الأعنب

<من ثمرات> جار و مجرور و به قرینه <نسقیکم> مذکور در آیه قبل متعلق به <نسقیکم> در تقدیر است. هم چنین بر جمله <و إن لکم فی الأنعام لعبره> عطف شده است.

۷- فرآورده های درختان خرما و انگور ، از بهترین و سالم ترین فرآورده های خوراکی و نوشیدنی برای انسان

نسقیکم ممّا . .. و من ثمرت النخیل و الأعنب تتّخذون منه سکرًا و رزقًا حسنًا

اختصاص به ذکر یافتن فرآورده های درختان خرما و انگور، از میان مجموعه خوراکیها و نوشیدنیها، می تواند حاکی از نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۳۵ - ۴،۵،۷

۴ - نقش اساسی خرما و انگور و فراورده های آن ، در تغذیه انسان

و جعلنا فيها جنّت من نخيل و أعنب . .. ليأكلوا من ثمره

از اختصاص به ذكر يافتن خرما و انگور براى تغذيه انسان ها (از ميان

مجموعه میوه ها و محصولات باغ ها) برداشت یاد شده به دست می آید.

۵ - هدف و فلسفه آفرینش خرما و انگور از سوی خداوند ، تغذیه انسان از فراورده های دست ساخته خود از آن درختان (مانند شیره ، عصاره ، کشمش و . . .) است .

لیأکلوا من ثمره و ما عملته أیدیهم

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که <ما> در <ما عملته> موصوله (به معنای الذی) باشد; یعنی، <و الذی عملته أیدیهم> (و آنچه دست های شان به عمل می آورد).

۷ - خرما و انگور ، از غذا های آماده برای انسان ، بدون دخالت وی در آماده سازی آنها

لیأکلوا من ثمره و ما عملته أیدیهم

این برداشت مبتنی بر این احتمال است که ضمیر در <عملته> به <ثمر> بازگردد.

فواید اول شب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۶ - ۷

۷ - بخش نخست شب ، زمان مناسب برای عبادت و نماز

إنّ ناشئه الّیل هی أشدّ وطًا

یکی از معانی <ناشئه اللیل>، ساعات اول شب است (قاموس المحیط).

فواید ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۱۰ - ۱۱

۱۱- فایده ایمان به خود انسان بازمی گردد .

یدعوکم لیغفر لکم من ذنوبکم و یؤخّرکم إلی أجل مسمًّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ – نوح – ۷۱ – ۱۲ – ۷

۷ – تبیین فواید ایمان و دین داری ، از سوی نوح (ع) برای مردم

استغفروا ربّکم . .. یرسل السماء علیکم مدرارًا . و یمددکم بأمول و بنین ...

و یجعل

فواید باد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۴۶ – ۴،۹،۱۱

۴ – فلسفه وزش باد های نویدبخش باران ، قبل از نزول آن ، احساس لذت بیشتر از رحمت الهی است .

أن یرسل الریاح مبشّرت و لیذیقکم من رحمته

<بشر> ریشه <مبشّرات> است و به خبری گفته می شود که خوشحالی آور است و چهره شنونده، با آن، باز و شکفته می شود. در ضمن، <مبشّرات> در مقام تعلیل برای فعل <یرسل> و <لیذیقکم> عطف بر <مبشّرات> است.

۹ – از جمله فواید باد ها ، به حرکت در آوردن کشتی ها در دریا ها است .

أن یرسل الریاح . .. و لتجری الفلک بأمره

<لام> در <لتجری> تعلیل برای فعل <یرسل> است.

۱۱ – باد ها وسیله ای برای برخوردار شدن انسان ها از مواهب مادی طبیعت است .

یرسل الریاح . .. و لتبتغوا من فضله

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۴۸ – ۱،۶،۱۰

۱ – جریان باد ها و پراکنده شدن ابر ها در آسمان به وسیله آن ، تنها ، با مشیّت خداوند است .

اللّه الذی یرسل الریاح فتثیر سحابًا . .. کیف یشاء

مصدر ثلاثی <تثیر>، <ثور> و به معنای <به حرکت درآوردن و پراکندن> است. فعل مضارع <یرسل> می تواند اشاره به استمرار و همیشگی جریان باد داشته باشد.

۶ – باد های متعددی در پیدایش ابر های باران زا نقش دارند .

یرسل الریاح فتثیر سحابًا

جمع آورده شـدن <ریاح> ممکن است به خاطر اشاره به واقعیّتی خارجی باشد و آن، این است که در تشـکیل ابرها، بادهای متعددی

از جناح های گرم و سرد نقش دارند.

۱۰ – باران ، از فواید مهم جریان باد است .

اللّه الذی یرسل الریاح فتثیر سحابًا . .. و یجعله کسفًا فتری الودق یخرج من خلله

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۹ – ۲

۲ – باد ، عامل حرکت و تشکیل ابرها

و اللّه الذی أرسل الریح فتثیر سحابًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۳۳ – ۳

۳ – باد ها ، از منابع انرژی در زندگی انسان

إن یشأ یسکن الریح فیظللن رواکد علی ظهره

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – مرسلات – ۷۷ – ۱ – ۷

۷ – < قال رسول اللّه (ص) : الریاح ثمان : أربع منها عذاب و أربع منها رحمه . . . و الرحمه منها . . . المرسلات . . . فیُرسل اللّه المرسلات فتُثِیرُ السَّحاب . . . ;

رسول خدا(ص) فرمود: بادها هشت گونه اند; چهارگونه از آنها بادهای عذاب و چهارگونه دیگر رحمت اند. .. و از جمله بادهای رحمت... <مرسلات> است... پس خداوند <مرسلات> را می فرستد تا ابرها را به حرکت درآورد>.

فواید باد ها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۲۲ – ۱،۲،۵،۱۳،۱۵

۱– خداوند ، فرستنده باد ها برای بارروی ابرها

و أرسلنا الریح لوقح

برداشت فوق، مبتنی بر این احتمال است که بارورسازی بادها به قرینه جمله <فأنزلنا من السّماء ماء> بارور کردن ابرها برای نزول باران باشد.

۲- باد ها ، وسیله جا به جا

کردن گرده های نر ، برای بارور ساختن گیاهان و درختان است .

و أرسلنا الریح لوقح

برداشت فوق، بنابراین احتمال است که مراد از <الریاح لواقح> (بادهای بارورکننده) بادهایی است که مواد باردارکننده را از گیاهان نر، به گیاهان ماده منتقل می کنند.

۵- باد ها ، دارای نقشی تعیین کننده در پدید آمدن و نزول باران از ابرها

و أرسلنا الریح لوقح فأنزلنا من السّماء ماء

<فا> در <فأنزلنا> عاطفه و برای ترتیب است و این می تواند مفید معنای یاد شده باشد.

۱۳- به حرکت درآوردن باد ها برای تلقیح ابر ها ، نزول باران و سیراب کردن انسان ها به وسیله آن ، از آیات الهی است .

و أرسلنا الریح لوقح فأنزلنا من السّماء ماء فأسقینکموه

۱۵- < عن أبی جعفر (ع) قال : لله ریاح رحمه لواقح ینشرها بین یدی رحمته ;

از امام باقر(ع) روایت شده است که فرمود: خدا بادهای رحمتی دارد باردار که پیشاپیش رحمت خود (باران) آنها را منتشر می کند>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۴۸ - ۱،۳

۱ باد ها ، پیام آورانی نوید بخش برای نزول باران

و هو الذی أرسل الریح بشرًا بین یدی رحمته

<بشراً> (مخفف <بُشُر> و جمع <بُشور>) حال برای <الریاح> است و <ریاح> (جمع <ریح>) به معنای بادها است.

۳ باد ها ، دارای نقش تعیین کننده در شکل گیری و نزول باران

و هو الذی أرسل الریح بشرًا بین یدی رحمته و أنزلنا من السماء ماء طهورًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۵ - ۷

۷ – نقش سازنده

حرکت باد ها در شرایط زیستی زمین ، نشانه ای از خداوند برای اهل اندیشه

و تصریف الریح ءایت لقوم یعقلون

فواید باران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۲۲ - ۹،۱۰

۹ - آب های نازل شده از ابر ها ، سببی اساسی برای پیدایش روزی انسان ها

فأخرج به من الثمرت رزقاً لکم

۱۰ - خداوند ، به وسیله آب های نازل شده از آسمان ، درختان رابه ثمر می رساند .

و أنزل من السماء ماء فأخرج به من الثمرت رزقاً لکم

<ثمره> - که مفرد <ثمرات> است - به میوه درختان گفته می شود. <من> در <من الثمرات> می تواند به معنای بعض باشد، در این صورت <من الثمرات> مفعول برای <اخرج> است؛ یعنی: فأخرج به بعض الثمرات لیکون رزقاً لکم. همچنین می تواند <من> بیانیه باشد دراین صورت <رزقاً> مفعول برای <اخرج> خواهد بود؛ یعنی: اخرج به رزقاً لکم و هی الثمرات.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۶۴ - ۱۰،۱۲

۱۰ - فرو فرستادن آب از آسمان و زنده کردن زمین به وسیله آن ، از نشانه های توحید و رحمت گستری خداوند است .

إن فی . .. ما أنزل اللّه من السماء من ماء فأحیا به الأرض ... لأیت

۱۲ - باران ، منشأ حیات در زمین و موجب پیدایش جنبندگان در آن است .

فأحیا به الأرض بعد موتها و بث فیها من کل دابه

<بث> به معنای پراکنده ساختن است و مراد از آن در آیه شریفه ایجاد انواع جنبندگان و ازدیاد آنها با توالد و تناسل و پراکنده ساختنشان

در زمین است. <بث فیها> می تواند عطف بر <أحیا ...> باشد که در این صورت متفرع بر <أنزل من السماء من ماء> خواهد بود و گویای این است که: منشأ به وجود آمدن حیوانات آبهای فرود آمده از آسمان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶ - ۱۱

۱۱ نقش ریزش فراوان و مداوم باران و جریان رودها در پیدایش تمدنهای قدرتمند

قرن مکنهم فی الأرض . .. و أرسلنا السماء علیهم مدرارا و جعلنا الأنهر

<مدرارا> یعنی دارای ریزش فراوان، پی در پی و به مقدار نیاز (مجمع البیان، ذیل آیه ۵۲ سوره هود)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۹۹ - ۲،۴،۷،۸

۲ خداوند با آب باران گیاهان را از زمین می رویاند.

أنزل من السماء ماء فأخرجنا به نبات کل شیء

۴ سرسبزی زمین و رشد نباتات مرهون ریزش باران است.

أنزل من السماء ماء . .. فأخرجنا منه خضرا

۷ خداوند با باران از شکوفه های نخل، خوشه هایی سر فروهشته و در دسترس را می رویاند.

فأخرجنا . .. و من النخل من طلعها قنوان دانیه

<طلع> به معنای شکوفه خرما و <قنوان> نیز به معنای خوشه است و <قنوان دانیه> یعنی خوشه های نزدیک که در دسترس باشد.

۸ خداوند با آب باران تاکستانهای انگور و باغهای زیتون و انار را پدیدار می سازد.

و جنت من أعناب و الزیتون و الرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۲۲ - ۸،۱۰،۱۲

۸- خداوند ، آب باران را وسیله سیرابی انسان

ها قرار داد .

فأنزلنا من السّماء ماء فأسقينكموه

۱۰- آب باران ، از وسایل معیشت خدادادی برای انسانها

و جعلنا لکم فیها معیش . .. فأنزلنا من السّماء ماء فأسقینکموه

۱۲- آب باران ، بهترین و مناسب ترین آب ها برای نوشیدن و سیراب شدن انسان

فأنزلنا من السّماء ماء فأسقینکموه

از اینکه خداوند، برای سیراب شدن انسان از میان انواع آبها، تنها آب باران را به عنوان وسیله نوشیدنی معرفی کرد، می تواند بیانگر حقیقت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۰ - ۳

۳- رویش گیاهان و به وجود آمدن مراتع و جنگل ها ، در اثر نزول باران است .

أنزل من السّماء ماء . .. و منه شجر

<شجر> شامل گیاه بدون ساقه و با ساقه می شود که از آنها به مراتع و جنگلها تعبیر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۶۵ - ۳

۳- خداوند ، احیاگر زمین های موات به وسیله آب باران

و الله أنزل من السّماء ماء فأحیا به الأرض بعد موتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۴۵ - ۴،۷

۴- باران ، از عناصر اصلی حیات گیاهی در زمین است .

كماء أنزلنه من السماء فاختلط به نبات الأرض

چنـان چه <بـاء> در <فاختلـط به> برای تعـدیه باشـد، جمله <فاختلط به نبات الأرض> معنایی مبالغه آمیز خواهـد داشت;
یعنی، نقش آب، به قدری برجسته است که باید گفت گیاه زمین، با آب، مخلوط شده است.

۷- رشد انبوه گیاهان با نزول باران و زوال سریع آن با خزان ، نمودی از

سرخوشی های ناپایدار زندگی دنیا است .

الحیوه الدنیا کما أنزلنه من السماء فاختلط به نبات الأرض فأصبح هشیمًا تذروه الری

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۵۳ – ۸،۹

۸ – باران ، از عوامل اصلی رویش گیاهان

أنزل . .. فأخرجنا

۹ – نزول باران از آسمان و رویش گیاهان مختلف به وسیله آن ، پرتویی از ربوبیت خداوند است .

الذی . .. و أنزل من السماء ماء فأخرجنا به أزوجًا من نبات

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۳۰ – ۲،۱۱

۲– جهان طبیعت ، دارای آسمان های متعدد

السموت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۶۳ – ۲

۲ – باران ، عامل سرسبزی زمین ، رویش حبوبات و مایه گردش چرخه حیات

أنزل من السماء ماء فتصبح الأرض مخضرّه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۱۹ – ۱،۶

۱ – پیدایش باغ های خرما و انگور بر اثر ریزش باران ، به اراده خداوند است .

فأنشأنا لکم به جنّت من نخیل و أعنب

<إنشاء> (مصدر <أنشأنا>) به معناى پديد آوردن و پروراندن <جنّات> (جمع <جنّه>) به معناى باغات است. <نخيل> نيز جمع <نخيله> (خرما) و <أعناب> جمع <عنب> (انگور) است.

۶ - پيدايش گياهان مختلف با ميوه هاى متفاوت به وسيله ريزش باران ، يكى از جلوه هاى تدبير و ربوبيت خداوند است .

فأنشأنا لكم به جنّت . .. لكم فيها فوكه كثيره

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۴۸ -

۵ آب باران ، وسیله ای برای نظافت و پاکیزکی

و أنزلنا من السماء ماء طهورًا

<طهور> صیغه مبالغه از مصدر <طهارت> است و آمدن این واژه به صیغیه، مبالغه نه بر وزن فاعل (طاهر)، می تواند حاکی از این حقیقت باشد که آب ضمن آن که خود پاک و پاکیزه است، عنصری پاک کننده نیز می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۴۹ – ۱،۲،۳،۴،۵

۱ آب باران ، منشأ پیدایش حیات و رویش گیاهان و نباتات در بستر زمین

ماء طهورًا . لنحیی به بلده میتًا

۲ زمین ، بدون نزول باران ، مرده و فاقد حیات نباتی خواهد بود .

لنحیی به بلده میتًا

۳ آب باران ، مناسب ترین آب برای کشاورزی و احیای زمین های مرده

و أنزلنا من السماء ماء طهورًا لنحیی به بلده میتًا

از این که خداوند از میان انواع آب ها، آب باران را عامل احیای زمین برشمرده و قید <طهور> (پاک و پاک کننده) را بر آن افزوده است، می توان برداشت فوق را به دست آورد.

۴ آب باران ، وسیله سیراب شدن بسیاری از انسان ها و دام ها (شتر ، گاو و گوسفند)

و نسقیه ممّا خلقنا أنعمًا و أناسیّ کثیرًا

<أنعام> واژه ای است که بر شتر، گاو و گوسفند اطلاق می شود و <أناسیّ> (جمع <انسی>) مرادف معنای انسان ها است.

۵ آب باران ، مناسب ترین آب برای نوشیدن و سیراب شدن انسان و دام ها (شتر ، گاو و گوسفند)

أنزلنا من السماء ماء طهورًا . .. و نسقیه ممّا خلقنا أنعمًا و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۶۰ - ۳

۳ - نزول باران از سمت آسمان و رویش بوستان های پرطراوت در پرتو آن ، جلوه تدبیر خدای یگانه

و أنزل لکم من السماء ماء فأنبتنا به حدائق ذات بهجه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۶۳ - ۲،۳

۲ - مشرکان ، به این که حیات بخش زمین مرده ، با آب باران ، خداوند است ، اعتقاد داشتند .

و لئن سألتهم من نزّل . .. فأحیا به الأرض من بعد موتها لیقولنّ اللّه

۳ - خداوند ، نازل کننده آب از آسمان ، و حیات بخش زمین مرده ، با باران است .

من نزّل من السماء ماء فأحیا به الأرض من بعد موتها لیقولنّ اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۲۴ - ۲،۳

۲ - نزول باران و سرسبز و با طراوت شدن زمین به وسیله آن ، ازآیه های خداوند است .

و من ءایته . .. و ینزّل من السماء ماء فیحیی به الأرض بعد موتها

۳ - باران ، مایه حیات زمین و طبیعت است .

و ینزّل من السماء ماء فیحیی به الأرض بعد موتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۲۵ - ۹

۹ - احیای زمین موات با نزول باران ، دلیل قدرت خداوند بر احیای مجددانسان ها در قیامت است .

و من ءايته . .. و ينزّل من السماء ماء فيحيى به الأرض بعد موتها ... ثمّ إذا دعاك

جلد – نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۵۰ – ۳،۷،۸،۱۰،۱۶

۳ – باران ، دارای نقشی اساسی در حیات و آبادانی زمین است

فانظر إلی ءاثر رحمت اللّه کیف یحی الأرض بعد موتها

مراد از <آثار رحمت اللّه> در آیه، به قرینه <یحی الأرض> و نیز آیه چهل و هشت، باران است.

۷ – زمین ، بدون بارش باران و رویش گیاهان ، مرده و موات است .

یحی الأرض بعد موتها

۸ – احیای مجدد زمین مرده با باران ، نشانه ای گویا بر توان مندی خداوند در بازآفرینی انسان ها ، در قیامت است .

یحی الأرض بعد موتها إنّ ذلک لمحی الموتی

۱۰ – رویش گیاهان و حیات یافتن زمین ، با باران ، به دست خداوند است .

کیف یحی الأرض

۱۶ – قدرت مطلق خداوند ، منشأ ریزش باران ، و احیای زمین به وسیله آن است .

فتری الودق یخرج من خلله . .. یحی الأرض بعد موتها ... و هو علی کل شیء قدیر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۱۰ – ۱۳

۱۳ – پوشش گیاهی بر سطح زمین ، مرهون بارش باران است .

و أنزلنا من السماء ماء فأنبتنا فیهامن کلّ زوج کریم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۹ – ۴

۴ – باران ، منشأ حیات در زمین

فسقنه إلى بلد ميّت فأحيينا به الأرض بعد موتها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۲۱ – ۳

۳ – باران ، منشأ پیدایش چشمه سار ها در زمین

أنزل من السماء ماء

فسلکه ینبیع فی الأرض

<ینبوع> (مفرد <ینابیع>) به معنای مکان جوشش آب (چشمه) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۱۳ - ۶

۶ - نزول باران ، در جهت منافع انسان ها است .

و ینزّل لکم من السماء رزقًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۳۹ - ۱،۳،۶،۱۰

۱ - حیات و خرمی زمین پژمرده با نزول باران ، از آیات و نشانه های قدرت خداوند است .

و من ءایته أنّک تری الأرض خشعه فإذا أنزلنا علیها الماء اهتزّت و ربت

<خشوع> (مصدر <خاشعه>) در اصل به معنای تضرع و تواضع است و در مورد زمین کنایه از خشکی و فسردگی می باشد. <اهتزاز> (مصدر <اهتزّت>) به معنای تحرک و جنبش است که نشانه شادابی و خرمی می باشد. <ربو> (مصدر <ربت>) به معنای افزایش و نموّ است و در این جا مقصود رویش گیاهان می باشد.

۳ - حیات و سرسبزی پهنه زمین ، در گرو نزول باران به اراده الهی

فإذا أنزلنا علیها الماء اهتزّت و ربت

۶ - نزول باران ، زمینه تحول عناصر خاک و مهیّا شدن زمین برای رویش گیاهان

فإذا أنزلنا علیها الماء اهتزّت و ربت

۱۰ - شباهت رستاخیز انسان ها در قیامت ، به رویش گیاهان پس از ریزش باران

و من ءایته أنّک تری الأرض خشعه . .. إنّ الذی أحیاها لمحی الموتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۲۸ - ۳

۳ – نقش اساسی باران در تأمین روزی انسان ها

ينزّل بقدر ما يشاء . .. ينزّل الغيث من بعد ما

قنطوا

از این که در آیه قبل، سخن از تنظیم به اندازه معیشت به میان آمده و در این آیه مسأله نزول باران مطرح شده است، می توان تأثیر باران را در تأمین معیشت استفاده کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۱۱ - ۴

۴ - خرّمی و حیات زمین ، وابسته به نزول باران است .

نزّل من السماء ماء بقدر فأنشرنا به بلده میتًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - جاثیه - ۴۵ - ۵ - ۳،۴،۵

۳ - فروفرستادن باران بهوسیله خداوند ، جلوه ای از روزی رسانی او به مخلوقات

و ما أنزل اللّه من السماء من رزق

<من> در <من رزق> بیانیه است.

۴ - نزول باران ، تدبیری الهی در گسترش بخشیدن به پوشش گیاهی و زندگی جانداران در پهنه زمین

و ما أنزل اللّه من السماء من رزق فأحیا به الأرض بعد موتها

تفریع حیات زمین بر نزول باران از آسمان، می تواند بیانگر اهمیت محوری و اساسی آن در حیات تمامی پهنه زمین و بهره مندی تمام عرصه حیات نباتی و حیوانی از آن باشد.

۵ - باران ، مایه حیات زمین

و ما أنزل اللّه من السماء . .. فأحیا به الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۹ - ۳،۴

۳ قطره های برکت آفرین باران ، پیامدار بصیرت و بیداری برای حق جویان

تبصره و ذکری لکلّ عبد منیب . و نزّلنا من السماء ماء مبرکًا

از ارتباط این آیه با آیه قبل، مطلب بالا قابل برداشت است.

۴ پیدایش بوستان ها و کشتزار ها در پی نزول

باران ، درسی برای خداجویان

و نزّلنا من السماء ماء مبرکًا فأنبتنا به جنّت و حبّ الحصید

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حدید – ۵۷ – ۱۷ – ۵

۵ – نقش باران ، در تبدیل شدن زمین های خشک و مرده به زمین های زنده ، سرسبز و خرّم

أنّ اللّه یحیِ الأرض بعد موتها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حدید – ۵۷ – ۲۰ – ۱۲

۱۲ – نقش اصلی و تعیین کننده باران ، در رویش و بالندگی گیاهان

کمثل غیث أعجب الکفّار نباته

<غیث> به معنای باران است و ضمیر <نباته> به <غیث> بازمی گردد. اضافه <نبات> به ضمیر <ه> **لامیه است؛** یعنی، <نبات له> (گیاهی که از آن باران است). انتساب گیاه به باران، با این که نور خورشید و عناصر خاک نیز در رشد آن دخالت دارد، حکایت از نقش اصلی باران در رشد آن دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – نوح – ۷۱ – ۱۲ – ۱۰

۱۰ – تأثیر نزول باران فراوان و پی درپی ، در آبادانی (پیدایش باغ ها و نهر ها و . . .)

یرسل السماء علیکم مدرارًا . .. و یجعل لکم جنّت و یجعل لکم أنهرًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نبأ – ۷۸ – ۱۵ – ۱

۱ – نزول باران بر زمین ، مایه تولید حبوبات و رویش گیاهان است .

و أنزلنا . .. لنخرج به حبًّا و نباتًا

<باء> در <به>، برای استعانت است و بیانگر نقش باران در رویش دانه ها و گیاهان و نیز

میوه هایی است که در بوستان های پوشیده از درخت، حاصل می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – عبس – ۸۰ – ۲۵ – ۳

۳ – نقش اساسی آب و باران در تغذیه انسان

إلی طعامه . أنّا صببنا الماء صبًّا

عبارت <أنّا صببنا. ..>، بدل اشتمال برای <طعامه> و گویای ارتباط تنگاتنگ آب و طعام است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – عبس – ۸۰ – ۲۶ – ۲

۲ – بارش آب های آسمانی بر زمین ، به مرور زمان ، آن را نرم و حاصل خیز می کند .

صببنا الماء . .. ثمّ شققنا الأرض شقًّا

حرف <ثمّ>، دلالت بر مرور زمان دارد. عطف این آیه بر آیه قبل، اشاره دارد که بارش باران در نرم شدن و شکافته شدن زمین، تأثیر به سزایی دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – عبس – ۸۰ – ۲۷ – ۲

۲ – بارش باران و نرم شدن خاک زمین و شیار خوردن آن ، زمینه ساز حصول غله جات و تأمین غذای انسان ها

صببنا الماء . .. شققنا الأرض .... فأنبتنا فیها حبًّا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – عبس – ۸۰ – ۲۸ – ۱

۱ – خداوند ، رویاننده انگور بهوسیله بارش باران و آماده سازی زمین

فأنبتنا فیها. .. عنبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۳۰ - ۲

۲ - ایجاد باغ های پردرخت با نزول باران بر زمین مساعد ، نعمت خداوند و مقتضی شکرگزاری انسان از او است .

صببنا . ..

شققنا ... فأنبتنا ... و حدائق غلبًا

چنانچه <غلبا> توصیف ذات <حدائق> باشد نه درختان آن ضخامت بستان کنایه از انبوه و متراکم بودن درختان آن خواهد بود. برداشت یاد شده، براساس ارتباط این آیه با <ما أکفره> در آیات پیشین است. با توجّه به این احتمال که <کفر> در آن آیه، به معنای کفران نعمت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۳۱ - ۱

۱ - خداوند ، باران و زمین مساعد را وسیله فراهم آمدن میوه مصرفی انسان و علوفه حیوانات قرار داده است .

صببنا الماء . .. شققنا الأرض ... و فکهه و أبًّا

<أبّ>; یعنی، علوفه چرندگان، چه برای آنها چیده شود و چه خود به چرا مشغول شوند. (لسان العرب)

فواید برنج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۳۳ - ۶

۶ - خداوند ، حبوبات (گندم ، جو ، برنج و . . .) را به منظور تغذیه انسان ها آفریده است .

و أخرجنا منها حبًّا فمنه یأکلون

فواید بز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۶ - ۸،۹

۸ - بهره مندی انسان ها ، فلسفه آفرینش دام ها (شتر ، گاو ، گوسفند و بز)

و أنزل لکم من الأنعم

۹ - دام ها (شتر ، گاو ، گوسفند و بز) دارای اهمیت و نقش ویژه در تغذیه و بهرهوری انسان ها

و أنزل لکم من الأنعم ثمنیه أزوج

از اختصاص به ذکر یافتن دام ها از میان دیگر حیوانات و نعمت های

خدادادی، به وقت سخن گفتن از آفرینش انسان ها، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

فواید پاکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۱۸ - ۱۴

۱۴ - پاکی و دوری از گناه و آلودگی ها ، به سود بشر

و من تزّکی فإنّما یتزّکی لنفسه

فواید پرسش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۳۹ - ۴

۴ یوسف (ع) ، با طرح سؤال و برانگیختن وجدان هم بندان خویش ، حقانیّت توحید و یکتاپرستی را برای آنان مطرح ساخت .

ءأرباب متفرقون خیر أم الله الوحد القهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۱۶ - ۵

۵ بیان حقایق و معارف در قالب پرسش و پاسخ از روش های قرآن برای توجه دادن مردم به آن حقایق

قل من رب السموت و الأرض قل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۷ - ۷

۷- سؤال از وجدان و برانگیختن حس حق جویی ، وسیله ای برای هوشیاری و روشی در اثبات حقایق

أفمن یخلق کمن لایخلق أفلاتذکّرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۴۳ - ۱۴

۱۴- پرسش ، از ابزار شناخت است .

فسئلوا أهل الذکر إن کنتم لاتعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۱۰۳ - ۶

۶- طرح کردن پرسش های برانگیزاننده و ایجاد زمینه برای ارائه معارف ، از روش های مورد استفاده در قرآن است .

قل

هل نتبّئكم بالأخسرين أعملاً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۴۲ – ۹

۹- وادار ساختن مردم به تحقیق و تفکر با طرح پرسش ، در باره عقیده ها و عملکرد های شان ، روشی نیکو در تربیت و تبلیغ

لِمَ تعبد ما لایسمع و لایبصر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۲۱ – ۶

۶- بازخواستن و زیر سؤال بردن اندیشه و عقیده باطل ، روشی در هدایت و بیان عقیده و اندیشه درست .

أم اتّخذوا ءالهه من الأرض هم ینشرون

برداشت یاد شده از جمله استفهامیه <هم ینشرون> استفاده می گردد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – انبیاء – ۲۱ – ۲۴ – ۳

۳- بازخواست و زیر سؤال بردن عقیده و اندیشه باطل ، روشی در هدایت و بیان عقیده و اندیشه درست .

أم اتّخذوا من دونه ءالهه

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که <أم> منقطعه، بر استفهام توبیخی دلالت می کند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۱۵ – ۱۰

۱۰ طرح سؤال و پرسش ، روشی برای برانگیختن اندیشه و تفکر ، در شناخت بهتر حقایق الهی و گزینش بهترین عقیده ها و رفتارها

قل أذلک خیر أم جنّه الخلد التی وعد المتّقون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۷۰ – ۳

۳ – ایجاد سؤال در مردم نسبت به باور های آنان ، روش ابراهیم (ع) در یاد کرد بطلان عقاید ایشان

إذ قال لأبیه و

قومه ما تعبدون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۷۲ – ۴

۴ – ایجاد سؤال در مردم نسبت به باور های آنان ، روش ابراهیم (ع) در تذکر دادن و باطل کردن عقاید ایشان

قال هل یسمعونکم إذ تدعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۷۱ – ۲

۲ – طرح پرسش های تنبه بخش و بیدار کننده ، شیوه ای ارائه شده از سوی خدا به پیامبر (ص) در محاجه با مشرکان

قل أرءیتم إن جعل اللّه . .. أفلاتسمعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۷۲ – ۲

۲ – طرح پرسش های تنبه آفرین و بیدارگر ، از شیوه های ارائه شده از سوی خدا به پیامبر در احتجاج با اهل شرک

قل أرءیتم إن جعل اللّه . .. أفلاتبصرون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۲۵ – ۸

۸ – طرح پرسش در احتجاج ، برای واداشتن طرف مقابل به اقرار به حق ، از روش های قرآن برای تبیین حقایق است .

و لئن سألتهم من خلق السموت و الأرض لیقولنّ اللّه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۲۴ – ۷

۷ – استفاده از پرسش برای ایجاد ذهنیت مساعد جهت تفهیم حقیقت به مخاطب ، از روش های تربیتی قرآن کریم

قل من يرزقكم من السموت و الأرض قل اللّه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – احقاف – ۴۶ –

۳ - ۴

۳- پرسش از حقایق مورد غفلت و واداشتن اندیشه ها به تأمل درباره آن ، روشی قرآنی برای هدایت آدمیان

قل أرءیتم ما تدعون . .. أرونی ماذا خلقوا

طرح پرسش از سوی قرآن، برای وادار کردن مشرکان به تأمل، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۷۲ - ۴

۴ - طرح سؤال و برانگیختن به اندیشه و خردورزی ، از روش های هدایتی تربیتی قرآن

أفرءیتم ما تمنون . ءأنتم تخلقونه أم نحن الخلقون... أفرءیتم النار ... ءأنتم أنشأ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - صف - ۶۱ - ۱۰ - ۲

۲ - ایجاد انگیزه در مخاطب ، با طرح پرسش و آن گاه بیان پاسخ آن ، از روش های هدایتی قرآن

هل أدلّکم علی تجره

جمله <هل أدلّکم . ..> طرح پرسش و <تؤمنون باللّه> در آیه بعد بیان پاسخ آن است.

فواید پشم چهارپایان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۹،۱۴

۹- پشم ، کرک و موی دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای ساختن اثاثیه و لوازم زندگی ، متناسب با زیست طبیعی انسان است .

جعل لکم من الأنعم . .. تستخفّونها ... أثثًا و متعًا

از اینکه خداوند پشم، کرک و موی دامها را در جهت تهیه اثاثیه و لوازم زندگی آفریده است، گویای متناسب بودن آنها با زیست طبیعی انسان می باشد; چون خداوند حکیم و داناست.

۱۴- بهره مندی انسان از کرک ، پشم و موی حیوانات ، محدود به زمان خاصی است

* .

و من أصوافها و أوبارها و أشعارها أثثًا و متعًا إلى حين

برای <إلى حين> چند احتمال وجود دارد. یکی از آنها این است که اشیای یاد شده، در مقاطع و دوره های خاصّی قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۸۰ - ۱

۱ - دام ها ، غیر از سوار شدن و خوردن ، دارای منافع و فواید گوناگون دیگری (استفاده از شیر ، پشم ، پوست و . . .) می باشند .

جعل لکم الأنعم لترکبوا . .. و لکم فیها منفع

فواید پشم شتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۹

۹- پشم ، کرک و موی دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای ساختن اثاثیه و لوازم زندگی ، متناسب با زیست طبیعی انسان است .

جعل لکم من الأنعم . .. تستخفّونها ... أثثًا و متعًا

از اینکه خداوند پشم، کرک و موی دامها را در جهت تهیه اثاثیه و لوازم زندگی آفریده است، گویای متناسب بودن آنها با زیست طبیعی انسان می باشد; چون خداوند حکیم و داناست.

فواید پشم گاو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۹

۹- پشم ، کرک و موی دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای ساختن اثاثیه و لوازم زندگی ، متناسب با زیست طبیعی انسان است .

جعل لکم من الأنعم . .. تستخفّونها ... أثثًا و متعًا

از اینکه خداوند پشم، کرك و موی دامها را در جهت تهیه

اثاثیه و لوازم زندگی آفریده است، گویای متناسب بودن آنها با زیست طبیعی انسان می باشد; چون خداوند حکیم و داناست.

فواید پشم گوسفند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۹

۹- پشم ، کرک و موی دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای ساختن اثاثیه و لوازم زندگی ، متناسب با زیست طبیعی انسان است .

جعل لکم من الأنعم . .. تستخفّونها ... أثثًا و متعًا

از اینکه خداوند پشم، کرک و موی دامها را در جهت تهیه اثاثیه و لوازم زندگی آفریده است، گویای متناسب بودن آنها با زیست طبیعی انسان می باشد; چون خداوند حکیم و داناست.

فواید پوست چهارپایان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۵،۶

۵- آفرینش دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) ، به گونه ای که از پوست آنها خانه و سرپناه سبک و قابل انتقال (برای عشایر و صحرانشین) ساخته شود ، به قدرت خداست .

و الله . .. جعل لکم من جلود الأنعم بیوتًا تستخفّونها یوم ظعنکم و یوم إقامتکم

۶- بهرهوری انسان ، از پوست دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای ساختن سرپناه سبک و قابل انتقال ، از نعمت های الهی است .

و جعل لکم من جلود الأنعم بیوتًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۸۰ - ۱

۱ - دام ها ، غیر از سوار شدن و خوردن ، دارای منافع و فواید گوناگون دیگری (استفاده از

شیر ، پشم ، پوست و . . .) می باشند .

جعل لکم الأنعم لترکبوا . .. و لکم فیها منفع

فواید پوست شتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۵،۶

۵- آفرینش دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) ، به گونه ای که از پوست آنها خانه و سرپناه سبک و قابل انتقال (برای عشایر و صحرانشین) ساخته شود ، به قدرت خداست .

و الله . .. جعل لکم من جلود الأنعم بیوتًا تستخفّونها یوم ظعنکم و یوم إقامتکم

۶- بهرهوری انسان ، از پوست دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای ساختن سرپناه سبک و قابل انتقال ، از نعمت های الهی است .

و جعل لکم من جلود الأنعم بیوتًا

فواید پوست گاو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۵،۶

۵- آفرینش دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) ، به گونه ای که از پوست آنها خانه و سرپناه سبک و قابل انتقال (برای عشایر و صحرانشین) ساخته شود ، به قدرت خداست .

و الله . .. جعل لکم من جلود الأنعم بیوتًا تستخفّونها یوم ظعنکم و یوم إقامتکم

۶- بهرهوری انسان ، از پوست دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای ساختن سرپناه سبک و قابل انتقال ، از نعمت های الهی است .

و جعل لکم من جلود الأنعم بیوتًا

فواید پوست گوسفند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ -

۵- آفرینش دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) ، به گونه ای که از پوست آنها خانه و سرپناه سبک و قابل انتقال (برای عشایر و صحرانشین) ساخته شود ، به قدرت خداست .

و الله . .. جعل لکم من جلود الأنعم بیوتًا تستخفّونها یوم ظعنکم و یوم إقامتکم

۶- بهرهوری انسان ، از پوست دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای ساختن سرپناه سبک و قابل انتقال ، از نعمت های الهی است .

و جعل لکم من جلود الأنعم بیوتًا

فواید تاریخ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۳۰ - ۲۶

۲۶ داستان خلقت و خلافت آدم (ع) و محاوره خدا و فرشتگان درباره او ، داستانی آموزنده و شایان دقت

و إذ قال ربک للملئکه . .. إنی أعلم ما لاتعلمون

کلمه <إذ> مفعول برای فعل مقدر <اذکر> می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۳۴ - ۱۶

۱۶ - داستان سجده فرشتگان بر آدم (ع) و امتناع ابلیس از آن کار ، داستانی آموزنده و شایسته و بایسته همیشه به خاطر داشتن

و إذ قلنا للملئکه . .. و کان من الکفرین

<اذ> مفعول برای <اذکر> (فراگیر و همواره به خاطر داشته باش) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۴۰ - ۱۷

۱۷ آگاهی های تاریخی ، می تواند دارای نقشی سازنده برای آدمی باشد .

یبنی إسرائیل اذکروا نعمتی التی أنعمت علیکم

به یاد آوردن نعمتهای گذشته - که نوعی آگاهی

تاریخی است - مورد سفارش و توصیه خداوند قرار گرفته است و از آنجا که سفارشهای خداوند همواره در راستای سازندگی انسان و هدایت اوست، می توان به برداشت فوق دست یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۶۶ - ۱۸

۱ - عقوبت اصحاب سبت ، عبرتی برای معاصران آنان و درسی بر آیندگان ایشان

فجعلنها نکلا لما بین یدیها و ما خلفها

مراد از ضمیر در <فجعلناها> عقوبت اصحاب سبت است که از جمله <فقلنا لهم کونوا قرده> به دست می آید. ضمیر در <یدیها> و <خلفها> به <الذین اعتدوا> ارجاع می شود و مؤنث آوردن آن به اعتبار <امت و طایفه> بودن آنان است. مقصود از <ما بین یدیها> (آنچه پیش روی آنان بود) مردم معاصر اصحاب سبت است و منظور از <ما خلفها> (آنچه پس از آنان بود) آیندگان ایشان است.

۸ - تاریخ و سرگذشت امت ها ، منبعی برای موعظه و عبرت گیری و درس آموزی

فجعلنها نکلا لما بین یدیها و ما خلفها و موعظه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۶۰ - ۲

۲ یادآوری ماجرای ابراهیم (ع) و زنده شدن مرغان ، باعث اطمینان به قدرت الهی ، بر احیای مردگان

و اذ قال ابرهیم ربّ ارنی کیف تحیی الموتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۱۱ - ۹

۹ سرنوشت فرعونیان ، عبرتی برای کافران در سراسر تاریخ

انّ الذین کفروا . .. کدأب ال فرعون ... فاخذهم اللّه

ذکر فرعونیان به عنوان مثال می رساند

که آنان، عبرت آیندگانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۰۲ - ۸

۸ لزوم عبرت گیری از سرگذشت پیشینیان

قد سألها قوم . .. ثم اصبحوا بها کفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶ - ۲،۴

۲ تاریخ گذشتگان، درس عبرات برای آیندگان

ألم یروا کم أهلکنا من قبلهم

۴ کافران به تحلیل صحیح تاریخ نپرداخته و از آن پند نمی گیرند.

ألم یروا کم أهلکنا

استفهام توبیخی <ألم یروا> بیانگر این است که تاریخ گذشتگان قابلیت پندآموزی و عبرت گرفتن دارد، ولی کافران در پی آن نیستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۱ - ۵،۱۱

۵ نقش ارزنده مطالعه در تاریخ امتها و آثار پیشینیان و عبرت گرفتن از آن در تربیت و هدایت انسان

قل سیروا فی الأرض ثم انظروا کیف کان عقبه المکذبین

بنابراین که مراد از سیر در زمین، مطالعه و سیر در تاریخ امتها باشد.

۱۱ تحلیل و بررسی تاریخ گذشتگان و اندیشیدن در آن، سازنده و دارای نقش تربیتی است.

انظروا کیف کان عقبه المکذبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۴ - ۹

۹ تاریخ منبعی باارزش برای شناخت حوادث و عبرت گرفتن

و لقد کذبت رسل من قبلك فصبروا . .. حتی أتهم نصرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶۷ - ۶

۶ گذر زمان و حوادث تاریخ همواره تأیید بر حقانیت وعده های قرآن خواهد بود.

لکل نبإ مستقر و سوف

تعلمون

جمله <سوف تعلمون> تصریح به این نکته است که همواره در آینـده حقانیت وعـده های قرآن را نشان خواهد داد. و چون این جمله همواره صادق است، پس حوادث هر زمان، تأییدی بر حقانیت قرآن خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۱۲ - ۳

۳ بینش و آگاهیهای تاریخی دارای نقشی سازنده و کارساز در راهیابی و هدایت انسان است.

و کذلک جعلنا لکل نبی عدوا

تذکر به این نکته تاریخی که تمامی انبیای الهی دشمن داشته اند، می تواند گویای نقش آگاهیهای تاریخی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۹ - ۷

۷- استفاده از رخداد های مهم تاریخی ، روشی برای تربیت مردم و ابزاری جهت نجات آنان از ظلمتها

أخرج قومک من الظلمت إلی النور . .. ألم یأتکم نبؤا الذین من قبلکم قوم نوح و عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴۵ - ۱۳

۱۳- نقش مؤثر مثل ها و نمونه های عینی تاریخی در هدایت و درس آموزی انسان

و تبیّن لکم کیف فعلنا بهم و ضربنا لکم الأمثال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۷۷ - ۴

۴- فراز های یاد شده از ماجرای قوم لوط در قرآن ، همگی پند دهنده و آموزنده درس های خداشناسی است .

و نبّئهم عن ضیف إبرهیم . .. إن فی ذلک لأیت للمتوسّمین ... إن فی ذلک لأیه للمؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ -

۱۳- تاریخ جوامع و امت ها ، منبعی برای شناخت و عبرت است .

و کم أهلکنا قبلهم من قرن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۳۰ - ۵

۵ - تاریخ ، منبعی برای درس آموزی و عبرت گیری

إنّ فی ذلک لأیت و إن کنّا لمبتلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۰ - ۶

۶ - تاریخ گذشتگان و سرگذشت مبارزه رسولان الهی ، تسکینی برای رهبران دینی و هشداری به حق ستیزان

لعلّک بخع نفسک . .. و إذ نادی ربّک موسی أن ائت القوم الظلمین

پرداختن به سرگذشت موسی و فرعون و فرجام بدِ فرعونیان، پس از بیان موضع گیری حق ستیزانه مشرکان با پیامبراکرم(ص)، دربردارنده دلداری به پیامبر(ص)است و نیز هشداری به کافران است که از عاقبت بدِ فرعونیان درس بگیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۷ - ۳

۳ - تاریخ ، منبعی برای درس آموختن و عبرت گرفتن

إنّ فی ذلک لأیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۲۱ - ۳

۳ - تاریخ ، منبعی برای درس آموختن و عبرت گرفتن

إنّ فی ذلک لأیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۳۹ - ۷

۷ - تاریخ ، منبعی برای درس آموختن و عبرت گرفتن

إنّ فی ذلک لأیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۵۸ - ۵

۵ - تاریخ ، منبعی برای درس آموختن و عبرت

گرفتن

فأخذهم العذاب إنّ فی ذلک لأیه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۷۴ – ۳

۳ – تاریخ ، منبعی برای درس آموختن و عبرت گرفتن

إنّ فی ذلک لأیه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۹۰ – ۳

۳ – تاریخ ، منبعی برای درس آموختن و عبرت گرفتن

إنّ فی ذلک لأیه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – عنکبوت – ۲۹ – ۱۴ – ۹

۹ – استفاده از تاریخ ، برای تنبه و هشدار ، روشی قرآنی است .

و لقد أرسلنا نوحًاإلی قومه . .. فأخذهم الطوفان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۴۲ – ۸

۸ – تاریخ ، از منابع شناخت است .

قل سیروا فی الأرض فانظروا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۴۴ – ۷

۷ – تاریخ ، از منابع شناخت

أوَلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم و کانوا أشدّ منهم قوّ

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۲۱ – ۳

۳ – تاریخ ، از منابع معرفت و شناخت حقایق

أَوَلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین کانوا من قبلهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۸۲ – ۳

۳ – تاریخ ، از منابع معرفت و شناخت حقایق

أفلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان عقبه الذین من قبلهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ –

فصلت - ۴۱ - ۱۳ - ۷

۷ - تاریخ پیشینیان ، در بر دارنده درس عبرت برای آیندگان

فإن أعرضوا فقل أنذرتکم صعقه مثل صعقه عاد و ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۷ - ۶

۶ - شناخت تاریخ و آگاهی از موضع گیری های همگون کافران در برابر پیامبران ، مانع نگرانی و دلسردی رهبران دینی است .

و کم أرسلنا . .. إلاّ کانوا به یستهزءون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۵۶ - ۴

۴ - تاریخ ، راهنمای آدمی به سنت های تخلف ناپذیر الهی است .

فجعلنهم سلفًا و مثلًا للأخرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۳ - ۱۰

۱۰- تاریخ ، پیامدار درس های عبرت برای جوامع کفرپیشه

و کأیّن من قریه . .. أهلکنهم فلاناصر لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۳۷ - ۱

۱ - تاریخ ، دارای درس های عبرت آموز برای بشر

إنّ فی ذلک لذکری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۹ - ۴

۴ - مطالعه تاریخ امت ها و پیامبران گذشته ، مایه صبر و مقاومت مبلغان الهی در برابر دشمنان دین

کذّبت قبلهم قوم نوح فکذّبوا عبدنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - تغابن - ۶۴ - ۵ - ۳

۳ - اخبار مربوط به سرنوشت هلاکت بار اقوام کافر پیش از اسلام ، اخباری مهم و پرفایده

ألم یأتکم نبؤا الذین کفروا من قبل

<نبأ>، به

اخبار مهم و پرفایده گفته می شود (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۲۶ - ۴

۴ - ضرورت مطالعه تاریخ گذشتگان و عبرت گرفتن از آن

إنّ فی ذلک لعبره لمن یخشی

فواید تاریکی شب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۶۱ - ۳

۳ - نقش سازنده تاریکی شب ، در آرامش یافتن انسان ها

اللّه الذی جعل لکم الّیل لتسکنوا فیه

در جمله <اللّه الذی جعل لکم اللیل . ..> به قرینه آمدن <مبصراً> در <والنهار مبصراً> کلمه <مظلماً> محذوف است; یعنی، <جعل اللیل مظلماً لتسکنوا>. براین اساس گفتن این نکته که شب را تاریک قرار دادیم با آن که این نکته ای روشن است می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نبأ - ۷۸ - ۱۰ - ۳

۳ - فراهم شدن زمینه استراحت برای انسان ، در اثر ناپیدا بودن موجودات در تاریکی شب ، از نعمت های خداوند به او است .

و جعلنا الّیل لباسًا

فواید تاکستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۳۵ - ۱

۱ - هدف و فلسفه آفرینش نخلستان ها و تاکستان ها از سوی خداوند ، تغذیه و بهره مندی انسان ها از میوه ها و محصولات

آنها است .

و جعلنا فيها من نخيل و أعنب . .. ليأكلوا من ثمره

فواید تبلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - اعلی - ۸۷ - ۹ - ۵

۵ -

لزوم موعظه و ارشاد مردم ، مشروط به سودمند بودن آن است .

فذكّر إن نفعت الذكرى

<ذكرى> اسم مصدر براى <تذكير> است (قاموس)، اين كلمه نسبت به كلمه <ذكر>، مبالغه بيشترى دارد. (مفردات) حرف <ان> يا براى اشتراط حقيقى به كار رفته است و يا مراد از آن تشكيك است. برداشت ياد شده ناظر به احتمال نخست است. گفتنى است كه مراد از <نفع> در آيه شريفه، اعم از اتمام حجت است; بنابراين تذكرى كه اتمام حجت باشد داراى نفع بوده و فرمان <ذكّر> شامل آن مى شود; ولى در مورد كسانى كه بر آنان اتمام حجت شده، شرط وجوب موعظه، تأثيرگذار بودن آن است.

فوايد ترك گناه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۱۸ - ۱۴

۱۴ - پاكى و دورى از گناه و آلودگى ها ، به سود بشر

و من تزّكى فإنّما يتزّكى لنفسه

فوايد تسبيح

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۱ - انبياء - ۲۱ - ۸۸ - ۳

۳- نقش تهليل و تسبيح خدا و اقرار به ظلم به خويشتن ، در استجابت دعا و رهايى از غم ها

فنادى فى الظلمت أن لاإله إلاّأنت سبحنك إنّى كنت من الظلمين . فاستجبنا له و ن

فوايد تشبيهات قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۹ - ۶

۶ - استفاده از تشبيه ، براى بيان كردن حقايق ، از روش هاى بيانى قرآن است .

و الذين كفروا أعملهم كسراب بقيعه . .. إذا جاءه لم يجده شيئًا

فوايد تعاليم دين

جلد – نام سوره – سوره – آيه

– فیش

۳ – آل عمران – ۳ – ۱۸۰ – ۱۱

۱۱ تعالیم آسمانی ، منبعی برای شناخت خیر و شرّ

و لا یحسبنّ . .. هو خیراً لهم بل هو شرّ لهم

فواید تعالیم قرآن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – اعلی – ۸۷ – ۱۰ – ۷

۷ – تعالیم قرآن ، برای انسان های پندپذیر سودمند است .

إن نفعت الذکری . سیذّکّر من یخشی

مراد از جمله <سیذکّر. ..> به قرینه <إن نفعت الذکری> (در آیه قبل) <سیذکّر و ینتفع> است; یعنی، پذیرش پند قرآن، ملازم با سود بردن از آن است.

فواید تلاوت قرآن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ – ۲ – ۳،۴

۳ تلاوت قرآن بر مؤمنان راستین ، فزاینده ایمان در نهاد آنان

و إذا تلیت علیهم ءایته زادتهم إیمنا

<تلیت> به قرینه کلمه <علی> از تلاوت، که به معنای قرائت است، گرفته شده است. بنابراین مراد از <ءایته>، آیات قرآن است.

۴ دل های بیمناک و لرزان از یاد خدا ، دارای زمینه ای مناسب برای تأثیرپذیری از تلاوت آیات قرآن

إذا ذکر اللّه وجلت قلوبهم و إذا تلیت علیهم ءایته زادتهم إیمنا

فواید تنوع رنگ موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۳ - ۳

۳- تنوع رنگ های مخلوقات ، دارای نقش سودمند در زندگی انسانهاست .

و ما ذرأ لکم فی الأرض مختلفًا ألونه

<مختلفا ألوانه> حال از برای <ما ذرأ> است و معنا چنین می شود: مخلوقات در حالی که دارای رنگهای گوناگون است، برای شما آفریده شده است.

فواید تهلیل

جلد

- نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۸۸ - ۳

۳- نقش تهلیل و تسبیح خدا و اقرار به ظلم به خویشتن ، در استجابت دعا و رهایی از غم ها

فنادی فی الظلمت أن لاإله إلاّأنت سبحنک إنّی کنت من الظلمین . فاستجبنا له و ن

فواید جنگل ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۰ - ۴

۴- چرای دام ها از جمله فواید مرتع ها و گیاهان است .

و منه شجر فیه تسیمون

<تسیمون> (از اسامه) به معنای چرانیدن گوسفندان است.

فواید جو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۳۳ - ۶

۶ - خداوند ، حبوبات (گندم ، جو ، برنج و . . .) را به منظور تغذیه انسان ها آفریده است .

و أخرجنا منها حبًّا فمنه یأکلون

فواید چشم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۷ - ۳

۳ - قلب (دل و اندیشه) ، گوش و چشم از ابزار شناخت

ختم اللّه علی قلوبهم و علی سمعهم و علی ابصرهم غشوه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۶ – ۶

۶- قوای شنوایی و بینایی و قلب ، ابزار شناخت است .

و لاتقف . .. إن السمع و البصر و الفؤاد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۵۳ – ۷

۷ – شنوایی و بینایی از جمله ابزار فهم و دریافت هدایت است .

و ما أنت

بهد العمی . .. إن تسمع إلّا من يؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۶۶ - ۴

۴ - بینایی ، از ابزار شناخت و هدایت است .

و لو نشاء لطمسنا علی أعينهم . .. فأنّی يبصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۰ - ۸

۸ - گوش و چشم ، از ابزار شناخت حق

أفأنت تسمع الصمّ أو تهدی العمی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۲۶ - ۱۱

۱۱- ابزار حسی چشم و گوش ، وسیله رهیافت حقایق به محدوده ادراک بشر *

جعلنا لهم سمعًا و أبصرًا و أفئده فما أغنی عنهم سمعهم و لا أبصرهم و لا أفئدتهم

تقدم لفظی <سمع> و <بصر> بر <أفئده> ممکن است بیانگر تقدم خارجی نیز باشد.

فواید چشمه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۳۵ - ۲،۳

۲ - خداوند ، چشمه ساران را به منظور بهره بردن انسان ها از آثار و فواید آنها آفریده است .

و فجّرنا فيها من العيون . ليأكلوا من ثمره

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که ضمیر در <ثمره> به <تفجیر>; یعنی، مصدر <فجّرنا> بازگردد. گفتنی

است براساس این احتمال، معنای <ثمر> میوه نیست; بلکه به معنای آثار و فواید است; چنان که به فایده و سود حاصل از تجارت، ثمره تجارت گفته می شود.

۳ - روان شدن چشمه ها ، از عوامل پیدایش باغ ها و به ثمر نشستن درختان نخل ، انگور و . . . است

.

و جعلنا فيها جنّت . .. و فجّرنا فيها من العيون . ليأكلوا من ثمره

جمله <ليأكلوا من ثمره> متعلق به <جعلنا> است و قرار گرفتن آن پس از جمله <فجّرنا فيها من العيون>، می تواند حاكی از اين نكته باشد كه روان شدن چشمه ها، نقش اساسی در به ثمر نشستن باغ ها و درختان نخل و انگور دارد.

فوايد چهارپايان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۲ - ۱

۱ خداوند، آفريننده برخی از چهارپايان برای باركشی و برخی برای خوراک و پوشاک است.

و هو الذی أنشأ . .. و من الأنعم حموله و فرشا

<فرشا> در قبال <حموله> قرار گرفته كه بيانگر گروه ديگری از چهارپايان است. يعنی حيواناتی كه از پوست آنها می توان به عنوان فرش استفاده كرد يا به جهت كوچكی جثه و نزديک بودن به زمين بدانها فرش اطلاق شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۹ - نحل - ۱۶ - ۵ - ۳،۴،۵

۳- گرم شدن آدمی به وسيله پشم ، كرک و موی دام ها از جمله فوايد آنهاست .

و الأنعم خلقها لكم فيها دفءٌ

<دفیء> اسم برای وسيله و چيزی است كه آدمی به وسيله آن گرم شده و از سرما محفوظ می ماند.

۴- دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) ، دارای فوايد و منافع گوناگون برای انسان

و الأنعم خلقها لكم فيها دفءٌ و منفع

۵- قابليت بهره برداری از فرآورده های دامی (گوشت ، لبنيات و . . .) برای تغذيه آدمی ، از مواهب و نعمت های الهی است .

و الأنعم

خلقها لكم . .. و منها تأكلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۱ - ۱۶

۱۶- نیاز به لباس ، نیازی دائمی برای انسان و تأمین آن از فراورده های حیوانی ، امری موقت است .

و من أصوافها و أوبارها و أشعارها أثثًا و متعًا إلى حين . .. و جعل لكم سربيل تق

برداشت فوق، بر این احتمال است که قید <إلى حين> مربوط به محدودیت بهره مندی از پشم، کرک و مو باشد و از اینکه اشیای یاد شده مقید به زمانی محدود شده است، ولی <سرابيل> که ذکر عام بعد از خاص است چنین قیدی ندارد، می توان نکته یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۲۱ - ۲،۴،۵

۲ - شیر دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) ، از منابع مهم تغذیه انسان

نسقيكم ممّا فى بطونها

۴ - دام ها ، تأمین کننده بخش عظیمی از نیازمندی های انسان

و لكم فيها منفع كثيره

۵ - گوشت دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) ، یکی دیگر از منابع تغذیه انسان

و منها تأكلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۴۹ - ۷

۷ زندگی بشر ، مرهون حیات زمین (وجود گیاهان و نباتات) و دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) است .

و أنزلنا . .. لنحيى به بلده ميتًا و نسقيه ممّا خلقنا أنعمًا و أناسىّ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که تقدم <بلده

میتاً> و <أنعاماً> بر <أناسیّ> از نوع تقدم علت بر معلول و سبب بر مسبب باشد. گفتنی است برخی از مفسران (مانند زمخشری در کتاب الکشاف) نکته یاد شده را یادآور شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۲۸ - ۳

۳ - نقش سازنده دام ها برای حیات بشر

و من الناس و الدّوابّ و الأنعم مختلف ألونه

از اختصاص به ذکر یافتن دام ها با آن که جزء جنبندگان هستند برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۴۲ - ۳

۳ - آفرینش مرکب هایی مانند کشتی (چهارپایان و . . .) از سوی خداوند ، به سود بشر و از نعمت های او است .

و ءایه لهم . .. و خلقنا لهم من مثله ما یرکبون

گفتنی است که لام در <لهم> برای انتفاع است; یعنی، مرکب های مانند کشتی را به نفع انسان ها آفریدیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۷۱ - ۶

۶ - شتر ، گاو و گوسفند ، از نعمت های بزرگ الهی برای بشر و دارای نقش مفید و مؤثر در بهبود زندگی وی

أوَلم یروا أنّا خلقنا لهم ممّا عملت أیدینا أنعمًا

از اختصاص به ذکر یافتن <أنعام> از میان دیگر نعمت های الهی برای بشر، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۷۲ - ۳،۶

۳ - خداوند برخی از دام ها

(چون شتر و گاو) را برای سوار شدن و حمل و نقل آفریده است .

فمنها رکوبهم

<من> در <فمنها> برای تبعیض است; یعنی، برخی از انعام که مقصود از آن شتر و گاو است.

۶ - بخش زیادی از اجزای بدن شتر ، گاو و گوسفند قابل خوردن است ; نه همه آنها .

و منها یأکلون

برداشت یاد شده بر این اساس استوار است که <من> در <منها> برای تبعیض و ناظر به بعضیت در اجزاء باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۷۳ - ۱،۲،۳،۴

۱ - شتر ، گاو و گوسفند علاوه بر خوردن و سوار شدن دارای منافع بسیار و انواع سود ها برای بشر است .

فمنها رکوبهم و منها یأکلون . و لهم فیها منفع

۲ - شتر ، گاو و گوسفند ، دارای نوشیدنی های بسیار برای انسان

و مشارب

۳ - اهمیت و نقش بسیار شیر شتر ، گاو و گوسفند و فراورده های آن ، در تغذیه انسان ها

و مشارب

برداشت یاد شده از آن جا است که شیر با آن که از منافع أنعام به شمار می رود اختصاص به ذکر یافته است.

۴ - شیر و منافع بسیار شتر ، گاو و گوسفند ، نعمتی الهی و شایسته سپاس و شکرگزاری است .

و لهم فیها منفع و مشارب أفلایشکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۸۰ - ۱

۱ - دام ها ، غیر از سوار شدن و خوردن ، دارای منافع و فواید گوناگون دیگری (استفاده از شیر ، پشم ، پوست

و . . .) می باشند .

جعل لکم الأنعم لترکبوا . .. و لکم فیها منفع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۱۲ - ۴

۴ - مرکب قرار گرفتن کشتی ها و دام ها ، از نعمت های الهی برای انسان است .

و جعل لکم من الفلک و الأنعم ما ترکبون

فواید حبوبات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۳۳ - ۶،۸

۶ - خداوند ، حبوبات (گندم ، جو ، برنج و . . .) را به منظور تغذیه انسان ها آفریده است .

و أخرجنا منها حبًّا فمنه یأکلون

۸ - تنها بعضی از دانه های روییده از زمین ، قابل تغذیه برای انسان ها است .

و أخرجنا منها حبًّا فمنه یأکلون

برداشت یاد شده براساس این احتمال است که <من> در <فمنه> تبعیضیه باشد.

فواید حج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۹۷ - ۱۵

۱۵ حجّ ، دارای منافعی برای حج گزار

و من کفر فانّ اللّه غنیّ عن العالمین

اشاره به غنیّ بودن خدا، نشانگر این است که حج گزار، خود از منافع آن بهره مند می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۲۷ – ۵

۵ – موسم حج ، مبدأ سال در خانواده شعیب

علی أن تأجرنی ثمنی حجج

فواید حرکت روز

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۲ – ۹

۹- از فواید گردش شب و روز ، محاسبه زمان و

سال شماری و آشنایی انسان با تاریخ است .

جعلنا ءایه النهار . .. لتعلموا عدد السنین و الحساب

فواید حرکت شب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۲ – ۹

۹– از فواید گردش شب و روز ، محاسبه زمان و سال شماری و آشنایی انسان با تاریخ است .

جعلنا ءایه النهار . .. لتعلموا عدد السنین و الحساب

فواید حس

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۵۹ – ۱۳

۱۳ حس ، از ابزار شناخت

فانظر الی طعامک . .. و انظر الی حمارک ... و انظر الی العظام

فواید حمل و نقل دریایی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۳۲ – ۳

۳ – تأثیر حمل و نقل دریایی و کشتیرانی ، در زندگی اقتصادی جامعه عصر بعثت *

و من ءایته الجوار فی البحر کالأعلم

فواید خاک

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۵ – ۶

۶- قابلیت خاک برای پیدایش موجودات زنده از آن

فإنّا خلقنکم من تراب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۶۷ – ۳

۳ – قابلیت خاک برای پیدایش موجودات زنده از آن

خلقکم من تراب

فواید خرما

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۶۷ – ۱،۷

۱- خداوند ، از میوه های درختان خرما و انگور ، نوشیدنیهایی برای انسان ، قرار داد .

نسقیکم ممّا . .. و من ثمرت النخیل و الأعنب

<من ثمرات> جار و مجرور

و به قرینه <نسقیکم> مذکور در آیه قبل متعلق به <نسقیکم> در تقدیر است. هم چنین بر جمله <و إن لکم فی الأنعام لعبره> عطف شده است.

۷- فرآورده های درختان خرما و انگور ، از بهترین و سالم ترین فرآورده های خوراکی و نوشیدنی برای انسان

نسقیکم ممّا . .. و من ثمرت النخیل و الأعنب تتّخذون منه سکرًا و رزقًا حسنًا

اختصاص به ذکر یافتن فرآورده های درختان خرما و انگور، از میان مجموعه خوراکیها و نوشیدنیها، می تواند حاکی از نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۲۵ - ۵۸،۹

۵- خرمای تازه (رطب) غذای مناسب برای زن ، پس از وضع حمل است .

و هزّی . .. تسقط علیک رطبًا جنیًّا

توصیه شدن مریم به تکان دادن درخت و استفاده از <رطب>، بر مناسب بودن آن برای زنان، پس از زایمان دلالت دارد.

۸- < عن أمیرالمؤمنین (ع) قال : . . . ما تأکل الحامل من شیء و لاتتداوی به أفضل من الرطب قال اللّه عزّوجلّ لمریم (ع) < و هزّی إلیک بجذع النخله تساقط علیک رطباً جنیّاً . فکلی و اشربی و قرّی عیناً > . . . ;

از امیرالمؤمنان(ع) روایت شده است که فرمود: . .. زن باردار، بهتر از خرمای تازه، چیزی نمی خورد و خود را با چیزی بهتر از آن، مداوا نمی کند. خداوند عزّوجلّ به مریم فرمود: <و هزّی إلیک بجذع النخله تساقط علیک رطباً جنیّاً . فکلی ...>...>.

۹- < عن أمیرالمؤمنین (ع) قال : قال رسول

اللّه (ص) : لیکن أول مـا تأکـل النفسـاء الرطب ، لأنّ اللّه تعالی قال لمریم : < و هزّی إلیک بجـذع النخله تساقط علیک رطباً جنیّاً . فکلی > . . . ؛

از امیرالمـؤمنین(ع) روایت شـده که رسـول خـدا(ص) فرمود: شایسـته است اولین چیزی که زن بعـد از زایمـان می خورد خرما باشد، زیرا خدای تعالی به مریم فرمود: <و هزّی إلیک بجذع النخله تساقط علیک رطباً جنیّاً. فکلی>...>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۲۶ - ۲

۲- خرمای تازه (رطب) ، غذای مناسب برای زن ، پس از وضع حمل است .

فکلی

توصیه شدن مریم به خوردن خرمای تازه، بر مناسب بودن آن برای زنان، پس از زایمان دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۴۸ - ۳

۳ - خرما ، بزرگ ترین منبع تغذیه و درآمد ثمودیان

و نخل طلعها هضیم

ذکر جداگانه نخل، با این که واژه <جنّات> (در آیه قبل) شامل آن نیز می شود، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۳۵ - ۴،۵،۷

۴ - نقش اساسی خرما و انگور و فراورده های آن ، در تغذیه انسان

و جعلنا فیها جنّت من نخیل و أعنب . .. لیأکلوا من ثمره

از اختصـاص به ذکر یافتن خرما و انگور برای تغـذیه انسان ها (از میان مجموعه میوه ها و محصولات باغ ها) برداشت یاد شـده به دست می آید.

۵ - هدف و فلسفه آفرینش خرما و انگور از سوی خداوند ، تغذیه

انسان از فراورده های دست ساخته خود از آن درختان (مانند شیره ، عصاره ، کشمش و . . .) است .

لیأکلوا من ثمره و ما عملته أیدیهم

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که <ما> در <ما عملته> موصوله (به معنای الذی) باشد; یعنی، <و الذی عملته أیدیهم> (و آنچه دست های شان به عمل می آورد).

۷ - خرما و انگور ، از غذا های آماده برای انسان ، بدون دخالت وی در آماده سازی آنها

لیأکلوا من ثمره و ما عملته أیدیهم

این برداشت مبتنی بر این احتمال است که ضمیر در <عملته> به <ثمر> بازگردد.

فواید خمر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۹ - ۵۸

۵ شراب و قمار ، دارای زیانی بزرگ و منافعی اندک

قل فیهما اثم کبیر و منافع للناس

کلمه <اثم>، به قرینه مقابل آن (منافع)، می تواند به معنای زیان باشد.

۸ گناه شرابخواری و قماربازی ، از منفعت آنها بیشتر است .

یسئلونک عن الخمر و المیسر . .. اثمهما اکبر من نفعهما

فواید خواب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۴۷ - ۳

۳ خواب ، مایه آرامش جسم و جان و تعادل یافتن روان آدمی است .

و النوم سباتًا

برخی از اهـل لغت <سـبت> (ریشه <سـباتاً>) را به معنـای <راحت> دانسـته انـد (لسان العرب). برخی نیز آن را به معنای <قطع> گرفته انـد (مفردات راغب). و بر مبنـای معنـای دوم، شب به این خاطر به قطع توصـیف شـد که چون در شب هنگام، تمامی فعالیت ها و تلاش های روزانه

قطع می شود و در نتیجه جسم و جان آدمی آرامش می یابد.

فواید خورشید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۷۸ - ۱۲

۱۲- < عن أميرالمؤمنين (ع) قال : . . . دلاله الصلاه . . . الشمس يقول الله جلّوعزّ < أقم الصلاه لدلوك الشمس إلى غسق الليل و قرآن الفجر . . . > فلاتعرف مواقيت الصلاه إلاّ بالشمس . . . ;

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده است که فرمود: راهنمای [وقت] نماز . .. خورشید است. خدای عزّوجلّ می فرماید: <أقم الصلاه لدلوك الشمس إلى غسق الليل و قرآن الفجر...> پس اوقات نماز شناخته نمی شود مگر به وسیله خورشید...>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۵ - ۱۰،۱۱

۱۰ - درخت زیتون ، در صورت تابش مستقیم نور خورشید بر آن در طول روز ، پربارتر و مرغوب تر خواهد شد .

من شجره مبركه زيتونه لاشرقيّه و لاغربيّه يكاد زيتها يضىء و لو لم تمسسه نار

برداشت یاد شده بر این اساس است که عبارت <لاـ شرقيّه و لا غربيّه> این گونه تفسیر شود که: درخت زیتون نه فقط در ناحیه شرق است که تنها به وقت عصر از شعاع خورشید بهره گیرد و نه فقط در ناحیه غرب است که تنها در صبح از شعاع خورشید بهره مند باشد; بلکه از مزایای هر دو جهت و از تابش نور مستقیم خورشید از صبح تا به غروب استفاده می کند و روشن است که چنین درختی، از ثمره ای فراوان

تر و مرغوب تر برخوردار خواهد بود.

۱۱ – تابش مستقیم نور خورشید به درختان از همه جوانب ، موجب برکت و مرغوبیت میوه آنها خواهد شد .

شجره مبرکه زیتونه لاشرقیّه و لاغربیّه یکاد زیتها یضیء و لو لم تمسسه نار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۴۵ – ۶

۶ خورشید ، دلیل و راهنمای انسان ها بر حرکت سایه ها و مقدار امتداد و گسترده شدن آنها

کیف مدّ الظلّ . .. ثمّ جعلنا الشمس علیه دلیلاً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – صافات – ۳۷ – ۵ – ۸

۸ – اهمیت و نقش حیاتی طلوع و غروب خورشید در زندگی بشر

ربّ المشرق

از اختصاص به ذکر یافتن ربوبیت خدا نسبت به مشرق های خورشید با آن که خورشید جزئی از آسمان ها است برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نبأ – ۷۸ – ۱۳ – ۱

۱ – خداوند خورشید را چراغ فروزان و منبع نور و حرارت قرار داده است .

و جعلنا سراجًا وهّاجًا

<وَهَج> (ریشه <وهّاج>)، به معنای آتش و روشنایی آن است. (مقاییس اللغه)

فواید خوشه غلات

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۴۷ - ۹

۹ غلات با نگهداری در خوشه ها و غلاف های آن ، مصونیت بیشتری را در مقابل آفات خواهند یافت .

فما حصدتم فذروه فی سنبله

فواید درخت آتش زا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۷۳ - ۵

۵

- بهره گیری مسافران و بیابان گردان ، از درخت آتش زنه برای روشن کردن آتش ، حکمت دیگر ایجاد آن از سوی خداوند

و متعًا للمقوین

<مقوین> مشتق از <قوایه> (زمین بی آب و گیاه، بیابان) است; یعنی، مسافران و بیابان گردان.

فواید درخت انگور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۶۷ - ۳

۳- درختان خرما و انگور ، دارای محصولات و فرآورده های گوناگون

و من ثمرت النخیل و الأعنب تتّخذون منه سکرًا و رزقًا حسنًا

فواید درختان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۳۰ - ۱

۱ - درختان تنومند و ستبر بوستان ها ، آفریده های خداوند و از منابع تغذیه انسان ها

و حدائق غلبًا

<غُلْب> جمع <غَلْباء> است. به کسی که دارای گردنی کلفت باشد <اغلب> و <غلباء> گفته می شود (لسان العرب). در آیه شریفه، گرچه بوستان ها به ضخامت و ستبری توصیف شده اند; ولی این وصف به قرینه <أنبتنا> در آیات پیشین ناظر به قطور بودن درختان آن بوستان ها است.

فواید دره ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۳۱ - ۳

۳- آفرینش دره ها و راه های وسیع و فراخ ، به منظور راه یابی انسان است .

و جعلنا فیها فجاجًا سبلاً لعلّهم یهتدون

<فجّ> به معنای راه های وسیع میان دو کوه است که شامل دره ها و راه های کوهستانی می شود و <سبل> به مطلق راه ها اطلاق می گردد.

فواید دریا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

- ۴

مائده - ۵ - ۹۶ - ۶

۶ دریا ها در بردارنده امکانات قابل استفاده برای انسانها

متعاً لکم و للسیاره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۲ - ۱۳

۱۳- اهمیت و نقش حیاتی دریا و کشتی رانی برای انسان

و سخّر لکم الفلک لتجری فی البحر بأمره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۴ - ۳،۹

۳- تغذیه با گوشت های تازه ، استفاده از زیور های دریایی و کشتیرانی ، از فواید دریاست .

سخّر البحر لتأکلوا منه لحمًا طریًّا و تستخرجوا منه حلیه تلبسونها و تری الفلک

<طری> به معنای جدید و تازه و <حلیه> به معنای زیور است.

۹- فواید دریا منحصر به گوشت تازه ، اشیای زینتی و کشتیرانی نیست .

سخّر البحر لتأکلوا منه لحمًا طریًّا و تستخرجوا منه حلیه . .. و لتبتغوا من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۱۲ - ۱۵،۱۰،۸،۵،۴

۴ - دریا ها ، از منابع تغذیه انسان با گوشت های تازه

و من کلٍّ تأکلون لحمًا طریًا

<طریّ> به معنای جدید و تازه است.

۵ - وجود جواهر و زیور آلات قابل استخراج در دریاها

و تستخرجون حلیه تلبسونها

<حلیه> به معنای زیور است.

۸ - دریا ها ، بستر تحرک کشتی ها برای تجارت و سفر

و تری الفلک فیه مواخر لتبتغوا من فضله

<ماخره> (مفرد <مواخر>) از ماده <مخر> و به معنای شکافنده آب ها است.

۱۰ – تغذیه با گوشت های تازه و استفاده از زیور های دریایی و کشتیرانی ، از فواید دریا ها است .

و من کلٍّ تأکلون لحمًا طریًّا

. .. و ترى الفلک فيه مواخر

۱۵ – آثار متفاوت و مشترک آب های دریا ها و استفاده چند منظوره انسان ها از آن ، نشانه قدرت و یکتایی خداوند است .

و ما يستوى البحران هذا عذب فرات . .. و من كلٍّ تأكلون لحمًا طريًّا ... لتبتغوا

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، در سلسله آیاتی قرار دارد که درباره قدرت مطلق و یکتایی خداوند متعال سخن می گوید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۳۷ – ۷

۷ – دریا ، یکی از منابع ثروت و قدرت

و الشيطين كلّ بنّاء و غوّاص

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که خداوند، در پاسخ به درخواست سلیمان(ع) مبنی بر داشتن حکومت مقتدر، مسأله به خدمت درآوردن شیاطین برای غواصی و استخراج منابع و ذخایر آن را مطرح ساخت.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – جاثیه – ۴۵ – ۱۲ – ۷

۷ – بهره‌وری انسان از منافع غذایی ، اقتصادی و تجاری دریا ، در پرتو تدارک امکانات و زمینه های آن از سوی خداوند

اللّه الذى سخّر . .. لتبتغوا من فضله

فواید دریا ها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۶۶ – ۳

۳– دریا ها و کشتی ها ، در دستیابی انسان به موهبت های طبیعت و نعمت های خداوندی ، نقش بس مهم و مؤثر دارند .

ربّكم الذى يزجى لكم الفلک فى البحر لتبتغوا من فضله

فواید دنیوی توکل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ -

نحل - ۱۶ - ۴۲ - ۶

۶- توکل بر خداوند در همه امور ، امری بس شایسته و پسندیده و دارای ثمرات دنیوی و اخروی

الذین هاجروا . .. و علی ربّهم یتوکّلون

فواید دنیوی صبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۴۲ - ۲

۲- صبر در برابر ناملایمات ، دارای ثمرات دنیوی و اخروی است .

لنبوّئنّهم فی الدنیا . .. و لأجر الأخره أکبر ... الذین صبروا

فواید دینداری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - نوح - ۷۱ - ۱۲ - ۷

۷ - تبیین فواید ایمان و دین داری ، از سوی نوح (ع) برای مردم

استغفروا ربّکم . .. یرسل السماء علیکم مدرارًا . و یمددکم بأمول و بنین ... و یجعل

فواید ذوب فلز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۱۷ - ۵

۵ تهیه زیورآلات و وسایل زندگی از اهداف گداختن فلزات در کوره های آتش است .

و مما یوقدون علیه فی النار ابتغاء حلیه أو متع

<ابتغاء> به معنای طلب کردن است و این کلمه مفعول له برای <یوقدون> می باشد. <حلیه> چیزی است که وسیله زینت قرار می گیرد و <متاع> به چیزی گفته می شود که در زندگی مورد بهره برداری است.

فواید راه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۳۱ - ۳

۳- آفرینش دره ها و راه های وسیع و فراخ ، به منظور راه یابی انسان است .

و جعلنا فیها فجاجًا سبلاً لعلّهم یهتدون

<فجّ> به معنای راه های وسیع

میان دو کوه است که شامل دره ها و راه های کوهستانی می شود و <سبل> به مطلق راه ها اطلاق می گردد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – نوح – ۷۱ – ۲۰ – ۱،۲

۱ – زمین ، دارای راه های روشن و گشاده ، برای آمد و شد انسان ها

لتسلکوا منها سبلاً فجاجًا

<فجّ> (مفرد <فجاج>) به معنای راه روشن و گشاده است. (مصباح المنیر)

۲ – خداوند ، زمین را به گونه ای آفرید که انسان بتواند در آن راه های وسیع برای خود بسازد .

لتسلکوا منها سبلاً فجاجًا

برخی از مفسران، بر آنند که چون فعل <سلک> با <من> متعدی شده است، متضمن معنای اتخاذ است; یعنی، <لتتخذوا لأنفسکم منها سبلاً. ..>.

فواید رحم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – حج – ۲۲ – ۲ – ۶

۶– رحم مادر برای جنین ، جایی به غایت أمن می باشد و جنین در آن از آسیب پذیری در برابر بسیاری از اضطراب های عصبی و روانی مادر در امان است .

یوم ترونها. .. و تضع کلّ ذات حمل حملها

ذکر <سقط شدن جنین ها از رحم زنان باردار> در به تصویر کشاندن شدت و عظمت بی اندازه زلزله زمین در آستانه رستاخیز، اشعار به این حقیقت دارد که: رحم زنان برای جنین، با این که مکانی أمن می باشد و در شرایط سخت و اضطراب آور مقاوم و آسیب ناپذیر است; لکن اضطراب ناشی از آن رویداد بی مانند، چنان است که تمامی زنان باردار از شدت ترس و اضطراب، سقط جنین خواهند کرد.

فواید رنگ سبز

جلد – نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – رحمن – ۵۵ – ۷۶ – ۴

۴ – تأثیر رنگ سبز ، در شادابی و سرزندگی انسان ها

متّکین علی رفرف خضر و عبقریّ حسان

فواید رود ها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۵ – انعام – ۶ – ۶ – ۱۱

۱۱ نقش ریزش فراوان و مداوم باران و جریان رودها در پیدایش تمدنهای قدرتمند

قرن مکنهم فی الأرض . .. و أرسلنا السماء علیهم مدرارا و جعلنا الأنهر

<مدرارا> یعنی دارای ریزش فراوان، پی در پی و به مقدار نیاز (مجمع البیان، ذیل آیه ۵۲ سوره هود)

فواید روز

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۴۷ – ۴

۴ خداوند ، روز را بستری مناسب برای کار و تلاش و جنب و جوش آدمیان قرار داد .

و جعل النهار نشورًا

طبق نظر بیشتر مفسران، <نشوراً> در جمله <جعل النهار نشوراً> می تواند از ماده <نشر> به معنای <انتشار> باشد. از این رو مقصود از آن به قرینه مقابله این جمله با صدر آیه (جعل اللیل لباساً) پخش شدن انسان ها در روز برای کار و تلاش است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۸۶ – ۷

۷ – بینایی انسان در پرتو وجود روز ، نشانه ای از تدبیر خدای جهان

و النهار مبصرًا إنّ فی ذلك لأیت

وصف <مبصراً> گرچه از نظر لفظ برای <نهار> آمده است; اما در حقیقت وصفی است برای انسان كه در پرتو روشنی روز، قادر به دیدن اشیا می باشد.

جلد - نام سوره - سوره

- آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۳۷ – ۲

۲ – با رفتن روشنایی روز ، اهل زمین ناگهان در تاریکی فرو می روند .

الّیل نسلخ منه النهار فإذا هم مظلمون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۶۱ – ۵

۵ – روز هنگام ، زمان مناسب جهت تلاش و تکاپو برای به دست آوردن رزق و روزی

و النهار مبصرًا

در جمله <و النهار مبصراً> به قرینه آیات مشابه مانند آیه ۷۳ سوره <قصص> می توان جمله <لتبتغوا من فضله> را در تقدیر گرفت.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – مزمل – ۷۳ – ۷ – ۱

۱ – شب ، فرصتی مناسب برای عبادت و راز و نیاز به درگاه الهی و روز ، زمانی شایسته برای تلاش و رسیدگی به امور زندگی

إنّ لک فی النهار سبحًا طویلاً

<سبح> در معانی متعددی به کار می رود؛ از جمله سعی و تلاش برای معاش (قاموس المحیط). جمله <إنّ لک فی النهار>، تعلیل دیگری برای <قم اللیل>است؛ یعنی، چون در روز به خاطر تلاش طولانی برای معاش، فرصت و فراغت برای مناجات و عبادت نیست، شب را برای این کار اختصاص بده.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – مزمل – ۷۳ – ۲۰ – ۲۲

۲۲ – روز ، زمان مناسب برای تلاش اقتصادی و تأمین زندگی

تقوم أدنی من ثلثی الّیل . .. یبتغون من فضل اللّه

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که تلاش روزانه (یبتغون. ..) در برابر شب زنده داری (تقوم...اللیل) واقع شده است.

جلد - نام

سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نبأ - ۷۸ - ۱۱ - ۱،۲،۵

۱ - روز ، زمان زندگی و حیاتی مجدد برای انسان ، پس از فرو نشستن آثار حیات او در خواب

و جعلنا النهار معاشًا

<معاش> مصدر میمی و به معنای حیات و زندگی است (لسان العرب). اطلاق حیات بر روز، به این اعتبار است که انسان از خواب شب که به قرینه تقارن این آیه با دو آیه قبل به مرگ تشبیه شده است برمی خیزد و حیاتی دوباره آغاز می کند. کسانی که این کلمه را اسم زمان و به معنای زمان عیش (زمان زندگی) دانسته اند، همین مفاد را در نظر گرفته اند.

۲ - روز ، زمانی مناسب برای فعالیت و فراهم سازی آذوقه زندگانی

و جعلنا النهار معاشًا

از جمله معانی <معاش، <معیشت> است; یعنی، آنچه زندگی به آن تداوم یابد (لسان العرب). مفاد آیه شریفه با توجّه به این معنا، مبالغه در سبب بودن روز برای معیشت و زندگانی است.

۵ - توجّه به آسان سازی امور زندگانی انسان با آفرینش روز و ویژگی های آن ، زمینه ساز پی بردن به قدرت خداوند و پذیرش معاد است .

عمّ یتساءلون . .. ألم نجعل ... و جعلنا النهار معاشًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۳۳ - ۱

۱ - سودمندی آسمان ، شب ، روز ، زمین ، آب ، گیاه و کوه ها برای انسان و دام ، هدف خداوند از آفرینش و سامان بخشی آنها است .

متعًا لکم و لأنعمکم

<متاعاً> مفعول له است. این کلمه گرچه اسم است برای

هر چیزی که سودمند باشد (لسان العرب)؛ ولی در این آیه جایگزین مصدر شده است؛ یعنی، <تمتیعاً لکم>.

فواید روشنایی روز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۲ - ۵

۵- انسان ، در پرتو روشنی روز در پی تاریکی شب از روزی و فضل خداوند بهره مند می شود .

فمحونا ءایه الّیل و جعلنا ءایه النهار مبصره لتبتغوا فضلاً من ربّکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۷۱ - ۶

۶ - نقش تعیین کننده روشنایی روز در زند گی بشر

من إله غیر اللّه یأتیکم بضیاء

از اهداف مورد نظر در این آیه، بیان اهمیت روشنایی روز و وابستگی زند گی بشر به آن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۶۱ - ۶

۶ - نقش سازنده روشنایی روز ، در تلاش روزانه انسان ها و نشاط و شادابی آنان

و النهار مبصرًا

فواید زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۲۲ - ۱،۲

۱ - زمین همانند بستری گسترده ، شایسته برای زند گانی انسانهاست .

جعل لکم الأرض فرشاً

کلمه <جعل> می تواند به معنای <صیر> (تبدیل کرد) باشد و می تواند به معنای <خلق> (آفرید) هم باشد. کلمه <فراشاً> به معنای بستر گسترده است و اطلاق آن بر زمین از باب تشبیه می باشد; یعنی: جعل الأرض کالفراش.

۲ - آفرینش زمین به گونه ای مناسب برای زندگانی ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

اعبدوا ربکم . .. الذی جعل لکم الأرض فرشاً

<الذی جعل . ..> صفت

دوم برای <ربکم> در آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۳۶ - ۱۷

۱۷ زمین در بردارنده وسیله زندگانی و معیشت انسان ها برای زمانی موقت و نامعلوم

و لکم فی الأرض مستقر و متع إلی حین

<متاع> به چیزی گفته می شود که مایه منفعت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۶۷ - ۳

۳ خداوند برآورنده ثمرات و محصولات از زمین ، برای بهره گیری انسان از آن نعمتهاست .

و ممّا اخرجنا لکم من الارض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۱۰ - ۳،۷

۳ زمین در بردارنده تمام نیازمندیهای انسان برای ادامه حیات است.

و جعلنا لکم فیها معیش قلیلا ما تشکرون

۷ وجود وسائل معیشت در زمین، نعمتی بزرگ برای انسانها و بایسته سپاسگزاری است.

و لقد مکنکم فی الأرض . .. قلیلا ما تشکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۲۴ - ۹

۹ زمین در بر دارنده وسیله زندگانی و معیشت انسانها برای زمانی موقت و نامعلوم

و لکم فی الأرض مستقر و متع إلی حین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۳۱ - ۲

۲ آسمان و زمین ، دو منبع روزی برای انسانها

قل من یرزقکم من السماء و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۲۰ - ۲،۵

۲- زمین و امکانات آن در خدمت بشر

و الأرض مددنها . .. و

أنبتنا فيها من كلّ شيء موزون . و جعلنا لكم فيها معيش

۵- زمین ، مرکز تأمین امکانات و وسایل معیشت انسان

و الأرض مددنها . .. و جعلنا لکم فیها معیش و من لستم له برزقین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۷۳ – ۴

۴- آسمان و زمین ، در تأمین روزی انسان نقش دارند .

ما لایملک لهم رزقًا من السموت و الأرض شیئًا

از اینکه خداوند فرمود: معبودها قادر به روزی رسانی به انسان از آسمان و زمین نیستند، استفاده می شود که زمینه روزی رسانی در آسمانها همچون زمین، وجود دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۵۵ – ۱

۱ – ماده خلقت انسان ها ، فراهم آمده از زمین و عناصر آن

جعل لکم الأرض . .. منها خلقنکم

مرجع ضمیر در <منها> <الأرض> در آیات قبل است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۳۵ – ۸

۸ – زمین ، منبع تغذیه انسان ها

و ءایه لهم الأرض المیته أحیینها . .. فمنه یأکلون ... و فجّرنا فیها من العیون .

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۱۲ – ۳

۳ - آسمان و زمین ، گنجینه های خیرات و روزی موجودات

له مقالید السموت و الأرض یبسط الرزق

از کلمه <مقالید> (کلیدها) و نیز جمله <یبسط الرزق>، مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۱۲ - ۱

۱ - دانه های حبوبات نهفته در پوسته

ها ، نمونه ای مهم از منافع زمین برای آدمیان

و الأرض وضعها للأنام فیها . .. و الحبّ ذوالعصف

<ال> در <الحبّ>، برای جنس است و افاده عموم می کند. بنابراین <الحبّ> مساوی با مطلق حبوبات است و <عصف> بر پوسته حبوبات که دانه ها در آن رشد می کند اطلاق می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – ملک – ۶۷ – ۱۵ – ۱،۲،۴،۵،۶

۱ – خداوند ، زمین را برای انسان رام و قابل بهره برداری قرار داد .

هو الذی جعل لکم الأرض ذلولاً

۲ – خداوند ، زمین را به گونه ای آفرید که در جهت مصالح و منافع انسان ها باشد .

جعل لکم الأرض ذلولاً

۴ – زمین ، بستر و منبعی مناسب برای تغذیه و تأمین نیازمندی های بشر

و کلوا من رزقه

۵ – وجود روزی و نیازمندی های بشر در زمین ، از نعمت های خداوند و جلوه لطف او است .

هو الذی جعل لکم الأرض ذلولاً . .. و کلوا من رزقه

۶ – آفرینش زمین و بستر مناسب بودن آن برای حرکت و روزی انسان ها ، جلوه علم و آگاهی خداوند بر احوال نهان و آشکار انسان ها

إنّه علیم بذات الصدور . .. هو الذی جعل لکم الأرض ذلولاً ... و کلوا من رزقه

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که آیه شریفه، درصدد تبیین چگونگی علم خداوند بر احوال و ضمیر انسان ها است که در دو آیه قبل، از آن سخن به میان آمده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – ملک – ۶۷ – ۲۴ –

۴ – انسان ، موجودی زمینی و زمین بستر مناسب و طبیعی برای تکثیر نسل او

ذرأکم فی الأرض

مطلب یاد شده، از قید <فی الأرض> استفاده می شود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – مرسلات – ۷۷ – ۲۶ – ۱،۲

۱ – زمین ، محل و جایگاه مناسب برای زندگی و مرگ انسان های بسیار

کفاتًا . أحیاءً و أموتًا

تنوین <أحیاءً و أمواتاً>، برای تعظیم است و مراد از آن تکثیر می باشد.

۲ – گنجایش زمین ، برای تأمین نیاز های بشر در حال حیات و مرگ *

أحیاءً و أموتًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نبأ – ۷۸ – ۶ – ۱

۱ – خداوند ، زمین را جایگاه مناسب و بستری آرام برای زندگانی بشر ، قرار داده است .

ألم نجعل الأرض مهدًا

<مهاد> به هرگونه زیرانداز گفته می شود (مقاییس اللغه). زیرانداز بودن زمین، کنایه از مناسب بودن آن برای استقرار و زندگی است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – نازعات – ۷۹ – ۳۳ – ۱

۱ – سودمندی آسمان ، شب ، روز ، زمین ، آب ، گیاه و کوه ها برای انسان و دام ، هدف خداوند از آفرینش و سامان بخشی آنها است .

متعًا لکم و لأنعمکم

<متاعاً> مفعول له است. این کلمه گرچه اسم است برای هر چیزی که سودمند باشد (لسان العرب)؛ ولی در این آیه جایگزین مصدر شده است؛ یعنی، <تمتیعاً لکم>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۲۶ - ۴

۴ - زمین ، از منابع غذایی انسان

طعامه . ..

ثمّ شققنا الأرض شقًّا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – عبس – ۸۰ – ۳۱ – ۱

۱ – خداوند ، باران و زمین مساعد را وسیله فراهم آمدن میوه مصرفی انسان و علوفه حیوانات قرار داده است .

صببنا الماء . .. شققنا الأرض ... و فکهه و أبًّا

<أبّ>; یعنی، علوفه چرندگان، چه برای آنها چیده شود و چه خود به چرا مشغول شوند. (لسان العرب)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – طارق – ۸۶ – ۱۲ – ۲

۲ – آمادگی زمین ، برای رویش گیاهان و پیدایش چشمه ساران

و الأرض ذات الصدع

چنانچه <ذات الرجع> در آیه قبل به باران نظر داشته باشد; <ذات الصدع> در این آیه به نتایج باران در زمین اشاره خواهد داشت.

فواید زنبورعسل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۶۹ – ۲۲

۲۲– < عن أمیرالمؤمنین (ع) قال : . . . لعق العسل شفاء من کلّ داء قال الله تبارك و تعالی : < یخرج من بطونها شراب مختلف ألوانه فیه شفاء للناس > و هو مع قراءه القرآن . . . ;

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده است که فرمود: ..یک انگشت عسل، شفای همه دردهاست. خداوند تبارک و تعالی فرموده است: <یخرج من بطونها شراب مختلف ألوانه فیه شفاء للناس> و این در صورتی است که همراه با قراءت قرآن باشد...>.

فواید زوجیت گیاهان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۱۰ – ۱۵

۱۵ – خداوند ، از هر گیاهی ، زوج سودمند و دارای فایده

آفریده است .

فأنبتنا فیها من کلّ زوج کریم

صفت <کریم>، درباره اشیا و مفاهیم به معنای <سودمندی و دارای نفع بودن> است (مفردات راغب).

فواید زیتون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۲۰ - ۳

۳ - درختان زیتون ، با میوه های روغنی و نان خورش سفره آدمیان ، نمودی دیگر از تدبیر الهی

تنبت بالدهن و صبغ للأکلین

<صبغ> به معنای خورشت عطف بر <الدهن> و تنوین آن برای تنویع است یعنی <درختی که میوه آمیخته به روغن و نوعی خورشت برای خورندگان می رویاند>

فواید ستارگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۱۶ - ۶

۶- < فی المجمع فی قوله : < زیّناها للناظرین > بالکواکب النیره عن أبی عبدالله (ع) ;

در مجمع البیان درباره آیه: <زیّناها للناظرین> از امام صادق(ع) چنین روایت شده است: به وسیله ستارگان نورانی [زینت می دهیم]>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۶ - ۲،۳

۲- ستارگان ، دارای نقشی بسیار مهم در راهیابی مسافران

و علمت و بالنجم هم یهتدون

ذکر خاص <نجم> پس از عام (علامات) با اینکه نجم بی شک از جمله آنهاست، می تواند گویای نکته یاد شده باشد.

۳- < قال رسول الله (ص) : < و بالنجم هم یهتـدون > قال : هو الجـدی لأنه نجم لاتزول و علیه بناء القبله و به یهتـدی أهل البر و البحر ;

از رسول خدا(ص) در باره سخن خدا <و بالنجم هم یهتدون> فرمود: آن ستاره جُدی است; زیرا آن ستاره ای است که

از بین نمی رود و قبله [شناسی]بر آن بنا شده و به وسیله آن اهل خشکی و دریا راهنمایی می شوند. ..>.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۷ – ۱

۱ – سوگند خداوند ، به آسمان تزیین یافته با ستارگان

و السّماء ذات الحبک

<حبیکه> و <حباک> (مفردهای <حُبُک>) در معانی استحکام، راه و زیبایی به کار می رود. برداشت یاد شده براساس معنای اخیر است.

فواید شب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۷۹ – ۱۰

۱۰– لحظات آرام و تیره شب ، لحظاتی مناسب برای ارتباط با خدا و اوج گرفتن در مقامات معنوی

و من الّیل فتهجّد به . .. عسی أن یبعثک ربّک مقامًا محمودًا

هر چند عبادت در همه حالات مناسب است، اما اختصاص به ذکر شب از میان سایر اوقات بخصوص با لفظ <تهجّد> که بیدار شدن از خواب را دربردارد می تواند بر نکته فوق دلالت داشته باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۴۷ – ۲

۲ شب ، وسیله ای است برای پوشش هر آنچه بشر به مخفی بودنش نیاز دارد .

و هو الذی جعل لکم الّیل لباسًا

در تشبیه شب به لباس، همان گونه که لباس بدن انسان را می پوشاند، شب نیز بسیاری از چیزهایی که بشر به مخفی بودنش نیاز و علاقه دارد، می پوشاند و چون آیه شریفه در مقام بر شمردن نعمت های الهی و امتنان بر بندگان است، می تواند مؤید همین مطلب باشد.

- آیه – فیش

۱۳ – نمل – ۲۷ – ۸۶ – ۵

۵ – آرامش بخشی شب به تن خسته آدمیان ، از حکمت های الهی در پدید آوردن آن

جعلنا الّیل لیسکنوا فیه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۷۳ – ۲

۲ – شب ، بستری مناسب برای سکون و آرامش انسان

جعل لکم الّیل . .. لتسکنوا فیه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۶۱ – ۲

۲ – شب ، زمانی مناسب برای آرمیدن و آرامش یافتن

اللّه الذی جعل لکم الّیل لتسکنوا فیه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۱۷ – ۶

۶ – شب هنگام ، وقت مناسب و شایسته برای عبادت و راز و نیاز به درگاه الهی$

کانوا قلیلاً من الّیل ما یهجعون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – مزمل – ۷۳ – ۶ – ۱

۱ – شب ، بهترین زمان برای برگزاری نماز و انجام دادن عبادت

قم الّیل . .. إنّ ناشئه الّیل ... و أقوم قیلاً

<ناشئه> مشتق از <نَشْأ> (حادث شدن، پدید آمدن) و به معنای حادثه و پدیده است (مصباح المنیر). اضافه <ناشئه> به <اللیل>، می تواند اضافه بیانیه و یا اضافه ظرفیه باشد. گفتنی است که آیه یاد شده تعلیل برای <قم اللیل...> می باشد؛ یعنی، شب را به پاخیز چون شب... .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۷ - ۱

۱ - شب ، فرصتی مناسب برای عبادت و راز و نیاز به درگاه

الهی و روز ، زمانی شایسته برای تلاش و رسیدگی به امور زندگی

إنّ لک فی النهار سبحًا طویلًا

<سبح> در معانی متعددی به کار می رود; از جمله سعی و تلاش برای معاش (قاموس المحیط). جمله <إنّ لک فی النهار>، تعلیل دیگری برای <قم اللیل>است; یعنی، چون در روز به خاطر تلاش طولانی برای معاش، فرصت و فراغت برای مناجات و عبادت نیست، شب را برای این کار اختصاص بده.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مزمل - ۷۳ - ۲۰ - ۱۳

۱۳ - شب هنگام ، زمان مناسب برای نماز و قرائت قرآن

تقوم أدنی من ثلثی الّیل . .. فاقرءوا ما تیسّر من القرءان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۳۳ - ۱

۱ - سودمندی آسمان ، شب ، روز ، زمین ، آب ، گیاه و کوه ها برای انسان و دام ، هدف خداوند از آفرینش و سامان بخشی آنها است .

متعًا لکم و لأنعمکم

<متاعاً> مفعول له است. این کلمه گرچه اسم است برای هر چیزی که سودمند باشد (لسان العرب); ولی در این آیه جایگزین مصدر شده است; یعنی، <تمتیعاً لکم>.

فواید شتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۴ - ۱

۱ خداوند شتر و گاو نر و ماده را برای بهره برداری انسان آفریده است.

و هو الذی أنشأ . .. و من الإبل اثنین و من البقر اثنین قل ءالذکرین حرم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۶۵ – ۱۶

۱۶ شتر وسیله

متعارف حمل کالا ، در مصر و کنعان باستان

و نزداد کیل بعیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۵ - ۴

۴- دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) ، دارای فواید و منافع گوناگون برای انسان

و الأنعم خلقها لکم فیها دفءٌ و منفع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۷ - ۱،۲

۱- حمل بار های سنگین و طاقت فرسای انسان به شهر ها و مناطق بسیار دوردست ، از فواید خلقت شتر است

و الأنعم خلقها لکم . .. و تحمل أثقالکم إلی بلد لم تکونوا بلغیه إلّا بشقّ الأنف

مراد از <بلد لم تکونوا بالغیه> جاهای بسیار دوردست و سختی است که انسان بدون مشقت و سختی نمی تواند به آن جا برسد و <أنعام> اگرچه به معنای <گاو، شتر و گوسفند> است; ولی چون در بین دامها تنها شتر اوصاف مذکور در آیه (باربری به نقاط دوردست) را دارد، ضمیر <تحمل> به صورت <استخدام> به <شتر> که از جمله انعام مذکور در آیه قبل است باز می گردد.

۲- شتر وسیله حمل و نقل و تبادل کالا های تجارتی در عصر بعثت بوده است .

و تحمل أثقالکم إلی بلد لم تکونوا بلغیه إلی بشقّ الأنفس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۲۱ - ۱،۶

۱ - وجود و کارایی دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای انسان ، آکنده از درس ها و عبرت هایی از تقدیر و تدبیر الهی است .

و إنّ لکم فی الأنعم

لعبره

<أنعام>; یعنی، گله های شتر، گاو و گوسفند. <عبره> و <إعتبار> نیز به معنای پندگرفتن و اندرز یافتن است.

۶ - شتر ، گاو و گوسفند ، از منابع درآمد و امرار معاش انسان

و منها تأكلون

جمله <و منها تأكلون> (از آنها می خورید) می تواند تعبیر کنایی از ارتزاق و کسب درآمد باشد; چنان که گفته می شود <فلانی از حرفه اش می خورد> که مقصود این است که فلانی از حرفه اش زندگی کرده کسب درآمد می نماید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۲۲ - ۱

۱ - امکان بهرهوری بشر از شتران و کشتی ها در جهت سواری و حمل و نقل ، نمونه ای دیگر از تدبیر الهی

و علیها و علی الفلک تحملون

ضمیر در <علیها> به أنعام بازمی گردد و مراد از آن به قرینه <تحملون> تنها شتران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۷۱ - ۶

۶ - شتر ، گاو و گوسفند ، از نعمت های بزرگ الهی برای بشر و دارای نقش مفید و مؤثر در بهبود زندگی وی

أوَلم یروا أنّا خلقنا لهم ممّا عملت أیدینا أنعمًا

از اختصاص به ذکر یافتن <أنعام> از میان دیگر نعمت های الهی برای بشر، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۷۲ - ۳

۳ - خداوند برخی از دام ها (چون شتر و گاو) را برای سوار شدن و حمل و نقل آفریده است .

فمنها رکوبهم

<من> در <فمنها>

برای تبعیض است; یعنی، برخی از انعام که مقصود از آن شتر و گاو است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۷۳ - ۱

۱ - شتر ، گاو و گوسفند علاوه بر خوردن و سوار شدن دارای منافع بسیار و انواع سود ها برای بشر است .

فمنها رکوبهم و منها یأکلون . و لهم فیها منفع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۶ - ۸،۹

۸ - بهره مندی انسان ها ، فلسفه آفرینش دام ها (شتر ، گاو ، گوسفند و بز)

و أنزل لکم من الأنعم

۹ - دام ها (شتر ، گاو ، گوسفند و بز) دارای اهمیت و نقش ویژه در تغذیه و بهرهوری انسان ها

و أنزل لکم من الأنعم ثمنیه أزوج

از اختصاص به ذکر یافتن دام ها از میان دیگر حیوانات و نعمت های خدادادی، به وقت سخن گفتن از آفرینش انسان ها، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۷۹ - ۴

۴ - خداوند ، برخی از دام ها (چون شتر) را برای سوار شدن و برخی دیگر (مانند گوسفند) را به منظور خوردن انسان ها آفریده است .

الأنعم لترکبوا منها و منها تأکلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۸۰ - ۲،۳،۴،۵

۲ - تأمین خواسته ها و نیاز های بشر در سیر و سفر خویش ، از حکمت های آفرینش شتران

و

لتبلغوا علیها حاجه فی صدورکم

۳ - سوار شدن و تأمین خواسته ها و نیاز های بشر در سیر و سفر خویش ، حکمت اصلی آفرینش شتران

لترکبوا منها . .. و لتبلغوا علیها حاجه فی صدورکم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که لام تعلیل تنها بر سر <لترکبوا> و <لتبلغوا. ..> آمده است؛ نه برای منافع دیگر و حمل و نقل.

۴ - دست یابی به خواسته ها و مقاصد مهم بشر (چون هجرت ، جهاد ، کسب دانش و . . .) از حکمت های آفرینش شتران *

و لتبلغوا علیها حاجه فی صدورکم

تنوین <حاجه> برای تفخیم است و مقید شدن حاجت به <فی صدورکم> (حاجتی که در دل دارید) نشانگر این نکته است که شتران افزون بر تأمین نیازهای مادی و خوراکی بشر، وسیله ای مناسب برای دست یابی بشر (به ویژه بشر آن روز) به مقاصد و منافع مهم (چون هجرت، جهاد، کسب دانش و . ..) می باشند.

۵ - شتران و کشتی ها ، از وسایل فراهم شده از سوی خداوند ، برای حمل و نقل انسان ها در دریا و خشکی

و علیها و علی الفلک تحملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - غاشیه - ۸۸ - ۱۷ - ۶

۶ - شتر ، حیوانی سودمند برای انسان و نعمتی الهی است .

أفلاینظرون إلی الإبل کیف خلقت

یاد کردن از مخلوقی خاص، برای ترغیب انسان به تفکّر نشان تأثیر مثبت این مخلوق، در زندگانی انسان ها است.

فواید شخم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۲۷ - ۲

۲ - بارش

باران و نرم شدن خاک زمین و شیار خوردن آن ، زمینه ساز حصول غله جات و تأمین غذای انسان ها

صببنا الماء . .. شققنا الأرض .... فأنبتنا فیها حبًّا

فواید شکر نعمت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۸ – ۵

۵- فایده شکر نعمت و ضرر و زیان کفران آن به خود انسان باز می گردد .

لئن شکرتم لأزیدنّکم و . .. إن تکفروا أنتم و من فی الأرض جمیعًا فإن الله لغنی حمی

فواید شیر چهارپایان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۸۰ – ۱

۱ – دام ها ، غیر از سوار شدن و خوردن ، دارای منافع و فواید گوناگون دیگری (استفاده از شیر ، پشم ، پوست و . . .) می باشند .

جعل لکم الأنعم لترکبوا . .. و لکم فیها منفع

فواید شیر شتر

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۶۶ – ۵

۵- شیر شتر ، گاو و گوسفند نوشیدنی ، سالم و سهل التناول است .

و إن لکم فی الأنعم لعبره نسقیکم ممّا فی بطونه من بین فرث و دم لبنًا خالصًا سائغ

<خالصاً> (پالوده از هر چیز) حکایت از سلامت آن و <سائغاً> (آسان جریان یابنده) حکایت از سهل التناول بودن آن می کند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۷۳ – ۲

۲ – شتر ، گاو و گوسفند ، دارای نوشیدنی های بسیار برای انسان

و مشارب

فواید شیر گاو

جلد – نام سوره –

سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۶۶ – ۵

۵- شیر شتر ، گاو و گوسفند نوشیدنی ، سالم و سهل التناول است .

و إن لکم فی الأنعم لعبره نسقیکم ممّا فی بطونه من بین فرث و دم لبنًا خالصًا سائغ

<خالصاً> (پالوده از هر چیز) حکایت از سلامت آن و <سائغاً> (آسان جریان یابنده) حکایت از سهل التناول بودن آن می کند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۷۳ – ۲

۲ – شتر ، گاو و گوسفند ، دارای نوشیدنی های بسیار برای انسان

و مشارب

فواید شیر گوسفند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۶۶ – ۵

۵- شیر شتر ، گاو و گوسفند نوشیدنی ، سالم و سهل التناول است .

و إن لکم فی الأنعم لعبره نسقیکم ممّا فی بطونه من بین فرث و دم لبنًا خالصًا سائغ

<خالصاً> (پالوده از هر چیز) حکایت از سلامت آن و <سائغاً> (آسان جریان یابنده) حکایت از سهل التناول بودن آن می کند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۷۳ – ۲

۲ – شتر ، گاو و گوسفند ، دارای نوشیدنی های بسیار برای انسان

و مشارب

فواید شیشه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۳۵ – ۱۳

۱۳ – شیشه ، موجب انعکاس بیشتر و بهتر نور است .

فی زجاجه الزجاجه کأنّها کوکب دریّ

تشبیه در مقام، این است که نور را پر فروغ نشان دهد و از این روی مصباحی را مثل می زند که

در شیشه است و شیشه نیز همانند ستاره درخشان است.

فواید طلا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۳۳ – ۵

۵ – طلا ، مروارید ، بهترین وسایل زینت در بهشت

یحلّون فیها من أساور من ذهب و لؤلؤًا

برداشت یاد شده، به خاطر این نکته است که آیه شریفه در مقام بر شمردن وسایل زینت بهشتیان می باشد. بنابراین اختصاص به ذکر یافتن این وسایل، گویای برداشت یاد شده است.

فواید عسل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۶۹ – ۱۳

۱۳– عسل ، دارویی شفابخش برای تمامی انسانها

فیه شفاء للناس

فواید عصا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۱ – طه – ۲۰ – ۱۸ – ۴

۴ – عصا در دست گرفتن و تکیه بر آن در راه رفتن و ایستادن ، کاری مطلوب و مفید است .

هی عصای أتوکّؤا علیها

تقدیم تکیه دادن بر دیگر فواید عصا در سخن نقل شده از موسی(ع) نشانِ اهمیت این استفاده در مجموع فواید دیگر است. این اهمیت با توجه به سلامت جسمانی، بلکه نیرومندی موسی(ع) وضوح بیشتری می یابد.

فواید عصای موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۸ - ۲،۳

۲ - موسی (ع) تکیه زدن بر عصا و زدن و ریختن برگ های سست درختان را برای گوسفندان خویش ، از فواید عصا برشمرد .

هی عصای أتوکوا علیها و أهشّ بها علی غنمی

<هشّ> به معنای ضربه زدن به درخت خشک برای ریختن برگ های آن است (لسان العرب).

این کلمه در مورد چیزهای ملایم و بدون صلابت به کار می رود (مفردات راغب). حرف <علی> در <علی غنمی> به حضور گوسفندان در پای درخت برای استفاده از برگ ها است.

۳ - موسی (ع) غیر از تکیه دادن و ریختن برگ درختان ، عصای خویش را در رفع چندین نیاز دیگر کارساز خواند .

ولی فیها مَاربّ أُخری

<مأربه> مفرد <مأرب> به معنای حاجت و نیاز است (مصباح).

فواید عقیده حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۵ - ۲،۳

۲- اعتقادات حق با اذن پروردگار ، دارای ثمردهی مداوم بوده و محدود به زمانی نیست .

مثلاً کلمه طیّبه . .. تؤتی أکلها کلّ حین بإذن ربّها

احتمال دارد که <تؤتی أکلها کلّ حین> ادامه مشبه باشد که به تناسب موضوع همواره بار و ثمر می دهد و منوط به زمان خاصی نیست.

۳- اعتقادات حق ، دارای ثمر های فراوان بوده و همه آنها مفید است .

مثلاً کلمه طیّبه . .. تؤتی أکلها کلّ حین

آوردن جمع مضاف <أکل> (خوردنیها)، که مفید عموم است، برای توصیف مشبه (کلمه طیبه)، به جای <فواکه> و <ثمرات>، می تواند مشعر به نکته یاد شده باشد.

فواید قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۴۵ - ۲

۲- بهره بردن از تمثیل در تبلیغ و محسوس ساختن مفاهیم ارزشی برای توده ها ، از روش های مورد استفاده قرآن است .

واضرب لهم مثل الحیوه الدنیا کماء

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۴۱ – ۷

۷ – قرآن ،

کتابی سودمند برای بشر و در جهت منافع و مصالح او است .

إنّا أنزلنا علیک الکتب للناس

برداشت یاد شده با توجه به لام در <للناس> است که متضمن معنای انتفاع می باشد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – بروج – ۸۵ – ۲۱ – ۳

۳ – قرآن ، کتابی شریف و پرفایده است .

قرءان مجید

<مجید>، به معنای رفیع (قاموس) و مجد به معنای عزّت و شرف است. (مصباح). اصل این کلمه از <مَجَدَتِ الابل> گرفته شده است; یعنی، شتران به چراگاهی وسیع و پر علف دست یافتند. (مفردات راغب)

فواید قربانی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۹۸ – ۹

۹ قربانی کردن و عمل به احکام آن موجب بهره مندی از مغفرت و رحمت الهی

و الهدی و القلئد . .. و إنّ اللّه غفور رحیم

فواید قربانی حج

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۹۷ – ۷،۱۰،۱۱

۷ ماه های حرام و قربانی های بی نشان و بانشان حج ، دارای نقشی خاص در قوام و برپایی جوامع

جعل اللّه الکعبه . ... قیماً للناس و الشهر الحرام و الهدی و القلئد

الشهر الحرام و ما بعد آن عطف بر <الکعبه> و در حقیقت آنها نیز مفعول اول برای <جعل> می باشند و مفعول دوم آن یعنی <قیماً للناس> به قرینه ماقبل حذف شده است.

۱۰ نقش اساسی تر کعبه در قوام جامعه نسبت به ماه های حرام و قربانی حج

جعل اللّه الکعبه البیت الحرام قیماً للناس و الشهر الحرام و الهدی و القلئد

تقدیم ذکری کعبه

و نیز حذف <قیماً للناس> نسبت به <الشهر الحرام . ..> اشاره به این دارد که نقش ماههای حرام و قربانی حج و ... در قوام جوامع بواسطه کعبه می باشد.

۱۱ آگاهی انسان ها به علم گسترده خداوند ، از اهداف بیان نقش کعبه و ماه های حرام و قربانی در قوام جامعه

جعل اللّه . .. ذلک لتعلموا إنّ اللّه یعلم ما فی السموت و ما فی الارض

<ذلک> می تواند اشاره به بیان مطالب یاد شده باشد، یعنی خداوند فلسفه ایجاد کعبه و نیز احکام مربوط به آن را بیان کرد تا انسانها بدانند افعال خداوند و احکام او عالمانه و دارای اهدافی والاست و این را نشان و علامتی از علم گسترده خداوند بشمارند.

فواید قصه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – ذاریات – ۵۱ – ۲۴ – ۲

۲ – لزوم استفاده از شیوه های مختلف تمثیلی و داستانی ، برای تفهیم حقایق به مردمان

إنّه لحقّ مثل ما أنّکم تنطقون . هل أتیک حدیث ضیف إبرهیم

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند در آیه قبل، از تمثیل و در این آیه از بیان سرگذشت میهمانان گرامی ابراهیم(ع) در جهت حقانیت وعده های خویش بهره جسته است.

فواید قصه ابراهیم(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۵۱ – ۲

۲– ماجرای مهمانان حضرت ابراهیم (فرشتگان) و اطلاع از آن ، امری مهم و بسیار سودمند

و نبّئهم عن ضیف إبرهیم

<نبأ> به خبر مهم و بسیار سودمند گفته می شود (مفردات راغب).

جلد – نام سوره – سوره – آیه

- فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۴

۴ - سرگذشت داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع و ذاالکفل (علیهم السلام) ، مایه یاد و یادآوری انسان ها

و اذکر داود . .. سلیمن ... أیّوب ... إبرهیم و إسحق و یعقوب... إسمعیل و الیسع

برداشت یاد شده از آن جا است که <هذا> می تواند اشاره به مجموعه آیاتی باشد که درباره سرگذشت پیامبران یاد شده، سخن گفته است.

فواید قصه اسحاق(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۴

۴ - سرگذشت داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع و ذاالکفل (علیهم السلام) ، مایه یاد و یادآوری انسان ها

و اذکر داود . .. سلیمن ... أیّوب ... إبرهیم و إسحق و یعقوب... إسمعیل و الیسع

برداشت یاد شده از آن جا است که <هذا> می تواند اشاره به مجموعه آیاتی باشد که درباره سرگذشت پیامبران یاد شده، سخن گفته است.

فواید قصه اسماعیل(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۴

۴ - سرگذشت داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع و ذاالکفل (علیهم السلام) ، مایه یاد و یادآوری انسان ها

و اذکر داود . .. سلیمن ... أیّوب ... إبرهیم و إسحق و یعقوب... إسمعیل و الیسع

برداشت یاد شده از آن جا است که <هذا> می تواند اشاره به مجموعه آیاتی باشد که درباره سرگذشت پیامبران

یاد شده، سخن گفته است.

فواید قصه الیسع(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۴

۴ - سرگذشت داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع و ذاالکفل (علیهم السلام) ، مایه یاد و یادآوری انسان ها

و اذکر داود . .. سلیمن ... أیّوب ... إبرهیم و إسحق و یعقوب... إسمعیل و الیسع

برداشت یاد شده از آن جا است که <هذا> می تواند اشاره به مجموعه آیاتی باشد که درباره سرگذشت پیامبران یاد شده، سخن گفته است.

فواید قصه ایوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۴

۴ - سرگذشت داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع و ذاالکفل (علیهم السلام) ، مایه یاد و یادآوری انسان ها

و اذکر داود . .. سلیمن ... أیّوب ... إبرهیم و إسحق و یعقوب... إسمعیل و الیسع

برداشت یاد شده از آن جا است که <هذا> می تواند اشاره به مجموعه آیاتی باشد که درباره سرگذشت پیامبران یاد شده، سخن گفته است.

فواید قصه داود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۴

۴ - سرگذشت داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع و ذاالکفل (علیهم السلام) ، مایه یاد و یادآوری انسان ها

و اذکر داود . .. سلیمن ... أیّوب ... إبرهیم و إسحق و یعقوب... إسمعیل و الیسع

برداشت یاد شده از آن

جا است که <هذا> می تواند اشاره به مجموعه آیاتی باشد که درباره سرگذشت پیامبران یاد شده، سخن گفته است.

فواید قصه ذوالکفل(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۴

۴ - سرگذشت داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع و ذاالکفل (علیهم السلام) ، مایه یاد و یادآوری انسان ها

و اذکر داود . .. سلیمن ... أیّوب ... إبرهیم و إسحق و یعقوب... إسمعیل و الیسع

برداشت یاد شده از آن جا است که <هذا> می تواند اشاره به مجموعه آیاتی باشد که درباره سرگذشت پیامبران یاد شده، سخن گفته است.

فواید قصه سلیمان(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۴

۴ - سرگذشت داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع و ذاالکفل (علیهم السلام) ، مایه یاد و یادآوری انسان ها

و اذکر داود . .. سلیمن ... أیّوب ... إبرهیم و إسحق و یعقوب... إسمعیل و الیسع

برداشت یاد شده از آن جا است که <هذا> می تواند اشاره به مجموعه آیاتی باشد که درباره سرگذشت پیامبران یاد شده، سخن گفته است.

فواید قصه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳ - ۶

۶ - داستان موسی و فرعون ، از فراز های بسیار مفید و شایان توجه تاریخ

نتلوا علیک من نبإِ موسی و فرعون

واژه <نبأ> در خبرهایی به کار می رود که دربردارنده فائده ای بزرگ و قابل

توجّه باشد.

فواید قصه موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۳ - ۶

۶ - داستان موسی و فرعون ، از فراز های بسیار مفید و شایان توجه تاریخ

نتلوا علیک من نبإِ موسی و فرعون

واژه <نبأ> در خبرهایی به کار می رود که دربردارنده فائده ای بزرگ و قابل توجّه باشد.

فواید قصه یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۴۹ - ۴

۴ - سرگذشت داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع و ذاالکفل (علیهم السلام) ، مایه یاد و یادآوری انسان ها

و اذکر داود . .. سلیمن ... أیّوب ... إبرهیم و إسحق و یعقوب... إسمعیل و الیسع

برداشت یاد شده از آن جا است که <هذا> می تواند اشاره به مجموعه آیاتی باشد که درباره سرگذشت پیامبران یاد شده، سخن گفته است.

فواید قلب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۷ - ۳

۳ - قلب (دل و اندیشه) ، گوش و چشم از ابزار شناخت

ختم اللّه علی قلوبهم و علی سمعهم و علی ابصرهم غشوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۶ – ۶

۶– قوای شنوایی و بینایی و قلب ، ابزار شناخت است .

و لاتقف . .. إن السمع و البصر و الفؤاد

فواید قمار

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۱۹ – ۵۸

۵ شراب و قمار ، دارای زیانی

بزرگ و منافعی اندک

قل فیهما اثم کبیر و منافع للناس

کلمه <اثم>، به قرینه مقابل آن (منافع)، می تواند به معنای زیان باشد.

۸ گناه شرابخواری و قماربازی ، از منفعت آنها بیشتر است .

یسئلونک عن الخمر و المیسر . .. اثمهما اکبر من نفعهما

فواید کرک چهارپایان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۹،۱۴

۹- پشم ، کرک و موی دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای ساختن اثاثیه و لوازم زندگی ، متناسب با زیست طبیعی انسان است .

جعل لکم من الأنعم . .. تستخفّونها ... أثثًا و متعًا

از اینکه خداوند پشم، کرک و موی دامها را در جهت تهیه اثاثیه و لوازم زندگی آفریده است، گویای متناسب بودن آنها با زیست طبیعی انسان می باشد؛ چون خداوند حکیم و داناست.

۱۴- بهره مندی انسان از کرک ، پشم و موی حیوانات ، محدود به زمان خاصی است . *

و من أصوافها و أوبارها و أشعارها أثثًا و متعًا إلی حین

برای <إلی حین> چند احتمال وجود دارد. یکی از آنها این است که اشیای یاد شده، در مقاطع و دوره های خاصّی قابل استفاده است.

فواید کرک شتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۹

۹- پشم ، کرک و موی دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای ساختن اثاثیه و لوازم زندگی ، متناسب با زیست طبیعی انسان

است .

جعل لكم من الأنعم . .. تستخفّونها ... أثثًا و متعًا

از اينكه خداوند پشم، كرك و موى دامها را در جهت

تهیه اثـاثیه و لوازم زنـدگی آفریـده است، گویـای متناسب بودن آنها با زیست طبیعی انسان می باشـد; چون خداونـد حکیم و داناست.

فواید کرک گاو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۹

۹- پشم ، کرک و موی دام هـا (شتر ، گـاو و گوسـفند) برای سـاختن اثاثیه و لوازم زنـدگی ، متناسب با زیست طبیعی انسان است .

جعل لکم من الأنعم . .. تستخفّونها ... أثثًا و متعًا

از اینکه خداونـد پشم، کرک و موی دامهـا را در جهت تهیه اثاثیه و لوازم زنـدگی آفریـده است، گویای متناسب بودن آنها با زیست طبیعی انسان می باشد; چون خداوند حکیم و داناست.

فواید کرک گوسفند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۹

۹- پشم ، کرک و موی دام هـا (شتر ، گـاو و گوسـفند) برای سـاختن اثاثیه و لوازم زنـدگی ، متناسب با زیست طبیعی انسان است .

جعل لکم من الأنعم . .. تستخفّونها ... أثثًا و متعًا

از اینکه خداونـد پشم، کرک و موی دامهـا را در جهت تهیه اثاثیه و لوازم زنـدگی آفریـده است، گویای متناسب بودن آنها با زیست طبیعی انسان می باشد; چون خداوند حکیم و داناست.

فواید کشاورزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶ - ۱۲

۱۲ آب فراوان و رونق کشاورزی از شاخصه های توانمندی و قدرت اقوام و تمدنها

و أرسلنا السماء عليهم مدرارا و جعلنا الأنهر تجرى من تحتهم

فوايد كشتى

جلد - نام سوره - سوره - آيه

- فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۲۲ - ۱

۱ - امکان بهرهوری بشر از شتران و کشتی ها در جهت سواری و حمل و نقل ، نمونه ای دیگر از تدبیر الهی

و علیها و علی الفلک تحملون

ضمیر در <علیها> به أنعام بازمی گردد و مراد از آن به قرینه <تحملون> تنها شتران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۶۵ - ۳

۳ - سفر دریایی و استفاده از کشتی ، در عصر ظهور اسلام ، رواج داشته است .

فإذا رکبوا فی الفلک دعوا اللّه مخلصین له الدّین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۴۱ - ۳

۳ - امکان بهره برداری انسان ها از دریا به وسیله کشتی در سیر و سفر و حمل و نقل ، از نعمت های الهی است .

و ءایه لهم أنّا حملنا ذرّیّتهم فی الفلک المشحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۴۲ - ۳

۳ - آفرینش مرکب هایی مانند کشتی (چهارپایان و . . .) از سوی خداوند ، به سود بشر و از نعمت های او است .

و ءایه لهم . .. و خلقنا لهم من مثله ما یرکبون

گفتنی است که لام در <لهم> برای انتفاع است; یعنی، مرکب های مانند کشتی را به نفع انسان ها آفریدیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۸۰ - ۵

۵ – شتران و کشتی ها ، از وسایل فراهم شده از سوی خداوند ، برای

حمل و نقل انسان ها در دریا و خشکی

و علیها و علی الفلک تحملون

فواید کشتی ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۶۶ - ۳

۳- دریا ها و کشتی ها ، در دستیابی انسان به موهبت های طبیعت و نعمت های خداوندی ، نقش بس مهم و مؤثر دارند .

ربّکم الذی یزجی لکم الفلک فی البحر لتبتغوا من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۱۲ - ۴

۴ - مرکب قرار گرفتن کشتی ها و دام ها ، از نعمت های الهی برای انسان است .

و جعل لکم من الفلک و الأنعم ما ترکبون

فواید کشتیرانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۶۴ - ۶

۶ - حرکت کشتی ها در دریا در جهت منافع انسان ، از نشانه های توحید و رحمت گستری خداوند است .

إن فی . .. الفلک تجری فی البحر بما ینفع الناس ... لأیت

کلمه <ما> در <بما ینفع> می تواند موصوله باشد که در این صورت <باء> به معنای مصاحبت است. بر این مبنا <التی تجری...>; یعنی، آن کشتیهایی که در دریا حرکت می کنند و چیزهایی (از قبیل مال التجاره ها و ...) به همراه دارند که برای مردم سودبخش است ... و نیز <ما> می تواند مصدریه باشد که در این صورت <باء> به معنای سبب است; یعنی، کشتیهایی که در دریا به خاطر نفع رسانی به مردم در حرکت هستند.

فواید کوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف

- ۱۸ - ۹۴ - ۵

۵- قوم درگیر با یأجوج و مأجوج از کوه های مرتفع به عنوان سدّ دفاعی در برابر هجوم آنان بهره می بردند .

حتّی إذا بلغ بین السدّین . .. إنّ یأجوج و مأجوج مفسدون

فواید کوه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۱۹ - ۸

۸- کوه ها ، محل پیدایش معادن

و أنبتنا فیها من کلّ شیء موزون

برداشت فوق، مبتنی بر این است که مرجع ضمیر <فیها>، <رواسی> باشد. در این صورت مراد آیه، پیدایش معدنها خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۵ - ۱،۲،۳

۱- خداوند ، کوه ها را ثابت و استوار در زمین قرار داده است تا آن را چونان بستری آرام برای انسان مهیا سازد .

و ألقی فی الأرض روسی أن تمیدبکم

<رواسی> (جمع راسیه) از ماده <رسو> بوده و به معنای ثبوت و استواری است و مراد از آن کوههاست که به خاطر وصف غالبشان به این نام، نام گذاری شده اند و <القاء> وقتی با <فی> همراه باشد به معنای قرار دادن است.

۲- کوه ها ، از جنبش ها و لرزش های زمین جلوگیری می کند .

و ألقی فی الأرض روسی أن تمیدبکم

<مید> در لغت اضطراب و لغزش چیزهای بزرگ را گویند و چون این آیه در مقام بیان نعمتهای خداست و اضطراب و لرزش زمین نعمت نیست، معلوم می شود که <أن تمیدبکم> در اصل <لأن لاتمیدبکم> یا <کراهیه أن تمیدبکم> بوده است؛ یعنی، کوهها را در زمین قرار داد تا زمین شما را نلرزاند.

۳- زمین بدون

وجود کوه ها ، دارای جنبش و لرزش بوده و برای زندگی انسان مناسب نیست .

و ألقی فی الأرض روسی أن تمیدبکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۳۱ - ۱

۱- آفرینش کوه های استوار برای جلوگیری زمین از لرزاندن و جنباندن انسان ها است .

و جعلنا فی الأرض روسی أن تمید بهم

>رسا< به معنای >ثَبَت< و >رَسَخ< است و به کوه ها از آن جهت که خود راسخ و استواراند و مانع اضطراب و لرزش زمین می شوند، >رواسی< گفته می شود. >مید< (مصدر >تمید<) به معنای اضطراب و حرکت به سمت های گوناگون است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۰ - ۵،۶

۵ - زمین ، بدون وجود کوه ها ، در معرض لرزش های مداوم بوده و مناسب زندگی نیست .

و ألقی فی الأرض روسی أن تمید بکم

۶ - کوه ها ، از جنبش و لرزش زمین جلوگیری می کنند و برای آماده کردن آن برای زیستن بشر ، نقش دارند .

و ألقی فی الأرض روسی أن تمید بکم

>مید< در لغت، >اضطراب و لرزش چیزهای بزرگ< را گویند. چون آیه درصدد بیان نعمت های خداوند است و لرزش، نمی تواند نعمت باشد، معلوم می شود که >أن تمید<، >أن لاتمید< و یا >کراهیه تمید بکم< است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۷ - ۳

۳ سطح زمین ، بدون وجود کوه ها فاقد ثبات و استقرار *

و ألقینا فیها روسی

خداوند، پس از مسأله امتداد و گسترش سطح زمین،

از وجود کوه ها به عنوان عناصری استوار (رواسی) یاد کرده است. از این مطلب استفاده می شود که ثبات و استقرار سطح رویین زمین، مدیون استواری کوه ها است و بدون وجود کوه ها، فاقد ثبات و استواری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - مرسلات - ۷۷ - ۲۷ - ۲،۴،۵

۲ - وجود کوه های استوار و بلند ، از نعمت های الهی برای بشر و تأثیرگذار در زندگی انسان ها

و جعلنا فیها روسی شمخت

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که این دسته از آیات، ضمن آن که در بیان نشانه های قدرت عظیم خداوند است; می تواند درصدد بیان نعمت های الهی برای بشر نیز باشد.

۴ - کوه ها ، از منابع تأمین آب برای بشر

و جعلنا فیها روسی شمخت و أسقینکم ماء

یادآوری سیراب شدن بشر از آب های گوارا پس از بیان آفرینش کوه های استوار و بلند در زمین می تواند بیانگر مطلب یاده شده باشد.

۵ - آب ساری و جوشیده از کوه ها ، آبی گوارا و مناسب برای نوشیدن انسان ها

و أسقینکم ماء فراتًا

<فرات>، به معنای گوارا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نبأ - ۷۸ - ۷ - ۱

۱ - کوه ها مانند میخ های مستحکم ، با رسوخ در زمین مانع لرزش آن شده و اجزای$ آن را به هم پیوند داده است .

و الجبال أوتادًا

<أوتاد> (جمع <وتد>); یعنی، میخ ها. تشبیه کوه ها به <میخ>، به این لحاظ است که آرامش و استحکام زمین و از هم نپاشیدن آن، وابسته به

وجود کوه ها است; زیرا بـدون وجود کوه ها، حرکت لایه های زمین به روی یکدیگر و پیدایش زلزله های فراگیر، آرامش و استقرار آن را به هم می زد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۳۳ - ۱

۱ - سودمندی آسـمان ، شب ، روز ، زمین ، آب ، گیاه و کوه ها برای انسان و دام ، هدف خداوند از آفرینش و سامان بخشی آنها است .

متعًا لکم و لأنعمکم

<متاعـاً> مفعـول لـه اسـت. ایـن کلمـه گرچـه اسـم اسـت برای هر چیزی کـه سودمنـد باشـد (لسـان العرب); ولی در این آیه جایگزین مصدر شده است; یعنی، <تمتیعاً لکم>.

فواید گاو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۱۴۴ - ۱

۱ خداوند شتر و گاو نر و ماده را برای بهره برداری انسان آفریده است.

و هو الذی أنشأ . .. و من الإبل اثنین و من البقر اثنین قل ءالذکرین حرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۵ - ۴

۴- دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) ، دارای فواید و منافع گوناگون برای انسان

و الأنعم خلقها لکم فیها دفءٌ و منفع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۲۱ - ۱،۶

۱ - وجود و کارایی دام ها (شتر ، گاو و گوسـفند) برای انسان ، آکنده از درس ها و عبرت هایی از تقدیر و تدبیر الهی است

.

و إنّ لکم فی الأنعم لعبره

<أنعام>; یعنی، گله های شتر،

گاو و گوسفند. <عبره> و <إعتبار> نیز به معنای پندگرفتن و اندرز یافتن است.

۶ - شتر ، گاو و گوسفند ، از منابع درآمد و امرار معاش انسان

و منها تأکلون

جمله <و منها تأکلون> (از آنها می خورید) می توانـد تعبیر کنایی از ارتزاق و کسب درآمـد باشـد; چنان که گفته می شود <فلانی از حرفه اش می خورد> که مقصود این است که فلانی از حرفه اش زندگی کرده کسب درآمد می نماید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۷۱ - ۶

۶ - شتر ، گاو و گوسفند ، از نعمت های بزرگ الهی برای بشر و دارای نقش مفید و مؤثر در بهبود زندگی وی

أوَلم یروا أنّا خلقنا لهم ممّا عملت أیدینا أنعمًا

از اختصاص به ذکر یافتن <أنعام> از میان دیگر نعمت های الهی برای بشر، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۷۲ - ۳

۳ - خداوند برخی از دام ها (چون شتر و گاو) را برای سوار شدن و حمل و نقل آفریده است .

فمنها رکوبهم

<من> در <فمنها> برای تبعیض است; یعنی، برخی از انعام که مقصود از آن شتر و گاو است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۷۳ - ۱

۱ - شتر ، گاو و گوسفند علاوه بر خوردن و سوار شدن دارای منافع بسیار و انواع سود ها برای بشر است .

فمنها رکوبهم و منها یأکلون . و لهم فیها منفع

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۶ – ۸،۹

۸ – بهره مندی انسان ها ، فلسفه آفرینش دام ها (شتر ، گاو ، گوسفند و بز)

و أنزل لکم من الأنعم

۹ – دام ها (شتر ، گاو ، گوسفند و بز) دارای اهمیت و نقش ویژه در تغذیه و بهرهوری انسان ها

و أنزل لکم من الأنعم ثمنیه أزوج

از اختصاص به ذکر یافتن دام ها از میان دیگر حیوانات و نعمت های خدادادی، به وقت سخن گفتن از آفرینش انسان ها، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

فواید گندم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۳۳ – ۶

۶ – خداوند ، حبوبات (گندم ، جو ، برنج و . . .) را به منظور تغذیه انسان ها آفریده است .

و أخرجنا منها حبًّا فمنه یأکلون

فواید گوسفند

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۵ – ۴

۴– دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) ، دارای فواید و منافع گوناگون برای انسان

و الأنعم خلقها لکم فیها دفءٌ و منفع

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۲۱ – ۱،۶

۱ – وجود و کارایی دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای انسان ، آکنده از درس ها و عبرت هایی از تقدیر و تدبیر الهی است .

و إنّ لکم فی الأنعم لعبره

<أنعام>; یعنی، گله های شتر، گاو و گوسفند. <عبره> و <إعتبار> نیز به معنای پندگرفتن

و اندرز یافتن است.

۶ - شتر ، گاو و گوسفند ، از منابع درآمد و امرار معاش انسان

و منها تأکلون

جمله <و منها تأکلون> (از آنها می خورید) می توانـد تعبیر کنایی از ارتزاق و کسب درآمـد باشـد; چنان که گفته می شود <فلانی از حرفه اش می خورد> که مقصود این است که فلانی از حرفه اش زندگی کرده کسب درآمد می نماید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۷۱ - ۶

۶ - شتر ، گاو و گوسفند ، از نعمت های بزرگ الهی برای بشر و دارای نقش مفید و مؤثر در بهبود زندگی وی

أوَلم یروا أنّا خلقنا لهم ممّا عملت أیدینا أنعمًا

از اختصاص به ذکر یافتن <أنعام> از میان دیگر نعمت های الهی برای بشر، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۷۳ - ۱

۱ - شتر ، گاو و گوسفند علاوه بر خوردن و سوار شدن دارای منافع بسیار و انواع سود ها برای بشر است .

فمنها رکوبهم و منها یأکلون . و لهم فیها منفع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۶ - ۸،۹

۸ - بهره مندی انسان ها ، فلسفه آفرینش دام ها (شتر ، گاو ، گوسفند و بز)

و أنزل لکم من الأنعم

۹ - دام ها (شتر ، گاو ، گوسفند و بز) دارای اهمیت و نقش ویژه در تغذیه و بهرهوری انسان ها

و أنزل لکم من الأنعم ثمنیه أزوج

از اختصاص

به ذکر یافتن دام ها از میان دیگر حیوانات و نعمت های خدادادی، به وقت سخن گفتن از آفرینش انسان ها، می توان برداشت یاد شده را به دست آورد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – غافر – ۴۰ – ۷۹ – ۴

۴ – خداونـد ، برخی از دام ها (چون شتر) را برای سوار شـدن و برخی دیگر (ماننـد گوسـفند) را به منظور خوردن انسان ها آفریده است .

الأنعم لترکبوا منها و منها تأکلون

فواید گوش

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۷ – ۳

۳ – قلب (دل و اندیشه) ، گوش و چشم از ابزار شناخت

ختم اللّه علی قلوبهم و علی سمعهم و علی ابصرهم غشوه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۳۶ – ۶

۶- قوای شنوایی و بینایی و قلب ، ابزار شناخت است .

و لاتقف . .. إن السمع و البصر و الفؤاد

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۴۶ – ۵

۵- حس شنوایی ، وسیله دستیابی به حقایق و قلب مرکز درک و فهم آنهاست .

علی قلوبهم أکنّه أن یفقهوه و فی ءاذانهم وقرًا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۵۲ – ۶

۶ – حواس ظاهری ، همانند شنوایی ، از ابزار شناخت است .

لاتسمع الصمّ الدعاء

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۵۳ – ۷

۷ – شنوایی و بینایی

از جمله ابزار فهم و دریافت هدایت است .

و ما أنت بهد العمی . .. إن تسمع إلاّ من یؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۷ - ۶

۶ - گوش ، از ابزار کسب اطلاعات و شناخت است .

کأن لم یسمعها کأنّ فی أُذنیه وقرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴۰ - ۸

۸ - گوش و چشم ، از ابزار شناخت حق

أفأنت تسمع الصمّ أو تهدی العمی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۲۶ - ۱۱

۱۱- ابزار حسی چشم و گوش ، وسیله رهیافت حقایق به محدوده ادراک بشر *

جعلنا لهم سمعًا و أبصرًا و أفئده فما أغنی عنهم سمعهم و لا أبصرهم و لا أفئدتهم

تقدم لفظی <سمع> و <بصر> بر <أفئده> ممکن است بیانگر تقدم خارجی نیز باشد.

فواید گیاهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۲۴ - ۸

۸ گیاهان ، زینت بخش زمینند .

فاختلط به نبات الأرض . .. حتی إذا أخذت الأرض زخرفها و ازینت

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۱۰ – ۴

۴- چرای دام ها از جمله فواید مرتع ها و گیاهان است .

و منه شجر فیه تسیمون

<تسیمون> (از اسامه) به معنای چرانیدن گوسفندان است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۱۹ – ۵،۷

۵ – منابع گیاهی زمین ، تأمین کننده بخش بزرگی از نیازمندی های انسان

لکم فیها فوکه

کثیره

ضمیر <فیها> به <جنّات> بازمی گردد. <فواکه> جمع <فاکهه> است و <فاکهه> به هر نوع میوه گفته می شود.

۷ - تغذیه و امرار معاش از منابع گیاهی ، یکی از مهم ترین فواید رویش گیاهان برای انسان

و منها تأکلون

ضمیر <منها> به <جنّات> بازمی گردد; یعنی: و از آن [باغ ها] می خورید. گفتنی است که جمله <منها تأکلون> (از باغ ها می خورید) می تواند کنایه از این باشد که شما با آن باغ ها، امرار معاش و گذران زندگی می کنید ;مثلاً وقتی گفته می شود <فلانی از حرفه اش می خورد> مقصود این است که در سایه حرفه اش زندگی می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۶۰ - ۵

۵ - زیبایی ، طراوت و نشاط آفرینی گیاهان برای انسان ، امری مهم و براساس تقدیر و برنامه الهی

فأنبتنا به حدائق ذات بهجه

تذکر خداوند به بهجت آفرینی بوستان ها برای آدمیان، نشانگر اهمیت آن و تدبیر و تقدیر الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۵۰ - ۷

۷ - زمین ، بدون بارش باران و رویش گیاهان ، مرده و موات است .

یحی الأرض بعد موتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - سجده - ۳۲ - ۲۷ - ۸

۸ - نباتات ، منبع اصلی تغذیه انسان ها و حیوان ها است .

فنخرج به زرعًا تأکل منه أنعمهم و أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ – ق – ۵۰ – ۷ – ۴،۶

۴ رویش گیاهان بهجت آفرین در

زمین ، به تدبیر الهی و آیتی خداوندی است .

و أنبتنا فیها من کلّ زوج بهیج

۶ سرورآفرینی گیاهان در روح انسان ، زمینه اندیشیدن وی به پدیدآورنده آن

أفلم ینظروا . .. و أنبتنا فیها من کلّ زوج بهیج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - نازعات - ۷۹ - ۳۳ - ۱

۱ - سودمندی آسمان ، شب ، روز ، زمین ، آب ، گیاه و کوه ها برای انسان و دام ، هدف خداوند از آفرینش و سامان بخشی آنها است .

متعًا لکم و لأنعمکم

<متاعاً> مفعول له است. این کلمه گرچه اسم است برای هر چیزی که سودمند باشد (لسان العرب)؛ ولی در این آیه جایگزین مصدر شده است؛ یعنی، <تمتیعاً لکم>.

فواید مادی حج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲ - ۱۴

۱۴ دستیابی حاجیان به پاداشهایی از جانب خدا و جلب رضایت او از اهداف تشریع حج و عمره است .

و لا ءآمین البیت الحرام یبتغون فضلا من ربهم و رضوناً

مراد از <فضلا> می تواند ثواب و پاداش باشد و می تواند مقصود از آن درآمدهای مالی باشد. در برداشت فوق معنای اول لحاظ شده است. گفتنی است <آمین البیت الحرام = راهیان خانه خدا> شامل حاجیان و معتمران می شود.

فواید ماه های حرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۹۷ - ۵،۷،۱۰،۱۱

۵ نقش کعبه و ماه های حرام در قوام و ثبات جوامع منوط به حفظ حرمت آنها از سوی انسان ها است .

جعل اللّه الکعبه البیت الحرام قیماً

للناس

۷ ماه های حرام و قربانی های بی نشان و بانشان حج ، دارای نقشی خاص در قوام و برپایی جوامع

جعل اللّه الکعبه . ... قیماً للناس و الشهر الحرام و الهدی و القلئد

الشهر الحرام و ما بعد آن عطف بر <الکعبه> و در حقیقت آنها نیز مفعول اول برای <جعل> می باشند و مفعول دوم آن یعنی <قیماً للناس> به قرینه ماقبل حذف شده است.

۱۰ نقش اساسی تر کعبه در قوام جامعه نسبت به ماه های حرام و قربانی حج

جعل اللّه الکعبه البیت الحرام قیماً للناس و الشهر الحرام و الهدی و القلئد

تقدیم ذکری کعبه و نیز حذف <قیماً للناس> نسبت به <الشهر الحرام . ..> اشاره به این دارد که نقش ماههای حرام و قربانی حج و ... در قوام جوامع بواسطه کعبه می باشد.

۱۱ آگاهی انسان ها به علم گسترده خداوند ، از اهداف بیان نقش کعبه و ماه های حرام و قربانی در قوام جامعه

جعل اللّه . .. ذلک لتعلموا إنّ اللّه یعلم ما فی السموت و ما فی الارض

<ذلک> می تواند اشاره به بیان مطالب یاد شده باشد، یعنی خداوند فلسفه ایجاد کعبه و نیز احکام مربوط به آن را بیان کرد تا انسانها بدانند افعال خداوند و احکام او عالمانه و دارای اهدافی والاست و این را نشان و علامتی از علم گسترده خداوند بشمارند.

فواید مثال

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴۵ – ۱۳

۱۳– نقش مؤثر مثل ها و نمونه های عینی تاریخی در هدایت و درس آموزی انسان

و تبیّن لکم کیف فعلنا بهم و ضربنا

لکم الأمثال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۷۶ - ۲

۲- استفاده خداوند از مَثَل و مانند ، برای تقریب مفاهیم وحی به ذهن توده مردم

و ضرب الله مثلاً رجلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۳۲ - ۱

۱- پیامبر (ص) موظّف به استفاده از تمثیل و ترسیم نمای کفر و ایمان در غالب گفتوگوی کشاورزی رفاه مند با هم صحبتی کم ثروت شد .

و اضرب لهم مثلاً رجلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۴۵ - ۱

۱- پیامبر ، وظیفه دار استفاده از تمثیل برای بیان حقیقت زندگی دنیا و ناپایداری آن است .

و اضرب لهم مثل الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۵ - ۲۲

۲۲ - امکان شناخت اوصاف خداوند (نور و . . .) ، از طریق تشبیه و تمثیل

اللّه نور السموت و الأرض مثل نوره کمشکوه . .. و یضرب اللّه الأمثل للناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - عنکبوت - ۲۹ - ۴۳ - ۱

۱ – استفاده خداوند ، از مثل برای تبیین دقایق معارف آسمانی

مثل الذین اتّخذوا من دون اللّه أولیاء کمثل العنکبوت اتّخذت بیتًا . .. و تلک الأم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۲۸ – ۵،۶،۲۰

۵ – استفاده از تمثیل ، جهت تفهیم معارف والای دینی ، از روش های تبلیغی قرآن

ضرب لکم مثلاً من أنفسکم

. .. کذلک نفصّل الأیت

لاـم <لکم> برای تعلیـل و در نتیجه، بیـان کننـده این نکته است که بیان مَثَل ها، به خاطر تفهیم دقیق است. <من> در <من أنفسکم> برای ابتدا و به منظور بیان این است که مَثَل از خود شما زده می شود که دقیقاً برایتان قابل فهم است.

۶ - به کارگیری تمثیل و تشبیه ، برای بیان دقیق مبانی دینی ، امری سودمند و مفید

ضرب لکم مثلاً

۲۰ - خداوند ، به تشریح و تبیین آیات خود برای مردم ، با استفاده از تمثیل های روشن ، اهتمام دارد .

ضرب لکم مثلاً . .. کذلک نفصّل الأیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۱۳ - ۲،۵

۲ - پیامبر (ص) ، مأمور مثل زدن و نمونه آوردن از مردم گذشته ، برای پندگیری و درس آموزی مردم

و اضرب لهم مثلاً أصحب القریه

۵ - مثل زدن و ارائه نمونه های تاریخی ، از روش های تربیتی هدایتی پیامبر (ص)

و اضرب لهم مثلاً أصحب القریه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۱۰ - ۴

۴ حسن استفاده از ملموس ترین نماد ها ، برای هدایت و درس آموزی خلق *

و النخل باسقت لها طلع نضید

برداشت یاد شده بدان احتمال است که اختصاص به ذکر یافتن <نخل> از میان همه درختان و <خرما> از میان همه میوه ها، از آن جهت باشد که نخل و خرما، اساسی ترین نقش را در زندگی عرب عصر نزول داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ -

ذاريات - ۵۱ - ۲۴ - ۲

۲ - لزوم استفاده از شیوه های مختلف تمثیلی و داستانی ، برای تفهیم حقایق به مردمان

إنّه لحقّ مثل ما أنّكم تنطقون . هل أتيك حديث ضيف إبرهيم

برداشت یاد شـده با توجه به این نکته است که خداونـد در آیه قبل، از تمثیل و در این آیه از بیان سـرگذشت میهمانان گرامی ابراهیم(ع) در جهت حقانیت وعده های خویش بهره جسته است.

فواید مثالهای قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۲۶ - ۱

۱ - به کارگیری مَثَل از روش های قرآن برای هدایت مردم

إن اللّه لايستحى أن يضرب مثلا . .. يهدى به كثيراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۵ - ۶

۶- همه مثالهایی که خداوند برای مردم به کار می برد ، جهت تنبه و تذکر به آنان است .

و يضرب الله الأمثال للناس لعلّهم يتذكّرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۳۲ - ۴

۴- بهره بردن از تمثیل در تبیین حقایق معنوی ، از روش های مورد استفاده قرآن است .

و اضرب لهم مثلاً رجلين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۴ - ۱،۲

۱- خداوند ، در قرآن ، به بیان های گوناگون ، مثال ها و نمونه های فراوانی را برای هدایت بشر ، طرح کرده است .

و لقد صرّفنا فی هذا القرءان للناس من کلّ مثل

<صرّفنا> به معنای <بیّنا> است; یعنی <بیان کردیم> (لسان العرب)، ولی از آن جهت که باب

تفعیـل، برای تکثیر است، مراد، بیـان هـای متعـدد است. ریشهء کلمه <صـرّفنا> که تصـریف و تغییر از حالتی به حالتی است، گویای آن است که این بیانات، گوناگون و متنوع هستند.

۲- آوردن مثال و نمونه ، از شیوه های بیانی قرآن و از روش های مناسب در تبلیغ و بیان حقایق است .

و لقد صرّفنا فی هذا القرءان للناس من کلّ مثل

برای <مَثَل> معانی متعددی از جمله: <شبیه و نظیر> و <حدیث (کلام تازه)> و <ضـرب المثل> و <صفت> ذکر شده است. در آیه مورد بحث، به مناسبت <و اضرب لهم مثلاً رجلین> در آیات قبل ظاهراً، مقصود، ذکرِ شبیه و نظیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۷۳ - ۱۱

۱۱ - برملا شدن ضعف و ناتوانی معبود ها (اصنام) و جهل و نادانی پرستندگان آنها با ضرب المثل خداوند ، برای همگان

ضعف الطالب و المطلوب

<ضَعافه> (مصـدر <ضـعف>) به معنـای ناتوان شـدن است; یعنی، طالب و مطلوب هر دو ناتوان شدنـد. ظاهراً مقصود این است که با دلایل قاطع و غیرقابل انکاری که ارائه شد، نه تنها ضـعف و ناتوانی بت ها; بلکه جهل و نادانی پرستندگان آنها نیز بر همگان آشکار شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۵ - ۲۰

۲۰ - استفاده از تمثیل و تشبیه معقول به محسوس و ارائه نمونه عینی ، از روش های هدایتی قرآن برای تفهیم معارف بلند الهی

مثل نوره کمشکوه فیها مصباح . .. و یضرب اللّه الأمثل

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۴۱ - ۱۴

۱۴ - انتخاب ملموس ترین مثال ، برای تبیین حقایق پیچیده و بلند آسمانی ، شیوه بیانی قرآن کریم است .

ألم تر أنّ اللّه یسبّح له . .. و الطیر صفّت

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که در آیه شریفه، پرندگان از حیث قابل دسترس بودن و نوع پرواز و اندامشان، مورد تمثیل قرار گرفته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - فرقان - ۲۵ - ۳۹ - ۲

۲ ارائه مثل ها (الگو ها و نمونه های عینی) ، روش کاربردی قرآن در تبیین حقایق و هدایت مردمان

و کلاًّ ضربنا له الأمثل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۵۸ - ۶

۶ - استفاده از مثال های متنوع ، از روش های قرآن کریم ، برای تبیین معارف و حقایق است .

و لقد ضربنا للناس فی هذا القرءان من کلّ مثل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۷ - ۲

۲ - مثل های قرآن ، بهترین و سودمندترین مثل ها است .

و لقد ضربنا للناس فی هذا القرءان من کلّ مثل

تنکیر <مثل> دلالت بر تعظیم و شرافت دارد; یعنی، یعنی مثل های قرآن بهترین وسودمندترین مثل ها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۳ - ۹

۹- بیان های تمثیلی و توصیفی قرآن ، برای توده های بشر و در جهت منافع آنان

كذلك يضرب اللّه للناس أمثلهم

لام در <للناس> بیانگر منفعت است.

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۲۱ – ۶

۶ – استفاده قرآن از مثال ها ، برای به فکر واداشتن توده مردم

و تلک الأمثل نضربها للناس لعلّهم یتفکّرون

فواید محرمات

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۱۹ – ۱۲

۱۲ امکان وجود نفع ، در محرّمات الهی

عن الخمر و المیسر . .. و منافع للناس

فواید مروارید

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر – ۳۵ – ۳۳ – ۵

۵ – طلا ، مروارید ، بهترین وسایل زینت در بهشت

یحلّون فیها من أساور من ذهب و لؤلؤًا

برداشت یاد شده، به خاطر این نکته است که آیه شریفه در مقام بر شمردن وسایل زینت بهشتیان می باشد. بنابراین اختصاص به ذکر یافتن این وسایل، گویای برداشت یاد شده است.

فواید مس

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۹۶ – ۷،۱۱

۷– ذوالفرنین ، از مسّ مذاب ، برای پر کردن میان پاره های آهن اسکلت سد ، استفاده کرد .

ءاتونی أَفرغ علیه قطرًا

<افراغ> به معنای <خالی کردن ظرف و ریختن محتویات آن> است و <قطرًا> (مسّ مذاب) مفعول برای <أُفرغ> است و مفعول <آتونی> به قرینه <قطرًا> محذوف است.

۱۱- ترکیب آهن و مسّ ، فلزی بسیار مستحکم و غیر قابل نفوذ به دست می دهد .

ءاتونی زبر الحدید . .. أُفرغ علیه قطرًا

ریختن مس گداخته بر آهن های نزدیک به ذوب، گویای آن است که جنس ترکیبی، به فلزی بسیار مستحکم تبدیل خواهد شد.

فواید معنوی حج

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲ - ۱۴

۱۴ دستیابی حاجیان به پاداشهایی از جانب خدا و جلب رضایت او از اهداف تشریع حج و عمره است .

و لا ءآمین البیت الحرام یبتغون فضلا من ربهم و رضواناً

مراد از <فضلا> می تواند ثواب و پاداش باشد و می تواند مقصود از آن درآمدهای مالی باشد. در برداشت فوق معنای اول لحاظ شده است. گفتنی است <آمین البیت الحرام = راهیان خانه خدا> شامل حاجیان و معتمران می شود.

فواید موعظه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - اعلی - ۸۷ - ۹ - ۵

۵ - لزوم موعظه و ارشاد مردم ، مشروط به سودمند بودن آن است .

فذکّر إن نفعت الذکری

<ذکری> اسم مصدر برای <تذکیر> است (قاموس)، این کلمه نسبت به کلمه <ذکر>، مبالغه بیشتری دارد. (مفردات) حرف <ان> یا برای اشتراط حقیقی به کار رفته است و یا مراد از آن تشکیک است. برداشت یاد شده ناظر به احتمال نخست است. گفتنی است که مراد از <نفع> در آیه شریفه، اعم از اتمام حجت است; بنابراین تذکری که اتمام حجت باشد دارای نفع بوده و فرمان <ذکّر> شامل آن می شود; ولی در مورد کسانی که بر آنان اتمام حجت شده، شرط وجوب موعظه، تأثیرگذار بودن آن است.

فواید موی چهارپایان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۹،۱۴

۹- پشم ، کرک و موی دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای ساختن اثاثیه و لوازم زندگی ، متناسب با زیست طبیعی انسان است .

جعل

لکم من الأنعم . .. تستخفّونها ... أثثًا و متعًا

از اینکه خداونـد پشم، کرک و موی دامهـا را در جهت تهیه اثاثیه و لوازم زنـدگی آفریـده است، گویای متناسب بودن آنها با زیست طبیعی انسان می باشد; چون خداوند حکیم و داناست.

۱۴- بهره مندی انسان از کرک ، پشم و موی حیوانات ، محدود به زمان خاصی است . *

و من أصوافها و أوبارها و أشعارها أثثًا و متعًا إلی حین

برای <إلی حین> چنـد احتمـال وجود دارد. یکی از آنهـا این است که اشـیای یـاد شـده، در مقاطع و دوره های خاصّی قابل استفاده است.

فواید موی شتر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۹

۹- پشم ، کرک و موی دام هـا (شتر ، گـاو و گوسـفند) برای سـاختن اثاثیه و لوازم زنـدگی ، متناسب با زیست طبیعی انسان است .

جعل لکم من الأنعم . .. تستخفّونها ... أثثًا و متعًا

از اینکه خداونـد پشم، کرک و موی دامهـا را در جهت تهیه اثاثیه و لوازم زنـدگی آفریـده است، گویای متناسب بودن آنها با زیست طبیعی انسان می باشد; چون خداوند حکیم و داناست.

فواید موی گاو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۹

۹- پشم ، کرک و موی دام هـا (شتر ، گـاو و گوسـفند) برای سـاختن اثاثیه و لوازم زنـدگی ، متناسب با زیست طبیعی انسان است .

جعل لکم من الأنعم . .. تستخفّونها ... أثثًا و متعًا

از اینکه خداوند پشم، کرک و موی دامها را در جهت تهیه اثاثیه

و لوازم زندگی آفریده است، گویای متناسب بودن آنها با زیست طبیعی انسان می باشد; چون خداوند حکیم و داناست.

فواید موی گوسفند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۸۰ - ۹

۹- پشم ، کرک و موی دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) برای ساختن اثاثیه و لوازم زندگی ، متناسب با زیست طبیعی انسان است .

جعل لکم من الأنعم . .. تستخفّونها ... أثثًا و متعًا

از اینکه خداوند پشم، کرک و موی دامها را در جهت تهیه اثاثیه و لوازم زندگی آفریده است، گویای متناسب بودن آنها با زیست طبیعی انسان می باشد; چون خداوند حکیم و داناست.

فواید میوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۵۷ - ۳

۳ - نقش مفید و مؤثر میوه ها در تغذیه انسان

لهم فیها فکهه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۵۱ - ۶

۶ - نقش مفید و مؤثر میوه ها در تغذیه انسان

یدعون فیها بفکهه کثیره و شراب

فواید ناهمواریهای زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۵ - ۶

۶- پستی و بلندی های زمین ، دارای منافعی حیاتی و در خدمت بشر

و ألقی فی الأرض روسی أن تمیدبکم و أنهرًا و سبلاً لعلّکم تهتدون

فواید نخل

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۶۷ – ۳

۳- درختان خرما و انگور ، دارای محصولات و فرآورده های گوناگون

و من ثمرت النخیل و الأعنب تتّخذون منه

سکرًا و رزقًا حسنًا

فواید نخلستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۳۵ - ۱

۱ - هدف و فلسفه آفرینش نخلستان ها و تاکستان ها از سوی خداوند ، تغذیه و بهره مندی انسان ها از میوه ها و محصولات آنها است .

و جعلنا فیها من نخیل و أعنب . .. لیأکلوا من ثمره

فواید نقل تاریخ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۳۷ - ۱۲

۱۲ تاریخ پیشینیان و فرجام آنان ، عبرتی برای آیندگان

قد خلت من قبلکم . .. فانظروا کیف کان عاقبه المکذّبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۲۷ - ۱

۱ داستان قربانی پسران حضرت آدم (ع) (هابیل و قابیل) ، داستانی پرفایده ، عبرت آموز و شایان ذکر

و اتل علیهم نبأ ابنی ءادم بالحق

آگاه نبودن قابیل از کیفیت دفن جسد هابیل، بیانگر این است که آنها از اولین انسانها بوده اند. بنابراین مراد از <آدم>، آدم ابوالبشر(ع) است و بنا به گفته مفسران، مقصود از فرزندان او، هابیل و قابیل هستند. گفتنی است که <نبأ> به خبری گفته می شود که دارای فایده بسیار باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۰ - ۵

۵ هلاکت امت های کفرپیشه گذشته تاریخ ، از حوادث مهم و اخبار سازنده و پرفایده است .

ألم یأتهم نبأ الذین من قبلهم قوم نوح . .. و المؤتفکت

<نبأ> به معنای خبر مهم و بسیار سودمند است.

جلد -

نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – حجر – ۱۵ – ۵۱ – ۳

۳- آگاه ساختن مردم از حقایق تاریخی مهم و بسیار سودمند ، از روش های هدایتی و تربیتی قرآن

و نبّئهم عن ضیف إبرهیم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۳۴ – ۵

۵ – بهره گیری از حوادث و نمونه های تاریخی به منظور قابل فهم کردن حقایق ، روشی در تبلیغ و هدایت

و مثلاً من الذین خلوا من قبلکم

تردیـدی نیست که یاد کردن حوادث و نمونه های تاریخی در قرآن، برای درک بهتر حقایقی است که خداونـد در صـدد بیان آنهاست. بنابراین می توان از این یاد کرد، روش تبلیغ و هدایت مردم به حقایق را آموخت.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – سبأ – ۳۴ – ۱۷ – ۷

۷ – استفاده از حوادث تاریخی گذشته برای هدایت مردمان ، از شیوه های هدایتی قرآن کریم

أفلم یروا . .. و لسلیمن الریح ... اعملوا ءال داود شکرًا ... لقد کان لسبإ فی مسک

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۱۳ – ۵

۵ – مثل زدن و ارائه نمونه های تاریخی ، از روش های تربیتی هدایتی پیامبر (ص)

و اضرب لهم مثلاً أصحب القریه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – زمر – ۳۹ – ۵۰ – ۹

۹ – یاد کردن از نمونه های تاریخی ، از روش های تربیتی و هدایتی قرآن

قد قالها الذین من قبلهم فما أغنی عنهم ما کانوا یکسبون

فواید نهر

ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۳۲ - ۱۶

۱۶- اهمیت و نقش حیاتی نهر ها و رود ها برای انسان

و سخّر لکم الأنهر

فواید هجرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۴۱ - ۱۲

۱۲- مهاجران ، از فواید دنیوی و پاداش اخروی هجرت در راه خدا بی خبرند .

و الذین هاجروا . .. لأجر الأخره أکبر لو کانوا یعلمون

فواید هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۵ - ۱،۲

۱- نفع هدایت و ضررِ گمراهی هر کسی متوجه خود اوست .

من اهتدی فإنما یهتدی لنفسه و من ضلّ فإنما یضلّ علیها

۲- هدایت ، دربردارنده سود و منافع و گمراهی در پی دارنده زیان و ضرر

من اهتدی فإنما یهتدی لنفسه و من ضلّ فإنما یضلّ علیها

فواید هلال ماه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۸۹ - ۴

۴ – از فایده های ظهور ماه به شکل های مختلف ، شناخت موسم و زمان حج است .

قل هی موقیت للناس و الحج

مطالعه فواید موجودات

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۸۱ – ۸

۸- لزوم اندیشیدن انسان در خواصّ اشیای مورد استفاده خود ، برای خداشناسی

ممّا خلق ظللًا . .. من الجبال أکننًا ... سربیل تقیکم الحرّ ... تقیکم بأسکم

منشأ فواید عقیده حق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۵ – ۴

۴- ثمربخشی اعتقادات حق برخاسته از

ربوبیت خداوند است .

تؤتی أکلها کلّ حین بإذن ربّها

فهم از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فهم

آثار عجز از فهم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۱۴ - ۳

۳ - روی گردانی کافران از قرآن ، به دلیل ناتوانی آنان از درک مفاهیم آن است و افسانه دانستن آن ، بهانه ای بیش نیست .

قال أسطیر الأوّلین . کلاّ بل ران علی قلوبهم

آثار عدم فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۶۵ - ۱۱

۱۱ کافران بر اثر فقدان درک معارف الهی و ایمان نداشتن به حقایق دینی ، مردمی ناتوان در پیکار با اهل ایمان

بأنهم قوم لایفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۲۰ - ۱۲

۱۲ درک نکردن معارف و حقایق دین ، ریشه گرایش به کفر و شرک است .

أُولئک . .. ما کانوا یستطیعون السمع و ما کانوا یبصرون

جمله <ما کانوا . ..> بیانگر دلیل و ریشه کفرورزی کافران است.

آثار فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۶۵ - ۱۰

۱۰ درک معارف الهی (توحید ، معاد و . . .) و ایمان به آنها ، عاملی اساسی در ایجاد توان فوق العاده در رزمندگان مؤمن

بأنهم قوم لایفقهون

آثار فهم معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۶۵ - ۱۰

۱۰ درک معارف الهی (توحید ، معاد و . . .) و ایمان به آنها ، عاملی اساسی در

ایجاد توان فوق العاده در رزمندگان مؤمن

بأنهم قوم لایفقهون

ابزار فهم آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۲۲ - ۶

۶ - علم و آگاهی ، دارای نقشی اساسی در شناخت و تشخیص آیات الهی است .

إنّ فی ذلک لأیت للعلمین

موارد یاد شده، برای همه، آیه است. این که از بین همه انسان ها، عالمان را ذکر کرده، گویای حقیقت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۲۴ - ۷

۷ - آیه بودن رخداد های طبیعی ، برای کسانی قابل درک است که قوه عقلانی خویش را به کار می گیرند .

و من ءایته یریکم البرق . .. و ینزّل من السماء ماء فیحیی به الأرض ... إنّ فی ذلک

اهمیت فهم تکلم پرندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۶ - ۷

۷ - آگاهی داوود و سلیمان (ع) به زبان پرندگان ، دارای اهمیتی ویژه برای آنان در مقایسه با سایر امکانات

علّمنا منطق الطیر و أوتینا من کلّ شیء

با این که <و أوتینا من کلّ شیء> شامل <منطق الطیر> هم می شود، اختصاص به ذکر یافتن و مقدم آوردن آن، نشانگر اهمیت ویژه آن در مقایسه با سایر موهبت های الهی نسبت به داوود و سلیمان است.

اهمیت فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۵۱ - ۱۱

۱۱ هود (ع) ، قومش را به اندیشه کردن و فهمیدن حقایق و معارف دین فراخواند .

أفلاتعقلون

جلد

- نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۴ – ۳

۳- تعالیم انبیا برای مردم قابل درک است .

و ما أرسلنا من رسول . .. لیبیّن لهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – ابراهیم – ۱۴ – ۲۴ – ۲

۲- پیامبر (ص) ، پیشتاز در درک معارف دینی و دارای نقش الگویی در آن

ألم تر کیف ضرب الله مثلاً کلمه طیّبه کشجره طیّبه

استفهام <ألم تر> تقریری است. یعنی تو می بینی ... از اینکه خداوند، به جای عموم مردم پیامبر(ص) را مورد خطاب قرار داده است می تواند به این نکته اشاره داشته باشد که وقتی پیامبر(ص) در مثالهای خداوند دقت می کند، مردم باید آن حضرت را سرمشق خود قرار دهند.

اهمیت فهم قرآن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۳۰ – ۵

۵ مسلمانان ، وظیفه دار به صحنه آوردن و فهم صحیح قرآن و عمل به تعالیم آن .

یربّ إنّ قومی اتّخذوا هذا القرءان مهجورًا

تردیدی نیست که مهجور و متروک ساختن قرآن، مربوط به ظاهر آن نیست; بلکه مقصود، تأمل نکردن در معارف آن و نشناختن و عمل نکردن به تعالیم آن است. از این رو آیات بسیاری از قرآن، انسان ها را به تفکر در قرآن و عمل به آموزه های آن، فرا خوانده است.

تفاوت فهم انسان ها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۰۲ - ۱۳

۱۳- بهره مندی افراد از قرآن ، متفاوت و دارای مراتب است .

قل نزّله روح القدس

من ربّك بالحقّ ليثبّت الذين ءامنوا و هدًى و بشرى للمسلمين

از اینکه قرآن هدف خود را ایجاد ثبات قدم برای مؤمنان و رهنمود و بشارت برای مسلمانان می داند و این دو گروه باهم متفاوتند، استفاده می شود که بهره مندی از قرآن برای افراد مختلف یکسان نیست.

جایگاه فهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۵ - ۵

۵ گوش، ابزار شناخت و قلب و دل، جایگاه فهم

و منهم من یستمع الیک و جعلنا علی قلوبهم أکنه أن یفقهوه و فی ءاذانهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۵۷ - ۱۵

۱۵- گوش ، ابزار شناخت ، و قلب و دل ، جایگاه فهم است .

إنّا جعلنا علی قلوبهم أکنّه أن یفقهوه و فی ءاذانهم وقرًا

درخواست فهم تعالیم خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲۵ - ۷

۷ - موسی (ع) در وادی طوی از خداوند خواست او را پذیرای حقیقت قرار دهدو توان مندی های او را برای دریافت پیام های الهی افزایش دهد .

ربّ اشرح لی صدری

شرح صدر، گنجایش دادن آن برای قبول حق است (لسان العرب). صدر و قلب، کنایه از نفس انسان است که دارای وصف فهم و درک است و گفته شده است که صدر اعم از قلب است، زیرا علاوه بر عقل و علم، شامل قوای شهوت و غضب و هوس و غیر آن نیز می شود (مفردات راغب).

روش فهم حقایق

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ –

بقره - ۲ - ۱۷۱ - ۷

۷ - پرسش و جستجو از حقیقت ، راهی برای درک آن است .

بکم . .. فهم لایعقلون

روش فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۱۰۹ - ۱۹

۱۹ ضرورت به کارگیری اندیشه برای فهم معارف دینی

و ما أرسلنا من قبلك إلّا رجالاً . .. أفلاتعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۹۷ - ۴

۴ - لزوم مراجعه به عالمان دینی ، برای فهم صحیح حقایق شریعت

أوَلم یکن لهم ءایه أن یعلمه علمؤا بنی إسرءیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۶ - ۱۳

۱۳ - استفاده از امور محسوس ، برای تفهیم معارف ظریف و غامض ، از شیوه های هدایتی قرآن کریم است .

إن تک مثقال حبّه من خردل فتکن فی صخره . .. یأت بها اللّه

روش فهم کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۷۸ - ۹

۹ - حدس و گمان در شناخت محتوای کتاب های آسمانی ، طریقی است نادرست و بی اعتبار .

لایعلمون الکتب إلا امانی و إن هم إلا یظنون

زمینه فهم آیات آفاقی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – جاثیه – ۴۵ – ۵ – ۱۰

۱۰ – خردورزی ، زمینه دستیابی انسان به جهان بینی الهی و فهم و شناخت نشانه های خداوند در پهنه گیتی

ءایت لقوم یعقلون

زمینه فهم آیات خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – نمل –

۲۷ - ۵۲ - ۵

۵ - علم و دانش ، زمینه ساز درک آیات و نشانه های خدا و موجب پندآموزی از درس های نهفته در سرگذشت اقوام هلاک شده پیشین

إنّ فی ذلک لأیه لقوم یعلمون

قید <لقوم یعلمون> نشانگر آن است که جهل و نادانی، مانع از شناخت درس ها و آیات الهی است و تنها با داشتن درک و پیش فرض های معرفتی، می توان از آیات الهی پند گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۱۳ - ۹

۹ - حالت انابه و خداخواهی ، زمینه ساز درک آیات الهی و تأثیرپذیری از آنها است .

و ما یتذکّر إلاّ من ینیب

زمینه فهم توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۳ - ۶

۶ - به یادآوردن نعمت های خداوند ، موجب درک یگانگی خالقیت و رازقیت و اعتراف به آن است .

اذکروا نعمت اللّه علیکم هل من خلق غیر اللّه یرزقکم

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که آیه شریفه، پیش از طرح مسأله خالقیت و رازقیت انحصاری خداوند، به یاد آوردن نعمت های الهی را توصیه کرده است.

زمینه فهم حقانیت انذارهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۱۶ - ۳

۳ - تفکر در تاریخ پیامبران و امت های پیشین ، راهگشای انسان در فهم حقانیت هشدار های خداوند

فکیف کان عذابی و نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۱۸ - ۵

۵ - اندیشه در تاریخ پیامبران و امت

های پیشین ، راه گشای انسان در فهم حقانیت هشدار های خداوند

فکیف کان عذابی و نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۲۱ - ۴

۴ - تفکر در تاریخ پیامبران و امت های پیشین ، راه گشای انسان در فهم حقانیت هشدار های خداوند

فکیف کان عذابی و نذر

زمینه فهم حقانیت وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - فصلت - ۴۱ - ۵۳ - ۵

۵ - دانش بشر و دریافت های علمی او ، در پهنه طبیعت و وجود انسان ، هموارکننده راه درک حقانیت پیام وحی

سنریهم ءایتنا فی الأفاق و فی أنفسهم حتّی یتبیّن لهم أنّه الحقّ

خداوند حقایقی را در قرآن در مورد انسان مطرح نموده است. از انطباق آن با واقعیت وجودی انسان، حقانیت قرآن آشکار می گردد.این برداشت در صورتی است که ضمیر در <أنّه>، به قرآن باز گردد.

زمینه فهم حقایق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۳ - ۲

۲- بیداردلی و هوشمندی ، زمینه لازم برای فهم صحیح حقایق الهی و اثرپذیری از وحی و کتاب های آسمانی

ما یأتیهم . .. لاهیه قلوبهم

زمینه فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ – نساء – ۴ – ۷۸ – ۱۳

۱۳ درک نکردن توحید ، ملازم با درک نکردن هیچیک از معارف الهی

قل کلّ من عند اللّه فمال هؤلاء القوم لا یکادون یفقهون حدیثا

۲ . خداوند به آن دسته از مردم که منشأ واحد را در حوادث عالم نمی فهمند، نسبت عدم درک دیگر معارف را داده

است. بنابراین ملازمه ای بین درک توحید و درک دیگر معارف الهی است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۳ – ۶

۶ مطالعه و دقت در داستان یوسف ، مایه دریافت حقایق و معارف الهی است .

إنا أنزلنه قرء نًا عربيًّا لعلكم تعقلون. نحن نقصّ عليک أحسن القصص

برداشت فوق ، مقتضای ارتباط میان جمله <لعلکم تعقلون> با <نحن نقصّ علیک> است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۹ – قیامه – ۷۵ – ۴۰ – ۶

۶ – نقش تعیین کننده انسان شناسی ، در درک معارف الهی (معاد و . . .)

أيحسب الإنسن أن يترک سدًی . ألم يک نطفه ... أليس ذلک بقدر علی أن يحيی الموتی

برداشت یاد شده، به سبب این نکته است که خداوند، برای اثبات توانایی خویش بر احیای مردگان و برپایی قیامت، مسأله هدفمند بودن زندگی انسان و سیر آفرینش او را مطرح ساخته است.

زمینه فهم رازهای آفرینش

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۳۳ – ۹

۹ – مطالعه در اسرار آفرینش ، نیازمند صبر و شکیبایی و برخورداری از روحیه سپاس و قدردانی

و من ءايته . .. إنّ فی ذلک لأيت لكلّ صبّار شكور

زمینه فهم سخن علما

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۸۰ – ۱۲

۱۲ - تنها صبرپیشگان ، زمینه دار فهم و دریافت سخنان اهل معرفت اند .

و قال الذین أُوتوا العلم . .. و لایلقّیها إلّاالصبرون

ضمیر <یلقّاها> به سخنان فرزانگان بازمی گردد; یعنی، <و لایلقّی هذه

المقاله إلّاالصابرون>.

زمینه فهم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۷ - ۱۴

۱۴- تأثیر سطح دانش مردم ، در مقدار بهرهوری آنان از معارف قرآنی

إن الذین أُوتوا العلم . .. یخرّون للأذقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۱۶ - ۷

۷ - دستیابی به رهنمود های قرآن ، منوط به اراده و خواست خداوند است .

و کذلک أنزلنه ءایت بیّنت و أنّ اللّه یهدی من یرید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - ص - ۳۸ - ۲۹ - ۶

۶ - فهم و درک صحیح قرآن ، نیازمند به تدبر و اندیشیدن است .

کتب . .. لیدّبّروا ءایته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۸ - ۸

۸ - تأثیرپـذیری از قرآن و پدیـد آوردن روح تقواپیشـگی در سایه تعلیم آن ، در گرو وجود زمینه های لازم و شایسـتگی های بایسته است .

قرءانًا . .. لعلّهم یتّقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ – فصلت – ۴۱ – ۳ – ۱۰

۱۰ – فهم تفصیلی و روشن آیات قرآن ، نیازمند آشنایی با زبان عربی و ظرافت های آن

کتب . .. عربیًا لقوم یعلمون

برخی از مفسـران فعل <یعلمون> را در آیه شـریفه را، به منزله فعل لازم می داننـد و لـذا مفعولی برای آن نمی گیرند. بر این اساس <لقوم یعلمون>; یعنی، برای مردمی که دانا هسـتند. برخی دیگر بر آننـد که <یعلمون> متعـدی است و مفعول آن به قرینه <عربیّاً> زبان و لغت عربی

است; یعنی، <یعلمون هذه اللغه و اللسان>. برداشت بالا با توجه به مبنای دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۳ - ۲

۲ - نزول قرآن به زبان عربی ، زمینه سهولت فهم آن برای مردم عصر پیامبر (ص) و جامعه های عرب زبان

إنّا جعلنه قرءانًا عربيًّا لعلّكم تعقلون

<عربيّاً> اگر به معنای زبان عربی باشد، خطاب در <لعلّکم تعقلون> خاص بوده و تنها شامل مردم عرب زبان می شود; یعنی، ما قرآن را به زبان عربی قرار دادیم به آن امید که شما مردم عرب در آن بیندیشید. و اگر <عربیّاً> به معنای فصیح و شیوا باشد، خطاب در <لعلّکم تعقلون> عام بوده و فراگیرنده همه انسان ها می شود; یعنی، ما قرآن را شیوا و گیرا قرار دادیم، بدان امید که شما انسان ها بدان جذب شده و در آن تعقل و اندیشه نمایید. برداشت یاد شده بر پایه احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۱۷ - ۸

۸ - بهره گیری از رهنمود های قرآن ، در گرو هشیاری و به دور بودن از غفلت

و لقد يسّرنا القرءان . .. فهل من مدّكر

این که خداوند اهل ذکر و هشیاران را به تأمل در قرآن فرامی خواند، روشن می شود که اهل غفلت، شایستگی درک معارف آن را ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۲۲ - ۸

۸ - بهره گیری از رهنمود های قرآن ، در گرو هشیاری و به دور بودن از غفلت

و

لقد یسّرنا القرءان للذّکر فهل من مدّکر

از این که خداوند متذکران و هشیاران را به تأمل در قرآن فراخوانده است; روشن می شود که اهل غفلت، شایستگی درک معارف آن را ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۷۹ - ۸

۸ - پاکی و منزه بودن از گناه و آلودگی ، از زمینه های لازم برای درک حقایق قرآنی

لایمسّه إلّا المطهّرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - عبس - ۸۰ - ۱۴ - ۲

۲ - درک مفاهیم قرآنی ، در گرو رشد ، تعالی و ارتقای انسان است .

مرفوعه

رفعت صفحات قرآن، بیانگر والا مرتبه بودن محتوای آن است و به قرینه مقام، کنایه از این است که پندگیری از تذکرات آن، تنها برای افرادی برجسته میسّر است.

زمینه فهم کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۳ - ۲

۲- بیداردلی و هوشمندی ، زمینه لازم برای فهم صحیح حقایق الهی و اثرپذیری از وحی و کتاب های آسمانی

ما یأتیهم . .. لاهیه قلوبهم

زمینه فهم مثالهای قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۹ - ۱۸

۱۸ - تنها در سایه علم و آگاهی ، می توان به عمق مثل های قرآن پی برد و از آن درس آموخت .

ضرب اللّه مثلاً رجلاً . .. بل أکثرهم لایعلمون

زمینه فهم وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - انبیاء - ۲۱ - ۳ - ۲

۲- بیداردلی و هوشمندی ، زمینه لازم برای فهم صحیح

حقایق الهی و اثرپذیری از وحی و کتاب های آسمانی

ما یأتیهم . .. لاهیه قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۲۴ - ۷

۷- بهرهوری از مفاهیم عالی وحی ، منوط به داشتن قلب سلیم و زمینه ساز تدبر

أفلایتدبّرون . .. أم علی قلوب أقفالها

در صورتی که <أم> به معنای <بل> باشد، مفاد آیه چنین می شود: اگر در قرآن تدبر شود، حقیقت بر انسان آشکار می گردد; ولی حق گریزان در نتیجه اعمال خودشان، قلبی بسته و ناتوان از تدبر دارند. در حالی که تدبر در قرآن، برای قلب سلیم و تأثیرپذیر، میسر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۳۸ - ۱

۱ - دستیابی به حقایق وحی جز از طریق پیامبران ، امری ناممکن برای بشر

أم لهم سلّم یستمعون فیه

زمینه فهم هشدارهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۳۰ - ۴

۴ - تفکر در تاریخ پیامبران و امت های پیشین ، راه گشای انسان ها ، در فهم حقانیت هشدار های خداوند

کذّبت ثمود بالنّذر . .. فکیف کان عذابی و نذر

سختی فهم آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۱۹ - ۱۵

۱۵ - بهرهوری از آیات الهی برای کسانی میسر است که در سختی فهم آنها ، صبر پیشه کنند .

إنّ فی ذلک لأیت لکلّ صبّار

این که در این آیه، آیات متعدد ماجرای اهل سبأ، برای صبرپیشگان و شکرگزاران دانسته شده است; می تواند بیانگر این نکته

باشد که قبول آیت بودن آنها، نیاز به فهم و معرفتی درخور دارد. به تناسب ذکر صفت صبر، استفاده می شود که فهم و قبول آیات خداوندی، احتیاج به صبر دارد.

سختی فهم قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۳ - ۲

۲ - شناخت ژرفای حقیقت و عظمت قیامت ، بس دشوار و دست نایافتنی برای بشر

و ما أدریک ما الحاقّه

سهولت فهم آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱۴ - ۲

۲ - آیات الهی ، روشن و قابل درک برای همه جان ها و وجدان ها ، حتی حق ستیزترین انسان ها

فلمّا جاءتهم ءایتنا مبصره . .. و جحدوا بها و استیقنتها أنفسهم

سهولت فهم تعالیم انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۱۷ - ۵

۵ - پیام ها و تعالیم پیامبران ، روشن ، رسا و قابل فهم برای انسان ها بود .

و ما علینا إلاّ البلغ المبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۲۳ - ۵

۵ - تعالیم فرستادگان الهی ، قابل فهم و شناخت برای همگان

لقد أرسلنا موسی بأیتنا و سلطن مبین

سهولت فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - غافر - ۴۰ - ۸۱ - ۴

۴ - خداوند و تعالیم آسمانی او ، قابل شناخت برای بشر

و یریکم ءایته

برداشت یاد شده از آن جا است که لازمه نشان دادن آیات و نشانه های الهی به عموم مردم (یریکم) و توبیخ

کسانی که به آنها ایمان نمی آورند، قابل شناخت بودن آنها می باشد.

سهولت فهم سنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۵۴ - ۱۲

۱۲ - کلام و سنت پیامبراسلام (ص) رسا و قابل فهم برای همگان

و أطیعوا الرسول . .. و ما علی الرسول إلّا البلغ المبین

سهولت فهم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۱۵ - ۳

۳ قرآن ، کتابی روشن و به دور از هر گونه ابهام و قابل درک برای همگان

و إذا تتلی علیهم ءایاتنا بیّنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۲ - ۹

۹ قرآن ، کتابی است قابل فهم برای تمامی انسان ها .

إنا أنزلنه . .. لعلکم تعقلون

مخاطب در جمله <لعلکم تعقلون> (باشد که اندیشه کنید و بفهمید) گروه و طایفه خاصی نیست ; بنابراین همگان بر درک آن توانا هستند. آری کلمه <عربیّاً> دلالت می کند که عربی دانستن از شرایط آن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۳۷ - ۴

۴ احکام و قوانین قرآن ، گویا ، رسا و قابل فهم برای مردم

و کذلک أنزلنه حکمًا عربیًّا

<عربی> به معنای فصیح و روشن است و لغت عرب را به همین لحاظ عربی می گویند. بنابراین <أنزلناه ... عربیّاً> ; یعنی ، قرآن را به لغت عرب، همان لغتی که گویا و رساست نازل کردیم. و لازمه گویا بودن ، قابل فهم بودن آن است.

جلد - نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۹ - حجر - ۱۵ - ۱ - ۸

۸- آیات قرآن کریم ، آیاتی روشن و قابل فهم

و قرءان مبین

برداشت فوق، مبتنی بر لازم بودن <مبین> است که به معنای آشکار و روشن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۸۹ - ۳

۳- گوناگونی بیان ها و مثال های قرآن ، متناسب با فهم توده های بشری و در جهت هدایت آنان

و لقد صرّفنا للناس فی هذا القرءان من کلّ مثل

<تصریف> در لغت به معنای گرداندن چیزی به جهات گوناگون است و <تصریف کلام> آوردن آن به معانی مختلف می باشد. از اینکه قرآن کتاب هدایت است و می فرماید: <ما در قرآن جهات گوناگون معانی را لحاظ کردیم> استفاده می شود که رعایت چنین جهاتی می تواند به خاطر نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۰۶ - ۶۸

۶- تعالیم قرآن ، جهانی است و همه انسان ها توان فهم آن را دارند .

و قرءانًا فرقنه لتقرأه علی الناس علی مکث و نزّلنه تنزیلًا

۸- قرآن ، حقایقی عالی و تنزل یافته در حد فهم و درک بشر *

نزّلنه تنزیلًا

در معنای <نزول> فرود از مرتبه عالی نهفته است (مفردات راغب) و چون نزول فیزیکی قرآن قابل تصور نیست، ممکن است مقصود نزول معنوی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۹۷ - ۱،۲،۳،۵

۱- معارف و حقایق مطرح شده در قرآن ، مطالبی سنگین و بسیار عالی ; که در سطح فهم بشر تنزل

یافته و آسان شده است .

فإنّما یسّرنه بلسانک

<تیسیر> (مصدر <یسّرنا>) به معنای آسان ساختن است. آسان سازی در موردی متصور است که قبل، از آن به نحوی دشواری و سنگینی وجود داشته باشد. دشواری محتوای قرآن قبل از تسهیل (یسّرناه)، ظاهراً به اعتبار مفاهیم بلند و متعالی آن و به دور از دسترس بودن آنها برای افراد بشر است.

۲- تسهیل آسان سازی فهم مطالب متعالی قرآن برای بشر ، موهبتی از جانب خداوند است .

فإنّما یسّرنه بلسانک

۳- قرآن و معارف آن قابل درک برای بشر

فإنّما یسّرنه بلسانک لتبشّر به

۵- پیامبر (ص) و زبان گویای آن حضرت ، واسطه آسان شدن محتوای بسیار عالی قرآن برای درک همگان

فإنّما یسّرنه بلسانک

مراد از <لسانک> علاوه بر عربی بودن قرآن، جاری شدن آن بر زبان مبارک پیامبر(ص) نیز می باشد; که در تأثیر گذاردی بر شنوندگان، نقش بسزایی داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۱۳ - ۱۲

۱۲ - معارف قرآن ، قابل درک برای مردم

و صرّفنا فیه من الوعید لعلّهم یتّقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۱۶ - ۳

۳ - قرآن ، کتابی است روشن و قابل فهم برای همگان .

أنزلنه ءایت بیّنت

توصیف آیه های قرآن به <بیّن>، بیانگر قابل فهم بودن آن است. حذف متعلق <بیّن> حاکی از آن است که: فهم قرآن اختصاص به قشر خاصی ندارد; بلکه همگان توانایی بهره مند شدن از آن را دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۷۲ - ۲

۲ - آیات

قرآن ، روشن ، قابل فهم و به دور از هرگونه ابهام

و إذا تتلى عليهم ءايتنا بيّنت

<بينات> (جمع <بينه>) حال براى <آياتنا> و <بينه> (مؤنث <بيّن>) به معناى روشن و واضح الدلاله است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۱ - ۶

۶- قرآن ، داراى معارف و رهنمودهايى روشن و قابل فهم براى همگان

سوره . .. فيها ءايت بيّنت

<بيّنه> (مفرد <بيّنات>) به معناى دلالت واضح و برهان روشن است. توصيف آيات قرآن به <بيّنات> به اعتبار اين است كه دلالت آنها بر معانى واضح و روشن است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۳۴ - ۲

۲ - قرآن ، قابل فهم براى همه مردم

و لقد أنزلنا إليكم ءايت مبيّنت

<مبيّنات> (جمع <مبينه> و مؤنث <مبيّن>) است و <مبيّن> به معناى بيانگر و روشن كننده است. بنابراين توصيف آيات الهى (قرآن) به <مبيّنات>، حكايت از روشن بودن و قابل فهم بودن خود آيات براى مردم است; زيرا سخنى كه خود روشن نباشد، نمى تواند روشنگر چيز ديگرى باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۴۶ - ۲

۲ - آيات الهى (قرآن) ، روشن و قابل شناخت براى انسان است .

لقد أنزلنا ءايت مبيّنت

برداشت ياد شده، از توصيف آيات الهى به <مبيّنات> (روشنگر) به دست مى آيد; زيرا چيزى كه صفت روشنگرى داشته

باشد، بی گمان خود روشن و قابل درک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲ - ۴

۴ - قرآن ،

کتابی روشن و قابل فهم برای همگان

الکتب المبین

<إبانه> به معنای وضوح و روشنی نیز می آید. بنابراین <کتاب مبین>; یعنی، کتاب روشن و واضح الدلاله. گفتنی است که در این صورت، حذف متعلق <مبین> بیانگر این حقیقت است که فهم معانی قرآن اختصاص به قشر و طبقه ای خاص ندارد; بلکه این کتاب، برای همه مردم واضح الدلاله است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۱۹۵ - ۵

۵ - قرآن ، قابل فهم و استفاده برای عموم مردمان

بلسان عربیّ مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۱ - ۳

۳ - قرآن ، کتابی روشن و قابل فهم برای همگان

تلک ءایت القرءان و کتاب مبین

<إبانه> (مصدر <مبین>)، گاهی لازم و به معنای وضوح و روشنی به کار می رود و گاهی متعدی و به معنای ایضاح و روشنگری. بنابراین، <مبین> هم می تواند به معنای واضح و روشن باشد و هم به معنای ایضاح کننده و روشنگر. برداشت یاد شده بر پایه معنای اول است. گفتنی است که حذف متعلق <مبین> برپایه معنای اول بیانگر آن است که فهم قرآن، اختصاص به قشر خاصی ندارد; بلکه همگان می توانند از این سفره الهی بهره مند شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - قصص - ۲۸ - ۲ - ۳

۳ - قرآن ، کتابی روشن و قابل فهم برای همگان

الکتب المبین

<مبین> به معنای <روشن> و نیز <روشنگر> است برداشت یاد شده براساس معنای اول است. گفتنی است که در آیه بالا

بیان نشده است که

این کتـاب برای چه کسانی روشن است و این نشان می دهـد که فهم قرآن، اختصاص به دسـته ای خاص نـدارد; بلکه همگان می توانند آن را بفهمند و از آن بهره گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۵۸ - ۳

۳ - قرآن کریم ، برای توده های مردم ، قابل فهم است .

و لقد ضربنا للناس فی هذا القرءان من کلّ مثل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۴۳ - ۳

۳ - قرآن ، حاوی آیه های روشن و قابل فهم برای مردم

تتلی علیهم ءایتنا بیّنت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۶۹ - ۱۰

۱۰ - قرآن ، کتابی روشن و قابل فهم برای همگان

و قرءان مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۷ - ۴

۴ - گونـاگونی مثـل هـای قرآن ، متنـاسب بـا فهم توده هـای بشـری و قابـل اسـتفاده و سودمنـد برای طبقـات مختلف فکری و اجتماعی است .

و لقد ضربنا للناس فی هذا القرءان من کلّ مثل

برداشت یاد شده با توجه به آمدن سه واژه در آیه شـریفه است: ۱ لام در <للناس> که برای انتفاع است; ۲ <الناس> که بر عموم مردم دلالت دارد; ۳ آمدن واژه <کل> با <مَثَل> که بر تنوع مثل ها اشاره دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - زمر - ۳۹ - ۲۸ - ۳

۳ - آموزه های قرآن ، گویا ، رسا و قابل فهم برای همه

انسان ها است .

قرءانًا عربیًّا

<عربیّ> به معنای سخن فصیح و روشن است. بنابراین لازمه عربی بودن قرآن،گویایی و رسا و قابل فهم بودن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۲ - ۲

۲ - قرآن ، کتابی قابل فهم و مفاهیم آن قابل دستیابی برای بشر

و الکتب المبین

از توصیف قرآن به <مبین> (روشن)، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۲ - ۵

۵ آسانی فهم و معارف قرآن برای انسان

و الکتب المبین

وصف <مبین> برای قرآن، نشانگر آن است که درک ظاهر معارف قرآن، چندان دشوار نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۵۸ - ۲

۲- قرآن ، کتابی آسان و در دسترس فهم و درک بشر

فإنّما یسّرنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۵۹ - ۱

۱ تهدید منکرانِ پیام های روشن و قابل درک قرآن ، به فرجامی سخت از سوی خداوند

فإنّما يسّرنه . .. فارتقب إنّهم مرتقبون

عبارت <إنّهم مرتقبون>، کنایه از این است که کافران به بیان های روشن وحی ایمان نمی آورند تا سرانجام وعیدهای ما تحقق یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۲ - ۵

۵- معارف والای قرآن ، نمود قدرت خداوند و نزول آن در سطح فهم و درک بشر ، نشانگر حکمت او است . *

تنزیل الکتب من اللّه العزیز الحکیم

<تنزیل> می تواند اشاره به تنزّل یافتن معارف بلند وحی، در مرتبه فهم بشر

باشد و نه تنزّل فیزیکی و مکانی. از ارتباط <تنزیل الکتاب> با <العزیز الحکیم> ممکن است استفاده شود که اصل محتوای کتاب، دلیل عزت خداوند و تنزّل آن دلیل حکمت او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - احقاف - ۴۶ - ۲۹ - ۵

۵- کلمات و مفاهیم قرآن ، قابل فهم برای جنیان

یستمعون القرءان فلمّا حضروه قالوا أنصتوا

کلمات <یستمعون>، <أنصتوا> و <ولّوا . .. منذرین> نشانگر فهم و درک جنیان نسبت به مفاهیم قرآن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۲۴ - ۵

۵- مفاهیم عالی قرآن ، قابل درک و تدبّر برای انسان

أفلایتدبّرون القرءان

تعبیر <أفلایتـدبّرون>، همگان را به تـدبّر در قرآن برمی انگیزانـد. این انگیزش از سوی خداوند، مبتنی بر این است که حقایق قرآن برای بشر، قابل درک و استفاده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۱۷ - ۱،۴

۱ - قرآن ، کتابی آسان و قابل فهم برای همگان

و لقد یسّرنا القرءان

۴ - آسان سازی مفاهیم عالی قرآن در سطح فهم همگان ، جلوه ای از عظمت و قدرت خداوند *

و لقد یسّرنا القرءان

جمع آمدن ضمیر متکلم <یسّرنا>، در صورتی که برای تفخیم باشد، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۲۲ - ۱،۴

۱ - قرآن ، کتابی آسان و قابل فهم برای همگان

و لقد یسّرنا القرءان

۴ - آسان سازی مفاهیم عالی قرآن در سطح فهم همگان ، جلوه ای از عظمت قدرت خداوند *

و لقد یسّرنا

القرءان

جمع آمدن ضمیر متکلم در <یسّرنا> در صورتی که برای تفخیم باشد; می تواند بیانگر مطلب بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۳۲ - ۱،۴

۱ - قرآن ، کتابی آسان و قابل فهم برای همگان

و لقد یسّرنا القرءان

۴ - آسان سازی مفاهیم عالی قرآن در سطح فهم همگان ، جلوه ای از عظمت و قدرت خداوند

و لقد یسّرنا القرءان

جمع آمدن ضمیر متکلم در <یسّرنا> در صورتی که برای تفخیم باشد می تواند مطلب بالا را افاده کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۴۰ - ۱،۴

۱ - قرآن ، کتابی آسان و قابل فهم برای همگان

و لقد یسّرنا القرءان

۴ - آسان سازی مفاهیم قرآنی ، در سطح فهم همگان ، جلوه ای از عظمت قدرت خداوند

و لقد یسّرنا القرءان للذّکر

جمع آمدن ضمیر متکلم <یسّرنا> در صورتی که برای تفخیم باشد می تواند مطلب یاد شده را افاده کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - تکویر - ۸۱ - ۲۷ - ۴

۴ - قرآن ، قابل درک و بهره بردن برای تمام مردم

إن هو إلّا ذکر للعلمین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – انشقاق – ۸۴ – ۲۱ – ۱۲

۱۲ – مفاد آیات قرآن ، قابل فهم حتی برای غیر مؤمنان

و إذا قرئ علیهم القرءان لایسجدون

توبیخ در موردی صحیح است که مخاطب در برابر آنچه درک کرده است، خضوع نکند.

سهولت فهم کتب آسمانی

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – فاطر –

۹ - ۲۵ - ۳۵

۹ - کتاب های آسمانی و تعالیم الهی ، دارای حقایقی روشن و قابل فهم برای انسان ها

جاءتهم رسلهم . .. بالکتب المنیر

از توصیف کتاب به <منیر> (روشن و روشنگر)، برداشت یاد شده به دست می آید.

سهولت فهم نظارت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - علق - ۹۶ - ۱۴ - ۳

۳ - نظارت خداوند بر انسان ها ، حقیقتی آشکار و قابل فهم برای همگان حتی مشرکان

ألم یعلم بأنّ اللّه یری

استفهام در <ألم یعلم>، بیانگر وجود علم و ظهور حقیقت است. از شأن نزول آیه شریفه، دانسته می شود که روی سخن با ابوجهل است که با وجود شرک به خداوند، از نظارت او بر کردار ناروایش غافل نبود.

سهولت فهم وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۲ - ۸

۸- مفاهیم عالی وحی ، تنزل یافته از سوی خداوند ، در سطح فهم بشر *

و ءامنوا بما نزّل علی محمّد

بدان احتمال که واژه <نزّل> اشاره به تنزل و پایین آمدن سطح مفاهیم در حد درک بشر داشته باشد; از آیه شریفه استفاده می شود که این تنزل از سوی خداوند صورت گرفته است; نه این که مفاهیم کلی بر پیامبر(ص) وحی شده و آن حضرت خود آنها را در سطح فهم مردم بیان کرده باشد.

شرائط فهم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ – یوسف – ۱۲ – ۲ – ۷

۷ دانستن زبان عرب ، شرط درک و فهم معارف و حقایق قرآن

إنا أنزلنه قرء نًا عربیًّا لعلکم تعقلون

صبر در

فهم آيات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۵ - سبأ - ۳۴ - ۱۹ - ۱۵

۱۵ - بهرهورى از آيات الهى براى كسانى ميسر است كه در سختى فهم آنها ، صبر پيشه كنند .

إنّ فى ذلك لأيت لكلّ صبّار

اين كه در اين آيه، آيات متعدد ماجراى اهل سبأ، براى صبرپيشگان و شكرگزاران دانسته شده است; مى تواند بيانگر اين نكته باشد كه قبول آيت بودن آنها، نياز به فهم و معرفتى درخور دارد. به تناسب ذكر صفت صبر، استفاده مى شود كه فهم و قبول آيات خداوندى، احتياج به صبر دارد.

ضعف فهم مشركان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۵ - انعام - ۶ - ۲۵ - ۱

۱ برخى مشركان، على رغم گوش فرادادن به كلام پيامبر(ص)، از فهم آن عاجزند.

و منهم من يستمع اليك و جعلنا على قلوبهم أكنه أن يفقهوه و فى ءاذانهم وقرا

مرجع ضمير <منهم>، به قرينه آيات گذشته، مشركان است.

ضعف فهم يهود

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱ - بقره - ۲ - ۸۸ - ۱،۲

۱ - دل و قلب يهوديان عصر بعثت ، ناتوان از درك معارف اسلام بود .

و قالوا قلوبنا غلف بل لعنهم اللّه بكفر هم فقليلا

<غلف> جمع اغلف است و <اغلف> به چيزى گفته مى شود كه داراى پوشش باشد. بنابراين <قلوبنا غلف>; يعنى، قلبهاى ما داراى پوشش و حجاب است. منظور يهوديان را به دو گونه مى توان تفسير كرد: ۱ قلب ما حجاب دارد و لذا توان

درک معارف اسلام را ندارد پس ای پیامبر! چه انتظار داری که پیامهای تو را

پذیرا باشیم پیش از آنکه آنها را دریابیم. ۲ قلب ما حجاب دارد و به گونه ای نیست که هر سخنی را بپذیرد; بلکه فقط آنچه که حقیقت دارد در می یابد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

۲ – یهودیان عصر بعثت ، بر ناتوانی خویش از درک معارف اسلام معترف بودند .

و قالوا قلوبنا غلف

کلمه <قالوا> دلالت بر اعتراف دارد.

عجز از فهم اسلام

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱ – بقره – ۲ – ۸۸ – ۱،۲

۱ – دل و قلب یهودیان عصر بعثت ، ناتوان از درک معارف اسلام بود .

و قالوا قلوبنا غلف بل لعنهم اللّه بکفر هم فقلیلا

<غلف> جمع اغلف است و <اغلف> به چیزی گفته می شود که دارای پوشش باشد. بنابراین <قلوبنا غلف>; یعنی، قلبهای ما دارای پوشش و حجاب است. منظور یهودیان را به دو گونه می توان تفسیر کرد: ۱ قلب ما حجاب دارد و لذا توان درک معارف اسلام را ندارد پس ای پیامبر! چه انتظار داری که پیامهای تو را پذیرا باشیم پیش از آنکه آنها را دریابیم. ۲ قلب ما حجاب دارد و به گونه ای نیست که هر سخنی را بپذیرد; بلکه فقط آنچه که حقیقت دارد در می یابد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

۲ – یهودیان عصر بعثت ، بر ناتوانی خویش از درک معارف اسلام معترف بودند .

و قالوا قلوبنا غلف

کلمه <قالوا> دلالت بر اعتراف دارد.

عجز از فهم تسبیح موجودات

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۴۴ – ۱۲،۱۳

۱۲– آدمیان ، از درک عمیق و

فهم کامل تسبیح همه موجودات هستی برای خداوند ، ناتوانند .

و لکن لاتفقهون تسبیحهم

بنابر اینکه مخاطب آیه، همان گونه که از ظاهر آن برمی آید، انسانها باشد، برداشت فوق به دست می آید.

۱۳- مشرکان تسبیح و ثناگویی موجودات برای خداوند را درک نمی کنند .

و لکن لاتفقهون تسبیحهم

بنابر اینکه این آیه، ادامه قول پیامبر(ص) باشد که خداوند خطاب به آن حضرت فرمود: <به مشرکان بگو. ...>، برداشت فوق استفاده می شود.

عجز از فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۶۳ - ۲

۲ - دل های گرفتار غفلت ، ناتوان از درک و پذیرش پیام پیام آوران الهی

بل قلوبهم فی غمره من هذا

عجز از فهم قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - مطففین - ۸۳ - ۱۴ - ۸

۸ - انکار قیامت ، برخاسته از قلب سیاه و درک ناتوان است .

الذین یکذّبون بیوم الدین . .. کلاّ بل ران علی قلوبهم

عوامل سهولت فهم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۵۸ - ۱،۳

۱- تسهیل معارف والای قرآن از سوی خداوند برای خلق ، در پرتو ویژگی های خاص زبان عربی

فإنّما یسّرنه بلسانک

مراد از <لسانك>، می تواند زبان عربی باشد که زبان پیامبر(ص) بوده است.

۳- نقش مهم توضیحات و تفسیر های پیامبر (ص) ، در فهم آسان حقایق عالی قرآن

فإنّما یسّرنه بلسانک

برداشت بالا بنابراین نکته است که <لسانک>، کنایه از تفسیرها و توضیحاتی باشد که پیامبر(ص) درباره آیات قرآن، برای فهماندن آنها به مردم ارائه داده است.

عوامل فهم ارزش

ها

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۹۵ – ۱۲

۱۲– بالا بردن سطح آگاهی ها و دانش ها ، وسیله فهم بهتر ارزش های برتر الهی و سود و زیان حقیقی

و لاتشتروا بعهد الله ثمنًا قلیلًا إنما عند الله هو خیر لکم إن کنتم تعلمون

عوامل فهم قرآن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۱۱ – ۷

۷ علم و دانش ، زمینه و ابزار فهم معارف قرآن

و نفصل الأیت لقوم یعلمون

عوامل محرومیت از فهم دین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۸ – ۳

۳ – لجاجت و حق ناپذیری ، موجب محرومیت از فهم صحیح حقایق الهی

فهم لایؤمنون . إنّا جعلنا فی أعنقهم أغللًا ... فهم مقمحون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – یس – ۳۶ – ۹ – ۳

۳ – لجاجت ، حق ناپذیری و دوری از ایمان ، موجب محرومیت از شناخت درست حقایق الهی و از دست دادن بصیرت و بینایی

فهم لایؤمنون . .. فأغشینهم فهم لایبصرون

عوامل محرومیت از فهم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۴۵ - ۸

۸- افتادن حجاب نامرئی بر دیدگان کافران و محروم شدن آنان از شنیدن و درک وحی ، معلول تصمیم آنها مبنی بر عدم ایمان به آخرت است .

بین الذین لایؤمنون بالأخره حجابًا مستورًا

تعبیر <الذین لایؤمنون بالأخره> - به صورت جمله وصفیه - و فعل مضارع به جای <الکافرین> می تواند به این معنا باشد

که جعل حجاب از سوی خدا، به خاطر این خصلت و گزینش از سوی کافران بوده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۴۶ – ۳

۳– محرومیت از درک صحیح حقایق قرآن ، پیامد حق ناپذیری و کفرپیشگی کافران

الذین لایؤمنون بالأخره . .. و جعلنا علی قلوبهم أکنّه أن یفقهوه و فی ءاذانهم وقرً

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۵۷ – ۱۲

۱۲– محروم شدن از درک پیام های قرآن ، کیفر بی اعتنایی به آیات خدا و فرو رفتن در غفلت از گناهان است .

ذکّر بأیت ربّه فأعرض عنها . .. إنّا جعلنا علی قلوبهم أکنّه أن یفقهوه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – فصلت – ۴۱ – ۴ – ۸

۸ – اعراض از قرآن ، عامل محرومیت از فهم آیات و معارف آن

فأعرض أکثرهم فهم لایسمعون

برداشت بالاـ بر این اساس است که <لایسمعون> به معنای <لا یفهمون> باشد; چنانکه <مفردات> در مفهوم <سمع> این معنا را آورده است.

عوامل مؤثر در فهم انسان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – مطففین – ۸۳ – ۱۴ – ۷

۷ – شناخت ها و کردار انسان ، سرمایه و دستاورد او و مؤثر در گرایش ها و ضعف و قوّت فهم او است .

ما کانوا یکسبون

تعبیر <یکسبون> که ناظر به تکذیب اعتدا و گناه کافران است بیانگر این است که اندیشه ها و کردار، سرمایه ای است که آن را به دست آورده اند; گرچه برای آنان چیزی جز زیان دربرندارد.

عوامل مؤثر در فهم دین

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۳۳ – ۷

۷ – ویژگی ها و خصایل اخلاقی (چون صبر و شکر) ، مؤثر در فهم معارف توحیدی

إنّ فی ذلک لأیت لکلّ صبّار شکور

با توجه به این که صبر و شکر از فضایل اخلاقی می باشد، از تعلیق فهم آیات الهی بر صبر و شکر استفاده می شود که ویژگی های اخلاقی، دارای نقشی مهم و اساسی برای درک معارف است.

عوامل مؤثر در فهم قرآن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۴۶ – ۴

۴– عزم و اراده آدمی ، در درک و عدم درک حقایق قرآنی و پذیرش آنها نقشی تعیین کننده دارد .

الذین لایؤمنون بالأخره . .. و جعلنا علی قلوبهم أکنّه أن یفقهوه

ذکر جمله <الذین لایؤمنون> (آنان که ایمان نمی آورند) برای معرفی اندیشه های کافران به جای <الکافرین> می تواند حاکی از نقش تصمیم و قصد آنان باشد.

فهم آیات خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – نور – ۲۴ – ۴۶ – ۲

۲ – آیات الهی (قرآن) ، روشن و قابل شناخت برای انسان است .

لقد أنزلنا ءایت مبیّنت

برداشت یاد شده، از توصیف آیات الهی به <مبیّنات> (روشنگر) به دست می آید; زیرا چیزی که صفت روشنگری داشته باشد، بی گمان خود روشن و قابل درک است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۲۲ – ۵

۵ – آیه بودن آفرینش آسمان ها و زمین و تفاوت

زبان ها و رنگ های مردم ، برای دانشمندان قابل درک است .

و من ءایته خلق السموت و الأرض و اختلف ألسنتکم و ألونکم إنّ فی ذلک لأیت للعل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۲۳ - ۱۱،۱۲

۱۱ - آیه بودن خواب در شب و تلاش در روز برای کسب روزی ، برای دارندگان گوش شنوا ، قابل درک است .

إنّ فی ذلک لأیت لقوم یسمعون

۱۲ - گوش شنوا ، وسیله ای برای شناخت آیات الهی است .

إنّ فی ذلک لأیت لقوم یسمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۲۸ - ۲۲

۲۲ - آیات خدا و معارف دینی ، به وسیله عقل ، قابل درک و فهم است .

نفصّل الأیت لقوم یعقلون

فهم اخروی انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۰۴ - ۶

۶ - مردم در صحنه قیامت نیز ، دارای درک و فهم های متفاوت خواهند بود .

إذ یقول أمثلهم طریقه إن لبثتم

حضور کسانی که صحیح تر می اندیشند و قضاوت واقعی تری نسبت به دیگران، دارند؛ گواه تفاوتی است که از این نظر در بین انسان ها در قیامت وجود دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ – انفطار – ۸۲ – ۵ – ۳

۳ – حاضران صحنه قیامت ، دارای قدرت درک و شناخت

علمت نفس

فهم انذارهای قرآن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – قمر – ۵۴ – ۵ – ۲

۲ – پیام های انذارگر قرآن ، پیام هایی

معقول و شناختنی است ; نه دور از حیطه درک بشر .

حکمه بلغه

در معنای <حکمت>، اتقان فهم و مطابقت با عقل نهفته است و وصف <بالغه> این معنا را تأکید می کند.

فهم اوامر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۹۳ - ۱۱

۱۱ - فهمیدن فرمان های خدا و موسی (ع) و به کار بستن آن فرمان ها ، از پیمان های خدا با بنی اسرائیل

و إذ أخذنا میثقکم . .. واسمعوا

چون جمله <سمعنا و عصینا> (گوش سپردیم و سرپیچی کردیم) در جواب <اسمعوا> (گوش بسپارید) قرار گرفته است، معلوم می شود مراد از گوش سپاری (اسمعوا) فهمیدن و اطاعت کردن است. متعلق <اسمعوا> به قرینه مقام، فرمانهای خدا و دستورات موسی(ع) می باشد.

فهم اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۸۴ - ۲۱

۲۱ قوم شعیب ، مردمی برخوردار از نعمتِ فهم و درایت

إنی أریکم بخیر

جمله <إنی أراکم بخیر> را می توان تعلیل برای <اعبدوا الله . ..> نیز دانست. بر این مبنا، مراد از <خیر> عقل و درایت است; زیرا تعلیل گرایش به یکتاپرستی با داشتن عقل و درایت، سازگار است. در نتیجه حاصل معنای <اعبدوا الله ... إنی أراکم بخیر> چنین می شود: شما برخوردار از عقل و خرد هستید، پس به یکتاپرستی روی آورید. از شما به دور است که مشرک باشید.

فهم بهتر درباره خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ – روم – ۳۰ – ۲۲ – ۸

۸ – رشد علوم و آگاهی های بشری ،

زمینه ساز به دست آوردن فهم بهتر درباره خداوند است .

إنّ فی ذلک لأیت للعلمین

فهم پاکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۷۹ - ۷

۷ - هیچ کس جز افراد پاک حقایق قرآن را به خوبی درک نخواهند کرد .

لایمسّه إلّا المطهّرون

فهم تسبیح موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۴۴ - ۱۹

۱۹- انسان ، موظف به تلاش برای فهم حقایق هستی چون تسبیح و حمد موجودات برای خدا

لاتفقهون تسبیحهم إنه کان حلیمًا غفورًا

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که <إنه کان حلیماً غفوراً> تهدید مشرکان به خاطر نیندیشیدن درباره تسبیح موجودات باشد. بنابراین، عبارت، اِشعار دارد بر اینکه تلاش برای فهم حقایق عالم لازم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - نور - ۲۴ - ۴۱ - ۲

۲ - تسبیح خداوند به وسیله موجودات با شعور آسمان ها و زمین ، قابل درک و فهم برای انسان است .

ألم تر أنّ اللّه یسبّح له من فی السموت و الأرض

برداشت یاد شده، از استفهام در <ألم تر> که از نوع تقریری است استفاده می شود; زیرا استفهام تقریری در جایی به کار می رود که مورد آن، برای مخاطب روشن و شناخته است.

فهم تعالیم انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۵۵ - ۱۴

۱۴ ناتوانی و توانمندی دل ها ، برای درک تعالیم انبیا ، در اختیار خداست .

بل طبع اللّه علیها بکفرهم

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴ - ۴

۴- تبیین دقیق معارف الهی برای مردم از وظایف و مسؤولیت های انبیاست .

و ما أرسلنا من رسول إلاّ بلسان قومه لیبیّن لهم

فهم تعالیم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۳ - ۳

۳ انسانها قادر به فراگیری قرآن و شایسته برای فهم معارف آن هستند.

اتبعوا ما أنزل إلیکم من ربکم

با توجه به اینکه پیروی از قرآن بدون فهم محتوای آن امکان پذیر نیست و تصریح شده که قرآن به سوی انسانها آمده است، معلوم می شود که آنان قادر به درک مفاهیم قرآن هستند.

فهم تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۴۳ - ۷

۷ احکام تورات در دسترس یهود عصر پیامبر (ص) و قابل فهم برای آنان

و عندهم التوریه فیها حکم اللّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۱۲ - ۳

۳- خداوند ، فهم کامل و همه جانبه کتاب آسمانی (تورات) و عمل قاطعانه بر طبق آن را ، به یحیی (ع) فرمان داد .

ییحیی خذ الکتب بقوّه

<ال> در <الكتاب> عهـد است و ممكن است مراد همان تورات باشـد; زيرا كتاب ديگرى كه بر يحيى(ع) نازل شده باشـد شناخته شده نيست. فرمان <خذ> كنايه از فهم و تدبر كامل است و <بقوّه> كه حال براى فاعل <خذ> مى باشد، به معناى نيرومندى هم در مقام علم و فراگيرى و هم در مقام عمل است.

فهم جامعه كافر

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ – ۶۵ – ۹

۹ جوامع کفرپیشه ، جوامعی به دور از درک حقایق دین و معارف الهی

بأنهم قوم لایفقهون

با توجه به اینکه ایمان و کفر تعیین کننده توانایی و ناتوانی دانسته شده، معلوم می شود مفعول حذف شده از <لایفقهون> همان حقایق و معارف است که اهل ایمان بدان باور دارند.

فهم حق طلبان

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۸۵ – ۳۰

۳۰ تنها حق پذیران قادر به درک سعادت آفرینی پیام های الهی هستند .

ذلکم خیر لکم إن کنتم مؤمنین

چنانچه مشارالیه <ذلکم> تمام مسائلی باشد که در آیه مطرح شده، و از جمله اعتقاد به یگانگی خدا و لزوم پرستش او، باید گفت مراد از ایمان در <ان کنتم مؤمنین> داشتن روحیه حق پذیری و اهل باور بودن است، نه ایمان به یگانگی خدا. و چون خیر بودن یکتاپرستی و عدالت پیشگی منوط به حق پذیری نیست، یعنی چه انسانها حق پذیر باشند و چه نباشند مسائل مطرح شده دارای خیر است، معلوم می شود شرط <ان کنتم ... > ناظر به درک خیر بودن است. یعنی اگر حق پذیر باشید می فهمید که پیامهای مطرح شده به خیر و صلاح شماست.

فهم حمد موجودات

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۴۴ – ۱۹

۱۹– انسان ، موظف به تلاش برای فهم حقایق هستی چون تسبیح و حمد موجودات برای خدا

لاتفقهون تسبیحهم إنه کان حلیمًا غفورًا

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که <إنه کان حلیماً

غفوراً> تهدید مشرکان به خاطر نیندیشیدن درباره تسبیح موجودات باشد. بنابراین، عبارت، اِشعار دارد بر اینکه تلاش برای فهم حقایق عالم لازم است.

فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۱۸ - ۱۵

۱۵ - تنها اهل یقین (کسانی که از عنادورزی و لجاجت پیراسته اند) ، از آیات الهی بهره مند شده و در پرتو آن ، حقایق و معارف دینی را در می یابند .

قد بیّنّا الأیت لقوم یوقنون

چون آیات و نشانه های صداقت پیامبر به همگان ارائه شده است، لام در <لقوم> لام انتفاع می باشد و جمله فوق چنین معنا می شود: ما آیات و نشانه ها را برای همگان بیان داشته ایم، ولی اهل یقین از آنها بهره می برند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - روم - ۳۰ - ۲۸ - ۲۲

۲۲ - آیات خدا و معارف دینی ، به وسیله عقل ، قابل درک و فهم است .

نفصّل الأیت لقوم یعقلون

فهم سخنان محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۳۶ - ۱،۲

۱ تنها کسانی به دعوت خدا و رسول او پاسخ می دهند که به سخنان پیامبر(ص) گوش فرادهند و آن را دریابند.

إنما یستجیب الذین یسمعون

۲ لزوم گوش فرادادن به سخن پیامبر(ص) و درک آن، برای هدایت یافتن

إنما یستجیب الذین یسمعون

فهم صابران

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – قصص – ۲۸ – ۸۰ – ۱۲

۱۲ – تنها صبرپیشگان ، زمینه دار فهم و دریافت سخنان اهل معرفت اند

.

و قال الذین أُوتوا العلم . .. و لایلقّیها إلاّالصبرون

ضمیر <یلقّاها> به سخنان فرزانگان بازمی گردد; یعنی، <و لایلقّی هذه المقاله إلاّالصابرون>.

فهم عاقلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۵۴ - ۷

۷ - تنها بهره مندان از خرد ، توان درک آیات ربوبیت الهی و بهره بردن ازآن را دارند .

إنّ فی ذلک لأیت لأُولی النهی

به خاطر این که عقل از پلیدی ها نهی می کند، آن را <نهیه> می گویند و جمع آن <نهی> است. لام در <لأُولی النهی> برای اختصاص است و مراد این است که هر چند آیات و نشانه ها برای همه انسان ها است; ولی تنها خردمندان می توانند آن را درک کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - فجر - ۸۹ - ۵ - ۳

۳ - عظمت سپیده دم ، شب های ده گانه ، جفت ، تاق و گذشت شب ، قابل درک برای بهره مندان از اندکی عقل

هل فی ذلک قسم لذی حجر

تقلیل، از نکره بودن <حجر> استفاده شده است.

فهم قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۲۱ - ۱۴

۱۴ - از امام صادق (ع) درباره سخن خداوند که می فرماید : < الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته > روایت شده که فرمود : < یرتلون آیاته و یتفقهون به و یعملون باحکامه و یرجون وعده و یخافون وعیده و یعتبرون بقصصه و یأتمرون بأوامره

و ينتهون بنواهيه . . . ;

آنان قرآن را با ترتيل مى خوانند و تلاش مى كنند

تا آیات آن را بفهمند و به احکام آن عمل می کنند و امیدوار به وعده ها و از وعید آن ترسان می باشند، و از قصه های آن پند و عبرت می گیرند و به اوامر آن تن می دهند و از نواهی آن دوری می گزینند . .. >.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۹ - ۲۵

۲۵ آیات قرآن (آیات الاحکام) قابل فهم و بهره برداری مردم

یسئلونک . .. کذلک یبین اللّه لکم الایات لعلّکم تتفکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۲۱ - ۲۷

۲۷ آیات قرآن ، قابل فهم و بهره برداری برای همه مردم

و یبیّن اياته للناس لعلّهم یتذکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۷ - ۱۷،۲۰،۳۴

۱۷ اعتدال و سلامت قلب و اندیشه ، زمینه فهم صحیح قرآن

فامّا الّذین فی قلوبهم زیغ . .. و ابتغاء تأویله

انحراف قلب، منتهی به تأویل نادرست قرآن می شود; بنابراین سلامت قلب، فهم صحیح آیات قرآن را در پی دارد.

۲۰ فهم و برداشت صحیح از قرآن ، بدون شناخت محکم و متشابه آن ، امری ناممکن است .

هنّ ام الکتاب . .. فامّا الّذین فی قلوبهم زیغ

فهم متشابه در گرو ارجاعش به محکم است ; چون محکم، <امّ> و مرجع است. بنابراین اول باید آیات محکم از متشابه تشخیص داده شود، تا بتوان قرآن را فهمید.

۳۴ جز خردمندان ، کسی قدرت درک ویژگی های آیات محکم و متشابه را ندارد .

و

ما یذّکّر الاّ اولوا الالباب

ظاهراً مراد از متعلّق <ما یذّکّر>، مطالب عنوان شده در همین آیه باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۳۸ - ۴

۴ قرآن ، قابل فهم برای همه مردم در هر عصر و دوره ای

هذا بیان للنّاس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۸۲ - ۳

۳ قرآن ، کتابی قابل فهم برای همه

افلا یتدبّرون القران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۷۴ - ۹

۹ تمامی مردمان ، توانمند بر درک مفاهیم قرآن

یأیها الناس . .. و انزلنا الیکم نوراً مبیناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۶۵ - ۱۲

۱۲ دریافت و فهم مقاصد قرآن، هدف از بیان آیات به شکلهای متنوع و گوناگون است.

انظر کیف نصرف الأیت لعلهم یفقهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۵۲ - ۴

۴ قرآن ، کتابی قابل درک برای مردم و همگان توانا بر بهره گیری از هدایت های آن

و لقد جئنهم بکتب فصلنه علی علم هدی و رحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - یوسف - ۱۲ - ۲ - ۸

۸ قرآن ، کتابی برای خواندن و فهمیدن

إنا أنزلنه قرء نًا عربیًّا لعلکم تعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۵۲ - ۲

۲- قرآن ، کتاب جهانی و قابل فهم برای همه مردم

هذا بلغ للناس

جلد - نام

سوره – سوره – آیه – فیش

۹ – نحل – ۱۶ – ۴۴ – ۱۰

۱۰– قرآن ، حاوی تعالیم و حقایقی است که کلید فهم آنها در دست پیامبر (ص) بود .

و أنزلنا إلیک الذکر لتبیّن للناس ما نزّل إلیهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – کهف – ۱۸ – ۵۴ – ۵

۵– قرآن ، کتاب مردم و قابل فهم و استفاده برای همگان است .

و لقد صرّفنا فی هذا القرءان للناس من کلّ مثل

<ل> در <للناس> برای انتفاع است; یعنی: <ما، مثال های فراوانی را در قرآن برای منفعت مردم بیان کردیم. >.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – مؤمنون – ۲۳ – ۶۸ – ۵

۵ – قرآن ، کتابی است روشن و قابل فهم .

أفلم یدّبّروا القول

با توجه به توصیه خداوند به تدبر در قرآن، این برداشت به دست می آید.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۵ – ص – ۳۸ – ۲۹ – ۵

۵ – قرآن ، قابل فهم و شناخت است .

کتب . .. لیدّبّروا ءایته

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – فصلت – ۴۱ – ۴۴ – ۱۱،۱۵

۱۱ - عجز کافران ، از درک معارف و مفاهیم بلند قرآن

و الذین لایؤمنون فی ءاذانهم وقر و هو علیهم عمیً

جمله <فی آذانهم وقر> (در گوش های کافران سنگینی است) و نیز جمله <هو علیهم عمیً> (کوری کافران نسبت به قرآن است) کنایه از ناتوانی کافران نسبت به درک مفاهیم قرآن می باشد.

۱۵ - پیام روشن قرآن ، دور از شنود و فهم کافران لجوج

أُولئک ینادون

من مکان بعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - نجم - ۵۳ - ۸ - ۳

۳ - عن أبی إبراهیم (ع) . . . قال : . . . إنّ هـذه لغه فی قریش إذا أراد الرجل منهم أن یقول قد سـمعت یقول قد تدلّیت و إنّما التدلّی الفهم ;

از امام کاظم(ع) روایت شـده. .. که فرمود: ...تـدلّی واژه ای است در قریش هر گاه مردی از آنان خواست بگویـد: شـنیدم، می گوید <تدلّیت> و تدلّی به معنای فهمیدن است>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۱۷ - ۵

۵ - حقیقت ملکوتی قرآن ، دور از درک و اندیشه توده ها *

و لقد یسّرنا القرءان للذّکر

مفهوم <لقد یسّـِرنا. ..> این است که حقایق قرآنی در مرحله نخست و قبل از آسان شدن آن، سنگین بوده است; به گونه ای که چه بسا بیشتر انسان ها از درک آن ناتوان بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۴۰ - ۵

۵ - حقیقت ملکوتی قرآن ، دور از درک و اندیشه توده ها *

و لقد یسّرنا القرءان

مفهوم <و لقد یسّـِرنا> این است که حقایق قرآنی، در مرحله اول و قبل از آسان شدن، سنگین بوده است; به گونه ای که چه بسا بیشتر انسان ها از درک آن ناتوان بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۲ - ۵

۵ – معارف و آموزه های قرآن ، قابل شناخت و درک برای بشر

علّم القرءان

جلد – نام سوره

- سوره - آیه - فیش

۱۸ - واقعه - ۵۶ - ۷۹ - ۷

۷ - هیچ کس جز افراد پاک حقایق قرآن را به خوبی درک نخواهند کرد .

لایمسّه إلّا المطهّرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۲۱ - ۱۰

۱۰ - قرآن ، کتابی قابل فهم برای اهل فکر و اندیشه

لو أنزلنا هذا القرءان . .. لعلّهم یتفکّرون

در دسترس بودن قرآن که از اسم اشاره قریب (هذا) فهمیده می شود و نیز ترغیب به اندیشیدن و تفکر در آن، بیانگر برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - جن - ۷۲ - ۱ - ۵

۵ - قرآن ، قابل درک و فهم برای جن

إنّا سمعنا قرءانًا عجبًا

فهم کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۷۸ - ۸

۸ - دستیابی به محتوای کتاب های آسمانی وظیفه ای بر عهده همگان

منهم أمیون لایعلمون الکتب

لحن آیه، گویای سرزنش کسانی است که از محتوای کتاب آسمانی خویش اطلاعی ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - آل عمران - ۳ - ۱۸۴ - ۱۱

۱۱ قابل فهم بودن کتب آسمانی و حجیّت ظواهر آن

جاءو بالبیّنات و الزّبر و الکتب المنیر

اگر کتب آسمانی قابل فهم نباشد، نه روشن خواهد بود و نه روشنگر، و آنگاه که قابل فهم باشد، ظاهر آن برای مکلّفین حجت است.

فهم گواهی تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - هود - ۱۱ - ۱۷ - ۷

۷ برخورداران از بصیرت الهی

، دلالت تورات بر حقانیت قرآن را ، به خوبی درمی یابند .

أفمن کان علی بیّنه من ربه. ..ومن قبله کتب موسی

فهم لقمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۱۲ - ۱۸

۱۸ - < عن هشام بن الحکم قال : قال لی أبوالحسن موسی بن جعفر (ع) : . . . یا هشام ! إنّ اللّه یقول فی کتابه . . . < و لقد آتینا لقمان الحکمه > قال : الفهم و العقل . . . ;

هشام بن حکم گوید: امام کاظم (ع) به من گفت: . ..ای هشام! خداوند که در کتاب اش می گوید:... <و لقد آتینا لقمان الحکمه> می گوید: فهم و عقل به [او دادیم]...>.

فهم مثالهای قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۲۶ - ۷

۷ - اهل ایمان حقانیت مثل های قرآن و آسمانی بودن آنها را در می یابند و به خوبی می فهمند .

فأما الذین ءامنوا فیعلمون أنه الحق من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۲۴ - ۱

۱- خداوند ، فراخوان مردم به مطالعه و تیزبینی در چگونگی مثالهایش برای دریافت حقایق

ألم تر کیف ضرب الله مثلاً

فهم محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۴۴ - ۸

۸- پیامبر (ص) ، دارای فهمی فراتر از فهم سایر انسانها

و أنزلنا إلیک الذکر لتبیّن للناس

فهم معارف آفرینش

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان

۸ - ۲۹ - ۳۱ -

۸ - پیامبر (ص) ، پیش گام فهمِ معارف عمیق عالَم است .

ألم تر أنّ اللّه یولج الّیل فی النهار

خطاب <ألم تر> اگر چه به پیامبر(ص) است، اما به قرینه <بما تعملون> حکم اختصاص به او ندارد. مخاطب قرار دادن آن حضرت، می تواند به خاطر نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - لقمان - ۳۱ - ۳۱ - ۲

۲ - پیامبر (ص) ، پیش گام فهمِ معارف عمیق عالم است .

ألم تر أنّ الفلک تجری

خطاب <ألم تر> اگرچه به پیامبر(ص) است، اما به قرینه <لیریکم> حکم اختصاص به آن حضرت ندارد. مخاطب قرار دادن او، می تواند به خاطر یادآوری نکته یاد شده باشد.

فهم ملکه سبأ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - نمل - ۲۷ - ۴۲ - ۴

۴ - درک سریع بلقیس نسبت به هدف سلیمان (ع) در احضار اعجازگونه تخت وی

قالت کأنّه هو و أُوتینا العلم من قبلها

بلقیس پس از شناخت اریکه خویش، بدون تأمل گفت: آنچه را که سلیمان(ع) با این کار می خواهد به ما بفهمانند، ما خود از قبل فهمیده ایم.

فهم وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - طور - ۵۲ - ۱۵ - ۴

۴ – کافران به دروغ ، مدعی قابل درک نبودن حقایق وحی *

أفسحر هذه أم أنتم لاتبصرون

عبارت <أم أنتم لاتبصرون> در حقیقت تکرار همان سخن کافران است که در دنیا نسبت به حقایق دین می گفتند و مدعی بودند که ما در سخنان وحی حقیقتی نمی یابیم.

فهم یحیی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - مریم - ۱۹ - ۱۲ - ۱۵

۱۵- < عن النبی (ص) فی قوله < و آتیناه الحکم صبیّاً > قال : أعطی الفهم و العباده و هو ابن سبع سنین ;

۱ . الدرالمنثور، ج ۵، ص ۴۸۴.

قوه فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۰ - ۹

۹ از دست دادن نیروی درک معارف و حقایق بیان شده از سوی سفیران الهی ، پیامدی برای مهرشدن قلبهاست .

و نطبع علی قلوبهم فهم لایسمعون

برداشت فوق از <فاء> تفریع استفاده شده است.

کافران و فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۷۱ - ۴،۶

۴ - ناتوانی کفرپیشگان از دیدن و شنیدن حقایق دینی و بازگویی آنها ، ایشان را از درک معارف دین و حقایق قرآن ، محروم کرده است .

صم بکم عمی فهم لایعقلون

مفعول <لایعقلون> معارف الهی و حقایق قرآن (ما أنزل اللّه) است.

۶ - کفرپیشگان بر اثر ترک پرسش و جستجو از حقایق و معارف دین ، از درک آنها ناتوان و محرومند .

بکم . .. فهم لایعقلون

تفریع جمله <فهم لایعقلون> بر لال بودن کفرپیشگان می تواند اشاره به این باشد که: از ابزار شناخت حقیقت، جستجوی آن با پرسش و تحقیق است و کفرپیشگان از این ابزار محرومند; یعنی، در پی یافتن حقیقت نیستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۶۵ - ۹

۹ جوامع کفرپیشه ، جوامعی به دور از درک حقایق

دین و معارف الهی

بأنهم قوم لایفقهون

با توجه به اینکه ایمان و کفر تعیین کننـده توانایی و ناتوانی دانسـته شـده، معلوم می شود مفعول حـذف شده از <لایفقهون> همان حقایق و معارف است که اهل ایمان بدان باور دارند.

محدوده فهم انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۴ - ۴

۴ - حقیقت ملکوتی قرآن ، فراتر از حد درک و دریافت عادی بشر

و إنّه فی أُمّ الکتب لدینا لعلیّ

جمله <إنّه فی اُمّ الکتاب لدینا لعلیّ> تأکیدی برای عبارت پیشـین است; یعنی، قرآن دارای چنان مرتبه بلندی است که اگر ما آن را از <اُم الکتـاب > به زبـان عربی بر نمی گردانـدیم و برای زمینیـان نـازل نمی کردیم، دستیابی به معارف آن برای هیچ انسانی مقدور نبود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۱۷ - ۵

۵ - حقیقت ملکوتی قرآن ، دور از درک و اندیشه توده ها *

و لقد یسّرنا القرءان للذّکر

مفهوم <لقد یسّرنا. ..> این است که حقایق قرآنی در مرحله نخست و قبل از آسان شدن آن، سنگین بوده است; به گونه ای که چه بسا بیشتر انسان ها از درک آن ناتوان بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۲۲ - ۵

۵ - حقیقت ملکوتی قرآن ، دور از درک و اندیشه توده ها *

و لقد یسّرنا القرءان

مفهوم <و لقد یسّرنا القرآن. ..> این است که حقایق قرآنی، در مرحله نخست و قبل از آسان شدن آن، سنگین بوده است; به گونه ای که چه بسا

بیشتر انسان ها از درک آن ناتوان بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۳۲ - ۵

۵ - حقیقت ملکوتی قرآن ، دور از درک و اندیشه توده ها *

و لقد یسّرنا القرءان

مفهوم <و لقد یسّرنا القرآن . ..> این است که حقایق قرآنی، در مرحله نخست و قبل از آسان شدن، سنگین بوده است؛ به گونه ای که چه بسا بیشتر انسان ها در درک آن ناتوان می شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - قمر - ۵۴ - ۴۰ - ۵

۵ - حقیقت ملکوتی قرآن ، دور از درک و اندیشه توده ها *

و لقد یسّرنا القرءان

مفهوم <و لقد یسّرنا> این است که حقایق قرآنی، در مرحله اول و قبل از آسان شدن، سنگین بوده است؛ به گونه ای که چه بسا بیشتر انسان ها از درک آن ناتوان بوده اند.

محدوده فهم انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۵۸ - ۱۱

۱۱- حقیقت بهشت و دوزخ ، فراتر از سطح درک بشر

فإنّما یسّرنه بلسانک لعلّهم یتذکّرون

با توجه به ارتباط این آیه با آیات پیشین که در ترسیم دوزخ و بهشت بود استفاده می شود که آنچه در آن آیات آمده، شکل آسان شده و تنزل یافته مطلب است؛ نه ماهیت عالی آن.

محرومان از فهم آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۶ - ۵،۷،۱۰

۵ خداوند دارندگان روحیه ناباوری به آیات الهی را از درک آیات و معارف

خویش محروم می سازد .

سأصرف عن ءایتی الذین یتکبرون . .. و إن یروا کل ءایه لا یؤمنوا بها

جمله <إن یروا . .. > عطف بر <یتکبرون ... > و صله دیگری برای <الذین> است. یعنی: <سأصرف عن ءایتی الذین إن یروا ... >. بنابراین <إن یروا> اشاره به گروهی دیگر دارد که خداوند آنان را از درک آیات و معارف بازمی دارد.

۷ خداوند بی اعتنایان به راه رشد و هدایت را از درک معارف دین و آیات خویش محروم می سازد .

سأصرف عن ءایتی الذین . .. و إن یروا سبیل الرشد لا یتخذوه سبیلا

جمله <و إن یروا سبیل الرشد> عطف بر <یتکبرون> و در حقیقت صله دیگری برای <الذین> است ; یعنی: <سأصرف عن ءایتی الذین إن یروا سبیل الرشد . .. .> بنابراین جمله <و إن یروا سبیل الرشد> اشاره به گروه سومی دارد که خداوند آنان را از درک معارف دین بازمی دارد.

۱۰ خداوند انسانهایی را که با برخورد به راه ضلالت آن را روش زندگانی خویش قرار می دهند ، از درک معارف و آیات خویش محروم می سازد .

سأصرف عن ءایتی الذین . .. و إن یروا سبیل الغی یتخذوه سبیلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۷۹ - ۸،۱۱،۱۲

۸ بسیاری از انسان ها و جنیان ، علی رغم برخورداری از چشمهایی بینا و گوشهایی شنوا ، خویشتن را از دیدن و شنیدن آیات الهی محروم می سازند .

و لهم أعین لایبصرون بها و لهم ءاذان لایسمعون بها

۱۱ جهنم فرجام انسان ها و جنیانی است که خود

را از درک معارف و حقایق دین محروم ساخته اند .

و لقد ذرأنا لجهنم . .. لهم قلوب لایفقهون بها

۱۲ تکذیب کنندگان آیات الهی ، در محروم بودن از درک معارف الهی مانند چارپایانند .

أولئک کالأنعم

همسانی گمراهان تکذیب کننده آیات با چهارپایان و به اصطلاح <وجه شبه>، به دلیل جمله <لایفقهون بها و . .. > (محرومیت از درک معارف الهی) است.

محرومان از فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۲۰ - ۵

۵ - منافقان ، سزاوار محروم شدن از توانایی شناخت معارف الهی هستند .

و لو شاء اللّه لذهب بسمعهم و أبصرهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۷۱ - ۶

۶ - کفرپیشگان بر اثر ترک پرسش و جستجو از حقایق و معارف دین ، از درک آنها ناتوان و محرومند .

بکم . .. فهم لایعقلون

تفریع جمله <فهم لایعقلون> بر لال بودن کفرپیشگان می تواند اشاره به این باشد که: از ابزار شناخت حقیقت، جستجوی آن با پرسش و تحقیق است و کفرپیشگان از این ابزار محرومند; یعنی، در پی یافتن حقیقت نیستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۶ - ۷،۱۰

۷ خداوند بی اعتنایان به راه رشد و هدایت را از درک معارف دین و آیات خویش محروم می سازد .

سأصرف عن ءایتی الذین . .. و إن یروا سبیل الرشد لا یتخذوه سبیلا

جمله <و إن یروا سبیل الرشد> عطف بر <یتکبرون> و در حقیقت صله دیگری برای <الذین> است ; یعنی: <سأصرف عن ءایتی

الـذين إن يروا سبيل الرشـد . .. .> بنابراين جمله <و إن يروا سبيل الرشـد> اشاره به گروه سومی دارد که خداونـد آنان را از درک معارف دین بازمی دارد.

۱۰ خداونـد انسانهایی را که با برخورد به راه ضـلالت آن را روش زنـدگانی خویش قرار می دهنـد ، از درک معارف و آیات خویش محروم می سازد .

سأصرف عن ءایتی الذین . .. و إن یروا سبیل الغی یتخذوه سبیلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۸ - رعد - ۱۳ - ۱۷ - ۱۹

۱۹ گروهی از انسان ها حتی اندکی از حقایق و معارف الهی را درنمی یابند و از آن بهره مند نمی شوند .

أنزل من السماء ماء فسالت أودیه بقدرها . .. کذلک یضرب الله الحق و البطل

نکره آوردن <أودیه> (دره هـایی) نه <دره هـا> می رسانـد که بـاران بر همه دره ها و رودها نمی بارد و آب در آن جاری نمی شود و این معنـا در جـانب ممثـل گویـای آن است که معـارف الهی بر همه قلبها فرو نمی ریزد و تنها قلبهایی نه همه قلبها لیاقت دریافت آن را دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - یس - ۳۶ - ۸ - ۲

۲ - کافران و مشرکان لجوج و حق ناپذیر ، محروم از فهم صحیح حقایق الهی

إنّا جعلنا فی أعنقهم أغللًا. .. فهم مقمحون

از تشبیه کـافران لجوج و حق ناپـذیر به انسان هایی که چون اسـیران، غل و زنجیر بر گردن دارنـد و سـرهایشان بالا مانـده و از دیدن اطراف خویش محروم اند، برداشت یاد شده به دست می

آید.

محرومان از فهم قرآن

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۱۲۷ – ۱۰

۱۰ محرومیت منافقان از درک و فهم صحیح ، عامل اعراض آنان از قرآن

و إذا ما أنزلت سوره . .. ثم انصرفوا ... بأنهم قوم لا یفقهون

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۴۵ – ۵

۵– کافران به آخرت ، از درک پیام های وحی محرومند .

و إذا قرأت القرءان جعلنا بینک و بین الذین لایؤمنون بالأخره حجابًا مستورًا

احتمال دارد مراد از جعل حجاب بین پیامبر(ص) و کافران، این باشد که آنان در نتیجه ایمان نیاوردن به آخرت از درک و فهم آیات قرآن محروم شدند.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۴۶ – ۱

۱– کسانی که از موضع حق ناپذیری ، به آخرت ایمان نمی آورند ، خداوند بر قلبهایشان پوششی قرار می دهد که قادر به فهم قرآن نباشند .

الذین لایؤمنون بالأخره . .. و جعلنا علی قلوبهم أکنّه أن یفقهوه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۲۰۰ – ۳

۳ – قلب مجرمان ، محروم از درک حقایق قرآن

کذلک سلکنه فی قلوب المجرمین

محرومیت از فهم آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۶ - ۵،۱۱

۵ خداوند دارندگان روحیه ناباوری به آیات الهی را از درک آیات و معارف خویش محروم می سازد .

سأصرف عن ءایتی الذین یتکبرون . .. و إن یروا کل ءایه لا یؤمنوا

بها

جمله <إن يروا . .. > عطف بر <يتكبرون ... > و صله ديگرى براى <الذين> است. يعنى: <سأصرف عن ءايتى الذين إن يروا ... >. بنابراين <إن يروا> اشاره به گروهى ديگر دارد كه خداوند آنان را از درك آيات و معارف بازمى دارد.

۱۱ تكذيب آيات الهى و بى اعتنايى به آنها موجب محروم شدن از درك آيات و معارف الهى است .

سأصرف عن ءايتى . .. ذلك بأنهم كذبوا بايتنا و كانوا عنها غفلين

برداشت فوق بر اين اساس است كه <ذلك> اشاره باشد به <صرف> كه از <سأصرف> استفاده مى شود. يعنى به اين دليل متكبران را از درك آيات خويش محروم مى كنيم كه آنها را تكذيب كردند و به آن بى اعتنا بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۷۹ - ۱۱،۸،۶

۶ بسيارى از انسان ها و جنيان ، على رغم داشتن قلب و ابزار درك ، خويشتن را از فهم حقايق و معارف الهى محروم مى سازند .

لهم قلوب لايفقهون بها

جمله <لهم قلوب> (آنها قلب دارند) مى رساند كه انسانها و جنيان گمراه ابزار درك دارند و جمله <لايفقهون بها> توضيح مى دهد كه آنان از ابزار شناختى كه در اختيار دارند بهره نمى گيرند.

۸ بسيارى از انسان ها و جنيان ، على رغم برخوردارى از چشمهايى بينا و گوشهايى شنوا ، خويشتن را از ديدن و شنيدن آيات الهى محروم مى سازند .

و لهم أعين لايبصرون بها و لهم ءاذان لايسمعون بها

۱۱ جهنم فرجام انسان ها و جنيانى است كه خود را از درك معارف و حقايق

دین محروم ساخته اند .

و لقد ذرأنا لجهنم . .. لهم قلوب لایفقهون بها

محرومیت از فهم تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۶ - ۱۷

۱۷ خداوند به قوم موسی هشدار داد که متکبران و ناباروان ایشان را از درک تورات و معارف آن باز خواهد داشت .

و أمر قومک یأخذوا بأحسنها . .. سأصرف عن ءایتی الذین یتکبرون فی الأرض

مصداق مورد نظر برای آیه مورد بحث، با توجه به آیات پیشین، متکبران و متمردان قوم موسی هستند.

محرومیت از فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - انعام - ۶ - ۲۵ - ۴

۴ محرومیت مشرکان حق ناپذیر از فهم حقایق و معارف الهی نتیجه عملکرد خود آنهاست.

و جعلنا علی قلوبهم أکنه أن یفقهوه و فی ءاذانهم وقرا

توصیف مشرکان به <فی ءاذانهم وقرا و إن یروا . .. یجادلونک ... > گویای نقش و تأثیر این عوامل در مهر خوردن به دلهای آنان است. چنانکه موصول <یقول الذین کفروا> به جای ضمیر برای اشاره به همین جهت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۱ - ۱۰

۱۰ خداوند قلب های کفرپیشگان و تکذیب کنندگان انبیا را از دریافت حقایق دین و معارف الهی محروم می سازد .

کذلک یطبع اللّه علی قلوب الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۶ - ۱۱،۱۷

۱۱ تکذیب آیات الهی و بی اعتنایی به آنها موجب محروم شدن از درک آیات و معارف الهی است .

سأصرف عن

ءایتی . .. ذلک بأنهم کذبوا بایتنا و کانوا عنها غفلین

برداشت فوق بر این اساس است که <ذلک> اشاره باشد به <صرف> که از <سأصرف> استفاده می شود. یعنی به این دلیل متکبران را از درک آیات خویش محروم می کنیم که آنها را تکذیب کردند و به آن بی اعتنا بودند.

۱۷ خداوند به قوم موسی هشدار داد که متکبران و ناباروان ایشان را از درک تورات و معارف آن باز خواهد داشت .

و أمر قومک یأخذوا بأحسنها . .. سأصرف عن ءایتی الذین یتکبرون فی الأرض

مصداق مورد نظر برای آیه مورد بحث، با توجه به آیات پیشین، متکبران و متمردان قوم موسی هستند.

ملاک فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - ابراهیم - ۱۴ - ۴ - ۹

۹- هدایت و گمراهی مردم براساس مشیت خداوند است .

فیضلّ الله من یشاء و یهدی من یشاء

ممانعت از فهم کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۶۰ - ۵

۵ - بازداری مردم از درک معارف و حقایق کتاب های آسمانی و ایمان به آنها ، فسادانگیزی است .

إلا الذین تابوا و أصلحوا

منشأ فهم قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - حاقه - ۶۹ - ۳ - ۳

۳ - حقیقت قیامت و ژرفای عظمت آن ، تنها از راه وحی قابل شناخت و دستیابی است .

و ما أدريک ما الحاقّه

آیات ۱۳ تا ۱۷ این سوره، در جهت بیان بخشی از حقایق مربوط به قیامت است. از مجموع آنها می توان استفاده کرد که حقایق عمیق قیامت، از

طریق خود وحی برای انسان ها قابل شناخت است.

منشأ فهم یحیی(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – مریم – ۱۹ – ۱۲ – ۸

۸– اعطای قدرت درست اندیشی و شناخت حق از سوی خدا ، به یحیی (ع) در کودکی او بود .

و ءاتینه الحکم صبیًّا

برای <حکم> معانی مختلفی ذکر شده است ; یکی از آن معانی که مبنای برداشت یاد شده است <علم و فهم> می باشد (لسان العرب).

موانع فهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۳ – نساء – ۴ – ۸۸ – ۶

۶ اعمال ناروای منافقان ، عامل واژگونه شدن فهم و درک آنان

و اللّه ارکسهم بما کسبوا

<ارکاس> به معنای برگرداندن و وارونه کردن است که به قرینه <اتریدون . .. >، مراد از آن وارونه شدن درک آنان برای هدایت یافتن است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲۰ – مطففین – ۸۳ – ۱۴ – ۹

۹ – طغیان گری و گناه ، سیاه کننده قلب و مسدودسازنده راه درک و اعتقاد است .

کلّ معتد أثیم . .. بل ران علی قلوبهم ما کانوا یکسبون

موانع فهم آیات خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۶ - ۱،۲

۱ خداوند ، متکبران و خودبزرگ بینان را از درک آیات و معارف خویش بازمی دارد .

سأصرف عن ءایتی الذین یتکبرون فی الأرض

کلمه <صرف> آنگاه که با <عن> متعدی شود، به معنای بازداشتن و مانع شدن است. و بازداشتن از آیات الهی یا به معنای مانع شدن از فهم

آیات است و یا به معنای بازداری از ایمان به آیات و یا جلوگیری از ابطال و از میان بردن آنهاست. تنها معنای اول با همه فرازهای آیه متناسب است.

۲ تکبر و خودبزرگ بینی ، زمینه از دست دادن توان درک آیات و معارف الهی است .

سأصرف عن ءایتی الذین یتکبرون فی الأرض

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۴ – لقمان – ۳۱ – ۷ – ۵

۵ – روحیه استکباری و خودبزرگ بینی ، مانع از درک و پذیرش آیات الهی است .

ولّی مستکبرًا کأن لم یسمعها

موانع فهم اصحاب ایکه

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۸۵ – ۳

۳ – دنیاطلبی و فسادانگیزی مردم اَیکه ، مانع درک آنان از مفاهیم بلند وآسمانی پیام شعیب (ع)

قالوا إنّما أنت من المسحّرین

بیان تقلب مردم <ایکه> در معاملات و روحیه فسادانگیزی آنان (پیش از ذکر موضع گیری آنها در مقابل شعیب(ع) می تواند نشانگراین باشد که آنچه سبب شد تا مردم ایکه مفاهیم مهم معرفتی آن حضرت را جنون آمیز، بیهوده و گزاف به شمار آورده و او را فردی افسون شده بخوانند، این بود که آنان گرفتار دنیاطلبی و فسادانگیزی شده بودند.

موانع فهم تعالیم شعیب(ع)

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۳ – شعراء – ۲۶ – ۱۸۵ – ۳

۳ – دنیاطلبی و فسادانگیزی مردم اَیکه ، مانع درک آنان از مفاهیم بلند وآسمانی پیام شعیب (ع)

قالوا إنّما أنت من المسحّرین

بیان تقلب مردم <ایکه> در معاملات و روحیه فسادانگیزی آنان (پیش از ذکر موضع گیری آنها در

مقابل شعیب(ع) می تواند نشانگراین باشد که آنچه سبب شد تا مردم ایکه مفاهیم مهم معرفتی آن حضرت را جنون آمیز، بیهوده و گزاف به شمار آورده و او را فردی افسون شده بخوانند، این بود که آنان گرفتار دنیاطلبی و فسادانگیزی شده بودند.

موانع فهم تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۶ - ۱۸

۱۸ خداوند به قوم موسی هشدار داد که در صورت ادامه مخالفت با راه رشد و تعالی و پیمودن راه ضلالت ، ایشان را از درک معارف تورات محروم خواهد ساخت .

و أمر قومک یأخذوا بأحسنها . .. إن یروا کل ءایه لایؤمنوا بها ... سبیلا

موانع فهم حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱۳ - ۱۳

۱۳ قساوت قلب و نفهمیدن حق ، آنگاه که پیامد گناه و کیفر آن باشد ، عذر نیست .

لعنهم و جعلنا قلوبهم قسیه

بنی اسرائیل گر چه به سبب ناتوانی از درک حقایق مرتکب تحریف شدند، ولی چون این ناتوانی ناشی از گناه خود آنان بوده است، مورد مذمت خداوند قرار گرفتند. بنابراین عجز از فهمیدن حق، اگر پیامد گناه باشد، نمی تواند عذر شمرده شود.

موانع فهم دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۷ - ۱،۲

۱ - خداوند قلب منکران قرآن را از فهمیدن معارف دین و گوش آنان را از شنیدن حقایق دینی ، بازداشته است .

ختم اللّه علی قلوبهم و علی سمعهم

<ختم> به معنای بستن درب چیزی با گل و مانند آن و به

اصطلاح لاـك و مهر کردن، است. بسته شدن قلب، کنایه از درک نکردن و نفهمیدن است. و <علی سمعهم> می تواند عطف بر <علی قلوبهم> باشد و نیز می تواند خبر برای <غشاوه> باشد. در برداشت فوق، احتمال اول لحاظ شده است.

۲ - بر گوش و چشم منکران آن ، حجابی است که آنان را از شنیدن و دیدن حقایق دین ، ناتوان ساخته است .

و علی سمعهم و علی ابصرهم غشوه

<غشاوه> به معنای پرده و مانند آن است. در برداشت فوق <علی سمعهم> خبر برای <غشاوه> گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۰۰ - ۱،۶،۷

۱ برخی از اقوام پیشین بر اثر کفرپیشگی و ارتکاب گناه به عذاب الهی گرفتار شدند و توان درک معارف دینی از آنان سلب شد .

أو لم یهد للذین یرثون . .. أن لو نشاء أصبنهم بذنوبهم و نطبع علی قلوبهم

۶ گنهکاران و کفرپیشگان ، در خطر از دست دادن نیروی فهم و درک معارف دینی

أن لو نشاء أصبنهم بذنوبهم و نطبع علی قلوبهم

جمله <نطبع علی قلوبهم> عطف بر جمله <أصبنهم> است و فعل ماضی <اصبنا> به معنای مضارع می باشد. قابل ذکر است که حرف <لو> در این آیه بیانگر وقوع جزا برای شرط در آینده است، نه گذشته.

۷ مهر شدن قلب ها و از دست دادن توان درک معارف دین ، از کیفر های الهی است .

و نطبع علی قلوبهم فهم لایسمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۴۶ - ۱،۲

۱ خداوند ، متکبران و

خودبزرگ بینان را از درک آیات و معارف خویش بازمی دارد .

سأصرف عن ءایتی الذین یتکبرون فی الأرض

کلمه <صرف> آنگاه که با <عن> متعدی شود، به معنای بازداشتن و مانع شدن است. و بازداشتن از آیات الهی یا به معنای مانع شدن از فهم آیات است و یا به معنای بازداری از ایمان به آیات و یا جلوگیری از ابطال و از میان بردن آنهاست. تنها معنای اول با همه فرازهای آیه متناسب است.

۲ تکبر و خودبزرگ بینی ، زمینه از دست دادن توان درک آیات و معارف الهی است .

سأصرف عن ءایتی الذین یتکبرون فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۱۸۵ - ۶

۶ کفرپیشگان به خاطر تفکر نکردن در جنبه ملکوتی موجودات برای پی بردن به معارف الهی (توحید ، قیامت و . . .) سزاوار سرزنش هستند .

أو لم ینظروا فی ملکوت السموت و الأرض و ما خلق اللّه من شیء

استفهام در جمله <أو لم ینظروا . .. > انکار توبیخی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۹ - منافقون - ۶۳ - ۳ - ۹

۹ - منافقان ، بر اثر مُهر شدن دل هایشان از درک معارف دین ناتوان اند .

فطبع علی قلوبهم فهم لایفقهون

موانع فهم وحی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۹ - ۴

۴- سرگرمی در میدان تردید و توقف در وادی شک و مصمم نبودن برای رسیدن به یقین ، مایه محرومیت انسان از درک پیام

مستدل وحى

إن كنتم موقنين . .. بل

هم فی شکّ یلعبون

تعبیر <فی شکّ> استقرار در شك را می رساند; به علاوه آن که <یلعبون> آن را تأکید می کند. از مقابله این آیه با <إن کنتم موقنین>، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - محمد - ۴۷ - ۱۶ - ۸،۱۱

۸- عدم درك کافران نسبت به وحی و سخنان پیامبر (ص) ، ناشی از هواپرستی و تیرگی قلب آنان

قالوا . .. ماذا قال ... أولئك الذین طبع اللّه علی قلوبهم و اتّبعوا أهواءهم

بنابر این که تعبیر <طبع اللّه علی قلوبهم> به عنوان علت <یستمع إلیك . .. قالوا ... ماذا قال آنفاً> یاد شده باشد و نه معلول آن برداشت بالا استفاده می شود.

۱۱- هواپرستی ، مانع درك حقایق وحی و عامل مهر شدن قلب انسان به اراده خداوند *

أولئك الذین طبع اللّه علی قلوبهم واتّبعوا أهواءهم

جمله <واتّبعوا أهوائهم> می تواند بیانگر علت <طبع اللّه . ..> باشد; چه این که <طبع اللّه> می تواند بیانگر علت ناتوانی کافران و منافقان از درك پیام وحی به شمار آید.

فی ء از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فیء

احکام فیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۵۰ - ۱۲،۱۳

۱۲ - پیامبر (ص) ، از اموال به دست آمده از دشمنان ، سهمی داشته است . این سهم را خداوند تعیین کرده است .

ممّا أفاء اللّه علیك

<فیء> در اصطلاح، به مالی گفته می شود که بدون جنگ از دشمن گرفته شود.

۱۳ – اموالی که از دشمنان به دست مسلمانان می افتد ، فیء است و تصرف در آن (با

رعایت ضوابط) جایز است .

إنّا أحللنا . .. و ما ملکت یمینک ممّا أفاء اللّه علیك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۶ - ۵،۷

۵ - غنایم به دست آمده بدون جنگ و نبرد (فیء) ، ویژه پیامبر (ص) و خارج از قلمرو مالکیت شخصی مسلمانان است .

و ما أفاء اللّه علی رسوله منهم

مفهوم اختصاص یافتن غنایم به دست آمده بدون جنگ و نبرد به پیامبر(ص)، این است که سایر مسلمانان، ابتدا مالکیت شخصی نسبت به آن ندارند.

۷ - < فیء > حق منصب رسالت است ; نه ملك شخصی پیامبر (ص) . *

و ما أفاء اللّه علی رسوله

ذکر عنوان رسالت برای پیامبر(ص)، می تواند بدان منظور باشد که پیامبر(ص) از آن جهت که عهده دار منصب رسالت است، <فیء> به آن حضرت تعلق دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۷ - ۲،۳

۲ - حکم < فیء > شامل همه غنایم به دست آمده بدون جنگ و نبرد ، و غیر مختص به غنیمت های بنی نضیر

ما أفاء اللّه علی رسوله من أهل القری

جمع آمدن واژه <قری>، می رساند که حکم <فیء> اختصاص به غنایم بنی نضیر ندارد.

۳ - به کارگیری < فیء > در احیای دین و راه خدا ، از جمله مصارف آن است .

ما أفاء اللّه علی رسوله . .. فللّه

برداشت یاد شده، بر این مبنا است که ذکر <فللّه> برای بیان موارد مصرف <فئ> باشد و نه تیمن و تبرک (چنان که برخی برآنند).

- سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۸ - ۳

۳ - فقر و تنگدستی ، شرط برخورداری < ذوی القربی > از فیء *

و لذی القربی . .. للفقراء المهجرین

برداشت یاد شده، بدان احتمال است که <للفقراء> بدل برای <و لذی القربی> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۰ - ۱،۲

۱ - نیازمندان و فقرای اهل ایمان ، در هر عصر دارای سهمی از < فیء >

للفقراء المهجرین . .. و الذین جاءو من بعدهم

<والذین جاءو. ..> عطف بر <المهاجرین> و به تقدیر <للفقراء الذین جاءو من بعدهم> می باشد. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مراد از <الذین جاءو> همه کسانی باشد که در هر عصری به جرگه مسلمین می پیوندند.

۲ - مهاجران پس از غزوه بنی نضیر ، دارای سهم از < فیء > *

و الذین جاءو من بعدهم

برداشت بالا، بر این احتمال است که مراد از <الذین جاءو> خصوص مهاجرانی باشد که پس از مهاجران نخستین، به مدینه هجرت کردند.

تصرف در فیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۵۰ - ۱۳

۱۳ - اموالی که از دشمنان به دست مسلمانان می افتد ، فیء است و تصرف در آن (با رعایت ضوابط) جایز است .

إنّا أحللنا . .. و ما ملکت یمینک ممّا أفاء اللّه علیك

تقسیم فیء

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – حشر – ۵۹ – ۷ – ۹،۱۱،۱۲

۹ – فرمان الهی ، به تسلیم بودن مؤمنان در

برابر صلاحدید پیامبر (ص) در چگونگی تقسیم < فئ >

و ما ءاتیکم الرسول فخذوه و ما نهیکم عنه فانتهوا

با توجه به نزول آیه در مورد تقسیم فیء مطلب بالا قابل برداشت است.

۱۱ - رأی و تشخیص پیامبر (ص) ، ملاک تعیین سهم مستحقان فیء

و ما ءاتیکم الرسول فخذوه و ما نهیکم عنه فانتهوا

با توجه به این که آیه شریفه، در مورد تقسیم <فیء> است، مطلب بالا استفاده می شود.

۱۲ - < فیء > ، در اختیار حکومت اسلامی ، برای به کارگیری در مصارف تعیین شده آن *

و ما ءاتیکم الرسول فخذوه و ما نهیکم عنه فانتهوا

برداشت یاد شده بدان احتمال است که پیامبر(ص)، در این آیه به عنوان رهبر جامعه اسلامی، صاحب اختیار <فیء> شناخته شده باشد; زیرا عمر شخص پیامبر(ص) محدود است; ولی مسأله <فیء> همچنان استمرار دارد. پس باید تفویض اختیار به منصب باشد (کسانی که اهلیت حکومت را دارند).

حقیقت فیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۶ - ۴،۱۴

۴ - غنایم و امکانات به دست آمده از کافران بدون جنگ و نبرد < فیء > نام دارد .

و ما أفاء اللّه . .. فما أوجفتم علیه من خیل و لا رکاب

از مقابله <ما أفاء اللّه> با <فما أوجفتم. ..>، استفاده می شود که <فیء> غنایمی است که بدون تاخت و تاز و درگیری به دست می آید.

۱۴ - < عن محمدبن مسلم عن أبی جعفر (ع) قال : سمعته یقول الفیء و الأنفال ما کان من أرض لم یکن فیها هراقه من الدماء و قوم صولحوا

و اُعطوا بأيديهم . . . و قوله : < ما أفاء اللّه على رسوله منهم فما أوجفتم عليه من خيل و لاركاب > قال ألا ترى هو هذا . . . ;

محمدبن مسلم از امام باقر(ع) روايت نموده است: از آن حضرت شنيدم كه مى فرمود: <فىء> و انفال از زمين هايى است كه در آن خونريزى نشده [و با جنگ به دست نيامده است]; بلكه قومى با مصالحه و با دست خود زمين را واگذار كرده اند . .. امام(ع) فرمود: ... و سخن خدا است كه مى فرمايد: <...فما أوجفتم عليه من خيل و لاركاب> آيا نظر ندارى كه اين همان قسم از <فىء> است؟...>.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۷ - ۱۹

۱۹ - < عن أبى عبداللّه (ع) . . . ان جميع ما بين السماء و الأرض للّه عزّوجلّ و لرسوله و لأتباعهما من المؤمنين فما كان من الدنيا فى أيدى المشركين و الكفار . . . ظلموا فيه المؤمنين و غلبوهم عليه فما أفاء اللّه على رسوله ، فهو حقّهم أفاء اللّه عليهم و ردّه إليهم . . . فما رجع إلى مكانه . . . فقد فاء ;

از امام صادق(ع) روايت شده . .. تمام آنچه بين آسمان و زمين هست، از آنِ خداى عزّوجلّ و رسول او و پيروان مؤمنشان است ... پس هر چه از [اموال] دنيا در دست مشركان و كافران هست ... ظلمى است كه آنان بر مؤمنان روا داشته و [در استيلا بر آن اموال] بر مؤمنان غلبه كرده اند ... پس

آنچه را خداونـد به رسول خود برگردانـده، حق آنهـا بوده که او به آنهـا رد کرده است ... چیزی را که به مکـان خود برگردد [می گویند] <قد فاء>».

شرایط استفاده از فیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۸ - ۳

۳ - فقر و تنگدستی ، شرط برخورداری < ذوی القربی > از فیء *

و لذی القربی . .. للفقراء المهجرین

برداشت یاد شده، بدان احتمال است که <للفقراء> بدل برای <و لذی القربی> باشد.

فلسفه مصارف فیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۷ - ۶

۶ - تعیین مصارف ششگانه برای < فیء > ، به منظور تعدیل ثروت و تمرکز نیافتن آن در میان ثروتمندان

و ما أفاء اللّه . .. فللّه ... کی لایکون دوله بین الأغنیاء

فیء به ابن السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۷ - ۵

۵ - یتیمان ، بینوایان و در راه ماندگان (ابن السبیل) از جمله سهم بران < فیء >

ما أفاء اللّه علی رسوله . .. فللّه ... و الیتمی و المسکین وابن السبیل

فیء به انصار فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۹ - ۱

۱ - فقرای انصار نیز مانند مهاجرانِ نیازمند ، از جمله سهم بران < فیء >

للفقراء المهجرین . .. و الذین تبوّءو الدار و الإیمن

<والذین تبوّءو. ..> عطف بر <المهاجرین> است; یعنی، <و للفقراء الذین تبوّءو الدار>.

فیء به ذوی القربی

جلد - نام سوره - سوره

- آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۷ - ۴

۴ - پیامبر خدا و < ذی القربی > ، هر یک دارای سهمی جداگانه از سهام < فیء >

ما أفاء اللّه علی رسوله . .. و للرسول و لذی القربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۸ - ۳

۳ - فقر و تنگدستی ، شرط برخورداری < ذوی القربی > از فیء *

و لذی القربی . .. للفقراء المهجرین

برداشت یاد شده، بدان احتمال است که <للفقراء> بدل برای <و لذی القربی> باشد.

فیء به فقرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۰ - ۱

۱ - نیازمندان و فقرای اهل ایمان ، در هر عصر دارای سهمی از < فیء >

للفقراء المهجرین . .. و الذین جاءو من بعدهم

<والذین جاءو. ..> عطف بر <المهاجرین> و به تقدیر <للفقراء الذین جاءو من بعدهم> می باشد. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مراد از <الذین جاءو> همه کسانی باشد که در هر عصری به جرگه مسلمین می پیوندند.

فیء به قریش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۸ - ۱۶

۱۶ - < عن الصادق (ع) : . . .ثمّ قال [اللّه تعالی] : < للفقراء المهاجرین الذین اُخرجوا . . . > فجعلها اللّه لمن هاجر من

قريش مع النبى (ص) . . . و أخرج . . . عنهم المهاجرين مع رسول اللّه من العرب لقوله < الذين أُخرجوا من

دیارهم و أموالهم > لأنّ قریشاً کانت تأخذ دیار من هاجر منها و أموالهم و لم تکن العرب تفعل ذلک بمن هاجر منها . . . ;

از امام صادق(ع) روایت شده است: . ..خدا فرموده [اموالی که بدون جنگ به دست آمده]از آنِ فقرای مهاجر است که از خانه ها و اموال خود اخراج شده اند.[بااین دستور]خدا آن اموال را برای مهاجران قریش که در معیّت پیامبر(ص) بوده اند قرار داده و مهاجران عرب را که همراه آن حضرت بوده اند از [شمول حکم] آنان خارج کرده است; زیرا فرموده :<الذین اُخرجوا من دیارهم و أموالهم> قریش خانه ها و اموال مهاجران خود را تصاحب می کرده; ولی عرب با مهاجران خود این کار را نمی کرده [و اموال را برای خود آنان باقی می گذاشته است]>.

فیء به محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۴ - احزاب - ۳۳ - ۵۰ - ۹،۱۲

۹ - کنیزهایی که از طریق فیء عاید پیامبر (ص) شده بود ، برای آن حضرت حلال بود .

إنّا أحللنا لک . .. ملکت یمینک ممّا أفاء اللّه علیک

۱۲ - پیامبر (ص) ، از اموال به دست آمده از دشمنان ، سهمی داشته است . این سهم را خداوند تعیین کرده است .

ممّا أفاء اللّه علیک

<فیء> در اصطلاح، به مالی گفته می شود که بدون جنگ از دشمن گرفته شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۷ - ۴

۴ - پیامبر خدا و < ذی القربی > ، هر یک دارای

سهمی جداگانه از سهام < فیء >

ما أفاء اللّه علی رسوله . .. و للرسول و لذی القربی

فیء به مساکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۷ - ۵

۵ - یتیمان ، بینوایان و در راه ماندگان (ابن السبیل) از جمله سهم بران < فیء >

ما أفاء اللّه علی رسوله . .. فللّه ... و الیتمی و المسکین وابن السبیل

فیء به مهاجران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۸ - ۱۶

۱۶ - < عن الصادق (ع) : . . .ثمّ قال [اللّه تعالی] : < للفقراء المهاجرین الذین اُخرجوا . . . > فجعلها اللّه لمن هاجر من قریش مع النبی (ص) . . . و أخرج . . . عنهم المهاجرین مع رسول اللّه من العرب لقوله < الذین اُخرجوا من دیارهم و أموالهم > لأنّ قریشاً کانت تأخذ دیار من هاجر منها و أموالهم و لم تکن العرب تفعل ذلک بمن هاجر منها . . . ;

از امام صادق(ع) روایت شده است: . ..خدا فرموده [اموالی که بدون جنگ به دست آمده]از آنِ فقرای مهاجر است که از خانه ها و اموال خود اخراج شده اند.[بااین دستور]خدا آن اموال را برای مهاجران قریش که در معیّت پیامبر(ص) بوده اند قرار داده و مهاجران عرب را که همراه آن حضرت بوده اند از [شمول حکم] آنان خارج کرده است; زیرا فرموده :<الذین اُخرجوا من دیارهم و أموالهم> قریش خانه ها و اموال

مهاجران خود را تصاحب می کرده; ولی عرب با مهاجران خود این کار را نمی کرده [و اموال را برای خود آنان باقی می گذاشته است]>.

فیء به مهاجران صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۹ - ۷

۷ - انصار ، به دور از کمترین حسد و چشمداشت نسبت به اموال عطا شده به مهاجران از < فیء >

و لایجدون فی صدورهم حاجه ممّا أُوتوا

با توجه به این که حسد مسبوق به چشمداشت است و انصار هیچ گونه چشمداشتی نسبت به اموال عطا شده به مهاجران نداشتند; از آیه شریفه نفی هرگونه حسادت استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۰ - ۲

۲ - مهاجران پس از غزوه بنی نضیر ، دارای سهم از < فیء > *

و الذین جاءو من بعدهم

برداشت بالا، بر این احتمال است که مراد از <الذین جاءو> خصوص مهاجرانی باشد که پس از مهاجران نخستین، به مدینه هجرت کردند.

فیء به مهاجران فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۸ - ۱،۲

۱ - مهاجرانِ نیازمند و تنگدست ، از جمله سهم بران < فیء >

للفقراء المهجرین

در مورد کلمه <للفقراء> دو احتمال وجود دارد: ۱ بدل از <للّه> که مقصود فی سبیل اللّه است; ۲ بدل از <ذی القربی> و

ما بعد آن. در هر دو صورت، برداشت یاد شده به دست می آید.

۲ - مهاجرانِ فقیر ، از موارد مصرف سهم خدا در فیء *

ما أفاء اللّه . .. فللّه ... للفقراء المهجرين

عبارت

<للفقراء المهاجرین> می تواند بیان مصداقی از سهم خداوند در <فیء> باشد; زیرا روشن است که سهم رسول و ذی القربی، مصرف خاص دارد. اما <سهم اللّه> مصارف عامی دارد که خداوند در این آیه، به مصداقی از آن اشاره کرده است.

فیء به یتیمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۷ - ۵

۵ - یتیمان ، بینوایان و در راه ماندگان (ابن السبیل) از جمله سهم بران < فیء >

ما أفاء اللّه علی رسوله . .. فللّه ... و الیتمی و المسکین وابن السبیل

مالک فیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۶ - ۵،۷

۵ - غنایم به دست آمده بدون جنگ و نبرد (فیء) ، ویژه پیامبر (ص) و خارج از قلمرو مالکیت شخصی مسلمانان است .

و ما أفاء اللّه علی رسوله منهم

مفهوم اختصاص یافتن غنایم به دست آمده بدون جنگ و نبرد به پیامبر(ص)، این است که سایر مسلمانان، ابتدا مالکیت شخصی نسبت به آن ندارند.

۷ - < فیء > حق منصب رسالت است ; نه ملک شخصی پیامبر (ص) . *

و ما أفاء اللّه علی رسوله

ذکر عنوان رسالت برای پیامبر(ص)، می تواند بدان منظور باشد که پیامبر(ص) از آن جهت که عهده دار منصب رسالت است، <فیء> به آن حضرت تعلق دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۷ - ۱۲،۱۰،۵،۴،۱

۱ - < فیء > غنیمتی قرار داده شده از سوی خداوند در اختیار پیامبر (ص) ،

برای مصارف ششگانه

ما أفاء اللّه علی رسوله من أهل القری فللّه و للرسول

۴ - پیامبر خدا و < ذی القربی > ، هر یک دارای سهمی جداگانه از سهام < فیء >

ما أفاء اللّه علی رسوله . .. و للرسول و لذی القربی

۵ - یتیمان ، بینوایان و در راه ماندگان (ابن السبیل) از جمله سهم بران < فیء >

ما أفاء اللّه علی رسوله . .. فللّه ... و الیتمی و المسکین وابن السبیل

۱۰ - پیامبر (ص) صاحب اختیار مصرف فیء در موارد تعیین شده از جانب خدا

و ما ءاتیکم الرسول فخذوه و ما نهیکم عنه فانتهوا

از تعبیر <و ما آتاکم. ..> استفاده می شود که <فیء> نخست در اختیار پیامبر قرار می گیرد و او است که بر اساس موازین عطا می کند و یا دریغ می دارد.

۱۲ - < فیء > ، در اختیار حکومت اسلامی ، برای به کارگیری در مصارف تعیین شده آن *

و ما ءاتیکم الرسول فخذوه و ما نهیکم عنه فانتهوا

برداشت یاد شده بدان احتمال است که پیامبر(ص)، در این آیه به عنوان رهبر جامعه اسلامی، صاحب اختیار <فیء> شناخته شده باشد; زیرا عمر شخص پیامبر(ص) محدود است; ولی مسأله <فیء> همچنان استمرار دارد. پس باید تفویض اختیار به منصب باشد (کسانی که اهلیت حکومت را دارند).

مصارف فیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۷ - ۳،۴،۵

۳ - به کارگیری < فیء > در احیای دین و راه خدا ، از جمله مصارف آن است .

ما أفاء اللّه علی رسوله . .. فللّه

برداشت یاد شده، بر

این مبنا است که ذکر <فللّه> برای بیان موارد مصرف <فئ> باشد و نه تیمن و تبرک (چنان که برخی برآنند).

۴ - پیامبر خدا و < ذی القربی > ، هر یک دارای سهمی جداگانه از سهام < فیء >

ما أفاء اللّه علی رسوله . .. و للرسول و لذی القربی

۵ - یتیمان ، بینوایان و در راه ماندگان (ابن السبیل) از جمله سهم بران < فیء >

ما أفاء اللّه علی رسوله . .. فللّه ... و الیتمی و المسکین وابن السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۸ - ۱،۲،۱۶

۱ - مهاجرانِ نیازمند و تنگدست ، از جمله سهم بران < فیء >

للفقراء المهجرین

در مورد کلمه <للفقراء> دو احتمال وجود دارد: ۱ بدل از <للّه> که مقصود فی سبیل اللّه است; ۲ بدل از <ذی القربی> و ما بعد آن. در هر دو صورت، برداشت یاد شده به دست می آید.

۲ - مهاجرانِ فقیر ، از موارد مصرف سهم خدا در فیء *

ما أفاء اللّه . .. فللّه ... للفقراء المهجرین

عبارت <للفقراء المهاجرین> می تواند بیان مصداقی از سهم خداوند در <فیء> باشد; زیرا روشن است که سهم رسول و ذی القربی، مصرف خاص دارد. اما <سهم اللّه> مصارف عامی دارد که خداوند در این آیه، به مصداقی از آن اشاره کرده است.

۱۶ - < عن الصادق (ع) : . . .ثمّ قال [اللّه تعالی] : < للفقراء المهاجرین الذین اُخرجوا . . . > فجعلها اللّه لمن هاجر من قریش مع النبی (ص) . . . و

أخرج . . . عنهم المهـاجرين مع رسول اللّه من العرب لقوله < الـذين اُخرجوا من ديـارهم و أموالهم > لأنّ قريشاً كانت تأخذ ديار من هاجر منها و أموالهم و لم تكن العرب تفعل ذلك بمن هاجر منها . . . ;

از امـام صـادق(ع) روايت شـده است: . ..خـدا فرموده [اموالى كه بـدون جنگ به دست آمـده]از آنِ فقراى مهاجر است كه از خـانه هـا و اموال خود اخراج شـده انـد.[بااين دسـتور]خـدا آن اموال را براى مهاجران قريش كه در معيّت پيامبر(ص) بوده اند قرار داده و مهـاجران عرب را كه همراه آن حضـرت بوده انـد از [شـمول حكم] آنان خارج كرده است; زيرا فرموده :<الـذين اُخرجوا من ديـارهم و أموالهم> قريش خـانه هـا و اموال مهـاجران خود را تصاحب مى كرده; ولى عرب با مهاجران خود اين كار را نمى كرده [و اموال را براى خود آنان باقى مى گذاشته است]>.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۹ - ۱

۱ - فقراى انصار نيز مانند مهاجرانِ نيازمند ، از جمله سهم بران < فىء >

للفقراء المهجرين . .. و الذين تبوّءو الدار و الإيمن

<والذين تبوّءو. ..> عطف بر <المهاجرين> است; يعنى، <و للفقراء الذين تبوّءو الدار>.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۸ - حشر - ۵۹ - ۱۰ - ۱،۲

۱ - نيازمندان و فقراى اهل ايمان ، در هر عصر داراى سهمى از < فىء >

للفقراء المهجرين . .. و الذين جاءو من بعدهم

<والذين جاءو. ..> عطف بر <المهاجرين> و به تقدير <للفقراء الذين جاءو من

بعـدهم> می باشـد. گفتنی است که برداشت یاد شـده مبتنی بر این است که مراد از <الذین جاءو> همه کسانی باشد که در هر عصری به جرگه مسلمین می پیوندند.

۲ - مهاجران پس از غزوه بنی نضیر ، دارای سهم از < فیء > *

و الذین جاءو من بعدهم

برداشت بالا، بر این احتمال است که مراد از <الـذین جاءو> خصوص مهاجرانی باشـد که پس از مهاجران نخستین، به مـدینه هجرت کردند.

فیض از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

فیض

آثار فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۲۰ - ۷

۷- اعطای نعمت از سوی خداوند و برخوردار ساختن همه انسان های خوب و بد و مؤمن و کافر از امکانات دنیایی ، برخاسـته از فیض بی دریغ ازلی خداست .

کلًّا نمدّ هؤلاء و هؤلاء من عطاء ربّک و ما کان عطاء ربّک محظورًا

جمله <و ما کان عطاء ربّک محظوراً> (در ذیل آیه) به منزله تعلیل برای مضمون فراز قبل است; یعنی، چون خداوند عطایش را از هیچ کس دریغ نمی دارد، لذا خوبان و بدان و مؤمن و کافر از آن بهره مند می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۲۹ - ۶

۶ - فیض پیوسته حق ، پشتوانه اجابت نیاز ها و خواسته های خلق

یسله . .. کلّ یوم هو فی شأن

از ارتباط میان دو بخش آیه، مطلب یاد شده قابل استفاده است.

آثار وسعت فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۵ - ۷

۷ - جود و فیض گسترده خداوند ، مایه آمرزش

گناه مؤمنان و دوست داشتن آنان است .

هو الغفور الودود . .. المجید

تداوم فیض خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۶ – شوری – ۴۲ – ۴۹ – ۱۱

۱۱ – خداوند ، همواره در حال آفرینش و فیض مداوم در پهنه هستی است .

یخلق ما یشاء یهب لمن یشاء إنثًا و یهب لمن یشاء الذکور

با توجه به افعال مضارع (<یخلق>، <یهب> و <یشاء>) که بیانگر تجدد و تکرار فعل است، می توان برداشت بالاـ را استفاده نمود.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – زخرف – ۴۳ – ۱۶ – ۴

۴ – خداوند ، همواره در حال افاضه فیض و آفرینش جدید

ممّا یخلق بنات

آمدن تعبیر <یخلق> به جای <خلق> می رساند که کار آفرینش همواره ادامه دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – رحمن – ۵۵ – ۲۹ – ۵

۵ – خداوند در هر لحظه ، دارای شأنی کارآمد و فیضی جدید و مستمر برای خلق

کلّ یوم هو فی شأن

جاودانگی فیض خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۱۰۹ - ۸

۸- جاودانگی بهشتیان و برخورداری ابدی آنان از نعمت ها ، متکی به مبدأ لایزال و پایان ناپذیر فیض الهی است .

خلدین فیها . .. قل لو کان البحر مدادًا لکلمت ربّی لنفد البحر

زمینه فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۵۸ - ۵،۶،۸

۵ پاکیزگی و خلوص از پلیدی ها ، زمینه بهره گیری وافر از فیض الهی و خبائث و ناخالصی

ها ، مانع آن

و البلد الطیب . .. و الذی خبث لایخرج إلا نکداً

بـا توجه به ذیـل آیه (لقوم یشکرون) و آیات پس از آن که برخورد انسانها را با رسالت انبیا تشریح می کنـد، معلوم می شود بیـان زمین مستعد و برکتهای آن و زمین نامستعد و بی ثمری آن، در حقیقت ترسیم حالت انسانها و استعداد دریافت معارف الهی است. یعنی تشبیه انواع انسانهاست از نظر دریافت معارف به انواع زمینها و دریافت باران رحمت.

۶ موجودات ، دارای قابلیت های متفاوت در بهره گیری از رحمت الهی

بین یدی رحمته . .. و البلد الطیب یخرج نباته بإذن ربه و الذی خبث لایخرج

۸ نیکوکاران ، مانند سرزمین طیب ، سودمند و برخوردار از فیض فراوان خداوند

إن رحمت اللّه قریب من المحسنین. و هو الذی یرسل الریح ... و البلد الطیب

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۱ – ۱۰

۱۰ عبودیت و بندگی ، مقامی بس ستوده و ارزشمند و زمینه ساز برخورداری از فیوضات الهی

علی عبده

اختصاص به ذکر یافتن صـفت <عبـد> برای پیامبر(ص)، می توانـد گویای دو نکته باشد: ۱ صـفت <عبودیت> از جایگاه و ارزش ویژه ای برخوردار است. ۲ همین صفت، موجب شایستگی پیامبر اسلام(ص) برای دریافت وحی گردیده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – رحمن – ۵۵ – ۲۹ – ۸

۸ – نیاز بردن به درگاه خداوند ، زمینه ساز برخورداری از فیض او

یسله من . .. کلّ یوم هو فی شأن

از ارتباط میان <یسئله> با<کلّ یوم. ..> و تقدم <یسئله>، می توان مطلب بالا

را برداشت کرد.

عوامل محرومیت از فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۱۱۵ - ۹

۹ نقش عمل خود انسان ، در محرومیت از فیض و هدایت الهی

ما کان اللّه لیضل قوماً . .. حتی یبین لهم ما یتقون

از اینکه خداوند هیچ کس را قبل از بیان حکم، در گمراهی رها نمی سازد، استفاده می شود که اگر حکمی بیان شد و انسان، علی رغم معرفت و شناخت، از گناه پرهیز نکرد، خداوند وی را در گمراهی رها خواهد کرد.

فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۶۵ - ۹

۹ انفاق کنندگان ، دارای زمینه و قابلیّت والای بهره مندی از فیوضات الهی

اصابها وابل . .. فان لم یصبها وابل فطلّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۲۷ - ۹

۹ خداوند ، دارای خزائن فیض پایان ناپذیر

و ترزق من تشاء بغیر حساب

روزی دادن بی حساب، مبتنی بر داشتن روزیها و فیوضاتی است بی حساب و پایان ناپذیر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - آل عمران - ۳ - ۴۳ - ۵

۵ خضوع در برابر خدا ، زمینه کسب فیض ربوبی او

اقنتی لربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۵۴ - ۳۶

۳۶ محرومیت آدمی از تفضلات الهی برخاسته از بی لیاقتی خود اوست نه نقصان فیض و بخشش خداوند

ذلک فضل اللّه یؤتیه من یشاء و اللّه واسع علیم

ذکر گستردگی فضل الهی که

وصف <واسع> بیانگر آن است، اشاره به این معنا دارد که اگر آدمی مشمول فضل خاص خداوند نشود، خود مقصر است ; چرا که فضل الهی بی نهایت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۲۳ - ۳

۳ دریغ نشدن فیض الهی از هر موجود مستعد ، سنت خداوند

و لو علم اللّه فیهم خیرا لأسمعهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۲۶ - ۲۲

۲۲ - علم فراگیر خداوند ، مبنای اعطای فیض از سوی او به بندگان ، براساس استحقاقشان

و ألزمهم کلمه التقوی و کانوا أحقّ بها و أهلها و کان اللّه بکلّ شیء علیمًا

برداشت بالاـ مبتنی بر این نکته است که <و کان اللّه. ..> در رابطه با <و کانوا أحقّ...> مطرح شده باشد; یعنی، تشخیص این شایستگی و اهلیّت به وسیله علم فراگیر الهی، صورت گرفته و می گیرد.

مرکز فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۴ - ۶

۶ - جهان آفرینش ، دارای مرکزیت فیض الهی به نام عرش

ثمّ استوی علی العرش

با توجه به این که نظام خلقت، نظام اسباب و مسببات است و پدیده های این عالم، نمی توانند فیض الهی را به طور مستقیم و بدون وسایط فیض دریافت کنند; <عرش> می تواند اشاره به مرکزیتی داشته باشد که سرچشمه فیض الهی است و وسایط فیض، آن را از آن مرکز دریافت کرده و به ترتیب به اشیا و امور عالم می رسانند.

مشمولان فیض خدا

- فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۳۰ - ۲

۲ - برخورداری خلق از فیض همیشه در جوشش پروردگار خویش ، نعمتی انکارناپذیر و شایان توجه برای جن و انس

کلّ یوم هو فی شأن . فبأیّ ءالآء ربّکما تکذّبان

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که عنوان <ءالآء>، بر محتوای آیه قبل که همان نیازمندی خلق و نیازبرآوری خالق می باشد اطلاق شده است.

منشأ فیض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۴ - ۱۷

۱۷ خداوند ، یگانه منبع و منشأ فیض ، رحمت و غنا

أن أغنیهم اللّه و رسوله من فضله

گرچه خداوند نام پیامبر (ص) را در کنار نام خود آورده است، اما فضل را تنها به خود نسبت داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۱۱۶ - ۷

۷ - عرش الهی ، سرچشمه فیض بخش جهان هستی

ربّ العرش الکریم

از معانی <کریم> عطابخشی بسیار است. بنابراین توصیف عرش به کریم، بیانگر برداشت فوق می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۵ - فاطر - ۳۵ - ۲ - ۳

۳ - هرگونه افاضه حق تعالی به خلق ، ناشی از رحمت او است .

ما يفتح اللّه للناس من رحمه

برداشت ياد شده، از تعبير <رحمه> كه درباره هر نوع داده الهى به بندگان است استفاده مى شود.

منشأ فيض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۷۷ - ۴

۴ - ربوبيت خدا ، نشانگر قدرت او در رساندن فيض به خلق

فإنّهم

عدوٌّ لی إلّا ربّ العلمین

آمدن <ربّ العالمین> در برابر ضمیر <هم> که به بت ها بازمی گردد می تواند اشاره به عجز و بی خاصیتی بت ها داشته باشد; در حالی که پروردگار جهانیان، به دلیل پروردگاری اش، در یاری رساندن به انسان ها، توانا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۲۶ - ۲۲

۲۲ - علم فراگیر خداوند ، مبنای اعطای فیض از سوی او به بندگان ، براساس استحقاقشان

و ألزمهم کلمه التقوی و کانوا أحقّ بها و أهلها و کان اللّه بکلّ شیء علیمًا

برداشت بالاـ مبتنی بر این نکته است که <و کان اللّه. ..> در رابطه با <و کانوا أحقّ...> مطرح شده باشد; یعنی، تشخیص این شایستگی و اهلیّت به وسیله علم فراگیر الهی، صورت گرفته و می گیرد.

موانع فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۵۸ - ۵،۹

۵ پاکیزگی و خلوص از پلیدی ها ، زمینه بهره گیری وافر از فیض الهی و خبائث و ناخالصی ها ، مانع آن

و البلد الطیب . .. و الذی خبث لایخرج إلا نکداً

بـا توجه به ذیـل آیه (لقوم یشکرون) و آیات پس از آن که برخورد انسانها را با رسالت انبیا تشریح می کنـد، معلوم می شود بیـان زمین مستعد و برکتهای آن و زمین نامستعد و بی ثمری آن، در حقیقت ترسیم حالت انسانها و استعداد دریافت معارف الهی است. یعنی تشبیه انواع انسانهاست از نظر دریافت معارف به انواع زمینها و دریافت باران رحمت.

۹ متجاوزان و فسادگران ، مانند سرزمین

خبیث کم بهره از فیض الهی و انسانهایی بی ثمرند .

إنه لایحب المعتدین. و لاتفسدوا ... و الذی خبث

نظام فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - انفال - ۸ - ۲۳ - ۷

۷ فیض رسانی خداوند به انسان ها متناسب با استعداد و پذیرش آنان است .

و لو علم اللّه فیهم خیرا لأسمعهم و لو أسمعهم لتولوا و هم معرضون

خداونـد در آیه افاضه هـدایتها و توفیقات خویش را مبتنی بر وجود اسـتعداد و پـذیرش انسانها کرده است و طبعاً مقدار آن نیز بستگی به استعداد و پذیرش آنان دارد.

واسطه فیض بر ملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۳۳ - ۴

۴ - آدم (ع) ، خلیفه خداوند ، واسطه ای برای رسیدن فیض الهی به فرشتگان

یأدم أنبئهم بأسمائهم فلمّا أنبأهم بأسمائهم

واسطه فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۳۳ - ۴

۴ - آدم (ع) ، خلیفه خداوند ، واسطه ای برای رسیدن فیض الهی به فرشتگان

یأدم أنبئهم بأسمائهم فلمّا أنبأهم بأسمائهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۴ - ۱۶

۱۶ پیامبر اکرم (ص) واسطه رسیدن فیض الهی به جامعه اسلامی

أن أغنیهم اللّه و رسوله من فضله

ذکر <رسوله> بعد از <اللّه> و ارجاع ضمیر <من فضله> تنها به خدا، بیانگر این نکته می تواند باشد که: فضل و فیض از آن خداست و رسولش، واسطه رساندن فیض خدا به خلق اوست.

جلد - نام سوره -

سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۲ - ۶

۶ - پیامبران ، واسطه وصول فیض و رحمت خدا به خلق

إنّ معی ربّی سیهدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۵ - ۳

۳ - پیامبران الهی ، واسطه وصول فیض و رحمت خاص خداوند به پیروانشان

و أنجینا موسی و من معه أجمعین

تصریح به نام موسی(ع) و ذکر آن پیش از پیروان وی، می تواند اشاره به مطلب فوق داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۶ - ۲

۲- پیامبر ، واسطه در فیض ربوبی خداوند برای خلق

رحمه من ربّك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۵۸ - ۷

۷ - تمام قدرت ها و واسطه های فیض در نظام هستی ، در مالکیت و سیطره یگانه خداوند

إنّ اللّه هو . .. ذوالقوّه المتین

تعبیر <ذوالقوّه> به جای <القوی> می توانـد اشاره به این حقیقت داشـته باشـد که خداونـد، نه تنها قوی است; بلکه هر نوع توان و قدرتی که در نظام وجود یافت شود، مملوك و مقهور او است.

فیض خدا

آثار فیض خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۲۰ – ۷

۷- اعطای نعمت از سوی خداوند و برخوردار ساختن همه انسان های خوب و بد و مؤمن و کافر از امکانات دنیایی ، برخاسته از فیض بی دریغ ازلی خداست .

کلاًّ نمدّ هؤلاء و هؤلاء من عطاء ربّک و ما کان عطاء ربّک محظورًا

جمله <و ما کان عطاء

ربّک محظوراً> (در ذیل آیه) به منزله تعلیل برای مضمون فراز قبل است; یعنی، چون خداوند عطایش را از هیچ کس دریغ نمی دارد، لذا خوبان و بدان و مؤمن و کافر از آن بهره مند می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۲۹ - ۶

۶ - فیض پیوسته حق ، پشتوانه اجابت نیاز ها و خواسته های خلق

یسله . .. کلّ یوم هو فی شأن

از ارتباط میان دو بخش آیه، مطلب یاد شده قابل استفاده است.

آثار وسعت فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲۰ - بروج - ۸۵ - ۱۵ - ۷

۷ - جود و فیض گسترده خداوند ، مایه آمرزش گناه مؤمنان و دوست داشتن آنان است .

هو الغفور الودود . .. المجید

تداوم فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۶ - شوری - ۴۲ - ۴۹ - ۱۱

۱۱ - خداوند ، همواره در حال آفرینش و فیض مداوم در پهنه هستی است .

یخلق ما یشاء یهب لمن یشاء إنثًا و یهب لمن یشاء الذکور

با توجه به افعال مضارع (<یخلق>، <یهب> و <یشاء>) که بیانگر تجدد و تکرار فعل است، می توان برداشت بالاـ را استفاده نمود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - زخرف - ۴۳ - ۱۶ - ۴

۴ – خداوند ، همواره در حال افاضه فیض و آفرینش جدید

ممّا یخلق بنات

آمدن تعبیر <یخلق> به جای <خلق> می رساند که کار آفرینش همواره ادامه دارد.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – رحمن – ۵۵

۵ - ۲۹ -

۵ - خداوند در هر لحظه ، دارای شأنی کارآمد و فیضی جدید و مستمر برای خلق

کلّ یوم هو فی شأن

جاودانگی فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - کهف - ۱۸ - ۱۰۹ - ۸

۸- جاودانگی بهشتیان و برخورداری ابدی آنان از نعمت ها ، متکی به مبدأ لایزال و پایان ناپذیر فیض الهی است .

خلدین فیها . .. قل لو کان البحر مدادًا لکلمت ربّی لنفد البحر

زمینه فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۶ - اعراف - ۷ - ۵۸ - ۵،۶،۸

۵ پاکیزگی و خلوص از پلیدی ها ، زمینه بهره گیری وافر از فیض الهی و خبائث و ناخالصی ها ، مانع آن

و البلد الطیب . .. و الذی خبث لایخرج إلا نکداً

با توجه به ذیل آیه (لقوم یشکرون) و آیات پس از آن که برخورد انسانها را با رسالت انبیا تشریح می کند، معلوم می شود بیان زمین مستعد و برکتهای آن و زمین نامستعد و بی ثمری آن، در حقیقت ترسیم حالت انسانها و استعداد دریافت معارف الهی است. یعنی تشبیه انواع انسانهاست از نظر دریافت معارف به انواع زمینها و دریافت باران رحمت.

۶ موجودات ، دارای قابلیت های متفاوت در بهره گیری از رحمت الهی

بین یدی رحمته . .. و البلد الطیب یخرج نباته بإذن ربه و الذی خبث لایخرج

۸ نیکوکاران ، مانند سرزمین طیب ، سودمند و برخوردار از فیض فراوان خداوند

إن رحمت اللّه قریب من المحسنین. و هو الذی یرسل الریح ... و البلد الطیب

جلد - نام سوره - سوره -

آیه – فیش

۱۲ – فرقان – ۲۵ – ۱ – ۱۰

۱۰ عبودیت و بندگی ، مقامی بس ستوده و ارزشمند و زمینه ساز برخورداری از فیوضات الهی

علی عبده

اختصاص به ذکر یافتن صفت <عبد> برای پیامبر(ص)، می تواند گویای دو نکته باشد: ۱ صفت <عبودیت> از جایگاه و ارزش ویژه ای برخوردار است. ۲ همین صفت، موجب شایستگی پیامبر اسلام(ص) برای دریافت وحی گردیده است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۸ – رحمن – ۵۵ – ۲۹ – ۸

۸ – نیاز بردن به درگاه خداوند ، زمینه ساز برخورداری از فیض او

یسله من . .. کلّ یوم هو فی شأن

از ارتباط میان <یسئله> با<کلّ یوم. ..> و تقدم <یسئله>، می توان مطلب بالا را برداشت کرد.

عوامل محرومیت از فیض خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۷ – توبه – ۹ – ۱۱۵ – ۹

۹ نقش عمل خود انسان ، در محرومیت از فیض و هدایت الهی

ما کان اللّه لیضل قوماً . .. حتی یبین لهم ما یتقون

از اینکه خداوند هیچ کس را قبل از بیان حکم، در گمراهی رها نمی سازد، استفاده می شود که اگر حکمی بیان شد و انسان، علی رغم معرفت و شناخت، از گناه پرهیز نکرد، خداوند وی را در گمراهی رها خواهد کرد.

فیض خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – بقره – ۲ – ۲۶۵ – ۹

۹ انفاق کنندگان ، دارای زمینه و قابلیّت والای بهره مندی از فیوضات الهی

اصابها وابل . .. فان لم یصبها وابل فطلّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه -

فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۲۷ – ۹

۹ خداوند ، دارای خزائن فیض پایان ناپذیر

و ترزق من تشاء بغیر حساب

روزی دادن بی حساب، مبتنی بر داشتن روزیها و فیوضاتی است بی حساب و پایان ناپذیر.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۲ – آل عمران – ۳ – ۴۳ – ۵

۵ خضوع در برابر خدا ، زمینه کسب فیض ربوبی او

اقنتی لربک

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – مائده – ۵ – ۵۴ – ۳۶

۳۶ محرومیت آدمی از تفضلات الهی برخاسته از بی لیاقتی خود اوست نه نقصان فیض و بخشش خداوند

ذلک فضل اللّه یؤتیه من یشاء و اللّه واسع علیم

ذکر گستردگی فضل الهی که وصف <واسع> بیانگر آن است، اشاره به این معنا دارد که اگر آدمی مشمول فضل خاص خداوند نشود، خود مقصر است ; چرا که فضل الهی بی نهایت است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ – ۲۳ – ۳

۳ دریغ نشدن فیض الهی از هر موجود مستعد ، سنت خداوند

و لو علم اللّه فیهم خیرا لأسمعهم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ - فتح - ۴۸ - ۲۶ - ۲۲

۲۲ - علم فراگیر خداوند ، مبنای اعطای فیض از سوی او به بندگان ، براساس استحقاقشان

و ألزمهم کلمه التقوی و کانوا أحقّ بها و أهلها و کان اللّه بکلّ شیء علیمًا

برداشت بالا ـ مبتنی بر این نکته است که <و کان اللّه. ..> در رابطه با <و کانوا أحقّ...> مطرح شده باشد; یعنی، تشخیص این شایستگی و اهلیّت به

وسیله علم فراگیر الهی، صورت گرفته و می گیرد.

مرکز فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - حدید - ۵۷ - ۴ - ۶

۶ - جهان آفرینش ، دارای مرکزیت فیض الهی به نام عرش

ثمّ استوی علی العرش

با توجه به این که نظام خلقت، نظام اسباب و مسببات است و پدیده های این عالم، نمی توانند فیض الهی را به طور مستقیم و بدون وسایط فیض دریافت کنند; <عرش> می تواند اشاره به مرکزیتی داشته باشد که سرچشمه فیض الهی است و وسایط فیض، آن را از آن مرکز دریافت کرده و به ترتیب به اشیا و امور عالم می رسانند.

مشمولان فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - رحمن - ۵۵ - ۳۰ - ۲

۲ - برخورداری خلق از فیض همیشه در جوشش پروردگار خویش ، نعمتی انکارناپذیر و شایان توجه برای جن و انس

کلّ یوم هو فی شأن . فبأیّ ءالآء ربّکما تکذّبان

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که عنوان <ءالآء>، بر محتوای آیه قبل که همان نیازمندی خلق و نیازبرآوری خالق می باشد اطلاق شده است.

منشأ فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۷۷ - ۴

۴ - ربوبیت خدا ، نشانگر قدرت او در رساندن فیض به خلق

فإنّهم عدوٌّ لی إلاّ ربّ العلمین

آمدن <ربّ العالمین> در برابر ضـمیر <هم> که به بت ها بازمی گردد می تواند اشاره به عجز و بی خاصـیتی بت ها داشـته باشد; در حالی که پروردگار جهانیان، به دلیل پروردگاری

اش، در یاری رساندن به انسان ها، توانا است.

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۱۷ – فتح – ۴۸ – ۲۶ – ۲۲

۲۲ – علم فراگیر خداوند ، مبنای اعطای فیض از سوی او به بندگان ، براساس استحقاقشان

و ألزمهم کلمه التقوی و کانوا أحقّ بها و أهلها و کان اللّه بکلّ شیء علیمًا

برداشت بالاـ مبتنی بر این نکته است که <و کان اللّه. ..> در رابطه با <و کانوا أحقّ...> مطرح شده باشد; یعنی، تشخیص این شایستگی و اهلیّت به وسیله علم فراگیر الهی، صورت گرفته و می گیرد.

موانع فیض خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – اعراف – ۷ – ۵۸ – ۵،۹

۵ پاکیزگی و خلوص از پلیدی ها ، زمینه بهره گیری وافر از فیض الهی و خبائث و ناخالصی ها ، مانع آن

و البلد الطیب . .. و الذی خبث لایخرج إلا نکداً

با توجه به ذیل آیه (لقوم یشکرون) و آیات پس از آن که برخورد انسانها را با رسالت انبیا تشریح می کند، معلوم می شود بیان زمین مستعد و برکتهای آن و زمین نامستعد و بی ثمری آن، در حقیقت ترسیم حالت انسانها و استعداد دریافت معارف الهی است. یعنی تشبیه انواع انسانهاست از نظر دریافت معارف به انواع زمینها و دریافت باران رحمت.

۹ متجاوزان و فسادگران ، مانند سرزمین خبیث کم بهره از فیض الهی و انسانهایی بی ثمرند .

إنه لایحب المعتدین. و لاتفسدوا ... و الذی خبث

نظام فیض خدا

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۶ – انفال – ۸ – ۲۳ – ۷

فیض رسانی خداوند به انسان ها متناسب با استعداد و پذیرش آنان است .

و لو علم اللّه فیهم خیرا لأسمعهم و لو أسمعهم لتولوا و هم معرضون

خداوند در آیه افاضه هدایتها و توفیقات خویش را مبتنی بر وجود استعداد و پذیرش انسانها کرده است و طبعاً مقدار آن نیز بستگی به استعداد و پذیرش آنان دارد.

واسطه فیض خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۳۳ - ۴

۴ - آدم (ع) ، خلیفه خداوند ، واسطه ای برای رسیدن فیض الهی به فرشتگان

یأدم أنبئهم بأسمائهم فلمّا أنبأهم بأسمائهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۷۴ - ۱۶

۱۶ پیامبر اکرم (ص) واسطه رسیدن فیض الهی به جامعه اسلامی

أن أغنیهم اللّه و رسوله من فضله

ذکر <رسوله> بعد از <اللّه> و ارجاع ضمیر <من فضله> تنها به خدا، بیانگر این نکته می تواند باشد که: فضل و فیض از آن خداست و رسولش، واسطه رساندن فیض خدا به خلق اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۲ - ۶

۶ - پیامبران ، واسطه وصول فیض و رحمت خدا به خلق

إنّ معی ربّی سیهدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۶۵ - ۳

۳ - پیامبران الهی ، واسطه وصول فیض و رحمت خاص خداوند به پیروانشان

و أنجینا موسی و من معه أجمعین

تصریح به نام موسی(ع) و ذکر آن پیش از پیروان وی، می تواند اشاره به مطلب فوق داشته باشد.

جلد -

نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - دخان - ۴۴ - ۶ - ۲

۲- پیامبر ، واسطه در فیض ربوبی خداوند برای خلق

رحمه من ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۸ - ذاریات - ۵۱ - ۵۸ - ۷

۷ - تمام قدرت ها و واسطه های فیض در نظام هستی ، در مالکیت و سیطره یگانه خداوند

إنّ اللّه هو . .. ذوالقوّه المتین

تعبیر <ذوالقوّه> به جای <القوی> می تواند اشاره به این حقیقت داشته باشد که خداوند، نه تنها قوی است; بلکه هر نوع توان و قدرتی که در نظام وجود یافت شود، مملوک و مقهور او است.

قواعد فقهی از دیدگاه قرآن در تفسیر راهنما

{قواعد فقهی}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۱۹۶ - ۹

۹ مرض ، موجب تخفیف در تکلیف

فمن کان منکم مریضاً او به اذیً من رأسه ففدیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۰۹ - ۹

۹ مقتضای حکمت الهی ، عقابِ خطاکاران پس از بیان احکام و ارائه ادلّه روشن است .

فان زللتم من بعد ما جاءتکم البیّنات . .. ان اللّه عزیز حکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۱۹ - ۱۱

۱۱ لزوم ترجیح اهمّ در تزاحم ملاکها

و اثمهما اکبر من نفعهما

در صورتی که ملاکِ حرمت شراب و قمار، زیان آنها باشد; با وجود تصریح به منفعت در آنها، جانب ملاک اقوی (زیان) ترجیح داده شده و حرمت آنها، جعل شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲

- بقره - ۲ - ۲۸۰ - ۱

۱ لزوم مهلت دادن به بدهکارِ تنگدست ، تا هنگام پرداخت بدهی خویش به سهولت

و ان کان ذو عسره فنظره الی میسره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۸۲ - ۱۴

۱۴ اقرار فرد علیه خود ، نافذ و مسموع است .

و لیملل الّذی علیه الحقّ

واگذاری املای سند دین بر مدیون، ظاهراً حاکی از نفوذ اقرار وی می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۲ - بقره - ۲ - ۲۸۶ - ۲۸

۲۸ رفع مؤاخذه خطا و نسیان از امّت اسلامی

ربّنا لا تؤاخذنا ان نسینا أو اخطأنا

پیامبر گرامی اسلام (ص): رفع عن امّتی اربع خصال: خطاؤها و نسیانها . .. و ذلک قول اللّه تعالی: <ربنا لا تؤاخذنا ... >

کافی، ج ۲، ص ۴۶۲، ح ۱ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۳۰۵، ح ۱۲۲۶.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۲۹ - ۵،۶

۵ رضایت طرفین مبادله ، شرط صحت و مشروعیت آن مبادله

الّا ان تکون تجاره عن تراض منکم

۶ مبادله بدون رضایت طرفین ، باطل است .

الّا ان تکون تجاره عن تراض منکم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۱۵ – ۶

۶ خداوند ، بدون بیان ، کسی را عقاب نخواهد کرد .

و من یشاقق الرسول من بعد ما تبیّن له الهدی . .. نصله جهنم

جلد – نام سوره – سوره – آیه – فیش

۴ – نساء – ۴ – ۱۳۵ – ۹

۹ اقرار انسان

علیه خویش ، نافذ و دارای اعتبار قانونی است .

شهداء للّه و لو علی أنفسکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - نساء - ۴ - ۱۶۵ - ۸

۸ خداوند کسی را بدون اتمام حجت عقاب نمی کند .

رسلا . .. لئلا یکون للناس علی اللّه حجه بعد الرسل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۱ - ۲۰

۲۰ حلیت جنین در شکم حیوان تذکیه شده ، مشروط به اینکه دارای مو و کرک باشد .

أحلت لکم بهیمه الانعم

امام باقر یا امام صادق(ع) در پاسخ سؤال از معنای آیه فوق فرمودند: الجنین فی بطن امه اذا اشعر و اوبر فذکاته ذکاه امه . .. .

کافی، ج ۶، ص ۲۳۴، ح ۱; نورالثقلین، ج ۱، ص ۵۸۳، ح ۱۰.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۶ - ۲۷،۲۸

۲۷ خداوند حکم حرجی (مشقت بار) ، تشریع نکرده است .

ما یرید اللّه لیجعل علیکم من حرج

۲۸ تکالیف خداوند ، آنگاه که انسان را به هنگام عمل در تنگنا و مشقت قرار دهد ، لازم الاجرا نیست .

ما یرید اللّه لیجعل علیکم من حرج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - یونس - ۱۰ - ۵۹ - ۳

۳ اصل اولی در تمامی رزق ها ، اباحه و حلیت است .

ما أنزل اللّه لکم من رزق فجعلتم منه حراماً و حللا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۹ - نحل - ۱۶ - ۱۱۵ - ۵

۵- اصل و قاعده اولیه

در تمام خوراکی ها ، حلال بودن آنهاست .

فکلوا . .. حللاً طیّبًا ... إنما حرّم علیکم المیته ... و ما أهلّ لغیر الله به

اطلاق <کلوا> و حصر مستفاد از <إنما حرم> مفید مطلب فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۸۱ - ۱۰

۱۰ - اصل و قاعده اولیه در خوراکی های مطبوع ، حلیت است .

کلوا من طیّبت ما رزقنکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۲۶ - ۳

۳ - خداوند ، بدون بیان وظایف و ابلاغ آن به بندگان خود ، آنان را عقوبت نمی کند .

قال کذلک أتتک ءایتنا

روز قیامت به غافلان گفته می شود: <أتتک آیاتنا>; یعنی، آیات ما نزد تو آمد [نه این که ما آیات را فرستادیم، به تو رسیده باشد یا نرسیده باشد]. بنابراین خداوند، ملاک مؤاخذه را، ابلاغ آیات قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۳۴ - ۳

۳ - کیفردادن قبل از بیان و اتمام حجت ، کاری ناروا است .

و لو أنّا . .. لولا أرسلت إلینا رسولاً

گرچه <لولا أرسلت> در این آیه، اعتراضی است که از زبان کافران نقل شده; ولی از آن جهت که بر این اعتراض فرضی، ترتیب اثر داده شده است، برمی آید که این اعتراض، قابل قبول بوده و فرستادن رسولان برای اتمام حجت، ضرورت داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۳ - شعراء - ۲۶ - ۲۰۹ - ۷

۷ - مؤاخذه بندگان ، قبل از بیان و اتمام

حجت بر ایشان ، ظلم و دور از ساحت خداوند است .

و ما أهلکنا من قریه . .. ذکری و ما کنّا ظلمین

مفاد مطلب یاد شده، همان <قبح عقاب بلابیان> است که از آیه مورد بحث استفاده می شود.

قاعده احسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۱ - ۱۷

۱۷ رفع تکلیف حرجی (مشقت بار) و نیز جعل قاعده احسان ، جلوه غفران و رحمت الهی برای بندگان

ما علی المحسنین من سبیل و اللّه غفور رحیم

قاعده عقاب بلا بیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۵ - اعراف - ۷ - ۲۲ - ۱۸

۱۸ خداوند بدون اتمام حجت، بندگان متخلف را توبیخ نخواهد کرد.

ألم أنهکما عن تلکما الشجره و أقل لکما إن الشیطن لکما عدو مبین

قاعده قبح کیفر بی بیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۶ - ۴

۴ مؤاخذه کفار به جرم مبارزه با اسلام ، پیش از ارائه معارف الهی قرآن به آنان و تمام شدن حجت بر ایشان ، ممنوع است .

و خذوهم و احصروهم . .. و إن أحد من المشرکین استجارک فأجره حتی یسمع کلم اللّه

قاعده قبح کیفربی بیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۷ - ق - ۵۰ - ۲۹ - ۶

۶- کیفر گمراهان قبل از اتمام حجت ایشان ، ظلم و دور از ساحت خداوند *

و قد قدّمت إلیکم بالوعید . .. و ما أنا بظلّم للعبید

برداشت بالا بدان احتمال است که دو بخش این آیه، متفرع بر <قد

قدّمت. ..> باشد; یعنی، چون قبلاً اتمام حجت بر ایشان شده است، نه حکم تغییر خواهد کرد و نه اجرای حکم ظلم تلقی خواهد شد; زیرا ظلم آن جا است که عقاب، بدون حجت باشد.

قاعده کیفر بی بیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ - اسراء - ۱۷ - ۱۵ - ۱۰

۱۰- عقاب و کیفر دادن بر هر عملی بدون بیان زشتی و خلاف بودن آن عمل ، زشت و ناپسند است .

و ما کنّا معذّبین حتی نبعث رسولاً

اینکه خداوند فرمود: <ما بدون اینکه رسولی برای تبیین حقایق برای مردم بفرستیم، عذاب و کیفرشان نمی کنیم> احتمال دارد به جهت این داوری عقل باشد که: <عقاب بدون بیان زشت و قبیح است>.

قاعده نفی عسر و حرج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۸۴ - ۹

۹ - تکالیف شرعی در صورتی که برای انسان طاقت فرسا باشد ، لازم الاجرا نیست .

و علی الذین یطیقونه فدیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱ - بقره - ۲ - ۱۸۵ - ۲۲

۲۲ - سختی و دشواری روزه بر مریض و مسافر ، دلیل و حکمت برداشتن روزه از آنان است .

و من کان مریضاً . .. یرید اللّه بکم الیسر و لایرید بکم العسر

جمله <یریداللّه . ..> را می توان ناظر به جمله <من کان ...> دانست و آن را دلیل و حکمت برداشتن روزه از مسافر و مریض شمرد و نیز می توان آن را ناظر به اصل وجوب روزه و بیان حکمت آن دانست. برداشت فوق بر اساس نظر اول

است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۷ - توبه - ۹ - ۹۱ - ۴،۱۷،۲۱

۴ در میان مجموعه احکام اسلام ، حکم حرجی (مشقت آفرین) وجود ندارد .

لیس علی الضعفاء . .. حرج

۱۷ رفع تکلیف حرجی (مشقت بار) و نیز جعل قاعده احسان ، جلوه غفران و رحمت الهی برای بندگان

ما علی المحسنین من سبیل و اللّه غفور رحیم

۲۱ از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود : < . . . إن اللّه یحتج علی العباد بما آتاهم و عرّفهم . . . و ما امروا إلا بدون سعتهم . . . و کل شیئی لا یسعون له فهو موضوع عنهم . . . ثم تلا < لیس علی الضعفاء و لا علی المرضی و لا علی الذین لا یجدون ما ینفقون حرج > . . . ;

. .. به تحقیق خداوند بر بندگان احتجاج می کند به چیزی که به آنها عطا فرموده و شناختی که به آنها داده است ... و آنان مأمور نشده اند مگر به تکلیفی که پایین تر از سعه و توانشان باشد ... و هر تکلیفی که در وسع بندگان نباشد، از آنها برداشته شده ... سپس امام آیه شریفه را تلاوت فرمود: <بر ضعیفان و بیماران و آنان که چیزی نمی یابند که (در راه جهاد) هزینه کنند، باکی نیست> ... .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۲ - ۷

۷- تحمل حرج و مشقت ، در انجام تکالیف دینی ، لازم نیست .

ما أنزّلنا علیک القران

لتشقی

اطلاق <لتشقی> شامل مشقت در انجام تکالیف نیز می گردد، گرچه مورد آیه، مشقت در راه ابلاغ معارف قرآن به دیگران است.

قاعده نفی عسروحرج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۷۸ - ۶،۳۱

۶ - احکام الهی در شریعت اسلام ، احکامی انعطاف پذیر است و در صورت مواجه شدن مکلف با عسر و حرج ، جای خود را به حکمی دیگر (احکام ثانوی) که مایه عسر و حرج نباشد می دهد .

و ما جعل علیکم فی الدین من حرج

لازمه نفی حرج از دین، این است که اگر مکلف در انجام تکلیفی مواجه با حرج شد، آن تکلیف ساقط گشته و جای خود را به حکم دیگری که مایه حرج نباشد بدهد.

۳۱ - < عن أبی عبداللّه (ع) قال : سألته عن الجنب یجعل الرکوه أو التوّر فیدخل إصبعه فیه قال : إن کانت یده قذره فأهرقه و إن کانت لم یصبها قذر فلیغتسل منه هذا ممّا قال اللّه تعالی : < ما جعل علیکم فی الدین من حرج > ;

ابوبصیر می گوید: از امام صادق(ع) سؤال کردم: شخص جُنُب ظرف آب کوچکی می گذارد و انگشت خود را در آن می زند [حکمش چیست؟]فرمود: اگر دستش آلوده به نجاست باشد، باید آن آب را بریزد و اگر آلوده به نجاست نباشد، می تواند با آن آب غسل کند. این از مصادیق قول خدا است که فرمود: <ما جعل علیکم فی الدین من حرج> خدا در دین حرج و سختی قرار نداده است>.(۱) (۱) شاید مقصود این باشد که اگر

بدن جنب به علت جنابت نجس می شد، لازم می آمد جُنُب هیچ وقت نتواند با آب قلیل غسل کند و این حرج است. پس به مقتضای آیه، بدن جنب نجس نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۲ - مؤمنون - ۲۳ - ۶۲ - ۳

۳ - اسلام ، دینی سهل و آسان و به دور از تکالیف طاقت فرسا و حرج آفرین

و لانکلّف نفسًا إلاّ وسعها

محدوده قاعده نفی عسروحرج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - حج - ۲۲ - ۷۸ - ۷

۷ - جهاد در راه خدا ، حکمی بیرون از قاعده نفی حرج

و جهدوا فی اللّه حقّ جهاده . .. و ما جعل علیکم فی الدین من حرج

جمله های <هو اجتباکم> و <و ما جعل علیکم فی الدین من حرج> ظاهراً تعلیل برای جمله <و جاهدوا فی اللّه حقّ جهاده> است؛ یعنی، بدان جهت که شریعت اسلام، شریعتی سهل و آسان و پیراسته از هرگونه عسر و حرج است، پس باید در راه عمل به آن نهایت کوشش را نمود و در راه حفظ آن، تمام توان خود را به کار بست و از ایثار جان و مال در پاسداری از آن دریغ نکرد. لازمه این معنا این است که حکم جهاد همه جانبه که قطعاً عسر و حرج آفرین است از قانون نفی حرج بیرون باشد.

قاعده حلیت

{قاعده حلیت}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۸۱ - ۱۰

۱۰ - اصل و قاعده اولیه در خوراکی های مطبوع ، حلیت است .

کلوا من طیّبت

ما رزقنکم

قاعده فقهی

{قاعده فقهی}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۳ - نساء - ۴ - ۸۳ - ۲۳

۲۳ لزوم توقف به هنگام تحیّر در برابر موضوعات ناشناخته و پی جویی پاسخ آن از دانایان و دانشوران اهل استنباط

و لو ردّوه الی الرسول و الی اولی الامر منهم لعلمه الّذین یستنبطونه منهم

امـام رضا (ع) فرمود: . .. بل کان الفرض علیهم و الواجب لهم من ذلک الوقوف عنـد التحیّر و ردّ ما جهلوه من ذلک الی عالمه و مستنبطه لانّ اللّه یقول فی محکم کتابه <و لو ردّوه الی الرسول و اولی الامر منهم لعلمه الّذین یستنبطونه منهم>.

تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۲۶۰، ح ۲۰۶ ; نورالثقلین، ج ۱، ص ۵۲۲، ح ۴۲۹.

قاعده کیفر بی بیان

{قاعده کیفر بی بیان}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۱ - طه - ۲۰ - ۱۲۶ - ۳

۳ - خداوند ، بدون بیان وظایف و ابلاغ آن به بندگان خود ، آنان را عقوبت نمی کند .

قال کذلک أتتک ءایتنا

روز قیامت به غافلان گفته می شود: <أتتک آیاتنا>; یعنی، آیات ما نزد تو آمد [نه این که ما آیات را فرستادیم، به تو رسیده باشد یا نرسیده باشد]. بنابراین خداوند، ملاک مؤاخذه را، ابلاغ آیات قرار داده است.

قاعده کیفر بی بیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۱۰ – اسراء – ۱۷ – ۱۵ – ۱۰

۱۰– عقاب و کیفر دادن بر هر عملی بدون بیان زشتی و خلاف بودن آن عمل ، زشت و ناپسند است .

و ما کنّا معذّبین حتی نبعث رسولاً

اینکه خداوند فرمود: <ما بدون

اینکه رسولی برای تبیین حقایق برای مردم بفرستیم، عذاب و کیفرشان نمی کنیم> احتمال دارد به جهت این داوری عقل باشد که: <عقاب بدون بیان زشت و قبیح است>.

قاعده نفی حرج

{قاعده نفی حرج}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

۴ - مائده - ۵ - ۶ - ۲۷،۲۸

۲۷ خداوند حکم حرجی (مشقت بار) ، تشریع نکرده است .

ما یرید اللّه لیجعل علیکم من حرج

۲۸ تکالیف خداوند ، آنگاه که انسان را به هنگام عمل در تنگنا و مشقت قرار دهد ، لازم الاجرا نیست .

ما یرید اللّه لیجعل علیکم من حرج

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹